

"ความจริง" กับการใช้เหตุผลในคำอภิปรายระหว่างฝ่ายค้านกับ
ฝ่ายรัฐบาลและการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์: กรณีศึกษา
การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

โดย

มนัส โกมลทา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการ
คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2548

"ความจริง" กับการใช้เหตุผลในคำอภิปรายระหว่างฝ่ายค้านกับ
ฝ่ายรัฐบาลและการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์: กรณีศึกษา
การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

"Truths" and Reasoning in the Debates between members of the Opposition and
Government Parties, and as reported by the press: A case study of
the selected No-confidence Debates.

โดย

มนัส โกมลथा

Mr. Manas Komoltha

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการ
คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2548

ISBN 974-9722-66-3

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะบัณฑิตวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์

ของ

นายมนัส โกมลทา

เรื่อง

"ความจริง" กับการใช้เหตุผลในคำอธิบายระหว่างฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาลและการเสนอข่าว
ของหนังสือพิมพ์: กรณีศึกษาการอธิบายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการ

เมื่อ วันที่ มิถุนายน พ.ศ. 2548

ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์

(ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต ธีรเวคิน)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ จันทรวงศ์)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา จันทรแก้ว)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์ ดร. วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์)

กรรมการวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยันต์ ไชยพร)

รักษาราชการในตำแหน่งคณบดี

(รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีป ชัยสมภพ)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์ ปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไป อย่างมีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติและสังคมอย่างไร

จากการอภิปรายทั่วไปฯ จำนวน 45 ครั้ง ผู้วิจัยเลือกมาศึกษาวิเคราะห์ 3 ครั้ง คือ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490, ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 และครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ในการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อการทำงานของนักการเมือง ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานในการวิเคราะห์จำนวน 3 ข้อ ดังนี้

1) ข้อกล่าวหา/ข้อซักถามต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล และถ้าเป็นข้อโต้ตอบการกล่าวหา/คำตอบชี้แจงต้องมีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหา/ข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

2) คำอภิปรายต้องเป็น “ความจริง”

3) คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 รูปแบบของคำอภิปรายเป็นการซักถาม-คำตอบชี้แจง การใช้เหตุผล ส.ส. ฝ่ายค้านมีความสมเหตุสมผลเพียงข้อเดียวจากข้อซักถามจำนวน 8 ข้อตามสถิติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ส่วนการใช้เหตุผลของคณะรัฐมนตรีมีความสมเหตุสมผลทุกข้อ คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน สำหรับประเด็นเรื่อง “ความจริง” กับคำอภิปราย ส.ส. ฝ่ายค้านบางส่วนอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” ในขณะที่คณะรัฐมนตรีทุกคนอภิปรายด้วย “ความจริง” คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน ส่วนประเด็นเรื่องการละเมิดระเบียบข้อบังคับ ส.ส. ฝ่ายค้านบางคนละเมิดระเบียบข้อบังคับของการอภิปราย แต่ไม่มีคณะรัฐมนตรีคนใดละเมิดระเบียบข้อบังคับดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน โดยสรุปการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ คณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 รูปแบบคำอภิปรายมี 2 ลักษณะคือการซักถาม-คำตอบชี้แจง และการกล่าวหา-การโต้ตอบข้อกล่าวหา ผลการศึกษาไม่พบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” หรือ มีการละเมิดระเบียบข้อบังคับ สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการใช้เหตุผลนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านมีการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลมากกว่า โดยสรุป การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่าคณะรัฐมนตรี

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 รูปแบบคำอภิปรายเป็นการกล่าวหา-การโต้ตอบข้อกล่าวหา ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีอภิปรายด้วย “ความจริง” และ มีการละเมิดระเบียบข้อบังคับมาก สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการใช้เหตุผลนั้น คณะรัฐมนตรีมีการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลมากกว่า โดยสรุป การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ คณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่าส.ส. ฝ่ายค้าน โดยสรุป ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 และครั้งที่ 22 ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีอภิปรายอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน แต่ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ทั้ง 2 ฝ่ายอภิปรายอย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) แนวโน้มของลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ดังกล่าวนี้ สะท้อนอย่างแจ่มชัดถึงธรรมชาติของการเมืองไทย ที่นับวันจะฝักฝ่ายพรรคการเมืองมากขึ้น ในขณะที่การทำงานร่วมกันของพรรคการเมืองกลายเป็นการแข่งขันที่ผู้ชนะจะได้ครอบครองทุกสิ่ง

สำหรับการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานในการวิเคราะห์ 2 ข้อ ดังนี้

- 1) ข่าวก่อการปฏิวัติในสภาผู้แทนราษฎรของหนังสือพิมพ์ต้องถูกต้องและเป็นความจริง
- 2) ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงที่อภิปรายในสภาฯ

ผลการศึกษาพบว่า ข่าวก่อการปฏิวัติของหนังสือพิมพ์ของการอภิปรายทั่วไปฯ มี 5 ลักษณะ ดังนี้คือ 1) ภาพข่าว 2) ข่าวไฮไลต์ 3) พาดหัวข่าว 4) กรีนนำข่าว และ 5) เนื้อข่าว

ผลการศึกษาพบว่า การรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ หนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) รายงานที่เป็นภาพข่าว ข่าวไฮไลต์ และเนื้อข่าว มีความตรงกันกับเหตุการณ์ข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ ส่วนพาดหัวข่าวและกรีนนำข่าว หนังสือพิมพ์ขยายความจน “เกินจริง” เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน อย่างไรก็ตาม ข่าวยังไม่คลาดเคลื่อนจากความจริง และยังคงมีความตรงกันกับคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไปฯ ในรัฐสภา

Abstract

This dissertation is meant, first of all, to evaluate the political responsibility of members of both the opposition and the government parties during the no-confidence debates. It is meant secondly to evaluate the accuracy of accounts of such events as reported by journalists in the leading daily papers.

In this study, the following criteria are used to measure the responsibility of politicians engaged in political debates:

1) Accusations made by members of the opposition parties must be within the boundary of the government's "accountability". Likewise, answers given by members of the government parties must be "relevant" to such accusations.

2) Both the accusations made in the Parliament and the responses to such accusations must be true (not false).

3) Parliamentary speeches must not violate the Parliamentary Code of Behavior.

During the no-confidence debates of 1947, only one out of eight principal accusations made under the no-confidence motion submitted by the opposition parties was "rational", whereas all answers given by cabinet members were "rational". Moreover, speeches made by some members of the opposition parties did contain element of "untruth". Also, some opposition party members did violate the Parliamentary Code of Behavior. All members of the cabinet, on the other hand, played by the rule. In sum, the government clearly performed more responsibly than did the members of the opposition party.

During the 1979 no-confidence debates, neither members of the opposition parties nor those of the government parties committed any wrong doing of speaking the "untruth" or violating the Parliamentary Code of Behavior. Speeches made by members of opposition parties, however, appeared to be more "rational" than those of cabinet members. All in all, members of opposition parties performed with more responsibility than members of the government.

Both sides were found equally guilty of speaking the "untruth" and grossly violating the Parliamentary Code of Behavior during the 1999 no-confidence debate.

Yet speeches made by the cabinet members seemed to be more “rational” than those of opposition MPs. This time around the government tended to perform with more responsibility than that of the opposition parties.

In sum, both the government and the opposition parties performed responsibly during the no-confidence debates of 1947 and 1979. Both sides acted irresponsibly during the 1999 no-confidence debate. This recent “unhealthy” trend clearly reflects the increasingly more partisan nature of Thai politics as competition among political parties becomes a zero sum game.

In order to evaluate the responsibility of journalists who reported accounts of no-confidence debate, the following criteria are used:

1) Newspapers report about no-confidence debates must be accurate. It must be factually correct.

2) Newspapers report must not be revised or otherwise “retouched” to the extent that the essence of the news deviates from the actual facts of the debates.

This study reveals that newspapers generally present reports on no-confidence debates in five different ways: Pictures; Highlight news; Head line; News lead and Body of news. Journalists were found quite responsible in their performance. Pictures, highlight news and body of news were normally accurate. Only some headline and lead news were found slanting as they were “coloured” beyond the truth in order to capture the interest of general readers. Nevertheless, such exaggerations were not too way off the truth boundary as they were still factually related to speeches made in the Parliament.

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์นี้บังเกิดขึ้นไม่ได้เป็นอันขาดหากไม่ได้รับความเมตตาจากอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสามท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ จันทวงศ์ รองศาสตราจารย์ ดร. วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ และ รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา จันทร์แก้ว ที่ทำงานอย่างหนักเพื่อแก้ไขความคิดที่ไม่เป็นระบบและสำนวนภาษาที่เขียนแล้วอ่านไม่รู้เรื่องของผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย พันธเสน และคณะอาจารย์ผู้บริหารงานโครงการปริญญาเอกสหวิทยาการชุดแรกที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยที่เข้าศึกษาในการศึกษาระดับปริญญาเอก นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. นันทนา รณเกียรติและคณะอาจารย์ผู้บริหารงานโครงการปริญญาเอกสหวิทยาการชุดต่อมา ซึ่งอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าจนกระทั่งจบการศึกษา

นอกเหนือไปจากบุคลากรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บุคลากรของโครงการปริญญาเอกสหวิทยาการ และบุคลากรของบัณฑิตวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ คุณเกษม สีดาภูต ผู้ตรวจรูปแบบของวิทยานิพนธ์ ซึ่งแต่ละคนแต่ละท่านได้ปฏิบัติต่อผู้วิจัยอย่างมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility) อันสูงยิ่งแล้ว ผู้วิจัยขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ส่วนโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษกที่ให้ทุน "อุดหนุนการศึกษาและวิจัยระดับปริญญาเอก" แก่ผู้วิจัย สำหรับค่าใช้จ่ายในการเรียนและการไปศึกษาดูงานต่างประเทศ และขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิชาการที่ให้ทุน "วิจัยองค์ความรู้ใหม่ในการสร้างนักวิจัยระดับปริญญาเอก" สำหรับค่าใช้จ่ายในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

บุคคลที่ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งก็คือ Prof. Dr. Duncan McCargo อาจารย์ที่ปรึกษาต่างประเทศชาวอังกฤษแห่ง University of Leeds ที่กรุณาอนุญาตไปค้นคว้าหาความรู้ที่ University of Leeds ได้เป็นระยะเวลา 18 เดือน

มนัส โกมลทา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2548

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(15)
สารบัญภาพ	(16)
บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ในการศึกษา	5
วิธีการศึกษา	6
ขอบเขตของการวิจัย	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
นิยามศัพท์และอักษรย่อ	10
อุปสรรคของการวิจัย	13

ภาค 1. ผลงานวิจัยและงานเขียนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

บทที่	
ความนำ	15
1. ความรับผิดชอบทางการเมือง	17
1.1 ประวัติความเป็นมาของความรับผิดชอบทางการเมือง	19
1.2 ความรับผิดชอบทางการเมืองของคณะรัฐบาล	23

1.3 ความรับผิดชอบทางการเมืองของฝ่ายค้าน	32
2. ความจริง	37
2.1 ความจริงในวิชาปรัชญา	38
2.1.1 ความเป็นจริง	38
2.1.2 ความจริง	40
2.1.3 ข้อเท็จจริง	41
2.2 “ความจริง” ทางการเมือง	42
2.3 ความจริงทางตรรกวิทยา	58
2.1.1 ความจริงของตรรกวิทยาระบบนิรนัย	58
2.1.2 ความจริงของตรรกวิทยาระบบอุปนัย	60
2.4 สรุป	61
3. การอภิปรายทั่วไปฯ กับรัฐศาสตร์	63
3.1 กระตุ้ถาม	64
3.1.1 ระเบียบข้อบังคับของกระตุ้ถาม	65
3.1.2 เนื้อหาและขอบเขตของกระตุ้ถาม	74
3.2 การอภิปรายทั่วไปฯ	77
3.2.1 วิธีดำเนินการของการอภิปรายทั่วไปฯ	78
3.2.2 ความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไปฯ	80
3.3 งานวิจัยเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง	91
3.4 สรุป	96
4. การอภิปรายทั่วไปฯ กับตรรกวิทยา	99
4.1 การอ้างเหตุผล	99

4.1.1	ความหมายของการอ้างเหตุผล	103
4.1.2	ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผล	105
4.1.3	การอ้างเหตุผลที่ดีกับการอ้างเหตุผลที่บกพร่อง	107
4.2	การอธิบาย	126
4.3	สรุป	127
5.	การอภิปรายทั่วไปฯ กับภาษาศาสตร์	129
5.1	โครงสร้างคำอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร.....	130
5.1.1	การขึ้นต้น	131
5.1.2	การแจ้งหัวเรื่อง	132
5.1.3	เนื้อเรื่อง	134
5.1.4	การลงท้าย	135
5.2	หัวเรื่อง	137
5.3	ทฤษฎีการเชื่อมโยงความ	139
5.4	ทฤษฎีความเกี่ยวโยง	143
5.5	การบ่งชี้โดยนัย	147
5.6	สรุป	149
6.	การอภิปรายทั่วไปฯ กับหนังสือพิมพ์	151
6.1	ข่าวกับความผิดพลาดของข่าว	152
6.2	โครงสร้างของข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ	155
6.2.1	พาดหัวข่าว	155
6.2.2	ส่วนนำข่าว	157
6.2.3	ตัวข่าว	158
6.3	ลักษณะของการศึกษาข่าวการเมือง	158
6.4	สรุป	161

ภาค 2. วิธีดำเนินการวิจัย

ความนำ	165
7. เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ	167
7.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของนักการเมือง	167
7.1.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับการใช้เหตุผล	168
7.1.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับ “ความจริง”	177
7.1.3 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับข้อบังคับการประชุมฯ	179
7.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์	183
8. ลำดับการศึกษาข้อมูล	187
8.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	187
8.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการอภิปรายทั่วไปฯ	187
8.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของหนังสือพิมพ์	190
8.2 การรวบรวมข้อมูล	192
8.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	192
8.3.1 ข้อมูลการอภิปรายทั่วไปฯ	192
8.3.2 การนำเสนอข้อมูล	211
8.4 ข้อมูลข่าวหนังสือพิมพ์	221

ภาค 3. ความรับผิดชอบต่อการใช้การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

ความนำ	227
9. การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490	231
9.1 สภาพทางการเมือง	231

9.2	ญาติของการอภิปรายทั่วไป	238
9.3	วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไป	239
9.4	ลักษณะของการอภิปรายทั่วไป	241
9.4.1	ระเบียบ/ข้อบังคับ	242
9.4.2	ผู้อภิปราย	245
9.4.3	โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปราย	251
9.5	ความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	257
9.5.1	เกณฑ์การวัดความรับผิดชอบของคำอภิปราย	257
9.5.2	คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล	260
9.5.3	คำอภิปรายกับ “ความจริง”	300
9.5.4	คำอภิปรายกับระเบียบข้อบังคับ	307
9.5.5	คำอภิปรายกับความรับผิดชอบต่อน้ำที่	311
9.6	สรุป	314
10.	การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522	319
10.1	สภาพทางการเมือง	319
10.2	ญาติของการอภิปรายทั่วไป	327
10.3	วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไป	329
10.4	ลักษณะของการอภิปรายทั่วไป	332
10.4.1	ระเบียบ/ข้อบังคับ	335
10.4.2	ผู้อภิปราย	338
10.4.3	โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปราย	340
10.5	ความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	346
10.5.1	คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล	346
10.5.2	คำอภิปรายกับ “ความจริง”	407
10.5.3	คำอภิปรายกับระเบียบข้อบังคับ	411
10.5.4	คำอภิปรายกับความรับผิดชอบต่อน้ำที่	415
10.6	สรุป	423

11. การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542	425
11.1 สภาพทางการเมือง	425
11.2 ญัตติของการอภิปรายทั่วไป	434
11.3 ลักษณะของการอภิปรายทั่วไป	436
11.3.1 ระเบียบ/ข้อบังคับ	436
11.3.2 ผู้อภิปราย	440
11.3.3 โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปราย	440
11.4 ความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	447
11.4.1 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล	448
11.4.2 คำอภิปรายกับ “ความจริง”	516
11.4.3 คำอภิปรายกับระเบียบข้อบังคับ	526
11.4.4 คำอภิปรายกับความรับผิดชอบต่อน้ำที่	537
11.5 สรุป	546
12. การอภิปรายทั่วไป กับ ข่าวหนังสือพิมพ์	549
12.1 ภาพข่าว	551
12.2 ข่าวไฮไลต์	553
12.3 พาดหัวข่าว	558
12.4 ส่วนนำข่าว	569
12.5 ตัวข่าวและพาดหัวข่าวประเด็นย่อย	578
12.5.1 พาดหัวข่าวประเด็นย่อย	578
12.5.2 ตัวข่าว	581
12.6 ความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของหนังสือพิมพ์	590

ภาค 4. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ความนำ	593

13. สรุปผลการวิจัย	595
14. อภิปรายผลการวิจัย	603
15. ข้อเสนอแนะ	611

ภาคผนวก

ก. การเปิดอภิปรายทั่วไป ของประเทศไทย	615
ข. นโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2490	626
ค. ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490	631
ฅ. คำอภิปรายของนายควง อภัยวงศ์	633
ง. คำอภิปรายของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์	641
จ. นโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2522	645
ฉ. ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522	660
ช. คำอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช	662
ซ. คำอภิปรายของ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	683
ณ. นโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2542	686
ญ. ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542	707

ฎ. คำอธิบายของเอกพร รักความสุข	710
ฎ. คำอธิบายของนายพิสิฐ ลีอาธรรม	725
บรรณานุกรม	733

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่	
1. การแบ่งยุคของหนังสือพิมพ์	190

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่	
1. แบบจำลองการสื่อสารของโอดอนแนลล์และเคเบิล	54
2. โครงสร้างของการกล่าวหาในการอภิปรายทั่วไป	101
3. ความแตกต่างระหว่างการใช้เหตุผลกับการอ้างเหตุผล	108
4. แผนผังโครงสร้างการอ้างเหตุผลของนายเอกพร รักความสุข	205

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ในการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และสื่อสารมวลชน โดยมีสาเหตุจากสภาวะการณ์ทางการเมือง 2 ประการ ดังนี้คือ

ประการแรก คือ ข้อมูลข่าวสารจากการเผยแพร่ของฝ่ายรัฐบาล ส.ส. ฝ่ายค้าน และสื่อสารมวลชนไม่ตรงกัน ข่าวสารทางการเมืองนั้นเป็นความรับผิดชอบของสื่อสารมวลชนที่จะเป็นผู้นำเหตุการณ์ทางการเมืองเหล่านั้นออกมาเผยแพร่ แต่เหตุการณ์ทางการเมืองจำนวนหนึ่งฝ่ายรัฐบาลเป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารออกมาเสียเอง และในบางครั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านก็เป็นผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารออกมาบ้าง ซึ่งในหลายๆ ครั้ง เหตุการณ์ทางการเมืองเรื่องเดียวกัน ข้อมูลข่าวสารจากทั้ง 3 แหล่งนั้นไม่ตรงกัน

ปัญหาของสาธารณชนที่รับข้อมูลข่าวสารในลักษณะนี้ ก็คือ สาธารณชนไม่อาจจะรู้ได้ว่า ข้อมูลข่าวสารของฝ่ายใด คือ ความจริง (truth) เพราะ สาธารณชนได้รับข้อมูลข่าวสารนั้นๆ ต่างกรรมต่างวาระกัน นอกจากนั้นแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ไม่มีกำลังทรัพย์ ไม่มีเวลา และไม่มี ความสนใจมากพอที่จะสืบค้นหรือศึกษาว่า เหตุการณ์ทางการเมืองนั้นๆ ความจริงเป็นเช่นไร แต่การอภิปรายทั่วไป เป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่กลุ่มบุคคลทั้ง 3 ฝ่ายดังกล่าว ต้องออกมาเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารชุดเดียวกันในช่วงเวลาเดียวกัน กล่าวคือ ส.ส. ฝ่ายค้านจะนำข้อมูลข่าวสารของเหตุการณ์ทางการเมือง มาตีความตั้งเป็นข้อกล่าวหาต่อคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีก็จะนำเหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าว มาตีความและโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน สำหรับสื่อสารมวลชนก็จะนำการกล่าวหา-การโต้ตอบข้อกล่าวหาไปเผยแพร่ให้สาธารณชนทราบ ดังนั้น การอภิปรายทั่วไป จึงเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่สามารถศึกษาและวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี รวมทั้งสื่อสารมวลชนได้เป็นอย่างดี

ประการที่สอง คือ การปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และสื่อสารมวลชนในการอภิปรายทั่วไป ที่ผ่านมา พบว่ายังมีความบกพร่อง แสดงให้เห็นถึงการขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของแต่ละฝ่าย โดยผู้วิจัยมีเหตุผลและหลักฐานประกอบดังนี้คือ

ในกรณีของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การอภิปรายทั่วไป เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการควบคุมและตรวจสอบคณะรัฐบาลโดย ส.ส. ฝ่ายค้านของระบอบ

ประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีจำนวนมากพอสมควรตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เห็นว่ารัฐบาลมีความผิดพลาดในการบริหารราชการแผ่นดิน จนเกิดผลเสียหายต่อผลประโยชน์ของประเทศอย่างร้ายแรง หรือเห็นว่า ถ้าบริหารราชการแผ่นดินอย่างเช่นที่ปฏิบัติอยู่นั้น ความเสียหายต่อผลประโยชน์อย่างร้ายแรงของประเทศชาติและสาธารณชนต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอนในกาลข้างหน้า ก็จะใช้สิทธิของตนยื่นญัตติขอเปิดการอภิปรายทั่วไป ต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานรัฐสภาแล้วแต่กรณี ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2544)¹ การปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไป ของ ส.ส. ทั้งสองฝ่ายยังมีข้อบกพร่อง กล่าวคือ วาทกรรม การอภิปรายทั่วไป นั้น เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า ฝ่ายรัฐบาลบริหารงานบกพร่องอย่างไรก็ควร จะชี้แจงข้อกล่าวหาเหล่านั้นๆ ต่อสภาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรีก็ต้องให้ความร่วมมือโดยชี้แจงกับ สภาผู้แทนราษฎรว่า ได้บริหารราชการแผ่นดินเป็นอย่างไร แต่ดูเหมือนว่า ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่าย ไม่ได้ ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวอย่างถูกต้อง นักวิชาการบางท่านเห็นว่า การอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป “ยืดเยื้อ กินเวลา และได้สาระน้อย อันต่างจากธรรมเนียมปฏิบัติในนานาอารยประเทศ” (รังสรรค์ ธรณะพรพันธุ์, 2544ก, น. 314) ส่วนนิติ เอียวศรีวงศ์ (2542) เห็นว่าการอภิปรายทั่วไป เป็น เครื่องมือของนักการเมืองฝ่ายค้านในการทำหน้าที่อื่นๆ ไป เช่น

การอภิปรายทั่วไปในการเมืองไทยถูกใช้เป็นเครื่องมือสำหรับทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ใน 4 อย่าง คือ หนึ่ง บ่อนเซาะความไว้วางใจระหว่างกันและกันของพรรคร่วมรัฐบาล สอง โคนล้มรัฐมนตรีบางคนที่ย้ายค้านเก่งว่า เป็นหัวต่อสำคัญของรัฐบาลผสมหรือพรรคแกนนำ สาม ในกรณีที่ฝ่ายบริหารอ่อนแอมากๆ ก็เปิดทางให้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งรัฐบาลกันใหม่หรือยุบสภา และสี่ บ่อนทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่ายบริหารพร้อมกันไปกับการสร้าง ความน่าเชื่อถือของฝ่ายค้านเพื่อการเลือกตั้งในสมัยหน้า (นิติ เอียวศรีวงศ์, 2542ก, น. 6)

สำหรับสมบัติ จันทรวงศ์ (2547, น. 104) เห็นว่า “การอภิปรายไม่ไว้วางใจนั้น แท้จริงแล้วก็อาจพิจารณาได้ว่า คือ ‘การปราศรัยหาเสียง’ อย่างหนึ่ง ซึ่งทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านต่างก็กระทำเหมือนกัน” ในประเด็นเรื่องการหาเสียงของ ส.ส. ทั้งสองฝ่ายในระหว่างการอภิปรายทั่วไปนั้น พบว่ามีการปฏิบัติกันมาช้านานแล้ว อย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16

¹ เป็นปีที่ผู้วิจัยสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์

เมื่อปี พ.ศ. 2490 ดังปรากฏในคำอภิปรายของนายใหญ่ ศวิตชาติ ส.ส. จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม อันเป็นวันที่ 5 ของการอภิปรายว่า

ท่านประธาน ข้าพเจ้าได้ฟังมาแล้วเป็นเวลานานก็รู้สึกว่าการอภิปรายยุติดีนี้เป็นไปในทางหาเสียงมากกว่าที่จะชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลนี้ได้ปฏิบัติตามนโยบายในเรื่องที่จะช่วยเหลือฐานะของข้าราชการหรือเปล่า คือ ทางรัฐบาลก็หาเสียงทางพวกข้าพเจ้าก็หาเสียง เรื่องก็ผิดประเด็นกันไปเป็นอันมาก
(บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 797)

จากหลักฐานที่ยกมาดังกล่าวเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า การปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ในการอภิปรายทั่วไป มิได้เป็นไปตามหลักปฏิบัติ (convention) ที่กำหนดไว้ จึงทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าขึ้น เพื่อที่จะศึกษาว่า การปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไปของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีมีลักษณะเป็นเช่นไร?

สำหรับกรณีของสื่อสารมวลชน การศึกษาค้นคว้านี้จะเลือกศึกษาเฉพาะหนังสือพิมพ์เท่านั้น เนื่องจากเห็นว่า หนังสือพิมพ์สามารถให้ข่าวสาร ให้ความคิดเห็น และให้การศึกษาเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไป แก่สาธารณชนได้อย่างแพร่หลาย นอกจากนั้นแล้ว หนังสือพิมพ์ยังเป็นสื่อที่คงทนถาวร ข้อความที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์จะยืนยาว เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี เหตุผลอีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นความจำเป็นของวิธีการศึกษาวิจัย ก็คือ ข้อมูลของหนังสือพิมพ์ สามารถศึกษาย้อนกลับไปในอดีตได้มากกว่าสื่อมวลชนสาขาอื่นๆ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า หน้าที่หลักของหนังสือพิมพ์คือ การให้ข้อมูลข่าวสารแก่สาธารณชน แต่ในการให้ข้อมูลข่าวสารดังกล่าว นักหนังสือพิมพ์ยังมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ที่จะต้องให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็น “ความจริง” เท่านั้น แต่ธรรมชาติของข่าวนั้นข่าวเป็นเพียง “เรื่องเล่าถึงเหตุการณ์ที่ผู้สื่อข่าวหรือผู้สังเกต เห็นเหตุการณ์และนำมารายงาน” การรายงานข่าวนั้น อาจจะเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า “การสร้างภาพความเป็นจริง” ของนักข่าวเท่านั้น (รัตนา ประยูรรักษ์, 2545, น. 2) ข่าวจึงมีปัญหาระหว่างความตรงกันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเสมอ จากการศึกษาของเบียร์ด (Beard, 2000, p.18) พบว่า ในการรายงานข่าวสารของสื่อสารมวลชนในข่าวนั้นได้รวมโลกทัศน์มุมมองของผู้สื่อข่าวเข้าไปด้วยแล้ว ไม่มีรายงานข่าวใดที่ปราศจากความลำเอียง ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าภาษาที่เป็นกลาง

ความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษางานวิจัยเรื่อง “สื่อสารมวลชนไทยในสายตาประชาชน” ซึ่งจัดทำโดยหนังสือพิมพ์มติชนที่ว่า สื่อสารมวลชนของไทยมีเสรีภาพในการเสนอข่าวค่อนข้างมาก แต่มีจุดอ่อนค่อนข้างมากเช่นกัน ในการแสดงให้เห็นถึง

ความเป็นกลาง และสิ่งที่ประชาชนอยากจะเห็นจากสื่อสารมวลชนไทยมากที่สุดคือ อุดมการณ์ ด้านความเป็นกลาง (วรพล พรหมิกบุตร, 2537, น. พิเศษ 41) งานวิจัยอีกฉบับหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาทั้งสองเรื่องที่กำลังมาข้างหน้าคือ งานวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2539) เรื่อง “ความเป็นกลางในข่าวการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย” ผลการวิจัยพบว่า การรายงานข่าวของการอภิปรายทั่วไป หากเป็นช่วงก่อนการอภิปราย ความเป็นกลางของข่าวจะอยู่ในระดับสูง แต่ข่าวการเมืองหลังการอภิปรายความเป็นกลางของข่าวจะลดลง

ผลงานวิจัยที่ยกมาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติงานของหนังสือพิมพ์ในการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป มิได้เป็นไปตามหลักปฏิบัติของวงการสื่อสารมวลชนที่กำหนดไว้ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงต้องการศึกษาว่า ข่าวของหนังสือพิมพ์มีความตรงกันกับคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป หรือไม่อย่างไร?

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ข้อมูลข่าวสารของเหตุการณ์ทางการเมืองต่างๆ ได้สร้างปัญหาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและความจริงแก่สาธารณชน เพราะในเหตุการณ์ทางการเมืองเดียวกัน ข้อมูลข่าวสารของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐบาล และหนังสือพิมพ์กลับแตกต่างกัน ซึ่งแต่ละฝ่ายก็ยืนยันว่า “เรื่อง” ของฝ่ายตนคือ “ความจริง” ส่วน “เรื่อง” ของกลุ่มบุคคลอื่น หรือฝ่ายอื่นๆ ที่ไม่สอดคล้องกับเรื่องของกลุ่มตนเป็น “ความไม่จริง” ยกตัวอย่างเช่น ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 47 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งมี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธเป็นหัวหน้าฝ่ายค้านและนายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรีมีข้อความตอนหนึ่งว่า

โดยที่ ความจริง² ได้ปรากฏแก่พี่น้องประชาชนทั่วประเทศว่า นับแต่รัฐบาลที่มี ฯพณฯ ชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เข้าบริหารราชแผ่นดินเป็นต้นมา ถึงขณะนี้ รัฐบาลดังกล่าวได้สร้าง ความผิดหวังให้แก่ประชาชนทั่วประเทศ เพราะ (รายงานการประชุม, 2542 ก., น. -1-.)

ในการอภิปรายทั่วไป ครึ่งดังกล่าว ฝ่ายรัฐบาลได้ตอบโต้ข้อกล่าวหาโดยโต้แย้งข้อกล่าวหาเกือบทุกประเด็น ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายรัฐบาลก็มี “ความจริง” ของตนเช่นเดียวกัน และในการเสนอข่าวของการอภิปรายทั่วไป ครึ่งดังกล่าวของหนังสือพิมพ์บางฉบับ ข้อมูลข่าวสารของการอภิปรายทั่วไป ก็แตกต่างออกไปจากคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรี นั่นก็แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายหนังสือพิมพ์ก็มี “ความจริง” ของหนังสือพิมพ์เช่นเดียวกัน จึงทำให้เกิดปัญหาสำหรับสาธารณชนว่า “ความจริง” ของฝ่ายใดเป็นความจริง (truth) ที่แท้จริง

²เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

ในประเด็นเรื่องความจริงกับเหตุการณ์ทางการเมืองนั้น เอเดลแมน (Edelman, 1988, p. 18) กล่าวว่า ความเป็นจริงทางการเมืองเป็นสิ่งที่ถูกสรรค์สร้างขึ้นทั้งสิ้น เรื่องราวทางการเมืองหนึ่งๆ จะมีลักษณะกำกวมและไม่แน่นอน ความหมายของเหตุการณ์ทางการเมืองจะเป็นอย่างไรย่อมสุดแล้วแต่ว่า ผู้สังเกตการณ์ที่เกี่ยวข้องจะตีความไปอย่างไร สำหรับการเมืองในเมืองไทย สมบัติ จันทรวงศ์ (2547, น. 189-190) เห็นว่า ของอะไรก็ตามที่นักการเมืองเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ก็มีโอกาสมากที่จะมี “ความจริง” มากกว่าหนึ่งชุด³ และอาจเป็นสองชุดหรือสามชุดขึ้นไปที่ขัดแย้งกันโดยสิ้นเชิงก็เป็นได้ กล่าวคือ เหตุการณ์ทางการเมืองเดียวกัน ส.ส. ฝ่ายค้านตีความไปอย่างหนึ่ง ฝ่ายรัฐบาลตีความไปอีกอย่างหนึ่ง สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ หรือวิทยุ เป็นต้น ก็อาจจะตีความไปได้อีกหลายอย่าง เป็นต้น

โดยสรุป การศึกษานี้ต้องการศึกษาว่า วาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ ของสังคมการเมืองไทยนั้น การปฏิบัติงานในหน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์มีลักษณะเป็นเช่นไร? แต่เนื่องจากหน้าที่กับความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) ดังกล่าวเป็นเสมือนด้านหัวกับด้านก้อยของเหรียญเดียวกัน ดังนั้น จึงอาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า การศึกษานี้ ต้องการศึกษาว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์ปฏิบัติงานในวาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ อย่างมีความรับผิดชอบหรือไม่? ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้จากคำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ และข่าวของหนังสือพิมพ์ โดยจะนำ “ความจริง” ของทั้ง 3 ฝ่ายดังกล่าวมาเปรียบเทียบ กันว่า “ความจริง” ของฝ่ายใดเป็น “ความจริง” หรือเป็น “ความไม่จริง” แค่นั้นอย่างไร?

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

วัตถุประสงค์หลักของการศึกษาค้างนี้คือ เพื่อศึกษาความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) ในการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์ โดยศึกษาจากคำอภิปรายในสภาฯ และข่าวของหนังสือพิมพ์

³โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 2 หัวข้อ 2.2 “ความจริง” ทางการเมือง

วิธีการศึกษา

อันที่จริงแล้ว รายละเอียดของวิธีการวิจัย (methodology) นิยมที่จะเขียนเป็นบทหนึ่งต่างหากจากส่วนของบทนำ ซึ่งในการวิจัยฉบับนี้ก็มีลักษณะเป็นเช่นนั้นโดยได้เขียนไว้ในภาคที่ 2 “วิธีดำเนินการวิจัย” แต่งานวิจัยนี้ได้ออกแบบมาให้เป็นงานวิจัยในรูปแบบสหวิทยาการ ข้อเขียนที่ปรากฏเฉพาะใน “วิธีดำเนินการวิจัย” ซึ่งมีวาทกรรมกำหนดรูปแบบไว้เช่นนั้น อาจจะไม่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความเป็นมาของวิธีการศึกษาของงานชิ้นนี้เท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงได้อธิบาย “สิ่ง” ต่างๆ ที่ไม่สามารถบรรจุลงไปในภาคที่ 2 “วิธีดำเนินการวิจัย” ไว้ในส่วนนี้ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

งานวิจัยเชิงสหวิทยาการในการศึกษาคครั้งนี้ หมายถึง ลักษณะของงานวิจัยที่ เมื่อผู้วิจัยกำหนดปัญหาวิจัยขึ้นมาแล้ว ทฤษฎีความรู้จากสาขาวิชาใดสาขาหนึ่ง ไม่เพียงพอที่จะศึกษาและตอบปัญหาวิจัยดังกล่าวได้ จึงมีความจำเป็นต้องใช้ทฤษฎีความรู้จากสาขาวิชามากกว่าหนึ่งสาขาวิชาเข้ามาช่วยในการศึกษา ซึ่งอาจจะเป็น 2 วิชา หรือ 3 วิชาขึ้นไปก็ได้

สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) ในการอภิปรายทั่วไป โดยจะใช้คำอภิปรายเป็นข้อมูลในการศึกษา เมื่อพิจารณาเพียงเท่านั้น ก็เห็นว่า มีสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอยู่แล้วอย่างน้อย 2 สาขา คือ รัฐศาสตร์กับภาษาศาสตร์

เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไป ที่ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกลุ่มหนึ่งมีความเห็นตรงกันว่า “ไม่ไว้วางใจ” การบริหารงานของคณะรัฐบาลแล้ว จึงได้ร่วมมือกันยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ต่อประธานสภาฯ เมื่อถึงเวลาอภิปราย ก็ตั้งข้อกล่าวหา (accusation) ต่อการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐบาล โดยนำเหตุการณ์ทางการเมืองที่ ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า เป็นความเสียหายต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนมาเป็นหลักฐานสนับสนุน (supporting evidences) วิธีการดังกล่าวนี้ เป็นการอ้างเหตุผล (argument) ซึ่งเป็นขอบเขตของสาขาวิชาตรรกวิทยา

จากคำอธิบายที่ได้กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่า ถ้าต้องการที่จะตอบปัญหาวิจัยครั้งนี้ให้ได้ถูกต้องและสมบูรณ์ ต้องใช้ทฤษฎีความรู้จากสาขาวิชาตรรกวิทยา ภาษาศาสตร์ และรัฐศาสตร์ เข้ามาช่วยในการศึกษา หรือจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า สาขาวิชาตรรกวิทยา ภาษาศาสตร์ และรัฐศาสตร์ เป็นเงื่อนไขที่จำเป็น (necessary condition) ในการศึกษาคครั้งนี้ แต่อย่างไรก็ตาม แต่ละสาขาวิชาไม่ใช่เงื่อนไขที่เพียงพอ (sufficient condition) ทั้งสาขาวิชาตรรกวิทยา ภาษาศาสตร์ และรัฐศาสตร์ รวมกันจึงเป็นเงื่อนไขที่เพียงพอสำหรับการศึกษาคครั้งนี้

เนื่องจากต้องการให้การศึกษาค้นคว้าครอบคลุมวาทกรรมของการอภิปรายทั่วไปไปเท่าที่จะเป็นไปได้ ในเวลาที่จำกัดของการศึกษา ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความตรงกัน (directness) ระหว่างข้อความหนังสือพิมพ์กับคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไป ด้วย แต่ในวิเคราะห์ความตรงกันนั้น ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ดังนั้น สาขาวิชาที่เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์จึงใช้โดยอ้อมเท่านั้น ผู้วิจัยจึงไม่นับรวมเอาสาขาวิชาที่เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์เข้ามาเป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ด้วย

ในกระบวนการวิธีการศึกษานั้น ผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ดังนี้คือ
ขั้นตอนแรก สร้าง “เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ” จำนวน 3 เกณฑ์ดังนี้คือ

- 1) เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ สส. ฝ่ายค้าน
- 2) เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของคณะรัฐบาล
- 3) เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์

เกณฑ์จำนวน 3 ข้อดังกล่าวนี้ จะใช้สาขาวิชาทั้ง 4 สาขาวิชาพัฒนาขึ้นเป็นเกณฑ์ดังกล่าว ซึ่งสามารถดูรายละเอียดได้ในบทที่ 7 “เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ”

ขั้นตอนที่สอง วิเคราะห์คำอภิปรายในสภาและข่าวของหนังสือพิมพ์ตามเกณฑ์ทั้ง 3 เกณฑ์ข้างต้น โดยผู้วิจัยจะใช้วิชาภาษาศาสตร์เป็นวิชาแรก คือ ศึกษาข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบ การกล่าวหา และหลักฐานสนับสนุนทั้งหมดว่า มีกี่เรื่อง กี่ประเด็น หรือเรียกกันโดยศัพท์เฉพาะในทางภาษาศาสตร์ก็คือ มีกี่หัวเรื่อง (topic) หลังจากนั้น ในส่วนที่เป็นการอ้างเหตุผล (argument) ก็จะวิเคราะห์ด้วยวิธีการของการอ้างเหตุผล เมื่อวิเคราะห์ส่วนที่เป็นการอ้างเหตุผลเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงจะวิเคราะห์ต่อไปว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายในสภา เป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้หรือไม่? และละเมิดระเบียบข้อบังคับหรือไม่? ซึ่งก็จะเห็นว่า ต้องใช้สาขาวิชาตรรกวิทยาและรัฐศาสตร์ร่วมวิเคราะห์ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งสามารถดูรายละเอียดได้ในบทที่ 8 หัวข้อ “8.3 การวิเคราะห์ข้อมูล”

สำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ ที่จะวิเคราะห์ความตรงกัน (directness) ระหว่างข่าวของหนังสือพิมพ์กับคำอภิปรายนั้น ก็จะใช้วิชาภาษาศาสตร์เป็นหลักอีกเช่นกัน

งานวิจัยนี้ ถ้าจะจัดประเภทของงานวิจัยตามสาขาวิชาแล้ว ก็น่าจะสังกัดอยู่ในสาขาวิชารัฐศาสตร์ แต่สาขาวิชาที่ใช้นาทฤษฎีความรู้มาใช้มากที่สุดก็คือ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ รองลงมาก็คือ สาขาวิชาตรรกวิทยา สำหรับสาขาวิชาที่รับประโยชน์มากที่สุดก็คือสาขาวิชารัฐศาสตร์ จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า งานวิจัยเชิงสหวิทยาการนั้น ถึงแม้จะให้ทฤษฎีความรู้จากหลากหลายสาขาวิชา แต่ไม่สามารถจะนำความรู้มาใช้อย่างเท่ากันได้ จะต้องมีการใช้ความรู้จากสาขาหนึ่งมากกว่าสาขาอื่นๆ เสมอ ซึ่งขึ้นอยู่กับกรอบการออกแบบ งานวิจัยครั้งนั้นๆ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้มี 3 ประการดังนี้คือ

1) ขอบเขตด้านเวลาของกระบวนการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ การนับครั้งกลุ่มประชากรของการอภิปรายทั่วไปฯ จะนับตั้งแต่มีการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2477 จนถึงการอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2542 เนื่องจากผู้วิจัยสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ ในปี พ.ศ. 2544 การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งสุดท้ายในขอบเขตเวลาที่กล่าวมาอยู่ในปี พ.ศ. 2542

2) ขอบเขตด้านรูปแบบของการอภิปรายทั่วไปฯ

เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) รูปแบบของการอภิปรายทั่วไปฯ มีการเปลี่ยนแปลงไปมากพอสมควร กล่าวคือ ถ้าเป็นการอภิปรายทั่วไปฯ นายกรัฐมนตรีมีมติขอเปิดการอภิปรายทั่วไปฯ ต้องเสนอชื่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อไปด้วย และถ้าการอภิปรายทั่วไปฯ นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความร้ายแรงผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ราชการ หรือจงใจฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย รัฐธรรมนูญกำหนดให้คณะผู้ยื่นญัตติการอภิปรายทั่วไปฯ ต้องยื่นคำร้องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติสอบสวนด้วย การเปลี่ยนแปลงอีกประการหนึ่งที่สำคัญมากก็คือ เมื่อมีการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ แล้ว นายกรัฐมนตรีจะยุบสภาไม่ได้

การอภิปรายทั่วไปฯ รูปแบบดังกล่าว จะเริ่มใช้เมื่อสิ้นสุดบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งวิธีการอภิปรายทั่วไปฯ แบบใหม่นี้ รัฐบาลที่มี พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตรเป็นนายกรัฐมนตรีถูกยื่นญัตติขออภิปรายทั่วไปฯ เป็นจำนวน 3 ครั้ง แต่ด้วยรูปแบบของการอภิปรายทั่วไปฯ ที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ไม่เหมาะสมที่จะนำการอภิปรายทั่วไปฯ 3 ครั้ง หลังมาเป็นกลุ่มประชากรในการศึกษาด้วย

3) ขอบเขตด้านการจัดประเภทของการอภิปรายทั่วไปฯ

การจัดประเภทของการอภิปรายทั่วไปฯ ที่พบเห็นในบทความวิชาการและงานวิจัย ยังมีความไม่ตรงกันระหว่างนักวิชาการด้วยกัน นักวิชาการบางกลุ่มเห็นว่า “ญัตติขอให้อภิปรายทั่วไปฯ ในข้อนโยบาย” กับ “ญัตติไม่ไว้วางใจ” เป็นการอภิปรายทั่วไปฯ คนละประเภทกัน นักวิชาการกลุ่มนี้ได้แก่ อนุสรณ์ วรปัญญาตระกูล (2542, น. 1-2) กับ อนุสรณ์ วรปัญญาตระกูล และเชษฐา ทองยิ่ง (2542ก, น. 2-3) ซึ่งเห็นว่า “ญัตติขอให้อภิปรายทั่วไปฯ ในข้อนโยบาย” กับ “ญัตติไม่ไว้วางใจ” เป็นการอภิปรายทั่วไปฯ คนละประเภทกัน โดยให้เหตุผลไว้ดังนี้

ญัตติตั้งที่ว่านี้ ไม่มีการขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อพิจารณาซักถามชี้แจง เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐมนตรีน มีเพียงแต่การอภิปรายหลักการ การเสนอญัตติแล้วให้มีการอภิปราย คัดค้านหรือสนับสนุนว่าเห็นควรที่จะ ว่างใจ หรือไม่ว่างใจรัฐมนตรียาวตัวหรือทั้งคณะ ซึ่งต่างจาก⁴ ญัตติขอให้ เปิดอภิปราย ทั่วไปในข้อนโยบาย โดยอาศัยอำนาจตามข้อบังคับการประชุม และปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร ข้อ 24วรรคสอง และข้อ 54 ที่ให้มีการเปิด อภิปรายทั่วไปในปัญหาต่างๆ เสียก่อน (ณัฐพร วรปัญญาตระกูล, 2542, น. 1-2; ณัฐพร วรปัญญาตระกูลและเชษฐา ทองยิ่ง, 2542ก, น. 2-3)

แต่ผู้วิจัยเห็นว่า การที่กลุ่มนักวิชาการดังกล่าวแบ่งการอภิปรายทั่วไป เป็น 2 ประเภท นั้น เป็นการแบ่งประเภทที่ไม่ถูกต้อง การอภิปรายทั่วไป ของไทยมีประเภทเดียว แต่อาจจะ แบ่งระยะของการพัฒนาการอภิปรายทั่วไป ได้เป็น 3 ระยะคือ ระยะแรกเริ่ม, ระยะพักตัว และ ระยะสมบูรณ์⁵

การจัดประเภทของการอภิปรายทั่วไป อีกประเภทหนึ่ง ซึ่งยังเห็นไม่ตรงกันในกลุ่ม ของนักวิชาการ กล่าวคือ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2490) ได้กำหนดการอภิปรายทั่วไป อีกรูปแบบหนึ่งขึ้น คือ นายกรัฐมนตรีสามารถขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อขอรับฟังความคิดเห็น ของ ส.ส. หรือ ส.ว. โดยไม่มีการลงมติได้ นักวิชาการบางกลุ่มเห็นว่า การอภิปรายทั่วไป แบบนี้ “ไม่เป็น” การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ว่างใจ แต่ผู้วิจัยเห็นว่า การอภิปรายทั่วไป ที่ไม่มีการลงมติ ก็เป็นการอภิปรายทั่วไป ด้วย เพราะรัฐธรรมนูญกำหนดประเภทไว้เช่นนั้น ด้วยเล็งเห็น ถึงผลประโยชน์ของสาธารณชนเป็นหลัก โดยมีหลักการที่ว่า เมื่อคณะรัฐบาลพบปัญหาวิกฤติจึง ควรขอความร่วมมือจาก ส.ส. หรือ ส.ว.ที่จะให้ความเห็นเพื่อที่ประเทศชาติจะผ่านพ้นวิกฤตไป

แต่อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ ไม่เห็นด้วยกับจัดและนับครั้งการอภิปรายทั่วไปใน ญัตติขอให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่างใจในรัฐมนตรีนที่ได้รับการแต่งตั้งและแต่งตั้งใหม่เป็นการ อภิปรายทั่วไป ด้วย ตามการจัดและนับครั้งการอภิปรายทั่วไป ของสุภาวดี ชิดชิน, ดวงจิต ร่อกเจริญวัฒน์ และณัฐพร วรปัญญาตระกูล, ม.ป.ป., น. 3); จเร จันทร์เป็รื่อง (2535, น. 5) และ สวัสดิ์ ศรีลัมพ์ และ จินตนา พลอยภัทรวิญญู (2542) เพราะเห็นว่า เป็นการควบคุมและตรวจสอบ คณะรัฐบาลอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งแตกต่างออกไปกับการอภิปรายทั่วไป

⁴ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

⁵ ดูรายละเอียดในบทที่ 3 หัวข้อ “3.2.2 ความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไป”

โดยสรุป ขอบเขตของกลุ่มประชากรการอภิปรายทั่วไป ในครั้งนี้ จะนับครั้งตั้งแต่ครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2477 จนถึงครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 เป็นจำนวนทั้งสิ้น 45 ครั้ง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สามารถศึกษาและวิเคราะห์ความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์ได้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการที่จะเป็นต้นแบบให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ “รู้” และ “เข้าใจ” ว่า การปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไป ที่ “ถูกต้อง” เพื่อประโยชน์ของสาธารณชนนั้น มีรูปแบบเป็นเช่นไร

นิยามศัพท์และอักษรรย่อ

การกล่าวหา (accusation) หมายถึง กระบวนการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน กล่าวหาคณะรัฐมนตรี และมีหลักฐานสนับสนุน การกล่าวหาดังกล่าวอาจจะประกอบด้วย ข้อกล่าวหาเพียง 1 ข้อหรือมากกว่าก็ได้

การโต้ตอบข้อกล่าวหา (response) หมายถึง กระบวนการที่คณะรัฐมนตรีได้ตอบ การกล่าวหาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน และมีหลักฐานสนับสนุน การโต้ตอบข้อกล่าวหาดังกล่าว อาจจะประกอบด้วยข้อโต้ตอบการกล่าวหาเพียง 1 ข้อหรือมากกว่าก็ได้

การอธิบาย (explanation) หมายถึง กระบวนการซักถามและกระบวนการตอบชี้แจง ข้อซักถามในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490

การอภิปรายทั่วไป หมายถึง การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย การอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล หรือการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรี หรือ การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล ระหว่างปี พ.ศ. 2477-2542

การอ้างเหตุผล (argument) หมายถึง กระบวนการกล่าวหา และกระบวนการโต้ตอบ ข้อกล่าวหา ที่แต่ละฝ่ายต่างก็ปฏิเสธข้อสรุปของฝ่ายตรงข้าม และทั้งสองฝ่ายนั้นก็ได้เสนอแนวทางการใช้เหตุผล (reasoning) เพื่อโน้มน้าว (persuade) ให้บุคคลที่สามเชื่อถือข้อสรุปของฝ่ายตน

ข้อกล่าวหา หมายถึง ประเด็นกล่าวหาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน ซึ่งในทางตรรกวิทยาใช้คำว่าข้อสรุป (conclusion) ข้อกล่าวหาดังกล่าว เมื่อพิจารณาในทางวิทยาศาสตร์ ก็คือ หัวเรื่อง 1 หัวเรื่อง

ข้อซักถาม หมายถึง ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 เนื่องจาก ส.ส. ยังกู้เงินเคยกับการตั้งกระทู้ จึงนำรูปแบบของกระทู้ถามมาใช้เป็นข้อกล่าวหาในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนั้น

ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หมายถึง ประเด็นโต้ตอบข้อกล่าวหาของคณะรัฐบาล ซึ่งในทางตรรกวิทยาใช้คำว่าข้อโต้ตอบ (counter) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาดังกล่าว เมื่อพิจารณาในทางวิชาภาษาศาสตร์ก็คือ หัวเรื่อง 1 หัวเรื่อง

ข้อบังคับการประชุมฯ (พ.ศ.) หมายถึง ข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2476/2477 หรือข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2522/2540 แล้วแต่กรณี

ความจริงแบบสามัญสำนึก หมายถึง ความจริงโดยทั่วไป (general truth) ที่สาธารณชนเข้าใจ ความจริงแบบสามัญสำนึกยึดแนวทฤษฎีความจริงแบบสมนัย (correspondence theory) คือ ข้อความที่ว่าเป็นจริงจะต้องเป็นข้อความที่ตรงกับข้อเท็จจริง (fact) ถ้าให้ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546) ก็เป็นการนำเอาความหมายของคำว่า “จริง” ซึ่งเป็นคำวิเศษณ์มาทำเป็นคำนาม โดยผสมกับคำว่า “ความ” กลายเป็น “ความจริง” การกำหนดเรียกความจริงประเภทนี้เป็น ความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก ในงานวิจัยนี้ ก็เพื่อที่จะป้องกันความสับสนกับ “ความจริง” ทางการเมือง กับความจริงทางตรรกวิทยา ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

“ความจริง” ทางการเมือง หมายถึง ความจริงของเหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ ซึ่งมีอยู่จริง ความจริงทางการเมืองดังกล่าวนั้น จะรวบรวมมาจากเหตุการณ์ทางการเมืองแต่ละเหตุการณ์ ซึ่งก็เป็นข้อเท็จจริงของแต่ละเหตุการณ์มาสรุปรวมเป็นลักษณะทั่วไปเชิงนามธรรม (abstract generality) ที่ เป็นความจริงขึ้นมา แต่เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนต่างก็มีข้อจำกัดในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารแตกต่างกันไป ซึ่งนอกจากจะได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างไม่ครบถ้วนแล้ว ประสบการณ์การเรียนรู้ ทักษะคิด ความเชื่อ ฯลฯ ของแต่ละคน ซึ่งแตกต่างกัน จึงทำให้มีความเข้าใจใน “ความจริง” ทางการเมืองเดียวกันแตกต่างกันออกไป

ความจริงทางตรรกวิทยาแบบนิรนัย คือ ข้อสรุปความจริงที่มีอยู่ข้ออ้างเหตุผลแล้วความจริงแบบนี้ อาจจะเป็นความจริงที่ตรงกันหรือไม่ตรงกันกับข้อเท็จจริงหรือความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกก็ได้ กล่าวคือ ความจริงทางตรรกวิทยาแบบนิรนัยอาจจะเป็นความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกในอัตราร้อยละ 100 หรือเป็นความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกในอัตราร้อยละ 0 หรือเป็นความจริงไม่จริงก็ได้

ความจริงทางตรรกวิทยาแบบอุปนัย คือ ข้อสรุปที่ได้จากเก็บข้อมูลเฉพาะหน่วยเพื่อยืนยันความแน่นอนหรือความจริงที่อาจจะเป็นหรือน่าจะเป็น ความจริงทางอุปนัยก็เช่นเดียวกับการทำโพล (poll) นั่นเอง ความจริงแบบนี้ ไม่มีโอกาสเป็นความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกในอัตราร้อยละ 100 เช่นเดียวกับความจริงของตรรกวิทยาระบบนิรนัย และก็ไม่มีโอกาสเป็นความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกในอัตราร้อยละ 0 หรือเป็นเท็จไม่ได้

ความสมเหตุสมผล (sound) หมายถึง คุณสมบัติในการใช้เหตุผลของการกล่าวหา และในการโต้ตอบข้อกล่าวหา กล่าวคือ หลักฐานที่นำมาสนับสนุน (supporting evidence) เป็นหลักฐานที่เป็นการใช้เหตุผลที่ดี (strong reasoning or cogent) ตามหลักการของตรรกวิทยาแบบอุปนัย (inductive) หรือ เป็นการใช้เหตุผลที่จริง (valid) ตามหลักการของตรรกวิทยาแบบนิรนัย (deductive)

คำตอบที่แข็งแรง หมายถึง ข้อโต้ตอบข้อซักถามหรือข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรี ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490

คำอภิปรายที่แข็งแรงประกอบ หมายถึง หัวเรื่องประเภทหนึ่งในการอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการอ้างเหตุผลโดยตรง แต่มีไว้เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจการกล่าวหา/ การโต้ตอบข้อกล่าวหาได้ดียิ่งขึ้น

เจตนาในการโต้ตอบข้อกล่าวหา หมายถึง การที่คณะรัฐมนตรีได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่งแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท คณะรัฐมนตรีไม่มีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหา และคณะรัฐมนตรีมีเจตนาในการโต้ตอบข้อกล่าวหา การโต้ตอบข้อกล่าวหาประเภทแรกแสดงให้เห็นว่า คณะรัฐมนตรีขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ส่วนการโต้ตอบข้อกล่าวหาประเภทที่สอง ถ้าการใช้เหตุผลสมเหตุสมผลก็แสดงว่า คณะรัฐมนตรีมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) แต่ในกรณีที่การใช้เหตุผลไม่สมเหตุสมผลก็แสดงว่า คณะรัฐมนตรีขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ตรรกะตามรูปแบบ (formal logic) หมายถึง ตรรกะระบบนิรนัย (deduction) ตรรกะระบบอุปนัย (induction) ซึ่งพัฒนามาจากตรรกวิทยาของอริสโตเติลในสมัยกรีกจนถึงปัจจุบัน

ตรรกะนอกรูปแบบ (informal logic) หมายถึง การนำและพัฒนาตรรกะตามรูปแบบมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การคิดเชิงวิเคราะห์ (critical thinking) การอ้างเหตุผลที่มีวัตถุประสงค์ในการโน้มน้าว (persuasion) ให้นักคนอื่นเชื่อหรือเปลี่ยนความเชื่อเดิมตามผู้ใช้อ้างเหตุผลนั้น

ตัวบ่งชี้การเปลี่ยนหัวเรื่อง (topic shift marker) หมายถึง ลักษณะภาษาเพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้ส่งสารต้องการเปลี่ยนหัวเรื่องจากหัวเรื่องหนึ่งไปเป็นอีกหัวเรื่องหนึ่ง

ตัวบ่งชี้หัวเรื่อง (topic marker) หมายถึง ลักษณะภาษาที่แสดงให้เห็นว่า ข้อความส่วนดังกล่าวเป็นใจความสำคัญที่ผู้ส่งสารต้องการกล่าวถึง

หลักฐานสนับสนุน (supporting evidence) หมายถึง ประเด็นหลักฐานที่ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีนำมาสนับสนุนข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของตนตามลำดับซึ่งในทางตรรกวิทยาใช้คำว่าข้ออ้าง (premise) หลักฐานสนับสนุนดังกล่าว พิสูจน์ในทางวิชาภาษาศาสตร์ก็คือ หัวเรื่อง 1 หัวเรื่อง

เหตุผลสนับสนุน หมายถึง หลักฐานสนับสนุนหรือประเด็นหลักฐานของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490

อุปสรรคของการวิจัย

อุปสรรคของการวิจัยในครั้งนี้ มีประการเดียวคือ ผู้วิจัยตัดสินใจที่จะไม่นำข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 เข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ด้วย เนื่องจาก เมื่อไปขอคัดลอกข้อมูล ณ หอสมุดแห่งชาติ ผู้วิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์ของปี พ.ศ. 2490 มีสภาพที่เก่าและชำรุดเสียหาย จนไม่สามารถอ่านข้อความได้อย่างครบถ้วน นอกจากนั้นแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อมูลของหนังสือพิมพ์ในปี พ.ศ. 2490 นี้ ก็แตกต่างจากข้อมูลของหนังสือพิมพ์ในปี พ.ศ. 2522 และ 2542 เป็นอย่างมาก จนเห็นว่า ถึงจะไม่วิเคราะห์ข้อมูลหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ก็ไม่ทำให้สาระหลักในงาน วิจัยชิ้นนี้เสียหายไป ผู้วิจัยจึงไม่นำข้อมูลของหนังสือพิมพ์ในปี พ.ศ. 2490 มาวิเคราะห์ด้วย

ความนำ

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์ ในเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ คือ “การอภิปรายทั่วไป” การศึกษานี้ เน้นวิเคราะห์ใน 2 ประเด็นคือ ความรับผิดชอบทางการเมือง (political responsibility) และ ความจริง เนื่องจากข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ออกมาจากกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหาอภิปรายทั่วไป นั้น กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องมักจะกล่าวเสมอว่า ข้อมูลข่าวสารของฝ่ายตนเป็น “ความจริง” ข้อมูลข่าวสารของฝ่ายอื่นหรือกลุ่มอื่นเป็น “ความไม่จริง” ดังนั้น ก่อนที่จะศึกษาในประเด็นอื่นๆ ต่อไป ก็ควรจะเข้าใจเสียก่อนว่า ความจริงคืออะไร?

นอกจากสิ่งสำคัญ 2 ประการที่ได้กล่าวไปแล้ว ในวาทกรรมการอภิปรายทั่วไป นั้น จุดมุ่งหมายสำคัญของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ก็คือ การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองการปกครอง ซึ่งเป็นขอบเขตการศึกษาของวิชารัฐศาสตร์ กระบวนการในการแย่งชิงอำนาจดังกล่าว ก็คือ การกล่าวหา/การโต้ตอบข้อกล่าวหา ซึ่งผู้กล่าวหาและผู้โต้ตอบข้อกล่าวหาต้องหาหลักฐานมาสนับสนุนคำอภิปรายของตน ลักษณะของคำอภิปรายในลักษณะนี้คือ การอ้างเหตุผล (argument) ซึ่งอยู่ในขอบเขตการศึกษาของวิชาตรรกวิทยา ส่วนการที่จะวิเคราะห์ บ่งชี้ และกำหนดว่า ส่วนใดอยู่ในหรือนอกประเด็นการกล่าวหา/การโต้ตอบข้อกล่าวหา ส่วนใดคือหลักฐานสนับสนุน แนววิเคราะห์ที่ใช้คือ ภาษาศาสตร์ ดังนั้น สิ่งที่จะต้องศึกษาต่อไปก็คือ การอภิปรายทั่วไป กับรัฐศาสตร์ ตรรกวิทยา และภาษาศาสตร์

นอกจากนั้นแล้ว การศึกษาครั้งนี้ ยังต้องการศึกษาความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์ ในการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป อีกด้วย เพราะเห็นว่า หนังสือพิมพ์สามารถให้ข่าวสาร ให้ความคิดเห็น และให้การศึกษาเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไป แก่สาธารณชนได้อย่างแพร่หลายและคงสภาพได้ยาวนานกว่าสื่อมวลชนอื่น ดังนั้น การอภิปรายทั่วไป กับหนังสือพิมพ์จึงเป็นส่วนที่ควรจะต้องศึกษาต่อไป

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้บรรจุลงในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ในภาคนี้ ผู้วิจัยจึงแบ่งออกเป็น 6 บท ดังนี้คือ

บทที่ 1 ความรับผิดชอบทางการเมือง

บทที่ 2 ความจริง

บทที่ 3 การอภิปรายทั่วไป กับรัฐศาสตร์

บทที่ 4 การอธิบายทั่วไปๆ กับตรรกวิทยา

บทที่ 5 การอธิบายทั่วไปๆ กับภาษาศาสตร์

บทที่ 6 การอธิบายทั่วไปๆ กับหนังสือพิมพ์

ความรับผิดชอบทางการเมือง

ระบอบการปกครองแบบรัฐสภาของไทยประยุกต์และดัดแปลงมาจากระบอบประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภาของอังกฤษ หลักการเรื่องความรับผิดชอบทางการเมือง (political responsibility) ของสังคมการเมืองไทยก็ได้รับอิทธิพลมาจากอังกฤษเช่นเดียวกัน คำในภาษาอังกฤษ ที่เกี่ยวเนื่องกับความรับผิดชอบทางการเมืองและเกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้มี 2 คำ คือ responsibility และ accountability

ความเหมือนและความแตกต่างของทั้ง 2 คำนั้น มีดังนี้คือ คำแรก responsibility หมายถึงว่า ในประเทศประชาธิปไตยโดยทั่วไปแล้ว ข้าราชการหรือนักการเมืองไม่ว่าจะมาจากการเลือกตั้ง หรือมาจากการแต่งตั้งต้องมี responsibility ต่อหน้าที่การงานของตน กล่าวคือ ต้องปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชน ตำแหน่งในทางการเมืองระดับสูง บางตำแหน่ง เช่น นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี เป็นต้น บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งเหล่านี้ ในการทำงานต้องมีการตัดสินใจ (decision) ถ้าบุคคลในตำแหน่งดังกล่าวตัดสินใจผิดพลาด จนเกิดผลเสียหายต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนอย่างร้ายแรงก็ต้องแสดง accountability ของตน เช่น การลาออกจากตำแหน่ง เป็นต้น (Robertson, 1993, pp. 417-418)

จากความหมายของ responsibility และ accountability ที่กล่าวมาข้างต้น ในงานวิจัยนี้คำว่า responsibility จึงหมายถึง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของข้าราชการการเมืองหรือนักการเมือง ซึ่งก็คือ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ และเนื่องจากหน้าที่ในการอภิปรายทั่วไปฯ ของทั้ง 2 ฝ่ายนั้นแตกต่างกัน ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของบุคคลทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าว ก็ย่อมจะแตกต่างกันออกไปด้วย

ส่วนคำว่า accountability ในสังคมวิชาการ ซึ่งรวมถึงสังคมการเมืองของไทยด้วย ยังเข้าใจไม่ตรงกันนัก พัทณี สิริโรต ผู้เขียนบทความเรื่อง “กลยุทธ์การสร้างระบบความรับผิดชอบต่อตัดสินใจ (accountability) ในหน่วยงานภาครัฐ” ได้แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนของนักวิชาการไทยกับความหมายของคำๆ นี้ ไว้ว่า “ถึงแม้จะมีการยอมรับว่า Accountability มีความสำคัญและได้รับความสนใจมากขึ้นจากทุกฝ่าย แต่ความเข้าใจในเรื่องนี้กลับขาดความชัดเจนทั้งในด้านแนวคิดและปฏิบัติ ไม่มีผลงานวิชาการภาษาไทยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรง” (พัชนี สิริโรต, 2546, น. 29)

ในบทความดังกล่าว พัทธี สิโรต(2546) จึงใช้คำทับศัพท์ว่า “Accountability” ตลอดทั้งบทความ¹ ความไม่ชัดเจนของความหมายของคำดังกล่าว นั้น ก็สอดคล้องกับข้อเขียนของนิติ เอียวศรีวงศ์ (2542 ข, น. 6) ซึ่งเขียนไว้ว่า “accountability² คิดไม่ออกว่าจะแปลคำนี้เป็นภาษาไทยให้ตรงจริงๆ ว่าอย่างไร”

อย่างไรก็ดี ในงานวิจัยนี้ คำว่า responsibility กับ accountability เป็นคำสำคัญ (key word) ซึ่งจะต้องกล่าวถึงเป็นจำนวนมากครั้ง คำว่า responsibility ผู้วิจัยได้กำหนดให้ใช้คำว่า “ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่” โดยจะวงเล็บคำภาษาอังกฤษไว้ตลอด สำหรับ คำว่า accountability ผู้วิจัยได้ดัดแปลงจากคำว่า “ความพร้อมรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ”³ มาใช้เป็น “ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ” เนื่องจากเห็นว่า ให้ความหมายที่รัดกุมกว่า และสอดคล้องกับคำว่า ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility)

¹ในบทความดังกล่าว พัทธีได้รวบรวมความหมายของคำว่า accountability ไว้ดังนี้
ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า “ภาระรับผิดชอบ”

ทิพาวดี เมฆสวรรค์ ให้ความหมายว่า “ความรับผิดชอบ”

ยุค ศรีอารยะ ให้ความหมายว่า “ความน่าเชื่อถือและมีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน”

อมรา พงศาพิชญ์ ให้ความหมายว่า “การทำงานอย่างมีหลักการและรับผิดชอบ”

ปรัชญา เวสารัชช์ ให้ความหมายว่า “ความสามารถในการตรวจสอบ” และ

ติน ปรัชญพฤทธิ์ ให้ความหมายว่า “ความพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ”

²รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2544ข, 41-42) แปล “accountability” เป็น “ความรับผิดชอบ” โดยแปลคำว่า “Accountability Mechanism” เป็น “กลไกความรับผิดชอบ”

³ในบทความเรื่อง “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี: แนวคิดและประสบการณ์ในภาคราชการไทย” อรพินท์ สฟโชคชัย (2547) ได้คำในภาษาไทยในความหมายของคำว่า “accountability” ไว้ 5 ความหมายที่ใกล้เคียงกัน ดังนี้

- ความพร้อมรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ
- พันธะความพร้อมรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม
- ความรับผิดชอบ (accountable) ต่อผลของงาน
- ระบบความรับผิดชอบของการดำเนินงานของราชการ
- ความรับผิดชอบ

คำศัพท์ดังกล่าวนั้น ยังจะต้องอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมอีก ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายไปพร้อมๆ กันกับรายละเอียดที่สำคัญส่วนอื่นๆ อีก 3 ประการ ดังนี้คือ

- 1.1 ประวัติความเป็นมาของความรับผิดชอบทางการเมือง
- 1.2 ความรับผิดชอบทางการเมืองของคณะรัฐบาล
- 1.3 ความรับผิดชอบทางการเมืองของฝ่ายค้าน

1.1 ประวัติความเป็นมาของความรับผิดชอบทางการเมือง

วิธีการอิมพีชเมนต์ (Impeachment) ของอังกฤษ คือ ต้นกำเนิดของความรับผิดชอบต่อ การตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐมนตรี วิธีการอิมพีชเมนต์เป็นวิธีการกล่าวหา รัฐมนตรีที่ใช้อำนาจไปในทางที่ผิด ทุจริต ประพฤติมิชอบต่อประชาชน หรือทำตนเป็นปฏิปักษ์ ต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ อิมพีชเมนต์เป็นกระบวนการกึ่งตุลาการ (Semi-judicial process) ซึ่งผู้ดำเนินการเป็นรัฐสภา ไม่ใช่กระบวนการยุติธรรมโดยปกติ ซึ่งจะดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ ตำรวจ อัยการ และศาล

อิมพีชเมนต์เกิดจากหลักการที่ว่า พระมหากษัตริย์ไม่สามารถกระทำความผิดในทางกฎหมาย ดังนั้น คณะที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ จึงต้องรับผิดชอบในการกระทำผิดนั้นๆ ในฐานะที่ให้คำปรึกษาที่ผิดพลาด วิธีดำเนินการจะเริ่มต้นจากสภาสามัญชน (House of Commons)⁴ ซึ่งจะเป็นผู้กล่าวโทษทางอาญาตั้งแต่ระดับสูงถึงต่ำ (High crimes and misdemeanors) และ สภาขุนนางจะเป็นผู้ตัดสิน บุคคลที่จะถูกใช้วิธีการอิมพีชเมนต์นี้ นอกจากรัฐมนตรีแล้ว ยังรวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้พิพากษาด้วย (De Smith, 1973, p. 169)

วิธีการอิมพีชเมนต์มีขึ้นครั้งแรกในสมัยพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 (ค.ศ. 1760-1820) ซึ่งเป็นการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช อำนาจอธิปไตยตกอยู่ หรือเป็นของพระมหากษัตริย์ แต่เพียงผู้เดียว คณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งขึ้นนั้นต้องแสดงความรับผิดชอบต่อพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นสถาบันสูงสุด

⁴"House of Commons" ในหนังสือหลายๆ ฉบับจะใช้คำว่า "สภาสามัญ" ราชบัณฑิตยสถาน (2544, น. 95) ใช้คำว่า "สภาสามัญชน" ซึ่งพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2544, น. 45) ก็ใช้คำว่า "สภาสามัญชน" และอธิบายรายละเอียดในเชิงอรรถว่า คำว่า "commons" เป็นคำนาม (noun) ไม่ใช่คำวิเศษณ์ (adjective) หลักฐานที่ชัดเจนก็คือ เป็นคำนามพหูพจน์ด้วย [คำ adjective เป็นพหูพจน์ไม่ได้: ผู้วิจัย] ดังนั้น การแปล "House of Commons" เป็น "สภาสามัญ" จึงไม่ถูกต้อง

การควบคุมฝ่ายบริหารโดยวิธีการอิมพีชเมนต์ในสมัยแรกนั้น ไม่ใช่เป็นการควบคุมการบริหารงานโดยตรง แต่เป็นการควบคุมพฤติกรรมของคณะรัฐมนตรี กรรมาธิการอิมพีชเมนต์ในสมัยนั้นก็คือ เมื่อสภาสามัญชนเห็นว่า รัฐมนตรีผู้ใดกระทำความผิดทางอาญาก็ให้ฟ้องร้องกล่าวโทษรัฐมนตรีผู้นั้นต่อสภาขุนนาง ต่อมาได้มีการขยายขอบเขตความผิดที่มีได้มีรากฐานมาจากความผิดทางกฎหมายอาญาทั่วไป กล่าวคือ ถ้าความผิดนั้นๆ เป็นสาเหตุที่นำความเสียหายมาสู่ประเทศ ก็สามารถนำมาฟ้องร้องกล่าวหากันได้ เช่น เปิดเผยความลับทางราชการ ททรยศต่อชาติ (treason) รับสินบน (bribery) เป็นต้น (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2538, น. 29)

อย่างไรก็ตาม วิธีการอิมพีชเมนต์ในระยะเริ่มต้นนี้ ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าใดนัก ไพอโรจน์ ชัยนาม (2495, น. 340) เห็นว่า ความด้อยประสิทธิภาพของวิธีการอิมพีชเมนต์ เกิดจากสาเหตุใหญ่ๆ 3 ประการคือ

- 1) ความผิดของรัฐมนตรีที่สภาสามัญชนจะนำขึ้นเป็นเหตุฟ้องร้องกล่าวหาต่อสภาขุนนางได้นั้น ต้องเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาเท่านั้น
- 2) พระมหากษัตริย์อาจทรงขัดขวางไม่ให้การฟ้องร้องกล่าวหารัฐมนตรีดำเนินไปได้ เช่น ทรงตราพระราชกฤษฎีกาให้ยุบสภาบ้าง หรือก็ไม่ก็เรียกประชุมรัฐสภาเสียเฉยๆ บ้าง
- 3) นอกจากนี้ พระมหากษัตริย์อาจทรงอภัยโทษรัฐมนตรีผู้ที่มีความผิดนั้นได้อีก เช่น คดีของ ลอร์ด แดนบี้ (Thomas Earl of Danby) ในสมัยพระเจ้าชาร์ลที่ 2 ลอร์ด แดนบี้ (Thomas Earl of Danby) ถูกอิมพีชเมนต์เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 1678 โดยถูกตั้งข้อกล่าวหาว่า ททรยศต่อประเทศด้วยการล่อลวงเกินพระราชอำนาจของกษัตริย์ พยายามล้มล้างรูปแบบการปกครองของราชอาณาจักร สร้างความแตกแยกระหว่างข้าราชการบริพารของกษัตริย์และรัฐบาล เป็นต้น พระเจ้าชาร์ลที่ 2 ได้พระราชทานอภัยโทษให้แก่ ลอร์ด แดนบี้ (Thomas Earl of Danby) เมื่อวันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 1679 (Robertson, 1942, pp. 566-568.)

วัฒนา สุตรสุวรรณ (2520, น. 45-46) กล่าวว่า ในศตวรรษที่ 17 ได้มีการเปลี่ยนแปลงและขยายหลักการ และวิธีการฟ้องร้องกล่าวหาของวิธีการอิมพีชเมนต์ให้กว้างขวางรัดกุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้นดังนี้

- 1) ความผิดที่จะนำมาฟ้องร้องกล่าวหาได้นั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาเสมอไป แม้เป็นเพียงการกระทำซึ่งนำความเสียหายมาสู่ประเทศ ก็ฟ้องร้องกล่าวโทษได้ เช่น การเปิดเผยความลับของทางราชการหรือขายชาติ เป็นต้น
- 2) สภาขุนนางมีอิสระที่จะกำหนดโทษมากขึ้น กล่าวคือ ไม่อยู่ใต้อิทธิพลของใคร แม้กระทั่งองค์พระมหากษัตริย์ และในการกำหนดโทษนี้ สภาขุนนางมีอำนาจที่จะกำหนดได้มากน้อยตามสมควรแก่เหตุได้

3) พระมหากษัตริย์ไม่อาจที่จะหน่วงเหนี่ยวขัดขวางการดำเนินการอิมพีชเมนต์ได้ต่อไป คือ จะไม่เรียกประชุมรัฐสภาไม่ได้ และในกรณีจะยุบรัฐสภา จะต้องมียุติบัญญัติที่เพียงพอที่จะยุบรัฐสภาได้ เป็นต้น

4) เมื่อ ค.ศ. 1701 รัฐสภาได้ออกกฎหมายห้ามไม่ให้พระมหากษัตริย์ทรงอภัยโทษตลอดจนนิรโทษกรรมแก่รัฐมนตรีผู้ถูกร้องกล่าวหาด้วยวิธีการอิมพีชเมนต์ ซึ่งสภาขุนนางได้พิจารณาพิพากษาแล้ว กฎหมายฉบับนี้เรียกว่า Act of Settlement 1701

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า ความรับผิดชอบของรัฐมนตรีในช่วงระยะแรกๆ นั้น เป็นความรับผิดชอบเฉพาะตัวในทางอาญาหรือทางแพ่งเท่านั้น ยังไม่มีความคิดที่จะให้รัฐมนตรีรับผิดชอบทางการเมืองเฉพาะตัวแต่อย่างใด จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1742 ได้เกิดเหตุการณ์ที่เป็นตัวอย่างของความรับผิดชอบของรัฐมนตรีในทางการเมืองเฉพาะตัวสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้

กล่าวคือ รัฐมนตรีคนหนึ่ง ชื่อวอลโพล (Wallpole) ได้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีเนื่องจากสมาชิกสภาสามัญชนชู้ว่า ถ้าไม่ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีดังกล่าว สภาสามัญชนจะฟ้องร้องหรือกล่าวหาต่อสภาขุนนางให้ลงโทษทางอาญา เมื่อรัฐมนตรี วอลโพล (Wallpole) ลาออกจากตำแหน่งไปตามคำขู่ของสภาสามัญชนแล้ว สภาสามัญชนจึงพบแนวทางใหม่ในการควบคุมและตรวจสอบคณะรัฐมนตรี กล่าวคือ สภาสามัญชนอาจเชิญให้รัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งลาออกจากตำแหน่งไปเสียก็ได้ เมื่อไม่ไว้วางใจในพฤติกรรมของรัฐมนตรีผู้นั้น

เหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าวนี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่า เมื่อคณะรัฐมนตรีกระทำผิดในทางการเมือง ซึ่งในขั้นแรกมีผลเป็นโทษทางอาญานั้นได้กลายมาเป็นความรับผิดชอบในทางการเมืองเฉพาะตัว และหลักการของความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ได้ปรากฏให้เห็นเป็นलगๆ ขึ้นเป็นครั้งแรก กล่าวคือ การทำให้รัฐมนตรีเพียงลาออกจากตำแหน่งหน้าที่ไปเท่านั้นก็พอ ซึ่งนักรัฐศาสตร์เห็นว่า การแสดงความรับผิดชอบทางการเมืองเช่นนี้เป็นสิ่งที่ดีกว่าวิชาการอิมพีชเมนต์ (De Smith, 1973, p. 169) ซึ่งคณะรัฐมนตรีผู้กระทำผิดในทางการเมืองต้องรับโทษทางอาญา⁵

⁵ ความรับผิดชอบทางอาญาของคณะรัฐมนตรียังคงมีอยู่ แต่ได้แยกออกจากความรับผิดชอบทางการเมืองอย่างเด็ดขาดแล้ว กล่าวคือ รัฐมนตรีผู้กระทำกฎหมายอาญาก็จะถูกดำเนินการโดยกระบวนการยุติธรรม ยกตัวอย่างเช่น นายรักเกียรติ สุขธนะ อดีต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ถูกศาลพิพากษาคัดสินจำคุกใน “กรณีทุจริตงบประมาณจัดซื้อยาของกระทรวงสาธารณสุข” เป็นระยะเวลา 15 ปี ซึ่งปัจจุบัน (พฤศจิกายน, 2547) ก็ยังอยู่ในเรือนจำ

แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันนี้ วิธีการอิมพีชเมนต์ดูเหมือนจะถูกยกเลิกไปเองโดยปริยาย (เดือน บุญนาค และไพโรจน์ ชัยนาม, 2477, น. 298) เพราะต่อมาในระยะหลัง ในอังกฤษ มีการใช้วิธีการอิมพีชเมนต์น้อยลง เช่น ในสมัยราชวงศ์ฮาโนเวอร์ มีการใช้วิธีการอิมพีชเมนต์เพียง 2 กรณีเท่านั้น คือ กรณีของ วอร์เรน เฮสติ้ง (Warren Hastings) เมื่อ ค.ศ. 1788 และกรณีของ ลอร์ด เมลวิลล์ (Lord Melville) เมื่อ ค.ศ. 1808 ซึ่งเป็นกรณีสุดท้ายในประวัติศาสตร์การปกครอง ของอังกฤษ เพราะตั้งแต่นั้นมา ไม่ปรากฏว่าได้มีการใช้วิธีการอิมพีชเมนต์กันอีกเลย

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จึงพอสรุปได้ว่า หลักการความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐมนตรีนั้น ได้เริ่มต้นจากความรับผิดชอบในทางอาญาก่อนแล้วได้ พัฒนามาเป็นความรับผิดชอบในทางการเมือง ซึ่งหมายถึงว่า คณะรัฐมนตรีผู้กระทำความผิดพลาด ต้องออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดินไป และจากความรับผิดชอบเฉพาะตัวมาเป็นความ รับผิดชอบร่วมกันทั้งคณะรัฐมนตรี หลักการเรื่อง ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐมนตรี เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษก่อน แล้วจึงแพร่หลายไปในประเทศ ต่างๆ เกือบทั่วโลก

โดยสรุป ความรับผิดชอบทางการเมือง (political responsibility) ในการศึกษา ครั้งนี้มี 2 ลักษณะ คือ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) และความรับผิดชอบต่อการ ตัดสินใจ (accountability) ประเด็นที่เป็นปัญหาสำหรับสังคมการเมืองไทยก็คือ ในกรณีที่เป็น

^{5(ต่อ)} วัฒนา สุตรสุวรรณ (2520, น. 41-42) กล่าวว่า ความรับผิดชอบของคณะรัฐมนตรี มี 3 ประการคือ

1) ความรับผิดชอบในทางอาญา ซึ่งหมายถึงว่า รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีขณะที่ อยู่ในตำแหน่ง ในเมื่อกระทำการอันเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา จะต้องรับโทษทางอาญา เช่นเดียวกับเอกชนอื่น

2) ความรับผิดชอบในทางแพ่ง ซึ่งหมายถึงว่า รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรี จะถูก บังคับให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย หรือทำให้ผู้เสียหายได้รับความพอใจ เป็น พันธกรณีที่จะถูกลงโทษในทางทรัพย์สิน

3) ความรับผิดชอบในทางการเมือง ซึ่งหมายถึงว่า รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรี จะต้องพ้นจากอำนาจและลาออกจากตำแหน่งไป เมื่อรัฐสภาไม่ให้ความไว้วางใจ ไม่ว่าจะ โดยตรงหรือโดยอ้อม

เนื่องจากความรับผิดชอบในทางอาญากับในทางแพ่ง ไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่างประกอบเพียงเพื่อให้เข้าใจแต่เพียงเท่านั้น

ฝ่ายรัฐบาล ความผิดพลาดทางการเมืองขนาดไหน? ที่คณะรัฐมนตรีจะต้องแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) และการแสดงความรับผิดชอบฯ ดังกล่าวคือการกระทำสิ่งใด? นอกจากนั้นแล้ว ในกรณีที่ฝ่ายค้าน เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่มีหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน แล้วความรับผิดชอบทางการเมืองของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไปฯ คืออะไร?

1.2 ความรับผิดชอบทางการเมืองของคณะรัฐบาล

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า คณะรัฐมนตรีทุกคนไม่ว่าจะมาจากการเลือกตั้งหรือมาจากการแต่งตั้ง เมื่อทำงานโดยรับเงินเดือนจากภาษีของราษฎรแล้ว ก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) การงานของตน แต่ถ้าตำแหน่งดังกล่าวต้องมีการตัดสินใจ ก็ต้องมีทั้งความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) และ ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ประเด็นที่จะกล่าวต่อไปก็คือ ความรับผิดชอบทางการเมืองทั้ง 2 แบบของคณะรัฐบาลคืออะไร?

ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ความรับผิดชอบทางการเมืองแบบนี้ ก็คือการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย มานิตย์ จุมปา (2541, น. 3) เห็นว่า อำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีที่สำคัญและกำหนดไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (2540) มีดังต่อไปนี้คือ

- 1) อำนาจในการเสนอร่างกฎหมาย
- 2) อำนาจในการใช้อำนาจบริหารในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์
- 3) อำนาจหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน
- 4) อำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีในการเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการเกี่ยวกับบรรดากฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใดๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน

5) อำนาจในการตราพระราชกำหนดในกรณีที่มีความจำเป็นรีบด่วนในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ หรือมีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรหรือเงินตรา ซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วน และลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน

นอกจากนั้นแล้ว คณะรัฐมนตรีก็ยังมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา อีกจำนวนมากที่ให้อำนาจคณะรัฐมนตรี เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ให้อำนาจคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น (มานิตย์ จุมปา, 2541, น. 4)

การที่นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีกระทำให้เกิดความผิดพลาดจากอันเนื่องมาจากการปฏิบัติงานต่างๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น จนเกิดความเสียหายแก่ผลประโยชน์ของประเทศไทยและประชาชนอย่างร้ายแรงแล้ว ต้องแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วยการลาออกจากตำแหน่งของตน

อนึ่ง ความบกพร่องของคณะรัฐบาลนั้น ยังหมายความรวมถึง การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ (abuse of power) อีก 3 ประการนี้ด้วยคือ ประการแรก การงดเว้นกิจกรรมที่พึงกระทำ (nonfeasance) ประการที่สอง การปฏิบัติหน้าที่โดยมีผลเสียหาย และประการที่สาม การกระทำการนอกเหนืออำนาจหน้าที่ (Finer, 1966, p. 252)

การงดเว้นกิจกรรมที่พึงกระทำ หรือ การ “ไม่ปฏิบัติ” หรือการละเลยต่อหน้าที่จนเกิดความเสียหายร้ายแรงแก่ผลประโยชน์ของประเทศไทยและประชาชนนั้น เป็นหลักปฏิบัติในการอภิปรายทั่วไป เช่นเดียวกัน ดังคำอภิปรายของนายชุมพล ศิลปอาชา ส.ส. จังหวัดสุพรรณบุรี พรรคชาติไทยที่อภิปรายไว้ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ซึ่งมีคำอภิปรายส่วนหนึ่ง ดังนี้

กระผมถือหลักกฎหมายอย่างหนึ่งที่ว่า การงดเว้นกระทำการอะไรก็ตามที่กระผมถือว่าเป็นความผิดด้วยเหมือนกัน พนักงานเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ เห็นคนเล่นการพนันแต่ไม่จับ เจ้าหน้าที่ผิด แม้ว่าเจ้าหน้าที่คนนั้น จะไม่ได้เล่นการพนันเองก็ตามที่ เหตุมันเกิด แม้มีหน้าที่ให้มลูก แม่ไม่ให้มลูก งดเว้นเสียก็ถือว่าเป็นความผิด ... การงดเว้น หรือ ละเว้นไม่กระทำการในสิ่งที่ควรกระทำนั้น กระผมถือว่าเป็นความผิดด้วย (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 447)

เห็นได้ว่า หน้าที่ของคณะรัฐมนตรีที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนั้น เป็นหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติเท่านั้น ไม่ใช่หน้าที่ของคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไป ดังนั้นแล้ว หน้าที่ของคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไป คืออะไร?

ประเด็นที่เกี่ยวกับหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไป นั้น วิสเคาน์ แครนบอร์น (Viscount Cranborne) สมาชิกวุฒิสภาของรัฐสภาอังกฤษ ได้เสนอมติ (Resolution) ในเรื่อง ความตรวจสอบได้ของคณะรัฐมนตรี (Ministerial Accountability⁶) ซึ่งเป็นความตรวจสอบ

⁶คำว่า "accountability" ในบริบท (context) นี้ สิริพรรณ นกสวน และเอก ตั้งทรัพย์วัฒนา (บรรณาธิการ, 2546) ได้ให้ความหมายว่า "ความตรวจสอบได้ ความรับผิดชอบขึ้นต่อการถูก 'คิดบัญชี' ได้" และได้อธิบายเพิ่มเติมในรายละเอียดว่า ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีความตรวจสอบได้ 3 มิติ คือ ความตรวจสอบได้ทางกฎหมาย (legal accountability)

ได้ทางการเมือง (political accountability) ในรัฐสภาอังกฤษเมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1997 โดยได้ยึดหลักการจาก The Civil Service Code และ The Code of Practice on Access to Government Information โดยวิสเคาน์ แครนบอร์ม (Viscount Cranborne) เสนอไว้จำนวน 5 ประเด็น ซึ่งหลักการสำคัญอยู่ใน 3 ประเด็นแรก ดังนี้

- 1) รัฐมนตรีมีหน้าที่รับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎรในนโยบาย การตัดสินใจและการปฏิบัติงานในกระทรวงที่ตนรับผิดชอบ
- 2) ถือเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐมนตรีต้องให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นจริงแก่สภาผู้แทนราษฎร ต้องแก้ไขข้อผิดพลาดที่มีมาก่อนหน้า รัฐมนตรีผู้ให้ข้อมูลข่าวสารที่ผิดแก่สภาผู้แทนราษฎรควรลาออกจากตำแหน่ง
- 3) รัฐมนตรีต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเท่าที่จะกระทำได้ต่อสภาผู้แทนราษฎร ยกไว้เสียแต่ว่าประเด็น ดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของสาธารณชน

หลักการเรื่อง ความตรวจสอบได้ของคณะรัฐมนตรี (Ministerial Accountability) ดังกล่าว สามารถนำมาเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า หน้าที่ของคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปก็คือ ต้องให้ความร่วมมือแก่ฝ่ายนิติบัญญัติ กล่าวคือ ต้องตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ด้วยข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง เป็นจริง และเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

โดยสรุป ความรับผิดชอบทางการเมือง (political responsibility) ของรัฐบาลมี 2 แบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับช่วงระยะเวลาของการปฏิบัติหน้าที่ คือ ในกรณีที่เป็นช่วงระยะเวลาการทำงานตามปกติ รัฐบาลก็จะมี ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility) ของตน การปฏิบัติงานตามปกติของรัฐบาลนี้ การกระทำทุกสิ่งของข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำจะตกอยู่ความ

^{6(ต่อ)} ความตรวจสอบได้ทางการเมือง (political accountability) และ ความตรวจสอบได้ทางการเงิน (financial accountability)

สำหรับตรวจสอบได้ทางการเมือง มีความหมายดังนี้คือ

ความตรวจสอบได้ทางการเมือง หมายถึง การที่รัฐบาลหรือฝ่ายบริหารถูกตรวจสอบโดยรัฐสภา หรือฝ่ายนิติบัญญัติ และสาธารณชน ในเรื่องที่ว่า นโยบายของรัฐบาลมีเหตุมีผลหรือไม่ การจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของนโยบายต่างๆ ตลอดจนวิธีการปฏิบัตินโยบายต่างๆ มีความเหมาะสมหรือไม่ (สิริพรรณ นกสวน และเอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, บรรณาธิการ, 2546, น. 3)

รับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของคณะรัฐมนตรีทั้งสิ้น กล่าวคือ จะต้องควบคุมนโยบายและการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามนโยบายที่แถลงไว้กับสภาฯ ถ้าพบเห็นว่า ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชากระทำความผิดในหน้าที่ก็ต้องดำเนินการตามกฎหมาย

สำหรับในช่วงเวลาที่มีการอภิปรายทั่วไปฯ เนื่องจาก ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า การปฏิบัติงานของคณะรัฐมนตรีก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผลประโยชน์ของประเทศไทยและสาธารณชนอย่างร้ายแรงแล้ว แต่ก็ยังไม่ลาออกจากตำแหน่งไปตามหลักการของความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ส.ส. ฝ่ายค้านจึงยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ เพื่อโน้มน้าวให้ฝ่ายนิติบัญญัติร่วมมือกันลงมติไม่ไว้วางใจ หน้าที่ของฝ่ายรัฐบาลก็คือ ต้องให้ความร่วมมือกับ ส.ส. ฝ่ายค้าน กล่าวคือ ส.ส. ฝ่ายค้านตั้งข้อกล่าวหาด้วยประเด็นใด คณะรัฐมนตรีก็ต้องตอบ (response) ด้วยข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ตรงประเด็น เป็นจริง และเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

การแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐมนตรีในประเทศอังกฤษผูกพันอย่างยิ่งกับหลักความไว้วางใจที่ฝ่ายนิติบัญญัติมีต่อฝ่ายบริหารหรือคณะรัฐบาล กล่าวคือ คณะรัฐบาลจะยังบริหารราชการแผ่นดินต่อไปได้ ก็ต่อเมื่อฝ่ายนิติบัญญัตียังคงให้ความไว้วางใจ เมื่อฝ่ายนิติบัญญัติไม่ให้ความไว้วางใจแล้ว คณะรัฐบาลจะต้องออกจากตำแหน่งของตน อาจจะด้วยการลาออกหรือยุบสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ แล้วแต่กรณี เช่น การลาออกของ เซอร์ โรเบิร์ต วอลโพล (Sir Robert Walpole) ในปี ค.ศ. 1742 การลาออกของ ลอร์ด นอร์ธ (Lord North) ในปี ค.ศ. 1782 และ การลาออกของ เซอร์ โรเบิร์ต พีล (Sir Robert Peel) ในปี ค.ศ. 1835 เป็นต้น

ในกรณีการลาออกของ เซอร์ โรเบิร์ต พีล (Sir Robert Peel) นี้ เซอร์ โรเบิร์ต พีล (Sir Robert Peel) กล่าวว่า การที่รัฐบาลยังคงอยู่ในตำแหน่งต่อไป โดยปราศจากความไว้วางใจจากสภาสมาชิกชนเป็นการขัดกับหลักการและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ (Emden, 1959, p. 157) กรณีที่นายกรัฐมนตรีไม่ยอมลาออกจากตำแหน่ง เมื่อไม่ได้รับความไว้วางใจจากสภาสมาชิกแต่ใช้วิธียุบสภาแทนก็มี เช่น นายกรัฐมนตรีแมคโดเนล (MacDonald) และ นายกรัฐมนตรี เจมส์ คัลลาแฮน (James Callaghan) ซึ่งยุบสภาในปี ค.ศ. 1924 และ 1979 ตามลำดับ (Marshall, 1984, p. 55)

สำหรับในประเทศไทย เท่าที่พบเห็นกันบ่อยครั้ง เมื่อสื่อมวลชนเห็นว่า รัฐมนตรีหรือ นายกรัฐมนตรีบริหารงานราชการแผ่นดินผิดพลาด จนเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของสาธารณชนแล้ว สื่อมวลชนมักจะพยายามเรียกร้องให้รัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่งเสมอๆ และมักจะเปรียบเทียบให้เห็นว่า นักการเมืองของประเทศทางตะวันตก

มีหลักปฏิบัติที่จะทำกันแบบนั้น แต่ถึงแม้สื่อมวลชนพยายามจะเรียกร้องเพียงใด นักการเมืองของไทยในระยะสิบถึงยี่สิบปีที่ผ่านมา ก็มักจะไม่รู้และไม่ตอบสนองด้วยวิธีการใดๆ และก็ไม่ได้ยอมลาออกจากตำแหน่ง ในกรณีที่มันักการเมืองคนหนึ่งคนใดลาออกจากตำแหน่งจริง ก็เกิดจากสาเหตุอื่นๆ และเวลาที่ผ่านไปเนิ่นช้า จนสาธารณชนและ/หรือสื่อมวลชนไม่อาจยอมรับได้ว่าการลาออกครั้งนั้นเกิดจากจริยธรรมทางการเมืองและแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของ รัฐมนตรีคนนั้นๆ

ตัวอย่างที่ชัดเจนในการแสดงอาการไม่ใส่ใจของรัฐมนตรีในทัศนะของสื่อมวลชน ก็คือ “กรณีไข้หวัดนก” เมื่อต้นปี 2547 ที่ผ่านมา ซึ่งการปฏิบัติงานของรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องได้ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อเศรษฐกิจของสาธารณชนเป็นจำนวนมาก และยังทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งเสียชีวิตอีกด้วย หลักฐานความมีอยู่ของการระบาดของไข้หวัดนกดังกล่าวพิสูจน์ได้จาก บทนำของหนังสือเวียนที่ สธ 0419/ว 87 ลงวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2547 ของ กระทรวงสาธารณสุข ที่มีถึงนายแพทย์สาธารณสุข/ผู้อำนวยการโรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทุกแห่ง ความว่า

ตามที่ได้เกิดการระบาดของโรคไข้หวัดนกสายพันธุ์ H5N1 อย่างกว้างขวางใน 34 อำเภอ 40 จังหวัด และทำให้เกิดการป่วยการตายในคน โดยล่าสุดจนถึงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2547 กระทรวง สาธารณสุขได้รับรายงานรวม 384 กรณี พบผู้ป่วยยืนยัน 5 ราย เสียชีวิตทั้งหมด และสงสัย 23 ราย เสียชีวิต 9 ราย จากการติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด ทำให้คาดคะเนว่า การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกในคนจะยังไม่ลดลงในเร็ววัน เนื่องจากยังมีการตายของไก่บ้านและไก่นกที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้อยู่ตลอดเวลา ประกอบกับมีเรื่องที่ไม่สามารถประมาทได้ในการป้องกันการป่วยอันเกิดจากการติดจากคนสู่คน แม้จะยังไม่พบในปัจจุบัน⁷ (ธวัช สุนทราจารย์, 2547)

อันที่จริงแล้ว ถ้ารัฐมนตรีของกระทรวงสาธารณสุข และรัฐมนตรีของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ไม่ประมาทในการป้องกันโรคไข้หวัดนกมาเสียตั้งแต่ต้นแล้ว คงจะไม่เกิดกรณีที่มีประชาชนเสียชีวิตจากเหตุการณ์นี้เลย เนื่องจากหนังสือพิมพ์ลงข่าวเรื่องไก่ตายเป็นจำนวนมาก และสงสัยว่า จะติดเชื้อไข้หวัดนกมาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2546 และในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 ก็มีการพบไข้หวัดนกในประเทศเกาหลีใต้ ต่อมาในวันที่ 10 และ 12 มกราคม พ.ศ. 2547

⁷ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

ก็พบใช้หัวदनกในประเทศเวียดนาม และญี่ปุ่นตามลำดับ (“ลำดับเหตุการณ์ใช้หัวदनกระบาด,” 2547, น. 12) แต่คณะรัฐบาลกลับปกปิดและปฏิเสธว่า ไก่ของไทยตายด้วยโรคอหิวาต์ นอกจากนั้น ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2547 นายเนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้นำอาหารที่ปรุงจากไก่ไปให้คณะรัฐมนตรีรับประทานและมีการเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน

ผลของการกระทำของรัฐบาลดังกล่าว ทำให้เด็กชายวัย 6 ขวบจากจังหวัดกาญจนบุรี ต้องเสียชีวิตเป็นรายแรก และมารดาของเด็ก 6 ขวบอีกคนหนึ่งจากจังหวัดสุโขทัยต้องเสียชีวิตด้วยโรคใช้หัวदनกต่อมาในเวลาไล่เลี่ยกัน หลังจากการเสียชีวิตของคนทั้งสาม บิดาของเด็กชายทั้ง 2 คน กล่าวในทำนองเดียวกันว่า “รัฐบาลปกปิดข้อมูลจึงทำให้ตนและครอบครัวไม่ได้ระวังตัว ... รัฐบาลปกปิดข้อมูล ถ้ารัฐบาลไม่ออกมากินไก่โซโรก็คงไม่ทำให้เมียและลูกตาย” (นงนุช สิงเดชะ, 2547, น. 6)

กรณีใช้หัวदनกและการรับประทานไก่เผยแพร่ทางสื่อมวลชนดังกล่าว สื่อมวลชนพยายามเรียกร้องให้รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วยการลาออกอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ปรากฏว่า รัฐมนตรีผู้รับผิดชอบ กล่าวคือ รัฐมนตรีว่าการ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ ไม่ได้ให้ความสำคัญ โดยปฏิบัติราวกับว่า ไม่มีกระแสและข่าวเรียกร้องให้ตนเองลาออก เนื่องจาก สื่อมวลชนก็ต้องทำข่าวไปตามเหตุการณ์บ้านเมือง เมื่อพยายามเรียกร้องอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว ไม่ได้ผลก็หยุดการเรียกร้องและเสนอข่าวสารอื่นๆ ต่อไป โดยสรุปแล้ว รัฐมนตรีทั้งคู่นั้นยังคงอยู่ในตำแหน่งมาจนถึงปัจจุบัน⁸

สำหรับตัวอย่างเหตุการณ์ที่รัฐมนตรีจำเป็นต้องลาออกจากตำแหน่ง ก็คือ กรณีทุจริตงบประมาณจัดซื้อยาของกระทรวงสาธารณสุข ผู้ที่นำการทุจริตดังกล่าวมาเปิดเผยเป็นคณะบุคคลแรกก็คือ แก๊สซกรหญิงเบญจภรณ์ ศิลารักษ์ แก๊สซกรประจำโรงพยาบาลภูเวียง จังหวัดขอนแก่น และประธานชมรมแก๊สซกรชนบท โดยทั้ง 2 คนเปิดเผยว่า ยาที่ซื้อตามใบสั่งมีราคาสูงกว่าราคายาที่องค์การเภสัชกรรมจำหน่าย 0.5-4 เท่าตัว ซึ่งแก๊สซกรประจำโรงพยาบาลหลายแห่งได้พักการซื้อยาและเวชภัณฑ์ดังกล่าวไว้โดยไม่ตรวจรับของ และจะไม่ทำฎีกาเบิกเงินมาชำระให้บริษัท นอกจากนี้ ยังพบว่าบริษัทที่ให้สั่งซื้อหรือนำของมาส่งนั้น ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักว่าทำธุรกิจเกี่ยวกับยาหรือเวชภัณฑ์แต่อย่างใด (“กรณีการทุจริตงบประมาณจัดซื้อยา,” ซีดี-รวม, 2541)

⁸ เดือนพฤศจิกายน 2547 ซึ่งนายเนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ ยังคงอยู่ในตำแหน่งเดิม ส่วนนายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการอุทยานโยกย้ายไปเป็นรองนายกรัฐมนตรีโดยสาเหตุอื่นๆ มิใช่เกิดจากสาเหตุกรณีใช้หัวदनก

สื่อมวลชนได้ติดตามสืบสวนการสั่งซื้อยาและเวชภัณฑ์ดังกล่าวจนพบความผิดปกติ คือ โรงพยาบาลของแต่ละกลุ่มภูมิภาคจะสั่งซื้อยาจากกลุ่มบริษัทใดกลุ่มบริษัทหนึ่ง แต่ละกลุ่มได้ประสานความร่วมมือกันในลักษณะสมยอม ซึ่งการสั่งซื้อเป็นไปภายใต้การชี้แนะของนักการเมืองและข้าราชการประจำระดับสูงในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เมื่อตรวจสอบบริษัทเอกชนที่เกี่ยวข้องพบว่า ไม่เคยทำธุรกิจเกี่ยวกับยาและเวชภัณฑ์มาก่อน นอกจากนั้นยังตรวจพบอีกว่า บริษัทหลายแห่งมีผู้ถือหุ้นซ้ำๆ กัน ผู้ถือหุ้นมีนามสกุลเดียวกัน ที่อยู่ของบริษัทบางบริษัท พบว่า เป็นร้านขายส้มตำ ไก่ย่าง ร้านขายเหล็ก ซึ่งเจ้าของสถานที่ระบุว่า ไม่ได้ทำกิจการเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้

เมื่อมีกรณีข้อหาขึ้น รัฐบาลจึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้นตรวจสอบหลายคณะ ผลการตรวจสอบของคณะกรรมการตรวจสอบร่วม ซึ่งมีตัวแทนจากสำนักงานตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย และสำนักนายกรัฐมนตรี ร่วมกับฝ่ายกระทรวงสาธารณสุขโดยมีนายแพทย์บรรลุ ศิริพานิชเป็นประธานพบว่า มีพยานหลักฐานเพียงพอที่น่าเชื่อถือว่ามีพฤติกรรมทุจริตในการจัดซื้อยาและเวชภัณฑ์โดยการร่วมมือของนักการเมืองและข้าราชการประจำบางคนจริง โดยบุคคลเหล่านั้นได้ขอรับ ชักชวน ชักจูง สั่งการ ด้วยวิธีการต่างๆ ซึ่งไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ให้สั่งซื้อยาและเวชภัณฑ์จากบริษัทเอกชนในราคาแพงกว่าปกติ คณะกรรมการตรวจสอบร่วมระบุว่า มีนักการเมืองซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรัฐมนตรีว่าการและรัฐมนตรีช่วยว่าการจำนวน 2 คนและเป็นข้าราชการประจำระดับ 9 จำนวน 2 คน ซึ่งอยู่ในส่วนกลางมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ (ดวงกมล โชตะนา, 2543)

หลังจากเกิดเหตุการณ์ กรณีทุจริตงบประมาณจัดซื้อยาของกระทรวงสาธารณสุขเพียงประมาณเดือนเศษๆ ก็เกิดกรณี การจัดซื้อเมล็ดพันธุ์พืชมูลค่า 254 ล้านบาท ตามโครงการ “ผักสวนครัว รั้วกินได้” ของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภายใต้การดูแลของนายวิรัช รัตนเศรษฐ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ ว่ามีราคาสูงเกินความเป็นจริง (“กรณีการจัดซื้อเมล็ดพันธุ์พืช,” ซีดี-รวม, 2541)

ทั้ง 2 กรณีดังกล่าว มีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองลาออก 3 คน คือ รัฐมนตรีว่าการกับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข และ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ กรณีของนายรักเกียรติ สุขธนะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขให้เหตุผลในการลาออกว่า มีสาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ

- 1) ปัญหาการทุจริตดังกล่าว ทำให้ข้าราชการกระทรวงสาธารณสุขเสียขวัญและกำลังใจ ซึ่งเป็นปัญหาที่นายรักเกียรติ สุขธนะไม่สามารถแก้ไขได้
- 2) ปัญหาดังกล่าวได้พัฒนาไปเป็นปัญหาทางการเมือง ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่มั่นคงต่อเสถียรภาพของรัฐบาล และ

3) ความพยายามในการแก้ปัญหาของนายรักเกียรติ สุขชนะไม่ได้รับความสนใจ และแนวทางแก้ปัญหาถูกบิดเบือน สร้างความเข้าใจผิดให้ประชาชน ซึ่งทำให้เกิดความเสียหาย ต่องานสาธารณสุขเป็นอย่างมาก (“รัฐมนตรีว่าการสาธารณสุขลาออก,” ซีดี-รวม, 2541)

สำหรับนายวิรัช รัตนเศรษฐ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งต่อนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี โดยให้เหตุผลว่า เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อกรณีการจัดซื้อเมล็ดพันธุ์พืชตามโครงการผักสวนครัวรั้วกินได้ของกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อแจกจ่ายแก่เกษตรกร ซึ่งมีผู้วิจารณ์ว่า ราคาสูงเกินความเป็นจริง และเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการสอบสวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการที่กระทรวงฯ ตั้งขึ้น (“นายวิรัช รัตนเศรษฐ,” ซีดี-รวม, 2541)

จากกรณีทั้ง 2 กรณีดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาอย่างผิวเผินดูเหมือนว่า การลาออกนั้นคือ การแสดงความรับผิดชอบต่อกรณีการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐมนตรีทั้ง 3 คนดังกล่าว แต่ถ้าวิเคราะห์และใคร่ครวญอย่างลึกซึ้งแล้ว จะเห็นว่ากรณีที่รัฐมนตรีดังกล่าวลาออกจากตำแหน่งไม่น่าจะเกิดจากความรับผิดชอบต่อกรณีการตัดสินใจ (accountability) ของบุคคลทั้งสาม เพราะการลาออกจากตำแหน่งนั้นไม่ได้เกิดเสียตั้งแต่เกิดเรื่อง รัฐมนตรีทั้ง 3 คนประกาศลาออกก็เมื่อสื่อมวลชนมีกระแสเรียกร้องว่าควรจะได้ลาออกได้แล้ว

ถ้าพึงกระแสจากสื่อมวลชนเพียงอย่างเดียวคงยังไม่เพียงพอ เพราะในอดีตที่ผ่านมาสื่อมวลชนเรียกร้อง ทำนองนี้มานับครั้งไม่ถ้วน แต่ก็ไม่เห็นว่ามีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนใดยอมลาออก ซึ่งในปัจจุบันนี้ กรณีของใช้หวัดนกก็ไม่มีรัฐมนตรีคนใดลาออกเช่นเดียวกัน ดังนั้นสาเหตุที่แท้จริง น่าจะเกิดจากแรงบีบจากพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นพรรคแกนนำรัฐบาลในขณะนั้นมากกว่า เพราะพรรคประชาธิปัตย์ต้องการรักษาภาพลักษณ์ว่า เป็นพรรคที่มีความซื่อสัตย์สุจริต

ประเด็นที่เป็นที่น่าสังเกตก็คือ ขอบเขตความรับผิดชอบต่อกรณีการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐมนตรีในมุมมองของฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาลนั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ ฝ่ายค้านเมื่อเห็นว่า คณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีบางคนบริหารงานผิดพลาดจนเกิดความเสียหายแก่ประเทศ และยังไม่ลาออกเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อกรณีการตัดสินใจ (accountability) ก็จะเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป แต่ในตัวนายกรัฐมนตรีและ/หรือรัฐมนตรีเองแล้วขอบเขตของการแสดงความรับผิดชอบต่อกรณีการตัดสินใจ (accountability) ขึ้นอยู่กับจริยธรรมส่วนตัวเป็นอย่างมาก

ตัวอย่างเช่น เมื่อครั้งที่กองทัพของอาร์เจนตินานำบุกเกาะฟอล์คแลนด์ของอังกฤษในปี ค.ศ. 1982 ลอร์ด คาร์ริงตัน (Lord Carrington) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอังกฤษ ขอลาออกจากตำแหน่งโดยให้เหตุผลว่า ตนเองทำหน้าที่บกพร่อง โดยไม่ได้ดำเนินการคลี่คลายปัญหาให้สำเร็จโดยการทูต จนทำให้เกิดสงครามขึ้น (พฤษพิธาน ชุมพล, 2544, น. 103)

ในกรณีของนักการเมืองไทย นายปรีดี พนมยงค์ขอลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 หลังจากที่ดำรงตำแหน่งได้เพียง 1 วัน คือ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน และยังไม่ได้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี แต่ในเวลาเช้าตรู่ของวันดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต ในช่วงกลางคืน ตั้งแต่เวลา 20.00 น. มีการประชุมรัฐสภาเป็นการพิเศษ และนายกรัฐมนตรีได้แถลงเหตุการณ์เกี่ยวกับการสวรรคต มีการตั้งพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ และมีการตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หลังจากเลิกการประชุมแล้ว นายปรีดี พนมยงค์จึงขอลาออกจากตำแหน่งโดยให้เหตุผลว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีได้เสด็จสวรรคตจึงกราบถวายบังคมทูลลาออกจากตำแหน่ง” (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 535) ในเหตุการณ์เดียวกันนี้ มรกต เจวจินดา (2543) ได้บรรยายเหตุการณ์ไว้ ดังนี้

ต่อมาในคืนวันเดียวกันรัฐบาลได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการด่วน และมีการประชุมรัฐสภาเป็นกรณีพิเศษ เวลา 22.30 น. คณะรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธาน พุทธสภาได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระอนุชาเพื่อกราบบังคมทูลอัญเชิญเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 ในโอกาสเดียวกันนี้นายปรีดีได้กราบถวายบังคมทูลลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อแสดงความรับผิดชอบ ต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (มรกต เจวจินดา, 2543, น. 91)

การกระทำของนายปรีดี พนมยงค์ดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อ การตัดสินใจ (accountability) และก็น่าจะเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อ การตัดสินใจ (accountability) ด้วยการลาออกจากตำแหน่งทางการเมืองครั้งแรกๆ ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในสังคมการเมืองไทยก็ว่าได้

จะเห็นได้ว่า เกณฑ์การแสดงความรับผิดชอบต่อ การตัดสินใจ (accountability) ของรัฐมนตรี หรือนายกรัฐมนตรีเกี่ยวพันอยู่กับจริยธรรมในตนเอง และมีขอบเขตไม่แน่นอน ในบางกรณี สาธารณชนรวมถึงสื่อมวลชนเห็นว่า ไม่เป็นเรื่องเสียหายจนถึงกับต้องลาออก แต่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนนั้นๆ เห็นว่าเสียหายจึงขอลาออก แต่ในบางครั้ง สาธารณชนรวมถึงสื่อมวลชนเห็นว่า มีความเสียหายเกิดขึ้นอย่างร้ายแรง แต่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนนั้นๆ เห็นว่ายังไม่มีความเสียหายอย่างร้ายแรงเกิดขึ้น จึงไม่ลาออก

โดยสรุป ฝ่ายรัฐบาลต้องมีความรับผิดชอบทางการเมือง ทั้ง 2 ลักษณะ คือ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) และความรับผิดชอบต่อ การตัดสินใจ (accountability) แต่ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้มีหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน แล้วความรับผิดชอบทางการเมืองของ ส.ส. ฝ่ายค้านคืออะไร?

1.3 ความรับผิดชอบทางการเมืองของฝ่ายค้าน

จากหัวข้อที่ผ่านมา เห็นได้ว่า ความรับผิดชอบทางการเมืองของฝ่ายรัฐบาลมี 2 แบบ คือ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) กับ ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ส.ส. ฝ่ายค้านถึงแม้เป็นนักการเมืองเช่นเดียวกับคณะรัฐมนตรี แต่หน้าที่ในการทำงานนั้นต่างกัน ดังนั้น ความรับผิดชอบทางการเมืองของ ส.ส. ฝ่ายค้านคืออะไร? เป็นความรับผิดชอบแบบไหน?

ฮาร์วีย์ (Harvey, 2523, น. 88-90) กล่าวว่า อำนาจหน้าที่ของฝ่ายค้านพอที่จะสรุปได้ 3 ข้อดังนี้คือ

1) ตรวจสอบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของรัฐบาล หน้าที่ของรัฐบาลนั้น เริ่มตั้งแต่รับผิดชอบในการริเริ่มและปฏิบัตินโยบาย ดำเนินกิจการประจำวันทุกชนิดของประเทศ ส่วนฝ่ายค้านจะทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเสนองานของรัฐบาล วิพากษ์วิจารณ์นโยบาย ทำลายมติดลอดจนเฝ้าดูการบริหารงานของรัฐบาลภายในรัฐสภา อำนาจของฝ่ายค้านได้แก่ การอภิปรายทั่วไป และการตั้งกระทู้ถาม เป็นต้น

2) แสดงข้อเสนองานของตน หน้าที่ของฝ่ายค้านมิใช่แต่จะค้านรัฐบาลอย่างเดียวเสมอไป ถ้ามีเหตุการณ์วิกฤติขึ้นในประเทศ ฝ่ายค้านก็ควรร่วมมือกับรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาวิกฤตินั้น ตัวอย่างเช่น เมื่อเกิดการจลาจลกลางเมืองในไอร์แลนด์เหนือ ฝ่ายค้านก็ร่วมมือกับรัฐบาลในการแก้ปัญหานั้น อันที่จริงแล้ว ในประเทศอังกฤษกิจการต่างประเทศ และนโยบายป้องกันประเทศ นายกรัฐมนตรีก็มักจะให้ความไว้วางใจผู้นำฝ่ายค้านเป็นอย่างมาก

3) เป็นทางเลือกของประชาชนที่จะเป็นรัฐบาลอีกชุดหนึ่ง ถ้าหากรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประเทศได้แล้ว คำวิพากษ์วิจารณ์ของฝ่ายค้านก็จะมีผลทำให้รัฐบาลขาดความเชื่อถือ การแสดงออกซึ่งการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเป็นสิ่งจำเป็น ในระบอบประชาธิปไตย ระบบนี้จะดำเนินไปด้วยดีก็เนื่องจากฝ่ายค้านมีความรับผิดชอบและดำเนินบทบาทของตนไปตามกติกาที่ตกลงกันไว้ การที่ฝ่ายค้านมีความรับผิดชอบก็เนื่องจากตนมีความหวังอย่างแท้จริงที่จะได้รับตำแหน่งในโอกาสหน้า

บีทแฮมและบอยล์ (Beetham, and Boyle, 2541, น. 123) กล่าวว่า หน้าที่ของฝ่ายค้านประการแรกคือ เป็น “ผู้พร้อมที่จะเป็นรัฐบาล” แทนรัฐบาล สำหรับหน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้านในกรณีนี้ของสังคมการเมืองไทย ผู้ที่กล่าวได้ตรงกับความเป็นจริงด้วยความซื่อสัตย์เห็นจะเป็นนายเลียง ไชยกาล ซึ่งกล่าวว่า

นักการเมืองย่อมมีจุดหมายปลายทางตรงกันคือต้องการเป็นรัฐบาล แต่เมื่อไม่มีหนทางเป็นรัฐบาลได้ ก็ต้องมาเป็นฝ่ายค้านไปก่อน มิใช่ว่า ที่มาเป็นฝ่ายค้าน

เพราะ ตั้งใจอยากจะเป็น เช่น ตัวข้าพเจ้าเอง เมื่อ 10 กว่าปีตอนแรกก็อยาก
เป็นรัฐบาลกับเขาเหมือนกัน แต่เขาไม่ให้ เป็น จึงเป็นฝ่ายค้าน (เลียง ไชยกาล,
2529, น. 46)

นอกจากนั้นแล้ว บีทแฮมและบอยล์ (Beetham, and Boyle, 2541, น. 123) ยังกล่าว
อีกว่า ส.ส. ฝ่ายค้านยังมีหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอีกด้วย การตรวจสอบ
การทำงานของรัฐบาลนั้น หมายรวมถึงการตั้งกระทู้ถาม และการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป
นั้นก็หมายความว่า ส.ส. ฝ่ายค้านมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ใน
การทำให้คณะรัฐบาล มีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) (Weeds, 2002,
p. front cover) ซึ่งในการทำหน้าที่ดังกล่าว ส.ส. ฝ่ายค้านต้องปฏิบัติงานแทนสาธารณชน ถ้า
ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติงานโดยไม่มีประสิทธิภาพ หรือกระทำหน้าที่เพียงเพื่อประโยชน์ส่วนตน หรือ
ประโยชน์ของพรรคการเมือง โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชน
การกระทำดังกล่าว ก็ถือได้ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)
ได้เช่นเดียวกัน หลักฐานยืนยันข้อความดังกล่าวนี้ ก็คือ คำอภิปรายของนายชวน หลีกภัย ผู้นำ
ฝ่ายค้าน ในการกล่าวนำเปิดการอภิปรายทั่วไป นายกรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชา เมื่อ
วันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2539 ดังนี้

รัฐบาลมีอำนาจในการบริหาร ฝ่ายค้านไม่มีสิทธิในการบริหาร แต่ฝ่ายค้านมี
สิทธิในการควบคุม ตรวจสอบรัฐบาล ฝ่ายค้านใดที่รัฐบาลเขาทำดี ประชาชน
ได้รับประโยชน์แล้วไปขับไล่รัฐบาล ฝ่ายค้านนั้นก็เสียหาย ตรงกันข้ามฝ่ายค้าน
ใดที่ละเลยในยามบ้านเมืองวิกฤต เมื่อรู้ว่าผลวิกฤติ นั้นมาจากการกระทำของ
รัฐบาล ฝ่ายค้านที่ไม่ดำเนินการตามกฎหมาย ฝ่ายค้านนั้นก็ไม่รับผิดชอบ
เช่นเดียวกัน⁹ (สยามโพสต์, 2539, น. 9)

แต่อย่างไรก็ดี การขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของฝ่ายค้าน
นั้น ไม่นิยมที่จะแสดงออกด้วยการลาออกจากตำแหน่งของ ส.ส. หรือ ยังไม่มี ส.ส. ฝ่ายค้านผู้ใด
ทำเช่นนั้นมาก่อน ผลของการขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของ ส.ส.
ฝ่ายค้านก็อาจจะเป็นได้ว่า ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ส.ส. ฝ่ายค้านเหล่านั้น อาจจะไม่ได้รับเลือกตั้ง
เข้ามาทำหน้าที่อีกครั้ง

⁹ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

การทำหน้าที่อย่างขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของ ส.ส. ฝ่ายค้านในสังคมการเมืองของไทย อาจจะแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

ประเภทแรก

การอภิปรายทั่วไป นั้น ส.ส. ฝ่ายค้านมีสิทธิที่จะเลือกอภิปรายรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่ง หรือหลายคน หรือทั้งคณะ หรืออาจจะเป็นนายกรัฐมนตรีเพียงคนเดียวก็ได้ ดังนั้น เมื่อพิจารณา เฉพาะการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ก็อาจจะสามารถประเมิน หรือวิเคราะห์ได้ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านได้ทำหน้าที่แบบมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) หรือไม่? ยกตัวอย่าง เช่น

การอภิปรายทั่วไป เมื่อวันที่ 19-21 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 ซึ่งแกนนำพรรคร่วม ฝ่ายค้าน คือ พรรคประชาธิปัตย์ คณะรัฐบาลในขณะนั้นมี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรเป็นนายกรัฐมนตรี ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ มีรัฐมนตรีถูกยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เป็นจำนวนถึง 8 คน แต่รัฐมนตรีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีใช้ห้วงนก ที่ปฏิบัติหน้าที่บกพร่องจนทำให้ประชาชนเสียชีวิต ไปจำนวนหนึ่งดังได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนั้น ก็ยังทำให้เศรษฐกิจของประเทศเสียหายไปเป็น จำนวนมาก กลับไม่ถูกยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ด้วย ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ครั้งนั้น หนังสือพิมพ์หลายๆ ฉบับเห็นว่า ฝ่ายค้านขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ซึ่งก็ ทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) นอกจากนั้นแล้ว ภายในพรรค ประชาธิปัตย์ก็เกิดกรณีขัดแย้งในการเสนอชื่อรัฐมนตรี ซึ่งควรจะถูกอภิปรายทั่วไป จนทำให้ พล.ต. สนั่น ขวระประศาสน์ลาออกจากตำแหน่งประธานศูนย์อำนวยการเตรียมการเลือกตั้ง (กรุงเทพธุรกิจ, 2547, น. 1)

จากตัวอย่างดังกล่าว น่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีที่แสดงให้เห็นว่า แม้กระทั่งในการเลือก ที่จะขอเปิดอภิปรายคณะรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่ง ก็อาจจะทำให้เห็นเจตนาของ ส.ส. ฝ่ายค้านได้ว่า ต้องการทำหน้าที่ในการอภิปรายทั่วไป เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนหรือไม่?

ประเภทที่สอง

การทำหน้าที่อย่างขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) แบบนี้ก็คือ เมื่อยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ไปแล้ว แต่ในขณะที่ทำหน้าที่อภิปรายกลับทำหน้าที่ได้ไม่ดี ไม่มีการเตรียมการที่ดี และไม่ได้ทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ก็น่าจะถือได้ว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน ชุดนั้น ทำปฏิบัติงานอย่างขาดขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ซึ่งก็ส่งผลให้ขาด ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ไปด้วย

สำหรับตัวอย่างของความบกพร่องในการทำหน้าที่เนื่องจากทำหน้าที่โดยไม่คำนึงถึง ผลประโยชน์ของสาธารณชน ก็เช่น การอภิปรายทั่วไป ในปี พ.ศ. 2542 ในการอภิปรายครั้งดังกล่าว

นั่น ฝ่ายค้านต้องการแต่เพียงเข้าไปทำหน้าที่แทนรัฐบาลบ้างเท่านั้น ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นเมื่อการอภิปรายทั่วไปฯ ลื่นสุดลงก็ได้ ถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านสามารถโน้มน้าวให้ฝ่ายนิติบัญญัติไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้สำเร็จ หรืออาจจะเกิดขึ้นในกาลข้างหน้าก็ได้ ถ้าพรรคร่วมรัฐบาลเกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน ฯลฯ เป็นต้น ข้อกล่าวหาในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งดังกล่าว ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนแต่อย่างใด¹⁰

โดยสรุป การอภิปรายทั่วไปฯ เกิดจากการที่ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งเห็นว่า การบริหารงานของคณะรัฐมนตรีมีความผิดพลาด จนส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่ผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนอย่างร้ายแรง จึงได้ยื่นญัตติเพื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ขึ้น การกระทำดังกล่าวของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อนานาชาติ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่การยื่นญัตติเพื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ยังไม่ได้แสดงให้เห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบต่อความคิดเห็น (accountability) หรือไม่? เพราะ การที่จะ “รู้” และ “เข้าใจ” ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างไร? ต้องศึกษาลึกลงไปข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านว่า ข้อกล่าวหาเหล่านั้นๆ อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อความคิดเห็น (accountability) ของคณะรัฐมนตรีหรือไม่ อย่างไร? ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในหัวข้อที่เกี่ยวข้องต่อไป

สำหรับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของฝ่ายรัฐบาลในการอภิปรายทั่วไปฯ ก็ต้องให้ความร่วมมือกับ ส.ส. ฝ่ายค้านด้วยการโต้ตอบ (response) ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านด้วยข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ตรงประเด็น เป็นจริง และเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

อย่างไรก็ดี ประเด็นปัญหาสำหรับสาธารณชนทั่วไปเกี่ยวกับวาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ปัญหาใหญ่มากประการหนึ่งของสาธารณชนก็คือ สาธารณชนจะรู้ได้อย่างไรว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีเป็นความจริงหรือไม่ อย่างไร? เพราะ ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ต่างก็ยืนยัน และพยายามโน้มน้าวว่า คำอภิปรายและหลักฐานสนับสนุนของฝ่ายตนเท่านั้นที่เป็น “ความจริง”

¹⁰ดูรายละเอียดผลการวิเคราะห์คำอภิปรายในบทที่ 11

บทที่ 2

ความจริง

“มนุษย์ที่เกิดมาแล้วนี้ ล้วนแต่เป็นผู้ที่อยากรู้อยากเห็นอย่างช่วยไม่ได้ด้วยกันทั้งนั้น มนุษย์ก็คือสัตว์ที่อยากรู้อยากเห็นนั่นเอง” (จํานงค์ ทองประเสริฐ, 2538, น.1) สิ่งที่มีมนุษย์อยากรู้อยากเห็นจนเป็นสิ่งธรรมดานั้นก็คือ “อยากรู้อยากเห็นเรื่องของโลกและชีวิต” (สิทธินุตรอินทร์, 2522, น. 4) หรืออาจจะกล่าวได้ อีกอย่างหนึ่งว่ามนุษย์อยากรู้อยากเห็นความจริง (truth) ของโลกและชีวิต การที่มีมนุษย์สะสมและพัฒนาความรู้ (knowledge) ในสาขาต่างๆ ที่ตนเองมีความสามารถก็มีจุดหมายปลายทาง (end) เดียวกัน คือ ความจริงด้วยกันทั้งนั้น สำหรับ ความจริงที่งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาก็คือ ต้องการที่จะ “รู้” และ “เข้าใจ” ว่า การปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์ในการอภิปรายทั่วไปฯ เป็นอย่างไร? มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตนหรือไม่?

อย่างไรก็ดี “สิ่ง” ที่เป็น “จริง” นั้น มีหลายอย่างหรือหลายระดับ จะเห็นได้จากคำเหล่านี้ คือ “ความเป็นจริง” (reality) “ความจริง” (truth) และ “ข้อเท็จจริง” (fact) เป็นต้น “สิ่ง” ที่เป็น “จริง” ทั้ง 3 คำนั้น สาขาวิชาที่ศึกษา คือ วิชาปรัชญา

หัวใจหลักของการอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งเป็นเรื่องของการเมืองการปกครอง ก็คือการกล่าวหา/การโต้ตอบข้อกล่าวหา ซึ่งผู้กล่าวหาและผู้โต้ตอบข้อกล่าวหาต่างก็ยืนยันว่า คำอภิปรายของฝ่ายตนคือ “ความจริง” ส่วนคำอภิปรายของฝ่ายอื่นกลุ่มอื่นคือ “ความไม่จริง” ดังนั้น “สิ่งที่เป็นจริง” ที่ควรจะศึกษาอีกประการหนึ่งก็คือ “ความจริง”ทางการเมืองคืออะไร? มีความเหมือนและความแตกต่างกับความจริง (truth) ในวิชาปรัชญาหรือไม่อย่างไร?

การกล่าวหา (accusation) การโต้ตอบข้อกล่าวหา (response) ของการอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งต้องมีหลักฐานสนับสนุน (supporting evidence) เป็นองค์ประกอบสำคัญนั้น เป็นการอ้างเหตุผล (argument) ของสาขาวิชาตรรกวิทยา ซึ่งก็มี “ความจริงทางตรรกวิทยา” เป็นเป้าหมาย ดังนั้น “สิ่งที่เป็นจริง” ประการที่สามที่ควรจะศึกษาก็คือ ความจริงทางตรรกวิทยาคืออะไร? มีความเหมือนและความแตกต่างกับความจริง (truth) ในวิชาปรัชญา กับ “ความจริง”ทางการเมือง หรือไม่อย่างไร?

สิ่งที่สำคัญสำหรับการศึกษาอีกประการหนึ่งก็คือ ผู้วิจัยได้นำความจริงดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าอย่างไร? ซึ่งจะได้กล่าวไว้ในหัวข้อสรุป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

- 2.1 ความจริงในวิชาปรัชญา
- 2.2 “ความจริง” ทางการเมือง
- 2.3 ความจริงทางตรรกวิทยา
- 2.4 สรุป

2.1 ความจริงในวิชาปรัชญา

ความจริงในวิชาปรัชญา หมายถึง ความจริงที่ศึกษากันในวิชาปรัชญา ซึ่งมีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 คำ ดังนี้คือ

- 2.1.1 ความเป็นจริง (reality)
- 2.1.2 ความจริง (truth)
- 2.1.3 ข้อเท็จจริง (fact)

2.1.1 ความเป็นจริง (reality)

วิชาปรัชญาในปัจจุบันอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ ปรัชญาประยุกต์ (applied philosophy) และปรัชญาบริสุทธิ์ (pure philosophy) ปรัชญาประยุกต์ หมายถึง ปรัชญาที่แยกตัวออกไปจากวิชาปรัชญาแล้ว โดยการนำเอาหลักการของปรัชญาบริสุทธิ์ไปตรวจสอบวิทยาการต่างๆ เช่น ปรัชญาศาสนา ปรัชญาวิทยาศาสตร์ และปรัชญาการเมือง เป็นต้น โดยปกติปรัชญาประยุกต์จะมีวิชาหลักเป็นของตนเอง เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ วิชารัฐศาสตร์ซึ่งเป็นของปรัชญาการเมือง เป็นต้น ส่วนปรัชญาบริสุทธิ์ หมายถึงปรัชญาที่ยังเป็นเรื่องของปรัชญาโดยเฉพาะ คือ มีเนื้อหาที่เหลือนอกจากวิชาอื่นๆ ที่แยกตัวออกไปเป็นอิสระแล้ว

วิธาน สุชีวงศ์ และคณะ (2531, น. 11-17) กล่าวว่า ปรัชญาบริสุทธิ์นี้เองที่ศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับ “ความเป็นจริง” ใน 3 ประเด็น ดังนี้คือ

- 1) ความเป็นจริงคืออะไร (What is Reality?)
- 2) เรารู้ความเป็นจริงได้อย่างไร (How to know Reality?)
- 3) เราพึงปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับความเป็นจริง (How to act according to Reality?)

1) ความเป็นจริงคืออะไร

ความเป็นจริงคืออะไรเป็นปัญหาอภิปรัชญา (metaphysics) ที่ต้องการสืบค้นไปถึงสิ่งที่จริงที่สุด ที่อาจซ่อนอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ของธรรมชาติ หรือโลกของจิตหรือวิญญาณ และพระเจ้า นักปรัชญาเชื่อว่า โลกมีสารเบื้องต้น (substance) ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทั้งหลาย โดยมีความเห็นแตกต่างกันออกเป็น 3 กลุ่มคือ เห็นว่าสารเบื้องต้นที่เป็นความจริงและซ่อนอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ของโลกมีประเภทเดียว สองประเภท และสามประเภทขึ้นไป มีชื่อเรียกเฉพาะตามลำดับดังนี้คือ ทฤษฎีเอกนิยม ทวินิยม และพหุนิยม

อย่างไรก็ตาม นักปรัชญายังมีความเห็นที่ต่างกันในเรื่องของสารเบื้องต้นว่า เป็นจิต (spiritual) หรือเป็นสสาร (material) กลุ่มที่เชื่อว่าสารเบื้องต้นเป็นจิต เชื่อว่าจิตเป็นสิ่งเริ่มแรก และอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทั้งหลายของโลก เรียกว่าฝ่ายจิตนิยม (Idealism) กลุ่มที่เชื่อว่าสารเบื้องต้นเป็นสสาร ก็เชื่อว่าสสารเป็นสิ่งเริ่มแรกและอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ทั้งหลายของโลก เรียกว่าฝ่ายสสารนิยม (Materialism) จากที่กล่าวมาข้างต้น ประเด็นที่เกี่ยวกับความเป็นจริงคืออะไร? จึงมีแนวคำตอบได้ 5 แนวดังนี้คือ

- (1) เอกนิยมจิตนิยมเห็นว่า สารเบื้องต้นมีเพียงประเภทเดียวและมีลักษณะเป็นจิต
- (2) เอกนิยมสสารนิยมเห็นว่า สารเบื้องต้นมีเพียงประเภทเดียวและมีลักษณะเป็นสสาร
- (3) ทวินิยมเห็นว่า สารเบื้องต้นมี 2 ประเภทคือ จิตกับสสารเป็นสารเบื้องต้นคู่กันมาตั้งแต่เริ่มแรก
- (4) พหุนิยมเห็นว่า สารเบื้องต้นมีตั้งแต่ 3 ประเภทขึ้นไปและมีลักษณะเป็นจิตทั้งหมด
- (5) พหุนิยมสสารนิยมเห็นว่า สารเบื้องต้นมีตั้งแต่ 3 ประเภทขึ้นไปและมีลักษณะเป็นสสารทั้งหมด

2) เรารู้ความเป็นจริงได้อย่างไร

เรารู้ความเป็นจริงได้อย่างไรเป็นปัญหญาณวิทยา (epistemology) ที่ต้องการสืบค้นไปถึงเรื่องของการเกิดของความรู้ (The origin of knowledge) และธรรมชาติของความรู้ สำหรับเรื่องของการเกิดของความรู้ มีทฤษฎีที่ให้คำตอบที่สำคัญ 2 ทฤษฎีคือ ทฤษฎีเหตุผลนิยม (rationalism) ที่เห็นว่าเหตุผล (reason) คือ บ่อเกิดของความรู้ที่ถูกต้อง และทฤษฎีประสบการณ์นิยม (empiricism) ที่เห็นว่าประสบการณ์ คือ บ่อเกิดของความรู้ที่ถูกต้อง

ส่วนเรื่องธรรมชาติของความรู้ ก็มีทฤษฎีที่ให้คำตอบที่สำคัญอยู่ 2 ทฤษฎีเช่นเดียวกัน คือ ทฤษฎีสัจนิยม (realism) และทฤษฎีจิตนิยม (idealism) ทฤษฎีสัจนิยมเห็นว่า ความเป็นจริงของโลกภายนอกที่เป็นอิสระจากการรับรู้ของมนุษย์ ดังนั้น ต้นไม้ ภูเขา และดอกไม้มีอยู่จริง

มนุษย์จะมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ได้ ก็คือดูดซับข้อมูลของความเป็นจริงนี้ ส่วนทฤษฎีจิตนิยม นั้นเห็นว่า ไม่มีความเป็นจริงใดที่เป็นอิสระจากการรับรู้ของมนุษย์ มนุษย์นั่นเองเป็นผู้สร้างข้อมูล ของความรู้เกี่ยวกับโลกขึ้นมาเอง

3) เราพึงปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับความเป็นจริง

เราพึงปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับความเป็นจริง เป็นปัญหาจริยศาสตร์ (ethics) ที่ต้องการสืบค้นถึงสิ่งดีสูงสุดที่มนุษย์ควรแสวงหาและแนวทางที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อ เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งมีรากฐานมาจากการตระหนักรับว่า อะไรคือความเป็นจริงของแต่ละคน

2.1.2 ความจริง

พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2540, น. 99-100) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความจริง (truth) หมายถึง คุณสมบัติของข้อความที่มีลักษณะพิเศษ อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังที่ปรากฏในทฤษฎีความจริงที่สำคัญ 3 ทฤษฎีต่อไปนี้

1) ทฤษฎีความจริงแบบสหนัย (coherence theory of truth)

ทฤษฎีความจริงแบบนี้ ถือว่า ข้อความใดจะจัดได้ว่าจริง ข้อความนั้นต้องสอดคล้อง กับข้อความอื่นๆ ที่อยู่ในระบบเดียวกัน ทฤษฎีความจริงแบบนี้ เป็นทฤษฎีความจริงของกลุ่ม จิตนิยมที่เห็นว่า การที่ข้อความหนึ่งจะจริง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ข้อความนั้นสอดคล้องกับ สภาพการณ์ในโลกหรือไม่ แต่ขึ้นอยู่กับว่า ข้อความนั้นสอดคล้องกับข้อความอื่นที่ถือว่าจริงแล้ว เช่น ข้อความ “มีคนในห้องนี้” เป็นข้อความที่จริง ถ้ายอมรับว่าข้อความอีก 2 ข้อว่าจริงคือ “ฉัน เห็นคนในห้องนี้” และ “สิ่งที่ฉันเห็นมักจะมีจริง” ($=B \supset A, (B \cdot A) \supset C, \therefore B \supset C$)

2) ทฤษฎีความจริงแบบสมนัย (correspondence theory of truth)

ทฤษฎีความจริงแบบนี้ ถือว่า ข้อความที่จัดว่าจริง คือ ข้อความที่มีความตรงกันกับ ข้อเท็จจริง ทฤษฎีความจริงแบบนี้ เป็นทฤษฎีความจริงของกลุ่มสัญนิยมที่เห็นว่า การที่ข้อความ หนึ่งจะจริง ก็เพราะมีความตรงกันระหว่างข้อความกับข้อเท็จจริง เช่น ข้อความที่ว่า “มนุษย์มี 2 ขา” เป็นความจริงเพราะมนุษย์ทั่วไปก็มี 2 ขาทังสิ้น

3) ทฤษฎีความจริงแบบปฏิบัตินิยม (pragmatic theory of truth)

ทฤษฎีความจริงแบบนี้ ถือว่า ข้อความใดที่นำไปใช้ได้ผลจริงตามที่คาดหมาย ข้อความนั้นถือว่าจริง ทฤษฎีความจริงแบบนี้ เป็นทฤษฎีความจริงของกลุ่มปฏิบัตินิยมที่พุ่งเล็ง ไปที่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น ข้อความใดเป็นจริงหรือไม่ ให้นำไปปฏิบัติก่อน ถ้า

ปฏิบัติแล้วได้ผลจริงตามที่คาดหมายก็ถือว่าข้อความนั้นจริง ถ้าปฏิบัติแล้วไม่ได้ผลจริงตามที่คาดหมายก็ถือว่าไม่จริง

โดยสรุป ความจริงในวิชาปรัชญาทั้ง 3 ทฤษฎีข้างต้น เน้นไปที่ “ข้อความ” ซึ่งก็หมายถึง “ข้อความในภาษา” นั่นเอง ในกรณีที่เป็นภาษาไทย “ความจริง” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “truth” ก็เป็นการนำเอาความหมายของคำว่า “จริง” ซึ่งเป็นคำวิเศษณ์มาทำเป็นคำนาม โดยผสมกับคำว่า “ความ” กลายเป็น “ความจริง” คำว่า ความจริงที่วิชาปรัชญากล่าวถึงนี้ ก็หมายถึงความจริงโดยทั่วไป (general truth) หรือความจริงแบบสามัญสำนึกที่สาธารณชนเข้าใจนั่นเอง

2.1.3 ข้อเท็จจริง

พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2540, น. 36) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ข้อเท็จจริง (fact) หมายถึง

- 1) ปรากฏการณ์ของแต่ละสิ่งที่เกิดขึ้น
- 2) ความจริงที่ประจักษ์ชัด
- 3) เหตุการณ์ที่เป็นจริง

จากคำจำกัดความดังกล่าว แสดงว่าข้อเท็จจริงนั้น เป็นความจริงที่มนุษย์รับรู้จากประสบการณ์ทางอินทรีย์ (sense-perception) (จินดา จันทร์แก้ว, 2541, น. 9) เป็นสิ่งที่เป็นจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง เช่น เมื่อมนุษย์เกิดมาและพอจำความได้แล้วก็จะพบว่า คนแก่ในละแวกใกล้เคียงทยอยตายกันไปเรื่อยๆ ประสบการณ์ที่เห็นคนตายในแต่ละครั้ง ก็จะจดจำมาสรุปเป็นความจริง (truth) ว่า “คนเกิดมาต้องตาย” ดังนั้น ความจริงก็คือ ข้อเท็จจริงแต่ละครั้ง (particular) ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงในประเภทเดียวกัน หรือชนิดเดียวกัน มนุษย์ได้นำมาสะสมรวบรวมกัน แล้วจึงสรุปออกมาเป็นความจริงที่มีลักษณะเป็นสากล (ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์, 2519, น. 6) หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ความจริงก็คือ ลักษณะทั่วไปเชิงนามธรรม (abstract generality) ของข้อเท็จจริงนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป ความจริงทางปรัชญา 3 คำนี้ คือ ความเป็นจริง (reality) ความจริง (truth) และ ข้อเท็จจริง (fact) ในการศึกษาครั้งนี้เกี่ยวข้องกับ “สิ่งที่เป็นจริง” 2 ประเภท คือ ความจริง กับข้อเท็จจริง เพราะเป็นการศึกษาเหตุการณ์ทางการเมือง สาขาวิชาที่นำมาศึกษา 3 วิชาคือ รัฐศาสตร์ ตรรกวิทยา และภาษาศาสตร์ สำหรับความสัมพันธ์ ระหว่าง ความจริง ข้อเท็จจริง กับ “ความจริง” ทางการเมืองมีความสัมพันธ์กันอย่างไร จะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

2.2 “ความจริง” ทางการเมือง

ในประเด็นเรื่องความจริงกับเหตุการณ์ทางการเมืองนั้น เอเดิลแมน (Edelman, 1988, p. 18) ผู้บุกเบิกงานด้านภาษาทางการเมืองคนสำคัญได้กล่าวในประเด็นนี้ไว้ว่า “ความเป็นจริง” (reality) ทางการเมืองเป็นสิ่งที่ถูกสรรค์สร้างขึ้นทั้งสิ้น กล่าวคือ เรื่องราวทางการเมืองหนึ่งๆ จะมีลักษณะกำกวมและไม่แน่นอน ความหมายของมันจะเป็นอย่างไรย่อมสุดแล้วแต่ที่ผู้สังเกตการณ์ที่เกี่ยวข้องจะตีความไปอย่างไร

สำหรับการเมืองในเมืองไทย สมบัติ จันทวงศ์ (2547, น. 189-190) เห็นว่าอะไรก็ตามที่นักการเมืองเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ก็มีโอกาสมากที่จะมี “ความจริง” มากกว่าหนึ่งชุด และอาจเป็นสองชุดหรือสามชุดขึ้นไปที่ขัดแย้งกันโดยสิ้นเชิงก็เป็นได้ และการอภิปรายทั่วไปในปัจจุบันมีการถ่ายทอดทางวิทยุและโทรทัศน์ด้วยแล้ว โอกาสที่ “ความจริง” มากกว่าหนึ่งชุดขึ้นไปจะถูกตอกย้ำสู่ความรับรู้ของประชาชนก็มีมากยิ่งขึ้นไปด้วย

คำว่า “ความจริงทางการเมืองมีหลายชุด” นั้น หมายถึงว่า เหตุการณ์ ซึ่งเป็น “ความจริง” ทางการเมืองหนึ่งๆ จะประกอบขึ้นด้วยเหตุการณ์ข้อเท็จจริง (fact) ทางการเมืองหลายเหตุการณ์ แต่สาธารณชนซึ่งมีมากมายหลายกลุ่มนั้น รับรู้เหตุการณ์ซึ่งเป็นข้อเท็จจริง (fact) เหล่านั้นแตกต่างกัน ประกอบกับความคิด ความเชื่อ และทัศนคติแตกต่างกันอีกด้วย จึงได้นำเหตุการณ์ข้อเท็จจริง (fact) ทางการเมืองเหล่านั้น มาสรุปเป็น “ความจริง” ทางการเมืองซึ่งแตกต่างกัน

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข้อกล่าวหาของพล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับ ส.ส. ฝ่ายค้านอีกจำนวนหนึ่งที่กล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยว่า แบลคเมล (Blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทยในคราวการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 มาเป็นตัวอย่างประกอบคำอธิบายและเพื่อให้สอดคล้องกับการเสนอผลการศึกษาในบทที่ 10 และ 11 ผู้วิจัยจึงแบ่งการเสนอตัวอย่างออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

- 1) บริบทของสถานการณ์
- 2) ข้อกล่าวหา
- 3) ผลการวิเคราะห์

1) บริบทของสถานการณ์

บริบทของการกล่าวหาในประเด็นนี้ มี 3 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้คือ

1.1) คดีข้อโกงเงินของธนาคารกรุงเทพ พาณิชยการฯ โดยนายราเกช สักเสนา

1.2) ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคประชาธิปไตยกับพรรคชาติไทย

1.3) การกล่าวหาของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธต่อคณะรัฐบาล

1.1) คดีข้อโกงเงินของธนาคารกรุงเทพ พาณิชยการฯ โดยนายราเกช สักเสนา

คดีข้อโกงนี้เริ่มต้นด้วย หนังสือพิมพ์บางฉบับ เช่น มติชนและสยามโพสต์ได้นำปัญหาความมั่นคงทางการเงินของธนาคารกรุงเทพ พาณิชยการฯ มารายงานข่าวให้ประชาชนทราบ ต่อมานายสุเทพ เทือกสุบรรณได้นำมากล่าวหานายสุชาติ ตันเจริญ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 39 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2539 โดยนายสุเทพ เทือกสุบรรณ กล่าวหาว่า มีเจ้าหน้าที่ระดับสูงของธนาคารกรุงเทพ พาณิชยการฯ ร่วมมือกับนักการเมือง นักธุรกิจทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ซึ่งก็รวมถึงนายราเกช สักเสนาที่ปรึกษาของนายเกริกเกียรติ ชาลีจันทร์ กรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงเทพ พาณิชยการฯ ด้วย โดยบุคคลเหล่านั้นจะตั้งบริษัทขึ้นทั้งในและต่างประเทศ แล้วอาศัยชื่อบริษัทนิติบุคคลเหล่านี้ไปขอกู้เงินจากธนาคารกรุงเทพ พาณิชยการฯ ในลักษณะที่เรียกว่าเงินกู้เบิกเกินบัญชีหรือเงินโอดี (O.D.) หลังจากนั้น ก็นำเงินกู้เหล่านี้ไปกว้านซื้อที่ดินในจังหวัดต่างๆ แล้วนำเอกสารสิทธิที่ดินที่ได้มาทำโครงการกู้เงินธนาคารอีก โดยมีคำอธิบายบางส่วนดังนี้

ท่านประธานที่เคารพครับ คนนี้คนเหล่านี้ใช้นายราเกช สักเสนา เป็นเครื่องมือในการหาเงิน ใช้ธนาคาร บี.บี.ซี. เป็นแหล่งเป็นฐานในการหมุนเงินเข้ามาใช้ในกิจกรรมทางการเมือง ทำให้นายราเกชเขาทำให้ หวังแลกเปลี่ยนครับหวังที่จะได้ใบอนุญาตแล้วไปตั้งแบงก์ต่างประเทศสาขาต่างประเทศเพื่อที่จะได้หมุนต่อ นายราเกชนั้นพอมดทางการเงินอยู่แล้วก็สนุกสิครับ เขาทำกันอย่างไร เงินจำนวนนี้ ท่านประธานครับ เขาเอาหุ้นของธนาคารกรุงเทพ พาณิชยการ จำกัด ซึ่งถืออยู่ในชื่อของบริษัทแม่ฮองสอน เวนเจอร์ ในชื่อของบริษัทสเปเชียล แอสเซท ในชื่อของบริษัทซัพพอร์ต ซิสเต็ม และในชื่อของนายราเกช สักเสนา เอาไปขายในตลาดหุ้น แล้วเอาเงินที่ได้ไปเข้าบัญชีของบริษัท 4 บริษัทที่สหธนาคาร สาขาเยาวราช ที่ธนาคารกรุงเทพ พาณิชยการ สำนักงานใหญ่แล้วทำอย่างไรครับ เขียนเช็คออกจาก 2 ธนาคารนั้นไปเข้าบัญชีของตัวเองไปเข้าที่เดียวกันเขียนเช็คออกจากต่างธนาคารจาก 4 บริษัท ลงวันที่พร้อมๆ กัน แล้วไปเข้าบัญชีธนาคารกสิกรไทย สาขาลาดพร้าว 25 วันเดียวกันช่วงเดียวกันคือช่วงที่ต้องการใช้เงินทั้งหมด 220 ล้านบาท คณะทำงานของเราได้ค้นคว้าเช็ค

ได้ซื้อเช็ค ได้เลขที่ผู้รับเงิน เห็นลักษณะกระบวนการพอกเงินโยงโยกันหลาย
ตอนกว่าจะถึงไม่ใช่ให้กันง่ายๆ นะครับ แต่ว่าเรื่องอย่างนี้ตรวจสอบได้ไม่ยาก
ตรวจสอบได้ (รายงานการประชุมฯ, 2539, น. 316)

คำอภิปรายของนายสุเทพ เพื่อกล่อบรรณดังกล่าว ถึงเมื่อนายอำนวย วรวรรณ รองนายก
รัฐมนตรีในขณะนั้น พยายามออกมาแก้ต่างให้กับรัฐมนตรีร่วมคณะรัฐบาลว่า ถ้าจะมีความผิด
กันแล้ว ผู้ที่ไม่ผิด ผู้ที่ผิดก็คือ ผู้บริหารธนาคารฯ (“กรณีการกู้เงินจากธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการ,”
ซีดี-รวม, 2539) ซึ่งผลปรากฏออกมาว่า ธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการ มีปัญหาดังเช่นที่
หนังสือพิมพ์รายงานข่าวและฝ่ายค้านนำมาอภิปรายจริง กล่าวคือ เมื่อ ม.ร.ว. จัตุมงคล โสณกุล
ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยได้ชี้แจงสภาพหนี้ที่แท้จริงว่า มีหนี้ของ
นักการเมืองโดยตรงประมาณ 7,000 ล้านบาท จากหนี้เสียรวมทั้งสิ้น 120,000 ล้านบาท ส่วนที่
เหลือเป็นหนี้ของกลุ่มนายราเกช สักเสนาประมาณ 58,000 ล้านบาท หนี้เสียปกติประมาณ
60,000 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม ในส่วนของนายราเกช สักเสนาอาจจะมีนักการเมืองรวมอยู่ด้วย
 (“กรณีธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการ,” ซีดี-รวม, 2541)

ขณะที่ผู้ต้องหาคนอื่นๆ มอบตัวบ้างและถูกจับบ้าง บางคนก็ประกันตัวออกมาสู่คดี
แต่นายราเกช สักเสนาเลือกหนทางหนีออกนอกประเทศ ด้วยการหนีไปอยู่ที่ประเทศแคนาดา
ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจของไทยได้ติดตามจับนายราเกช สักเสนาได้ที่เมืองแวนคูเวอร์ แคนาดาเมื่อ
วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 (“กรณีธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการ,” ซีดี-รวม, 2539) แต่อย่างไรก็
จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ทางราชการไทยก็ยังไม่สามารถนำตัวนายราเกช สักเสนามาดำเนินคดีใน
ประเทศไทยได้ ส่วนนายราเกช สักเสนาก็พยายามให้ข่าวว่า ตนเองได้จ่ายเงินให้พรรคการเมืองใน
เมืองไทยหลายพรรค เช่น ให้พรรคชาติไทยเป็นจำนวนเงิน 500 ล้านบาท ซึ่งประเด็นนี้ นายณรงค์
วงศ์วรรณ ประธานกลุ่มเทิดไท้ในพรรคชาติไทยว่า ตนไม่ทราบเรื่องดังกล่าวและขอปฏิเสธทุกข้อ
กล่าวหา เนื่องจากตนไม่รู้จักกับนายราเกช สักเสนามาก่อน และได้วางมือจากการเมืองแล้ว โดยเป็น
เพียงที่ปรึกษานายบรรหาร ศิลปอาชาเท่านั้น (“กรณีข่าวนักธุรกิจให้เงินพรรคการเมือง,” ซีดี-รวม,
2539) นอกจากนั้นแล้ว นายราเกช สักเสนายังให้สัมภาษณ์ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 ว่า ใน
การเลือกตั้งเมื่อปี 2538 นายราเกช สักเสนาได้ให้เงินช่วยเหลือ พรรคเอกภาพ ซึ่งพรรคเอกภาพ
ก็ต้องแจ้งความดำเนินคดีกับนายราเกช สักเสนาเพิ่มขึ้นอีกคดีหนึ่ง (“กรณีการยกยอกทรัพย์
ธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยการ,” ซีดี-รวม, 2539)

นายราเกช สักเสนาก็ยังคงใช้ประเด็นว่า เคยจ่ายเงินสนับสนุนให้นักการเมืองไทยใน
การสู้คดีที่ประเทศแคนาดา กล่าวคือ นายราเกช สักเสนาได้ให้การต่อศาลสูงแห่งแคว้นบริติช

โคลัมเบียที่กำลังพิจารณาดีการขอตัวนายราเกช สักเสนากลับมาดำเนินคดีในประเทศไทยในฐานะผู้ร้ายข้ามแดน โดยนายราเกช สักเสนาระบุว่า ได้จ่ายเงินสินบนให้นายบรรหาร ศิลปอาชา นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย และนายสุชาติ ตันเจริญเป็นเงิน 144 ล้านบาท เพื่อนำไปซื้อเสียงการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2538 โดยนายราเกช สักเสนากล่าวว่า ได้ทำตามคำสั่งของนายเกริกเกียรติ ชาลีจันทร์ (“BBC ยักยอกทรัพย์,” ซีดี-รอม, 2542) ต่อคำให้การของนายราเกช สักเสนานั้น นางสาวกัญญา ศิลปอาชาต้องออกมาชี้แจงว่า นายบรรหาร ศิลปอาชาไม่เคยรู้จักนายราเกช สักเสนามาก่อน นายราเกช สักเสนาคงต้องการสร้างเรื่องให้เป็นประเด็นทางการเมือง เพื่อที่จะไม่ต้องถูกส่งตัวกลับมาดำเนินคดีที่เมืองไทย (“ความเสื่อมเสียพรรคชาติไทย,” ซีดี-รอม, 2542)

1.2) ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคประชาธิปัตย์กับพรรคชาติไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคชาติไทยกับพรรคประชาธิปัตย์ ตั้งแต่การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 38 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2538 ครั้งที่ 39 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 และครั้งที่ 40 ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2539 เป็นไปในลักษณะที่เป็นปรีกษซึ่งกันและกัน และได้สร้างความบาดหมางอย่างหนักให้แก่กันกล่าวคือ การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 38 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2538 นายบรรหาร ศิลปอาชา ผู้นำฝ่ายค้านโจมตีพรรคประชาธิปัตย์เพียงพรรคเดียวในกรณี สปก. 4-01 หลังจากอภิปรายทั่วไปสิ้นสุดลง นายชวน หลีกภัยต้องยุบสภา สูญเสียอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยไม่ต้องกล่าวถึงหน้าตาเชิงลบ (public negative face) ที่เกิดขึ้นกับภาพลักษณ์ที่เป็นคนซื่อสัตย์ สมณะของนายชวน หลีกภัย เมื่อนายบรรหาร ศิลปอาชา พลิกผันมาเป็นนายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัยผู้นำฝ่ายค้านก็ยื่นญัตติอภิปรายทั่วไป 2 ครั้ง ซึ่งครั้งแรกนายบรรหาร ศิลปอาชา ยังสามารถบริหารราชการแผ่นดินต่อไปได้ แต่ครั้งที่ 2 นายบรรหาร ศิลปอาชา ก็ต้องยุบสภา สูญเสียอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินไปเช่นเดียวกัน

เมื่อ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ “เพื่อนผู้ทรยศ” ในสายตาของนายบรรหาร ศิลปอาชา เนื่องจากบีบบังคับให้นายบรรหาร ศิลปอาชา ต้องประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ภายใน 7 วันจึงจะลงมติไว้วางใจให้ ขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชา จึงเพิ่งมารวมมือเป็นฝ่ายค้านกับนายชวน หลีกภัยโดยปริยาย ซึ่งอาจจะเข้าหลักเกณฑ์ที่ว่า “ศัตรูของศัตรูคือมิตร” เมื่อนายชวน หลีกภัยต้องการเป็นนายกรัฐมนตรีอย่างมาก จนถึงกับนำเสียงสนับสนุนของ “กลุ่มงูเห่า” จากพรรคประชากรไทยมาสนับสนุน จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า นายชวน หลีกภัยจึงต้องดึงนายบรรหาร ศิลปอาชา ขึ้นมาเป็นคณะรัฐบาลด้วย กล่าวสรุปโดยสั้นๆ ได้ว่า พรรคชาติไทยกับพรรคประชาธิปัตย์เป็นศัตรูทางการเมืองกันมาก่อน เพิ่งมาเป็นมิตรในรัฐบาลเดียวกันและถูกอภิปรายทั่วไป ด้วยกันก็ในคณะรัฐบาลชุดนี้

ดังนั้น ในความเห็นของ ส.ส. ฝ่ายค้านแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคชาติไทยกับพรรคประชาธิปไตยน่าจะไม่น่าจะไม่น่าจะน่ากังวล อาจจะต้องก่อให้เกิดให้เกิดความแตกแยกในระหว่างพรรค 2 พรรคนี้ได้

1.3) การกล่าวหาของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธต่อคณะรัฐบาล

ในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2542 พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธได้ตั้งข้อกล่าวหานายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพร้อมกันว่า สร้างความรุ่มร้อนขึ้นในแผ่นดิน โดย พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ กล่าวว่า ในภาวะการวิกฤติของชาติขณะนี้ ต้องการความสามัคคีระหว่างคนไทยด้วยกัน พรรคประชาธิปไตยไม่มีความคิดเช่นนั้น ยังมีความคิดแบ่งแยกเป็นฝักเป็นฝ่าย ไม่ให้ความร่วมมือกันระหว่างพรรคการเมืองด้วยกัน ทำให้เกิดความรุ่มร้อนในแผ่นดินขึ้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วน ของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธดังนี้

ในภาวะการณ์ที่เป็นวิกฤติของชาติในขณะนี้ สิ่งที่มีความจำเป็นสูงสุด ท่านประธานที่เคารพครับ นั่นก็คือความรักสมัครสมานสามัคคีระหว่างคนไทยในแผ่นดินนี้เป็นหลัก แม้แต่พระเจ้าอยู่หัวเองก็ทรงมีพระราชดำรัสที่พระราชทานให้ในวันเฉลิมฯ ที่ผ่านมาอย่างชัดเจน ถึงการให้พี่น้องคนไทยเรามีไมตรีและมีเมตตาธรรมและมีความสามัคคีธรรมต่อกัน ท่านประธานที่เคารพครับ ประเด็นดังกล่าวนี้จึงเป็นประเด็นที่มีความหมายและมีความสำคัญมาก แต่ประเด็นนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้านักการเมืองและพรรคการเมืองของเรานั้นยังมีการแย่งฝ่ายกันอยู่ ยังมีการแบ่งฝ่ายเป็นพรรคเป็นพวก ซึ่งกระผมเห็นว่าไม่มีประโยชน์อันใดที่จะทำอย่างนั้น หากมีแต่พรรค มีแต่พวก แต่ไม่มีชาติหรือไม่มีแผ่นดินของเรา (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 7)

ต่อข้อกล่าวหาที่ว่านายกรัฐมนตรีทำให้เกิดความรุ่มร้อนในแผ่นดิน พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ มีหลักฐานสนับสนุน 3 ประการ ดังนี้คือ

นายกรัฐมนตรีไม่เคยโทรศัพท์ไปหาผู้นำฝ่ายค้านภายในระยะ 2 ปีเศษที่ผ่านมา เกิดคดีอาชญากรรมในสถานที่สำคัญ เช่น พระอารามหลวง บ้านองคมนตรี และห้องเก็บพระราชทรัพย์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพยายามแบลคเมลล์ (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชาหัวหน้าพรรคชาติไทย เฉพาะประเด็นสุดท้ายนี้ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ มีหลักฐานสนับสนุนอีก 1 ประเด็นคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย สั่งให้มีการตรวจสอบว่า มีการโอนเงินจากนายราเกช ลักเสนาไปให้นายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทยจริงหรือไม่ หลังจากที่นายบรรหาร ศิลปอาชา ออกมาวิจารณ์เรื่องบ้าน 3 หลังที่จังหวัดกาญจนบุรี

โดยสรุป ข้อกล่าวหาของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายกรัฐมนตรีและ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไม่
สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก: นายกรัฐมนตรีไม่เคยโทรศัพท์ไปหาผู้นำฝ่ายค้านภายใน
ระยะ 2 ปีเศษที่ผ่านมา

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก: เกิดคดีอาชญากรรมในสถานที่สำคัญ เช่น พระอาราม
หลวง บ้านองคมนตรี และห้องเก็บพระราชทรัพย์

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพยายาม
แบลคเมลล์ (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชาหัวหน้าพรรคชาติไทย

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย สั่งให้มีการ
ตรวจสอบว่า มีการโอนเงินจากนายราเกช สักเสนาไปให้นายบรรหาร ศิลปอาชา

2) ข้อกล่าวหา

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า นายราเกช สักเสนาให้การต่อศาลสูงของแคนาดาและพูดผ่าน
สื่อสารมวลชนว่า เคยบริจาคเงินให้กับพรรคการเมืองในเมืองไทยอย่างน้อย 2 พรรคคือ พรรค
ชาติไทยและพรรคเอกภาพ ซึ่งบุคลากรของทั้ง 2 พรรคนั้นปฏิเสธว่า คำกล่าวของนายราเกช สักเสนา
ว่าไม่จริง แต่ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ยังคงสืบสวนอยู่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธได้นำหลักฐาน คือ สำเนา
บันทึกข้อความของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งสอบถามระหว่างหน่วยงานของตำรวจด้วยกันว่า นายราเกช
สักเสนาโอนเงินให้พรรคชาติไทยจริงหรือไม่? มาตั้งเป็นข้อกล่าวหาว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
ว่า แบลคเมลล์ (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชาโดยมีคำอธิบายบางส่วน ดังนี้

เพื่อนของท่านที่ได้ให้การช่วยเหลือต่อท่าน ยอมเสียสละอดทน ถูกด่าถูกว่ามา
ในอดีต ก็อุตส่าห์มาให้การช่วยเหลือ เพื่อจัดตั้งรัฐบาลหวังว่าที่ทำงานให้
บ้านให้เมือง แก้ไขปัญหาให้บ้านให้เมือง ให้กับพี่น้องประชาชน ก็ยังไม่วายที่
จะโดนถูกจุดไฟด้วย¹ เอกสารในมือของกระผมฉบับนี้ เป็นเอกสารที่ระบุถึง
ข้อความอันหนึ่งดังต่อไปนี้ จากการตรวจสอบปรากฏว่า ในคดีที่ธนาคารแห่ง
ประเทศไทยร้องทุกข์กล่าวโทษนายเกริกเกียรติ ชาลีจันทร์ อดีตผู้บริหารธนาคาร
กรุงเทพฯ พาณิชยการ จำกัด (มหาชน) กับพวก ซึ่งมีนายราเกช สักเสนา เป็น
ผู้ต้องหาร่วมอยู่ด้วย ในข้อหาร่วมกันยักยอกเงินและกระทำความผิดต่อเจ้าหน้าที่นั้น

¹ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

ซึ่งตามคำสั่งกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง ลงวันที่ 9 มกราคม 2541 มีท่านเป็นพนักงานสอบสวนในคดีลำดับที่ท่านนั้นๆ ดังนั้นจึงขอความร่วมมือมายังท่านเพื่อตรวจสอบว่าจากการสอบสวนในคดีที่ท่านเป็นพนักงานสอบสวนร่วมอยู่ด้วยนั้น มีข้อมูลว่ามีการโอนเงินจากนายราเกช สักเสนา ไปให้กับพรรคชาติไทยหรือนายบรรหาร ศิลปอาชาหรือไม่อย่างไร ฉะนั้นจึงแจ้งมายังท่านเพื่อขอทราบข้อมูลดังกล่าว ผลเป็นประการใดกรุณาแจ้งให้ทราบโดยด่วน เพื่อจะได้ดำเนินการต่อไป เอกสารนี้ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน 2542 หลังจากที่คุณนำพรรคชาติไทยพยายามจะพูดถึงความผิดหรือถูกในกรณีบ้าน 3 หลังว่าบ้านบุกป่า หรือป่าบุกบ้านกันแน่ ท่านประธานที่เคารพ นั่นคือสาเหตุของความร้อนรนในแผ่นดิน² ซึ่งกระผมขออนุญาตจะกราบเรียนย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ไม่ได้มาที่ไหน มาจากผู้บริหารบ้านเมืองนั่นเอง (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 9-10)

นอกจาก พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธจะกล่าวหาว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แบลคเมลล์ (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชาแล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านคนอื่นๆ ก็มาอภิปรายซ้ำในประเด็นนี้อีก เช่น คำอภิปรายของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง ในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ซึ่ง ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง ได้อภิปรายขยายความในรายละเอียดขั้นตอนการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจว่า พล.ต.ท. ล้วน ปานรศทิพ ผู้บังคับบัญชาของบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง มีหนังสือสอบถามเรื่องดังกล่าวกับหน่วยงานภายใต้การบังคับบัญชา ซึ่งในเหตุการณ์ครั้งนี้ก็คือ กองบังคับการเศรษฐกิจ

ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงได้ใช้เวลาในการอภิปรายส่วนหนึ่ง อภิปรายย้ำข้อกล่าวหาของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธดังนี้

เอกสารอย่างนี้ต้องกล่าวหาเลยว่า พรรคร่วมรัฐบาลใครก็ตามมีอิทธิฤทธิ์อิทธิเดชเหนือกรมตำรวจเล่นการเมืองแบลคเมลล์ (Blackmail) ... ผมเรียนย้ำประธานอีกครั้งนะครับว่าที่พลเอกชวลิต เอามาบอกไม่ได้หวังให้พรรคร่วมรัฐบาลแตกแยก แต่วามันมีนักการเมืองบางคนในฟาร์รัฐบาลเล่นสกปรก จะมีการแบลคเมลล์ ... อย่างนี้เขาเรียกว่า นักแบลคเมลล์³ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ค, น. 152-155)

² เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

³ เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

หลังจากนั้นแล้ว นายชิงชัย มงคลธรรม ยังได้อภิปรายย้ำประเด็นแบลคเมล (Blackmail) ในการอภิปรายเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังมีคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

นี่คือการคุกคามพรรคชาติไทยและท่านบรรหาร ศิลปอาชา ผมคิดอย่างนี้แล้ว เห็นอย่างนี้ ต่อหน้าซึ่งๆ หน้ากัน ไม่ได้มาเสียมให้ใครแตกแยกกันทั้งสิ้น นี่คือ สัจจะของมันเป็นอยู่และเป็นจริง ท่านอยู่กันต่อไปเถอะครับ อีกไม่กี่เดือนก็ปี มันก็ครบวาระ พวกผมไม่ได้ไปสำเหนียกว่าถูกต้องขึ้น กฎต้องลง วันนี้เวลานี้ ไม่ใช่กลัวออกมา แล้วคิดอะไรจะกลับขึ้นไปเป็นง่าย ๆ ประชาชนให้โอกาสท่าน ท่านทำต่อไป อย่าวิตกกังวลว่าผมจะไปคิดจะไปอีกฉาในสิ่งเหล่านั้น ผ่านมา เยอะ แล้วครับ แต่วันนี้มันน่ากลัวที่การเมืองเมืองไทยมันมาถึงจุดอับ ถึงจุด ตกต่ำสูงสุด การคุกคาม ลักษณะนี้ชาวบ้านเรียกว่าแบลคเมล (Blackmail)⁴ กัน คิดเป็นอย่างอื่นไม่ได้ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ง, น. 118-119)

3) ผลการวิเคราะห์

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นทั้งหมดนั้น จะเห็นได้ว่า มีเหตุการณ์ข้อเท็จจริง (fact) ทางการเมืองเป็นจำนวนมาก และสามารถจัดกลุ่มได้เป็นหลายกลุ่มด้วยกัน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับ ประเด็นทางการเมืองเหล่านั้น อาจจะมีรูป “ความจริง” ทางการเมืองตามประสบการณ์ ความคิด ความเชื่อของตนเองได้หลายชุด ดังนี้

เจ้าหน้าที่ตำรวจ

เหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าวนี้ เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2539 แต่เหตุการณ์ทางการเมือง ครั้งหลังนี้เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2542 นั้นก็หมายความว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจสงสัยหรือ “เชื่อ” ว่า นายราเชน ลักเสนาโอนเงินให้นายบรรหาร ศิลปอาชา หรืออาจจะเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งในพรรคชาติไทย จริง จึงได้ดำเนินการสืบสวนมาโดยตลอด ซึ่งในเหตุการณ์เดียวกันนี้ นายณรงค์ วงศ์วรรณ อดีตประธานกลุ่มในพรรคชาติไทย รวมทั้งนายบรรหาร ศิลปอาชาปฏิเสธว่าเป็น “ความไม่จริง” ซึ่งก็จะทำให้บุคคลอื่นๆ ซึ่งศรัทธาหรือเชื่อถือนายบรรหาร ศิลปอาชา เชื่อว่า เรื่องดังกล่าวคือ “ความไม่จริง” ไปด้วย

ในฐานะที่เป็นผู้วิจัย ผู้วิจัยเห็นว่า อาจจะมี หรือ อาจจะไม่มี การโอนเงินให้พรรค ชาติไทยก็ได้ เนื่องจาก เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจสอบการโอนเงินเฉพาะนายบรรหาร ศิลปอาชา ไม่ได้ ตรวจสอบบุคคลอื่นๆ ซึ่งสังกัดพรรคชาติไทยในขณะนั้นด้วย เพราะ ถ้านายราเชน ลักเสนาดำเนินการ

⁴ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

โอนเงินให้พรรคการเมืองใดๆ ก็ไม่จำเป็นจะต้องโอนเงินให้กับหัวหน้าพรรคคนนั้นๆ อาจจะโอนเงินให้สมาชิกคนสำคัญในพรรคคนใดคนหนึ่งก็ได้

พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธและ ส.ส. ฝ่ายค้าน

ประเด็นที่ว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์สั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสืบว่า นายราเกช สักเสนา โอนเงินให้นายบรรหาร ศิลปอาชาหรือพรรคชาติไทยจริงหรือไม่? พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ และ ส.ส. ฝ่ายค้าน “เชื่อ” ว่าเป็น ความจริง (truth) อย่างจริงจัง เพราะได้ทู่หมัดการกล่าวหาว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แบลคเมลล์ (Black mail) นายบรรหาร ศิลปอาชาอย่างเต็มที่ เพราะ เมื่อ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์นำเอกสารที่เป็นบันทึกข้อความมายืนยันคำอภิปรายของตน ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งถึงกับเชื่อว่า เป็นบันทึกที่สร้างขึ้นใหม่ เนื่องจากไม่มีการลงเลขรับหนังสือ และ ไม่มี “ที่” เมื่อออกหนังสือ

นายมนตรี ด้านไพบูลย์ ส.ส. ฝ่ายค้านได้นำเอกสารดังกล่าวไปอภิปรายโดยพยายามหารือกับประธานสภาฯ ว่าบันทึกข้อความดังกล่าวไม่มีเลขที่ออกของหนังสือ (รายงานการประชุม, 2542 ก, น. 179) และไม่มีเลขรับหนังสือที่มูมบนด้านขวา แต่ในสำเนาบันทึกข้อความที่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธนำมาแสดงมีเลขรับหนังสือที่มูมบนด้านขวาด้วย ส่วนนายอดิศร เพียงเกษ ส.ส. จังหวัดขอนแก่นถึงกับนำประเด็นดังกล่าว มาตั้งเป็นข้อกล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ ว่าโกหกประชาชน โดยมีการแก้ไขตัดแปลงบันทึกข้อความของ ร.ต.อ. ประไพพันธ์ บุญเสริม หรือหลักฐานนั้นอาจจะทำขึ้นอย่างรีบร้อนเพื่อใช้เป็นหลักฐานเท็จ หลักฐานสนับสนุนของนายอดิศร เพียงเกษ ก็คือบันทึกข้อความนั้นไม่มี “ที่” ซึ่งต้องประกอบด้วยรหัสพยัญชนะและเลขประจำตัวเจ้าของเรื่องและไม่มีเลขรับหนังสือที่มูมบนด้านขวา และนายอดิศร เพียงเกษ ยังกล่าวว่า บันทึกดังกล่าวต้องทำด้วยความรีบร้อนเพราะพิมพ์ผิดหลายแห่ง โดยมีคำอภิปรายบางส่วนดังนี้คือ

ท่านประธานครับ เลขที่ต้องลงไม่มีชื่อยกเว้น ท่านโกหกกลางสภาหรือไม่ท่าน ก็ถูกกลืนองโกหก ... ท่านประธานครับ เอกสารนี้ผมยืนยันว่าเป็นที่น่าสงสัย หรือเกิน ลูกลี้ลูกกลนรีบร้อนในการพิมพ์ อนาคตกรุงเทพฯ พาณิชยกรรมจำกัด (มหาชน) ไม่ใช่ มหาชน ซ กลายเป็น ซ ... ท่านประธานครับ ไม่ใช่พูดเล่น นี่คือการโกหกกลางสภา ถ้าจะไม่เสียเวลาต่อสภาแห่งนี้ ลูกขึ้นมาลาออกเสียผมจะหยุด ถ้าไม่ลา ผมจะเดินหน้าต่อไป (รายงานการประชุม, 2542 ก, น. 247-248)

จะเห็นได้ว่า ประเด็นดังกล่าวนี้ ส.ส. ฝ่ายค้าน “เชื่อ” ว่าเป็นความจริง แต่ผู้ที่มีความศรัทธาในพรรคประชาธิปัตย์ก็น่าจะเชื่อว่าเป็น “ความไม่จริง”

ในฐานะที่เป็นผู้วิจัย เฉพาะประเด็นที่ว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ได้สั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสืบค้นว่า นายราเกช สักเสนาโอนเงินให้นายบรรหาร ศิลปอาชาหรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ อาจจะสั่ง หรือ อาจจะไม่สั่ง ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการดังกล่าวก็ได้ เพราะ การสั่งงานในบริบทของสังคมการเมืองไทยนั้น อาจจะสั่งกันด้วยวาจาโดยไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้

โดยสรุปแล้ว จะเห็นว่า เหตุการณ์ทางการเมืองเดียวในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 กล่าวคือ ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ ร้องนายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแบลคเมลล์ (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชานั้น มีเหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริง (fact) ทางการเมืองเกิดขึ้นมากมาย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เหตุการณ์เหล่านั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำมาสรุปเป็น “ความจริง” ทางการเมืองได้หลายชุด และจนกระทั่งถึงปัจจุบัน สาธารณชนก็ยังไม่ว่า “แน่ใจ” นึกว่า “ความจริง” ทางการเมืองดังกล่าวของฝ่ายใดถูกต้องกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกกันแน่

ความเห็นของนักวิชาการอีกคนหนึ่งที่สามารถยืนยันหลักการที่ว่า “ความจริง” ทางการเมืองมีหลายชุดก็คือ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ ผู้เป็นนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ และสนใจนำความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์มาศึกษาวิเคราะห์การเมือง รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (2544ก, น. 140-141) ได้เสนอแนวคิดเรื่อง “ต้นทุนสารสนเทศ” (information cost) ซึ่งมีใจความสำคัญว่า ปกติแล้วในตลาดการเมืองไทยนั้น เป็นตลาดการเมืองที่สารสนเทศที่ไม่สมบูรณ์ (imperfect Information) และไร้สมมาตร (asymmetric information) การที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องการจะรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือนักการเมืองผู้ใดก็ต้อง “เสียค่าใช้จ่าย” เมื่อต้องการรู้มากก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้น ด้วยต้นทุนที่ต้องเสียดังกล่าว สาธารณชนส่วนใหญ่จึงไม่มีความสมบูรณ์ของสารสนเทศทางการเมือง (political information perfection) เกี่ยวกับตัวนักการเมือง ประกอบกับนักการเมืองส่วนใหญ่ต้องการคะแนนนิยมทางการเมือง จึงกระทำการทุกอย่างโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องเพื่อคะแนนนิยมนั้น เช่น การโฆษณาสารสนเทศที่ไม่ตรงต่อความเป็นจริงหรือโกหก เป็นต้น และนักการเมืองที่กระทำการดังนั้นก็ยังคงได้รับเลือกตั้ง แสดงให้เห็นว่าข่าวสารสารสนเทศที่ได้รับไม่ทั่วถึงและไม่มากพอ จึงทำให้สาธารณชนมีความเชื่อกับเหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ แตกต่างกันไป

จากข้อเขียนของรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ข้างต้นสามารถสนับสนุนหลักการที่ว่า “ความจริงทางการเมืองนั้นมีหลายชุด” ได้ดีในระดับหนึ่ง กล่าวคือ การที่สาธารณชนจะ “รู้” และ “เข้าใจ” ว่า เหตุการณ์ทางการเมืองใดๆ จะเป็น ความจริงหรือไม่นั้น ก็ต้องประเมินจากข้อมูลข่าวสาร (information) ที่ได้จากสื่อสารมวลชนสาขาต่างๆ ที่ “มาก” พอสมควร จึงจะพอยืนยัน

ได้ว่า เหตุการณ์การเมืองนั้นๆ เป็น ความจริง ซึ่งข้อมูลข่าวสารในปริมาณ “มากพอสมควร” นั้น สาธารณชนต้องใช้ทั้งเวลาและต้นทุนที่เป็นเงินจำนวนมากด้วย ดังนั้น ในการสรุปว่า เหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ เป็นจริงหรือไม่? สาธารณชนส่วนใหญ่จะสรุปจากข้อมูลซึ่ง “จำกัด” หรือไม่มากพอ จึงทำให้ “ความจริง” ทางการเมืองของสาธารณชนมีหลายชุด

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่า สาธารณชนจะได้รับข้อมูลข่าวสารสนเทศที่สมบูรณ์ก็ไม่ได้ หมายความว่า ในเหตุการณ์ทางการเมืองเดียวกัน สาธารณชนจะมีความเห็นต่อเหตุการณ์ทางการเมืองนั้นเหมือนกัน เนื่องจากมนุษย์มีข้อจำกัดในการเรียนรู้และการเข้าใจ การที่มนุษย์คิดว่า สิ่งที่มนุษย์คิดและอธิบายนั้น ล้วนแต่มีความสมบูรณ์รอบด้านเป็นความเข้าใจผิด

ในความเป็นจริงเราไม่ยอมรับว่าการเข้าใจโลกอย่างรอบด้านจริงๆ แล้วเกิดขึ้นไม่ได้

ตัวอย่างเช่น เหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 ทุกคนที่เข้าร่วมในเหตุการณ์ก็ล้วนแต่เห็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์เท่านั้น แม้แต่คนที่เห็นเหตุการณ์เดียวกันในช่วงเวลาเดียวกัน ก็ยังตีความหรือให้ค่าสิ่งที่ได้เห็นหรือได้ยินต่างกัน

ดังนั้น ทุกเรื่องที่ถูกอธิบายก็ล้วนแต่เป็นผลผลิตที่จำกัดด้วยความจำกัดในการมองและความจำกัดทางแนวคิดหรือทฤษฎีที่จะอธิบายเรื่องนั้นๆ ทั้งสิ้น (ยุค ศรีอาริยะ, 2545, น. 55)

จากหลักการที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด จึงเป็นที่ยืนยันได้ว่า “ความจริง” ทางการเมืองของเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ในสังคมการเมืองไทยนั้นก็มีหลายชุดจริง สาธารณชนต่างๆ มีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารเป็นจำนวนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนในสังคมทั้งหมด และถึงแม้ว่า จะได้รับข้อมูลข่าวสารเป็นปริมาณมากขึ้น ก็ไม่ได้หมายความว่า สาธารณชนจะตีความเหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ ออกมาตรงกันหรือเหมือนกัน เนื่องจากการ “ตีความหรือให้ค่าสิ่งที่ได้เห็นหรือได้ยิน” ของแต่ละบุคคลนั้นแตกต่างกัน

ในการที่จะยืนยันว่า “ความจริง” ทางการเมืองนั้นมีหลายชุด ยังจะสามารถยืนยันได้อีกจากหลักการและความเป็นมาของตรรกวิทยาระบบอุปนัย (inductive) ของฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon : ค.ศ.1561-1627) เบคอน (Francis Bacon) เสนอไว้ในหนังสือ “เครื่องมือใหม่” (Novum Organum - ค.ศ.1620) ว่า การหาความจริงด้วยตรรกวิทยาระบบนิรนัยมีข้อบกพร่องเนื่องจากมนุษย์จะมีอคติ 4 ประการที่จะทำให้ความรู้ที่ได้รับผิดพลาดไปจากความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก กล่าวคือ (Hall, online, 2004)

1) รูปเคารพแห่งเผ่า (Idols of Tribe) ความรู้ที่ผิดพลาดที่เกิดอิทธิพลของกิเลส หรือความโน้มเอียงส่วนตัวของมนุษย์แต่ละบุคคล

2) รูปเคารพแห่งถ้ำ (Idols of the Cave) ความรู้ที่ผิดพลาดที่เกิดอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและการศึกษาของมนุษย์แต่ละคน

3) รูปเคารพของตลาด (Idols of the market-place) ความรู้ที่ผิดพลาดที่เกิดอิทธิพลของภาษาแม่ (native tongue) ของแต่ละบุคคล

4) รูปเคารพของโรงมหรสพ (Idols of theater) คือ ความรู้ที่ผิดพลาดที่เกิดจากความอคติ หรือกรอบธรรมเนียมประเพณีและศาสนาของตน

เมื่อเบคอน (Francis Bacon) เห็นว่า การใช้เหตุผลที่มีมาก่อนหน้านั้น ล้วนแต่เป็นทาสของอคติ การใช้เหตุผลจึงทำลายมากกว่าสร้างสรรค์ มนุษย์ต้องใช้เหตุผลโดยปราศจากอคตินั้นคือ ไม่เชื่ออะไรเลย นอกจากประสบการณ์ร่วมของมนุษยชาติเท่านั้น ทำให้เบคอนได้ชื่อว่า เป็นบิดาของลัทธิประสบการณ์นิยม (empiricism) (กิริติ บุญเจือ, 2546, น. 13)

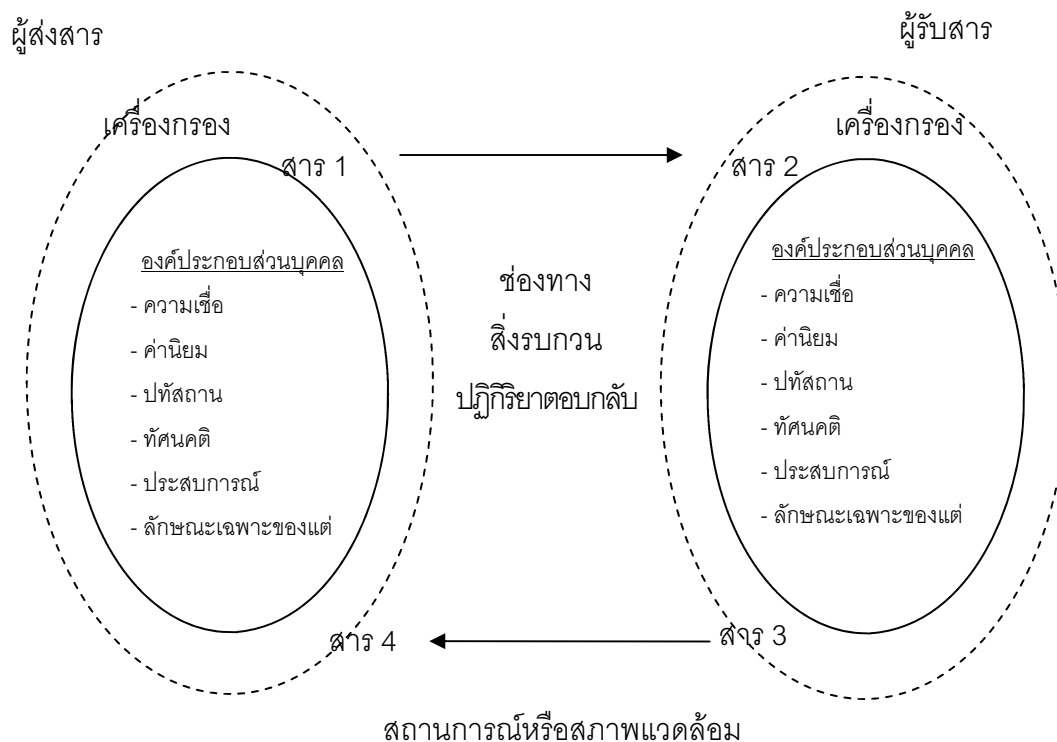
จากหลักการและความเป็นมาดังกล่าว จะเห็นว่า ความรู้ของมนุษย์เกิดมาจากประสบการณ์เฉพาะจำนวนหนึ่ง และ มนุษย์จะนำความรู้จำนวนนั้นไปสรุปเป็นความรู้ทั่วไป เช่น คนจำนวนหนึ่งเห็นอีกา ที่ข้างบ้านของตนมีสีดำ ไปที่ใดก็ยังเห็นอีกาว่ามีสีดำ กลุ่มบุคคลเหล่านั้นจึงสรุปว่า “อีกาทั้งโลกมีสีดำ” ทั้งๆ ที่ยังไม่ได้เดินทางไปสำรวจทั่วโลกอย่างทุกตารางเมตร นั่นคือการหาความรู้ความจริงตามหลักตรรกวิทยาแบบอุปนัย

ความรู้ที่เกี่ยวกับสังคมการเมืองไทยที่สาธารณชนคนไทยได้รับก็มีลักษณะเดียวกันกับตัวอย่างข้างต้น สาธารณชนแต่ละคนแต่ละกลุ่ม มีประสบการณ์และการเรียนรู้ต่างกัน การเรียนรู้และประสบการณ์ของมนุษย์เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ให้กับมนุษย์แต่ละบุคคลนั้น นอกจากนั้นแล้ว ตามหลักการของอคติ 4 ประการของเบคอน (Francis Bacon) นั้น เบคอน (Francis Bacon) ไม่ได้คำนึงว่า ข้อมูลข่าวสารที่ออกมาเป็นเพียง “เรื่องเล่าของความจริง” ซึ่งไม่ตรงกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกเสียตั้งแต่ต้นแล้ว กล่าวคือ ในความคิดของเบคอนนั้น ถึงแม้ว่าความจริงจะเป็นความจริงชุดเดียวกัน อคติ 4 ประการก็ยังทำให้มนุษย์รับรู้ข้อมูลข่าวสารผิดเพี้ยนกันออกไป แต่ในปัจจุบัน ข้อมูลข่าวสารที่ออกมาเป็นเพียง “เรื่องเล่าของความจริง” เท่านั้น ดังนั้น โดยธรรมชาติแล้ว เหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ สาธารณชนจึงมีความเห็นและการรับรู้ต่างกัน “ความจริง” ทางการเมืองของเหตุการณ์หนึ่งๆ จึงมิได้หลายชุด

ทฤษฎีที่ยืนยันว่า “ความจริง” ทางการเมืองมีหลายชุดอย่างเหมาะสมและครอบคลุม น่าจะเป็นทฤษฎีทางด้านการสื่อสารของมนุษย์ เพราะความรู้ความจริงของบุคคลหนึ่งจะไปสู่อีก

บุคคลหนึ่งก็เพราะการสื่อสาร แบลควูด (Blackwood, 1993)⁵ เห็นว่า เมื่อผู้ส่งสารส่งสารใดสารหนึ่งออกไป เมื่อผู้รับสารรับสารไว้แล้ว สารนั้นจะไม่ใช้สารเดิมอีกต่อไป หรืออาจจะกล่าวได้ว่า “สารที่รับโดยผู้รับสารจะไม่ใช่ออย่างเดียวกับที่ผู้ส่งสารส่งมา” (Message received is never the same as message transmitted.) เพราะนอกจาก จะมีปัญหาจากช่องทางการส่งสาร ซึ่งอาจจะมีสิ่งรบกวนทำให้เข้าใจสารนั้นต่างออกไปแล้ว ผู้รับสารจะมีองค์ประกอบส่วนบุคคล (field) ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ปทัสถาน ทศนคติ ประสบการณ์ และลักษณะเฉพาะของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือน กับผู้ส่งสาร ดังนั้น ถ้าผู้ส่งสารได้ส่ง “สาร 1” ออกมา เมื่อผู้ได้รับสารนั้นแล้ว “สาร 1” จะกลายเป็น “สาร 2” ไปในทันที ดูภาพที่ 1 ด้านล่าง

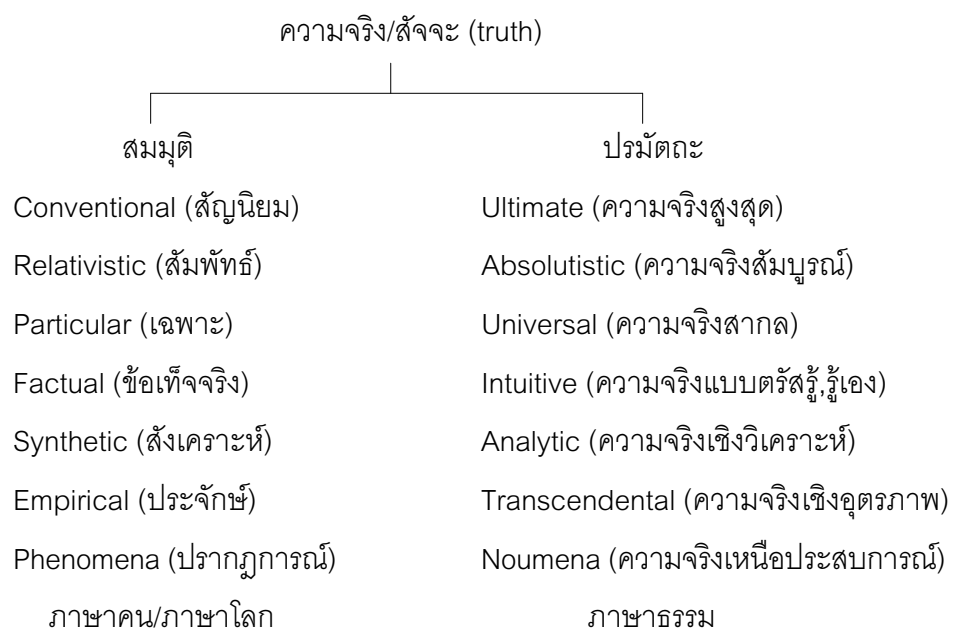
ภาพที่ 1
แบบจำลองการสื่อสารของโอดอนแนลและเคเบิล
(O'Donnail & Cable's Model of Communication)⁶

^{5,6}เป็นคำบรรยายให้กับนักศึกษาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2536 (อรวรรณ ปลั่งธนโอวาท, 2546 น. 3-4)

จากแผนภูมิดังกล่าวจะเห็นได้ว่า โดยธรรมชาติของการสื่อสารเอง สารที่ได้รับมาก็จะไม่ตรงกับสารที่ผู้ส่งสารสื่อออกมาอยู่แล้ว และยิ่งในทางการเมืองยังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีก เช่น เครื่องกรอง (filter) คือ การที่ผู้รับสารยินดีที่จะเลือกรับรู้ข่าวสาร (selective perception) ตามที่ตนต้องการเท่านั้น อันเป็นผลมาจากกระบวนการสังคมประกิต อคติ ผลประโยชน์ ฯลฯ นอกจากนั้นแล้ว สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมทางการเมือง ซึ่งมีอำนาจที่จะอำนาจมาซึ่งผลประโยชน์มหาศาลของนักการเมืองที่เกี่ยวข้อง คือ อำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า สารที่ส่งออกมาจากฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านจะถูกจัดการ “ความจริง” ไปเสียชั้นหนึ่งแล้ว ดังนั้น “ความจริง” ทางการเมืองของไทยจึงมิได้หลายชุดดังได้อธิบายมานี้

ประเด็นความจริงที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นนั้น เป็นการอธิบายโดยอิงความรู้ที่รับมาจากทางตะวันตกแต่เพียงอย่างเดียว ในประเด็นนี้ เมื่อนำความรู้ทั้งทางตะวันตกและทางตะวันออก ซึ่งได้รับมาทางประเทศอินเดีย โดยทางศาสนาพุทธมาผสมผสานกันแล้วแล้ว ซึ่งจินดา จันทรแก้ว (สัมภาษณ์) เปรียบเทียบและสรุปได้อย่างกว้างๆ ดังนี้

จากการเปรียบเทียบดังกล่าวนี้ สิ่งที่อยู่ในคอลัมน์เดียวกับภาษาคน/ภาษาโลกนั้น ถ้าถือเป็นความจริงชุดหนึ่ง หรือความจริงชุดสมมุติสัจจะ เป็นความจริงที่ชาวโลกกำหนดหรือบัญญัติขึ้นซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและการเมือง ความจริงชุดนั้นก็ยังมีความจริงอีกชุดหนึ่ง ซึ่งเป็นความจริงเหมือนกัน แต่เป็นความจริงที่อยู่สูงขึ้นไประดับหนึ่ง ซึ่งอยู่ในคอลัมน์ภาษาธรรมหรือความจริงชุดปรมาตมสัจจะ เป็นความจริงที่เป็นสากล และไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอื่น เป็นความจริงที่ไม่ขึ้นกับกาล (อกาลิโก)

อันที่จริงแล้ว “แม้พระพุทธเจ้าจะไม่ได้ตรัสแบ่งชัดเจนว่า มีปรมาตตสัจจะและสมมติสัจจะ แต่พระองค์ก็ทรงแยกความแตกต่างระหว่างสมมติสัจจะและปรมาตตสัจจะไว้ชัดเจน”⁸ (สมฤดี วิศทเวทย์, 2546, น. 13) หลังจากนั้น สมฤดี วิศทเวทย์ (2546, น. 14-15) ก็กล่าวว่า ปรมาตตธรรม/ปรมาตตสัจจะ/ความจริงปรมาตต คือ ความจริงแท้ โดยเนื้อแท้ที่มีอยู่ เมื่อแยกความจริงโดยปรมาตตออกไปมี 4 ประการ คือ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน ส่วนสมมติสัจจะ หมายถึง ความจริงสมมติ ตามโวหารของโลก เป็นคำหรือภาษาที่มนุษย์บัญญัติขึ้นให้มีความหมายเพื่อประโยชน์สำหรับการสื่อสารพูดจากันให้เป็นที่เข้าใจ ไม่ใช่ความจริงโดยเนื้อแท้หรือโดยปรมาตต สำหรับประเด็นเรื่อง สมมติสัจจะกับปรมาตตสัจจะนี้ สุชีพ ปุญญานุภาพ (2539) ได้อธิบายเพิ่มเติมในเรื่องบุคคลของคัมภีร์กถาวัตถุว่า

หลักการสำคัญมีอยู่ว่า พระพุทธเจ้าทรงเทศนาสอน 2 อย่าง คือ สอนตามสมมติ คือ ตามที่โลกนัยหมายกันเรียกร้อง กับสอนตามปรมาตต คือ สอนตามความจริงอย่างยิ่ง เพื่อให้เห็นแก่นแท้ของสิ่งทั้งหลายว่า มีจริงแค่ไหน ขอยกตัวอย่างในเรื่องบุคคล ถ้ากล่าวตามความจริงโดยสมมติก็มีอยู่ เวลาสอนเพื่อให้คนทั่วไปรู้และเข้าใจ ก็ต้องใช้สำนวนสมมติในทางโลก เรียกว่า สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา แต่เมื่อสอนให้รู้ซึ่งถึงสภาพความจริง เพื่อจะได้ไม่ติด ไม่ยึดถือ ในเรื่องสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ก็สอนความจริงโดยปรมาตต คือ สอนให้เห็นว่า สัตว์ บุคคล ตัวตน เป็นเพียงสิ่งสมมติตามโวหารโลก ประกอบขึ้นจากส่วนย่อยต่างๆ ไม่ควรยึดถือเป็นจริงเป็นจัง การสอนความจริงโดยสมมติและโดยปรมาตตไม่ขัดกัน เหมือนหนึ่ง การชี้ให้ดูภาพถ่ายว่า ผู้นั้น ผู้นี้ เป็นความจริงชั้นสมมติ และการชี้ให้รู้ความจริงอีกชั้นหนึ่งว่า เป็นเพียงกระดาษ และกระดาษก็เป็นส่วนผสมของสิ่งต่างๆ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2539, น. 687)

⁷ คำว่า “สมมติ” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, น. 1127) กำหนดให้ใช้ได้ 3 คำ คือ สมมต, สมมติ, และ สมมุติ

⁸ สมฤดี วิศทเวทย์ (2546) ได้ยกตัวอย่างจากคัมภีร์กถาวัตถุ หรือ พระไตรปิฎก ภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 37 ข้อที่ 1062-1064 หน้าที่ 441-442 มาเป็นตัวอย่าง ซึ่งอันที่จริงแล้ว คัมภีร์กถาวัตถุนี้ มิได้เป็นพุทธพจน์แต่เป็นข้อเขียนซึ่งพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระเรียบเรียงขึ้นและใส่เข้าไปในพระไตรปิฎกเมื่อการสังคายนา ครั้งที่ 3 (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2539, น. 648) ดังนั้น การที่กล่าวว่า “พระพุทธเจ้าทรงแยกความแตกต่างระหว่างสมมติสัจจะและปรมาตตสัจจะไว้ชัดเจน” จึงมีถูกต้องตามความเป็นจริงนัก ควรจะกล่าวว่าพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระตีความจากคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งน่าจะถูกต้องตามความเป็นจริงมากกว่า

ในอีกที่หนึ่ง สุชีพ ปุณฺณานุภาพ (2539, น. 704) ได้อธิบายถึงเรื่องความจริงว่า มีอยู่ 2 ประการคือ 1) จริงตามที่นัดหมายรู้กัน เรียกสมมุติสัจจะ 2) จริงอย่างเนื้อแท้ เรียกปรมาตมสัจจะ

กิริติ บุญเจือ (2526, น. 115-116) เห็นว่า “ภาษาเป็นทาสที่ซื่อสัตย์ แต่ทว่าเงา” เนื่องจากภาษามีจุดอ่อนมากมาย จุดอ่อนดังกล่าวหมายถึงว่า ในการสื่อความหมายของภาษา อาจจะทำให้ความหมายกำกวมได้ กิริติ บุญเจือ (2526) ได้สรุปถึงสัจธรรมในภาษาไว้ว่า

จะเห็นได้ว่า ภาษามีจุดอ่อนอยู่มากที่ไม่อาจแก้ไขได้ นอกจากจะเข้าไปไม่ถึง
ปรมาตมสัจจะแล้ว แม้ในระดับสมมุติสัจจะเอง ก็ไม่อาจแสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิด
ได้ตรงตามต้องการ บางครั้งก็ขัดแย้งในตัวเองอย่างไม่มีทางแก้ไข ทำให้เกิด
ความเข้าใจผิดกันอยู่เป็นประจำ เป็นสภาพของภาษาซึ่งเราต้องยอมรับและ
ระวัง อย่างหวังใช้ภาษาเกินกว่าที่มันสามารถรับใช้เรา ภาษาเป็นทาสที่ซื่อสัตย์
แต่ทว่าเงา จึงควรใช้ด้วยความไม่ประมาท (กิริติ บุญเจือ, 2526, น. 117)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นว่า “ความจริง” ทางการเมืองนั้นอยู่ในสายของ
สมมุติสัจจะ ซึ่งไม่ใช่ความจริงแท้ (Ultimate) ดังนั้น จึงเป็น “ความจริง” ที่ “สมมุติ” กันขึ้นมา
ตามประสบการณ์ ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ผลประโยชน์ อำนาจ ฯลฯ เป็นต้น ของกลุ่มบุคคล
ที่เกี่ยวข้อง ยิ่งถ้าเหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ มีบุคคลที่เกี่ยวข้องมากขึ้นเท่าใด “ความจริง” ที่
“สมมุติ” กันขึ้นมา ก็อาจจะมีมากมายหลายชุดมากขึ้นเท่านั้น

โดยสรุป ความจริง (truth) ของเหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ นั้นมีอยู่จริง ความจริง
ทางการเมืองดังกล่าวรวบรวมมาจากเหตุการณ์ทางการเมืองแต่ละเหตุการณ์ ซึ่งก็เป็นข้อเท็จจริง
(fact) ของแต่ละเหตุการณ์มาสรุปรวมเป็นลักษณะทั่วไปเชิงนามธรรม (abstract generality)
หรือความจริงขึ้นมา แต่เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนต่างก็มีข้อจำกัดในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
แตกต่างกันไป ซึ่งนอกจากจะได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างไม่ครบถ้วนแล้ว ประสบการณ์การเรียนรู้
ทัศนคติ ความเชื่อ ฯลฯ ของแต่ละคนจึงทำให้มีความเข้าใจใน “ความจริง” ทางการเมืองเดียวกัน
แตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ดี “ความจริง” ทางการเมืองจำนวนหนึ่งได้ถูก ส.ส. ฝ่ายค้าน
นำมาตีความและตั้งเป็นข้อกล่าวหา หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านได้นำความจริงทั่วไป/
ความจริงแบบสามัญสำนึกมาตีความตามความคิดความเชื่อของตนเป็น “ความจริง” ทางการเมือง
ขึ้นมา และพยายามทำ “ความจริง” ทางการเมืองนั้น ให้กลายเป็นความจริงทางตรรกวิทยา
เพื่อจะโน้มน้าวให้บุคคลที่สามเชื่อถือถือตาม ซึ่งความจริงทางตรรกวิทยาจะสอดคล้อง หรือตรงกัน
กัน “ความจริง” ทางการเมือง และความจริงทั่วไป/ความจริงทางปรัชญาหรือไม่? ผู้วิจัยจะ
กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

2.3 ความจริงทางตรรกวิทยา

กীরติ บุญเจือ (2546, น. 12) กล่าวว่า เหตุผล (reason) คือ สมรรถภาพของความคิดความสามารถที่ทำให้ตนเองหรือผู้อื่น เชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มนุษย์ใช้เหตุผลเพื่อสร้างความเชื่อมั่น เมื่อพูดอะไรไปแล้ว ทุกคนเชื่อกันก็ไม่ต้องถามเหตุผล แต่ถ้าพูดอะไรออกไปแล้ว ผู้ฟังไม่เชื่อ ก็จึงจำเป็นต้องใช้เหตุผลพิสูจน์ให้เชื่อ ถ้าทำได้สำเร็จก็เรียกว่ามีเหตุผล แต่ทำไม่สำเร็จก็ได้ชื่อว่าไม่มีเหตุผล การใช้เหตุผลก็คือ การพิสูจน์นั่นเอง การศึกษาเรื่องเหตุผลดังกล่าวนี้ ศึกษากันในสาขาวิชาตรรกวิทยา ซึ่งมี 2 ระบบคือ ตรรกวิทยาระบบนิรนัย และตรรกวิทยาระบบอุปนัย ความจริงที่ได้รับจากวิธีการหาความรู้ความจริงทางตรรกวิทยาจึงมี 2 ประเภทไปด้วย ดังนี้คือ

2.3.1 ความจริงของตรรกวิทยาระบบนิรนัย

2.3.2 ความจริงของตรรกวิทยาระบบอุปนัย

2.3.1 ความจริงของตรรกวิทยาระบบนิรนัย

กীরติ บุญเจือ (2541, น. 3) ให้ความหมายของตรรกวิทยาระบบนิรนัยไว้ว่า คือ การพิสูจน์โดยอ้างข้อความทั่วไปที่แน่ชัดแล้ว ไปสนับสนุนข้อความทั่วไปที่ยังไม่แน่ชัด หรือสนับสนุนประสบการณ์เฉพาะหน่วยให้แน่ชัดยิ่งขึ้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ตรรกวิทยาระบบนิรนัยเป็นการอ้างความรู้เดิมเพื่อเป็นหลักฐานพิสูจน์ยืนยันความรู้ใหม่ โดยใช้วิธีคิดเอาตามหลักของเหตุผล ไม่ต้องอาศัยประสบการณ์

ความรู้ความจริงที่ได้จากตรรกวิทยาระบบนิรนัยจะยึดกฎของความสมเหตุสมผล (laws of validity) เป็นสำคัญ จินดา จันทรแก้ว (2541, น. 63-69) กล่าวถึงกฎของความสมเหตุสมผลว่ามีกฎแท้อยู่ 6 ข้อ และเป็นกฎที่เกิดจากข้อเท็จจริงที่ตามมาอีก 3 ข้อดังนี้

1) กฎแท้

1.1) โครงสร้าง

[1] ในตรรกบทหนึ่งมีเพียง 3 ตรรกประโยคเท่านั้น

[2] ในตรรกบทหนึ่ง ต้องมีเพียง 3 ศัพท์เท่านั้น

1.2) ศัพท์กระจาย

[3] ศัพท์กลางต้องกระจายอย่างน้อยหนึ่งครั้งในข้ออ้าง

[4] ศัพท์ซึ่งไม่ได้กระจายในข้ออ้างจะกระจายในข้อสรุปไม่ได้

1.3) คุณภาพ

[5] เมื่อข้ออ้างข้อใดข้อหนึ่งเป็นประโยคปฏิเสธ ข้อสรุปจะต้องเป็นประโยคปฏิเสธด้วย

[6] ถ้าข้ออ้างทั้งสองเป็นประโยคปฏิเสธ ย่อมไม่มีข้อสรุป

1.4) คุณภาพ

[7] เมื่อข้ออ้างข้อใดข้อหนึ่งเป็นประโยคบางส่วน ข้อสรุปจะต้องเป็นประโยคบางส่วนด้วย

[8] ถ้าข้ออ้างทั้งคู่เป็นประโยคบางส่วน ข้อสรุปย่อมมีไม่ได้

[9] ถ้าข้ออ้างหลักเป็นประโยคบางส่วนและข้ออ้างรองเป็นประโยคปฏิเสธ ข้อสรุปย่อมมีไม่ได้

การที่ตรรกวิทยาระบบนิรนัยยึดกฎของความสมเหตุสมผล (reasonableness) เป็นสำคัญ กล่าวคือ “เมื่อบทตั้งหรือข้ออ้างหรือข้อเสนอที่บอกถูกต้องก็ย่อมเป็นการรับประกันได้ว่าบทสรุปก็ย่อมถูกต้องด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้น การให้เหตุผลก็ย่อมถูกต้องด้วยเช่นกัน” (จำนงค์ทองประเสริฐ, 2538, น.6) ดังนั้น ความจริงทางตรรกวิทยาแบบนิรนัยนี้ เมื่อกระบวนการใช้เหตุผล “ถูกกฎทุกประการ” (validity) หรือมีความสมเหตุสมผล ข้อสรุปก็ต้องเป็นความจริง แต่ความจริงทางตรรกวิทยาแบบนี้ อาจจะตรงหรือไม่ตรงกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

นักการเมืองทุกคนเป็นคนฉลาดแกมโกง

ไม่มีอาจารย์คนใดฉลาดแกมโกง

∴ ไม่มีอาจารย์คนใดเป็นนักการเมือง

ตัวอย่างที่ 2

“คนทุกคนเป็นมรรตัย นักศึกษาทุกคนเป็นคน ดังนั้น นักศึกษาทุกคนเป็นมรรตัย”
(กิริติ บุญเจือ, 2541, น. 18)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่า ตัวอย่างที่ 1 ความจริงทางตรรกวิทยาระบบนิรนัยดังกล่าว ไม่ตรงกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก เพราะ มีอาจารย์ผู้สอนในสถาบันการศึกษาเป็นจำนวนมากเป็นนักการเมือง การที่ความจริงทางตรรกวิทยาระบบนิรนัยดังดั่งที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้น ไม่ตรงกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก เนื่องจาก

ความถูกต้องของการอ้างเหตุผลและความจริงของข้ออ้างหรือข้อสรุปจึงไม่ใช่สิ่งเดียวกัน นักตรรกวิทยาสนใจที่จะหาว่าเมื่อเรารู้ว่าข้อความหนึ่งจริง จาก

ความจริงนี้ เราจะรู้ความจริงอะไรเพิ่มขึ้นมาได้อีกบ้างหรือไม่เท่านั้นและหน้าที่ของเขา คือ แสวงหากฎเกณฑ์ที่จะนำมาตัดสินว่า ถ้าการอ้างเหตุผลมีความถูกต้อง มันจะต้องมีลักษณะอย่างไรบ้าง และการอ้างเหตุผลที่ถูกต้องแตกต่างจากการอ้างเหตุผลที่ไม่ถูกต้องอย่างไร แต่เขาไม่มีหน้าที่ที่จะบอกว่าข้อความใดจริงหรือเท็จ นี่เป็นเรื่องของข้อเท็จจริง และเป็นหน้าที่ของนักวิทยาศาสตร์และนักสังคมศาสตร์ที่จะศึกษาข้อมูลและความเป็นไปของโลกภายนอกว่าเป็นอย่างไรและสัมพันธ์กันอย่างไร (สมฤดี วิศทเวทย์, ออนไลน์, 2547)

ส่วนตัวอย่างที่ 2 ความจริงทางตรรกวิทยาระบบนิรนัยดังกล่าว ตรงกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก กล่าวคือ นักศึกษาทุกคนต้องตายด้วยกันทั้งนั้น

2.3.2 ความจริงของตรรกวิทยาระบบอุปนัย

กิริติ บุญเจือ (2541, น. 3) ให้ความหมายของตรรกวิทยาระบบอุปนัยไว้ว่า คือ การพิสูจน์โดยอ้างประสบการณ์เฉพาะหน่วยที่แน่ใจแล้ว ไปสนับสนุนข้อความทั่วไป ที่ยังไม่แน่ใจ หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า การอ้างเหตุผลแบบอุปนัยเป็นการอ้างความรู้ที่ได้จากประสบการณ์มาเป็นหลักฐานเพื่อสรุปความจริงทั่วไป ยกตัวอย่างเช่น คุณสมบัติของไม้ จากการสังเกตและประสบการณ์ของคนไทยซึ่งอาศัยอยู่ริมแม่น้ำ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น จะเห็นเรือลากซุงมาจากทางภาคเหนือ และจะสังเกตว่า ซุงมีคุณสมบัติลอยน้ำ ผู้ลากซุงจึงผูกซุงติดกันเป็นแพแล้วชักลากลอยตามน้ำมา นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังสังเกตเห็นว่า สิ่งที่เป็นไม้อย่างอื่น เช่น ลังไม้ ท่อนไม้ เป็นต้น ก็ลอยน้ำเช่นเดียวกัน จากการสังเกตและประสบการณ์ดังกล่าว จึงสรุปว่า ไม้มนั้นย่อมลอยน้ำ

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างตรรกวิทยาทั้ง 2 รูปแบบดังกล่าว จะเห็นว่า ตรรกวิทยาระบบนิรนัยเน้นความสมเหตุสมผลของรูปแบบ ส่วนตรรกวิทยาระบบอุปนัยเน้นความสมเหตุสมผลของเนื้อหา (จินดา จันทรแก้ว, 2541, น. 11) ความจริงของตรรกวิทยาระบบอุปนัยจึงไม่มีโอกาสเป็นความจริงแท้ในอัตราร้อยละ 100 เช่นเดียวกับ ความจริงของตรรกวิทยาระบบนิรนัย เพราะมนุษย์ไม่สามารถจะมีประสบการณ์ให้ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างในโลกได้ ในกรณีที่ยกตัวอย่างมานั้น ไม่มีนักพฤกษศาสตร์คนใดที่แน่ใจว่า ตนเองรู้จักต้นไม้ทั้งโลกแล้วอย่างครบถ้วน ดังนั้น อาจจะมีไม้บางประเภทที่จมน้ำก็ได้

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าความจริงของตรรกวิทยาระบบอุปนัยจะไม่มีโอกาสเป็นความจริงแท้ในอัตราร้อยละ 100 แต่ความจริงของตรรกวิทยาระบบอุปนัยก็ไม่มีโอกาสเป็นความจริงแท้ในอัตราร้อยละ 0 หรือ เป็นเท็จไม่ได้ ดังตัวอย่างที่ยกมานั้น เห็นได้ว่า ข้อสรุปแบบอุปนัยที่ว่า ไม้ลอยน้ำย่อมถูกส่วนหนึ่ง ถึงแม้ว่า ในอนาคตมนุษย์จะไม่ถูกต้องในอัตราร้อยละ 100 กล่าวคือ มนุษย์อาจจะค้นพบว่า มีไม้บางชนิดไม่ลอยน้ำ ดังนั้น ถ้าคิดเป็นอัตราร้อยละแล้ว ข้อสรุปที่ว่า ไม้ลอยน้ำจะต้องเป็นอัตราสูงถึงประมาณร้อยละ 90 ที่เดียว

2.4 สรุป

โดยสรุปในบทนี้ จะเห็นว่า เหตุการณ์ทางการเมืองนั้น มีเหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงเกิดขึ้นจริงจำนวนหนึ่ง ขึ้นอยู่กับความสลับซับซ้อนของเหตุการณ์นั้นๆ ซึ่งถือว่า มีความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกขึ้นแล้ว ในแต่ละข้อเท็จจริงนั้น ผู้ที่เข้าไปรับรู้เหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารไม่ครบถ้วน ประกอบกับมีทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้เดิม ประสบการณ์ ฯลฯ แตกต่างกันไป ประกอบกับกระบวนการสื่อสารเอง ก็ไม่สามารถจะทำให้สารที่ได้รับตรงกับสารที่ถูกส่งออกมา จึงทำให้เกิด “ความจริง” ทางการเมืองหลายชุดขึ้น ตามจำนวนของการตีความของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางการเมืองนั้นๆ

เมื่อมีการยื่นข้อเปิดอภิปรายทั่วไป⁹ ขึ้น ส.ส. ฝ่ายค้านก็จึงนำการตีความ “ความจริง” ทางการเมืองของตนมากล่าวหาคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีก็ต้องโต้ตอบข้อกล่าวหา นั้นๆ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาว่า “ความจริง” ของ ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่ายนั้น “ความจริง” ของฝ่ายใดตรงกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก ซึ่งถ้าพบว่า คำอภิปรายของฝ่ายใดตรงกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก ก็แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายนั้นก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง หรือถ้ามีหลักฐานที่ชัดเจนบ่งชี้ว่า คำอภิปรายของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง “ไม่จริง” ก็แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายนั้นขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ผู้วิจัยได้นำหลักการนี้ไปสร้างเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของนักการเมือง ขึ้น⁹ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก ความจริงทางตรรกวิทยา จะเป็นหลักสำคัญของการวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับ “ความจริง” ทางการเมืองกล่าวคือ ในกรณี ที่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่ง ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่าเป็นความจริงทั่วไป/ความจริง

⁹ดูรายละเอียดในบทที่ 7 ข้อ 7.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของนักการเมือง

แบบสามัญสำนึกมาตั้งเป็นข้อกล่าวหาซึ่งถือว่าเป็น “ความจริง” ทางการเมืองของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ด้วย แต่ถ้าการกล่าวหาในประเด็นดังกล่าวเป็นการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผล นั่นก็แสดงว่า “ความจริง” ทางการเมืองของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่สอดคล้องหรือไม่ตรงกับเป็นความจริงทางตรรกวิทยา ซึ่งก็ส่งผลให้ ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายในข้อกล่าวหา นั้นขาดความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) ของตน หรือในอีกกรณีหนึ่งว่าการกล่าวหาในประเด็นดังกล่าวเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผล แต่คณะรัฐมนตรีได้โต้แย้งด้วยข้อมูลจากแหล่งที่เชื่อถือได้ ซึ่งในกรณีนี้ “ความจริง” ทางการเมืองกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกของคณะรัฐมนตรีย่อมถูกต้องและได้รับการยอมรับมากกว่าของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่งก็ส่งผลให้ ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายในข้อกล่าวหา นั้นขาดความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) เช่นกัน แต่ก่อนที่จะไปถึงขั้นดังกล่าว ควรจะศึกษาให้รู้ถึงความเป็นมาและวิธีดำเนินการของการอภิปราย ทั่วไปๆ เสียก่อน เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจเบื้องต้น

บทที่ 3

การอภิปรายทั่วไป กับรัฐศาสตร์

ในการศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น สิ่งที่ต้อง “รู้” และ “เข้าใจ” ก็คือ การกระทำเช่นใดที่ถือว่า เป็นการกระทำที่มีความรับผิดชอบ หรือขาดความรับผิดชอบ ในการอภิปรายทั่วไป ถ้าข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลก็เห็นได้ชัดเจนว่า ส.ส. ฝ่ายค้านขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านตั้งข้อกล่าวหาที่ไม่เป็น “ความจริง” ทางการเมือง ส.ส. ฝ่ายค้านก็ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เช่นเดียวกัน สำหรับฝ่ายรัฐบาลนั้น หน้าที่ในการอภิปรายทั่วไป ก็คือ ต้องตอบชี้แจงข้อกล่าวหา โดยให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริงต่อสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีที่ฝ่ายรัฐบาลไม่กระทำการดังกล่าว ฝ่ายรัฐบาลก็ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เป็นต้น ประเด็นที่เกี่ยวกับหน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาล และสิ่งใดคือ ความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก ความจริงทางปรัชญา และ “ความจริง” ทางการเมือง ผู้วิจัยได้กล่าวถึงแล้วในบทที่ผ่านมา

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการอภิปรายทั่วไป ในสังคมการเมืองไทยนั้น มีประวัติความเป็นมาเป็นเช่นไร? เนื่องจากจะทำให้เข้าใจการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของนักการเมืองได้ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ดี ในการอภิปรายทั่วไป ในระยะเริ่มต้นได้มีการนำวิธีการของกระทู้ถามไปใช้ในการอภิปรายทั่วไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะอธิบายกระทู้ถามในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอภิปรายทั่วไป ด้วย ประการต่อมา ผู้วิจัยจะกล่าวถึง งานวิจัยเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไป ที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ สังเคราะห์และนำแนวทางของการศึกษาดังกล่าวพัฒนามาเป็นระเบียบวิธีวิจัย ประการสุดท้าย ผู้วิจัยจะสรุปให้เห็นว่า หลักการทางรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้มีเช่นไรบ้าง

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจึงแบ่ง การศึกษาออกเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้คือ

3.1 กระทู้ถาม

3.2 การอภิปรายทั่วไป

3.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไป

3.4 สรุป

3.1 กระทุ้งถาม

ระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมแบบรัฐสภาอย่างที่ใช้กันในประเทศอังกฤษ รวมถึงประเทศไทยด้วยนั้น คณะรัฐบาลจะยังบริหารราชการแผ่นดินต่อไปได้ก็ต่อเมื่อฝ่ายนิติบัญญัติยังคงให้ความไว้วางใจ เมื่อฝ่ายนิติบัญญัติไม่ให้ความไว้วางใจแล้ว คณะรัฐบาลจะต้องลาออกหรือยุบสภาผู้แทนราษฎร การแสดงความไม่ไว้วางใจในการบริหารงานของคณะรัฐบาลโดยฝ่ายนิติบัญญัตินั้นทำได้หลายวิธี วิธีหนึ่งซึ่งทำได้ก็คือ การลงมติไม่ไว้วางใจเมื่อมีการเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ขึ้น

การเปิดอภิปรายทั่วไปฯ นั้น โดยหลักปฏิบัติทางการเมืองแล้ว เป็นวิธีการที่สมควรจะกระทำก็ต่อเมื่อ คณะรัฐมนตรีบริหารงานผิดพลาด หรือน่าจะมีการบริหารงานที่ผิดพลาดขึ้นเป็นแน่ ถ้าปล่อยให้บริหารงานกันไปเช่นนั้น และผลเสียที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำผิดพลาดของฝ่ายบริหารนั้น ต้องเป็นความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประเทศและประชาชน แต่ในการบริหารงานราชการแผ่นดินนั้น อาจจะมีการผิดพลาดที่ไม่ร้ายแรงจนถึงกับต้อง “ขับไล่” ให้ฝ่ายบริหารต้องออกจากตำแหน่ง

ความผิดพลาดที่ไม่ส่งผลร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน และความผิดพลาด ซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นข้าราชการประจำ ซึ่งไม่ได้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐมนตรีนั้น รัฐธรรมนูญกำหนดวิธีการควบคุมและตรวจสอบอย่างอื่นไว้ คือ โดยให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีสิทธิในการตั้งกระทุ้งถามในเรื่องในประเด็นเหล่านั้นได้ ซึ่งในรัฐธรรมนูญทุกฉบับจะมีข้อความในลักษณะคล้ายๆ กันดังนี้ “ในที่ประชุมวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทุ้งถามรัฐมนตรีในข้อความใดๆ อันเกี่ยวกับการงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อเห็นว่าข้อความนั้นๆ ยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน”

วิธีการของกระทุ้งถามนั้น โดยหลักการแล้ว ส.ส. ในสภาฯ จะใช้วิธีตั้งคำถามเพื่อให้รัฐบาลตอบชี้แจง แต่ในทางปฏิบัติการตั้งกระทุ้งถามเป็นจำนวนมาก ผู้ตั้งกระทุ้งถามมีความเข้าใจในเรื่องที่ตั้งกระทุ้งถามเป็นอย่างดี แสดงว่าการที่ตั้งกระทุ้งถามดังกล่าว ผู้ตั้งกระทุ้งถามมีวัตถุประสงค์อื่น จึงน่าสนใจว่า ระเบียบข้อบังคับของกระทุ้งถามนั้นเป็นเช่นไร? นอกจากนั้นแล้วกระทุ้งถามเป็นการควบคุมและตรวจสอบรัฐบาลระดับเบื้องต้น (ประเสริฐ โยธีพิทักษ์, 2513, น. 64) จึงน่าที่จะเข้าใจว่า เนื้อหาและขอบเขตของกระทุ้งถามนั้นเป็นเช่นไร? โดยเหตุผลดังกล่าว ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระทุ้งถามที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยครั้งนี้มี 2 หัวข้อ ดังนี้คือ

3.1.1 ระเบียบข้อบังคับของกระทู้ถาม

3.1.2 เนื้อหาและขอบเขตของกระทู้ถาม

3.1.1 ระเบียบข้อบังคับของกระทู้ถาม

เมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 ซึ่งเป็นฉบับชั่วคราว ในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศเพียง 3 วัน บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับนี้มิได้กำหนดแนวทางในการตั้งกระทู้ถามไว้แต่อย่างใด เห็นได้จากการที่ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับแรกของไทย มีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2476 หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ประมาณ 19 เดือน ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้านั้น รัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 จึงกำหนดให้ใช้ข้อบังคับสภากรรมการองคมนตรีเฉพาะที่ไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 นี้ไปพลางๆ ก่อน

ข้อบังคับสภากรรมการองคมนตรีที่รัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 หมายถึงก็คือ ข้อบังคับสภากรรมการองคมนตรี พุทธศักราช 2472 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้ได้มาตั้งแต่ก่อนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือ ตั้งแต่วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2472 ดังนั้น ข้อบังคับจำนวน 87 ข้อ ของข้อบังคับสภากรรมการองคมนตรี พุทธศักราช 2472 จึงไม่มีข้อบังคับใดที่เกี่ยวข้องกับกระทู้ถามแม้แต่ข้อเดียว

ถึงแม้จะยังไม่มีระเบียบข้อบังคับการประชุมฯ เกี่ยวกับกระทู้ถาม แต่กระทู้ถามนั้นเริ่มมีการถามกันครั้งแรกในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 2/2475 เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2475 หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 เพียง 7 วัน ผู้ตั้งกระทู้ถามนั้นก็คือ เจ้าพระยาพิชัยญาติ ส.ส. ชุดแรกของไทยซึ่งมาจากการแต่งตั้ง¹ กระทู้ถามนั้นได้ถามคณะรัฐมนตรีเรื่อง “ขอทราบความตกต่ำของราคาปอन्द” นั่นก็หมายความว่า กระทู้ถามที่มีมาก่อนหน้าการประกาศใช้ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับแรกกระทำไปโดยไม่มีข้อบังคับการประชุมฯ

เมื่อยังไม่มีข้อบังคับการประชุมฯ เกี่ยวกับกระทู้ถามแล้วการตั้งกระทู้และการตอบกระทู้กระทำไปโดยใช้หลักการใด?

¹ มาตรา 10 ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 กำหนดให้คณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารของคณะราษฎร เป็นผู้แต่งตั้ง ส.ส. ชุดแรกดังนี้ “นับแต่วันใช้ธรรมนูญนี้เป็นต้นไปจนกว่าจะถึงเวลาที่สมาชิกในสมัยที่ 2 จะเข้ารับตำแหน่ง ให้คณะราษฎรซึ่งมีคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารเป็นผู้ใช้อำนาจแทนจัดตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้นเป็นจำนวน 70 นายเป็นสมาชิกในสภา”

ในระยะแรกนั้น หลักการที่ใช้กับการตั้งกระทู้ถามน่าจะใช้หลักการของประเทศในทวีปยุโรป โดยเฉพาะอังกฤษกับฝรั่งเศส กล่าวคือ ส.ส. ชุดแรกที่มาจากการแต่งตั้งนั้น มีผู้จบการศึกษาจากประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสอยู่จำนวนหนึ่ง เมื่อมีสิ่งใดที่เป็นปัญหาก็จะให้ ส.ส. ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการนั้นๆ เป็นผู้อธิบาย ซึ่งสันนิษฐานว่า น่าจะมีปัญหาในการอธิบายและทำความเข้าใจกันมากพอสมควร กล่าวคือ ไม่สามารถทำความเข้าใจให้กับ ส.ส. ในสภาได้ ดังนั้นในคราวประชุมสมัยที่ 1 ครั้งที่ 3/2476 พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีจึงขออนุมัติต่อสภาผู้แทนราษฎรขอให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ซึ่งมีได้เป็นรัฐมนตรีและมีได้เป็น ส.ส. แต่เป็นผู้ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นอย่างดี เข้าร่วมประชุมเพื่ออธิบายและชี้แจงประเด็นปัญหาต่างๆ แทนคณะรัฐมนตรีในสภาได้ทุกครั้ง ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรก็อนุมัติตามคำขอนั้น (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 64)

เมื่อยังไม่มีข้อบังคับการประชุมฯ ลักษณะของกระทู้ถามจึงมีลักษณะคล้ายการอภิปรายในการประชุมตามปกติของสภาผู้แทนราษฎร กล่าวคือ เมื่อมีสมาชิกผู้ใดผู้หนึ่งตั้งกระทู้ถาม ซึ่งเป็นการถามด้วยวาจา ผู้ตอบจะเป็นรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรี โดยจะร่วมกันตอบในที่นี้ ในขณะที่เดียวกัน ส.ส. คนอื่นๆ ซึ่งยังไม่มีความรู้ความเข้าใจดีนักเกี่ยวกับทั้งเรื่องระเบียบข้อบังคับและเรื่องเนื้อหาของกระทู้ที่นำมาถามกัน ก็สามารถร่วมซักถามและร่วมแสดงความคิดเห็นได้เช่นเดียวกัน (สงวน คำรักษา, ม.ป.ป., น. 6) ความคิดเห็นที่มีต่อวิธีปฏิบัติของกระทู้ถามในระยะแรกๆ ของ สงวน คำรักษา(ม.ป.ป.) นั้น ก็สอดคล้องกับความคิดเห็นของ จเร พันธุ์เปรื่อง (2529, น. 3) ซึ่งกล่าวว่า “การดำเนินการเกี่ยวกับกระทู้ถามไม่รัดกุมและมีลักษณะที่เป็นทั้งการซักถามและการอภิปรายรวมกันไป”

อย่างไรก็ดี ในการประชุมรัฐสภาสมัยแรกของการเมืองไทย โดยเริ่มประชุมกันในวันอังคารที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และสิ้นสุดการประชุมเมื่อศุกร์ที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2475 นั้น ซึ่งเป็นเวลาประมาณ 10 เดือน² มีการประชุมทั้งสิ้น 59 ครั้ง ที่ประชุมได้พิจารณาเรื่องต่างๆ เสร็จสิ้นไปคือประกาศใช้กฎหมาย 53 ฉบับและรัฐบาลตอบกระทู้ถามของสมาชิก 20 กระทู้ (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 64)

²การนับเวลาในช่วงนั้น เป็นช่วงระยะก่อนการประกาศให้วันที่ 1 มกราคมเป็นวันขึ้นปีใหม่ในปี พ.ศ. 2483 ดังนั้น วันสิ้นสุดการประชุมดังกล่าว ถ้านับเวลาอย่างปัจจุบันก็จะเป็นวันศุกร์ที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2476

เมื่อได้มีการประกาศใช้ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับแรกในปี พ.ศ. 2476 ข้อบัญญัติเกี่ยวกับกระทู้ถามปรากฏอยู่ใน “หมวดที่ 10 การตั้งกระทู้ถามและซักถามรัฐบาล” ดังนี้คือ

ข้อ 65 เมื่อสมาชิกมีความประสงค์จะตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่ง กระทู้ถามนั้นต้องทำเป็นหนังสือมีสมาชิกรับรอง 4 คน ยื่นต่อประธานการซักถามเนื่องแต่ที่รัฐบาลแถลงนโยบายต่อที่ประชุมไม่ต้องทำเป็นหนังสือ และไม่ต้องมีผู้รับรอง

ข้อ 66 เมื่อประธานได้รับกระทู้ถามเป็นหนังสือแล้วจะได้ยื่นให้รัฐบาล รัฐบาลหรือรัฐมนตรีผู้ตั้งกระทู้ถาม³จะตอบทันทีหรือจะกำหนดวันตอบก็ได้ หรือจะไม่ตอบตามมาตรา 40 แห่งรัฐธรรมนูญก็ได้แต่จะต้องแสดงเหตุผล (รวมข้อบังคับการประชุมสภา, ม.ป.ป., น. 16)

มาตรา 40 ที่ข้อบังคับการประชุมฯ 2476 กล่าวถึงคือ มาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2475 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

มาตรา 40 สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจควบคุมราชการแผ่นดิน

ในที่ประชุมสมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในข้อความใดๆ อันเกี่ยวกับการงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อเห็นว่าข้อความนั้นๆ ยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน (รวมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เล่ม 1, ม.ป.ป., น. 16)

จะเห็นได้ว่า ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2476 ได้กำหนดให้การตั้งกระทู้ถามต้องทำเป็นหนังสือและต้องมี ส.ส. รับรองอีก 4 คน ซึ่งแตกต่างจากกระทู้ถามก่อนหน้านี้ เพราะ ส.ส. จะถามได้ทันทีโดยไม่ต้องเสนอเป็นหนังสือมาก่อน นอกจากนั้นแล้ว รัฐมนตรีผู้ถูกตั้งกระทู้ถามจะตอบทันทีด้วยวาจาในที่ประชุม หรือจะกำหนดวันตอบเป็นวันอื่น เพราะกระทู้ถามบางกระทู้ อาจจะเป็นเรื่องทางเทคนิควิชาการเฉพาะของแต่ละส่วนราชการ รัฐมนตรีจำเป็นต้องไปหาข้อมูลจากข้าราชการในสังกัดก่อน แต่จะต้องตอบด้วยวาจาในที่ประชุม แต่ถ้าจะไม่ตอบตามอำนาจของรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ก็ต้องแสดงเหตุผลประกอบว่าทำไมจึงไม่ตอบกระทู้ถามดังกล่าว

³ เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

ในข้อ 65 ของข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2476 มีคำว่า “กระทู้ถาม” กับ “การซักถาม” คำทั้งสองคำนี้ ส.ส. จำนวนมากยังมีความสับสนว่าแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2476 สมัยสามัญสมัยที่ 2 (อ้างถึงในสงวน คำรักษา, ม.ป.ป., น. 19-21) หม่อมเจ้าวรรณไวทยากรทรงอธิบายเพื่อตอบข้อซักถามนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ขุนวรวิษฐดรุณเวย์ และหลวงศรีประกาศดังนี้ กระทู้ถามตรงกับภาษาอังกฤษว่า question ส่วนการซักถามตรงกับภาษาอังกฤษว่า interpellation กระทู้ถามนั้น ผู้ตั้งกระทู้ถามต้องการความรู้ในข้อเท็จจริง ซึ่งสามารถตั้งกระทู้ถามได้ทุกวันเมื่อมีสมัยประชุม แต่ต้องทำเป็นหนังสือ และมีผู้รับรอง 4 คน แต่การซักถามนั้นจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีการแถลงนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น โดยไม่ต้องทำเป็นหนังสือและไม่ต้องมีผู้รับรอง

อย่างไรก็ดี ลักษณะของกระทู้ถามในระยะการบังคับใช้ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2476 ก็ยังมีลักษณะคล้ายการอภิปรายในสภาเช่นเดิม กล่าวคือ เมื่อมีสมาชิกผู้ใดผู้หนึ่งตั้งกระทู้ถาม ซึ่งเป็นการถามด้วยวาจา ในขณะที่ฝ่ายรัฐบาลตอบกระทู้ถามนั้น ส.ส. ท่านอื่นๆ ก็สามารถร่วมซักถามและร่วมแสดงความคิดเห็นได้

เนื่องจากข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2476 เป็นข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับแรก จึงมีข้อบังคับต่างๆ ที่ยังไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นมากพอสมควร เช่น ในวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2477 ส.ส. จำนวนหนึ่งเสนอให้มีเวลาสำหรับตั้งกระทู้ถามอีก 30 นาที เนื่องจากข้อบังคับการประชุมฯ ได้กำหนดให้บรรจุระเบียบวาระกระทู้ถามไว้ท้ายสุด คือ อยู่ในอันดับหลังญัตติอื่นๆ ดังนั้น ในการประชุมสภาฯ เมื่อมีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติหลายฉบับหรือใช้เวลาประชุมเรื่องอื่นๆ เกินเวลาไปมาก ก็ไม่มีเวลาสำหรับตอบกระทู้ถาม ซึ่งที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรก็อนุมัติตามคำขอ (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 2477, น. 312)

ดังนั้น หลังจากประกาศใช้ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2476 ได้เพียงประมาณ 10 เดือน ก็มีการประกาศใช้ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2477 คือ “ข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2477” ในวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2477 ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับนี้ มีการบรรจุข้อบังคับเกี่ยวกับกระทู้ถามไว้ใน “หมวดที่ 7 การตั้งกระทู้ถามและซักถามรัฐมนตรี” ดังนี้

ข้อ 56 กระทู้ถามคือคำถามซึ่งสมาชิกคนใดคนหนึ่งตั้งถามรัฐมนตรีในข้อความใดๆ จะเป็นข้อเท็จจริงก็ดีหรือข้อนโยบายก็ดี อันเกี่ยวกับการงานในหน้าที่ของรัฐมนตรี

ข้อ 57 กระทู้ถามให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อประธานโดยไม่ต้องมีผู้รับรอง และให้แบ่งด้วยว่าจะให้ตอบทางหนังสือราชกิจจานุเบกษาหรือจะให้ตอบในที่ประชุม

เมื่อถึงระเบียบวาระสำหรับกระทู้ถามนั้นแล้ว ประธานจะได้อนุญาตให้สมาชิกตั้งกระทู้ถามนั้นในที่ประชุม

ในกรณีที่รัฐมนตรีตอบในที่ประชุม สมาชิกผู้ที่ตั้งกระทู้ถามย่อมชักถามให้ความกระจ่างขึ้นอีกได้ 3 ครั้งเป็นอย่างมาก เว้นแต่ประธานจะอนุญาตให้ชักถามต่อไป

กระทู้ถามไม่มีการอภิปรายและไม่มีการลงมติ

ในคราวประชุมหนึ่งๆ ให้มีกำหนดเวลาตอบกระทู้ถามไม่เกิน 30 นาที เว้นแต่เป็นเรื่องที่ถามหรือค้างตอบอยู่ ประธานจะอนุญาตให้เวลาต่อไปจนเสร็จเรื่องนั้นก็ได้

ข้อ 58 รัฐมนตรีย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะไม่ตอบ เมื่อเห็นว่าข้อความนั้นๆ ยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน แต่ต้องชี้แจงเหตุผลให้ทราบ (รวมข้อบังคับการประชุมสภา, ม.ป.ป., น. 34-35)

จะเห็นได้ว่า ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2477 ได้ตัดเรื่องการชักถามออกไป และตัดคำว่าต้องมีผู้รับรอง 4 คนออกไป แต่ที่กำหนดเพิ่มเติมขึ้นมาก็คือ ผู้ตั้งกระทู้ถามต้องกำหนดด้วยว่า จะให้รัฐมนตรีตอบทางหนังสือราชกิจจานุเบกษาหรือให้ตอบในที่ประชุม ในการตอบในที่ประชุม ผู้ถามมีสิทธิที่จะชักถามในเรื่องนั้นๆ อีกไม่เกิน 3 ครั้ง นอกจากนั้นแล้ว ข้อบังคับการประชุมฯ นี้ยังย้ำอีกว่า กระทู้ถามไม่มีการอภิปรายและลงมติ

สำหรับการที่ต้องกำหนดให้ผู้ตั้งกระทู้ถามกำหนดว่าจะให้รัฐมนตรีตอบทางหนังสือราชกิจจานุเบกษาหรือให้ตอบในที่ประชุมก็เนื่องจากว่า ในระยะหลังนี้ กระทู้ถามสามารถทำได้ง่ายขึ้น เพราะไม่มีผู้รับรองและสามารถถามได้ทั้งประเด็น “ข้อเท็จจริง” และ “ข้อนโยบาย” จึงมีส.ส. ใช้สิทธิการตั้งกระทู้ถามมากขึ้น จนฝ่ายรัฐบาลไม่มีเวลาพอที่จะตอบกระทู้ถามได้ในสมัยประชุมหนึ่งๆ

ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้หาทางที่จะให้สมาชิกได้ทราบคำตอบนั้นโดยเร็ว ไม่ให้ค้างคั่งอยู่นานเกินไป จึงได้ทำความตกลงกับฝ่ายบริหาร วางวิธีการเพิ่มขึ้นโดยให้รัฐบาลตอบกระทู้ถามนั้น ในหนังสือราชกิจจานุเบกษาอีกทางหนึ่ง

สุดท้ายสมาชิกสภาผู้ตั้งกระทู้จะระบุไปว่า ประสงค์จะให้ตอบกระทู้ในทางใด ถ้าระบุให้ตอบในที่ประชุมสภาเรียกว่า “กระทู้ถาม” ถ้าระบุให้ตอบทางราชกิจจานุเบกษาเรียกว่า “คำถาม” วิธีใหม่นี้ แม้จะไม่มีโอกาสชักถามแต่ก็เป็น

ประโยชน์ที่จะให้ข้อสงสัยของสมาชิกในประการที่ไม่สำคัญ หรือถามเพื่อทราบข้อเท็จจริงหรือสถิติในกิจการใดกิจการหนึ่ง ได้รับคำตอบโดยเร็ว ทำให้กระทู้ถามต่างๆ ไม่ค้างค้ำอยู่นานเกินควร (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 202)

โดยสรุป ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาจนถึงช่วงระยะเวลาการบังคับใช้ของข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2477 คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 - 2490 ซึ่งเป็นเวลาประมาณ 15 ปี กระทู้ถามมีประเภทเดียว ซึ่งในระยะแรกเป็นการถามด้วยวาจาและตอบด้วยวาจาในที่ประชุม แต่ได้มีการพัฒนาปรับปรุงในระยะหลังว่า ผู้ตั้งกระทู้ต้องกำหนดว่าจะให้รัฐมนตรีตอบด้วยวาจาในที่ประชุมหรือจะให้ตอบในราชกิจจานุเบกษา

ในวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2490 ได้มีการประกาศใช้ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2490 คือ “ข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทน พุทธศักราช 2490” ข้อบังคับเกี่ยวกับกระทู้ถามปรากฏอยู่ใน “หมวดที่ 7 การตั้งกระทู้ถามและซักถามรัฐมนตรี” ดังนี้

ข้อ 65 การตั้งกระทู้ถามให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ให้เสนอล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีข้อความสั้นๆ และเป็นคำถามในข้อเท็จจริงหรือนโยบาย

การอ้างข้อเท็จจริงใดๆ ประกอบนั้น ชอบที่จะรับรองว่าถูกต้องและถ้าจำเป็นจะต้องมีคำชี้แจง ก็ให้ระบุไว้เป็นส่วนหนึ่งต่างหาก

2. ให้ระบุว่าจะให้ตอบในที่ประชุมหรือในราชกิจจานุเบกษา

ข้อ 66 มิให้ตั้งกระทู้ถาม

ก. เป็นเชิงประชดหรือเสียดสี

ข. เคลือบคลุมหรือเข้าใจยาก

ค. ในเรื่องที่ได้ตอบแล้วหรือได้มีการปฏิเสธแล้ว

ง. เพื่อให้ออกความเห็น

จ. ในปัญหาข้อกฎหมาย

ฉ. เพื่อประสงค์จะทราบถึงกิจการภายในของต่างประเทศ

ช. เพื่อทราบกิจการส่วนตัวของบุคคลใดๆ เว้นแต่ที่เกี่ยวกับการงานในหน้าที่ราชการ

ข้อ 67 ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สำคัญของแผ่นดินหรือเหตุฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วน เพราะเป็นภัยสาธารณะหรือกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรม หรือเสรีภาพของประชาชน ซึ่งสมาชิกเห็นว่าสมควร

ที่รัฐมนตรีจะต้องรีบดำเนินการโดยทันทีนั้น จะตั้งกระทู้ถามเป็นเรื่องด่วน โดยระบุให้ตอบในที่ประชุมก็ได้

ในกรณีที่เป็นที่สงสัย ให้เป็นอำนาจของประธานที่จะวินิจฉัยว่ากระทู้ถามนั้นเป็นเรื่องด่วนหรือไม่

ข้อ 72 เมื่อรัฐมนตรีได้ตอบในที่ประชุมแล้ว ผู้ตั้งกระทู้ถามมีสิทธิซักถามได้อีก 3 ครั้ง เว้นแต่ประธานจะได้อนุญาตให้ซักถามต่อไป

ข้อ 73 เมื่อมีเหตุผลอันสมควร รัฐมนตรีจะขอเลื่อนการตอบกระทู้ถามใดๆ ในที่ประชุมได้

ข้อ 74 ในการประชุมครั้งหนึ่งๆ ให้มีกำหนดเวลาเฉพาะกระทู้ถามไม่เกินหนึ่งชั่วโมง เว้นแต่เป็นเรื่องที่ถามหรือตอบค้างอยู่ ประธานจะอนุญาตต่อไปจนเสร็จเรื่องก็ได้ (รวมข้อบังคับการประชุมสภา, ม.ป.ป., น. 57-59)

ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2490 มีข้อแตกต่างจากข้อบังคับฯ ฉบับก่อนหน้านี้นี้คือ ต้องเสนอล่วงหน้าและกำหนดลักษณะต้องห้ามของกระทู้ถามขึ้น สำหรับเวลาในการถามกระทู้เพิ่มขึ้นเป็น 1 ชั่วโมง นอกจากนั้น กระทู้ถามได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ กระทู้ถามธรรมดาซึ่งจะให้ตอบในที่ประชุมหรือในราชกิจจานุเบกษาก็ได้ อีกประเภทหนึ่งก็คือ กระทู้ถามด่วนซึ่งจะต้องตอบในที่ประชุมสภาเท่านั้น

ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2490 มีอายุการใช้งานประมาณ 4 ปี ในวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2494 ก็ได้มีการประกาศใช้ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2494 ซึ่งมีระเบียบเกี่ยวกับกระทู้ถามคล้ายกันกับข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 ยกเว้นข้อบังคับข้อ 113 ซึ่งมีเนื้อความดังนี้ “ข้อ 113 กระทู้ถามแต่ละกระทู้หนึ่ง ให้ตั้งถามและซักถามได้แต่เพียงคนเดียว” (รวมข้อบังคับการประชุมสภา, ม.ป.ป., น. 96)

การที่ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2494 ต้องกำหนดเพิ่มเติมอีกว่า กระทู้ถามนั้นให้ถามและซักถามต่อมาได้แต่เพียงคนเดียว ก็แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับก่อนหน้านั้น จะกำหนดว่า “ผู้ตั้งกระทู้ถามมีสิทธิซักถามได้อีก 3 ครั้ง เว้นแต่ประธานจะได้อนุญาตให้ซักถามต่อไป” แต่ ส.ส. คนอื่นๆ ก็คงจะเข้ามาร่วมซักถามเหมือนเช่นการประชุมสมัยแรกๆ ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 4 จึงต้องกำหนดข้อบังคับให้ชัดเจนขึ้น

หลังจากนั้นมา กฎระเบียบเกี่ยวกับกระทู้ถามก็ไม่มีเปลี่ยนแปลงหลักการใดๆ คงแต่มีการเปลี่ยนแปลงข้อความเล็กๆ น้อยๆ แต่หลักการสำคัญๆ นั้นคงเดิม สำหรับปัจจุบันอยู่ในช่วงของการบังคับใช้ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2541 การตั้งกระทู้ถาม อยู่ในหมวดที่ 6

ข้อ 114 ซึ่งกำหนดว่า การตั้งกระทู้ถามต้องเสนอล่วงหน้าเป็นหนังสือยื่นต่อประธานสภา โดยกระทู้ถามมี 2 ประเภท คือ กระทู้ถามสด และ กระทู้ถามทั่วไป เนื้อหาของกระทู้ถามและคำชี้แจงประกอบนั้น ต้องชัดเจน ไม่ฟุ้งเฟ้อ วนเวียน ซ้ำซาก หรือมีลักษณะเป็นการอภิปราย

ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2541 นี้ได้เปลี่ยนชื่อของกระทู้ถามด่วนเป็นกระทู้ถามสด โดยกำหนดไว้ในข้อ 115 ซึ่งเมื่อ ส.ส. คนใดต้องการตั้งกระทู้ถามสดต้องเสนอกระทู้ถามสดดังกล่าวพร้อมระบุชื่อเรื่องที่ถาม ก่อนเริ่มการประชุมในวันนั้น และต้องระบุระบุวัตถุประสงค์ว่าจะถามนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีคนใด และกระทู้ถามสดต้องมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- 1) เป็นเรื่องสำคัญที่อยู่ในความสนใจของประชาชน
- 2) เป็นเรื่องที่จะกระทบถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน
- 3) เป็นเรื่องด่วน

เมื่อประธานสภาฯ ได้รับกระทู้ถามสดแล้ว ต้องรีบบรรจุกระทู้ถามสดเข้าระเบียบวาระการประชุม และแจ้งนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้นั้นทราบโดยทันที

ข้อ 115 ทวิ ในการประชุมครั้งหนึ่งๆ ให้บรรจุกระทู้ถามสดได้ไม่เกินสามกระทู้ และมีให้ผู้ตั้งกระทู้ถามคนเดียวกันถามเกินกว่าหนึ่งกระทู้

การถามและตอบกระทู้ถามสดให้พิจารณารวมกันภายในกำหนดเวลาไม่เกินหกสิบนาทีในการประชุมแต่ละครั้งของสัปดาห์ และผู้ตั้งกระทู้ถามสดมีสิทธิซักถามเรื่องละไม่เกินสามครั้ง

ข้อ 115 تري การถาม การชี้แจง หรือการตอบกระทู้ถามสดให้ดำเนินการในที่ประชุมสภา

การจัดลำดับกระทู้ถามสดเข้าระเบียบวาระการประชุมในแต่ละครั้ง การถาม การชี้แจง หรือการตอบกระทู้ถามสดให้เป็นไปตามระเบียบที่ประธานสภากำหนด (ราชกิจจานุเบกษา, 2540, น. 48-50)

สำหรับกระทู้ถามทั่วไปให้มีข้อความคำถามในข้อเท็จจริงหรือนโยบาย โดยระบุว่าให้ตอบในที่ประชุมสภาหรือในราชกิจจานุเบกษา

ข้อเท็จจริงที่อ้างประกอบกระทู้ถามทั่วไป ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้ตั้งกระทู้ถามรับรองว่าถูกต้องแม้ไม่ได้ยืนยันรับรองไว้ในกระทู้ถามทั่วไปก็ตาม และถ้าจำเป็นจะต้องมีคำชี้แจงประกอบให้ระบุแยกเป็นส่วนหนึ่งต่างหาก

ข้อ 117 กระทุ้งถามแต่ละกระทู้ให้นั้น ให้ตั้งถามและซักถามได้เฉพาะคนเดียว

ข้อ 118 กระทุ้งถามต้องไม่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (1) เป็นเชิงประชด เสียดสีหรือกลั่นแกล้งใส่ร้าย
 - (2) เคลือบคลุมหรือเข้าใจยาก
 - (3) เป็นเรื่องที่ได้ตอบแล้วหรือชี้แจงแล้วว่าไม่ตอบ
 - (4) เป็นการให้ออกความเห็น
 - (5) เป็นปัญหาข้อกฎหมาย
 - (6) เป็นเรื่องที่ไม่มีความสำคัญ
 - (7) เป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลใดๆ เว้นแต่ที่เกี่ยวกับการงานในหน้าที่ราชการ
- (ราชกิจจานุเบกษา, 2540, น. 50-52)

โดยสรุป กระทุ้งถามเรื่องแรกของรัฐสภาไทยคือ “เรื่องขอทราบความตกต่ำของราคาปอนด์” ซึ่งเป็นกระทุ้งถามของเจ้าพระยาพิชัยญาติ ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 2/2475 เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2475 ซึ่งเมื่อตั้งกระทุ้งถามเรื่องนี้ขึ้น ยังไม่มีการประกาศใช้ระเบียบข้อบังคับการประชุมฯ ดังนั้น กระทุ้งถามจึงมีลักษณะคล้ายการอภิปราย กล่าวคือ ส.ส. คนอื่นๆ ก็เข้ามาร่วมซักถามได้ ในระยะต่อมาจึงได้มีการกำหนดในข้อบังคับการประชุมฯ ว่า “กระทุ้งถามแต่ละกระทู้ให้นั้น ให้ตั้งถามและซักถามได้เฉพาะคนเดียว”

กระทุ้งถามในระยะแรกๆ นั้น ไม่มีการแบ่งประเภท เมื่อ ส.ส. นิยมที่จะตั้งกระทุ้งถามกันมากขึ้น เนื่องจากตั้งได้ง่าย เพราะไม่ต้องมีผู้รับรองและสามารถถามได้ทั้ง “ข้อเท็จจริง” และ “ข้อนโยบาย” เมื่อมี ส.ส. ตั้งกระทุ้งถามกันมากขึ้น จนฝ่ายรัฐบาลตอบไม่ทัน ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับหลังๆ จึงได้กำหนดให้มีกระทุ้งถาม 2 ประเภท คือ กระทุ้งถามทั่วไปและกระทุ้งถามด่วน ซึ่งข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2541 ใช้คำว่า “กระทุ้งถามสด” โดยกระทุ้งถามด่วนหรือกระทุ้งถามสดนั้น ฝ่ายรัฐบาลต้องตอบด้วยวาจาในคราวประชุม ส่วนกระทุ้งถามทั่วไปจะเน้นให้ตอบทางราชกิจจานุเบกษาเพื่อไม่ให้เสียเวลาการประชุม

อย่างไรก็ดี ในการทำความเข้าใจกับเรื่อง “กระทุ้งถาม” นั้น การเข้าใจแต่เพียงระเบียบข้อบังคับยังไม่สามารถเข้าใจประเด็นเกี่ยวกับกระทุ้งถามได้อย่างละเอียดและถี่ถ้วน นอกจากนั้นแล้ว ยังจะทำให้ไม่เข้าใจข้อกล่าวหาและข้อโต้ตอบการกล่าวหาของการอภิปรายทั่วไป เท่าที่ควร จึงควรที่จะเข้าใจกับเนื้อหาและขอบเขตของกระทุ้งถามด้วย ผู้วิจัยจึงได้เสนอรายละเอียดไว้ในหัวข้อถัดไป

3.1.2 เนื้อหาและขอบเขตของกระทู้ถาม

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า กระทู้ถามเรื่องแรกของรัฐสภาไทยเป็นกระทู้ถามของ เจ้าพระยาพิชัยญาติ เรื่อง ขอรบความตกต่ำของราคาปอนด์ นอกจากนั้นแล้ว ในการประชุม สมัยแรกของรัฐสภานั้น ยังมีกระทู้ถามเรื่องอื่นๆ อีกเช่น “รัฐบาลดำริจะช่วยเหลือชาวนา”, “เรื่องการสงเคราะห์ของต่างประเทศ”, “เรื่องระเบียบการส่งสินค้าไปประเทศจีน”, เป็นต้น (สงวน คำรักษา, ม.ป.ป., น. 6-9)

นอกจากกระทู้ถามดังได้กล่าวไปแล้ว สำนักงานโฆษณาการ (2477) ได้รวบรวม กระทู้ถามของผู้แทนราษฎรซึ่งรัฐบาลตอบโดยทางสำนักงานโฆษณาการไว้ตั้งแต่ปี 2475-2477 ซึ่งผู้วิจัยขอยกตัวอย่างดังนี้

นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ถามรัฐบาลว่า รัฐบาลได้ดำริจัดการกับผู้ป่วยเป็นโรคเรื้อนในจังหวัดอุบลอย่างไร?

หลวงศกิตติธการ ผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์ ถามรัฐบาลว่า ในจังหวัดบุรีรัมย์ เหตุใดรัฐบาลจึงไม่จัดให้มีแพทย์ผดุงครรภ์สำหรับทำการคลอดบุตรให้แก่ ราษฎรเหมือนดังที่มีในจังหวัดอื่นในภาคอีสาน เช่นจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นต้น

นายทองม้วน อุตถากร ผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคามถามรัฐบาลว่า มี นโยบายทางใดที่จะเพาะพลเมืองให้ทวียิ่งขึ้นได้เร็วบ้าง?

ขุนครุการพิจิตร ผู้แทนราษฎรจังหวัดพิจิตร ถามรัฐบาลว่าขอรบว่าเมื่อไร โรงเรียนประจำจังหวัดทั่วไปจึงจะสอนนักเรียนได้ถึงชั้นมัธยมปีที่ 6

นายร้อยตรีสอน วงษ์โต ผู้แทนราษฎรจังหวัดชัยนาท ถามว่าศาลากลาง จังหวัดชัยนาทได้อาศัยโรงทหารเก่ามานานแล้ว เวลานี้มีชำรุดมาก ไม่มี สว่าสมฐานะว่าเป็นศาลากลางจังหวัดเลย ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าถ้าจะยกฐานะ จังหวัดชัยนาทนี้เป็นจังหวัดต่อไปแล้ว ก็สมควรอย่างยิ่ง รัฐบาลจะต้องหา บงบประมาณสร้างเสียสักที จึงอยากทราบว่รัฐบาลได้ดำริแล้วหรือยัง ถ้าดำริ แล้วจะสร้างเมื่อไร?

ขุนชำนาญภาษา ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา ถามว่า พระราชบัญญัติ การพนันประเภทชนไก่ กัดปลา ไพ่ ซึ่งค่าอาชญาบัตรแพงอยู่นั้น รัฐบาลดำริ จะแก้ไขให้ลดน้อยลงบ้างหรือไม่ แท้จริงถ้าลดให้น้อยลงจะได้ผลประโยชน์ มากขึ้น (สำนักงานโฆษณาการ, 2477, น. 5-21)

จะเห็นได้ว่า กระทุ้ถามในระยะแรกๆ นี้ สาเหตุของการตั้งกระทุ้ถามเป็นปัญหาที่อยู่เขตจังหวัดที่ ส.ส. เหล่านั้นเป็นผู้แทนอยู่ ซึ่งกระทุ้ถามส่วนใหญ่ก็มีเนื้อหาและขอบเขตเป็นเช่นนี้มาโดยตลอดจนกระทั่งถึงปัจจุบัน นายชวน หลีกภัยได้กล่าวถึงลักษณะของกระทุ้ถามระหว่างปี พ.ศ. 2512-2514 ซึ่ง ส.ส. ใช้ระบบการเลือกแบบรวมเขตทั้งจังหวัดว่ามีดังนี้คือ

กระทุ้ถามจึงมีลักษณะเป็นปัญหาหาส่วนรวม [ระดับจังหวัด]⁴ มากกว่าปัญหาระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล หรืออำเภอ น่าสังเกตว่ากระทุ้ถามในเขตใกล้เคียงหลวงลักษณะของปัญหาจะต่างจากปัญหาในต่างจังหวัด ... ในต่างจังหวัดขณะนั้นจึงมีคำถามประเภทฝนไม่ตกหรือไม่มีน้ำทำไร่ทำนา การสร้างอ่างเก็บน้ำ รวมไปถึงปัญหาอุทกภัยน้ำท่วม ... กระทุ้ถามเรื่องปัญหาราคาพืชผลการเกษตรจะเป็นปัญหาทุกภูมิภาค ตั้งแต่ราคายางในภาคใต้ ราคาข้าวในภาคกลาง ราคาปอในภาคอีสาน และรวมไปถึงราคาใบยาสูบในภาคเหนือ (ชวน หลีกภัย, 2545, น. 512)

ผลจากการศึกษาเรื่องเนื้อหาและขอบเขตของกระทุ้ถามของ สุรวุฒิ ปัดไธสง (2531, น. 44-75) พบว่า ส.ส. ส่วนใหญ่ตั้งกระทุ้ถามเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นในเขตเลือกตั้งของตน โดยส่วนใหญ่แล้ว ต้องการตั้งกระทุ้ถามเพื่อต้องการหาเสียงให้กับตนเองกับผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตของ ส.ส. เหล่านั้นเท่านั้น ผลการศึกษาของสุรวุฒิ ปัดไธสง ดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยอีก 2 เรื่อง เรื่องแรกคือเรื่อง “การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร” ของกนก วงษ์ตระหง่าน (2530, น. 189) ซึ่งผลการศึกษาพบว่า กระทุ้ถามมักจะเกี่ยวกับการรักษาผลประโยชน์ในท้องถิ่นของเขตเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นหลัก งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งก็คือ เรื่อง “ความล้มเหลวในการควบคุม การบริหารราชการแผ่นดินโดยวิธีตั้งกระทุ้” ของสฤษฎ์ชัย เอนกเวียง (2537) ซึ่งผลการศึกษาพบว่า “เป็นกระทุ้ถามที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนำเอาเรื่องที่เป็นปัญหาในท้องถิ่นที่ตนเองเป็นผู้แทนอยู่มาตั้งกระทุ้ถาม”

จากผลของการศึกษาข้างต้น ผู้ตั้งกระทุ้ถามนั้นจึงมิได้ทำหน้าที่เพียงตั้งคำถามเพื่อให้คณะรัฐมนตรีตอบชี้แจงเท่านั้น เพราะในหลายๆ ครั้งผู้ตั้งกระทุ้ถามมีความรู้เกี่ยวกับประเด็นที่ตั้งเป็นกระทุ้ถามเป็นอย่างดีอยู่แล้วว่า ปัญหาของกระทุ้ถามนั้นเกิดขึ้นมาอย่างไร รัฐบาลในขณะนั้นจะสามารถแก้ปัญหานั้นได้ในระดับใด การที่มีการตั้งกระทุ้ถามก็เพราะ ส.ส. ผู้ตั้งกระทุ้

⁴ข้อความในวงเล็บเป็นการขยายความของผู้วิจัย

ต้องการที่จะหาเสียงให้กับตนเอง ให้กับพรรคของตนเอง ฯลฯ เป็นต้น และการที่กระทำตามสามารถ เบี่ยงเบนไปในวัตถุประสงค์ได้อย่างเหมาะสมก็เพราะว่า รูปแบบของประโยคคำถามไม่ได้มีความสัมพันธ์กับหน้าที่แบบหนึ่งต่อหนึ่ง กล่าวคือ ประโยคคำถามมีหน้าที่หลายหลายมาก มิได้มีเพียงหน้าที่ในการตั้งคำถามเท่านั้น อาจจะใช้เป็นคำทักทาย ใช้เป็นคำตำหนิ ใช้แสดงความขัดแย้งไม่เห็นด้วย ใช้เพื่อเป็นการบอกเล่า หรือใช้เพื่อสั่งให้ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นต้น (เพียรศิริ วงศ์วิมานนท์, 2533, น. 354) นอกจากนั้นอาจจะใช้ทำหน้าที่เพื่อแสดงการปฏิเสธ เพื่อแสดงอารมณ์ ความรู้สึก และทัศนคติของผู้พูด เพื่อให้ทางเลือกแก่ผู้ฟัง หรือเพื่อเน้นความสุภาพ เป็นต้น (วรพร ได้สกุลชู, 2547, 30-31)

โดยสรุป กระทำถามเป็นการควบคุมการบริหารราชการของฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล รูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นการควบคุมเบื้องต้น เมื่อ ส.ส. พบข้อบกพร่องในการบริหารราชการไม่ว่าจะเกิดจากการกระทำของรัฐบาล หรือการกระทำของข้าราชการ ก็จะนำปัญหาเหล่านั้นมาตั้งเป็นกระทำถาม กระทำถามส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องในขอบเขตความรับผิดชอบของ ส.ส. แต่ละจังหวัด ถ้าจะมีกระทำถามซึ่งเป็นเรื่องของปัญหาระดับประเทศ ก็เนื่องจากปัญหาเหล่านั้น พบในหลายจังหวัด มิใช่ว่า ส.ส. จะตั้งกระทำถามในเรื่องปัญหาระดับประเทศแต่ประการใด ในการตอบกระทำถามนั้น ถ้ารัฐบาลไม่สามารถตอบให้เป็นที่น่าพอใจของฝ่ายนิติบัญญัติ กระทำถามดังกล่าวก็อาจจะมีผู้นำมาตั้งเป็นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ได้ เช่น ประเด็นเรื่องการขายที่ดินของพระคลังข้างที่ ในสมัยรัฐบาลพระยาพลเอกพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี

ในวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2480 นายเลียง ไชยกาล ส.ส. จังหวัดอุบลราชธานีได้ตั้งกระทำถามรัฐบาลว่า “ด้วยข้าพเจ้าขอทำหน้าที่ควบคุมรัฐบาลโดยตั้งกระทำถามนายกรัฐมนตรีดังข้อความต่อไปนี้” หลังจากนั้น นายเลียงได้ถามนายกรัฐมนตรีเป็นข้อคำถามจำนวน 8 ข้อ (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 232-234) นายกรัฐมนตรีได้ตอบกระทำถามครบจำนวน 3 ครั้ง แต่การตอบกระทำถามจำนวน 3 ครั้งของนายกรัฐมนตรีก็ยังไม่เป็นที่กระจ่างชัดในความคิดเห็นของ ส.ส. จำนวนหนึ่ง

ดังนั้น นายไต้ ปาณิกบุตร ส.ส. จังหวัดพระนครกับ ส.ส. อีกจำนวนหนึ่งจึงร่วมกันเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปในนโยบายของรัฐบาลว่าด้วยการจัดระเบียบพระคลังข้างที่นั้น โดยด่วน ผู้เสนอได้ชี้แจงถึงเจตนาในการที่ขอเปิดอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องนี้ใจความว่า เนื่องจากเรื่องนี้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันในกลุ่มประชาชนและหนังสือพิมพ์ จนได้มีการตั้งกระทำถามขึ้น แต่การซักถามเพียง 3 ครั้ง ไม่กระจ่างแจ้งพอ อันอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดไปจนเป็นเหตุให้ประชาชนขาดความเลื่อมใสศรัทธาคณะราษฎรได้ เพราะปรากฏว่ามีชื่อผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 หลายคนเกี่ยวข้องอยู่ด้วย

ผลจากตั้งกระทู้ถามและพัฒนาต่อมาเป็นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ทำให้นายกรัฐมนตรีต้องขอลาออกจากตำแหน่งในคืนวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2480 โดยให้เหตุผลว่าเพื่อเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายดำเนิน การสอบสวนเรื่องเกี่ยวกับการขายที่ดินของพระคลังข้างที่ได้โดยสะดวกและชอบธรรม (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 234-235)

จากกรณีตัวอย่างข้างต้นก็เป็นหลักฐานที่ชัดเจนว่า กระทู้ถามนั้นเป็นการควบคุมการบริหารราชการของฝ่ายบริหารโดยฝ่ายนิติบัญญัติเช่นเดียวกันกับการอภิปรายทั่วไปฯ แต่กระทู้ถามเป็นการควบคุมเบื้องต้น ถ้าฝ่ายรัฐบาลตอบกระทู้ถามไม่เป็นที่พอใจของฝ่ายนิติบัญญัติแล้ว กระทู้ถามดังกล่าวก็อาจจะพัฒนาไปเป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ก็ได้

3.2 การอภิปรายทั่วไปฯ

โดยหลักการของการอภิปรายทั่วไปฯ ฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งปกติแล้วก็จะเป็นพรรคฝ่ายค้านหรือพรรคร่วมฝ่ายค้านเห็นว่า ฝ่ายบริหารหรือคณะรัฐบาลสมควรที่จะออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดินแล้ว และโดยธรรมชาติของของ ส.ส. ฝ่ายค้านของประเทศไทยก็มักจะมี ความหวังว่า การกระทำดังกล่าวจะส่งผลให้ฝ่ายตนก็จะเข้าไปดำเนินการบริหารราชการแผ่นดินบ้าง แต่ในทางปฏิบัติแล้วมีรายละเอียดปลีกย่อยที่ต้องพิจารณาอีกเป็นจำนวนมาก

กล่าวคือ ในสังคมการเมืองไทยยังไม่มีพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเป็นรัฐบาลหรือเป็นพรรคฝ่ายค้านแต่เพียงพรรคเดียว สังคมการเมืองไทยมีพรรคร่วมรัฐบาลและพรรคร่วมฝ่ายค้าน ในการยื่นญัตติฯ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ เองก็มีให้เลือกกว่า จะยื่นญัตติฯ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ นายกรัฐมนตรีเพียงคนเดียว หรือขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ รัฐมนตรีเป็นบางคน หรือหลายคน เช่น การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 ซึ่ง ส.ส. ฝ่ายค้านยื่นญัตติฯ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคม กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม จำนวน 3 กระทรวง และมีรัฐมนตรีที่ถูกยื่นญัตติฯ 11 คน เป็นต้น หรือยื่นญัตติฯ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ทั้งคณะรัฐมนตรี เช่น การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 เป็นต้น นอกจากนั้นแล้ว การอภิปรายทั่วไปฯ ยังเป็นเวทีที่ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีสามารถจะหาเสียงให้กับฝ่ายตนพร้อมกับทำลายความชอบธรรมให้กับฝ่ายตรงข้ามได้อย่างแพร่หลายและสะดวกเพราะมีการถ่ายทอดทางวิทยุและโทรทัศน์

ด้วยเหตุปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ จึงแตกต่างหลากหลายออกไป เช่น บ่อนเซาะความไว้วางใจระหว่างกันและกันของพรรคร่วมรัฐบาล เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า มีพรรคร่วมรัฐบาลมีผลประโยชน์ขัดกับพรรคแกนนำหลักของรัฐบาล ไคน์ล้ม

รัฐมนตรีบางคนที่ฝ่ายค้านอ้างว่าเป็นบุคคลสำคัญของรัฐบาลผสมหรือพรรคแกนนำ ในกรณีนี้ เพื่อเปิดทางให้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งรัฐบาลกันใหม่หรือยุบสภา และบ่อนทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่ายบริหารพร้อมกันไปกับการสร้าง ความน่าเชื่อถือของฝ่ายค้านเพื่อการเลือกตั้งในสมัยหน้า (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2542ก, น. 6) หรือเป็น “การปราศรัยหาเสียงอย่างหนึ่ง” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2547, น. 104) เพื่อสะสมคะแนนนิยมทางการเมืองให้กับฝ่ายตน เป็นต้น

การที่จะทำความเข้าใจกับการอภิปรายทั่วไป ได้อย่างดีนั้น ควรจะเข้าใจวิธีดำเนินการของการอภิปรายทั่วไป เสียก่อน และหลังจากนั้นเพื่อให้เข้าใจดีขึ้นไปอีก ก็ควรที่จะเข้าใจกับพัฒนาการหรือความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไป ดังนั้น ในหัวข้อนี้จึงแบ่งหัวข้อออกเป็น 2 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

3.2.1 วิธีดำเนินการการอภิปรายทั่วไป

3.2.2 ความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไป

3.2.1 วิธีดำเนินการการอภิปรายทั่วไป

เมื่อสมาชิกของพรรคร่วมฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งเห็นตรงกันว่า ถึงเวลาแล้วที่จะเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ก็นิยมที่จะเสนอแนวความคิดนั้นออกมาทางสื่อมวลชนก่อน และจะเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารออกเป็นระยะๆ จนกว่าจะถึงวันอภิปราย แม้กระทั่งหลังจากจบสิ้นการอภิปรายทั่วไป ไปแล้ว ในบางครั้ง ส.ส. ทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลก็ยังคงมีการเผยแพร่ข้อมูลตามหลังมาอีก จนกว่าฝ่ายสื่อมวลชนจะหันไปสนใจข่าวอื่นๆ แทน ในการอภิปรายบางครั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลถึงกับมีการตีพิมพ์หนังสือออกมา เช่น นายจาตุรนต์ ฉายแสง จัดพิมพ์หนังสือ “พูดข้ามคั้นคำอภิปรายที่ไม่มีคำตอบ” หลังการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 44 ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2542 หรือหลังการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ นายพิสิฐ ลี้อาธรรม และนายพิเชษฐ พันธ์วิชาติกุลจัดพิมพ์หนังสือ “แนวทางการแก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจไทยของรัฐบาลชวน 2” เป็นต้น

สำหรับกระบวนการในสภาฯ ส.ส. ฝ่ายค้านจะต้องยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ต่อประธานสภาฯ เป็นหนังสือ โดยต้องกำหนดด้วยว่า จะเปิดอภิปรายทั่วไป นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลในเรื่องใดบ้างตามอำนาจในมาตรา 129 ของข้อบังคับการประชุมสภาฯ, พ.ศ. 2541 พร้อมกับมีผู้รับรองจำนวนหนึ่ง ซึ่งมากพอสมควร จำนวนของผู้รับรองญัตติการเปิดอภิปรายทั่วไป จะแตกต่างกันไปในรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ เมื่อประธานสภาฯ ผู้แทนราษฎรรับญัตติแล้วต้องรีบแจ้งไปยังนายกรัฐมนตรี แล้วต้องบรรจุเข้าระเบียบวาระการประชุมเป็นเรื่องด่วน เมื่อ

นายกรัฐมนตรีได้รับอนุญาตเปิดอภิปรายทั่วไปแล้ว รัฐบาลจะไม่มีอำนาจในปฏิเสธรูปการอภิปรายทั่วไป แต่สามารถยืดระยะเวลาของการเปิดอภิปรายทั่วไป ออกไปได้ เมื่อมีเหตุผลอันสมควร

การอภิปรายทั่วไป นั้น ถึงแม้จะเป็นสงครามที่เดิมพันกันโดยอำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน แต่ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลก็ต้องทำงานประสานกัน เพราะเป็นการทำหน้าที่แทนประชาชนด้วยกัน เพียงแต่เป็นคนละหน้าที่เท่านั้น ในการประสานงานของ ส.ส. แต่ละฝ่ายในสภา จะมีคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งประกอบด้วยผู้คุมเสียงในสภา (วิป/whip) ของฝ่ายค้านและของฝ่ายรัฐบาล เป็นหน่วยงานในการทำหน้าที่นี้ บุคคลที่ทำหน้าที่สำคัญก็คือ เลขานุการฯ ของแต่ละฝ่าย

ในการทำงานเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไป ก็เช่นเดียวกัน ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่ายจะให้คณะกรรมการของฝ่ายตนเข้ามาตกลงและประสานงานกัน เช่น จะอภิปรายกี่วัน ซึ่งอาจจะเพิ่มระยะเวลาขึ้นได้ จะอภิปรายประเด็นใดก่อนหรือหลัง ผู้คุมเสียงในสภา (วิป/whip) ของฝ่ายค้านและของฝ่ายรัฐบาลจะประสานงานกันตลอด จนกว่าการอภิปรายในแต่ละครั้งจะสิ้นสุด

ในการอภิปรายซึ่งเป็นการตั้งข้อกล่าวหาของฝ่ายค้าน และฝ่ายรัฐบาลก็ต้องได้ตอบข้อกล่าวหาดังกล่าว ถ้าไม่มีกฎระเบียบควบคุมก็อาจจะทำให้ “สงครามคำพูด” กลายเป็นการทะเลาะวิวาทจนถึงขั้นกับทำร้ายร่างกายกันได้ เช่น เหตุการณ์ที่พบเห็นได้บ่อยๆ ในการรายงานข่าวการประชุมสภาของประเทศไต้หวัน หรือ การที่ พล.ต.อ. ประทิน สันติประภพ สมาชิกวุฒิสภากรุงเทพมหานครได้ทำร้ายร่างกายนายอดุลย์ วันไชยธนวงศ์ สมาชิกวุฒิสภาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในการประชุมรัฐสภาเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 (มติชนรายวัน, 2547, น.1,12; สยามรัฐ, 2547, น.1,9) เป็นต้น

ดังนั้น ในการอภิปรายนั้น ข้อบังคับการประชุมฯ จึงกำหนดว่าต้องกล่าวกับประธานในที่ประชุมเท่านั้นและการอภิปราย

ต้องอยู่ในประเด็นหรือเกี่ยวกับประเด็นที่กำลังปรึกษากันอยู่ ต้องไม่พุ่มเพอญวนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น และห้ามมิให้นำเอกสารใดๆ มาอ่านในที่ประชุม ฟังโดยไม่จำเป็น และห้ามมิให้นำวัตถุใดๆ เข้ามาแสดงในที่ประชุม เว้นแต่ประธานสภาจะอนุญาต

ห้ามผู้อภิปรายแสดงกิริยาหรือใช้วาจาอันไม่สุภาพ ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด และห้ามกล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใดโดยไม่จำเป็น (ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2540 ข้อ 61)

โดยหลักปฏิบัติของการอภิปรายทั่วไปฯ ผู้นำฝ่ายค้านจะอภิปรายเป็นคนแรก โดยจะนำญัตติมาอ่านในที่ประชุมพร้อมทั้งอธิบายเพิ่มเติม แต่ยังไม่เป็นการกล่าวหา เป็นเพียงแต่การอารัมภบท เกริ่นนำ หรือโหมโรงเท่านั้น ต่อจากนั้นก็จะเป็นคราวของหัวหน้าพรรคร่วมฝ่ายค้าน ผู้ร่วมลงชื่อในการเสนอญัตติฯ เมื่อจบจากการอภิปรายของบรรดาหัวหน้าพรรคแล้ว ก็ถึงที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้านผู้ได้รับเลือกให้เป็นผู้อภิปรายจะได้เริ่มต้นการกล่าวหา ในการโต้ตอบข้อกล่าวหา เฉพาะนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีเท่านั้นที่มีสิทธิอภิปรายชี้แจง และการชี้แจงนั้น จะชี้แจงคำอภิปรายของสมาชิกทีละคนเป็นลำดับไปหรือจะรวบรวมชี้แจงครั้งละหลายคนก็ได้ (ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2540 ข้อ 157)

ในทางปฏิบัติแล้วจะเห็นว่า มี ส.ส. ในสภาฯ ทั้งสองฝ่ายลุกขึ้นมาประท้วงหรืออภิปรายกันมาก เนื่องจากมีข้อบังคับการประชุมฯ ข้อ 63 อนุญาตให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประท้วง ผู้ที่กำลังอภิปรายได้ถ้าเห็นว่าฝ่าฝืนข้อบังคับ และเมื่อถูกอภิปรายพาดพิงถึงเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องอื่นใดอันเป็นที่เสียหายแก่ผู้นั้น

สำหรับการที่จะได้อภิปรายหรือไม่นั้น ผู้ที่ต้องการอภิปรายต้องยกมือขึ้นพ้นศีรษะเพื่อขออนุญาต เมื่อประธานอนุญาตแล้ว จึงยืนขึ้นกล่าวอภิปรายตามข้อบังคับฯ ข้อที่ 20 เมื่อการอภิปรายกันจบแล้ว ก็จะมีการสรุปการอภิปรายของแต่ละฝ่าย โดยตัวแทนของฝ่ายรัฐบาลจะกล่าวสรุปก่อน ดังนั้น ผู้อภิปรายคนสุดท้ายก็จะเป็นตัวแทนของ ส.ส. ฝ่ายค้าน การลงมติฯ ซึ่งมีให้กระทำในวันเดียวกันกับการอภิปรายสิ้นสุด จะนิยมลงมติกันในวันถัดไป

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นรูปแบบของการอภิปรายในปัจจุบัน ซึ่งมีการพัฒนารูปแบบกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยเมื่อเริ่มแรกจะมีลักษณะคล้ายกับกระทู้ถามและได้พัฒนามาโดยตลอด จะมีสะดุดหยุดเป็นพักๆ ตามสถานการณ์ของการเมืองการปกครองของประเทศ เช่น ในสมัยของการปฏิวัติ รัฐประหาร เป็นต้น ก็จะไม่มีการเปิดอภิปรายทั่วไป การที่จะเข้าใจการอภิปรายทั่วไป อย่างดีและลึกซึ้ง ก็ควรจะเข้าใจ ความเป็นมาและพัฒนาการของการอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย

3.2.2 ความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไปฯ

การอภิปรายทั่วไปฯ นับตั้งแต่ครั้งแรก ที่นายสวัสต์ ยูวะเวสและคณะ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย “เรื่องการเพาะพันธุ์ปลาในบึงบรเพ็ด” จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2477 และวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2477 จนถึงครั้งที่ 45 ที่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับคณะ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ “เกี่ยวกับความล้มเหลวในการแก้ไข

ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาธุรกิจ คอร์รัปชัน เช่น การทุจริตในธนาคารกรุงไทย ปัญหาบ้านสามหลัง และพฤติกรรมการบริหารราชการแผ่นดินที่ไร้จริยธรรมและคุณธรรมทางการเมือง” ระหว่างวันที่ 15-19 ธันวาคม พ.ศ. 2542 สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง ดังนี้คือ

3.2.2.1 ช่วงแรกเริ่ม

3.2.2.2 ช่วงพักตัว

3.2.2.3 ช่วงสมบูรณ์

3.2.2.1 ช่วงแรกเริ่ม ช่วงแรกเริ่มนี้ นับตั้งแต่การอภิปรายทั่วไป ครั้งแรกจนถึง ครั้งที่ 16 ที่นายควง อภัยวงศ์และคณะขอเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะในนโยบาย จำนวน 8 ข้อ เมื่อวันที่ 19-26 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นระยะเวลาประมาณ 14 ปี และอยู่ในขอบเขตของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2 ฉบับกับข้อบังคับการประชุมฯ 2 ฉบับ ดังนี้คือ

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 และ รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2489 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489

ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 1 ข้อบังคับการประชุมและปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2476 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2476 และ ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 2 ข้อบังคับการประชุมและปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2477 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2477

การอภิปรายทั่วไป ในช่วงแรกเริ่ม มีจำนวน 16 ครั้ง ดังนี้คือ

- 1) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่อง การเพาะพันธุ์ปลาเขตบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2477
- 2) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่องที่รัฐบาลแถลงการณ์เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระราชบัญญัติทรงสละพระราชสมบัติ) ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2477
- 3) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่อง การส่งข้าราชการและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปปฏิบัติงานต่างประเทศ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477
- 4) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่อง นโยบายการปราบปรามโจรผู้ร้าย นโยบายภาษีรัชชูปกร นโยบายอากรค่านา ภาษีเงินได้ และภาษีการค้า ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477
- 5) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่อง การจัดการฝิ่นในประเทศไทย ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477
- 6) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่อง ภาษีอากร ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2478

7) การอภิปรายทั่วไปข้อในนโยบายเกี่ยวกับการรถไฟของแผ่นดิน ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2478

8) การอภิปรายทั่วไปฯ ไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจ ในเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2478

9) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบายการปรับปรุงภาษีอากร ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2479

10) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบายของรัฐบาลว่าด้วยการจัดการทรัพย์สินฝ่าย พระมหากษัตริย์ ในปลายเดือนกรกฎาคมต่อต้นเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2480

11) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่องการควบคุมหนังสือพิมพ์ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2480

12) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่องการเก็บเงินค่าเล่าเรียน ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2481

13) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่องการช่วยเหลือชาวนาผู้ถูกอุทกภัยปี 2485 ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2486

14) การอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบาย เรื่อง นโยบายของรัฐบาลในการขึ้นค่าเช่าอาคาร ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2486

15) การอภิปรายทั่วไปข้อในนโยบาย เรื่อง การจัดการทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2488

16) การอภิปรายทั่วไปฯ ไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะในนโยบายเกี่ยวกับความสงบ เรียบร้อยภายใน ความมั่นคงทางการคลัง การเศรษฐกิจ การต่างประเทศ การแทรกแซง ข้าราชการประจำ การรักษาสถานะของข้าราชการ การศึกษาของชาติ และกรณีสวรรคต รวมเป็น 8 ประเด็นหลัก ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2490

สำหรับการที่ผู้วิจัยจัดการอภิปรายทั่วไปฯ ทั้ง 16 ครั้งนี้เป็นช่วงแรกเริ่ม ผู้วิจัยมี เหตุผลและตัวอย่างประกอบดังนี้คือ

ตัวอย่างแรก

ในการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบายครั้งแรกของนายสวัสดี ยุวเวช นั้น ส.ส. ทั้งสภาฯ ต้องเสนอให้มีการตีความก่อน เพราะยังไม่มีประสบการณ์กับเหตุการณ์การเมือง แบบนี้มาก่อน ผลของตีความได้มติ 2 ข้อดังนี้คือ

1. ที่ประชุมต้องลงมติว่า ให้ดำเนินระเบียบวาระต่อไปหรือไม่ ถ้าให้ดำเนิน ระเบียบวาระต่อไปถือว่าญัตติดังกล่าวถูกระงับไป โดยไม่มีการลงมติเป็นไป

ในทางใดทางหนึ่งอีก ซึ่งสามารถกระทำได้ในวันเดียวกับการอภิปรายสิ้นสุดลง

2. ถ้าไม่ให้ดำเนินระเบียบต่อไปก็ให้มีการลงมติ ซึ่งที่ประชุมต้องทำการลงมติว่าไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ โดยจะต้องระบุว่ารัฐมนตรีคนใดหรือทั้งคณะ และห้ามมิให้ลงมติในวันเดียวกับวันที่การอภิปรายสิ้นสุดลง

(ณัฐพร วรปัญญาตระกูล, 2542, น. 23)

ตัวอย่างที่สอง

ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 8 ซึ่งเป็น “ญัตติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ” ญัตตินี้ มีผู้เสนอญัตตินี้มี 3 คนคือ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายเลียง ไชยกาล และนายมงคล รัตนวิจิตร ญัตติดังกล่าวเสนอเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2478 โดยเนื้อหาของญัตติมีดังนี้คือ รัฐบาลไม่ได้ทำตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อสภาผู้แทนราษฎรในเรื่อง หลักความสงบภายใน หลักเศรษฐกิจ และหลักการศึกษา ต่อมาในวันที่ 8 ตุลาคม 2478 ผู้เสนอญัตติฯ ทั้ง 3 คนขอแก้ญัตติฯ เหลือเฉพาะหลักเศรษฐกิจเพียงประเด็นเดียว (สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, 2478, น. 201, 399)

ญัตติฯ ดังกล่าวมีปัญหาก็ต้องมีการตีความอีกครั้งหนึ่งใน 2 ประเด็นคือ

1) ญัตติฯ ดังกล่าวถูกต้องหรือไม่? เพราะการอภิปรายทั่วไป จำนวน 7 ครั้งที่ผ่านมามีผู้เสนอญัตติฯ เพียงคนเดียว แต่ครั้งนี้มีผู้เสนอ 3 คน ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติว่าเป็นญัตติฯ ที่สมบูรณ์และถูกต้อง

2) ญัตติฯ นี้เป็นญัตติฯ ที่ให้อภิปรายไม่ไว้วางใจโดยไม่ผ่านการอภิปรายทั่วไปในข้อนโยบายก่อนถูกต้องหรือไม่? ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติว่าสามารถกระทำได้ (ณัฐพร วรปัญญาตระกูล, 2542, น. 28)

ถึงอย่างไรก็ดี เมื่อมีการอภิปรายกันจบแล้ว ซึ่งอยู่ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 15/2478 (สามัญสมัยที่ 2) วันเสาร์ที่ 12 ตุลาคม 2478 ที่ประชุมมีมติให้ผ่านระเบียบวาระ ดังนั้น การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีครั้งแรกของเมืองไทย จึงไม่มีการลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ

ตัวอย่างที่สาม

ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 14 ซึ่งนายอรุณ ทองปัทมโชติ ยื่นญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลในการขึ้นค่าเช่าอาคารและเรียกเงินกินเปล่ากับ ผู้เช่าอาคาร อยู่แล้วเกินขนาด ญัตติฯ ดังกล่าวเสนอเมื่อคราวประชุม ครั้งที่ 8/2488 วันจันทร์ที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2488 เมื่อการอภิปรายจบแล้ว ส.ส. มีความเห็นเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายหนึ่งเสนอให้ผ่านระเบียบวาระไป อีกฝ่ายหนึ่งคือเจ้าของญัตติฯ เสนอขอถอนญัตติฯ ซึ่งเป็นเช่นเดียวกับการอภิปรายทั่วไป

ที่ผ่านมาเพราะยังไม่มีกรอภิปรายทั่วไป ครั้งใดดำเนินการถึงการลงมติฯ แม้แต่เพียงครั้งเดียว แต่อย่างไรก็ตาม การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีขอให้มีการลงมติฯ โดยให้เหตุผลดังนี้

การเสนอญัตติเปิดอภิปรายในแง่ทั่วไปแล้ว เป็นนโยบายใหญ่ คือ ไม้เป็นไม้ตายของรัฐบาลทีเดียว ... ข้าพเจ้าขอร้องท่านสมาชิกเมื่อมาเปิดอภิปรายแล้วขอให้ลงมติ ถ้าอย่างนี้เราแน่ เพราะเกี่ยวกับต่างประเทศไม่อย่างนั้นแล้วทำให้รัฐบาลเวกหรือคลอน แล้วเรื่องเปิดอภิปรายไม่ว่าที่ครั้งเอาแต่ขอให้ลงมติกี่แล้วกัน ... การที่เรามีรัฐบาลแล้วจะเอาหรือไม่ ถ้าเอาต้องแข็ง ต้องมีการสนับสนุนจากสภาจริง อย่าผ่าน เราเสียเวลานิดหน่อยไหนๆ เราพูดแล้วลงมติ ไม่ใช่ข้าพเจ้าจะอดดีต่อสภา

การลงมติฯ อยู่ในคราวประชุมครั้งที่ 9/2488 (สามัญ) วันพฤหัสบดีที่ 9 สิงหาคม 2488 ผลการลงมติฯ รัฐบาลได้รับความไว้วางใจ

จากตัวอย่างที่ยกมา 3 ตัวอย่างข้างต้นเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า การอภิปรายทั่วไป ในระยะนี้ ส.ส. เพิ่งจะเริ่มเรียนรู้อำนาจหน้าที่ที่ได้รับมาใหม่ซึ่งกันและกัน เพราะไม่ว่าจะเสนอสิ่งใดใหม่ๆ ก็จะต้องมีการซักถามและหาหลักการก่อนทุกครั้ง เมื่อสิ่งใดได้ปฏิบัติไป ก็จะนำมาพัฒนาข้อบังคับการประชุมฯ ให้ถูกต้องและเหมาะสมขึ้น

โดยสรุปในช่วงแรกเริ่มนี้ มีการอภิปรายทั่วไป จำนวน 16 ครั้ง เป็นการอภิปรายทั่วไป ที่ต้องอภิปรายในข้อนโยบายก่อน 14 ครั้ง และเป็นการอภิปรายทั่วไป ไม่ไว้วางใจตรงๆ 2 ครั้ง การอภิปรายทั่วไป ทั้งหมด 16 ครั้งนั้น กระบวนการอภิปรายดำเนินไปจนถึงขั้นลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจเพียง 2 ครั้ง ฝ่ายรัฐบาลได้รับการไว้วางใจทั้ง 2 ครั้ง การอภิปรายทั่วไป 14 ครั้งที่เหลือนั้น ที่ประชุมขอผ่านระเบียบวาระไปบ้าง ผู้เสนอญัตติขอถอนญัตติบ้าง หรือที่ประชุมเห็นว่าไม่ควรเปิดอภิปรายบ้าง

การที่มีผู้เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป นั้น ไม่ได้แสดงว่าสังคมการเมืองของไทย ในขณะนั้นมีระบบพรรคการเมืองแล้ว ยกเว้นครั้งที่ 16 เพียงครั้งเดียวซึ่งเริ่มมีระบบพรรคการเมืองเกิดขึ้น แต่ยังไม่มีความหมายพรรคการเมือง ส่วนใหญ่แล้ว ผู้ที่เริ่มเสนอญัตติฯ เห็นข้อบกพร่องของการบริหารงานของคณะรัฐบาล ก็จึงชักชวนเพื่อนสมาชิกรัฐสภาสนับสนุนและขอเปิดอภิปรายทั่วไป ขึ้น โดยมีเจตนาเพื่อชี้แจงให้เพื่อนสมาชิกทราบ และเพื่อให้รัฐบาลทำการแก้ไข มิได้มีเจตนาที่จะทำให้คณะรัฐบาลต้องออกจากตำแหน่งแต่ประการใด และผู้ยื่นญัตติฯ ไม่มีความประสงค์ที่จะเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองแทนฝ่ายอดีตรัฐบาล ถ้ารัฐบาลต้องลาออก การเสนอ

ญัตติฯ ต้องการเพียงให้รัฐบาลทราบถึงปัญหาของประชาชนที่มีความรุนแรงเสียหายเกินกว่าจะตั้งเป็นกระทู้ถาม การอภิปรายทั่วไปฯ ในระยะช่วงแรกเริ่มนี้จึงเป็นเพียงขั้นตอนหาวิธีการ ผักผ่อนทดลองอำนาจที่ได้รับมาใหม่เท่านั้น

3.2.2.2 ช่วงพักตัว หลังจากการลงมติฯ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 เพียง 1 วัน ในวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 พล.ร.ต. ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีขอลาออก แต่พรรคสหชีพกับพรรคแนวรัฐธรรมนูญก็ยังคงรวมตัวกัน เพื่อเสนอชื่อให้ พล.ร.ต. ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกสมัยหนึ่ง (สยามนิกร, 2490ค, น. 1)

พล.ร.ต. ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 รัฐบาลของ พล.ร.ต. ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์บริหารราชการแผ่นดินมาจนถึงวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นเวลาประมาณ 5 เดือนเศษ พล.ท. ผิน ชุณหะวัณและคณะก็ปฏิวัติล้มล้างระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยไปอีกครั้งหนึ่ง (นคร พจนนรพงษ์ และอุกฤษ พจนนรพงษ์, 2542, น. 119-121)

หลังจากนั้นมาจนถึงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 ของประเทศเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2521 ซึ่งเป็นช่วงเวลาประมาณ 31 ปี รัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้งมีอายุเพียงสั้นๆ นอกนั้นเป็นรัฐสภาที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะปฏิวัติ และมีการอภิปรายทั่วไปฯ แบบใหม่ขึ้นอีกประเภทหนึ่ง คือ การอภิปรายทั่วไปฯ ที่ไม่ต้องมีการลงมติฯ ซึ่งเริ่มบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 5 ของประเทศ เช่น ในมาตรา 130 เกี่ยวกับการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในปัญหาอันเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน หรือในมาตรา 132 ซึ่งนายกรัฐมนตรีขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อขอรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนหรือสมาชิกรัฐสภาก็ได้ เป็นต้น

ในช่วงเวลาอันยาวนานดังกล่าวจึงการอภิปรายทั่วไปฯ เพียง 7 ครั้ง ดังนี้คือ

17) การอภิปรายทั่วไปกรณีแผนการปฏิวัติปลายเดือนมกราคม 2493 ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493

18) การอภิปรายทั่วไปเพื่อรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกรัฐสภา ในเรื่องนโยบายของรัฐบาลที่จะส่งทหารไปช่วยสหประชาชาติกรณีสงครามเกาหลี ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2493

19) การอภิปรายทั่วไปเกี่ยวกับการกบฏจลาจลเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2494 ในช่วงปลายเดือนตุลาคมถึงต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2494

20) เรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ การบริหารการคลัง การบริหารกิจการด้านต่างประเทศ การจัดการศึกษา มาตรฐานการครองชีพ การดำเนินการในด้านเศรษฐกิจ การป้องกันและปราบปรามคอรัปชั่น การรักษาสัจจะวาจา และรัฐบาลไม่รับผิดชอบต่อประชาชนในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2500

21) การอภิปรายทั่วไป รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเกี่ยวกับนโยบายการเงินของชาติ (การพิมพ์ธนบัตร) การเปิดประมูลโรงเหล้า ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2517

22) การอภิปรายทั่วไปเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริง และรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องไทยการชุมนุมเรียกร้องค่าตอบแทนผู้นำชาวนาถูกฆ่าตาย และโจรผู้ร้ายชุกชุม ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2518

23) การอภิปรายทั่วไปเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาหนี้เล็ก ราคาข้าวเปลือก โจรผู้ร้าย และยาเสพติด ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2519

การอภิปรายทั่วไป ทั้ง 7 ครั้งดังกล่าว เป็นการอภิปรายทั่วไป ที่ไม่มีการลงมติถึง 6 ครั้ง การอภิปรายทั่วไป ที่มีการลงมติ ก็เป็นการอภิปรายในสภานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งเป็นสภา ที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง คือ การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 21

การที่ผู้วิจัยจัดการอภิปรายทั่วไป ในช่วงนี้เป็นช่วงพักตัวเนื่องจากเห็นว่า ถึงแม้จะไม่มีอภิปรายทั่วไป ในรูปแบบเดียวกับใน “ช่วงสมบูรณ” ที่จะกล่าวถึงต่อไป แต่ก็ยังเป็นช่วงหยุดพักและแก้ไขเพื่อปรับปรุงให้การอภิปรายทั่วไป เหมาะสมกับสังคมไทยมากขึ้น

กระบวนการพัฒนาทางการเมืองก็ได้รับการพัฒนามากขึ้นไปด้วย จะเห็นว่าสังคมการเมืองไทยได้ผ่านยุคปฏิวัติรัฐประหาร ที่ต่อเนื่องยาวนานไปแล้ว และได้ผ่านเหตุการณ์ที่นับว่าเป็นประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ เหตุการณ์ 14 ตุลาวันประชาธิปไตย

3.2.2.3 ช่วงสมบูรณ หลังการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 23 ที่ให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาหนี้เล็ก ราคาข้าวเปลือก โจรผู้ร้าย และยาเสพติด เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2518 ประมาณหนึ่งปีเศษ ประเทศไทยมีการรัฐประหารอีกครั้งหนึ่ง นำโดย พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ คณะรัฐประหารได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2519) และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 12 คือ ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 เป็นการชั่วคราว เมื่อจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 เสร็จเรียบร้อย และประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา จนถึงปี พ.ศ. 2542 ซึ่งระยะเวลาประมาณ 22 ปี มีการอภิปรายทั่วไป 22 ครั้ง ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 และครั้งที่ 45 ซึ่งเป็นครั้งที่ผู้วิจัยเลือกมาเป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

24) การอภิปรายทั่วไป รัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 4 กระทรวง ดังนี้คือ รัฐมนตรีกระทรวงคมนาคมเกี่ยวกับการดำเนินการบริหารด้านการขนส่งและโทรคมนาคม รัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจและการพาณิชย์ (ค่าครองชีพสูง, ดุลการค้าต่างประเทศ) รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับ ปัญหาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ปัญหาอาชญากรรม การไม่กระจายอำนาจไปสู่หน่วยงานในท้องถิ่น และปัญหาแรงงาน และรัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรมเกี่ยวกับปัญหาด้านพลังงาน (น้ำมันและแก๊สขาดแคลนและมีราคาสูง) ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช กับคณะเป็นผู้เสนอ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์เป็นนายกรัฐมนตรี

การประชุมใช้เวลา 4 วัน การลงมติครั้งนี้ใช้วิธีลงคะแนนลับ โดยใช้วิธีเขียนเครื่องหมายบนแผ่นกระดาษใส่ซองที่เจ้าหน้าที่จัดให้ ผลของการลงมติคือ ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภามีความเห็นให้ความไว้วางใจในรัฐมนตรีที่ถูกเปิดอภิปรายทุกคน

การที่ต้องเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาเป็นเพราะบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 กำหนดว่า ภายใน 4 ปีนับจากวันที่แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา การเปิดอภิปรายทั่วไป ให้กระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา

45) การอภิปรายทั่วไป รัฐมนตรีทั้งคณะเกี่ยวกับความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาธุรกิจคอรัปชั่น เช่น การทุจริตในธนาคารกรุงไทย ปัญหาบ้านสามหลัง และพฤติกรรมการบริหารราชการแผ่นดินที่ไร้จริยธรรมและคุณธรรมทางการเมืองของรัฐบาล พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับคณะเป็นผู้เสนอ นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี

การอภิปรายทั่วไป ทั้ง 22 ครั้งในช่วงสมบูรณเป็นการอภิปรายทั่วไป ที่มีการลงมติ จำนวน 19 ครั้ง รัฐบาลได้รับการไว้วางใจทุกครั้ง ที่ประชุมฯ ผ่านระเบียบวาระ 1 ครั้ง มีการยุบสภาก่อนลงมติ 1 ครั้ง และเป็นการอภิปรายทั่วไปเพื่อขอความคิดเห็นโดยไม่มีการลงมติ 1 ครั้ง

การที่ผู้วิจัยเห็นว่า การอภิปรายทั่วไป ตั้งแต่ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมาเป็นช่วงสมบูรณ ผู้วิจัยขออธิบายเหตุผลประกอบดังนี้คือ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา ระบบพรรคการเมืองของไทยได้พัฒนามาจนมีระบบพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง ส.ส. ฝ่ายค้านผู้ร่วมกันลงชื่อยื่นญัตติการอภิปรายทั่วไป มีเจตนาที่จะให้รัฐบาลออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน และต้องการเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินแทน การอภิปรายทั่วไป ในช่วงสมบูรณนี้สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนคณะรัฐบาลได้ในทางปฏิบัติ กล่าวคือ ในการที่การอภิปรายทั่วไป จะทำให้ ส.ส. หรือทั้ง ส.ส. กับวุฒิสมาชิก (ในการอภิปรายทั่วไป บางครั้ง) ยกมือไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาลเป็นจุดมุ่งหมายที่เป็นอุดมคติ (idealism) เกินไป เพราะรัฐบาลเกิดจากเสียงข้างมาก และวุฒิสมาชิกก็ได้รับการเห็นชอบและกลั่นกรองของฝ่าย

รัฐบาลก่อนที่จะพระมหากษัตริย์จะทรงลงพระปรมาภิไธยแต่งตั้ง การที่การอภิปรายทั่วไป สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับรัฐบาลได้ก็ถือว่าเป็นความสำเร็จของการอภิปรายทั่วไป ในภาคปฏิบัติแล้ว

การเปลี่ยนแปลงของคณะรัฐบาลที่เกิดจากการอภิปรายทั่วไป ในช่วงสมบูรณมีตัวอย่างให้เห็นดังนี้คือ

ตัวอย่างแรก

ในปี พ.ศ. 2523 คณะรัฐบาลชุดนั้นมี พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์เป็นนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชและคณะเสนอญัตติการอภิปรายทั่วไป นายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ น้ำมัน เงินเฟ้อ สินค้าแพง ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ปัญหานโยบายทางการเมืองภายใน ปัญหาและการดำเนินการเกี่ยวกับผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และปัญหาการบริหารงานของนายกรัฐมนตรี ประธานสภาฯ ได้บรรจุวันอภิปรายไว้ในวาระการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 2/2523 (วิสามัญสมัยที่ 2) ณ วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2523 แต่ในการประชุมในวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีกลางรัฐสภา ก่อนการอภิปรายทั่วไป เพียง 3 วัน โดยมีข้อความบางส่วนของการลาออกดังกล่าว ดังนี้

ประชาธิปไตยนั้นกินความกว้างกว่าเหตุผลที่ท่านสมาชิกฝ่ายค้านทั้งหลาย มุ่งมั่นกันแต่เพียงจะล้มรัฐบาลเท่านั้น เพราะประชาธิปไตยนอกจากจะมีความหมายถึงการปกครองโดยประชาชนมีส่วนร่วมแล้ว ยังหมายถึงความรับผิดชอบต่อประชาชนอีกด้วย ซึ่งกระผมก็ได้เห็นความสำคัญและตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อประชาชนเป็นอย่างมาก

พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ได้กล่าวว่า ตนเองเห็นความสำคัญและตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อประชาชน และมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) จึงขอลาออก ดังได้กล่าวมาแล้วว่าวัตถุประสงค์ของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ก็คือ ให้ฝ่ายรัฐบาลแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วยการลาออก การลาออกของ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์จึงสอดคล้องกับการกระทำของฝ่ายค้านเป็นอย่างดี และเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ เป็นเรื่องที่ปฏิเสธ ไม่ได้เลยว่า พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ลาออกเพื่อหนีการอภิปรายทั่วไป โดยผู้วิจัยมีรายละเอียดสนับสนุนดังนี้คือ

เมื่อมี ส.ส. ฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป แล้ว ส.ว. กลุ่มทหารจำนวนหนึ่งแสดงความสนับสนุนฝ่ายค้านอย่างเปิดเผย เช่น พ.อ. จำลอง ศรีเมืองได้พูดกับ ส.ส. ฝ่ายค้านว่า ส.ว. กลุ่มทหารประมาณ 40 คน จะให้การสนับสนุนฝ่ายค้าน (มติชนรายวัน, 2523ก, น. 12)

นอกจาก ส.ว. กลุ่มทหารซึ่งมี พ.อ.จำลอง ศรีเมืองร่วมอยู่ด้วยจะแสดงท่าทีที่ไม่สนับสนุน พล.อ. เกอริงศักดิ์ ชมะนันท์แล้ว ส.ว. ทหารผู้ใหญ่เช่น พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิรูป พ.ศ. 2519 และหัวหน้าคณะปฏิวัติ พ.ศ. 2520 หรือ พล.อ.อ. กระแสร์ อินทรรัตน์ รองผู้บัญชาทหารสูงสุดก็ยังแสดงท่าที ที่จะไม่สนับสนุน พล.อ. เกอริงศักดิ์ ชมะนันท์ด้วยเหมือนกัน โดย พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ กล่าวผ่านสื่อมวลชนว่า วุฒิสมาชิกก็เป็นผู้แทนของปวงชนตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน แต่ไม่ทราบว่าจะเข้าข้างประชาชนหรือเปล่า ถ้าวุฒิสมาชิกมีความสำนึกก็ต้องทำหน้าที่ในสิ่งที่ถูกต้อง (มติชนรายวัน, 2523ข, น. 12) ส่วน พล.อ.อ. กระแสร์ อินทรรัตน์ กล่าวผ่าน สื่อมวลชนว่า ท่าทีของวุฒิสมาชิกขึ้นอยู่กับภาระที่แรงของรัฐบาล เมื่อประชาชนเดือดร้อน รัฐบาลก็ต้องแก้ไข วุฒิสมาชิกก็ต้องฟังเสียงประชาชนเช่นเดียวกัน เพราะไม่ต้องการให้ทุกคนได้รับความเดือดร้อน (มติชนรายวัน, 2523ค, น. 12)

ในการที่จะตรวจสอบว่า ส.ว. และ ส.ส. ที่ยังสนับสนุนตัวเองอยู่มีเท่าไร และตนเองยังมีโอกาสที่จะบริหารงานแผ่นดินต่อไปหรือไม่ของ พล.อ.เกอริงศักดิ์ ชมะนันท์นั้น พีรศักดิ์ จันทวรินทร์ (2528, น. 172-173) ได้ศึกษาและบรรยายไว้อย่างละเอียดดังนี้

พล.อ. เกอริงศักดิ์ ชมะนันท์พยายามแก้เกมการเมืองด้วยขอเปิดสภามัชยวิสามัญเพื่อชี้แจงการขึ้นราคาน้ำมันในวันศุกร์ที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 แต่ก่อนการแถลงชี้แจง 1 วัน คือ ในวันพฤหัสบดีที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 รัฐบาลได้จัดประชุมสมาชิกวุฒิสภาและ ส.ส. ที่กองบัญชาการทหารสูงสุด ปรากฏว่า มีผู้เข้าร่วมประชุมเพียง 150 คน เป็น ส.ส. จำนวน 30 คน และ ส.ว. จำนวน 120 คน เมื่อตรวจสอบแล้วว่า เสียงสนับสนุนน้อยลง ดังนั้น ถ้าเปิดอภิปรายทั่วไปแล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านกับ ส.ว. ที่จะลงมติไม่ไว้วางใจน่าจะมีเกินครึ่ง เมื่อถึงคราวประชุมวิสามัญ ในวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 พล.อ. เกอริงศักดิ์ ชมะนันท์จึงประกาศลาออก และเมื่อมีการเลือกผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ผู้ดำรงตำแหน่งก็คือ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ นั่นก็หมายความว่า การอภิปรายทั่วไป ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับคณะรัฐบาลได้ในทางปฏิบัติ

ตัวอย่างที่สอง

ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 30 ซึ่งเป็นการอภิปรายทั่วไป ร.ต.อ. สุรรัตน์ โสธานุเคราะห์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ในประเด็นเกี่ยวกับการนำเข้าไม้จากต่างประเทศ ในการลงมติพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาลงดออกเสียง ถึงแม้ ร.ต.อ. สุรรัตน์ โสธานุเคราะห์ จะได้รับความไว้วางใจ แต่ก็ต้องลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีในเวลาต่อมา ในกรณีนี้ก็หมายความว่า ส.ส. ฝ่ายค้านสามารถอภิปรายโน้มน้าวให้พรรคประชาธิปัตย์เกิดความไม่ไว้วางใจ ร.ต.อ. สุรรัตน์ โสธานุเคราะห์ ได้สำเร็จ พรรคประชาธิปัตย์จึงงดออกเสียงไว้วางใจ ซึ่งในกรณีนี้ไม่ได้หมายความว่า

ว่า พรรคประชาธิปัตย์มีความเป็นกลาง แต่พรรคประชาธิปัตย์ไม่ไว้วางใจ ร.ต.อ. สุรรัตน์ ไอสถานุเคราะห์ แล้ว ซึ่งการงดออกเสียงของฝ่ายรัฐบาลก็เป็นหลักปฏิบัติของพรรคร่วมรัฐบาลของไทยมาตั้งแต่บัดนั้นจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ตัวอย่างที่สาม

ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 38 ซึ่งเป็นการอภิปรายทั่วไป รัฐมนตรีทั้งคณะ แต่พรรคร่วมฝ่ายค้านโจมตีไปที่พรรคประชาธิปัตย์เพียงพรรคเดียว ในกรณี สปก. 4-01 ผลการอภิปรายทำให้มีข่าวออกมาว่า พรรคพลังธรรมซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาลจะงดออกเสียงในวันลงมติ จึงทำให้คณะรัฐบาลออกพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎรก่อนการลงมติ เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 18 เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 สังคมการเมืองไทยก็ได้นายกรัฐมนตรีคนใหม่คือ นายบรรหาร ศิลปอาชา ผู้ยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ครั้งดังกล่าว

ในกรณีนี้ก็เช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่า หลักปฏิบัติที่พรรคประชาธิปัตย์ได้เริ่มไว้คือ งดออกเสียงไว้วางใจพรรคร่วมรัฐบาล ได้มี ส.ส. จากพรรคอื่น นำมาใช้กับพรรคประชาธิปัตย์เองบ้าง เมื่อนายกรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัยไม่เลือกหนทางลาออก แต่เลือกการยุบสภาแทนเพื่อให้ประชาชนตัดสินใจว่า จะให้ใครเป็นฝ่ายบริหาร ผลจากการเลือกตั้งทั่วไป อดีตหัวหน้าฝ่ายค้านคือ นายบรรหาร ศิลปอาชาได้มาเป็นนายกรัฐมนตรี นั่นก็หมายความว่า ในทางปฏิบัติการอภิปรายทั่วไป ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลขึ้นได้จริง

ตัวอย่างที่สี่

รัฐบาลของนายบรรหารบริหารราชการแผ่นดินมาได้ประมาณ 11 เดือนนายชวน หลีกภัย ผู้นำฝ่ายค้านและพรรคร่วมฝ่ายค้านได้ยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลจำนวน 10 คน การอภิปรายใช้เวลา 3 วัน ระหว่างวันที่ 8-10 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายรัฐมนตรีได้เพียง 7 คน ประธานสภาฯ ก็สั่งยุติการอภิปราย (ธนพร วรปัญญาตระกูล, 2542, น. 91) อีกประมาณ 4 เดือนต่อมา ผู้นำฝ่ายค้านนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์และ ส.ส. พรรคร่วมฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชาเพียงผู้เดียวในฐานะหัวหน้าคณะรัฐบาล การอภิปรายมีขึ้นระหว่างวันที่ 18-20 กันยายน พ.ศ. 2539

การลงมติ กำหนดขึ้นในวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2539 หลังการอภิปรายวันสุดท้าย 1 วัน เช้าวันนั้น รัฐมนตรีและ ส.ส. พรรคร่วมรัฐบาลส่วนหนึ่ง มีการประชุมที่บ้านมิตรภาพของนายสุวิทย์ รังสิตพล เลขาธิการพรรคความหวังใหม่ โดยที่นายบรรหาร ศิลปอาชามีได้เข้าประชุมด้วย ผลของการประชุมกำหนดออกมาว่า ให้นายบรรหาร ศิลปอาชาประกาศลาออกภายใน 7 วัน

ก่อนที่จะลงมติฯ มิฉะนั้น พรรคความหวังใหม่จะดออกเสียง หรืออาจจะถอนตัวจากการเป็น พรรคร่วมรัฐบาล (กองบรรณาธิการมติชน, 2539, น. 7) ซึ่งนายบรรหาร ศิลปอาชาได้ประกาศ ลาออก ภายใน 7 วันต่อสื่อสารมวลชนจริงในวันนั้น

การกระทำเช่นนั้นของพรรคร่วมรัฐบาลด้วยกัน คงสร้างความเจ็บช้ำให้กับ นายบรรหาร ศิลปอาชาเป็นอย่างมาก เพราะนายบรรหาร ศิลปอาชามิได้กระทำตามสัญญาที่ให้ ไว้ ในวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2539 ก่อนครบกำหนดเวลาตามสัญญา 1 วัน นายบรรหาร ศิลปอาชา ก็ตัดสินใจยุบสภาโดยไม่แจ้งให้หัวหน้าพรรคร่วมรัฐบาลทราบแม้แต่คนเดียว โดยมอบหมายให้ นายวิเชษฐ์ เครืองาม เลขาธิการคณะรัฐมนตรีนำพระราชกฤษฎีกายุบสภาขึ้นทูลเกล้าฯ ในเวลา 15.00 น. พร้อมกับกราบบังคมทูลแต่งตั้งรัฐมนตรีใหม่อีก 7 ตำแหน่งด้วย (กองบรรณาธิการมติชน, 2539, น. 9) โดยกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป ในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นการ เลือกตั้งครั้งที่ 19 ของประเทศ หลังจากการเลือกตั้ง ประเทศไทยก็ได้รัฐบาลใหม่โดยมี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธเป็นนายกรัฐมนตรี

เหตุการณ์ทางการเมืองที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น เห็นได้ว่า การอภิปรายทั่วไป ก็ สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองคือ รัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี ซึ่งรวมทั้งคณะรัฐมนตรี ด้วย ต้องออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดินได้เช่นเดียวกัน

จากประวัติการอภิปรายทั่วไป ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด จำนวน 45 ครั้ง การอภิปราย ทั่วไป ในช่วงแรกเริ่มและช่วงพักตัวแตกต่างจากการอภิปรายทั่วไป ในช่วงสมบูรณอยู่หลาย ประการ แต่ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนนั่นคือ การอภิปรายทั่วไป ในช่วงแรกเริ่มและช่วงพักตัว นั้น ผู้เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป มิได้ต้องการให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่ง และฝ่ายตน ต้องการจะดำรงตำแหน่งในการบริหารราชการแผ่นดินแทน เป็นเพียงการชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง ของการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐบาลเท่านั้น แต่การชี้ให้เห็นข้อบกพร่องนั้น ใช้ทั้งการ บอกกล่าวกันตรงๆ บ้าง การถามซึ่งเมื่อฝ่ายรัฐบาลตอบก็เป็นการถามมาตอบไปบ้าง วิธีการตั้ง ข้อกล่าวหาเริ่มมีเฉพาะในช่วงสมบูรณเท่านั้น โดยจะค่อยๆ พัฒนามาเป็นลำดับ

3.3 งานวิจัยเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอภิปรายทั่วไป ก่อนการศึกษาค้นครั้งนี้มีจำนวน 8 เรื่อง สามารถแบ่งตามวิธีการศึกษาออกเป็น 2 ประเภทคือ การวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็นและ การศึกษาโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งเป็นวิธีการเดียวกับการศึกษาค้นครั้งนี้ งานวิจัยในประเภทที่สองมี 5 เรื่องดังนี้คือ

สุทัศน์ ชมดี (2515) ศึกษาเรื่อง “บทบาทของรัฐบาลไทยในการควบคุมรัฐบาลโดยอาศัยการอภิปรายทั่วไป” การศึกษาของสุทัศน์ ชมดีเป็นการศึกษาภาพรวมของการอภิปรายทั่วไปฯ ตั้งแต่ ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2477 จนถึง พ.ศ. 2500 จำนวน 19 ครั้ง ซึ่งรวมการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาในครั้งนี้ด้วย ผลการศึกษาพบว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ทั้ง 19 ครั้งมีผลกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาลน้อยมาก กล่าวคือ การอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดินไม่ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

วันชัย วิบูลย์กาญจน์ (2538) ศึกษาเปรียบเทียบการอภิปรายทั่วไปฯ ในสมัยรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ กับสมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี ผลการศึกษาพบว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ในสมัยรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ มีประสิทธิภาพดีกว่าในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัยเพราะการเปิดอภิปรายในสมัยรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นั้น ได้มีการเปิดเผยการฉ้อราษฎร์บังหลวงในคณะรัฐบาล ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดการยึดอำนาจโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติในปี พ.ศ. 2534 ผลการศึกษายังพบอีกว่า ประสิทธิภาพของการเปิดอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ขึ้นอยู่กับข้อกล่าวหาที่ ฝ่ายค้านยกขึ้นมาโจมตีรัฐบาลว่า สอดคล้องกับความรู้สึกรับรู้ของประชาชนหรือไม่ นอกจากนั้น การเปิดอภิปรายทั่วไปฯ จะเป็นมาตรการที่ใช้ได้ผลดีต้องมีเนื้อหาสาระที่ประชาชนสนใจและไม่ควรเปิดอภิปรายบ่อยครั้งเกินไป

สวัสดิ ศรลัมพ์และจินตนา พลอยภักทริญญ (2542) มีงานวิจัยที่ได้ทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เรื่อง “การกล่าวหาทางการเมืองของนักการเมืองไทยศึกษาจากฐานข้อมูลการอภิปราย ทั่วไป” ผลการศึกษาพบว่า

- 1) พรรคฝ่ายค้านยังใช้ลีลาทำที่ในการอภิปรายดังที่เคยปรากฏมาก่อน คือ ใช้คำหยาบ ส่อเสียด ตำหนิ เย้ยหยัน โจมตี แสดงภูมิรู้ ยกตนข่มท่าน พุดยัดเยียด ชั่วช้า
- 2) การชี้แจงของฝ่ายรัฐบาลยังคงอาศัยอำนาจรัฐและกลไกรัฐ ปกปิดข้อมูล ขูดคู้ข้อมูลของฝ่ายค้านมาตอบโต้
- 3) ฝ่ายค้านนำประเด็นด้านครอบครัว เช่น สัญชาติ ภริยาและบุตร เป็นต้น สถาบันศาสนา เช่นกรณีวัดป่าเลไลยก์ และสถาบันการศึกษา เช่น กรณีคัดลอกวิทยานิพนธ์เข้ามาเป็นข้อกล่าวหาด้วย
- 4) มีการเปิดโปงพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องของคลองธรรมด้านผลประโยชน์ของพรรค และพวกพ้องทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาล
- 5) ประชาชนให้ความสนใจติดตามการอภิปรายอย่างมาก และนำไปสู่วิกฤติศรัทธาที่มีต่อรัฐบาลอย่างรุนแรง

6) การกล่าวหาในการอภิปรายทั่วไป มุ่งไปที่การล้มล้างกันทางการเมือง เพื่อพวกตนจะได้เข้าไปครอบครองอำนาจทางการเมือง ยิ่งกว่าที่จะมุ่งแก้ปัญหาพื้นฐานสำคัญของประเทศและประชาชนอย่างแท้จริง

สาวิตรี คทวณิช (2545) ศึกษาเรื่อง “Discursive Strategies for Political Survival: A Critical Discourse Analysis of Thai No-Confidence Debates.” เป็นงานวิจัย คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลในเชิงสหวิทยาการ โดยใช้วิชาภาษาศาสตร์และรัฐศาสตร์เป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ผู้อภิปรายในสภา ใช้กลไกทางภาษาเพื่อเอาชนะเงื่อนไขหลักมี 2 ประการคือ

1) ในการอภิปรายนั้น ผู้อภิปรายต้องแสดงภาพลักษณ์ความ “ความเป็นกลาง” ของตน โดยคำอภิปรายนั้นต้องการทำลายความนิยมและความน่าเชื่อถือของฝ่ายตรงข้ามให้มากที่สุด

2) ในการอภิปรายนั้น มีระเบียบข้อบังคับ แต่ด้วยความต้องการที่จะดึงให้ประชาชนหันมานิยมชมชอบเชื่อถือฝ่ายตนทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ โดยใช้คำอภิปรายซึ่งไม่สมควรที่กล่าวในสภา (unparliamentary)

งานวิจัยชิ้นนี้ยังพบอีกว่า ผู้อภิปรายมีการใช้กลวิธีทางภาษาหลายแบบที่จะช่วยให้ผู้อภิปรายสามารถบรรลุเงื่อนไขที่ดูจะขัดแย้งกันนั้นได้ เช่น intertextuality, enthymeme และ prolepsis/disclaimer ผลการวิจัยนี้นำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า การอภิปรายที่ “ไม่เหมือนการอภิปรายในรัฐสภาตามที่สอดคล้องกับข้อบังคับ” การอภิปรายไม่เพียงแต่เป็นภาพสะท้อนของการเมืองไทย แต่เป็นโอกาสสำคัญที่นักการเมืองจะ “ทำคะแนน” โดยการใช้ภาษาที่ออกแบบมาอย่างประณีตเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

สมบัติ จันทรวงศ์ (2547) ศึกษาเรื่อง “กระบวนการจัดการกับความจริงในสังคมไทย การเมืองเรื่องการบิดความรับผิดชอบ: การศึกษากระบวนการจัดการกับความจริงโดยการสร้างคำให้เหตุผลและคำแก้ตัวของนักการเมืองไทย พ.ศ. 2531-2540” การศึกษาของสมบัติ จันทรวงศ์เป็นการศึกษาถึงรูปแบบที่นักการเมืองจัดการกับ “ความจริง” เรื่องอื้อฉาว (scandal) กับ การอภิปรายทั่วไป ในการจัดการกับ “ความจริง” ในการอภิปรายทั่วไป มีลักษณะใหญ่ๆ 8 ประการ ดังนี้คือ

1) การไม่ตอบข้อกล่าวหา

การที่รัฐบาลไม่ตอบข้อกล่าวหาอันเกิดจากฝ่ายรัฐบาลเห็นว่า ข้อกล่าวหาเหล่านั้น “ตอบได้ยาก” หรือเมื่อตอบไปแล้วอาจจะเกิดผลเสียมากกว่าที่จะเป็นผลดี รัฐบาลจึงทำราวกับว่าฝ่ายค้านไม่ได้ตั้งข้อกล่าวหาเหล่านั้น และไม่อภิปรายโต้ตอบกลับแต่ประการใด

2) ไม่ตอบข้อกล่าวหาแต่โจมตีผู้กล่าวหา

ตามระเบียบข้อบังคับการประชุมสภาฯ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีเท่าที่นั้นจะมีสิทธิได้ตอบข้อกล่าวหา แต่ข้อบังคับการประชุมฯ ก็เปิดโอกาสให้ ส.ส. อื่นๆ สามารถประท้วงได้เมื่อผู้อภิปรายฝ่ายตรงข้ามกระทำผิดข้อบังคับ ดังนั้น ในการอภิปรายแต่ละครั้ง จึงมี ส.ส. ฝ่ายรัฐบาลอาศัยเรื่องการประชุมโจมตีกลับผู้กล่าวหา เพื่อบ่อนทำลายความน่าเชื่อถือ

3) การตอบปฏิเสธข้อกล่าวหา

ในการได้ตอบข้อกล่าวหาด้วยการปฏิเสธของคณะรัฐบาลนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ลักษณะย่อยดังนี้คือ

- (1) การปฏิเสธข้อเท็จจริงของข้อกล่าวหา
- (2) การปฏิเสธเจตนารมณ์แห่งการกระทำ
- (3) การปฏิเสธว่าการกระทำที่ถูกกล่าวหาผิดกฎหมาย
- (4) การปฏิเสธข้อกล่าวหาโดยอ้างฐานะทางเศรษฐกิจหรือความสูงส่งของผู้ถูกกล่าวหา
- (5) การปฏิเสธข้อกล่าวหาโดยอ้างการเป็นฝ่ายถูกกระทำ

4) การแก้ตัวเพื่อปิดความรับผิดชอบ

ในการได้ตอบข้อกล่าวหาโดยการแก้ตัวเพื่อปิดความรับผิดชอบ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะย่อยดังนี้คือ

- (1) การหาแพะรับบาป (find a scapegoat)
- (2) การอ้างว่าสถานการณ์บีบบังคับให้ทำดีกว่านี้ไม่ได้
- (3) การอ้างว่าเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปจำเป็นต้องปรับการตัดสินใจให้สอดคล้องกับ

สภาพความจริง

- (4) การขอให้กระจายความรับผิดชอบ

5. การยอมรับในข้อเท็จจริงของคำกล่าวหาแต่ปฏิเสธว่าผลลัพธ์เลวร้ายอย่างคำ

กล่าวหา

ในการได้ตอบข้อกล่าวหาโดยการยอมรับในข้อเท็จจริงของคำกล่าวหาแต่ปฏิเสธว่าผลลัพธ์เลวร้ายอย่างคำกล่าวหานั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ลักษณะย่อยดังนี้คือ

- (1) การชี้แจงว่าข้อกล่าวหาและผลลัพธ์หรือความเสียหายรุนแรงเกินจริง
- (2) การยอมรับว่าจริงแต่ก็ไม่ได้เสียหายอะไร
- (3) การยอมรับว่าจริงแต่ก็ดีกว่าไม่ทำอย่างที่คิดทำไปแล้ว
- (4) การยอมรับว่าจริงแต่ไม่เสียหายอย่างที่กล่าวหาและอาจดีกว่าด้วย
- (5) การยอมรับว่าจริงแต่ถ้าทำอย่างอื่นจะเกิดผลเสียยิ่งกว่าที่เป็นอยู่เสียอีก

(6) การยอมรับว่าจริงแต่อ้างว่าทำเพื่อความยุติธรรม

6. การแก้ตัวหรือการชี้แจงให้เหตุผลเกี่ยวกับการโจมตีผู้กล่าวหา

ในการโต้ตอบข้อกล่าวหาโดย การแก้ตัวหรือการชี้แจงให้เหตุผลเกี่ยวกับการโจมตีผู้กล่าวหา นั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะย่อยดังนี้คือ

(1) การตอบข้อกล่าวหา + การโจมตีคนใกล้ชิดผู้กล่าวหาด้วยข้อกล่าวหาเดียวกัน

(2) การตอบข้อกล่าวหา+การโจมตีผู้กล่าวหาด้วยข้อหาอื่นในกรณีนี้

(3) การตอบข้อกล่าวหา + การโจมตีผู้กล่าวหาด้วยข้อกล่าวหาเดียวกัน

7. การเลี่ยงที่จะไม่ตอบคำถาม

ในการโต้ตอบข้อกล่าวหาโดยการเลี่ยงที่จะไม่ตอบคำถามนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะย่อยดังนี้คือ

(1) การตอบไม่ตรงกับข้อกล่าวหา

(2) การทำท่าเหมือนว่าจะตอบ แต่จริงๆ แล้วไม่ได้ตอบหรือเลือกตอบไม่ครบ

ข้อกล่าวหา

(3) การเลี่ยงไม่ตอบข้อกล่าวหา โดยการทำให้เป็นเรื่องตลกไป

8) การยอมรับผิดอย่างเปิดเผย

การอภิปรายทั่วไปฯ มีน้อยครั้งมากที่จะมีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะยอมรับผิดอย่างเปิดเผย แต่ก็พบเห็นได้บ้างเหมือนกัน

งานการศึกษาทั้ง 5 เรื่องดังกล่าว นั้น งานของสุทัศน์ หมดี (2515) มีการศึกษาการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นครั้งที่ผู้วิจัยได้เลือกมาศึกษาในครั้งนี้ด้วย ส่วนการศึกษาของวันชัย วิบูลกาญจน์ (2538) กับงานวิจัยของสวัสดิ์ ศรีลัมพ์กับจินตนา พลอยภักทริญโญ (2542) ถึงแม้จะเป็นการศึกษาการอภิปรายทั่วไปฯ คนละครั้งกับงานวิจัยนี้ แต่ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักที่งานนี้ต้องการจะศึกษา งานการศึกษาของสาวิตรี คทวณิช (2545) เป็นงานการศึกษาที่ใกล้เคียงกับการศึกษาครั้งนี้มากที่สุด กล่าวคือ เป็นงานวิจัยเชิงสหวิทยาการเช่นเดียวกัน ศึกษาคำอภิปรายของฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลเช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่า งานศึกษาทั้ง 4 เรื่องข้างต้นมีลักษณะรวมกับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำมาศึกษาเพื่อหาแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งก็ให้แนวคิดในทางอ้อม งานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการศึกษาครั้งนี้มากที่สุดคือ งานของสมบัติ จันทรวงศ์ ในส่วนเฉพาะการจัดการกับ “ความจริง” ในการอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยดังกล่าวไปพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดสำหรับเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบของการโต้ตอบข้อกล่าวหาของฝ่ายรัฐบาล และทำให้สามารถสร้างเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบของการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านขึ้นมาได้อีกด้วย

3.4 สรุป

ประเด็นสำคัญทางรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคำนี้ มี 3 ประการดังนี้คือ

1) หน้าที่ของส.ส. ฝ่ายค้านกับหน้าที่ของฝ่ายรัฐบาล

ความรับผิดชอบนั้นผูกพันกับหน้าที่ ถ้าปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างถูกต้องครบถ้วน ไม่มีความผิดพลาดก็ถือว่า มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) งานการบริหารราชการแผ่นดินทั้งหมดจะอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของฝ่ายรัฐบาล หน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้านคือ ตรวจสอบและควบคุมการทำงานของคณะรัฐบาล เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า การบริหารงานของคณะรัฐบาลเกิดความบกพร่องหรือถ้าปล่อยให้บริหารราชการแผ่นดินกันไปเช่นนั้น จะต้องเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน จึงต้องตั้งข้อกล่าวหาเพื่อให้รัฐบาลตอบชี้แจงด้วยข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง ซึ่งเป็นความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของฝ่ายรัฐบาลในขณะที่มีการอภิปรายทั่วไป

2) ความแตกต่างระหว่างความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) และความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล

เนื่องจาก ความบกพร่องหรือความผิดพลาดของฝ่ายบริหารนั้น ถ้าไม่เกิดจากการตัดสินใจของรัฐบาล แต่เกิดจากการปฏิบัติงานของข้าราชการประจำ โดยที่คณะรัฐมนตรีมิได้สั่งการแล้ว มิได้อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล ซึ่งถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านตั้งข้อกล่าวหาที่มีได้อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลดังกล่าว ก็แสดงว่า ส.ส. ฝ่ายค้านขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน หรือในกรณีที่ข้อกล่าวหาอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลแต่หลักฐานสนับสนุนมิได้เป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา หรือการใช้เหตุผลในการกล่าวหาไม่สมเหตุสมผล การกล่าวหาในลักษณะนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านก็ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เช่นเดียวกัน

สำหรับฝ่ายรัฐบาลนั้น คำตอบชี้แจงข้อกล่าวหาก็ต้องเป็นคำตอบที่ตรงกันกับข้อกล่าวหา นั่นๆ ถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านตั้งข้อกล่าวหาในเรื่องหนึ่ง แต่ฝ่ายรัฐบาลตอบชี้แจงไปอีกเรื่องหนึ่ง ก็แสดงให้เห็นว่า ฝ่ายรัฐบาลขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือในกรณีที่คำตอบชี้แจงของรัฐบาลตรงกันกับข้อกล่าวหา แต่หลักฐานสนับสนุนเป็นเรื่องอื่น ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหา หรือการใช้เหตุผลในการโต้ตอบกล่าวหาไม่สมเหตุสมผล การตอบชี้แจงในลักษณะนี้ ฝ่ายรัฐบาลก็ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เช่นเดียวกัน

3) “ความจริง” ทางการเมือง

การพิจารณาว่า อะไรคือ “ความจริง” ทางการเมืองมีความสำคัญก็เพราะว่า เหตุการณ์ทางการเมืองแต่ละเหตุการณ์มีความสลับซับซ้อนผูกพันกับอำนาจและผลประโยชน์จำนวนมาก ผู้เกี่ยวข้องกับการเมืองไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ นักวิชาการ สื่อมวลชน และสาธารณชนเป็นต้น ซึ่งมีความรู้ ประสบการณ์ แนวคิด ฯลฯ ที่แตกต่างกัน จะรับรู้ เหตุการณ์ทางการเมืองเดียวกันแตกต่างกันไป ซึ่งในขั้นแรก ผู้วิจัยจะสรุปว่า คำอธิบายของทุกฝ่ายจะถือว่าเป็นคำอธิบายที่ยอมรับได้ไว้ก่อน กล่าวคือ ยังไม่จะมีการวิเคราะห์หรือตัดสินว่า คำอธิบายนั้นๆ เป็น “ความจริง” หรือ “ความไม่จริง” ทางการเมือง ถึงแม้ความหมายของคำอธิบายนั้น จะแตกต่างกันอย่างตรงกันก็ตาม การที่จะทราบว่า คำอธิบายใดเป็น “ความจริง” หรือ “ความไม่จริง” ทางการเมืองจะพิจารณาเมื่อมีข้อความที่โต้แย้งหรือขัดแย้งกัน โดยจะใช้หลักการของตรรกวิทยาและภาษาศาสตร์มาวิเคราะห์

การอธิบายทั่วไปๆ นั้นถือได้ว่าเป็น “สงครามคำพูด” และอาวุธหลักของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็คือข้อกล่าวหา อาวุธหลักของฝ่ายรัฐบาลก็คือข้อโต้ตอบการกล่าวหา หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่น่าจะเปรียบได้กับกระสุน ซึ่งถ้าหลักฐานสนับสนุนเหล่านั้น มีประสิทธิภาพดี ก็สามารถทำลายฝ่ายตรงข้ามได้อย่างได้ผล แต่ถ้าหลักฐานสนับสนุนเหล่านั้นมีประสิทธิภาพไม่ดี นอกจากจะไม่สามารถทำลายฝ่ายตรงข้ามได้แล้วอาจจะกลับมาระเบิดทำร้ายฝ่ายตนเข้าก็เป็นได้ การที่จะศึกษาว่าหลักฐานสนับสนุนจะเป็นกระสุนดีหรือกระสุนด้านอยู่ในขอบเขตของวิชาตรรกวิทยา ซึ่งมีใช่เป็นตรรกะในรูปแบบเดิม แต่เป็นการอ้างเหตุผล (argument) ของตรรกะนอกกรอบแบบ (informal logic) ซึ่งพัฒนามาจากตรรกวิทยา ระบบนิรนัย (deductive) กับตรรกวิทยาแบบอุปนัย (inductive) ของตรรกะตามรูปแบบ (formal logic) เนื่องจากเห็นว่า ตรรกะตามรูปแบบนั้นไม่สามารถนำมาใช้ได้ดีในภาษาที่ใช้กันในชีวิตประจำวันของสังคมปัจจุบัน

บทที่ 4

การอภิปรายทั่วไป กับตรรกวิทยา

การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เนื่องจากไม่ไว้วางใจการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐบาลนั้น เป็นการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่การกระทำนี้ ยังไม่แสดงให้เห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านดังกล่าวมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) การที่จะวิเคราะห์หรือตรวจสอบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่อย่างไร? ต้องตรวจสอบและวิเคราะห์ว่า ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้นอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลหรือไม่? และหลักฐานสนับสนุนเป็นการใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? จะเห็นได้ว่า ข้อกล่าวหา รวมถึงข้อโต้ตอบการกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไป นั้นเป็นการอ้างเหตุผล

อย่างไรก็ดี ในการอภิปรายทั่วไป ในช่วงแรกเริ่ม ส.ส. ฝ่ายค้านยังไม่คุ้นเคยกับวิธีการตั้งข้อกล่าวหาจึงได้นำหลักการของกระทู้ถามมาตั้งเป็นข้อซักถาม ฝ่ายรัฐบาลจึงตอบชี้แจงการตั้งข้อซักถามและการตอบชี้แจงดังกล่าว ในงานวิจัยนี้ไม่จัดว่า เป็นการอ้างเหตุผล เพราะถึงแม้จะมีการใช้เหตุผลเช่นเดียวกัน แต่วัตถุประสงค์ไม่ได้เป็นการตั้งข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา ผู้วิจัยจึงจัดว่าเป็นการอธิบาย

สำหรับการศึกษาการใช้เหตุผลของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป นั้นยังไม่มีการศึกษาเช่นนี้มาก่อน และการอ้างเหตุผลซึ่งนำมาใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ก็เป็นสาขาวิชาที่พัฒนาขึ้นมาในไม่กี่ปีมานี้ ผู้วิจัยจึงจะอธิบายให้เห็นว่า งานวิจัยนำการอ้างเหตุผลมาใช้อย่างไร? โดยจะกล่าวสรุปไว้ในหัวข้อสุดท้าย ผู้วิจัยจึงแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้คือ

4.1 การอ้างเหตุผล

4.2 การอธิบาย

4.3 สรุป

4.1 การอ้างเหตุผล

ในวาทกรรมการอภิปรายทั่วไป นั้น เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการขอเปิดอภิปรายทั่วไป ก็ต้องยื่นญัตติ ต่อประธานสภาฯ โดยข้อความในญัตติฯ จะต้องชี้แจงรายละเอียดว่าจะขอเปิดอภิปรายใคร? ในเรื่องใดบ้าง? ตามข้อบังคับการประชุมสภาฯ (พ.ศ. 2541) ข้อ 129

ซึ่งกำหนดว่า “เมื่อสมาชิกมีความประสงค์จะเสนอญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไปตามรัฐธรรมนูญ ให้ยื่นต่อประธานสภาเป็นหนังสือ แสดงว่าจะเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลในเรื่องใดบ้าง¹” (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 115 ตอนพิเศษ 24 ง)

คำว่า “เรื่องใดบ้าง” ของข้อบังคับการประชุมฯ ดังกล่าว ก็คือ “เรื่อง” หรือ “ประเด็น” ในญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ นั่นเอง ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างบางส่วนของญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังนี้

- ประพฤติตนเป็นชองโจร เกื้อกูลต่ออำนาจเถื่อนทุกชนิดให้ดำรงอยู่ และขยายตัวในบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นการค้ายาเสพติด การค้าของเถื่อนทุกชนิด และการทำผิดกฎหมายนานาประการ

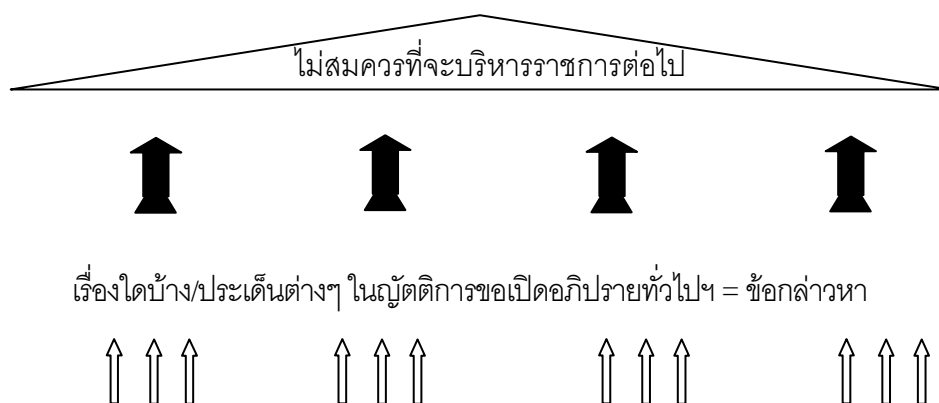
- ทุจริตและรู้เห็นปกป้องคุ้มครองให้มีการทุจริตการซื้ออาวุธปืนหลวง ในหน่วยงานราชการ และหน่วยงานของรัฐมากที่สุดเป็นประวัติดำเนินการ

จะเห็นว่า “เรื่องใดบ้าง” หรือ “ประเด็นต่างๆ” ของญัตติ ก็คือ ข้อกล่าวหาที่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาอภิปรายกล่าวหาคณะรัฐบาลในช่วงระยะเวลาการอภิปรายทั่วไปฯ นั่นเอง เรื่องใดบ้าง/ประเด็นต่างๆ ของญัตตินั้น ยังมีความหมายที่กว้างๆ ไม่มีความหมายชัดเจนในตัวเอง เมื่อถึงเวลาอภิปรายจริงในสภาฯ ส.ส. ฝ่ายค้านก็จะไปนำเหตุผลหรือหลักฐานมาอภิปรายสนับสนุน ซึ่งก็จะนำมาจากเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งฝ่ายตนเห็นว่ามีเสียหายอย่างร้ายแรงเกิดกับผลประโยชน์ของสาธารณชนแล้ว หรือถ้าปล่อยให้คณะรัฐบาลบริหารงานกันไปเช่นนี้ ความเสียหายร้ายแรงต้องเกิดขึ้นกับผลประโยชน์ของสาธารณชนและประเทศชาติเป็นแน่ ดูภาพที่ 2 หน้าถัดไป

¹ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 2

โครงสร้างของการกล่าวหาในการอภิปรายทั่วไป

เหตุการณ์ทางการเมืองที่นำมาเป็นหลักฐานสนับสนุนเรื่องใดบ้าง/ประเด็นต่างๆ ของญัตติฯ

จากโครงสร้างของการกล่าวหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ที่ว่า “รัฐบาลไม่สมควรที่จะบริหารราชการต่อไป” ก็คือข้อสรุป (conclusion) ขั้นสูงสุด หรือเป็นข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด ซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติในสภาฯ ต้องการที่จะฟังเหตุผลสนับสนุนจาก ส.ส. ฝ่ายค้าน เพื่อที่จะตัดสินใจว่า จะลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ ส.ส. ฝ่ายค้านจึงนำเหตุผลหรือเรื่องใดบ้าง/ประเด็นต่างๆ ในญัตติฯ ก็เป็นหลักฐานสนับสนุน (supporting evidence) หรือข้ออ้าง (premise) ของข้อสรุปขั้นสูงสุดหรือข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด

อย่างไรก็ตาม ดังได้กล่าวมาแล้วว่า “เรื่องใดบ้าง” หรือ “ญัตติ” นั้นยังไม่มีความหมายที่ชัดเจนในตัวเอง เช่น ญัตติที่ว่า “ประพัตติตนเป็นช่องโหว่ เกื้อกูลต่ออำนาจเถื่อนทุกชนิดให้ดำรงอยู่และขยายตัวในบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นการค้ายาเสพติด การค้าของเถื่อนทุกชนิด และการทำผิดกฎหมายนานาประการ” ยังไม่มีความหมายชัดเจนว่า คณะรัฐบาลประพัตติตนเป็นช่องโหว่อย่างไร? หรือเกื้อกูลต่ออำนาจเถื่อนทุกชนิดให้ดำรงอยู่อย่างไร? เป็นต้น เมื่อถึงเวลาการอภิปรายกล่าวหา ส.ส. ฝ่ายค้านจึงต้องนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาอธิบายเพื่อเป็นหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง

ดังนั้น ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป จึงมี 2 หน้าที่ กล่าวคือ นอกจากจะทำหน้าที่เป็นหลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาขั้นสูงสุดที่ว่า “รัฐบาลไม่สมควรที่จะบริหารราชการต่อไป” แล้ว ยังทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาในตัวเอง ซึ่งต้องการเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง

โครงสร้างทางภาษาเช่นนี้ในทางตรรกวิทยาจัดว่าเป็นการอ้างเหตุผล (argument) กล่าวคือ ข้อกล่าวหา ก็คือข้อสรุป ส่วนหลักฐานสนับสนุนก็คือข้ออ้าง หลักฐานเชิงประจักษ์ที่

สนับสนุนข้อความดังกล่าวของผู้วิจัยที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ คำวินิจฉัยของนายสมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์ ขณะปฏิบัติหน้าที่แทนประธานสภาฯ ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 เมื่อเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังนี้

ท่านสมาชิกครับ การอภิปรายไม่ว่างใจเป็นเรื่องของฝ่ายค้านที่จะต้องกล่าวหา แต่การกล่าวนั้นแน่นอนครับต้องมีเหตุผลประกอบ ... ต้องมีเหตุผลประกอบ ไม่ใช่กล่าวหาลอยๆ นะครับ ก็พยายามใช้คำใช้สุภาพด้วยนะครับ ... แล้วก็ การอภิปรายกล่าวหาก็ต้องมีเหตุผลประกอบ ซึ่งเป็นคำวินิจฉัยที่ชัดเจนแล้วครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข., น. 32)

นายสมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์ กล่าวอ้างถึง “เหตุผลประกอบ” ในความหมายเดียวกับ ข้อความข้างต้นถึง 3 ครั้งในเวลาไม่ถึง 5 นาที เพื่อวินิจฉัยคำประท้วงของนายนิพิฐ อินทรสมบัติ ส.ส. จังหวัดพัทลุง พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งประท้วงนายเกษม รุ่งธนเกียรติ ส.ส. จังหวัดสุรินทร์ พรรคความหวังใหม่ ขณะที่นายเกษม รุ่งธนเกียรติ กล่าวหานายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีว่า “เป็นคนมีกิเลสหนา”

ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น สามารถมีได้หลายระดับชั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้อภิปรายว่า จะสามารถนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุนได้มากน้อยเท่าใด แต่ในการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ผู้อภิปรายไม่นิยมตั้งข้อกล่าวหาที่มีการอ้างเหตุผลซับซ้อนหลายชั้น เพราะจะทำให้การอภิปรายเกิดความสับสนได้ง่ายทั้งตัวผู้ฟังและตัวผู้อภิปรายเอง

การอ้างเหตุผลที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้ เป็นการอ้างเหตุผลของตรรกะนอกรูปแบบ (informal logic) ซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักกันมากนักในสังคมการเมืองของประเทศไทย ประกอบกับความหมายของคำว่า “การอ้างเหตุผล” ในตรรกะตามรูปแบบก็มีหลายความหมาย สิ่งที่เราจะเข้าใจเป็นประการแรกเกี่ยวกับการอ้างเหตุผล ก็คือความหมายของการอ้างเหตุผลเอง ภาษาที่ใช้ในการอ้างเหตุผลของการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น นักภาษาศาสตร์เห็นว่าเป็นภาษาธรรมดา (ordinary language) ที่สื่อสารกันในชีวิตประจำวันรูปแบบหนึ่ง แต่การที่นักตรรกวิทยาทราบว่าเป็นการอ้างเหตุผลเพราะสามารถสังเกตได้จากตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผล (argument marker) ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผลจึงเป็นหัวข้อที่จะนำเสนอต่อไป

การอ้างเหตุผลในครั้งหนึ่งจะเป็นการอ้างเหตุผลที่ดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับการใช้เหตุผล (reasoning) ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการอ้างเหตุผล ดังนั้น การใช้เหตุผลที่ดีและการใช้เหตุผลที่บกพร่องจึงเป็นหัวข้อที่จะเสนอถัดไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงแบ่งการศึกษาในหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

4.1.1 ความหมายของการอ้างเหตุผล

4.1.2 ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผล

4.1.3 การอ้างเหตุผลที่ดีกับการอ้างเหตุผลที่บกพร่อง

4.1.1 ความหมายของการอ้างเหตุผล

ความหมายของการอ้างเหตุผลในปัจจุบันใช้กันหลากหลาย ทั้งที่ใช้ในตรรกะตามรูปแบบและทั้งที่ใช้ในตรรกะนอกรูปแบบ ตรรกะตามรูปแบบนั้น ในสังคมการศึกษาของไทยรู้จักและคุ้นเคยกันดี เพราะมีการเรียนการสอนกันในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาทั่วไป และรู้จักกันโดยทั่วไปว่ามี 2 ระบบ คือ ตรรกวิทยาระบบนิรนัยและตรรกวิทยาระบบอุปนัย² หลักฐานที่เป็นที่ยืนยันว่า ตรรกะตามรูปแบบเป็นที่รู้จักกันดีก็คือ หนังสือและตำราทางตรรกศาสตร์/ตรรกวิทยาที่มีจำหน่ายตามร้านหนังสือทั่วไป³ สำหรับหนังสือและตำราที่เกี่ยวกับตรรกะนอกรูปแบบยังไม่พบที่เป็นภาษาไทย

ความแตกต่างของตรรกะทั้ง 2 รูปแบบมีสาเหตุมาจากนักวิชาการที่สนใจตรรกะนอกรูปแบบต้องการพัฒนาตรรกะตามรูปแบบ ซึ่งมีรูปแบบที่เป็นนามธรรมให้นำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ Fogelin, and Sinnott-Armstrong, (2001, p. VII) ได้อธิบายความแตกต่างระหว่างตรรกะตามรูปแบบและตรรกะนอกรูปแบบโดยเน้นที่วิธีการศึกษาของตรรกะทั้ง 2 แบบไว้ในหน้าคำนำของหนังสือ “Understanding Arguments: An Introduction to Informal Logic” ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 ไว้ว่า การศึกษาการอ้างเหตุผลของตรรกะตามรูปแบบเป็นการศึกษารูปแบบของการใช้เหตุผลที่เป็นนามธรรม (abstract patterns of reasoning) นอกจากนั้นแล้ว ยังจะศึกษา

²ดูรายละเอียดในหัวข้อ “2.3 ความจริงทางตรรกวิทยา”

³ยกตัวอย่างเช่น หนังสือตรรกวิทยาทั่วไป ของกิริติ บุญเจือ ซึ่งพิมพ์ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2541, หนังสือการใช้เหตุผล: ตรรกวิทยาเชิงปฏิบัติ ของปรีชา ช้างขวัญยืนและคณะ ซึ่งพิมพ์ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2541, หนังสือ ตรรกศาสตร์ ของจำนงค์ ทองประเสริฐ ซึ่งพิมพ์ครั้งที่ 11 พ.ศ. 2538, หนังสือตรรกวิทยาเบื้องต้น ของอมร โสภณวิเศษฐวังศ์ ซึ่งพิมพ์ครั้งที่ 10 พ.ศ. 2541 หรือหนังสือตรรกวิทยา ของพระยาไพศาลศิลปศาสตร์ ซึ่งพิมพ์ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2543 แต่พิมพ์ครั้งที่ 1 และ 2 ตั้งแต่ ร.ศ. 123 และ ร.ศ. 131 ตามลำดับ

หลักการทั่วไปว่าการอ้างเหตุผลนั้นๆ สมเหตุสมผลหรือไม่? ส่วนการศึกษาการอ้างเหตุผลของตรรกะนอกกรอบแบบเป็นการศึกษาภาษาเฉพาะกิจ (a particular use of language) เน้นการศึกษาที่กิจกรรมของภาษาในชีวิตประจำวันและเป็นการศึกษาที่เป็นรูปธรรม (concrete patterns)

สำหรับในประเทศตะวันตก การศึกษาเกี่ยวกับตรรกะนอกกรอบแบบเพิ่งได้รับการพัฒนาขึ้นมาเมื่อไม่กี่สิบปีมานี้ หลักฐานของการศึกษาตรรกะนอกกรอบแบบที่เห็นเป็นรูปธรรมก็คือ การก่อเกิดของวารสาร Informal Logic and critical thinking หรือการเกิดสมาคม The Association for Informal Logic and Critical Thinking และสมาคม The International Society for Study of Argumentation เป็นต้น นอกจากนั้น ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1986 มีการประชุมเกี่ยวกับตรรกะนอกกรอบแบบ ชื่อ The First International Conference on Argumentation ก็ได้รับการจัดขึ้นที่เมือง Amsterdam ประเทศเนเธอร์แลนด์ (Walton, 1983, p. x) ซึ่งเป็นการยืนยันการมีตัวตนของการศึกษาตรรกะนอกกรอบแบบได้เป็นอย่างดี

นักตรรกวิทยาผู้ปัจจุบันที่สนใจตรรกะนอกกรอบแบบเป็นพิเศษ และมีผลงานเขียนเกี่ยวกับตรรกะนอกกรอบแบบเป็นจำนวนมาก ก็คือ วอลตัน วอลตัน (Walton, 1983, pp. 1-26) กล่าวว่า การพูดโน้มน้าว (persuasion/critical discussion) นั้น ผู้พูดมีวัตถุประสงค์ที่จะโน้มน้าวบุคคลอื่นให้เชื่อข้อสรุป มุมมอง (point of view) และวิธีการในการพิสูจน์ข้อเสนอนั้นของฝ่ายตน วอลตัน (Walton, 1996, p. 23) ยังได้กล่าวอีกว่า การพูดโน้มนำน้น ประเด็นที่ยังไม่ตกลงกันนั้น คือ ความขัดแย้งของความคิดเห็นในข้อเสนอเฉพาะบางอย่าง ซึ่งฝ่ายหนึ่งว่าของตนถูก อีกฝ่ายหนึ่งปฏิเสธว่าไม่ใช่ วัตถุประสงค์ของการโต้ตอบแบบนี้คือ การเสนอการใช้เหตุผลทั้งสองฝ่ายเพื่อที่ตัดสินว่าการใช้เหตุผลของฝ่ายใดที่ดีที่สุด การพูดโน้มน้าวของวอลตันนั้นก็คือ การอ้างเหตุผลนั่นเอง

การให้คำจำกัดความของการอ้างเหตุผลดังกล่าวของวอลตันก็สอดคล้องเป็นอย่างดีกับการให้คำจำกัดความของนักตรรกวิทยาผู้สนใจตรรกะนอกกรอบแบบอีกคนหนึ่งคือ กอวิเออร์ กอวิเออร์ (Govier, 1992, pp.3-4) ให้คำจำกัดความของการอ้างเหตุผลไว้ว่า การอ้างเหตุผลประกอบด้วยข้อสรุปและข้ออ้าง ข้อสรุปจะมีเพียงหนึ่งเดียว แต่ข้ออ้างอาจจะมีมากกว่าหนึ่งก็ได้ การอ้างเหตุผลนั้น ต้องการที่จะโน้มน้าวให้บุคคลอื่นเชื่อในการอ้างเหตุผลนั้น

สำหรับเปอตีต (Pettit, online, 2003) เห็นว่า การอ้างเหตุผลเป็นการใช้เหตุผลที่โน้มน้าว (persuasive reasoning) ในที่สาธารณะ โดยให้ความหมายของการอ้างเหตุผลทั้งความหมายกว้าง (broad sense) และความหมายแคบ (narrow sense) ในความหมายกว้าง เปอตีต กล่าวว่า การอ้างเหตุผล คือ การปฏิสัมพันธ์ทางวาจา ซึ่งผู้พูดพยายามโน้มน้าวฝ่ายอื่นๆ ให้เชื่อความคิดเห็นของตน โดยให้เหตุผลเพื่อสนับสนุนความเชื่อนั้น สำหรับในความหมายแคบ เปอตีต กล่าวว่า การอ้างเหตุผล คือ ชุดของข้อเสนอนี้ผู้ให้เหตุผลเห็นว่าสนับสนุนข้อสรุป

เมื่อพิจารณาการให้คำจำกัดความการอ้างเหตุผลทั้งของ วอลตัน (1996) กอวิเออร์ (1992) และ เปอตีต (2546) ข้างต้นแล้วเห็นได้ชัดเจนว่า การกล่าวหาและการโต้ตอบข้อกล่าวหา ระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐบาลในการศึกษาคำครั้งนี้ก็คือ การอ้างเหตุผลในความหมายของ นักตรรกวิทยาทั้ง 3 คนนั่นเอง

โดยสรุปการอ้างเหตุผล ในการศึกษาครั้งนี้ก็คือ กระบวนการกล่าวหาและกระบวนการโต้ตอบข้อกล่าวหา ที่ต่างก็ปฏิเสธข้อสรุปของฝ่ายตรงข้าม และ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ก็ได้เสนอแนวทางการใช้เหตุผลเพื่อโน้มน้าวให้บุคคลที่สามเชื่อถือข้อสรุปของฝ่ายตน อุปสรรคสำคัญของ ส.ส. ผู้อภิปราย ก็คือ จะทำอย่างไรให้สาธารณชนเข้าใจคำอภิปรายของตนได้ง่ายที่สุด เนื่องจากถ้าสาธารณชน “ไม่เข้าใจ” ความหมายของคำอภิปรายเสียตั้งแต่ต้นแล้ว ความพยายามที่จะโน้มน้าวให้เชื่อก็จะล้มเหลวไปด้วย ดังนั้น ในการอภิปราย ผู้อภิปรายจึงจะมีเครื่องหมายนำทางก่อนเสมอว่า คำอภิปรายที่จะกล่าวต่อไปนั้นคืออะไร เครื่องหมายประการหนึ่งก็คือ ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผล

4.1.2 ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผล

เครื่องหมายที่จะชี้หรือแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบ การกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนก็คือ ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผล (argument marker) ซึ่งได้แก่ คำหรือวลีเหล่านี้ เช่น ดังนั้น, ฉะนั้น, เพราะฉะนั้น, เพราะว่า, จึง, ด้วยเหตุที่, ด้วยเหตุนี้, เนื่องจาก, สืบเนื่องมาจาก, เป็นผลให้, ทำให้เกิด, เราสามารถกล่าวได้ว่า และ เราสามารถสรุปได้ว่า เป็นต้น⁴

แต่อย่างไรก็ดี ในการอภิปรายทั่วไป ส.ส. ผู้อภิปรายมีวัตถุประสงค์ต้องการให้ผู้ฟังหรือผู้รับสารเข้าใจคำอภิปรายได้ง่ายที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยจะใช้คำที่สื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมา เช่นคำว่า “ข้อกล่าวหา” และในขณะที่กำลังกล่าวหา ก็แบ่งแยกอธิบายออกเป็นส่วนๆ ด้วยคำว่า ประเด็นที่หนึ่ง ประเด็นที่สอง ฯลฯ เป็นต้น

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุข ในการอภิปรายทั่วไปฯ ทั้งคณะรัฐมนตรี เกี่ยวกับประเด็นของธนาคารกรุงไทยฯ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งมีคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

⁴ตัวอย่างตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผล (argument marker) ในภาษาอังกฤษ: There fore,...; Consequently,...; Thus,...; Hence,...; So,...; It follow that,...; because,...; Since,...; Given that,...; On the ground that,...; etc.

กระผมและคณะสมาชิกพรรคร่วมฝ่ายด้านมีความเห็นร่วมกันว่า จำเป็นจะต้องเสนอญัตติไม่ไว้วางใจรัฐบาลนี้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลที่สร้างความทุกข์ยากให้กับประชาชน ทั้งประเทศ กระผมขอกล่าวหาว่าท่านนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้นำรัฐบาล ในฐานะที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจทั้งหมด ทำให้คนไทยทั้งหลายต้องเป็นหนี้อันเกิดจากการแก้ไขปัญหาทาง การเงิน โดยเฉพาะกรณีไม่แก้ไขปัญหาธนาคารกรุงไทย ปกปิด การกระทำความผิดช่วยเหลือ พวกพ้อง และในที่สุดทั้งภาระทั้งหมดให้กับประชาชนทั้งประเทศ ซึ่งกระผมจะขอกล่าวหาเป็นประเด็นๆ ไปดังต่อไปนี้ ท่านประธานที่เคารพ ประเด็นที่ 1⁵ รัฐบาลชุดนี้ปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทย (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข., น. 140-141)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้อภิปรายได้ใช้ประโยค “กระผมขอกล่าวหา” เป็นตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผลว่า ข้อกล่าวหาเป็นเช่นใด ต่อจากนั้นผู้อภิปรายก็ชี้แจงข้อกล่าวหาเป็นส่วนๆ ทีละประเด็นๆ โดยมีคำว่า ประเด็นที่ 1, 2 ฯ เป็นตัวบ่งชี้หลักฐานซึ่งนำมาสนับสนุนข้อกล่าวหาของตน ผู้อภิปรายมาสรุปในตอนท้ายดังนี้

ท่านประธานที่เคารพครับจนถึงวันนี้ผมมั่นใจว่า 4 ประเด็นที่ผมได้อภิปรายไป ประเด็นที่ 1 รัฐบาลนี้ปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทย ประเด็นที่ 2 รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหาหนี้เสียของธนาคารกรุงไทย ประเด็นที่ 3 รัฐบาลแทรกแซงการบริหารงานในธนาคารกรุงไทย เพื่อช่วยเหลือและปกป้องพวกพ้อง และ ประเด็นสุดท้าย ท่านไม่รับผิดชอบต่อปัญหาธนาคารกรุงไทย ทั้ง 4 ประเด็นนี้ ผมเห็นว่าเป็นข้อกล่าวหา⁶ที่รัฐบาลจำเป็นต้องชี้แจง (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข., น. 163)

โดยสรุป ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผลของการอภิปรายทั่วไปๆ จะเป็นข้อความที่บ่งความหมายชัดเจน เนื่องจากผู้อภิปรายต้องการให้ผู้ฟัง ซึ่งมีมากมายหลายกลุ่มและแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันในหลายสถานะ ทั้งทางด้านการงาน พื้นฐาน อาชีพ การศึกษา เข้าใจคำอภิปรายของตนได้ง่ายที่สุด ซึ่งจะได้เห็นได้ชัดเจนในกรณีที่มีการถ่ายทอดการอภิปรายทางวิทยุและโทรทัศน์ กลุ่มผู้ฟังกลุ่ม

⁵เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

⁶เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

ใหญ่ที่สุดก็คือ สาธารณชนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งอาจจะไม่รอบรู้เรื่องการเมืองมากนัก การอ้างเหตุผลที่มีการใช้ตัวบ่งชี้การอ้างเหตุผลที่ชัดเจนดังกล่าว ทำให้ผู้ฟังแยกแยะได้ง่ายและสะดวกว่า ส่วนใดคือข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาหรือหลักฐานสนับสนุน ซึ่งทำให้สะดวกในการพิจารณาว่า การอ้างเหตุผลนั้นๆ เป็นการอ้างเหตุผลที่การอ้างเหตุผลที่ดี (strong/cogent argument) หรือการอ้างเหตุผลที่บกพร่อง (fallacious argument) ได้อีกด้วย ในกรณีที่ข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา มีการอ้างเหตุผลที่ดีหรือที่บกพร่องจะเป็นตัวกำหนดว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐมนตรีมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ (responsibility) ดังจะได้กล่าวในหัวข้อถัดไป

4.1.3 การอ้างเหตุผลที่ดีกับการอ้างเหตุผลที่บกพร่อง

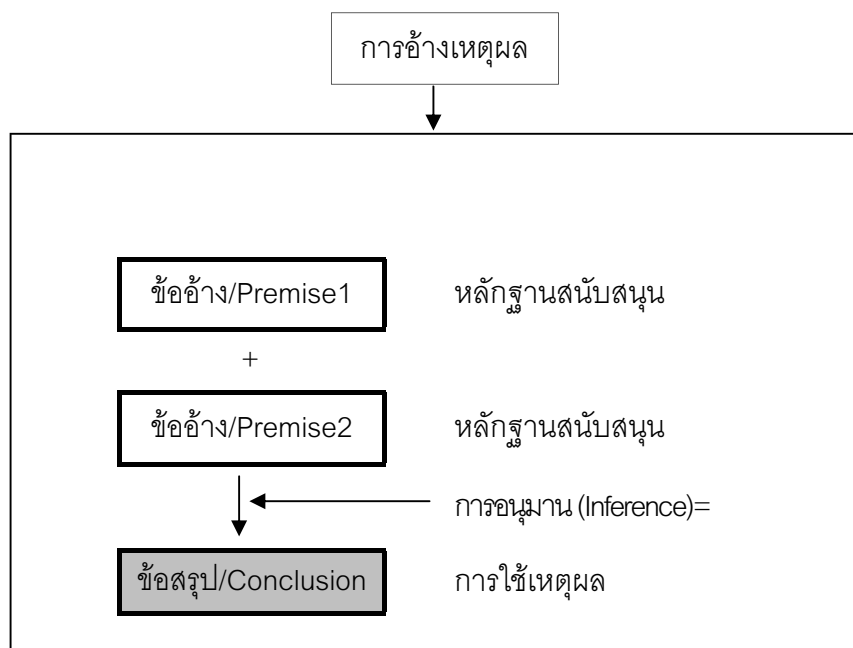
ในการศึกษาเรื่องเหตุผลของตรรกวิทยานั้น มีคำศัพท์เฉพาะทางสาขาวิชา (technical term) ที่ใช้กันค่อนข้างหลากหลาย เช่น ใช้คำๆ เดียวกันในความหมายที่แตกต่างกัน หรือใช้คำสองคำในความหมายเดียวกัน (interchangeable) บ้าง เป็นต้น ก่อนที่จะทำความเข้าใจเนื้อหาในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจึงจะอธิบายถึงคำศัพท์ 2 คำที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้เสียก่อนคือ การอ้างเหตุผล (argument) และ การใช้เหตุผล (reasoning)

ในหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดของการอ้างเหตุผลในงานวิจัยนี้ไว้แล้วว่า คือ กระบวนการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านและได้ตอบข้อกล่าวหาของคณะรัฐบาล ซึ่งการอ้างเหตุผลของทั้ง 2 ฝ่ายนั้นจะเป็นที่ยอมรับของสาธารณชนหรือไม่? จะขึ้นกับการใช้เหตุผล ถ้าการใช้เหตุผลดีหรือถูกต้อง การอ้างเหตุผลก็จะเป็นการอ้างเหตุผลที่ดีไปด้วย ประเด็นปัญหาที่น่าจะให้ความกระจ่างเป็นการแรกก็คือ การใช้เหตุผลต่างกับการอ้างเหตุผลอย่างไร?

ซัชชัย คุ่มทวีพร (2539, น. 11-13) กล่าวว่า การใช้เหตุผลเป็นขั้นตอนของการพิสูจน์สนับสนุนข้อสรุปด้วยเหตุผล กล่าวคือ เมื่อผู้ใช้เหตุผล มีข้อสรุปอยู่ในใจแล้ว และไปค้นหาจนได้เหตุผลที่สามารถนำมาเป็นหลักฐานสนับสนุนข้อสรุปนั้นได้ การนำข้อความชุดแรกหรือหลักฐานสนับสนุนมาเป็นเหตุผลเพื่ออนุมาน (inference) ว่า ข้อสรุปเป็นข้อความที่ถูกต้อง นั่นคือ การใช้เหตุผล ส่วนกระบวนการทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นนั้นคือ ภาพที่ 3 หน้าถัดไป

ภาพที่ 3

ความแตกต่างระหว่างการใช้เหตุผลกับการอ้างเหตุผล

ที่มา: ดัดแปลงจาก ชัชชัย คุ่มทวีพร (2539, น. 12)

จากแผนภาพดังกล่าวเห็นได้ว่า การใช้เหตุผลในความหมายของชัชชัย คุ่มทวีพร เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการการอ้างเหตุผล การใช้เหตุผลนั้นคือ การอนุมานข้ออ้าง/หลักฐานสนับสนุนเพื่อสนับสนุนว่า ข้อสรุปถูกต้องตามหลักของตรรกวิทยา ซึ่งพระมหาบุญไทย ดั่งวงศ์ (2540, น. 81) ก็มีความเห็นตรงกันกับความเห็นของชัชชัย คุ่มทวีพร โดยกล่าวว่า การอนุมาน คือ ความสัมพันธ์เชิงสนับสนุนที่ข้ออ้างมีต่อข้อสรุป สำหรับวอลตันก็มีความเห็นเช่นเดียวกันกับ ชัชชัย คุ่มทวีพร เช่นเดียวกัน โดยวอลตัน (Walton, 1996, p. 28) เห็นว่า การใช้เหตุผลเป็นขั้นตอนของการอนุมานข้อเสนอดังข้อสรุป ซึ่งแองเจเลส (Angeles, 1981, p. 120) ก็มีความเห็นเช่นเดียวกับ นักตรรกวิทยาทั้ง 3 ท่านที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

เพื่อให้เข้าใจความแตกต่างระหว่างการอ้างเหตุผลและการใช้เหตุผลให้ได้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายข้างต้นดังนี้

จากตัวอย่างบางส่วนของญาติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 ที่ยกตัวอย่างไปแล้วข้างต้นว่า คณะรัฐมนตรีประพฤติดนเป็นช่องโหว่ เกื้อกูลต่ออำนาจ เกื้อหนุนทุกชนิดให้ดำรงอยู่ และขยายตัวในบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นการค้ายาเสพติด การค้าของเถื่อน

ทุกชนิด และการทำผิดกฎหมายนานาประการนั้น ในการอภิปรายครั้งนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านได้นำเหตุการณ์ทางการเมืองที่มีการจับกุมนายหลิว ซึงกชวมาเลเซียในข้อหาค้าซีดีเถื่อนและวิดีโอเถื่อนที่บริเวณทางเข้าประตูของบ้านพิษณุโลก การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจและศุลกากรเข้าตรวจค้นบ้านของนายฉลง เรี่ยวแรง ส.ส. พรรคประชากรไทย กลุ่มงูเห่า เนื่องจากมีผู้แจ้งว่าบ้านหลังดังกล่าวมีการผลิตซีดีเถื่อน และการปล่อยผู้ต้องหาในคดีค้ายาบ้า ซึ่งเจ้าหน้าที่จับกุมตัวมาจากบ้านพักของนายสุรัชย์ เงินทองผู้ต้องหาค้ายาบ้าซึ่งหลบหนีออกนอกประเทศไป มาเป็นหลักฐานสนับสนุน

จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่มีความประสงค์ที่จะยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ซึ่งเป็นข้อกล่าวหาชั้นสูงสุดว่า คณะรัฐมนตรี “ไม่สมควรที่จะบริหารราชการต่อไป” รวมถึงญัตติที่ว่า คณะรัฐมนตรีประพฤติดนเป็นช่องโหว่ เกื้อกูลต่ออำนาจเถื่อนทุกชนิดให้ดำรงอยู่ และขยายตัวในบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นการค้ายาเสพติด การค้าของเถื่อนทุกชนิด และการทำผิดกฎหมายนานาประการ และเหตุการณ์ทางการเมืองที่มีการจับกุมผู้ค้าซีดีเถื่อน การปล่อยผู้ต้องหาในคดีผู้ค้ายาบ้า และการค้นบ้านของนายฉลง เรี่ยวแรง ทั้งหมดนี้คือ การอ้างเหตุผล

กระบวนการที่ ส.ส. ฝ่ายค้านอนุมานว่า เหตุการณ์ทางการเมือง 3 เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นหลักฐานสนับสนุนญัตติฯ ดังได้ยกตัวอย่างไปนั้น คือ การใช้เหตุผล ส่วนกระบวนการที่ ส.ส. ฝ่ายค้านอนุมานว่า ญัตติฯ ของตนเป็นหลักฐานสนับสนุนว่า คณะรัฐมนตรีสมควรที่จะออกไปจากตำแหน่งของการบริหารราชการแผ่นดินได้แล้ว ก็คือ การใช้เหตุผลเช่นเดียวกัน

การอ้างเหตุผลแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ การอ้างเหตุผลที่ดี และการอ้างเหตุผลที่บกพร่อง การอ้างเหตุผลที่บกพร่องบางประเภท มีนักตรรกวิทยาได้จัดประเภทและกำหนดชื่อไว้ว่า เหตุผลวิบัติ (fallacy) ดังนั้นในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจึงจะแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

4.1.3.1 การอ้างเหตุผลที่ดี

4.1.3.2 การอ้างเหตุผลที่บกพร่อง

4.1.3.3 เหตุผลวิบัติ

4.1.3.1 การอ้างเหตุผลที่ดี การอ้างเหตุผลที่ดี นักวิชาการผู้สนใจการอ้างเหตุผลเช่น กอวิเออร์ (Govier, 2001, p. 70) กล่าวว่า ตรรกะในรูปแบบนั้น การอ้างเหตุผลที่ดีมีองค์ประกอบ 2 ประการคือ

- 1) ข้ออ้าง (premisses) ต้องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อสรุป (conclusion)
- 2) ข้ออ้างต้องเป็นความจริง

กอวิเออร์ (Govier, pp. 169-170) ได้พัฒนาหลักการพื้นฐานดังกล่าวมาเป็นหลักเกณฑ์ของการอ้างเหตุผลที่ดีจำนวน 7 ข้อดังนี้

1) กรณีที่หลักฐานสนับสนุนนั้น มี 2 หน้าก็คือ ทำหน้าที่สนับสนุนข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับสูงกว่า และทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาโดยมีหลักฐานสนับสนุนย่อย ถ้าหลักฐานสนับสนุนย่อยนั้นสมเหตุสมผล (cogent) หลักฐานสนับสนุนดังกล่าว ยอมรับได้

2) หลักฐานสนับสนุนนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหาหรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริงหลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

3) หลักฐานสนับสนุนนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันมาก่อนหน้านี้นี้แล้ว (a priori)

4) หลักฐานสนับสนุนนั้นเป็นความรู้สามัญโดยทั่วไป

5) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

6) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับความยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

7) หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น การอ้างเหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านการในการอภิปรายทั่วไปฯ จะเป็นการอ้างเหตุผลที่ดีได้ด้วยหลักใหญ่ 2 ประการนี้คือ

1) ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เนื่องจากข้อสรุปสูงสุดของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็คือ คณะรัฐบาลไม่สมควรที่จะบริหารราชการแผ่นดินต่อไปได้แล้ว ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งเป็นหลักฐานสนับสนุนก็จะต้องเป็นเรื่องเดียวกัน คือ เป็นเรื่องที่เกิดจากนโยบายของรัฐบาล หรือรัฐบาลเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดผลเสียหาย เป็นต้น

2) หลักฐานสนับสนุนจะต้องเป็นที่ยอมรับได้ ซึ่งหลักในวิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนจะใช้ได้หรือไม่? ก็คือ เกณฑ์ของการอ้างเหตุผลที่ดี 7 ข้อดังกล่าว

ยกตัวอย่างเช่น ญัตติที่ยกตัวอย่างมาแล้วข้างต้นที่ว่า คณะรัฐมนตรีประพฤติตนเป็นช้องโจร เกื้อกูลต่ออำนาจเถื่อนทุกชนิดให้ดำรงอยู่ และขยายตัวในบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นการค้ายาเสพติด การค้าของเถื่อนทุกชนิด และการทำผิดกฎหมายนานาประการ ญัตติดังกล่าวนี้ ถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายได้อย่างชัดเจนว่า คณะรัฐบาลได้กระทำการเช่นนั้นจริง ก็แสดงว่าการอ้างเหตุผลนี้มีโอกาสที่จะเป็นการอ้างเหตุผลที่ดี แต่เนื่องจากญัตติดังกล่าว ยังต้องการหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง เพราะ ญัตตินี้ทำหน้าที่ 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นหลักฐานสนับสนุนข้อกล่าวหาสูงสุดที่ว่า คณะรัฐมนตรี “ไม่สมควรที่จะบริหารราชการต่อไป” หน้าที่ประการที่สอง ก็คือ เป็นข้อกล่าวหาที่ต้องการหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง ซึ่ง ส.ส. ฝ่ายค้านได้นำเหตุการณ์ทางการเมืองมาสนับสนุน 3 ประการคือ

1) การจับกุมนายพลวิชัย ชิงชาวมาเลเซียในข้อหาค้าซีดีเถื่อนและวิดีโอเถื่อนที่บริเวณทางเข้าประตูของบ้านพิษณุโลก

2) การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจและบุคลากรเข้าตรวจค้นบ้านของนายฉลอง เรี่ยวแรง ส.ส. พรรคประชากรไทย กลุ่มงูเห่า เนื่องจากมีผู้แจ้งว่าบ้านหลังดังกล่าวมีการผลิตซีดีเถื่อน

3) การปล่อยผู้ต้องหาในคดีค้ายาบ้าซึ่งเจ้าหน้าที่จับกุมตัวมาจากบ้านพักของ นายสุรัช เงินทองผู้ต้องหาค้ายาบ้าซึ่งหลบหนีออกนอกประเทศไป

กระบวนการอ้างเหตุผลนี้ สมมุติว่าเหตุการณ์ทางการเมืองทั้ง 3 ประการเป็นความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก กล่าวคือ คณะรัฐมนตรีมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำทั้งหมด ดังที่ ส.ส. ฝ่ายค้านกล่าวหา ก็จะทำให้ญาติของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า คณะรัฐมนตรีประพฤติตนเป็นช่องโหว่ เกื้อกูลต่ออำนาจเถื่อนทุกชนิดให้ดำรงอยู่ และขยายตัวในบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็น การค้ายาเสพติด การค้าของเถื่อนทุกชนิด และการทำผิดกฎหมายนานาประการ เป็นหลักฐานสนับสนุนที่ยอมรับได้ ดังนั้น ข้อกล่าวหาสูงสุดที่ว่า คณะรัฐมนตรี “ไม่สมควรที่จะบริหารราชการต่อไป” ก็เป็นการอ้างเหตุผลที่ดีไปด้วย ตามเกณฑ์การอ้างเหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ดังกล่าว

จากการที่ข้อกล่าวหาดังกล่าวอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลและหลักฐานสนับสนุนยอมรับได้ ดังนั้น ก็แสดงให้เห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านผู้นั้นอภิปรายอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

ในกรณีที่บุคคลหรือคณะรัฐมนตรีซึ่งมีหน้าที่ตอบชี้แจงหรือได้ตอบข้อกล่าวหา การอ้างเหตุผลของคณะรัฐมนตรี จะเป็นการอ้างเหตุผลที่ดีได้ด้วยหลักใหญ่ 2 ประการนี้คือ

1) ข้อได้ตอบการกล่าวหาต้องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

2) หลักฐานสนับสนุนจะต้องเป็นที่ยอมรับได้

ถ้าคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีอยู่หลักใหญ่ 2 ประการดังกล่าว นั่นก็แสดงว่า รัฐมนตรีผู้อภิปรายมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

เมื่อพิจารณาถึงประเด็นเกี่ยวกับความจริง 3 ประการ กล่าวคือ ความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก ความจริงทางตรรกวิทยาซึ่งก็คือ ข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนซึ่งเป็นการอ้างเหตุผลที่ดี และ “ความจริง”ทางการเมือง ที่นำมาจากเหตุการณ์ทางการเมืองมีความตรงกัน ซึ่งก็ส่งผลให้ ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ไปด้วย สำหรับประเด็นที่ว่า การกล่าวหา/การได้ตอบข้อกล่าวหาดังกล่าวถ้าเป็นการอ้างเหตุผลที่บกพร่องแล้ว ความจริง 3 ประการจะมีความตรงกันหรือไม่? และผู้อภิปรายจะมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่? ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

4.1.3.2 การอ้างเหตุผลที่บกพร่อง การอ้างเหตุผลที่บกพร่องก็คือ การอ้างเหตุผลที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับการอ้างเหตุผลที่ดี กล่าวคือ ในกรณีที่ เป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน

1) ข้อกล่าวหาไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

2) หลักฐานสนับสนุนยอมรับไม่ได้⁷
สำหรับกรณีที่เป็นคณะรัฐมนตรี คำอธิบายของรัฐมนตรีการอ้างเหตุผลที่บกพร่องจะเกิดจาก

- 1) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่เกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา
- 2) หลักฐานสนับสนุนยอมรับไม่ได้

ยกตัวอย่างเช่น

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 นายสุวิชัย พันธะเศรษฐ์ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็น ส.ส. ฝ่ายค้านได้อภิปรายต่อการโจมตีนายปรีดี พนมยงค์ว่า มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต จึงอ่าน “รายงานความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ ในการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต” ด้วย “ความไม่จริง” ดังนี้

ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองนั้น ลักษณะของบาดแผลแสดงว่า เป็นไปได้⁸
แต่ไม่ปรากฏเหตุผลหรือหลักฐานอย่างใดว่า ได้เป็นเช่นนั้นโดยแน่ชัด
คณะกรรมการจึงไม่สามารถจะชี้ชัดว่าเป็นกรณีหนึ่งกรณีใดในสองกรณีนี้

⁷ กอวิเออร์ (Govier, pp. 169-170) ยังกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับพิจารณาเหตุผลที่บกพร่องไว้ 7 ประการ ดังนี้

- 1) หลักฐานสนับสนุนไม่ได้รับการยอมรับจากความรู้พื้นฐานทั่วไป, ความรู้ก่อนประสบการณ์, การทดสอบที่ยอมรับได้และผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ
- 2) ความรู้ก่อนประสบการณ์พบว่าหลักฐานสนับสนุนนั้นๆ ผิด
- 3) หลักฐานสนับสนุนขัดแย้งกันเอง
- 4) หลักฐานสนับสนุนคลุมเครือหรือกำกวมจนไม่สามารถตัดสินได้ว่า ยอมรับได้หรือยอมรับไม่ได้

- 5) หลักฐานสนับสนุนขึ้นอยู่กับสมมุติฐานที่ไม่ยอมรับหรือยังมีความขัดแย้งกันอยู่
- 6) หลักฐานสนับสนุนมีความไม่แน่นอนมากกว่าข้อสรุป
- 7) หลักฐานสนับสนุนกับข้อสรุปเป็นสิ่งเดียวกัน

⁸ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

ทั้งนี้เป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานที่จะดำเนิน การสืบสวนและปฏิบัติตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาต่อไป (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1046-1047)

ผู้ท้อภิปรายชี้ให้เห็นว่าคำอภิปรายของของนายสุวิทย์ พันธเศรษฐ คือ ความไม่จริง ก็คือนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรมและคมนาคม ซึ่งได้ท้อภิปรายไว้ดังนี้

ที่ข้าพเจ้าว่า ท่านพยายามหลอกลวงประชาชนนั้น ข้าพเจ้าขอชี้ให้เห็นดังนี้ คือ ท่านอ่านตอนหนึ่งว่า ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองตามหลักของบาดแผล แสดงว่าเป็นไปไม่ได้ นี่ท่านเติมคำว่า “ไม่” แต่ความจริงนั้นในรายงานของคณะกรรมการ ไม่มีคำว่า “ไม่” คือ อ่านว่า “ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองนั้น ลักษณะของบาดแผลแสดงว่าเป็นไปได้” เพราะฉะนั้นการที่ท่านเติมคำว่า “ไม่” คำเดียวนี้ทำให้ก่อนให้เกิดความเข้าใจผิดอย่างยิ่งต่อผู้ฟัง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1046-1047)

จากการตรวจสอบ “รายงานความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ ในการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต” ก็พบว่า คำอภิปรายของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ถูกต้อง ซึ่งตรงกับเกณฑ์ของการอ้างเหตุผลที่ดีข้อ 5) ที่ว่า “หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม” คำอภิปรายของนายสุวิทย์ พันธเศรษฐ จึงเป็นความไม่จริง

จากตัวอย่างข้างต้นนั้น คำอภิปรายของนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์เป็นคำอภิปรายที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ส่วนคำอภิปรายของนายสุวิทย์ พันธเศรษฐจึงเป็นคำอภิปรายที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับความจริง 3 ประการกับการอ้างเหตุผลที่บกพร่องนี้ มีความสลับซับซ้อนมากกว่าความจริง 3 ประการกับการอ้างเหตุผลที่ดี กล่าวคือ เมื่อการอ้างเหตุผลเป็นการอ้างเหตุผลที่ดี ความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก กับความจริงทางตรรกวิทยา และ “ความจริง” ทางการเมืองจะมีความตรงกัน แต่การอ้างเหตุผลที่บกพร่องหรือการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผล ซึ่งถือว่าเป็น “ความไม่จริง” ทางตรรกวิทยาในบางประเด็นนั้น อาจจะยังเป็นความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก หรือ “ความจริง” ทางการเมืองอยู่ก็ได้

ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ผู้อภิปรายนำความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก และ “ความจริง” ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุนที่ไม่เกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับ ข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

นายจาตุรนต์ ฉายแสง ส.ส. จังหวัดฉะเชิงเทรา พรรคความหวังใหม่ ได้อภิปรายตั้ง ข้อกล่าวหาว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังใช้อำนาจแต่งตั้งผู้บริหารของธนาคารกรุงไทยฯ เพื่อจะปกปิดความผิดที่อาจจะสาวไปถึงนายศิริรินทร์ นิมมานเหมินท์” โดยมีหลักฐานสนับสนุน ประเด็นหนึ่งคือ “มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของธนาคารกรุงไทยฯ โดยใช้อิทธิพลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง” หลังจากนั้น นายจาตุรนต์ ฉายแสงก็อธิบายการแต่งตั้งนายศิวงค์ จังศิริ เป็นประธานกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ แทนนายมีชัย วีระไวทยะ การแต่งตั้งนายไพโรจน์ วโรภาส เป็นกรรมการบริหารฯ และแต่งตั้งนายสิงห์ ดังทัตสวัสดิ์มาเป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารกรุงไทยฯ เป็นต้น

หลักฐานสนับสนุนของนายจาตุรนต์ ฉายแสง ที่ว่า “มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของธนาคารกรุงไทยฯ โดยใช้อิทธิพลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง” นั้นเป็นการอ้างเหตุผลที่บกพร่องหรือเป็นการใช้เหตุผลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สมเหตุผล เนื่องจากนายจาตุรนต์ ฉายแสง กล่าวหาไปในอนาคตว่า ถ้าแต่งตั้งบุคคลดังกล่าวเข้าไปทำหน้าที่ดังที่นายจาตุรนต์ ฉายแสง กล่าวอ้างนั้น จะทำให้บุคคลดังกล่าวเข้าไปช่วยเหลือปกป้องความผิดของนายศิริรินทร์ นิมมานเหมินท์ ที่อาจจะพบได้ในอนาคต แต่ตั้งแต่มีเหตุการณ์วิกฤตเศรษฐกิจจนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งกำลังมีการอภิปรายทั่วไป อยู่ นั้น ยังไม่มีหน่วยงานของรัฐหน่วยงานใดกล่าวโทษว่า นายศิริรินทร์ นิมมานเหมินท์กระทำความผิดใดๆ หลักฐานสนับสนุนของนายจาตุรนต์ ฉายแสงดังกล่าวจึงเป็น ความไม่จริงทางตรรกวิทยา ประเภทการใช้เหตุผลที่พึ่งปรารถนาหรือไม่พึ่งปรารถนา (the fallacy of special pleading)

อย่างไรก็ดี คำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ฉายแสงที่ว่า “มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของธนาคารกรุงไทยฯ โดยใช้อิทธิพลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง” อาจจะเป็น ความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก และ “ความจริง” ทางการเมืองการก็เป็นไปได้ เพราะ สังคมไทยนั้นเป็นสังคมอุปถัมภ์ การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของธนาคารกรุงไทยฯ ดังกล่าว อาจจะเป็นไปได้ว่า มีอิทธิพลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเข้าไปเกี่ยวข้องจริงๆ ทั้งที่ตัว รัฐมนตรีอาจจะไม่รู้ไม่เห็นกับการกระทำดังกล่าวก็เป็นไปได้

จากตัวอย่างข้างต้น การใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุผลสมผลของนายจาตุรนต์ ฉายแสง ดังกล่าวนั้น มีนักวิชาการได้กำหนดชื่อเพื่อความสะดวกในการสื่อสารว่า การใช้เหตุผลที่พึ่งปรารถนา

หรือไม่พึงปรารถนาหรือกำหนดชื่อรวมของการใช้เหตุผลที่ไม่ถูกต้องเหล่านั้นก็คือ เหตุผลวิบัติ (fallacy) ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงเป็นบางประเภทเท่าที่พบเห็นกันในการอภิปรายทั่วไป ในหัวข้อถัดไป

4.1.3.3 เหตุผลวิบัติ เหตุผลวิบัตินั้น ในตัวเองไม่ใช่เป็นหลักการของการใช้เหตุผลที่ไม่ถูกต้อง แต่เป็นข้อสังเกตและการเก็บรวบรวมการใช้เหตุผลที่ไม่ถูกต้อง มาจัดตั้งชื่อและแยกประเภททำเป็นหมวดหมู่ไว้ โคปี (Copi, 1986, p. 162) กล่าวว่า เหตุผลวิบัติ หมายถึง การอ้างเหตุผลที่ดูเหมือนว่า จะถูกต้องแต่ไม่ใช่ เฟิร์ทไซด์และโฮเธอร์ (Fearnside and Hother, 1959, p. 3) กล่าวว่า เหตุผลวิบัติเป็นการใช้เหตุผลที่ผิด หรือมีเล่ห์เหลี่ยม เพื่อโน้มน้าวให้เชื่อในสิ่งที่ไม่สมเหตุสมผล ส่วนพจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2540, น. 36) ให้ความหมายไว้ว่า “กระบวนการอ้างเหตุผลที่ไม่ถูกต้องแต่ดูเหมือนว่าถูกต้อง บางครั้งจึงกลายเป็นการใช้คำพูดหลอกล่อให้ผู้ฟังหลงเชื่อว่าสมเหตุสมผล”

การใช้เหตุผลที่เป็นเหตุผลวิบัตินั้น ถึงแม้จะพบในหนังสือทางตรรกวิทยาเกือบทุกเล่ม แต่ปรากฏว่า การแบ่งประเภทยานั้น แตกต่างและหลากหลาย โคปี (Copi, 1986, p. 100; 1994, p. 115) กล่าวว่า หนังสือ Sophistical Refutations ของอริสโตเติลมีเหตุผลวิบัติ 13 ประเภท ส่วนหนังสือ Fallacy: The Counterfeit of Argument ของ เฟิร์ทไซด์และโฮเธอร์ (Fearnside and Hother, 1959) มีเหตุผลวิบัติ 51 ประเภท ส่วนหนังสือ Historian's Fallacies ของ ฟิชเชอร์ (David Hackett Fischer, 1970) มีเหตุผลวิบัติ 112 ประเภท

ในการศึกษาครั้งนี้ จึงจะอธิบายเหตุผลวิบัติเฉพาะเท่าที่พบบนเป็นประจำในสังคมการเมืองของไทย จำนวน 13 ประเภท ดังนี้คือ

1) การสรุปผิด (faulty generalization)

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ตรรกะระบบอุปนัยจะสรุปความรู้ทั่วไปจากเหตุการณ์เฉพาะที่เกิดจากประสบการณ์ แต่การสรุปในลักษณะอย่างนั้นอาจทำให้การใช้เหตุผลนั้นบกพร่องและเป็นเหตุผลวิบัติได้ ซึ่งมี 2 ประการ

ประการแรกเกิดจากการด่วนสรุปโดยมีข้อมูลไม่มากพอ (hasty generalization/ jumping to conclusion) ยกตัวอย่างเช่น ในสถานการณ์การซื้อผลไม้ เมื่อผู้ขายยื่นผลไม้ให้ลูกค้าชิม ซึ่งโดยปกติผู้ขายก็จะยื่นผลไม้ที่มีรสดีให้ เมื่อลูกค้าชิมแล้วและรสชาติอร่อยถูกใจ ก็มักจะสรุปว่า ผลไม้ในร้านอร่อยทั้งหมด ซึ่งเมื่อซื้อไปแล้วอาจจะพบว่า เป็นการสรุปผิดเพราะผลไม้ที่ซื้อไปรสชาติไม่เหมือนกับรสชาติของผลไม้ที่ได้ชิม

ประการที่สองเกิดจากการสรุปจากข้อมูลซึ่งไม่เป็นตัวแทนที่ถูกต้อง (unrepresentative generalization) ยกตัวอย่างเช่น ในรายการโทรทัศน์ เช่น รายการถึงลูกถึงคนทางช่อง 9 (modern

nine) มักจะเปิดโอกาสให้ผู้ติดตามรายการโทรทัศน์เข้าไปแสดงความเห็น ความเห็นผู้จัดรายการได้รับนั้น ไม่ได้เป็นความเห็นส่วนใหญ่ของผู้ฟังทั้งหมด ซึ่งอาจจะตรงกับความเห็นของคนส่วนใหญ่หรือไม่ก็ได้

2) ภาษากำกวม (ambiguity)

โดยธรรมชาติของการสื่อสารแล้ว ผู้ส่งสารจะมีความเข้าใจกับสารที่ต้องการสื่อออกไปเป็นอย่างดี แต่ผู้รับสารนั้นอาจจะเกิดความกำกวมกับความหมายของสารนั้นก็ได้ ความกำกวมของภาษาอาจจะเกิดจากโครงสร้างของภาษาที่ใช้คำขยายผิดที่ การใช้คำที่มีความหมายหลายนัย ฯลฯ เป็นต้น และอาจจะเกิดขึ้นได้ทั้งโดยการตั้งใจและไม่ตั้งใจของผู้อภิปราย ยกตัวอย่างเช่น

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 นายदनัยฤทธิ์ วัชรารภรณ์ ส.ส. จังหวัดศรีสะเกษ พรรคความหวังใหม่ กล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ประเด็นหนึ่งว่า “รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยไม่รู้กฎหมาย” คำกล่าวหานี้ ยังต้องการคำอธิบายอีกจำนวนหนึ่งว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่รู้กฎหมายข้อไหน และไม่รู้กฎหมายอย่างไร และนายदनัยฤทธิ์ วัชรารภรณ์ มีหลักฐานสนับสนุนอย่างไรบ้าง แต่นายदनัยฤทธิ์ วัชรารภรณ์ กล่าวหาแต่เพียงสั้นๆ แค่นั้น จึงเกิดความกำกวมขึ้น

ความกำกวมที่เกิดจากภาษาไม่ว่าด้วยสาเหตุใดในงานวิจัยนี้จะถือว่าเป็นเหตุผลวิบัติที่รวมอยู่ในประเภทภาษากำกวมทั้งสิ้น

อย่างไรก็ดี ภาษากำกวมที่นิยมใช้ในการอภิปรายประเภทหนึ่งก็คือ คำย้อมสีหรือภาษาเร้าอารมณ์ (colored words/emotion language) เหตุผลวิบัติที่เกิดจากคำย้อมสีหรือภาษาเร้าอารมณ์เกิดขึ้น เพราะในการสื่อความหมายออกไปแต่ละครั้ง ในความหมายหนึ่งๆ จะมีคำให้เลือกใช้หลายคำ กล่าวคือ มีทั้งคำที่สื่อความหมายเป็นกลาง สื่อความหมายไปในทางเลวลง และสื่อความหมายไปในทางดีขึ้น ในทางภาษาศาสตร์เรียกคำที่มีความหมายในลักษณะนี้ว่า ความหมายโดยนัย (connotative meaning) ความหมายโดยนัยเป็นความหมายที่ไม่คงที่เสมอไป แต่จะแปรเปลี่ยนได้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม สังคม ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ หรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล (พิณทิพย์ ทวยเจริญ, 2543, น. 99) คำย้อมสีต่างๆ นั้น ทำให้ผู้ฟังเข้าใจไปตามที่ผู้กล่าวต้องการ ซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง จึงถือว่าเป็นเหตุผลวิบัติประเภทหนึ่ง

3) การอ้างสิ่งที่น่าเชื่อถือ/การอ้างสิ่งที่มีคุณวิเศษ/การอ้างปฐุมจารย์ (appeal to authority/ Ipse dixit/ he say so!)

ฮอสเปอร์ (Hosper, 1967, pp. 122-141) กล่าวว่า ที่มาของความรู้ของมนุษย์มี 4 ประการ ดังนี้คือ

- 1) จากประสบการณ์ทางอินทรีย์ (sense experience)
- 2) จากเหตุผล (reason)/ ตรรกะระบบนิรนัย
- 3) จากผู้รู้ (authority) / ตำรา / คัมภีร์
- 4) จากการหยั่งรู้ (intuition) / วิวรณ์ (revelation)

จากแหล่งความรู้ทั้ง 4 ประการนั้น ส่วนใหญ่เราจะได้รับความรู้จากผู้รู้ เช่น จากการเรียน จากการอ่านหนังสือ ฯลฯ เมื่อมีปัญหาที่ต้องถกเถียงกันด้วยเหตุผล ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมักจะอ้างถึงความรู้ที่มาจากผู้เชี่ยวชาญเสมอๆ การอ้างสิ่งที่น่าเชื่อถือ/การอ้างสิ่งที่มีคุณวิเศษ/การอ้างปฐมาจารย์ อาจจะเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลหรือเป็นเหตุผลวิบัติก็ได้ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2545, น. 16) แนะนำวิธีการไตร่ตรองว่า จะยอมรับความรู้แบบนี้ได้หรือไม่? ไว้ 3 ข้อ ดังนี้คือ

- 1) แน่ใจว่าผู้รู้นั้น เชี่ยวชาญในด้านนั้นจริง
 - 2) ถ้ามีผู้รู้ให้ความเห็นขัดแย้งกัน ควรเสาะหาความรู้จากแหล่งอื่นๆ เพิ่มเติม
 - 3) ยอมรับความรู้นั้นต่อเมื่อเรารู้ว่า ถ้ามีเวลา กำลังงาน และสมรรถภาพเพียงพอ
- ดังนั้น ความรู้ที่มาจากผู้รู้ รวมถึง ผู้มีชื่อเสียง ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ตำรา คัมภีร์

ผลงานวิจัย ตัวเลขสถิติ และผลการทดลอง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนอาจมีความผิดพลาดได้ทั้งสิ้น ซึ่งในกรณีที่เป็นการใช้เหตุผล การใช้เหตุผลนั้นก็ย่อมเป็นเหตุผลวิบัติ ยกตัวอย่างเช่น ในการเลือกตั้งซ่อม ส.ส. จังหวัดสงขลา เมื่อประมาณต้นปี พ.ศ. 2547 เมื่อพรรคไทยรักไทยซึ่งเป็นพรรคแกนนำรัฐบาลมีความเชื่อมั่นในสถิติที่เก็บมาว่า ฝ่ายตนเองจะเป็นผู้ชนะการเลือกตั้ง และถ้าจะแพ้ก็ไม่เกินร้อยละ 2 แต่ผลการเลือกตั้งปรากฏออกมาว่า ผู้สมัครจากพรรคประชาธิปัตย์ชนะผู้สมัครจากพรรคไทยรักไทยอย่างขาดลอย นี่จึงเป็นตัวอย่างของเหตุผลวิบัติประเภทการอ้างปฐมาจารย์ได้เป็นอย่างดี

4) การอ้างคนหมู่มาก (appeal to number/impressing by large number/ “got on the band wagon”)

โดยปรกติ คนเรานิยมยกย่องความเห็นของคนส่วนมาก โดยเห็นว่าการที่คนส่วนมากเชื่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เรื่องดังกล่าวมักจะเป็นข้อเท็จจริง แต่ก็ไม่ใช่สิ่งที่เป็นจริงเสมอไป เพราะคนหมู่มากอาจจะมีความเข้าใจในเรื่องหนึ่งเรื่องผิดๆ พร้อมกันทั้งหมดก็ได้ เช่น ในยุคสมัยหนึ่งคนในยุโรปเชื่อกันว่า โลกแบน เป็นต้น หรือการที่นักการเมืองไทยชอบกล่าวอ้างว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการเป็นเช่นนั้น ถ้ากล่าวอ้างนั้นเป็นการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผลก็จะ เป็นเหตุผลวิบัติประเภทนี้

5) การอ้างผู้อื่นเป็นตัวอย่าง

การใช้เหตุผลแบบนี้ ผู้ใช้เหตุผลจะอ้างว่า ผู้อื่นก็กระทำเหมือนกับตน ฉะนั้นเมื่อผู้อื่นทำได้ตนเองก็ควรทำได้เหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่น กรณีของนายรณฤทธิ์ชัย คานเขต ส.ส. จังหวัดยโสธร พรรคความหวังใหม่ที่ไปให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ภาษาไทยที่ออกในสหรัฐอเมริกา ยอมรับว่า ต้องซื้อเสียงในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านๆ มา และแม้เมื่อได้เป็น ส.ส. แล้วก็ต้องหาเงินตามน้ำด้วยการฮั้วการประมูลงานต่างๆ ของหน่วยราชการ เพื่อหาเงินไปจ่ายภาษีสังคม

หลังจากที่ตกเป็นข่าวอื้อฉาวแล้ว นายรณฤทธิ์ชัย คานเขต ได้ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ในประเทศเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว โดยในคำให้สัมภาษณ์จะมีแนวทางคำอธิบายในทำนองว่า นี่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติ และใครๆ ก็ทำเหมือนกันหมดไว้อย่างชัดเจน เช่นในเรื่องของการซื้อเสียงเพื่อให้ได้รับเลือกตั้ง นายรณฤทธิ์ชัย คานเขตกล่าวว่า

ผมคิดว่าประเด็นการซื้อเสียงนั้นเป็นเรื่องที่รู้ๆ กันอยู่ ผมรู้แน่เพราะลงสมัครรับเลือกตั้งที่อุบลฯ 2 สมัย ที่กรุงเทพฯ 2 สมัย และที่ จ.ยโสธร ในทางการเมืองมีการจับประเด็นไปพูด ทำให้เกิดความเสียหาย ใครที่พูดว่าไม่มีควรละอายแก่ใจบ้าง

ผมลงสมัคร ส.ส.ที่ กทม. 2 ครั้ง เห็นอะไรว่ากรุงเทพฯ มีการซื้อเสียงเหมือนที่ต่างจังหวัด⁹ ผมบอกว่าในประเทศไทยคงไม่มีตรงไหนที่เราจะทำตามอุดมการณ์ของเราได้ (มติชนรายวัน, 2540ก, น. 18)

สำหรับพฤติกรรมการกิน “ตามน้ำ” นั้น นายรณฤทธิ์ชัย คานเขตอธิบายกับหนังสือพิมพ์ภาษาไทยในสหรัฐอเมริกาว่า

นี่คือการตามน้ำ เวลาประมูลนี้ เราขอกับทางเจ้าของงาน ขอกับ รพช.

(สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท) ขอกับโยธาฯ ขอกับสาธารณสุข ขอกับทางจังหวัด ทางอำเภอ ว่างานขึ้นนี้ ขอให้พวกเราทำนะ ฮั้วก็คือฮั้วเหมือนเดิม จ่ายก็เปอร์เซ็นต์ก็จ่ายเหมือนเดิมนั่นแหละ แต่ว่าขอให้พวกเราได้กลายเป็นเรื่องธรรมดาๆ ที่ใครๆ ก็ทำ¹⁰ (มติชนรายวัน, 2540ข, น. 18)

⁹ เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

¹⁰ เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

การที่นายรณฤทธิ์ชัย คานเขตกล่าวอ้างว่า “ใครๆ ก็ทำ” นั้นเป็นการอ้างผู้อื่นเป็นตัวอย่าง เพราะการกระทำดังกล่าว นายรณฤทธิ์ชัย คานเขตรู้ดีว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายอย่างแจ่มชัด แต่เมื่อได้สัมผัสภาระหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งไปแล้ว จึงต้องมาให้เหตุผลกับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆ ว่า “ใครๆ ก็ทำ” ซึ่งการใช้เหตุผลเช่นนี้ ก็เป็นเหตุผลวิบัติประเภทหนึ่ง

6) การแย้งที่ตัวบุคคล/การศอกกลับ (personal attack/ad hominem)

การใช้เหตุผลในลักษณะนี้ การกล่าวหา/การโต้ตอบข้อกล่าวหาไม่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ได้แย้งกันอยู่ แต่เป็นการโจมตีไปที่เรื่องบุคลิกลักษณะส่วนตัวของฝ่ายตรงข้าม เช่น เรื่องความประพฤติส่วนตัว ประวัติความเป็นมา การกระทำ หรือ สภาพแวดล้อม (circumstance) เป็นต้น (Govier, 2001, p. 191)

ยกตัวอย่าง เช่น ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคม 2542 นายอดิศร เพียงเกษตั้งข้อกล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หลายประเด็น เมื่อ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ อภิปรายโต้แย้งกลับ มีคำอภิปรายส่วนหนึ่งโจมตีไปที่ประเด็นส่วนตัวของนายอดิศร เพียงเกษ ดังนี้

ผมก็เรียนคุณอดิศร ไม่อยากพูดเลยเรื่องนี้ กล่าวหาผม โอโฮ ร่ำรวยผิดปกติ ไปกู้เงินเข้ามา ผมอยากจะเรียนถามคุณอดิศรว่า กล่าวหาผมมานี้ 2-3 ชั่วโมง ผมถามคุณอดิศรนิดเดียว ขอให้ทบทวนดูความจำของตัวเองหน่อยนะครับว่า ท่านมีที่ดิน 33 ไร่ บริเวณบ้านหนองเต่า ตำบลบ้านดง อำเภอ อุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ไปบุกรุกที่สาธารณะหรือเปล่า¹¹ ลองทบทวนดูนะครับ ไม่ต้องตอบวันนี้ก็ได้ พรุ่งนี้ค่อยตอบก็ได้ครับ (รายการประชุมฯ, 2542 ก., น. 320)

เหตุผลวิบัติอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งใกล้เคียงกับการแย้งที่ตัวบุคคลก็คือ The Guilt-by-Association Fallacy ซึ่ง กอวิเออร์ (Govier, 2001, p. 191) อธิบายว่า เป็นการให้เหตุผลที่โจมตีบุคคลโดยการโยงไปที่ความดีหรือไม่ดีของสถาบัน หรือความเชื่อของบุคคล ยกตัวอย่างเช่น เมื่อประมาณ 40-50 ปีมาแล้ว คนไทยกลัวระบบคอมมิวนิสต์กันมาก ทั้งๆ ที่ไม่ค่อยเข้าใจนักว่า คอมมิวนิสต์คืออะไร? ดังนั้น คนที่มีความเชื่อในระบบคอมมิวนิสต์ออกความเห็นในเรื่องใดก็จะถูกปฏิเสธว่าไม่จริง หรือไม่สมเหตุผลเสมอ ทั้งๆ ยังไม่ได้พิจารณาความเห็นของบุคคลเหล่านั้น

เหตุผลวิบัติในลักษณะนี้คล้ายกับสถานการณ์ในสังคมการเมืองไทย กล่าวคือ ใน การแย้งที่ตัวบุคคล ในสังคมการเมืองไทยได้ขยายขอบเขตออกไปกว้างว่าคำนิยามของตำรา

¹¹ เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

ตรรกวิทยาตะวันตก โดยบางครั้งได้กล่าวหาโจมตีไปที่พี่น้องญาติที่ใกล้ชิด เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง บุคคลได้บังคับบัญชา รวมถึงสถาบันที่สังกัดด้วย ในการวิจัยครั้งนี้ จะถือว่าการโจมตีไปบุคคลดังกล่าวรวมถึง สถาบันที่สังกัดเป็นเหตุผลวิบัติประเภทการแย้งที่ตัวบุคคลด้วย

7) การแย้งที่มา

การใช้เหตุผลแบบนี้ ผู้ใช้เหตุผลไม่ได้โต้ตอบไปที่ข้อกล่าวหาหรือหลักฐานสนับสนุน แต่กลับโต้ตอบแย้งไปที่แหล่งข้อมูลของฝ่ายตรงข้าม ยกตัวอย่างเช่น ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 นายพิสิฐ ลี้อาธรรม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ได้โต้ตอบข้อกล่าวหาที่ว่า ผลการศึกษาของบริษัทไพรส์วอเตอร์แฮร์สคูเปอร์ฯ พบว่าธนาคารกรุงไทยฯ มีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ถึงอัตราร้อยละ 84 โดยนายพิสิฐ ลี้อาธรรม ได้แย้งไปที่ที่มาของข้อมูล ดังนี้

สิ่งที่ พี.ดับบลิว.ซี. ได้จัดทำลงไปก็คือส่งเจ้าหน้าที่คนไทยมา 4-5 คน นะครับ โดยมีฝรั่งอีก 2 คน เป็นคนควบคุมเข้ามาศึกษาสมุดต่างๆ ของกรุงไทยเป็นเวลา 45 วัน ในช่วงปลายปี 2541 จนถึงต้นปี 2542 นะครับ เป็นเวลา 45 วัน และก็ทำรายงานนั้นออกมา แล้วรายงานนั้นก็ได้นำไปสู่การพิจารณาของคณะกรรมการของกรุงไทยในกลางเดือน มิถุนายน โดยที่คณะกรรมการกรุงไทย เองก็มีข้อสังเกตหลายประการด้วยกันที่ทำให้ พี.ดับบลิว.ซี. ไปทำการปรับปรุงรายงานนั้น เพราะ ถือว่าเป็นรายงานเบื้องต้น ... เพราะฉะนั้นขอให้เปรียบเทียบว่า ทีมของ พี.ดับบลิว.ซี. มี 4-5 คน เป็นระดับที่ไม่อาวุโสนัก แต่ทีมของคุณกัจจกร ในฐานะอดีตผู้ว่าการฯ มี 5 คน ทำงานในเวลาเดียวกัน 45 วันเท่าเทียมกัน แต่ว่าทีมหลังมีประสบการณ์ มีความรู้มาจนตลอดเกษียณอายุ (รายการประชุมฯ, 2542ข., น. 223-224)

การที่นายพิสิฐ ลี้อาธรรมให้เหตุผลว่า เจ้าหน้าที่ของบริษัทไพรส์วอเตอร์แฮร์สคูเปอร์ฯ เป็นคนไทย 4-5 คนและมีฝรั่ง 2 คนโดยเปรียบเทียบกับการทำงานของทีมงานของคุณกัจจกร สถิติกุลนั้น ไม่ใช่การใช้เหตุผลที่ถูกต้อง เพราะไม่ได้กล่าวให้ชัดเจนว่า ผลการทำงานของเจ้าหน้าที่ของบริษัทไพรส์วอเตอร์แฮร์สคูเปอร์ฯ มีข้อผิดพลาดอย่างไร? การใช้เหตุผลในนายพิสิฐ ลี้อาธรรมจึงเป็นเหตุผลวิบัติประเภทการแย้งที่มา

8) การหาข้อแก้ตัว (finding the “good” reason)

ผู้ใช้เหตุผลยอมรับว่า ผลที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งไม่ดี แต่เป็นเรื่องที่จำเป็นต้องเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือตนเองไม่ได้เป็นต้นเหตุของการกระทำนั้น ยกตัวอย่างเช่น เมื่อคณะกรรมการ

ศึกษาและเสนอแนะมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบการเงินของประเทศ (ศปร.) ได้สรุปผลสาเหตุวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศเมื่อปี 2540 และได้เผยแพร่ออกมาว่า คณะรัฐบาลในสมัยนั้น เป็นผู้ต้องแสดงความรับผิดชอบด้วยเนื่องจาก

เมื่อปัญหาเกิดขึ้นแล้วก็ยังขาดความกล้าหาญที่จะใช้มาตรการที่อาจไม่เป็นที่นิยมในทางการเมืองเข้าปัญหาดังกล่าว มาตรการที่ใช้ไม่ว่าในกรณีของการแทรกแซงปกป้องค่าของเงินบาท หรือการใช้เงินของกองทุนฟื้นฟู เพื่อช่วยเหลือสถาบันการเงิน จึงเป็นเพียงการซื้อเวลาให้กับตนไประยะเวลาหนึ่งเท่านั้น การกระทำดังกล่าวเป็นการซื้อเวลาที่มีต้นทุนสูงมาก เพราะในที่สุดจะมีผลกระทบกลายเป็นภาระหนักของธุรกิจและประชาชนทั่วประเทศในอนาคที่ยาวนาน (รายงานผลการวิเคราะห์และวินิจฉัย “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจ” เสนอโดยคณะกรรมการศึกษาและเสนอแนะมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบการเงินของประเทศ, 31 มีนาคม 2541)

ในการโต้แย้งประเด็นดังกล่าว ดร. สุรศักดิ์ นานานุกูล ประธานคณะทำงานฝ่ายเศรษฐกิจ และการคลังของพรรคความหวังใหม่ ได้ออกมาแถลงข่าว เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 ซึ่งผลการแถลงข่าวดังกล่าว หนังสือพิมพ์ได้นำมารายงานภายใต้หัวข้อ “ความ ป้องตนเอง-โยนบาป ธปท.” ว่า

นายสุรศักดิ์กล่าวว่า ขอยืนยันว่าคนที่ตัดสินใจผิดพลาด โดยนำเงินทุนสำรองของประเทศไปปกป้องค่าเงินบาทคือธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) พรรคความหวังใหม่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างปัญหาที่เกิดขึ้น ... พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรีและนายอานวย วีรวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในขณะนั้น ไม่เคยทราบข้อมูลที่ ธปท. นำเอาเงินทุนสำรองไปใช้ เมื่อ ธปท. มาแจ้งให้ทราบอีกครั้งว่า ทุนสำรองที่ใช้ไปกำลังหมด¹² และทางไอเอ็มเอฟ มีจดหมายเตือนมาว่าประเทศไทยกำลังจะไปไม่ไหว เมื่อ พล.อ.ชวลิตได้ทราบข้อมูลอย่างถูกต้องแล้ว ได้ตัดสินใจอย่างเฉียบพลัน โดยการปล่อยให้ค่าเงินบาทลอยตัว ถือเป็นการแก้ปัญหาที่ถูกจุดที่สุด ... แต่ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเพราะการให้อิสระกับ ธปท. มากเกินไป และรายงานของ ศปร. ก็ระบุเช่นนั้น และได้ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วย (มติชนรายวัน, 2541ก, น. 14)

¹² เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

การที่ ดร. สุรศักดิ์ นานานุกูล ประธานคณะทำงานฝ่ายเศรษฐกิจและการคลังของพรรคความหวังใหม่พยายามยกความผิดทั้งหมดไปให้ธนาคารแห่งประเทศไทยก็เป็นเหตุผลวิบัติประเภทการหาข้อแก้ตัว

9) การอ้างกำลัง/การเอาอำนาจเข้าข่ม (appeal to force)

การใช้เหตุผลในลักษณะนี้ ผู้ใช้การอ้างเหตุผลมีอำนาจเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง จึงพยายามใช้อำนาจของตนเข้าจัดการ เช่น ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคม 2542 นายอดิศร เพียงเกษตั้งข้อกล่าวหา พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไว้หลายประเด็น ทำให้ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ได้ขู่ว่าจะดำเนินคดีกับนายอดิศรดังนี้

แล้วเรื่องราศีไศล เงินมากกว่า 363 ล้านบาท ที่อดีต ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีขออนุญาตเอ่ยนามท่าน พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ อนุมัติไปให้จ่ายกับเรื่องราศีไศล ไม่ทราบว่าจะไปจ่ายให้กับใครบ้าง วัดครึ่งกรรมกรครึ่งหรือเปล่าก็ไม่ทราบก็ต้องดำเนินคดีกัน¹³ ถ้าคุณอดิศรว่าตัวเองบริสุทธิ์ (รายการประชุมฯ, 2542 ก., น. 320)

การที่ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่ได้ตอบข้อกล่าวหาของนายอดิศร เพียงเกษ แต่กลับขู่ว่าจะดำเนินคดีกับนายอดิศร เพียงเกษ ในคดีความผิดอื่นๆ ซึ่งไม่ได้เกี่ยวเนื่องกับข้อกล่าวหาแต่อย่างใดก็เป็นเหตุผลวิบัติประเภทการอ้างกำลัง/การเอาอำนาจเข้าข่ม

10) การอ้างลำเอียง (card-stacking)

การอ้างลำเอียง หมายถึงว่า เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ครั้งนั้นๆ มีทั้งที่สนับสนุน (pros) และที่ลบล้าง (cons) แต่ผู้ใช้เหตุผลเลือกนำเสนอเหตุผลเฉพาะที่สนับสนุนข้อสรุปของฝ่ายตนเท่านั้น และปกปิดหรือปิดบังข้อมูลที่ทำให้น้ำหนักของข้อสรุปของตนเองอ่อนลง

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของนายพิเชษฐ พันธ์วิชาติกุล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังต่อข้อกล่าวหาของนายภูมิินทร์ ลีธีระประเสริฐ ส.ส. จังหวัดศรีสะเกษ พรรคความหวังใหม่ เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 โดยนายภูมิินทร์ ลีธีระประเสริฐ กล่าวหา นายกรัฐมนตรีและนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ว่า แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจผิดพลาดเพราะคำนึงถึงผลประโยชน์ของพรรคพวกและต่างชาติ ทำให้ประชาชนไทยยากจนลง (รายงานการประชุมฯ, 2542 ค, น. 66-67) นายพิเชษฐ พันธ์วิชาติกุล ได้ตอบข้อกล่าวหาดังกล่าวโดยมีหลักฐานสนับสนุนส่วนหนึ่งว่า

¹³เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

มันไม่สำคัญเท่าไรหรอกครับ ว่ามีหน้าตักเท่าไร อยู่ที่ขายล่วงหน้าไปเท่าไร ต่างหากละครับ และในที่สุด เมื่อไปเข้า ไอ.เอ็ม.เอฟ. มันก็ต้องเอาตัวเลขที่ขายล่วงหน้าเข้ามาจนเหลือเดือนหนึ่งเหลือแค่ 800 ล้านดอลลาร์ ร่องรับฐานเงิน 450,000 ล้านดอลลาร์ และในรอบเดือนนั้น ยังมีอีกวันหนึ่งเหลือแค่ 116 ล้านดอลลาร์ ซึ่งท่านนายกรัฐมนตรีคงจะไม่ทราบหรอกครับ ถ้าท่านทราบ ท่านก็คงจะไม่ยอมให้เป็นอย่างนั้น นั่นคือสถานะที่เกิดขึ้นเมื่อก่อนพวกผมเข้ามา (รายงานการประชุมฯ, 2542 ค, น. 123-124)

การใช้เหตุผลของนายพิเชษฐ์ พันธุ์วิชาติกุลดังกล่าว นายจาตุรนต์ ฉายแสงได้มาเปิดเผยในการอภิปรายเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ว่า นายพิเชษฐ์ พันธุ์วิชาติกุลใช้ข้อมูลเหตุผลที่ลำเอียง เพราะเงินสำรองของไทยมีประมาณ 25000-26000 ล้านดอลลาร์สหรัฐมาตลอดไม่เคยลดต่ำลงถึง 800 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อเดือนเลย (รายงานการประชุมฯ, 2542 จ., น. 103) การคิดกำไรขาดทุนแบบนายพิเชษฐ์ พันธุ์วิชาติกุลนั้น ใช้หลักฐานสนับสนุนเฉพาะฝ่ายรัฐบาลมาคิด คำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ฉายแสงนั้นเป็นข้อเท็จจริงเพราะจากผลการศึกษาของคณะกรรมการศึกษาและเสนอแนะมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบการเงินของประเทศ (ศปร.) ได้กล่าวว่า

ข้อรัยวิธีการที่ ธปท. ใช้ในการปกป้องค่าเงินบาท คือการใช้ swap นั้น ทำให้ ธปท. สามารถเล็งซื้อจำกัดทั้งในด้านตลาดและในด้านกฎหมาย (คือ พ.ร.บ. เงินตรา) จึงเปิดโอกาสให้ ธปท. ทุ่มเงินสำรองอย่างขาดความรอบคอบ จนในที่สุดเงินทุนสำรองสุทธิลดลงเหลือเพียง 2.8 พันล้านเหรียญสหรัฐในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 (คณะกรรมการศึกษาและเสนอแนะมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบการเงินของประเทศ, ม.ป.ป., น. 5)

11) การอ้างความเป็นพวกเดียวกัน (stereotyping)

โดยพื้นฐานมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนั้น การกระทำของเพื่อน ๆ หรือผู้สนิทชิดเชื้อจึงมักจะถูกต้องเสมอ การอ้างความเป็นหมู่พวกเดียวกัน จึงเกิดขึ้นเป็นประจำในสังคมไทย และประชากรจำนวน 60 กว่าล้านคนนี้ ส่วนใหญ่เป็นคนจนหรือคนสามัญชนธรรมดา จึงมีนักการเมืองชอบอ้างความเป็นคนธรรมดากันมาก

ยกตัวอย่างเช่นในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลเมื่อปี พ.ศ. 2525 นายสมัคร สุนทรเวชได้อภิปรายโจมตีการทำงานของนายชวน หลีกภัย ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่ง

เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พาดพิงไปถึงการเดินทางไปต่างประเทศว่า ถ้ารู้ว่า ตัวเองใช้ภาษาอังกฤษได้ไม่ดีนัก ก็ไม่ควรที่จะไปราชการที่ต่างประเทศ ควรให้ปลัดกระทรวงฯ ที่มีความสามารถทางภาษาอังกฤษดีกว่าไปแทน แทนที่นายชวน หลีกภัยจะตอบโต้ด้วยการปฏิเสธ ข้อกล่าวหาที่ว่า ไม่สันทัดในภาษาอังกฤษ แต่นายชวน หลีกภัยกลับอธิบายตอบโต้ด้วยการยอมรับในการเป็น “ลูกชาวบ้าน” ของตน ในด้านความสามารถทางภาษาพร้อมๆ กับการโจมตีกลับในเรื่องความสามารถในการศึกษาของนายสมัครเองว่า

แล้วก็ประเด็นสำคัญ กระผมเชื่อว่า กระผมเหมือนกับเพื่อนสมาชิกส่วนใหญ่ เหมือนคนไทยส่วนใหญ่ในประเทศนี้ ที่ได้เกิดในแผ่นดินที่เสรี ไม่เคยเป็นข้าข้าของต่างประเทศ เราพูดภาษาของเราไม่ได้ เราพูดได้อย่างดีก็แค่ที่เราเรียนมาเท่านั้นเอง กระผมไม่ถึงขนาดที่จะไม่รู้เรื่องหรือครับ กระผมฟังเขาได้ครับ แต่ให้กระผมพูดคล่องเหมือนอย่างพูดบ้างได้ นั่น กระผมทำไม่ได้ เพราะกระผมไม่เคยเรียนในต่างประเทศ กระผมเรียนจบแค่นี้ แล้วก็เป็นเรื่องความจริง น่าเห็นใจกัน เพราะกระผมเชื่อว่ารัฐมนตรีหลายท่านในที่นี้ ก็อยู่ในฐานะอย่างกระผม คือเป็นลูกชาวบ้าน แล้วก็ขยับตัวขึ้นมาจากลูกชาวบ้าน โชคดีที่ได้เรียนหนังสือ (รายงานการประชุมสภาฯ, 2525, น. 96)

การอ้างความเป็นลูกชาวบ้านหรือสามัญชนธรรมดาแต่ไม่ได้ได้ตอบไปที่ข้อกล่าวหาตรงๆ จึงถือเป็นเหตุผลวิบัติประเภทหนึ่ง

12) การใช้เหตุผลที่ฟังปรารถนาหรือไม่ฟังปรารถนา (the fallacy of special pleading)

การใช้เหตุผลแบบนี้เป็นการใช้เหตุผลที่โน้มน้ำหนักว่า สิ่งที่ใช้เหตุผลกระทำไปนั้น จะบรรลุถึงสิ่งที่ผู้ฟังฟังปรารถนา ยกตัวอย่างเช่น ในการอภิปรายทั่วไปฯ ระหว่างวันที่ 18-20 กันยายน พ.ศ. 2539 นายบรรหาร ศิลปอาชาถูกตั้งข้อกล่าวหาว่าบริหารงานแบบ “หลงฐู” หรือชอบ “ล้วงลูก” นายบรรหาร ศิลปอาชาได้ชี้แจงว่า “การล้วงลูก” นั้นมิใช่เป็นสิ่งที่ไม่ดีแต่ประการใด แท้จริงแล้วเป็นการติดตามงานที่ได้ผลดีเสียด้วยซ้ำ ดังนี้

การที่กระผมเองถูกกล่าวหาลักษณะเป็นหลงฐูหรือล้วงลูกนั้น ผมอยากจะเรียนด้วยว่า เป็นสมญานามอันหนึ่งที่ได้แต่งตั้ง หลายคนตั้งให้ ผมอยากเรียนว่า คงไม่ใช่การเรื่องล้วงลูก เป็นการติดตามงานให้รวดเร็วยิ่งขึ้นในบางครั้งบางคราวด้วยกัน เช่นเมื่อหลายชั่วโมงที่ผ่านมา มีเพื่อนสมาชิกได้บอกถึงคอนกรีตลักษณะเคซอง (Caisson) กรอกลงไปดินเพื่อป้องกันไม่ให้ดินทลาย บังเอิญผมไปดูมาแล้ว มันไม่จำเป็นเลย ใช้ทำไม 500 ล้านบาท ถึง 600 ล้านบาท ผม

เรียนท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมว่า ตรงนี้ตัดไปเถอะ ไม่เกิดประโยชน์
นี่คือวิธีลักษณะของการติดตามงาน ยังมีหลายสิ่งหลายอย่างด้วยกันอยู่
(รายงานการประชุมสภาฯ 2539, น. 136)

13) การเปรียบเทียบผิด (faulty analogy/fallacy of false analogy)

การใช้เหตุผลแบบนี้ มีรูปแบบเช่นเดียวกันกับการอ้างเหตุผลเปรียบเทียบ (argument from analogy) ซึ่งเป็นวิธีหาความรู้แบบการอนุมานแบบตรรกะระบบอุปนัย แต่ตัวอย่างที่นำมาเทียบเคียงหรือเปรียบเทียบ ไม่สามารถสนับสนุนข้อสรุปได้จึงกลายเป็นเหตุผลวิบัติ เช่น เมื่อเห็นว่าโลกซึ่งมีหลักฐานกลมและหมุนรอบดวงอาทิตย์ มีสิ่งที่มีชีวิตอาศัยอยู่ จึงเปรียบเทียบสรุปว่า ดาวอังคารซึ่งมีหลักฐานกลมและหมุนรอบดวงอาทิตย์เหมือนกัน ต้องมีสิ่งที่มีชีวิตอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบผิดเพราะในปัจจุบันยังไม่พบว่ามีสิ่งที่มีชีวิตบนดาวอังคาร

การเปรียบเทียบผิดอีกลักษณะหนึ่ง ที่พบเห็นกันเป็นประจำก็คือ การเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพพจน์ (figure of speech) การเปรียบเทียบแบบนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่ายขึ้น แต่การเปรียบเทียบในลักษณะนี้อาจจะเป็นการใช้เหตุผลที่เป็นเหตุผลวิบัติได้ ตัวอย่าง เช่น ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 นายจาตุรนต์ ฉายแสงได้กล่าวหาว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในการใช้มาตรการจัดชั้นหนี้สำรองตั้งสำรองให้ได้ตามมาตรฐานที่ ไอ เอ็ม เอฟ (IMF) กำหนดโดยเปรียบเทียบว่า “ต่อมาบอกว่าต้องมีมาตรการจัดชั้นหนี้สำรองเข้มงวด ตรงนี้คนวิจารณ์กันมาก คนกำลังป่วยๆ บอกว่าต้องเข้มงวดมากขึ้น ต้องเอามาตรฐานเหมือนนักกีฬาเข้มแข็งให้กับคนป่วยมันก็ลำบากมากขึ้นเรื่อยๆ” (รายงานการประชุมฯ, 2524ข., น. 278)

ระบบเศรษฐกิจของประเทศกับคนป่วยนั้น ไม่สามารถจะเปรียบเทียบกันได้ การใช้เหตุผลของข้อกล่าวหาดังกล่าว นอกจากจะเป็นเหตุผลวิบัติในข้อการเปรียบเทียบผิดแล้ว ข้อความที่ว่า “ตรงนี้คนวิจารณ์กันมาก” ยังเป็นเหตุผลวิบัติในข้อการอ้างคนหมู่มากอีกด้วย

โดยสรุป การอ้างเหตุผลในการวินิจฉัยนี้ คือ การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการให้คณะรัฐบาลต้องไปจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากเห็นว่า มีการบริหารบกพร่องซึ่งก่อให้เกิดผลเสียหรืออาจจะเกิดผลเสียอย่างร้ายแรงต่อไปกาลข้างหน้า ส.ส. ฝ่ายค้านจึงตั้งข้อกล่าวหาและนำเหตุการณ์การเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุน เมื่อถูกกล่าวหาเช่นนั้น โดยปกติคณะรัฐมนตรีจะปฏิเสธข้อกล่าวหาว่า “ไม่จริง” พร้อมกับจะนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุนข้อโต้ตอบการกล่าวหา การอ้างเหตุผลดังกล่าวนี้ ถ้าการใช้เหตุผลมีความสมผลเหตุผลก็แสดงว่า ผู้อภิปรายมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน แต่อย่างไรก็ดี ในการ

อภิปรายในช่วงแรกเริ่มนั้น ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ ยังไม่มีความคุ้นเคยหรือไม่มีทักษะในการใช้เหตุผลกับการกล่าวหาและหาเหตุผลมาสนับสนุน และด้วยความคุ้นเคยกับการตั้งกระทู้ถาม จึงนำหลักการของกระทู้ถามดังกล่าวมาใช้เป็นข้อซักถาม ซึ่งข้อซักถามนี้ไม่มีเจตนากล่าวหาเพื่อให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน หลักฐานสนับสนุนข้อซักถามจึงเป็นการอธิบายซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

4.2 การอธิบาย

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า กระทู้ถามนั้นเป็นการตรวจสอบและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐบาลประเภทหนึ่ง และการเป็นควบคุมเบื้องต้น เมื่อฝ่าย ส.ส. ในสภาฯ เห็นว่ามีข้อบกพร่องในการปฏิบัติงาน ซึ่งเกิดผลเสียหายหรืออาจจะเกิดผลเสียหายในกาลข้างหน้าแต่ผลเสียหายดังกล่าวไม่ร้ายแรงนัก วัตถุประสงค์ของผู้ตั้งกระทู้ถามจึงไม่มีความต้องการที่จะให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่งแต่ประการใด ดังนั้น ข้อซักถามซึ่ง ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาใช้ในระยะแรกเริ่มของการอภิปรายทั่วไป ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 จนถึง ปี พ.ศ. 2490 จึงไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่งเช่นเดียวกัน

การตั้งข้อซักถามเพื่อให้คณะรัฐบาลตอบชี้แจงโดยไม่มีความต้องการให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่งในงานวิจัยนี้ถือว่าเป็นการอธิบายไม่ใช่เป็นการอ้างเหตุผล แต่อย่างไรก็ดี การอธิบายกับการอ้างเหตุผลนั้นมีการใช้เหตุผลเช่นเดียวกัน ปรีชา ช้างขวัญยืน และคณะ (2541, น. 1-21) กล่าวว่า รูปแบบของการเสนอความคิดของมนุษย์มีจำนวน 4 ประเภท ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรกคือ การพรรณนากับการบรรยาย การเสนอความคิดแบบนี้ไม่จำเป็นต้องมีการใช้เหตุผล ส่วนการเสนอความคิดกลุ่มที่สอง คือ การอธิบายกับการชวนให้เชื่อ การเสนอความคิดแบบนี้ต้องอาศัยการใช้เหตุผล

การอธิบายของผู้ศึกษาดังกล่าวก็คือ การอธิบายของการวิจัยนี้ ส่วนการชวนให้เชื่อของผู้ศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า มีลักษณะร่วมที่คล้ายกับการอ้างเหตุผลของงานวิจัยนี้ ความเห็นของปรีชา ช้างขวัญยืนและคณะ (2541, น. 1-21) ดังกล่าวก็สอดคล้องกับงานเขียนของวอลตัน (Walton, 1996) ในหนังสือชื่อ “Argument Structure: A Pragmatic Theory” เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ดี ปรีชา ช้างขวัญยืนและคณะ (2541) มิได้แยกแยะให้เห็นความแตกต่างระหว่างการใช้เหตุผลของการอธิบายกับการชวนให้เชื่อ ส่วนวอลตัน (Walton, 1996) นั้น เห็นว่าการใช้เหตุผลของการอธิบายกับการชวนให้เชื่อที่มีความแตกต่างกัน

วอลตัน (Walton) ได้ใช้เนื้อหาของบทที่ 2 ที่ชื่อว่า “Arguments and Explanations” ตั้งแต่นำหน้า 42-77 เพื่ออธิบายว่า การชวนให้เชื่อหรือการโต้แย้งซึ่งก็คือการอ้างเหตุผลกับการอธิบายนั้นแตกต่างกันอย่างไร โดยสรุปว่า เมื่อพิจารณาเฉพาะโครงสร้างการโต้แย้งกับการอธิบายนั้น มีลักษณะเช่นเดียวกัน กล่าวคือ มีข้อสรุปกับหลักฐานสนับสนุนเช่นเดียวกัน ซึ่งในบางกรณีนั้นทั้งการโต้แย้งกับการอธิบายได้ใช้การใช้เหตุผลเดียวกัน

ความแตกต่างของการโต้แย้งกับการอธิบายนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในสื่อสารในครั้งนั้นๆ ถ้าวัตถุประสงค์ของการสื่อสารคือ การโน้มน้าวใจ การใช้เหตุผลในครั้งนั้นๆ ก็คือ การใช้เหตุผลของการอ้างเหตุผล แต่ถ้าในการสื่อสารครั้งนั้นๆ ต้องการเพียงอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การใช้เหตุผลในครั้งนั้นๆ ก็คือ การใช้เหตุผลของการอธิบาย โดยสรุปจะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นการอ้างเหตุผลหรือการอธิบายก็มีการใช้เหตุผลเช่นเดียวกัน ดังนั้น ในการวิเคราะห์การอภิปรายทั่วไป ในงานครั้งนี้ ก็สามารถจะวิเคราะห์การใช้เหตุผลของการอภิปรายทั่วไป ทั้ง 3 ครั้งได้เป็นอย่างดี

4.3. สรุป

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า เหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดการศึกษตรรกะนอกกรอบแบบ (informal logic) ก็เป็นเพราะว่าตรรกะในรูปแบบ (formal logic) ทั้ง 2 ประเภท กล่าวคือ ตรรกะระบบนิรนัยและอุปนัยนำมาปรับใช้กับภาษาในชีวิตประจำวัน (ordinary language) ได้ไม่ดีนัก (Fogelin and Sinnott-Armstrong, 2001, p. VII) อย่างไรก็ตาม ตรรกวิทยาจำนวนหนึ่งก็พยายามที่จะพัฒนาตรรกะในรูปแบบมาใช้กับภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น กิริติ บุญเชื้อ (2541) ในหนังสือชื่อ “ตรรกวิทยาทั่วไป” ปรีชา ช้างขวัญยืน (2522) ในหนังสือชื่อ “การใช้เหตุผล” ซึ่งต่อมาปรับปรุงและตีพิมพ์ใหม่เป็น ปรีชา ช้างขวัญยืนและคณะ (2541) ในหนังสือชื่อ “การใช้เหตุผล: ตรรกวิทยาเชิงปฏิบัติ” จิตรา ทับแสง (2529) ในหนังสือชื่อ “ตรรกวิทยาทั่วไป” นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังมีงานวิจัยของกรรณิการ์ แสนศักดิ์ (2528) เรื่อง “การวิเคราะห์การอ้างเหตุผลของนักวิชาการ” ซึ่งได้ใช้หลักการของปรีชา ช้างขวัญยืน (2522) เป็นแนวทางหลักในการวิเคราะห์เป็นต้น

งานวิจัยนี้แตกต่างจากงานการศึกษาทางตรรกวิทยาที่ผ่านมา กล่าวคือ งานวิจัยที่ผ่านมาใช้ตรรกวิทยาในรูปแบบ (formal logic) ศึกษาภาษาเขียนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนงานวิจัยนี้ใช้การอ้างเหตุผลของตรรกะนอกกรอบแบบ (informal logic) วิเคราะห์คำอภิปรายในสภา ซึ่งเป็น

ภาษาพูด สิ่งที่แตกต่างกันประการต่อมาก็คือ ในการพิจารณาความหมายของคำอภิปรายนั้น ผู้วิจัยได้ใช้หลักการทางภาษาศาสตร์มาช่วยวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายช่วงใดอยู่ในหรือนอกประเด็นของการอภิปรายทั่วไป

หลักการทางตรรกวิทยาหรือการอ้างเหตุผลนั้น ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะใช้เพื่อวิเคราะห์ว่า ข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวเป็นการอ้างเหตุผลที่ดีหรือที่บกพร่อง ซึ่งจะพิจารณาได้จากการใช้เหตุผล ถ้าการใช้เหตุผลสมเหตุสมผลก็จะทำให้การอ้างเหตุผลดังกล่าวเป็นการอ้างเหตุผลที่ดี ถ้าการใช้เหตุผลไม่ถูกต้องหรือไม่มีความสมเหตุสมผล ก็จะทำให้การอ้างเหตุผลดังกล่าวเป็นการอ้างเหตุผลที่บกพร่อง

การอ้างเหตุผลที่ดีจะส่งผลให้รู้ว่า ส.ส. ผู้อภิปรายปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน และส่งผลให้ทราบว่า ความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก ความจริงทางตรรกวิทยา และ “ความจริง” ทางการเมืองมีความตรงกันด้วย แต่อย่างไรก็ดี ประเด็นที่เกี่ยวกับการอ้างเหตุผลที่บกพร่องนี้ ส่งผลให้ความจริงทางตรรกวิทยาเท่านั้นที่ “ไม่จริง” แต่ความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึก และ “ความจริง” ทางการเมืองอาจจะเป็นความจริงที่ยอมรับได้ก็เป็นไปได้ เนื่องจากการใช้เหตุผลระหว่างหลักฐานสนับสนุนกับข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่เกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกัน แต่ประเด็นที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) แล้ว ส.ส. คนใดอภิปรายโดยมี การอ้างเหตุผลที่บกพร่องก็แสดงว่า ส.ส. ผู้อภิปรายปฏิบัติงานอย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

ที่กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้ เป็นการศึกษาการใช้เหตุผลหรือเป็นการศึกษาข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุน อย่างไรก็ตาม การอภิปรายทั่วไป มิได้มีเพียงข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนเท่านั้น ยังมีคำอธิบายประกอบเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจประเด็นที่ผู้อภิปรายคิดว่า ถ้าไม่มีคำอธิบายประกอบแล้วจะทำให้เข้าใจได้ยาก นอกจากนั้น วาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ เองได้รับการขนานนามว่า “สงครามคำพูด” เมื่อเป็นสงครามการโจมตีและทำความเสียหายร้ายแรงฝ่ายตรงข้ามให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ภายในระเบียบข้อบังคับการประชุมฯ ก็เกิดขึ้นเป็นประจำ ในการที่จะเข้าใจว่าส่วนใดเป็นการโจมตี การหาเสียง หรือโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส่วนใดเป็นข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุน และคำอภิปรายทั้งหมดนั้น เป็น “เรื่อง” หรือ “ประเด็น” ที่อยู่ขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐมนตรีหรือไม่ อย่างไร? อยู่ในขอบเขตของวิชาภาษาศาสตร์ที่จะได้กล่าวถึงในบทถัดไป

บทที่ 5

การอภิปรายทั่วไปฯ กับภาษาศาสตร์

ในวาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น หน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็คือ การตั้งข้อกล่าวหา คณะรัฐมนตรีว่าได้บริหารผิดพลาดหรือถ้าบริหารตามนโยบายที่ปฏิบัติอยู่นั้น ความผิดพลาดย่อมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน และจะส่งผลหรือได้ส่งผลเสียอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประเทศและประชาชน ข้อกล่าวหาดังกล่าวนั้น จะต้องอยู่ใน “เรื่อง” หรือ “ประเด็น” ที่มีความผิดพลาดที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล ในกรณีที่ คณะรัฐมนตรี ก็มีหน้าที่ได้ตอบหรือชี้แจงข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน หรือมีหน้าที่ได้ตอบข้อกล่าวหา ซึ่งถ้าคณะรัฐมนตรีเห็นว่า ข้อกล่าวหาไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นจริง ก็มีสิทธิที่จะนำหลักฐานสนับสนุนมาชี้แจงหักล้างข้อกล่าวหาได้ การที่จะวิเคราะห์ว่าข้อกล่าวหาอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลหรือไม่? และการได้ตอบข้อกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีตรงกับ “เรื่อง” หรือ “ประเด็น” ของข้อกล่าวหาหรือไม่นั้น จะต้องใช้หลักการของภาษาศาสตร์เข้ามาช่วยวิเคราะห์

คำอภิปรายในการกล่าวหาและการได้ตอบการกล่าวหาระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีดังกล่าวจะต้องเป็น “ความจริง” ทางการเมืองเท่านั้น ถ้าคำอภิปรายของผู้อภิปรายคนใดไม่เป็น “ความจริง” ทางการเมืองก็แสดงให้เห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือรัฐมนตรีผู้นั้นขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน การที่จะวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายใดๆ เป็น “ความจริง” ทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร? ก็จะต้องเปรียบเทียบจากความหมายของคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีและเปรียบเทียบกับข้อมูลข่าวสารอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งก็ต้องใช้หลักการของภาษาศาสตร์เช่นเดียวกัน

ในการวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายยังอยู่ใน “เรื่อง” หรือ “ประเด็น” เดียวกันหรือไม่? ทฤษฎีที่จะใช้วิเคราะห์ในการศึกษาคำอภิปรายครั้งนี้มี 2 ทฤษฎีคือ ทฤษฎีการเชื่อมโยงความ (Coherence Theory) และทฤษฎีความเกี่ยวข้อง (Relevance Theory) อนึ่ง คำอภิปรายในสภาฯ นั้นมีระเบียบข้อบังคับที่ต้องการให้การประชุมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คำอภิปรายบางส่วนผู้อภิปรายจึงไม่สามารถสื่อความหมายออกมาตรงๆ จึงอภิปรายโดยมีการซ่อนและซ่อนความในสารหรือมีการบ่งชี้โดยนัย (implicature) ไว้

ผู้วิจัยจึงแบ่งบทนี้ออกเป็น 6 หัวข้อใหญ่ ดังนี้คือ

5.1 โครงสร้างของคำอภิปรายสภาผู้แทนราษฎร

5.2 หัวเรื่อง

5.3 ทฤษฎีการเชื่อมโยงความ

5.4 ทฤษฎีความเกี่ยวโยง

5.5 การบ่งชี้โดยนัย

5.6 สรุป

5.1 โครงสร้างคำอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีทำหน้าที่ต่างกัน กล่าวคือ ส.ส. ฝ่ายค้านมีหน้าที่ตั้งข้อกล่าวหาและนำหลักฐานมาสนับสนุน ส่วนคณะรัฐมนตรีมีหน้าที่ตอบโต้ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน และต้องหาหลักฐานมาสนับสนุนเช่นเดียวกัน ถึงแม้จะมีหน้าที่ต่างกัน แต่โครงสร้างคำอภิปรายของทั้ง 2 ฝ่ายนั้น มีลักษณะเป็นเช่นเดียวกัน อภิญญา คำยา (2541) นวพร มีเสียงศรี (2547) และ สาวิตรี คทวณิช (Savitri Gadavanij, 2002)¹ แบ่งโครงสร้างคำอภิปรายดังกล่าวออกได้เป็น 4 ส่วน ดังนี้ คือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย ผู้วิจัยจึงอ้างอิงใช้ผลการศึกษาดังกล่าวแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

5.1.1 การขึ้นต้น

5.1.2 การแจ้งหัวเรื่อง

5.1.3 เนื้อเรื่อง

5.1.4 การลงท้าย

¹อภิญญา คำยา (2541) นวพร มีเสียงศรี (2547) และ สาวิตรี คทวณิช (Savitri Gadavanij, 2002) ใช้คำศัพท์แตกต่างกันดังนี้คือ

1) การขึ้นต้น/ส่วนเบิกความ/ritual begining

2) การแจ้งหัวเรื่อง/ส่วนความนำ/preface to the allegations/preface to the defence

3) เนื้อเรื่อง/เนื้อเรื่อง/allegations/defence

4) การลงท้าย/ส่วนสรุป/conclusion

การแจ้งหัวเรื่องกับเนื้อเรื่องของสาวิตรี คทวณิช (Savitri Gadavanij, 2002) มี

2 ประเภท เพราะแบ่งตามคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี

5.1.1 การขึ้นต้น

การขึ้นต้นเป็นการเริ่มต้นคำอภิปราย ผู้อภิปรายจะเริ่มต้นด้วยคำเรียกขานท่านประธานสภาฯ เช่น “ท่านประธานครับ” หรือ “ท่านประธานที่เคารพ” เป็นต้น เนื่องจากระเบียบข้อบังคับของการประชุมกำหนดให้ผู้ที่จะอภิปรายพูดกับประธานของที่ประชุมเท่านั้น เช่น ข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2476 ซึ่งเป็นข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับแรกกำหนดไว้ในข้อ 34 หมวดที่ 6 ว่าด้วย การกล่าวอภิปรายสนับสนุนหรือคัดค้านญัตติไว้ว่า “คำพูดนั้น ต้องเป็นคำพูดกับประธานเสมอ” (รวมข้อบังคับการประชุมสภา, ม.ป.ป., น. 10) หรือข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2540 ข้อ 20 ซึ่งกำหนดว่า “ต้องเป็นคำกล่าวกับประธานเท่านั้น” (ราชกิจจานุเบกษา, 2540, น. 11)

เมื่อกล่าวคำเรียกขานท่านประธานสภาฯ แล้ว หลังจากนั้น ผู้อภิปรายจึงจะกล่าวว่าตนเองชื่ออะไร เป็น ส.ส. จังหวัดอะไร สังกัดอยู่พรรคใดในกรณีที่ผู้อภิปรายเป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่ถ้าผู้อภิปรายเป็นคณะรัฐมนตรีก็จะบอกชื่อกับตำแหน่งทางการเมืองในคณะรัฐมนตรี

ยกตัวอย่างเช่น

“ท่านประธานที่เคารพ กระผม ชุมพล ศิลปอาชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดพรรคชาติไทย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 446)

“ท่านประธานที่เคารพ กระผมพิภพ อะสีติรัตน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร พรรคประชากรไทย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 465)

“ท่านประธานสภาที่เคารพและท่านสมาชิกผู้มีเกียรติ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 80)

“ท่านประธานที่เคารพ ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติ กระผม พลตำรวจเอกชุมพล โลหะชาละ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 95)

จากตัวอย่างจำนวน 4 ตัวอย่างข้างต้น คำอภิปรายของนายชุมพล ศิลปอาชาและนายพิภพ อะสีติรัตน์ เป็นคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ข้อความว่า “ท่านประธานที่เคารพ” ก็คือการเรียกขาน ส่วนการกล่าวว่า ผู้อภิปรายชื่ออะไร เป็น ส.ส. จังหวัดไหน และสังกัดพรรคใดคือการแนะนำตัว ส่วนคำอภิปรายที่เหลือจากนั้น เป็นคำอภิปรายของรัฐมนตรี จะสังเกตได้ว่า รัฐมนตรีจะใช้คำเรียกขานถึง ส.ส. ทุกคนในสภาฯ ด้วย ส่วน ส.ส. ฝ่ายค้านจะเรียกขานไปที่ประธานสภาฯ คนเดียว การขึ้นต้นของคณะรัฐมนตรีนั้น บางคนก็แนะนำตัวว่าตนเองคือใคร แต่บางคนก็ไม่แนะนำตัว เพราะอาจจะเห็นว่าเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว และโดยปกติแล้วประธานสภาฯ ก็จะชี้และเรียกชื่อเป็นการอนุญาตให้อภิปรายได้

ในส่วนของการขึ้นต้นนี้เป็นรูปแบบตายตัว ผู้วิจัยจึงมิได้นำส่วนขึ้นต้นนี้มาวิเคราะห์ ในประเด็นของความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) และเป็น “ความจริง” ทางการเมือง หรือไม่? ส่วนที่จะเริ่มวิเคราะห์เกี่ยวกับประเด็น “ความจริง” ทางการเมืองนั้น จะเริ่มวิเคราะห์ ตั้งแต่ส่วนของการแจ้งหัวเรื่องดังจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

5.1.2 การแจ้งหัวเรื่อง

การแจ้งหัวเรื่องเป็นส่วนที่ถัดมาจากการขึ้นต้น ผู้อภิปรายแจ้งต่อที่ประชุมว่าจะ อภิปรายในเรื่องใด? กล่าวคือ ถ้าเป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน ผู้อภิปรายก็จะกล่าวว่า จะอภิปรายใครบ้าง ด้วยข้อกล่าวหาใดบ้าง ในกรณีที่ เป็นคณะรัฐบาลก็จะกล่าวว่า จะตอบข้อกล่าวหาของใคร ซึ่ง รัฐมนตรีบางคนอาจจะใช้วิธีการทบทวนข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็ได้

ยกตัวอย่างเช่น คำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ฉายแสง ส.ส. จังหวัดฉะเชิงเทรา พรรค ความหวังใหม่ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังนี้

ท่านประธานที่เคารพ ผมจาตุรนต์ ฉายแสง พรรคความหวังใหม่ จากจังหวัด ฉะเชิงเทรา ผมจะอภิปรายเรื่องเศรษฐกิจ โดยเฉพาะความล้มเหลวผิดพลาด ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง² ซึ่งจะมีหลายเรื่อง ท่านที่ฟังธนาคาร กรุงไทยอยู่กำลังต่อเนื่องอยู่ดีๆ ก็ขอให้รอนิดเดียนะครับ เพียงไม่กี่นาทีก็เข้าเรื่อง กรุงไทยได้ แต่ว่าต้องอธิบายรวมๆ สักหน่อยก่อน (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 248)

จากคำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ฉายแสงที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้น นายจาตุรนต์ ฉายแสงแจ้งหัวเรื่องว่า จะอภิปรายเรื่องเศรษฐกิจ และจะเน้นเฉพาะความล้มเหลวผิดพลาดของ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ ซึ่งนายจาตุรนต์ ฉายแสงแจ้งว่า มีหลายเรื่อง สำหรับข้อความที่ว่า “ท่านที่ฟังธนาคารกรุงไทยอยู่กำลังต่อเนื่องอยู่ดีๆ ก็ขอให้รอนิดเดียนะครับ” แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้จะมีระเบียบข้อบังคับให้พูดกับประธานของที่ประชุมเท่านั้น แต่ในบางครั้งผู้อภิปรายก็อาจจะสนใจหรือไม่สนใจพูดไปถึงฝ่ายตรงกันข้าม ฝ่ายเดียวกัน หรือ อาจจะรวมถึงสาธารณชนซึ่งฟังการถ่ายทอดการอภิปรายทางวิทยุหรือโทรทัศน์ด้วยก็ได้

² เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

สำหรับตัวอย่างการแจ้งหัวเรื่องของรัฐมนตรี ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง คำอภิปรายของ นายพิสิฐ ลี้อาธรรม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง การคลัง วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังนี้

กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผม นายพิสิฐ ลี้อาธรรม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ขออนุญาตให้ความเห็นตอบข้อซักถามของนายแพทย์ ภูมิรินทร์ เกี่ยวกับเรื่องของอัตราแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย³ ซึ่งคุณหมอได้ แสดงความเห็น ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาลในขณะนี้ ประการแรกในเรื่องของ ... (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 132)

จะเห็นได้ว่า คำอภิปรายของนายพิสิฐ ลี้อาธรรมแจ้งว่า ต้องการจะโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน นายแพทย์ภูมิรินทร์ สิธีระประเสริฐ ในเรื่องอัตราแลกเปลี่ยนและอัตราดอกเบี้ย แต่อย่างไรก็ดี ในส่วนของการแจ้งหัวเรื่องนี้ ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีได้ใช้ไปในวัตถุประสงค์อื่น ๆ ด้วย เช่น การทำลายชื่อเสียงของฝ่ายตรงข้าม การหาเสียงให้กับตนเองหรือพรรคพวกของตนเอง เป็นต้น

ยกตัวอย่างเช่น คำอภิปรายของนายพิภพ อะสีติรัตน์ ส.ส. กรุงเทพมหานคร พรรค ประชากรไทย ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 ดังนี้

ท่านประธาน ขณะที่ท่านนายกฯ ท่านอบรมรัฐมนตรีของท่านทำให้ใจเย็นๆ มีอะไรให้ยืมสู้ ท่านเองกลับแสดงกิริยาโมโห ... เกิดมาตายคนเดียว กระผมสงสัยว่าการเปิดอภิปรายนั้น เกี่ยวกับเรื่องเป็นเรื่องตายตรงไหนครับ ทุกคนก็ตาย แต่จะตายดีหรือตายไม่ดีนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง กระผม ขอแวะไปหาท่านนายกฯ เพียงเท่านี้ วกเข้ามาหากระทรวงพาณิชย์ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 465)

จะเห็นได้ว่า นายพิภพ อะสีติรัตน์ได้ใช้ส่วนของการแจ้งหัวเรื่องโจมตี พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ในเรื่องที่ตอบข้อซักถามของสื่อมวลชนด้วยอารมณ์โมโหว่า “เกิดมาตายคนเดียว” เมื่อถูกสื่อมวลชนขอสัมภาษณ์ว่า มีความรู้สึกอย่างไรต่อการที่ ส.ส. ฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป คราวนี้ หลังจากนั้น นายพิภพ อะสีติรัตน์ได้จึงอภิปรายไปถึงเนื้อเรื่อง ซึ่งเป็นการตั้งข้อกล่าวหาที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายอบ วะสุรัตน์

³ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

ในส่วนของการแจ้งเหตุเรื่องนี้ เนื่องจากเป็นการระบุหัวข้อการอภิปรายว่า ผู้อภิปรายต้องการจะอภิปรายในเรื่องใด ซึ่งผู้อภิปรายบางคนใช้การแจ้งเหตุเรื่องนี้อภิปรายสนับสนุนผู้อภิปรายฝ่ายเดียวกันบ้าง โจมตีฝ่ายตรงกันข้ามบ้าง หรือใช้เนื้อหาไปเพื่อหาเสียงให้ตนเองกับพรรคที่ตนเองสังกัดบ้าง ส่วนของการแจ้งเหตุเรื่องนี้จึงไม่มีการใช้เหตุผลมาเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงจะวิเคราะห์เพียงแต่ว่าคำอภิปรายเป็น “ความจริง” ทางการเมืองหรือไม่? และละเมิดระเบียบข้อบังคับการประชุมสภาฯ หรือไม่? เท่านั้น

ในการวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายของผู้อภิปรายคนใดเป็น “ความจริง” ทางการเมืองหรือไม่นั้น ในขั้นแรกผู้วิจัยจะวิเคราะห์เพื่อให้ได้ความหมายที่ผู้อภิปรายต้องการจะสื่อสารออกมาเท่านั้น โดยยังไม่การวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายใดเป็น “ความจริง” ทางการเมืองหรือไม่? ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายใดเป็น “ความจริง” ทางการเมืองหรือไม่? ด้วยปัจจัยหลัก 2 ประการคือ

1) เมื่อคำอภิปรายนั้นมีผู้โต้แย้ง ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยจะนำความหมายของที่ขัดแย้งกันนั้นมาเปรียบเทียบกัน

2) เมื่อผู้วิจัยเห็นว่า คำอภิปรายนั้นมีความขัดแย้งกับคำอภิปรายของผู้อภิปรายคนอื่นเดียวกันหรือผู้อภิปรายฝ่ายเดียวกัน

สำหรับส่วนสำคัญที่จะต้องวิเคราะห์ว่า มีการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลหรือไม่? เป็น “ความจริง” ทางการเมืองหรือไม่? และละเมิดระเบียบข้อบังคับการประชุมสภาหรือไม่? ก็คือ ส่วนของเนื้อเรื่องในหัวข้อถัดไป

5.1.3 เนื้อเรื่อง

เนื้อเรื่องเป็นส่วนที่เป็นเนื้อหาหลักของการอภิปรายของแต่ละคน ซึ่งผู้อภิปรายอาจจะมีการเกริ่นนำ (lead) หรืออารัมภบทเพื่อจะเข้าเนื้อหาดังกล่าว ในองค์ประกอบของคำอภิปรายทั้ง 4 ส่วนนั้น เนื้อหาเป็นส่วนที่มีความสำคัญที่สุดหรือเป็น “หัวใจ” ของการอภิปรายทั่วไปๆ เพราะข้อกล่าวหา ข้อโต้ตอบการกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนจะปรากฏอยู่ในส่วนนี้ ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่า สิ่งที่กำลังอภิปรายกันนั้นอยู่ในหรือนอกประเด็นของการอภิปรายทั่วไปๆ

ดังนั้น การที่จะพิจารณาว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐมนตรีมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่อย่างไร? จึงจะต้องพิจารณาและวิเคราะห์ในส่วนของเนื้อเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของเนื้อเรื่องนี้ ส.ส. ผู้อภิปรายไม่ได้อภิปรายชี้แจงเฉพาะข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนเท่านั้น ยังมีประเด็นหรือหัวเรื่องอื่นๆ ที่ต้องการจะสื่อสารไปถึงสาธารณชน สอดแทรกเข้าไปในคำอภิปรายอีกด้วย เช่น การหาเสียงให้กับฝ่ายตน การทำลายคะแนนนิยม

ทางการเมืองของฝ่ายตรงข้าม เป็นต้น การวิเคราะห์การใช้เหตุผลของเนื้อเรื่องนี้ ในเบื้องต้นจึงต้องแบ่งแยกหัวเรื่องออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ก่อนคือ หัวเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผลและหัวเรื่องอื่นๆ

ในการพิจารณาการใช้เหตุผลว่ามีความสมเหตุสมผลหรือไม่? ซึ่งจะส่งผลให้ทราบว่าผู้อภิปรายมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility) ของตนหรือไม่นั้น เป็นหลักการของการอ้างเหตุผลซึ่งได้กล่าวมาแล้วในบทที่ผ่านมา แต่ในการที่จะทราบว่าคำอภิปรายส่วนใด เรื่องใดประเด็นใดเป็นข้อกล่าวหา ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หรือหลักฐานสนับสนุน และคำอภิปรายดังกล่าวยังเป็นเรื่องเป็นประเด็นเดียวกับความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) หรือไม่? จะใช้หลักการของหัวเรื่อง การผูกโยงถ้อยคำ (cohesion) และความเกี่ยวโยงเข้าเรื่องกัน (relevance) ซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไปข้างหน้า

ในการพิจารณาและวิเคราะห์ “ความจริง”ทางการเมืองก็จะใช้หลักการเดียวกันกับที่ได้อธิบายไปในส่วนของการแจ้งหัวเรื่องที่ผ่านมา ลักษณะของการวิเคราะห์ที่คล้ายกับการวิเคราะห์ในส่วนของการแจ้งหัวเรื่องก็คือ ส่วนของการลงท้ายดังจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

5.1.4 การลงท้าย

การลงท้ายเป็นส่วนสรุปข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาและขอบคุณประธานสภา แต่ในบางกรณีที่ผู้อภิปรายถูกบังคับโดยประธานสภา ให้อภิปรายให้สั้นลง อาจจะไม่มีการสรุปก็ได้ แต่การขอบคุณจะมีเสมอ

ยกตัวอย่างเช่น การลงท้ายของนายสุชาติ ศรีสงัด ส.ส. จังหวัดมหาสารคาม พรรคความหวังใหม่ ดังนี้

ท่านประธานครับ วันนี้ 2542 แล้ว ไม่ใช่ 2512 แน่นอน ความจนที่โฆษณาฉาบทาจิตวิญญาณที่แท้จริงนั้น ได้ถูกขูด ได้ถูกลอก จากผู้รักความเป็นธรรมทุกวงการอย่างล่อนจ้อนแล้ว เลิกเถอะครับ เลิกอ้างว่า ท่านมาจากคนจน เพราะนั่นคือ อดีตที่เป็นกายหายาบของท่านเท่านั้น ผมไม่อยากจะกล่าวคำว่า จิตวิญญาณของท่านในวันนี้ กำลังทรยศต่อกำเนิดของความเป็นลูกชาวบ้านของท่าน เพราะฉะนั้น สิ่งที่ผมกราบเรียนทั้งหมด นายสุชาติ ศรีสงัด พรรคความหวังใหม่ มหาสารคาม เป็นคนหนึ่งที่ไม่ว่าจะไว้วางใจคณะรัฐบาลนี้ได้อีกต่อไป ขอขอบคุณมากครับ ท่านประธาน (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 51)

นายสุชาติ ศรีสังข์ได้อภิปรายสรุปว่า นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัยที่ทำตัวเป็นคนยากจนนั้น เป็นการเสแสร้งและได้ถูกเปิดเผยจนหมดสิ้นแล้ว นายสุชาติ ศรีสังข์จึงไม่สามารถไว้วางใจคณะรัฐมนตรีชุดนี้ได้ คำอภิปรายสุดท้ายของนายสุชาติ ศรีสังข์ก็คือ การขอบคุณท่านประธานสภาฯ

เมื่อนายสุชาติ ศรีสังข์ได้อภิปรายจบลงไปแล้ว ก็มีคณะรัฐมนตรี 2-3 คนได้ตอบข้อกล่าวหาดังกล่าวของนายสุชาติ ศรีสังข์ นายสชาติ วิฑูรย์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีก็ขอให้สิทธิพาดพิงอภิปรายถึงเรื่องโครงการมียาชาวา เมื่อถึงส่วนของการลงท้าย คำอภิปรายของนายสชาติ วิฑูรย์เป็นดังนี้คือ

ที่ได้มีการบอกว่า ล่าช้า ตรงนี้เป็นจริง เพราะ เป้าหมายสำหรับเดือนนี้ น่าจะออกไปแล้วประมาณ 38,000 กว่าล้านบาท ซึ่งผมก็คิดว่า เราสามารถเร่ง⁴ ขึ้นมาได้ แล้วก็โครงการนี้ จะแล้วเสร็จประมาณกลางปีหน้า /โดยสรุป ผมขอกราบเรียนว่า โครงการที่เราเรียกว่า มียาชาวานั้น เป็นส่วนสำคัญของแผนงานกระตุ้นเศรษฐกิจ ในการลดปัญหาของคนยากจน คนตกงาน และในขณะเดียวกันเป็นมาตรการในการที่จะ ให้เศรษฐกิจเราฟื้นเร็วขึ้น ซึ่งขณะนี้ ก็เป็นไปตามเป้าหมายที่ทางรัฐบาลได้ วางไว้ ขอขอบคุณครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 93)

จะเห็นได้ว่า การลงท้ายของผู้อภิปรายในการอภิปรายทั่วไปๆ ก็มีลักษณะตายตัว เช่นเดียวกับการขึ้นต้น กล่าวคือ ผู้อภิปรายจะสรุปข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา เพื่อเป็นการเน้นหรือย้ำไยความสำคัญเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น หลังจากนั้นก็จะเป็นการขอบคุณประธานสภาฯ ในส่วนของการลงท้ายนี้ จะไม่มีการวิเคราะห์การใช้เหตุผลเช่นเดียวกันกับส่วนการแจ้งหัวเรื่องจะวิเคราะห์แต่เพียงว่าเป็น “ความจริง” ทางการเมืองหรือไม่? และละเมิดข้อบังคับการประชุมสภาฯ หรือไม่เท่านั้น

คำอภิปรายของ ส.ส. แต่ละคนในสภาฯ จะมีโครงสร้างเช่นเดียวกันนี้ คำอภิปรายที่มีช่วงระยะเวลาที่ยาวนานเช่นนี้ จึงเป็นภาษาที่ประกอบไปด้วยหัวเรื่องเป็นจำนวน หัวเรื่องดังกล่าวมีความสำคัญมากในการวิจัยนี้ เนื่องจาก ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีจะอภิปรายไปที่ละเรื่องทีละประเด็น และผู้วิจัยก็จะวิเคราะห์โดยอาศัย “เรื่อง” หรือ “ประเด็น” เหล่านั้น

⁴เส้นพาดคำมีไว้เพื่อแสดงให้เห็นจุดแบ่งระหว่างส่วนของเนื้อเรื่องกับส่วนการลงท้าย

โดยจะตัดแบ่งคำอภิปรายออกเป็นหัวเรื่องก่อน เพื่อที่จะหาว่าข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา และหลักฐานสนับสนุนคือหัวเรื่องใดในคำอภิปรายของ ส.ส. แต่ละคน

5.2 หัวเรื่อง

บราวน์และยูล (Brown and Yule, 1983, p. 70) กล่าวว่า หัวเรื่อง หมายถึง สิ่งที่แสดงเนื้อหาของข้อความ โดยแสดงว่าส่วนนี้ของข้อความเกี่ยวกับอะไร และส่วนต่อไปของข้อความเกี่ยวกับอะไร สำหรับวิลโลวธรน ชนิษฐานันท์ (2533, น. 102) ให้ความหมายว่า หัวเรื่องเป็นเนื้อหาหลักและ/หรือกรอบของเรื่องที่ต้องการสื่อออกไป ความหมายหรือเนื้อหานี้อาจปรากฏออกมาในรูปของการใช้ถ้อยคำต่างๆ ไม่เจาะจงว่า จะเป็นคำใด หรือรูปประโยคใดโดยเฉพาะ ส่วนประกอบของเนื้อหาสำคัญที่จะช่วยบอกว่าหัวเรื่องเริ่มที่ใดและจบหรือเปลี่ยนไปในจุดใดก็คือ สิ่งที่ถูกกล่าวถึง การกระทำ กาลเวลา และสภาพแวดล้อม เป็นต้น

จากคำจำกัดความดังกล่าวแสดงว่า หัวเรื่องจะบอกให้ทราบว่า ข้อความนั้นกำลังพูดถึงอะไร? ข้อความอยู่ในประเด็นหรือในกรอบของหัวเรื่องที่แจ้งไว้หรือไม่ การที่จะรับรู้เข้าใจความสำคัญหรือประเด็นสำคัญของเรื่องทั้งหมด จะต้องพิจารณาจากความหมายที่ผู้ส่งสารต้องการถ่ายทอดออกมาให้ปรากฏให้เห็นได้ทั้งในรูปภาษา เช่น วลี ประโยค หรือหน่วยภาษาที่ใหญ่กว่าขึ้นไปก็ได้ หรือบางครั้งผู้รับสารอาจไม่สามารถเข้าใจได้จากการใช้ภาษาที่ปรากฏให้เห็นดังกล่าว ต้องใช้การพิจารณาตีความจากเนื้อความที่ปรากฏในข้อความทั้งหมด ร่วมกับความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เฉพาะของผู้รับสาร จึงจะสามารถทราบได้ว่าเจตนาหรือใจความสำคัญของเรื่องที่กล่าวถึงกันอยู่คือเรื่องอะไร

ในกรณีที่เป็นการอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปๆ ก็หมายถึงว่า หัวเรื่องอาจเป็นข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน หรือเป็นข้อโต้ตอบข้อกล่าวหาของฝ่ายรัฐบาล หรือเป็นหลักฐานสนับสนุน หรือเป็นหัวเรื่องที่อธิบายประกอบให้ข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบข้อกล่าวหาที่มีความชัดเจนขึ้น ความหมายของข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาหรือหลักฐานสนับสนุนนั้น ไม่อาจจะพิจารณาจากประโยคใดประโยคหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องคำนึงถึงบริบท ความรู้ร่วมกันของผู้พูด-ผู้ฟัง สถานการณ์อีกด้วย

เมื่อพิจารณาธรรมชาติของการอภิปรายทั่วไปๆ แล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านผู้กล่าวหาจะไม่ตั้งข้อกล่าวหาคณะรัฐบาลเพียงเรื่องเดียวหรือประเด็นเดียว แต่จะค้นหาเหตุการณ์ทางการเมืองที่ฝ่ายตน “เห็นว่า” เป็นความผิดพลาดของรัฐบาลมากที่สุดเท่าที่จะหาได้ นำมาตั้งเป็นข้อกล่าวหาหลักฐานที่พิสูจน์ได้อย่างชัดเจนก็คือ ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ในยุคแรกๆ จะมีเพียงประเด็น

เดียวหรือข้อหาเดียว แต่ในยุคหลังๆ จะมีมากกว่า 10 ประเด็นขึ้นไป ในการตอบโต้ข้อกล่าวหาของฝ่ายค้านดังกล่าว ฝ่ายรัฐบาลก็ต้องหาหลักฐานต่างๆ ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะหาได้มากล่าวชี้แจงเช่นเดียวกัน

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายนายเอกพร รักความสุข ส.ส. จังหวัดสกลนคร พรรคความหวังใหม่ที่อภิปรายในประเด็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจโดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นกับธนาคารกรุงไทยฯ ในการอภิปรายทั่วไป รัฐบาลทั้งคณะในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งมีข้อกล่าวหาจำนวน 4 ประเด็น และแต่ละข้อกล่าวหาจะมีหลักฐานสนับสนุนประกอบ ดังนี้คือ⁵

ข้อกล่าวหาแรก: รัฐบาลปกปิดความเสียหายของธนาคาร กรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุน: เมื่อใช้มาตรการ 14 สิงหาคม รัฐบาลไม่ได้บอกสถานะของธนาคารกรุงไทยฯ ทั้งๆ ที่มีรายงานของธนาคารกรุงไทยฯ พบว่ามีหนี้เสีย ร้อยละ 48

หลักฐานสนับสนุน: ธนาคารกรุงไทยฯ มีหนี้เสียถึงร้อยละ 84 ตามรายงานของบริษัทไพรส์ วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ จำกัด แต่รัฐบาลไม่เชื่อถือรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ฯ

ข้อกล่าวหาที่สอง: รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหานี้เสียของธนาคาร กรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุน: รัฐบาลไม่เข้าไปแก้ปัญหานี้เสียตามที่ปรากฏในรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ฯ

ข้อกล่าวหาที่สาม: รัฐบาลแทรกแซงการบริหารงานของธนาคาร กรุงไทยฯ เพื่อช่วยเหลือพวกพ้อง

หลักฐานสนับสนุน: รัฐบาลพยายามใช้อำนาจของรัฐบาลแทรกแซงให้มีการแต่งตั้งบุคคลที่เป็นคนของคณะรัฐบาลให้อำนาจสูงขึ้น เช่น นายไพโรจน์ วัชรวิภาส จาครองกรรมการผู้จัดการธนาคารให้เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ เป็นต้น

หลักฐานสนับสนุน: รัฐบาลเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารงานโดยการแต่งตั้งให้นายสิงห์ ตังทตส์สวัสดิ์เป็นทั้งประธานคณะกรรมการบริหารธนาคาร และกรรมการผู้จัดการใหญ่ ซึ่งผิดหลักการที่ปฏิบัติมาของธนาคารกรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุน: มอบนโยบายสำคัญไว้ว่า ในการปฏิรูปธนาคาร กรุงไทยฯ ให้เป็นธนาคารพาณิชย์เอกชนนั้นไม่ต้องเร่งรีบ

⁵โปรดดูรายละเอียดการวิเคราะห์คำอภิปรายบางส่วนในบทที่ 8 และดูคำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุขทั้งหมดในภาคผนวก ก

หลักฐานสนับสนุน: คณะกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ ที่แต่งตั้งเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2542 มีบุคคลที่ไม่เหมาะสมจำนวนหนึ่ง มาดำรงตำแหน่งกรรมการ เพราะเป็นบุคคลากรของบริษัทที่เป็นลูกหนี้จัดขึ้นตามรายงานของบริษัทไฟรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์สฯ

ข้อกล่าวหาที่สี่: รัฐบาลไม่รับผิดชอบปัญหาของธนาคารกรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุน: ไม่เคยมีการดำเนินการใดๆ กับปัญหาหนี้เสียของธนาคารกรุงไทยฯ ไม่เคยดำเนินการใดๆ กับคนของธนาคารกรุงไทยฯ

คำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุขที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้นประกอบไปด้วย หัวเรื่องย่อยอื่นๆ อีกจำนวนหนึ่งแต่ผู้วิจัยนำมาเป็นตัวอย่างเฉพาะข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนเท่านั้น จะเห็นได้ว่า คำอภิปรายเฉพาะที่เป็นข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนของ นายเอกพร รักความสุขมี 12 หัวเรื่อง โดยมีข้อกล่าวหา 4 ประเด็นหรือ 4 หัวเรื่อง และมีหลักฐานสนับสนุน 8 ประเด็น หรือ 8 หัวเรื่อง

ความเข้าใจว่าคำอภิปรายส่วนใดเป็นหัวเรื่องข้อกล่าวหา ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หรือเป็นหลักฐานสนับสนุนนั้นเป็นการวิเคราะห์เบื้องต้น เพราะการที่เข้าใจว่า หัวเรื่องดังกล่าวเหล่านั้น ยังอยู่ในประเด็นและยังไม่ออกนอกประเด็นของขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล และคณะรัฐมนตรีตอบชี้แจงได้ตรงประเด็นกับข้อกล่าวหาหรือไม่? จะต้องพิจารณาจากกลไกทางภาษา เช่น การใช้คำสรรพนามที่อ้างถึง ส.ส. ฝ่ายค้าน หรือรัฐมนตรี การใช้คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันและการใช้คำที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เป็นต้น ซึ่งเป็นหลักการของทฤษฎีการเชื่อมโยงความซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

5.3 ทฤษฎีการเชื่อมโยงความ

ข้อบังคับการประชุมฯ ทุกฉบับจะต้องมีข้อบังคับว่า “การอภิปรายต้องอยู่ในประเด็น” ดังนั้น ทั้งผู้อภิปราย ประธานสภาฯ และผู้ร่วมประชุมจึงจำเป็นต้องมีกลไกทางภาษาหรือความคิดไว้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าเรื่องใดอยู่ในประเด็นหรือไม่อยู่ในประเด็น ในทางภาษาศาสตร์สิ่งที่ช่วยในการอภิปรายให้อยู่ประเด็นคือ การเชื่อมโยงความ ซึ่งเป็นกลไกบอกให้ทราบว่า สิ่งที่กำลังกล่าวถึงอยู่นั้นสัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆ ในเรื่องเดียวกันอย่างไร กลไกทางภาษาดังกล่าวนั้น โดยปกติ ผู้อภิปรายจะมีความรู้ดังกล่าวอยู่แล้วทุกคน ดังนั้นเมื่อมีการอภิปราย “นอกประเด็น” ออกไป ก็อาจจะเป็นไปได้ว่า ผู้อภิปรายมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการออกนอกประเด็นไปเอง หรือผู้อภิปรายเห็นว่ายังอยู่ในประเด็น แต่บุคคลอื่นซึ่งมีความรู้ ประสบการณ์ มุมมองต่างกันเห็นว่าออกนอกประเด็นไปแล้ว

ในกรณีที่เป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน ลักษณะคำอภิปรายที่จะแสดงให้เห็นว่า ผู้อภิปรายมีความรับผิดชอบต่อนัก (responsibility) ประการแรกก็คือ ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป จะต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล เนื่องจาก ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า รัฐบาลไม่สมควรที่จะบริหารราชการแผ่นดินต่อไป ความผิดพลาดก็ต้องเป็นความผิดพลาดที่เกิดจากนโยบายของรัฐบาล หรือการกระทำตามคำสั่งของรัฐบาล เป็นต้น ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ญัตตินี้ดังกล่าวนี้ต้องการหลักฐานสนับสนุนอีกอย่างน้อย 1 ชั้น คำอภิปรายเช่นนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านจะต้องนำกลไกทางภาษามอบอภิปรายให้คำอภิปรายทั้งหมดอยู่ในเรื่องหรือประเด็นเดียวกัน ถ้าข้อกล่าวหาเกี่ยวกับหลักฐานสนับสนุนเป็นคนละเรื่องคนละประเด็นกัน ก็แสดงให้เห็นว่า การใช้เหตุผลในคำอภิปรายดังกล่าวไม่สมเหตุสมผล ซึ่งก็ส่งผลให้ ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายดังกล่าวขาดความรับผิดชอบต่อนัก (responsibility) ของตน

ในกรณีที่เป็นฝ่ายรัฐบาลก็ต้องตอบชี้แจงข้อกล่าวหาให้ตรงประเด็นกับข้อกล่าวหา การที่คำอภิปรายของฝ่ายรัฐบาลมีลักษณะ 5 ประการดังจะกล่าวไว้ด้านล่าง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปิดความรับผิดชอบของรัฐมนตรีนางานการศึกษาของสมบัติ จันทรวงศ์ (2547) ดังนี้

- 1) การไม่ตอบข้อกล่าวหา
- 2) ไม่ตอบข้อกล่าวหาแต่โจมตีผู้กล่าวหา
- 3) การตอบไม่ตรงกับข้อกล่าวหา
- 4) การทำท่าเหมือนว่าจะตอบแต่คำอภิปรายไม่ได้ตอบข้อกล่าวหา
- 5) การเลี่ยงไม่ตอบข้อกล่าวหาโดยการทำให้เป็นเรื่องตลกไป

ก็แสดงให้เห็นว่า รัฐมนตรีตอบไม่ตรงประเด็นของข้อกล่าวหา หรือการใช้เหตุผลในคำอภิปรายดังกล่าวไม่สมเหตุสมผล ซึ่งก็ส่งผลให้รัฐมนตรีผู้อภิปรายดังกล่าวขาดความรับผิดชอบต่อนัก (responsibility) ของตน

นอกจากนั้นแล้ว ในการอภิปรายทั่วไป นั้น โดยปกติแล้วจะมีระเบียบข้อบังคับไม่อนุญาตให้มีการอภิปรายข้ามกัน แต่อย่างไรก็ดี ในการอภิปรายทุกครั้งก็จะมีอภิปรายที่ข้ามกันเสมอ โดยผู้อภิปรายของฝ่ายเดียวกันอาจจะใช้ส่วนแจ้งหัวเรื่องอภิปรายสนับสนุนผู้อภิปรายฝ่ายเดียวกัน ผู้อภิปรายบางคนก็ใช้ส่วนของเนื้อเรื่องอภิปรายข้ามกับผู้อภิปรายฝ่ายเดียวกันเป็นต้น

ยกตัวอย่างเช่น

ข้อกล่าวหาของพล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับ ส.ส. ฝ่ายค้านอีกจำนวนหนึ่ง ที่กล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวง มหาดไทยว่า แบลคเมล (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทยในคราวการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 มาเป็นตัวอย่างประกอบคำอธิบายดังนี้

เรื่องนี้มีความเกี่ยวข้องกับนายราเกซ สักเสนาผู้ต้องหาคดีข้อโกงทรัพย์สินทางราชการฯ ซึ่งหลบหนีคดีไปอยู่ที่ประเทศแคนาดา และถูกเจ้าหน้าที่ของประเทศแคนาดาจับในคดีหลบหนีเข้าประเทศโดยไม่ถูกกฎหมาย นายราเกซ สักเสนาให้การต่อศาลสูงของแคนาดาและพูดผ่านสื่อสารมวลชนว่า เคยบริจาคเงินให้กับพรรคการเมืองในเมืองไทยอย่างน้อย 2 พรรคคือ พรรคชาติไทยและพรรคเอกภาพ ซึ่งบุคลากรของทั้ง 2 พรรคนั้นปฏิเสธว่า คำกล่าวของนายราเกซ สักเสนาว่าไม่จริง แต่ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ยังคงสืบสวนอยู่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธได้นำหลักฐานคือ สำเนาบันทึกข้อความของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งสอบถามระหว่างหน่วยงานของตำรวจด้วยกันว่า นายราเกซ สักเสนาโอนเงินให้พรรคชาติไทยจริงหรือไม่? มาตั้งเป็นข้อกล่าวหาว่าฐานการกระทำความผิดไทย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ว่า แบลคเมล (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชา โดยมีคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้⁶

เอกสารในมือของกระผมฉบับนี้ เป็นเอกสารที่ระบุถึงข้อความอันหนึ่งดังต่อไปนี้ จากการตรวจสอบปรากฏว่า ในคดีที่ธนาคารแห่งประเทศไทยร้องทุกข์กล่าวโทษ นายเกริกเกียรติ ชาลีจันทร์ อดีตผู้บริหารธนาคาร กรุงเทพฯ พาณิชยการ จำกัด (มหาชน) กับพวก ซึ่งมีนายราเกซ สักเสนา เป็นผู้ต้องหา ร่วมอยู่ด้วย ในข้อหาร่วมกันยักยอกเงินและกระทำความผิดต่อเจ้าหน้าที่นั้น ซึ่งตามคำสั่งกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง ลงวันที่ 9 มกราคม 2541 มี ท่านเป็นพนักงานสอบสวนในคดีลำดับที่เท่านี้ ดังนั้นจึงขอความร่วมมือมายัง ท่านเพื่อตรวจสอบว่าจากการสอบสวนในคดีที่ท่าน⁷เป็นพนักงานสอบสวนร่วมอยู่ด้วยนั้น มีข้อมูลว่ามีการโอนเงินจากนายราเกซ สักเสนา ไปให้กับพรรคชาติไทยหรือนายบรรหาร ศิลปอาชาหรือไม่อย่างไร (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 9-10)

นอกจาก พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธแล้ว ยังมีฝ่ายค้านคนอื่นๆ ก็มาอภิปรายซ้ำในประเด็นนี้อีก เช่น คำอภิปรายของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง ในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

⁶โปรดดูรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อกล่าวหาประเด็นการแบลคเมล (blackmail) นี้ ในบทที่ 2 หัวข้อ 2.2 “ความจริง” ทางการเมือง

⁷เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

เอกสารอย่างนี้ต้องกล่าวหาเลยว่า พรรคร่วมรัฐบาลใครก็ตามมีอิทธิฤทธิ์
อิทธิเดช เห็นเอกรมตำราจล่นการเมืองแบลคเมลล์ (blackmail) ... ผมเรียนย้า
ประธาน อีกครั้งนะครับว่าที่พลเอกชวลิต เอามาบอกไม่ได้หวังให้พรรคร่วม
รัฐบาลแตกแยก แต่มันมีนักการเมืองบางคนในฟากรัฐบาลเล่นสกปรก จะ
มีการแบลคเมลล์ ... อย่างนี้เขาเรียกว่า นักแบลคเมลล์⁸ (รายงานการประชุมฯ,
2542 ค, น. 152-155)

หลังจากนั้นแล้ว นายชิงชัย มงคลธรรม ยังได้อภิปรายย้าประเด็นแบลคเมล
(blackmail) ในการอภิปรายเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังมีคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้
นี่คือการคุกคามพรรคชาติไทยและท่านบรรหาร ศิลปอาชา ผมคิดอย่างนี้แล้ว
เห็นอย่างนี้ ต่อหน้าซึ่งๆ หน้ากัน ไม่ได้มาเสียมให้ใครแตกแยกกันทั้งสิ้น นี่คื
สัจจะของมันเป็นอยู่และเป็นจริง ท่านอยู่กันต่อไปเถอะครับ อีกไม่กี่เดือนก็ปี
มันก็ครบวาระ พวกผมไม่ได้ไปสำเหนียกว่าถูกต้องขึ้น ถูกต้องลง วันนี้เวลานี้
ไม่ใช่กล้าออกมา แล้วคิดอะไรจะกลับขึ้นไปเป็นง่าย ๆ ประชาชนให้อีกาสท่าน
ท่านทำต่อไป อย่าวิตกกังวลว่าผมจะไปคิดจะไปพิจารณาในสิ่งเหล่านั้น ผ่านมา
เยอะ แล้วครับ แต่วันนี้มันน่ากลัวที่การเมืองเมืองไทยมันมาถึงจุดอับ ถึงจุด
ตกต่ำสูงสุด การคุกคาม ลักษณะนี้ชาวบ้านเรียกว่าแบลคเมลล์ (blackmail)⁹
กัน คิดเป็นอย่างอื่นไม่ได้ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ง, น. 118-119)

จะเห็นได้ว่า การอภิปรายในประเด็นนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านอย่างน้อย 3 คนได้อภิปราย
ในเรื่องเดียวกันแต่ต่างวันและเวลา กัน ผู้อภิปรายทุกคนจะใช้การซ้ำคำ (reiteration) เช่นคำว่า
นายบรรหาร ศิลปอาชา พรรคชาติไทย และ แบลคเมลล์ (blackmail) ซ้ำๆ กันหลายครั้ง การซ้ำคำ
เช่นนี้แสดงให้เห็นว่าผู้อภิปรายทั้ง 3 คน อภิปรายอยู่ในเรื่องเดียวกัน การซ้ำคำดังกล่าวจึงเป็น
กลไกการเชื่อมโยงความในลักษณะหนึ่งที่จะสามารถวิเคราะห์ได้ว่า คำอภิปรายจากผู้อภิปราย
คนเดียวกัน หรือหลายคนเป็นเรื่องเดียวกันหรือไม่? หรือยังอยู่ในประเด็นเดียวกัน ยังไม่ออกนอก
ประเด็นไป

⁸ เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

⁹ เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

จากตัวอย่างข้างต้น คำอภิปรายของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับนายชิงชัย มงคลธรรม มีการใช้คำสรรพนาม “ท่าน” ซ้ำกันหลายครั้ง แต่เมื่อพิจารณาจากข้อความทั้งหมดแล้ว คำว่า “ท่าน” ในคำอภิปรายของพล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับนายชิงชัย มงคลธรรมนั้น มิได้อ้างอิง (reference) ถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเดียวกัน คำว่า “ท่าน” ของพล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธนั้น หมายถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้เกี่ยวข้องกับคดีดังกล่าว ส่วน คำว่า “ท่าน” ของนายชิงชัย มงคลธรรม เป็นการอ้างอิงถึงนายบรรหาร ศิลปอาชาในข้อความว่า “ท่านบรรหาร ศิลปอาชา” ส่วนคำว่า “ท่าน” อีก 3 คำนั้น นายชิงชัย มงคลธรรมหมายถึงคณะรัฐมนตรี ซึ่งคำอภิปรายช่วงนี้ของ นายชิงชัย มงคลธรรมก็เป็นการอภิปรายโดยตรงไปที่คณะรัฐมนตรีโดยมิได้เป็นการอภิปรายผ่าน ประธานสภาฯ

นอกจากนั้นแล้ว รัฐมนตรีผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ถูกกล่าวหา เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย นายธานี ศักดิ์เศรษฐ์ก็อภิปรายถึงประเด็นนี้เช่นเดียวกัน แต่เป็นการปฏิเสธว่าไม่มีการแบลคเมล (blackmail) ดังที่มีการกล่าวหากัน ผู้อภิปรายแต่ละคนก็ต้องใช้กลไกการเชื่อมโยงความดังกล่าวนั้น การที่จะทำความเข้าใจกับคำอภิปรายของผู้อภิปรายแต่ละคนจึงจำเป็นต้องนำทฤษฎีการเชื่อมโยงความเข้ามาช่วยในการศึกษาด้วย

อย่างไรก็ดี ในทฤษฎีนี้จะพิจารณาเฉพาะตัวเนื้อหาของคำอภิปรายเท่านั้น จะไม่นำบริบทของภาษาเข้ามาร่วมพิจารณาด้วย แต่ในการอภิปรายทั่วไป ที่ผ่านมานั้น มีคำอภิปรายเป็นจำนวนมาก ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ว่าเป็นเรื่องเดียวกัน อยู่ในประเด็นเดียวกันและยังไม่ออกนอกประเด็น แต่ไม่สามารถพิจารณาได้จากคำ วลี หรือประโยคที่อยู่ในคำอภิปราย กล่าวคือ เนื้อหาของภาษาไม่ได้แสดงความเกี่ยวพันกัน แต่เมื่อพิจารณาความหมายจากบริบทแล้วพบว่ามีความเกี่ยวพันกัน ซึ่งในกรณีนี้ทางวิชาภาษาศาสตร์มีทฤษฎีความเกี่ยวข้อง (relevance theory) ไว้สำหรับศึกษา

5.4 ทฤษฎีความเกี่ยวข้อง

การอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปๆ นั้น ส่วนใหญ่แล้ว คณะรัฐมนตรีจะโต้ตอบ ข้อกล่าวหาว่า “ไม่จริง” พร้อมกับนำหลักฐานสนับสนุนของตนเองมาอภิปรายชี้แจง ดังเช่น ในประเด็นการแบลคเมล (blackmail) ที่ยกตัวอย่างมาแล้วข้างต้น ตัวอย่างดังกล่าวนั้นก็แสดงให้เห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านได้วิเคราะห์ตีความหมายเหตุการณ์ทางการเมืองซึ่งมีหลายเหตุการณ์ ประกอบกัน และมีความต่อเนื่องมายาวนานและผูกพันไปถึงตัวบุคคลอื่นๆ เช่น นายเกริกเกียรติ

ชาลีจันทร์ อดีตผู้บริหารธนาคาร กรุงเทพฯ พาณิชยการ จำกัด (มหาชน) และนายราเชศ สักเสนา เป็นต้น มาสรุปเป็น “ความจริง” ทางการเมืองชุดหนึ่งและนำมาตั้งเป็นข้อกล่าวหาคณะรัฐมนตรีชุดนี้ รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหา เช่น พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ และนายธานี ศักดิเศรษฐ์ รัฐมนตรีว่าการและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยต่างก็ปฏิเสธข้อกล่าวหาว่า “ไม่จริง” นั่นก็แสดงให้เห็นว่า เหตุการณ์ทางการเมืองชุดเดียวกันนี้ คณะรัฐมนตรีก็มี “ความจริง” ทางการเมืองอีกชุดหนึ่งและมีความหมายที่ตรงกันข้ามกับ “ความจริง” ทางการเมืองของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

การที่จะทำความเข้าใจกับคำอภิปรายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแบลคเมล (blackmail) ดังกล่าวเพื่อที่จะวิเคราะห์และตัดสินได้ว่า ข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนตรงกับ “เรื่อง” หรือ “ประเด็น” ที่ เป็นความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) หรือไม่อย่างไร จึงต้องศึกษาให้กว้างออกไปโดยคำนึงถึงปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ ถ้อยคำที่กล่าวอย่างชัดแจ้ง (explicit utterance) ความรู้รอบตัว (encyclopedic knowledge) และสถานการณ์ (situation) (Sperber and Wilson, 1995)

จากที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า ผู้อภิปรายเกี่ยวประเด็นการแบลคเมล (blackmail) ในการอภิปรายทั่วไป ครังดังกล่าวมีผู้อภิปรายอย่างน้อย 5 คน คือ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวน 3 คน รัฐมนตรีจำนวน 2 คน แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้จะวิเคราะห์คำอภิปรายของบุคคลทั้ง 5 คนดังกล่าวโดยละเอียดแล้ว หรือศึกษาถ้อยคำที่กล่าวอย่างชัดแจ้ง (explicit utterance) ของผู้อภิปรายทั้ง 5 คนแล้ว ก็ยังไม่สามารถวิเคราะห์หรือตัดสินได้ว่า โดยสรุปแล้วคณะรัฐมนตรีชุดดังกล่าว แบลคเมล (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชาจริงหรือไม่? และในกรณีที่คณะรัฐมนตรีชุดดังกล่าว แบลคเมล (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชาจริง การกระทำของรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องจะเป็นการขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) จนถึงกับต้องออกไปจากตำแหน่งการบริหารราชการแผ่นดินหรือไม่? หรือถ้าในประเด็นที่เป็นความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกแล้ว เหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าวเป็นการปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility) ของคณะรัฐมนตรี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) เป็นอย่างดี ส.ส. ฝ่ายค้านที่กล่าวหาจึงตั้งข้อกล่าวหาที่มีเจตนาจะสร้างความแตกแยกในพรรคร่วมรัฐบาล เพื่อหวังผลว่า พรรคชาติไทยจะงดออกเสียงในการลงมติ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านก็กล่าวหาด้วยข้อกล่าวหาที่ไม่ตรงกับประเด็นของการอภิปรายทั่วไป และ ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายในประเด็นนี้เป็นผู้ขาดความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility) ของตน

ในเมื่อศึกษาถ้อยคำที่กล่าวอย่างชัดแจ้ง (explicit utterance) จากคำอภิปรายในการอภิปรายแล้วก็ยังไม่สามารถทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหาดังกล่าวได้ด้นัก จำเป็นต้อง

ศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้รอบตัว (encyclopedic knowledge) และสถานการณ์ (situation) ของเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการแบลคเมล (blackmail) ดังกล่าว โดยผู้วิจัยขอ ยกตัวอย่างรายละเอียดบางประการซึ่งต้องไปสืบค้นมาเพิ่มเติมดังนี้

1) คดีฉ้อโกงเงินของธนาคารกรุงเทพ พณิชนการฯ ซึ่งนายราเกษ สักเสนา และ นายเกริกเกียรติ ชาลีจันทร์ กรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงเทพ พณิชนการฯ ตกเป็น จำเลยทั้งสองคน

2) ข่าวของหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น มติชนและสยามโพสต์ เป็นต้น เพราะ หนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าวนำปัญหาความมั่นคงทางการเงินของธนาคารกรุงเทพ พณิชนการฯ มารายงานข่าวให้ประชาชนทราบ

3) การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 39 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2539 เนื่องจากนายสุเทพ เทือกสุบรรณ พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน ได้นำข่าวหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับปัญหา ความมั่นคงทางการเงินของธนาคารกรุงเทพ พณิชนการฯ มากล่าวหานายสุชาติ ตันเจริญ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งในขณะนั้น นายบรรหาร ศิลปอาชาเป็นนายกรัฐมนตรี

4) ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคประชาธิปัตย์กับพรรคชาติไทย ซึ่งตั้งแต่การอภิปราย ทั่วไป ครั้งที่ 38 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2538 ครั้งที่ 39 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 และครั้งที่ 40 ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2539 เป็นไปในลักษณะที่เป็นปรปักษ์ซึ่งกันและกัน และได้สร้างความ บาดหมางอย่างหนักให้แก่กัน

5) การทำงานของข้าราชการตำรวจโดยเฉพาะลักษณะของสำเนาบ้นทึกข้อความ ซึ่ง พล.อ. ขวลิต ยงใจยุทธนำมาเป็นหลักฐานสนับสนุนข้อกล่าวหา และสำเนาบ้นทึกข้อความที่ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์นำมาเป็นหลักฐานสนับสนุนข้อโต้ตอบการกล่าวหา

สำเนาบ้นทึกข้อความทั้ง 2 แผ่นนั้นเป็นสำเนาของเอกสารต้นฉบับแผ่นเดียวกัน แต่ สำเนาบ้นทึกข้อความที่ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์นำมาเป็นหลักฐานสนับสนุนนั้น ส.ส. ฝ่ายค้าน อย่างน้อย 2 คน คือ นายมนตรี ด่านไพบูลย์ และนายอดิศร เพียงเกษ เห็นว่า มีความ “ผิดปกติ” นายมนตรี ด่านไพบูลย์ ถึงกับนำเอกสารดังกล่าวไปอภิปรายโดยพยายามหาข้อบกพร่องกับประธานสภา ว่า สำเนาบ้นทึกข้อความดังกล่าวไม่มีเลขที่ออกของหนังสือ (รายงานการประชุม, 2542 ก, น. 179) และไม่มีเลขรับหนังสือที่มุมบนด้านขวา แต่ในสำเนาบ้นทึกข้อความที่ พล.อ. ขวลิต ยงใจยุทธ นำมาแสดงมีเลขรับหนังสือที่มุมบนด้านขวาด้วย ส่วนนายอดิศร เพียงเกษ ส.ส. จังหวัดขอนแก่น ถึงกับนำประเด็นดังกล่าว มาตั้งเป็นข้อกล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ว่า โกหกประชาชน โดยมีการแก้ไขตัดแปลงบ้นทึกข้อความของ ร.ต.อ. ประไพพันธ์ บุญเสริม หรือ หลักฐานนั้น อาจจะทำขึ้นอย่างรีบร้อนเพื่อใช้เป็นหลักฐานเท็จ (รายงานการประชุม, 2542 ก, น. 247-248)

จะเห็นได้ว่า นายมนตรี ด่านไพบูลย์ และนายอดิศร เพียงเกษ พิจารณาสารที่ได้รับจากคำอธิบายของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธและคำอธิบายของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แล้ว นำมาโยงกับความรู้เดิมของตน (Sperber and Wilson, 1995, p. 119) จึงเห็นว่า การที่บันทึกข้อความดังกล่าวไม่มีเลขที่ออกของหนังสือและไม่มีการลงเลขรับหนังสือที่มุมบนด้านขวาแล้วสรุปว่า บันทึกข้อความที่ “ผิดปกติ” เช่น มีการตกแต่งเพิ่มเติม หรืออาจจะทำขึ้นใหม่โดยเลียนแบบเอกสารจริง เป็นต้น แต่เมื่อมีการอธิบายไปแล้ว 1 วัน เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ทำเอกสารดังกล่าวได้ออกมาให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวว่า การที่สำเนابันทึกข้อความของทั้ง 2 แผ่นแตกต่างกันก็เพราะว่า สำเนابันทึกข้อความของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธถ่ายสำเนามาจากต้นฉบับจึงมีเลขรับหนังสือ ส่วนบันทึกข้อความของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ถ่ายสำเนาจากสำเนาของต้นฉบับอีกทีหนึ่งจึงไม่มีเลขรับหนังสือ ส่วนการที่บันทึกข้อความไม่มีเลขออกหนังสือก็เพราะว่าเป็นบันทึกข้อความที่ออกโดยส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ มิได้ออกในลักษณะของหน่วยงาน จึงไม่มีเลขออกหนังสือ

การที่นายมนตรี ด่านไพบูลย์ และนายอดิศร เพียงเกษ เข้าใจว่าบันทึกข้อความของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ผิดปกติไปจากบันทึกข้อความที่ตนเคยมีความรู้อยู่ หรืออย่างน้อยก็เปรียบเทียบกับบันทึกข้อความของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธก็เพราะ ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับเข้ามาใหม่มีความเกี่ยวข้องกับความรู้เดิมของตน และข้อมูลข่าวสารสอดคล้องไปในทำนองเดียวกันกับสมมุติฐานที่อยู่ในขณะนั้นของตน (Blass, 1990, p. 44) ซึ่งทั้งนายมนตรี ด่านไพบูลย์ และนายอดิศร เพียงเกษเห็นว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์มีแผนการที่จะหักหลังหรือนำข้อผิดพลาดของนายบรรหาร ศิลปอาชามาเป็นเครื่องมือต่อรองทางการเมือง ซึ่งจากตัวอย่างข้างต้นนั้น เป็นหลักของความเกี่ยวข้อง (the principle of relevance) กล่าวคือ เมื่อโอกาสที่จะเลือกการตีความบริบททางเนื้อหามีหลายทาง แต่จะมีทางหนึ่งเป็นไปได้มากกว่าทางอื่นๆ ผู้รับสารจะไม่พิจารณาจากความกำกวมทั้งหมด แต่จะพิจารณาจากข้อมูลข่าวสารที่มีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด ตามคลังความรู้และประสบการณ์ของตน (Sperber and Wilson, 1995)

จะเห็นว่าทฤษฎีความเกี่ยวข้องนี้ นอกจากจะศึกษาข้อความเช่นเดียวกับทฤษฎีการเชื่อมโยงความแล้ว ยังศึกษาบริบทในการสื่อสารด้วย กล่าวคือ ศึกษากระบวนการรับรู้และการตีความของมนุษย์ โดยกล่าวว่า ในการสื่อสารผู้พูดจะต้องคำนึงถึงความสามารถในการรับรู้ของผู้ฟัง เพราะผู้ฟังแต่ละคนมาจากพื้นฐานที่ต่างกัน ผู้พูดจะต้องเลือกว่า เมื่อใดควรใช้การสื่อความหมายตรง เมื่อใดควรใช้การสื่อความหมายอ้อม เพื่อให้ผู้ฟังสามารถตีความสารได้ถูกต้อง

ในการที่จะตีความให้ตรงกับความหมายของผู้พูดนั้น ผู้ฟังจะต้องค้นหาผลแห่งบริบท (contextual effect) ที่ได้จากสารเก่า (old information) ที่มีอยู่ในใจพร้อมๆ กับสารใหม่

(new information) ที่ผู้ฟังได้ยินหรือได้เห็นเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเป็นสารที่ช่วยเพิ่มหรือสนับสนุนสารเก่าที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้ผู้ฟังสามารถค้นหาความหมายที่มีความเกี่ยวข้องมากที่สุด ความหมายของสารที่ผู้ฟังใช้ความพยายาม (processing effect) น้อย หรือสามารถค้นหาได้อย่างง่ายดายและรวดเร็วที่สุดถือว่าเป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับบริบทหรือกับสิ่งที่ผู้พูดต้องการจะสื่อมากที่สุด ในทางกลับกัน ความหมายที่ผู้ฟังต้องใช้ความพยายามในการตีความมากที่สุดก็ถือว่าเป็นความหมายที่ไม่มีความเกี่ยวข้องนัก (Sperber and Wilson, 1995)

โดยสรุป ในการอภิปรายทั่วไปๆ ผู้อภิปรายต้องอภิปรายไปที่ละประเด็น ทีละเรื่อง เกี่ยวโยงกันไป กลไกทางภาษาที่ชี้ให้เห็นขอบเขตและความหมายของแต่ละหัวเรื่อง สามารถอธิบายได้จากทฤษฎีการเชื่อมโยงความซึ่งจะพิจารณาเฉพาะข้อความที่ปรากฏอยู่ในคำอภิปรายเท่านั้น แต่ในการทำความเข้าใจกับคำอภิปรายของผู้อภิปรายในสภาฯ ซึ่งเป็นการกล่าวหาและการโต้ตอบ ข้อกล่าวหาซึ่งกันและกันระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีแต่ไม่สามารถกล่าวหาและการโต้ตอบข้อกล่าวหากันตรงๆ ได้ เพราะระเบียบข้อบังคับกำหนดให้พูดไปที่ประธานสภาฯ นอกจากนั้นแล้ว ผู้อภิปรายยังต้องการสื่อสารไปถึงสาธารณชนทั่วไปอีกด้วย การทำความเข้าใจกับคำอภิปรายดังกล่าวจึงต้องนำทฤษฎีความเกี่ยวข้องซึ่งพิจารณาถึงบริบททางภาษา (linguistics context) เข้ามาร่วมการศึกษาด้วย แต่อย่างไรก็ดี ในการตีความคำอภิปรายของ ส.ส. แต่ละคนนั้นมีลักษณะทางภาษาลักษณะหนึ่งซึ่งพบมาก คือ ในการตีความนั้น ไม่สามารถจะตีความตรงๆ ได้จากข้อความหรือบริบททางภาษา (linguistics context) เพราะ ข้อมูลข่าวสารนั้น มีการซ่อนความหมายไว้ ซึ่งในทางภาษาศาสตร์เรียกลักษณะของภาษาแบบนี้ว่า การบ่งชี้โดยนัยหรือการซ่อนและซ่อนความในสาร (implicature)

5.5 การบ่งชี้โดยนัย

การซ่อนและซ่อนความในสารหรือการบ่งชี้โดยนัย หมายถึง การที่ผู้ส่งสารต้องการจะส่งสารอย่างหนึ่งไปยังผู้รับสาร แต่มิได้ใช้ข้อความที่มีความหมายตรงตัว

การบ่งชี้โดยนัยอาจเกิดจากความสนิมสนมของผู้ส่งสารและผู้รับสาร และธรรมชาติของภาษานั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ผู้ใช้ภาษาจึงมีอิสระที่จะสื่อสารออกไปในหลายรูปแบบ ลักษณะการซ่อนและซ่อนความในสารหรือการบ่งชี้โดยนัยนี้ พบมากในการอภิปรายทั่วไปๆ เพราะโดยวัตถุประสงค์หลัก ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่ง ในกรณีนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านจึงต้องการทำลายคะแนนนิยมทางการเมืองของคณะรัฐบาลเท่าที่จะทำได้ ฝ่ายรัฐบาล

ก็ต้องพยายามป้องกันคะแนนนิยมทางการเมืองของตนเอง และพยายามทำลายคะแนนนิยมทางการเมืองของ ส.ส. ฝ่ายค้านบ้างถ้ามีโอกาส แต่ด้วยระเบียบของข้อบังคับการประชุมฯ จึงไม่สามารถที่จะสื่อความออกมาตรงๆ

เพื่อให้เข้าใจลักษณะของการบ่งชี้โดยนัยในการอภิปรายทั่วไป ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายนายจาตุรนต์ ฉายแสง ในข้อกล่าวหาว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังใช้อำนาจแต่งตั้งผู้บริหารของธนาคารกรุงไทยฯ เพื่อจะปกปิดความผิดที่อาจจะสาวไปถึงนายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์” อีกครั้งหนึ่งเพื่อให้เห็นความเกี่ยวเนื่องกัน

คำอภิปรายที่เป็นหลักฐานสนับสนุนข้อกล่าวหาดังกล่าวนั้น นายจาตุรนต์ ฉายแสง มีคำอภิปรายที่โจมตีนายศิริวงศ์ จังศิริผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ โดยมีลักษณะของการบ่งชี้โดยนัยหรือการการช้อนและช้อนความในสาร (implicature) ดังนี้

ท่านตั้งประธานมา เป็นลูกหนี้คนที่เป็กรรมการหรือเป็นประธานบริษัทที่เป็นลูกหนี้ธนาคารกรุงไทยประเภทที่ฝรั่งเขามองว่าจัดชั้นศูนย์ กรุงไทยเองว่าจัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน อย่างน้อยที่เห็นๆ 4 บริษัทมาเป็นประธานธนาคาร ทำอย่างนี้ได้อย่างไร (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข, น. 262-268)

จะเห็นได้ว่า นายจาตุรนต์ ฉายแสงเห็นว่า นายศิริวงศ์ จังศิรินั้น เป็นผู้ไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน และไม่สมควรที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ โดยนายจาตุรนต์ ฉายแสงอภิปรายว่า บริษัทอย่างน้อยจำนวน 4 บริษัทที่นายศิริวงศ์ จังศิริเป็นประธานนั้น บริษัทไพร์สวอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ฯ เห็นว่า เป็นหนี้จัดชั้นศูนย์ คือไม่สามารถชำระหนี้สินได้ เฉพาะธนาคารกรุงไทยฯ เองก็เห็นว่าบริษัทดังกล่าว นั้น เป็นหนี้จัดชั้นที่ต่ำกว่ามาตรฐาน

ก่อนที่นายจาตุรนต์ ฉายแสงจะอภิปรายข้อความดังที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านคนอื่นๆ เช่น นายวีระกร คำประกอบ นายเอกพร รักความสุข เป็นต้น ได้อภิปรายไว้ก่อนหน้านี้แล้วว่า ผู้บริหารของผู้ประกอบธุรกิจการเงินอื่นได้ถูกดำเนินคดีโดยเจ้าพนักงานของรัฐไปแล้ว แต่นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ยังไม่ถูกดำเนินคดีใดๆ คำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ฉายแสงดังกล่าว นั้น มีการบ่งชี้โดยนัย (implicature) ดังนี้คือ

นายจาตุรนต์ ฉายแสงพยายามอธิบายให้เห็นว่า นายศิริวงศ์ จังศิริไม่มีประสิทธิภาพในการทำงาน เนื่องจากบริษัทอย่างน้อยจำนวน 4 บริษัทที่นายศิริวงศ์ จังศิริเป็นกรรมการบริษัทบ้างและเป็นกรรมการบริหารบ้าง ถูกจัดชั้นว่าอยู่ในระดับหนี้สูญหรือระดับต่ำกว่ามาตรฐาน

ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ในการทำงานรูปแบบของบริษัทนั้น เป็นการทำงานในรูปแบบของ คณะกรรมการ การตัดสินใจในประเด็นใดๆ จะเป็นการตัดสินใจของคณะกรรมการ ไม่ใช่เป็นสิทธิ อำนาจของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังนั้น การที่บริษัทหนึ่งๆ ถูกจัดชั้นว่าอยู่ในระดับหนี้สูงหรือ ระดับต่ำกว่ามาตรฐานอาจจะมีความผิดพลาดของบุคคลอื่น หรือเป็นความผิดพลาดของคณะ บุคคลก็ได้ แต่จากการศึกษาสถานการณ์ของวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลาดังกล่าวแล้ว พบว่า การลอยตัวค่าเงินบาทอย่างกะทันหันของรัฐบาลที่มี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธเป็น นายกรัฐมนตรี ซึ่งนายจาตุรนต์ ฉายแสงก็เป็นรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลอยู่ด้วย เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ บริษัท/ผู้ประกอบการต่างๆ เกิดภาวะขาดทุน

การที่นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ใช้อิทธิพลจากตำแหน่งหน้าที่ของตนแต่งตั้ง นายศิริวงศ์ จังศิริมาเป็นประธานกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ นอกจากจะพยายามช่วยนายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ให้พ้นความผิดแล้ว นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ยังเลือกบุคคลที่ขาดประสิทธิภาพ เข้าทำงานด้วย ซึ่งในอนาคตข้างหน้าธนาคารกรุงไทยฯ เองก็อาจจะมีปัญหาเรื่องสถานะและ ความมั่นคงจากการที่นายศิริวงศ์ จังศิริมาเป็นประธานกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ ด้วยก็ได้

5.6 สรุป

ความรับผิดชอบต่อน้ำที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็คือ อภิปรายให้อยู่ ในประเด็นของการอภิปรายทั่วไป กล่าวคือ ความผิดพลาดที่ส่งผลเสียหายอันร้ายแรงต่อประเทศ ชาติและประชาชนจะต้องอยู่ภายในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล นอกจากนั้นหลักฐานสนับสนุนที่นำมาชี้แจงประกอบข้อกล่าวหา ก็ต้องอยู่ใน ประเด็นหรือตรงประเด็นกับข้อกล่าวหา ซึ่งถ้าข้อกล่าวหาอยู่นอกขอบเขตความรับผิดชอบ การตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล และหลักฐานสนับสนุนอยู่นอกประเด็นของ ข้อกล่าวหา ก็แสดงให้เห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านขาดความสมเหตุสมผลในการใช้เหตุผล ในกรณีของ คณะรัฐมนตรีก็เช่นเดียวกัน ถ้าข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่ตรงประเด็นกับข้อกล่าวหา หรือหลักฐาน สนับสนุนไม่ตรงประเด็นกับข้อโต้ตอบการกล่าวหา ก็แสดงให้เห็นว่า การใช้เหตุผลของคณะรัฐมนตรี ขาดความสมเหตุสมผลและส่งผลให้ผู้อภิปรายที่ขาดความสมเหตุสมผลขาดความรับผิดชอบต่อ น้ำที่ (responsibility) ของตน

ในการที่จะเข้าใจคำอภิปรายอันยืดยาวของผู้อภิปรายแต่ละคนนั้น ต้องใช้หลักการ ทางภาษาศาสตร์ตัดแบ่งคำอภิปรายออกเป็นส่วนๆ หรือเป็นหัวเรื่อง เครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจว่า หัวเรื่องใดเป็นข้อกล่าวหา ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หลักฐานสนับสนุน หัวเรื่องแต่ละหัวเรื่องยืดยาว

กันไว้อย่างไร หัวเรื่องแต่ละหัวเรื่องตรงประเด็นของการอภิปรายทั่วไปฯ หรือไม่? ก็คือ ทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวข้อง ทฤษฎีความเกี่ยวข้องนั้นยังทำหน้าที่ชี้ให้เห็นว่าการบ่งชี้โดยนัย/การซ่อนและซ่อนความในสารของผู้อภิปรายแต่ละคนเป็นอย่างไรอีกด้วย อนึ่งการวิเคราะห์ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐมนตรี รวมกระทั่งนักหนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตนหรือไม่? ผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ขึ้น 2 เกณฑ์ใหญ่คือ เกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของนักการเมือง และเกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งในการพัฒนาเกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยได้ใช้หลักการของภาษาศาสตร์ด้วย ดังได้อธิบายไว้ในบทที่ 7 “เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ” นอกจากนั้นแล้วในการวิเคราะห์คำอภิปรายและข่าวหนังสือพิมพ์ว่าเป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าวหรือไม่? ผู้วิจัยก็ได้ใช้หลักการของภาษาศาสตร์ด้วย ดังอธิบายไว้ในบทที่ 8 “ลำดับการศึกษาข้อมูล”

โดยสรุป การอภิปรายทั่วไปฯ เป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่ฝ่ายนิติบัญญัติกระทำตามหน้าที่ของตนคือ ควบคุมและตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร ซึ่งเป็นขอบเขตของสาขาวิชารัฐศาสตร์ แต่ในหัวใจสำคัญของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ เป็นการอ้างเหตุผล จึงเป็นเงื่อนไขจำเป็นที่ต้องนำสาขาวิชาตรรกวิทยาเข้ามาช่วยในการศึกษาด้วย แต่ถึงกระนั้นก็ดี แม้จะศึกษาด้วยศาสตร์ทั้ง 2 ศาสตร์ข้างต้นแล้วก็ตาม ผลการศึกษา ก็อาจจะสมบูรณ์ได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น เพราะการที่จะบ่งชี้ให้เห็นว่า ส่วนใดของคำอภิปรายทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หรือหลักฐานสนับสนุน หรือเป็นเพียงตัวอย่างประกอบการอภิปราย หรือเป็นการหาเสียง หรือเป็นเพียงการโจมตีฝ่ายตรงข้ามนั้น ต้องใช้สาขาวิชาภาษาศาสตร์เข้ามาร่วมศึกษาด้วย

แต่อย่างไรก็ดี สาธารณชนทั่วไป ไม่มีโอกาส เวลา และความสนใจที่จะไปฟังการอภิปรายโดยตรงที่รัฐสภา จึงรับรู้ข้อมูลข่าวสารนี้ผ่านสื่อสารมวลชน การที่จะศึกษาเรื่องการอภิปรายทั่วไปฯ ให้ครบถ้วนสมบูรณ์จึงควรที่จะศึกษาด้วยว่า สื่อสารมวลชนทำหน้าที่ถ่ายทอดข่าวสารได้ตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือไม่ สำหรับสื่อมวลชนที่เลือกมาเป็นตัวแทนในการศึกษาคครั้งนี้คือ หนังสือพิมพ์

การอภิปรายทั่วไปฯ กับหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ได้รับการยอมรับว่า เป็นสื่อมวลชนเก่าแก่ที่ทรงอิทธิพล สามารถเสนอข่าวสารได้ในปริมาณมาก และละเอียดลึกซึ้งกว่าสื่อมวลชนสาขาอื่นๆ หนังสือพิมพ์สามารถสะท้อนความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ตลอดเวลาที่ผ่านมา ภาพลักษณ์ของหนังสือพิมพ์จึงได้รับการมองว่า เป็นคบเพลิงแห่งเสรีภาพ เป็นตัวแทนอิสระภาพของปวงชน หรือเป็นผู้ตรวจสอบทางประชาธิปไตยของสังคมอย่างหนึ่ง (พงษ์ศักดิ์ พยัคฆวิเชียรและปรีดี บุญซื่อ, 2534, น. 14-15)

การรายงานข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ ก็คือ การทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงานของนักการเมืองโดยหนังสือพิมพ์ จะเห็นได้ว่า งานของหนังสือพิมพ์กับงานของนักการเมืองนั้นแตกต่างกัน ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility) ของนักการเมืองกับหนังสือพิมพ์จึงแตกต่างกันไปด้วย ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์เป็นความรับผิดชอบต่อสังคม (responsibility to the society) ซึ่งหมายถึง “สภาพหรือลักษณะนิสัยของการยอมรับหรือยอมตามในผลที่ดี หรือไม่ดีในเหตุการณ์หรือกิจการ ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้กระทำ กำลังกระทำ หรือจะกระทำต่อสังคม” (สมควร กวียะ, 2545, น. 196)

ความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น มิได้มีกฎระเบียบกำหนดไว้แน่นอนตายตัว แต่เกิดขึ้นและเป็นไปโดยความสำนึกทางจิตใจ ทางศีลธรรม และทางศักดิ์ศรีเกียรติภูมิของผู้ประกอบอาชีพ และองค์กรที่ปฏิบัติหน้าที่ในอาชีพต่างๆ เหล่านั้น ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลาย สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์จำกัดขอบเขตอยู่แต่เพียงว่า ข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ ต้องมีความตรงกัน (directness) กับคำอภิปรายในสภาฯ เท่านั้น

การอภิปรายทั่วไปฯ กับหนังสือพิมพ์ต่างก็มีความสำคัญซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ในการอภิปรายทั่วไปฯ ทุกครั้ง ส.ส. ผู้อภิปรายมักนิยมนำข่าวจากหนังสือพิมพ์มาเป็นหลักฐานสนับสนุนการกล่าวหา/การโต้ตอบข้อกล่าวหาเสมอ สำหรับหนังสือพิมพ์ การอภิปรายทั่วไปฯ ถือว่าเป็นเหตุการณ์ข่าวที่มีความสำคัญมาก ในการทำข่าวรัฐสภาปกติ หนังสือพิมพ์จะส่งผู้สื่อข่าวไปประจำที่รัฐสภาจำนวนหนึ่ง เช่น หนังสือพิมพ์แนวหน้าจะมีผู้สื่อข่าวประจำที่รัฐสภา 2 คน (จันทร์หาญโรจน์, 2536, น. 17) เช่นเดียวกันหนังสือพิมพ์สยามโพสต์ก็ส่งผู้สื่อข่าวมาประจำที่รัฐสภา 2 คน (สุวรรณี เลิศจรุส, 2537, น. 51) เป็นต้น โดยสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้จัดห้องพักของสื่อมวลชนไว้ที่ชั้นที่ 1 ของอาคารรัฐสภา เมื่อมีการอภิปรายทั่วไปฯ หนังสือพิมพ์ต่างๆ

จะนำผู้สื่อข่าวสายอื่นๆ มาช่วยกัน เช่น ผู้สื่อข่าวสายทำเนียบรัฐบาล เป็นต้น ดังนั้น ในขณะที่มีการอภิปรายทั่วไป จะมีนักข่าวไปทำข่าวที่รัฐสภาเป็นจำนวนมาก

ประเด็นหรือหัวข้อของข่าวที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้มี 4 หัวข้อ ดังนี้คือ

- 6.1 ข่าวกับความผิดพลาดของข่าว
- 6.2 โครงสร้างของข่าวการอภิปรายทั่วไป
- 6.3 ลักษณะของการเสนอข่าวการเมือง
- 6.4 สรุป

6.1 ข่าวกับความผิดพลาดของข่าว

งานวิจัยนี้ใช้คำว่า “ข่าว” ในความหมายที่สาธารณชนทั่วไปใช้ คือ สิ่งปรากฏในสื่อมวลชน อาทิ หนังสือพิมพ์ และขอละเว้นการอภิปรายถึงความหมายของข่าว แต่จะอภิปรายถึงประเด็นที่เกี่ยวกับ “ข่าว” กับ “ความจริง” ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

ข่าวนั้นเกิดจากเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นในสังคม ดังนั้น เหตุการณ์ที่ผู้สื่อข่าวนำมารายงานต่อสาธารณชนนั้น ย่อมมีข้อเท็จจริงของเหตุการณ์นั้นๆ โดยปกติแล้ว สาธารณชนส่วนใหญ่มักจะมีแนวโน้มที่จะเชื่อว่า ข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ข่าวกับ “ความจริง” จากข่าวที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์นั้นมีความตรงกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว “ข่าว” กับ “เหตุการณ์” จะมีความตรงกันหรือไม่นั้น ยังมีประเด็นที่ต้องตั้งข้อสงสัยอีกมากมาย เนื่องจาก “ข่าว” นั้นไม่ใช่ “เหตุการณ์” แต่ข่าวนั้นคือ การรายงานของผู้สื่อข่าว ผู้ที่ไปพบเห็นเหตุการณ์ดังกล่าวหรือไปหาข่าว แล้วนำเอาเหตุการณ์ต่างๆ เหล่านั้น มารายงาน หรือบอกเล่าต่อเพื่อให้คนอื่นรับรู้ (Charnley, 1959, pp. 1-2)

เมื่อยอมรับว่า “ข่าว” คือ “การรายงาน” จึงอาจกล่าวได้ว่า ข่าวไม่ใช่ความจริง แต่ข่าวคือ กระบวนการในการสร้างความจริง โดยผู้สื่อข่าว เมื่อเห็นเหตุการณ์ก็นำเอากระบวนการทางภาษามาใช้ในการประดิษฐ์หรือจำลองเหตุการณ์ที่ตนพบเห็นนั้นขึ้นมาใหม่เพื่อบอกเล่าเหตุการณ์ออกไป (นิรินทร์ นำเจริญ, 2545, น. 17) หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ข่าวเป็นเพียง “เรื่องเล่า” ถึงเหตุการณ์ที่ผู้สื่อข่าว หรือผู้ที่อยู่ในที่เกิดเหตุสังเกตเห็นและนำมารายงานเท่านั้น และโดยธรรมชาติของการรับรู้เหตุการณ์ข่าวของผู้สื่อข่าว นั้น อาจจะเห็นเพียงบางส่วน หรือถ้ามีโอกาสรับรู้ได้มาก ผู้สื่อข่าวก็อาจจะเลือกที่รับรู้และรายงานเพียงบางส่วนของเหตุการณ์ การรายงานข่าวนั้น อาจจะเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า “การสร้างภาพความเป็นจริง” ของนักข่าวเท่านั้น (รัตนประยูรรักษ์, 2545, น. 2)

คำว่า “หนังสือพิมพ์รายวัน” นั้น ก็สื่อความหมายชัดเจนแล้วว่า หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับที่ออกจำหน่ายต้องจัดทำด้วยความรีบเร่ง แต่หนังสือพิมพ์มีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน ตั้งแต่การคิดค้นประเด็นข่าว การทำข่าว การเรียบเรียงข่าวและตกแต่งต้นฉบับ การตรวจทาน การจัดหน้าไปจนถึงกระบวนการพิมพ์ ซึ่งแต่ละขั้นตอนต้องทำภายใต้เงื่อนไขเวลาที่จำกัด ทำให้ข่าวสารจำนวนมาก ไม่ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องอย่างครบถ้วนเพียงพอ และถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านโดยไม่ตรงกับข้อเท็จจริง (อภิชาติ ศักดิเศรษฐ์, 2542, น. 1-2)

ข้อเขียนดังกล่าวนี้ มีลักษณะที่คล้ายกับเป็นการหาข้อแก้ตัวให้กับหนังสือพิมพ์ เพราะข่าวเป็นจำนวนมากที่มีระยะเวลาหาข่าวเป็นเวลานาน ก็ยังมีความผิดพลาด เช่น กรณีข่าวของวัดพระธรรมกาย จังหวัดปทุมธานี ซึ่งหนังสือพิมพ์เกือบทุกฉบับต้องยอมรับว่า มีการลงข่าวผิดพลาดด้วยการตีพิมพ์คำขอขมาในหนังสือพิมพ์ของตน¹ ในที่นี้มิได้หมายความว่า ข่าวเกี่ยวกับวัดพระธรรมกายผิดพลาดไปเสียทั้งหมด หรือกรณีหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2542 พาดหัวข่าวว่า “ปากท้อง 2 เดือน จินตรา! แอบเข้า ร.พ. ไฮโซ” ข่าวนี้ไม่มีความจริงแต่ประการใด และก็ไม่ใช่เป็นข่าวที่รีบด่วน เพราะ โดยอาชีพแล้ว นางสาวจินตรา สุขพัฒน์เป็นนักแสดงภาพยนตร์ ซึ่งถ้าผู้สื่อข่าวต้องการจะสอบถามข้อเท็จจริง ก็อาจจะขอสัมภาษณ์ได้สะดวกและง่ายกว่าบุคคลในอาชีพอื่นอยู่แล้ว

ในงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยในการเสนอข่าวสารผิดพลาดและการยอมรับของหนังสือพิมพ์” ของ อภิชาติ ศักดิเศรษฐ์ (2542) อภิชาติ ศักดิเศรษฐ์ พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2542 เฉพาะข่าวผิดพลาดที่มีผู้โต้แย้งมีจำนวนมากกว่า 70 กรณี ซึ่ง อภิชาติ ศักดิเศรษฐ์ นำมาศึกษาจำนวน 18 กรณี ในกรณีศึกษาจำนวน 18 เรื่องนั้น มีเรื่องนายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ และการทุจริตในธนาคารกรุงไทยรวมอยู่ด้วย

ข่าวผิดพลาดของหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน ที่นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ออกมาโต้แย้งมี 5 ประเด็น ดังนี้คือ

1) แทรกแซงการคัดเลือกผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

¹ยกตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์มติชนและนายสุชาติ ศิริสุวรรณ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ มติชนได้ตีพิมพ์คำชี้แจงดังกล่าว ในหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับที่ 9262-4 ปีที่ 26 วันอาทิตย์ที่ 19 - 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 หน้า 10. หนังสือพิมพ์สยามรัฐได้ลงประกาศชี้แจงดังกล่าว ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ วันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2544 หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายสัปดาห์ ฉบับที่ 17710 ปีที่ 52 วันจันทร์ที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2544 เป็นต้น

- 2) ให้ความช่วยเหลือแก่นักธุรกิจคนสนิทในคดียกยอกเงินบริษัทเงินทุนธนชาติ
- 3) ไม่รักษาคำพูดที่จะดำเนินนโยบายไม่ให้นาครแห่งประเทศไทยเข้าแทรกแซงธนาคารพาณิชย์
- 4) ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยจี้ให้รับผิดชอบต่อการขาดทุนของกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน
- 5) กลุ่มชมรมผู้รักบางจากเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มพันธมิตรกู้วิกฤตชาติโค่นล้มนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์

ข่าวผิดพลาดเกี่ยวกับการทุจริตในธนาคารกรุงไทย หนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวคือ กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 ซึ่งพาดหัวข่าวว่า “ธารินทร์ยอมรับว่ากรุงไทยมีทุจริต” ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ไม่ได้กล่าวเช่นนั้น นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์กล่าวเพียงแต่ว่า NPL ของสถานประกอบการต่างๆ บางส่วน มีการทุจริตในองค์กรเหล่านั้น

จะเห็นได้ว่า ความผิดพลาดในการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์มีจริง และมีปรากฏให้เห็นเป็นประจำ สาเหตุก็มาจากหลายปัจจัย ปัจจัยที่เกิดจากความเร่งรีบนั้น เป็นเพียงปัจจัยหนึ่งเท่านั้น สาเหตุหลักของความผิดพลาดของข่าวก็คือ ข่าวนั้นเป็น “การรายงาน” หรือ “การสร้างภาพความเป็นจริง” ของนักข่าว ซึ่งได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา การที่นักข่าวไม่สามารถที่จะ “เข้า” ไปรับรู้ข้อเท็จจริง (fact) ของเหตุการณ์ที่นำมาเป็นข่าวทั้งหมดได้ ประกอบกับทัศนคติ ความคิด ความเชื่อส่วนบุคคล ความสามารถทางภาษา และผลประโยชน์ของหนังสือพิมพ์สามารถทำให้ข่าวผิดพลาดได้ทั้งนั้น

แต่อย่างไรก็ดี ในงานวิจัยนี้ มิได้มีความต้องการหาสาเหตุของความผิดพลาดจากการเสนอข่าว แต่ต้องการศึกษาเพียงแต่ว่า ข่าวการอภิปรายทั่วไป นั้นมีความตรงกัน (directness) กับคำอภิปรายในสภาฯ หรือไม่เท่านั้น การที่อธิบายถึงสาเหตุของความผิดพลาดของข่าวข้างต้นก็เพื่อให้เข้าใจผลการศึกษาและวิเคราะห์ที่จะกล่าวถึงต่อไปข้างหน้าเท่านั้น

สำหรับคำถามที่ว่า ทำไมข่าวที่ผิดพลาดถึงมีหนังสือพิมพ์เสนอข่าวตรงกันในคราวเดียวกันเป็นจำนวนมากได้? เพราะ ในการรายงานข่าวนั้น ถ้าจะมีความผิดพลาดก็น่าจะเป็นเพียงฉบับเดียว หรือของผู้เขียนข่าวเพียงคนเดียว สำหรับคำตอบของคำถามดังกล่าว สามารถอธิบายได้ง่ายๆ ว่า ผู้สื่อข่าวมีการ “แลกข่าว” และ “ลอกข่าว” ซึ่งกันและกัน (กำแพง ภริตานนท์, 2542ก, น. 3) เมื่อคนจดข่าวมีคนเดียว และลอกข่าวผิด หนังสือพิมพ์จำนวนมากจึงลงข่าวที่ผิดเหมือนกันได้ (McCargo, 2000)

6.2 โครงสร้างของข่าวการอภิปรายทั่วไป

ข่าวการอภิปรายทั่วไป ของหนังสือพิมพ์สามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วน ดังนี้คือ

6.2.1 พาดหัวข่าว

6.2.2 ส่วนนำข่าว

6.2.3 ตัวข่าว

6.2.1 พาดหัวข่าว

เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยกันแล้ว หนังสือพิมพ์มีความแตกต่างจากสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ ก็คือ หนังสือพิมพ์ไม่มีปก หนังสือพิมพ์มีแต่หน้าแรกหรือหน้าหนึ่ง (front page) ซึ่งพาดหัวข่าวจะเป็นจุดเด่นที่สุดในหน้าแรกนี้ พาดหัวข่าวเมื่อพิจารณาถึงตำแหน่งและวัตถุประสงค์แล้วมีหลากหลายรูปแบบ เช่น พาดหัวข่าวหน้าหนึ่ง และพาดหัวข่าวประเด็นย่อย เป็นต้น

โดยปกติแล้วในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ พาดหัวข่าวจะไม่มีเพียงเรื่องเดียวหรือประเด็นเดียว โดยเฉลี่ยแล้วหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์แต่ละวันจะมีพาดหัวข่าวประมาณ 5 ประเด็นต่อหนึ่งฉบับ (อรพวรรณ มูลจันทร์, 2536, น. 53) ในแต่ละพาดหัวข่าวนั้น ตัวอักษรของพาดหัวข่าวจะแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับความสำคัญของความหมายและความสำคัญของข่าว

พาดหัวข่าวนั้นไม่ว่าจะมีลักษณะของตัวอักษร สำนวน การให้สีสรร หรือตำแหน่งแตกต่างกันอย่างไร แต่จะมีหน้าที่หลัก 4 ประการดังนี้คือ (Harriss, Lieter and Johnson, 1985)

- 1) ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้อ่านเนื้อข่าว
- 2) สรุปเรื่องราวในเนื้อข่าว ช่วยให้อ่านที่มีเวลาอ่านหนังสือพิมพ์น้อย สามารถทราบใจความสำคัญของเนื้อข่าวได้ แม้จะอ่านผ่านๆ
- 3) ช่วยให้อ่านประเมินความสำคัญของข่าวได้
- 4) ช่วยให้นหนังสือพิมพ์มีความน่าสนใจ น่าอ่าน

หน้าที่หลักของพาดหัวข่าวข้างต้นนั้น เป็นมุมมองหรือทัศนคติของนักวิชาการ แต่ในกรณีที่เป็นนักหนังสือพิมพ์แล้ว หน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของพาดหัวข่าวก็คือ หน้าที่ในการโฆษณาขายหนังสือพิมพ์ จะสังเกตได้จากพาดหัวข่าวจะตัวหนังสือที่เด่นชัดสะดุดตา ใช้สำนวนภาษาที่ดึงดูดใจ นอกจากนั้นแล้ว อาจจะมีภาพประกอบให้ดูสนใจและกระตุ้นให้อ่าน ต้องการซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นๆ มากยิ่งขึ้น

สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งสำหรับผู้อ่านก็คือ ในหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับนั้น ใครเป็นผู้มีหน้าที่เขียนพาดหัวข่าว? ประเด็นดังกล่าวนี้ พิมลศิริ ถนอมศักดิ์ (2542, น. 44) ซึ่งได้สัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการพาดหัวข่าวการเมือง พิมลศิริ ถนอมศักดิ์ (2542) พบว่า การพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับไม่เหมือนกัน บางฉบับต้องมีการระดมสมองโดยการประชุม บางฉบับก็เป็นการอยู่เวรสลับกันไป แล้วจะมีหัวหน้าข่าวหน้าหนึ่งมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง สิทธิในการพาดหัวข่าวไม่ได้ตกอยู่ในหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่จะขึ้นอยู่กับประเด็นของข่าวและการระดมสมองในวันนั้นๆ

นอกจากพาดหัวข่าวจะปรากฏอยู่ที่หน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์แล้ว ในข่าวที่เนื้อหายาวมาก เช่น ข่าวของการอภิปรายทั่วไป เป็นต้น ก็จะมีพาดหัวข่าวอีกชนิดหนึ่งคือ พาดหัวข่าวประเด็นย่อย ซึ่งหมายถึง พาดหัวข่าวสั้นๆ บรรทัดเดียว ใ้วางคั่นเนื้อหาข่าวที่มีความยาวมากๆ หรือมีประเด็นซับซ้อน (Bard, 1988, p. 64) ข่าวของการอภิปรายทั่วไป นั้นมีความยาวมาก ดังนั้น ส่วนใหญ่แล้วหนังสือพิมพ์ต่างๆ จะมีพาดหัวข่าวประเด็นย่อยในแต่ละเรื่องแต่ละประเด็น ถัดจากพาดหัวข่าวประเด็นย่อยก็จะเป็นเนื้อหาข่าว 1 หัวเรื่อง เมื่อจบเนื้อหาข่าวนั้นแล้ว ก็จะมีพาดหัวข่าวประเด็นย่อยเรื่องต่อไป

สิ่งที่สำคัญที่สุดของพาดหัวข่าวในมุมมองของหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ก็คือ พาดหัวข่าวที่ดี ลักษณะของพาดหัวข่าวที่ดีของสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยอาจเห็นได้จากเกณฑ์พิจารณาในการประกวดและมอบรางวัลพาดหัวข่าวสร้างสรรค์ ยอดเยี่ยมประจำปี ซึ่งมี 4 ประการ ดังนี้คือ

- 1) เป็นพาดหัวข่าวที่มีความหมายตรงกับเนื้อหา
- 2) เป็นพาดหัวข่าวที่ไม่บิดเบือนจากข้อเท็จจริง
- 3) มีการใช้ภาษาที่สื่อความหมายเข้าใจง่าย
- 4) มีการเลือกใช้คำที่สามารถสรุปเนื้อหาได้ทั้งหมด

จากลักษณะของพาดหัวข่าวที่ดีดังกล่าวนี้ เป็นลักษณะที่กำหนดมาสำหรับพาดหัวข่าวทั่วไป ซึ่งในกรณีของพาดหัวข่าวการอภิปรายทั่วไปแล้ว จะเห็นได้ว่าลักษณะของพาดหัวข่าวที่ดีข้อที่ 4 ที่ว่า “มีการเลือกใช้คำที่สามารถสรุปเนื้อหาได้ทั้งหมด” นำมาใช้กับข่าวของการอภิปรายทั่วไป ไม่ได้ เนื่องจากเหตุการณ์ข่าวนั้นมีเนื้อหาเป็นจำนวนมาก การรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป หนังสือพิมพ์จึงเลือกนำคำอภิปรายหรือเหตุการณ์ที่เกิดในสภา เป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น นำมารายงานเป็นข่าว ซึ่งลักษณะของการเสนอข่าวดังกล่าวเป็นปัจจัยต่อความตรงกันของข่าวและคำอภิปรายในสภาฯ อีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในหัวข้อที่เกี่ยวข้องต่อไปข้างหน้า

6.2.2 ส่วนนำข่าว

ส่วนนำข่าว หมายถึง ส่วนสรุปประเด็นสำคัญที่สุดของเหตุการณ์ทั้งหมด เป็นเนื้อหาส่วนแรกของตัวข่าว เป็นส่วนสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาข่าว ถ้ามีสาระสำคัญหลายประการก็จะนำเสนอเรียงลำดับความสำคัญ ในวงการวิชาชีพหนังสือพิมพ์เรียกส่วนนำข่าวว่า “โปรยข่าว” ตำแหน่งของส่วนนำข่าวจะอยู่ต่อเนื่องจากพาดหัวข่าวหน้าหนึ่งลงมา ส่วนนำข่าวนี้อาจไม่ปรากฏในส่วนที่เป็นพาดหัวข่าวประเด็นย่อย

ตัวอย่างส่วนความนำของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

ในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 หนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีพาดหัวข่าวหน้าหนึ่งดังนี้

วันแรกไม่ไว้ใจ เสธ และ จิวโชว์ฟอร์มแจ่ม

เรียกเลื่อยรัฐบาลได้หลายแผล สมาพันธ์ ปชต. ก่อมือบไล้ 18 ธ.ค.

ต่อไปคือส่วนความนำโดยมีเนื้อหาดังนี้

การอภิปรายไม่ไว้วางใจวันแรก เสธ. นั้น และคนเดียว โดนเรียงหน้ายำสารพัดเรื่องทั้งบ้าน 3 หลัง ปกป้องพวกพ้องสั่งย้าย ผบก. พิสูจน์หลักฐาน เพราะดันไปสรุปผลการฟังเทปสั่งซื้อเสียงที่พิจิตรว่าเสียงจริง ปลอ่ยให้โจรเต็มบ้านเต็มเมือง แม้กระทั่งพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ยังถูกลัก แถมยังถูกจับโกหกกลางสภา ประธานเอกสารถอดจรรยาบรรณ สักเสนา โอนเงินให้นายบรรหาร ศิลปอาชา มาร่อนทั้งที่มีพิรุณหลายที่เล่นเอาเจ้าตัวใหญ่ตึงถึงขนาดแวงนายสมัคร สุนทรเวชนอกเรื่อง โดยพาลไปถึงกองมรดกธรรมวัณณะ ด้าน “บิ๊กจิว” ทำได้สมราคาที่คุณ เรียกเลื่อยจากรัฐบาลได้ซิบๆ หลายแผล สอนมวย “ชวน หลีกภัย” ในเรื่องของการกลาโหม และกรณีนักศึกษาพม่าบุกยึดสถานทูตได้ถึงใจ เล่นเอานายกฯ ชวน ต้องยกมือตอบสวนทันที

ฝ่ายค้านเปิดฉากอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะวันแรกดุเดือด “บิ๊กจิว” โชว์ฟอร์มร้ายยาวอัดรัฐบาลยับเยิน ทำเอาฝ่ายรัฐบาลถึงกับเต็นผางต้องลุกขึ้นมาโต้แหลก ก่อนที่พรรคร่วมฝ่ายค้านจะเรียงหน้ายำใหญ่ทั้งเรื่องทุจริตและความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหา (ไทยรัฐ, 2542ก, น. 1,3)

ส่วนนำข่าวดังกล่าวนี้ ถ้าเป็นข่าวปกติจะต้องมีเนื้อหาครอบคลุมเนื้อหาข่าวทั้งหมด และต้องมีความตรงกัน (directness) กับเนื้อหาข่าวที่ตามมาอีกด้วย แต่การรายงานการอภิปรายทั่วไป

นั้น ไม่สามารถจะรายงานข่าวให้ครอบคลุมเนื้อหาข่าวทั้งหมดได้ แต่จะรายงานได้เท่าไร ขนาดไหน และมีความตรงกันกับเนื้อหาข่าวของการอภิปรายทั่วไป ที่ตามมาหรือไม่ ประการใด? ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในส่วนของการวิเคราะห์ข้างหน้า

6.2.3 ตัวข่าว

ตัวข่าว คือ ส่วนที่ให้รายละเอียดของเหตุการณ์หรือเรื่องราวแก่ผู้อ่าน ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจติดตามเหตุการณ์ได้ทั้งหมด ตัวข่าวจะเป็นส่วนที่มีเนื้อหามากที่สุดในแต่ละข่าว ในการรายงานข่าวแต่ละข่าวนั้น การลำดับเนื้อเรื่องในการเขียนข่าวมีหลายแบบ เช่น แบบปิรามิดหัวกลับ (Inverted-Pyramid Style) แบบปิรามิดหัวตั้ง (Upright Pyramid Style) แบบนาฬิกาทราย (Hourglass Style) และแบบความนำผนวกกับตัวข่าวที่มีข้อเท็จจริงสำคัญเท่าเทียมกัน (Lead-plus-equal-facts Style) เป็นต้น

การลำดับเนื้อเรื่องในการเขียนข่าวที่นิยมมากที่สุดของหนังสือพิมพ์ไทยก็คือ แบบปิรามิดหัวกลับ ซึ่งเป็นแบบที่เสนอข้อมูลตามลำดับความสำคัญ ประเด็นที่สำคัญที่สุดของข่าวจะถูกเสนอไว้ในส่วนแรกๆ และลดหลั่นความสำคัญรองลงมา (นรินทร์ นำเจริญ, 2545, น. 19)

การที่การเขียนข่าวแบบปิรามิดหัวกลับได้รับความนิยมมากก็นักหนังสือพิมพ์เห็นว่า ลักษณะการเขียนข่าวแบบนี้ สามารถเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านได้ดี นอกจากนั้นแล้วยังเหมาะสมกับข้อจำกัดในด้านเวลาและการผลิตจำหน่ายของหนังสือ กล่าวคือ ปัจจุบันหนังสือพิมพ์แต่ละชื่อฉบับจะออกจำหน่าย 2 ฉบับต่อวัน คือ หนังสือพิมพ์กรอบเช้าและกรอบบ่าย การเขียนข่าวโดยนำข้อมูลที่สำคัญที่สุดไว้ในส่วนแรกๆ และเสนอข้อมูลที่สำคัญรองลงมาตามลำดับ ข้อมูลที่อยู่ในส่วนท้ายข่าวจะเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญน้อยที่สุด ดังนั้น ถ้าเนื้อที่ในการเสนอข่าวมีจำกัด บรรณาธิการข่าว (editor) ก็จะสามารถตัดทอนข่าวในส่วนท้ายๆ ออกได้ โดยไม่ทำให้สาระสำคัญของข่าวเสียไป (เสริมศิริ นิลดำ, 2541, น. 2)

6.3 ลักษณะของการศึกษาข่าวการเมือง

งานการศึกษาเกี่ยวกับข่าวการเมืองนั้น มีหลากหลายและหลายแง่มุม กล่าวคือ มีการศึกษาเฉพาะพาดหัวข่าว การศึกษาความสัมพันธ์กับพาดหัวข่าวกับเนื้อหาข่าว โดยเฉพาะการพาดหัวข่าวก็มีทั้งการวิเคราะห์ภาษา ลักษณะการนำเสนอ ลักษณะของความเป็นกลางหรือไม่ ฯลฯ ในที่นี้จะนำเสนองานศึกษาการข่าวการเมืองที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้เท่านั้น ดังนี้

อรพรรณ มูลจันทร์ (2535) ได้ศึกษาพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ จำนวน 5 ฉบับคือ ไทยรัฐ ข่าวสด บ้านเมือง มติชน และสยามรัฐ ในช่วงปี พ.ศ. 2535 ผลการศึกษาในเรื่องความสอดคล้องตรงกันระหว่างพาดหัวข่าวกับเนื้อข่าว ซึ่งกำหนดไว้ 4 ประเภท กล่าวคือ สอดคล้อง ก้ำกวม ไม่สอดคล้อง และสอดคล้องบางส่วน ผลการศึกษาพบว่า ในจำนวนพาดหัวข่าวทั้งหมด 715 ชิ้น พาดหัวข่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อข่าวประมาณร้อยละ 49.90 พาดหัวข่าวก้ำกวมประมาณร้อยละ 23.90 พาดหัวข่าวไม่สอดคล้องกับเนื้อข่าวประมาณร้อยละ 18.50 และพาดหัวข่าวสอดคล้องกับเนื้อข่าวบางส่วนประมาณร้อยละ 7.70

สำหรับประเด็นที่ว่า พาดหัวข่าวมีความเป็นกลาง²หรือไม่? ซึ่ง อรพรรณ มูลจันทร์ (2535) ตั้งประเด็นศึกษาไว้ 2 ประการคือ พาดหัวข่าวที่ไม่เป็นกลาง ก็คือ พาดหัวข่าวที่ใส่ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของผู้เขียนลงไป กับพาดหัวข่าวที่เป็นกลาง คือ พาดหัวข่าวที่นำเสนอตามข้อเท็จจริง ไม่ใส่ความคิดเห็นหรือความรู้สึกของผู้เขียนลงไป ผลการศึกษาพบว่า พาดหัวข่าวจำนวน 715 ชิ้น ไม่เป็นกลางร้อยละ 71.70 เป็นกลางเพียงร้อยละ 28.30 ซึ่งสามารถเปรียบเทียบเป็นสัดส่วนได้ว่า พาดหัวข่าวทุกๆ 10 ชิ้นมีเพียง 3 ชิ้นเท่านั้นที่เป็นกลาง

การศึกษาของอรพรรณ มูลจันทร์ (2535) นั้นเป็นศึกษาพาดหัวข่าวโดยทั่วไป ไม่ได้เป็นการศึกษาพาดหัวข่าวการเมืองโดยเฉพาะ ในปี พ.ศ. 2542 จุฬาลักษณ์ มณีวงศ์ (2539) ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความเป็นกลาง³ของข่าวการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย” โดยมีการวัดประสงค์เพื่อศึกษาหาความแตกต่างของปริมาณการเสนอข่าว เกณฑ์ในการคัดเลือกข่าวการเมือง ตามคุณค่าข่าว ทิศทาง ประเภทของข่าวการเมือง ความเป็นกลาง และความน่าเชื่อถือของหนังสือพิมพ์จำนวน 5 ฉบับคือ มติชน ไทยรัฐ สยามรัฐ สยามโพสต์ และแนวหน้า โดยเปรียบเทียบระหว่าง 2 ช่วงเวลาคือ เหตุการณ์ก่อนการอภิปรายไม่ไว้วางใจในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2536 และช่วงเวลาปกติ คือ เดือนมกราคม พ.ศ. 2537

²อรพรรณ มูลจันทร์ (2535, น. 9) ได้ให้คำจำกัดความของความเป็นกลางหรือภาวะวิสัย (objectivity) ว่า หมายถึง การรายงานข้อเท็จจริงของข่าวโดยไม่สอดแทรกความคิดเห็นหรือความรู้สึกส่วนตัวของผู้เขียนลงไปในการเขียนพาดหัวข่าว

³จุฬาลักษณ์ มณีวงศ์ (2539, น. 38) ได้ให้คำจำกัดความของความเป็นกลาง ว่าหมายถึง การเสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมาตามความเป็นจริง ปราศจากอคติ ข้อมูลที่เสนอหมดจดครบถ้วนหรือไม่ผิดเพี้ยน ไม่เอาตัวเข้าไปพัวพัน ไม่มีการแสดงความคิดเห็นในทิศทางเห็นด้วยหรือคัดค้าน ไม่ระบายสีด้วยความลำเอียง ไม่เลือกลงข้อเท็จจริงบางอย่างตัดบางอย่าง เสนอข่าวอย่างสมดุล

ผลการศึกษาพบว่า ในเรื่องปริมาณของข่าวนั้น ช่วงเวลาก่อนการอภิปรายทั่วไป และหลังการอภิปรายทั่วไป ปริมาณข่าวการเมืองไม่ได้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หนังสือพิมพ์ที่มีปริมาณการเสนอข่าวการเมืองคิดเป็นเนื้อที่สูงสุดได้แก่ แนวหน้า รองลงมา คือ สยามรัฐ มติชน และสยามโพสต์ สำหรับในด้านความน่าเชื่อถือและความเป็นกลางนั้น หนังสือพิมพ์ที่มีความน่าเชื่อถืออยู่ในเกณฑ์สูง ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ รองลงมาได้แก่ มติชน สยามโพสต์ สยามรัฐ และแนวหน้า ความน่าเชื่อถือของข่าวดังกล่าว ถ้าเป็นข่าวก่อนการอภิปรายทั่วไป จะมีความน่าเชื่อถือสูงกว่า สำหรับในด้านความเป็นกลางนั้น หนังสือพิมพ์ที่มีความเป็นกลางสูงได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ รองลงมาได้แก่ มติชน สยามโพสต์ สยามรัฐ และแนวหน้า

การศึกษาของอรพรรณ มูลจันทร์ (2535) และ จุฬารัตน์ มณีวงศ์ (2539) นั้น เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ ในปี พ.ศ. 2539 ปีเดียวกับการศึกษาของจุฬารัตน์ มณีวงศ์ (2539) มีงานการศึกษาซึ่งใช้วิธีวิจัยแตกต่างกันออกไป ซึ่งเป็นงานวิจัยของ กฤติณี ประชาบาล (2539) เรื่อง “อิทธิพลของหัวข้อหนังสือพิมพ์ที่มีต่อความสนใจ การตีความ และความเชื่อถือของผู้อ่าน”

วิธีวิจัยของกฤติณี ประชาบาล (2539) แตกต่างจากงานวิจัย 2 ชิ้นข้างต้นเพราะ กฤติณี ประชาบาล ได้ทำข่าวหนังสือพิมพ์ขึ้นมาเอง โดยนำข้อมูลข่าวมาจากหนังสือภาษาต่างประเทศ เพื่อที่จะไม่ให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับข่าวอยู่ก่อน และนำไปให้กลุ่มตัวอย่างอ่าน และสอบถามกลุ่มตัวอย่าง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ที่มีต่อความสนใจ การตีความ และความเชื่อถือของผู้อ่าน และเพื่อทดสอบอิทธิพลดังกล่าวที่มีต่อผู้อ่าน ซึ่งอ่านข่าวในปริมาณที่ไม่เท่ากัน และอุปนิสัยในการอ่านข่าวแตกต่างกัน

ผลการศึกษาพบว่า พาดหัวข่าวที่มีความกำกวมและเกินจริงกระตุ้นให้ผู้อ่านสนใจติดตามอ่านเนื้อหาข่าวมากกว่าพาดหัวข่าวที่ไม่กำกวมและไม่เกินจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนพาดหัวข่าวที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ตรงกับข้อเท็จจริงกับพาดหัวข่าวที่ตรงกับข้อเท็จจริงไม่มีผลต่อความสนใจของผู้อ่านข่าว ในประเด็นที่เกี่ยวกับการตีความข่าวของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ ความกำกวม ความไม่ถูกต้อง และความเกินจริงของพาดหัวข่าว ไม่มีผลต่อการตีความของข่าว ประเด็นสุดท้ายเกี่ยวกับความเชื่อถือของผู้อ่านพบว่า การตีความข่าวของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ ความกำกวม ความไม่ถูกต้อง และความเกินจริงของพาดหัวข่าวไม่มีผลต่อความเชื่อถือของผู้อ่านเช่นเดียวกัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2542 ได้มีการศึกษาภาษาของพาดหัวข่าวการเมืองโดยเฉพาะ เป็นการศึกษาของพิมลศิริ ธนอมศักดิ์ (2542) เรื่อง “ภาษาในการพาดหัวข่าวการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์ เดลินิวส์ และหนังสือพิมพ์มติชน” โดยตั้งสมมุติฐาน ไว้ว่า “การพาดหัวข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์มีลักษณะการเขียนที่ซ้ำๆกันให้

ผู้อ่านมีความคิดที่คล้อยตามผู้เขียนหรือไม่” งานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีสัมภาษณ์ประชาชนผู้อ่าน และผู้ที่ทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ต่างๆ

ผลการศึกษาพบว่า พาดหัวข่าวมีลักษณะที่ชี้แนะเนื้อหาให้ผู้อ่านมีความคิดที่คล้อยตามผู้เขียนพาดหัวข่าวนั้นๆ และกลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 50 เห็นว่าการพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์กับเนื้อหาไม่ตรงกัน กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของภาษาของพาดหัวข่าวไว้ดังนี้

มีการนำจุดเล็กๆ ของข่าวนำมาเป็นพาดหัวข่าว ซึ่งเป็นเพียงคำพูดหรือความคิดเห็นของบุคคลบางคนในข่าวเท่านั้น ผู้อ่านหนังสือพิมพ์เฉพาะพาดหัวข่าวจะเกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับข่าวนั้นๆ

มีการใช้คำที่มีลักษณะรวบรัดตัดตอน ทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของคำหรือประโยคที่ใช้ในการพาดหัวข่าว

มีการพาดหัวข่าวที่เป็นคนละประเด็นกับข่าวที่เป็นจริง หรือมีประเด็นย่อยๆ แทรกเข้ามาในการพาดหัวข่าวโดยประเด็นนั้นๆ ไม่เกี่ยวข้องกับหัวข่าวแต่อย่างใด

มีการพาดหัวข่าวที่ไม่ครอบคลุมเนื้อหาข่าวทั้งหมด ใช้ภาษาที่ยากและไม่สามารถเข้าใจหัวข่าวได้

มีการแต่งเติมข่าวให้บิดเบือนไป ซึ่งเป็นการใช้กลไกทางภาษาทำให้ผู้อ่านบางท่านเข้าใจข่าวในลักษณะที่บิดเบือนหรือเกินจากความเป็นจริง

สำหรับอิทธิพลทางการเมืองที่มีต่อการนำเสนอข่าวนั้น พิมลศิริ ธนอมศักดิ์ (2542) เห็นว่า หนังสือพิมพ์ยังคงมีลักษณะที่เป็นเครื่องมือของพรรคการเมืองหรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจ และกลุ่มคนที่มีผลประโยชน์เชื่อมต่อกันอยู่ ก่อให้เกิดการนำเสนอข่าวเพื่อสนองวัตถุประสงค์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แทนที่จะเป็นการนำเสนอข่าวตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ตามที่นักข่าวที่มีจรรยาบรรณควรยึดถือ หากพรรคการเมืองใด กลุ่มบุคคลใดมีอิทธิพลหรือเชื้อเพื่อต่อหนังสือพิมพ์ฉบับใดก็จะมี การเสนอข่าวทางบวกต่อคนกลุ่มนั้น หรือพรรคการเมืองนั้น หรือหากมีข่าวในทางลบหนังสือพิมพ์ก็จะนำเสนอข่าวในลักษณะที่เหมือนกับการแก้ต่างให้อีกด้วย

6.4 สรุป

ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์เป็นความรับผิดชอบต่อสังคม (responsibility to the society) ซึ่งมีได้มีกฎระเบียบกำหนดไว้แน่นอนตายตัว แต่เกิดขึ้นและเป็นไปโดยความสำนึกทางจิตใจ ทางศีลธรรม และทางศักดิ์ศรีเกียรติภูมิของผู้ประกอบอาชีพ

หนังสือพิมพ์ สำหรับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์ในการศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาว่า ข่าวดังกล่าวการอธิบายทั่วไปๆ มีความตรงกัน (directness) กับคำอธิบายในสภาฯ หรือไม่?

ความตรงกัน (directness) ระหว่างข่าวหนังสือพิมพ์กับคำอธิบายในสภาฯ ผู้วิจัยจะศึกษาโดยทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวโยง โดยเน้นที่ความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างสาธารณชนผู้อ่านข่าวและนักหนังสือพิมพ์ผู้ผลิตข่าว

ทฤษฎีการเชื่อมโยงความจะศึกษาความตรงกันโดยพิจารณาเฉพาะข้อความที่ปรากฏ สำหรับทฤษฎีความเกี่ยวโยงซึ่งมีจุดประสงค์เพื่ออธิบายผู้ฟังเข้าใจความหมายที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อออกมาได้อย่างไร (Unger, 2001) และเน้นไปที่ความเข้าใจในการสื่อสาร ซึ่ง วิลสัน (Wilson, 1994, p. 38) ถึงกับกล่าวว่า ความเกี่ยวโยงกับความเข้าใจเป็นสองด้านของเหรียญเดียวกัน ซึ่งก็หมายความว่า ทฤษฎีความเกี่ยวโยงให้ความสนใจทุกสิ่งทุกอย่างในการสื่อสาร กล่าวคือ ในความเป็นหัวเรื่องเดียวกันนั้น จะพิจารณาได้จากเนื้อความซึ่งอาจจะเป็นคำพูดคำเดียว (isolated utterance) ก็ได้ การสื่อสารด้วยท่าทาง (non-verbal communication) ลักษณะทางการสื่อสาร (acts of communication) ยังอาจพิจารณาได้จากการสังเกต (observation) ความจำ (memory) และ การสรุปความ (inference) หรือแม้กระทั่งสถานการณ์ที่ไม่มีการสื่อสารด้วยวาจาเกิดขึ้นเลยก็ได้

โดยปกติแล้ว ความรู้เกี่ยวกับความเกี่ยวโยงของข้อความนั้น ผู้ใช้ภาษามีความรู้อยู่โดยธรรมชาติแล้ว กล่าวคือ ผู้ใช้ภาษาสามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างข้อมูลข่าวสารที่มีความเกี่ยวโยงหรือไม่มีความเกี่ยวโยงกัน หรือในบางกรณี ผู้ใช้ภาษาสามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างข้อมูลข่าวสารที่มีความเกี่ยวโยงมากน้อยกว่ากันได้ (Sperber and Wilson, 1995, p. 119) ดังนั้น ถ้าผู้อ่านข่าวมีความเข้าใจตรงกันกับนักหนังสือพิมพ์ผู้ผลิตข่าวก็จะถือได้ว่า หนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยในเชิงสหวิทยาการ ซึ่งผู้วิจัยต้องการศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐบาล และหนังสือพิมพ์ในการอธิบายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล วิทยาการหรือสาขาวิชาที่นำมาใช้จึงมี 4 สาขา วิชา คือ รัฐศาสตร์ ตรรกวิทยา ภาษาศาสตร์ และหนังสือพิมพ์ ทักษะความรู้จากสาขาวิชา 3 วิชาแรกจะใช้โดยตรงในการวิจัย ส่วนทักษะความรู้จากสาขาการหนังสือพิมพ์จะใช้โดยอ้อมในการวิจัยครั้งนี้ ดังนั้น ในการทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำไปสู่การกำหนดวิธีวิจัยจึงต้องทบทวนงานการศึกษาทั้งหมดใน 4 สาขาวิชาที่กล่าวมาแล้วนั้น

ผลการทบทวนวรรณกรรมในสาขาวิชารัฐศาสตร์พบว่า ความรับผิดชอบในทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มี 2 ประเภทคือ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) และความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) คือ ความรับผิดชอบซึ่งข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำต้องมีกันทุกคน ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) นั้น มีเฉพาะข้าราชการการเมืองที่มีตำแหน่งที่ต้องตัดสินใจในการบริหารราชการแผ่นดิน กล่าวคือ เมื่อตัดสินใจผิดและทำให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของสาธารณชน ก็ต้องแสดงความรับผิดชอบต่อความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วย การลาออกจากตำแหน่งของตนเพื่อให้บุคคลที่มีความสามารถดีกว่าเข้ามาดำรงตำแหน่งแทน

จากหลักการดังกล่าว เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งเห็นว่า คณะรัฐบาลบริหารงานผิดพลาด จนเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของสาธารณชนแล้ว หรือมีนโยบายและการบริหารงานที่เห็นได้ชัดเจนนว่า น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของสาธารณชนในกาลข้างหน้า ส.ส. ฝ่ายค้านดังกล่าว ซึ่งอย่างน้อยต้องมีจำนวนเท่ากับที่รัฐธรรมนูญกำหนด จึงร่วมลงชื่อกันเพื่อยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ซึ่งอาจจะเป็นรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีซึ่งก็ขึ้นอยู่กับตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

วาทกรรมของการอภิปรายทั่วไป ก็คือ ส.ส. ฝ่ายค้านจะตั้งข้อกล่าวหากับคณะรัฐมนตรี โดยนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุน คณะรัฐมนตรีก็ต้องได้ตอบข้อกล่าวหาพร้อมกับนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุนเช่นเดียวกัน ดังนั้น เหตุการณ์ทางการเมืองเดียวกัน ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐบาลอาจจะมีความเห็นไม่ตรงกันก็เป็นได้ เนื่องจากกระบวนการสื่อสาร สภาพแวดล้อม ทักษะคติ ความเชื่อฯ แตกต่างกัน โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าอำนาจทางการเมืองซึ่งจะให้ผลประโยชน์มหาศาล ยิ่งที่ทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายเข้าไปจัดการกับ “ความจริง” ของเหตุการณ์ทางการเมืองนั้นๆ แล้วนำไปเผยแพร่โน้มน้าวให้สาธารณชนเชื่อถือ “ความจริง” ซึ่งเกิดจากการจัดการของฝ่ายตน

ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีหน้าที่ที่จะเปรียบเทียบว่า คำอภิปรายของฝ่ายใดน่าจะเป็น “ความจริง” มากกว่าของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งผลการศึกษาก็จะนำไปอนุมานว่า ฝ่ายนั้นๆ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) มากกว่าของอีกฝ่ายหนึ่ง เครื่องมือในการเปรียบเทียบคำอภิปรายของทั้งสองฝ่ายนั้นจะใช้ความรู้จากสาขาวิชาตรรกวิทยาและภาษาศาสตร์

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงสหวิทยาการ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้พยายามศึกษาให้ครอบคลุมวาทกรรมของการอภิปรายทั่วไป ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในเวลาอันจำกัด ผู้วิจัยจึงต้องการจะศึกษาด้วยว่า หนังสือพิมพ์ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการรายงานข่าว

การอภิปรายทั่วไป ด้วยความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) หรือไม่ ซึ่งก็คือ การตรวจสอบว่า
ข่าวของการอภิปรายทั่วไป มีความตรงกัน (directness) กับคำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายใน
สภาฯ หรือไม่นั่นเอง

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมด จึงทำให้ผู้วิจัยสามารถออกแบบและกำหนดวิธี
วิจัยได้อย่างเหมาะสมสำหรับการวิจัยครั้งนี้ โดยจะกล่าวโดยละเอียดในภาคถัดไป

ความนำ

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เนื้อหาที่จะนำมาศึกษาและวิเคราะห์ คือ ข้อความ ซึ่งมี 2 ส่วน โดยที่ทั้ง 2 ส่วนนั้นเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกัน ส่วนแรก คือ คำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป ซึ่งเป็นภาษาพูด (spoken language) ส่วนที่สองคือ ข่าวนองหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นภาษาเขียน (written language) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ในการอภิปรายทั่วไป ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน คณะรัฐบาล และหนังสือพิมพ์

หน่วยของการวิเคราะห์ (unit of analysis) คือ วากรรมกรการอภิปรายทั่วไป สำหรับหน่วยของสิ่งที่จะวิเคราะห์ (object unit of analysis) ก็คือ คำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร/รัฐสภา และข่าวของหนังสือพิมพ์ ส่วนหน่วยของสาระการวิเคราะห์ (subject unit of analysis) ก็คือ หัวเรื่อง (topic) ของคำอภิปราย รวมทั้งหัวเรื่องของข่าวหนังสือพิมพ์ หน่วยของสาระการวิเคราะห์นั้นมี 2 ประเภท ประเภทแรก คือ ส่วนของข้อความของภาษา ซึ่งได้แก่ คำ วลี และประโยค ประเภทที่สอง คือ บริบททางภาษา (linguistic context) ซึ่งต้องพิจารณาจากข้อความของภาษาในลักษณะแรก

การศึกษาค้นคว้าความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของกลุ่มบุคคลใด ก็คือ การ “วัด” หรือ “ตรวจสอบ” การทำงานหรือการปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มบุคคลนั้นๆ และในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ นอกจากจะวัด/ตรวจสอบแล้ว ยังจะมีการเปรียบเทียบความรับผิดชอบฯ ดังกล่าว อีกด้วย ดังนั้น เงื่อนไขที่จำเป็นซึ่งจะขาดไม่ได้ก็คือ “เครื่องมือ” ที่จะใช้วัด/ตรวจสอบความรับผิดชอบ เครื่องมือดังกล่าวก็คือ “เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ” ซึ่งมี 3 ประเภทตามจำนวนของกลุ่มบุคคลที่ต้องการศึกษา จากหลักการดังกล่าว รวมถึงหลักการทั่วไปเกี่ยวกับระเบียบวิธีของการวิจัย ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อในภาคนี้ออกเป็น 2 บท ดังนี้คือ

บทที่ 7 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ

บทที่ 8 ลำดับการศึกษาข้อมูล

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสหวิทยาการซึ่งจะนำสาขาวิชาจำนวน 4 สาขา คือ รัฐศาสตร์ ตรรกวิทยา ภาษาศาสตร์ และหนังสือพิมพ์เข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ รายละเอียดที่บอกให้รู้ว่า สาขาวิชาดังกล่าวได้ใช้ศึกษาในแง่ใดบ้างจะปรากฏอยู่ในทั้งบทที่ 7 และบทที่ 8

ในบทที่ 7 นั้น จะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการนำสาขาวิชาทั้ง 4 สาขาวิชานั้น มาพัฒนาและสร้างเป็นเกณฑ์เพื่อวัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) โดยละเอียด ส่วนบทที่ 8

จะแสดงให้เห็นถึงวิธีการที่จะนำสาขาวิชาทั้ง 4 สาขาวิชานั้น มาวิเคราะห์คำอธิบายในสภาพ กับหนังสือพิมพ์ว่า ผ่านหรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ หรือไม่ว่าไร

สำหรับการแสดงผลของการศึกษานั้น เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์มีเป็น จำนวนมาก จึงไม่สามารถแสดงผลของการศึกษาทั้งหมดได้ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องยกตัวอย่างของ ผลการศึกษาแต่เพียงบางส่วนเท่านั้น สำหรับตัวอย่างของผลการศึกษาเหล่านั้น อาจจะไม่แสดง ให้เห็นว่า มีการใช้สาขาวิชาทั้ง 4 วิชาดังกล่าวในลักษณะของสหวิทยาการอย่างไร ผู้วิจัยจึงขอ อธิบายโดยละเอียดในบทที่ 7 และบทที่ 8 ดังต่อไปนี้

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ต้องการศึกษาค้นคว้าความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของกลุ่มบุคคล 2 กลุ่มในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นภารกิจเดียวกัน คือ การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจกลุ่มบุคคลดังกล่าว คือ นักการเมืองและหนังสือพิมพ์ ถึงแม้จะเป็นการปฏิบัติงานในภารกิจเดียวกัน แต่หน้าที่ของแต่ละกลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้แตกต่างกัน ดังนั้น ในการพัฒนาเกณฑ์ที่จะนำมาใช้วัด/ตรวจสอบความรับผิดชอบฯ ดังกล่าวจึงมี 2 ประเภท ดังนี้คือ

7.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของนักการเมือง

7.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์

7.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของนักการเมือง

วาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ ส.ส. ฝ่ายค้านจะต้องเป็นผู้เริ่ม คือ เป็นผู้เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ด้วยไม่ไว้วางใจให้คณะรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินต่อไป หลังจากนั้นจึงตั้งข้อกล่าวหา และนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุน คณะรัฐมนตรีก็ต้องได้ตอบข้อกล่าวหาและนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นหลักฐานสนับสนุนเช่นเดียวกัน การกระทำดังกล่าวนี้เป็นการใช้เหตุผล ซึ่งจะส่งผลต่อการมีหรือขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของแต่ละฝ่าย

คำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ก็คือ การให้ข้อมูลข่าวสารแก่สาธารณชน และข้อมูลข่าวสารที่นำมาอภิปรายในสภาผู้แทนฯ และ/หรือรัฐสภาต้องเป็น “ความจริง” ถ้า ส.ส. คนใดนำ “ความไม่จริง” มาอภิปรายในสภาฯ นั้นก็หมายความว่า ส.ส. ผู้นั้นขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

การกล่าวหาและการได้ตอบข้อกล่าวหาซึ่งเป็นข้อมูลข่าวสารที่นักการเมืองต้องการเสนอไปยังสาธารณชน คือ “อาวุธ” ของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีในสงครามคำพูดนั่นเอง การสงครามนี้ จึงต้องมีกฎและระเบียบควบคุม เพื่อไม่ให้สงครามคำพูดพัฒนาเป็นสงครามในรูปแบบอื่น เช่น ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท เป็นต้น กฎและระเบียบของการอภิปรายทั่วไปฯ ที่สำคัญคือ ข้อบังคับการประชุมฯ ถ้า ส.ส. คนใดละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ นั้นก็หมายความว่า ส.ส. ผู้นั้นขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 ข้อ ดังนี้คือ

7.1.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับการใช้เหตุผล

7.1.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับ “ความจริง”

7.1.3 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับข้อบังคับการประชุมฯ

7.1.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับการใช้เหตุผล

หน้าที่ในการอภิปรายทั่วไปฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีแตกต่างกัน ดังนั้น การใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีจึงแตกต่างกันไปด้วย ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 2 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

7.1.1.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

7.1.1.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับการใช้เหตุผลของคณะรัฐมนตรี

7.1.1.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐบาล ซึ่งทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินมีองค์ประกอบหลัก 2 ส่วน คือ ข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำ จะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปไม่ได้ ข้าราชการทั้ง 2 ส่วนดังกล่าว ต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน (public responsibility) ด้วยกันทั้งคู่ หรือจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าการเมืองกับการบริหารก็คล้ายๆ กับความสมบูรณ์ของเหรียญหรือเงินตรา ซึ่งจะต้องมีอยู่ 2 ด้าน (Politics and Administration are the two sides of a single coin) (Marshall Dimock and Gladys Dimock, 2953, p. 3) ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการประจำกับการข้าราชการการเมืองก็คือ ข้าราชการประจำต้องปฏิบัติงานภายใต้นโยบายของรัฐบาล

แต่อย่างไรก็ดี ข้าราชการประจำนั้น จะมีงานประจำ (routine work) ส่วนหนึ่งซึ่งไม่ขึ้นกับนโยบายของรัฐบาลใดๆ เนื่องจาก รัฐบาลนั้นมักจะมีการเปลี่ยนแปลงเสมอ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่า ส.ส. ของพรรคการเมืองใดจะได้รับการเลือกตั้งมากกว่ากัน ดังนั้น ความผิดพลาดหรือบกพร่องที่เกิดจากการปฏิบัติงานประจำนั้น ความเสียหายดังกล่าวไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปและตั้งเป็นเกณฑ์ในการวัดความรับผิดชอบ คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านได้ว่า ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

สำหรับเกณฑ์ที่จะใช้วัดหรือวิเคราะห์ว่า ข้อกล่าวหาอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลหรือไม่นั้น มีเกณฑ์ย่อยในการวิเคราะห์ 3 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยตั้งชื่อว่า “เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

- 1) สาเหตุของความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาลหรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ
- 2) ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในคณะรัฐบาล ข้าราชการการเมือง หรือข้าราชการประจำผู้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐบาลนั้น

หลักการนี้ ผู้วิจัยนำมาจากหลักปฏิบัติของรัฐสภาอังกฤษ เพราะจากการศึกษาพบว่า หลังจากที่ใช้วิธีการอิมพีชเมนต์ได้พัฒนามาเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลแล้ว ในระยะแรกๆ เมื่อมีการกระทำความผิดของข้าราชการประจำในกระทรวงใด รัฐมนตรีกระทรวงนั้นก็จะแสดงความรับผิดชอบฯ ดังกล่าวด้วยการลาออกจากตำแหน่ง แต่ในปี ค.ศ. 1954/2497 เซอร์ เดวิด แมกซ์เวลล์ ไฟฟ์ (Sir David Maxwell-Fyfe) ได้เสนอทศนะเรื่องขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ต่อสภาสมาชิกชนว่า รัฐมนตรีไม่ควรจะต้องรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจ (accountability) ในการกระทำของข้าราชการประจำ ซึ่งรัฐมนตรีไม่ได้มีส่วนรู้เห็น และการกระทำนั้นๆ เป็นการกระทำที่ไม่ต้องขออนุมัติจากรัฐมนตรี ซึ่งทศนะนี้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป (สนธิ เตชานันท์, 2529, น. 190)

จากทศนะของเซอร์ เดวิด แมกซ์เวลล์ ไฟฟ์ (Sir David Maxwell-Fyfe) ดังกล่าว ส่งผลให้ในสมัยปัจจุบันนี้ รัฐมนตรีของอังกฤษจะลาออกจากตำแหน่ง เมื่อตนเองดำเนินการผิดพลาดหรือบกพร่อง แต่จะไม่ลาออกเมื่อเจ้าหน้าที่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาทำผิดหรือผิดพลาด เว้นแต่จะเป็นในกรณีที่รัฐมนตรีสั่งหรือรู้เห็น (Kavanagh, 1991 p. 431) เท่านั้น ซึ่งก็สอดคล้องกับข้อเขียนของพิลคิงตัน (Pilkington, 1997, p. 167) ที่ว่า รัฐมนตรีควรไม่ควรที่จะแสดงความรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจ (accountability) ที่เกิดจากความผิดพลาดจากงานประจำ (routine work) ของข้าราชการประจำ รัฐมนตรีควรแสดงความรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจ (accountability) จากนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น¹

¹ลักษณะที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งต่อการปฏิบัติของนายกรัฐมนตรีก็คือ เมื่อมีรัฐมนตรีคนหนึ่งคนใดปฏิบัติงานผิดพลาด นายกรัฐมนตรีก็อาจจะย้ายรัฐมนตรีคนดังกล่าว ไปสู่ตำแหน่งที่มีความสำคัญน้อยกว่าเดิมก็ได้ (Coxall and Robin, 1991, pp. 156-157) ลักษณะของการปรับเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีของคณะรัฐบาลไทย ในหลายๆ ครั้งก็มีลักษณะเป็นเช่นนี้

ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ การกระทำความผิดของข้าราชการประจำซึ่งเกิดจากงานประจำ ผู้วิจัยจะถือว่า ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล แต่จะตกอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ซึ่งนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการตามกฎหมายต่อไป ซึ่งในกรณีนี้ ถ้ารัฐบาลไม่กระทำการใดๆ ถึงจะเป็นการขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล

ในกรณีนี้เป็นหลักปฏิบัติของการอภิปรายทั่วไปฯ ของไทยประการหนึ่ง กล่าวคือ ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ 16 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2490 ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช (2490) ได้ตั้งข้อกล่าวหาว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยว่า “ความบกพร่องทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว ตกเป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีมหาดไทยจะต้องแก้ไข แต่ท่านก็ไม่ได้แก้ไขไปตามหน้าที่” (เสนีย์ ปราโมช, 2490, น. 22) ความบกพร่องที่ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช หมายถึง ก็คือคดีอาชญากรรมเกิดขึ้นขึ้นอย่างมากมาย ข้อกล่าวหาดังกล่าวนั้น เห็นได้ว่า เป็นข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล เพราะ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชเห็นว่า รัฐบาลขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ 16 พ.ศ. 2490 ก็เป็นอีกคนหนึ่งที่อภิปรายสนับสนุนหลักปฏิบัติดังกล่าวข้างต้น โดยมีคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

การทุจริตนั้น ได้มีมาตั้งแต่ครั้งไหนๆ แล้ว ทั้งๆ ที่เรามีกฎหมายห้ามไม่ให้ลักขโมยและฆ่าฟันกัน ก็ยังมีลักขโมยและฆ่าฟันกันจนกระทั่งทุกวันนี้ แต่ทว่าเมื่อเราเห็นข้าราชการคนไหนทุจริตลักขโมย แล้วไม่จับกุมมาฟ้องร้องลงโทษ เช่นนั้นก็ย่อมเป็นเรื่องซึ่งรัฐบาลจะต้องรับผิดชอบ แต่เมื่อเขาทำผิดเราจัดการลงโทษ เช่นนั้นแล้ว ก็ย่อมเป็นเรื่องซึ่งน่าจะเห็นใจรัฐบาล (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 81)

3) ผลของความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการกระทำความผิดต้องเป็นความเสียหายที่ร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน เนื่องจากความเสียหายที่ไม่ร้ายแรงนั้นรูปแบบการปกครองระบอบแบบรัฐสภา ได้กำหนดรูปแบบการควบคุมและตรวจสอบแบบอื่นๆ ไว้ เช่น การตั้งกระทู้ถาม ซึ่ง ส.ส. ทุกคนไม่ว่าจะเป็นฝ่ายค้านหรือฝ่ายรัฐบาลสามารถกระทำได้ทุกวัน ในสมัยประชุมสภาอยู่แล้ว

นอกจากเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 3 นี้ จะขึ้นอยู่กับปริมาณของผลเสียหายที่เกิดขึ้นจากความผิดพลาดของการบริหารราชการแผ่นดินแล้ว ยังขึ้นอยู่กับ

กับธรรมชาติของการปฏิบัติงานตามนโยบายสาธารณะของคณะรัฐบาลอีกด้วย กล่าวคือ โดยธรรมชาติแล้ว นโยบายสาธารณะไม่สามารถจะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ทุกประการ เนื่องจากอุปสรรคของการปฏิบัติงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

บุคคลทั่วไปเชื่อกันว่า เมื่อนโยบายสาธารณะแต่ละเรื่องได้รับการอนุมัติจากรัฐสภาแล้ว ก็จะถูกนำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายของนโยบายนั้นโดยอัตโนมัติ ตามเจตนารมณ์ของผู้กำหนดนโยบาย แต่ความเป็นจริงแล้ว สภาพการณ์จริงไม่ค่อยเป็นเช่นนั้น ปัญหาของการปฏิบัตินโยบายมีมากมายมหาศาล นโยบายสาธารณะทั้งหลายไม่เคยบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างสมบูรณ์ และไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ทั้งหมดตามที่ตั้งกันไว้แต่เดิม ข้าราชการผู้ปฏิบัตินโยบาย กลุ่มผลประโยชน์ และหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบทั้งหลาย ต่างพยายามเปลี่ยนแปลงกระบวนการปฏิบัตินโยบายให้เบี่ยงเบนไปสู่ผลประโยชน์ของตน (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2545, น. 288-289)

อนึ่ง ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลนี้ ยังหมายความว่ารวมถึงความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม/ศีลธรรมในตัวของนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีคนหนึ่งคนใดด้วย เพราะในการเลือก ส.ส. เข้ามาทำหน้าที่นิติบัญญัติ และ ส.ส. ส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนให้มาทำหน้าที่เป็นคณะรัฐมนตรีนั้น สาธารณชนคาดหวังว่า ส.ส. ของพวกเขาเหล่านั้น ต้องเป็นคนที่มีความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่ง และเป็นคนที่มีความดีเป็นคุณสมบัติประจำตน ซึ่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งทุกคนก็หาเสียงต่อประชาชนว่า แต่ละคนมีคุณสมบัติเช่นนั้น ดังนั้นเมื่อต่อมาภายหลัง ส.ส. ฝ่ายค้านพบว่า นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีคนหนึ่งคนใดไม่มีคุณสมบัติดังกล่าว หรือเคยมีคุณสมบัติดังกล่าวนั้น หรือมีคุณสมบัติดังกล่าวนั้น แต่ไม่มากพอที่จะดำรงตำแหน่งเป็นคณะรัฐบาล ในกรณีเช่นนี้ถือว่า อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลด้วย

กรณีนี้ ก็เป็นหลักปฏิบัติของการอภิปรายทั่วไป ของไทยประการหนึ่ง กล่าวคือ ในการอภิปรายทั่วไป คราวนี้ 24 ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2522 นายบุญเทียม เขมาภิรัตน์ ส.ส. กรุงเทพมหานคร พรรคประชากรไทย ได้ใช้ช่วงของการแจ้งหัวเรื่อง กล่าวถึงเรื่องส่วนตัวกับหน้าที่ของการบริหารราชการแผ่นดินไว้ดังนี้

อันที่จริงนั้น เรื่องส่วนตัวกับหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินนั้น ไม่อาจสามารถที่จะแยกออกจากกันได้ คนเราก็เป็นธรรมดาที่ย่อมจะมีจุดเสียจุดดีอยู่บ้าง ... แต่ถ้าหากว่า ท่านผู้นั้น หรือท่านผู้ใดก็ตาม ที่ได้มาอยู่ในฐานะ

หรือในตำแหน่งที่จะบริหารประเทศ จำเป็นที่จะต้องรับผิดชอบในหน้าที่ที่จะบริหารราชการแผ่นดินให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จำเป็นอยู่เองที่ท่านผู้นั้น จะต้องปรับปรุงตัวเองให้มีแต่ความดี ไม่เช่นนั้นแล้ว จะบริหารประเทศให้อื่นเขาเขาทำดีได้อย่างไร (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น.53-54)

จากหลักการข้างต้น จะเห็นได้ว่า ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่มีต่อฝ่ายรัฐบาลนั้น เมื่อวัด/ตรวจสอบด้วยเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหาแล้ว จะสามารถแบ่งข้อกล่าวหาดังกล่าวออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

- 1) ข้อกล่าวหาที่ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล
- 2) ข้อกล่าวหาที่ อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

เมื่อวิเคราะห์และพิสูจน์ได้ว่า ข้อกล่าวหาใดๆ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล ผู้วิจัยจะตัดสินทันทีว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน ผู้อภิปรายคนนั้นๆ ขาดความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) แต่สำหรับข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล ผู้วิจัยจะต้องวิเคราะห์ต่อไปว่า หลักฐานสนับสนุนข้อกล่าวหานั้น มีความสมเหตุสมผลหรือไม่? โดยผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ เพราะในการกล่าวหานั้น วิเคราะห์แต่เพียงข้อกล่าวหาไม่สามารถจะตัดสินได้ว่า คณะรัฐบาลได้กระทำความผิดพลาดจริงตามข้อกล่าวหาหรือไม่? เนื่องจากข้อกล่าวหาจะเป็น “ความจริง” ก็ต่อเมื่อหลักฐานสนับสนุนนั้นถูกต้องและยอมรับได้ ดังนั้น ถึงแม้ข้อกล่าวหาจะผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหามาแล้วก็ยังไม่เป็นการเพียงพอ หลักฐานสนับสนุนก็ต้องผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีด้วย

เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีสำหรับวัดหลักฐานสนับสนุนมี 3 ข้อดังนี้คือ

- 1) หลักฐานสนับสนุนต้องเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา
- 2) หลักฐานสนับสนุนต้องยอมรับได้
- 3) หลักฐานสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน

ที่มาของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีดังกล่าว ผู้วิจัยพัฒนามาจากหลักการมาตรฐานของตรรกะตามรูปแบบ กล่าวคือ “การใช้เหตุผลที่ดีหรือสมบูรณ์แบบมีเงื่อนไข 2 ข้อคือ ข้ออ้างจริง และมีความถูกต้องแบบนิรนัยหรืออุปนัยอย่างใดอย่างหนึ่ง” (ปรีชา ช้างขวัญยืนและคณะ, 2541, น. 19) ส่วน กอวิเออร์ (Govier, 2001, p. 70) กล่าวว่า การใช้เหตุผลที่ดีของตรรกะในรูปแบบมีองค์ประกอบ 2 ประการคือ

- 1) ข้ออ้างต้องเป็นข้อเท็จจริง
- 2) ข้ออ้างต้องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อสรุป

เมื่อพิจารณาข้อความของงานวิชาการ 2 เล่มข้างต้น ข้อความที่ว่า “ข้ออ้างจริง” กับ “ข้ออ้างต้องเป็นข้อเท็จจริง” มีความหมายสอดคล้องกัน แต่หลักการของ ปรีชา ช้างขวัญยืน และคณะ (2541) ที่ว่า “มีความถูกต้องแบบนิรนัยหรืออุปนัยอย่างใดอย่างหนึ่ง” กับหลักการของ กอวิเออร์ (Govier, 2001) ที่ว่า “ข้ออ้างต้องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อสรุป” ดูเหมือนว่าจะแตกต่างกันหรือความหมายไม่สอดคล้องกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว หลักการทั้ง 2 ประการข้างต้นไม่แตกต่างกันแต่ประการใด เพราะลักษณะร่วมของความถูกต้องแบบนิรนัยหรืออุปนัยในความหมายของปรีชา ช้างขวัญยืนและคณะ (2541) ก็คือ ข้ออ้างต้องเกี่ยวโยงเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อสรุปของ กอวิเออร์ (Govier, 2001) นั่นเอง

ผู้วิจัยขออธิบายเหตุผลที่มาของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีโดยละเอียดดังนี้
ที่มาของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อแรก

การที่ข้อสรุปซึ่งในกรณีนี้ก็คือ ข้อกล่าวหาจะเป็น “ความจริง” ได้ก็เพราะข้ออ้างหรือหลักฐานสนับสนุนต้องเป็นข้อเท็จจริง แต่ถึงแม้ข้ออ้างหรือหลักฐานสนับสนุนเป็นข้อเท็จจริง แต่ถ้าข้ออ้างหรือหลักฐานสนับสนุนไม่ได้เกี่ยวโยงเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อสรุป ข้อกล่าวหาที่ไม่สามารถที่จะเป็น “ความจริง” ได้

ในการพิจารณาว่า หลักฐานสนับสนุนเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาหรือไม่นั้น จะใช้ทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวโยงพิจารณาความหมายด้วยกลไกทางภาษาและบริบททางภาษาก่อนเป็นลำดับแรก เนื่องจากสามารถให้คำอธิบายความเกี่ยวเนื่องของข้อความได้แจ่มชัดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ได้ใช้เหตุการณ์ทางการเมืองเป็นข้อมูลในการศึกษา ดังนั้น ในการที่จะตัดสินว่าหลักฐานสนับสนุนนั้น มีความเกี่ยวเนื่องกับข้อกล่าวหาหรือไม่? ต้องใช้หลักการในทางรัฐศาสตร์เข้ามาช่วยในการตัดสินด้วยไปพร้อมๆ กัน ซึ่งก็คือ “เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน”

“เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา” กับ “เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน” คือ เกณฑ์เดียวกันแต่ทำหน้าที่ต่างกัน ถ้าทำหน้าที่วัดหรือวิเคราะห์ข้อกล่าวหา ว่าอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลหรือไม่? ก็เป็น “เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา” แต่ถ้าทำหน้าที่วัดหรือวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุน ว่า มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาหรือไม่? ก็เป็น “เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน”

ที่มาของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่สอง

เช่นเดียวกันกับเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อแรก กล่าวคือ ถ้าเป็นตรรกะตามรูปแบบแล้ว ข้อกล่าวหาจะเป็นความจริง ก็เพราะหลักฐานสนับสนุนต้องเป็นข้อเท็จจริงเท่านั้น แต่ในงานวิจัยนี้ ยอมรับหลักการที่ว่า “ความจริง” ทางการเมืองนั้นมีหลายชุด ดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ 2.2 “ความจริง” ทางการเมือง ดังนั้นในการวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่สองจึงต้องนำ “ความจริง” ของทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลมาเปรียบเทียบกัน และตัดสินใจว่า หลักฐานสนับสนุนของฝ่ายใดยอมรับได้หรือไม่ได้

ในเมื่อต้องเปรียบเทียบหลักฐานสนับสนุนของ ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งแต่ละฝ่ายก็ยืนยันว่าคำอภิปรายของตนเป็น “ความจริง” ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า ผู้วิจัยจะใช้หลักเกณฑ์ใดเป็นข้อพิสูจน์ว่าหลักฐานสนับสนุนของฝ่ายใดยอมรับได้หรือไม่ได้ หรือเป็นหลักฐานสนับสนุนที่เป็น “ความจริง” หรือ “ความไม่จริง”

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การอภิปรายทั่วไปๆ นั้น ผู้อภิปรายทั้ง 2 ฝ่ายจะนำเอาเหตุการณ์ทางการเมืองมาตีความไปตามความคิด ความเชื่อ และหลักฐานของฝ่ายตน ซึ่งเหตุการณ์ทางการเมืองนั้น เป็นเหตุการณ์ที่มีความเป็น “รูปธรรม” เพียงพอที่จะพิจารณาได้ว่าหลักฐานสนับสนุนของฝ่ายใดยอมรับได้ หรือว่ายอมรับไม่ได้ หรือยอมรับไม่ได้เลยทั้ง 2 ฝ่าย หรือยอมรับได้ทั้ง 2 ฝ่าย นอกจากนั้น เหตุการณ์ทางการเมืองหนึ่งๆ ยังจะมีฝ่ายอื่นๆ เข้ามาร่วมจัดการกับ “ความจริง” นั้นๆ อีกหลายฝ่ายเช่น นักวิชาการทั้งภายในและภายนอกประเทศ สื่อมวลชน กลุ่มผลประโยชน์ การเมืองกลุ่มอื่นๆ ฯลฯ ซึ่งผู้เขียนสามารถนำเอา “ความจริง” ที่ผ่านการจัดการเหล่านั้น มาเปรียบเทียบและเทียบเคียงได้ว่า หลักฐานสนับสนุนของผู้อภิปรายฝ่ายใดยอมรับได้หรือไม่ได้

นอกจากนั้นแล้ว ผู้วิจัยยังได้พัฒนาเกณฑ์การอ้างเหตุผลที่ดีและเกณฑ์การอ้างเหตุผลที่ไม่ดีของกอวิเออร์ (Govier, 2001, pp. 169-170) ประเภทละ 7 ข้อรวมกันเป็น 14 ข้อ โดยยึดเกณฑ์การอ้างเหตุผลที่ดีเป็นหลัก มาพัฒนาเป็นเกณฑ์ย่อยในการพิจารณาว่าหลักฐานสนับสนุน จะยอมรับได้หรือไม่จำนวน 5 ข้อ และได้นำหลักการของเหตุผลวิบัติมาร่วมพิจารณาว่าหลักฐานสนับสนุนนั้นจะยอมรับได้หรือไม่ด้วย จึงมีเกณฑ์ย่อยสำหรับพิจารณาหลักฐานสนับสนุนว่ายอมรับได้หรือไม่? จำนวน 6 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดชื่อให้ว่า “เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) กรณีที่หลักฐานสนับสนุนนั้น มี 2 หน้าที คือ ทำหน้าที่สนับสนุนข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับสูงกว่า และยังทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาซึ่งต้องการหลักฐานสนับสนุนย่อยอีกด้วย เมื่อหลักฐานสนับสนุนย่อยนั้นสมเหตุสมผล หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

2) หลักฐานสนับสนุนนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหา หรือบุคคลอื่นเห็นว่า สมเหตุสมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

3) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

4) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

5) หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

6) หลักฐานสนับสนุนนั้นไม่เป็นเหตุผลวิบัติ

เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีของกอวิเออร์ (Govier, 2001) จำนวน 7 ข้อนั้น ผู้วิจัยไม่นำข้อที่ว่า “หลักฐานสนับสนุนนั้น เป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันมาก่อนหน้านี้แล้ว (a priori)” กับ “หลักฐานสนับสนุนนั้นเป็นความรู้สามัญโดยทั่วไป” มาเป็นเกณฑ์ย่อยๆ ก็เพราะว่า เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี 2 ข้อนั้นใช้สำหรับการอ้างเหตุผลระบบนิรนัยโดยเฉพาะ แต่การอ้างเหตุผลในการอภิปรายทั่วไปๆ พัฒนามาจากตรรกะตามรูปแบบประเภทอุปนัย เพราะ เป็นการนำหลักฐานสนับสนุนมาจากเหตุการณ์ทางการเมืองจำนวนหนึ่ง แล้วสรุปว่า นายกรัฐมนตรีและ/หรือรัฐมนตรีผู้ถูกอภิปรายได้กระทำความผิดพลาดอันจะเกิดผลเสียแก่ผลประโยชน์ของสาธารณชนแล้ว เป็นการอนุมานความรู้จากประสบการณ์เฉพาะจำนวนหนึ่งไปสรุปเป็นกฎทั่วไปหรือเป็นกฎสากล

ดังนั้น การอ้างเหตุผลแบบนี้จะเป็นการอ้างเหตุผลที่จริง (true argument) แบบตรรกวิทยาระบบนิรนัยไม่ได้ เพราะแม้เหตุการณ์ทางการเมืองที่นำมาสนับสนุนจะเป็นที่ยอมรับเพียงใด ข้อกล่าวหาที่มีโอกาสที่จะ “เป็นจริง” สูงเท่านั้น จึงมีโอกาเป็นแค่การอ้างเหตุผลที่ดีตามตรรกวิทยาระบบอุปนัยเท่านั้น

สำหรับการที่ผู้วิจัยนำเหตุผลวิบัติมาเป็นเกณฑ์ย่อยๆ ด้วยนั้น เกิดจากความจำเป็น 3 ประการคือ

1) โดยสภาพความเป็นจริงของหลักฐานสนับสนุนที่ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีของกอวิเออร์ (Govier, 2001) นั่นก็คือ เหตุผลวิบัติในตัวเองอยู่แล้ว

2) เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลจำนวน 5 ข้อแรกที่พัฒนามาจากเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีและไม่ดี จำนวน 14 ข้อของกอวิเออร์ (Govier, 2001) นั้น ยังไม่ครอบคลุมหลักฐานสนับสนุนที่มีการอภิปรายกันในสภาฯ ของไทย จึงต้องนำเอาเหตุผลวิบัติมาเป็นเกณฑ์ข้อที่ 6 ด้วย

3) เพื่อความสะดวกในการจัดประเภทของเหตุผลวิบัติในการอภิปรายทั่วไปๆ เพราะเหตุผลวิบัตินั้นก็คือ การกำหนดข้อให้กับการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผลเพื่อความสะดวกในการสื่อสาร

ที่มาของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่สาม

เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 ที่ว่า หลักฐานสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน นั้น ผู้วิจัยมีเหตุผลในการตั้งเกณฑ์ข้อนี้ดังนี้คือ โดยปรกติหลักการที่ว่า ข้ออ้างต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกันนั้น เป็นเหตุผลวิบัติประเภทหนึ่ง ซึ่งเน้นวิเคราะห์ไปที่การใช้เหตุผลระบบนิรนัยซึ่งมีข้อสรุปเดียวและข้ออ้างจำนวน 2 ข้ออ้าง แต่ในการอภิปรายทั่วไปๆ นั้น มีความสลับซับซ้อนมาก กล่าวคือ ข้อกล่าวหาเป็นจำนวนมาก ส.ส. ผู้กล่าวหาในแต่ละเรื่องแต่ละประเด็นก็ไม่ได้มีเพียงคนเดียว ซึ่งประสิทธิภาพและความสามารถในการอภิปรายและการใช้เหตุผลของ ส.ส. แต่ละคนก็แตกต่างกัน และจากการศึกษาการอภิปรายทั่วไปๆ ที่ผ่านมามีพบว่าหลักฐานสนับสนุนของผู้อภิปรายบางคนนั้น ขัดแย้งกันเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงนำเหตุผลวิบัติซึ่งควรจะเป็นเกณฑ์ย่อยๆ พัฒนามาเป็นเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีซึ่งจะทำให้การการวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เกณฑ์การวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 ที่ว่า “ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล” นี้ จะใช้วัดหรือวิเคราะห์คำอภิปรายส่วนที่เป็นการใช้เหตุผลเท่านั้น สำหรับในกรณีที่เป็นคณะรัฐมนตรีซึ่งมีหน้าที่ได้ตอบข้อกล่าวหาก็ต้องมีการใช้เหตุผลเช่นเดียวกัน เกณฑ์การวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีจะเป็นเช่นไร? จะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

7.1.1.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับการใช้เหตุผลของคณะรัฐมนตรี หน้าที่ของคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปๆ ก็คือ ตอบชี้แจงข้อกล่าวหาของฝ่ายค้านหรือได้ตอบข้อกล่าวหาของฝ่ายค้าน การวิเคราะห์ว่า ข้อได้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลหรือไม่นั้น จะพิจารณาวิเคราะห์จากเจตนาในการได้ตอบข้อกล่าวหาเป็นประการแรก ซึ่งจากงานวิจัยของสมบัติ จันทรวงศ์ (2547) พบว่า คณะรัฐบาลจะได้ตอบการกล่าวหาในลักษณะใหญ่ 2 ประการ คือ มีเจตนา กับ ไม่มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหา

ถ้าคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีไม่มีเจตนาได้ตอบข้อกล่าวหา ก็แสดงให้เห็นว่า คณะรัฐมนตรีมีการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผลจึงส่งผลให้รัฐมนตรีผู้อภิปรายขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน แต่ถ้าคณะรัฐมนตรีมีเจตนาได้ตอบการกล่าวหา ก็ต้องศึกษาต่อไปว่า หลักฐานสนับสนุนผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? ซึ่งจะใช้เกณฑ์เดียวกับกับของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

สำหรับหลักในการที่จะพิจารณาว่า ฝ่ายรัฐบาลมีเจตนาในการได้ตอบการกล่าวหาหรือไม่ นั้น จะใช้หลักเรื่องความตรงกัน (directness) ของภาษาศาสตร์ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ด้วยทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีการเกี่ยวโยงเข้าเรื่อง

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปและตั้งเป็นเกณฑ์ในการวัดความรับผิดชอบ คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีได้ว่า ข้อใดตอบการกล่าวหาต้องมีเจตนาได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ดังนั้นเมื่อสรุปรวมเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและ รัฐมนตรีเข้าด้วยกัน จึงได้เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของนักการเมืองหรือของ ส.ส. ข้อที่ 1 ได้ว่า “ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล” แต่ถ้าเป็น “ข้อใดตอบการกล่าวหาต้องมีเจตนาได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน”

อย่างไรก็ดี การกล่าวหาและการได้ตอบข้อกล่าวหาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของคำอภิปราย เท่านั้น และการวิเคราะห์การใช้เหตุผลก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เท่านั้น คำอภิปรายที่เป็นการกล่าวหาและการได้ตอบข้อกล่าวหาจึง ต้องวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่งว่าเป็น “ความจริง” หรือไม่? รวมถึงคำอภิปรายที่ไม่ได้เป็นการกล่าวหา และการได้ตอบข้อกล่าวหาอีกด้วย ซึ่งจะต้องวิเคราะห์ด้วยว่าเป็น “ความจริง” หรือไม่? เช่นเดียวกัน

7.1.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับ “ความจริง”

โดยหลักปฏิบัติของรัฐบาลอังกฤษแล้ว รัฐมนตรีต้องให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นจริงเท่านั้น ถ้ามีข้อผิดพลาดจากการให้ข้อมูลก่อนหน้านี้ ก็ต้องแก้ไขข้อผิดพลาดนั้นด้วย และต้องเปิดเผยข้อมูลเท่าที่จะทำได้ ถ้ารัฐมนตรีให้ข้อมูลข่าวสารที่ผิดแก่สภาผู้แทนราษฎรก็ต้อง ลาออกจากตำแหน่ง เช่น ในกรณีนายจอห์น โปรฟูโม (John Profumo) รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การสงคราม (the secretary of state for war) มีความสัมพันธ์กับหญิงอาชีพพิเศษชาวอังกฤษ ชื่อ คริสติน คีลเลอร์ (Christine Keeler) คีลเลอร์นอกจากจะมีความสัมพันธ์กับโปรฟูโมแล้วก็ ยังมีความสัมพันธ์กับชาวโซเวียต ซึ่งต้องสงสัยว่า เป็นสายลับที่ชื่อ Yevgeny “Eugene” Ivanov อีกด้วย (Farlex, online, 2004)

ความผิดที่ร้ายแรงถึงขั้นเป็น “อนันตริยกรรมของนักการเมือง” (the ultimate sin for politician) ของโปรฟูโม ก็คือ การโกหกเพื่อปกปิดความสัมพันธ์กับผู้หญิงนั้นในสภาสามัญ ซึ่งเขากล่าวว่า “ไม่มีการกระทำอันไม่เหมาะสมใดๆ” (no impropriety whatever) ระหว่างเขา กับ คีลเลอร์ (Turnor, online, 2004) ต่อมารัฐมนตรีโปรฟูโมถูกจับโกหกได้จำต้องลาออกในเดือน มิถุนายน ค.ศ. 1963 เพราะเป็นการทำลายภาพลักษณ์ของรัฐบาลและผู้แทนราษฎรที่จะต้องไม่ พูดยโกหกในสภา (Pye and Verba, 1965, p. 95)

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปและตั้งเป็นเกณฑ์ในการวัดความรับผิดชอบ คำอธิบายของนักการเมืองหรือ ส.ส. ข้อที่ 2 ได้ว่า คำอธิบายต้องเป็น “ความจริง”

ดังนั้น ถ้า ส.ส. ผู้ใดอธิบายด้วยความไม่จริง ส.ส. ผู้นั้นก็ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) แต่อย่างไรก็ตาม ในเมื่อเหตุการณ์ทางการเมืองนั้นมีความสลับซับซ้อน และงานวิจัยชิ้นนี้ยอมรับว่า “ความจริง” ทางการเมืองนั้นมิได้หลายชุดดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา ดังนั้น “ความจริง” ที่มาจาก ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่ายนั้น อาจจะเป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้ทั้งคู่ ถึงแม้จะแตกต่างกันก็ตาม

สำหรับคำอธิบายใดๆ เป็น “ความจริง” หรือไม่ประการใด ผู้วิจัยได้พัฒนาเกณฑ์การอ้างเหตุผลที่ดีของกอวิเออร์ (Govier, 2001, pp. 169-170) มาใช้อีกครั้งหนึ่ง โดยไม่นำข้อที่มีเนื้อความว่า “กรณีที่หลักฐานสนับสนุนนั้น มี 2 หน้าก็คือ ทำหน้าที่สนับสนุนข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับสูงกว่า และยังทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาซึ่งต้องการหลักฐานสนับสนุนย่อยอีกด้วย เมื่อหลักฐานสนับสนุนย่อยนั้นสมเหตุสมผล (cogent) หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้” มาใช้เนื่องจากเป็นเนื้อหาสำหรับการอ้างเหตุผลโดยเฉพาะ ดังนั้น จึงมีเกณฑ์วัดคำอธิบายว่า เป็น “ความจริง” หรือไม่ จำนวน 6 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดชื่อให้ว่า เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของ “ความจริง” โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) คำอธิบายนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหาหรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง

2) คำอธิบายนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันมาก่อนหน้านี้แล้ว

3) คำอธิบายนั้นเป็นความรู้สามัญโดยทั่วไป

4) คำอธิบายนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

5) คำอธิบายนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

6) คำอธิบายนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

สำหรับเนื้อหาของคำอธิบายที่จะวิเคราะห์ว่า เป็นความจริงหรือไม่? นั้น จะวิเคราะห์จากคำอธิบายทั้งหมดทั้งจากส่วนของการแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และส่วนสรุปของการลงท้าย รวมทั้งในส่วนที่เป็นการกล่าวหา การโต้ตอบข้อกล่าวหา และหลักฐานสนับสนุนด้วย เพราะเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ข้อแรกจะวิเคราะห์เฉพาะการใช้เหตุผลเท่านั้น หัวเรื่องอื่นๆ เช่น คำอธิบายประกอบ การเกริ่นนำเพื่อเข้าสู่ ข้อกล่าวหา หรือการหาเสียง ฯลฯ ไม่ได้ถูกวิเคราะห์ด้วย ดังนั้น ส่วนที่เป็นการกล่าวหา การโต้ตอบข้อกล่าวหา และหลักฐานสนับสนุน อาจจะมีคำอธิบายที่เป็น “ความไม่จริง” ในทางตรรกวิทยา ที่เป็น “ความไม่จริง” ในทางการเมือง และเป็น “ความไม่” แบบสามัญสำนึก/ความจริงทั่วไป ทั้ง 3 ประการดังกล่าวก็อาจเป็นได้

7.1.3 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบกับข้อบังคับการประชุมฯ

การกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็คือ “อาวุธ” ของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไป ในลักษณะเดียวกัน การโต้ตอบข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนของคณะรัฐมนตรีก็คือ “อาวุธ” ของคณะรัฐมนตรีเช่นเดียวกัน การสงครามนี้จึงต้องมีกฎและระเบียบควบคุมเพื่อไม่ให้สงครามคำพูดพัฒนาเป็นสงครามในรูปแบบอื่น เช่น ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท เป็นต้น ดังเช่น กรณีของ พล.ต.อ. ประทิน สันติประภาพร สมาชิกวุฒิสภากรุงเทพมหานคร ทำร้ายร่างกายนายอดุลย์ วันไชยธนวงศ์ สมาชิกวุฒิสภาจังหวัด แม่ฮ่องสอนในการประชุมวุฒิสภาเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 (“ประทิน” ฐี ส.ว. แม่ฮ่องสอน ชกกลางสภา! ปะทะคารมกรณี ‘ตากใบ’ ”, ออนไลน์, 2547)

ดังนั้น ข้อบังคับการประชุมฯ ทุกฉบับ จึงมีข้อบังคับอย่างน้อยหนึ่งข้อ ซึ่งใช้ควบคุมการอภิปรายให้เป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย ข้อความดังกล่าวนี้ สามารถยืนยันได้จากคำพูดของ พล.อ.อ. เหวิน หงสกุล ประธานรัฐสภา ซึ่งพูดไว้เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ในคราวการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 25 ดังนี้

สำหรับกติกาในการชกต่อไปนะครับ ... ผมขอเรียนย้ำเพียงข้อ 48 ข้อเดียว นะครับ เพราะว่า ข้อ 48 ทำให้ฟาวล์ (Foul) ได้ครับ ข้อ 48 การอภิปรายต้องอยู่ในประเด็นหรือประเด็นที่กำลังปรึกษากันอยู่ ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ วนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น และห้ามมิให้นำเอกสารใดๆ มาอ่านในที่ประชุมฟัง โดยไม่จำเป็น ห้ามมิให้ผู้อภิปรายแสดงกิริยาหรือใช้วาจาอันไม่สุภาพ ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด และห้ามมิให้กล่าว ถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิก หรือบุคคลใดๆ โดยไม่จำเป็น (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 268)

เนื้อหาของกฎและระเบียบดังกล่าวนี้ คงอยู่ในข้อบังคับการประชุมฯ ทุกฉบับแต่อาจจะต่างมาตรากัน และสำนวนภาษาอาจจะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง จากหลักการดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปและตั้งเป็นเกณฑ์ในการวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของนักการเมืองหรือ ส.ส. ข้อที่ 3 ได้ว่า คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุม

สำหรับในการพิจารณาและวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายใดละเมิดข้อบังคับการประชุมหรือไม่? ผู้วิจัยได้นำข้อบังคับการประชุมฯ มาจัดแบ่งเป็นเกณฑ์ย่อยสำหรับวิเคราะห์จำนวน 3 ข้อ โดยกำหนดชื่อว่า เกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ดังนี้

- 1) คำอภิปรายต้องไม่พึมพำเพื่อย วนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น
- 2) คำอภิปรายต้องสุภาพ ไม่ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด
- 3) คำอภิปรายต้องไม่กล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใด

โดยไม่จำเป็น

จากการศึกษาคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไป พบว่า เมื่อผู้อภิปรายจะนำเอกสารใดๆ มาอ่านในที่ประชุม ส่วนใหญ่ผู้อภิปรายก็จะขออนุญาตประธานสภาฯ และการละเมิดกฎในลักษณะนี้ ก็ไม่ใช่เป็นข้อผิดพลาดที่ร้ายแรง ผู้วิจัยจึงมีได้นำประเด็นดังกล่าวมาตั้งเป็นเกณฑ์ย่อย

โดยสรุป เกณฑ์ที่จะใช้วิเคราะห์คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีทั้งหมดมีดังนี้

เกณฑ์หลัก

เกณฑ์หลักในการวิจัยครั้งนี้คือ เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. มี 3 ข้อดังนี้

ข้อที่หนึ่ง “ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล” แต่ถ้าเป็น “ข้อโต้ตอบการกล่าวหาต้องมีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน”

ข้อที่สอง “คำอภิปรายต้องเป็น 'ความจริง' ”

ข้อที่สาม “คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ”

หน้าที่ของเกณฑ์นี้ มีไว้สำหรับวิเคราะห์ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีอภิปรายอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตนเองหรือไม่?

เกณฑ์หลักทั้ง 3 ดังกล่าวผู้วิจัยพัฒนามาจากหลักการของการใช้เหตุผล ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐบาลตามหลักปฏิบัติของรัฐสภาประเทศอังกฤษ และหลักการของเหตุการณ์ทางการเมืองที่ว่า “ความจริง” ทางการเมืองมีหลายชุด ในกระบวนการของการวิเคราะห์นั้น เกณฑ์ในการวิเคราะห์ทั้ง 3 ข้อจะนำไปวิเคราะห์คำอภิปรายอย่างเป็นอิสระต่อกัน คือ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์คำอภิปรายส่วนที่เป็นการใช้เหตุผลด้วยเกณฑ์ข้อที่ 1 ก่อน ว่าผ่านเกณฑ์ฯ ดังกล่าวหรือไม่? จากนั้นก็จะวิเคราะห์ซ้ำด้วยเกณฑ์ข้อที่ 2 ว่า คำอภิปรายเป็น “ความจริง” หรือ “ความไม่จริง” และ สุดท้ายก็จะวิเคราะห์ซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า คำอภิปรายละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ หรือไม่? ดังนั้น ข้อกล่าวหาและข้อโต้ตอบการกล่าวหาของ ส.ส. บางคนอาจจะละเมิดเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ทั้ง 3 เกณฑ์ก็อาจเป็นได้ แต่หลักฐานสนับสนุนและหัวเรื่องอธิบายประกอบอื่นๆ จะละเมิดเกณฑ์ได้เฉพาะเกณฑ์ข้อที่ 2 และข้อที่ 3 เท่านั้น

เกณฑ์รอง

เกณฑ์รองในการวิจัยครั้งนี้คือ เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี มี 3 ข้อดังนี้คือ

- 1) หลักฐานสนับสนุนต้องเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา
- 2) หลักฐานสนับสนุนต้องยอมรับได้
- 3) หลักฐานสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน

หน้าที่ของเกณฑ์นี้ มีไว้สำหรับวิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลหรือการใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่?

เกณฑ์ย่อย

เกณฑ์ย่อยมี 5 เกณฑ์ ดังนี้คือ

- 1) เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา
- 2) เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน
- 3) เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล
- 4) เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของ “ความจริง”
- 5) เกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ

หน้าที่ของเกณฑ์ย่อยนี้ มีไว้เพื่อช่วยในการวิเคราะห์เกณฑ์หลักและเกณฑ์รอง โดยมีรายละเอียดของเกณฑ์และหน้าที่ ดังนี้

1) เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา

เกณฑ์นี้มีจำนวน 3 ข้อดังนี้

[1] สาเหตุของความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ

[2] ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในคณะรัฐบาล ข้าราชการการเมือง หรือข้าราชการประจำ ผู้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐบาลนั้น

[3] ผลของความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการกระทำความผิดต้องเป็นความเสียหายที่ร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน

หน้าที่ของเกณฑ์นี้ มีไว้สำหรับวิเคราะห์ว่า ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้นอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลหรือไม่?

2) เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

เกณฑ์นี้มีจำนวน 3 ข้อและมีข้อความเหมือนกับเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา แต่ทำหน้าที่ต่างกัน กล่าวคือ เกณฑ์นี้ มีไว้สำหรับวิเคราะห์ว่าหลักฐานสนับสนุนมีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาหรือไม่?

3) เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

เกณฑ์นี้มีจำนวน 6 ข้อดังนี้

[1] กรณีที่หลักฐานสนับสนุนนั้น มี 2 หน้าที่คือ ทำหน้าที่สนับสนุนข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับสูงกว่า และยังทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาซึ่งต้องการหลักฐานสนับสนุนย่อยอีกด้วย เมื่อหลักฐานสนับสนุนย่อยนั้น สมเหตุสมผล หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

[2] หลักฐานสนับสนุนนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหา หรือบุคคลอื่นเห็นว่า สมเหตุสมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

[3] หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

[4] หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

[5] หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

[6] หลักฐานสนับสนุนนั้นไม่เป็นเหตุผลวิบัติ

หน้าที่ของเกณฑ์นี้ มีไว้สำหรับวิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนยอมรับได้หรือไม่? หรือหลักฐานสนับสนุนเป็นการใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่?

4) เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของ “ความจริง”

เกณฑ์นี้มีจำนวน 6 ข้อดังนี้

[1] คำอภิปรายนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหาหรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผลหรือ มีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง

[2] คำอภิปรายนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันมาก่อนหน้านี้แล้ว (a priori)

[3] คำอภิปรายนั้นเป็นความรู้สามัญโดยทั่วไป

[4] คำอภิปรายนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

[5] คำอภิปรายนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

[6] คำอภิปรายนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

หน้าที่ของเกณฑ์นี้ มีไว้สำหรับวิเคราะห์คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีว่า คำอภิปรายของฝ่ายใดเป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้หรือไม่?

5) เกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ

เกณฑ์นี้มีจำนวน 3 ข้อดังนี้

[1] คำอภิปรายต้องไม่พุ่มพุย วนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น

[2] คำอภิปรายต้องสุภาพ ไม่ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด

[3] คำอภิปรายต้องไม่กล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใดโดยไม่จำเป็น

หน้าที่ของเกณฑ์นี้ มีไว้สำหรับวิเคราะห์ว่า คำอธิบายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีจะขัดแย้งกับการประชุมสภาหรือไม่?

ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอธิบายของฝ่ายข้าราชการการเมือง กล่าวคือ ส.ส. ฝ่ายค้าน และคณะรัฐบาล สำหรับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของกลุ่มบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งคือ นักหนังสือพิมพ์นั้น แตกต่างไปจากหน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรี เพราะความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์นั้นเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมจะได้อธิบายรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

7.2 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์

ความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ขึ้นอยู่กับหน้าที่เช่นเดียวกัน ซึ่งหน้าที่ของหนังสือพิมพ์นั้น สมควร กวียะ (2545, น. 35) กล่าวว่า มีหน้าที่ 4 ประการคือ การให้ข่าวสาร การให้ความคิดเห็น การให้การศึกษา และการให้ความบันเทิง ในการศึกษาครั้งนี้ จะศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์ประการเดียวคือ การให้ข่าวสาร

สำหรับเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยนำมาจากหน้าที่และกรณีตัวอย่างที่สื่อมวลชนเผยแพร่ข่าวสารด้วยข้อมูลที่เป็นเท็จ ในประเด็นเกี่ยวกับบริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ซึ่งทำให้ผู้เกี่ยวข้องเสื่อมเสียชื่อเสียง ประเด็นดังกล่าวมีความเป็นมาและรายละเอียดดังนี้คือ

ประมาณเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2542 หนังสือพิมพ์รายวันจำนวน 16 ฉบับได้ลงข่าวอันเป็นเท็จว่า ที่ประชุมของคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังดำเนินการทำงานของนายโสภณ สุภาพงษ์ กรรมการผู้จัดการบริษัทบางจากฯ ว่า กู้เงินต่างประเทศมาฝากกินดอกเบี้ย และมีผลการดำเนินงานไม่ดี ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งเป็นข่าวเท็จโดยสิ้นเชิง (ผู้จัดการรายวัน, 2542; มติชนรายวัน, 2542ก; มติชนรายวัน, 2542ข, น.1, 23) จากเรื่องอื้อฉาวดังกล่าว กลุ่มตัวแทนพนักงานจากบริษัทบางจากฯ จำนวน 9 คน ได้นำเรื่องร้องเรียนต่อสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2542

เมื่อสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติประชุมและพิจารณาเรียบร้อยแล้ว มีมติออกมาว่าหนังสือพิมพ์เหล่านั้น ประพฤติผิดข้อบังคับ ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 4 ความว่า “หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้องแม่นยำและครบถ้วน” และข้อ 7 ความว่า “หนังสือพิมพ์ต้องไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง” (กำหนด ภาวนานนท์, 2542ข, น. 3)

จากหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ซึ่งกำหนดว่า หนังสือพิมพ์ต้องให้ข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นจริงกับสาธารณชนและกรณีเหตุการณ์ตัวอย่างข้างต้น ผู้วิจัยจึงตั้งเกณฑ์สำหรับวัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ดังนี้คือ

- 1) ข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องมีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร
- 2) ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

การที่ผู้วิจัยไม่นำคำว่า “ครบถ้วน” มาเป็นเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ ด้วยก็เพราะ คำนึงถึงความจริงที่ว่า ข้อมูลในอภิปรายในวันหนึ่งๆ มีเป็นจำนวนมาก จึงเป็นไปได้ที่หนังสือพิมพ์จะเสนอข่าวการอภิปรายทั่วไปๆ ได้อย่างครบถ้วน

อนึ่ง ในการตรวจสอบความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์นั้น นักวิชาการต่างๆ มักจะใช้คำว่า “เป็นกลาง” มาใช้วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ แต่ผู้วิจัยเห็นว่า คำจำกัดความของความเป็นกลางนั้นไม่ชัดเจน เคลือบคลุม และกำกวม ซึ่งวรพล พรหมิกบุตร (2540, น. 33) ให้ความเห็นเกี่ยวกับความเป็นกลางของข่าวไว้ว่า

“ข่าว” ที่มีความเป็นกลาง คือ รายงานที่ “สมจริง” (valid) สอดคล้องถูกต้องตรงตามสภาพปฏิบัติการที่เกิดขึ้น ในทางทฤษฎี รายงานข่าวที่เป็นกลางอย่างสมบูรณ์ หรือถูกต้องสมจริง 100 เปอร์เซ็นต์ไม่สามารถจะมีได้จริงในทางปฏิบัติ เนื่องจากความขาดตกบกพร่องของบุคคล และเทคโนโลยีที่ใช้บันทึกและเผยแพร่ข่าวสาร

ดังนั้น ความเป็นกลางในปัจจุบันนี้ก็คือ ความเป็นกลางของคนส่วนใหญ่เท่านั้น ความเป็นกลางที่ว่านี้ไม่ใช่ความเป็นกลางที่เป็นจริง เพราะในประเด็นข่าวเดียวกันนี้ ยังมีคนกลุ่มอื่นๆ ถึงแม้เป็นจำนวนที่น้อยกว่าเห็นว่า ข่าวนั้นๆ ไม่เป็นกลาง

สำหรับสุทธิชัย หยุ่น (2545) ในฐานะที่เป็นนักข่าวที่มีชื่อเสียงและคร่ำหวอดอยู่ในวงการหนังสือพิมพ์มายาวนานก็มีทัศนะความเห็นเรื่องความเป็นกลางไปในทำนองเดียวกันกับวรพล พรหมิกบุตร (2540) ซึ่งสุทธิชัย หยุ่นได้ให้มุมมองเกี่ยวกับความเป็นกลางของข่าวไว้ที่น่าสนใจดังนี้

คนกลุ่มหนึ่งกำลังตัดสินใจอะไรคือ “ความเป็นกลาง” แต่สังคมใดที่ให้บุคคลกลุ่มเดียวกำหนดกติกาว่าอะไรคือ นั้นเท่ากับมอบอำนาจเบ็ดเสร็จของการตัดสินใจคุณภาพแห่งข่าวสารให้กับกลไกหนึ่งกลไกใดเสียแล้ว

เป็นการผิดหลักการของการไหลเทของข่าวสารอย่างเสรีหรือที่เรียกว่า free flow of information อันแปลว่า “ความจริงที่เป็นกลาง” นั้นสังคมแต่ละกลุ่ม

ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ จะเป็นผู้บอกกล่าว เสนอ ประท้วง และตรวจสอบ
กันเอง

เพราะไม่มีใครสามารถจะมากำหนดให้กับทั้งสังคมได้ว่าอะไรคือ “ความจริง”
และอะไรคือ “ความเป็นกลาง” เพราะความจริงมองจากอีกแง่หนึ่งอาจจะเป็น
ความเท็จและความเท็จนั้นเองเมื่อมองจากอีกด้านหนึ่งของคนเสียประโยชน์ก็
อาจจะเป็นความจริงที่เขาต้องการก็ได้

ยิ่งกล่าวอ้างถึง “ความเป็นกลาง” ก็ยิ่งเป็นเรื่องสลับซับซ้อนและตีความกัน
ได้ร้อยแปดพันประการ เพราะแม้แต่คำว่า “เป็นกลาง” ก็หาคำนิยามที่ตรงกัน
ทั้งสังคมไม่ได้เสียแล้ว (สุทธิชัย หยุ่น, 2545, น. 124-125)

เมื่อพิจารณาในทางภาษาศาสตร์ หนทางที่ดีกว่าในการตรวจสอบว่า นักข่าวของ
หนังสือพิมพ์ปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่ก็คือ ตรวจสอบ
ความตรงกันระหว่างคำอภิปรายในสภาฯ กับข่าวของหนังสือพิมพ์ เพราะสามารถศึกษาวิเคราะห์
ได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์โดยใช้ทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวข้องเข้ามาช่วยในการศึกษา

โดยสรุป ในการที่จะวัดหรือวิเคราะห์ว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และ
หนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่? ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์วัดความ
รับผิดชอบฯ เป็นเครื่องมือในวัดและวิเคราะห์ เนื่องจากกลุ่มบุคคลทั้ง 3 กลุ่มนั้น สามารถแบ่ง
ออกได้เป็น 2 ประเภทคือ นักการเมืองและนักหนังสือพิมพ์ เกณฑ์วัดความรับผิดชอบจึงมี
2 ประเภท ดังนี้คือ

1) เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. มี 3 ข้อดังนี้

ข้อที่หนึ่ง “ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ
(accountability) ของคณะรัฐบาล” แต่ถ้าเป็น “ข้อโต้ตอบการกล่าวหาต้องมีเจตนาได้ตอบ
ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน”

ข้อที่สอง “คำอภิปรายต้องเป็น 'ความจริง' ”

ข้อที่สาม “คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุม”

2) เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ มี 2 ข้อดังนี้ คือ

ข้อที่หนึ่ง ข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องมีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร

ข้อที่สอง ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบทั้ง 2 ประเภtdังกล่าวนั้น ได้ใช้วิทยาการและความรู้ของสาขาวิชารัฐศาสตร์ ตรรกวิทยา ภาษาศาสตร์ และหนังสือพิมพ์ ร่วมกันเพื่อสร้างขึ้นมา ดังได้กล่าวไปแล้วโดยละเอียดในบทนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะของการศึกษาในเชิงสหวิทยาการส่วนหนึ่งแล้ว การศึกษาในเชิงสหวิทยาการอีกส่วนหนึ่ง ผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในบทที่ 8 ที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

สำหรับผลของการศึกษาที่จะนำเสนอในบทที่ 9-11 นั้น อาจจะไม่แสดงให้เห็นลักษณะของการศึกษาเชิงสหวิทยาการเท่าที่ควร เพราะ ดังได้กล่าวมาแล้ว ข้อมูลของงานวิจัยนี้มีเป็นจำนวนมาก ไม่สามารถนำเสนอผลการศึกษาได้ทั้งหมด ตัวอย่างที่นำไปอธิบายให้เห็นในบทที่ 9-11 ก็มุ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า บุคคลทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่? จึงต้องละเอียดในการอธิบายรายละเอียดของความเป็นสหวิทยาการลงไปบ้าง

บทที่ 8

ลำดับการศึกษาข้อมูล

ในการดำเนินการกับข้อมูลนั้น สิ่งสำคัญประการแรกที่ต้องกำหนดก็คือ ประชากร (population) ของการวิจัย แต่โดยธรรมชาติที่เป็นข้อจำกัดของการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยไม่มีเวลามากพอที่จะศึกษาประชากรทั้งหมดได้ จึงต้องเลือกศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง (sample) จำนวนหนึ่งของประชากรเท่านั้น เมื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือของการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด สำหรับขั้นตอนสุดท้ายที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ก็คือ ขั้นตอนการนำเสนอข้อมูล เพราะ สาธารณชนจะ “รู้” และ “เข้าใจ” ผลของการศึกษาได้ดียังไร ก็ขึ้นอยู่กับขั้นตอนสุดท้ายนี้ ดังนั้นในบทนี้ ผู้วิจัยจึงแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

8.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

8.2 การรวบรวมข้อมูล

8.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

8.4 การนำเสนอข้อมูล

8.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาค้างนี้ มี 2 ประเภท ดังนี้คือ

8.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการอภิปรายทั่วไป

8.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของหนังสือพิมพ์

8.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการอภิปรายทั่วไป

ประชากรในการศึกษาค้างนี้ คือ การอภิปรายทั่วไป ของสภาผู้แทนราษฎร/รัฐสภา จำนวน 45 ครั้ง¹ และข่าวของหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไป

¹ผู้วิจัยนับตั้งแต่การอภิปรายทั่วไป ครั้งแรกเมื่อวันที่ 24, 29 มกราคม พ.ศ. 2477 จนถึง 10 ตุลาคม พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นวันที่สอผ่านเค้าโครงวิทยานิพนธ์

กลุ่มตัวอย่างของการอภิปรายทั่วไปฯ จะกำหนดเลือกโดยความจงใจ (purposive sampling) โดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- 1) ต้องเป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ที่สภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้ง
- 2) การอภิปรายทั่วไปฯ ในครั้งนั้นๆ ต้องมีการลงมติฯ
- 3) ต้องเป็นกลุ่มตัวอย่างที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของการอภิปรายทั่วไปฯ ตั้งแต่

อดีตจนถึงปัจจุบัน

- 4) ต้องมีเนื้อหาที่มากพอที่จะเป็นตัวอย่างที่ดีของกลุ่มประชากร

การอภิปรายทั่วไปฯ จำนวน 45 ครั้ง เมื่อใช้เกณฑ์ข้อที่ 1 และ 2 กล่าวคือ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนั้นๆ ต้องเป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ที่สภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งและต้องมีการลงมติฯ จะเหลือจำนวนครั้งของการอภิปรายทั่วไปฯ เพื่อเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 19 ครั้ง ดังนี้คือ

ชื่อนายกรัฐมนตรี	ครั้งที่	วันที่อภิปราย	จำนวนวัน	ผู้ยื่นญัตติฯ
นายควง อภัยวงศ์	14	6 ส.ค. 2488	1	นายอรุณ ทองปัทโชติ
พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์	16	19-26 พ.ค. 2490	8	นายควง อภัยวงศ์ ²
พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	24	10-12, 15 ต.ค. 2522	4	ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์	26	29 พ.ค. 2524	1	นายสมัคร สุขทรเวช
	28	5 มิ.ย. 2528	1	พล.ต.อ. ประमाण อติเรกสาร
พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์	29	8-9 ต.ค. 2529	2	นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์
	31	21-22 ต.ค. 2530	2	นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์
พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ	32	19 ต.ค. 2531	1	นายณรงค์ วงศ์วรรณ
	33	19, 20 ก.ค. 2532	2	นายณรงค์ วงศ์วรรณ
	34	18, 19 ก.ค. 33	2	นายณรงค์ วงศ์วรรณ
นายชวน หลีกภัย	35	9-10, 11 มิ.ย. 2536	3	พล.ต.อ. ประमाण อติเรกสาร
	36	10, 11 พ.ย. 2536	2	พล.ต.อ. ประमाण อติเรกสาร
	37	27, 28 ก.ค. 2537	2	นายบรรหาร ศิลปอาชา
นายบรรหาร ศิลปอาชา	39	8-10 พ.ค. 2539	2	นายชวน หลีกภัย

²การอภิปรายทั่วไปฯ ที่ขีดเส้นใต้ คือ การอภิปรายทั่วไปฯ ที่เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

	40	18-20 ก.ย. 2539	2	นายชวน หลีกภัย
	42	24-26 ก.ย. 2540	2	นายชวน หลีกภัย
นายชวน หลีกภัย	43	18-20 มี.ค. 2541	3	พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ
	44	27-29 ม.ค. 2542	2	พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ
	45	15-19 ธ.ค. 2542	5	พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ

เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ข้อที่ 3 และ 4 กล่าวคือ การอภิปรายทั่วไป ครั้งนั้นๆ ต้องเป็นกลุ่มตัวอย่างที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของการอภิปรายทั่วไป ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และต้องมีเนื้อหาที่มากพอ ที่จะเป็นตัวอย่งที่ดีของกลุ่มประชากร ผู้วิจัยจึงกำหนดเลือกการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 และครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ซึ่งอาจจะถือได้ว่าเป็นการอภิปรายครั้งแรก และครั้งสุดท้าย ก่อนที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) จะมีผลบังคับใช้ ซึ่งลักษณะของการอภิปรายทั่วไป มีความเปลี่ยนแปลงไปมากพอสมควร

เมื่อกำหนดครั้งแรกและครั้งสุดท้ายเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยเลือกการอภิปรายทั่วไป ซึ่งอยู่ในช่วงกลางของระยะเวลาการอภิปรายทั่วไป ดังกล่าวเพื่อต้องการทราบถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของการอภิปรายทั่วไป จึงกำหนดเลือกการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง

การอภิปรายทั่วไป แต่ละครั้งดังกล่าวมีจำนวนเนื้อหาของคำอภิปรายดังนี้คือ

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 เป็นหนังสือ จำนวน 1101 หน้า

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 เป็นหนังสือบันทึกงานการประชุม จำนวน 592 หน้า

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 เป็นบันทึกงานการประชุมขนาดกระดาษ A4 จำนวน 1,419 หน้า

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงเลือกการอภิปรายทั่วไป จำนวน 3 ครั้ง ดังนี้คือ

1) การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 เรื่องขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะ นายควง อภัยวงศ์และคณะเป็นผู้เสนอ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ใช้เวลา 8 วัน คือระหว่างวันที่ 19-26 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ผลการลงมติคือ สภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ความไว้วางใจรัฐบาล

2) การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 4 กระทรวง ดังนี้คือ รัฐมนตรีกระทรวงคมนาคม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงอุตสาหกรรม จำนวน 11 คน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช กับคณะเป็นผู้เสนอ พล.อ. เกอริ่งศักดิ์ ชมะนันทน์เป็นนายกรัฐมนตรี การประชุมใช้เวลา 4 วัน คือวันที่ 10, 11, 12 และ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ผลของการลงมติ คือ ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภามีมติให้ความไว้วางใจในรัฐมนตรีที่ถูกเปิดอภิปรายทุกคน

3) การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ เกี่ยวกับความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาธุรกิจคอรัปชั่น เช่น การทุจริตในธนาคารกรุงไทย ปัญหาบ้านสามหลังที่จังหวัดกาญจนบุรี และพฤติกรรมการบริหารราชการแผ่นดินที่ไร้จริยธรรมและคุณธรรมทางการเมืองของรัฐบาล พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับคณะเป็นผู้เสนอ นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี การประชุมใช้เวลา 5 วัน คือวันที่ 15-19 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ผลของการลงมติคือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีมติให้ความไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ

8.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของหนังสือพิมพ์

จากการศึกษาวิทยานิพนธ์ของ ชเนตตี ทินนาม (2543) เรื่อง “วิวัฒนาการข้อเขียนบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ไทย” ซึ่งศึกษาบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ตั้งแต่เริ่มแรกมีในประเทศไทย ชเนตตี ทินนาม (2543, น. 52) ได้ใช้เกณฑ์ปริบททางสังคมและการเมืองแบ่งหนังสือพิมพ์ออกเป็น 8 ยุค ดูตารางที่ 1 ด้านล่าง

ตารางที่ 1

การแบ่งยุคของหนังสือพิมพ์

ยุคของหนังสือพิมพ์	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1. ยุคอิทธิพลตะวันตก พ.ศ. 2387-2417	1	-
2. ยุควราชสำนัก พ.ศ. 2417- 2453	1	-
3. ยุคใหม่ของวงการหนังสือพิมพ์ไทย พ.ศ. 2453-2475	6	-
4. ยุคประชาธิปไตยระยะแรก พ.ศ. 2475-2500	6	6
5. ยุคเผด็จการทหาร: พ.ศ. 2501-2515	7	-
6. ยุคเสรีภาพ พ.ศ. 2516-2519	7	-
7. ยุค ปร. 42 พ.ศ. 2519-2533	12	6
8. ยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2533-2542	10	6

เมื่อเปรียบเทียบยุคของหนังสือพิมพ์ตามการแบ่งของ ชเนตตี ทินนาม (2543) กับ กลุ่มตัวอย่างของการอภิปรายทั่วไป แล้วพบว่า

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 อยู่ในยุคประชาธิปไตยระยะแรก พ.ศ. 2475-2500

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 อยู่ในยุค ปร. 42 พ.ศ. 2519-2533

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 อยู่ในยุคปัจจุบัน พ.ศ. 2533-2542

กลุ่มตัวอย่างของหนังสือพิมพ์จะกำหนดเลือกโดยความสนใจเช่นเดียวกันกับการเลือกกลุ่มตัวอย่างของการอภิปรายทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างให้เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรทั้งหมดของหนังสือพิมพ์ จากการศึกษาของชเนตตี ทินนาม (2543) เห็นว่าหนังสือพิมพ์ มี 3 ประเภทคือ หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ หนังสือพิมพ์กึ่งคุณภาพ และ หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ จึงจะเลือกกลุ่มตัวอย่างของหนังสือพิมพ์ประเภท ละ 2 ชื่อฉบับ

จากตารางจะเห็นว่า การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ตรงกับยุคของหนังสือพิมพ์ ยุคที่ 4 ยุคประชาธิปไตยระยะแรก พ.ศ. 2475-2500 มีหนังสือพิมพ์จำนวน 6 ชื่อฉบับ จึงเลือก มาศึกษาทั้งหมดโดยมีรายชื่อหนังสือพิมพ์ดังต่อไปนี้

1) ประมวลวัน	2) ปิยมิตร
3) พิมพ์ไทย	4) เพลนิจิตต์
5) สยามนิกร	6) ประชาชาติ

สำหรับการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 25 เมื่อ พ.ศ. 2522 ตรงกับยุคของหนังสือพิมพ์ ยุคที่ 7 ยุค ปร. 42 จะเลือกกลุ่มตัวอย่างหนังสือพิมพ์จำนวน 6 ชื่อฉบับ ดังนี้คือ

1) สยามรัฐ	หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ
2) มติชน	หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ
3) แนวหน้า	หนังสือพิมพ์กึ่งคุณภาพ
4) เดลินิวส์	หนังสือพิมพ์กึ่งคุณภาพ
5) ไทยรัฐ	หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ
6) เดลินิวส์	หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ

สำหรับการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 เมื่อ พ.ศ. 2542 ตรงกับยุคของหนังสือพิมพ์ ยุคที่ 8 ยุคปัจจุบัน จะเลือกกลุ่มตัวอย่างหนังสือพิมพ์ จำนวน 6 ชื่อฉบับ ดังนี้คือ

1) สยามรัฐ	หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ
2) มติชน	หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ
3) แนวหน้า	หนังสือพิมพ์กึ่งคุณภาพ

4) บ้านเมือง	หนังสือพิมพ์ถึงคุณภาพ
5) ไทยรัฐ	หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ
6) เดลินิวส์	หนังสือพิมพ์เชิงปริมาณ

8.2 การรวบรวมข้อมูล

- 1) ข้อมูลการอภิปรายทั่วไป ทั้ง 3 ครั้งจะเก็บข้อมูลโดยการขอทำสำเนาเอกสารทั้งหมดจากหอสมุดของรัฐสภา
- 2) ข้อมูลของหนังสือพิมพ์ทั้งหมดจะเก็บข้อมูลจากหอจดหมายเหตุของหอสมุดแห่งชาติ

8.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้แบ่งประเภทตามประเภทของข้อมูล 2 ประเภท ดังนี้คือ

8.3.1 ข้อมูลการอภิปรายทั่วไป

8.3.2 ข้อมูลข่าวหนังสือพิมพ์

8.3.1 ข้อมูลการอภิปรายทั่วไป

การวิเคราะห์ข้อมูลการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดหลักการอย่างกว้างๆ ไว้ก่อน และกำหนดวิธีการวิเคราะห์โดยละเอียดภายหลัง โดยมีรายละเอียดดังนี้คือ

หลักการของการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่หนึ่ง

คำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายแต่ละคนจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ คำอภิปรายที่เป็นการอ้างเหตุผล และคำอภิปรายอื่นๆ เนื่องจากคำอภิปรายที่เป็นการอ้างเหตุผลจะต้องวิเคราะห์ด้วยเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบ ทั้ง 3 ข้อ ส่วนคำอภิปรายอื่นๆ จะวิเคราะห์ด้วยเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบ ข้อที่ 2 และ ข้อที่ 3 กล่าวคือ เป็น “ความจริง” หรือไม่? และละเมิดระเบียบ/ข้อบังคับหรือไม่?

ขั้นตอนที่สอง

คำอภิปรายที่เป็นการอ้างเหตุผลจะวิเคราะห์โดยคำนึงถึงการยอมรับหรือการปฏิเสธของฝ่ายตรงกันข้ามเป็นอันดับแรก เช่น นาย ก. ซึ่งสมมุติว่า เป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน กล่าวหานาย ข. ซึ่งเป็นรัฐมนตรี ถ้า นาย ข. ยอมรับหรือไม่ปฏิเสธข้อกล่าวหาของ นาย ก. ผู้วิจัยก็จะวิเคราะห์โดยถือว่า ข้อกล่าวหาเป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้ ในกรณีนี้ หมายความว่า ความรวมถึง เมื่อคณะรัฐบาลได้ตอบข้อกล่าวหาด้วย แต่ถ้า นาย ข. ไม่ยอมรับ ผู้วิจัยก็จะนำหลักฐานจากคำอภิปรายของ ส.ส. ในสภาฯ ด้วยกัน แหล่งวิชาความรู้อื่นๆ เช่น ความเห็นของนักวิชาการ ผลการศึกษาของงานวิจัย เป็นต้น ซึ่งศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ไว้ เข้ามาร่วมในการวิเคราะห์

ขั้นตอนที่สาม

รวบรวมคำอภิปรายที่เป็น “ความไม่จริง” ของ ส.ส. แต่ละคนออกเป็น 2 กลุ่มคือ ฝ่ายค้านและคณะรัฐบาล

ขั้นตอนที่สี่

รวบรวมคำอภิปรายที่ละเมิดระเบียบ/ข้อบังคับของ ส.ส. แต่ละคนออกเป็น 2 กลุ่มคือ ฝ่ายค้านและคณะรัฐบาล

ขั้นตอนที่ห้า

เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่าย โดยจะเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่ายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งเดียวกันก่อน หลังจากนั้น จึงจะเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่ายของการอภิปรายทั่วไปฯ ในแต่ละครั้ง

วิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่หนึ่ง

นำข้อมูลมาจัดทำฐานข้อมูลเบื้องต้น กล่าวคือ ในการอภิปรายทั่วไปฯ แต่ละครั้งมีผู้ใดอภิปรายบ้าง อภิปรายในวันใด อภิปรายจำนวนกี่ครั้ง และในหัวเรื่องใดบ้าง

ขั้นตอนที่สอง

วิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละคน โดยมีวิธีการโดยละเอียด ดังนี้คือ

(1) อ่านเพื่อตรวจสอบว่าส่วนใดคือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย

(2) อ่านเฉพาะในส่วนของการแจ้งหัวเรื่องและเนื้อเรื่องของคำอภิปรายเพื่อจับใจความคร่าวๆ ว่า ผู้อภิปรายต้องการจะสื่อสารอะไรไปสู่ผู้รับสาร

(3) อ่านเฉพาะในส่วนของเนื้อเรื่อง แบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นหัวเรื่อง โดยสังเกตจากรูปภาษาที่แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องหรือหัวเรื่องย่อยและบริบททางภาษา (linguistic context)

(4) วิเคราะห์ว่า ในแต่ละหัวเรื่องเป็นหัวเรื่องใดคือ ข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาหลักฐานสนับสนุน หัวเรื่องอธิบายประกอบ

ขั้นตอนที่สาม

นำข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนมาเขียนเป็นแผนผัง

ขั้นตอนที่สี่

พิจารณาด้วยเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายฯ ข้อที่ 1 ในการวิเคราะห์ช่วงนี้ จะนำบริบทของสถานการณ์ (situation context) เข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ด้วย เมื่อศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว จัดเก็บข้อมูลออกตามประเภทคำอภิปรายของ ส.ส. ดังนี้คือ

(1) ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

- ข้อกล่าวหาที่ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)

ของคณะรัฐบาล

- ข้อกล่าวหาที่ อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)

ของคณะรัฐบาล

เมื่อพบว่า ข้อกล่าวหาใด ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล ผู้วิจัยจะจัดเก็บข้อมูลไว้ส่วนหนึ่ง ส่วนข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล ผู้วิจัยจะต้องศึกษาต่อไป เพราะ ข้อกล่าวหาประเภทนี้ เมื่อศึกษาหลักฐานสนับสนุนแล้ว อาจจะกลายเป็นข้อกล่าวหาที่ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลก็ได้ เพราะ หลักฐานสนับสนุนดังกล่าว ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อต่างๆ จำนวน 3 ข้อนั้น

เมื่อพิจารณาข้อกล่าวหาทั้ง “ที่อยู่” และ “ไม่อยู่” ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลแล้ว เห็นได้ว่า ผู้วิจัยจะต้องจัดเก็บข้อมูลของข้อกล่าวหาออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้คือ

(1) ข้อกล่าวหา ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ ข้อกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา

(2) ข้อกล่าวหา ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

(3) ข้อกล่าวหา ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือเกณฑ์การวัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

(4) ข้อกล่าวหา ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 หรือ มีความขัดแย้งซึ่งกันและกันของข้อกล่าวหากับหลักฐานสนับสนุน หรือระหว่างหลักฐานสนับสนุนด้วยกัน

(5) ข้อกล่าวหา อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

จะเห็นได้ว่า คำอภิปรายที่เป็นข้อกล่าวหาข้อที่ 1-4 นั้น ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายอย่าง ขาด ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility) ส่วนคำอภิปรายที่เป็นข้อกล่าวหาข้อที่ 5 ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายอย่าง มี ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility)

(2) ข้อได้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรี

ในกรณีของข้อได้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีก็เช่นเดียวกัน อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

- ข้อได้ตอบการกล่าวหาที่ ไม่มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน
 - ข้อได้ตอบการกล่าวหาที่ มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน
- ข้อได้ตอบการกล่าวหาที่ ไม่มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน มี

3 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

- คำอภิปรายของคณะรัฐบาลไม่กล่าวถึงข้อกล่าวหาแต่อย่างใด ทำราวกับว่า ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้อภิปรายในประเด็นนั้นๆ

- คำอภิปรายนั้นๆ ดูราวกับว่า จะได้ตอบข้อกล่าวหาของรัฐบาล แต่ก็มิได้ได้ตอบข้อกล่าวหาแต่อย่างใด

- ข้อได้ตอบการกล่าวหาดูเหมือนว่า จะความเกี่ยวเนื่องหรือมีความตรงกันกับข้อกล่าวหา หรือดูราวกับว่าจะได้ตอบข้อกล่าวหาของรัฐบาล แต่เมื่อพิจารณาหลักฐานสนับสนุนด้วยเกณฑ์เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีทั้ง 3 ข้อแล้ว ปรากฏว่าหลักฐานสนับสนุนนั้นๆ ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี จึงทำให้ข้อได้ตอบการกล่าวหาไม่เกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

เมื่อพิจารณาข้อได้ตอบการกล่าวหา ที่มี กับ ที่ไม่มี เจตนาได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านแล้ว เห็นได้ว่า ผู้วิจัยจะต้องจัดเก็บข้อมูลของข้อได้ตอบการกล่าวหาออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้คือ

(1) การไม่ได้ตอบข้อกล่าวหา

(2) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

(3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

(4) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

(5) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

เพราะ หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาขัดแย้งซึ่งกันและกัน

(6) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่มีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

จะเห็นได้ว่า คำอภิปรายในข้อ (1) กับ (2) คณะรัฐมนตรี ไม่มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ดังนั้น คำอภิปรายในส่วนนี้ จึงเป็นคำอภิปรายที่ ขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ส่วนคำอภิปรายในข้อ (3) ถึง (6) คณะรัฐมนตรี มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 คือ คำอภิปรายในข้อ (3) ถึง (5) คณะรัฐมนตรี มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหา โดย ต้องการ ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” จึงทำให้หลักฐานสนับสนุน ไม่ผ่าน เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี ดังนั้น คำอภิปรายในส่วนนี้ของคณะรัฐมนตรี จึงเป็นคำอภิปรายที่ ขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เช่นเดียวกันกับคำอภิปรายของข้อ (1) กับ (2)

กลุ่มที่ 2 คือ คำอภิปรายในข้อที่ (6) คณะรัฐมนตรี มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหา โดย ไม่ต้องการ ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” จึงทำให้หลักฐานสนับสนุน ผ่าน เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี และส่งผลให้คณะรัฐมนตรีอภิปรายอย่าง มี ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

โดยสรุป ข้อโต้ตอบการกล่าวหา ที่ไม่มี เจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหา ก็แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า คณะรัฐมนตรีอภิปรายโดย ขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ส่วนข้อโต้ตอบการกล่าวหา ที่มี เจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหา คณะรัฐมนตรีอาจจะอภิปรายโดย มี หรือ ขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ก็ได้โดยจะต้องพิจารณาลึกลงไปถึงการใช้เหตุผล กล่าวคือ ถ้าการใช้เหตุผลของข้อโต้ตอบการกล่าวหา มีความสมเหตุสมผล ก็แสดงว่า คณะรัฐมนตรีอาจจะอภิปรายโดย มี ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) แต่ถ้าการใช้เหตุผลของข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่สมเหตุสมผล ก็แสดงว่าคณะ รัฐมนตรีอภิปรายโดย ขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ขั้นตอนที่ห้า

พิจารณาว่า คำอภิปรายส่วนอื่นๆ ว่าเป็น “ความจริง” หรือไม่? โดยจะไม่วิเคราะห์ในส่วนที่เป็นการกล่าวทักทายประธานที่ประชุม การแนะนำตนเอง และการลงท้ายในส่วนที่เป็นการขอบคุณประธานที่ประชุม เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริงในตัวเองอยู่แล้ว รวมทั้งพิจารณาวิเคราะห์ส่วนของการกล่าวหาและการโต้ตอบข้อกล่าวหาด้วยว่า คำอภิปรายเป็น “ความจริง” หรือไม่? เพราะในการวิเคราะห์ตามเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ข้อที่ 1 จะวิเคราะห์แต่เพียงการใช้เหตุผลเท่านั้น หรือเป็นการวิเคราะห์ความจริงทางตรรกวิทยาเท่านั้น ยังไม่ได้วิเคราะห์ถึง “ความจริง” ทางการเมือง

หลักในการพิจารณาว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายผู้ใดเป็น “ความจริง” หรือไม่? จะพิจารณาจาก “ความไม่ยอมรับ” ของ ส.ส. ในสภาฯ ด้วยกันเป็นอันดับแรก หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ด้วยตนเองว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายคนใดเป็น “ความไม่จริง” จะพิจารณาจากความขัดแย้งของคำอภิปรายของผู้อภิปรายคนเดียวกันหรือผู้อภิปรายฝ่ายเดียวกัน และจัดเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลไว้

ขั้นตอนที่หก

พิจารณาว่า คำอภิปรายส่วนอื่นๆ ว่า ละเมิดระเบียบ/ข้อบังคับหรือไม่ จะใช้หลักการเดียวกันกับการวิเคราะห์คำอภิปรายว่าเป็น “ความจริง” หรือไม่? กล่าวคือ จะพิจารณาจาก “ความไม่ยอมรับ” ของ ส.ส. ในสภาฯ ด้วยกันเป็นอันดับแรก โดยพิจารณาจากการประท้วง หรือคำอภิปรายโต้แย้งจากฝ่ายตรงกันข้าม หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ด้วยตนเองว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายคนใดละเมิดระเบียบ/ข้อบังคับหรือไม่ อย่างไร? และจัดเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลไว้ ในขั้นตอนนี้ก็จะกลับไปศึกษาส่วนที่เป็นการกล่าวหาและการโต้ตอบข้อกล่าวหาด้วยโดยมีเหตุผลเดียวกันกับที่ได้อธิบายไปแล้วในขั้นตอนที่ห้า

ขั้นตอนที่เจ็ด

เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรี โดยจะเปรียบเทียบระหว่างคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรี ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งเดียวกันก่อนเป็นประการแรก หลังจากนั้น จึงจะเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีกับการอภิปรายทั่วไปฯ ในครั้งอื่นๆ ต่อไป

สำหรับหลักในการเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ตามเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. จำนวน 3 ข้อนั้น ผู้วิจัยให้น้ำหนักแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้อภิปรายที่ด้วย “ความไม่จริง” ถือว่า ผู้นั้นขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่

(responsibility) อย่างที่สุด รองลงมาคือ ผู้อภิปรายที่ละเมิดกฎระเบียบข้อบังคับ ผู้ที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) น้อยที่สุดคือ ผู้อภิปรายที่มีการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผล อย่างไรก็ตาม เกณฑ์ ดังกล่าวนั้น มุ่งเน้นเฉพาะคำอภิปรายที่เกี่ยวข้องกันเองเฉพาะ ส.ส. ในสภาฯ ด้วยกัน แต่ถ้าคำอภิปรายของผู้อภิปรายคนใด ทำให้บุคคลภายนอกเสียหายทั้งๆ ที่คำอภิปรายดังกล่าวจะเป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้ก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า ส.ส. ผู้อภิปรายคนนั้น ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) อย่างที่สุด จนถึงกระทั่งไม่สมควรที่จะมีอาชีพเป็นนักการเมืองต่อไป

ตัวอย่างการวิเคราะห์คำอภิปราย

เกณฑ์ในวัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. มีจำนวน 3 ข้อ แต่การวิเคราะห์คำอภิปรายว่าเป็น “ความจริง” หรือไม่? กับการวิเคราะห์คำอภิปรายว่าละเมิดระเบียบข้อบังคับหรือไม่? ไม่มีความสลับซับซ้อนนัก ผู้วิจัยจึงจะอธิบายให้เห็นในบทที่เกี่ยวข้องเพียงครั้งเดียวก็เพียงพอต่อความเข้าใจ ส่วนการวิเคราะห์การใช้เหตุผลของคำอภิปรายมีความสลับซับซ้อนมาก ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่างการวิเคราะห์โดยละเอียด ดังนี้

ตัวการวิเคราะห์การใช้เหตุผลของคำอภิปราย

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการวิเคราะห์คำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุข ส.ส. จังหวัดสกลนคร พรรคความหวังใหม่ ในการอภิปรายทั่วไป รัฐบาลทั้งคณะ ซึ่งมีนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ในวันพฤหัสบดีที่ 16 ธันวาคม 2542 ซึ่งเป็นการอภิปรายในวันที่ 2 ของทั้งหมด จำนวน 5 วัน ดังนี้

1. การขึ้นต้น

กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผมเอกพร รักความสุข สมาชิกสภาผู้แทน³

ราษฎร จังหวัดสกลนคร พรรคความหวังใหม่ / กระผมและคณะสมาชิกพรรค

2. การแจ้งหัวข้อเรื่อง

ร่วมฝ่ายค้านมีความเห็นร่วมกันว่า จำเป็นจะต้องเสนอญัตติไม่ไว้วางใจรัฐบาลนี้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า รัฐบาลนี้ เป็นรัฐบาลที่สร้างความทุกข์ยากให้กับประชาชนทั้งประเทศ กระผมขอกล่าวหาว่า ท่านนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้นำรัฐบาล ในฐานะที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจทั้งหมด ทำให้คนไทยทั้งหลาย ต้องเป็นหนี้อันเกิดจากการแก้ไขปัญหาทางการเงิน โดยเฉพาะกรณีไม่แก้ไขปัญหา

³เส้นพาดสีดำตลอดทั้งหน้ากระดาษที่เส้นแบ่งหัวเรื่องซึ่งรวมทั้งข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุน

ธนาคารกรุงไทย ปกปิด การกระทำความผิด ช่วยเหลือพวกพ้อง และในที่สุด
 ทั้งภาระทั้งหมดให้กับประชาชนทั่วประเทศ ซึ่งกระผมจะขอล่าหาเป็นประเด็นๆ
 ไปดังต่อไปนี้ / ท่านประธานที่เคารพ ประเด็นที่ 1⁴ รัฐบาลชุดนี้ ปกปิดความ
 เสียหายของธนาคาร กรุงไทย รัฐบาลได้เลือกใช้ธนาคารกรุงไทย ตั้งแต่วันที่
 14 สิงหาคม 2541 ให้เป็นธนาคารแกนกลาง ในการแก้ไขปัญหาของประเทศ
 ตามที่ท่าน ส.ส. วีระกร ได้กล่าวไปเมื่อสักครู่นี้ จะเห็นได้ชัดเจนว่า ธนาคาร
 กรุงไทยนั้น มีความสำคัญเพราะรัฐบาลได้เลือกตัดสินใจกู้เงินแทนคนไทยทั้ง
 ประเทศ 5 แสนล้านบาท เอาเงิน 5 แสนล้านบาทนั้นอัดฉีดเข้าไปในกองทุน
 ฟื้นฟูและพัฒนาาระบบสถาบันการเงิน จากนั้นกองทุนฟื้นฟูฯ นี้เองตัดสินใจ
 ใช้เงินตามนโยบายของรัฐบาล 185,000 ล้านบาทให้ธนาคารกรุงไทย ใครก็
 ตามที่ฝากเงินกับธนาคารกรุงไทยเป็นเจ้าของธนาคารกรุงไทย ในฐานะผู้ฝาก
 ใครก็ตามซื้อหุ้นธนาคารกรุงไทยเป็นเจ้าของธนาคารกรุงไทยในฐานะผู้ถือหุ้น
 ใครก็ตามถือบัตรประชาชนคนไทย คนนั้นเป็นเจ้าของธนาคารกรุงไทยในฐานะ
 ที่ถูกรีดภาษีจากรัฐบาลนี้ ในฐานะที่รัฐบาลนี้เอาเงินทั้งหมดให้กับธนาคารกรุงไทย
 185,000 ล้านบาท นี่คือการที่เกิดในรัฐบาลชุดนี้ที่มีนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี
 ว่าการกระทรวงการคลัง และรัฐบาลชุดนี้ร่วมกันตัดสินใจแทนคนไทยทั่วประเทศ
 การอภิปรายของท่านรัฐมนตรีที่ตอบคำถามในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี การ
 ตอบคำถามผ่านสื่อมวลชน การตอบคำถามในกระทู้สด ที่ผมเป็นผู้ถามท่าน
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การคลัง คำถามทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับธนาคารกรุงไทย
 นั้น ข้อหาที่ผมจำเป็นจะต้องกล่าวในวันนี้คือว่า ท่านและรัฐบาลชุดนี้ปกปิด
 ความเสียหายของธนาคารกรุงไทย ท่านประธาน ที่เคารพ รัฐบาลชุดนี้ไม่เคย
 บอกว่าธนาคารกรุงไทยมีสถานะอย่างไร เมื่อเลือกใช้มาตรการ 14 สิงหาคม ก็
 ไม่เคยบอกสถานะที่แท้จริงของธนาคารกรุงไทยหลังจากที่ประชาชนเองติดตาม
 การแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ เวลาเราจะพูดถึงปัญหาหนี้เสียของประเทศ
 เราก็ไม่เคยทราบปัญหาของธนาคารกรุงไทยเป็นการพูดถึงปัญหานี้เสียโดย
 ภาพรวมของประเทศเท่านั้นเอง มีรายงานของธนาคารกรุงไทย ซึ่งเป็นรายงาน
 ประจำปี ผมขอหยิบยกรายงานประจำปีของธนาคารกรุงไทยในวันที่ 31

⁴ ข้อความที่เน้นโดยขีดเส้นใต้ คือ ตัวบ่งชี้การเปลี่ยนหัวเรื่อง

ธันวาคม 2541 ท่านทั้งหลายนะครับ ที่เป็นเจ้าของธนาคารกรุงไทยอย่างที่ผมได้กล่าวไปแล้ว ธนาคารกรุงไทย ซึ่งเป็นของท่านประสบสถานการณ์ขาดทุนเป็นเงินจำนวน 61,584 ล้านบาท เป็นข้อมูลในวันที่ 31 ธันวาคม คิดเป็นหนี้เสียในอัตราที่ร้อยละ 48 ปกติการประกอบ การธนาคารยืมเงินจากชาวบ้านผู้ฝากมา 100 บาท แล้วเอาไปปล่อยสินเชื่อ 100 บาท ถ้าทำความเสียหายปล่อยไปแล้วไม่ได้คืน 100 บาท หายไป 48 บาท นั่นคือการขาดทุนของธนาคาร การขาดทุนของประชาชน นั่นคือตัวเลขของธนาคารเอง แต่ท่านประธานที่เคารพครับ การที่ธนาคารกรุงไทยเข้าสู่มาตรการ 14 สิงหาคมนั้น รัฐบาลไปตกลงกับนานาชาติเอาไว้ โดยผ่านกองทุนการเงินระหว่างประเทศที่จะมีนโยบายแปรรูปธนาคารกรุงไทยภายใน 2 ปี เพื่อจะทำให้เป็นธนาคารพาณิชย์ ไม่ใช่ธนาคารรัฐวิสาหกิจ ด้วยผลการตัดสินใจตรงนี้เองละครับ ทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องเปิดธนาคารกรุงไทยให้มีความโปร่งใส มีการตกลง โดยทางการให้มีผู้บริหารอิสระจากภายนอกเข้ามาเป็นกรรมการธนาคารกรุงไทย ท่านประธานที่เคารพครับ จุดนี้ทำให้เกิดการตรวจสอบโดยบริษัทตรวจสอบบัญชีมาตรฐานระดับโลก ซึ่งเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศและกองทุนการเงินระหว่างประเทศเป็นจริงอย่างที่ท่าน ส.ส. วีระกรได้อภิปรายไปเมื่อสักครู่นี้ว่า รายงานของไพร์ส วอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส ได้เอาข้อมูลในปี 2541 ซึ่งทางธนาคารกรุงไทยบอกว่าขาดทุนเพียง 61,584 ล้านบาท มีหนี้เสียคิดเป็นร้อยละ 48 แต่รายงานของไพร์ส วอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส ซึ่งเป็นบริษัทรับจ้างธนาคาร กรุงไทย บอกว่าหนี้เสียของธนาคารกรุงไทยนั้น อยู่ในอัตราที่ร้อยละ 84 ไม่ใช่ร้อยละ 48 ตามรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของธนาคารกรุงไทย นี่ก็ประเด็นย่อยๆ ง่ายๆ ที่ทำให้เกิดคำถาม ท่านประธานที่เคารพครับ ความสงสัยของคนไทยทั้งประเทศที่สงสัยปัญหาการขาดทุนในสถาบันการเงินที่ปิดไปแล้วก็เอาทรัพย์สินไปขายที่ยังไม่ปิดก็สงสัยว่าจะมีปัญหายังไง รัฐบาลสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนด้วยการรับรองสถาบันการเงินตลอดมา ไม่เว้นแม้แต่ธนาคารกรุงไทย วันนี้ประชาชนเริ่มมีความเข้าใจว่า ข้อมูลที่ประกาศออกมาซึ่งเป็นข้อมูลประจำปี 2541 นั้น ถูกรับรองโดยรายงานของบริษัท ไพร์ส วอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส ทำให้ประชาชนคนไทยมีความชัดเจนว่า ธนาคาร กรุงไทยนี้มีปัญหานี้เสียจำนวนมาก การที่มีปัญหานี้เสียจำนวนมากนั้น ถือว่าธนาคารแห่งนี้ตกอยู่ในสภาพผิดปกติ แต่รัฐบาลชุดนี้อธิบายประชาชนว่า ธนาคารแห่งนี้ยังเป็นปกติอยู่

ท่านประธานที่เคารพครับ เรื่องนี้แทนที่รัฐบาลชุดนี้ ซึ่งเป็นผู้ใช้มาตรการกับ ธนาคารกรุงไทย จะบอกความจริงกับประชาชน สิ่งที่รัฐบาลทำ รัฐบาลบอก กับสาธารณะว่า ให้เป็นภาระของธนาคารไปชี้แจงเอง ท่านประธานที่เคารพ ครับคุณสิงห์ ดังทัศนวิสัย กรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารกรุงไทยได้ทูลเท ออกมาเป็นตัวแทนธนาคารกรุงไทยตามบัญชาของรัฐบาล ชุดนี้ สิ่งที่คุณสิงห์ บอกกับประชาชนคนไทยบอกว่า ปัญหาหนี้เสียของธนาคาร กรุงไทยมีไม่เกิน ร้อยละ 59.03 หรือเป็นจำนวนเงินที่คิดเป็นเงินบาทแล้วประมาณ 393,484 ล้าน บาท เป็นหนี้ที่ต้องตั้งเอาไว้เป็นปัญหาเพียงร้อยละ 59 ไม่ใช่ร้อยละ 84 อย่างที่มี การตรวจสอบ มาโดยผู้สอบบัญชีอิสระเอกชน รายงานของไพรส์ วอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส ที่เปิดเผยและรั่วสู่สาธารณะนั้น เป็นแต่เพียงรายงานเบื้องต้นและ วิธีการทำงานเป็นเพียง การสุ่มตัวอย่าง ท่านประธานที่เคารพครับ ในทันทีที่ กรรมการผู้จัดการใหญ่ชี้แจงต่อสาธารณะ ผู้รับจ้าง บริษัทเอกชนอิสระแห่งนี้ ละครับ ยืนยันว่าได้ปฏิบัติงานตามมาตรฐานที่ควรจะต้องทำแล้ว เขาก็ไม่ได้ เลือกปฏิบัติว่า เวลาทำกับประเทศไทยใช้มาตรฐานอย่างหนึ่ง เวลาทำที่สหรัฐ อเมริกา หรือทำที่อินโดนีเซียใช้มาตรฐานอีกอย่างหนึ่ง เขาใช้มาตรฐานสากล คำถามเรื่องเกี่ยวกับธนาคารกรุงไทยตามที่ได้รับคำชี้แจงมานี้ ไม่มีความชัดเจน ครับ ตอบคำถามสังคมไม่ได้ ในช่วงนั้นรัฐบาลเจียบไม่ชี้แจงอะไร ผลของ การปฏิเสธรายงานของไพรส์ วอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส ผู้รับจ้างธนาคารกรุงไทย เป็นจริง อย่างที่ท่าน ส.ส. วีระกรพุด และผลของความจริงนั้น ได้ตอกย้ำไปอีก โดยคำพูดของท่านกรรมการผู้จัดการใหญ่ที่บอกผ่านสาธารณะ ไปว่า เหตุผลที่ ธนาคารกรุงไทยต้องชี้แจงเพราะไม่ต้องการอยากเห็นคนโง่แล้วยังขยันพูด ขยันทำ ท่านประธานที่เคารพครับในฐานะสมาชิกแห่งสภานี้ การพูดถึงเรื่อง ธนาคารกรุงไทยถ้าถูกพิจารณาว่าเป็นเรื่องของคนโง่ วันนี้ก็จะขอใช้ความรู้ ความเข้าใจความคิดในฐานะเป็นคนเสียภาษีคนหนึ่ง พูดให้เท่าที่จะสามารถ ทำได้ ส่วนจะเป็นลำดับความรู้สติปัญญาขนาดไหนนั้น สังคมจำเป็นจะต้อง พิสูจน์ แต่ขอพูดในฐานะผู้เสียภาษีให้กับบ้านเมืองนี้และท่านตัดสินใจเอาภาษี ไปอุ้มธนาคาร กรุงไทย ท่านประธานครับ สังคมไม่เข้าใจว่าใครเอาเงินธนาคาร กรุงไทยไป สังคมต้องการทราบว่าหนี้เสียเกิดขึ้นได้อย่างไร สังคมต้องการให้ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังบอกธนาคารกรุงไทยให้ดำเนินการอย่าง

	ถูกต้องและทำข้อมูลให้เป็นปัจจุบันและให้มีความชัดเจน ท่านประธานที่เคารพครับ เมื่อธนาคารกรุงไทยปฏิเสธรายงานของผู้รับจ้างว่าเป็นรายงานชั่วคราวไม่ได้มาตรฐาน เป็นการสุ่มตัวอย่าง ข้อมูลไม่ตรง ผมจึงขอกล่าวหารัฐบาลชุดนี้ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การคลังว่ารัฐบาลชุดนี้ปกปิดความเสียหายของธนาคาร กรุงไทย เราจึงไม่ไว้วางใจรัฐบาลชุดนี้ในประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ 1
4.	ท่านประธานที่เคารพครับ ประเด็นที่ 2 รัฐบาลชุดนี้เมื่อทราบปัญหาของธนาคารกรุงไทย รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหาหนี้เสียของธนาคารกรุงไทย
5. สรุปคำอภิปรายทั้งหมด	... สรุปครับท่านประธานครับ ภายใต้รัฐบาลนี้ ที่มีนายก รัฐมนตรี ชื่อ ท่านชวน หลีกภัย ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังที่ชื่อท่าน ธาณินทร์ นิมมานเหมินท์ ทั้ง 2 ท่านนี้ ถ้ายังอยู่ในตำแหน่งต่อและบริหารชาติบ้านเมืองแทนภาษีประชาชนต่อ เราจะได้เห็นการแก้ไขปัญหาธนาคารกรุงไทย และจะจัดการเอาตัวตนผิดทำให้เกิดความเสียหายในธนาคาร กรุงไทย ทำให้ได้อย่างเดียวกับที่ทำกับคนอื่น เป็นไปไม่ได้พวกผมทั้งหมดจึงไม่ไว้วางใจรัฐบาลชุดนี้ตามที่ได้กล่าวก่อนหน้า 4 ประเด็น
	ขอขอบคุณครับท่านประธาน
	6. การลงท้าย

จากตัวอย่างข้างต้น ส่วนที่ 1 เป็นการขึ้นต้นของการอภิปรายของนายเอกพร รักความสุข โดยใช้คำเรียกขานประธานในที่ประชุมและแนะนำตัวเอง

ส่วนที่ 2 ต่อมาเป็นการแจ้งหัวเรื่องของการอภิปรายว่าไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัย เพราะเป็นหัวหน้ารัฐบาล ที่สร้างความทุกข์ยากให้กับประชาชนทำให้คนไทยทั้งหลายต้องเป็นหนี้อันเกิดจากการแก้ไขปัญหาทางการเงิน คำอภิปรายส่วนสุดท้ายของส่วนแจ้งหัวเรื่องที่ว่า “ซึ่งกระผมจะขอกล่าวหาเป็นประเด็นๆ ไปดังต่อไปนี้” คือ ตัวบ่งชี้ว่า คำอภิปรายที่จะต่อมาจากข้อความดังกล่าว จะเป็นหัวเรื่องต่อไป

ต่อมาในส่วนที่ 3 เป็นส่วนของเนื้อเรื่องซึ่งก็คือขอกล่าวหาข้อที่ 1 ข้อความส่วนนี้จะมีคามยาวที่สุด เพราะจะรวมทั้งขอกล่าวหา หลักฐานสนับสนุน หัวเรื่องอธิบายประกอบ รวมทั้งข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ที่ผู้อภิปรายต้องการสื่อสารไปสู่สาธารณชน ข้อความที่ว่า “ท่านประธานที่เคารพ ประเด็นที่ 1” ประกอบด้วยคำเรียกขาน (ท่านประธานที่เคารพ) + คำบอกลำดับ (ประเด็นที่ 1) เป็นเครื่องหมายแสดงว่าข้อความต่อไปจะเป็นหัวเรื่อง ซึ่งก็เป็นขอกล่าวหาที่ว่า “รัฐบาลชุดนี้ปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทย”

ในส่วนของเนื้อเรื่องที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้น คำอภิปรายของนายเอกพรประกอบไปด้วยหัวเรื่องย่อยจำนวนมากคือ มีทั้งขอกล่าวหา หลักฐานสนับสนุน การอธิบายประกอบหลักฐาน

สนับสนุนหรือข้อกล่าวหา เป็นต้น นายเอกพรมาสรุปในส่วนท้ายของประเด็นที่หนึ่งก่อนจะเข้าสู่ประเด็นที่สองว่า “ผมจึงขอกล่าวหารัฐบาลชุดนี้ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังว่ารัฐบาลชุดนี้ปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทย เราจึงไม่ไว้วางใจรัฐบาลชุดนี้ในประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ 1”

ในส่วนที่ 4. คือ ส่วนข้อกล่าวหาประเด็นที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยละไว้

โดยสรุป คำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุข ในประเด็นที่หนึ่ง มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหา: รัฐบาลปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุน: เมื่อใช้มาตรา 14 สิงหาคม รัฐบาลไม่ได้บอกสถานะของธนาคารกรุงไทยฯ ทั้งๆ มีรายงานของธนาคารกรุงไทยฯ พบว่ามีหนี้เสียร้อยละ 48

หลักฐานสนับสนุน: ธนาคารกรุงไทยฯ มีหนี้เสียถึงร้อยละ 84 ตามรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์แฮร์สคูเปอร์ จำกัด แต่รัฐบาลไม่เชื่อถือรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์แฮร์สคูเปอร์ฯ

ในส่วนที่ 5. นั่นก็คือ คำอภิปรายสรุป ของนายเอกพรทั้งหมด ก่อนที่จะสิ้นสุดคำอภิปราย ซึ่งเป็นคำลงท้ายในส่วนที่ 6. สั้นๆ ว่า “ขอบคุณครับท่านประธาน”

ส่วนของการวิเคราะห์ข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า ผู้วิจัยได้ใช้ความรู้จากสาขาวิชาภาษาศาสตร์และตรรกวิทยาาร่วมกันไป โดยผู้วิจัยขออธิบายเพิ่มเติมในรายละเอียดดังนี้คือ

ในการวิเคราะห์ขั้นตอนแรก ผู้วิจัยจะแบ่งคำอภิปรายดังกล่าวออกเป็น 4 ส่วนคือ ส่วนการขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และส่วนสรุป ขั้นตอนต่อไป ผู้วิจัยก็จะสนใจวิเคราะห์เฉพาะเนื้อเรื่อง โดยจะแบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นส่วนๆ หรือเป็นหัวเรื่องๆ ในการศึกษาขั้นนี้ก็จะสังเกตจากตัวบ่งชี้หัวเรื่องและตัวบ่งชี้การเปลี่ยนหัวเรื่อง หลังจากนั้น จึงมาศึกษาว่า หัวเรื่องใดเป็นข้อกล่าวหาและหัวเรื่องใดเป็นหลักฐานสนับสนุน

สำหรับคำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุขในหัวเรื่องหนึ่งๆ นั้น ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสรุปใจความสำคัญของหัวเรื่องของ แวนดีจิก (Vandijk, 1975)⁵ นำมาเสนอเป็นผลของ

⁵แวนดีจิก (Vandijk, 1975) ได้กล่าวถึง กลวิธีในการที่จะตีความหรือสรุปใจความสำคัญของหัวเรื่องให้สั้นและกระชับลง 3 วิธี ดังนี้คือ

1) การตัดสาระที่ไม่จำเป็น (semantic information reduction) การตัดสาระที่ไม่จำเป็นเป็นการตัดเนื้อหาที่ปรากฏในข้อความทิ้งไป โดยเนื้อความดังกล่าวไม่มีความสำคัญหรือมีผลกระทบต่อการทำทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของเรื่อง

การศึกษา ซึ่งหลังจากศึกษาคำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุขทั้งหมด พบว่า นายเอกพร ตั้งข้อกล่าวหาคณะรัฐบาลจำนวน 4 ประเด็น แต่ในการอภิปรายทั่วไปฯ นั้นวัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ ซึ่งถือว่าเป็นข้อกล่าวหาชั้นสูงสุดก็คือ “คณะรัฐบาลไม่สมควรที่จะบริหารราชการแผ่นดินต่อไป” โดยสรุป คำอภิปรายของนายเอกพรทั้งหมดมีข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุน ดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาชั้นสูงสุด: คณะรัฐบาลไม่สมควรที่จะบริหารราชการแผ่นดินต่อไป^๑

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐบาลปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทย^๒

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: เมื่อใช้มาตรการ 14 สิงหาคม รัฐบาลไม่ได้บอกสถานะของธนาคารกรุงไทยฯ ทั้งๆ มีรายงานของธนาคารกรุงไทยฯ พบว่ามีหนี้เสีย ร้อยละ 48^๓

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: ธนาคารกรุงไทยฯ มีหนี้เสียถึงร้อยละ 84 ตามรายงานของบริษัทไพรส์ วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ จำกัด แต่รัฐบาลไม่เชื่อถือรายงานของบริษัทไพรส์ วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์^๔

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหาหนี้เสียของธนาคารกรุงไทย^๕

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: รัฐบาลไม่เข้าไปแก้ไขปัญหาหนี้เสียตามที่ปรากฏในรายงานของบริษัท ไพรส์ วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์^๖

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐบาลแทรกแซงการบริหารงานของธนาคารกรุงไทยฯ เพื่อช่วยเหลือพวกพ้อง^๗

^{5(ต่อ)} 2) การสรุปการกระทำหรือเหตุการณ์ (Construction) การสรุปการกระทำหรือเหตุการณ์เป็นกระบวนการที่ผู้สรุป ต้องใช้คำพูดของตัวเอง เพื่อสรุปการกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกัน

3) การสรุปความคิดรวบยอด (Generalization) การสรุปความคิดรวบยอดเป็นกระบวนการกล่าวรวมเอาสิ่งที่เป็นรายละเอียด หรือเรื่องที่เฉพาะเจาะจงมากแล้วใหม่ด้วยคำศัพท์ ที่มีความหมายกว้างๆ หรือเป็นการตีความของผู้รับสาร สรุปสาเหตุการกระทำ ผลของการกระทำ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันมาด้วยถ้อยคำของผู้รับสารเอง ซึ่งการใช้คำศัพท์หรือถ้อยคำดังกล่าวต้องครอบคลุมสาระสำคัญของเนื้อเรื่องในข้อความได้มากที่สุด

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: รัฐบาลพยายามใช้อำนาจของรัฐบาลแทรกแซงให้มีการแต่งตั้งบุคคลที่เป็นคนของคณะรัฐบาลให้อำนาจสูงขึ้น เช่น นายไพโรจน์ วัชรภาส จากรองกรรมการผู้จัดการธนาคารให้เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ เป็นต้น⑧

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: รัฐบาลเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารงานโดยต้องการแต่งตั้งให้นายสิงห์ ดังทัตสวัสดิ์เป็นทั้งประธานคณะกรรมการบริหารธนาคาร และกรรมการผู้จัดการใหญ่ ซึ่งผิดหลักการที่ปฏิบัติมาของธนาคารกรุงไทยฯ⑨

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: มอบนโยบายสำคัญไว้ว่า ในการปฏิรูปธนาคารกรุงไทยฯ ให้เป็นธนาคารพาณิชย์เอกชนนั้นไม่ต้องเร่งรีบ⑩

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: คณะกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ ที่แต่งตั้งเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2542 มีบุคคลที่ไม่เหมาะสมจำนวนหนึ่ง มาดำรงตำแหน่งกรรมการ เพราะเป็นบุคลากรของบริษัทที่เป็นลูกหนี้จัดชั้นตามรายงานของบริษัท ไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์สฯ⑪

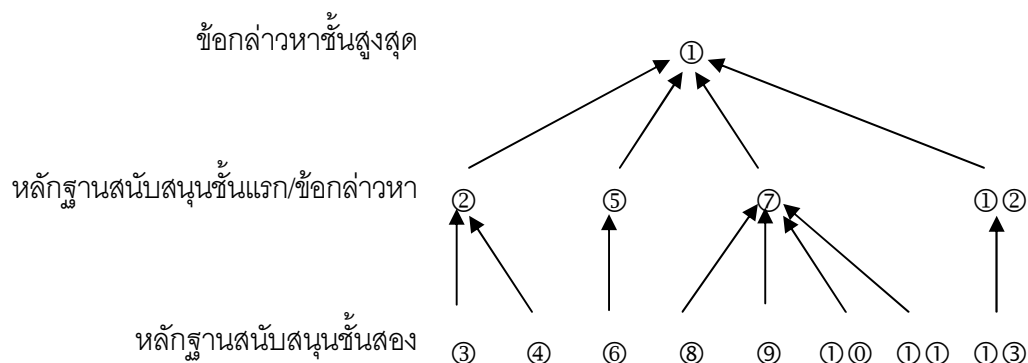
หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐบาลไม่รับผิดชอบปัญหาของธนาคารกรุงไทยฯ⑫

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: ไม่เคยมีการดำเนินการใดๆ กับปัญหาหนี้เสียของธนาคารกรุงไทยฯ ไม่เคยดำเนินการใดๆ กับคนของธนาคารกรุงไทยฯ⑬

ข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนของนายเอกพร รักความสุขดังกล่าว สามารถเขียนเป็นแผนผัง ได้ดังนี้

ภาพที่ 4

แผนผังโครงสร้างการอ้างเหตุผลของนายเอกพร รักความสุข

ขั้นตอนต่อไปคือ การวิเคราะห์ข้อกล่าวหาชั้นสูงสุดที่ว่า “คณะรัฐบาลไม่สมควรที่จะบริหารราชการแผ่นดินต่อไป” เป็นข้อกล่าวหาที่ อยู่ หรือ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล ซึ่งจากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย ผู้วิจัยเห็นว่า ในขั้นแรกนี้ ต้องตั้งสมมุติฐานไว้ก่อนว่า ข้อกล่าวหานี้เป็นข้อกล่าวหาที่ อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล การที่จะตัดสินใจว่า ข้อกล่าวหานี้ อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลจริงหรือไม่? จะต้องศึกษาวิเคราะห์ข้อกล่าวหาและข้อโต้ตอบการกล่าวหาทั้งหมดเสียก่อน

เมื่อข้อกล่าวหาชั้นสูงสุดเป็นข้อกล่าวหา ที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาชั้นสูงสุด ซึ่งก็คือ ประเด็นข้อกล่าวหาซึ่งนายเอกพรนามกล่าวหาจำนวน 4 ข้อดังนี้

- รัฐบาลปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทยฯ
- รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหาหนี้เสียของธนาคารกรุงไทยฯ
- รัฐบาลแทรกแซงการบริหารงานของธนาคารกรุงไทยฯ เพื่อช่วยเหลือพวกพ้อง
- รัฐบาลไม่รับผิดชอบปัญหาของธนาคารกรุงไทยฯ

ในการยกตัวอย่างครั้งนี้ ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างการวิเคราะห์ หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐบาลปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทย” แต่เพียงประการเดียวเท่านั้น

ข้อกล่าวหาของนายเอกพรที่ว่า “รัฐบาลปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทยฯ” เมื่อวิเคราะห์ด้วยเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา จำนวน 3 ข้อดังกล่าวนี้

- 1) สาเหตุของความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ
- 2) ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในคณะรัฐบาล ข้าราชการการเมือง หรือข้าราชการประจำผู้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐบาลนั้น
- 3) ผลของความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการกระทำความผิดต้องเป็นความเสียหายที่ร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน

ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อกล่าวหาของนายเอกพรข้อนี้ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ ถ้ารัฐบาลพบว่า มีความเสียหายเกิดกับธนาคารกรุงไทยฯ แต่ไม่เปิดเผยให้สาธารณชนทราบผลเสียหายนั้นๆ ถือว่า รัฐบาลละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ จึงเป็นการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ซึ่งการขาดความรับผิดชอบฯ นี้ อาจจะส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองจำนวน 2 ข้อความด้านล่างนี้ว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่?

- เมื่อใช้มาตรการ 14 สิงหาคม รัฐบาลไม่ได้บอกสถานะของธนาคารกรุงไทยฯ ทั้งๆ มีรายงานของธนาคารกรุงไทยฯ พบว่ามีหนี้เสียร้อยละ 48

- ธนาคารกรุงไทยฯ มีหนี้เสียถึงร้อยละ 84 ตาม รายงานของบริษัทไพรส์ วอเตอร์ เอ็นจิเนียริ่ง จำกัด แต่รัฐบาลไม่เชื่อถือรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์เอ็นจิเนียริ่ง

เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีดังกล่าว มีจำนวน 3 ข้อ ดังนี้คือ

- 1) หลักฐานสนับสนุนต้องเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา
- 2) หลักฐานสนับสนุนต้องยอมรับได้
- 3) หลักฐานสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน

หลักในการวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวมีดังนี้คือ

- พิจารณาว่า หลักฐานสนับสนุนเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาหรือไม่? เป็นประการแรก เนื่องจากเกณฑ์ข้อนี้ พัฒนามาจากหลักการของตรรกวิทยาที่ว่า “ข้ออ้าง (premisses) ต้องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อสรุป (conclusion)” ในกรณีนี้ ถ้าหลักฐานสนับสนุนไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา ข้อกล่าวหาที่ดูราวกับว่า อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลจะกลายเป็นข้อกล่าวหาที่ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบฯ ดังกล่าวทันที

เมื่อพบว่า หลักฐานสนับสนุนเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา หรือ หลักฐานสนับสนุนผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ไปแล้ว ขั้นตอนต่อไป ผู้วิจัยก็จะวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวด้วยเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 และข้อที่ 3 แต่การวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ จะไม่วิเคราะห์โดยไล่ลำดับของเกณฑ์ฯ แต่จะแยกวิเคราะห์เกณฑ์ฯ ข้อที่ 2 และ 3 ออกจากกัน เพราะ เกณฑ์การอ้างเหตุผลที่ดีข้อที่ 2 และ 3 พัฒนามาจากหลักการของตรรกวิทยาที่ว่า “ข้ออ้างต้องเป็นข้อเท็จจริง” ข้อเดียวกัน

โดยสรุป หลักฐานสนับสนุนนั้น อาจจะผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 กับข้อที่ 2 หรือ ข้อที่ 1 กับข้อที่ 3 ก็ได้ ซึ่งก็จะทำให้เป็นการพิสูจน์ว่า ข้อกล่าวหานั้น อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาลจริง อย่างถูกต้องตามหลักการของตรรกวิทยาระบบอุปนัย แต่ในกรณีที่หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี ก็อาจจะเป็นไปได้ที่หลักฐานสนับสนุนดังกล่าว ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีทั้งข้อ 2 และข้อ 3 ไปพร้อมๆ กัน

ผลการวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า หลักฐานสนับสนุนทั้ง 2 ข้อนั้น ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 เพราะ หลักฐานสนับสนุนนั้น กล่าวถึงสถานะหนี้เสียของธนาคารกรุงไทยฯ คือ ถ้ายึดข้อมูลตามรายงานของธนาคารกรุงไทยฯ เป็นหลัก ก็มีหนี้เสียร้อยละ 48 ถ้ายึดตามรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ฯ ตามการตีความของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็มีหนี้เสียร้อยละ 84

เมื่อหลักฐานสนับสนุนทั้ง 2 ข้อนั้น ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ไปแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือ วิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนทั้ง 2 ข้อนั้น ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือ ข้อที่ 3 หรือไม่?

เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 มีเกณฑ์ย่อยจำนวน 6 ข้อ ผู้วิจัยกำหนดชื่อไว้ว่า เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล เกณฑ์ย่อยจำนวน 6 ข้อดังกล่าวมีดังนี้คือ

- 1) กรณีที่หลักฐานสนับสนุนนั้น มี 2 หน้าก็คือ ทำหน้าที่สนับสนุนข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับสูงกว่า และ ยังทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหา ซึ่งต้องการหลักฐานสนับสนุนย่อยอีกด้วย เมื่อหลักฐานสนับสนุนย่อยนั้นสมเหตุสมผล หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้
- 2) หลักฐานสนับสนุนนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้ได้ตอบการกล่าวหา หรือบุคคลอื่นเห็นว่สมเหตุสมผล หรือ มีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้
- 3) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม
- 4) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ
- 5) หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ
- 6) หลักฐานสนับสนุนนั้นไม่เป็นเหตุผลวิบัติ

สำหรับเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 ที่ว่า “หลักฐานสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน” นั้นไม่มีเกณฑ์ย่อย ในการวิเคราะห์นั้น จะใช้ทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวข้องเข้ามาร่วมกันการวิเคราะห์ โดยความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น อาจจะเป็นความขัดแย้งระหว่างหลักฐานสนับสนุนด้วยตนเอง หรือระหว่างหลักฐานสนับสนุนกับข้อกล่าวหาก็ได้

ผลการวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนที่ว่า “เมื่อใช้มาตรการ 14 สิงหาคม รัฐบาลไม่ได้บอกสถานะของธนาคารกรุงไทยฯ ทั้งๆ มีรายงานของธนาคารกรุงไทยพบว่ามีหนี้เสียร้อยละ 48” ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 โดยผู้วิจัยมีเหตุผลดังนี้คือ

หลักฐานสนับสนุนของนายเอกพรที่ว่า “เมื่อใช้มาตรการ 14 สิงหาคม รัฐบาลไม่ได้บอกสถานะของธนาคารกรุงไทยฯ ทั้งๆ มีรายงานของธนาคารกรุงไทยพบว่ามีหนี้เสียร้อยละ 48” นั้น นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง “ไม่ยอมรับ” และได้ตอบข้อกล่าวหาไว้ ดังนี้คือ

คุณเอกพรครับ ท่านบอกว่ารัฐบาลปกปิดฐานะที่แท้จริงของธนาคารกรุงไทย ขอกราบเรียนต่อท่านประธานครับ ไม่จริง ธนาคารกรุงไทยรายงานฐานะต่อตลาดหลักทรัพย์ตลอดระยะเวลา ตามเกณฑ์ของการรายงานต่อตลาดหลักทรัพย์ เป็นข้อมูลสาธารณะ ใครอยากทราบก็ได้ อีกประการหนึ่ง คุณเอกพรบอกว่า รัฐบาลบอกว่า ธนาคารยังเป็นปกติอยู่ เราไม่ได้พูดอย่างนั้นครับ เราบอกมี ปัญหาต้องแก้และต้องแก้จริงจัง และได้เขียนไว้ในมาตรการ 14 สิ่งหาปีที่แล้วว่า วิธีการแก้ไขคืออะไร ไม่เคยบอกเลยว่า ธนาคารไม่มีปัญหาและไม่ ต้องแก้ เพื่อหมกเม็ดปิดบังเรื่องเก่าๆ ไม่ใช่ครับ ท่านเข้าใจผิดจริงๆ นี่เสีย เกิดขึ้นอย่างไร ทำไมไม่อธิบาย ได้มอบหมายให้ธนาคารกรุงไทยอธิบาย ใน ระยะประมาณ 1 เดือนที่ผ่านมาธนาคารกรุงไทยได้ชี้แจงปัญหาสาเหตุของ นี่เสียในหลายต่อหลายเวที แต่สาเหตุของนี่เสียโดยปกติแล้วจากสถาบัน การเงินทั่วไปนี่น่าจะมี 4 สาเหตุด้วยกันครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข, น. 241)

เมื่อมีผู้ไม่ยอมรับข้อกล่าวหา ตามเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลข้อที่ 6 ที่ว่า “หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ” ผู้วิจัยจึงต้องนำคำอภิปรายของทั้ง 2 ฝ่ายนั้น มาเปรียบเทียบกัน ซึ่งพบว่า การใช้เหตุผลของนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์เป็น “ความจริง” มากกว่าคำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุข

นอกจากนั้นแล้ว เมื่อเปรียบเทียบหลักฐานสนับสนุนดังกล่าวนี้ กับคำอภิปรายของ นายเอกพร รักความสุข ทั้งหมด ยังพบอีกว่า หลักฐานสนับสนุนของนายเอกพร รักความสุข ขัดแย้งกับข้อกล่าวหาอีกด้วย เพราะ นายเอกพร รักความสุข กล่าวหาว่า รัฐบาลปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทยฯ แต่ นายเอกพร รักความสุข ก็นำรายงานของธนาคารกรุงไทยฯ ที่รายงานเกี่ยวกับหนี้เสียของธนาคารมาอ่านให้ที่ประชุมฯ ฟัง ซึ่งถ้ารัฐบาลปกปิดความเสียหาย จริงแล้ว นายเอกพร รักความสุข ก็จะไม่สามารถอ่านรายงานเช่นนั้นได้

สำหรับหลักฐานสนับสนุนของนายเอกพร รักความสุข ที่ว่า “ธนาคารกรุงไทยมีหนี้ เสียถึงร้อยละ 84 ตามรายงานของบริษัทไพร์สวอเตอร์แฮสคูเปอร์ จำกัด แต่รัฐบาลไม่เชื่อถือ รายงานของบริษัท ไพร์สวอเตอร์แฮสคูเปอร์ จำกัด” นั้น ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของ การใช้เหตุผลข้อที่ 6 คือ หลักฐานสนับสนุนเป็นเหตุผลวิบัติ เพราะ นายเอกพร รักความสุข เชื่อถือ รายงานของบริษัทไพร์สวอเตอร์แฮสคูเปอร์ฯ ซึ่งเป็นการอ้างลำเอียง (card-stacking) คือ เลือกเชื่อข้อมูลที่สนับสนุนข้อกล่าวหาของตน เพราะประเด็นข้อกล่าวหาของนายเอกพร

รักความสุข นั้น ยังมีข้อมูลข่าวสารของฝ่ายอื่นๆ อีก เช่น ข้อมูลของนักวิชาการ ข้อมูลของธนาคารกรุงเทพฯ เอง ข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นต้น เหตุผลของผู้วิจัยอีกประการหนึ่งก็คือ ข้อมูลของบริษัทไฟรส์วอเตอร์แฮร์สคูเปอร์ส นั้นไม่ได้เป็นข้อมูลที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและคุณธรรม กล่าวคือ ข้อมูลดังกล่าว ยังเป็นการสุมข้อมูลเบื้องต้น และถูกลักลอบเอาออกมาเปิดเผย⁶

จะเห็นได้ว่า ในการวิเคราะห์ส่วนที่เป็นข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุนคำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุขนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิทยาการและความรู้จากทั้ง 3 วิชาคือ รัฐศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และตรรกวิทยาเข้ามาร่วมในการศึกษาทั้งหมด

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยก็จะ “รู้” และ “เข้าใจ” ผลการศึกษาทั้งหมดนั้น ว่าเป็นอย่างไรแต่เพียงผู้เดียวก่อนเป็นขั้นต้น แต่ว่าทหกรรมการศึกษาวิจัยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ไม่ว่าจะการศึกษาในระดับใด ก็จะต้องนำเสนอผลการศึกษาเพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้และเข้าใจผลของการศึกษาค้นคว้าด้วย ในการนำเสนอผลการศึกษาครั้งนี้ นั้น ผู้วิจัยจะยึดหลักของทฤษฎีความเกี่ยวข้องเป็นสำคัญ กล่าวคือ คำนึงถึงความเข้าใจของผู้รับสารหรือผู้อ่านเป็นสำคัญ โดยมีความประสงค์ที่จะให้ผู้อ่านมีความเข้าใจเนื้อหาสาระของวิทยานิพนธ์นี้ได้ง่ายและใช้เวลาให้น้อยที่สุด ซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

⁶นายวีระกร คำประกอบ ได้อภิปรายที่มาของรายงานดังกล่าวดังนี้

ท่านประธานครับ เขาออกมาประมาณ 200 กว่าหน้า หนาเตอะเลยครับ การที่ออกมานั้น เนื่องจากมันเป็นความลับภายในเขาละครับ แต่ที่มันหลุดออกมานั้นก็ไม่ทราบ สื่อมวลชนเก่ง และที่สำคัญก็ต้องยกย่องกลุ่มเศรษฐกิจของท่าน เสนาะ เทียนทอง ที่ได้ออกมาท้าเตือน และเอาเรื่องไฟรส์ วอเตอร์แฮร์ส คูเปอร์ส หรือ พี.ดับพลิว.ซี. นี่มาโฆษณา (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข, น. 122)

นายเอกพร รักความสุข ก็อภิปรายยืนยันว่า มีการลักลอบรายงานของบริษัทไฟรส์วอเตอร์แฮร์ส คูเปอร์สฯ ออกมาดังนี้ “รายงานของไฟรส์ วอเตอร์ แฮร์ส คูเปอร์ส ที่เปิดเผยและรั่วสู่สาธารณชนนั้น” (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข, น. 144)

จากคำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบ กับนายเอกพร รักความสุขดังกล่าว เป็นสิ่งที่ยืนยันว่า ข้อมูลของบริษัทไฟรส์วอเตอร์แฮร์สคูเปอร์สฯ ดังกล่าวเป็นข้อมูลที่ยังไม่เปิดเผยต่อสาธารณชน แต่ ส.ส. ฝ่ายค้านซึ่งสังกัดนายเสนาะ เทียนทองเป็นผู้นำออกมาเผยแพร่

8.3.2 การนำเสนอข้อมูล

ในการเสนอผลการศึกษานั้น โดยหลักปฏิบัติของการวิจัยแล้ว จะเสนอผลการศึกษาที่เป็นแนวความคิด (concept) ของการศึกษาค้างนี้ หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า จะเสนอผลการศึกษาที่เป็นสภาพนามธรรม (abstraction) ของการศึกษา ดังนั้น ในการเสนอผลการศึกษาของการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ลักษณะหรือคุณลักษณะของการอภิปรายทั่วไป บางอย่างก็จะต้องถูกละ (ellipsis) ไว้บ้าง แต่อย่างไรก็ดี ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความหวังว่า จะมีผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการอภิปรายทั่วไป จะนำผลการศึกษาค้างนี้ไปปรับใช้บ้าง ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการของสภาผู้แทนราษฎร ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี รวมทั้งสื่อมวลชน ผู้วิจัยจึงจะเลือก ตัวอย่างของการวิเคราะห์ที่เห็นว่า เมื่ออ่านแล้วจะสามารถเข้าใจได้ง่ายและสะดวกกว่า “ผ่าน” หรือ “ไม่ผ่าน” เกณฑ์ในการวัดต่างๆ อย่างไร?

ในการเสนอผลการศึกษานี้ นอกจากจะต้องละ (ellipsis) ลักษณะหรือคุณลักษณะที่เป็นรายละเอียดของการอภิปรายทั่วไป บางอย่างแล้ว ลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นการศึกษาเชิงสหวิทยาการก็ต้องถูกละ (ellipsis) ไปด้วย เพราะวัตถุประสงค์ของการเสนอผลการศึกษานั้น ต้องการที่จะเสนอว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ลักษณะของการศึกษาเชิงสหวิทยาการบางส่วนจึงต้องไปทำงานอยู่หลังฉากหรือเบื้องหลัง

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ในการอภิปรายของผู้อภิปรายแต่ละคนนั้น ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 ผู้อภิปรายแต่ละคนมีระยะเวลาในการอภิปรายประมาณ 15 นาที แต่การอภิปรายทั่วไป ในปี พ.ศ. 2522 กับ พ.ศ. 2542 ข้อบังคับการประชุม ไม่กำหนดระยะเวลาในการอภิปรายไว้ การที่ผู้อภิปรายคนใดจะมีเวลาในการอภิปรายเท่าไร ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของประธานในที่ประชุม การที่คำอภิปรายของ ส.ส. แต่ละคนมีข้อความจำนวนมาก ในการเสนอผลของการศึกษานั้น จึงเป็นไปได้ยาก ที่จะนำคำอภิปรายของผู้อภิปรายของแต่ละคนมานำเสนอทั้งหมดได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะใช้กลวิธีการสรุปใจความสำคัญของหัวเรื่องของ แวนดีจก์ (Vandijk, 1975) ซึ่งมี 3 วิธี ดังนี้คือ

- 1) การตัดสาระที่ไม่จำเป็น (semantic information reduction)
- 2) การสรุปการกระทำหรือเหตุการณ์ (Construction)
- 3) การสรุปความคิดรวบยอด (Generalization)

สรุปหัวเรื่องให้เป็นข้อความที่สั้นลง แต่สามารถที่จะเก็บเนื้อความสำคัญของข้อความเพียงพอที่ผู้รับสารสามารถจะเข้าใจคำอภิปรายของผู้อภิปรายแต่ละคนได้ดี แล้วนำ “ข้อความ”

ที่ได้จากการสรุปใจความสำคัญของหัวเรื่องดังกล่าว มาเขียนเป็นข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา และหลักฐานสนับสนุน โดยจะยกอัญประกาศ (Quotations) คำอภิปรายที่มีเนื้อหาความยาวพอสมควรเป็นตัวอย่างประกอบด้วย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เข้าใจการกล่าวหา/การโต้ตอบ ข้อกล่าวหาได้ง่ายขึ้น และการได้เห็นและได้อ่านสำนวนภาษาของผู้อภิปรายแต่ละคนบ้าง น่าจะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพพจน์ในการอภิปรายในสภาฯ ได้ดียิ่งขึ้น

ตัวอย่างการนำเสนอผลการศึกษาในบทนี้ ผู้วิจัยขอเสนอตัวอย่างคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีฝ่ายละ 1 ตัวอย่าง

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อกล่าวหาของฝ่ายค้านนั้น เนื้อหาของข้อกล่าวหา กับผลการวิเคราะห์เป็นเงื่อนไขจำเป็นที่จะขาดไม่ได้ แต่เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ผลการศึกษาได้ง่าย และใช้เวลาน้อยที่สุด ผู้วิจัยจึงจะอธิบายถึงบริบทสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านแต่ละคนไว้ด้วย ดังนั้น ในการนำเสนอผลการศึกษาคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน จะมี 3 หัวข้อย่อยดังนี้

- 1) บริบทของสถานการณ์
- 2) ข้อกล่าวหา
- 3) ผลการวิเคราะห์

ส่วนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีนั้น เนื้อหาของข้อโต้ตอบการกล่าวหา กับผลการวิเคราะห์เป็นเงื่อนไขจำเป็นที่จะขาดไม่ได้ แต่เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ผลการศึกษาได้ง่ายและใช้เวลาน้อยที่สุด ผู้วิจัยจึงจะอธิบายถึงบริบท สถานการณ์ และข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านไว้ด้วย ดังนั้น ในการนำเสนอผลการศึกษาคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีจะมี 4 หัวข้อย่อยดังนี้

- 1) บริบทของสถานการณ์
- 2) ข้อกล่าวหา
- 3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา
- 4) ผลการวิเคราะห์

ตัวอย่างที่ 1 ข้อกล่าวหาว่า นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัยเป็นคนมีกิเลสหนา สำหรับตัวอย่างแรกนี้ ผู้วิจัยขอใช้คำอภิปรายของนายเกษม รุ่งธนเกียรติ ที่อภิปราย ในวันที่สองของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 คือวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 นายเกษม รุ่งธนเกียรติ ได้ตั้ง ข้อกล่าวหานายชวน หลีกภัยซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีว่าเป็นคนมีกิเลสหนา

- 1) บริบทของสถานการณ์

บริบทของการกล่าวหาในประเด็นนี้ มี 2 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้คือ

1.1) อัตลักษณ์ของนายกรัฐมนตรี

1.2) กระแสดักดันให้ยุบสภา

1.1) อัตลักษณ์ของนายกรัฐมนตรี

ในจำนวนนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยจำนวน 20 คนนั้น นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรีที่มีฐานะทางการเงินน้อยที่สุด จากการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดดังกล่าวจำนวน 48 คน ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พบว่า รัฐมนตรีที่มีทรัพย์สินมากที่สุด คือ นายประดิษฐ์ ภัทรประสิทธิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม มีทรัพย์สินประมาณ 890.3 ล้านบาท คู่สมรสมีทรัพย์สินประมาณ 1,415.6 ล้านบาท รวมมีทรัพย์สินทั้งสิ้นประมาณ 2,305.9 ล้านบาท ส่วนผู้ที่มีทรัพย์สินน้อยที่สุดคือ นายชวน หลีกภัย มีทรัพย์สินประมาณ 3.37 ล้านบาท ส่วนคู่สมรสที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสมีทรัพย์สินประมาณ 2.4 ล้านบาท และบุตรมีเงินฝากประมาณ 1,951 บาท (“การเปิดเผยทรัพย์สินคณะรัฐมนตรี,” ซีดี-รวม, 2541) บ้านพักของนายชวน หลีกภัย ในซอยหมอเหล็งก็เป็นบ้านของเพื่อนที่ให้นายชวน หลีกภัยอาศัยอยู่ ภาพลักษณ์ของนายชวน หลีกภัย จึงเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต

1.2) กระแสดักดันให้ยุบสภา

หลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 (พ.ศ. 2540) มาระยะเวลาหนึ่งก็เริ่มมีกระแสสังคมเรียกร้องให้รัฐบาลยุบสภา เพื่อให้มีการเลือกตั้งกันใหม่ เพราะบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญบังคับให้ใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา จนกว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนี้ก่อน นอกจากนั้นแล้ว กฎหมายของรัฐบาลที่ออกมาเพื่อพยายามแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจก็มีประชาชนกลุ่มต่างๆ ไม่เห็นด้วย ประชาชนกลุ่มเหล่านั้นก็รวมตัวกันออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลยุบสภา เช่น ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2542 นายชวน หลีกภัยเปิดเผยผ่านสื่อมวลชนว่ามีกลุ่มองค์กรผู้รักชาติและกลุ่มองค์กรประชาธิปไตยกดดันให้ยุบสภา เนื่องจากเห็นว่า กฎหมายของรัฐบาลที่ออกมาเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจนั้นเอื้อประโยชน์ให้กับต่างชาติ (“ชวนเผยกรณีกดดันให้รัฐบาลยุบสภา,” ซีดี-รวม, 2542) อีกประมาณ 3 เดือนต่อมา ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2542 นายอลงกรณ์ พลบุตรก็ออกมาชี้แจงทางสื่อมวลชนอีกว่า การที่สมาพันธ์ประชาธิปไตยออกแถลงการณ์ว่า รัฐบาลไม่รับผิดชอบต่อการเรียกร้องให้มีการยุบสภาฯ โดยกล่าวหาว่า รัฐบาลเตะถ่วงการจัดตั้งศาลปกครองนั้น ไม่เป็นความจริง (“'อลงกรณ์' ออกแถลงการณ์เรื่องรัฐบาลไม่รับผิดชอบ,” ซีดี-รวม, 2542)

2) ข้อกล่าวหา

ข้อกล่าวหาของนายเกษม รุ่งธนเกียรติ ที่กล่าวหานายชวน หลีกภัยว่า ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไปเพราะเป็นคนมีกิเลสหนานั้น นายเกษม รุ่งธนเกียรติ มีหลักฐานสนับสนุนอีกประการหนึ่งก็คือ นายชวน หลีกภัยยังไม่ยอมยุบสภาฯ เพื่อให้มีการเลือกตั้งกันใหม่ โดยเห็นว่านายชวน หลีกภัยนั้นยึดติดอยู่กับอำนาจ ซึ่งนายเกษม รุ่งธนเกียรติ ได้ยื่นในส่วนขอข้อสรุปของข้อกล่าวหา ก่อนจบคำอภิปรายดังนี้

เพราะฉะนั้นครับ ท่านประธานต้องกล่าวหา⁷ กันล่ะ ผมจะขออนุญาตกล่าวหาท่าน นายกรัฐมนตรี ว่าตลอดชีวิตทางการเมือง 30 ปีของนายกรัฐมนตรี ท่านทำให้คนไทยเห็นและ เชื่อว่าท่านยากจนไม่มีบ้าน ท่านทำให้คนไทยเห็นและ เชื่อว่าท่านซื่อสัตย์สุจริต ท่านทำให้คนไทย เห็นและเชื่อว่าท่านสมณะ ผมเรียนท่านประธานครับ นั่นคือวิถีทาง คือเส้นทาง คือบันไดขึ้นสู่ อำนาจของนายกรัฐมนตรีท่านนั่นเอง ท่านทำให้คนไทยเห็นและเชื่อว่าท่านเป็นนักการเมืองที่กิเลสหนักกิเลสน้อยที่สุด ผมเรียนท่านประธานครับ สำหรับนักการเมืองอาชีพที่กิเลสหนักกิเลสหนักที่สุดคืออะไรครับ คือ ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ไม่ใช่ครอบครัว ไม่ใช่บ้าน ไม่ใช่เงิน ไม่ใช่ทอง เพราะฉะนั้นผมขอล่าหานายกรัฐมนตรีว่า นายกรัฐมนตรีเป็นนักการเมืองที่กิเลส หนาที่สุด ผมย้ำอีกครั้งหนึ่งครับว่า ท่านทำให้คนไทยเห็นและเชื่อว่าท่านยากจนไม่มีบ้าน ท่านทำให้ คนไทยเห็นและเชื่อว่าท่านซื่อสัตย์สุจริต ท่านทำให้คนไทยเห็นและเชื่อว่าท่านสมณะ แต่นั่นคือวิถีทาง คือเส้นทางการขึ้นสู่อำนาจของ ท่านนายกรัฐมนตรี ท่านทำให้คนไทย เห็นและเชื่อว่าท่านเป็นนักการเมืองที่กิเลสหนักที่สุด ผมเรียนว่า ไม่ใช่ กิเลสสำหรับนักการเมือง อาชีพ กิเลสหนักที่สุดหนักที่สุดคืออะไรครับ คือตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไม่ใช่บ้าน ... ผมกล่าวว่าท่านนายก รัฐมนตรี ผมได้บอกเลยว่าผมจะกล่าวหาท่านนายกรัฐมนตรี ผมทำเรื่องมาให้ฟังเลยว่าทำไมผมถึงต้องกล่าวหานายก รัฐมนตรี เพราะว่าผมเห็นประชาชนให้โอกาสนายกรัฐมนตรี 2 ปีกว่า นายกรัฐมนตรีไม่ให้โอกาสประชาชน ผมถึงกล่าวหานายก รัฐมนตรี ว่าวันนี้นายกรัฐมนตรี ผมอธิบายว่ากิเลสของนักการเมือง อาชีพคืออะไร ผมอธิบายเป็นเหตุเป็นผล เริ่มต้นผมบอกแล้วประชาชนให้โอกาสนายกรัฐมนตรี 2 ปีกว่า ผมมาบอกว่านายกรัฐมนตรีไม่ให้ โอกาสประชาชน

⁷ เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

เมื่อถึงระยะเวลาที่ควรจะให้โอกาส เพราะฉะนั้น นายกรัฐมนตรี ยึดติด ตำแหน่ง ยึดติดอำนาจ มันนำมาสู่คำอธิบายของผมว่า สำหรับ นักการเมืองอาชีพแล้ว คนที่กิเลสหนาที่สุด คือตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ไม่ใช่บ้าน ไม่ใช่ครอบครัว ไม่ใช่เงิน ไม่ใช่ทอง เพราะฉะนั้นละครับ ผมถึงสรุปว่านายกรัฐมนตรี เป็น นักการเมืองที่กิเลสหนาที่สุดผมไว้ วางใจไม่ได้แล้วสำหรับตัวผม

(รายงานการประชุมฯ, 2542 ข, น. 29-30)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป ข้อกล่าวหาที่ว่า “นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัยเป็นคนมีกิเลสหนา” ของนายเกษม รุ่งธนเกียรติมีโครงสร้างดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายชวน หลีกภัยไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายชวน หลีกภัยเป็นคนมีกิเลสหนา

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: นายชวน หลีกภัยไม่ยอมยุบสภาฯ เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่เพราะรัฐธรรมนูญใหม่ได้ประกาศใช้แล้ว

ผลจากการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาที่ว่า นายกรัฐมนตรีเป็นคนมีกิเลสหนานั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหาทั้ง 3 ข้อ และนายกรัฐมนตรีก็ไม่ได้ขาดคุณธรรมหรือจริยธรรมจนถึงขนาดที่ทำให้เกิดผลเสียหายหรืออาจจะทำให้เกิดผลเสียหายแก่ประเทศชาติอย่างร้ายแรง เมื่อศึกษาประวัติการอภิปรายทั่วไปฯ ก็ไม่มีข้อกล่าวหาในลักษณะเช่นนี้มาก่อน ข้อกล่าวหานี้จึงไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหาและไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (accountability) ของรัฐบาล ข้อกล่าวหานี้ เป็นความพยายามของฝ่ายค้านที่จะโจมตีจุดแข็งของนายชวน หลีกภัย เพื่อทำลายชื่อเสียงหรือความชอบธรรมในการบริหารราชการแผ่นดิน เท่านั้น

สำหรับกรณีหลักฐานสนับสนุนที่ว่า นายกรัฐมนตรีไม่ยอมยุบสภาฯ เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่เพราะรัฐธรรมนูญใหม่ได้ประกาศใช้แล้วนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การยุบสภาเป็นเอกสิทธิ์ของรัฐบาลเป็นสิทธิ์ของรัฐบาลที่จะยุบสภาฯ หรือไม่ยุบสภาฯ ก็ได้ “ทั้งนี้เพราะต้องถือว่า องค์อธิปัตย์มีหน้าที่จะธำรงรักษาความอยู่รอดของตนเอง จึงมีสิทธิ์ที่จะทำการใดๆ ที่ตนเห็นสมควร” (อมร รักษาสัตย์และโกเมน ภัทรภิรมย์, 2527, น. 186) นอกจากนั้นแล้ว การที่นายชวน หลีกภัยเคยให้สัมภาษณ์ผ่านสื่อมวลชนว่า จะยุบสภาฯ ก่อนที่สภานิติบัญญัติชุดดังกล่าวครบอายุ 4 ปี แต่เมื่อเกิดการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ขึ้น ยังเหลือระยะเวลาอีก 1 ปี ที่จะครบวาระของสภานิติบัญญัติชุดดังกล่าว ดังนั้น ในช่วงระยะเวลาของการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ไม่สามารถจะกล่าวหาได้ว่า นายชวน หลีกภัยไม่ปฏิบัติตามคำสัญญาที่ให้ไว้กับสาธารณชน

นอกจากนั้นแล้ว จากการแถลงผลงานของคณะรัฐบาลโดยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นการแถลงผลงานก่อนที่จะมีการอภิปรายทั่วไป ครั้นนี้เกิดขึ้นเป็นการแถลงผลงานหลังจากที่รัฐบาลบริหารงานมาประมาณ 18 เดือนพบว่า มาตรการต่างๆ ที่ออกมาเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศได้ผลดีพอสมควร มีสัญญาณหลายอย่างที่ทำให้เห็นว่า เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัว เช่น ตัวเลขการลงทุนจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น อัตราการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้น ค่าเงินบาทที่เคยตกลงถึงประมาณ 56 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐก็อยู่ที่ระดับประมาณ 36 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐ มีคนงานขอเข้าระบบประกันสังคมประมาณ 100,000 คน (“‘อภิสิทธิ์’ แถลงการณ์ทำงานของพรรคประชาธิปัตย์ตลอด 18 เดือน,” ซีดี-รวม, 2542)

การแถลงผลงานของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ก็สอดคล้องกับรายงานข่าวสำนักข่าวรอยเตอร์ ซึ่งสำรวจความคิดเห็นของนักเศรษฐศาสตร์ที่ประเทศสิงคโปร์ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 โดยนักเศรษฐศาสตร์เหล่านั้น เห็นว่า ปี พ.ศ. 2542 เศรษฐกิจของไทยคาดว่าจะเติบโตประมาณร้อยละ 3.5-4 และในปี พ.ศ. 2543 จะเติบโตประมาณร้อยละ 4.0-4.8 (มติชนรายวัน, 2542ข, น. 8) สำหรับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์) ก็เปิดเผยผ่านสื่อมวลชนว่า ภาวะการเติบโตของเศรษฐกิจในไตรมาส 3 ประมาณร้อยละ 7.7 เมื่อเปรียบเทียบกับภาวะเศรษฐกิจของช่วงเวลาเดียวกันในปี พ.ศ. 2541 สภาพัฒน์ คาดว่าภาวะเศรษฐกิจของไทยตลอดปี พ.ศ. 2542 จะ เติบโตประมาณร้อยละ 4.1 (ไทยรัฐ, 2542จ, น. 8)

ตัวอย่างที่ 2 รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาด้านการขนส่งทุกประเภทและจัดบริการไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน

1) บริบทของสถานการณ์

ในการกล่าวหาประเด็นนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านกล่าวหาทั้งการคมนาคมทางบก ทางเรือ และทางอากาศ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการโต้ตอบข้อกล่าวหาทางอากาศ ซึ่งเกี่ยวกับสายการบินของประเทศไทย จำนวน 3 บริษัท คือ บริษัทเดินอากาศไทย จำกัด บริษัทการบินไทย จำกัด และบริษัทการบินแอร์สยาม จำกัด

กิจการการบินพลเรือนของไทยเกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เช่นเดียวกับกิจการการบินพลเรือนของประเทศต่างๆ เส้นทางการบินพลเรือนแรกถือกำเนิดจากการที่กรมอากาศยานหรือกองทัพอากาศในปัจจุบันได้นำเครื่องบินตรวจการณ์แบบ Breguet มาดัดแปลงเป็นเครื่องบินขนส่งไปรษณีย์พัสดุและคนโดยสารระหว่างกรุงเทพฯ - จันทบุรีในปี พ.ศ. 2465 กิจการการบินยุคแรกต้องยกเลิกเพราะสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อเริ่มกิจการอีกครั้งหนึ่งหลังสงครามฯ กระทรวงคมนาคมจึงโอนงานการบินพาณิชย์ของกองทัพอากาศมาตั้งเป็นบริษัทเดินอากาศ จำกัด เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2490

ต่อมาสายการบินของไทยอีกบริษัทหนึ่งคือ บริษัทการบินแปซิฟิกโอเวอร์ซีส์สยาม จำกัด (POAS) ซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ. 2489 เกิดภาวะการขาดทุนจึงเข้าร่วมกิจการกับบริษัท เดินอากาศฯ โดยตั้งชื่อบริษัทใหม่นี้ว่า บริษัทเดินอากาศไทย จำกัด เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 ต่อมา ในปี พ.ศ. 2502 บริษัทเดินอากาศไทยฯ กับบริษัท Scandinavian Airlines System (SAS) ได้ร่วมทุนกันจัดตั้งบริษัทการบินไทย จำกัด โดยบริษัทเดินอากาศไทยฯ ถือหุ้น ร้อยละ 70 เอส เอ เอส (SAS) ถือหุ้นร้อยละ 30 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินธุรกิจการบิน ระหว่างประเทศ และให้บริษัทแม่คือบริษัทเดินอากาศไทยฯ ดำเนินธุรกิจการบินภายในประเทศ (บริษัทเดินอากาศไทยฯ, 2524, น. 17-41)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2520 บริษัทเดินอากาศไทยฯ ซื้อหุ้นของเอส เอ เอส (SAS) ใน บริษัทการบินไทยฯ คืนมาทั้งหมดและมอบหุ้นให้กระทรวงการคลัง ต่อมาในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2531 บริษัทเดินอากาศไทยฯ กับบริษัทการบินไทยฯ ได้รวมกิจการเข้าด้วยกันตามมติของ คณะรัฐมนตรี จนถึงทุกวันนี้ (ปิยกานต์ มากกิตติ, 2535, น. 5)

บริษัทแอร์สยามฯ เริ่มก่อตั้งเมื่อ 15 กันยายน พ.ศ. 2508 เส้นทางบินสายแรกคือ กรุงเทพฯ-โตเกียว-ฮอนโนลูลู-ลอสแอนเจลิส โดยเริ่มบินเมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2514 เครื่องบินของบริษัทแอร์สยามฯ ส่วนใหญ่เช่ามาจากบริษัทผู้ผลิตการบินต่างๆ เช่น McDonnell Douglas เป็นต้น ต่อมาบริษัทมีปัญหาหลายอย่างในการทำการบินทั้งความชอบธรรมในการบิน กับบริษัทสายการบินของชาติ และปัญหาด้านการเงิน จึงทำให้บริษัทที่ให้เช่าเครื่องบินพากันเอา เครื่องบินกลับ บริษัทแอร์สยามฯ จึงล้มและเลิกทำการบินเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2520 เนื่องจากรัฐบาลยึดใบอนุญาต

ปัญหาความชอบธรรมของบริษัทแอร์สยามฯ มีมากมายหลายประการ เช่น บินเข้าไปนานฟ้าของประเทศอื่นโดยไม่ขออนุญาต (เวียดนาม ตุรกี ฟิลิปปินส์) ขายตั๋วตัวดราคาสาย การบินอื่นๆ เป็นต้น การขายตั๋วตัวดราคานี้ทำให้สายการบินคาเธ่ย์แปซิฟิกกับบริติชแอร์เวย์ฯ ของอังกฤษเสียผลประโยชน์ให้กับประเทศไทยเป็นจำนวนถึง 4.5 ล้านปอนด์ เฉพาะตั้งแต่ เมษายน-ธันวาคม พ.ศ. 2514 (จรัญ โยบวรรงค์, 2519, น. 94) อังกฤษจึงเพิกถอนสิทธิการรับส่ง ผู้โดยสารของสายการบินต่าง ๆ ของไทยระหว่างฮ่องกงกับญี่ปุ่น ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2519 เป็นต้นไป ซึ่งส่งผลเสียหายอย่างมากแก่สายการบินของประเทศไทย โดยเฉพาะสายการบินแอร์ สยาม สายการบินแอร์สยามฯ จึงขอร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือเป็นการด่วน มิเช่นนั้นแล้วอาจจะต้อง หยุดกิจการ (จรัญ โยบวรรงค์, 2519, น. 97)

ต่อมา ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 พล.ต. ศิริ สิริโยธิน รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงคมนาคมกับนายบุญชู โรจนเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก็ทำความตกลง

เรื่องสิทธิการบินกับผู้แทนของประเทศอังกฤษได้ โดยรัฐบาลอังกฤษยกเลิกข้อจำกัดสิทธิของสายการบินไทยในช่วงฮ่องกง - ญี่ปุ่น โดยสายการบินไทยจะสามารถรับผู้โดยสารในช่วงดังกล่าวได้ 7,468 ที่นั่งต่อสัปดาห์ ซึ่งบริษัทการบินไทยฯ และบริษัทแอร์สยามฯ ก็ต้องจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้กับบริษัทบริติชแอร์เวย์ฯ (“ยกเลิกข้อจำกัดสิทธิการบิน,” ซีดี-รอม, 2519) ตามปริมาณเที่ยวบินและผู้โดยสาร เมื่อบริษัทแอร์สยามฯ ถูกยึดใบอนุญาตไปแล้ว การบินไทยจึงต้องจ่ายเงินให้บริษัทบริติชแอร์เวย์ฯ แต่เพียงผู้เดียว ในเดือนเมษายนก่อนการอภิปรายทั่วไป ครึ่งนี้ประมาณ 6 เดือน พล.อ.อ. กมล เตชะตุงคะ ประธานบริษัทการบินไทยฯ กล่าวว่า ความขัดแย้งระหว่างการบินไทยกับอังกฤษนี้เป็นเหตุให้การบินไทยต้องประสบกับการขาดทุนถึงวันละ 5 ล้านบาทเลยทีเดียว (“สายการบินไทย,” ซีดี-รอม, 2519)

2) ข้อกล่าวหา

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ตั้งข้อกล่าวหาว่ารัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมว่า ไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาด้านการขนส่งทุกประเภทและจัดบริการไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชยกตัวอย่างการบริการของบริษัทเดินอากาศไทยฯ ซึ่งเป็นสายการบินภายในประเทศว่า จำนวนเที่ยวบินและที่นั่งโดยสารน้อยกว่าจำนวนผู้โดยสารทุกเที่ยวบิน ถ้าผู้โดยสารต้องการตัวเครื่องบินจริงๆ ก็ต้องจ่ายเงินเพิ่มเป็นพิเศษให้กับพนักงานของบริษัทเดินอากาศไทยฯ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการอภิปรายบางส่วนดังนี้

มีเที่ยวบินและที่นั่งโดยสารน้อยกว่าจำนวนผู้โดยสารที่ประสงค์จะเดินทางทุกเที่ยว ... ทั้งนี้เป็นเหตุให้พนักงานตามสถานีต่างๆ มีโอกาสรีดไถเพิ่มจากผู้โดยสารที่ต้องการ จะเดินทางที่มีธุระด่วนจำเป็นจะต้องเดินทางให้ได้ ... ท่านประธานครับ ถ้ามีเงินจ่ายไปเบี้ยบายรายทางมากกว่าราคาตัวเป็นพิเศษ แล้วที่นั่งกลับมีขึ้นมาได้ ขอให้จ่ายเสียอย่างเถอะ ที่นั่งจะมีขึ้นมาทันที (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 208-209)

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก รัฐมนตรีช่วยว่าการคมนาคมเป็นผู้โต้ตอบข้อกล่าวหาของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยมีคำอภิปรายสรุปได้เป็น 2 หัวเรื่องดังนี้คือ

หัวเรื่องแรก พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก กล่าวว่า บริษัทเดินอากาศไทยมีเครื่องบิน 10 เครื่อง เป็นเครื่องบินโบอิง 737 จำนวน 1 เครื่อง และเป็นเครื่องบินแอฟโร 748 จำนวน 9 เครื่อง แต่ผู้โดยสารเลือกที่จะขอจองตัวกับเครื่องบินโบอิง 737 เท่านั้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

สำหรับคนทั่วไปเวลาจะเดินทางก็มักจะขอเดินทางหรือบู้คหรือสำรองที่เครื่องบินโบอิง 737 เป็นส่วนใหญ่ ... กระผมก็ได้สอบถามบริษัทเดินอากาศฯ แล้วก็รู้สึกว่าเขาสามารถที่จะดำเนินการได้ มีเครื่องบินที่จะบริการได้ แต่ว่าคนไม่นิยม เพราะเป็นเครื่องเก่าใช้งานมาหลายสิบปีแล้ว (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 353)

หัวเรื่องที่สอง พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก โจมตีกลับว่า ในสมัยที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ไปทำสัญญาเสียเปรียบให้กับบริษัทบริติชแอร์เวย์ ของอังกฤษ ทำให้บริษัทการบินไทยฯ ต้องนำเงินไปจ่ายให้บริษัทบริติชแอร์เวย์ฯ เป็นจำนวนถึง 36 ล้านบาท เศษ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

เพราะฉะนั้นก็อยากจะฝากไว้ เวลาการบินไทยฯ เขาบอกว่าปีนี้ เขาได้กำไรเท่าไรๆ และก็กรุณารับทราบไว้ด้วยว่า หลังจากกลับไป 30 หรือ 40 ล้านบาท แล้วที่จะต้องส่งไปให้กับรัฐบาลอังกฤษเขา อันนี้ก็โดยการกระทำของรัฐบาล ท่านหัวหน้าพรรคกิจสังคม อันนี้กระผมขอต่อว่านิดหน่อยนะครับ ท่านประธาน (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 355)

เมื่อ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก อภิปรายจบแล้ว ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ขอสิทธิพาดพิงโดยกล่าวว่า ตนเองอภิปรายเฉพาะบริษัทเดินอากาศไทยฯ ไม่ได้เกี่ยวกับบริษัทการบินไทยฯ โดยมีข้อกล่าวหาว่า เครื่องบินไม่พอขาดแคลน เมื่อไม่พอแล้วก็เกิดการรีดไถกันขึ้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีควรไปดูแลไม่ให้เกิดขึ้น (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 370)

สำหรับเรื่องที่ถูกลงโทษกลับประเด็นการเซ็นสัญญาเสียเปรียบให้กับบริษัทบริติชแอร์เวย์ฯ นั้น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชยอมรับว่าเป็นความจริง โดยอธิบายสาเหตุความเป็นมาว่า บริษัทแอร์สยามฯ ซึ่งเป็นสายการบินของไทยอีกสายการบินหนึ่งขายตัวต่อราคาไปแข่งผลประโยชน์ของสายการบินอังกฤษ ประเทศอังกฤษจึงไม่ยอมให้สายการบินของไทยบินไปฮ่องกง ตนเองจึงต้องใช้วิธีประนีประนอมเพื่อให้สายการบินไทยบินเข้าฮ่องกงได้ สุดท้าย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็วิจารณ์การอภิปรายของ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไว้ดังนี้

ท่านยกการบินไทยขึ้นมานั้น กระผมเห็นว่าไม่มีเหตุผล ไม่ได้ชี้แจง ไม่ได้แสดงความรับผิดชอบ ไม่ได้ทำให้เห็นว่าท่านเก่งกาจควรแก่การไว้วางใจของสภานี้ แต่อย่างไรทั้งสิ้น เป็นการตอบโต้เพื่อจะประณามอีกฝ่ายหนึ่งให้เสียหายไป โดยที่ไม่ได้ทำให้ความเชื่อถือในตัวท่านดีขึ้นแม้แต่ประการใดเลย นี่เป็นอย่างนี้ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 372)

4) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป ข้อกล่าวหาของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชที่ว่า “รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาด้านการขนส่งทุกประเภทและจัดบริการไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน” มีโครงสร้างดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาด้านการขนส่งทุกประเภทและจัดบริการไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: จำนวนเที่ยวบินและที่นั่งโดยสารของสายการบินภายในประเทศน้อยกว่าจำนวนผู้โดยสารทุกเที่ยวบิน

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: ผู้โดยสารโดยต้องเสียเงินมากกว่าราคาตั๋ว

ผลการศึกษาพบว่า ข้อได้ตอบการกล่าวหาของ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไม่มีเจตนาได้ตอบข้อกล่าวหาใน 2 ลักษณะ ดังนี้คือ

1) การไม่ได้ตอบข้อกล่าวหา

2) ข้อได้ตอบการกล่าวหาไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา นอกจากนั้นแล้วยังมีการโจมตีกลับผู้กล่าวหาอีกด้วย โดยผู้วิจัยมีเหตุผล ดังนี้

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ข้อกล่าวหาจะเป็นที่ยอมรับได้หรือไม่? ขึ้นอยู่กับการใช้เหตุผลของหลักฐานสนับสนุนว่า เป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลหรือไม่? ดังนั้น ข้อได้ตอบการกล่าวหาของฝ่ายรัฐบาล จึงหมายถึง การที่รัฐมนตรีอภิปรายได้ตอบหรือหักล้างไปที่หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหา ซึ่งในกรณีนี้ หลักฐานสนับสนุนของคณะรัฐบาลไม่จำเป็นจะต้องหักล้างหลักฐานสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านให้ตกไป เพราะ “ความจริง” ของทั้ง 2 ฝ่ายนั้น อาจจะสามารถรับได้ทั้งคู่ ในการวิเคราะห์ว่า ฝ่ายรัฐบาลมีความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) หรือไม่? จะพิจารณาเพียงแต่ว่า หลักฐานสนับสนุนผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่เท่านั้น

จะเห็นได้ว่า หลักฐานสนับสนุนของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชที่ว่า “ผู้โดยสารต้องเสียเงินมากกว่าราคาตั๋ว” นั้น พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไม่มีคำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้แต่อย่างใด นั่นก็หมายความว่า พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไม่ได้ตอบข้อกล่าวหาในประเด็นนี้

สำหรับหลักฐานสนับสนุนของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชที่ว่า “จำนวนเที่ยวบินและที่นั่งโดยสารของสายการบินภายในประเทศน้อยกว่าจำนวนผู้โดยสารทุกเที่ยวบิน” พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไม่มีคำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องนี้แต่อย่างใดเช่นเดียวกัน คำอธิบายของ พล.อ.อ. ประสงค์

คุณะดิลก อภิปรายเพียงแต่ว่า ผู้โดยสารนิยมจองตั๋วของเครื่องบินเครื่องบินโบอิง 737 เท่านั้น นั้นก็หมายความว่า คำอภิปรายของพล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ดูราวกับว่า มีการโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านแล้ว แต่คำอภิปรายนั้นไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาแต่อย่างใด

สำหรับการโจมตีกลับถึงเหตุการณ์ครั้งเมื่อ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชเป็นนายกรัฐมนตรี นั้น ก็แสดงความชัดเจนตัวเอง เพราะ คำอภิปรายส่วนหนึ่งที่ว่า “อันนี้กระผมขอต่อว่านิดหน่อยนะครับ ท่านประธาน” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 355) โดยสรุปคำอภิปรายของ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ในประเด็นนี้ จึงไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 1 ผู้อภิปรายจึงอภิปรายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

อย่างไรก็ดี การวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ผู้อภิปรายในการอภิปรายทั่วไป นั้นเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของการศึกษาในครั้งนี้เท่านั้น เพราะโดยปกติของวาทกรรมการอภิปรายทั่วไปแล้ว สาธารณชนส่วนใหญ่ของประเทศไม่ได้มีโอกาสที่จะไปเข้ารับฟังการอภิปรายโดยตรงที่รัฐสภา สาธารณชนจึงรับรู้เหตุการณ์การอภิปรายทั่วไป ผ่านสื่อมวลชน ซึ่งก็เป็นเพียง “การรายงาน” “เรื่องเล่า” “การสร้างภาพความเป็นจริง” ของเหตุการณ์การอภิปรายทั่วไป เท่านั้น ดังนั้น การวิเคราะห์ว่า ข่าวดังกล่าวมีความตรงกันกับคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป หรือไม่? จึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการศึกษาคำอภิปรายครั้งนี้ด้วย ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดในหัวข้อถัดไป

8.4 ข้อมูลข่าวหนังสือพิมพ์

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์ในการศึกษาคำอภิปรายครั้งนี้ คือ การเสนอข่าวสารที่มีความตรงกัน (directness) ของคำอภิปรายในสภา ซึ่งในการวิเคราะห์ความตรงกันระหว่างข่าวกับคำอภิปรายในสภา นั้น ผู้วิจัยจะใช้กลไกการผูกโยงถ้อยคำ (cohesion) ของทฤษฎีการเชื่อมโยงความ (coherence theory) และการพิจารณาความเป็นเรื่องเดียวกันจากบริบทของการใช้ภาษาของทฤษฎีความเกี่ยวข้อง (relevance theory) เป็นเครื่องมือในการศึกษา

วิธีการในการศึกษาก็มีหลักการง่ายๆ เพียงประการเดียวคือ อ่านข่าวของหนังสือพิมพ์ส่วนที่เป็นรายงานข่าวคำอภิปรายว่ามีความ ไม่ตรงกัน กับคำอภิปรายในที่ใดบ้าง

สำหรับตัวอย่างในการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์นี้ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างกรณีอื้อฉาว (scandal) ซึ่งมีสาเหตุมาจากคำอภิปรายของ

นายวีระกร คำประกอบ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 โดยนายวีระกรตั้งข้อกล่าวหาว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังปกป้องนายศิรินทร์ นิมมานเหมินท์ผู้เป็นน้องชาย” ดังนั้น นายวีระกร คำประกอบ จึงต้องอธิบายชี้แจงว่า นายศิรินทร์ นิมมานเหมินท์มีการกระทำผิดอะไรบ้าง? ซึ่งความผิดของนายศิรินทร์ นิมมานเหมินท์ข้อหนึ่ง ที่นายวีระกร คำประกอบพยายามจะโน้มน้าวผู้ฟังให้เชื่อถือคือ การปล่อยกู้โดยมิชอบ โดยหัวเรื่องที่จะยกมาเป็นตัวอย่างนี้ นายวีระกร คำประกอบอธิบายว่า นายศิรินทร์ นิมมานเหมินท์มีเหตุจูงใจที่ปล่อยกู้ให้กับนางราศรี บัวเลิศเพราะมีความสัมพันธ์ ฉันทู้สาวกัน ดังนี้

สำหรับอีกกรณีหนึ่ง ซึ่งเป็นกรณีสุดท้าย ซึ่งผมอยากจะกราบเรียนท่านก็คือ เรื่องของการอนุมัติสินเชื่อให้กับสินเชื่อที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของธนาคารกรุงไทย สินเชื่อจำนวนนี้ มีจำนวนถึง 10,000 กว่าล้านบาท กู้โดยผู้หญิงคนเดียวที่ชื่อ ราศรี บัวเลิศ ท่านประธานเชื่อไหมครับ เรื่องนี้คงจะไม่แปลกอะไรมากมายพิสดารถึงขนาดที่จะต้องจดจำกันไปตลอดชาติหรอกครับ ถ้าหากว่าไม่มีหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งในตุลาคม ปี 2537 และเพื่อนๆ อีกหลายคนที่อยู่ ในกระทรวงการคลัง และอยู่ในธนาคารแห่งประเทศไทยในช่วงนั้นหลายคนซึ่ง บังเอิญนั่งไฟลท์ (Flight) เที่ยวบิน ที.จี. (TG) 911 กลับมาจากกรุงลอนดอน หลังจากประชุมธนาคารโลกเมื่อเดือนตุลาคม ปี 2537 บนไฟลท์นั้น มีบุรุษสตรี 1 คนนั่งอยู่แถวหน้าสุด ท่านและเธอนั่ง หัวชนกันมาตลอดทาง เราทราบภายหลังว่าชื่อคุณศิรินทร์และคุณราศรี บัวเลิศ นั่งหัวชนกันมาตลอดทาง และ ในคำของคืนวันนั้นท่ามกลางบรรยากาศท้องฟ้าอันมืดมิดสนิทในภายนอก⁸ เธอได้เข้าไปในห้องน้ำ แล้วก็ ท่านประธานครับ ผมเข้าใจครับ และผมยินดีว่า ในสิ่งที่ผมพูดต่อไปนี้มีคนจะยืนยันเป็นพยานให้ผมมากมายเหลือเกินครับ เจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังหลายคน และเจ้าหน้าที่จากธนาคารแห่งประเทศไทย ในขณะนั้นหลายคนยืนยันกับผมได้ว่า เธอได้เข้าไปในห้องน้ำแล้วเปลี่ยนเป็นชุดนอนบางหวมหิวครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข, น. 136-137)

ขณะที่นายวีระกร คำประกอบกำลังอธิบายอยู่นั้น ผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานสภา ได้พยายามเตือนนายวีระกร คำประกอบหลายครั้งว่า อย่าอธิบายพาดพิงถึงบุคคลภายนอก

⁸ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังถูกนายไพร่ พัฒโนประท้วง ในวันรุ่งขึ้นและ วันต่อๆ มาหนังสือพิมพ์เกือบทุกฉบับยกเว้นหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ได้ลงข่าวคำอภิปรายของนายวีระกร โดยมีเนื้อความที่มีความหมายเหมือนกัน ทุกฉบับ โดยผู้วิจัยขอยกตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 จากหนังสือพิมพ์ มติชนรายวัน (2542ฆ, น. 21)

คนคู่หนึ่งนั่งเครื่องบินเที่ยวที่จี 911 กลับจากประชุมเวิร์ลด์แบงก์ที่ลอนดอนเมื่อเดือนตุลาคม 2537 บุรุษสตรีคู่นี้นั่งหน้าชนกันตลอดทาง ผู้ชายคือ นายศิริรินทร์ ผู้หญิงคือนางราศรี มีพยานบุคคลจำนวนมากเห็นว่า หลังจากนั้น นางราศรีเปลี่ยนเป็นชุดนอนหาวาบหวิว

ตัวอย่างที่ 2 จากหนังสือพิมพ์สยามรัฐ (2542ข, น. 13)

“แฉจากสยวนบนท้องฟ้า มีสาวเปลี่ยนชุดนอนเข้าหาหนุ่มบนเครื่องบินไทย”

แฉมีสาวเปลี่ยนชุดนอนหาหนุ่มบนที่จี

โดยการอนุมัติเงินกู้ครั้งนี้ ได้ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่มีต่อกัน โดยมีเจ้าหน้าที่ ธปท. และกระทรวงการคลังหลายคนที่เห็นเหตุการณ์และเป็นพยานได้ เมื่อเครื่องบินที่จี 911 ช่วงเดือน ต.ค. 2537 ที่เดินทางกลับหลังการประชุมธนาคารโลกที่กรุงลอนดอน ขณะที่อากาศข้างนอกมีดสนิท มีหนุ่มสาว 2 คนที่นั่งหัวชนกันอยู่นาน หลังจากนั้น เธอได้เดินเข้าไปในห้องน้ำและเปลี่ยนเป็นชุดนอนหาวาบหวิว

ตัวอย่างที่ 3 จากหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ (2542ฉ, น. 3)

“ประเด็นแฉวะ” นายวีระกร คำประกอบ ส.ส. นครสวรรค์ พรรคความหวังใหม่ -ได้ข่าวจาก น.ส.พ. เดือน ต.ค. 2537 มีบุรุษและสตรี นั่งเครื่องบิน TG แฉหน้าสุดกลับจากลอนดอน คือ คุณศิริรินทร์และคุณราศรี หัวชนกันตลอดทาง จากนั้นฝ่ายหญิงก็เข้าไปในห้องน้ำเปลี่ยนชุดนอน (มีการประท้วง)

ในกรณีการรายงานคำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบในส่วนนี้ ผู้วิจัยเห็นว่านักข่าวหนังสือพิมพ์ที่รายงานข่าวมายังโรงพิมพ์ปฏิบัติงานโดยขาดความรับผิดชอบ (responsibility) ถึง 2 ประการคือ

- 1) ข่าวไม่ตรงกันกับเหตุการณ์ข่าวที่เกิดขึ้น
- 2) มีการลอกข่าวซึ่งกันและกัน

โดยผู้วิจัยมีหลักฐานประกอบคำอธิบาย ดังนี้คือ

คำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นนั้น มี 2 หัวเรื่อง หัวเรื่องแรกเป็นเหตุการณ์ที่เกิดบนเครื่องบิน ส่วนคำอภิปรายที่เริ่มต้นด้วยข้อความว่า “และใน

คำของคืนวันนั้นท่ามกลางบรรยากาศท้องฟ้าอันมืดมิดสนิทในภายนอก เธอได้เข้าไปในห้องน้ำ” นั้น นายวีระกร คำประกอบได้เปลี่ยนหัวเรื่องไปเป็นอีกหัวเรื่องหนึ่งแล้ว โดยไม่มีตัวบ่งชี้การเปลี่ยนหัวเรื่อง (topic-shift marker) การที่ผู้วิจัยเห็นว่า นายวีระกร คำประกอบได้เปลี่ยนหัวเรื่องไปเป็นอีกหัวเรื่องหนึ่งแล้ว ผู้วิจัยมีคำอธิบายประกอบดังนี้คือ

ประการแรก เป็นการพิจารณาเฉพาะข้อความ

โดยพิจารณาจากสำนวนที่ว่า “และในคำของคืนวันนั้น ท่ามกลางบรรยากาศท้องฟ้าอันมืดมิดสนิทในภายนอก” นายวีระกร คำประกอบน่าจะบรรยายสภาพที่ไม่ใช่บนเครื่องบิน อาจจะเป็นสภาพของโรงแรมหรือบ้านพัก ที่สามารถมองสภาพแวดล้อมภายนอกได้

ประการที่สอง เป็นการพิจารณาเฉพาะบริบทสถานการณ์

เมื่อมีการรายงานข่าวเรื่องนี้ออกไป นักข่าวของหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ได้ขอสัมภาษณ์นางราศรี บัวเลิศ คำสัมภาษณ์ของนางราศรี บัวเลิศส่วนหนึ่งสามารถนำมาอธิบายประกอบทฤษฎีความเชื่อมโยงได้เป็นอย่างดีนี้ นางราศรี บัวเลิศอธิบายประกอบคำสัมภาษณ์ว่า “คนที่พูดเรื่องนี้สงสัยไม่เคยนั่งเครื่องบิน ขึ้นเฟอร์รอสคลาสจะไปแต่งตัวอย่างนั้นได้อย่างไร” (เดลินิวส์, 2542ฉ, น. 3)

เมื่อพิจารณาจากข้อความแต่เพียงอย่างเดียวจะเห็นว่า คำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบได้เปลี่ยนจากหัวเรื่องหนึ่งไปเป็นอีกหัวเรื่องหนึ่งแล้ว และจากคำให้สัมภาษณ์ของนางราศรี บัวเลิศดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการของทฤษฎีความเชื่อมโยงที่ว่า นายวีระกร คำประกอบ เป็น ส.ส. และมีประสบการณ์เดินทางโดยเครื่องบินเป็นประจำ นายวีระกร คำประกอบย่อมทราบดีว่า ในเครื่องบินไม่ว่าจะเป็นชั้นใดๆ ก็จะไปเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวแบบหวาบหวืออย่างนั้นไม่ได้แน่ๆ ดังนั้น จึงเป็นข้อพิสูจน์ได้อีกประการหนึ่งว่า คำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบได้เปลี่ยนหัวเรื่องไปแล้ว

จากคำอธิบายของผู้วิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์เสนอข่าวไม่ตรงกับคำอภิปราย การที่หนังสือพิมพ์ทุกฉบับลงข่าวที่มีเนื้อความเหมือนกัน ก็เป็นเพราะว่า มีการลอกข่าวซึ่งกันและกัน เมื่อผู้จดข่าวเข้าใจผิดในคำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบจึงทำให้ข่าวของหนังสือพิมพ์หลายๆ ฉบับจึงผิดพลาดเหมือนกัน

อนึ่ง หลักฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2542 กำแหง ภริตานนท์ ได้เขียนบทความตักเตือนเพื่อนนักหนังสือพิมพ์ด้วยกัน ดังนี้

มีประกาศของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติที่น่าสนใจดังนี้

เนื่องจากการประกอบวิชาชีพของวงการหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน มีกรณีปัญหาที่กระทบต่อหลักจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ทั้งที่เกิดจากความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน และปัจจัยการแข่งขันทางการเมืองที่มีโอกาสก่อปัญหาได้ สภา

การหนังสือพิมพ์แห่งชาติจึงขอเรียกร้องดังต่อไปนี้

1. การปฏิบัติหน้าที่ของข่าว

ในการแสวงหาข่าวและข้อมูลจะต้องตระหนักในความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล และไม่ใช้กระทำไปด้วยการกลัว “ตกข่าว” จนทำให้ละเลยการตรวจสอบข้อมูลอย่างเคร่งครัด และไม่พึงใช้วิธี “ลอกข่าว” เป็นอันขาด

ถึงแม้หนังสือพิมพ์เป็นกิจการที่ต้องกระทำด้วยความเร่งรีบ และมีลักษณะเป็นเชิงการแข่งขันก็ตาม แต่ต้องมีความรอบคอบ คำนึงถึงคุณภาพและรับผิดชอบต่อสังคมเป็นองค์ประกอบสำคัญด้วย

2. บทบาทของแหล่งข่าว

นักข่าวและนักหนังสือพิมพ์จะต้องมีความรอบคอบและระมัดระวังมิให้หนังสือพิมพ์ต้องตกเป็นเครื่องมือของแหล่งข่าว ในการปล่อยข่าวและข้อมูลซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง เพื่อหวังผลในการทำลาย

ในขณะเดียวกัน ในภาวะการณ์มีการแข่งขันหรือหาเสียงทางการเมือง นักข่าวจะต้องระมัดระวังมิให้ตกเป็นเครื่องมือของนักการเมือง ทั้งในแง่ส่งเสริม หรือทำลายกัน อันจะมีผลกระทบต่องู่เกี่ยวข้อง และทำให้ประชาชนผู้รับข่าวสารไม่ได้รับข่าวสารที่ถูกต้อง

นี่คือการเรียกร้องของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติต่อนักข่าวและผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับข่าวสาร ซึ่งถือเป็นความหวังใต่ภาวการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

(กำแหง ภริตานนท์, 2542ข, น. 3)

จากบทความของกำแหง ซึ่งตีพิมพ์ออกมาหลังการลอกข่าวกันของนักข่าวก็เป็นหลักฐานประกอบเพื่อยืนยันได้ว่า มีนักข่าวลอกข่าวซึ่งกันและกัน จนทำให้หนังสือพิมพ์ลงข่าวไม่ตรงกับเหตุการณ์ข่าวที่เกิดขึ้นจริง และหนังสือพิมพ์ที่ลงข่าวดังกล่าว นั้น ขาดความรับผิดชอบต่อ การปฏิบัติหน้าที่ (responsibility) จริง

ความนำ

จุดมุ่งหมายของภาคที่ 3 เรื่อง “ความรับผิดชอบกับการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ” นี้ มี 3 ประการ ดังนี้คือ ประการแรก ต้องการศึกษาศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไป ประการที่สอง ซึ่งต่อเนื่องจากจุดมุ่งหมายประการแรก คือ ต้องการศึกษาพัฒนาการของการปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไป ของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรี และประการที่สาม คือ ต้องการศึกษาศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป

นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมแบบรัฐสภา ในปี พ.ศ. 2475 จนถึง พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นปีที่ผู้วิจัยสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ มีการอภิปรายทั่วไป ทั้งหมดจำนวน 45 ครั้ง จากการอภิปรายทั่วไป จำนวนดังกล่าว ผู้วิจัยสุ่มเลือกโดยความจงใจ (purposive sampling) เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ จำนวน 3 ครั้ง คือ การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490, ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 และครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542¹

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบของการอภิปรายทั่วไป มี 2 ลักษณะคือ รูปแบบแรก เป็นการซักถามกับคำตอบชี้แจง รูปแบบที่สองเป็นการกล่าวหากับการโต้ตอบข้อกล่าวหา วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไป ก็มี 2 ประเภทคือ ประเภทแรก ส.ส. ฝ่ายค้าน ไม่ต้องการ ให้คณะรัฐบาลออกไปจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน ประเภทที่สอง ส.ส. ฝ่ายค้าน ต้องการ ให้คณะรัฐบาลออกไปจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านมีรูปแบบเป็นการซักถาม โดยที่วัตถุประสงค์ของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น ไม่ต้องการให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง ต้องการเพียงแต่ให้คณะรัฐบาลรับทราบความบกพร่องในการปฏิบัติงานว่า

¹เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างของการอภิปรายทั่วไป มี 4 ข้อดังนี้คือ

- 1) ต้องเป็นการอภิปรายทั่วไป ที่สภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้ง
- 2) การอภิปรายทั่วไป ในครั้งนั้นๆ ต้องมีการลงมติ
- 3) ต้องเป็นกลุ่มตัวอย่างที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของการอภิปรายทั่วไป ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
- 4) ต้องมีเนื้อหาที่มากพอที่จะเป็นตัวอย่างที่ดีของกลุ่มประชากร

ได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนขึ้นกับประชาชนอย่างไรบ้าง และเสนอแนะให้รัฐบาลนำปัญหาต่างๆ เหล่านั้นไปแก้ไข ในเมื่อคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นการซักถาม คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีจึงมีรูปแบบเป็นคำตอบชี้แจง เพื่อชี้แจงว่า การปฏิบัติงานของคณะรัฐบาลมีลักษณะเป็นเช่นไร ความเดือดร้อนของประชาชนได้รับการแก้ไขอย่างไร หรือฝ่ายค้านเข้าใจผิดกับเหตุการณ์ทางการเมืองที่นำมาเป็นข้อซักถามอย่างไร เป็นต้น

การที่รูปแบบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ไม่เป็นการกล่าวหา แต่เป็นการซักถามเพื่อต้องการให้รัฐบาลชี้แจงปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ก็เป็นเพราะว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมแบบรัฐสภาของประเทศไทยในขณะนั้น ยังอยู่ในช่วงเริ่มต้น ระบบพรรคการเมืองยังไม่แบ่งออกเป็นพรรคร่วมฝ่ายรัฐบาลกับพรรคร่วมฝ่ายค้านอย่างเช่นในปัจจุบัน เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ ส.ส. ฝ่ายค้านมีความคุ้นเคยกับการตั้งกระทู้ถาม ซึ่งเป็นรูปแบบการควบคุมตรวจสอบการบริหารราชการของรัฐบาลอีกรูปแบบหนึ่ง และยังไม่คุ้นเคยกับวิธีการการตั้งข้อกล่าวหาและนำหลักฐานมาสนับสนุนข้อกล่าวหาเหล่านั้นๆ เพราะโดยปกติแล้ว การตั้งกระทู้ถามนั้น สามารถกระทำได้ทุกวันในสมัยประชุมของสภาฯ และ ส.ส. ฝ่ายค้านก็นิยมกระทำกันเป็นประจำอยู่แล้ว เมื่อมีการอภิปรายทั่วไป จึงได้นำรูปแบบของการตั้งกระทู้ถามมาใช้ในการอภิปรายทั่วไป แต่เนื้อหานั้นแตกต่างกันออกไป เพราะ เนื้อหาปัญหาของกระทู้ถามนั้น มักจะเป็นปัญหาความเดือดร้อน ที่เกิดในท้องที่ความรับผิดชอบของ ส.ส. ผู้ตั้งกระทู้ถาม แต่ปัญหาความเดือดร้อนของการซักถามในการอภิปรายทั่วไป เป็นปัญหาที่เกิดในระดับประเทศ และมีความรุนแรงมากกว่า

หลังจากการอภิปรายทั่วไป ในปี พ.ศ. 2490 การปกครองของประเทศอยู่ในยุคของการปฏิวัติ ซึ่งเป็นระยะเวลาประมาณ 32 ปี การปกครองโดยรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง มีระยะเวลาสั้นมาก การอภิปรายทั่วไป ในระยะนี้ จึงมีเพียง 7 ครั้ง ส่วนใหญ่เป็นการอภิปรายทั่วไป ที่ไม่ต้องลงมติฯ เมื่อผ่านยุคนั้นมาแล้ว การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 จึงเป็นการอภิปรายทั่วไป ครั้งแรกของยุคสมบูรณ² คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่ง

²ผู้วิจัยแบ่งยุคของการอภิปรายทั่วไป ตั้งแต่ครั้งที่ 1 - 45 (พ.ศ. 2477-2542)

ออกเป็น 3 ยุคคือ

- การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 1-16 (พ.ศ. 2477-2490) เป็นยุคแรกเริ่ม
 - การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 17-23 (พ.ศ. 2493-2519) เป็นยุคพักตัว
 - การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24-45 (พ.ศ. 2522-2542) เป็นยุคสมบูรณ
- โปรดดูรายละเอียดในหัวข้อที่ 3.2.2 ความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไป

เป็นการกล่าวหาและมีหลักฐานสนับสนุน แต่คำอภิปรายของ ส.ส. อีกจำนวนหนึ่ง ยังเป็นการซักถามเช่นเดียวกับลักษณะของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 สำหรับวัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไป ก็มี 2 แบบ กล่าวคือ มีทั้ง ต้องการ ให้รัฐบาลออกจากตำแหน่ง เพื่อให้ฝ่ายของตนมีโอกาสเข้าไปบริหารราชการแทนบ้าง และ ไม่ต้องการ ให้รัฐบาลออกจากตำแหน่งแต่ประการใด

หลังจากการอภิปรายทั่วไป ในปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา มีการอภิปรายทั่วไปโดยเฉลี่ยปีละครั้ง รูปแบบของการอภิปรายได้รับการพัฒนาขึ้นมาโดยตลอด เมื่อถึงการอภิปรายทั่วไป ในปี พ.ศ. 2542 ลักษณะของการอภิปรายเป็นการอ้างเหตุผลอย่างเต็มรูปแบบ กล่าวคือ ฝ่ายค้านเป็นผู้ตั้งข้อกล่าวหาและมีเหตุผลสนับสนุน ฝ่ายรัฐบาลก็ได้ตอบข้อกล่าวหาและมีเหตุผลสนับสนุนเช่นกัน ส.ส. ฝ่ายค้านมีเจตนาที่ ต้องการ ให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่งและฝ่ายของตนต้องการจะเข้าไปดำรงตำแหน่งเป็นรัฐบาลแทน

เพื่อให้เข้าใจเนื้อหาดังกล่าวโดยละเอียด ผู้วิจัยจึงเสนอผลการศึกษาของภาคนี้ออกเป็น 4 บท ดังนี้คือ

- บทที่ 9 การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490
- บทที่ 10 การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522
- บทที่ 11 การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542
- บทที่ 12 การอภิปรายทั่วไป กับข่าวของหนังสือพิมพ์

บทที่ 9

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็น 6 หัวข้อ ดังนี้คือ

- 9.1 สภาพทางการเมือง
- 9.2 วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไป
- 9.3 วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไป
- 9.4 ลักษณะของการอภิปรายทั่วไป
- 9.5 ความรับผิดชอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- 9.6 สรุป

9.1 สภาพทางการเมือง

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 ซึ่งมีขึ้นระหว่างวันที่ 19-26 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 นับเป็นเวลาจำนวน 8 วันนั้น¹ เป็นช่วงเวลาที่อยู่ในรัฐสภาชุดที่ 6 ของประเทศไทย

¹การอภิปรายทั่วไป คราวนี้ หนังสือหลายเล่มเขียนคลาดเคลื่อนเป็น 7 วัน 7 คืน ผู้ที่คลาดเคลื่อนอย่างน่าแปลกใจคือ อารังค์ดี เพชรเลิศอนันต์ (2546, น. 80) กล่าวคือ ในหนังสือเล่มนี้ อารังค์ดีได้เปรียบเทียบข้อเขียนของนรนิติ เศรษฐบุตร (2530, น. 48-49) ซึ่งกล่าวว่า การอภิปรายครั้งนี้ใช้เวลา 8 วัน กับ 6 คืนกับข้อเขียนของประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ (2517, น. 569) ที่กล่าวว่าใช้เวลา 7 วัน กับ 7 คืน ทั้งๆ ที่ นรนิติ เศรษฐบุตร (2530) ระบุวันไว้อย่างถูกต้อง (19-26 พ.ศ. 2490) แต่อารังค์ดี เพชรเลิศอนันต์ (2546) เลือกที่จะเชื่อประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ (2517) โดยให้เหตุผลไว้ว่า

การระบุของประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์น่าเชื่อถือกว่าตรงที่ว่า ประเสริฐนั้นได้ทำงานกับสภามาตั้งแต่แรกที่มีสภาในประเทศไทย และต่อมาได้เป็นเลขาธิการรัฐสภาด้วย นอกจากนี้ ข้อมูลในหนังสือของประเสริฐนั้นรวบรวมมาจากเอกสารของรัฐสภา จึงมีความแม่นยำน่าเชื่อถือในด้านวันเวลาของเรื่องต่างๆ เป็นอย่างยิ่ง

ซึ่งเป็นรัฐสภาชุดแรกที่ใช้ระบบ 2 สภา คือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา² รัฐสภาชุดที่ 1-5 ก่อนหน้านี้ เป็นรัฐสภาที่มีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว กล่าวคือ รัฐสภาชุดที่ 1 มี ส.ส. ประเภทเดียว ที่มาจากการแต่งตั้ง จำนวน 70 คน ตามอำนาจของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว 2475” ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และถูกยกเลิกเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 รวมอายุการใช้งานของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ประมาณ 5 เดือน

รัฐธรรมนูญฉบับแรกสิ้นสุดลงเพราะการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475” ภายใต้ระยะเวลาของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 นี้ มีรัฐสภาจำนวน 4 ชุด คือ รัฐสภาชุดที่ 2-5 รัฐสภาก็ยังคงมีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว แต่มี ส.ส. 2 ประเภท คือ ส.ส. ประเภทแรกมาจากการเลือกตั้ง ส่วน ส.ส. ประเภทที่สองมาจากการแต่งตั้ง ในจำนวนที่เท่ากัน คือ 78 คน, 91 คน, 91 คน และ 96 คนตามลำดับ รัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 สิ้นสุดลง เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 รวมอายุการใช้งานของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 นี้ 13 ปี 4 เดือน 29 วัน (นคร พจนวรรณพงษ์ และอุกฤษ พจนวรรณพงษ์, 2542, น. 6-7) เนื่องจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 คือ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489”

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 นี้ สิ้นสุดลงด้วยการรัฐประหาร ซึ่งนำโดย พล.ท. ผิณ ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ จึงมีอายุการใช้งานประมาณ 1 ปี 6 เดือน และมีรัฐสภาชุดที่ 6 เพียงชุดเดียว มีรัฐบาลจำนวน 4 รัฐบาล แต่มีนายกรัฐมนตรี 5 ตำแหน่ง กล่าวคือ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี 2 สมัย ส่วนนายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี 3 ครั้ง ในการเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 2 นั้น นายปรีดี พนมยงค์ ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2488 แต่ในวันที่ 9 ของเดือนเดียวกัน

^{1(ต่อ)} การให้เหตุผลของอำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ ดังกล่าวเป็นที่น่าแปลกใจก็เพราะว่า อำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ ละเลยที่จะตรวจสอบรายงานการประชุมฯ ซึ่งเป็นเอกสารชั้นต้นหรือเอกสารชั้นต้นอีกเล่มหนึ่งก็คือ “บันทึกคำอภิปรายญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป” (2490) ซึ่งรัฐสภาโฆษณาว่า จะพิมพ์ขายในหน้าหนังสือพิมพ์ ขณะที่ยังมีการอภิปรายอยู่ ซึ่งผู้วิจัยนำมาเป็นข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ด้วย และขอยืนยันว่าการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ใช้เวลา 8 วัน ที่ผู้วิจัยไม่กล่าว 8 วัน 6 คืนก็เพราะว่า ในบางวันการอภิปรายเริ่มต้นในช่วงบ่าย จึงมีการประชุมจนถึงกลางคืน ไม่ใช่ว่า ในแต่ละวันจะประชุมกันในช่วงเช้า ช่วงเย็น และช่วงกลางคืน

²วุฒิสภาชุดแรกใช้ชื่อว่าวุฒิสภา

นี้ เกิดกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8 เมื่อจัดการกับเรื่องเฉพาะหน้าเสร็จสิ้นแล้ว นายปรีดี พนมยงค์ จึงลาออกจากตำแหน่งในตอนดึกของวันที่ 9 มิถุนายน การเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งนี้ของนายปรีดี พนมยงค์ จึงไม่มีคณะรัฐมนตรี

รัฐสภาชุดที่ 6 นี้ เป็นรัฐสภายุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ประเทศไทยซึ่งประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร โดยการร่วมมือกับประเทศญี่ปุ่น เพราะสถานการณ์บีบบังคับจากประเทศญี่ปุ่น ควรที่จะแพ้สงครามไปกับญี่ปุ่นด้วย แต่ในขณะที่รัฐบาลซึ่งมี จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่น คนไทยอีกจำนวนหนึ่งก็ให้ความร่วมมือกับกองทัพของฝ่ายสัมพันธมิตร โดยใช้ชื่อว่า “เสรีไทย” หัวหน้าของเสรีไทยในประเทศก็คือ นายปรีดี พนมยงค์ ส่วนหัวหน้าของเสรีไทยต่างประเทศ คือ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช เมื่อญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงครามอย่างไม่มีเงื่อนไข ในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2488 นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งขณะนั้น ดำรงตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จึงประกาศวันสันติภาพของไทยในรัฐสภา เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488 โดยมีเนื้อหาสำคัญคือ ให้ถือว่า การประกาศสงครามกับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษเป็นโมฆะ โดยมีข้อความบางส่วนดังนี้คือ

การประกาศสงครามเมื่อวันที่ 25 มกราคม พุทธศักราช 2485 ต่อบริเตนใหญ่ และสหรัฐอเมริกา ตลอดจนการกระทำทั้งหลาย ซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อสหประชาชาตินั้น เป็นการกระทำอันผิดจากเจตจำนงของประชาชนชาวไทย และฝ่าฝืนขัดต่อบทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายบ้านเมือง ... ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงขอประกาศโดยเปิดเผยแทนประชาชนชาวไทยว่า การประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่เป็นโมฆะไม่ผูกพันประชาชนชาวไทย (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และอำรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์, บรรณาธิการ, 2544, น. 23 อ้างจากประกาศสันติภาพในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ณ วันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488)

ในการดำเนินการเพื่อความอยู่รอดของประเทศ โดยที่จะไม่ยอม “แพ้” สงครามไปกับญี่ปุ่นด้วย นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น จึงลาออกจากตำแหน่ง โดยต้องการให้ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช มาดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีแทน เพราะเห็นว่า ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช น่าจะทำหน้าที่ติดต่อขอความร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตร โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาได้ง่ายและสะดวก ในขณะที่ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช กำลังเดินทางกลับจากประเทศสหรัฐอเมริกา นายทวี บุณยเกตุจึงเป็นนายกรัฐมนตรี “ขาดตาทัพ” อยู่ประมาณ 17 วัน

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2488 และประกาศยุบสภาเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2488 โดยให้เหตุผลว่า รัฐสภาชุดดังกล่าวมีอายุยาวนานเกินไป กล่าวคือ ได้รับการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2481 และได้ต่ออายุมาถึง 2 ครั้ง และเมื่อรัฐบาลเสนอร่าง พ.ร.บ. อาชญากรรมสงครามเพื่อให้มีการลงโทษผู้ที่ก่อให้เกิดการปกครองระบอบลัทธิเผด็จการ แต่รัฐสภาไม่รับรองร่าง พ.ร.บ. ฉบับดังกล่าว เพื่อให้เป็นไปโดยระบอบประชาธิปไตย จึงสมควรให้มีการเลือกตั้งใหม่ จึงมีพระราชกฤษฎีกายุบสภาและกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 4 ของประเทศ เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2489 (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 488-489)

หลังการประกาศยุบสภา ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง เริ่มมีแนวโน้มที่จะรวมกลุ่มเป็นพรรคการเมืองขึ้นแล้ว (ขจิตกัย บุรุษพัฒน์, 2510, น. 95-111) ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งก็คือ มาตราที่ 14 ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2489) กำหนดอนุญาตให้บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง สามารถชุมนุมกันในที่สาธารณะ สามารถจัดตั้งสมาคม และสามารถจัดตั้งพรรคการเมืองได้ และถึงแม้ว่าจะยังไม่มี พ.ร.บ. เกี่ยวกับพรรคการเมืองโดยตรง แต่ก็ไม่มีกฎหมายห้ามตั้งพรรคการเมือง ดังเช่นที่นิยมกำหนดให้มีขึ้นในระยะหลังๆ หลังจากที่ทำกาปฏิวัติสำเร็จแล้ว ดังนั้น จึงมีผู้ที่สนใจและฝากใฝ่ทางการเมืองมาร่วมกันจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นจำนวนมาก

พรรคการเมืองแรกของไทยจัดตั้งโดยกลุ่มของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยมีแกนนำคนสำคัญ เช่น ร.ท. จงกล ไกรฤกษ์ นายโชติ คุ่มพันธ์ ม.ร.ว. นิมิตรมงคล นวรัตน์ นายสอ เสถบุตร และนายสุวิเศษ พันธุ์เศรษฐี เป็นต้น โดยให้ชื่อพรรคว่า “พรรคก้าวหน้า” ที่กล่าวว่า เป็นพรรคการเมืองพรรคแรก ก็เพราะว่าเป็นพรรคการเมืองแรกสุด ที่มีการประกาศตัวอย่างชัดเจนทางหน้าหนังสือพิมพ์ว่าเป็นพรรค “คณะเจ้า” (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2532, น. 36-37 อ้างจาก ประชามิตร, 12 ธันวาคม 2488) พรรคก้าวหน้านี้ ต่อมาถูกยุบและสมาชิกพรรคส่วนหนึ่ง รวมทั้ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคได้เข้าไปรวมกับพรรคประชาธิปัตย์ (จงกล ไกรฤกษ์, 2546, น. 380)

สำหรับพรรคการเมือง ที่มีบทบาทสำคัญในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้มี 3 พรรค ดังนี้คือ

1) พรรคสหชีพ มีนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเสรีไทย และผู้ที่เคยเป็น ส.ส. ประเภทที่ 1 มาก่อน³ พรรคนี้นับนโยบายเน้นหนักไปทางสังคมนิยม (หยุด แสงอุทัย, 2494, น. 555-558) พรรคการเมืองนี้ เมื่อแรกตั้งมีนายเดือน บุนนาคเป็นหัวหน้า

³ส.ส. ประเภทที่ 1 คือ ส.ส. ที่ได้รับการเลือกตั้ง

พรรค แต่หลังจากการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2489 นายทองอินทร์ได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าพรรคแทนนายเดือน บุนนาค เนื่องจากนายเดือน บุนนาคมิได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎร (พริยา คุ้มณะศิริ, 2533, น. 315)

2) พรรคแนวรัฐธรรมนูญ มี พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกส่วนใหญ่ได้แก่กลุ่มคณะราษฎรที่นิยมนายปรีดี พนมยงค์ (ปลาทอง, 2508, น. 105-106) และ ผู้ที่เคยเป็น ส.ส. ประเภทที่ 2⁴ มาก่อน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของคณะราษฎร ทั้งในส่วนที่เป็นการรักษาและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ และยังรวมถึงการยึดหลัก 6 ประการของคณะราษฎรเป็นนโยบายอีกด้วย (ประชัน รักพงษ์, 2520, น. 228-229)

3) พรรคประชาธิปไตย มีนายควง อภัยวงศ์เป็นหัวหน้าพรรค กลุ่มบุคคลที่ร่วมกันจัดตั้งพรรค มี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอดีตรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ กลุ่มพรรคก้าวหน้าของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และ กลุ่มพรรคประชาธิปไตยของ ดร. โซติ คุ้มพันธ์ โดยจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2489 พรรคประชาธิปไตยเมื่อแรกตั้งนั้น มี ม.ร.ว. เสनीย์ ปราโมช กับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นรองหัวหน้าพรรค และเลขาธิการพรรคตามลำดับ พรรคประชาธิปไตยนั้น จึงถือได้ว่า มีกำเนิดมาจากการความหลากหลายของความคิดทางการเมือง กล่าวคือ มีทั้งชาตินิยม อนุรักษ์นิยม และนักการเมืองเสรีนิยม ที่พยายามแสวงหาพรรค อยู่ในขณะนั้น (ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, 2546, น. 22)

การเลือกตั้งครั้งนี้ ผู้สมัครของพรรคประชาธิปไตยได้รับเลือกตั้งมากที่สุด นายควง อภัยวงศ์จึงได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2489 (บัญชา แก้วเกตุทอง, ม.ป.ป., น. 144-145) แต่นายควงก็ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2489 เนื่องจากนายทองอินทร์ ฐิพัฒน์ ส.ส. จังหวัดอุบลราชธานี ได้เสนอร่าง พ.ร.บ. คุ้มครองค่าใช้จ่ายของประชาชนในภาวะคับขัน พ.ศ. 2489 ซึ่งต่อมาภายหลัง เรียกกันว่า “พ.ร.บ. ปักป้ายข้าวเหนียว” รัฐบาลได้แถลงให้สภาฯ ทราบว่า ไม่สามารถปฏิบัติตามร่าง พ.ร.บ. นี้ได้ ด้วยเกรงว่า จะเป็นการเดือดร้อนแก่ประชาชนทั่วไป แต่ปรากฏว่า สภาผู้แทนราษฎรลงมติรับหลักการด้วยคะแนนเสียง 65 ต่อ 63 เมื่อนายกรัฐมนตรีลาออก คณะรัฐมนตรีจึงสิ้นสุดอำนาจหน้าที่ไปด้วยทั้งคณะ

เมื่อคณะรัฐมนตรีชุดเดิมลาออก นายปรีดี พนมยงค์ได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยเสียงสนับสนุนดังกล่าว มาจากพรรคสหชีพและพรรคแนวรัฐธรรมนูญ

⁴ส.ส. ประเภทที่ 2 คือ ส.ส. ที่มาจากการแต่งตั้ง

เมื่อได้มีการยกร่างและพิจารณาจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 เสร็จเรียบร้อยแล้ว และประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2489

ผลจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ทำให้ต้องมีการเลือกตั้ง ส.ส. เพิ่มเติมในวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2489 เนื่องจากมาตรา 91 ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ กำหนดให้เลือกตั้ง ส.ส. เพิ่มตามการสำรวจสำมะโนครัว โดยกำหนดให้มีสัดส่วนประชาชน 100,000 คน ต่อ ส.ส. 1 คน ถ้ามีเศษของจำนวนประชาชนเกินกว่ากึ่งหนึ่งให้มี ส.ส. ในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีก 1 คน จากที่แต่เดิมกำหนดสัดส่วนให้ประชาชน 250,000 คน ต่อ ส.ส. 1 คน จึงต้องมีการเลือกตั้ง ส.ส. เพิ่มใน 82 เขต รวม 47 จังหวัด

เมื่อมีการเลือกตั้ง ส.ส. เพิ่มและแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 80 คน ตามอำนาจการบังคับใช้ของรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2489) เรียบร้อยแล้ว ในวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2498 นายปรีดี พนมยงค์จึงลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อให้การเมืองดำเนินไปตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ดี นายปรีดี พนมยงค์ได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง เป็นสมัยที่ 2 เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2489 แต่นายปรีดี พนมยงค์ก็ต้องลาออกอีกครั้งในวันต่อมา เนื่องจากกรณีสวรรคตฯ ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ก็ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง เป็นสมัยที่ 3 ในวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2489

นายปรีดี พนมยงค์ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2489 โดยให้เหตุผลว่า ได้ตรากตรำทำงานเพื่อประเทศชาติมาเป็นเวลาพอสมควร รู้สึกว่าสุขภาพเสื่อมโทรม ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของชาติได้อย่างเต็มที่ (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 550)

พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นผู้ได้รับการสนับสนุนให้เป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อมา โดยได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งในวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2489 และในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2489 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งรัฐมนตรี โดยคณะรัฐบาลชุดนี้ได้รับเสียงสนับสนุนหลักจากพรรคสหชีพและพรรคแนวรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับนายปรีดี พนมยงค์ เมื่อถึงช่วงการอภิปรายทั่วไป กนก วงษ์ตระหง่าน (2526, น. 209-210) กล่าวว่า คณะรัฐบาลชุดนี้ มีรายชื่อดังต่อไปนี้คือ

1) พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์	นายกรัฐมนตรี
	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
2) นายวิจิตร ลุลิตานนท์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

3) พล.ท. จีระ วิจิตตสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
4) นายเดียน บุญนาค	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
5) นายจตุรนต์ สืบแสง	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
6) พ.อ. ช่าง เสงี่ยมศักดิ์สงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
7) นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
8) พ.ต. วิลาส โอสมานนท์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
9) พระยาสุพรรณพิพิธ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
10) พ.อ. ทวน วิชัยชิตะ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
11) นายเยื้อน พาณิทธิพิทย	รัฐมนตรี
12) นายวิโรจน์ กมลพันธ์	รัฐมนตรี
13) นายจำลอง ดาวเรือง	รัฐมนตรี
14) นายทองเปลว ชลภูมิ	รัฐมนตรี
15) หม่อมเจ้านนทียาวัด สวัสดิ์วัฒน์	รัฐมนตรี
16) นายทอง กันหาธรรม	รัฐมนตรี ⁵

โดยสรุป รัฐบาลที่มี พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นคณะรัฐบาลที่อยู่ในรัฐสภาชุดที่ 6 ของประเทศ รัฐสภาชุดนี้เป็นรัฐสภาที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 พ.ศ. 2489 ซึ่งกำหนดให้มี 2 สภาคือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา สมาชิกของสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้ง ส่วนสมาชิกวุฒิสภามาจากการแต่งตั้งของ ส.ส. เดิม ตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ รัฐบาลของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ และรัฐสภาชุดที่ 6 สิ้นสุดลงพร้อมกันด้วยการรัฐประหารโดยการนำของ พล.ท. ผิน ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490

⁵ตำแหน่ง “รัฐมนตรี” นั้นๆ หรือเรียกกันทั่วไปว่า “รัฐมนตรีลอย” นี้ ในประเทศอังกฤษ เรียกว่า Minister without Portfolio กล่าวคือ คณะรัฐมนตรีอาจมอบหมายให้มีหน้าที่ควบคุมกิจการในส่วนที่สำคัญบางอย่าง (มัญญุ บริสุทธิ, 2521, น. 30) กล่าวคือ เป็นรัฐมนตรีที่ไม่ได้ว่าการกระทรวง หรือทบวง หรือประจำสำนักนายกรัฐมนตรี แล้วแต่นายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีจะมอบหมายงานให้ทำโดยเฉพาะ ตำแหน่ง “รัฐมนตรี” นี้เคยมีปรากฏในคณะรัฐมนตรีตั้งแต่คณะที่ 1-24 (สยามออกมามาแนค 2530, 2530, น. 90-101)

9.2 ญัตติของการอภิปรายทั่วไป

โดยปกติแล้ว การอภิปรายทั่วไป ในระยะปัจจุบัน เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่ง มีความเห็นตรงกันว่า ควรจะยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป แล้ว ก็มักจะเสนอข่าวสารออกมาทาง สื่อมวลชนล่วงหน้าเป็นระยะเวลาหนึ่งก่อน ซึ่งก็อาจจะพิจารณาได้ว่าเป็น “การโยนหินถามทาง” ว่า สาธารณชนจะเห็นด้วยกับการกระทำของ ส.ส. ฝ่ายค้านครั้งนี้หรือไม่? การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 นี้ ก็เป็นเช่นเดียวกัน เห็นได้จากคำอภิปรายของนายวิเศษ พงศ์วิสิทธิ์ ส.ส. จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งว่า “ความจริงการเปิดอภิปรายครั้งนี้มัน ถ้าเปรียบกับการเล่น ยี่เก ก็มีการโหมโรงกันอย่างช้านานประมาณ 7 ถึง 8 เดือนแล้ว” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 331)

การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ใช้ชื่อญัตติว่า “ญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปในนโยบาย” ตามระเบียบข้อบังคับการประชุม ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2477) แต่ในรายละเอียดของญัตติฯ ใช้ข้อความว่า “ญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะในนโยบาย” ตามมาตรา 34 ของรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2489) ซึ่งหลังจากการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้แล้ว ได้มีการประกาศใช้ข้อบังคับการประชุม พุทธศักราช 2490 ซึ่งเป็นข้อบังคับการประชุม ฉบับที่ 3 ข้อบังคับการประชุม ฉบับนี้กำหนดให้ใช้ข้อความว่า “อภิปรายทั่วไป” โดยตัดข้อความว่า “ในนโยบาย” ออกไป ข้อความที่ว่า “อภิปรายทั่วไปในนโยบาย” จึงมิได้มี ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาใช้อีก ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ผู้เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป คือ นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ โดยมีผู้รับรองญัตติ 44 คน การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ เสนอญัตติเป็นข้อๆ จำนวน 8 ข้อ ดังนี้คือ

- 1) ไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้
- 2) ไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ฐานะการคลัง

ล้มเหลวลงทุกทาง

3) ในทางเศรษฐกิจได้ดำเนินการเศรษฐกิจผิดพลาดไม่เหมาะสมแก่ภาวะการณ์ปัจจุบัน เป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ

- 4) การต่างประเทศไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้

- 5) ใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงข้าราชการประจำทำให้เกิดผลเสียหายแก่

ราชการแผ่นดิน

6) ไม่สามารถรักษารัฐธรรมนูญของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควร ทำให้ข้าราชการขาดกำลังใจที่จะปฏิบัติราชการ

7) ในทางการศึกษาของชาติ รัฐบาลนี้ก็ไม่ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้

8) ไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่า ในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด

ญาติฯ ของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้มีความแตกต่างจากญาติการขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ในยุคปัจจุบัน กล่าวคือ ในขณะที่การอภิปรายทั่วไปฯ ในยุคปัจจุบัน ส.ส. ฝ่ายค้านจะตั้งข้อกล่าวหารัฐมนตรีเป็นรายกระทรวง หรือทั้งคณะรัฐมนตรี หรือนายกรัฐมนตรีเพียงคนเดียว แต่ญาติฯ ของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้กลับกล่าวหาเป็นข้อๆ

9.3 วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ

โดยหลักปฏิบัติของการอภิปรายทั่วไปฯ ในประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็คือ ต้องการโน้มน้าวให้ฝ่ายนิติบัญญัติเห็นว่า ฝ่ายรัฐบาลมีข้อบกพร่องในการบริหารราชการแผ่นดิน จนทำให้หรืออาจจะทำให้ผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเสียหายอย่างร้ายแรง และ ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการให้ฝ่ายนิติบัญญัติลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ซึ่งถ้าผลการลงมติฯ เป็นไปตามดังความต้องการของ ส.ส. ฝ่ายค้านแล้ว รัฐบาลจะมีทางเลือก 2 ประการคือ ลาออกหรือยุบสภา เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารราชการแผ่นดินใหม่ ซึ่งโดยปกติแล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านก็ต้องการให้ฝ่ายของตน มีโอกาสเข้าไปเป็นคณะรัฐบาลบ้าง

หลักการดังกล่าวข้างต้นนั้น ส.ส. ของไทยมีความเข้าใจในหลักการที่ว่าเป็นอย่างดี แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ยังมีองค์ประกอบอีกประการหนึ่งของการปกครองรูปแบบนี้ ที่ยังไม่ได้พัฒนาขึ้น คือ ระบบพรรคการเมือง ดังนั้น การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 1-15 ก่อนการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. แต่ละคนจึงต่างคนต่างทำหน้าที่ของตนโดยเอกเทศ กล่าวคือ เมื่อ ส.ส. จำนวนหนึ่งเห็นว่า มีปัญหาเกิดขึ้นกับผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น หรือพบเห็นว่าข้าราชการประจำกับข้าราชการการเมืองน่าจะปฏิบัติหน้าที่บกพร่อง และ ส.ส. เหล่านั้นต้องการชี้ข้อบกพร่องดังกล่าว และต้องการทราบข้อเท็จจริงในรายละเอียดมากกว่าการตั้งกระทู้ถาม ก็จะรวบรวมรายชื่อให้ครบตามระเบียบข้อบังคับ และเสนอญาติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ขึ้น (สุทัศน์ ชมดี, 2515, น. 44) คณะของผู้ยื่นญาติขอเปิดการอภิปรายทั่วไปฯ ไม่มีความคิดที่จะให้รัฐบาลลาออกหรือยุบสภาแต่ประการใด

การอภิปรายทั่วไป คราวนี้ก็เช่นเดียวกัน สภาพทางการเมืองทำให้ฝ่ายค้านรู้อยู่แล้วว่า การอภิปรายของฝ่ายตน ถึงแม้อาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในคณะรัฐมนตรี ก็ไม่ทำให้ฝ่ายของตน มีโอกาสเข้าไปทำหน้าที่แทนได้ การอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านครั้งนี้ จึงไม่มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะให้รัฐบาลออกจากตำแหน่งแต่ประการใด ผู้วิชัยขอกยกตัวอย่างคำอภิปรายที่สนับสนุนข้อสรุปข้างต้น โดยเป็นคำอภิปรายของนายโชติ คุ้มพันธุ์ ส.ส. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งอภิปรายไว้ เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

ความจริงท่านนายกรัฐมนตรีก็ได้แถลงแล้วว่า ญัตติจะแพ้หรือชนะ ท่านก็จะลาออกจึงไม่จำเป็นจะต้องพูดอะไรกันมากนัก เพราะถ้าจะเปรียบ ก็ดูแม่ครัวที่เขาจะลาออก จะดีว่าแกงดีหรือไม่ดี จึงไม่จำเป็น แต่ก็เป็นเรื่องที่เราจะต้องคิดว่า ถ้าหาแม่ครัวใหม่ไม่ได้ ก็จำเป็นต้องจ้างแม่ครัวเก่า จึงจำเป็นจะต้องฝากความนึกคิดไว้บ้าง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 145)

หรือคำอภิปรายของนายสวัสดิ์ คำประกอบ ส.ส. จังหวัดนครสวรรค์ พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งอภิปรายเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

ท่านรัฐมนตรีทองเปลวได้กล่าวว่า เมื่อสิ้นสุดการอภิปรายกันแล้ว รัฐบาลนี้ก็จะลาออก การออกหรือไม่ออกนั้น มันเป็นเรื่องจริง แม้จะออกจริง ข้าพเจ้าก็เชื่อว่า ท่านจะกลับมาอีกเกือบทั้งคณะ ก็ไหนๆ ท่านจะกลับมาอีก ก็ขอให้ได้ว่ากันเสียให้เต็มที่เสียที (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 452)

หลักฐานสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ยืนยันว่า การอภิปรายทั่วไป คราวนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านรวมทั้ง ส.ส. ผู้รับรองญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะให้รัฐบาลลาออกก็คือคำอภิปรายของหลวงชาญภูเบศร์ ส.ส. จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งอภิปรายไว้เมื่อวันสุดท้ายของการอภิปรายทั่วไป คือ วันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

สำหรับเรื่องที่จะวินิจฉัยเด็ดขาดนั้น ก็ตามที่ได้ฟังคำอภิปรายของท่านผู้เสนอ ก็ว่าไม่ได้มีเจตนาอะไร คือ ต้องการจะให้รัฐบาล ได้แถลงเรื่องของรัฐบาลให้ชาวสละขาด เท่านั้น แล้วบัดนี้ รัฐบาลก็ได้แถลงมาแล้ว 7 วัน 7 คืน หรือ 8 วัน 8 คืนก็ตาม ซึ่งเข้าใจกันแจ่มแจ้งแล้ว เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ทางที่ดีแล้ว ควรจะได้ผ่านไปโดยไม่มีการลงมติ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1099)

คำอภิปรายของหลวงชาญญเบศร์นั้น ทั้งนายกรัฐมนตรีและนายควง อภัยวงศ์ต่างก็อภิปรายไม่เห็นด้วย ประธานสภาฯ จึงกำหนดมีการลงมติในวันรุ่งขึ้น

สำหรับนักหนังสือพิมพ์เช่น ปลาทอง (2508) ก็มีความเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้มีความต้องการที่จะให้รัฐบาลออกจากตำแหน่งและ ไม่ได้ต้องการฝ่ายของตนเข้าไปดำรงตำแหน่งแทน ดังนี้

ถึงแม้ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปของพรรคประชาธิปัตย์ จะไม่มีผล ในการทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้ เนื่องจากเป็นฝ่ายมีเสียงข้างน้อย และพรรคประชาธิปัตย์ก็ดูเหมือนว่า จะมีได้คาคดหมาย ที่จะให้เกิดผลเช่นนั้นโดยตรง หากแต่เป็นการวางแนวทางสำหรับการเลือกตั้ง ในคราวต่อไปมากกว่า (ปลาทอง, 2508, น. 105-106)

จะเห็นได้ว่า สภาพทางการเมืองที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เป็นเรื่องที่แทบจะเป็นไปไม่ได้ ที่ ส.ส. ฝ่ายค้านจะมีโอกาสเข้ามาบริหารราชการแผ่นดินแทน นอกจากนั้นแล้ว ครั้งนี้ก็เป็นครั้งแรก ที่การอภิปรายทั่วไป ได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจัง หลังจากที่มีการลงมติลงญัตติมาถึง 15 ครั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านจึงไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะให้รัฐบาลออกจากตำแหน่ง และให้ฝ่ายของตนเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินแทน

9.4 ลักษณะของการอภิปรายทั่วไป

การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ เป็นครั้งสุดท้ายของยุคแรกเริ่ม⁶ ในการควบคุมการอภิปราย นั้น ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 ซึ่งแบ่งออกเป็นทั้งหมด 12 หมวด มิได้มีหมวดใดที่กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไป โดยตรง⁷ ประธานสภาผู้แทนราษฎรต้องนำระเบียบข้อบังคับ

⁶ผู้วิจัยเห็นว่าการอภิปรายทั่วไป ตั้งแต่ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2477 จนถึงครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ยุคคือ ยุคแรกเริ่ม ยุคพักดัว และยุคสมบูรณ์ โปรดดูรายละเอียด ในหัวข้อที่ 3.2.2 ความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไป หน้า 80-92

⁷รายละเอียดหมวดต่างๆ ของข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 มีดังนี้คือ หมวดที่ 1 การเลือกประธานและรองประธานสภา หมวดที่ 2 หน้าที่เจ้าพนักงานแห่งสภาผู้แทนราษฎร หมวดที่ 3 การประชุม หมวดที่ 4 การเสนอและพิจารณาญัตติ หมวดที่ 5 การอภิปราย หมวดที่ 6 การลงมติ หมวดที่ 7 การตั้งกระทู้และซักถามรัฐมนตรี หมวดที่ 8 คณะกรรมาธิการ หมวดที่ 9

ของการประชุมตามปกติมาใช้ นอกจากจะไม่มีระเบียบข้อบังคับใดๆ แล้ว การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ก็เป็นครั้งแรกที่การปฏิบัติงานตรวจสอบควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายนิติบัญญัติเป็นไปอย่างจริงจัง และได้ผลทางปฏิบัติ ซึ่งวิธีการของการอภิปรายครั้งนี้หลายประการได้รับการยึดถือเป็นหลักปฏิบัติสำหรับการอภิปรายทั่วไป ครั้งต่อมา

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อย่อยออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้ คือ

9.4.1 ระเบียบ/ข้อบังคับ

9.4.2 ผู้อภิปราย

9.4.3 โครงสร้างทางภาษา

9.4.1 ระเบียบข้อบังคับ

ระเบียบข้อบังคับซึ่งเป็นเครื่องมือในการควบคุมการอภิปรายทั่วไป กำหนดอยู่ในรัฐธรรมนูญและข้อบังคับการประชุมฯ ซึ่งมาตรา 34 ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2489) กำหนดว่า “สมาชิกสภาผู้แทนมีสิทธิเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายตัวหรือทั้งคณะได้ โดยมีสมาชิกรับรองไม่ต่ำกว่ายี่สิบสี่คน การลงมติในกรณีเช่นนี้ มิให้กระทำในวันเดียวกันกับวันที่ปรึกษา”

สำหรับการลงมติกำหนดอยู่ในข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 ข้อ 54 โดยกำหนดให้ลงมติได้ 2 ทาง กล่าวคือ ก. ลงมติให้ดำเนินระเบียบวาระต่อไป และ ข. ลงมติเกี่ยวกับความไว้วางใจรัฐมนตรีรายตัวหรือทั้งคณะ ถ้าลงมติให้ดำเนินระเบียบวาระการประชุมต่อไป ก็คือ นำญัตติอื่นๆ เข้ามาพิจารณา ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ก็ตกไปโดยปริยาย แต่ถ้าที่ประชุมตกลงให้มีการลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 ข้อ 54 ห้ามลงมติในวันเดียวกับการอภิปราย ซึ่งที่ประชุมนิยมลงมติฯ กันในวันถัดมา

สำหรับการที่ผู้ใดต้องการที่จะอภิปราย ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 ข้อ 35 กำหนดว่า

สมาชิกผู้ใดประสงค์จะกล่าวความข้อหนึ่งข้อใดก็ให้ยกมือขึ้นในที่ของตน เมื่อประธานให้สัญญาณให้พูดแล้วจึงพูดได้ สมาชิกจะยืนพูด ณ ที่ของตนหรือจะ

^{7(ต่อ)}งบประมาณ หมวดที่ 10 ระเบียบความประพฤติในที่ประชุมและการรักษาความสงบภายในสภา หมวดที่ 11 ความผิด และหมวดที่ 12 เบ็ดเตล็ดงบประมาณ หมวดที่ 10 ระเบียบความประพฤติในที่ประชุมและการรักษาความสงบภายในสภา หมวดที่ 11 ความผิด และหมวดที่ 12 เบ็ดเตล็ด

ไปพูด ณ ที่ซึ่งจัดไว้ก็ได้ คำพูดนั้นต้องเป็นคำพูดกับประธานเสมอ
ประธานต้องให้โอกาสแก่ผู้เสนอหรือแปรญัตติได้อภิปรายก่อน

ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ เมื่อประธานสภาฯ อนุญาตแล้ว ผู้อภิปรายจะต้องลุกขึ้น
และเดินออกมาจากที่นั่ง เพื่อมาอภิปราย ณ ไมโครโฟนที่ตั้งไว้ เพราะการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้
ใช้ห้องประชุมใต้โดม ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งชวน หลีกภัย (2545) ได้บรรยายสภาพของ
การใช้ห้องประชุมดังกล่าวไว้ดังนี้

สภาพของห้องประชุม จะมีที่นั่งวางบนยกพื้น ที่ทำเป็นขั้นบันไดสูงขึ้นไปหลายชั้น
จึงมองเห็นกันได้หมด ไม่มีเครื่องปรับอากาศ ไมโครโฟนอยู่นอกที่นั่ง ใครจะ
อภิปรายต้องลุกขึ้นเดินออกไปเอง เนื่องจากห้องไม่กว้าง สมาชิกที่เสียงดัง
สามารถพูดโดยไม่ใช้ไมโครโฟน ก็ได้ยินทั่วถึงชัดเจน รัฐมนตรีและสมาชิก
ฝ่ายรัฐบาลจะนั่งด้านขวาของประธานสภาฯ สำหรับฝ่ายค้านจะนั่งด้านซ้าย
จึงเป็นการนั่งเผชิญหน้าหากันเพียงประมาณ 4-5 เมตร เวลาอภิปรายก็จะ
เห็นหน้ากันชัดเจนว่า ใครหน้าแดงใครหน้าดกกระตุก (ชวน หลีกภัย, 2545, น. 514)

การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ส.ส. ผู้ที่ต้องการจะอภิปรายก่อนข้างมีโอกาสในการขอ
อภิปรายได้อย่างเป็นอิสระ กล่าวคือ มีการกำหนดตัวผู้อภิปรายแต่เพียงกว้างๆ เท่านั้น ดังนั้น
เมื่อ ส.ส. ผู้อภิปรายคนก่อนหน้าพูดจบลง ส.ส. ที่ต้องการจะอภิปรายเป็นคนต่อไป ต่างก็ยกมือ
ขออภิปรายเป็นจำนวนมาก ซึ่งนายพีง ศรีจันทร์ ประธานสภาฯ ถึงกับพูดไว้ในวันที่ 22 พฤษภาคม
พ.ศ. 2490 ว่า “ทุกๆ กลุ่มไม่ได้กำหนดกันเลยว่า ถึงทีใครแล้ว แม้แต่ในกลุ่มของท่านเองก็ไม่ได้
ตกลงกันมาเลยว่า ใครจะเป็นผู้พูด พอถึงโอกาสฝ่ายของตนแล้วก็ยกมือเป็นฝักถั่วทีเดียว”
(บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 426)

อย่างไรก็ดี ก่อนการอภิปรายญัตติในข้อที่ 4 ที่ว่า “การต่างประเทศไม่อาจสร้าง
ความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้” ประธานสภาฯ ได้เรียกนายกรัฐมนตรีกับ
นายควง อภัยวงศ์มาตกลงกันว่า จะให้ฝ่ายใดพูดในประเด็นไหนและจะพูดกี่คน ดังคำอภิปราย
ของนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

ตามข้อตกลง ที่ข้าพเจ้ายอมตกลงไว้กับหัวหน้าฝ่ายค้าน ซึ่งเห็นแล้วว่านโยบาย
การต่างประเทศคงจะไม่มีเรื่องพูดกันกว้างขวางนัก แล้วนอกจากนั้นก็ต้อง
อภิปรายกันด้วยความระมัดระวัง เราจัดให้พูดฝ่ายละ 4 คน แล้วก็ในท้ายสุดนี้
ข้าพเจ้าก็จะเป็นผู้พูด (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 629)

การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลต้องตกลงนัดแนะกันว่า จะให้ฝ่ายใดอภิปราย ฝ่ายละกี่คน ก็ได้รับการปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพัฒนามาเป็นการประสานงานระหว่างผู้คุมเสียงในสภา (วิป/whip) ระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาล

สำหรับระยะเวลาของการอภิปรายของ ส.ส. แต่ละคนนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายอิสระจะอภิปรายได้คนละ 15 นาที แต่อาจจะขออภิปรายต่อได้อีกไม่เกิน 10 นาที ตามข้อบังคับการประชุมฯ ข้อ 39 โดยที่ข้อบังคับการประชุมฯ ข้อนี้ ไม่ได้ใช้บังคับกับคณะรัฐมนตรี แต่อย่างใด ก็ดี นายพื้ง ศรีจันทร์ ประธานสภาฯ ก็ได้พยายามยืดหยุ่นให้กับ ส.ส. ของพรรคประชาธิปัตย์ ผู้ที่อภิปรายเปิดญัตติแต่ละข้อนั้น อภิปรายได้มากกว่า 15 นาที สำหรับญัตติที่เกี่ยวกับประเด็น สวรรคต ประธานสภาฯ อนุญาตให้อภิปรายได้เต็มที่โดยจำกัดเวลา

การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ประชุมกันทั้งกลางวันและกลางคืน โดยมีการหยุดพักเพื่อรับประทานอาหารกลางวันและอาหารเย็นตามข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 ข้อที่ 15 ซึ่งกำหนดว่า ถ้าประธานสภาฯ เห็นว่า ประชุมกันมานานพอสมควรจะหยุดพักชั่วคราวก็ได้ สำหรับข้อบังคับที่ควบคุมการประชุมให้เป็นไปโดยระเบียบเรียบร้อย กำหนดอยู่ในข้อที่ 40 ดังนี้

สมาชิกจะต้องพูดเฉพาะ^๖เรื่องที่กำลังปรึกษากันอยู่ จะกล่าวข้อความซ้ำหรือ นอกประเด็น และจะใช้ถ้อยคำหยาบคาย ใส่ร้าย เสียชื่อเสียงผู้ใดไม่ได้ ถ้าไม่จำเป็นแล้ว ห้ามมิให้สมาชิกกล่าวพระนามพระมหากษัตริย์หรือนามสมาชิกหรือนามบุคคลภายนอก

ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับนี้ มีข้อกำหนดสำหรับการประทุ้งไว้ในข้อที่ 42 กล่าวคือ เมื่อ ส.ส. คนใดเห็นว่า ผู้ที่กำลังอภิปรายอยู่ ทำผิดข้อบังคับการประชุมฯ ก็อาจจะลุกขึ้นขอประทุ้งให้รักษาระเบียบข้อบังคับได้

การอภิปรายครั้งนี้ ไม่มีการสรุปจากพรรคฝ่ายค้าน เนื่องจากไม่มีระเบียบกำหนดไว้ ดังนั้น เมื่อ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชขออภิปรายสรุปกับประธานสภาฯ เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังคำอภิปรายบางส่วนดังนี้ “เรื่องนี้ที่ผมเห็นว่า ควรจะได้มีการสรุปทั้ง 8 ข้อ เพราะได้พูดกันมามาก ฝ่ายเสนอก็คควรเป็นผู้สรุป แต่ขอเรียนปฏิบัติว่า ท่านประธานจะเห็นอย่างไรในเรื่องนี้” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 50-51)

^๖บันทึกการประชุมฯ (2490) ใช้ศัพท์นี้ ปัจจุบันเขียนว่า "เฉพาะ" อนึ่ง คำศัพท์ที่ใช้บันทึกการประชุมฯ (2490) ฉบับนี้ อีกจำนวนหนึ่งจะแตกต่างกับภาษาเขียนในปัจจุบันนี้ เช่น "แซกแซง" นอกจากนั้นแล้ว คำๆ เดียวกันก็อาจจะเขียนแตกต่างกัน เช่น "โอกาส/โอกาศ" เป็นต้น

คำขอสรุปของ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมชนั้น ประธานสภาฯ และนายกรัฐมนตรีไม่เห็นด้วย แต่อย่างไรก็ดี ข้อบังคับการประชุมฉบับต่อมา คือ ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2490) ได้กำหนดอนุญาตให้ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านสามารถสรุปคำอภิปรายได้ ดังกำหนดไว้ใน ข้อที่ 52 วรรคสอง ดังนี้ “ก่อนที่จะลงมติ คณะรัฐมนตรี ผู้เสนอ หรือผู้แปรญัตติมีสิทธิที่จะขออภิปรายเป็นการสรุปความในญัตตินั้นได้อีกครั้งหนึ่ง”

9.4.2 ผู้อภิปราย

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ไม่มีข้อบังคับการประชุมฯ สำหรับการอภิปรายทั่วไป เป็นการเฉพาะ ประธานสภาฯ จึงนำข้อบังคับการประชุมฯ สำหรับการอภิปรายของการประชุมสภาฯ ตามปกติมาใช้บังคับ ดังนั้น ส.ส. ทุกคนในสภาฯ จึงมีสิทธิที่จะขออภิปรายได้ทุกคน ดังคำพูดของนายพื้ง ศรีจันทร์ประธานสภาฯ ซึ่งพูดเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจกับ ส.ส. เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2490 ดังนี้

ข้าพเจ้าก็รู้ว่า กลุ่มประชาธิปไตยซึ่งเป็นเจ้าของเรื่องนี้ ควรจะได้พูดมาก ข้าพเจ้าก็ได้ให้พูดมากเหมือนกัน แต่อย่าลืมว่า ท่านไม่ได้มีสิทธิที่จะพูดคนเดียว สมาชิกกลุ่มอื่น ซึ่งเขามีความเห็นสนับสนุนท่าน เช่น อย่างกลุ่มที่ท่านเรียกว่า กลุ่มอิสระ หรือกลุ่มสหชีพ แนวรัฐธรรมนูญอะไรเช่นนี้ ถึงอย่างไรก็ดี เขาก็มีสิทธิที่จะพูดให้รัฐบาลชี้แจงแสดงเหตุผลหรือชักไต่ถามอะไรต่างๆ เพราะเขามีสิทธิ ข้าพเจ้าก็ต้องให้โอกาสเขาบ้าง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 426)

ดังนั้น ส.ส. ผู้มีสิทธิในการอภิปรายครั้งนี้ สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้คือ

9.4.2.1 ฝ่ายรัฐบาล

9.4.2.2 ฝ่ายค้าน

9.4.2.3 ฝ่ายอิสระ

9.4.2.1 ฝ่ายรัฐบาล พรรคการเมืองที่สนับสนุนให้ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรีคือ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ ซึ่ง พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นหัวหน้าพรรคเอง และพรรคสหชีพ ซึ่งมีนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์เป็นหัวหน้าพรรค แต่ระบบของพรรคการเมืองในช่วงนั้น ยังอยู่ในช่วง เริ่มต้น จึงยังไม่มีความเป็นปึกแผ่นดังเช่นในปัจจุบัน ซึ่งสุชิน ตันติกุล (2549) ได้สรุปไว้ดังนี้

ถึงแม้ว่า รัฐบาลของพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองซึ่งมีเสียงข้างมากในรัฐสภา แต่พรรคการเมืองหาได้เป็นพรรคที่มีพลังคำจูนหรือฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ และสังคมจากประชาชน เพราะระบบพรรคการเมืองอยู่ในขั้นเริ่มต้น พรรคการเมืองเป็นแต่เพียงการรวมตัวของสมาชิกรัฐสภาอย่างหลวมๆ ขาดอุดมการณ์และนโยบายของพรรคที่แน่นอน (สุชิน ตันติกุล, 2490, น. 140)

นอกจากนั้นแล้ว ส.ส. ที่มารวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง ก็มีการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคนเป็นไปอย่างเอกเทศ กล่าวคือ ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนของพรรค ที่กำหนด ส.ส. ปฏิบัติตาม ดังนั้น ผู้อภิปรายที่สนับสนุนฝ่ายรัฐบาลจึงอาจจะแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ คณะรัฐมนตรีกลุ่มหนึ่ง และสมาชิกของพรรคการเมืองทั้ง 2 พรรคข้างต้นเป็นอีกกลุ่มหนึ่ง ดังที่หนังสือพิมพ์สยามนิกร ได้สัมภาษณ์ฝ่ายรัฐบาลและนำมาลงข่าว ดังนี้

เนื่องจากญัตติของการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ไม่ได้กำหนดอภิปรายไปที่รัฐมนตรีคนหนึ่งคนใดเป็นการเฉพาะ ที่ประชุมพรรคร่วมรัฐบาล คือ พรรคสหชีพและพรรคแนวรัฐธรรมนูญ จึงกำหนดเป็นหน้าที่ของรัฐบาล ซึ่งจะเป็นผู้โต้ตอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ยกเว้นว่า การอภิปรายพาดพิงมาถึงบุคคลในพรรคบุคคลนั้นก็จะโต้ตอบด้วยตนเอง (สยามนิกร, 2490ก, น. 1)

อย่างไรก็ดี ผลการศึกษาพบว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ของพรรคการเมืองทั้ง 2 พรรคที่ไม่ได้เป็นคณะรัฐมนตรี มีลักษณะที่แตกต่างไปจากคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ มีได้อภิปรายโต้ตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านเช่นเดียวกับคณะรัฐมนตรี ผู้วิจัยจึงจัดไว้เป็นประเภทที่ 3 คือ ฝ่ายอิสระ

9.4.2.2 ฝ่ายค้าน ผู้อภิปรายที่สนับสนุนฝ่ายค้านมี 2 กลุ่มคือ สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ และสมาชิกพรรคอื่นๆ รวมทั้ง ส.ส. ที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใด แต่จากดังได้กล่าวมาแล้วว่า การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ยังไม่มีความร่วมมือของพรรคการเมืองฝ่ายค้านดังเช่นในปัจจุบัน ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนอื่นๆ มีการอภิปรายเป็นเอกเทศแตกต่างจากการอภิปรายของพรรคประชาธิปัตย์ กล่าวคือ ไม่ได้อภิปรายโดยตั้งข้อซักถามคณะรัฐมนตรี เช่นเดียวกับ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ ผู้วิจัยจึงจัดไว้สมาชิกพรรคอื่นๆ รวมทั้ง ส.ส. ที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใดเป็นประเภทที่ 3 คือ ฝ่ายอิสระ

9.4.2.3 ฝ่ายอิสระ ฝ่ายรัฐบาลในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ที่ทำหน้าที่ชี้แจงตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านอย่างจริงจังในทางปฏิบัติ มีเพียงคณะรัฐมนตรีเท่านั้น และ ส.ส. ฝ่ายค้านผู้ทำหน้าที่ซักถามคณะรัฐมนตรีอย่างจริงจังในทางปฏิบัติมีเพียง ส.ส. จากพรรคประชาธิปัตย์เท่านั้น ส.ส. อื่นๆ ไม่ว่าจะสนับสนุนฝ่ายรัฐบาลหรือสนับสนุนฝ่ายค้าน จึงจัดไว้เป็นฝ่ายอิสระ ซึ่งสามารถแบ่งออกตามวัตถุประสงค์ของการอภิปรายออกเป็น 3 กลุ่มคือ

- 1) สนับสนุนฝ่ายรัฐบาล
- 2) สนับสนุนฝ่ายค้าน
- 3) ฝ่ายเป็นกลาง

ในการอภิปรายนั้น ส.ส. บางคน ในบางญัตติก็นับถืออภิปรายสนับสนุนฝ่ายค้าน แต่บางญัตติก็นับถืออภิปรายอย่างเป็นกลาง แต่ความเป็นกลางในที่นี้ หมายถึง ความเป็นกลางตามความเห็นของ ส.ส. ผู้อภิปราย ซึ่งในความเห็นของ ส.ส. ท่านอื่นๆ อาจจะเห็นว่า คำอภิปรายนั้นสนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปแล้วก็ได้ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายอิสระดังต่อไปนี้

ตัวอย่างคำอภิปรายของผู้สนับสนุนฝ่ายรัฐบาล

ส.ส. ผู้อภิปรายสนับสนุนฝ่ายรัฐบาลมีดังนี้ เช่น นายกระมล ชลศึกษ์ นายเสวตร เปี่ยมพงษ์สานต์ นายเทียม ณ สงขลา นายบุญคุ้ม จันทร์ศรีสุริยวงศ์ ร.ท. จารุบุตร เรืองสุวรรณ และนายทิม ภูมิพัฒน์ เป็นต้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของ ร.ท. จารุบุตร เรืองสุวรรณ ส.ส. จังหวัดขอนแก่น ซึ่งอภิปรายต่อจากนายสุวิทย์ พันธเศรษฐ์ ส.ส. จังหวัดเชียงใหม่ พรรคประชาธิปัตย์ เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

ข้าพเจ้าได้ฟังท่านผู้มีเกียรติที่ได้อภิปรายจบเมื่อคืนนี้ ข้าพเจ้าพยายามอย่างยิ่งที่จะเลื่อมใสในการที่ท่านชักแม่น้ำทั้ง 5 มาสาธยายเป็นเวลานาน แต่ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจอย่างยิ่ง ที่ข้าพเจ้าไม่สามารถจะเลื่อมใสในท่านผู้นี้ได้ เพราะว่าท่านผู้นี้เอง ก็เคยเป็นถึงรัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงการคลังมาครั้งหนึ่ง แต่ทว่าท่าน ก็ไม่สามารถจะแสดงฝีมือในครั้ง ในการทำงานประมาณให้ปิดหีบลง ข้าพเจ้ามีข้อที่จะยกมาอภิปรายคัดค้านฝ่ายเสนอบ้าง 2-3 ข้อ⁹

ดังต่อไปนี้ ... ในการที่ข้าพเจ้าได้อภิปรายมาในวันนี้ ข้าพเจ้าก็ไม่ใช่ว่า จะกัมหน้ำกัมตาสนับสนุนรัฐบาลนี้ตะพึดไป ให้พิจารณาโดยทองแท้ในเรื่องนี้ ด้วย

⁹ เป็นตัวอย่างเฉพาะช่วงที่เริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย เส้นพาดดำมีไว้เพื่อแบ่งระหว่างช่วงเริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย

การพิจารณาด้านดีด้านชั่วประกอบกัน จะพิจารณาแต่ในทางดีและทางเสีย
ในด้านเดียว แล้วทักทักโมเม ข้าพเจ้าไม่ชอบคนอย่างนั้น มันจะต้องเปรียบเทียบ
ทั้งสองด้านๆ ไหนจะมีมากกว่ากันแล้วจึงตัดสิน ข้าพเจ้าพูดเกินเวลามากกว่า
15 นาทีของท่านประธานแล้ว ข้าพเจ้าขอจบคำอภิปรายลงเท่านี้ (บันทึกคำ
อภิปรายฯ, 2490, น. 176-179)

หรือคำอภิปรายของนายทิม ภูริพัฒน์ ส.ส. จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม
พ.ศ. 2490 ดังนี้

ข้าพเจ้าเป็นพระอันดับในพรรคที่สนับสนุนรัฐบาล อันว่าพระอันดับนั้น ถ้าหาก
ว่าสมภารท่านอยากจะทำเทศน์แล้ว พระอันดับก็อดกัณฑ์เทศน์ไป วันนั้นนับว่าเป็น
กุศลของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้เพียรยกมือมาหลายวาระ นับว่าวันนี้มีโชคได้พูด¹⁰
จึงอยาก จะระบายความรู้สึกสนับสนุนรัฐบาลบ้างสักเล็กน้อย ... เรื่องนี่ก็
เกี่ยวกับการแซกแซง อยู่ด้วย เอาเถอะเพื่อให้สั้นเข้า ข้าพเจ้าจะได้สรุปอีกสอง
สามประโยคเท่านั้น คือ ที่พูดว่าอะไรที่ถูกต้อง ไม่ใช่เพราะความสามารถของ
รัฐบาลนี้ แม้ท่านเสนียก็ยังพูดว่า มันเป็นเรื่องธรรมดาของมัน เมื่อของมันมาก
ก็ย่อมถูกต้อง และที่ท่านว่า การที่รัฐบาลนี้ เจริญแก้ไขสนธิสัญญาได้ผลดีแก่
ประเทศ ท่านก็ว่า มันเป็นไปตามโอกาสเพราะมันจะได้อยู่แล้ว ข้าพเจ้าได้ฟัง
แล้วดูมันแปร่งๆ อย่างไรชอบกล เพราะของที่แพงขึ้น ท่านว่าเพราะรัฐบาลนี้
ไม่สามารถ แก้ของแพงไม่ได้ เอามาเป็นข้อโจมตี ทำไมท่านไม่ว่า เป็นไปตาม
ธรรมชาติของมันบ้างเล่า เมื่อมันอยากแพง ของมันมีน้อย ไม่พอความต้องการ
มันก็แพง แล้วก็ไม่ต้องมาโจมตีรัฐบาล ไม่ต้องพูดกันให้เสียเวลา เพราะฉะนั้น
ข้าพเจ้าจึงอยากให้ยุติการเปิดอภิปรายทั่วไปเสียที จะไม่ได้เสียเวลาของชาติ
ไปโดยใช่เหตุ สวัสดิ์ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 678-683)

ตัวอย่างคำอภิปรายของผู้สนับสนุนฝ่ายค้าน

ส.ส. ผู้อภิปรายสนับสนุนฝ่ายค้านมีดังนี้ เช่น นายธรรมบุญ เทียนเงิน นายสวัสดิ์

¹⁰ เป็นตัวอย่างเฉพาะช่วงที่เริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย เส้นพาดดำมีไว้เพื่อ
แบ่งระหว่างช่วงเริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย

คำประกอบ และ ร.ท. อู๊ด นิตยสุทธิ เป็นต้น ผู้วิจยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของนายธรรมบุญ เทียนเงิน ส.ส. จังหวัดชลบุรี ซึ่งอภิปรายเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

ในการอภิปรายนี้ ใครจะขอชี้แจงให้ที่ประชุมสภานี้ทราบสักหน่อย ที่ข้าพเจ้า จะอภิปรายซักถามเป็นเชิงค้านนี้ ไม่ใช่หมายความว่า ข้าพเจ้าเข้าไปสังกัศพรอคใด พรรคหนึ่ง โดยถูกกล่าวหาว่าอยู่พรรคเบ็ดเตล็ดแล้ว ก็กลัวขึ้นมา ความจริงก็ เบ็ดเตล็ดอยู่เช่นนั้น แต่ว่าในฐานะที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทน ก็ย่อมมีเอกสิทธิ ¹¹ ที่จะมีความคิดความอ่านควบคุมการบริหารราชการของแผ่นดิน .. / นี่แหละ ข้าพเจ้าสงสัยนโยบายอย่างนี้ ถ้าชี้แจงให้เป็นที่ยายข้อใจได้บ้างกลุ่มเบ็ดเตล็ด ก็พอใจ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 50-51)

หรือคำอภิปรายของ ร.ท. อู๊ด นิตยสุทธิ ส.ส. จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

เท่าที่มีท่านสมาชิกฝ่ายค้านได้เสนอในเรื่องญัตตินี้มาว่า รัฐบาลไม่สามารถจะ รักษาความสงบเรียบร้อยได้นั้น ข้าพเจ้ารู้สึกเห็นด้วยคือ ข้าพเจ้าจะชี้แจงใน สภานี้ทราบว่า ... การปราบปรามโจรผู้ร้ายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง มหาดไทย นั้น ข้าพเจ้าเห็นว่า ยังไม่มีทางที่จะรัดกุมพอ ข้าพเจ้าฟังดูวิธีการ ปราบปรามของท่าน เท่าที่ฟังดูคล้ายกับว่า มีผู้ร้ายที่ไหนตำรวจก็ไปที่นั้น ความจริงท่านควรจะวางแผนการณปราบปรามโดยถือหลักทั่วๆ ไปอย่างกว้างๆ ไม่เฉพาะเจาะจงว่าท่านจะปราบที่ไหนก็ส่งไปที่นั้น ... ข้าพเจ้าอยากฟังท่าน รัฐมนตรีว่าการกระทรวง มหาดไทยแถลงตอบข้อที่ข้าพเจ้าเสนอมานี้ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 65-66)

ตัวอย่างคำอภิปรายของฝ่ายเป็นกลาง

ส.ส. ผู้อภิปรายแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นกลาง มีดังนี้ เช่น นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร นายประมวล กุลมาตย์ เป็นต้น ผู้วิจยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของนายประมวล กุลมาตย์ ส.ส. ชุมพร เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

¹¹เป็นตัวอย่างเฉพาะช่วงที่เริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย เส้นพาดดำมีไว้เพื่อ แบ่งระหว่างช่วงเริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย

ในการที่ฝ่ายค้านได้เสนอเปิดอภิปรายทั่วไปในวันนี้ ก็เพื่อต้องการทราบข้อเท็จจริงจากฝ่ายรัฐบาลว่า ในขณะที่ได้บริหารราชการบ้านเมืองมาในเวลาเท่านี้แล้ว ยังผล ให้แก่ประชาชนเพียงใดบ้าง เป็นธรรมดาอยู่เอง ที่ฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาลจะต้องปะทะกันตามธรรมเนียมของการปกครองในระบบประชาธิปไตย ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นฝ่ายเป็นกลางหรืออีกนัยหนึ่งเป็นฝ่ายอิสระหรือท่านสมาชิกผู้ใดจะเรียกอย่างไรก็ตามเถอะ แต่ข้าพเจ้ารู้สึกท้อใจในการทำของพรรคประชาธิปัตย์และรู้สึกท้อใจในการทำของรัฐบาล ที่ยินดีให้ความเสนอสนองมาโต้ตอบคารมกันในสภาในวันนี้ และที่ข้าพเจ้าได้ยืนยัน¹² มาพูดนี้ ก็เพื่อจะแถลงเหตุผลด้วยเป็นกลางอย่างเที่ยงธรรม .../เรื่องที่ข้าพเจ้ากล่าวมานี้จะเป็นจริงหรือเท็จอย่างไรก็ตาม แต่ว่าข้าพเจ้าขอเรียนให้ท่านรัฐมนตรีมหาดไทยทราบไว้ในสภานี้ด้วย (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 72-74)

หรือคำอภิปรายของ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ส.ส. จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีอภิปรายกันเรื่องปัญหาเศรษฐกิจ จึงขอร่วมอภิปรายในฐานะที่มีแนวคิดเศรษฐกิจเป็นสังคมนิยมเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

ข้าพเจ้าขอถือโอกาสอภิปรายในปัญหาเศรษฐกิจ ไม่ใช่ในฐานะที่เป็นสมาชิกพรรคฝ่ายค้านหรือเป็นฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล หรือจะเป็นสมาชิกพรรคเบ็ดเตล็ดอย่างที่ขุนคตฤทธิฯ ว่านั่น แต่ข้าพเจ้าขอเรียนให้ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายทราบว่า¹³ การอภิปรายต่อไปนี้เป็นทัศนะของพรรคคอมมิวนิสต์ไทย .../เพราะฉะนั้น เพื่อรวบรัดและเพื่อไม่ให้เสียเวลา ข้าพเจ้าจึงขอฝากความคิดเห็น ขอให้รัฐบาลแก้ไขสนธิสัญญาสมบูรณแบบและสิ่งอื่นที่เป็นข้อผิดพลาดสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ดังที่ได้พูดกันพิจารณานานมาแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าหากว่า ทางฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ยังไม่ถือเป็นสาระ สำคัญในการที่จะให้แก้ไขสัญญาสมบูรณแบบแต่ตรงกันข้ามยังคิดในทางที่จะให้ปฏิบัติทางสัญญา สมบูรณแบบอยู่อย่างเคร่งครัด

¹²เป็นตัวอย่างเฉพาะช่วงที่เริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย เส้นพาดดำมีไว้เพื่อแบ่งระหว่างช่วงเริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย

¹³เป็นตัวอย่างเฉพาะช่วงที่เริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย เส้นพาดดำมีไว้เพื่อแบ่งระหว่างช่วงเริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย

แล้ว ข้าพเจ้าคิดว่า นั่นไม่ใช่ เป็นวิธีทางที่จะให้การเศรษฐกิจของเราฟื้นฟูได้ นี้
ข้าพเจ้าขอให้รัฐบาลปฏิบัติอย่างนี้ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 542-544)

โดยสรุป การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้มีผู้อภิปราย 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายรัฐบาล คือ
คณะรัฐมนตรี ฝ่ายค้านคือ ส.ส. เฉพาะพรรคประชาธิปัตย์ และฝ่ายอิสระ ซึ่งมี 3 กลุ่มย่อย คือ
ส.ส. ผู้สนับสนุนฝ่ายรัฐบาล ส.ส. ผู้สนับสนุนฝ่ายค้าน และส.ส. ฝ่ายเป็นกลาง ซึ่งการอภิปรายที่
มีลักษณะเช่นนี้ กล่าวคือ มีผู้อภิปรายถึง 3 ฝ่ายไม่พบในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี
พ.ศ. 2522 และไม่พบในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 เช่นเดียวกัน

9.4.3 โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปราย

โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ มี 2 ส่วน คือ
การแจ้งหัวเรื่องและเนื้อเรื่อง ซึ่งแตกต่างไปจากผลการศึกษาของอภิญญา คำยา (2541); สาวิตรี
คทวณิช (Savitri Gadavanij, 2002) และนพพร มีเสียงศรี (2547) ซึ่งพบว่า โครงสร้างทางภาษา
ของคำอภิปรายในสภาฯ มี 4 ส่วนคือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย ผล
การศึกษาที่แตกต่างกันดังกล่าว จึงดูราวกับว่า ผลการศึกษานี้แตกต่างจากผลการศึกษาของ
วิทยานิพนธ์ทั้ง 3 เรื่องข้างต้น แต่อันที่จริงแล้ว ผลการศึกษานี้ของผู้วิจัยไม่ได้แตกต่างจาก
ผลการศึกษาของวิทยานิพนธ์ทั้ง 3 เรื่องข้างต้นแต่อย่างใด เพราะ การศึกษาของวิทยานิพนธ์ทั้ง
3 เล่มดังกล่าว ใช้ข้อมูลการอภิปรายทั่วไป ซึ่งอยู่ในยุคปัจจุบัน¹⁴ ส่วนการศึกษานี้เป็นการ
อภิปรายทั่วไป ในปี พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่แตกต่างกันประมาณ 58 ปี

เนื่องจากโครงสร้างทางภาษาของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ มี 2 ส่วน
ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ ออกเป็น 2 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

9.4.3.1 การแจ้งหัวเรื่อง

9.4.3.2 เนื้อเรื่อง

9.4.3.1 การแจ้งหัวเรื่อง การอภิปรายทั่วไป ในปี พ.ศ. 2490 การได้รับอนุญาต
ให้อภิปรายได้จะมี 2 ลักษณะคือ ในลักษณะแรกประธานสภาฯ เรียกชื่อหรือชี้ให้อภิปราย
ลักษณะที่สอง ได้มีการจัดลำดับตัวอภิปรายไว้เรียบร้อยแล้ว โดย พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์
นายกรัฐมนตรี กับนายควง อภัยวงศ์ได้ตกลงกับประธานสภาฯ ไว้เรียบร้อยแล้วก่อนที่จะมีการ

¹⁴ดูรายละเอียดในบทที่ 3 หัวข้อย่อย 3.2.2 ความเป็นมาของการอภิปรายทั่วไป

อภิปรายในวันนั้น อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะได้รับสิทธิให้อภิปรายได้ในลักษณะใด เมื่อได้รับอนุญาตให้อภิปรายได้ ส.ส. ผู้อภิปรายส่วนใหญ่ ไม่กล่าวทักทายท่านประธานสภาฯ แต่จะอภิปรายเกริ่นนำเพื่อจะเข้าประเด็นเลย ดังเช่น การอภิปรายของนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งอภิปรายเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ประเด็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจนี้ เริ่มประชุมกันมาตั้งแต่เวลา 20.40 น. ของวันอังคารที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 การอภิปรายประเด็นนี้ใช้เวลาทั้งวันพุธที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ต่อเนื่องมาจนถึงช่วงเวลาประชุมหลังจากพักรับประทานอาหารกลางวันของวันพฤหัสบดีที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 นายควง อภัยวงศ์ จึงขออภิปรายดังนี้

ข้าพเจ้าได้เป็นผู้เสนอญัตตินี้และได้นั่งฟังในข้อ 3 นี้มานานแล้ว ก็รู้สึกอึดอัดใจ เพราะอะไร ถ้าเราจะเปรียบกับ 3 ก็ว่ายากทักทายกันแล้ว มันเพียงดีช่วงๆ แล้วไม่ได้รับกันสักที ที่ท่านนายกฯ หลายเพลงนั้น มัวแต่กักด่านเท่านั้น ข้าพเจ้ารู้สึกอึดอัดอยากจะให้เข้าประเด็นเสียที ข้าพเจ้าเห็นว่าอย่างนั้น ที่เราพูดนี้เป็นข้อเท็จจริง ที่เถียงกันอยู่นี้ แต่ครั้นจะไม่ปล่อยให้สมาชิกได้กล่าวข้อเท็จจริงกันบ้างแล้ว ในการที่ข้าพเจ้าแถลงเปิดอภิปรายก็อยากจะให้รัฐบาลเคลียร์ตัวเองเสียที สมาชิกข้อใจอะไรก็ว่ากันไป ที่นี้เห็นว่า พูดกันนานเต็มที¹⁵ แล้วขอให้เข้าประเด็นที่เสียที .../เรื่องมันเป็นอย่างนี้ แล้วต่อมาก็เรื่องของกินนี้ ข้าพเจ้าก็ได้พูดแล้ว เพราะฉะนั้นที่ข้าพเจ้าพูดมานี้ ก็เพื่อที่จะได้ให้เป็นหนทางที่ จะนำให้สมาชิกที่ได้เถียงกันอย่างนี้แล้วจะได้ไปโต้เถียงกันอย่างอื่น (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 496-504)

เมื่อนายควงอภิปรายจบลง นายวิลาศ โอสถานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เป็นผู้อภิปรายคนต่อมาโดยมีข้อความเริ่มต้นดังนี้

ข้าพเจ้าก็รอมานานแล้ว ที่จะให้เข้าประเด็น เพราะว่าประเด็นนี้ เป็นประเด็นอย่างหนักในเรื่องข้าว และข้าพเจ้าได้พยายามชี้แจงมาเป็นเวลานาน ก็เพื่อให้ท่านมวลสมาชิกเข้าใจในเรื่องข้าว เพราะข้าพเจ้าสงสัย และสนใจอยู่แล้วว่า ท่านหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านคงเล่นงานข้าพเจ้าเป็นแน่ เพราะการเปิดอภิปรายในข้อนี้ มองดูตามคำ ที่ฝ่ายค้านเขียนมานั้น ก็ดูจะมุ่งหมายถึงกระทรวงพาณิชย์

¹⁵ เป็นตัวอย่างเฉพาะช่วงที่เริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย เส้นพาดดำมีไว้เพื่อแบ่งระหว่างช่วงเริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย

ข้าพเจ้าได้แก้ตัวและรับทัณฑ์ และพุดจาในเรื่องการร้องขำนี้นี้มาเป็นเวลา ¹⁶
 2 ครั้งแล้ว .../เรื่องข้าพเจ้าขอจบ อย่างที่อธิบายท่านคงแล้ว ถ้าท่านว่าง
 ไปที่กระทรวงพาณิชย์ในวันหลังแล้วคุยกันใหม่ และชี้แจงกันโดยละเอียดกว่านี้
 ข้าพเจ้าก็จะมีความยินดีเป็นอันมาก (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 505-521)

อย่างไรก็ดี ในการอภิปรายของ ส.ส. บางท่าน ก็มีลักษณะการแนะนำตัวเองบ้างแล้ว
 เช่น คำอภิปรายของขุนคณฤศศึกษากร ส.ส. จังหวัดนครราชสีมา พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งได้เริ่ม
 อภิปรายญัตติข้อที่ 7 ในเรื่องการศึกษาดังนี้

ข้าพเจ้าขุนคณฤศศึกษากร ในนามแห่งพรรคประชาธิปัตย์ ขอเสนอเปิดอภิปราย
 ทั่วไปในนโยบายการศึกษา เกี่ยวกับการศึกษาของชาติ ข้าพเจ้าขอแถลงข้อหา
 ตามประเด็นที่ว่า ในทางการศึกษาของชาติรัฐบาลนี้ ก็ได้ปรับปรุงและดำเนิน
 การตามนโยบายที่แถลงไว้ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 824)

อนึ่ง ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ถ้าผู้อภิปรายเป็นฝ่ายที่เป็นกลางและได้รับ
 อนุญาตให้อภิปรายได้ ก็มักจะกล่าวขอบคุณประธานสภาฯ ก่อนที่จะอภิปราย ยกตัวอย่างเช่น
 คำอภิปรายของนายกว้าง ทองทวี ส.ส. จังหวัดมหาสารคาม ดังนี้ “ข้าพเจ้ารู้สึกขอบพระคุณที่
 ท่านประธานให้โอกาสข้าพเจ้าพุด ในการที่ข้าพเจ้าได้พุดในวันนี้นั้น พุดถึงตามหลักแล้ว ท่าน
 ประธาน 3 วันมาแล้ว ข้าพเจ้าไม่มีโอกาส” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 288)

หรือคำอภิปรายของนายชื่น อยู่ถาวร ส.ส. จังหวัดอ่างทอง ดังนี้ “ข้าพเจ้ารู้สึกขอบคุ
 ทานประธานสภาเป็นอย่างมาก ที่ให้โอกาสดกับข้าพเจ้าพุดในวันนี้ ข้าพเจ้าได้พยายาม ที่จะพุด
 มาหลายวันแล้ว เพิ่งจะมีโอกาสในวันนี้” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 321)

สำหรับในตัวของความหมายของการแจ้งหัวเรื่องแล้ว การแจ้งหัวเรื่องคือ ข้อความที่
 กล่าวว่า ผู้อภิปรายต้องการจะอภิปรายในเรื่องหรือประเด็นใดบ้าง ในการอภิปรายทั่วไปฯ ในปี
 พ.ศ. 2490 นี้ไม่มีส่วนที่เป็นการขึ้นต้น ดังนั้น เมื่อผู้อภิปรายได้รับอนุญาตจากประธานสภาฯ
 หรือเมื่อถึงลำดับที่ตนเองจะได้อภิปรายเนื่องจากการจัดลำดับไว้แล้ว ก็จะลุกขึ้น และเดินมา
 อภิปรายยังไม่โครโฟนที่ตั้งไว้ และอภิปรายเข้าเนื้อเรื่องโดยทันที นอกจากคำอภิปรายของนายคง

¹⁶ เป็นตัวอย่างเฉพาะช่วงที่เริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย เส้นพาดคำมีไว้เพื่อ
 แบ่งระหว่างช่วงเริ่มต้นและช่วงสิ้นสุดคำอภิปราย

อภัยวงศ์กับนายวิลาศ ไสงานนท์ ที่ยกตัวอย่างไปแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเพิ่มเติมดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 คำอภิปรายของนายสุจิตร หิรัญพฤกษ์ ส.ส. จังหวัดปทุมธานี

นายสุจิตร หิรัญพฤกษ์เป็นผู้อภิปรายฝ่ายเป็นกลาง ซึ่งอภิปรายสนับสนุนรัฐบาล หลังจากที่ฝ่ายค้านกับคณะรัฐบาลได้ตอบกันในประเด็นญัตติข้อที่ 4 ซึ่งมีความว่า “ในการต่างประเทศนั้นไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้” ไปฝ่ายละ 2-3 คนแล้ว ประธานสภาฯ จึงอนุญาตให้ผู้อภิปรายฝ่ายเป็นกลางได้มีโอกาสอภิปรายบ้าง ในกลุ่มผู้ยกมือขออภิปรายนั้น ปรากฏว่าประธานสภาฯ ได้อนุญาตให้นายสุจิตร หิรัญพฤกษ์ เป็นผู้อภิปราย นายสุจิตร หิรัญพฤกษ์ได้เริ่มต้นการแจ้งหัวเรื่องไว้ดังนี้

ที่ข้าพเจ้าลุกขึ้นมาอภิปรายในวันนี้ ก็มีใจเจตนาจะมาค้านญัตติของพรรค¹⁷
ประชาธิปไตย ซึ่งได้เปิดอภิปรายทั่วไปในครั้งนี้เป็นส่วนรวม/ข้าพเจ้าไม่เห็น
 ด้วยกับญัตติข้อ 4 นี้ เพราะว่า... (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 596-597)

ข้อความที่ว่า “ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับญัตติข้อ 4 นี้ เพราะว่า...” เป็นส่วนที่เริ่มต้นของเนื้อเรื่อง ส่วนคำอภิปรายก่อนหน้านี้ เป็นส่วนของการแจ้งหัวเรื่อง

ตัวอย่างที่ 2 คำอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

ในประเด็นเดียวกันนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชได้ขออภิปรายด้วย ดังมีคำอภิปรายส่วนที่เป็นการแจ้งหัวเรื่อง ดังนี้

เมื่อระหว่างพักประชุมนี้ ผมออกไปรับประทานอาหารข้างนอก แล้วได้ยินชาวบ้านเขาพูดกันว่า เมื่อคืนนี้ ท่านนายกรัฐมนตรีพูดดีเหลือเกิน ทำอย่างไรถึงจะได้ยิน คุณคึกฤทธิ์ท่านแก่ ท่านนายกเป็นผู้แทน ก็ต้องตามใจชาวบ้าน เขาเหนื่อย ขอประทานโทษนะครับ และด้วยความเคารพในตัวท่านประธาน พร้อมด้วยเจตนาที่จะร่วมมือกับท่านประธานในการรักษาข้อบังคับ ผมจะต้องขอประทานโทษ ที่จะ ต้องพูดเร็วสักหน่อยเพื่อให้ทันเวลา เพราะมีเรื่องที่จะต้องพูดมาก แต่สังเกตจากสายตาท่านประธาน รู้สึกว่า เมตตากรุณาผมมาก ถ้า¹⁸
เกินเลยอย่างไร ก็โปรดกรุณาสักหน่อย/ที่นี้ทางญัตติของทางผมและพวกที่ ...
 (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 612)

¹⁷เส้นพาดสีดำเป็นที่เส้นแบ่งระหว่างการแจ้งหัวเรื่องกับเนื้อเรื่อง

¹⁸เส้นพาดสีดำเป็นที่เส้นแบ่งระหว่างการแจ้งหัวเรื่องกับเนื้อเรื่อง

ข้อความที่ว่า “ที่นี้ทางญาติของทางผมและพวกที่...” เป็นส่วนที่เริ่มต้นของเนื้อเรื่อง ส่วนคำอธิบายก่อนหน้านั้น เป็นส่วนของการแจ้งหัวเรื่อง

จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนจากช่วงการแจ้งหัวเรื่องไปเป็นเนื้อเรื่องนั้น ส่วนใหญ่ผู้อธิบายจะใช้ข้อความที่เป็นการบอกกล่าวตรงๆ ไปยังผู้ฟังเป็นเครื่องหมาย (marker) ตัวอย่างของคำอธิบายที่เปลี่ยนจากการแจ้ง หัวเรื่องไปเป็นเนื้อเรื่อง นอกจากที่ได้ยกตัวอย่างไปแล้ว ก็เช่น

“ต่อไปนี้ ข้าพเจ้าจะได้แถลงเข้าประเด็น การที่รัฐบาล...” (บันทึกคำอธิบายฯ, 2490, น. 554)

“ข้าพเจ้าขออธิบายสนับสนุนให้เหตุผลข้อเท็จจริงเพื่อประกอบข้อหานี้ ดังต่อไปนี้...” (บันทึกคำอธิบายฯ, 2490, น. 658)

9.4.3.2 เนื้อเรื่อง ลักษณะของคำอธิบายในการอธิบายครั้งนี้เป็นการอธิบาย (explanation) กล่าวคือ ส.ส. ฝ่ายค้านจะใช้การซักถามเพื่อต้องการคำตอบชี้แจงจากคณะรัฐมนตรีในการซักถามนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านจะยกตัวอย่างประกอบ โดยนำมาจากเหตุการณ์ทางการเมือง การซักถามและมีเหตุผลสนับสนุนอย่างนี้ ถือได้ว่า เป็นการให้เหตุผลรูปแบบหนึ่ง เมื่อรัฐบาลตอบชี้แจงข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านและนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาเป็นเหตุผลสนับสนุนก็ถือว่า เป็นการให้เหตุผลเช่นเดียวกัน

การที่ ส.ส. ผู้อธิบายในการอธิบายทั่วไปๆ ครั้งนี้ ใช้การซักถามและการตอบชี้แจงก็เป็นเพราะว่า ส.ส. ส่วนใหญ่คุ้นเคยอยู่กับการตั้งกระทู้ถามกับการตอบกระทู้ถาม และการอธิบายปกติในสภาฯ เช่น การพิจารณาออกกฎหมาย ฯลฯ เป็นต้น จึงได้นำวิธีการที่คุ้นเคยกันมาใช้ในการอธิบายทั่วไป ด้วย ดังคำอธิบายของหลวงอรรถพรพิศาล ส.ส. จังหวัดตราด ซึ่งวิจารณ์คำอธิบายของนายควง อภัยวงศ์ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

ข้าพเจ้าฟังๆ ก็เพลินไป ในเรื่องญัตตินี้ ตามที่ผู้อธิบายนั้น คงจะได้เป็นการเปิดอธิบายทั่วไป เพราะเหตุว่า อธิบายเป็นกระทู้ถามก็มี เช่น ท่านควง หัวหน้า พรรคเป็นกระทู้ถามไปแล้ว การอ่อนน้อม ขอตั้งข้อสังเกต หรือขอความกรุณารัฐบาล เสียเวลาเปล่าๆ แล้วประเด็น ก็ไม่มีถึงเลย (บันทึกคำอธิบายฯ, 2490, น. 904)

คำอธิบายของนายควง อภัยวงศ์ดังกล่าวมานั้น ก็สอดคล้องกับคำอธิบายนายจำลอง ดาวเรือง รัฐมนตรี ซึ่งอธิบายไว้ในวันเดียว กันนี้ว่า

ในการจัดการดำเนินนโยบายนั้น ยังไม่มีท่านสมาชิกผู้ใด ชี้แจงไปว่าผิดข้อไหนอย่างไร จนเป็นการเสียหายให้สมาชิกฝ่ายค้าน เปิดอธิบายทั่วไปในนโยบาย

ของรัฐบาลด้วยเหตุใด ข้าพเจ้าฟังมาแล้วก็ยังไม่เห็น แล้วได้มีการอภิปรายไปมากมาย พุดกันไปพุดกันมาเป็นการอภิปรายทำนองตั้งกระทู้ถามคล้ายกับอธิบายหลักวิชา (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 915)

นอกจากนั้นแล้ว การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ส.ส. มักจะอภิปรายออกนอกประเด็นกันเป็นส่วนใหญ่ ยกตัวอย่างเช่น ประเด็นเศรษฐกิจ ส.ส. ได้อภิปรายกัน โดยไม่เข้าประเด็นกันเป็นเวลาเกือบ 2 วันเต็ม การที่คำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ออกนอกประเด็นไปเป็นจำนวนมาก ก็เพราะรูปแบบของคำอภิปรายเป็นการซักถาม-การตอบคำชี้แจง กล่าวคือ เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านตั้งข้อซักถามไปแล้ว และฝ่ายรัฐบาลตอบชี้แจงมาแล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านก็อาจจะโต้แย้งคำตอบชี้แจงบ้าง และก็จะถามไปถึงเรื่องอื่นๆ ด้วย

ลักษณะของคำอภิปรายที่พบอีกประการหนึ่งก็คือ หลังจากฝ่ายรัฐบาลชี้แจงแล้ว ส.ส. ฝ่ายอิสระหรือ ส.ส. ฝ่ายค้านคนอื่นๆ ก็สามารถที่จะซักถามไปถึงเรื่องอื่นๆ ที่ผู้อภิปรายคนนั้นเห็นว่า ยังมีความเกี่ยวข้องกับข้อซักถามได้อีกด้วย จึงทำให้การอภิปรายนั้น นอกจากจะนอกประเด็นแล้ว ก็ยังซ้ำกันอีกด้วย ดังคำพูดของนายพิง ศรีจันทร์ ประธานสภาฯ เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้ “แต่การอภิปรายของบรรดาสมาชิก ผู้ค้านและผู้สนับสนุนทั้งหลายนั้น ได้อภิปรายกันในเรื่องซ้ำๆ ซากๆ พุดแล้วพุดอีกในเรื่องเดียวกัน” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 602)

การอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2490 นี้ เมื่อจะจบคำอภิปราย ผู้อภิปรายก็จะจบคำอภิปรายโดยไม่มีการสรุป และไม่มีการขอบคุณประธานดังเช่นการอภิปรายในยุคปัจจุบัน

โดยสรุป การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 1-16 รัฐสภายังไม่ได้สร้างรูปแบบในการอภิปรายอย่างเป็นทางการ ดังนั้น ในการเริ่มต้นคำอภิปรายหรือจะสิ้นสุดคำอภิปรายอย่างใดก็ได้ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ นับได้ว่าเป็นครั้งแรกที่มีการอภิปรายอย่างเป็นระบบและได้ผลจริงจังในทางปฏิบัติ ส.ส. ทั้งสภาฯ ได้มีโอกาสลองผิดลองถูกในการปฏิบัติงานตามอำนาจที่ได้รับมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ได้ทดลองใช้มาแล้ว 15 ครั้งก่อนหน้านี้ รูปแบบของการอภิปรายเป็นการซักถามและตอบชี้แจง ซึ่งมีลักษณะเป็นการอธิบาย การใช้เหตุผลในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ จึงเป็นการใช้เหตุผลของการอธิบาย การอภิปรายจำนวน 8 วันนั้น เนื้อหาที่อภิปรายกันตามญัตติ 8 ข้อ จึงมีไม่มากนัก การที่ต้องใช้เวลาในการประชุมเป็นจำนวนมาก เนื่องจากประธานสภาฯ เห็นว่า เป็นการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งแรก ที่ได้อภิปรายกันอย่างจริงจัง และมีการถ่ายทอดผ่านวิทยุกระจายเสียง ประธานสภาฯ จึงเปิดโอกาสให้อภิปรายกันอย่างเต็มที่ คำอภิปรายส่วนใหญ่เป็นคำอภิปรายที่ซ้ำๆ กัน และคำอภิปรายโดยภาพรวมทั้งหมด เป็นการอภิปรายที่ออกนอกประเด็น

9.5 ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ในการที่วิเคราะห์ ประเมิน และตัดสินว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐบาลปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility) หรือไม่ อย่างไร? จะต้องพิจารณาจากเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. จำนวน 3 ข้อ ดังนี้คือ

1) ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล แต่ถ้าเป็น ข้อโต้ตอบการกล่าวหาต้องมีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

2) คำอภิปรายต้องเป็น “ความจริง”

3) คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การอภิปรายทั่วไป ครึ่งนี้ คำอภิปรายที่เป็นของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐบาลมีไม่มากนัก ในการเสนอผลการศึกษาในหัวข้อนี้ จึงจะรวมการใช้เหตุผลของ ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่ายไว้ในข้อเดียวกัน สำหรับเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ที่เหลือ ก็จะเสนอผลการศึกษาเป็นหัวข้อย่อยแยกจากกัน สำหรับหัวข้อสุดท้ายจะเป็นการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 5 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

9.5.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของคำอภิปรายของ ส.ส.

9.5.2 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล

9.5.3 คำอภิปรายกับ “ความจริง”

9.5.4 คำอภิปรายกับระเบียบข้อบังคับ

9.5.5 คำอภิปรายกับความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility)

9.5.1 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของคำอภิปรายของ ส.ส.¹⁹

เนื่องจากรูปแบบของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป ครึ่งนี้ เป็นการซักถามและการตอบชี้แจง ซึ่งเมื่อพิจารณาในทางตรรกวิทยาแล้วเป็นการอธิบาย ไม่ใช่เป็นการอ้างเหตุผล ดังนั้น ผู้วิจัยต้องเปลี่ยนแปลงศัพท์บางส่วนของเกณฑ์ ดังกล่าวนี้อยู่ เพื่อให้ตรงกับความหมายที่แท้จริง ดังนี้

ข้อกล่าวหา เปลี่ยนเป็น ข้อซักถาม

¹⁹โปรดดูรายละเอียดใน “บทที่ 7 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ” ประกอบ

ข้อได้ตอบการกล่าวหา เปลี่ยนเป็น คำตอบชี้แจงข้อซักถาม
 หลักฐานสนับสนุน เปลี่ยนเป็น เหตุผลสนับสนุน
 จากที่กล่าวมาข้างต้น เกณฑ์การวัดความรับผิดชอบของคำอภิปรายของ ส.ส.

ฝ่ายค้านจึงเปลี่ยนแปลงไป ดังนี้คือ

1) ข้อซักถามต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)

ของคณะรัฐบาล

2) คำอภิปรายต้องเป็น “ความจริง”

3) คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุม

จะเห็นได้ว่า เกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านเปลี่ยนแปลงไป
 เฉพาะข้อที่ 1 เท่านั้น โดยมีรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “ข้อซักถามต้องอยู่ในขอบเขต
 ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล” นั้น ในการวิเคราะห์ว่า
 ข้อซักถามนั้น อยู่ หรือ ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบฯ ดังกล่าว หรือไม่? ผู้วิจัยจะใช้ “เกณฑ์
 วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถาม” เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์

เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถามดังกล่าวมี 3 ข้อ ดังนี้คือ

1) สาเหตุของความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรือ
 อาจเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ

2) ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในคณะรัฐบาล ข้าราชการการเมือง หรือข้าราชการประจำ
 ผู้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐบาลนั้น

3) ผลของความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการกระทำความผิดต้องเป็น
 ความเสียหายที่ร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน

ในกรณีที่ ข้อซักถามอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)
 ของคณะรัฐบาล ผู้วิจัยก็ต้องวิเคราะห์ต่อไปว่า เหตุผลสนับสนุนของข้อซักถามเป็นเหตุผลสนับสนุน
 ที่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่?

เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีมี 3 ข้อ ดังนี้คือ

1) เหตุผลสนับสนุนต้องเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อซักถาม

2) เหตุผลสนับสนุนต้องยอมรับได้

3) เหตุผลสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน

เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีจำนวน 3 ข้อดังกล่าว เกณฑ์ข้อที่ 1 กับข้อที่ 2 มีเกณฑ์ย่อย
 เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ดังนี้คือ

ในการที่จะวิเคราะห์ว่า เหตุผลสนับสนุนเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อซักถามหรือไม่? จะใช้ “เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุน” เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ “เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุน” กับ “เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถาม” มีจำนวน 3 ข้อเท่ากัน และมีเนื้อความเหมือนกัน แต่ทำหน้าที่ต่างกัน

ในการที่จะวิเคราะห์ว่า เหตุผลสนับสนุนยอมรับได้หรือไม่? จะใช้ “เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของเหตุผลสนับสนุน” เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ “เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของเหตุผลสนับสนุน” มีจำนวน 6 ข้อดังนี้

1) กรณีที่เหตุผลสนับสนุนนั้น มี 2 หน้าก็คือ ทำหน้าที่สนับสนุนข้อซักถามที่อยู่ในระดับสูงกว่า และยังทำหน้าที่เป็นข้อซักถาม ซึ่งต้องการเหตุผลสนับสนุนย่อยอีกด้วย เมื่อเหตุผลสนับสนุนย่อยนั้นสมเหตุสมผล เหตุผลสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

2) เหตุผลสนับสนุนนั้น ผู้ซักถาม/ผู้ตอบชี้แจง หรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง เหตุผลสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

3) เหตุผลสนับสนุนนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

4) เหตุผลสนับสนุนนั้นได้รับความยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

5) เหตุผลสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

6) เหตุผลสนับสนุนนั้นไม่เป็นเหตุผลวิบัติ

ด้วยเหตุผลเดียวกันกับที่กล่าวมาข้างต้น เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของคณะรัฐบาล ข้อที่ 1 ก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยดังนี้คือ

คำตอบชี้แจงข้อซักถามต้องมีเจตนาได้ตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ในการวิเคราะห์ ว่า คำตอบชี้แจงข้อซักถามมีเจตนาได้ตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านหรือไม่? ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีการเชื่อมโยงความ และ ทฤษฎีความเกี่ยวโยงเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ซึ่งจะพิจารณาบริบททางภาษา (linguistic context) กับบริบททางสถานการณ์ (situation context) เข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ด้วย

ในกรณีที่พบว่า คำตอบชี้แจงข้อซักถาม มีเจตนาได้ตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ผู้วิจัยก็จะวิเคราะห์ต่อไปว่า เหตุผลสนับสนุนของคำตอบชี้แจงข้อซักถาม ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีจำนวน 3 ข้อหรือไม่? การวิเคราะห์ก็เป็นเช่นเดียวกับการวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

9.5.2 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า คำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป ครึ่งนี้ ส่วนใหญ่จะซ้ำกัน และออกนอกประเด็น ดังนั้น คำอภิปรายที่เป็นของ ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลจึงมีไม่มากนัก และเนื่องจากญัตติฯ ได้เสนอออกเป็นข้อๆ จำนวน 8 ข้อ ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อย่อยออกตามญัตติฯ จำนวน 8 ข้อ ดังนี้คือ

9.5.2.1 รัฐบาลไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้

9.5.2.2 รัฐบาลไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ฐานะการคลังล้มเหลวลงทุกทาง

9.5.2.3 ในทางเศรษฐกิจ รัฐบาลได้ดำเนินการเศรษฐกิจผิดพลาดไม่เหมาะสมแก่ภาวะการณ์ปัจจุบัน เป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ

9.5.2.4 การต่างประเทศ รัฐบาลไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้

9.5.2.5 รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน

9.5.2.6 รัฐบาลไม่สามารถรักษาฐานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ทำให้ข้าราชการขาดกำลังใจที่จะปฏิบัติราชการ

9.5.2.7 ในทางการศึกษาของชาติ รัฐบาลนี้ก็ไม่ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้

9.5.2.8 รัฐบาลไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่าในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด

9.5.2.1 รัฐบาลไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะเสนอผลการศึกษาออกเป็น 2 หัวข้อ คือ หัวข้อแรกจะเป็นข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคำตอบชี้แจงของคณะรัฐบาลรวมเป็นหัวข้อเดียวกัน เนื่องจากมีเนื้อความไม่มากนัก และเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์การใช้เหตุผล หัวข้อที่สองจะเป็นการวิเคราะห์ของผู้วิจัย แต่อย่างไรก็ดี เมื่อคำนึงถึงความรู้ ความเข้าใจของผู้อ่านหรือผู้รับสาร ซึ่งไม่ได้ร่วมศึกษาวิเคราะห์กับผู้วิจัยด้วย ผู้วิจัยจึงจะนำเสนอบริบทของสถานการณ์เท่าที่จำเป็น เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้รับสารมีความเข้าใจการผลการศึกษาคำครั้งนี้ได้ง่าย สะดวก และใช้ความพยายาม (processing effect) น้อยที่สุด ตามหลักของทฤษฎีความเกี่ยวข้อง ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อ ย่อย ดังนี้คือ

- 1) บริบทของสถานการณ์
- 2) ข้อซักถาม/คำตอบชี้แจง
- 3) ผลการวิเคราะห์

1) บริบทของสถานการณ์

อันที่จริงแล้ว คดีอาชญากรรม ตั้งแต่สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง น่าจะมีเป็นจำนวนมากเพราะหลัก 6 ประการของคณะราษฎรนั้น ถึงกับกำหนดไว้ในข้อ 2 ว่า “จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก” ดังนั้น เมื่อเกิดสงครามขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2485-2488 ก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่า คดีอาชญากรรมคงจะมีมากขึ้น

สำหรับเหตุการณ์ภายในประเทศหลังสงครามนั้น รัฐบาลต้องประสบกับปัญหาการปราบปรามโจรผู้ร้ายประเภทเสือปล้น เช่น เสือฝ่าย เสือดำ เสือใบ และเสือมเหศวร ที่ออกปล้นสะดมประชาชนเป็นประจำ ในจังหวัดแถบภาคกลางของประเทศ เช่น ราชบุรี สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี เป็นต้น โดยเฉพาะที่หมู่บ้านกอไผ่ อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ประชาชนเป็นโจรเกือบทั้งหมู่บ้าน ซึ่งสื่อมวลชนเรียกชื่อโจรกลุ่มนี้ว่า “โจรบ้านกอไผ่” นอกจากนั้น ในทางภาคใต้ก็มีโจรสลัด เช่น สลัดตะรุเตา เป็นต้น (สุชิน ตันติกุล, 2490, น. 41-42)

น้อย อินทนนท์ได้บรรยายสภาพเหตุการณ์ในช่วงเวลานั้นไว้ดังนี้

ในระยะต้นปีนี้แต่ละวัน ท่านจะได้พบคดีปล้นอย่างอุกฉกรรจ์ ปรากฏขึ้นในแหล่งต่างๆ กัน และแม้ในพระนครเอง ...ขณะนี้ แม้ภาวะในการครองชีพและชีวิตประจำวันจะเต็มไปด้วยความอดคัดคับแคบ ความหวาดกลัว ซึ่งเป็นภัยอันยิ่งใหญ่ แก่จิตใจมนุษย์ ก็ครอบคลุมอยู่เหนือศีรษะของประชาชนพลเมืองทั่วไป คุณความดีประชาชนพลเมือง เสียยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด จนไม่มีกะจิตกะใจในการที่จะทำมาหากิน หากปล่อยกันให้อยู่ในภาวะเช่นนี้นานไป ก็ไม่มีที่สงสัยว่า สมัยของบ้านแตกสาแหรกขาด สมัยของบ้านเมืองไม่มีชื่อมีแป ย่อมจะมาถึงประชาชน จะหวังพึ่งใครไม่ได้ นอกจากตัวของตัวเองเท่านั้น

ทางราชการ อาจจะทำให้ความอุ่นใจในวาทะ ซึ่งรับรองแล้วรับรองเล่าในการปราบโจรผู้ร้ายให้ราบคาบไป แต่เท่าที่ได้ปรากฏมาแล้ว การปราบที่ได้กระทำไป เป็นการริดกึ่งกันมากกว่าจะถอนราก ฉะนั้น จึงไม่ได้ผลจริงจัง นอกจากส่งปราบคาบชั่วคราว แล้วก็อกงามขึ้น (สุชิน ตันติกุล, 2490, น. 44 อ้างถึงใน น้อย อินทนนท์, 2490)

ข้อซักถามในประเด็นนี้ เกี่ยวข้องนโยบายของรัฐบาล ซึ่งนโยบายที่เกี่ยวกับ
ความสงบเรียบร้อยภายใน ของรัฐบาลกำหนดไว้ในข้อ 9 ดังนี้คือ²⁰

9. การมหาดไทย ความสงบเรียบร้อยภายใน เป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะ
ดำเนินต่อเนื่องกันตลอดไป เพื่อให้ราษฎรได้อยู่ในสภาพ ที่จะประกอบการทำ
มาหากินได้โดยปกติสุขและเป็นหลักฐาน ทั้งจะได้เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่
ฝ่ายปกครอง ได้ทำการอบรมชี้แจงแก้ไขความบกพร่องในทางจิตใจ และศีลธรรม
จรรยา ตลอดจนความรู้สึกถึงสิทธิและหน้าที่ของของพลเมืองในระบบ
รัฐธรรมนูญด้วย

เพื่อสำเร็จผลดังกล่าว รัฐบาลจะได้ดำเนินการดังนี้

(ก) การปกครองท้องที่ จะได้ปรับปรุงราชการในส่วนภูมิภาค ให้มีสภาพที่
จะแบ่งเบาภาระความรับผิดชอบจากราชการบริหารส่วนกลาง เพื่อให้มีการ
ปราบปรามโจรผู้ร้ายและการระงับทุกข์บำรุงสุขของราษฎรได้ประสานกันโดย
ใกล้ชิด และมีความรับผิดชอบร่วมกันยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้หมู่บ้าน
และตำบลต่างๆ ได้รับการทำนุบำรุงยิ่งกว่า ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ และได้แก้ไข
กฎหมายปกครองท้องที่ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นด้วย (คำแถลงนโยบายของรัฐบาล
คณะรัฐมนตรีคณะที่ 17 พ.ล.ร.ต. ถวัลย์ อารณาวาสวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี
อ้างถึงใน นนทพันธ์ ภัคดิสมดุจแดน, 2543, น. 88-93)

2) ข้อซักถาม/คำตอบชี้แจง

ผู้ที่อภิปรายเป็นคนแรกในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้คือ นายคง อภัยวงศ์ หัวหน้า
พรรคประชาธิปัตย์ โดยได้นำญาติฯ ทั้งหมดมาอธิบายขยายความและในบางญาติฯ ก็เกริ่นนำ
ข้อซักถามไว้ เฉพาะที่เกี่ยวกับญาติฯ ข้อที่ 1 นี้ นายคงได้อธิบายเหตุผลประกอบญาติฯ ได้
2 ประการคือ ประการที่หนึ่ง รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร ซึ่งมีคำอธิบายประกอบ
3 ประการดังนี้คือ

- รัฐบาลใช้นโยบายเลี้ยงผู้ร้ายไว้ปราบผู้ร้าย
- เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองกับฝ่ายตำรวจทำงานไม่ประสานงานกัน
- ข้าราชการจังหวัดอ่างทองกับจังหวัดสุพรรณบุรีทำงานไม่ประสานงานกัน

²⁰ดูรายละเอียดนโยบายของรัฐบาลในภาคผนวก ข นโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2490

สำหรับเหตุผลประกอบประการที่ 2 นายคงกล่าวว่า โจรมีอาวุธทันสมัย และได้ถามรัฐบาลว่า จะดำเนินการจัดเก็บอาวุธจากโจรอย่างไร?

พ.ต. ช่าง เซวงค์ดีสงคราม ร.ม.ว. กระทรวงมหาดไทยได้อภิปรายเพื่อตอบชี้แจง โดยเริ่มด้วยการเสนอตัวเลขสถิติของคดีอาญาลดลง ดังนี้

พ.ศ. 2484 มีคดีอาญาทั่วประเทศ 2 แสน 6 หมื่น 7 พันเศษ

พ.ศ. 2485 มีคดีอาญาทั่วประเทศ 2 แสน 5 หมื่นเศษ

พ.ศ. 2486 มีคดีอาญาทั่วประเทศ 2 แสน 6 หมื่นเศษ

พ.ศ. 2487 มีคดีอาญาทั่วประเทศ 2 แสน 1 หมื่น 2 พันเศษ

พ.ศ. 2488 มีคดีอาญาทั่วประเทศ 1 แสน 6 หมื่น 5 พันเศษ

พ.ศ. 2489 มีคดีอาญาทั่วประเทศ 1 แสน 4 หมื่น 6 พัน 8 ร้อย 90

หลังจากนั้น จึงอธิบายชี้แจงว่า นโยบายเลี้ยผู้ร้ายไว้ปราบผู้ร้าย เป็นนโยบายที่มีมาก่อนรัฐบาลนี้ สำหรับประเด็นข้าราชการทำงานไม่สัมพันธ์กัน ก็เป็นเรื่องเฉพาะบุคคล ซึ่งมีเป็นจำนวนน้อย (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 17-21)

คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่อภิปรายต่อมาจาก พ.ต. ช่าง เซวงค์ดีสงคราม จะเป็นคำอภิปรายที่ไม่เชื่อสถิติของ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เช่น นายใหญ่ ศวิตชาติ ส.ส. จังหวัดนครสวรรค์ ตั้งข้อสงสัยว่าอาจจะมีคดี ที่ตำรวจไม่รับแจ้งความและก็จะทำให้ “สถิติอันนี้เองที่จะผิดพลาดจากความไม่เป็นจริง” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 28) ซึ่งนายกรัฐมนตรีกล่าวตอบว่า “ถ้าแม้เราไม่เอาสถิติ เราไม่เอาเหตุผลในข้อเท็จจริงมาพูด เราก็พูดกันตามอารมณ์ แล้วร้อยปีเราก็พูดไม่เสร็จ” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 32)

ญัตติฯ นี้ ใช้เวลาประชุมเพียงช่วงเวลาแรกของการอภิปรายทั่วไปฯ เพียงช่วงเวลาเดียว ซึ่งใช้เวลาประมาณ 4 ชั่วโมง เป็นช่วงเวลาในตอนบ่ายของวันจันทร์ที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ผู้ที่ขอให้หยุดอภิปรายญัตติฯ นี้ เพื่ออภิปรายญัตติฯ ต่อไปคือ นายคง อภัยวงศ์ ซึ่งการขอให้ยุติการอภิปรายในญัตติฯ นี้ พ.ต.ท. พัฒน์ นิลวัฒนานนท์ ส.ส. จังหวัดสุราษฎร์ธานีไม่เห็นด้วย เนื่องจากปัญหาที่ถกเถียงกันอยู่ที่สถิติจึงควรอภิปรายกันต่อไป ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

ปัญหาที่เราถกเถียงกัน ในเรื่องความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ จุดใหญ่ใจความที่ถกกันไม่ตกก็คือ สถิติ ไม่มีฝ่ายใดรับรองสถิติว่า จริงหรือไม่จริง และปัญหาเฉพาะสถิติไม่ใช่เหตุการณ์ภายในเท่านั้น ยังจะต้องเอาไปถกเถียงกันในปัญหาอื่นๆ อีกต่อไป และเราจะต้องพยายามว่า เท่าที่สถิติเสนอมานี้ว่า เพิ่มหรือลดจะยอมรับหรือไม่ ถ้าหากว่าเราขึ้นไปปล่อยไปให้คลุมเครือแล้ว ข้าพเจ้า

เกรงว่า ประชาชน ซึ่งเขาไม่เข้าใจในเรื่องของเราแล้ว จะหลงละเมอเพื่อพากไป
ในแง่อื่น ก็ได้ ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ไม่ควรผ่านไปข้อ 2 ผู้ใดเห็นด้วย
โปรดรับรอง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 86-87)

สำหรับ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ก็มีความเห็นไปในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ ไม่เชื่อถือ
กับวิธีการเก็บสถิติของคนไทยนัก ดังนี้

เหตุนี้ ชาวตะวันตกผู้คุ้นเคยกับกลเม็ดของสถิติจึงได้กล่าวเอาไว้ว่า มุสสวาท
นั้นมีอยู่ถึง 3 ประการด้วยกัน กล่าวคือ โกหก 1 โกหกบรลัษ 1 กับ สถิติ 1
ว่าโดยเฉพาะสถิติคืออาญา ซึ่งท่านรัฐมนตรีมหาดไทยได้นำตัวเลขมาแสดง
ว่า จำนวนคดีอาญาได้ลดลงไปเป็นลำดับจากจำนวน 1 แสน 6 หมื่นเศษในปี
2489 ถึง 1 แสน 4 หมื่นเศษในปี 2490 นั้น ฝ่ายค้านเสนอว่า ควรเอาภาวะ
เหตุการณ์มาคำนึงประกอบด้วย กล่าวคือ ควรคำนึงถึงคดีตกค้างซึ่งไม่มีผู้ต้องหา
หรือยังไม่สามารถสอบสวนได้ความว่า ใครเป็นผู้ร้าย นี่ประการหนึ่ง อีกประการ
หนึ่ง ดูเหมือน จะเป็นที่รับกันว่า สมรรถภาพของเจ้าพนักงานสอบสวนและ
ปราบปรามได้ลดหย่อน ลงไปกว่าเดิมเป็นอันมาก ... อันที่จริง ท่านรัฐมนตรี
มหาดไทยก็ได้กล่าวรับรองไว้แต่ต้นว่า เวลานี้บ้านเมืองตกอยู่ในระหว่าง
วิกฤติการณ์ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกิดโจรผู้ร้าย ชุกชุม เมื่อท่านกล่าวเช่นนั้น
ในขณะหนึ่ง แต่ในอีกขณะหนึ่ง ท่านกลับเอาสถิติมาแสดงว่า จำนวนโจรผู้ร้าย
ได้ลดลงจากปีก่อนๆ ดังนี้ จะให้เราเชื่อฟังเอาเป็นความจริงอย่างไรได้ ฝ่ายค้าน
จึงต้องยืนยันเป็นข้อเท็จจริงว่า โจรผู้ร้ายในบ้านเมืองได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น
(เสนีย์ ปราโมช, 2490, น. 15-17)

ข้อความดังกล่าว ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชเขียนไว้ในหนังสือสรุปคำอภิปรายของ
พรรคประชาธิปัตย์ เนื่องจาก ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชขออภิปรายสรุป แต่เนื่องจากไม่มีระเบียบ
กำหนดไว้ ประธานสภาฯ จึงไม่อนุญาต ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชจึงนำเนื้อความที่เตรียมสำหรับ
การอภิปราย ไปเขียนลงหนังสือพิมพ์แทน และได้มีการรวบรวมตีพิมพ์เป็นหนังสือเพื่อจัดจำหน่าย
ต่อมาภายหลัง

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป ข้อซักถามในญัตติข้อที่ 1 มีโครงการสร้างของการใช้เหตุผลในการอภิปราย
ดังนี้คือ

ข้อซักถามขั้นสูงสุด: รัฐบาลไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้

เหตุผลสนับสนุนขั้นแรก/ข้อซักถาม: รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร

เหตุผลสนับสนุนขั้นที่สอง: รัฐบาลใช้นโยบายเลี้ยงผู้ร้ายไว้ปราบผู้ร้าย

เหตุผลสนับสนุนขั้นที่สอง: เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองกับฝ่ายตำรวจทำงานไม่ประสานงานกัน

เหตุผลสนับสนุนขั้นที่สอง: ข้าหลวงจังหวัดอ่างทองกับจังหวัดสุพรรณบุรีทำงานไม่ประสานงานกัน

เหตุผลสนับสนุนขั้นแรก/ข้อซักถาม: รัฐบาลจะดำเนินการจัดเก็บอาวุธจากโจรอย่างไร?

จะเห็นว่า เหตุผลสนับสนุนขั้นแรกทั้ง 2 ประการนั้น ทำหน้าที่สนับสนุนซึ่งกันและกันด้วย กล่าวคือ การที่ “รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร” ก็ส่งผลทำให้โจรมีอาวุธอยู่เป็นจำนวนมาก ข้อซักถามที่ว่า “รัฐบาลจะดำเนินการจัดเก็บอาวุธจากโจรอย่างไร?” ก็บ่งชี้โดยนัย (implicature) ว่า โจรมีอาวุธอยู่จำนวนหนึ่ง การที่โจรมีอาวุธอยู่จำนวนหนึ่งก็เพราะ “รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร”

ผลจากวิเคราะห์ญัตติข้อที่ 1 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านหรือข้อซักถามขั้นสูงสุดที่ว่า “รัฐบาลไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถาม เพราะ รัฐบาลแถลงนโยบายว่า จะรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ถ้ารัฐบาลละเลย ไม่ปฏิบัติ หรือปฏิบัติไม่ได้ผลดีเท่าที่ควรจะเป็น จนทำให้เกิด ผลเสียร้ายแรงต่อประชาชน ก็ถือได้ว่ารัฐบาลขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนขั้นแรก/ข้อซักถามทั้ง 2 ข้อความว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือเหตุผลสนับสนุนขัดแย้งกับข้อซักถาม หรือขัดแย้งกันเองหรือไม่?

การวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนขั้นแรกที่ว่า “รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร”

คำว่า “นโยบาย” ของ ส.ส. ฝ่ายค้านนี้ เมื่อวิเคราะห์จากคำอธิบายทั้งหมดแล้ว พบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านใช้คำนี้หลายความหมาย กล่าวคือ นอกจากจะใช้ในความหมายตรง (denotative meaning) แล้ว ยังใช้ในความหมายของ “การปฏิบัติงาน” ของข้าราชการประจำด้วย

ข้อความของญัตติฯ ที่ว่า “รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบปรามโจร” จึงควรมีความหมายว่า “กระทรวงมหาดไทย/กรมตำรวจไม่มีแนวทางปฏิบัติที่แน่นอนในการปราบโจร” ซึ่งในกรณีนี้หมายความว่า เฉพาะข้าราชการประจำตั้งแต่ตำแหน่งปลัดกระทรวงมหาดไทยลงมา

ผลของการวิเคราะห์ครั้งที่ 1

ผู้วิจัยเห็นว่า เหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร” ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน ซึ่งก็ทำให้เหตุผลสนับสนุนนี้ ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ไปโดยปริยาย โดยผู้วิจัยขออธิบายรายละเอียดประกอบ การวิเคราะห์ ดังนี้

เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบปรามโจร” เมื่อพิจารณาจากความหมายของคำและบริบทของการใช้คำประกอบแล้ว พบว่า มีความหมายที่แท้จริงคือ “กระทรวงมหาดไทย/กรมตำรวจไม่มีแนวทางปฏิบัติที่แน่นอนในการปราบโจร”

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประกอบจากเหตุผลสนับสนุนชั้นที่สองของ ส.ส. ฝ่ายค้านทั้ง 3 ประการดังนี้

เหตุผลสนับสนุนชั้นที่สอง: รัฐบาลใช้นโยบายเลี้ยงผู้ร้ายไว้ปราบผู้ร้าย

เหตุผลสนับสนุนชั้นที่สอง: เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองกับฝ่ายตำรวจทำงานไม่ประสานงานกัน

เหตุผลสนับสนุนชั้นที่สอง: ข้าราชการจังหวัดอ่างทองกับจังหวัดสุพรรณบุรีทำงานไม่ประสานงานกัน

จะเห็นว่า เหตุผลสนับสนุนชั้นที่สองที่ว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองกับฝ่ายตำรวจและข้าราชการจังหวัดอ่างทองกับจังหวัดสุพรรณบุรี” เป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำงานของข้าราชการประจำสังกัดกระทรวงมหาดไทยทั้งสิ้น ในเมื่อเหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านชี้ให้เห็นว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่ผิดพลาดของข้าราชการประจำ หรือเป็นเรื่องความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของข้าราชการกระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่ตำแหน่งปลัดกระทรวงลงมา ไม่เกี่ยวเนื่องถึงนโยบายของรัฐบาล ดังนั้น คำอภิปรายที่เป็นเหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านดังกล่าว จึงไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน ซึ่งก็ทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ไปโดยปริยาย

ผลของการวิเคราะห์ครั้งที่ 2

แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาบริบททางการเมืองในสมัยนั้น ซึ่งพบว่า แนวคิดที่จะแบ่งแยกระหว่าง “นโยบาย” กับ “การปฏิบัติ” หรือแนวคิดที่จะแบ่งหน้าที่ของข้าราชการการเมืองกับข้าราชการประจำให้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดนั้น ยังมีผู้ที่ “รู้” และ “เข้าใจ” จริงๆ น้อยมาก

และยังไม่มี การแบ่งแยกให้ออกจากกันอย่างชัดเจน เห็นได้จากนโยบายของรัฐบาลทุกรัฐบาล ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองมาจนถึงรัฐบาลที่กำลังถูกอภิปรายทั่วไปๆ อยู่ นั่น ไม่มีรัฐบาลใด กำหนดเป็นนโยบายไว้ ยกเว้นรัฐบาลของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เพียงรัฐบาลเดียวเท่านั้น ที่กำหนดไว้ในนโยบายข้อที่ 3 ดังนี้ “รัฐบาลนี้ จะได้แยกข้าราชการประจำกับข้าราชการฝ่ายการเมืองออกจากกันให้เด็ดขาด เพื่อให้การปกครองได้เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง” (ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 62 ตอนที่ 52, น. 1426)

นอกจากนั้นแล้ว รัฐธรรมนูญของไทยก็เริ่มบัญญัติให้แยกอำนาจของข้าราชการการเมืองออกจากข้าราชการประจำในรัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2489) นี้เอง ซึ่งนายเลียง ไชยกาล ส.ส. จังหวัด อุบลราชธานีได้อภิปรายไว้ส่วนหนึ่ง ดังนี้

ความจริงรัฐธรรมนูญฉบับแรกของเรา ไม่ได้เขียนกำหนดไว้ว่า ให้ท่านอธิบดี หรือหัวหน้ากอง หรือปลัดกระทรวงมายุ่งเกี่ยว ต่อมา ได้มีนักประชาธิปไตย อย่างที่ท่านรัฐมนตรีมหาชาติได้เป็นอยู่ และรวมทั้งพวกที่เริ่มก่อการทั้งหลาย ได้มีอุดมคติว่า การเมืองกับข้าราชการประจำจะแบ่งให้ห่างกัน ไม่ให้ก้าวก่ายกัน และอุดมคตินี้ก็เริ่มตั้งแต่ เริ่มตั้งต้นและจริงจังที่สุดก็ในสมัย ขอโทษที่ ข้าพเจ้าที่กล่าวนาม ที่ท่านผู้มีเกียรติในที่นี้คือ คุณหลวงอดุลย์ ... เพราะฉะนั้น ในรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่มาตรา 66 จึงตราไว้ว่า ไม่ให้ข้าราชการประจำมาเป็น ข้าราชการการเมืองในขณะเดียวกัน²¹ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 694-695)

หลักฐานประกอบการวิเคราะห์อีกประการหนึ่งก็คือ คำตอบชี้แจงญัตติข้อที่ 5 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “ใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำ ทำให้เกิดผลเสียหายแก่ ราชการแผ่นดิน” ของนายกรัฐมนตรีนาย พ.ล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ยอมรับเองว่า การแบ่งแยก อำนาจของข้าราชการการเมืองกับข้าราชการประจำออกจากกันได้ยาก เนื่องจากมีการปฏิบัติกันมา นานแล้ว ข้าราชการการเมืองคิดว่า ตนเองยังมีอำนาจที่กระทำได้ ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

การที่ผู้แทนราษฎรเข้าไปหารัฐมนตรี ขอย้ายข้าหลวง และผู้แทนราษฎรไปต่าง จังหวัดแล้วไปยุ่งย่ามกับกิจการบริหาร ไปทำอะไรต่ออะไรมันก็มี แม้แต่รัฐมนตรี

²¹ มาตรา 66 ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ผู้อภิปรายหมายถึง คือ รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2489) ซึ่งอยู่ในหมวด 4 อำนาจบริหาร โดยมีข้อความดังนี้ "มาตรา 66 พระมหากษัตริย์ ทรงตั้งรัฐมนตรีขึ้นคนหนึ่ง ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีอย่างน้อยสิบคน อย่างมากสิบแปดคน ... รัฐมนตรีต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ"

ก็เหมือนกัน อย่างนี้ไม่ใช่ว่าไม่มี ข้าพเจ้าก็รับว่ามีเหมือนกัน แต่ทว่ามันเป็น การที่เรียกว่า ยังไม่เข้าระเบียบแบบแผน การกระทำนั้น ก็ทำด้วยเข้าใจว่ามี อำนาจ หรือมีความรับผิดชอบในประการเหล่านั้นอยู่ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 751-752)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐบาลไม่มีนโยบาย ที่แน่นอนในการปราบโจร” ซึ่งมีความหมายว่า “กระทรวงมหาดไทย/กรมตำรวจไม่มีแนวทางปฏิบัติ ที่แน่นอนในการปราบโจร” จึงถือว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนข้อที่ 2 ที่ว่า “ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในคณะรัฐบาล ข้าราชการการเมือง หรือข้าราชการประจำผู้กระทำ ตามคำสั่งของคณะรัฐบาลนั้น”

เมื่อข้อซักถามขั้นสูงสุดของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐบาลไม่สามารถรักษาความสงบ เรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้” และเหตุผลสนับสนุนขั้นแรก/ข้อซักถามที่ว่า “รัฐบาล ไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร” ดูเหมือนว่า ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 ไปแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนขั้นที่สอง จำนวน 3 ข้อว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุน หรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือเหตุผลสนับสนุนขัดแย้ง กับข้อซักถามหรือขัดแย้งกันเองหรือไม่?

การวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนขั้นที่สองจำนวน 3 ข้อ

ผลการวิเคราะห์พบว่า เหตุผลสนับสนุนทั้ง 3 ประการดังกล่าว ผ่านเกณฑ์วัดความ เกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน หรือมีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อซักถาม เพราะ การเลี้ยงผู้ร้ายไว้จับผู้ร้าย เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองกับฝ่ายตำรวจ และข้าหลวงจังหวัดอ่างทอง กับจังหวัดสุพรรณบุรีทำงานไปประสานกัน ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ทำให้รัฐบาลไม่สามารถรักษาความ สงบเรียบร้อยของภายในประเทศทั้งสิ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้เหตุผลสนับสนุนทั้ง 3 ประการ นั้น ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1

ขั้นตอนของการวิเคราะห์ต่อไปก็คือ วิเคราะห์ว่า เหตุผลสนับสนุนดังกล่าว ผ่าน เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือข้อที่ 3 หรือไม่? ผลการวิเคราะห์พบว่า เหตุผลสนับสนุน ดังกล่าวผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลข้อที่ 2 ที่ว่า “เหตุผลสนับสนุนนั้น ผู้ซักถาม/ ผู้ตอบชี้แจง หรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง เหตุผลสนับสนุน ดังกล่าวยอมรับได้” เพราะว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้อภิปรายยอมรับเหตุผล สนับสนุนดังกล่าวนั่นเอง

กล่าวคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ตอบชี้แจงว่า สถิติของคดีอุกฉกรรจ์ทุกประเภทลดลง คำตอบดังกล่าวบ่งชี้โดยนัย (implicature) ยอมรับว่า มีคดีอุกฉกรรจ์เป็นจำนวนมากจริง แต่นโยบายของรัฐบาลและการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ ซึ่งรัฐบาลไม่ตอบว่ามีนโยบายที่แน่นอนหรือไม่แน่นอนหรือไม่? แต่กับปฏิบัติงานได้ผลดีในระดับหนึ่ง เพราะสามารถทำให้สถิติคดีอุกฉกรรจ์ลดลง

สำหรับการที่ข้าราชการประจำทำงานไม่ประสานกัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก็ยอมรับว่า มีเหมือนกันแต่เป็นจำนวนน้อย

การวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนชั้นแรกที่ว่า “รัฐบาลจะดำเนินการจัดเก็บอาวุธจากโจรอย่างไร?”

สำหรับเหตุผลสนับสนุนชั้นแรกอีกประการหนึ่ง ที่ว่า “รัฐบาลจะดำเนินการจัดเก็บอาวุธจากโจรอย่างไร?” นี้ เป็นข้อซักถาม ซึ่งต้องการคำตอบชี้แจงธรรมดา จึงไม่มีเหตุผลสนับสนุนชั้นล่างลงมาอีก จึงไม่ต้องการวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุน ซึ่งในประเด็นนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้อภิปรายเพื่อตอบชี้แจงไว้ดังนี้

แต่อย่างไรก็ตาม ในเรื่องอาวุธปืนนี้ เราได้เสนอกฎหมายอาวุธปืนมาในสภาแล้ว คงจะเป็นวิธีหนึ่งในการเก็บอาวุธปืนที่กระจัดกระจายอยู่นั้นได้บ้าง แต่หากว่า ยังมีอุปสรรคไม่สามารถจะออกไปได้ในสมัยประชุมที่แล้ว โดยสภานี้เห็นว่า สำคัญ ในหลักการแห่งกฎหมายนั้นเปลี่ยนไป จึงจะขอแปรญัตติทั้งฉบับก่อน ซึ่งถ้าเราจะได้รับพิจารณาออกกฎหมายอาวุธปืนนี้ ให้มีทางรวบรวมบรรดาอาวุธทั้งหลายที่แพร่กระจายอยู่ในหมู่ประชาชนให้ได้มากที่สุด ก็จะเป็นทางหนึ่งซึ่งลดกำลังอาวุธของผู้ที่จะก่อการร้ายได้ในทางหนึ่ง
(บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 86-87)

โดยสรุป ข้อซักถามในประเด็นที่ว่า “รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบโจร” การใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผล รวมถึงการใช้เหตุผลในคำตอบชี้แจงของคณะรัฐมนตรีด้วย เพราะ รัฐบาลไม่ได้ปฏิเสธข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้าน การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีได้แย้งกันเรื่องจำนวนตัวเลขสถิติและแหล่งอ้างอิงของสถิตินั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้ทั้ง 2 ฝ่าย เนื่องจากวิธีการเก็บสถิติในสมัยนั้นยังไม่เป็นมาตรฐาน

นายควง อภัยวงศ์ได้เล่าประวัติ เมื่อได้เป็นรัฐมนตรีลอยครั้งแรก ในรัฐบาลที่มี พล.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรีว่า ขณะที่ เป็นรัฐมนตรีลอยร่วมคณะรัฐบาลอยู่นั้น นายควงได้เตือนพระสวาสาส์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการเกี่ยวกับโควตาอย่างว่า

“อย่าเชื่อสถิติเมืองไทยนัก” นอกจากนั้น ก็ยังเตือนเจ้าคุณศรยุทธเสนี ที่มาดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจแทนพระสวาสสน์ว่า “สถิติมันไม่ถูกนะครับ สอบดูอีกทีให้ มันแน่นอนเถอะ” (เกียรติ, 2513, น. 51-52) ซึ่งจากการเตือนของนายควงทั้ง 2 ครั้ง ปรากฏว่า การเก็บสถิติของเจ้าหน้าที่ในขณะนั้น ไม่ถูกต้องทั้ง 2 ครั้ง ซึ่งทำให้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง เศรษฐกิจทั้ง 2 คนข้างต้น ต้องลาออกจากตำแหน่ง และนายควง อภัยวงศ์ได้ดำรงตำแหน่ง ดังกล่าวนั้นแทน ซึ่งทำให้นายควงไม่ค่อยจะเชื่อการเก็บสถิติของคนไทยนัก

9.5.1.2 รัฐบาลไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ ฐานะการคลังล้มเหลวลงทุกทาง

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ระบบการเงินของประเทศไทยใช้ มาตรฐานการบริวรรตเตอรลิง (Sterling Exchange Standard) เมื่อถูกบังคับให้ร่วมมือกับ กองทัพญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 ระบบการเงินก็ต้องเปลี่ยนมาใช้มาตรฐานการบริวรรตเงินเยน (Yen Exchange Standard) และกำหนดค่าเงินบาทให้เท่ากับเงินเยน กล่าวคือ 1 บาท = 1 เยน (กระทรวงการคลัง, 2540, น. พ.15) ทำให้ค่าเงินบาทลดลงประมาณร้อยละ 36 (สมศักดิ์ นิลนพคุณ, 2527, น. 125) นอกจากนั้นแล้ว รัฐบาลยังต้องออกธนบัตรเพื่อชดเชยงบประมาณ ที่ขาดดุล และพิมพ์เงินบาทเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เพื่อให้รัฐบาลญี่ปุ่นกู้ ซึ่งนับตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2484 - มิถุนายน พ.ศ. 2488 รัฐบาลญี่ปุ่นกู้เงินรัฐบาลไทยรวมทั้งสิ้น 1,230,701,083 บาท (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2504, น. 204) สาเหตุดังกล่าวจึงทำให้ปริมาณของเงินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยจากเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2485 มีธนบัตรหมุนเวียนประมาณ 275 ล้านบาท เมื่อสงครามสงบ ปริมาณเงินหมุนเวียน ณ วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2488 มีประมาณ 1,992 ล้านบาท (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2504, น. 208) การที่ปริมาณเงินเพิ่ม ขึ้นมากจึงทำให้เป็นปัญหา สำคัญที่รัฐบาลต้องแก้ไขโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

สมศักดิ์ นิลนพคุณ (2527, น. 126-140) ซึ่งเขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปัญหาเศรษฐกิจ ของไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และการแก้ไขของรัฐบาลระหว่าง พ.ศ. 2488-2498” ได้กล่าวว่า รัฐบาลชุดหลังสงครามได้แก้ไขโดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

- การยึดมาตรฐานทองคำในการบริวรรตเงินตราต่างประเทศและการปรับปรุงอัตรา แลกเปลี่ยนเงิน
- การเพิ่มทุนสำรองเงินตรา
- การควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตรา

- การแก้ปัญหาจำนวนธนบัตรมีปริมาณไม่เหมาะสม มีวิธีแก้ไข 4 วิธีคือ
- กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินสดสำรองมากขึ้น
- การยกเลิกธนบัตรบางชนิด
- การขายทองคำ
- การขายเงินตราต่างประเทศ

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับการคลัง ซึ่งในช่วงสงครามงบประมาณรายรับน้อยกว่างบประมาณรายจ่ายมาโดยตลอด สมศักดิ์ นิลนพคุณ (2527, น. 141-147) กล่าวว่ารัฐบาลหลังสงครามโลกมีวิธีการดังต่อไปนี้คือ

- ประหยัดรายจ่ายเท่าที่จะทำได้
- กู้เงิน
- เก็บภาษีอากรจากการค้าระหว่างประเทศ
- การปรับปรุงรายได้จากรัฐพาณิชย์
- การปรับปรุงวิธีการงบประมาณ

2) ข้อคำถาม/คำตอบชี้แจง

นายควง อภัยวงศ์อภิปรายเกริ่นนำ เรื่องการเงินและการคลังไว้รวมๆ กัน เมื่อการอภิปรายวันแรกว่า ต้องการอภิปรายใน 4 ประเด็น ดังนี้คือ การแลกเปลี่ยนธนบัตรใบละ 20 กับ 50 บาท การขายทอง องค์การสรรพอาหาร และรัฐบาลใช้ผู้แทนราษฎรทำหน้าที่แลกเปลี่ยน (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 4-7) ซึ่งเป็นประเด็นปลีกย่อยของการปฏิบัติตามนโยบายการคลัง เมื่อพระยาศรีวิสารวาจา ส.ส.จังหวัดพระนคร พรรคประชาธิปัตย์อภิปรายญัตติฯ นี้ในรายละเอียด จึงได้อภิปรายโจมตีเข้าประเด็นว่า งบประมาณปี พ.ศ. 2490 ซึ่งเสนอผ่านที่ประชุมของสภาฯ ไปแล้ว เป็นการเสนองบประมาณที่ได้ดูลด้วยวิธีการงบประมาณเท่านั้นเอง ดังนี้

การที่งบประมาณเข้าสู่ดุลยภาพนั้นเป็นการเล่นคำ เช่นว่า ถ้าแม้ว่า รายจ่ายท่วมรายได้ เงินที่เราขาดไปนั้น จำเป็นจะต้องหาเงินอื่นมาชดใช้ และการที่ไปหาเงินรายอื่นมาชดใช้นั้น มักเรียกว่า เป็นการจัดงบประมาณให้เข้าสู่ดุลยภาพ แต่ว่า ถ้าหากว่า ไปเอาเงินที่ขาดนั้นมาจากเงินกู้ยืมแบบนี้ จะเห็นได้ว่า มันไม่เป็นการดุลยภาพอย่างแท้จริง เป็นการเข้าสู่ดุลยภาพโดยวิธีการงบประมาณเท่านั้นเอง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 90)

นายวิจิตร ลุลิตานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้อธิบายถึง จำนวนเงินของงบประมาณปี พ.ศ. 2490 ไว้ว่า มีรายจ่ายสามัญ 491 ล้านบาท รายจ่ายวิสามัญ 472 ล้านบาท รวมรายจ่ายทั้งหมด 963 ล้านบาท สำหรับเรื่องรายได้ นายวิจิตร ลุลิตานนท์ ได้อภิปรายไว้ดังนี้

ในขณะนี้คือ นับแต่ได้จัดทำงบประมาณมา ปรากฏว่า รัฐบาลสามารถเก็บรายได้ทั้งสิ้นเป็นจำนวน 307 ล้านบาทเศษ ในระยะเวลา 4 เดือนแรกของปีนี้ ฉะนั้น ถ้าเก็บรายได้ระดับนี้ตลอดไปจนปลายปีก็คิดว่าปี 2490 นี้จะมีรายได้ไม่น้อยกว่า 900 ล้าน ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอย่างยิ่งเพราะงบประมาณปี 2490 นี้ เราสามารถที่จะเข้าสู่ดุลยภาพได้ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 100-101)

หลังจากนั้น นายวิจิตรได้ขยายความว่า ดุลยภาพของนายวิจิตรหมายถึง ดุลยภาพในวิธีการงบประมาณ ดังนี้

แต่ว่าดุลยภาพในที่นี้นั้น ข้าพเจ้าหมายความว่าดุลยภาพในวิธีการงบประมาณ คือ หมายความว่าเราเอาแต่จะเพาะรายได้ประจำปีเป็นสำคัญ เมื่อเรามีรายได้ประจำเท่าไร และเรามีรายจ่ายประจำเท่าไร หากว่าเป็นจำนวนพอกันแล้ว เราถือว่างบประมาณนั้นเข้าสู่ดุลยภาพแล้ว (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 100-101)

คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่อภิปรายต่อมาจาก นายวิจิตรจะเป็นคำอภิปรายที่คล้ายกับการพิจารณา พ.ร.บ. งบประมาณประจำปี กล่าวคือ เป็นการตั้งข้อสงสัยกับงบประมาณปี พ.ศ. 2489 และงบประมาณ ปี พ.ศ. 2490²² ที่ฝ่ายรัฐบาลเสนอสภาผู้แทนราษฎรไปแล้วว่าจะปฏิบัติตามนั้นได้หรือไม่อย่างไร และสงสัยในการใช้คำศัพท์ว่าไม่ตรงกับความเข้าใจของฝ่ายค้าน เมื่ออธิบายถึงการแลกเปลี่ยนธนบัตรในละ 20 กับ 50 บาท การขายทอง องค์การสรรพอาหาร และรัฐบาลให้ผู้แทนราษฎรทำหน้าที่แลกเงิน ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาของการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นเรื่องปลีกย่อยไม่เกี่ยวกับนโยบายโดยตรง

ญัตตินี้ใช้เวลาประชุมกัน 2 ช่วงเวลาการประชุม คือ ในช่วงกลางคืนของวันจันทร์ที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 และช่วงบ่ายของวันอังคารที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 โดยใช้เวลาประชุมประมาณ 7 ชั่วโมง ผู้ที่ขอให้หยุดอภิปรายญัตติฯ นี้ เพื่ออภิปรายญัตติฯ ต่อไปคือ ประธานสภาฯ เนื่องจากเห็นว่าอภิปรายกันมาเป็นเวลานานแล้ว

²² เนื่องจากรัฐบาลจำนวน 3 รัฐบาลก่อนหน้านี้ คือ รัฐบาลที่มีนายควง อภัยวงศ์ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช และนายทวี บุณยเกตุ เป็นนายกรัฐมนตรี มีโอกาสบริหารงานแต่เพียงสั้นๆ จึงมิได้นำ พ.ร.บ. งบประมาณประจำปี พ.ศ. 2489 เข้าสู่สภา รัฐบาลของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ จึงเสนอร่าง พ.ร.บ. งบประมาณประจำปี พ.ศ. 2489 เข้าสู่สภา พร้อมกับร่าง พ.ร.บ. งบประมาณประจำปี พ.ศ. 2490

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป ญัตติฯ ข้อที่ 2 ที่ว่า “รัฐบาลไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ฐานะการคลังล้มเหลวลงทุกทาง” ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายเป็นทำนองตั้งข้อซักถามเกี่ยวกับ พ.ร.บ. งบประมาณของรัฐบาลว่า ไม่ได้ดูสภาพจริงตามความหมายของข้อความ และไม่มี ส.ส. ฝ่ายค้านคนใดอภิปรายว่า ฐานะการคลังของประเทศล้มเหลวลงทุกทางอย่างไร?

นอกจากนั้นแล้ว จากการศึกษา เรื่อง การแก้ปัญหาการเงินการคลังของสมศักดิ์ นิลนพคุณ (2527) สมศักดิ์ นิลนพคุณ สรุปผลการศึกษาไว้ว่า การแก้ปัญหาการเงินการคลังของรัฐบาลชุดดังกล่าวนี้ ประสบผลสำเร็จ ดังนี้

สรุปผลในการแก้ไขปัญหาการเงินและการคลังของรัฐบาลได้ว่า รัฐบาลสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาเงินเฟ้ออย่างรุนแรง ได้ในระยะเวลาประมาณ 2 ปีหลังสงครามยุติ เพราะ เมื่อการค้าระหว่างประเทศเข้าสู่สภาพปกติ นโยบายการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและการผูกขาดการค้าข้าวของสำนักงานข้าว ทำให้รัฐบาลมีรายได้เพิ่มขึ้น ค่าของเงินบาทมีความมั่นคงในเวลานั้นรวดเร็ว ถึงแม้ว่า จะมีปริมาณเงินเข้าสู่ท้องตลาดมากขึ้นทุกปี ก็ไม่มีปัญหาแต่ประการใด เพราะเป็นไปตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ (สมศักดิ์ นิลนพคุณ, 2527, น. 147)

ดังนั้น เมื่อพิจารณาคำอภิปรายในญัตติข้อที่ 2 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐบาลไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ฐานะการคลังล้มเหลวลงทุกทาง” แล้ว ผู้วิจัยพบว่า ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถามข้อที่ 1 ที่ว่า “ข้อซักถามต้องมีสาเหตุมาจากความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ” ดังนั้น ข้อซักถามในประเด็นนี้จึงไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบข้อที่ 1 ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

เมื่อข้อซักถามในประเด็นนี้ มีลักษณะคล้ายกับการพิจารณา พ.ร.บ. งบประมาณประจำปี คำตอบชี้แจงของคณะรัฐมนตรี จึงเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อซักถาม หรือมีเจตนาได้ตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ดังนั้น คำอภิปรายในประเด็นนี้ของคณะรัฐมนตรีจึงผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบ ข้อที่ 1 ของคณะรัฐบาล

3. ในทางเศรษฐกิจ รัฐบาลได้ดำเนินการเศรษฐกิจผิดพลาดไม่เหมาะสมแก่
ภาวะการณ์ปัจจุบัน เป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

ผลของสงครามทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ ค่าของเงินบาทตกต่ำ สินค้ามีราคาแพง ค่าครองชีพของประชาชนจึงสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น เช่น ข้าว เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น พล.อ. เนตร ชะมะโยธิน (2500) ได้บรรยายสภาพเศรษฐกิจช่วงนั้นไว้ดังนี้

ฐานะของประเทศไทยภายหลังที่สงครามได้ยุติลงแล้วนั้น แม้ว่าเราจะแก้ปัญหาในทางการเมืองผ่านหนักเป็นเบา และรอดพ้นความหายนะ อันเนื่องมาจากที่จะต้องรับเคราะห์กรรมในการแพ้สงครามมาได้ค่อนข้างพอใจก็ดี แต่ทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ อยู่ในฐานะที่แย่มากทีเดียว ค่าของเงินบาทภายหลังสงครามตกต่ำอย่างน่าใจหาย อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินบาทของเรากับปอนด์สเตอร์ลิงของอังกฤษและดอลลาร์อเมริกันได้เปลี่ยนแปลงไปหลายเท่าตัว ... เพราะฉะนั้น จึงไม่ต้องพึงสงสัยว่า สิ่งอุปโภคและบริโภคต่างๆ ซึ่งเราขาดแคลนและต้องสั่งเข้ามาจากต่างประเทศนั้น จะต้องมียาสูงขึ้นไปอย่างมากมาย ในขณะที่เดียวกันสิ่งของต่างๆ และอาหารการกิน ซึ่งเรามีอยู่ภายในประเทศก็มียาสูงขึ้นไปด้วย เพราะ ผู้ผลิต จำเป็นต้องใช้จ่ายสูงขึ้น (เนตร ชะมะโยธิน, 2500, น. 733-734)

ปัญหาค่าครองชีพสูง อันเนื่องมาจากภาวะเงินเฟ้อ ค่าของเงินตกต่ำ รวมทั้งการขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคนั้น พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ถึงกับให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ว่า “ในเรื่องแก้ปัญหาค่าครองชีพที่กำลังสูงอยู่ในปัจจุบันนี้ ถ้าทำไม่สำเร็จผมจะลาออก” (ศรีกรุง, 2489, น. 1)

ในทางแก้ปัญหาดังกล่าวนั้น รัฐบาลได้ดำเนินการในหลายวิธี ซึ่งบางวิธีก็ได้ผลดี แต่บางวิธีก็ล้มเหลว เช่น รัฐบาลได้จัดตั้งองค์การสรรหาอาหารขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2489 โดยมีนโยบายขายสินค้าราคาถูกให้แก่ประชาชน แต่กิจการดำเนินไปได้ไม่กี่เดือน ก็ต้องเลิกกิจการในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2490 ก่อนการอภิปรายทั่วไป ครั้นนี้เพียงไม่กี่วัน เนื่องจากการบริหารงานไม่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์

2) ข้อคำถาม/คำตอบชี้แจง

ในการอภิปรายในวันแรก นายควง อภัยวงศ์เกริ่นนำปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจไว้ 2 ประเด็น คือ ข้าวและสินค้าอุปโภคบริโภคขาดแคลนและมีราคาแพง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 90) นายสอ เสถบุตร ส.ส. จังหวัดธนบุรี เป็นผู้อภิปรายญัตติฯ นี้ในรายละเอียด การอภิปรายของนายสอ เสถบุตร รวมทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีที่อภิปรายซักถามและตอบชี้แจงกันต่อมาเป็นเวลาถึง 2 วัน หรือ 4 ช่วงระยะเวลาการประชุมนั้น เป็นการอภิปรายที่ออกนอกประเด็นทั้งสิ้น²³

แต่อย่างไรก็ดี เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านได้โจมตีเรื่องของแพง ซึ่งจะส่งผลให้ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้น นายกรัฐมนตรีจึงตอบชี้แจงว่า ค่าครองชีพของคนไทยลดลง โดยอธิบายวิธีการคำนวณค่าครองชีพโดยละเอียด ตั้งแต่การกำหนดตัวสินค้าว่ามีกี่ชนิด สูตรในการคำนวณซึ่งเป็นไปตามหลักวิชาการ ทำดีที่สุด นายกรัฐมนตรีสรุปว่า “นี่ก็พอจะสรุปได้แล้วว่า ตั้งแต่รัฐบาลนี้เข้ามา เราได้ทำให้ค่าของการครองชีพลดไปได้ทีเดียว แต่ทว่าค่าครองชีพไม่ได้สูงขึ้น” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 372)

ถึงกระนั้นก็ดี ก็ยังมี ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายว่า ไม่เชื่อสถิติของคณะรัฐบาล นายกรัฐมนตรีจึงมาสรุพอภิปรายในตอนท้ายของญัตตินี้อีกครั้งหนึ่งดังนี้

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า ถ้าเราจะไม่ทำงานกันโดยอาศัยสถิติแล้ว ก็เถียงกันไปจนกระทั่ง พ.ศ. 2500 ก็ไม่จบ มันก็จำเป็นจะต้องอาศัยสถิติ ข้าพเจ้าซักตัวอย่างให้ดูว่า คุณก็ถนัดกับข้าพเจ้าว่าปลาทุตัวละบาท ข้าพเจ้าก็ไม่ได้บอกว่า ท่านโกหก ท่านอาจจะซื้อปลาทุตัวละบาทจริง แต่แม่ครัวของข้าพเจ้าซื้อปลาทุตัวละ 50 สตางค์ ข้าพเจ้าก็บอกไปอย่างนั้น และที่บ้านคุณทองอินทร์ฯ บอกว่าแม่ครัวของเขาซื้อได้ 5 ตัวบาท ส่วนเสมียนของข้าพเจ้าบอกว่า 3 ตัวบาท ข้าพเจ้าก็บอกอย่างนั้น ข้าพเจ้าบอกจะเอาอย่างนี้แล้วก็เถียงกันไปไม่มีที่สิ้นสุด แล้วเราก็ต้องหันเข้าไปหาสถิติ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 537-538)

เมื่อนายควง อภัยวงศ์ได้ลุกขึ้นมาอภิปรายในช่วงบ่ายของวันพฤหัสบดีที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นช่วงที่ 5 และเป็นช่วงสุดท้ายของการอภิปรายในญัตตินี้ นายควง อภัยวงศ์อภิปรายว่า พ.ร.บ. ของรัฐบาล 2 ฉบับที่ออกมาบังคับซื้อข้าวจากประชาชน เป็นต้นเหตุของการขาดแคลนข้าว ดังนี้

²³โปรดดูรายละเอียดคำอภิปรายของนายควง อภัยวงศ์ใน “หัวข้อ 9.4.3.1 การขึ้นต้น”

การผลิตข้าวในจังหวัดต่างๆ ของประเทศสยามเราเห็นได้ว่า ความสม่ำเสมอในทางผลิตข้าว ไม่มีการสม่ำเสมอ เมื่อไม่มีการสม่ำเสมอแล้ว เราจะเห็นได้ว่าบางจังหวัดก็ผลิตข้าวได้มากพอกิน และส่งไปให้คนอื่นกิน ส่งไปให้จังหวัดอื่นกิน หรือส่งไปขายอีกด้วย บางจังหวัดผลิตได้พอดี บางจังหวัดผลิตได้ไม่พอ ต้องอาศัยจังหวัดข้างเคียงหรือจังหวัดอื่นส่งมา เมื่อเป็นดังนี้แล้ว ข้าพเจ้าไม่มีความเห็นด้วย ในการที่รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติไปสองฉบับ ข้าพเจ้าถือว่า พระราชบัญญัติ สองฉบับนี้ เป็นพระราชบัญญัติ ทำให้เกิดขลุกขลักในปัญหาเรื่องข้าวมากขึ้นหรือไม่มากขึ้น (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 537-538)

หลังจากนั้นแล้ว คำอภิปรายของนายควงมีลักษณะที่เป็นการชักถามตลอด ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

และอีกเรื่องหนึ่ง ข้าพเจ้าขอสะกิดท่านนายกอีกสักหน่อย...ข้าพเจ้าก็อยากเรียนถามต่อรัฐมนตรี พาณิชยว่า ของเหล่านี้ขึ้นด้วยเหตุผลกลใด...วิธีการจัดอาจจะขลุกขลักอะไรขึ้นมากะมัง จึงเกิดเป็นอย่างนั้นอย่างนี้...ข้าพเจ้าไม่ได้ว่าอะไรหรอก อย่างไรก็ตาม ท่านก็เข้าใจดีอยู่ในเรื่องของอย่างนี้ ข้าพเจ้าเตือนให้เป็นการสะกิดเกา (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 500-503)

ต่อคำอภิปรายในญัตตินี้ของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น นายกรัฐมนตรีก็ยอมรับว่า อาหารนั้นแพงจริง แต่สินค้าอุปโภคบริโภคอย่างอื่นๆ ถูกลง ดังนี้

ข้าพเจ้าก็ได้ชี้แจงให้ฟังว่า ความเดือนร้อนนั้น อาหารแพงขึ้นจริง ของต่างๆ ถูกลงและของต่างๆ นี้จะถูกลงต่อไป และเมื่อถูกลงพอสมควร ก็จะได้จัดการในเรื่องอาหาร และข้าพเจ้าได้ชี้แจงไปถึงว่า นโยบายแก้ไขของแพงนั้นไม่ได้ล้มเหลว ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงความยากลำบากว่ามีประการใด และความยากลำบากเหล่านั้น ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วเป็นอันมาก (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 539)

ญัตตินี้ใช้เวลาประชุมกันถึง 5 ช่วงเวลาการประชุมคือ ในช่วงเวลากลางคืนของวันอังคารที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ช่วงบ่ายและช่วงกลางคืนของวันพุธที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ช่วงเช้าและช่วงบ่ายของวันพฤหัสบดีที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 โดยใช้เวลาประชุมประมาณ 19 ชั่วโมง โดยผู้ที่ขอให้ยุติญัตติฯ นี้เพื่ออภิปรายญัตติฯ ต่อไปคือ ประธานสภา เนื่องจากเห็นว่า อภิปรายกันมาเป็นเวลานานแล้ว

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุปข้อซักถามในญัตติข้อที่ 3 นี้ มีโครงการสร้างของการใช้เหตุผลในการอภิปราย ดังนี้คือ

ข้อซักถาม: ในทางเศรษฐกิจ รัฐบาลได้ดำเนินการเศรษฐกิจผิดพลาดไม่เหมาะสม แก่ภาวะการณ์ปัจจุบันเป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ

เหตุผลสนับสนุน: สินค้าอุปโภคบริโภคบางชนิดมีราคาแพง

ผลการวิเคราะห์ญัตติข้อที่ 3 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านหรือข้อซักถามที่ว่า “ในทางเศรษฐกิจรัฐบาลได้ดำเนินการเศรษฐกิจผิดพลาดไม่เหมาะสมแก่ภาวะการณ์ปัจจุบันเป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถาม เพราะ ถ้ารัฐบาลดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ จนทำให้ประชาชนเดือดร้อนในการดำรงชีวิต ก็ถือได้ว่ารัฐบาลคนนั้น ขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนที่ว่า “สินค้าอุปโภคบริโภคบางชนิดมีราคาแพง” ว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือเหตุผลสนับสนุนขัดแย้งกับข้อซักถามหรือไม่?

ผลการวิเคราะห์พบว่า เหตุผลสนับสนุนดังกล่าว ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลข้อที่ 6 คือ หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวเป็นเหตุผลวิบัติประเภท การด่วนสรุป โดยมีข้อมูลไม่มากพอ (hasty generalization/ jumping to conclusion) โดยผู้วิจัยขออธิบายรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

ข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น คณะรัฐมนตรียอมรับว่าเป็น “ความจริง” แต่ฝ่ายรัฐบาลก็ยกสถิติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยอภิปรายว่า ดัชนีค่าครองชีพลดลง ซึ่งเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลมากกว่าการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้าน เพราะ คณะรัฐบาลนำราคาสินค้าที่เป็นตัวแปรวัดดัชนีค่าครองชีพทุกชนิดมาคำนวณ ส่วน ส.ส. ฝ่ายค้านยกตัวอย่างสินค้าราคาแพงบางชนิดเท่านั้น โดยสรุป การใช้เหตุผลในการซักถามและตอบชี้แจงในญัตติที่ 3 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผล ส่วนการใช้เหตุผลของคณะรัฐบาลเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผล

4. การต่างประเทศ รัฐบาลไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยอ้างว่า ถูกญี่ปุ่น บังคับให้ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างไม่เต็มใจ และในระหว่างสงคราม เสรีไทยทั้ง ภายในและนอกประเทศก็ได้ให้ความช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตรในการรบกับกองทัพญี่ปุ่น ด้วย เหตุผลดังกล่าวประเทศไทย จึงไม่แพ้สงครามไปกับญี่ปุ่น แต่เพื่อแลกกับการไม่แพ้สงคราม ประเทศไทยต้องยอมเซ็นสัญญา “ความตกลงสมบูรณแบบ” กับประเทศอังกฤษ สัญญาข้อหนึ่ง ซึ่งในระยะต่อมา ส่งผลต่อภาวะเศรษฐกิจและการครองชีพของประชาชนอย่างมาก ก็คือ ต้องส่ง ข้าวให้ประเทศอังกฤษโดยไม่คิดมูลค่าเป็นจำนวน 1 ล้าน 5 แสนตัน ภายในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2490 สัญญาความตกลงสมบูรณแบบนี้ ลงลายมือชื่อในสัญญากันเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2489 ในขณะที่ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี

ต่อมาในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 ในสมัยรัฐบาลที่มีนายปรีดี พนมยงค์เป็น นายกรัฐมนตรีได้มีการแก้ไขข้อตกลงในสัญญาสมบูรณแบบดังกล่าว จากการส่งข้าวให้โดยไม่คิด มูลค่า มาเป็นการขายข้าวให้อังกฤษจำนวน 1 ล้าน 2 แสนตัน ในราคาตันละ 12 ปอนด์ 14 ชิลลิง ภายในเวลา 12 เดือน ถ้าส่งไม่ครบตามกำหนดเวลา รัฐบาลไทยต้องส่งข้าวจำนวนที่เหลือให้โดยไม่คิดมูลค่า (ดิเรก ชัยนาม, 2509, น. 579-580)

เมื่อถึงสมัยรัฐบาลชุด พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการ แก้ไขข้อตกลงในสัญญาสมบูรณแบบอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2489 โดยลดจำนวน ข้าวที่จะขายลงมาเหลือ 6 แสนตัน และเพิ่มราคาขึ้นเป็นตันละ 20 ปอนด์ โดยมีกำหนดการส่งข้าว ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม - 31 สิงหาคม พ.ศ. 2490 ถ้าส่งไม่ครบตามกำหนดเวลา รัฐบาลไทยต้อง ส่งข้าวจำนวนที่เหลือให้โดยไม่คิดมูลค่า (สุชิน ตันติกุล, 2515, น. 29)

เพื่อที่จะทำตามสัญญาความตกลงสมบูรณแบบ พร้อมกับก็หารายได้ให้รัฐบาลไป ในคราวเดียวกัน นายกรัฐมนตรีได้อภิปรายไว้ตอนหนึ่งว่า

ส่วนความยากลำบากนั้น เป็นเรื่องที่เราช่วยไม่ได้ ถ้าเราจะเอาเงินสักพันล้าน เราจะต้องวางการควบคุมทุกจังหวัด และเราจะต้องออกบัตรปันส่วนข้าว ความ มุ่งหมายทั้งหมดนี้คืออะไร ความมุ่งหมายนี้ก็คือ การเอาเงินเข้าสู่ประเทศเป็น พันๆ ล้าน ที่นี้ ความเดือดร้อน ในลักษณะอย่างนั้น รัฐบาลก็รับว่า มีความ เดือดร้อน ไม่ใช่รับว่าจะไม่เดือดร้อน เพราะได้มีการบังคับด้วยประการต่างๆ รัฐบาลไม่ได้ว่า ราษฎรไม่เดือดร้อน แต่เป็นการเดือดร้อน ที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นความเดือดร้อน ที่เราจำเป็นจะต้องกระทบกระเทือน ถ้าเราจะหวังประโยชน์ ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 575-576)

ในเมื่อนายกรัฐมนตรีมีนโยบายดังกล่าว รัฐบาลจึงเลือกวิธีบังคับซื้อข้าวจากประชาชนด้วยการออกกฎหมายจำนวน 2 ฉบับคือ พ.ร.บ. สำรองและห้ามกักกันข้าว พ.ศ. 2489 และ พ.ร.บ. การค้าข้าว พ.ศ. 2489 การกระทำดังกล่าวของรัฐบาล ส่งผลให้เกิดภาวะขาดแคลนข้าวในบางจังหวัดที่มีพื้นที่ในการทำนายน้อย หรือ อาชีพของประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้มาจากการทำนา เช่น ภาคใต้ เป็นต้น โดยเฉพาะในจังหวัดพระนครและธนบุรี ประชาชนถึงกับต้องใช้บัตรปันส่วนซื้อข้าว

ผลกระทบจาก พ.ร.บ. ทั้ง 2 ฉบับข้างต้นอีกประการหนึ่งคือ ราคาข้าวในตลาดต่างประเทศสูงกว่าราคาข้าวภายในประเทศประมาณสิบถึงยี่สิบเท่า (Coast, 1953, p. 36) โดยเฉพาะในแถบประเทศมาเลเซีย ราคาข้าวประมาณตันละ 200 - 500 ปอนด์ (Reeve, 1951, p. 70) ราคาข้าวที่แตกต่างกันนั้น จึงทำให้มีการลักลอบนำข้าวไปขายต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งอินแกรม (Ingram, 1954, p. 165) เห็นว่าข้าวที่ถูกลักลอบส่งออกนอกระหว่างปี พ.ศ. 2489-2490 น่าจะมีจำนวนเท่ากับหรืออาจจะมากกว่าข้าวที่รัฐบาลไทยส่งให้อังกฤษตามสัญญาความตกลงสมบูรณแบบเสียอีก ซึ่งก็เป็นสาเหตุให้ข้าวภายในประเทศขาดแคลนมากยิ่งขึ้น

2) ข้อคำถาม/คำตอบชี้แจง

เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่ออภิปรายวันแรก นายควง อภัยวงศ์ ไม่เกริ่นนำ 2 ประเด็นคือ ประเด็นนี้กับประเด็นข้อที่ 6 ที่ว่า “ไม่สามารถรักษาสถานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมทำให้ข้าราชการขาดกำลังใจที่จะปฏิบัติราชการ” ประเด็นนี้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชเป็นผู้อภิปรายเปิดประเด็นเป็นคนแรก โดยอภิปรายว่า รัฐบาลนี้ไม่สามารถสร้างความเชื่อถือให้กับต่างประเทศเนื่องจากไม่สามารถกระทำตามสัญญาขายข้าวลงวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 ซึ่งสัญญาว่าจะส่งข้าวให้อังกฤษเป็นจำนวน 1 ล้าน 2 แสนตัน แต่ส่งให้เพียง 6 แสนตัน จึงทำให้นักสื่อสารพิมพ์สิงคโปร์พรีเปรสส์ลงข่าวโจมตี ทำให้เสียชื่อเสียงของประเทศชาติ ดังคำอภิปรายตอนหนึ่งดังนี้

ยิ่งกว่านั้น หนังสือพิมพ์สิงคโปร์พรีเปรสส์ ฉบับลงวันที่ 16 เมษายน 2490 ยังประณามประเทศไทยว่า ต้องประสบความล้มเหลว ในการจัดส่งข้าวไปยังเพื่อนบ้านที่ขาดแคลน เพราะเป็นราชอาณาจักรที่เต็มไปด้วยคนคดโกงและคนตลบตลึง (Coolies and Bluffers) หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ได้กล่าวต่อไปว่า เราจะมีคามยินดีเป็นอันมาก ถ้ารัฐบาลไทยสามารถกู้เกียรติกลับคืนมาได้ แต่ถ้าเราจะมัวรอให้รัฐบาลไทยฉลาดขึ้น ตลอดจนทำตัวอย่างอันดีให้คนปฏิบัติตามและบังคับกฎหมาย เพื่อปราบปรามพวกโสณทุจริต พวกค้าตลาดมือค้ำกำไรเกินควร และลักลอบหนีภาษีเหล่านี้แล้ว ก็น่ากลัวว่า พวกเราจะหิวจนได้

แห่ง ตามที่รัฐบาลไทยสัญญาว่าจะส่งข้าวหกแสนตันภายในเดือนสิงหาคมนั้น หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ไม่เชื่อว่าส่งทัน (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 566)

ในการตอบชี้แจงข้อซักถามของญัตติทั้ง 7 ข้อ ยกเว้นญัตติข้อนี้ นายกรัฐมนตรีจะตอบชี้แจงด้วยความยินดีและเห็นว่า ข้อซักถามหรือญัตติฯ เหล่านั้นมีน้ำหนักและเหตุผลพอสมควร มีเพียงญัตติฯ นี้เท่านั้นที่นายกรัฐมนตรีแสดงความไม่ยอมรับ โดยอภิปรายว่า “ข้าพเจ้าคิดว่า ในบรรดาญัตติของพรรคประชาธิปัตย์ทั้งหมด ที่ได้เสนอมานี้ ไม่มีเรื่องไหนจะเหลวไหลเท่ากับเรื่องนี้” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 570-571) นอกจากนั้นแล้ว นายกรัฐมนตรียังตอบชี้แจงว่า นโยบายการต่างประเทศนั้น ท่านมีความมั่นใจที่สุดว่า ได้ดำเนินการไว้เป็นอย่างดีแล้ว ดังนี้

ในแง่กิจการด้านกระทรวงการอื่นๆ นั้น ข้าพเจ้ายอมรับว่า ได้ทำอะไรบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งอาจจะ มีการผิดพลาดไปบ้าง หรือทำไม่สำเร็จสมตามความมุ่งหมายบ้าง แต่ทว่า ที่ทำได้เพียงนั้น หรือทำไปไม่ได้นั้น ก็เพราะเหตุว่า มันมีอุปสรรคมีเหตุการณ์ต่างๆ ข้าพเจ้าก็ได้ขอความเป็นธรรมแก่ราษฎรว่า เรื่องมันเป็นอย่างนี้ และข้าพเจ้าไม่เคยปฏิเสธความรับผิดชอบเลย แต่ข้าพเจ้าขอเรียนด้วยความบริสุทธิ์ใจจริงๆ ว่า ข้าพเจ้าภูมิใจนโยบายการต่างประเทศเป็นอย่างมาก เพราะว่าตลอดระยะเวลา ที่รัฐบาลนี้ได้เข้าบริหารงานแล้ว เราได้จัดการในเรื่องนโยบายการต่างประเทศไปอย่างสวยงามสดดงาม (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 630-631)

ญัตตินี้ ใช้เวลาประชุมกันในช่วงเช้าและช่วงบ่ายของวันศุกร์ที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 โดยใช้เวลาประชุมประมาณ 4 ชั่วโมง ผู้ขอให้ยุติการอภิปรายประเด็นนี้ คือประธานสภาฯ โดยเห็นว่า เหมาะสมที่จะหยุดพักและอภิปรายญัตติต่อไปเมื่อเริ่มประชุมกันใหม่

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป ข้อซักถามในญัตติฯ ข้อที่ 4 มีโครงการสร้างของการใช้เหตุผลในการอภิปราย ดังนี้คือ

ข้อซักถาม: การต่างประเทศ รัฐบาลไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้

เหตุผลสนับสนุน: รัฐบาลส่งข้าวไปขายไม่ทันตามสัญญา

เหตุผลสนับสนุน: ทำให้หนังสือพิมพ์สิ่งคปรปรเปรสส์ลงข่าวโจมตีรัฐบาล

ผลการวิเคราะห์ข้อที่ 4 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านหรือข้อซักถามที่ว่า “การต่างประเทศ รัฐบาลไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์ วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถาม เพราะถ้ารัฐบาลใด ทำให้ต่างประเทศไม่เชื่อถือแล้ว อาจจะ ส่งผลให้การติดต่อค้าขายดำเนินไปไม่สะดวก หรืออาจจะถูกตัดความสัมพันธ์ทางการค้า ซึ่งจะ ส่งผลเสียหายร้ายแรงแก่ประเทศและประชาชนได้ ดังนั้น ข้อตั้ง/ข้อซักถามนี้ อยู่ในขอบเขตความ รับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนที่ว่า “รัฐบาลส่งข้าวไปขายไม่ทันตาม สัญญาทำให้หนังสือพิมพ์ สิงคโปร์ปริ๊นส์ลงข่าวโจมตีรัฐบาล” ว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผล ที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์ วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือเหตุผลสนับสนุนขัดแย้งกับข้อซักถาม หรือ ขัดแย้งกันเองหรือไม่?

ผลการวิเคราะห์พบว่า เหตุผลสนับสนุนดังกล่าว ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี โดยผู้วิจัยมีรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

กรณีการส่งข้าวไม่ทันสัญญานั้น ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่ผ่าน เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนข้อที่ 1 คือ ไม่ได้เกิดจากนโยบายที่ผิดพลาดของ คณะรัฐบาล กล่าวคือ กรณีการส่งข้าวไม่ทันสัญญาความตกลงสมบูรณ์แบบนั้น เป็นเหตุสุดวิสัย ของรัฐบาลที่ยอมรับได้ เพราะ สัญญาความตกลงสมบูรณ์แบบนั้น กำหนดราคาข้าวของไทยต่ำ กว่าราคาข้าวในตลาดโลกมาก จึงมีการลักลอบขายข้าวออกนอกประเทศ และผลของการส่งข้าว ไม่ทันนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้อธิบายให้เห็นชัดเจนว่าส่งผลเสียต่อผลประโยชน์อันร้ายแรงต่อ ประชาชนอย่างไร

ในอันที่จริงแล้ว สัญญาความตกลงสมบูรณ์แบบ เป็นสัญญาที่ต้องการลดราคาข้าว ภายในประเทศให้ต่ำลง โดยประเทศอังกฤษต้องการกำไรที่สูงสุด เพราะ การที่มีพ่อค้าชาวไทย ลักลอบขายข้าวในตลาดมืด ก็นำข้าวไปขายที่มาเลเซียหรือสิงคโปร์นั่นเอง ก็เป็นการขายข้าว ซึ่งทำให้ประชากรของทั้ง 2 ประเทศนั้นก็ได้รับประโยชน์เช่นเดียวกัน แต่ประเทศอังกฤษไม่ได้รับ ผลประโยชน์ต่อการกระทำดังกล่าวเท่านั้น และการกระทำดังกล่าวนี้ น่าจะทำให้ชาวนาขายข้าว ได้ราคาสูงขึ้นด้วยซ้ำไป

กรณีที่ ส.ส. ฝ่ายค้านอ้างว่า หนังสือพิมพ์ของประเทศสิงคโปร์โจมตี จึงทำให้ต่าง ประเทศไม่เชื่อถือประเทศไทยนั้น ไม่ผ่านเกณฑ์ความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลข้อที่ 6 เพราะ เป็นเหตุผลวิบัติ (fallacy) ประเภทการสรุปจากข้อมูลซึ่งไม่เป็นตัวแทนที่ถูกต้อง (unrepresentative

generalization) เพราะ การแสดงความไม่น่าเชื่อถือของต่างประเทศนั้น ถ้าเป็นมติขององค์การสหประชาชาติ หรือคำตำหนิจากกระทรวงการต่างประเทศของประเทศต่างๆ ข้อมูลจึงพอจะมีน้ำหนักพอให้พิจารณา

ในกรณีนี้ ถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายว่า “ต่างประเทศประณามประเทศไทย” แทนคำว่า “ต่างประเทศไม่เชื่อถือ” แล้วก็เป็นเหตุผลวิบัติ (fallacy) ประเภทการด่วนสรุปโดยมีข้อมูลไม่มากพอ (hasty generalization/ jumping to conclusion) เนื่องจาก มีหนังสือพิมพ์ต่างประเทศเพียงฉบับเดียวของประเทศสิงคโปร์ “ประณาม” รัฐบาลของไทยเท่านั้น เมื่อเหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี จึงทำให้ญัตติ/ ข้อซักถามไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 ไปด้วย ดังนั้น การใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านในประเด็นนี้ จึงไม่สมเหตุสมผล

สำหรับคำตอบชี้แจงของรัฐบาลเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผล เนื่องจากรัฐบาลอภิปรายถึงอุปสรรคในการส่งข่าวนั้นเป็นอย่างไร? และในการส่งข่าวชายต่างประเทศนั้น ประเทศไทยมิได้ดำเนินการโดยเอกเทศ แต่มีคณะกรรมการร่วมไตรภาคีจากประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศไทยดำเนินการอยู่

5. รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจารย์แบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

เป็นที่ทราบกันดีว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่ระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ (Patron-client relationship) ฝังลึกอยู่ในวัฒนธรรมมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่ง อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์ (2545, น. 7) เห็นว่า นักวิชาการส่วนมากก็ยอมรับว่า มีระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบอุปถัมภ์ในแวดวงของข้าราชการ ยังคงมีอยู่ชัดเจน การช่วยเหลือพวกพ้อง คนที่สนิทสนมกันมากกว่าคนอื่น จึงคงมีอยู่ในรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย

2) ข้อคำถาม/คำตอบชี้แจง

ในการโหมโรงเมื่อวันแรกของการอภิปรายนั้น นายควง อภัยวงศ์เกริ่นนำไว้ว่า “ในปัญหาเรื่องข้าราชการ ข้าราชการก็มีปัญหาว่า ในส่วนราชการต่างๆ นั้น การถอดถอน การย้าย การอะไร ดูๆ เหมือนเป็นไปตามอารมณ์” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 9) เมื่อถึงเวลาอภิปรายลงในรายละเอียดของญัตติฯ ข้อนี้ เป็นหน้าที่ของนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ส.ส. จังหวัดลำปาง

พรรคประชาธิปัตย์ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ได้ยกตัวอย่างการย้ายผู้ว่าราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดลำปาง เป็นต้น มาเป็นเหตุผลสนับสนุน โดยนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ สรุปข้อเสียของการกระทำดังกล่าวของรัฐบาลไว้ว่า

การกระทำเช่นนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า เป็นการเสียหายต่อราชการแผ่นดินเป็นอย่างยิ่ง และข้าราชการ ประจำที่ถูกระเบิด หรือว่าได้รับความอยุติธรรมจากอำนาจ แสกแซงในทางการเมือง ย่อมเสียกำลังใจที่จะปฏิบัติงาน ไม่สามารถที่จะวางตัวให้เป็นกลางและปฏิบัติงานในหน้าที่ได้เต็มที่ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 660)

ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายหลังจากนั้น ก็อภิปรายยกตัวอย่างว่า มีการย้ายข้าราชการ ซึ่งทำให้ข้าราชการเหล่านั้น หหมดกำลังใจในการทำงาน แต่ไม่มี ส.ส. คนใดอภิปรายว่า ผลเสียหายจากการย้ายข้าราชการเหล่านั้น ก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ประเทศชาติอย่างไร?

ในการตอบชี้แจงของคณะรัฐบาล พ.อ. ชวง เสงศักดิ์สงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ทำหน้าที่กล่าวตอบชี้แจง โดยมีคำอภิปรายตอนหนึ่งว่า

ปัญหาที่เรียกว่า การแสกแซงของรัฐมนตรีนั่น ข้าพเจ้าอยากจะเรียน รัฐบาลนี้ ก่อนเปลี่ยนแปลง การปกครองมาแล้วนั้น ว่าทำไมจะแยกหน้าที่การเมืองของ รัฐมนตรีให้พ้นจากงานประจำนั้นไม่ได้เสียที เราพูดกันมาเป็นเวลานานมาแล้ว และไม่สามารถจะจัดการในเรื่องนี้ได้ เพราะกฎบัตรกฎหมายออกจากสภา นี้ ก็หลังไหลออกไปให้ผูกมัดกับรัฐมนตรีเกี่ยวข้องการหน้าที่ราชการต่างๆ นั้นยิ่งขึ้น ... ปัญหาแยกการเมืองกับการประจำนั้นเป็นปัญหาที่ยากที่สุด (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 668)

สำหรับนายกรัฐมนตรีเห็นว่า การอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้นเป็นเรื่องข้อเท็จจริง ซึ่งคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านบางคนก็มีเหตุผล บางคนก็ไม่มีเหตุผล แต่มันไม่ใช่เป็นเรื่องของนโยบาย (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 715) แต่นายกรัฐมนตรีก็ยอมรับว่า ยังแบ่งแยกอำนาจของข้าราชการเมืองกับข้าราชการประจำออกจากกันได้ยากเช่นเดียวกับคำอภิปรายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เนื่องจากการปฏิบัติกันมานานแล้ว และตัวของข้าราชการการเมืองก็คิดว่า ตนเองมีอำนาจที่กระทำได้ ดังนี้

การที่ผู้แทนราษฎรเข้าไปหารัฐมนตรี ขอย้ายข้าหลวง และผู้แทนราษฎรไปต่างจังหวัด แล้วไปยุ่งย่ามกับกิจการบริหาร ไปทำอะไรต่ออะไรมันก็มี แม้แต่รัฐมนตรี

ก็เหมือนกัน อย่างนี้ไม่ใช่ว่าไม่มี ข้าพเจ้าก็รับว่ามีเหมือนกัน แต่ทว่ามันเป็นการ
ที่เรียกว่า ยังไม่เข้าระเบียบแบบแผน การกระทำนั้น ก็ทำด้วยเข้าใจว่ามีอำนาจ
หรือมีความรับผิดชอบ ในประการเหล่านั้นอยู่ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490,
น. 751-752)

การอภิปรายในญัตตินี้ อภิปรายกัน 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงกลางคืนของวันศุกร์ที่ 23
พฤษภาคม พ.ศ. 2490 และช่วงเช้าของวันเสาร์ที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 รวมใช้เวลาในการ
ประชุมประมาณ 5 ชั่วโมง นายสนนท สาสว่าง ส.ส. จังหวัดนครปฐม เป็นผู้ขอให้ปิดการอภิปราย
ดังนี้

ข้าพเจ้าฟังมาตลอดเวลา ปัญหาที่มีว่า มีทั้งข้อเท็จจริง และทั้งเท็จและจริง
ทั้งก็ไม่มีหลักฐาน และท่านนายกก็ยอมรับว่า ความขัดแย้งมีอยู่...เรื่องนี้
พูดกันไปได้วัน ก็มีเรื่องพูดกันไปได้ ภูมิใจก็ว่าดี ไม่ภูมิใจก็ว่าไม่ดี บอกว่าแล้ว
อย่างนั้นอย่างนี้ เป็นเรื่องของพวกเราที่จะไปว่ากันได้ เพราะฉะนั้น ท่านนายก
ก็ได้บอกแล้วว่า อยู่ที่มีการปฏิบัติไม่ใช่อยู่ที่เราจะเขียนกฎหมายที่ไหนอย่างไร...
เท่าที่พูดกันมาข้าพเจ้ายังมองไม่เห็นว่าจะได้เป็นผลดีแก่ชาติและประชาชนอย่างไร
เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าก็ยอมจะกล่าวได้ว่า หาสาระมิได้ หนึ่งเครื่องวิญญูของ
ประชาชน จะเสียหายหมดแล้ว เพราะเปิดฟังมาหลายวันหลายคืน ข้าพเจ้าจึงขอ
เสนอให้ยุติการอภิปรายในประเด็นข้อนี้เสียที ถ้าใครเห็นด้วยขอให้รับรอง
(บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 756-758)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป ข้อซักถามในญัตติข้อที่ 5 มีโครงการสร้างของการใช้เหตุผลในการอภิปราย
ดังนี้คือ

ข้อซักถาม: รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำ ทำให้เกิดผล
เสียหายแก่ราชการแผ่นดิน

เหตุผลสนับสนุน: การย้ายข้าราชการทำให้ข้าราชการหมดกำลังใจในการทำงาน

ในการวิเคราะห์การใช้เหตุผลของข้อซักถามที่ผ่านมา ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ญัตติหรือ
ข้อซักถามก่อน แล้วต่อมาจึงจะวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุน แต่ในญัตติที่ว่า “รัฐบาลใช้อำนาจทาง
การเมืองแทรกแซงในราชการประจำทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน” นี้ ต้องพิจารณาทั้ง

ญัตติ/ข้อซักถามกับเหตุผลสนับสนุนพร้อมๆ กันไป เพราะข้อความของญัตติ/ข้อซักถามเองยังมีความกำกวม ต้องอาศัยการตีความจากเหตุผลสนับสนุนด้วย

เมื่อวิเคราะห์คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านแล้วพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้อธิบายให้เห็นว่า การย้ายข้าราชการประจำที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้น ส่งผลเสียหายต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนอย่างไร ส.ส. ฝ่ายค้านอธิบายเพียงแต่ว่า มีการโยกย้ายข้าราชการประจำ เพราะรัฐมนตรีเข้าไปจัดการหรือแทรกแซงเท่านั้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเหตุผลสนับสนุนของญัตตินี้ไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุนถึง 2 ข้อคือ ข้อที่ 1 และข้อที่ 3 ดังนี้

1) สาเหตุของความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ

3) ผลของความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการกระทำความผิดต้องเป็นความเสียหายที่ร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน

สำหรับการตอบชี้แจงของคณะรัฐบาลนั้น เนื่องจากทั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและนายกรัฐมนตรีก็ยอมรับว่า มีการกระทำเช่นนั้นจริง เนื่องจากข้าราชการการเมืองคนนั้นๆ คิดว่ากระทำได้ เพราะแนวคิดการแยกข้าราชการเมืองออกจากข้าราชการประจำเพิ่งจะมีการนำมาใช้ ซึ่งก็สอดคล้องกับคำอภิปรายของ ส.ส. อีก 2 ท่านดังนี้

นายพร มาวงศ์ ส.ส. จังหวัดอุทัยธานี พรรคสหชีพ กล่าวว่า

ข้าราชการประจำกับข้าราชการฝ่ายการเมืองนั้น เป็นการแยกกันไม่ออก ทั้งนี้ท่านสมาชิกและประชาชนทั้งหลาย ที่ยินได้ฟัง ก็ย่อมเข้าใจกันดีอยู่ว่า มันแยกกันไม่ออก...ข้าราชการฝ่ายการเมืองหรือรัฐมนตรีนั่นเอง ทำการใดเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลในนโยบายของกระทรวงนั้นๆ แต่มีเหตุกระทบกระเทือนข้าราชการฝ่ายใดๆ ก็ไม่สำเร็จสัมฤทธิ์ผลได้ รัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงนั้นๆ ก็สามารที่จะโยกย้ายผลัดเปลี่ยนอย่างนี้ ท่านทั้งหลายจะยอมรับหรือไม่
(บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 672)

และนายเลือน พงษ์โสภณ ส.ส. จังหวัดนครราชสีมา พรรคสหชีพ กล่าวว่า

อย่างไรก็ตาม เวลาที่เหลือน้อยเต็มที่แล้ว เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอสรุปเพียงเล็กน้อยว่า การแทรกแซง ก็ได้แทรกแซงกันมาแล้วตั้งแต่บรมโอรสาธิราช นับตั้งแต่สมัยโน้นมา เพราะว่า การเมืองกับข้าราชการประจำนั้น แยกกันไม่ออกทุกรัฐบาล จะแยกออกอย่างไร เพราะมันทำงานติดต่อกันและกัน แต่ว่าคำว่า

แซกแซงนั้น ไม่ได้หมายความว่า แซกกัน คือ หมายความว่าแซกแซงในสิ่งซึ่งปฏิบัติผิดกฎหมาย ถ้าสิ่งใด ซึ่งแซกแซงเข้าไปนั้น เป็นประโยชน์ผลดีผลงามแก่ชาติแก่ประเทศแล้วว่ไป แล้วถ้าหากว่า สิ่งใดมันจะเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความพินาศเสียหายมาสู่บ้านเมือง อันเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ที่อนุชนรุ่นหลัง ยังจะทำต่อไปแล้ว อย่างนั้นข้าพเจ้าหมายความว่าขอให้ท่านเลิกเสียเถอะ แต่ถ้าหากว่า ท่านไม่ได้ทำจริงก็แล้วไป ข้าพเจ้าขออภัย (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 710-711)

ในเมื่อคำตอบชี้แจงของคณะรัฐมนตรีก็ยอมรับว่า มีการกระทำความผิดข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านจริง เพราะรัฐมนตรีคนนั้นๆ คิดว่าตนเองมีอำนาจที่จะกระทำได้ เนื่องจากแนวคิดการแยกข้าราชการเมืองออกจากข้าราชการประจำ เพิ่งจะมีการนำมาใช้ ดังนั้น คำตอบชี้แจงของคณะรัฐมนตรีจึงเป็นคำอภิปรายที่มีการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผล

โดยสรุป เหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านในประเด็นนี้ ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุนข้อที่ 1 และข้อที่ 3 ซึ่งเป็นส่วนประกอบของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี จึงทำให้ยุติข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบ ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ข้อที่ 1 ไปด้วย การใช้เหตุผลในญัตติฯ ข้อนี้ของ ส.ส. ฝ่ายค้านจึงเป็นการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผล ส่วนการใช้เหตุผลของคณะรัฐบาลเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผล

6. รัฐบาลไม่สามารถรักษาสถานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควรทำให้ข้าราชการขาดกำลังใจที่จะปฏิบัติราชการ

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

สถานการณ์ของข้าราชการก็เป็นเช่นเดียวกับสถานการณ์ของประชาชนชาวไทย ส่วนใหญ่ ที่ได้อธิบายมาก่อนหน้านี้แล้ว กล่าวคือ ผลของสงครามทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ ค่าของเงินบาทตกต่ำ สินค้ามีราคาแพง ค่าครองชีพของประชาชนจึงสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ก็หมายถึงว่า ค่าครองชีพ ของข้าราชการก็ต้องสูงขึ้นไปด้วย ประชาชนมีความลำบากเช่นไร ข้าราชการก็ประสบความลำบากเช่นนั้น ข้อซักถามนี้เกี่ยวข้องกับนโยบาย ข้อที่ 3 ของรัฐบาล²⁴ซึ่งเป็นรายละเอียดนโยบายของกระทรวงการคลัง ซึ่งมีข้อความดังนี้

²⁴ดูรายละเอียดนโยบายของรัฐบาลในภาคผนวก ข นโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2490

3. การคลัง รัฐบาลนี้ มีนโยบายสืบเนื่องและสอดคล้องกับรัฐบาลก่อน ในอันที่จะปรับปรุงการคลังของประเทศ โดยจะจัดทำงบประมาณของแผ่นดินให้เป็นดุลยภาพ เพื่อเสถียรภาพแห่งเงินตราทั้งจะได้จัดหาเงินมาบูรณะบ้านเมือง และหาทางช่วยเหลือฐานะข้าราชการให้ดีขึ้น (คำแถลงนโยบายของรัฐบาล คณะรัฐมนตรี คณะที่ 17 พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี อ้างถึงใน นนพพันธุ์ ภักดีผดุงแดน, 2543, น. 88-93)

2) ข้อคำถาม/คำตอบชี้แจง

ญาติฯ นี่เป็นอีกญาติฯ หนึ่ง ที่นายควง อภัยวงศ์ไม่ได้เกริ่นนำหรืออ้อมกบเขาไว้ในการอภิปรายเมื่อวันแรก ญาติฯนี้หลวงอังคนานุรักษ์ ส.ส. จังหวัดมหาสารคามเป็นผู้อภิปรายเปิดญาติฯ แต่หลวงอังคนานุรักษ์ อภิปรายออกนอกประเด็นไปว่า ข้าราชการขาดกำลังใจในการทำงาน เพราะปัญหาค่าครองชีพกับไม่ได้รับความยุติธรรม (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 759-765) ร.ต.ท. สุริยน ไ روا ส.ส. จังหวัดนราธิวาส จึงมาอภิปรายเปิดญาติฯ อีกครั้งหนึ่ง โดยมีคำอภิปราย ส่วนที่สำคัญดังนี้

ข้าพเจ้าได้พิจารณานโยบายของรัฐบาล ที่แถลงมาแล้ว มีหลายหน้ากระดาษ รู้สึกว่า นโยบายที่แถลงมาก็ดีทั้งนั้น แต่ว่าลืมหลักสำคัญไปประการหนึ่ง คือไม่มีข้อไหน ที่จะบอกว่าปรับปรุงฐานะของข้าราชการให้ดีขึ้น ... ครั้นต่อมา รัฐบาลก็ได้ช่วยเหลือ ข้าราชการ ซึ่งข้าพเจ้าเห็นและข้าพเจ้า รับว่า เป็นประโยชน์บ้างแต่ไม่มาก ก็มีว่าเพิ่มเงินเดือนอย่างชั้นผู้น้อยก็เพิ่ม 15 บาท แล้วก็ช่วยเหลือให้ลูกหลานข้าราชการได้เรียนหนังสือโรงเรียนรัฐบาลฟรี รถไฟครึ่งราคา ป่วยเจ็บรักษาที่โรงพยาบาลได้ฟรีเช่นนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่ามันไม่ช่วยเหลือให้ฐานะข้าราชการดีขึ้นเลย (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 770-771)

นายวิจิตร ลุธิตานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้ตอบว่า การช่วยเหลือข้าราชการนั้นได้ทำแล้วโดยกำหนดไว้ทั้งในนโยบายของรัฐบาลและกำหนดไว้ในการจัดทำงบประมาณ ดังนี้

สำหรับข้อเปิดอภิปรายในประการข้อ 6 นี้ เกี่ยวกับด้วยฐานะของข้าราชการ ซึ่งทางพรรคประชาธิปัตย์ก็ได้กล่าวว่า ทางรัฐบาลนั้นไม่สามารถรักษาสถานะของข้าราชการ นั้น รัฐบาลได้ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญจริง ถึงได้เขียนไว้ในนโยบายทีเดียว ในนโยบายกระทรวงการคลัง ถ้าท่านอ่านดูในวรรคสุดท้าย ... ข้าพเจ้า

มีตัวเลขแสดงให้เห็นว่าอย่างเช่นในปี 2488 เรามีรายจ่ายที่จะช่วยเหลือฐานะของข้าราชการ เรามีเงินช่วยเพียง 60 ล้านบาท และในปี 2489 เราได้กำหนดให้ถึง 280 ล้านบาท และในปี 2490 เราได้เพิ่มขึ้นเป็น 350 ล้านบาท ... นี่รัฐบาลได้ทำถึงอย่างนี้แล้วจะเรียกว่ารัฐบาลไม่ช่วยเหลือข้าราชการอย่างไรได้ ... เพราะฉะนั้นในเรื่องการช่วยเหลือฐานะข้าราชการนั้น ข้าพเจ้าคิดว่ารัฐบาลนี้ได้ทำเต็มแล้วตามนโยบายและได้ช่วยเหลืออย่างชัดแจ้งจริงจาง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 783-786)

การอภิปรายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังดังกล่าว ทำให้นายใหญ่ ศวิตชาติ ส.ส. จังหวัดนครสวรรค์ พรรคประชาธิปัตย์ลุกขึ้นมาแก้ตัวให้กับ ส.ส. ของฝ่ายค้านว่า “ข้าพเจ้าก็ไม่ได้ติว่า รัฐบาลนี้ไม่ได้ช่วยข้าราชการ ข้าพเจ้ารับว่าช่วย แต่ว่า รัฐบาลนี้ยังทำไม่ถึงนโยบายที่จะทำให้ฐานะของข้าราชการดีขึ้น พอมีจิตใจทำงาน” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 802)

ญาติฯ นี้ใช้เวลาประชุมเพียงช่วงเวลาเดียวคือ ช่วงบ่ายของวันเสาร์ที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 โดยใช้เวลาประชุมประมาณ 3 ชั่วโมงครึ่ง โดยประธานสภาฯ กล่าวว่า เรื่องนี้มีประเด็นอยู่นิดหน่อย และสอบถามที่ประชุมว่า ผู้ใดไม่เห็นด้วยกับการเสนอปิดอภิปรายในประเด็นนี้บ้างปรากฏว่าไม่มีใครยกมือคัดค้าน

3) ผลการวิเคราะห์

โดย สรุปข้อซักถามในญัตติข้อที่ 6 มีโครงการสร้างของการใช้เหตุผลในการอภิปรายดังนี้คือ

ข้อซักถาม: รัฐบาลไม่สามารถรักษาสถานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควรทำให้ข้าราชการขาดกำลังใจที่จะปฏิบัติราชการ

เหตุผลสนับสนุน: รัฐบาลช่วยเหลือข้าราชการไม่มากพอ

ในการพิจารณาญัตติ/ข้อซักถามที่ว่า “รัฐบาลไม่สามารถรักษาสถานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควรทำให้ข้าราชการขาดกำลังใจที่จะปฏิบัติราชการ” ก็เช่นเดียวกันกับการพิจารณาญัตติข้อที่ 5 ที่ผ่านมา ก็คือ ต้องพิจารณาทั้งญัตติ/ข้อซักถามกับหลักฐานสนับสนุนไปพร้อมๆ กัน

เมื่อวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนปรากฏว่า คำอภิปรายส่วนที่เป็นเหตุผลสนับสนุนขัดแย้งกับญัตติ/ข้อซักถาม กล่าวคือ ญัตติ/ข้อซักถามมีความหมายว่า “รัฐบาลไม่ช่วยเหลือข้าราชการ” แต่เหตุผลสนับสนุนกลับอภิปรายว่า “รัฐบาลช่วยเหลือข้าราชการแต่ไม่มากพอ”

เมื่อเหตุผลสนับสนุนขัดแย้งกับญัตติ/ข้อซักถาม การใช้เหตุผลในญัตติฯ นี้ จึงไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 ที่ว่า “เหตุผลสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน”

คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านในญัตตินี้ จึงไม่ผ่านเกณฑ์ความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 ไปด้วย โดยสรุป การใช้เหตุผลในการซักถามและตอบชี้แจงในญัตติที่ 5 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผล ส่วนการใช้เหตุผลของคณะรัฐบาลเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผล

7. ในทางการศึกษาของชาติ รัฐบาลนี้ก็ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

เมื่อพิจารณาจากเงื่อนไขของการมี ส.ส. แต่งตั้งในรัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2475) ที่ว่า “เมื่อจำนวนราษฎรทั่วพระราชอาณาเขตได้สอบไล่วิชาประถมศึกษาได้เป็นจำนวนเกินกว่าครึ่งและอย่างช้าต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ สมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นผู้ที่ราษฎรได้เลือกตั้งขึ้นเองทั้งสิ้น สมาชิกประเภทที่ 2 เป็น อันไม่มีอีกต่อไป”

ก็น่าจะเป็นหลักฐานได้ชัดเจนว่า การปฏิรูปการศึกษาที่พยายามจัดทำมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ก็ยังจัดไม่ทั่วถึงทั่วประเทศ เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น โรงเรียนต่างๆ ในกรุงเทพมหานครบางส่วนถูกใช้เป็นที่อยู่ของกองทหารญี่ปุ่น ในระยะเริ่มต้นสงคราม และถูกใช้เป็นที่กักกันทหารญี่ปุ่นเมื่อช่วงหลังสงคราม ดังเช่นที่เกษม ศิริสัมพันธ์ ซึ่งเป็นนักเรียนของโรงเรียนวชิราวุธบรรยายถึงความหลังว่า ตนเองต้องไปเรียนชั้นมัธยม 5 ที่โรงเรียนอานวยศิลป์ เพราะ “จนเสร็จสงคราม โรงเรียนวชิราวุธก็ยังไม่เปิด เพราะได้กลายเป็นค่ายกักกันทหารญี่ปุ่นที่แพ้สงครามไปแล้ว” (เกษม ศิริสัมพันธ์, 2545, น. 26)

นอกจากนั้น โรงเรียนต่างๆ ก็ยังถูกจัดให้เป็นที่พักของทหารสัมพันธมิตรในระยะปลายสงครามอีกด้วย จึงทำให้ชำรุดเสียหายเป็นอันมาก โดยมีต้องคำนึงถึงว่าโรงเรียนเหล่านั้นได้ถูกอำนาจของระเบิดทำลายให้เสียหายไปบ้าง จึงทำให้สภาพการศึกษาของนักเรียนตกอยู่สภาพย่ำแย่ขึ้นไปอีก

2) ข้อคำถาม/คำตอบชี้แจง

ในการอารัมภบทเพื่อเข้าสู่ญัตติฯ นั้น นายควง อภัยวงศ์อภิปรายว่า นักเรียนไม่มีที่เรียน เมื่อกลับมาอภิปรายในเนื้อหาอีกครั้งในวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 นายควงก็อภิปรายถึงปัญหา 3 ประการ คือ นักเรียนไม่มีที่เรียน กระดาษขาดแคลน และ การที่นักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยสอบตกกันมาก แล้วก็มาสรุปแบบการซักถามว่า “เพราะฉะนั้น ท่านรัฐมนตรีได้เตรียม

อะไรไว้หรือเปล่า ท่านได้เตรียมขบปัญหานี้ไว้บ้างหรือเปล่า นี่ที่เป็นปัญหาที่ข้าพเจ้าขอเรียนถามท่านนี้” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 871-875)

สำหรับ ผู้อภิปรายญัตติฯ นี้ในรายละเอียดคือ ขุนคงฤทธิศึกษากร ส.ส. จังหวัดนครราชสีมา พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งอภิปรายไว้ว่า

ถ้าเปรียบเทียบการศึกษาของชาติก็เท่ากับว่า ตั้งจำนวนของงานไว้ร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่กิจการ ที่ทำได้ตามนโยบายที่แถลงนั้นเข้าใจว่า ทำได้ไม่ถึง 40 เปอร์เซ็นต์ของนโยบาย เพราะฉะนั้น ถ้าจะถืออย่างผลการสอบไล่ก็เป็นสอบตกเพราะไม่ถึง 50 เปอร์เซ็นต์ เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการอภิปรายไว้วางใจ ในเรื่องนี้ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 826)

แต่เมื่อถึงช่วงที่จะจบคำอภิปราย ขุนคงฤทธิศึกษากรก็จบคำอภิปรายแบบการซักถาม เช่นเดียวกับคำอภิปรายของนายควง อภัยวงศ์ ดังนี้

ข้าพเจ้าขอทราบ ว่า ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้รับเงินจากรัฐบาลหรือท่านนายกรัฐมนตรี เพื่อสั่งซื้อเครื่องเขียนแบบเรียนจากต่างประเทศไว้แล้วเท่าใด ประการที่ 2 ท่านได้สั่งซื้อเครื่องเขียนแบบเรียนไปยังต่างประเทศเมื่อใด และต่างประเทศนั้นๆ ได้รับในสั่งซื้อเครื่องเขียนตำราเรียนนั้นๆ ไว้แล้วหรือยัง ทั้งนี้เพื่อพิจารณาในการอภิปรายต่อไป (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 828)

สำหรับคำอภิปรายส่วนอื่นของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น เป็นปัญหาปลีกย่อยที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการประจำทั้งสิ้น ซึ่งก็ทำให้คณะรัฐมนตรี เช่น นายเดือน บุนนาค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาต้องลุกขึ้นมาตอบชี้แจง ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับการตอบกระทู้ถามสำหรับ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและคมนาคมตอบชี้แจงได้อย่างสมเหตุสมผลว่า เหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่เกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อซักถามสูงสุดดังนี้

ตามที่อภิปรายมาตั้งแต่เข้าจนถึงบัดนี้นั้น ข้าพเจ้าฟังมา ก็รู้สึกว่าจะตามฝ่ายผู้เสนอญัตตินั้นมานานนี้ ก็ยอมแสดงอยู่แล้วว่า มีความมุ่งหมายที่จะดำเนินคดีเตียนรัฐบาลตามญัตติที่เสนอว่า รัฐบาลไม่ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้ แต่ผู้สนับสนุน 2-3 ท่าน ที่ได้อภิปรายเรื่องนี้นั้นก็ยอมรับอยู่ในตัวแล้วว่า รัฐบาลได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ แต่ว่าท่าน

ไปกล่าวถึงความบกพร่อง ในการดำเนินการศึกษานานาประการ ซึ่งอาจจะมีได้นั้น เพราะฉะนั้น จึงไม่ตรงกับประเด็นที่ท่านตั้งข้อหาขึ้นมา ถ้าว่าในรูปอันแท้จริงแล้ว ท่านตั้งฟ้องมาในรูปหนึ่ง แต่น่าจะยานเข้ามาสืบอีกเรื่องหนึ่ง ก็เป็นสิ่งที่ยกฟ้องได้แล้ว (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 896-897)

ซึ่งก็สอดคล้องกับคำอภิปรายของหลวงอรรถพรพิศาล ส.ส. จังหวัดตราด ซึ่งเป็น ส.ส. กลุ่มอิสระ ที่เปื้อน่ายคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านจนถึงกระทั่งเสนอให้ปิดการอภิปรายเฉพาะญัตตินี้ได้แล้ว ดังนี้

ขุนคฤทธิศึกษากร ท่านก็ยอมรับว่า ในข้ออภิปรายนั้นว่า รัฐบาลนี้ได้ดำเนินการและทำตามนโยบายไปแล้วถึง 40 เปอร์เซ็นต์ ไม่ใช่ไม่ได้ทำ ได้ทำแล้ว และคุณเขื่อก็บอกว่าทำมาแล้ว แต่ยังไม่ถึงขนาดของคุณอื่นๆ ก็เสียเวลาเปล่าๆ และรัฐบาลท่านก็บอกว่า ท่านดำเนินการอยู่ และทำไปแล้วตามที่ขุนคฯ ว่า เพราะฉะนั้น การที่พรรคประชาธิปัตย์ฟ้องในญัตตินั้นนั้นหาสาระอะไรมิได้เลย เหตุผลเหล่านี้ ก็รับอยู่แล้วว่าท่านทำ ไม่ใช่ไม่ทำดังฟ้อง เพราะฉะนั้นในฐานะข้าพเจ้าเป็นสมาชิก ซึ่งไม่เกี่ยวข้องเป็นผู้ฟ้องหรือรัฐบาลซึ่งเป็นจำเลย ข้าพเจ้าก็ทนนิ่งฟังต่อไปอีกไม่ไหว เพราะฉะนั้น ขอให้ระงับการเปิดอภิปรายกันเสียที ไม่เช่นนั้นจะเป็นหมันไปเปล่าๆ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 904-905)

ญัตตินี้ใช้เวลาอภิปรายในช่วงเช้าและช่วงบ่ายของวันอาทิตย์ที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 รวมระยะเวลาอภิปรายประมาณ 5 ชั่วโมง โดยประธานสภาฯ เห็นว่า ได้ประชุมอภิปรายในญัตตินี้มาเป็นเวลาอันพอสมควรแล้ว

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป ข้อซักถามในญัตติข้อที่ 7 มีโครงการสร้างของการใช้เหตุผลในการอภิปราย ดังนี้คือ

ข้อซักถาม: ในทางการศึกษาของชาติ รัฐบาลนี้ก็ไม่ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้

เหตุผลสนับสนุน: รัฐบาลปฏิบัติตามนโยบายได้ประมาณร้อยละ 40

เมื่อพิจารณาจากญัตติที่ว่า “ในทางการศึกษาของชาติ รัฐบาลนี้ก็ไม่ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้” ก็เช่นเดียวกันกับการพิจารณาญัตติข้อที่ 5 และ 6 ที่ผ่านมาก็

คือ ต้องพิจารณาทั้งอดีต/ข้อซักถามกับเหตุผลสนับสนุนไปพร้อมๆ กัน เมื่อวิเคราะห์คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านแล้ว ผู้วิจัยพบว่า เหตุผลสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านกลับไปขัดแย้งข้อซักถามเสียเอง กล่าวคือ ข้อซักถามกล่าวว่า รัฐบาลไม่ได้ดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้ แต่เหตุผลสนับสนุนกลับกล่าวว่า ปฏิบัติตามนโยบายร้อยละ 40 ดังนั้น ทั้งอดีต/ข้อซักถามและหลักฐานสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านจึงไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี ข้อที่ 3 ที่ว่า “หลักฐานสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน”

โดยสรุป ญัตติฯ นี้ไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบ ข้อที่ 1 และการใช้เหตุผลในคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่สมเหตุสมผล ส่วนคำตอบชี้แจงของรัฐบาลมีความสมเหตุสมผล เพราะอธิบายได้อย่างเป็นรูปธรรมว่า ได้มีนโยบายปรับปรุงการศึกษาของชาติอย่างไรบ้าง และได้ดำเนินการไปแล้วอย่างไรบ้าง

8) รัฐบาลไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่า ในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

บริบทของสถานการณ์ในญัตติฯ ข้อนี้ มี 3 กรณี ดังนี้คือ

1.1) เหตุการณ์ของกรณีสวรรคต

กรณีสวรรคตเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยที่นายปรีดี พนมยงค์เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 แต่ในช่วงเวลานั้น ยังไม่ได้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี เพราะนายปรีดี พนมยงค์เพิ่งได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งก่อนหน้านั้นเพียงวันเดียว กล่าวคือ กรณีสวรรคตเกิดขึ้นในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ส่วนนายปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ในวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2489 นายปรีดี พนมยงค์ก็ลาออกจากตำแหน่งเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อ การตัดสินใจ (accountability) แต่อย่างไรก็ดี นายปรีดี พนมยงค์ก็ได้รับการสนับสนุนจาก ส.ส. ส่วนใหญ่ในสภาฯ ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งเป็นครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2489

นายปรีดี พนมยงค์ลาออกจากนายกรัฐมนตรีครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2489 โดยให้เหตุผลว่า ได้ตรากตรำทำงานฉลองคุณประเทศชาติมาเป็นเวลาพอสมควร รู้สึกว่าสุขภาพเสื่อมโทรม ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของชาติได้อย่างเต็มที่ (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 550) พล.ร.ต. ถวัลย์ อ่างรนาทสวัสดิ์จึงได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาจนกระทั่งถึงการอภิปรายทั่วไป ดังนั้น ในทางนิตินัยแล้ว กรณีสวรรคตนั้น เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนรัฐบาลชุดของ พล.ร.ต. ถวัลย์ อ่างรนาทสวัสดิ์ถึง 2 สมัย แต่ถ้าพิจารณาในทางพฤตินัยแล้ว ก็เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนรัฐบาลชุดดังกล่าว 1 สมัย

1.2) ความขัดแย้งระหว่างนายปรีดี พนมยงค์กับนายควง อภัยวงศ์

นายปรีดี พนมยงค์กับนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นนักเรียนเก่าฝรั่งเศสมาด้วยกัน เป็นคณะราษฎรด้วยกัน และร่วมมือกันในการทำปฏิวัติ 2475 มาด้วยกัน จึงมีความสนิทสนมกันเป็นอย่างดี ความขัดแย้งระหว่างนายควง อภัยวงศ์ กับนายปรีดี พนมยงค์จึงไม่ใช่เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์เดียว แต่มีเหตุมีปัจจัยหลายเหตุการณ์ ซึ่งต้องอาศัยช่วงระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควร แต่ความขัดแย้งที่เห็นได้ค่อนข้างชัดเจนก็คือ ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2489 กลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ได้ส่งนายวิลาศ ไสงานนท์ ซึ่งเป็นผู้ร่วมก่อการของคณะราษฎรมาด้วยกันลงแข่งขันกับนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งการแข่งขันกันครั้งนั้น ได้ก่อให้เกิดคำโฆษณาหาเสียงที่ติดปากคนสมัยนั้นว่า “เหล็กวิลาศหรือจะสู้ตะปูควง” (กัลยา โสภณพนิช, 2546, น. 90-91)

นายควง อภัยวงศ์เป็นผู้ชนะการเลือกตั้ง จึงก่อให้เกิดการขัดแย้งกับนายปรีดี พนมยงค์อีกครั้งหนึ่ง คือ การเลือกนายกรัฐมนตรี เพราะผู้เข้าแข่งขันเป็นนายกรัฐมนตรีกับนายควง อภัยวงศ์ก็คือ นายดิเรก ชัยนาม ซึ่ง “เป็น 'คน' ของ 'ท่าช้าง' นายปรีดี พนมยงค์” (ควง อภัยวงศ์, 2501, น. 126) ผลจากการแข่งขันกัน ในการเลือกตั้งและความขัดแย้งระหว่างสนับสนุนผู้เป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้นายควง อภัยวงศ์ กับนายปรีดี พนมยงค์หมางใจกัน และกลายเป็นฝ่ายตรงกันข้ามกันในที่สุด โดยนายควง อภัยวงศ์เข้าร่วมกับฝ่ายนิยมเจ้า (พริยา คุ้มคณะศิริ, 2533, น. 298)

1.3) ความขัดแย้งระหว่างนายปรีดี พนมยงค์กับพรรคประชาธิปัตย์

ส่วนความขัดแย้งระหว่างพรรคประชาธิปัตย์กับนายปรีดี พนมยงค์นั้น ความขัดแย้งที่เห็นได้ค่อนข้างชัดเจนก็คือ การเลือกตั้งวุฒิสมาชิก²⁵ โดยผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งวุฒิสมาชิก คือ ผู้ที่ดำรงตำแหน่ง ส.ส. อยู่ในขณะนั้น ผลการเลือกตั้งวุฒิสมาชิกดังกล่าว คนของพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งเพียงคนเดียวคือ นายเล้ง ศรีสมวงศ์ ส่วนผู้สมัครจากพรรคสหชีพ

²⁵รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 พ.ศ. 2489 กำหนดให้วุฒิสภา/วุฒิสมาชิกมาจากการเลือกตั้งในมาตราที่ 24 ดังนี้

มาตรา 24 วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้ง มีจำนวน 80 คน
สมาชิกวุฒิสภาต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ

การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาให้ใช้วิธีลงคะแนนออกเสียงโดยทางอ้อมและลับ
แต่บทเฉพาะกาลของรัฐฉบับที่ 3 นี้กำหนดให้ ส.ส. ในขณะนั้น เป็นผู้เลือกสมาชิกวุฒิสภา/วุฒิสมาชิกชุดแรกแทนประชาชน

พรรคแนวรัฐธรรมนูญ และพรรคอิสระซึ่งสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ซึ่งได้รับเลือกทุกคน (พริยา คูวัฒนะศิริ, 2533, น. 318) พรรคประชาธิปไตยมีความไม่พอใจในการเลือกตั้งวุฒิสมาชิกครั้งนี้เป็นอย่างมาก และเป็นก้าวแรกที่พรรคประชาธิปไตยกับนายปรีดี พนมยงค์เกิดความบาดหมางกัน (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, 2532, น. 222)

เมื่อเกิดกรณีสวรรคต ความบาดหมางระหว่างพรรคประชาธิปไตยกับนายปรีดี พนมยงค์ ยิ่งมีมากขึ้นไปอีกเมื่อนายเลียง ไชยกาล ส.ส. ของพรรคประชาธิปไตย “ยังดันไปตะโกนในโรงภาพยนตร์ว่า นายปรีดีฆ่าในหลวง นายสุวิช พันธุเศรษฐ์ได้เปิดการปราศรัยประณามนายปรีดี ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย โดยคัดค้านการแถลงการณ์ของตำรวจที่ว่าสวรรคตโดยอุบัติเหตุ” (จกมล ไกรฤกษ์, 2546, น. 372)

2) ข้อคำถาม/คำตอบชี้แจง

ในการอารัมภบทก่อนเข้าสู่การอภิปรายนั้น นายควง อภัยวงศ์ กล่าวเกริ่นนำในญัตตินี้ว่า รู้อยู่ว่าญัตตินี้ ไม่เกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล แต่เมื่อ พล.ร.ต. ถวัลย์รับเป็นรัฐบาล ก็ต้องรับช่วงความรับผิดชอบต่อกันมา ซึ่งนายควงเห็นว่า รัฐบาลนี้ “จะทำอะไรก็ไม่ได้เห็นได้ทำ จะซักถามใครต่ออีกเพื่อประกอบอะไรต่ออะไรก็ไม่ได้เห็นมี” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 11) แต่เมื่อถึงคราวอภิปรายกันจริง ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายแต่เพียงว่า การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในขณะที่รัชกาลที่ 8 สวรรคต ไม่ถูกต้องตามหลักวิธีการสืบสวนสอบสวน คำอภิปรายที่เกี่ยวข้องกับญัตติฯ จริงๆ ได้รับการกล่าวถึงแต่เพียงสั้นๆ โดยมีลักษณะเป็นการซักถาม ดังเช่น คำอภิปรายของนายปริญญา จูทามาตย์ ส.ส. จังหวัดกระบี่ ซึ่งอภิปรายไว้บางส่วน ดังนี้

แต่เท่าที่เป็นมาแล้วนี้ อย่างที่ข้าพเจ้าเรียนแล้วว่า ไม่ปรากฏว่า รัฐบาลนี้ มีแง่เงื่อนหรือวิธีการที่จะแสดงให้เห็นที่มั่นใจแก่ประชาชนได้ว่า รัฐบาลนี้ จะเข้ามาให้ความจริงกระจ่างแห่งข้อเท็จจริงในกรณีสวรรคตไม่มีเลย ไม่ปฏิบัติเลย ท่านกลับเมินเฉยต่อวิธีการต่างๆ นานาอย่างนั้น (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 968)

หรือคำอภิปรายบางส่วนของนายประสิทธิ์ ชูพิณิจ ส.ส. จังหวัดกำแพงเพชร ที่ว่า ข้าพเจ้าก็ยังไม่เคยเห็นเลยว่า ในการดำเนินการสืบสวนและสอบสวนของ รัฐบาล ในกรณีที่รัชกาลที่ 8 เสด็จสวรรคตนั้น ได้มีการดำเนินการสอบสวน และเป็นเช่นไร คงเงียบสงบอยู่จนถึงบัดนี้...แต่จนบัดนี้ ข้าพเจ้ายังไม่เห็นว่าการปฏิบัติของรัฐบาลชุดนี้เป็นประการใด เหตุที่ข้าพเจ้า ชี้ให้เห็นว่า วิธีการปฏิบัติของรัฐบาลชุดนี้นั้น รู้สึกว่าไม่ได้สนใจในกรณีสวรรคตแม้แต่อย่างใดเลย (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 996-997)

คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ไม่เข้าประเด็นและทำให้คณะรัฐบาลต้องตอบชี้แจง ออกนอกประเด็นไปด้วยทำให้ประธานสภาฯ ต้องออกมาเตือนสมาชิกทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง ดังนี้

ขอประทานโทษ ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอร้องและขอวิงวอนท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายอีกครั้งหนึ่งเถิดว่า ขอให้พูดกันจะเพาะในเรื่อง ที่อยู่ในประเด็น เช่นนี้มีนิดเดียวเท่านั้น โจทก์เขาตั้งข้อหาว่า รัฐบาลนี้ไม่สามารถจะค้นคว้าหาความจริง ขอให้อภิปรายกันในประเด็นที่ว่า เพราะเหตุใดจึงไม่สามารถ หรือที่เรียกว่าไม่สามารถคืออย่างไร (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 996-997)

ถึงแม้ประธานสภาฯ จะออกมาเตือนอย่างนั้น และแม้กระทั่งนายอินทร สิงห์เนตร ส.ส. จังหวัดเชียงใหม่ ผู้อภิปรายคนต่อมา หลังจากที่ประธานสภาฯ ได้เตือนให้เข้าประเด็น จะเกริ่นนำว่า “ประเด็นที่ว่า รัฐบาลนี้ไม่สามารถจะค้นหาความจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่า ในหลวงรัชกาลที่ 8 ได้สวรรคตเพราะเหตุใดเท่านั้น นี่เป็นข้อสำคัญที่สุด” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1014) แต่รายละเอียดคำอภิปรายของนายอินทรก็ยังไม่มียละเอียดว่า รัฐบาลไม่กระทำการอย่างไรอยู่ดี

สำหรับคำตอบชี้แจงของคณะรัฐบาลนั้น พ.อ. ช่าง เศวตศักดิ์สงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้อภิปรายไว้ส่วนหนึ่งดังนี้

ข้าพเจ้าได้ยืนยันแล้วว่า จนกระทั่งบัดนี้ เรายังไม่ได้ปิดสำนวนในการที่จะดำเนินการสืบสวนและสอบสวนตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเรื่องนี้ ก็ได้แจ้งให้ทราบว่ายู่ในชั้นอธิบดีตำรวจ ... เรื่องที่จะให้ข้าพเจ้าตอบเรื่องข้อเท็จจริงได้แสดงว่า อธิบดีกรมตำรวจควรจะทำอย่างไร หรือจะไปทำอย่างไร เช่นเป็นต้นว่า มีการสืบสวนหรือสอบสวนหรือไม่นั้น ข้าพเจ้าก็ตอบไม่ได้ เพราะเหตุว่าเป็นวิธีปฏิบัติของอธิบดีตำรวจเอง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1050)

สำหรับนายกรัฐมนตรีก็ตอบชี้แจงไปในทำนองเดียวกันนี้คือ

แต่ทว่าสรุปลงได้ว่า การสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตอนนี้นั้น ยังกระทำอยู่ในขณะนี้ โดยขมุกขมัวและสนใจ แต่โดยเหตุที่เป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องลึกลับซับซ้อน และเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับพระเจ้าอยู่หัว ที่เป็นเรื่องเคารพสักการะ การทำงานของเรานอกจากทำด้วยความลับ ก็ต้องทำด้วยความรอบคอบระมัดระวังทุกแง่ทุกมุม (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1093)

ญัตติฯ นี้ เนื่องจากประธานสภาฯ เห็นว่าเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของประชาชน จึงไม่จำกัดเวลาในการอภิปรายของ ส.ส. ทุกคน และได้ใช้เวลาประชุมถึง 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงกลางคืนของวันอาทิตย์ที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ช่วงเช้าและช่วงบ่ายของวันจันทร์ที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 โดยนับเป็นเวลาที่ยกอภิปรายกันประมาณ 9 ชั่วโมง

3) ผลการวิเคราะห์

โดย สรุปข้อซักถามในญัตติข้อที่ 8 มีโครงการสร้างของการใช้เหตุผลในการอภิปราย ดังนี้คือ

ข้อซักถาม: รัฐบาลไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่าในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด

เหตุผลสนับสนุน: การปฏิบัติงานของของเจ้าหน้าที่ตำรวจขณะที่เกิดเหตุการณ์ไม่ถูกต้องตามหลักวิธีการสืบสวนสอบสวน

เหตุผลสนับสนุน: รัฐบาลปัจจุบันไม่กระทำการใดๆ เกี่ยวกับการสอบสวนกรณีสวรรคต

ผลการวิเคราะห์ญัตติฯ ข้อที่ 8 ของ ส.ส. ฝ่ายค้านหรือข้อซักถามที่ว่า “รัฐบาลไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่า ในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อซักถาม ถึงแม้เหตุการณ์นี้ จะเกิดขึ้นในสมัยของรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ได้แสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วยการลาออกไปแล้ว แต่ความรับผิดชอบต่อนานาชาติ (responsibility) ก็ยังคงตกทอดมาถึงรัฐบาล ชุดของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ในกรณีนี้ ถ้ารัฐบาลชุดนี้จะเลยหรือ ไม่กระทำการใดๆ จริง ก็จะเป็นการขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ไปด้วย

อันที่จริงแล้ว แนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) กับความรับผิดชอบต่อนานาชาติ (responsibility) นั้น นายพื้ง ศรีจันทร์ ประธานสภาฯ น่าจะมีความเข้าใจอยู่แล้ว เพราะนายพื้ง ศรีจันทร์ ได้พูดก่อนการอภิปรายในญัตตินี้ว่า

ต่อไปนี้ ขอให้ที่ประชุมพิจารณาปัญหาข้อ 8 กรณีสวรรคตซึ่งมีความว่า รัฐบาลนี้ไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่า ในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด ความจริงเรื่องนี้นั้น ก็ไม่ใช่เป็นนโยบายซึ่งรัฐบาลนี้แถลงไว้ เป็นแต่เพียงข้อเท็จจริงข้อหนึ่ง ซึ่งหาว่า รัฐบาลนี้ ไม่สามารถจะค้นคว้าหามาได้ ฉะนั้น ในการอภิปรายต่อไปนี้ เนื่องจากเป็นความสำคัญที่ประชาชนสนใจ ข้าพเจ้าก็พร้อมที่จะให้อภิปรายกันโดยกว้างขวาง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 996-997)

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์เหตุผลทั้ง 2 ข้อความนั้นว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือเหตุผลสนับสนุนขัดแย้งกับข้อซักถาม หรือขัดแย้งกันเองหรือไม่?

การวิเคราะห์เหตุผลสนับสนุน “การปฏิบัติงานของของเจ้าหน้าที่ตำรวจขณะที่เกิดเหตุการณ์ไม่ถูกต้องตามหลักวิธีการสืบสวนสอบสวน”

ผลการวิเคราะห์พบว่า เหตุผลสนับสนุนดังกล่าว ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของเหตุผลสนับสนุนข้อที่ 1 ที่ว่า “ข้อซักถามต้องมีสาเหตุมาจากความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ” เพราะ เป็นการปฏิบัติงานของข้าราชการประจำในสมัยรัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งถึงแม้ว่า มีการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่ถูกต้องจริง รัฐบาลของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ก็ไม่ต้องแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วยการลาออก แต่จะต้องแสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) โดยการดำเนินการเพื่อหาผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีต่อไป แต่อย่างไรก็ดี คณะรัฐมนตรีก็ตอบชี้แจงข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านว่า การกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจสมัยนั้นเหมาะสมกับสถานการณ์แล้ว

การวิเคราะห์เหตุผล “รัฐบาลปัจจุบันไม่กระทำการใดๆ เกี่ยวกับการสอบสวนกรณีสวรรคต”

ผลการวิเคราะห์พบว่า เหตุผลสนับสนุนดังกล่าว ไม่ผ่านเกณฑ์การยอมรับได้ของเหตุผลสนับสนุนข้อที่ 5 ที่มีเนื้อความว่า “เหตุผลสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ” เนื่องจาก คณะรัฐบาลไม่ยอมรับ โดยตอบชี้แจงว่า ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจยังปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนอยู่เมื่อเปรียบเทียบ คำอภิปรายของทั้ง 2 ฝ่ายแล้ว ผู้วิจัยพบว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น มีความคลาดเคลื่อน กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจยังปฏิบัติงานเกี่ยวกับคดีสวรรคตอยู่จริง ตามคำอภิปรายของฝ่ายรัฐบาล เพียงแต่ไม่ได้มีการเผยแพร่ให้สาธารณชนทราบเท่านั้น เพราะเป็น เรื่องละเอียดอ่อน ดังนั้น คำอภิปรายในญัตติฯ นี้ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน จึงไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 เนื่องจากการใช้เหตุผลไม่สมเหตุสมผล ส่วนคำตอบชี้แจงของคณะรัฐมนตรีมีความสมเหตุสมผล นอกจากนั้นแล้ว ในการอภิปรายญัตตินี้ ส.ส. ฝ่ายค้านบางคนอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” เนื่องจากการโจมตีนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งจะอธิบายในหัวข้อถัดไป

โดยสรุปคำอภิปรายทั้งหมดในญัตติฯ ทั้ง 8 ข้อนั้น การใช้เหตุผลในการตอบชี้แจงญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ของคณะรัฐมนตรีนั้น สมเหตุสมผลทั้งหมด สำหรับปัจจัยสำคัญที่

ทำให้การใช้เหตุผลของคณะรัฐมนตรีสมเหตุสมผล ที่เกิดจากลักษณะของคำอภิปรายมี 2 ประการ คือ ปัจจัยหลักประการแรกคือ การกำหนดตัวผู้อภิปรายของประธานสภาฯ ปัจจัยหลักประการที่สอง คือ ลักษณะของคำอภิปราย

การกำหนดตัวผู้อภิปรายของประธานสภาฯ

ในการกำหนดตัวผู้อภิปรายของประธานสภาฯ ในการอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2490 นั้น เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายจบแล้ว คณะรัฐมนตรีก็ต้องลุกขึ้นมาตอบชี้แจงโดยทันที ดังนั้นจึงเป็นไปได้ค่อนข้างยากที่คณะรัฐมนตรีจะหลบเลี่ยงไม่ตอบข้อซักถามประเด็นหนึ่งประเด็นใด เพราะ ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายคนต่อไปก็สามารถนำข้อซักถามนั้นมาถามได้อีก

ลักษณะของคำอภิปราย

ลักษณะของคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2490 นั้น เป็นการซักถามซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับกระทู้ถาม เหตุการณ์ทางการเมือง ที่นำมาตั้งเป็นข้อซักถาม ส่วนใหญ่ก็เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และคณะรัฐมนตรีก็กำลังแก้ปัญหาอยู่แล้วในขณะนั้น และ ส.ส. ฝ่ายค้านก็นำเหตุการณ์ทางการเมืองนั้นๆ มาซักถามตรงๆ คือ ไม่ผ่านการ “จัดการความจริง” เสียขั้นหนึ่งก่อนแล้วดังเช่นการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 ดังจะได้อธิบายไว้ในบทที่ 11 ดังนั้น จึงไม่เป็นเรื่องยากของคณะรัฐมนตรีที่จะตอบปัญหานั้นๆ

สำหรับการใช้เหตุผลในคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านถึง 7 ประเด็น ซึ่งถ้าเปรียบเทียบเฉพาะการใช้เหตุผลของคำอภิปรายแล้ว เห็นได้ชัดเจนว่า คณะรัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบสูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่อย่างไรก็ดี การวิเคราะห์การใช้เหตุผลของข้อซักถามหรือคำตอบชี้แจงนั้น เป็นเพียงเงื่อนไขที่จำเป็น ไม่ใช่เงื่อนไขที่เพียงพอ เพราะ เนื่องจากความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ในการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีต้องกระทำเพื่อผลประโยชน์ของสาธารณชน ดังนั้น ญัตติ/ข้อซักถามเหล่านั้น จึงต้องวิเคราะห์ด้วยว่า ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีมีเจตนากระทำเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนหรือไม่อย่างไร? โดยผู้วิจัยจะกำหนดเครื่องหมายดาวสี่ดวง (****) สำหรับข้อซักถามที่ คำนึง ถึงผลประโยชน์ของสาธารณชน ส่วนข้อซักถามที่ ไม่คำนึง ถึงผลประโยชน์ของสาธารณชนก็จะไม่กำหนดดาวไว้

ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อซักถามของ ส.ส. ดังกล่าวนี้อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

- รัฐบาลไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ฐานะการคลังล้มเหลวลงทุกทาง**

- ในทางเศรษฐกิจ รัฐบาลได้ดำเนินการเศรษฐกิจผิดพลาดไม่เหมาะสมแก่ภาวะการณ์ปัจจุบัน เป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ****

- การต่างประเทศ รัฐบาลไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้**

- รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน****

- รัฐบาลไม่สามารถรักษาสถานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควร ทำให้ข้าราชการขาดกำลังใจที่จะปฏิบัติราชการ****

- ในทางการศึกษาของชาติ รัฐบาลนี้ก็ไม่ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้****

- รัฐบาลไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่าในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด

จะเห็นได้ว่า ญัตติ/ข้อซักถามที่มีเครื่องหมายดาวสีแดง (****) อยู่ท้ายข้อความจำนวน 4 ประเด็นนั้น มีเหตุการณ์เกิดขึ้นจริง และเห็นได้ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านมีเจตนาตั้งข้อซักถามเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนจริง ส่วนญัตติ/ข้อซักถามที่มีเครื่องหมาย ** อยู่ท้ายข้อความ จำนวน 2 ประเด็นนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านมีเจตนาตั้งข้อซักถามเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนจริง แต่ใช้สำนวนภาษาให้ดูราวกับว่า มีความเสียหายเกิดขึ้นรุนแรงกว่าความเป็นจริง

ข้อซักถามซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายโดยขาดความรับผิดชอบและไม่ได้กระทำเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนก็คือ ญัตติ/ข้อซักถามที่ว่า “รัฐบาลไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่าในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตเพราะเหตุใด” เพราะพรรคประชาธิปไตยมีความต้องการกล่าวหาไปที่อดีตนายกรัฐมนตรีคือ นายปรีดี พนมยงค์ เท่านั้น

อย่างไรก็ดี เกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ยังมีอีก 2 ข้อ ที่จะต้องวิเคราะห์กันต่อไป ซึ่งก็คือ คำอภิปรายเป็น “ความจริง” หรือไม่? กับ คำอภิปรายละเมิดระเบียบข้อบังคับหรือไม่? ดังนั้น การที่จะตัดสินว่า การปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไปฯ คราวนี้ ฝ่ายใดระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีจะปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) มากกว่ากัน ยังต้องนำผลการวิเคราะห์ในหัวข้อถัดไปมาช่วยในการพิจารณาด้วย

9.5.3 คำอภิปรายกับ “ความจริง”

การวิเคราะห์ “คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล” ในหัวข้อที่ผ่านมาเป็นการวิเคราะห์คำอภิปรายเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้วก็เป็นส่วนที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นส่วนที่แยกแยะคำอภิปรายออกโดยละเอียด ซึ่งนอกจากจะ “รู้” และ “เข้าใจ” ว่า การใช้เหตุผลมีลักษณะ เป็นเช่นไรแล้ว ยัง “รู้” และ “เข้าใจ” อีกว่า ญัตติ/ข้อซักถามเหล่านั้น มีเจตนากระทำเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชนหรือไม่อย่างไร? แต่อย่างไรก็ดี คำอภิปรายของ ส.ส. ในการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น จะต้องนำมาวิเคราะห์ใหม่ทั้งหมดอีกครั้งว่า เป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้หรือไม่? โดยผู้วิจัยได้พัฒนาเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของ “ความจริง” จำนวน 6 ข้อ มาเป็นเครื่องมือ ในการวิเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้คือ

1) คำอภิปรายนั้น ผู้ซักถาม/ผู้ตอบชี้แจงหรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผลหรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง

2) คำอภิปรายนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันมาก่อนหน้านี้แล้ว

3) คำอภิปรายนั้นเป็นความรู้สามัญโดยทั่วไป

4) คำอภิปรายนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

5) คำอภิปรายนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

6) คำอภิปรายนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

ผลการศึกษาคำอภิปรายของ ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่ายพบว่า คำอภิปรายของฝ่ายรัฐบาลเป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้ทั้งหมด เนื่องจากส่วนใหญ่แล้ว รัฐบาลจะยอมรับว่า มีความผิดพลาดในการบริหารราชการจริง แต่ก็ได้อธิบายให้เหตุผลว่า ทำไมถึงรัฐบาลจึงปฏิบัติอย่างนั้น แต่ในทางตรงกันข้าม ผลการศึกษาพบว่า มี ส.ส. ของฝ่ายค้านอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” จำนวน 5 คน ดังนี้คือ

1) นายจำลอง ณะโสภณ ส.ส. จังหวัดกาญจนบุรี

นายจำลอง ณะโสภณ ส.ส. จังหวัดกาญจนบุรี อภิปรายไว้ในช่วงกลางคืนของวันอังคารที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นวันที่สองของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ และกำลังอภิปรายอยู่ในญัตติฯ ข้อที่ 2 ที่ว่า “รัฐบาลไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ฐานะการคลังล้มเหลวลงทุกทาง” นายจำลอง ณะโสภณ ได้อภิปรายว่า ขณะนั้นประเทศอื่นๆ ได้ยกเลิกการปันส่วนอาหารไปแล้ว แต่ประเทศไทยยังไม่เลิก ดังคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่า ทุกๆ ท่านคงจะทราบดีว่า เป็นเพราะรัฐบาลดำเนินการเศรษฐกิจไม่ดี ถ้าดีแล้วของจะแพงอย่างนี้ไม่ได้ ค่าครองชีพจะสูงอย่างนี้

ไม่ได้ คนจะไม่มีเสื้อผ้าอย่างนี้ไม่ได้ ที่ข้าพเจ้า พูดอย่างนี้ ทุกๆ คนจะต้องยอมรับว่า สถานการณ์ปัจจุบันเป็นเช่นนี้ ถ้าเราเทียบดูระหว่างทุกๆ ประเทศที่เป็นอยู่จริง ในยามสงคราม เรายอมรับว่า ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ดีมีข้าวกิน ข้าวปลาธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ แต่ว่า ประเทศต่างๆ ซึ่งไม่ใช่เป็นประเทศศิวิลิสซึ่ม เขาต้องอดอาหารยิ่งกว่าเรา เหตุไฉนเล่าเดี๋ยวนี้ประเทศต่างๆ ที่ว่า อดหยากยิ่งกว่าเรานั้น เขากลับพลิกฟื้นคืนดีขึ้นกว่าเราได้ ในบางประเทศทางยุโรป หรือที่ใกล้เคียงก็ฟิลิปปิน เมื่อเช่นนี้ข้าพเจ้าจะชี้ให้เห็นว่า สถานะต่างกันอย่างไร ประเทศทั่วโลกเขาเลิกอดอาหารปันส่วน เลิกที่ทำอย่างนี้แล้ว²⁶ แต่ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่มีข้าวปลาธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ยังต้องจำกัดข้าวอยู่อีก ขอโทษเถอะ หัวอกคนไทยเป็นอย่างไรเวลานี้ หัวอกแทบเป็นหนอง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 766)

คำอภิปรายของนายจำลอง ธาระโสภณ ส่วนที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้น นายดุสิต บุญธรรม ส.ส. จังหวัดปราจีนบุรี ได้อภิปรายไว้เมื่อวันพุธที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ว่า เป็น “ความจริง” เพราะประเทศในโลกส่วนใหญ่ยังมีการควบคุมสินค้าอุปโภคบริโภคอยู่

เมื่อคืนวานนี้ ท่านสมาชิกผู้มีเกียรติแห่งกาญจนบุรี ได้กล่าวถึงการครองชีพของประเทศต่างๆ และได้กล่าวถึงว่า ในขณะนี้เกือบจะทั่วโลกหรือทั่วโลกได้เลิกการควบคุมอาหารแล้ว ข้อความซึ่งท่านสมาชิกผู้มีเกียรติผู้นี้ได้กล่าวในรัฐสภานั้นมันเป็นเรื่องคลาดเคลื่อนต่อความจริง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 361-366)

ดังนั้น คำอภิปรายของนายจำลอง ธาระโสภณจึงไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของ “ความจริง” ข้อที่ 6 ที่ว่า “คำอภิปรายนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ” เพราะนายดุสิต บุญธรรมไม่ยอมรับ และได้นำหลักฐานมาอภิปรายหักล้างได้อย่างน่าเชื่อถือและสมเหตุสมผล

2) นายสอ เสถบุตร ส.ส. จังหวัดธนบุรี

คำอภิปรายของนายสอ เสถบุตรที่เป็น “ความจริง” คือ คำอภิปรายที่ว่า ในสมัยรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ประเทศไทยขายข้าวให้อังกฤษตันละ 24 ปอนด์ ซึ่งนายสอ

²⁶ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

สุทธิพิทักษ์ ส.ส. จังหวัดนครศรีธรรมราช กับนายกรัฐมนตรี พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้แย้งว่า ไม่เป็นความจริง เพราะสัญญาความตกลงสมบูรณแบบ ซึ่งประเทศไทยต้องส่งข้าวให้ประเทศอังกฤษ แบบให้เปล่าเป็นจำนวน 1,500,000 ตัน ซึ่งได้เซ็นสัญญากันเมื่อ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ผู้ที่แก้สัญญาจากให้เปล่าเป็นการขายคือ รัฐบาลซึ่งมีนายปรีดิพนมยงค์เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อนายควง อภัยวงศ์เป็นนายกรัฐมนตรี ยังเป็นการส่งข้าวให้อังกฤษโดยไม่คิดมูลค่า

แต่อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยไม่พบคำอภิปรายของนายสอ เสถบุตรที่กล่าวว่า ในสมัยนายควง อภัยวงศ์เป็นนายกรัฐมนตรีได้ขายข้าวให้สหประชาชาติตันละ 20 ปอนด์กับอีก 4 ปอนด์ในบันทึกคำอภิปรายฯ (2490) การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ นายสอ เสถบุตรมีโอกาสดำเนินการอภิปรายเพียงครั้งเดียวเท่านั้น และอยู่ในบันทึกคำอภิปรายฯ (2490) ตั้งแต่หน้า 216-224 ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่า น่าจะเกิดจากความบกพร่องระหว่างการทำต้นฉบับของหนังสือบันทึกคำอภิปรายฯ

ผู้ที่โต้แย้งว่า คำอภิปรายของนายสอ เสถบุตรเป็น “ความจริง” มี 2 คน คนแรกคือ นายไสว สุทธิพิทักษ์ ส.ส. จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งกล่าวว่า

คุณสอ เสถบุตร²⁷ได้พูดว่า ในสมัยคุณควงฯ ได้ขายข้าวให้สหประชาชาติตันละ 20 ปอนด์กับอีก 4 ปอนด์ ในตอนนั้น ท่านสมาชิกพูดอย่างนี้ ซึ่งความจริงอาจจะคลาดเคลื่อนไปสักหน่อย ข้าพเจ้าและท่านทั้งหลายคงจะยอมรับว่า ในสมัยของรัฐบาลนี้ใช้หรือไม่ที่สามารถได้คำตอบแทนจากการส่งข้าวให้เขาตันละ 20 ปอนด์กับอีก 4 ปอนด์ เป็น 24 ปอนด์มิใช่หรือ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 444)

ผู้ที่โต้แย้งว่าคำอภิปรายของนายสอ เสถบุตรเป็น “ความจริง” คนที่สองคือนายกรัฐมนตรี ซึ่งอภิปรายไว้เมื่อช่วงบ่ายของวันพฤหัสบดีที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ว่า “แต่คุณสอฯ พูดผิด เวลานั้นเราให้เปล่า” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 466)

3) นายประสิทธิ์ บุญยารมณ ส.ส. จังหวัดสกลนคร

นายประสิทธิ์ บุญยารมณได้อภิปรายไว้ในญัตติข้อที่ 5 ที่ว่า “รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน” โดยในคำอภิปรายได้กล่าวพาดพิงถึง นายเตียง ศิริขันธ์ซึ่งขณะนั้น คณะรัฐมนตรีได้ส่งไปทำงานในต่างประเทศ ดังนี้

²⁷บันทึกคำอภิปรายฯ เขียนเช่นนี้

ข้อต่อมาก็คือว่า รัฐมนตรีบางท่านรับประมุขรับเหมา ข้อนี้กระผมต้องขอ
 ประทานโทษที่ออกชื่อท่าน คือ รัฐมนตรีเตี้ย ความจริง คือ น้องชายของผม
 เอง แล้วก็เป็นผู้ศิษย์ด้วย แต่ว่าที่ต้องกล่าวชื่อนี้ ไม่ใช่เพื่อหาโทษใส่หามิได้
 เพื่อจะให้ท่านได้ล้างตัวให้สะอาด เพราะเมื่ออยู่ในวงศัญาติแล้วก็อย่าให้
 มาพัวพันกับเรื่องราวไม่ดี เพราะฉะนั้น ขอให้ผู้ที่สนิมสนมหรือชิดเชื้อกับรัฐมนตรี
 เตี้ยได้ล้างให้สะอาดให้ประชาชนทราบเสียด้วย เพราะเป็นผู้ใหญ่อยู่ภายใน
 จะรับเหมาอะไรก็ได้ อีกอย่างหนึ่ง ทำการรับเหมาร้างชลประทานการประมง
 อยู่ในหนองหาญ การชลประทานนี้ก็ตกอยู่ในหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 เกษตรธิการ ขอให้ชี้แจงให้ประชาชนทราบสักหน่อยว่า มานานหลายปีมาแล้ว
 ชลประทานแห่งนี้ เอาเงินท่วมเทไปเท่าไรกระผมไม่ทราบ และเมื่อไรจะเสร็จ
 (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 702)

นายจตุรนต์ สืบแสง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการจึงลุกขึ้นอภิปรายตอบชี้แจง
 กลับว่า นายประสิทธิ์ บุญยารมณอภิปรายด้วย “ความจริง” ดังนี้

ข้าพเจ้าจึงขอถือโอกาสนี้ ชี้แจงเพื่อแก้ความสงสัยหรือความเสียหายอันใด ซึ่ง
 เกิดจากการกระทำของคุณประสิทธิ์ ซึ่งอาจจะมิขึ้นได้ ที่คุณประสิทธิ์กล่าวหา
 ว่า คุณเตี้ย ศิริจันทร์ ได้ใช้อำนาจในทางการเมือง ซึ่งหมายถึงว่าในฐานะที่
 เป็นรัฐมนตรีไปประมุขการก่อสร้างประตุน้ำแห่งหนึ่งในภาคอีสานนั้น
 ... ข้าพเจ้าจึงสงสัย ว่า คุณประสิทธิ์ บุญยารมณเอาเรื่องเช่นนั้น ซึ่งเกิดขึ้นแต่
 ครั้งไหนมากล่าวอ้าง ข้าพเจ้าขอสอบถามไต่สวนเสียก่อนจึงได้มาชี้แจงใน
 วันนี้ เมื่อเช้านี้ก่อนที่ข้าพเจ้าจะได้เข้ามานั่งในที่ประชุมนี้ ข้าพเจ้าพบคุณ
 ประสิทธิ์ บุญยารมณข้างล่างก็ได้ถามว่า ที่คุณกล่าวเมื่อคืนนี้นั้น เป็นเรื่องที่
 เกิดขึ้นเมื่อปีไหน นายประสิทธิ์ฯ ได้บอกแก่ข้าพเจ้าว่า เรื่องนี้เกิดขึ้นในปี พ.ศ.
 2485 หรือ 2486 ข้าพเจ้าก็บอกคุณประสิทธิ์ว่า ในครั้งกระนั้น เป็นครั้งที่
 รัฐบาลสมัยจอมพลยังบริหารราชการอยู่และคุณเตี้ย ศิริจันทร์เป็นแต่เพียง
 อะไคนหนึ่งในครั้งกระนั้นเท่านั้น หาได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่ราชการในทาง
 การเมืองในกระทรวงหนึ่งกระทรวงใดไม่ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 745)

4) นายเลียง ไชยกาล ส.ส. จังหวัดอุบลราชธานี

ผู้ที่อภิปรายว่า นายเลียง ไชยกาลอภิปรายด้วย “ความจริง” คือ นายเสวตร

เปี่ยมพงษ์สานต์ ส.ส. จังหวัดระยอง นายเสวตร์ เปี่ยมพงษ์สานต์ อภิปรายว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน 2 คน คือ นายเลือน พงษ์โสภณ และนายเลียง ไชยกาลอภิปรายด้วย “ความจริง” ดังนี้

ทำไมข้าพเจ้าพูดเช่นนั้น ท่านประชาชนผู้ฟังก็ดี สมาชิกในรัฐสภานี้ก็ดี ก็คงจะได้ยินได้ฟังท่านนายกฯ ตอบอธิบายว่า ท่านได้ต่อว่าคุณเลือนฯ ว่า ทำไมมาพูดในเรื่องที่ไม่เป็นความจริง ข้าพเจ้าก็ได้เดินตามหลังท่านนายกฯ มา ท่านนายกฯ ต่อว่า คุณเลือนฯ ว่าทำไมพูดเช่นนั้น คุณเลือนฯ ก็ตอบว่า ผมพูดไปตามเรื่อง นี้เอาความเท็จมาหักล้างความจริง คนที่ฟังไม่รู้เรื่องก็คงเข้าใจว่าท่านนายกฯ นี้เอาเรื่องไม่เป็นความจริงมาพูด เมื่อกลางวันนี้ข้าพเจ้าได้ไปพบอธิบดีกรมมหาดไทย ท่านบอกว่า คุณเลียงฯ ไม่เคยได้ไปพบท่านเลย แต่คุณเลียงฯ มาพูดว่าไปพบกับท่าน คุณเลียงฯ ได้พูดถึงเรื่องย้ายที่บอกว่าผู้ใหญ่เขาสั่งมา นี่แหละเรื่องความจริงมันเป็นอย่างนี้ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 766)

ต่อคำอภิปรายของนายเสวตร์ เปี่ยมพงษ์สานต์ นายเลียง ไชยกาลถึงกับพูดแทรกขึ้นมาระหว่างที่นายจันทร์ โกมุทพงศ์ ส.ส. จังหวัดปราจีนบุรีกำลังอภิปราย และได้ถูกประธานสภาเตือนว่า ช่วงนี้เป็นเวลาของผู้สนับสนุนฝ่ายค้าน นายเลียง ไชยกาลอภิปรายว่า

กระผมจึงต้องขอเรียนความเข้าใจข้อแรกของคุณเสวตร์ เปี่ยมพงษ์สานต์ได้กล่าวถึงเรื่องอธิบดีว่า ผมกล่าวถึงต่างๆ ตามถ้อยคำที่ท่านกล่าวเกี่ยวกับข้าพเจ้านั้น ความจริงไม่ได้กล่าวเช่นนั้น ขออ้างรายงานการประชุมว่า ไม่ได้กล่าวอย่างนั้น แต่ผมก็ไม่ติดใจขอซ้ำว่าได้กล่าวอย่างไร แต่ข้อสำคัญไม่ว่าการที่ท่านวินิจฉัยว่า การที่ท่านกล่าวว่าผมพบข้าราชการคนหนึ่ง เขาว่าอย่างนั้นแล้วท่านก็ไปถามเขา ในฐานะที่ท่านเป็นเลขานุการกระทรวง เมื่อไปถามเขา เขาปฏิเสธ ว่าเขาไม่ได้พูดเช่นนั้น วิธีที่จะวินิจฉัยว่าเขาไม่ได้พูดจริงหรือไม่ ก็ฟังไม่ได้ ทั้ง 2 ฝ่าย เพราะอาจจะเห็นว่าเขากล่าวปิดบัง หรือเป็นความจริงก็ได้ทั้ง 2 อย่าง แต่ข้อนี้เป็นข้อเล็กน้อย ขอเรียนวิธีพิจารณาให้ทราบไว้เพียงเท่านี้ ... ถ้าข้าพเจ้าเอาคำเท็จมากล่าว ขอให้พิจารณาต่อหน้าพระที่นั่งฯ นี้ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 819-821)

เมื่อนายเลียง ไชยกาลได้อภิปรายและคำสาบานไปแล้ว 1 วัน นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรมและคมนาคม ได้อภิปรายว่า ทั้งคำอภิปรายและคำสาบานของนายเลียง ไชยกาลไม่จริงทั้งคู่ ดังนี้

เมื่อวานนี้ ได้มีสมาชิกกล่าวสาปต่อสภาฯ นี้ว่า เขาพูดความจริง ข้าพเจ้าได้
ตรวจดูหลักฐานต่างๆ และข้าพเจ้านำมาพร้อมนี้แล้ว สมาชิกจะขอได้ สัญญา
อนุญาตตั้งตัวแทนการขนส่งลงวันที่ 14 มีนาคม และท่านผู้นั้นอ้างว่าตนยื่น
คำร้องวันที่ 21 มีนาคม ฉะนั้นข้อความที่สมาชิกผู้นั้นพูดและสาปาก็ผิด
(บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 859)

5) นายสุวิชัย พันธเศรษฐ์ ส.ส. เชียงใหม่

คำอภิปรายที่เป็นความไม่จริงของนายสุวิชัย พันธเศรษฐ์นั้นเกี่ยวพันกับ “รายละเอียด
และความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ ในการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหา
อานันทมหิดลเสด็จสวรรคต” ผู้วิจัยจึงขอยกรายละเอียดของข้อความดังกล่าวก่อน เพื่อที่จะทำ
ให้เข้าใจการวิเคราะห์ในหัวข้อนี้ได้ง่ายและสะดวกขึ้นดังนี้

คณะกรรมการเห็นว่า กรณีอื่นจะพึงเป็นต้นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหา
อานันทมหิดลเสด็จสวรรคตนั้น สำหรับกรณีอุบัติเหตุ คณะกรรมการมอง
ไม่เห็นทางว่า จะเป็นไปได้เลย ส่วนอีกสองกรณีคือ ถูกลอบปลงพระชนม์และ
ปลงพระชนม์เองนั้น การถูกลอบปลงพระชนม์ไม่มีพยานหลักฐานและและ
เหตุผลที่แน่นอน ว่าจะเป็นไปได้ แต่ก็ไม่สามารถที่จะตัดออกเสียได้โดยสิ้นเชิง
เพราะว่ายังมีท่าทางของพระบรมศพค้ำอยู่ ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองนั้น
ลักษณะของบาดแผลแสดงว่า เป็นไปได้²⁸ แต่ไม่ปรากฏเหตุผลหรือหลักฐาน
อย่างใดว่าได้เป็นเช่นนั้นโดยแน่ชัด คณะกรรมการจึงไม่สามารถจะชี้ขาดว่า
เป็นกรณีหนึ่งกรณีใดในสองกรณีนี้ ทั้งนี้เป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของ
พนักงานที่จะดำเนินการสืบสวนและปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญาต่อไป (รายละเอียดและความเห็นของคณะกรรมการสอบสวน
พฤติการณ์ ในการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จ
สวรรคต, 2489, น. 3)

สำหรับเหตุการณ์การอภิปรายด้วยความไม่จริงของนายสุวิชัย พันธเศรษฐ์นั้น อยู่ใน
ประเด็นสุดท้าย และเป็นการประชุมวันสุดท้าย ก่อนที่นายสุวิชัย พันธเศรษฐ์จะได้อภิปรายนั้น
ประธานสภาฯ ได้พูดขอรับรอง ส.ส. ทุกคนว่า

²⁸ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

ขอให้พูดกันเฉพาะในเรื่องที่อยู่ในประเด็นเช่นนี้ มีนิดเดียวเท่านั้น โจทก์เขาตั้งข้อหาว่า รัฐบาลนี้ไม่สามารถจะค้นคว้าหาความจริง ขอให้อภิปรายกันในประเด็นที่ว่าเพราะเหตุใดจึงไม่สามารถ หรือที่เรียกว่าไม่สามารถคืออย่างไร ขอให้รวบรัดหน่อยนะท่าน ข้าพเจ้าก็ได้ผ่อนผันให้มีการอภิปรายกันโดยกว้างขวางแล้ว ขอให้กว้างขวางอยู่ในเรื่อง (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1013)

ถึงกระนั้นก็ตาม เมื่อถึงคราวนายสุวิทย์ พันธเศรษฐ์อภิปราย ก็อภิปรายซ้ำๆ ในเรื่องเดิมๆ ประธานสภาฯ ต้องเตือนนายสุวิทย์ พันธเศรษฐ์ถึง 5 ครั้ง ซึ่งเมื่อเข้าเรื่อง นายสุวิทย์ พันธเศรษฐ์ก็อ่าน “รายงานความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ ในการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต, 2489” ด้วย “ความจริง” ดังนี้

ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองนั้น ลักษณะของบาดแผลแสดงว่า เป็นไปได้²⁹ แต่ไม่ปรากฏเหตุผลหรือหลักฐานอย่างใดว่า ได้เป็นเช่นนั้นโดยแน่ชัด คณะกรรมการจึงไม่สามารถจะชี้ขาดว่าเป็นกรณีหนึ่งกรณีใดในสองกรณีนี้ ทั้งนี้เป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานที่จะดำเนิน การสืบสวนและปฏิบัติตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาต่อไป (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1046-1047)

ผู้ที่พบว่าคำอภิปรายของของนายสุวิทย์ พันธเศรษฐ์ คือ “ความจริง” ก็คือ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรมและคมนาคม ซึ่งได้อภิปรายไว้ดังนี้

อีกประการหนึ่งก็คือว่า ผู้แทนราษฎรเชียงใหม่ได้พยายามอ่านข้อสรุปผลในตอนท้ายของความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนกรณีสวรรคตนี้ ทั้งที่ท่านได้พยายามอ่าน แต่ท่านก็อ่านอย่างพยายามหลอกลวงประชาชนอย่างแท้จริง ที่ข้าพเจ้าว่า ท่านพยายามหลอกลวงประชาชนนั้น ข้าพเจ้าขอชี้ให้เห็นดังนี้ คือ ท่านอ่านตอนหนึ่งว่า ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองตามหลักของบาดแผลแสดงว่าเป็นไปได้ นี้ท่านเดิมคำว่า “ไม่” แต่ความจริงนั้นในรายงานของคณะกรรมการ ไม่มีคำว่า “ไม่” คือ อ่านว่า “ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองนั้น

²⁹ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

ลักษณะของบาดแผลแสดงว่าเป็นไปได้” เพราะฉะนั้นการที่ท่านเติมคำว่า “ไม่” คำเดียวนี้ทำให้ก่อนให้เกิดความเข้าใจผิดอย่างยิ่งต่อผู้ฟัง ทั้งนี้จะแสดง หรือไม่ว่าในการอภิปรายข้อความของท่านนั้น ได้พยายามทำความเข้าใจผิด ให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนตลอดมา (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1046-1047)

โดยสรุป เมื่อเปรียบเทียบ “ความไม่จริง” ในคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับ คณะรัฐมนตรีนั้น ผลการศึกษาไม่พบว่า มีคณะรัฐมนตรีคนใดอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” แต่ ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งอภิปรายด้วยความไม่จริง โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะ ทำลายชื่อเสียงของบุคคลที่อยู่ในฝ่ายรัฐบาล ซึ่งถ้าเปรียบเทียบคำอภิปรายในประเด็นนี้แล้ว เห็นได้ชัดเจนว่า คณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่อย่างไรก็ดี ยังมีเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. อีก 1 ข้อ ที่จะต้อง วิเคราะห์ กันต่อไป ซึ่งก็คือ คำอภิปรายอยู่ในระเบียบข้อบังคับหรือไม่?

9.5.4 คำอภิปรายกับระเบียบข้อบังคับ

ในการวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายอยู่ในระเบียบข้อบังคับหรือไม่? ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ 3 ข้อ โดยผู้วิจัยตั้งชื่อเกณฑ์นี้ ไว้ว่า “เกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ” ซึ่งมีรายละเอียดของเกณฑ์ดังกล่าว ดังนี้คือ

- 1) คำอภิปรายต้องไม่พุ่มเพื่อย วนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น
- 2) คำอภิปรายต้องสุภาพ ไม่ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด
- 3) คำอภิปรายต้องไม่กล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใด

โดยไม่จำเป็น

ผลจากการศึกษาพบว่า ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งหนึ่งๆ ปริมาณการละเมิดระเบียบ ข้อบังคับสัมพันธ์กับการขอสิทธิพาดพิงและการประท้วง หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า จำนวนของการประท้วงและการขอสิทธิพาดพิง คือ ตัวชี้วัดการฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะอธิบายถึงการประท้วงและการขอสิทธิพาดพิงในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้เสียก่อน ก่อนที่จะเสนอผลการศึกษาว่า มี ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะ รัฐมนตรีคนใดอภิปรายโดยฝ่าฝืน ระเบียบข้อบังคับบ้าง

การขอสิทธิพาดพิง

การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ไม่พบการขอสิทธิพาดพิงดังเช่นที่พบในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ดังที่จะกล่าวโดยละเอียดในบทที่ 11 ลักษณะคำอภิปรายที่คล้ายกับการขอสิทธิพาดพิงเป็นคำอภิปรายของนายกระมล ชลศึกษ์ ส.ส. จังหวัดสุพรรณบุรี โดยก่อนที่นายกระมล ชลศึกษ์ จะขออภิปรายนั้น ส.ส. คนอื่นๆ ได้อภิปรายว่า จังหวัดแถบภาคกลาง เช่น ราชบุรี ชัยนาท และสุพรรณบุรี มีใจผู้ร้ายชุกชุม เมื่อนายกระมล ชลศึกษ์ ยกมือเพื่อขออภิปรายประธานสภาฯ จึงอนุญาตให้นายกระมล ชลศึกษ์ อภิปรายได้ ด้วยคิดว่า นายกระมล ชลศึกษ์ จะตั้งข้อซักถามคณะรัฐบาล

นายกระมลได้เริ่มต้นคำอภิปราย ดังนี้

ข้าพเจ้าได้ฟังปัญหาการอภิปรายมานานแล้ว ที่ข้าพเจ้าลุกขึ้นมา ข้าพเจ้าคิดว่า มีสมาชิกหลายท่าน คำหนึ่งก็สุพรรณ สองคำก็สุพรรณ และในบางกรณี ยกตัวอย่าง เรื่องสุพรรณขึ้นมา ข้าพเจ้าเข้าใจว่า บางทีจะโน้มน้าวใจของประชาชน และสมาชิกให้เข้าใจว่าในจังหวัดสุพรรณนั้นไม่มีดีอะไร (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 61)

เมื่อประธานสภาฯ เห็นว่า นายกระมล ชลศึกษ์ กำลังอภิปรายผิดประเด็น จึงชี้แจงกับนายกระมล ชลศึกษ์ว่าต้องอภิปรายสนับสนุนฝ่ายค้าน นายกระมล ชลศึกษ์ ก็ยุติการอภิปรายโดยดี ดังนี้

ประธานสภาฯ: ขอประทานโทษในโอกาสที่ท่านลุกขึ้นมาอภิปรายในคราวนี้ ท่านต้องอภิปรายสนับสนุนผู้เสนอ ไม่ใช่สนับสนุนรัฐบาล เพราะฉะนั้น ท่านก็ต้องพูดไปในทำนองสนับสนุนไปทางนั้น

นายกระมล ชลศึกษ์ (สุพรรณบุรี): มิได้ที่พูดอภิปรายเมื่อก็มีผู้เข้าใจผิดในข้อเท็จจริง จังหวัดสุพรรณบุรีผิดไป เมื่อท่านประธานไม่อนุญาตก็ไม่พูด (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 65)

มีผู้อภิปรายอีกคนหนึ่ง ซึ่งคิดว่าการอภิปรายของตนเป็นการใช้สิทธิพาดพิง แต่ความจริงแล้ว ไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิพาดพิง ผู้อภิปรายคนนั้นก็คือ นายวิโรจน์ กมลพันธุ์ ซึ่งอภิปรายโต้ตอบ นายเลื่อน พงษ์โสภณ ดังนี้ “โดยที่คุณเลื่อนได้กล่าวพาดพิงมาถึงตัวข้าพเจ้า จึงขอถือโอกาสแสดงความจริงดังต่อไปนี้” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 711) ตามความเป็นจริงแล้ว นายวิโรจน์ กมลพันธุ์ นั้น เป็นรัฐมนตรีคนหนึ่งของคณะรัฐบาล การอภิปรายตอบชี้แจงนั้นก็ถือว่าการอภิปรายโต้ตอบกันตามปกติ

การประท้วง

ตัวชี้วัดการละเมิดระเบียบข้อบังคับประการหนึ่งก็คือ การประท้วง ซึ่งในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ยังไม่พบการประท้วง เช่น ในการอภิปรายทั่วไป ในระยะหลังๆ นี้ การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 มีการอภิปรายลักษณะที่คล้ายๆ กับการประท้วงเกิดขึ้น 2 ครั้ง เท่านั้น ดังนี้คือ

ครั้งที่ 1

ขณะที่นายบุญคุ้ม จันทรศรีสุริยวงศ์ ส.ส. จังหวัดอุดรธานีกำลังอภิปรายในญัตติข้อที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจ นายบุญคุ้ม จันทรศรีสุริยวงศ์ ได้อภิปรายด้วยความต้องการให้ที่ประชุมมีความสนุกสนานกันบ้าง ซึ่งก็ทำให้ ส.ส. ในที่ประชุมหัวเราะเป็นระยะๆ เมื่อประธานสภาพยายามเตือนให้นายบุญคุ้ม จันทรศรีสุริยวงศ์ อภิปรายให้เข้าประเด็นเป็นครั้งที่ 2 นายบุญคุ้ม จันทรศรีสุริยวงศ์ ก็อภิปรายตอบข้อซักถามของประธานว่า “กำลังจะเข้าประเด็น เพราะว่าพระเทศน์จะต้องตั้งนะโม เล่นยี่เกจะต้องออกแขกก่อน” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 233) ต่อจากนั้น นายบุญคุ้ม จันทรศรีสุริยวงศ์ ก็ยังอภิปรายให้ ส.ส. ในที่ประชุมหัวเราะอย่างสนุกสนานอีก นายประยูร มานะดิษฐ์ ส.ส. จังหวัดชัยนาท จึงกล่าวขอร้องประธานสภาฯ ดังนี้

นายประยูร มานะดิษฐ์ (ชัยนาท): ท่านผู้เป็นประธานโปรดรักษาระเบียบ
ข้อบังคับข้อ 88

ประธานสภาผู้แทน: ข้าพเจ้ารักษาอยู่แล้ว ฟังเขาอีกเล็กน้อย ถ้าหากว่ายังไม่
เข้าประเด็น ข้าพเจ้าจะไม่ให้เขาพูด (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 234)

ท้ายที่สุด นายบุญคุ้ม จันทรศรีสุริยวงศ์ ก็ถูกประธานสภาฯ บังคับให้นั่งและหยุดอภิปราย การอภิปรายของนายบุญคุ้ม จันทรศรีสุริยวงศ์นี้ น่าจะเป็นจุดเด่นพอสมควร เพราะหนังสือพิมพ์สยามนิกรได้ลงข่าวเกี่ยวกับการอภิปรายของนายบุญคุ้ม จันทรศรีสุริยวงศ์ ไว้ดังนี้ “เมื่อประธานสภาฯ ให้นายบุญคุ้ม จันทรศรีสุริยวงศ์พูด กลับตัดพ้อประธานว่า ยกมือเหวี่ยงๆ เกือบหลับไปเสียแล้ว ต่อจากนั้นก็พูดพาลามจนประธานต้องห้ามดังกล่าว” (สยามนิกร, 2490ข, น. 1)

ครั้งที่ 2

ขณะที่นายอุดร วิทยานนท์ ส.ส. จังหวัดฉะเชิงเทรา ขณะอภิปรายญัตติฯ ข้อที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจนั้น พ.ต.ท. พัฒน์ นิลวัฒนานนท์ ส.ส. จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้พูดขึ้นว่า นายอุดร วิทยานนท์ กำลังอภิปรายถึงปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติตามนโยบาย แต่ประธานสภาฯ ก็อนุญาตให้นายอุดร วิทยานนท์ อภิปรายต่อไปได้ ดังนี้

พ.ต.ท. พัฒน์ นิลวัฒนานนท์ (สุราษฎร์): ก็เป็นเรื่องของการเปิดอภิปรายเป็นเรื่องนโยบายที่จะไปสู่การไม่ไว้วางใจ แต่ที่พูดนี้ไม่ใช่นโยบายเป็นการปฏิบัติ...
 นายอุดร วิทยานนท์ (จังหวัดฉะเชิงเทรา): แต่ที่พูดเรื่องเศรษฐกิจนี้
 ประธานสภาผู้แทน: ข้าพเจ้าก็รับฟังอยู่เหมือนกัน เชิญพูดต่อไป (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 533)

โดยสรุป การอภิปรายทั่วไปๆ ครั้งนี้ ยังไม่มีการขอสิทธิพาดพิงและการประท้วงเกิดขึ้น แต่ก็มีคำอภิปรายที่มีลักษณะเป็นการขอให้ประธานสภาฯ ควบคุมผู้อภิปราย ซึ่งถ้าจะนับว่าเป็นต้นกำเนิดของการประท้วงในการอภิปรายทั่วไปๆ ยุคปัจจุบันก็น่าจะได้

การฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ

การฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับในการอภิปรายทั่วไปๆ ครั้งนี้ ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีคณะรัฐมนตรีคนใดอภิปรายฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ พบแต่ ส.ส. ฝ่ายค้านมีผู้ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ จำนวน 2 คน ดังนี้คือ

นายประสิทธิ์ บุญยารมณ ส.ส. จังหวัดสกลนคร

นายประสิทธิ์ บุญยารมณได้อภิปรายไว้ในญัตติฯ ข้อที่ 5 ที่ว่า “รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำ ทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน” โดยคำอภิปรายได้กล่าวพาดพิงถึงนายเตียง ศิริขันธ์ ซึ่งขณะนั้นไปทำงานเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศตามคำสั่งของรัฐบาลที่ต่างประเทศด้วย “ความจริง” คำอภิปรายของนายประสิทธิ์ บุญยารมณจึงเป็นอภิปรายที่ใส่ร้ายบุคคลภายนอก จึงทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับข้อที่ 2 กับข้อที่ 3 คำอภิปรายดังกล่าวของนายประสิทธิ์ บุญยารมณ ในประเด็นนี้ จึงไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านทั้ง 3 ข้อไปพร้อมๆ กัน

นายสุวิทย์ พันธเศรษฐ ส.ส. เชียงใหม่

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในกรณีที่นายสุวิทย์ พันธเศรษฐ อภิปรายด้วยความไม่จริงในญัตติข้อที่ 8 กรณีสวรรคตนั้น ประธานสภาฯ ต้องเตือนให้เข้าประเด็นถึง 5 ครั้ง คำอภิปรายของนายสุวิทย์ พันธเศรษฐ จึงมีลักษณะเช่นเดียวกันกับการอภิปรายของนายประสิทธิ์ บุญยารมณ คือ ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านทั้ง 3 ข้อไปพร้อมๆ กัน

โดยสรุป ผลการศึกษาพบว่า คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีไม่มีการละเมิดระเบียบข้อบังคับของการประชุมฯ แต่ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งอภิปรายโดยละเมิดระเบียบข้อบังคับของการประชุมฯ ซึ่งถ้าเปรียบเทียบคำอภิปรายในประเด็นนี้แล้ว เห็นได้ชัดเจนว่า คณะรัฐมนตรีอภิปรายอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่อย่างไรก็ดี

การที่จะวิเคราะห์ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่อย่าง มี หรือ ขาด ความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ (responsibility) ยังจะต้องเปรียบเทียบกับกรอภิปรายทั่วไปๆ อีก 2 ครั้ง จึงมีปัจจัย อื่นๆ ที่ต้องนำเข้ามาร่วมพิจารณาในการวิเคราะห์ด้วย ซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

9.5.5 คำอธิบายกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่

ผลสรุปคำอธิบายของส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีตามเกณฑ์วัดความรับผิดชอบ คำอธิบายของ ส.ส. มีดังนี้ คือ

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอธิบายของ ส.ส. ข้อที่ 1

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ จำนวน 8 ข้อนั้น เหตุผลสนับสนุน ของญัตติฯ หรือข้อซักถามดังกล่าวเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลเพียงข้อเดียว การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านมีหน้าที่ตั้งข้อซักถาม แต่ไม่สามารถนำเหตุผลที่สมเหตุสมผลมาเป็นหลักฐานยืนยัน เมื่อเปรียบเทียบกับคำอธิบายของคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีหลักฐานยืนยันหรือเหตุผลสนับสนุนอย่าง สมเหตุสมผลทุกข้อ คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอธิบายของ ส.ส. ข้อที่ 2

ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” เป็นจำนวน 5 คน เนื่องจากต้องการที่จะโจมตีไปที่รัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์ที่ลาออกไปแล้ว เพราะรัฐบาลของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ก็ยังคงเป็นคนกลุ่มเดียวกับรัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์ ดังนั้น เมื่อมีโอกาสที่จะโจมตีไปที่นายปรีดี พนมยงค์อีกครั้งหนึ่ง ส.ส. ของพรรคประชาธิปัตย์จึงไม่ละทิ้ง โอกาสอันนั้น ในเมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านบางส่วนอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” แต่คณะรัฐมนตรีทุก คนอภิปรายด้วย “ความจริง” คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูง กว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอธิบายของ ส.ส. ข้อที่ 3

ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวน 2 คนละเมิดระเบียบข้อบังคับของการ อภิปราย แต่ไม่มีคณะรัฐมนตรีคนใดละเมิดระเบียบข้อบังคับดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงมีความ รับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

โดยสรุป เมื่อเปรียบเทียบการทำหน้าที่ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ด้วยเกณฑ์วัด ความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ทั้ง 3 ข้อดังกล่าว เป็นที่ชัดเจนและแน่นอนว่า คณะรัฐมนตรีปฏิบัติงาน ด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

อย่างไรก็ดี การที่ผู้วิจัยพัฒนาเกณฑ์ดังกล่าวขึ้นมานั้น ยังมีวัตถุประสงค์สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ต้องการ “รู้” และ “เข้าใจ” ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐบาลปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสำนึกว่าเป็นตัวแทนของประชาชนหรือไม่? นอกจากนั้นแล้ว ในการที่จะตัดสินว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐมนตรีมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เป็นอย่างไร? ฝ่ายไหนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) มากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ยังต้องศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีอื่นๆ อีก 2 ครั้งด้วย ดังนั้น เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายฯ ดังกล่าวจึงเป็นเพียงเงื่อนไขที่จำเป็นเท่านั้น มิใช่เงื่อนไขที่เพียงพอ ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะต้องศึกษาว่าทหกรรมย่อยของการอภิปรายทั่วไปฯ อีก 4 ประการดังที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็น

1) การสลับกันพูด

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ผู้อภิปรายต่างมีท่าทีถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน กล่าวคือ เข้าใจดีว่า การปฏิบัติงานครั้งนี้ เป็นการทำหน้าที่แทนประชาชนและเพื่อประชาชน เมื่อตัวเองอภิปรายจบแล้วก็ถึงคราวที่ผู้อื่น หรือฝ่ายตรงข้ามจะต้องอภิปรายบ้างก็จะเปิดโอกาสให้ เช่น การอภิปรายของนายควง อภัยวงศ์ผู้อภิปรายคนแรก เมื่อจะจบคำอภิปรายนายควงกล่าวว่า “ข้าพเจ้าพูดอยู่ๆ ไม่ต้องการพูดมากละ เมื่อเริ่มกันเช่นนี้ เพราะฉะนั้น ในการที่ข้าพเจ้าแถลงมานี้ก็ครบทั้ง 8 ข้อแล้ว จึงขอให้รัฐบาลได้มีโอกาสพูดบ้าง” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 12) หรือคำอภิปรายของนายทองเปลว ชลภูมิ รัฐมนตรี ซึ่งจบคำอภิปรายคราวหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าคิดว่า คุณคึกฤทธิ์ชัยบ่มั่นเขี้ยวอยู่นานแล้ว คงจะพูดเพราะฉะนั้น ขอยุติเสียที” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 187)

2) การเชื้อฟังประธานสภาฯ

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ผู้อภิปรายส่วนใหญ่ เชื้อฟังประธานสภาฯ เป็นอย่างดี เมื่อรู้ว่าพูดครบเวลาแล้ว ก็จะหยุดการอภิปราย เช่น การอภิปรายของ ร.ท. จารุบุตร เรืองสุวรรณ ส.ส. จังหวัดขอนแก่น ซึ่งจบการอภิปรายของตนเอง ในการอภิปรายคราวหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าพูดเกินเวลามากกว่า 15 นาทีของท่านประธานแล้ว ข้าพเจ้าขอจบคำอภิปรายลงเท่านี้” (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 179) หรือเมื่อประธานสภาฯ ขอให้หยุดอภิปราย ก็จะหยุดอภิปรายโดยดี เช่น นายกระมล ชลศึกษ์ ส.ส. จังหวัดสุพรรณบุรีดังได้กล่าวมาแล้ว หรือเมื่ออภิปรายจนครบเวลาแล้ว และถูกประธานเตือนก็จะขออภิปรายต่อด้วยความเคารพ เช่น การอภิปรายของ นายสุวิชัย พันธเศรษฐ ส.ส. จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ดังนี้

ประธานสภาผู้แทน: จวนจะหมดเวลาแล้ว

นายสุวิชัย พันธเศรษฐ (เชียงใหม่): ผมขอเวลาให้พูดเช่นเดียวกับคนอื่นบ้าง เพราะญาติพี่น้องนั้นนานๆ จะได้พูดสักทีหนึ่ง

ประธานสภาผู้แทน: อนุญาต (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 170)

หรือตัวอย่างคำอภิปรายของนายเลียง ไชยกาล ส.ส. จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งกำลัง
อภิปรายเรื่อง การแทรกแซงข้าราชการประจำของนักการเมือง ดังนี้

ประธานสภาผู้แทน: หมดเวลาแล้ว

นายเลียง ไชยกาล (อุบลราชธานี): ผมขอต่อ

ประธานสภาผู้แทน: รวบรวมหน่อย

นายเลียง ไชยกาล (อุบลราชธานี): ไม่เป็นไร ให้ผมหยุดก็ได้

ประธานสภาผู้แทน: ให้เวลา 5 นาที (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 698)

3) การขอโทษถ้าคำอภิปรายผิดพลาด

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ผู้อภิปรายจำนวนหนึ่ง ยังมีการขอภัยกันอยู่
ถ้าคำอภิปรายของตนผิดพลาดไป เช่น คำอภิปรายของนายเลือน พงษ์โสภณ ส.ส. จังหวัด
นครราชสีมา ซึ่งอภิปรายเรื่องการแทรกแซงข้าราชการประจำของนักการเมือง ดังนี้

การเมืองกับข้าราชการประจำนั้น แยกกันไม่ออกทุกรัฐบาล จะแยกออกอย่างไร
เพราะมันทำงานติดต่อกันและกัน แต่ว่าคำว่าแทรกแซงนั้น ไม่ได้หมายความว่า
ว่าแยกกัน คือ หมายความว่าแทรกแซงในสิ่งซึ่งปฏิบัติผิดกฎหมาย ถ้าสิ่งใดซึ่ง
ท่านแทรกแซงเข้าไปนั้น เป็นประโยชน์ผลดีผลงามแก่ชาติแก่ประเทศแล้ว ก็ว่าไป
แล้วถ้าหากว่า สิ่งใดมันจะเป็นเรื่องที่เกิดความพินาศเสียหายมาสู่บ้านเมือง
อันเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ที่อนุชนรุ่นหลังยังจะทำต่อไปแล้ว อย่างนั้น ข้าพเจ้า
หมายความว่า ให้ท่านเลิกเสียเถอะ (บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 710-711)

4. การยอมรับในความผิดพลาดของการบริหารงาน

โดยปกติแล้ว เป็นที่ยอมรับกันในหลักการบริหารว่า โอกาสที่นโยบายสาธารณะต่างๆ
จะบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเจตนารมณ์ของผู้กำหนดนโยบายนั้น เป็นไปได้ยากยิ่ง เพราะการปฏิบัติ
ตามนโยบายนั้น มีปัจจัยอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้กำหนดนโยบาย

ปัญหาของการปฏิบัตินโยบายมีมากมายมหาศาล นโยบายสาธารณะทั้งหลาย
ไม่เคยบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างสมบูรณ์ และไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์
ได้ทั้งหมดตามที่ตั้งกันไว้แต่เดิม ข้าราชการ ผู้ปฏิบัตินโยบาย กลุ่มผลประโยชน์
และหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบทั้งหลาย ต่างพยายามเปลี่ยนแปลงกระบวนการ
ปฏิบัตินโยบายให้เบี่ยงเบนไปสู่ผลประโยชน์ของตน (พรรคดี ผ่องแผ้ว, 2545,
น. 288-289)

ผู้ที่เห็นด้วยกับหลักการดังกล่าวคนหนึ่งก็คือ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ หลักฐานที่ยืนยันก็คือ บางส่วนของคำอภิปรายสรุปการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ดังนี้ “การปฏิบัติงานใดๆ ท่านอย่างพึงหมายว่าจะหวังผลในทางปฏิบัติหน้าที่ถึง 100 เปอร์เซ็นต์ได้ ไม่ว่าใครจะมาแสดงหรือกิจการของการค้ากันอะไรก็ตาม ท่านอย่างหวังผล 100 เปอร์เซ็นต์ไม่มีทาง” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 311)

ในการอภิปรายทั่วไป คราวนี้นั้น คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรียอมรับว่า ข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านว่า เป็น “ความจริง” เป็นจำนวนมาก จนถือได้ว่าเป็นปกติธรรมดา ในญัตติฯ จำนวน 8 ข้อนั้น นายกรัฐมนตรีปฏิเสธไม่ยอมรับข้อซักถามว่าเป็น “ความจริง” เพียงข้อเดียวเท่านั้น

จากองค์ประกอบที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า การปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไป คราวนี้ เป็นการปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน เพราะคำอภิปรายส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นข้อซักถามและคำตอบชี้แจงต่างมีความประสงค์จะแก้ปัญหาให้กับประชาชนด้วยกัน แต่ถ้าจะเปรียบเทียบ คำอภิปรายระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีแล้ว เนื่องจากคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านส่วนหนึ่งไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. แต่คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ทุกข้อ ผู้วิจัยเห็นว่า คณะรัฐมนตรีอภิปรายด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่าคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

อย่างไรก็ดี เมื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบของการปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีของการอภิปรายทั่วไป คราวนี้กับการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 กับครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2490 มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานสูงกว่านักการเมืองในสมัยหลัง ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทที่ 10 และบทที่ 11

9.6 สรุป

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 นี้ คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นการซักถาม โดยที่วัตถุประสงค์ของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น ไม่ต้องการให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง ต้องการเพียงแต่ให้คณะรัฐมนตรีรับทราบความบกพร่องในการปฏิบัติงานว่า ได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนขึ้นกับประชาชนอย่างไรบ้าง และต้องการให้คณะรัฐมนตรีนำปัญหาต่างๆ เหล่านั้นไปแก้ไข ส่วนคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีเป็นคำตอบชี้แจง เพื่อชี้แจงว่าการปฏิบัติงานของ

คณะรัฐบาลมีลักษณะเป็นเช่นไร ความเดือดร้อนของประชาชนได้รับการแก้ไขอย่างไร หรือ ส.ส. ฝ่ายค้านเข้าใจผิดกับเหตุการณ์ทางการเมืองที่นำมาเป็นข้อซักถามอย่างไร เป็นต้น

การที่วัตถุประสงค์ของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่มีความต้องการให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน เป็นผลมาจากสภาพความเป็นจริงทางการเมืองในระบอบนี้ ยังเป็นช่วงเริ่มต้นของการปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมแบบรัฐสภาของไทย องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบการปกครองแบบนี้ คือ ระบบพรรคการเมือง ยังไม่เข้มแข็ง และไม่แบ่งออกเป็นพรรคร่วมฝ่ายค้านกับพรรคร่วมฝ่ายรัฐบาลดังเช่นในปัจจุบัน จะเห็นได้จากการที่ผู้อภิปรายในสภาฯ มีจำนวน 3 กลุ่ม คือ ส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่งหมายถึงพรรคประชาธิปัตย์ คณะรัฐมนตรี และกลุ่มอิสระ สำหรับกลุ่มอิสระนี้ ยังแบ่งได้ออกเป็น 3 ประเภท คือ ส.ส. ที่สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ ส.ส. ที่สนับสนุนรัฐบาล และ ส.ส. อิสระที่ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ ด้วยสภาพการณ์ทางการเมืองเช่นนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านจึงรู้ว่า ถึงแม้การอภิปรายทั่วไป จะส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ก็จะเป็นการเปลี่ยนแปลง เฉพาะฝ่ายรัฐบาลเท่านั้น โอกาสของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่จะเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินบ้างมีน้อยมาก

การที่คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นการซักถาม แทนที่จะเป็นการกล่าวหาดังเช่นการอภิปรายทั่วไป ในปัจจุบัน มีปัจจัยหลัก 2 ประการคือ

1) ส.ส. ฝ่ายค้านไม่มีความต้องการให้รัฐบาลออกจากตำแหน่ง

2) ส.ส. ฝ่ายค้านมีความคุ้นเคยกับการตั้งกระทู้ถาม ซึ่งกระทำกันเป็นประจำในการประชุมตามปกติของสภาฯ แต่เมื่อปัญหาที่ประชาชนประสบอยู่ มีปริมาณความเสียหายมากกว่าที่จะตั้งกระทู้ถาม จึงได้นำการอภิปรายทั่วไป มาใช้ควบคุมและตรวจสอบรัฐบาล ในเมื่อคุ้นเคยกับการตั้งกระทู้ถามมากกว่าการกล่าวหาจึงได้นำการตั้งกระทู้ถามมาปรับใช้เป็นการซักถามด้วย

ลักษณะทางภาษาที่ยืนยันว่า การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 ยังเป็นช่วงเริ่มต้นของการควบคุมและตรวจสอบฝ่ายบริหารในรูปแบบนี้ ก็คือ โครงสร้างของคำอภิปรายกับการใช้เหตุผล กล่าวคือ โครงสร้างของคำอภิปรายมีเพียง 2 ส่วน คือ การแจ้งหัวเรื่องกับเนื้อเรื่อง เมื่อเปรียบเทียบกับโครงสร้างคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไป ในปัจจุบัน ซึ่งมี 4 ส่วน คือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย สำหรับการใช้เหตุผลนั้น จะเห็นได้ว่า ข้อซักถามส่วนใหญ่ไม่มีเหตุผลสนับสนุน ในกรณีข้อซักถามมีเหตุผลสนับสนุน เหตุผลสนับสนุนส่วนใหญ่ก็ไม่มี ความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อซักถาม

ลักษณะทางระเบียบข้อบังคับที่ยืนยันว่า การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 ยังเป็นช่วงเริ่มต้นของการควบคุมและตรวจสอบฝ่ายบริหารในรูปแบบนี้ ก็คือ ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 ซึ่งแบ่งออกเป็น 12 หมวด ไม่มีหมวดใดที่กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการ

อภิปรายทั่วไป โดยตรง สำหรับรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2475) ซึ่งมีอำนาจใช้บังคับมาจนถึงวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 มาตราที่เกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไป คือ มาตรา 41 เนื้อความก็ยังขาดความชัดเจนว่า จะต้องปฏิบัติอย่างไรบ้าง ดังนี้ “มาตรา 41 สภาย่อมทรงไว้ซึ่งสิทธิจะลงมติความไว้วางใจในรัฐมนตรีรายตัวหรือทั้งคณะ ญัตติบัญญัติความไว้วางใจนั้น ท่านมิให้ลงมติในวันเดียวกับวันที่ปรึกษา”

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 ซึ่งประกาศใช้ก่อนการอภิปรายทั่วไป คราวนี้ ประมาณ 1 ปี มาตราที่เกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไป คือ มาตรา 34 จึงกำหนดไว้ชัดเจนมากขึ้นว่า จะเปิดอภิปรายทั่วไป รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะรัฐมนตรี และต้องมีผู้รับรองญัตติฯ ไม่ต่ำกว่า 24 คน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี ประสพการณ์จากการอภิปรายทั่วไป คราวนี้ ทำให้ได้มีการพัฒนาระเบียบข้อบังคับและรูปแบบของการอภิปรายทั่วไป ให้เหมาะสมกับวาทกรรมการอภิปรายทั่วไป ของรัฐสภาไทยมากยิ่งขึ้น

สำหรับการปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีตามเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบของคำอภิปรายของ ส.ส. จำนวน 3 ข้อ ดังนี้คือ

- 1) ข้อซักถามต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของคณะรัฐบาล แต่ถ้าเป็นคำตอบชี้แจงข้อซักถามต้องมีเจตนาได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน
- 2) คำอภิปรายต้องเป็น “ความจริง”
- 3) คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ

ผลการศึกษาพบว่า ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป จำนวน 8 ข้อนั้น เหตุผลสนับสนุนของญัตติฯ หรือข้อซักถามดังกล่าว เป็นการชี้เหตุผลที่สมเหตุสมผลเพียงข้อเดียว การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านมีหน้าที่ตั้งข้อซักถามแต่ไม่สามารถนำเหตุผลที่สมเหตุสมผลมาเป็นหลักฐานยืนยันเมื่อเปรียบเทียบกับคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีหลักฐานยืนยันหรือเหตุผลสนับสนุนอย่างสมเหตุสมผลทุกข้อ คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

สำหรับประเด็น “ความจริง” กับคำอภิปราย ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านบางส่วนอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” แต่คณะรัฐมนตรีทุกคนอภิปรายด้วย “ความจริง” คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

ส่วนการละเมิดระเบียบข้อบังคับ ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวน 2 คน ละเมิดระเบียบข้อบังคับของการอภิปราย แต่ไม่มีคณะรัฐมนตรีคนใดละเมิดระเบียบข้อบังคับดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

โดยสรุป เมื่อเปรียบเทียบการทำหน้าที่ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ด้วยเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ทั้ง 3 ข้อดังกล่าว เป็นที่ชัดเจนและแน่นอนว่า คณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบสูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวเป็นการเปรียบเทียบในการอภิปรายทั่วไป ครั้งเดียวกัน แต่การศึกษาครั้งนี้ ยังศึกษาการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 กับการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 อีกด้วย การที่จะศึกษาเปรียบเทียบกับการอภิปรายทั่วไป อีก 2 ครั้ง ยังต้องคำนึงถึงวาทกรรมย่อยในลักษณะอื่นๆ อีก 4 ประการของการอภิปรายทั่วไป ด้วย วาทกรรมย่อยดังกล่าว มีดังนี้คือ

- 1) การสลับกันพูด
- 2) การเชื้อฟังประธานสภาฯ
- 3) การขอโทษถ้าคำอภิปรายผิดพลาด
- 4) การยอมรับในความผิดพลาดของการบริหารงาน

ผลการศึกษาพบว่า การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีต่างก็เข้าใจดีว่า ทุกคนมีหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชน ข้อซักถาม-คำตอบชี้แจงก็มุ่งที่จะแก้ปัญหาให้กับประชาชน ส.ส. ผู้อภิปรายจึงสลับกันพูดอย่างถี่ถ้วนอาศัยกัน ส.ส. ผู้อภิปรายทุกคนเชื้อฟังประธานสภาฯ เป็นอย่างดี เมื่อเห็นว่า คำอภิปรายของตนอาจจะพลาดพลังหรือรุนแรงไปบ้าง ก็มีการขอโทษกันก่อน ประการสุดท้าย คณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่ยอมรับว่า การบริหารงานของตนยังมีความผิดพลาดบ้าง เมื่อเปรียบเทียบวาทกรรมย่อยการอภิปรายทั่วไป ทั้งหมดข้างต้นกับวาทกรรมย่อยของการอภิปรายทั่วไป อีก 2 ครั้ง ผู้วิจัยเห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไป เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนอย่างเต็มความสามารถที่มีอยู่ในขณะนั้น การพยายามที่จะจัดการกับ “ความจริง” ให้บิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ทางการเมืองยังมีน้อยมาก ดังนั้น ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ผู้อภิปรายในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 และ การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ซึ่งจะได้กล่าวถึงโดยละเอียดในบทที่ 10 และบทที่ 11 ตามลำดับ

บทที่ 10

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522

ในบทนี้ ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็น 6 หัวข้อย่อยดังนี้คือ

- 10.1 สภาพทางการเมือง
- 10.2 ญาติของการอภิปรายทั่วไป
- 10.3 วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไป
- 10.4 ลักษณะของการอภิปรายทั่วไป
- 10.5 ความรับผิดชอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- 10.6 สรุป

10.1 สภาพทางการเมือง

สภาผู้แทนราษฎรชุดดังกล่าว มาจากการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 12 ของประเทศ เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 ซึ่งการเลือกตั้งครั้งที่ 12 นี้ เป็นผลมาจากการที่คณะปฏิวัติ ซึ่งนำโดย พล.ร.อ. สงัด ชะลออยู่ได้ทำการปฏิวัติรัฐบาลซึ่งมี นายธานินทร์ กรัยวิเชียรเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 อันที่จริงแล้ว รัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียรนั้น พล.ร.อ. สงัด ชะลออยู่เป็นผู้มีส่วนร่วมสำคัญ ในการสนับสนุนแต่งตั้งขึ้นมาเอง หลังจากที่เข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลซึ่งมี ม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมชเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 โดยใช้เหตุการณ์การล้อมปราบนักศึกษาและประชาชนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นเหตุผล เพื่อสร้างความชอบธรรมในการยึดอำนาจจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

คณะปฏิวัติได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 ซึ่งเป็นฉบับที่ 11 ของประเทศ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 12 ของประเทศ (ฉบับชั่วคราว) เลขาธิการของคณะปฏิวัติคือ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 (นคร พจนรพวงษ์และอุกฤษ พจนรพวงษ์, 2542, น. 146)

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2520) กำหนดให้มีสภานิติบัญญัติแห่งชาติขึ้น เพื่อทำหน้าที่จัดทำรัฐธรรมนูญและพิจารณาร่างพระราชบัญญัติต่างๆ สภานิติบัญญัติแห่งชาติสภานี้ เป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ซึ่งมี 206 มาตรา และมีบท

เฉพาะกาล 12 มาตรา ที่กำหนดให้ดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราเป็นการชั่วคราว ซึ่งทำให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ถูกตั้งฉายาให้เป็นจำนวนมาก ชื่อที่รู้จักกันเป็นทั่วไปก็คือ “รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยครึ่งใบ” นอกจากนั้นแล้ว สื่อมวลชนเห็นว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ร่างขึ้นเพื่อให้ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ได้มีโอกาสเป็นนายกรัฐมนตรีอีก ภายหลังการเลือกตั้งที่จะขึ้น ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ จึงมีฉายาอื่นๆ อีกเช่น “ฉบับหมาเมิน”, “ฉบับหมาขี้เรื้อน”, “ฉบับเลอะตุ้มเปะ”, “ฉบับพันปloom”, “ฉบับพันเนา” และ “ฉบับเกรียงศักดิ์และพวก” เป็นต้น

การร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เกษม ศิริสัมพันธ์ (2545) ผู้ซึ่งในขณะนั้นเป็นนักการเมือง อยู่ด้วย ได้ “เหลียวมองหลัง” ไปถึงเหตุการณ์นั้น ก็ยังสรุปว่า สถานิติบัญญัติแห่งชาติมีเจตนา สนับสนุน พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ให้มีโอกาสเป็นนายกรัฐมนตรีจริง ดังข้อเขียนบางส่วนดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 เป็นรัฐธรรมนูญที่สถานะนิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่ง พล.อ. เกรียงศักดิ์แต่งตั้งได้ร่างขึ้นมาเพื่อเป็นหลักประกันให้ พล.อ. เกรียงศักดิ์อยู่ในอำนาจในฐานะเป็นนายกรัฐมนตรีได้อย่างแน่นอนเป็นเวลา 4 ปี หลังจากการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้แล้ว (เกษม ศิริสัมพันธ์, 2545, น. 209)

ถึงแม้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก แต่ก็มีอายุการใช้งานที่ยาวนานมากเช่นเดียวกัน (กระมล ทองธรรมชาติ, 2524, น. 62-63) กล่าวคือ ประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ. ศ. 2521 สิ้นสุด เมื่อ ร.ศ.ช. ยึดอำนาจจากรัฐบาลของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ. ศ. 2534 รวมเวลาการใช้งาน 13 ปี 2 เดือน 1 วัน

รัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 นี้ ลดอำนาจหน้าที่ที่สำคัญของ ส.ส. และนำอำนาจนั้นไปให้ แก่วุฒิสมาชิกซึ่งมีจำนวนถึง 3 ใน 4 ของจำนวน ส.ส. ของสภาผู้แทนราษฎร¹ เช่น สภาผู้แทนราษฎร ไม่สามารถจะเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีได้เอง เพราะประธานวุฒิสภา ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานรัฐสภาอีกตำแหน่งหนึ่งเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี หน้าที่สำคัญอื่นๆ ของ ส.ส. ที่ถูกบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญกำหนดให้ต้องกระทำในรัฐสภา ก็เช่น การพิจารณาร่าง พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่ายประจำปี การพิจารณาร่าง พ.ร.บ. ที่คณะรัฐมนตรี แจ้งว่าเป็นร่าง พ.ร.บ. อันสำคัญที่เกี่ยวกับความมั่นคงของราชอาณาจักร และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปิดอภิปรายทั่วไป ก็ต้องกระทำในรัฐสภา เป็นต้น

¹ส.ว. จำนวน 225 คน และ ส.ส. จำนวน 301 คน

การเลือกตั้งครั้งที่ 12 นั้น ยังไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมาย เพราะ พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ. 2517 ถูกยกเลิกไปเมื่อคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินทำการปฏิรูป/ปฏิวัติ เมื่อ พ.ศ. 2519 แต่ในทางปฏิบัติ ได้มีการจัดองค์กรและหาเสียงในนามของพรรคการเมือง กฤษติน สุขศิริ (2545, น. 89-90) กล่าวว่า ผลการเลือกตั้งมีดังนี้คือ

1) พรรคกิจสังคม	82 คน
2) พรรคชาติไทย	38 คน
3) พรรคประชาธิปัตย์	34 คน
4) พรรคประชากรไทย	32 คน
5) พรรคเสรีธรรม	22 คน
6) พรรคชาติประชาชน	13 คน
7) พรรคพลังใหม่	8 คน
8) พรรคเกษตรสังคม	5 คน
9) พรรคสยามปฏิรูป	4 คน
10) พรรคกิจประชาธิปไตย	3 คน
11) พรรครวมไทย	2 คน
12) พรรคธรรมสังคม	1 คน
13) กลุ่มสนับสนุนนโยบายเกรียงศักดิ์ (ส.ส.ก.)	1 คน
14) พรรคกิจธรรม	1 คน
15) กลุ่มอิสระไม่สังกัดพรรค	55 คน
รวม	301 คน

เมื่อพิจารณาผลของการเลือกตั้งดังกล่าว ถ้าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับอื่นๆ พรรคกิจสังคม พรรคชาติไทย พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคประชากรไทยน่าจะรวมตัวกันจัดตั้งรัฐบาล เพราะมีจำนวนของ ส.ส. รวมกันเกินกึ่งหนึ่งของจำนวน ส.ส. ทั้งหมด แต่ปรากฏว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ กำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องมีเสียงสนับสนุนจาก ส.ว. ด้วย ซึ่ง ส.ว. ในขณะนั้น ก็ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลของเกรียงศักดิ์² ดังนั้น การจัดตั้งรัฐบาลครั้งนั้น จึง “เป็นการตั้งรัฐบาลโดยไม่สนใจพรรคการเมืองทั้งหลาย เนื่องจากอาศัยเสียงจากวุฒิสมาชิก” (นรนิติ เศรษฐบุตร, 2542, น. 147)

²เป็นการนับตามการตั้งชื่อของสื่อมวลชนเพื่อความสะดวกในการเข้าใจ และในการอภิปรายของ ส.ส. ในรัฐสภาก็จะเรียกชื่อรัฐบาลตามลำดับตัวเลขเช่นนี้ รัฐบาลเกรียงศักดิ์ 1 เป็นรัฐบาลที่คณะปฏิวัติเสนอชื่อให้ พล. อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี

กระบวนการจัดตั้งรัฐบาลครั้งนี้ กระทำไปอย่างเร่งรีบและดูกะหลุก โดย พล.อ.อ. หะริน หงสกุล ประธานวุฒิสภาได้เรียกประชุมสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย โดยกำหนดวันประชุมคือ วันที่ 11 พฤษภาคม 2522 เวลา 14.00 น. การกระทำดังกล่าวถูกโจมตีอย่างรุนแรงจากกลุ่มพรรคการเมืองฝ่ายค้าน โดยวิจารณ์ว่าเป็นวิธีการที่ผิดระเบียบข้อบังคับการประชุมฯ ที่ไม่มีการแจ้งล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษร อีกทั้ง ส.ส. ที่เดินทางกลับต่างจังหวัดก็ไม่สามารถเดินทางมาร่วมประชุมได้ทัน (กฤษติน สุขศิริ, 2545, น. 101)

อย่างไรก็ดี ในวันประชุมเพื่อชาวเสียงเลือกนายกรัฐมนตรี มีผู้เข้าประชุม 349 คน จากจำนวนทั้งหมด 526 คน ปรากฏว่า เสียงส่วนใหญ่สนับสนุนให้ พล.อ. เกียกศักดิ์ ชมะนันทน์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในการประชุมครั้งนี้ สมาชิกพรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม และพรรคประชากรไทยมิได้เข้าร่วมประชุมด้วย ส่วนพรรคประชาธิปัตย์มีสมาชิกบางคนเข้าร่วมประชุมแต่ไม่ออกเสียง (“ชาวเสียงเลือกนายกรัฐมนตรี,” ซีดี-รอม, 2522)

ในวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พล.อ. เกียกศักดิ์ ชมะนันทน์เป็นนายกรัฐมนตรี และในวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 ก็มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นรัฐบาลผสมระหว่างบุคคลในคณะของ พล.อ. เกียกศักดิ์ ชมะนันทน์ พรรคเกษตรสังคม พรรคเสรีธรรม พรรคกิจประชาธิปไตย พรรคชาติประชาชน พรรครวมไทย และ ส.ส. กลุ่มอิสระ รัฐบาลชุดนี้เป็นคณะรัฐบาลที่ถูกยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ด้วย

กนก วงษ์ตระหง่าน (2526, น. 273-275) กล่าวว่า คณะรัฐมนตรีชุดดังกล่าวนี้มีรายชื่อดังนี้คือ

1. พล.อ. เกียกศักดิ์ ชมะนันทน์	นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2. พล.อ. เสริม ณ นคร	รองนายกรัฐมนตรี
3. นายสมภพ โหตระกิตย์	รองนายกรัฐมนตรี
4. พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์	รองนายกรัฐมนตรี

^{2(ต่อ)} ส่วนรัฐบาลเกียกศักดิ์ 2 พล. อ. เกียกศักดิ์ ชมะนันทน์ได้รับการเสนอชื่อให้ตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีโดยประธานรัฐสภา จนกระทั่งลาออกเมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523

5. พล.ท. เฉลิมชัย จารุวัตร	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
6. พล.อ.ท. สิทธิ เศวตศิลา	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
7. นายปรีดา วรรณสุต	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
8. พล.อ. ยศ เทพหัสดิน ณ อยุธยา	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
9. พล.อ. พร ธนะภูมิ	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
10. ร.อ.ต. บุญยง วัฒนพงษ์	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
11. นายสวัสดิ์ คำประกอบ	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
12. นายบุญยั้ง นันทาภิวัฒน์	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
13. นายประมวล กุลมาตย์	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
14. นายเกษม จาติกวณิช	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
15. พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
16. พลเรือเอกกวี สิงหะ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
17. พล.อ.อ. พะเนียง กานตะรัตน์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
18. นายชาญชัย ลีถาวร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
19. นายสุธี สิงห์เสน่ห์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
20. นายอุปัติศรี ปาจริยางกูร	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
21. นายอรุณ ภาณุพงศ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
22. นายอาภรณ์ ศรีพิพัฒน์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
23. นายระพี สาคริก	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
24. พล.ต.ต. สง่า กิตติขจร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
25. นายวงศ์ พลนิกร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
26. นายสมพร บุญยคุปต์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
27. พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
28. พล.ร.อ. อมร ศิริกายะ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
29. นายอบ วสุรัตน์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
30. นายปรก อัมระนันท์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์
31. พล.อ. เล็ก แนวมาลี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
32. นายดำริ น้อยมณี	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
33. ประเทือง กิริติบุตร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

34. พล.ต.อ. ชุมพล โลหะชาละ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
35. นายสุธรรม ภัทราคม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
36. นายชูป กาญจนประกร	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ
37. นายก่อ สวัสดิ์พาณิชย์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
38. นางยุพา อุดมศักดิ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
39. นายบุญสม มาร์ติน	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
40. นายกระแส ชนะวงศ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
41. นายประสิทธิ์ ณรงค์เดช	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
42. น.อ. วิมล วิริยะวิทย์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
43. นายเกษม สุวรรณกุล	รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย

กฤษฎิน สุขศิริ (2545, น. 91-93) วิเคราะห์ว่า คณะรัฐมนตรีทั้ง 43 คนเป็น ส.ส. ที่ได้รับเลือกตั้งเพียง 7 คนเท่านั้น ซึ่งก็เห็นได้ว่า พล.อ. เกียติศักดิ์ ชะมนันท์ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อเสียงสนับสนุน ที่เป็น ส.ส. โดยสรุป รัฐบาลเกียติศักดิ์ 2 จึงเป็นรัฐบาลเสียงข้างน้อยในสภาผู้แทนราษฎร แต่เป็นรัฐบาลเสียงข้างมากในรัฐสภา

รัฐบาลเกียติศักดิ์ 2 บริหารราชการแผ่นดินมาได้เพียงประมาณ 5 เดือนก็ถูกยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ระหว่างวันที่ 10-12 และ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นการอภิปรายทั่วไปที่ผู้วิจัยเลือกมาวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ด้วย ผลการลงมติ รัฐมนตรีได้รับความไว้วางใจทุกคน ถึงแม้ว่ารัฐมนตรีในคณะรัฐบาลของรัฐบาลเกียติศักดิ์ 2 จะได้รับความไว้วางใจทุกคน แต่การบริหารในด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะการขึ้นราคาค่าสาธารณูปโภคในแต่ละครั้ง ก็เป็นประเด็นที่ถูกโจมตีเสมอ เหตุการณ์ขึ้นราคาที่กำลังกลายเป็นชนวนให้เกิดการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปอีกครั้งหนึ่งก็คือ ในปลายเดือนมกราคม พ.ศ. 2523 รัฐบาลได้ประกาศขึ้นราคาค่าไฟฟ้าอีกครั้งหนึ่ง และในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 ก็ประกาศขึ้นราคาน้ำมันอีกครั้งหนึ่ง การขึ้นราคาครั้งหลังสุดนี้ ทำให้อาณานิคมดีเซลหมุนเร็ว ขึ้นราคาสูงกว่าร้อยละ 50 และน้ำมันเบนซินพิเศษก็ราคาเพิ่มขึ้นร้อยละ 25 กล่าวคือ จากราคาลิตรละ 7.84 บาท ในการขึ้นราคาก่อน เป็นราคาลิตรละ 9.80 บาท ซึ่งเป็นการขึ้นราคาถึง 1 เท่า นับตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2521 (พีรศักดิ์ จันทรวินทร์, 2528, น. 169)

อันที่จริงแล้ว การที่น้ำมันขึ้นราคานี้เกิดจากปัจจัยภายนอก กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2522 นั้น รัสเซอร์ค์ ธนะพรพันธุ์ (2545, น. 69) เห็นว่า เป็นภาวะวิกฤติน้ำมันซึ่งกลุ่มประเทศโอเปค (OPEC) ประกาศขึ้นราคาน้ำมัน และน้ำมันในประเทศอิรักและอิหร่านต้องลดการผลิต เนื่องการปฏิวัติโดยประชาชนในอิหร่านในช่วงปลายปี พ.ศ. 2521-2522 ต่อจากนั้น ก็เกิดสงครามระหว่าง

อิรักกับอิหร่านขึ้นอีก โดยปกติแล้ว เมื่อเกิดวิกฤติการณ์น้ำมัน รัฐบาลมักจะตรึงราคาน้ำมันโดยจ่ายเงินอุดหนุนให้แก่บริษัทน้ำมัน เพื่อให้ขายน้ำมันในราคาที่ถูกลงกว่าราคาจริงตามภาวะการตลาด แต่นโยบายดังกล่าวนี้ ส่งผลเสีย 2 ประการคือ นอกจากจะก่อให้เกิดการบิดเบือนในการใช้ทรัพยากรแล้ว ยังจะสร้างภาระทางการคลังให้แก่รัฐบาลด้วย เมื่อเกิดวิกฤติการณ์น้ำมันขึ้นอีก พล.อ. เกียวกัดดี ชมะนันทน์จึงไม่ต้องการตรึงราคาน้ำมัน เนื่องจากไม่สามารถแบกรับภาระทางการคลังได้ (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2545, น. 85)

ในทันทีที่รัฐบาลเกียวกัดดี 2 ประกาศขึ้นราคาครั้งสุดท้ายนี้ พรรคการเมืองฝ่ายค้าน 4 พรรค คือ พรรคกิจสังคม พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคประชากรไทยฯ ได้มีความเคลื่อนไหว ที่จะขอยื่นญัตติเปิดอภิปรายทั่วไป ขึ้น กระแสทางการเมืองที่ต้องการจะเปลี่ยนรัฐบาลคงเป็นกระแสที่แรงมากพอสมควร เพราะ พ.อ. พล เริงประเสริฐวิทย์ หัวหน้าพรรคสยามประชาธิปไตย ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่ตั้งขึ้นมาหลังจากการอภิปรายทั่วไป เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2522 ที่ผ่านมา โดยรวบรวมเสียงมาจาก ส.ส. ที่สนับสนุนรัฐบาล (“พรรคสยามประชาธิปไตย,” ซีดี-รวม, 2522) ก็ยังถึงกับแถลงผ่านสื่อมวลชนว่า ที่ประชุมของพรรคตนเองมีมติเป็นเอกฉันท์ที่จะร่วมลงชื่อเสนอเปิดประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้าน (“พรรคสยามประชาธิปไตย,” ซีดี-รวม, 2523ก) และอีก 10 วันต่อมา พ.อ. พล เริงประเสริฐวิทย์ ก็ได้แถลงผลมติที่ผ่านการประชุมของพรรคอีกว่า พรรคสยามประชาธิปไตย มีมติดังนี้

- 1) ขอดอนตัวจากการสนับสนุนรัฐบาล
- 2) สมาชิกพรรคฯ จะไม่ไปร่วมประชุมที่ทำเนียบรัฐบาล ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 ตามคำเชิญของนายกรัฐมนตรี และ
- 3) ร่วมกับฝ่ายค้าน ในการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล (“พรรคสยามประชาธิปไตย,” ซีดี-รวม, 2523ข)

นอกจาก ส.ส. ส่วนใหญ่ในสภาฯ จะแสดงความต้องการที่จะเปลี่ยนรัฐบาลแล้ว ประชาชนกลุ่มอื่นๆ ก็ต้องการที่จะเปลี่ยนรัฐบาลเช่นเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น นักศึกษาและกรรมกรที่ไม่พอใจการขึ้นราคาน้ำมันของรัฐบาลได้ชุมนุมกันประท้วงเพื่อขับไล่รัฐบาล การประท้วงขยายตัวไปอีกในหลายกลุ่มหลายวงการ รวมทั้งเรืออากาศตรีฉลาด วรฉัตร ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ ก็ออกมาอดอาหารประท้วงด้วย (พีรศักดิ์ จันทรวรินทร์, 2528, น. 169)

สำหรับวุฒิสมาชิกสายทหาร ซึ่งแต่เดิมให้การสนับสนุน พล.อ. เกียวกัดดี ชมะนันทน์ ก็มีท่าทีเปลี่ยนไป เช่น พ.อ. มนูญ รูปขจร แกนนำของกลุ่มวุฒิสมาชิกทหารหนุ่มได้ส่งกระเช้าดอกไม้ไปเยี่ยม เรืออากาศตรีฉลาด วรฉัตรที่อดอาหารประท้วง และกล่าวผ่านสื่อมวลชนว่า ตนเห็นด้วยที่จะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขคณะรัฐมนตรี เพราะประชาชนกำลังเดือดร้อนอย่างหนัก

(มติชน, 2523ก, น. 12) ส่วนนายทหารระดับผู้ใหญ่ เช่น พล.ร.อ. สวัสดิ์ ชะลออยู่ ก็กล่าวผ่านสื่อมวลชนว่า วุฒิสมาชิกก็เป็นผู้แทนของปวงชน แต่ไม่ทราบว่าจะเข้าข้างประชาชนหรือเปล่า ถ้าวุฒิสมาชิกมีความสำนึก วุฒิสมาชิกก็ต้องทำหน้าที่ในสิ่งที่ถูกต้อง (มติชน, 2523ข, น. 12) นายทหารระดับผู้ใหญ่อีกคนหนึ่ง คือ พล.ต. อาทิตย์ กำลังเอก ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็น ผู้บัญชาการกองพลที่ 1 ก็กล่าวว่า การเปิดอภิปรายทั่วไป กระทำไปในแนวทางประชาธิปไตยที่ดีที่สุดแล้ว เหตุผลของฝ่ายค้านที่นำมาอ้าง ก็มีน้ำหนักและเหตุผลดี ส่วนเรื่องที่ตนเองจะลงมติฯ ให้ใครก็ต้องรอฟังเหตุผลของทั้งสองฝ่ายก่อน แต่โดยหลักการแล้วจะยึดมั่นในผลประโยชน์ของชาติ (มติชน, 2523ค, น. 12)

หลังจากที่เผยแพร่ข่าวผ่านสื่อมวลชนมาระยะหนึ่ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคม พ.อ. (พิเศษ) ถนัด คอมันตร์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ พล.ต. ประมาณ อติเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทย นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย และ พ.อ. พล เริงประเสริฐวิทย์ หัวหน้าพรรคสยามประชาธิปไตย จึงยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลตามมาตรา 137 ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2521) ในเรื่องปัญหาต่าง ๆ ดังนี้ คือ

- 1) ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ
- 2) ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน
- 3) ปัญหาการดำเนินนโยบายการเมืองภายในขัดแย้งกับที่ได้แถลงไว้
- 4) ปัญหาการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดพลาด และ
- 5) นโยบายการบริหารงานของนายกรัฐมนตรี มีลักษณะรวบอำนาจ

โดยมี ส.ส. ลงชื่อรับรองจำนวน 204 คน ประธานรัฐสภา พล.อ.อ. หะริน หงสกุล กำหนดให้อภิปรายกันในวันจันทร์ที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2523 (“ยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายฯ” ซีดี-รวม, 2523)

เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป แล้ว พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ก็ดำเนินการต่อสู้ทางการเมือง โดยการขอเปิดสภาสัมภาษณ์ในวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 ก่อนถึงกำหนดการอภิปรายทั่วไป 3 วัน โดยให้เหตุผลว่า เพื่อชี้แจงการขึ้นราคาน้ำมัน เมื่อยื่นหนังสือขอเปิดสภาสัมภาษณ์แล้ว ฝ่ายรัฐบาลก็เรียกประชุม ส.ว. และ ส.ส. ที่สนับสนุนรัฐบาล ณ กองบัญชาการทหารสูงสุด สนามเสือป่า ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 เพื่อซักซ้อมความเข้าใจ ก่อนที่จะมีการแถลงชี้แจงในสภาฯ ผลปรากฏว่า มีผู้เข้าร่วมประชุมเพียง 150 คน เป็น ส.ส. 30 คน และ ส.ว. 120 คน โดยไม่มีวุฒิสมาชิกกลุ่มทหารหนุ่มเข้าร่วมประชุมแม้แต่เพียงคนเดียว (พีรศักดิ์ จันทรวรินทร์, 2528, น. 172)

เมื่อเหตุการณ์ต่างๆ ปรากฏออกมาเช่นนี้ พล.อ. เกียติศักดิ์ ชมะนันท์ก็เข้าใจดีว่า ถ้ามีการอภิปรายทั่วไป ขึ้นจริง ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 รัฐบาลของตนอาจจะแพ้ในการลงมติ ก็ได้ ดังนั้น เมื่อถึงวันประชุมสมัยวิสามัญ พล.อ. เกียติศักดิ์ ชมะนันท์จึงอภิปรายระบายความอัดอั้นคับข้องใจประมาณ 20 นาที แล้วประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อรัฐสภา เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกรัฐสภาเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถสูงกว่าเข้ามาบริหารประเทศต่อไป (“นายกรัฐมนตรีลาออก,” ซีดี-รวม, 2523) ผู้ซึ่งได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อมา ก็คือ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในรัฐบาลของ พล.อ. เกียติศักดิ์ ชมะนันท์นั่นเอง

10.2 ญัตติของการอภิปรายทั่วไป

กระแสข่าวของการเปิดอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ เริ่มต้นตั้งแต่ต้นเดือนกันยายน พ.ศ. 2522 โดยพรรคกิจสังคมเปิดเผยมติของพรรคฯ ผ่านสื่อมวลชนว่า จะเปิดอภิปรายทั่วไป รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลบางกระทรวง ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงคมนาคม โดยให้เหตุผลว่า การบริหารงานของรัฐมนตรีทั้ง 4 กระทรวงดังกล่าว สร้างความเดือดร้อนและทำลายความสงบสุขของประชาชนมาตลอด ต่อมาที่ของพรรคกิจสังคมนั้น พรรคประชาธิปัตย์ไม่เห็นด้วย โดยนายชวน หลีกภัย รองหัวหน้าพรรคฯ กล่าวว่า ควรจะให้เวลารัฐบาลบริหารบ้านเมืองอีก 5 หรือ 6 เดือน และน่าจะเป็นการเปิดอภิปรายทั่วไป นายกรัฐมนตรีสำหรับท่าทีของฝ่ายรัฐบาล พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ รองนายกรัฐมนตรี กล่าวว่า เป็นสิทธิของฝ่ายค้านที่จะกระทำได้ตามรัฐธรรมนูญ (“กรณีจะเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีบางกระทรวง,” ซีดี-รวม, 2522)

ต่อมาในวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2522 พรรคฝ่ายค้านได้มาประชุมร่วมกัน เพื่อพิจารณาถึงการผ่านร่าง พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่ายประจำปี 2523 ในวาระที่ 2 และ 3 เรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ รวมทั้งเรื่องญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ด้วย สำหรับเรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปนั้น พรรคกิจสังคมยังคงยืนยันความคิดเดิม กล่าวคือ ต้องการเปิดอภิปรายทั่วไป รัฐมนตรี 4 กระทรวง พรรคชาติไทยจะขอเปิดอภิปรายทั่วไป รัฐมนตรีของกระทรวงการคลังด้วย พรรคประชากรไทยต้องการเปิดอภิปรายทั่วไป กระทรวงการต่างประเทศด้วย ส่วนพรรคประชาธิปัตย์ก็ยังคงยืนยันความคิดเดิมคือ เสนอว่าควรให้โอกาสรัฐบาลบริหารประเทศต่อไปอีกระยะหนึ่ง (“ประชุม 4 พรรคการเมือง,” ซีดี-รวม, 2522)

วันยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป อย่างเป็นทางการ คือ วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2522 โดยมีรายละเอียดของญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ดังนี้คือ

พวกข้าพเจ้าผู้มีรายชื่อทำญัตติดังนี้ ขอเสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 137 และมาตรา 203 ดังต่อไปนี้

ก. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม ทั้งสองท่าน

รัฐมนตรีกระทรวงนี้ ขาดความรับผิดชอบ ในการบริหารราชการกระทรวงคมนาคมให้มีประสิทธิภาพและปลอดภัย ไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหา ด้านการขนส่งทุกประเภท การดำเนินการบริหาร ด้านการขนส่งและโทรคมนาคม ไม่ประหยัดและไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข แต่เพิ่มราคาค่าบริหารเกินกว่าความจำเป็น การจัดบริการไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน การใช้ประโยชน์ ของระบบ สื่อสารไม่ได้รับการสนับสนุนและไม่สะดวกรวดเร็ว การกระทำ ดังกล่าว ผิดไปจากนโยบาย ของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อสภา

ข. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีกระทรวงนี้ ไม่สามารถแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและการพาณิชย์ ได้ ทำให้ภาวะการครองชีพสูงขึ้น ไม่สามารถรักษาระดับราคาสินค้าที่จำเป็น ในการบริโภคและอุปโภคให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ไม่สามารถประกันราคา พืชผลให้แก่เกษตรกรได้ ไม่สามารถลดดุลการค้าที่เสียเปรียบกับต่างประเทศ บางประเทศได้ การดำเนินการดังกล่าวสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน ส่วนใหญ่ ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่ตรงกับนโยบายของรัฐบาล ที่ได้แถลงไว้ต่อสภา

ค. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ทั้งสามท่าน

รัฐมนตรีกระทรวงนี้ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและความสงบสุขของประชาชนได้ ไม่สามารถปราบปรามและป้องกันอาชญากรรม ต่างๆ ได้ ไม่ได้ดำเนินการกระจายอำนาจไปสู่หน่วยงานในท้องถิ่น ประชาชน ได้รับความเดือดร้อนในด้านการครองชีพ และการทำมาหากิน เช่น การเลี้ยง สุกร ที่ดินทำกิน และไม่สามารถแก้ไขปัญหาคนว่างงาน ตลอดจนปัญหาแรงงาน ได้ ไม่ได้พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในชนบท การศึกษาประชากรล้าหลัง การ

บริหารราชการ ของรัฐมนตรีกระทรวงนี้ ไม่ได้ตรงตามเป้าหมายและนโยบาย
ของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อสภา

ง. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
อุตสาหกรรม

การบริหารราชการของรัฐมนตรีกระทรวงนี้ สร้างความเดือดร้อนให้แก่
ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้านพลังงาน เช่น น้ำมัน
และแก๊สขาดแคลนและมีราคาสูง การดำเนิน การด้านองค์การแก้รัฐธรรมนูญ
ล้มเหลว การดำเนิน งานบริหารด้านการประมุลต่างๆ เป็นที่เคลือบแคลงไป
ในทาง มิชอบและไม่สนับสนุน อุตสาหกรรมในประเทศ การดำเนินการบริหาร
ดังกล่าวนี้ ผิดไปจาก นโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อสภา (รายงานการ
ประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 199-201)

โดยสรุป ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้เห็นว่า รัฐมนตรีของกระทรวงจำนวน
4 กระทรวงดังมีรายชื่อข้างต้น ปฏิบัติงานผิดไปจากนโยบายที่ได้แถลงไว้ หรือไม่ตรงกับนโยบาย
ที่ได้แถลงไว้ และบางกระทรวงผลงานจากการปฏิบัติงานก็ไม่ได้ตรงตามเป้าหมายตามที่ได้แถลงไว้
ในนโยบาย

10.3 วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไป

ผลการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์ของพรรคร่วมฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้
แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะแรก ส.ส. ฝ่ายค้าน ต้องการ ให้รัฐบาลออกจากตำแหน่ง
เพื่อให้ฝ่ายของตนมีโอกาสเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินบ้าง โดยสังเกตได้จากคำอภิปรายซึ่งมี
ลักษณะเป็นข้อกล่าวหา ส่วนลักษณะที่สอง ส.ส. ฝ่ายค้าน ไม่ต้องการ ให้รัฐบาลออกจากตำแหน่ง
แต่ประการใด โดยสังเกตได้จากคำอภิปรายซึ่งมีลักษณะเป็นการซักถาม

ส.ส. พรรคร่วมฝ่ายค้านจำนวน 4 พรรคนั้น คำอภิปรายของ ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์
ซึ่งมิได้ร่วมลงชื่อในญัตติฯ ขอเปิดอภิปรายทั่วไป ด้วยจะเป็นการซักถาม ส่วน ส.ส. ของพรรค
กิจสังคมนั้น คำอภิปรายเป็นการตั้งข้อกล่าวหา ส่วนพรรคชาติไทยนั้น ถึงแม้หัวหน้าพรรคและ
ส.ส. ของพรรคบางคนจะกล่าวเสมอๆ ว่า ไม่ต้องการให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่งแต่ประการ
ใด แต่คำอภิปรายของ ส.ส. บางคนในพรรคชาติไทย เช่น นายชุมพล ศิลปอาชาก็มีลักษณะเป็น
ข้อกล่าวหา

ผู้วิจัยขอยกตัวคำอภิปรายของ ส.ส. พรรคชาติไทย ที่อภิปรายว่า พรรคของตนไม่ต้องการให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่งแต่ประการใด ดังนี้

พล.ต. ประมาณ อติเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทย อภิปรายไว้เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2522 โดยมีคำอภิปรายส่วนหนึ่งดังนี้

ผมใคร่ขอเรียนทำความเข้าใจไว้ด้วยว่า พรรคชาติไทยมิได้มีเจตจำนงจะหักโค่นรัฐบาลหรือล้มรัฐบาล ทั้งๆ ที่มีความไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นบางท่าน แต่ก็เพื่อรักษาประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ จึงจำเป็นที่จะต้องเปิดอภิปราย เพราะไม่มีทางเลือกในด้านอื่น ทั้งนี้เพื่อให้รัฐบาลและสภาได้รับรู้ และให้รัฐบาลได้ไปดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้อง การอภิปรายในครั้งนี้อาจจะกล่าวว่า ถ้าอย่างชาวบ้านพูดกัน ก็เรียกว่า เรามาจับเข่าคุยกัน (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 234)

หรือคำอภิปรายของนายสะอาด ปิยวรรณ ส.ส. จังหวัดลำปาง พรรคชาติไทย เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2522 โดยมีคำอภิปรายส่วนหนึ่งดังนี้

กระผมพูด กระผมไม่ได้คิดจะทำลายใครหรือจะล้มล้างรัฐบาล การพูดวันนี้เพื่อเป็นการอยู่รอดของชาติบ้านเมือง ... การอภิปรายของพรรคชาติไทยนี้ ท่านทั้งหลายย่อมทราบจากท่านหัวหน้าแล้วว่า เราไม่ได้คิดล้มล้างรัฐบาล แต่เราอยากเตือนรัฐบาลให้รู้ว่า การบริหารงานของท่านที่ผ่านมาแล้วๆ มานี้เป็นอย่างไรบ้าง (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 395)

สำหรับการอภิปรายของพรรคประชากรไทย ซึ่งนายสมคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคมีความประสงค์ ที่จะให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง แต่คำอภิปรายของ ส.ส. ในพรรคหลายคนก็มีลักษณะเป็นการซักถาม ผู้วิจัยขอยกตัวคำอภิปรายของพรรคประชากรที่คำอภิปรายมีลักษณะเป็นการซักถาม ดังนี้

นายเมธิทร์ พันธุ์บุบผา ส.ส. กรุงเทพมหานคร ในการอภิปรายเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2522 นายเมธิทร์ พันธุ์บุบผา อภิปรายรัฐมนตรีกระทรวงคมนาคมใน 3 ประเด็นคือ

- ปัญหารถติดกฎหมาย คือ รถทัวร์และรถเมล์ที่ผิดกฎหมายในกรุงเทพมหานคร ในคำอภิปรายของนายเมธิทร์ พันธุ์บุบผา ไม่มีลักษณะของข้อกล่าวหาแต่อย่างใด เมื่อถึงส่วนของการลงท้าย นายเมธิทร์ พันธุ์บุบผา ลงท้ายคำอภิปรายด้วยคำถามว่า รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมจะจัดการปัญหาจราจรติดกฎหมายอย่างไร? ดังนี้

ก็ขอความกรุณาให้ตอบให้ชัดเจนว่า ท่านจะเอาอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ จะปล่อยให้รื้อฟื้นคดีกฎหมายอย่างนี้ต่อไป หรือว่า จะจัดให้ถูกต้องตามกฎหมาย จัดสัมปทานให้เขาหรือจะเอาเข้ากับ บขส. ก็จะต้องยอมรับว่า ต้องนึกถึงการ บริการ ที่จะส่งถึงประชาชนด้วย (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 405-406)

- ปัญหาคอร์รัปชันในกระทรวงคมนาคม นายเมธีพันธุ์บุบผา ได้อภิปรายว่า ในกรรมการขนส่งทางบกมีการคอร์รัปชัน และได้อภิปรายสรุปในส่วนของการลงท้าย ดังนี้
ท่านรัฐมนตรีก็คงจะไม่จำเป็นจะต้องไปเรียกท่านอธิบดีมาสอบถามว่า กรรมการขนส่งฯ มีการเรียกเงินค่าใบขับขี่ใบละ 500 บาท มีการเรียกเงินค่าตรวจสภาพรถคันละ 300 บาท ท่านอธิบดีคงจะไม่กล้าที่จะพูดอย่างนี้ เพราะฉะนั้นในสิ่งเหล่านี้ จึงเห็นว่า เป็นหน้าที่ของกระทรวงคมนาคมที่จะต้องพิจารณาพิจารณา รับผิดชอบ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 407-408)

- ปัญหาเรื่องพานิชยนาวิ นายเมธีพันธุ์บุบผา อภิปรายทำความเข้าใจว่า ในวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2521 ได้มีการประกาศใช้ พ.ร.บ. คณะกรรมการส่งเสริมการพานิชยนาวิ แต่ในขณะที่อภิปรายกันอยู่นั้น กระทรวงคมนาคมมีผู้ทำงานเกี่ยวกับพานิชยนาวิเพียง 2 คน จึงไม่น่าจะเพียงพอที่จะทำงานให้มีประสิทธิภาพได้ คำอภิปรายสรุปในส่วนของการลงท้ายของคำอภิปราย ก็ยิ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่า มีลักษณะเป็นการชักถาม ดังนี้

เพราะฉะนั้น กระทบก็ขอทราบเรียนว่า สิ่งเหล่านี้ท่านจะปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไปหรือ หรือจะต้องแก้ไขปรับปรุงขึ้นมา กระทบก็มีเรื่องที่จะทราบเรียนต่อท่านประธานสภาเพียงแค่นี้ เพื่อประหยัดเวลาของสภาแห่งนี้ และสิ่งใดที่กระทบกล่าวออกไปกระทบกระเทือนอย่างไรก็ตาม กระทบก็ขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย ขอขอบพระคุณครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 409-409)

หรือคำอภิปรายของนายสุมิตร สุนทรเวช ส.ส. กรุงเทพมหานคร ที่อภิปรายการทำงานของกรมเจ้าท่า ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สังกัดกระทรวงคมนาคมว่า ติดตั้งเครื่องหมายจุดที่มีเรือล่มไม่ถูกต้อง กระทรวงคมนาคมควรจะแก้ไข ดังตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

งานทำเครื่องหมายสัญญาณ ที่ปักไว้ที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา แสดงถึงจุดที่มีเรือล่ม เรืออับปางอยู่นั้น ไม่ได้ทำให้ถูกต้อง เกิดปรากฏการณ์เรือสินค้าต่างชาติเข้ามาแล้วชนอยู่บ่อยๆ ปากแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นด่านหน้าของกรุงเทพฯ ทำความ

อับอายให้ปรากฏอยู่ทุกวี่วัน กระผมเห็นว่า เป็นเรื่องซึ่งกระทรวงคมนาคม น่าจะได้พิจารณาแก้ไข (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 338)

โดยสรุป วัตถุประสงค์ของผู้อภิปรายนั้น มีความสัมพันธ์กับรูปแบบของคำอภิปราย ถ้าคำอภิปรายเป็นการซักถาม ก็จะมีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับกระทู้ถามคือ ต้องการคำตอบชี้แจงจากคณะรัฐมนตรีเท่านั้น ไม่ต้องการให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่งแต่ประการใด แต่ถ้ารูปแบบของคำอภิปรายเป็นการกล่าวหา วัตถุประสงค์ของผู้อภิปรายก็ต้องการให้รัฐบาลออกจากตำแหน่ง เพื่อให้ฝ่ายของตนมีโอกาสเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินบ้าง

10.4 ลักษณะของการอภิปรายทั่วไป

การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ กระทำในที่ประชุมร่วมกันของ ส.ส. และ ส.ว. หรือรัฐสภา ตามอำนาจบังคับของบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2521) โดยที่ ส.ว. นั้นมีสิทธิเช่นเดียวกับ ส.ส. ยกเว้นการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป หรือร่วมลงชื่อในญัตติของการขอเปิดอภิปรายทั่วไป เท่านั้น ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 203 ของรัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ดี ไม่มี ส.ว. คนใดขออภิปรายในการอภิปรายทั่วไป ในครั้งนี้ คงปล่อยให้เป็นเรื่องของ ส.ส. เท่านั้น

วิธีดำเนินการอภิปรายนั้น พล.อ.อ. เหวิน หงสกุล ประธานวุฒิสภาและประธานรัฐสภา ได้สอบถามว่า จะให้อภิปรายเป็นรายกระทรวง หรือจะให้อภิปรายรวมไปในทีเดียวกัน ซึ่ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ขอให้หัวหน้าพรรคฝ่ายค้านอภิปรายทุกกระทรวงเป็นการโหมโรงหรืออารัมภบทไปก่อน หลังจากนั้น จึงให้ ส.ส. ฝ่ายค้านคนอื่นๆ อภิปรายเป็นรายกระทรวง ดังคำอภิปรายดังนี้

ท่านผู้เป็นประธาน ผมเห็นว่าหรืออยากจะขอประทอนเสนอว่า ในชั้นแรกใคร่ขอความกรุณาท่านประธานได้โปรดอนุญาตให้หัวหน้าพรรค 3 พรรคที่เสนอญัตตินี้ คือ พรรคกิจสังคม พรรคชาติไทย และพรรคประชากรไทยได้อภิปรายทุกกระทรวงคือ 4 กระทรวงก่อนทั้ง 3 ท่าน แล้วเมื่อหลังจากนั้นแล้ว เมื่อถึงวาระที่ท่านสมาชิกอื่นๆ ที่ได้ร่วมเสนอญัตติจะอภิปรายแล้ว ก็อยากจะใคร่ขอความกรุณาจากท่านประธานได้กำหนดให้เป็นการอภิปรายเป็นรายกระทรวงครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 205)

เมื่อ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชอภิปรายเสนอมาเช่นนั้น ประธานรัฐสภาจึงถามคณะรัฐมนตรีว่า เห็นด้วยกับข้อเสนอของฝ่ายค้านหรือไม่ ซึ่ง พล.อ.อ.ทวิ จุลทรัพย์เห็นด้วย การอภิปรายจึงอภิปรายเป็นรายการกระทรวงไป โดยหัวหน้าพรรคร่วมฝ่ายค้านแต่ละพรรคจะได้อภิปรายเป็นการเกริ่นนำข้อกล่าวหาแต่ละประเด็นไว้ก่อน สำหรับผู้ที่กล่าวหาโดยละเอียด ก็จะอภิปรายตามมาภายหลัง ซึ่งในบางข้อกล่าวหาแล้ว ตัวหัวหน้าพรรคเองเป็นฝ่ายกลับมา อภิปรายกล่าวหาโดยละเอียดอีกครั้งหนึ่ง

ผู้อภิปรายเป็นคนแรกของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ คือ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคม ซึ่งได้ใช้เวลาอารัมภบทหรือเกริ่นนำข้อกล่าวไปประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง เกียรติ (2522, น. 6) ได้ตั้งข้อสังเกตการอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ไว้ดังนี้

ข้อสังเกตอย่างหนึ่ง ในการอภิปรายของหัวหน้าใหญ่ของพรรคกิจสังคมนี้ คือ ไม่ได้อภิปรายถึงรายละเอียดใดๆ ในความผิดพลาดของรัฐมนตรีที่ได้ปฏิบัติไป เพียงแต่ชี้แนวทางเอาไว้เพื่อให้โอกาสสมาชิกฝ่ายค้านทั้งหลาย จะได้อภิปราย โดยใช้รายละเอียดที่ได้รวบรวมมาประกอบเหตุผลในการอภิปรายของแต่ละคน หัวหน้าพรรคเพียงแต่อภิปรายเปิดประตูให้เห็นความผิดและความบกพร่องชักจูงเอาไว้ ส่วนรายละเอียดมีอย่างไร เป็นเรื่องของสมาชิกฝ่ายค้านทั้งหลายจะได้อภิปรายซ้ำเติมในภายหลัง

อนึ่ง เมื่อการอภิปรายผ่านไปได้หนึ่งกระทรวง คือ กระทรวงคมนาคม นายประเทือง วิจารณ์ปรีชา ส.ส. จังหวัดพิษณุโลกได้เสนอให้อภิปรายกระทรวงที่เหลือรวมกันไป ดังนี้

กระผมขอประทานเสนอท่านประธานเพื่อเป็นการหารือ หรือจะขอเสนอเป็นญัตติเลยก็ได้ครับว่า ในการที่สมาชิกได้อภิปรายกันในวันนี้ ถ้าปล่อยให้อภิปรายกันเป็นรายการกระทรวงมา เท่าที่ได้นั่งฟังดูบางครั้งก็อยู่ในประเด็นที่วนเวียนซ้ำซาก กระผมขอเสนอให้อภิปรายกันทีเดียวรวมไปที่เหลือทั้ง 3 กระทรวงเลย เพื่อจะได้ประหยัด เวลา เพราะอย่างไร เราก็ไม่จำกัดเวลาที่จะให้สมาชิกอภิปรายอยู่แล้ว หรือว่า บางท่านอาจจะพูดถึงกระทรวงอุตสาหกรรม แล้วอาจจะพูดถึงกระทรวงมหาดไทยแล้ว อาจจะพูดถึงกระทรวงที่ต้องการพูดอีกก็ได้ จะได้พูดเสียคนเดียว จะได้ไม่ต้องเป็นการเสียเวลา ซึ่งจะเป็นการประหยัดเวลามากขึ้น กระผมขอเสนออย่างนี้ ถ้ามีผู้ใดเห็นด้วยโปรดรับรองด้วยครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 426)

ต่อคำอภิปรายของนายประเทือง วิจารณ์ปริษานัน ประธานรัฐสภากล่าวว่า “คืออันนี้ยังไม่เคยมีญัตติมาก่อนครับ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 426) ประธานรัฐสภาจึงขอความเห็นจากที่ประชุม ซึ่งก็มีผู้คัดค้านหลายคน เช่น นายเกษม ศิริสัมพันธ์ เพราะเห็นว่า การอภิปรายเป็นรายการกระทงนั้น ทำให้รัฐมนตรีตอบโต้กระจ่างชัดต่อสภาฯ แต่ถ้ากระทำตามญัตติของนายประเทือง วิจารณ์ปริษาแล้ว คำอภิปรายของรัฐมนตรีย่อมจะไม่กระจ่างชัดก็ได้ ดังนี้

ถ้ากระทำการอย่างชนิด ที่มีผู้เสนอญัตติเมื่อสักครู่นี้ คือ หมายความว่า ปล່อยสมาชิกให้พูดกันตามสบาย กระทงนั้นบ้าง กระทงนี้บ้าง โอกาสที่ฝ่ายรัฐบาลที่จะตอบโต้และก็จะชี้แจงต่อสภาให้กระจ่างชัด แต่ละกระทงแต่ละรัฐมนตรีรายบุคคล นั้นอาจจะขมุกขมัว แต่นั่นละครับ กระผมก็ตระหนักดีว่า บางที่รัฐบาลอาจจะมีความมั่นใจต้องการความขมุกขมัวเพื่อจะเอาตัวรอดอย่างนั้น ก็เอา (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 427)

ส.ส. ฝ่ายค้านอีกคนหนึ่ง คือ นายชุมพล ศิลปอาชา ก็เห็นด้วยกับนายเกษม ศิริสัมพันธ์ โดยนายชุมพล ศิลปอาชา เห็นว่า “การที่จะเปลี่ยนกติกาตอนนี้ กระผมก็คิดว่าเป็นการกระทำที่ส่อเจตนาไม่ค่อยจะดีนัก หรืออาจจะ เกิดขึ้นเนื่องจากความเกรงกลัวที่สภานี้จะเปิดเผยในเรื่องอะไรต่ออะไรก็ได้” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 428) แต่อย่างไรก็ดี ประธานรัฐสภาได้ขอมติจากที่ประชุมรัฐสภา โดยให้ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของนายประเทือง วิจารณ์ปริษายื่นเป็นญัตติ ด่วนขึ้นมากฎติหนึ่ง และให้สมาชิกรัฐสภาลงมติฯ ซึ่งสมาชิกรัฐสภาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับญัตติของนายประเทือง วิจารณ์ปริษา แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก ส.ส. ฝ่ายค้านได้เตรียมตัวมาอภิปรายเป็นรายการกระทง จึงได้อภิปรายเป็นรายการกระทงตลอดจนจบการประชุมทั้ง 4 วัน

การอภิปรายทั่วไป ครั่งนี้ ไม่มีการถ่ายทอดการประชุมทางวิทยุและโทรทัศน์ เพราะคณะรัฐมนตรีมีมติตั้งแต่วันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2522 ว่า มิให้มีการถ่ายทอดเสียงการประชุมสภาฯ เนื่องจากการถ่ายทอดเสียงดังกล่าวยังไม่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญฯ (“ไม่ให้ถ่ายทอดเสียงการประชุมสภาฯ,” ซีดี-รอม, 2522)

สำหรับรายละเอียดอื่นนอกเหนือจากที่ได้กล่าวไปแล้ว ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อย่อยออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้คือ

10.4.1 ระเบียบข้อบังคับ

10.4.2 ผู้อภิปราย

10.4.3 โครงสร้างทางภาษา

10.4.1 ระเบียบข้อบังคับ

ระเบียบข้อบังคับซึ่งเป็นเครื่องมือในการควบคุมการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ กำหนดอยู่ในรัฐธรรมนูญ และข้อบังคับการประชุมฯ อีก 2 ฉบับ คือ ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร และข้อบังคับการประชุมของวุฒิสภาด้วย เนื่องจากบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2521) กำหนดไว้ว่าภายใน 4 ปี นับตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ การอภิปรายทั่วไปให้กระทำในที่ประชุมรัฐสภา

ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไป ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ กำหนดไว้ในมาตรา 137 ดังนี้

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ

เมื่อการเปิดอภิปรายสิ้นสุดลง มิใช่ด้วยมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไป ให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ การลงมติในกรณีเช่นว่านี้ มิให้กระทำในวันเดียวกันกับการอภิปรายสิ้นสุด มติไม่ไว้วางใจต้องมีคะแนนเสียงมากกว่า กึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร

ข้อความในมาตรา 137 ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2521) กำหนดไว้แต่เพียงว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน “มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติ” แต่ไม่ได้กำหนดว่า ญัตตินั้น มีรูปแบบหรือมีรายละเอียดเป็นเช่นไร? รูปแบบและรายละเอียดของญัตติได้กำหนดไว้ในข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2522 ข้อ 126 ว่า “ให้ยื่นต่อประธานสภาเป็นหนังสือ แสดงว่าจะเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายตัวหรือทั้งคณะในเรื่องใดบ้าง”

เมื่อบรรยายชี้แจง “เรื่องใดบ้าง” หรือประเด็นต่างๆ ที่ ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า ครอบคลุมต้นเหตุของความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนแล้ว ในส่วนท้ายของญัตติฯ เกือบทุกฉบับก็จะมีข้อความที่มีความหมายคล้ายกันดังนี้ “ส่วนเหตุผลและรายละเอียดต่างๆ จะได้แถลงและชี้แจงในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรต่อไป”

สำหรับการลงมติฯ นั้น ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ข้อ 130 ได้กำหนดรายละเอียดไว้ว่า ให้ลงมติภายใน 3 วันหลังจากวันสุดท้ายของการอภิปรายทั่วไป ดังนี้ “เมื่อการเปิดอภิปรายทั่วไปสิ้นสุดลง โดยมิใช่ด้วยมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไป ให้ประธานสภานัดประชุมเพื่อลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ ภายในสามวันนับแต่วันที่การเปิดอภิปรายทั่วไปสิ้นสุดลง”

วิธีปฏิบัติของ ส.ส. ผู้ที่ต้องการจะอภิปราย ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2522 ข้อ 35 กำหนดว่า

สมาชิกผู้ใดประสงค์จะกล่าวความข้อหนึ่งข้อใดก็ให้ยกมือขึ้นในที่ของตน เมื่อประธานให้สัญญาณให้พูดแล้วจึงพูดได้ สมาชิกจะยืนพูด ณ ที่ของตนหรือจะไปพูด ณ ที่ซึ่งจัดไว้ก็ได้ คำพูดนั้นต้องเป็นคำพูดกับประธานเสมอ ประธานต้องให้โอกาสแก่ผู้เสนอหรือแปรญัตติได้อภิปรายก่อน

การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ประชุมกันเฉพาะกลางวัน โดยมีการหยุดพักเพื่อรับประทานอาหารกลางวันตามข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2522 ข้อ 15 ซึ่งกำหนดว่า ถ้าประธานสภาเห็นว่า ประชุมกันมานานพอสมควรจะหยุดพักชั่วคราวก็ได้ นอกจากนั้นแล้ว ยังมีการหยุดประชุมเมื่อถึงวันเสาร์และอาทิตย์ด้วย สำหรับระเบียบข้อบังคับที่ควบคุมการประชุมให้เป็นไปโดยระเบียบเรียบร้อยกำหนดอยู่ในข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ข้อ 48 ดังนี้

การอภิปรายต้องอยู่ในประเด็นหรือเกี่ยวกับประเด็นที่กำลังปรึกษากันอยู่ ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ วนเวียน ซ้ำซากหรือซ้ำกับผู้อื่น และห้ามมิให้นำเอกสารใดๆ มาอ่านในที่ประชุมฟังโดยไม่จำเป็น

ห้ามมิให้ผู้อภิปรายแสดงกิริยาหรือใช้วาจาอันไม่สุภาพ ใส่ร้าย หรือเสียชื่อเสียงบุคคลใดหรือห้ามมิให้กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใดโดยไม่จำเป็น

สำหรับระยะเวลาการอภิปรายของผู้อภิปรายแต่ละคนนั้น ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ไม่ได้กำหนดไว้ แต่ได้ให้อำนาจแก่ประธานวุฒิสภาไว้ในข้อ 49 ว่า ถ้าประธานวุฒิสภาเห็นว่า ส.ส. ผู้อภิปรายคนใดสมควรที่จะหยุดอภิปรายได้แล้ว ประธานวุฒิสภาก็มีอำนาจให้หยุดการอภิปรายได้ ถึงแม้ว่าจะไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ ข้อ 48 ก็ตาม ซึ่งในการประชุมวันแรก เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2522 พล.อ.อ. เหวิน หงสกุล ประธานรัฐสภาก็พูดกับ ส.ส. ในที่ประชุมว่า “ผมก็ขอเรียนชี้แจงให้ทราบเสียเพื่อความสบายใจว่า จะไม่กำหนดเวลาว่าจะให้พูดนานเท่าไรครับ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 268)

ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ฉบับนี้ มีข้อกำหนดสำหรับการประทุ้งไว้ในข้อที่ 50 โดยมีรายละเอียดเพิ่มเติมมากกว่าระเบียบข้อบังคับของการอภิปรายทั่วไป เมื่อปี พ.ศ. 2490 ดังนี้

สมาชิกผู้ใดเห็นว่ามี การฝ่าฝืนข้อบังคับ อาจยื่นและยกมือขึ้นพ้นศีรษะเพื่อ
แสดงการประท้วง ประธานจะต้องให้โอกาสผู้นั้นชี้แจง แล้วให้ประธาน
วินิจฉัยว่า ได้มีการฝ่าฝืนข้อบังคับตามที่ประท้วงนั้นหรือไม่ คำวินิจฉัยของ
ประธานดังกล่าวให้เป็นอันเด็ดขาด

ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่ผู้ถูกอภิปรายพาดพิงถึง
เรื่องส่วนตัว หรือเรื่องอื่นใดอันเป็นที่เสียหายแก่ผู้นั้น³

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 ม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรค
ประชาธิปัตย์ซึ่งทำหน้าที่คล้ายกับผู้นำฝ่ายค้านในการอภิปรายยุคปัจจุบัน พยายามที่จะขอ
อภิปรายสรุปต่อประธานสภาฯ แต่นายพิง ศรีจันทร์ ประธานสภาฯ ไม่อนุญาต เนื่องจากไม่มี
ระเบียบกำหนดไว้ แต่ในข้อบังคับฉบับต่อมา มาเห็นความสำคัญของการสรุปการอภิปรายดังกล่าว
จึงได้กำหนดไว้ในระเบียบข้อบังคับ

ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 นี้ อนุญาต ให้ ส.ส. ฝ่ายค้านสรุปคำ
อภิปรายของฝ่ายตนได้อีกครั้งหนึ่ง โดยกำหนดไว้ในข้อ 54 ว่า “ผู้มีสิทธิอภิปรายก่อน อภิปราย
ชี้แจงได้อีกครั้งหนึ่งเป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่ประชุมจะลงมติ” ผู้อภิปรายก่อนตามข้อบังคับการ
ประชุมฯ ฉบับนี้ กำหนดไว้ในข้อบังคับฯ ข้อ 45 ว่า “ผู้มีสิทธิอภิปรายก่อน คือ ผู้เสนอญัตติ” ซึ่งก็
คือ ส.ส. ฝ่ายค้าน

สำหรับระเบียบข้อบังคับซึ่งจะเป็นตัวกำหนดว่า ผู้อภิปรายจะเป็นใครบ้าง กำหนด
ไว้ในข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ข้อ 128 และ 121 ในข้อ 128 กำหนดว่า การ
อภิปรายทั่วไปฯ นั้น “สมาชิกย่อมกระทำได้ทั้งในทางสนับสนุนหรือคัดค้าน” นั่นก็หมายความว่า
ข้อบังคับฯ ฉบับนี้ กำหนดให้มีผู้อภิปรายฝ่ายเป็นกลางไว้ เพราะในการโต้ตอบข้อกล่าวหาหรือ
โต้ตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ข้อ 121
กำหนดไว้เฉพาะคณะรัฐมนตรีเท่านั้น ดังนี้ “เฉพาะแต่คณะรัฐมนตรีเท่านั้น ที่มีสิทธิจะอภิปราย
ตอบข้อซักถาม หรือข้อค้านของสมาชิก”

³ข้อกำหนดสำหรับการประท้วงของการอภิปรายทั่วไปฯ เมื่อปี พ.ศ. 2490 กำหนด
ไว้ในข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 ข้อ 42 โดยมีข้อความดังนี้ “เมื่อเห็นว่ามีผู้ทำผิดข้อบังคับ
สมาชิกอาจยื่นขึ้นร้องขอให้รักษาข้อบังคับได้”

10.4.2 ผู้อภิปราย

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ข้อ 121 กำหนดตัวผู้อภิปรายตอบข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้านไว้ว่า ต้องเป็นคณะรัฐมนตรีเท่านั้น ผู้ซักถามหรือผู้ตั้งข้อกล่าวหาก็ต้องเป็นพรรคร่วมฝ่ายค้าน สำหรับ ส.ส. คนอื่นๆ นั้น ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ข้อ 128 กำหนดว่าสามารถอภิปรายได้ทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้าน ดังนั้น ส.ส. ผู้มีสิทธิในการอภิปรายครั้งนี้สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้คือ

10.4.2.1 ฝ่ายรัฐบาล

10.4.2.2 ฝ่ายค้าน

10.4.2.3 ฝ่ายอิสระ

10.4.2.1 ฝ่ายรัฐบาล ในการได้ตอบข้อกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีนั้น ถึงแม้ข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 จะกำหนดเป็นข้อบังคับว่า “เฉพาะแต่คณะรัฐมนตรีเท่านั้นที่มีสิทธิจะอภิปรายตอบข้อซักถามหรือข้อค้านของสมาชิก” ความหมายของข้อบังคับการประชุมฯ นี้ก็คือ ห้ามบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คณะรัฐมนตรีลุกขึ้นมาได้ตอบข้อกล่าวหา แต่ความหมายของข้อบังคับการประชุมฯ นี้ยังบ่งชี้โดยนัย (implicature) อนุญาตให้รัฐมนตรีคนอื่นๆ ที่ไม่ถูกยื่นญัตติอภิปรายทั่วไปฯ สามารถลุกขึ้นมาได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านได้ แต่ก็ไม่ปรากฏว่า มีรัฐมนตรีคนอื่นๆ ลุกขึ้นมาอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ยกเว้น พล.อ. เกียกศักดิ์ ชมะนันทน์ ผู้อภิปรายสรุปของคณะรัฐมนตรีและนายอาภรณ์ ศรีพิพัฒน์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เนื่องจากในวันแรกของการอภิปรายทั่วไปฯ พล.ต. ประมาณ อติเรกสารได้กล่าวหาว่า การขุดบ่อน้ำบาดาล ที่จังหวัดสุโขทัยน่าจะไม่ใช่ไปโรงโสม แต่การขุดน้ำบาดาลนั้น อยู่ในความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งไม่ได้ถูกยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย ก่อนที่ พล.อ. เกียกศักดิ์ ชมะนันทน์จะอภิปรายสรุปจึงขออนุญาตต่อประธานรัฐสภาให้นายอาภรณ์ ศรีพิพัฒน์ ได้ตอบข้อกล่าวหาเสียก่อน

10.4.2.2 ฝ่ายค้าน การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ การทำงานของ ส.ส. ฝ่ายค้านได้มีลักษณะของการรวมตัวกันเป็นพรรคร่วมฝ่ายค้านบ้างแล้ว แต่ยังไม่เหนียวแน่นเป็นเอกภาพนัก เพราะ พรรคฝ่ายค้านจำนวน 4 พรรค มีเพียง 3 พรรคเท่านั้น ที่ร่วมกันเสนอญัตติฯ โดยที่พรรคประชาธิปัตย์มิได้ลงชื่อด้วย เฉพาะพรรคที่ร่วมลงชื่อเสนอญัตติฯ แนวทางการอภิปรายก็ยังแตกต่างกัน กล่าวคือ ส.ส. ของพรรคกิจสังคมใช้วิธีตั้งข้อกล่าวหาต้องการให้รัฐบาลออกจากตำแหน่ง ส่วน ส.ส. ของพรรคพรรคประชากรไทยและพรรคชาติไทย มีทั้งที่ใช้วิธีตั้งข้อกล่าวหาและใช้การซักถามเพื่อติดตามการทำงานของคณะรัฐบาลเท่านั้น

10.4.2.3 ฝ่ายอิสระ เนื่องจากหลังจากการปฏิรูปการปกครองเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และการปฏิวัติการปกครองเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 โดยการนำของคณะเดียวกันคือ พล.ร.อ. สงัด ชะลออยู่ ได้ยกเลิก พ.ร.บ. พรหมการเมือง พ.ศ. 2517 และยังไม่มีการกฎหมายพรหมการเมือง เมื่อการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 12 เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 จึงมี ส.ส. จำนวนหนึ่งในสภาฯ ที่ไม่สังกัดกลุ่มการเมืองหรือพรหมการเมืองใด

การอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายอิสระในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ จึงมีทั้งการอภิปรายที่เป็นกลางๆ สนับสนุนรัฐบาล และสนับสนุนฝ่ายค้าน ส.ส. ที่อภิปรายอย่างเป็นกลางๆ ก็เช่น ส.ส. ของพรรคประชาธิปัตย์ ผู้วิงวอนยกตัวอย่างคำพูดอนุญาตให้ ส.ส. คนหนึ่งอภิปรายได้ของประธานรัฐสภาดังนี้ “ก่อนจะให้รัฐมนตรีมหาดไทยตอบนะครับ พรรคประชาธิปัตย์ขอให้พันตำรวจตรีอร่าม จงสวัสดิ์ พูดอย่างไม่ว่าข้างหนึ่งข้างใดนะครับ อภิปรายเป็นกลางๆ ชั่วเวลาเล็กน้อย ขอเชิญพันตำรวจตรีอร่ามครับ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 215) หรือคำอภิปรายของนายเทอดพงษ์ ไชยนันทน์ ส.ส. จังหวัดตาก พรรคประชาธิปัตย์ ดังคำอภิปรายส่วนหนึ่ง ดังนี้

ท่านประธานที่เคารพ กระผมเทอดพงษ์ ไชยนันทน์ ประชาธิปัตย์จากจังหวัดตาก พรรคประชาธิปัตย์ ในฐานะที่ไม่ได้ร่วมในการเซ็นเปิดอภิปรายไม่ว่าใจ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลนั้น แต่อย่างน้อยๆ ในการอภิปรายของพรรคประชาธิปัตย์ จะเป็นข้อชี้แนะเพื่อให้เห็นความบกพร่องของรัฐบาลของกระทรวงต่างๆ อย่างน้อยๆ ก็เพื่อจะเป็นแนวทางแก้ไข ... สำหรับประชาธิปัตย์นั้น ในเรื่องวางตัวเป็นกลาง อย่างที่ท่านประธานได้กล่าวไว้นั้น เราคงจะไม่ได้กลางถึงขนาดหนักแน่นอน เราจะฟังเหตุฟังผล ฟังคำตอบคำชี้แจงของรัฐมนตรีบางคน ถ้าอย่างว่า มีเหตุผลในการตอบคำชี้แจงดีก็ควรจะให้ผ่านไปได้ แต่ถ้าอย่างว่า เหตุผลหรือคำชี้แจงหรือพฤติกรรมที่แน่นอนก่อให้เกิดความเสียหายแล้ว ก็แน่นอนครับ เราก็ผ่านไปได้ไม่ได้ แน่นอน สำหรับกระทรวงคมนาคมกระผมก็มีข้อชี้แจงเพียงเท่านี้ครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 340)

สำหรับ ส.ส. ผู้อภิปรายสนับสนุนรัฐบาลก็เช่น นายสมาน ชมภูเทพ ส.ส. จังหวัดลำพูน ซึ่งเมื่ออภิปรายไปได้ช่วงหนึ่งก็ถูก ส.ส. ไหล่นสกา (เดลินิวส์, 2522ค, น. 1, 20)

โดยสรุปการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ผู้อภิปรายมี 3 กลุ่มคือ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และ ฝ่ายอิสระ โดยมีลำดับในการอภิปรายดังนี้ คือ ตัวแทนของพรรคฝ่ายค้านที่ยืนหยัดฯ พรรคละ 1 คน เป็นผู้อภิปรายก่อน หลังจากนั้นก็เป็นพรรคประชาธิปัตย์และ ส.ส.

อื่นๆ สุดท้าย ก็คือ รัฐมนตรีได้ตอบหรือชี้แจง ก็เป็นการครบการอภิปราย 1 รอบ แล้วก็ขึ้นรอบใหม่อีกครั้งหนึ่ง ดังคำพูดของประธานรัฐสภา ดังนี้

ผมก็จะขอกราบเรียนให้ทราบว่า หลังจากที่รัฐบาลแถลงเป็นส่วนรวมแล้ว ก็จะได้ให้ผู้เสนอญัตตินี้ อภิปรายเป็นรายพรรคไปตามลำดับ เมื่อหมดพรรคฝ่ายค้านแล้วก็ถึงพรรคที่ไม่เสนอไม่ค้าน คือพรรคประชาธิปัตย์นะคะครับ ต่อจากนั้นก็ให้รัฐบาลแถลงแก้ข้อสงสัย แต่ถ้าพรรคสับสนุนรัฐบาลอยากจะพูดบ้าง ก็ยกมือพูดต่อจากพรรคประชาธิปัตย์นะคะครับ แล้วก็รัฐบาลจะได้ชี้แจงเป็นตอนๆ ไป (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 268)

อนึ่ง จะเห็นได้ว่า การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ส.ส. ฝ่ายอิสระหรือฝ่ายเป็นกลางสามารถเข้าร่วมในการอภิปรายได้เช่นเดียวกับการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 แต่การมีสิทธิในการเข้าร่วมอภิปรายแตกต่างกัน กล่าวคือ การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ไม่มีระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไป โดยตรง ประธานสภาฯ จึงนำหลักปฏิบัติของการประชุมสภาฯ ตามปกติมาปรับใช้ ส่วนการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ มีระเบียบข้อบังคับอนุญาตไว้ สำหรับ การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ผู้อภิปรายมี 2 ประเภทคือ คณะรัฐมนตรีกับ ส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่งผู้คุมเสียงในสภา (whip) ของฝ่ายค้านเสนอชื่อเป็นผู้อภิปรายเท่านั้น ไม่มี ส.ส. ฝ่ายอิสระหรือฝ่ายเป็น กลาง ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทที่เกี่ยวข้องต่อไป

10.4.3 โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปราย

ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้มี 4 ส่วนคือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

10.4.3.1 การขึ้นต้น

10.4.3.2 การแจ้งหัวเรื่อง

10.4.3.3 เนื้อเรื่อง

10.4.3.4 การลงท้าย

10.4.3.1 การขึ้นต้น การขึ้นต้น คือ การเริ่มต้นการอภิปรายของผู้อภิปราย ซึ่งจะเริ่มจากการที่ได้รับอนุญาตจากประธานสภาฯ แล้วลุกขึ้นอภิปราย องค์ประกอบของการขึ้นต้น จะมี 2 ส่วน คือ การเรียกขานและการแนะนำตัว ยกตัวอย่างเช่น

การขึ้นต้นของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

“ท่านประธานที่เคารพ กระผม ชุมพล ศิลปอาชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี สังกัดพรรคชาติไทย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 446)

“ท่านประธานที่เคารพ กระผมพิภพ อะสีติรัตน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร พรรคประชากรไทย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 465)

จากตัวอย่างข้างต้น ข้อความว่า “ท่านประธานที่เคารพ” ก็คือการเรียกขานส่วนการกล่าวว่า ผู้อภิปรายชื่ออะไร เป็น ส.ส. จังหวัดไหน และสังกัดพรรคใดคือการแนะนำตัว การขึ้นต้นของคณะรัฐมนตรี

“ท่านประธานสภาที่เคารพและท่านสมาชิกผู้มีเกียรติ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 80)

“ท่านประธานที่เคารพ ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติ กระผม พลตำรวจเอกชุมพล โลหะชาละ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 95)

จากตัวอย่างข้างต้นจะสังเกตว่า คณะรัฐมนตรีจะใช้คำเรียกขานถึง ส.ส. ทุกคนในสภาฯ ด้วย ส่วน ส.ส. ฝ่ายค้านจะเรียกขานไปที่ประธานสภาฯ คนเดียว การขึ้นต้นของคณะรัฐมนตรีนั้น บางคนก็แนะนำตัวว่าตนเองคือใคร แต่บางคนก็ไม่แนะนำตัว เพราะอาจจะเห็นว่าเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว

เมื่อจบส่วนของการขึ้นต้นแล้ว ต่อไปก็จะเป็นส่วนของการแจ้งหัวเรื่อง การเปลี่ยนจากช่วงคำขึ้นต้นไปเป็นการแจ้งหัวเรื่องนั้น ไม่มีลักษณะทางภาษาใดๆ เป็นเครื่องบ่งชี้ เนื่องจากส่วนของการขึ้นต้นนี้ เป็นส่วนเสริมขึ้นมา ไม่ได้เป็นองค์ประกอบหลักของการสื่อสารในลักษณะนี้ กล่าวคือ องค์ประกอบหลักของการสื่อสารที่มีข้อความยาวๆ เช่นนี้ ไม่ว่าจะเป็นบทความ รายงานการวิจัย หรือรายการสารคดีทางโทรทัศน์ จะมีองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน คือ บทนำ เนื้อหา และสรุป ดังนั้น เมื่อผู้อภิปรายเพิ่มเติมส่วนการขึ้นต้นขึ้นมาในการอภิปรายทั่วไป เครื่องบ่งชี้ที่จะบ่งบอกว่าส่วนต่อไปคือ การแจ้งหัวเรื่องจึงไม่มี เมื่อสิ้นสุดข้อความของการขึ้นต้น ก็จะเป็นส่วนของการแจ้งหัวเรื่องโดยปริยาย

10.4.3.2 การแจ้งหัวเรื่อง การแจ้งหัวเรื่อง คือ ข้อความที่ผู้อภิปรายกล่าวว่าจะอภิปรายในเรื่องหรือประเด็นใดบ้าง การแจ้งหัวเรื่องจะเป็นส่วนของคำอภิปรายที่ต่อมาจากส่วนของการขึ้นต้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายที่เป็นการแจ้งหัวเรื่องของผู้อภิปรายบางคน ดังนี้

คำอภิปรายของนายเกรียงศักดิ์ สุขสว่าง ส.ส. จังหวัดชัยนาท พรรคชาติไทย

ท่านประธานครับ กระผมกราบหน้าพาทย์มานานพอสมควรแล้ว ขอบกเข้าเรื่องสักทีหนึ่ง สำหรับกระทรวงคมนาคมนี้ กระผมอยากจะจำแนกหัวข้อ ที่จะอภิปราย

เป็น 4 หัวข้อใหญ่ๆ คือ นโยบาย ที่ผิดพลาด ไม่ตรงต่อนโยบายของรัฐบาลที่แถลงไว้ต่อสภาแห่งนี้ และไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ... ประการที่ 2 ในเรื่องความไม่สุจริต และประพฤติมิชอบในหน่วยงานทั้งหลายแหล่ ซึ่งขึ้นตรงต่อกระทรวงคมนาคม ประการที่ 3 การปฏิบัติงานที่ไร้ประสิทธิภาพ ประการที่ 4 ผลงานและการปฏิบัติงานที่ปราศจากคุณภาพ กระผมจะประทานกราบเรียนแต่ละหัวข้อเป็นรายละเอียดจำแนกได้ดังต่อไปนี้ ครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 325)

หรือคำอภิปรายของ พล.อ. เล็ก แนวมาลี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ดังนี้
ท่านประธานสภาที่เคารพและท่านสมาชิกผู้มีเกียรติ ก่อนอื่นผมขอแสดงความขอบคุณต่อท่านสมาชิกสภาที่ได้นำเอาปัญหาต่างๆ ที่ท่านประสบมาในท้องถื่นของท่าน รวมทั้งข้อสังเกตและข้อเสนอแนะในการแก้ไขมาแจ้งให้ที่ประชุมทราบ ผมก็จะขอชี้แจงในข้ออภิปรายที่ท่านได้ฝากมา และย้อนไปตั้งแต่วานนี้เกี่ยวกับเรื่องสวนสาธารณะ...(รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 80)

ส่วนของการแจ้งหัวเรื่องนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่ง ยังนิยมใช้ไปในวัตถุประสงค์อื่นอีก เช่น เพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้ามคนอื่นฯ หรือ ในกรณีที่เป็นคนที่จะอภิปรายถึง ก็อาจจะโจมตีไปในเรื่องอื่นหรือประเด็นอื่นก่อน ดังเช่น คำอภิปรายของ นายพิภพ อะสีติรัตน์ ส.ส. กรุงเทพมหานคร พรรคประชากรไทย ซึ่งกำลังจะกล่าวหานายอบ วะสุรัตน์ แต่ได้ใช้ส่วนของการแจ้งหัวเรื่องไปโจมตี พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ก่อน หลังจากนั้นจึงวกเข้ามากล่าวหานายอบ วะสุรัตน์ ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

ท่านประธาน ขณะที่ท่านนายกฯ ท่านอบรมรัฐมนตรีของท่านทำให้ใจเย็นๆ มีอะไรให้ยืมสู้ ท่านเองกลับแสดงกิริยาโมโห ... เกิดมาตายคนเดียว กระผมสงสัยว่าการเปิดอภิปรายนั้น เกี่ยวกับเรื่องเป็นเรื่องตายตรงไหนครับ ทุกคนก็ตาย แต่จะตายดีหรือตายไม่ดีนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง กระผม ขอแวะไปหาท่านนายกฯ เพียงเท่านี้ วกเข้ามาหากระทรวงพาณิชย์ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 465)

โดยสรุป การแจ้งหัวเรื่องในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ นอกจาก ส.ส. ผู้อภิปรายจะใช้ในวัตถุประสงค์หลัก กล่าวคือ แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า จะอภิปรายในเรื่องใดประเด็นใดแล้ว ยังจะใช้ไปในวัตถุประสงค์อื่นๆ อีกด้วย เช่น โจมตีฝ่ายตรงกันข้าม เป็นต้น

อนึ่ง การเปลี่ยนคำอภิปรายจากช่วงการแจ้งหัวเรื่องไปเป็นเนื้อเรื่องนั้น ส่วนใหญ่ผู้อภิปรายจะใช้ข้อความที่เป็นการบอกกล่าวตรงๆ ไปยังผู้ฟังเป็นเครื่องหมาย (marker) ตัวอย่างเช่น

“ก่อนอื่นนั้น กระผมขอประทานกราบเรียนเรื่องแรก คือ เรื่อง ...” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 29)

“กระผมกราบเรียนว่าในเรื่องของกระทรวงมหาดไทยนั้น กระผมจะกล่าวถึง ...” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 47)

“ทีนี้ก็เอาเข้าเรื่องเสียหน่อยครับ ท่านประธานครับ คือว่า ...” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 103)

“ทีนี้กระผมจะเข้าประเด็นของกระผม ประเด็นถึงความเดือดร้อนของบ้านกระผม ...” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 211)

10.4.3.3 เนื้อเรื่อง เนื้อเรื่อง คือ ส่วนที่เป็นข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หลักฐานสนับสนุน และคำอธิบายประกอบ เพื่อให้คำอภิปรายของตนมีความชัดเจนและเข้าใจง่ายขึ้น อนึ่ง ในแต่ละหัวเรื่องของการกล่าวหาหรือการโต้ตอบข้อกล่าวหา ก็อาจจะมีการเกริ่นนำเพื่อที่จะให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องหรือประเด็นได้ง่ายขึ้น ซึ่งก็มีลักษณะที่คล้ายกับการแจ้งหัวเรื่องของโครงสร้างหลักนั่นเอง

สำหรับตัวอย่างของข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หลักฐานสนับสนุน ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างเป็นจำนวนมากแล้ว ในหัวข้อ 10.5 “ความรับผิดชอบหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” ดังนั้น ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจึงจะยกตัวอย่างเนื้อเรื่องที่เป็นคำอธิบายประกอบ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 คำอภิปรายของนายอบ วะสุรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เมื่อถูก ส.ส. ฝ่ายค้านตั้งข้อกล่าวหาว่า ไม่มีการวางแผนล่วงหน้า ทำให้น้ำมันภายในประเทศขาดตลาด เมื่อถึงคราวที่อภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหา นายอบ วะสุรัตน์ จึงต้องขออนุญาตประธานสภา เพื่อขอยกตัวอย่างประกอบ ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

ท่านประธานครับ เราได้ปรึกษาหารือกันอยู่เสมอครับ กระผมต้องขอเวลา รัฐสภานี้เล็กน้อย ได้อธิบายเรื่องน้ำมัน โรงกลั่นน้ำมันนี้มีอยู่ 3 โรง โรงหนึ่ง 65,000 บาเรล อีกโรงหนึ่ง 65,000 บาเรล ก็เป็น 130,000 บาเรล ในประเทศไทย เรามีความจำเป็น ต้องใช้น้ำมันดิบในการกลั่นนี้ ประมาณ 220,000 กว่าบาเรล ต่อวัน เพราะอัตราการใช้ของเราเพิ่มขึ้นไป ตรงตามที่ท่านสมาชิกผู้มีเกียรติได้แถลงไว้ว่า เราขาดประมาณ 50,000 บาเรลต่อ 1 วัน นี่ถูกต้อง

(รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 11)

ตัวอย่างที่ 2 คำอภิปรายของนายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย

นายสมัคร สุนทรเวช และ ส.ส. ฝ่ายค้านอีกจำนวนหนึ่ง ได้ร่วมกันตั้งข้อกล่าวหา นายประเทือง กิริติบุตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นข้าราชการประจำตำแหน่งอธิบดีกรมอัยการว่า การถอนฎีกาคดีนายทหารค้ายาเสพติดเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง ในการกล่าวหาครั้งแรก นายสมัคร สุนทรเวชกล่าวหาว่านายประเทือง กิริติบุตรกระทำผิดมาตรา 35 ของพ.ร.บ. วิธีพิจารณาความอาญา (ป.วิอาญา) นายประเทือง กิริติบุตร ได้ตอบกลับว่าเขากระทำการตามมาตรา 145 ของ ป. วิอาญา นายสมัคร สุนทรเวช จึงถูกมาได้แย้งโดยขออ่านมาตรา 35 ของ ป.วิอาญา ดังนี้

กระผมขออนุญาตท่านประธาน อ่านข้อความนี้คนเดียวแหละครับ เพื่อท่านสมาชิกในสภานี้กลับไปบ้านท่านจะได้นอนหลับ

มาตรา 35 “การร้องขอถอนคดีอาญา จะยื่นเวลาใดก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ได้ ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถอนก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควรประการใด ถ้าคำร้องนั้นได้ยื่นภายหลังจำเลยยื่นคดีให้การแก้คดีแล้ว ให้ถามจำเลยว่าจะคัดค้านหรือไม่ แล้วให้จดคำแถลงของจำเลยไว้

ในกรณีที่จำเลยคัดค้านการถอนฟ้อง ให้ศาลยกคำร้องการถอนฟ้องนั้นเสีย คดีความผิดต่อส่วนตัวนั้น จะถอนฟ้องหรือยอมความกันในเวลาใด ก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้านให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย”

(รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 113)

อนึ่ง การเปลี่ยนจากช่วงเนื้อเรื่องไปเป็นการลงท้ายนั้น ส่วนใหญ่ผู้อภิปรายจะใช้ข้อความที่เป็นการบอกกล่าวตรงๆ ไปยังผู้ฟังเป็นเครื่องบ่งชี้ (marker) ตัวอย่างเช่น

“กระผมก็ขอกราบเรียนท่านประธานแต่เพียงเท่านี้ ...” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 373)

“เพราะฉะนั้นสรุปแล้ว กระผมขอกราบเรียนว่า...” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 27)

10.4.3.4 การลงท้าย โดยปกติแล้ว การลงท้าย คือ ส่วนที่เป็นการสรุปหรือการยุติการอภิปราย ซึ่งจะเป็นช่วงที่ผู้อภิปรายสรุปคำอภิปรายประเด็นหลักที่อภิปรายมาและแสดงการขอบคุณ แต่การลงท้ายของการอภิปรายทั่วไปๆ ครั้งนี้ ยังไม่มีลักษณะเป็นการสรุปประเด็นทั้งหมดดังกล่าวมาแล้วนั้น แต่จะเป็นคำอภิปรายที่บ่งชี้โดยนัย (implicature) ว่า ถึงเวลาที่จะจบการอภิปรายแล้ว และจะมีคำขอบคุณประธานสภาฯ เป็นคำกล่าวที่แสดงการสิ้นสุดของคำอภิปราย ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการลงท้ายของผู้อภิปรายบางคน ดังนี้

คำอภิปรายของ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ซึ่งอภิปรายไว้ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ดังนี้

เพราะฉะนั้น เทียวหรือสนามบินที่ดอนเมืองนี้ ยังสามารถรับเที่ยวบินได้อีกมาก และจะใช้ได้ไปอีกอย่างน้อย นี่เราได้พิจารณากันแล้ว อย่างน้อยอีก 20 ปี ⁴
อันนี้ก็เป็นภาระที่แข็งแรงของคนที่เกี่ยวกับสนามบิน อันนี้กระผมก็คิดว่า ถ้าหากว่าท่านผู้ใด มีข้อสงสัยอะไรอีก ในเรื่องอะไร กระผมก็จะได้กล่าวในขั้นต่อไป
กระผมขอขอบคุณครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 363)

คำอภิปรายของนายโกศล ไกรฤกษ์ ซึ่งอภิปรายไว้ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ดังนี้

เป็นการฆ่าคนไทยทั้งชาติอย่างเลือดเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนที่อยู่ ⁵
กระจายในชนบท ไม่มีส่วนได้รับรู้ในกิจกรรมอันผลาญชาติอย่างนี้ กระผมใช้
เวลานี้มาพอสมควร กระผมขอกราบเรียนว่า กระผมไม่ใช่มือปืนรับจ้าง ไม่ได้
ถูกใช้เป็นเครื่องมือมา แต่ข้อคิดข้อคำนึงของกระผมได้เกิดขึ้น ในหัวใจตลอดเวลา
ขอขอบคุณครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 394)

คำอภิปรายของนายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ ซึ่งอภิปรายไว้เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ดังนี้

นี่คือพื้นฐานของการแก้ไขปัญหามันไม่ถูกต้อง ซึ่งกระผมไม่จำเป็นต้อง ⁶
ชี้แจงอีก ท่านประธานครับ ด้วยเหตุผลที่กระผมกราบเรียนมาทั้งหมดนี้ กระผม
เห็นว่าด้วยความสุจริตและไม่ได้มีความรังเกียจเด็ดจันท์ท่านรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงอุตสาหกรรมเลยแม้แต่น้อย แต่กระผมไม่สามารถที่จะไว้วางใจท่าน
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมให้บริหารงานเช่นนี้ต่อไปอีก กระผม
ขอขอบคุณครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 141)

⁴เส้นสีดำกลางแสดงการแบ่งระหว่างส่วนของเนื้อเรื่องกับส่วนของการลงท้าย

⁵เส้นสีดำกลางแสดงการแบ่งระหว่างส่วนของเนื้อเรื่องกับส่วนของการลงท้าย

⁶เส้นสีดำกลางแสดงการแบ่งระหว่างส่วนของเนื้อเรื่องกับส่วนของการลงท้าย

โดยสรุป โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ มี 4 ส่วน คือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย ลักษณะของการขึ้นต้นกับการแจ้งหัวเรื่อง มีลักษณะที่คล้ายกับคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 แต่เนื้อเรื่องและการลงท้ายยังมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ คำอภิปรายในเนื้อเรื่องของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้มีลักษณะเป็นการซักถามประมาณร้อยละ 50 ในกรณีที่เป็นข้อกล่าวหา ข้อกล่าวหาจำนวนมาก ไม่มีหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง กล่าวคือ ยังเป็นข้อกล่าวหาชั้นเดียว ไม่มีความสลับซับซ้อน สำหรับการลงท้ายคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ จะไม่นิยมสรุปประเด็นทั้งหมดที่อภิปรายไปแล้ว แต่จะเป็นคำอภิปรายที่สื่อสารไปสู่ผู้ฟังว่า ผู้อภิปรายจะจบการอภิปรายลงแล้ว และก็จะจบคำอภิปรายด้วยคำแสดงการขอบคุณประธานสภาฯ เช่นเดียวกับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542

10.5 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ในการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ในงานวิจัยนี้มีเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ อยู่ 3 ข้อ เมื่อวิเคราะห์คำอภิปรายด้วยเกณฑ์ฯ ทั้ง 3 ข้อดังกล่าวแล้ว จึงได้ผลการศึกษาว่า ส.ส. ผู้อภิปรายมีความรับผิดชอบหรือไม่? ดังนั้นในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจึงแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

10.5.1 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล

10.5.2 คำอภิปรายกับ “ความจริง”

10.5.3 คำอภิปรายกับระเบียบข้อบังคับ

10.5.4 คำอภิปรายกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่

10.5.1 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผล

การกล่าวหาฝ่ายรัฐบาลโดย ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุดก็คือ “รัฐบาลไม่สมควรจะที่บริหารราชการแผ่นดินต่อไป” ข้อกล่าวหานี้ ยังต้องการเหตุผลหรือหลักฐานมาสนับสนุนอีกว่า ในความเห็นของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น คณะรัฐบาลกระทำความผิดพลาดหรือบกพร่องในเรื่องใดบ้าง? ซึ่งกำหนดไว้ในข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2522 ข้อ 126 ดังนี้ “จะเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายตัวหรือทั้งคณะในเรื่องใดบ้าง”

ญาติฯ ของฝ่ายค้านก็จะชี้แจง “เรื่องใดบ้าง” หรือประเด็นต่างๆ ที่ ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่าครอบคลุมต้นเหตุของความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนแล้ว ยกตัวอย่างเช่น ญาติฯ ที่กล่าวหารัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ดังนี้

รัฐมนตรีกระทรวงนี้ ขาดความรับผิดชอบในการบริหารราชการกระทรวงคมนาคม ให้มีประสิทธิภาพและปลอดภัย ไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาด้านการขนส่งทุกประเภท การดำเนินการบริหารด้านการขนส่งและโทรคมนาคมไม่ประหยัด และไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข แต่เพิ่มราคาค่าบริหารเกินกว่าความจำเป็น⁷

ในส่วนท้ายของญาติฯ นี้ ก็มีข้อความที่คล้ายกันกับส่วนท้ายของญาติฯ ของการอภิปรายทั่วไปฯ ในครั้งอื่นๆ ว่า “ส่วนเหตุผลและรายละเอียดต่างๆ จะได้แถลงและชี้แจงในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรต่อไป”

จะเห็นว่า “เรื่องใดบ้าง” หรือ “ประเด็นต่างๆ” ของญาติฯ ก็คือ ข้อกล่าวหาที่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาอภิปรายกล่าวหาคณะรัฐบาลในช่วงระยะเวลาของการอภิปรายทั่วไปฯ นั่นเอง เรื่องใดบ้าง/ประเด็นต่างๆ ของญาติฯ นั้น ยังมีความเป็นนามธรรม (abstract) อยู่ ยังไม่มีความหมายที่ชัดเจนในตัวเอง จากตัวอย่างของญาติฯ ที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ข้อความของญาติฯ ดังกล่าว ยังไม่มีความชัดเจนว่า การบริหารด้านการขนส่งและโทรคมนาคมไม่ประหยัดอย่างไร? ไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างไร? และเพิ่มราคาค่าบริหารเกินกว่าความจำเป็นอย่างไร? เป็นต้น

เมื่อถึงเวลาอภิปรายจริงในสภาฯ ส.ส. ฝ่ายค้านก็จะไปนำเหตุการณ์ทางการเมืองซึ่ง ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า มีความเสียหายอย่างร้ายแรงเกิดกับผลประโยชน์ของประเทศชาติกับประชาชนแล้ว หรือถ้าปล่อยให้คณะรัฐบาลบริหารงานกันไปเช่นนี้ ความเสียหายอย่างร้ายแรงต้องเกิดขึ้นเป็นแน่ ส.ส. ฝ่ายค้านจึงนำเหตุการณ์ทางการเมืองนั้นๆ มาอภิปรายเป็นหลักฐานสนับสนุน ในตัวของเหตุการณ์ทางการเมืองบางเหตุการณ์ ซึ่งมีความสลับซับซ้อนมาก ก็อาจจะทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหา ซึ่งต้องการหลักฐานสนับสนุนจากเหตุการณ์การเมืองอื่นๆ หรือคำอธิบายประกอบอื่นๆ อีกชั้นหนึ่งด้วยก็ได้

⁷ดูรายละเอียดของญาติฯ ในหัวข้อ 10.2 “ญาติฯของการอภิปรายทั่วไปฯ” หรือภาคผนวก ง. “ญาติฯขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522”

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ จึงสรุปได้ว่า ในการกล่าวหาครั้งหนึ่งๆ หรือในประเด็นหนึ่งๆ นั้น จะมีข้อกล่าวหาอยู่หลายระดับ โดยข้อกล่าวหาแต่ละระดับจะมีความสำคัญต่างกัน ข้อกล่าวหาเหล่านั้น ถ้าไม่ใช่ข้อกล่าวหาระดับสูงสุดที่ว่า “รัฐบาลไม่สมควรจะที่บริหารราชการแผ่นดินต่อไป” ก็จะทำหน้าที่ 2 ประการ คือ นอกจากจะทำหน้าที่หลักฐานสนับสนุนแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาในคราวเดียวกันอีกด้วย ดังนั้น ในการกล่าวหาครั้งหนึ่งๆ หรือในประเด็นหนึ่งๆ หลักฐานสนับสนุนก็จะมีหลายระดับเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ยกเว้นหลักฐานสนับสนุนชั้นล่างสุดแล้ว หลักฐานสนับสนุนเหล่านั้นก็จะทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาด้วย

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อย่อยออกตามประเภทของ ส.ส. เป็น 2 หัวข้อ ดังนี้คือ

10.5.1.1 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

10.5.1.2 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผลของคณะรัฐบาล

10.5.1.1 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้าน การที่จะ “รู้” และ “เข้าใจ” เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น ก่อนอื่นผู้วิจัยจะแบ่งประเภทของข้อกล่าวหาออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้คือ

1) ข้อกล่าวหาที่ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

2) ข้อกล่าวหาที่ อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า ถ้าข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลแล้ว ซึ่งไม่ว่าจะเกิดด้วยสาเหตุใดๆ ก็ตาม ผู้วิจัยจะถือว่า ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายในประเด็นนั้น ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ถึงแม้ความบกพร่องนั้น อาจเกิดจากความบกพร่องของการใช้ภาษาหรือการใช้เหตุผลของ ส.ส. แต่ละคน ก็ไม่อาจยกเว้นให้ได้ เพราะสาธารณชนได้เลือก ส.ส. เข้ามาทำหน้าที่แทนตน เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ตามความคาดหวัง ก็ถือว่าเป็นการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ทั้งสิ้น

หลักการดังกล่าวของผู้วิจัย ก็สอดคล้องกับคำอภิปรายของนายอำนาจ สุวรรณศิริ ส.ส. จังหวัดสงขลา พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งอภิปรายเป็นเชิงแนะนำรัฐมนตรี ที่มีความสามารถในการอภิปรายน้อยกว่า “แต่ท่านที่เคารพครับ สถานี้หรือสภาไหนในโลกก็ตาม เขาอยู่ด้วยการพูด การอภิปราย การทำความเข้าใจกัน ถ้าท่านรัฐมนตรีคนไหนท่านรู้สึกว่าคุณทำดี แต่ท่านไม่สามารถจะพูดให้เข้าใจได้ละก็ ไม่ควรจะมาเป็น ถ้าอยากจะเป็นก็ควรจะฝึกพูดเสียครับ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 409)

ประเด็นเรื่องความบกพร่องการใช้ภาษาหรือการใช้เหตุผลนี้ ในการอภิปรายทั่วไปๆ ครั้งนี้ ก็มี ส.ส. บางคนพยายามหาข้อแก้ตัวให้ ส.ส. เหล่านั้นเหมือนกัน เช่น คำอภิปรายสรุปของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ดังนี้

เราก็ได้กระทำมาแล้วตามความสามารถของเราแต่ละคน ท่านประธานอาจจะเห็นว่า บางคนพูดจาได้เรื่องได้ราวอยู่ในประเด็น บางคนก็อาจจะพูดจาเพ้อเจ้อ นี่เป็นธรรมชาติ เป็นความสามารถของแต่ละบุคคล ที่จะชี้แจงแสดงเหตุผลในที่ประชุมอันทรงเกียรตินี้ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 280-281)

จากการวิเคราะห์การใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไปๆ ครั้งนี้ ผลการศึกษาพบว่า ข้อกล่าวหาที่ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลมีมากกว่าข้อกล่าวหาที่ อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

สำหรับการเสนอผลของการศึกษาในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยไม่สามารถที่จะนำเสนอผลของการศึกษาวิเคราะห์การใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านได้ทั้งหมด เนื่องจากข้อจำกัดทั้งทางด้านเวลาของผู้วิจัยเอง ข้อจำกัดในด้านขนาดและรูปแบบของวิทยานิพนธ์ และข้อจำกัดในเรื่องน้ำหนักหรือสาระของข้อกล่าวหา เนื่องจากข้อกล่าวหาบางเรื่อง บางประเด็นก็แทบจะเป็นเรื่องไร้สาระโดยสิ้นเชิง เช่น

- รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ห้ามการจัดเลี้ยงของผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศ ซึ่งมีการประกวดหัวล้าน ทำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนครซึ่งได้รับรางวัลที่หนึ่งกลับจังหวัดอย่างยากลำบากเพราะต้องหลบหลีกเด็กๆ ที่มารอดู (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 231-232) เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้เข้าใจว่า ข้อกล่าวหาที่ อยู่ หรือ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล มีลักษณะเป็นเช่นไรบ้าง โดยผู้วิจัยจงใจเลือกตัวอย่างที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผ่าน หรือ ไม่ผ่าน เกณฑ์ต่างๆ อย่างไร? ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเพียงพอแล้วที่จะเข้าใจข้อกล่าวหาทั้งหมด ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ ออกเป็น 2 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

10.5.1.1.1 ข้อกล่าวหา ที่ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

10.5.1.1.2 ข้อกล่าวหา ที่ อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

10.5.1.1.1 ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ

(accountability) ของคณะรัฐบาล

ผลการศึกษาพบว่า ข้อกล่าวหาจำนวนหนึ่ง เมื่อพิจารณาเฉพาะเนื้อหาหรือข้อความของข้อกล่าวหา ก็สามารถตัดสินได้เลยว่า ข้อกล่าวหานั้นๆ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อกล่าวหาอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งเมื่อพิจารณาเฉพาะข้อกล่าวหาแล้วก็ดูราวกับว่า ข้อกล่าวหานั้น อยู่ ในขอบเขตของความรับผิดชอบฯ ดังกล่าวของคณะรัฐบาล แต่เมื่อวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหานั้นว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? ด้วยเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี 3 ข้อดังนี้คือ

- 1) หลักฐานสนับสนุนต้องเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา
- 2) หลักฐานสนับสนุนต้องยอมรับได้
- 3) หลักฐานสนับสนุนต้องไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน

ก็พบว่า ข้อกล่าวหาที่ดูราวกับว่า อยู่ ในขอบเขตของความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลกลับเปลี่ยนเป็น ไม่อยู่ ในขอบเขตของความรับผิดชอบฯ ดังกล่าว เพราะหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีแต่ละข้อ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะเสนอตัวอย่างของผลการศึกษาคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านออกเป็น 4 ประเภท

การแบ่งตัวอย่างผลการศึกษาคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านออกเป็น 4 ประเภท ดังกล่าวนี้นี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ เพื่อให้เปรียบเทียบกับคำอภิปรายของของคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งเดียวกันนี้ได้ง่ายและสะดวก และเพื่อให้เปรียบเทียบกับผลการศึกษาของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ได้อีกด้วย ประเภทของตัวอย่างจำนวน 4 ประเภทดังกล่าว มีดังนี้คือ

1) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ ข้อกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา

2) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

3) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

4) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 หรือมีความขัดแย้งซึ่งกันและกันของข้อกล่าวหากับหลักฐานสนับสนุน หรือระหว่างหลักฐานสนับสนุนด้วยกัน

1) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ ข้อกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา

ข้อกล่าวหาในกรณีนี้ อาจจะเป็นข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับใดก็ได้ ยกเว้นข้อกล่าวหาในระดับสูงสุดที่ว่า “รัฐบาลไม่สมควรจะบริหารราชการแผ่นดินต่อไป” ในการพิจารณาความหมายของข้อกล่าวหานี้ มีได้หมายความว่าอ่านและตีความเฉพาะข้อกล่าวหาเท่านั้น แต่ความหมายว่า จะพิจารณาความหมายของข้อกล่าวหาจากคำอธิบายส่วนอื่นๆ รวมทั้งหลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหานี้ด้วย ซึ่งความหมายที่จะนำมาวิเคราะห์นี้ เป็นความหมายที่ผู้วิจัยวิเคราะห์และตีความมาจากการใช้ทฤษฎีการเชื่อมโยงความ ทฤษฎีความเกี่ยวโยง และเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหาร่วมกัน

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ ความหมายของข้อกล่าวหาเอง ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา ดังนี้คือ

ตัวอย่างที่ 1 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไม่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการประท้วงของพนักงานบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย

การนำเสนอผลการศึกษาในหัวข้อนี้ ในบางตัวอย่างจำเป็นต้องอธิบายถึงบริบทของสถานการณ์ (situation context) เพื่อให้เข้าใจการวิเคราะห์ได้ง่ายและสะดวกขึ้น แต่ในบางข้อกล่าวหาที่มีความชัดเจนในตัวเอง จึงไม่จำเป็นต้องมีคำอธิบายจากบริบทสถานการณ์ แต่อย่างไรก็ดี เพื่อให้การนำเสนอตัวอย่างเป็นในรูปแบบเดียวกัน ในแต่ละตัวอย่างจะมีหัวข้อย่อย 3 หัวข้อ ดังนี้คือ

- 1) บริบทของสถานการณ์
- 2) ข้อกล่าวหา
- 3) ผลการวิเคราะห์

1) บริบทของสถานการณ์

พนักงานของบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงคมนาคมได้ยื่นข้อเรียกร้อง 11 ข้อ ต่อฝ่ายบริหารเกี่ยวกับการปรับอัตราเงินเดือนและสวัสดิการต่างๆ มาตั้งแต่ประมาณเดือนเมษายน พ.ศ. 2522 ผลของการเจรจาที่ผ่านมา ฝ่ายบริหารกับฝ่ายพนักงานตกลงข้อเรียกร้องกันได้ 9 ข้อแล้ว ยังคงเหลือข้อเรียกร้องที่ยังตกลงกันไม่ได้อีก 2 ข้อคือ

- 1) พนักงานขอขึ้นเงินเดือน 3 ขั้น
- 2) ขอเบี้ยบำนาญสุภาพร้อยละ 20 ของเงินเดือนสำหรับผู้ปฏิบัติงานตอนกลางคืน

เมื่อผลการชี้ขาดของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ปรากฏออกมาว่า ข้อเรียกร้องที่เหลืออีก 2 ข้อนั้น ฝ่ายบริหารเห็นชอบเฉพาะข้อ 2 ประธานสหภาพแรงงานวิทยุการบินฯ คือ นายสุชาติ นันทเกล้า จึงเปิดเผยกับสื่อมวลชนว่า พนักงานบริษัทวิทยุการบินฯ ตกลงจะอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ถ้าผลการชี้ขาดไม่เป็นที่ยอมรับของพนักงาน พนักงานจะหยุดงานทันทีโดยไม่มีการชุมนุม (“บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย,” ซีดี-รอม, 2522) แต่อย่างไรก็ดี เมื่อถึงวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2522 พนักงานบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยฯ จำนวนหนึ่งก็หยุดงานประท้วง รองนายกรัฐมนตรี พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ได้เข้าไปเจรจาทำความเข้าใจความตกลงกับผู้ชุมนุมดังกล่าว ผลการเจรจาก็ตกลงกันได้และผู้ชุมนุมประท้วงก็กลับเข้าปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ

2) ข้อกล่าวหา

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ตั้งข้อกล่าวหา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ว่าขาดความรับผิดชอบที่ไม่แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง กลับให้รองนายกรัฐมนตรีต้องเข้าไปแก้ปัญหา ผู้วิจัยยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

การหยุดงานครั้งนี้ ทำให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งชื่อเสียงและผลประโยชน์ของประเทศ อย่างมหาศาล ซึ่งรัฐมนตรีท่านนี้ ในฐานะที่ท่านรับผิดชอบ ... แต่ท่านรัฐมนตรีประสงค์ไม่รับผิดชอบอะไร ท่านปล่อยให้ลูกพี่เข้าไปทำ แล้วอย่างนั้นจะมีรัฐมนตรีช่วยการไว้ทำไม (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 214)

ในการเข้าไปแก้ไขปัญหการประท้วงของรองนายกรัฐมนตรี พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์นี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ยอมรับว่าประสบความสำเร็จ โดยกล่าวว่า “เรื่องก็ลงเอยได้” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 214)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมไม่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการประท้วงของพนักงานบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยฯ” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลกไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลกไม่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการประท้วงของพนักงานบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยฯ

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: เมื่อพนักงานบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยฯ หยุดงานประท้วง พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไม่เข้าไปแก้ไขปัญหาด้วยตนเองแต่ปล่อยให้รองนายกรัฐมนตรีเข้าไปแก้ไขปัญหาแทน

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก ไม่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหการประท้วงของพนักงานบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยฯ” ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้ ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล โดยผู้วิจัยมีรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

เมื่อมีการประท้วงเกิดขึ้น ปัญหาดังกล่าวนั้น จะตกอยู่ในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของคณะรัฐบาลที่จะต้องเข้าไปแก้ไขปัญหา ถ้าคณะรัฐบาลไม่เข้าไปแก้ไข ปัญหา ก็จะตกอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว รัฐบาลจะส่งผู้ใดเข้าไปแก้ปัญหาก็ได้ เพราะคณะรัฐมนตรีนั้นมีความรับผิดชอบร่วมกัน (collective responsibility) และโดยหลักการแล้ว รัฐบาลก็ต้องส่งคนที่มีความสามารถในการต่อรอง (negotiate) เข้าไปแก้ปัญห และคนที่เข้าไปแก้ปัญหาก็คือ รองนายกรัฐมนตรี และสามารถแก้ไขปัญหการประท้วงได้ ดังนั้น ข้อกล่าวหานี้ จึงไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล ส.ส. ฝ่ายค้านผู้กล่าวหาในประเด็นนี้ จึงอภิปรายโดยการขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

ตัวอย่างที่ 2 รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ป้องกันศักดิ์ศรีของข้าราชการในกระทรวงฯ

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

-

2) ข้อกล่าวหา

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ตั้งข้อกล่าวหาว่า รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ป้องกันศักดิ์ศรีของข้าราชการในกระทรวงฯ โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชมีหลักฐานสนับสนุนจากเหตุการณ์ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดตราดถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับในข้อหาสมคบกันฆ่าคนตาย โดยกล่าวว่า เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวผู้ต้องหาคนนี้ไปศาลเพื่อผลิตฟ้องและขอประกันตัว แต่ศาลไม่อนุญาตให้ประกันตัว ผู้ต้องหาจึงต้องกลับไปเข้าเรือนจำ แต่การพาผู้ต้องหาคนนี้กลับไปเรือนจำนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจพาผู้ต้องหา เดินด้วยเท้ากลับไปยังเรือนจำ ซึ่งเป็นการประจานและดูหมิ่นศักดิ์ศรีของข้าราชการกระทรวงมหาดไทย ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

ท่านรัฐมนตรี 3 ท่านนี้ ไม่ได้คอยระวังหรือคอยคุ้มกันศักดิ์ศรีของข้าราชการ ... รถราจะมีเขาขึ้นมาให้สักครู่สักยามก็ไม่ได้ ทำไมจะต้องเอาเดินตากหน้า ใส่กุญแจมือลากจูงกันมา หรือถึงไม่ใส่ก็เถอะ เอาเดินตากหน้า ตำรวจกำกับ 2 ข้าง คนที่เขาเคยเป็นผู้ว่าฯ ในจังหวัดนั้น แล้วถูกประจานในจังหวัดของเขาเอง ท่านประธานเห็นว่าสมควรหรือไม่ เกียรติศักดิ์หายไปไหนของข้าราชการ อย่างนี้ครับจะไว้ใจได้อย่างไร (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 231)

อีก 2 วันต่อมา ในวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2522 นายวิเชียร เวชสวรรค์ ส.ส. จังหวัดอุดรธานี พรรคชาติไทยก็ใช้เวลาในการแจ้งหัวเรื่อง ย้ำ ข้ำประเด็นนี้ อีกครั้งหนึ่งว่า

หลังจากนั้น ก็มีการกระทำที่รู้สึกว่าย่ำแย่เกียรติของผู้ว่าราชการจังหวัด ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเดินจากศาลมายังเรือนจำ ท่ามกลางเสียงเชียร์ไชโยให้ร้องด้วยเครื่องกระจายเสียง นี่แหละครับ เป็นสิ่งที่น่าสลดใจและเสียขวัญแก่ข้าราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทยเป็นอย่างยิ่ง (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 48)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ป้องกันศักดิ์ศรีของข้าราชการในกระทรวงฯ” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ป้องกันศักดิ์ศรีของข้าราชการในกระทรวงฯ

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: เจ้าหน้าที่ตำรวจดูหมิ่นศักดิ์ศรีผู้ต้องหาโดยพาเดินด้วยเท้าจากศาลไปยังเรือนจำ

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ป้องกันศักดิ์ศรีของข้าราชการในกระทรวงฯ” ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา หรือ ข้อกล่าวหานี้ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล โดยผู้วิจัยมีรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

เหตุการณ์ดังกล่าวนั้น เป็นการปฏิบัติงานของข้าราชการประจำ ซึ่งยังไม่พบว่าเป็นความผิดหรือความบกพร่อง ในกรณีนี้ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดเห็นว่า การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดและ

ฟ้องร้องกล่าวโทษ และคณะรัฐมนตรีไม่ดำเนินการใดๆ จึงจะเข้าข่ายขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ดังนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านผู้กล่าวหาในประเด็นนี้จึงอภิปรายโดยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

2) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลเพราะหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

ข้อกล่าวหาในลักษณะนี้ หมายความว่า เมื่อวิเคราะห์เฉพาะข้อกล่าวหา ก็ดูราวกับว่าข้อกล่าวหาผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 หรือ ข้อกล่าวหาอยู่นั้น อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลแล้ว แต่การกล่าวหาในส่วนสำคัญที่จะตัดสินว่าข้อกล่าวหาแต่ละประเด็นอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลหรือไม่? อยู่ที่หลักฐานสนับสนุนว่า สมเหตุสมผลหรือไม่? หรือผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่?

ในการวิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่? ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ด้วยเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนร่วมกับทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวโยง

เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน มี 3 ข้อดังนี้

1) สาเหตุของความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ

2) ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในคณะรัฐบาล ข้าราชการการเมือง หรือข้าราชการประจำ ผู้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐบาลนั้น

3) ผลของความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการกระทำความผิดต้องเป็นความเสียหายที่ร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน

ในการวิเคราะห์นั้น จะพิจารณาทั้งบริบททางภาษา (linguistic context) กล่าวคือ คำอธิบายทั้งหมดในการอธิบายทั่วไปๆ ครั้งนี้ และบริบททางสถานการณ์ (situation context) ซึ่งหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมการอธิบายทั่วไปๆ ครั้งนี้ เช่น เหตุการณ์ทางการเมืองก่อน และหลังการอธิบายทั่วไปๆ งานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการอธิบายทั่วไปๆ ครั้งนี้ ตลอดจนรายงานของสื่อมวลชนที่เกี่ยวกับการอธิบายทั่วไปๆ ครั้งนี้ด้วย เป็นต้น

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลเพราะหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน ดังนี้

ตัวอย่าง รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่รับผิดชอบการจราจรทางบก
ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

-

2) ข้อกล่าวหา

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชได้กล่าวหารัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมว่า การสัญจรทางบกทั้งทางถนนและทางรถไฟเกิดอุบัติเหตุเป็นจำนวนมาก และในอุบัติเหตุแต่ละครั้ง ก็มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก จนมีสำนวนเกิดใหม่ว่า “ตายหมู่” การเกิดอุบัติเหตุเช่นนี้ เกิดจากการขาดความรับผิดชอบต่อรัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคม ผู้วิจัยยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

การเดินทางไปต่างจังหวัดนั้น ผู้เดินทางจะต้องเสี่ยงชีวิตทุกครั้งไป ไม่แน่ว่าจะถึงที่หมายปลายทางหรือเมื่อถึงแล้ว ก็ไม่แน่ว่า จะกลับถึงบ้าน อาจจะล้มตายเสียกลางทางเมื่อไรก็ได้ ... แสดงให้เห็นว่า ท่านเป็นผู้ที่ขาดความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์เหล่านี้โดยสิ้นเชิง ท่านไม่สนใจ ท่านไม่รับผิดชอบ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 208)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ที่ว่า “รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่รับผิดชอบการจราจรทางบก” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่รับผิดชอบการจราจรทางบก

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: การจราจรทางบกเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งและมีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก

ผลการวิเคราะห์ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมไม่รับผิดชอบการจราจรทางบก” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้ อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล โดยผู้วิจัยมีรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

ความสะอาดปลอดภัยในการเดินทางของประชาชนเป็นหน้าที่โดยตรงของกระทรวงคมนาคม ในกรณีนี้ ถ้ารัฐมนตรีของกระทรวงคมนาคมปฏิบัติงานบกพร่อง จนทำให้ประชาชนเสียชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก รัฐมนตรีดังกล่าวก็มีความบกพร่องต่อความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ซึ่งก็ส่งผลทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วย

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์เหตุผลสนับสนุนที่ว่า “การจราจรทางบกเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง และมีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก” ว่าผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์การวัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือหลักฐานสนับสนุนขัดแย้งกับข้อกล่าวหาหรือไม่?

ผลการศึกษาพบว่า หลักฐานสนับสนุนที่ว่า “เส้นทางจราจรทางบกเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งและมีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก” ไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐมนตรีกระทรวงคมนาคมไม่รับผิดชอบการจราจรทางบก” แต่อย่างใด เพราะ อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นนั้น ส่วนใหญ่เป็นเหตุสุดวิสัยที่ไม่มีใครต้องการให้เกิดขึ้น ในกรณีที่อุบัติเหตุเหล่านั้นเกิดจากความประมาทเลินเล่อของข้าราชการประจำ ก็เป็นความบกพร่องในการปฏิบัติงานของข้าราชการประจำ รัฐมนตรีในฐานะเจ้ากระทรวงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ที่จะวางนโยบายหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้น ข้อกล่าวหาซึ่งดูเหมือนว่าจะ ผ่าน เกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 ไปแล้ว กลับ ไม่ผ่าน เกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ดังกล่าว ส.ส. ฝ่ายค้านผู้กล่าวหาในประเด็นนี้ จึงอภิปรายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

3) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของ คณะรัฐบาลเพราะหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

ข้อกล่าวหาในลักษณะนี้ หมายความว่า เมื่อวิเคราะห์เฉพาะข้อกล่าวหา ก็ดูราวกับว่า ข้อกล่าวหาผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 หรือ ข้อกล่าวหานั้นอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลแล้ว และเมื่อวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาด้วยเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ก็พบว่า หลักฐานสนับสนุนนั้น มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

แต่อย่างไรก็ดี เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี มีทั้งหมด 3 ข้อ เมื่อหลักฐานสนับสนุนสามารถผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ไปได้ ก็ต้องตรวจสอบด้วยเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือข้อที่ 3 อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งข้อกล่าวหาในหัวข้อนี้ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 ซึ่งมีเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์

เมื่อหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล จึงทำให้ข้อกล่าวหาที่ดูเหมือนว่าจะ ผ่าน เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ ของฝ่ายค้านข้อที่ 1 ไปแล้วกลับกลายมาเป็น ไม่ผ่าน เกณฑ์ ดังกล่าว และยังส่งผลให้ผู้อภิปรายขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ไปด้วย

เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล จำนวน 6 ข้อดังกล่าว มีดังนี้คือ

1) กรณีที่หลักฐานสนับสนุนนั้น มี 2 หน้าที่คือ ทำหน้าที่สนับสนุนข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับสูงกว่า และยังทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหา ซึ่งต้องการหลักฐานสนับสนุนย่อยอีกด้วย เมื่อหลักฐานสนับสนุนย่อยนั้นสมเหตุสมผล หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

2) หลักฐานสนับสนุนนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหา หรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

3) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการรับรองรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

4) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

5) หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

6) หลักฐานสนับสนุนนั้นไม่เป็นเหตุผลวิบัติ

อันที่จริงแล้ว ในเมื่อข้อกล่าวหานั้น ดูเหมือนว่า ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบ ของฝ่ายค้านข้อที่ 1 ไปแล้ว และหลักฐานสนับสนุนก็มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา เมื่อพิจารณาโดยสามัญสำนึก (common sense) แล้ว หลักฐานสนับสนุนนั้นก็น่าจะผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลด้วย

การที่ข้อกล่าวหาที่ดูเหมือนว่า ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบ ของฝ่ายค้านข้อที่ 1 แล้ว และหลักฐานสนับสนุนก็มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกับข้อกล่าวหาด้วย แต่หลักฐานสนับสนุนนั้น กลับไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลนั้น มีปัจจัยที่สามารถทำให้เกิดกรณีเช่นนั้นได้มากมาย เพื่อให้พอเข้าใจในช่วงนี้ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง เหตุผลวิบัติประเภทการด่วนสรุปโดยมีข้อมูลไม่มากพอ (hasty generalization/ jumping to conclusion) มายืนยันข้อเขียนดังกล่าว ดังนี้

โดยหลักการแล้ว การด่วนสรุปโดยมีข้อมูลไม่มากพอนั้น หลักฐานสนับสนุนต้องมีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาอย่างชัดเจน แต่หลักฐานสนับสนุนนั้น มีน้อยเกินไป ยกตัวอย่างเช่น หลายปีที่ผ่านมาหนังสือพิมพ์บางฉบับรายงานข่าวว่า พบเด็กที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คนหนึ่งอ่านหนังสือไม่ออก หลังจากข่าวดังกล่าวเผยแพร่ออกไปก็มีนักวิชาการและสื่อมวลชน เริ่มโจมตีระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษามาเป็นระยะเวลาประมาณ 1-2 เดือน จึงมีนักวิชาการคนอื่นๆ ออกมาเตือนว่า สาเหตุของการโจมตี

ระบบการศึกษาในช่วงนั้น เป็นการด่วนสรุปโดยมีข้อมูลไม่มากพอ เพราะนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ในแต่ละปีนั้นมีเป็นจำนวนมาก และส่วนใหญ่ก็อ่านหนังสือออก การที่พบเด็กอ่านหนังสือไม่ออกจำนวนหนึ่ง แล้วไปสรุปว่า ระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาของประเทศไม่ได้มาตรฐานนั้น เป็นการด่วนสรุปโดยมีข้อมูลไม่มากพอ ขำว่าการโจมตีระบบการเรียนการสอนของประถมศึกษาดังกล่าวก็จึงเงียบไป

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลเพราะหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม พล.ร.อ. อมร ศิริกาศะไม่ควบคุมดูแลการบริหารงานบริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

จงอาชวี โพธิ์สุนทร (2538, น. 29-31) กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของบริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ ไว้ว่า เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2483 เป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงเศรษฐกิจ และได้โอนมาสังกัดกระทรวงคมนาคมในภายหลัง โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ในการขนส่งทางทะเลระหว่างประเทศ บริการด้านคลังสินค้าและท่าเรือ สนับสนุนการขนส่งให้แก่กองทัพเพื่อความมั่นคงของชาติ และป้องกันมิให้การขนส่งทางทะเลหยุดชะงักเมื่อเกิดภาวะไม่สงบ

ในปีแรกตั้ง บริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ ชื่อเรือเก่ามาดำเนินกิจการ 4 ลำคือ เรือสุริยทัย นาวา เรือเทพกษัตรีย์นาวา เรือศรีสุนทรนาวา และเรือนางเสื่องนาวา เมื่อประเทศไทยประกาศสงครามกับสัมพันธมิตร เรือทั้ง 4 ลำดังกล่าว จอดอยู่ในท่าเรือของประเทศสัมพันธมิตร จึงถูกยึดไปใช้ในกิจการสงคราม เมื่อสงครามสงบแล้ว ไทยได้รับเรือนางเสื่องนาวาคืนมาเพียงลำเดียว

การดำเนินงานของบริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งๆ ที่เศรษฐกิจของประเทศเติบโตและการค้าทางทะเลก็ขยายตัวมากขึ้น รัฐบาลก็เห็นความสำคัญของกิจการพาณิชย์นาวีจึงได้ตรา พ.ร.บ. ส่งเสริมการพาณิชย์นาวี พ.ศ. 2521 ขึ้น ผลการบังคับ พ.ร.บ. ดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวี (สพว.) จึงถือกำเนิดขึ้นในปลายปี 2522 การที่บริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ ไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจการเท่าที่ควร ส.ส. ฝ่ายค้านจึงนำมาตั้งเป็นข้อกล่าวหาในหลายประเด็น รวมถึงประเด็นที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ด้วย

2) ข้อกล่าวหา

การอภิปรายในวันแรก ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชได้เกริ่นนำการกล่าวหาประเด็นนี้ไว้ว่า บริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ มีผลประกอบการที่ขาดทุนเพราะเกิดจากความผิดพลาดของฝ่าย

บริหาร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมต้องเป็นผู้รับผิดชอบ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 215) เมื่อ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชอภิปรายจบแล้ว พล.ต. ประมาณ อติเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทยเป็นผู้อภิปรายคนถัดมา ต่อจากนั้นก็ เป็น นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรค ประชากรไทย นายสมัคร สุนทรเวช อภิปรายกล่าวหาไปหลายเรื่องหลายประเด็น สำหรับประเด็น ที่เกี่ยวกับบริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ นายสมัคร สุนทรเวช อภิปรายเสริมว่า นอกจากบริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ จะมีผลประโยชน์ที่ขาดทุนแล้ว ยังมีการจ่ายโบนัสกันทุกปี

นายสมัคร สุนทรเวช ได้อภิปรายข้อกล่าวหาอีกประเด็นหนึ่งว่า บริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ มีเรือเก๋าลำหนึ่ง ซึ่งใช้เงินซ่อมไปถึง 6 ล้านบาท เมื่อซ่อมเสร็จแล้วขายได้ราคาเพียง 3 ล้านบาท ถ้าเรือลำนี้ไม่ซ่อมแล้วตัดเป็นเศษเหล็กจะได้เงินทันที 4 ล้านบาท ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

ทั้งๆ ที่เรือบ้านี้น้ำหนัก 4,000 ตัน จะเอาเหล็กไปขายกิโลละบาท ได้เงินทันที 4 ล้านบาท ไม่ละครับ เอาไปซ่อม 6 ล้านบาท พอจะเอามาขาย 3 ล้านบาท แล้วทำงานกันอย่างนี้ บริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ จ่ายโบนัสกันทุกปี เรื่องนี้ขาดทุนมาตลอด จะเจ๊งมีเจ๊งแหล่ แต่ว่ากรรมการได้โบนัส แจกกันตลอด (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 247)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมไม่ควบคุมดูแลการบริหารงานบริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: พล.ร.อ. อมร ศิริกายะไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: พล.ร.อ. อมร ศิริกายะไม่ควบคุมดูแลการบริหารงานบริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: บริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ มีผลประโยชน์ขาดทุน

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: บริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ แจกโบนัสให้กับพนักงาน

ทั้งๆ ที่มีผลประโยชน์ขาดทุน

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: ซ่อมเรือเก่าแล้วขายขาดทุน

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาที่ว่า “พล.ร.อ. อมร ศิริกายะไม่ควบคุมดูแลการบริหารงานบริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ กระทรวงคมนาคมมีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมและกำกับนโยบายของรัฐวิสาหกิจในสังกัด กระทรวงคมนาคม บริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ ก็อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงคมนาคม

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองจำนวน 3 ข้อดังกล่าวว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่?

ผลการศึกษาพบว่า หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง ทั้ง 3 ข้อดังกล่าว ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน แต่ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล ข้อที่ 5 ที่ว่า “หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ” เพราะ ข้อกล่าวหาของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช กับนายสมัคร สุนทรเวชนั้น พล.ร.อ. อมร ศิริกายะ ผู้ถูกกล่าวหาไม่ยอมรับ และได้อภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหา จนกระทั่ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชกับ นายสมัคร สุนทรเวช ยอมรับ

ดังนั้น ข้อกล่าวหาซึ่งดูเหมือนว่าจะ ผ่าน เกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 ไปแล้ว กลับ ไม่ผ่าน เกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ดังกล่าว ส.ส. ฝ่ายค้านผู้กล่าวหา ในประเด็นนี้ จึงอภิปรายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน โดยผู้วิจัยมีรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

ข้อโต้ตอบหลักฐานสนับสนุนที่ว่า “บริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ มีผลประกอบการขาดทุน” พล.ร.อ. อมร ศิริกายะได้โต้ตอบข้อกล่าวหาว่า ผลการประกอบการของบริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ ในปี พ.ศ. 2520 กับ พ.ศ. 2521 ขาดทุนจริง โดยขาดทุนประมาณ 16 ล้านบาท และ 11 ล้านบาทตามลำดับ แต่เมื่อ พล.ร.อ. อมร ศิริกายะเข้ารับหน้าที่เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2522 ก็ดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยการกู้เงินทุนหมุนเวียน 20 ล้านบาท และเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการบริหารฯ ซึ่งผลประกอบการระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายนปีนี้ ได้กำไรประมาณ 3,700,000 บาท (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 364) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาในส่วนนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และนายสมัคร สุนทรเวช ก็ยอมรับว่าเป็นความจริง

ข้อโต้ตอบหลักฐานสนับสนุนที่ว่า “บริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ แจกโบนัสให้กับพนักงาน ทั้งๆ ที่มีผลประกอบการขาดทุน” กับ หลักฐานสนับสนุนที่ว่า “ซอมเรือเก่าแล้วขายขาดทุน” พล.ร.อ. อมร ศิริกายะกล่าวว่า เรือลำนั้นขายได้ 3 ล้านบาทจริง แต่ค่าซ่อมจริงเพียง 2.3 ล้านบาท ส่วนเรื่องราคาขายเป็นเศษเหล็กนั้น กับการแจกโบนัสนั้น พล.ร.อ. อมร ศิริกายะกล่าวว่า

แต่ว่าจะขายเป็นเศษเหล็กได้ 4 ล้านบาทหรือไม่นี้ กระผมก็ไม่สามารถที่จะตอบได้ เพราะว่าเป็นเรื่องนานมาแล้ว ... อันนี้กระผมก็ขอชี้แจงว่าไม่เป็นความจริงครับ ... แล้วก็บริษัทไทยเดินเรือฯ ไม่ได้แจกโบนัสมาเลยเป็นเวลา 4 ปีแล้วครับ" (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 366)

โดยสรุป หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาในประเด็นนี้ ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความ ยอมรับได้ของการใช้เหตุผลข้อที่ 5 หรือการใช้เหตุผลในประเด็นนี้ไม่สมเหตุผล ผล จึงทำให้ ข้อกล่าวหาไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล นอกจากนั้นแล้ว เมื่อรัฐมนตรีได้ตอบข้อกล่าวหา ส.ส. ฝ่ายค้านก็ยอมรับคำได้ตอบข้อกล่าวหา เหล่านั้น จึงทำให้การโต้ตอบข้อกล่าวหาในประเด็นนี้ เป็นการโต้ตอบข้อกล่าวหาอย่างมีความ รับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ไปด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงโดยละเอียดในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง ข้างหน้า

ตัวอย่างที่ 2 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม นายสมพร บุญยคุปต์ไม่ป้องกัน ผลประโยชน์ของบ้านเมือง

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

เบล (Alexander Graham Bell) ได้ประดิษฐ์โทรศัพท์ขึ้นในปี ค.ศ. 1876 (พ.ศ. 2419) และได้จดทะเบียนสิทธิบัตรหมายเลข 174,465 ในเดือนมีนาคมปีเดียวกันนี้ (Britannica, CD-ROM, 2003) หลังจากนั้นเพียง 5 ปี โทรศัพท์ก็ถูกนำเข้ามาใช้ในประเทศไทย โดยเจ้ากรมกลาโหมนำ เครื่องโทรศัพท์มาติดตั้งที่กรุงเทพฯ และปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการที่ละ 1 เครื่อง เพื่อแจ้งข่าว เรือเข้า-ออก ต่อมาในปี พ.ศ. 2429 กรมไปรษณีย์ โทรเลขได้รับโอนกิจการโทรศัพท์จากกระทรวง กลาโหมมาดำเนินการและขยายกิจการออกไป

ต่อมาในปี พ.ศ. 2497 พล.อ.อ. พิน รัตนภาสาศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ในขณะนั้น ได้เสนอให้มืองค์การอิสระเพื่อดำเนินการกิจการโทรศัพท์โดยเฉพาะ รัฐบาลจึงได้นำ พ.ร.บ. องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2497 เสนอเข้าที่ประชุมของรัฐบาล และได้มี พระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศตั้งองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย (ทศท.) ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2497 (องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย, 2542, น. 16)

ระหว่างปี พ.ศ. 2515-2525 องค์การโทรศัพท์ มีโครงการพัฒนากิจการโทรศัพท์ จำนวน 2 โครงการ ซึ่งต้องใช้งบประมาณดำเนินการประมาณ 6,000 กว่าล้านบาท ดังนี้คือ

1) โครงการพัฒนาเศรษฐกิจของ ทศท. พ.ศ. 2515-2523 โครงการนี้จะติดตั้งและ ขยายหมายเลขโทรศัพท์ในเขตนครหลวงและใกล้เคียง จำนวน 139,100 หมายเลข กิจการโทรศัพท์ ภูมิภาคก็จะยกเลิกชุมสายแบบใช้พนักงานต่อมาเป็นระบบอัตโนมัติทั้งหมด รวมทั้งติดตั้งวงจร โทรศัพท์ทางไกลเชื่อมโยงชุมสายทั่วประเทศ

2) โครงการขยายบริการโทรศัพท์เพื่อขจัดความขาดแคลนเฉพาะหน้า พ.ศ. 2523-2525 โครงการนี้จะติดตั้งชุมสายเคลื่อนที่ 15 ชุมสาย และเพิ่มหมายเลขอีกจำนวน 13,000 เลขหมาย (องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย, 2542, น. 52-54)

โครงการพัฒนากิจการโทรศัพท์ดังกล่าว เป็นสาเหตุส่วนหนึ่ง ที่ทำให้ ส.ส. ฝ่ายค้าน นำมาเป็นข้อกล่าวหาในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้

2) ข้อกล่าวหา

ส.ส. ฝ่ายค้าน ผู้เกริ่นนำข้อกล่าวหาในประเด็นนี้คือ นายสมักร สุนทรเวช ซึ่งกล่าวว่า พล.อ. เกียติศักดิ์ ชมะนันท์ สนับสนุนให้บริษัท ไอ ที ทีฯ เข้ามาทำบันทึกความเข้าใจกับกระทรวงคมนาคม แต่ในสัญญาบันทึกความเข้าใจนั้น กระทรวงคมนาคมจะเลือกใช้โทรศัพท์ในระบบอนาล็อก (analog) ซึ่งไม่ทันสมัย แทนที่จะเลือกระบบดิจิตอล (digital) ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่ป้องกันผลประโยชน์ของบ้านเมือง ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

มาทำสัญญาบันทึกความเข้าใจกันไว้ ท่านรัฐมนตรีคนเก่าท่านก็ต้อนรับ ท่านก็พยายามป้องกันผลประโยชน์ของบ้านเมือง แล้วสิ่งที่บริษัท ไอ.ที.ที. เอาเข้ามาทำนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ทันสมัย ... คือระบบที่เขาเรียกว่าแอนะล็อก (Analog) ในเวลาที่โทรศัพท์ทันสมัยในโลกนี้เขาใช้ระบบดิจิตอล (Digital) (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 242)

ต่อจากนั้นมา ในวันเดียวกันนี้ เมื่อถึงคราวที่นายมนตรี พงษ์พานิช ส.ส. จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รับอนุญาตให้อภิปราย นายมนตรี พงษ์พานิช ได้อภิปรายสนับสนุนคำอภิปรายของนายสมักร สุนทรเวสดังกล่าว โดยมีคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

ท่านได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ หรือแหล่งข่าวการประชุมกรรมการบริหารชุดใหม่ ท่านบอกว่า ดิจิตอลไม่น่าจะใช้อีกแล้วในเมืองไทย ... แต่ท่านไปให้สัมภาษณ์ กระผมไม่ทราบ เพราะเหตุใดจึงไปให้สัมภาษณ์อย่างนั้นว่าระบบนี้ไม่ได้เสียแล้ว (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 320)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมไม่ป้องกันผลประโยชน์ของบ้านเมือง” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายสมพร บุญยคุปต์ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายสมพร บุญยคุปต์ไม่ป้องกันผลประโยชน์ของบ้านเมือง

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: นายสมพร บุญยคุปต์เลือกโทรศัพท์ระบบอนาล็อก (analog) ในการขยายกิจการโทรศัพท์ โดยให้สัมภาษณ์ผ่านหนังสือพิมพ์

ผลการวิเคราะห์ ข้อมุลว่าหาที่ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม นายสมพร บุญยุคุปต์ไม่ป้องกันผลประโยชน์ของบ้านเมือง” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของ ข้อมุลว่าหา หรือข้อมุลว่าหานี้ อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะการที่รัฐมนตรีไม่รักษาผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติก็แสดงให้เห็นว่า รัฐมนตรีคนนั้นๆ มีความบกพร่องกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ซึ่งก็ส่งผลให้ขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ไปด้วย

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองที่ว่า “นายสมพร บุญยุคุปต์ เลือกโทรศัพท์ระบบอนาล็อก (analog) ในการขยายกิจการโทรศัพท์โดยให้สัมภาษณ์ผ่าน หนังสือพิมพ์” ว่าผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่?

ผลการศึกษาพบว่า หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองดังกล่าว ผ่านเกณฑ์การวัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน แต่ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลข้อที่ 5 ที่ว่า “หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ” ในกรณีนี้ นายสมพร บุญยุคุปต์ ผู้ถูกกล่าวหาเองไม่ยอมรับ และได้อภิปรายโต้ตอบข้อมุลว่าหาอย่างสมเหตุสมผลดังจะได้กล่าวต่อไป ดังนั้น ข้อมุลว่าหา ซึ่งดูเหมือนว่า ผ่าน เกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ข้อที่ 1 ไปแล้ว กลับ ไม่ผ่าน เกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ดังกล่าว ส.ส. ฝ่ายค้านผู้กล่าวหาในประเด็นนี้ จึง อภิปรายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน โดยผู้วิจัยมีรายละเอียด ประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

ข้อโต้ตอบหลักฐานสนับสนุนที่ว่า “นายสมพร บุญยุคุปต์เลือกโทรศัพท์ระบบอนาล็อก (analog) ในการขยายกิจการโทรศัพท์ โดยให้สัมภาษณ์ผ่านหนังสือพิมพ์” นายสมพร บุญยุคุปต์ได้โต้ตอบข้อมุลว่าหาว่าหนังสือพิมพ์ลงข่าวผิดพลาด เพราะ นายสมพร บุญยุคุปต์ให้สัมภาษณ์ว่า “เราคงไม่เลือกใช้ระบบครอสบาร์ (Cross bar) ที่ใช้มาแต่เดิม” แต่หนังสือพิมพ์ไปลงข่าวผิดพลาด ว่า นายสมพร บุญยุคุปต์จะเลือกใช้ระบบระบบครอสบาร์ (cross bar) ทั้งๆ ที่มีมติคณะรัฐมนตรีว่า ให้เลือกใช้ระบบดิจิตอล (digital System) ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของนายสมพร บุญยุคุปต์เกี่ยวกับประเด็นนี้ ดังนี้

เรื่องต่อไป ที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงอีกก็คือ ได้กล่าวว่า กระผมได้ให้สัมภาษณ์ หนังสือพิมพ์ไปว่า ระบบสมัยใหม่สุด ที่เราเรียกกันเป็นภาษาอังกฤษว่า ดิจิตอลซิสเต็ม (Digital System) นั้น ไม่ใช่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมให้สัมภาษณ์ไปว่า เราจะใช้ครอสบาร์ (Cross bar) ซึ่งเป็นระบบที่เราใช้อยู่มาตั้งแต่เริ่มต้นมีโทรศัพท์ในประเทศไทย อันนี้ก็ช่วยไม่ได้ครับ เพราะหนังสือพิมพ์

ก็อาจจะไปลงเช่นนั้น ... เพราะว่า มีมติของคณะรัฐมนตรี ได้ลงไปเป็นที่
สิ้นสุดเด็ดขาดแล้ว ว่า ระบบของการขยายกิจการโทรศัพท์นั้น ให้ใช้ระบบ
ดิจิทัล (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 346)

โดยสรุปแล้ว การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านไปเชื่อว่าที่ผิดพลาดของหนังสือพิมพ์ จึงทำให้
หลักฐานสนับสนุนนี้ ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลข้อที่ 6 อีกด้วย เพราะ
เป็นเหตุผลวิบัติ (fallacy) ประเภทการสรุปจากข้อมูล ซึ่งไม่เป็นตัวแทนที่ถูกต้อง
(unrepresentative generalization) เมื่อหลักฐานสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ผ่านเกณฑ์
การใช้เหตุผลที่ดี จึงทำให้ข้อกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์การการวัดความรับผิดชอบ ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน
ข้อที่ 1 ไปด้วย

4) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)
ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 หรือมีความ
ขัดแย้งซึ่งกันและกันของข้อกล่าวหากับหลักฐานสนับสนุน หรือระหว่างหลักฐานสนับสนุนด้วยกัน

การวิเคราะห์ข้อกล่าวหาในหัวข้อนี้ ก็มีหลักการเช่นเดียวกับข้อกล่าวหาในข้อ 3) ที่
ผ่านมา กล่าวคือ เมื่อพิจารณาเฉพาะข้อกล่าวหาแล้ว ดูเหมือนว่าข้อกล่าวหานั้น ผ่านเกณฑ์วัด
ความรับผิดชอบ ของฝ่ายค้านข้อที่ 1 หรือข้อกล่าวหานั้นอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการ
ตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลแล้ว และเมื่อวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุน ก็พบว่า
ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1

ขั้นตอนต่อไป ก็จะวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนว่า ขัดแย้งซึ่งกันและกันหรือขัดแย้ง
กับข้อกล่าวหาหรือไม่? โดยไม่ต้องพิจารณาว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 เพราะเกณฑ์
การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 และข้อที่ 3 นั้น พัฒนามาจากหลักของตรรกวิทยาข้อเดียวกันคือ “ข้ออ้าง
(premise) ต้องเป็นข้อเท็จจริง (fact)”

ผลการศึกษาพบว่า คำอธิบายของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการอธิบายทั่วไปๆ ครั้งนี้ไม่มี
มีข้อกล่าวหาในรูปแบบนี้

10.5.1.1.2 ข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ
(accountability) ของคณะรัฐบาล

การที่ข้อกล่าวหาอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)
ของคณะรัฐบาล ก็หมายความว่า ทั้งข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุน ผ่านเกณฑ์วัดความ
รับผิดชอบคำอธิบายของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 กล่าวคือ ข้อกล่าวหาผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่อง
ของข้อกล่าวหา ส่วนหลักฐานสนับสนุนผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี การที่ข้อกล่าวหาอยู่ในขอบเขต

ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล ก็แสดงให้เห็นได้อีกอย่างหนึ่งว่า ในการกล่าวนั้นๆ ส.ส. ฝ่ายค้านมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

ผลการศึกษาพบว่าข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล มีตัวอย่างดังนี้คือ

ตัวอย่างที่ 1 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม นายประสิทธิ์ ณรงค์เดชไม่รักษาผลประโยชน์ของประเทศในการประมูลให้เข้าโรงงานสุราบางยี่ขัน

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

โรงงานสุราบางยี่ขันมีมาตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ธนิกา นามากุล (2522, น. 18-19) กล่าวว่า เมื่อรัฐบาลจัดตั้งกรมสรรพสามิตในปี พ.ศ. 2474 โรงงานสุราบางยี่ขันก็โอนมาอยู่กับกรมสรรพสามิต เมื่อรัฐบาลจัดตั้งกระทรวงอุตสาหกรรมในปี พ.ศ. 2485 โรงงานสุราบางยี่ขันก็โอนมาอยู่กับกระทรวงอุตสาหกรรม โรงงานสุราบางยี่ขันนี้ รัฐบาลให้บริษัทสุรามหาคุณ จำกัดเช่าเพื่อผลิตและจำหน่ายสุรามาถึง 20 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502-2522 โดยผลิตสุราจำหน่าย 3 ประเภท ดังนี้คือ

1) สุราปรุงพิเศษ เช่น แม่โขง กวางทอง เป็นต้น

2) สุราขาว

3) สุราผสม เช่น สุราเชียงซุน สุราเป๊าะโป้ว สุรากษัย และสุราพญาค่าง เป็นต้น

กิจการของโรงงานสุราบางยี่ขันมีพนักงานประมาณ 3,000 คน สามารถให้ผลกำไรสุทธิก่อนเสียภาษีเงินได้เป็นอันดับ 6 ใน 100 บริษัทผู้ผลิตรายใหญ่ที่สุดในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2520 (คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520, น. 98) เนื่องจากสัญญาเช่าโรงงานสุราบางยี่ขันที่จะหมดอายุสัมปทานในเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2522 รัฐบาลของ พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์มีมติไม่ต่อสัญญาให้ผู้เช่ารายเดิม แต่เปิดให้มีการประมูลใหม่โดยมีระยะสัญญาเช่า 15 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523-2537 การประมูลสัญญาเช่าโรงงานสุราบางยี่ขันดังกล่าว เป็นสาเหตุให้ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาเป็นข้อกล่าวหาประเด็นหนึ่งของการอภิปรายทั่วไปในครั้งนี้

2) ข้อกล่าวหา

ผู้กล่าวหาในประเด็นนี้ มีอย่างน้อย 4 คน คือ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายสมควร สุนทรเวช นายโกศล ไกรฤกษ์ และนายสุรพันธ์ ชินวัตร

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชได้เกริ่นนำไว้ เมื่อวันแรกของการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ว่า ในการประมูลสุราบางยี่ขันครั้งนี้นั้น นายกรัฐมนตรีไปเป็นประธานในการเปิดซองเอง ซึ่งเป็นเรื่องที่

ผิดปกติ ต่อมาในวันเดียวกันนี้ นายสมัคร สุนทรเวช ก็ตั้งข้อกล่าวหาเกี่ยวกับการประมูลโรงงานสุราบางยี่ขัน โดยมีเนื้อความเดียวกันกับที่ยกตัวอย่างด้านล่าง ในวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2522 นายโกศล ไกรฤกษ์ก็ได้ตั้งข้อกล่าวหาเกี่ยวกับการประมูลโรงงานสุราบางยี่ขัน ในเรื่องละเอียดปลีกย่อย กล่าวคือ นายโกศล ไกรฤกษ์ไปเน้นเรื่องราวได้ต่อवाद ซึ่งบริษัทฯ ผู้ประมูลได้สัญญาว่า จะผลิตปีละ 80 ล้านขวด แต่คณะกรรมการของกระทรวงอุตสาหกรรมลดลงให้เหลือผลิตปีละ 60 ล้านขวด ซึ่งจะทำให้รัฐเสียรายได้ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 119-122) หลังจากนั้นนายโกศล ไกรฤกษ์ก็อภิปรายจบแล้ว การอภิปรายทั่วไปหยุดเป็นเวลา 2 วัน เนื่องจากเป็นวันเสาร์-อาทิตย์ เมื่อเปิดมาในวันจันทร์ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของการอภิปรายทั่วไป นายสมัคร สุนทรเวช ได้กล่าวหาซ้ำข้อความเมื่ออภิปรายไว้วันแรกอีกครั้งหนึ่ง ดังนี้

ท่านไม่ได้ห้วงผลประโยชน์ของบ้านเมืองว่า ทำตามที่ตกลงกันใหม่แล้ว เพื่อผลประโยชน์แห่งรัฐ อย่างน้อยที่สุด ตัวเลขจะต้องเกินกว่า 89,000 ล้านบาท ถึงจะเป็นธรรมกับบริษัทที่สองที่เขาไม่ได้รับการพิจารณา เมื่อตัวเลขเอามาหักกันด้วยเงินแสนล้านบาทได้สิทธิไป เมื่อทำการปรับปรุงจะต้องวิ่งอยู่ระหว่างแสนล้านบาทและไม่ต่ำกว่า 89,000 ล้านบาท แต่นี่วิ่งลงมาถึง 40,214 ล้านบาท แล้วคนที่เขาเสนอไว้ 89,000 ล้านบาท เขาพร้อมให้หลักประกันรัฐบาลปีละ 3,000 ล้านบาท บริษัทที่ให้แค่ 40,000 ล้านบาท ไม่มีหลักประกันให้ รัฐบาลบอกว่า อย่าไปเอาเขาเลย (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 151)

ต่อมานายสุรพันธ์ ชินวัตร ส.ส. จังหวัดเชียงใหม่ พรรคชาติไทยได้ใช้ส่วนการแจ้งหัวเรื่อง มาย้ำข้อกล่าวหาในประเด็นการประมูลโรงงานสุราบางยี่ขันอีกครั้งหนึ่งว่า

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมนี้ ขาดสามัญสำนึก และมีเจตนาไม่บริสุทธิ์ในการที่เจตนาไม่บริสุทธิ์นั้น จะอ้างจากหนังสือซึ่งผลงานการประมูลสุราแม่โขง ในวันที่ 16 กรกฎาคม ซึ่งมีเจตนาที่จะไม่ให้บริษัทหนึ่ง ซึ่งให้ผลประโยชน์แก่รัฐบาล 45.56 เปอร์เซ็นต์ไม่ได้ แล้วจะให้บริษัทหนึ่งซึ่งมีผลประโยชน์ให้รัฐบาลเพียง 13 เปอร์เซ็นต์เศษนั้นได้ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 240)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม นายประสิทธิ์ ณรงค์เดชไม่รักษาผลประโยชน์ของประเทศในการประมูลให้เข้าโรงงานสุราบางยี่ขัน” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายประสิทธิ์ ณรงค์เดชไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายประสิทธิ์ ณรงค์เดชไม่รักษาผลประโยชน์ของประเทศในการประมูลให้เข้าโรงงานสุราบางยี่ขัน

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: นายประสิทธิ์ ณรงค์เดชให้บริษัทที่เสนอค่าเช่าในราคาต่ำได้รับสัมปทานในการเข้าโรงงานสุราบางยี่ขัน

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม นายประสิทธิ์ ณรงค์เดชไม่รักษาผลประโยชน์ของประเทศในการประมูลให้เข้าโรงงานสุราบางยี่ขัน” ผู้วิจัยเห็นว่าผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้ อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ โรงงานสุราบางยี่ขันอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงคมนาคม ถ้ามีการประมูลการเข้าโรงงานแล้ว รัฐบาลได้รับผลประโยชน์ที่น้อยกว่าที่ควรจะเป็น รัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรมก็ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนที่ว่า “นายประสิทธิ์ ณรงค์เดชให้บริษัทที่เสนอค่าเช่าในราคาต่ำได้รับสัมปทานในการเข้าโรงงานสุราบางยี่ขัน” ว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือหลักฐานสนับสนุนขัดแย้งกับข้อกล่าวหาหรือไม่?

ผลการศึกษาพบว่า หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี โดยผู้วิจัยมีคำอธิบายโดยละเอียดดังนี้

ในการเปิดประมูลครั้งนี้ เป็นนโยบายของรัฐบาลชุดนี้ทั้งหมด เริ่มต้นตั้งแต่การไม่ต่อสัญญาเช่าเดิมของบริษัทสุรามหาคุณฯ เมื่อเปิดซองประมูล บริษัทสุรามหาคุณฯ ยื่นข้อเสนอให้รัฐบาลเป็นจำนวนเงิน 89,000 ล้านบาท และรับประกันขั้นต่ำว่าจะให้ค่าเช่าปีละ 3,000 ล้านบาท ตามสัญญาเช่าจำนวน 15 ปี ดังนั้น รัฐบาลจะได้รายได้จากการเช่าโรงงานสุราบางยี่ขันอย่างน้อย 45,000 ล้านบาท เพราะการค้าขายอาจจะเกิดการขาดทุนขึ้นได้ แต่ปรากฏว่า กระทรวงคมนาคม เลือกให้สัญญาเช่ากับบริษัทสุรามหาราชบุรีฯ ซึ่งมีข้อเสนอว่า จะให้ค่าเช่า 100,150 ล้านบาท โดยไม่ประกันราคาขั้นต่ำ แต่ในการตกลงกันในเบื้องต้นและมีการปรับเปลี่ยนสัญญาแล้ว ปรากฏว่า บริษัทสุรามหาราชบุรีฯ จะให้ค่าเช่าเพียง 40,214 ล้านบาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่น้อยกว่าอัตราขั้นต่ำที่บริษัทสุรามหาคุณฯ จะจ่ายให้แก่รัฐเสียอีก เห็นได้ว่า หลักฐานสนับสนุนนั้นเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาและยอมรับได้

อนึ่ง ในการโต้ตอบข้อกล่าวหาดังกล่าวนายประสิทธิ์ ณรงค์เดชได้อภิปรายโต้ตอบไว้ดังนี้

เหตุผลของคณะรัฐมนตรีที่ให้ผู้ประมุขนี้ เป็นผู้ได้ก็เห็นชัดอยู่แล้วนะครับว่า เมื่อเรากำหนดว่า ใครจะให้ผลประโยชน์แก่รัฐมากที่สุด เราก็ควรจะให้บุคคลนั้นได้ไป แล้วก็เชื่อว่าบุคคลนั้น บริษัทนั้นจะให้ผลประโยชน์แก่รัฐมากที่สุด ถ้าเขาทำไม่ได้ ให้ไม่ได้ ก็เป็นเรื่องที่ทางรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบก็ต้องดำเนินการไปตามหน้าที่ของตนเองนะครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 172)

จะเห็นว่า นายประสิทธิ์ ณรงค์เดชไม่ได้ตอบข้อกล่าวหาแต่อย่างใด เพราะ ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการถามเหตุผลว่า ทำไมจำนวนเงินที่รัฐจะได้รับถึงต่ำกว่า 89,000 ล้านบาท การที่บริษัทสุรามหาราชบุรีฯ ประมูลเป็นจำนวนเงินเท่าไรนั้น ส.ส. ฝ่ายค้าน เข้าใจและรู้เรื่องเป็นอย่างดี แต่อยากจะรู้ว่า ในการต่อรองแก้ไขสัญญา ทำไมจำนวนเงินที่รัฐบาล จะได้รับจึงต่ำกว่าที่บริษัทสุรามหาคุณฯ เสนอไว้ คำอภิปรายโต้ตอบการกล่าวหาของนายประสิทธิ์ ณรงค์เดชในประเด็นนี้ จึงไม่มีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาแต่อย่างใด ซึ่งส่งผลให้นายประสิทธิ์ ณรงค์เดชขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ในการอภิปรายในประเด็นนี้

ตัวอย่างที่ 2 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม นายสมพร บุญยคุปต์ปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างไม่มีประสิทธิภาพและส่อเจตนาไม่สุจริต

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์⁸

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า องค์การโทรศัพท์ที่มีโครงการพัฒนากิจการโทรศัพท์จำนวน 2 โครงการซึ่งต้องใช้งบประมาณดำเนินการประมาณ 6,000 กว่าล้านบาท เมื่อรัฐบาลนี้เข้ามาบริหารประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการองค์การโทรศัพท์จำนวนหนึ่ง ซึ่ง ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาเป็นข้อกล่าวหาในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้นนี้

⁸ดูรายละเอียดในบริบทสถานการณ์ของหัวข้อ “(3) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล” ตัวอย่างที่ 2 “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม นายสมพร บุญยคุปต์ไม่ป้องกันผลประโยชน์ของบ้านเมือง”

2) ข้อกล่าวหา

ส.ส. ฝ่ายค้านผู้กล่าวหาในประเด็นนี้ คือ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยตั้งข้อกล่าวหา นายสมพร บุญยคุปต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมว่า ปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างไม่มีประสิทธิภาพและส่อเจตนาไม่สุจริต ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชมีหลักฐานสนับสนุน 2 ประการคือ ประการแรกนายสมพร บุญยคุปต์ ตั้งตัวเองเป็นประธานกรรมการขององค์การโทรศัพท์ฯ และ ประการที่สอง นายสมพร บุญยคุปต์ แต่งตั้งพ่อค้า ซึ่งเป็นนายหน้าบริษัทในเครือมิตรชัยเป็น กรรมการในองค์การโทรศัพท์ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

เช่น การแต่งตั้งตัวรัฐมนตรีเองเป็นประธานกรรมการขององค์การโทรศัพท์ฯ เท่านั้นก็ไม่ว่า แต่ท่านยังได้แต่งตั้งพ่อค้า ซึ่งเป็นนายหน้าบริษัทในเครือมิตรชัย ที่เป็นตัวแทนจำหน่ายอุปกรณ์โทรศัพท์รายใหญ่ให้แก่องค์การโทรศัพท์ฯ ในเมืองไทยให้เป็นกรรมการโทรศัพท์ มันก็สบายซีครับ ท่านประธานครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 213)

ในวันเดียวกัน เมื่อถึงคราวนายสมัคร สุนทรเวชอภิปราย นายสมัครก็ยกข้อกล่าวหาในประเด็นนี้อีกว่า

เวลานี้ พ่อค้าเข้าไปนั่งอยู่ในองค์การโทรศัพท์ฯ ทำไมจะต้องเปลี่ยนใหม่ล่ะครับ เพราะคณะกรรมการองค์การโทรศัพท์ฯ เก่าเขาไม่พอใจระบบที่ท่านนายกฯ ใช้สิทธิพลอยู่ในนั้น แล้วทางนี้แก้ไขอย่างไร ท่านรัฐมนตรีว่าการฯ เปลี่ยนคณะกรรมการใหม่ แล้วก็เลือกเอาผู้คนที่ตัวเองใส่เข้าไปไว้เพื่อให้งานที่กำลังทำอยู่ทางนี้ จะได้ดื้อนหมูเข้าแลกกันไปสะดวกหน่อย (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 243)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านประเด็นที่ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม นายสมพร บุญยคุปต์ปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างไม่มีประสิทธิภาพและส่อเจตนาไม่สุจริต” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายสมพร บุญยคุปต์ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายสมพร บุญยคุปต์ปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างไม่มีประสิทธิภาพและส่อเจตนาไม่สุจริต

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: นายสมพร บุญยุคุปต์ ตั้งตัวเองเป็นประธานกรรมการขององค์การโทรศัพท์ฯ

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: นายสมพร บุญยุคุปต์ แต่งตั้งพ่อค้าซึ่งเป็นนายหน้าบริษัทในเครือมิตซูบิเป็นกรรมการในองค์การโทรศัพท์

ผลการวิเคราะห์ ข้อมกล่าวหาที่ว่า “นายสมพร บุญยุคุปต์ ปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างไม่มีประสิทธิภาพและส่อเจตนาไม่สุจริต” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้ อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะข้อกล่าวหาดังกล่าวเป็นการปฏิบัติงานในหน้าที่ของนายสมพร บุญยุคุปต์ ที่ ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า มีข้อบกพร่องซึ่งจะส่งผลเสียหายให้แก่ผลประโยชน์ของประเทศชาติในกาลข้างหน้าได้

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองจำนวน 2 ข้อว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือหลักฐานสนับสนุนขัดแย้งกับข้อกล่าวหา หรือขัดแย้งกันเองหรือไม่?

ผลการศึกษาพบว่า หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองจำนวน 2 ข้อดังกล่าว นั้น ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีทั้ง 3 ข้อ กล่าวคือ มีความเกี่ยวเนื่องกับข้อกล่าวหา ยอมรับได้ และไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน เหตุผลที่ทำให้การที่หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหานี้ “ยอมรับได้” อย่างมีน้ำหนักมากก็คือ คำอธิบายของนายสมพร บุญยุคุปต์ โดยผู้วิจัยมีคำอธิบายโดยละเอียดดังนี้

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองจำนวน 2 ข้อดังกล่าว นายสมพร บุญยุคุปต์ ยอมรับว่าเป็น “ความจริง” โดยได้อธิบายที่เป็นการหาข้อแก้ตัว (finding the good reason) ไว้ว่า ตนเองอยากจะเข้าไปแก้ปัญหาในองค์การโทรศัพท์ เพราะเห็นว่า จะมีการขยายกิจการโทรศัพท์ในอนาคตอันใกล้นี้ โดยทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงแล้ว ไม่มีความต้องการที่จะเข้าไปเป็นประธานกรรมการฯ แต่เมื่อติดต่อให้ พล.ร.อ. อมร ศิริกายะ เพื่อให้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานกรรมการฯ พล.ร.อ. อมร ศิริกายะ ปฏิเสธตนจึงต้องเป็นประธานเอง โดยมีเจตนาอันบริสุทธิ์ ส่วนบุคคลที่เป็นพ่อค้านั้นเป็นบุคคลระดับผู้บริหารของบริษัทมิตซูบิจริง ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอธิบายบางส่วนดังนี้

จริง บุคคลผู้นั้นเคยเป็นผู้เกี่ยวข้องในบริษัทญี่ปุ่นบริษัทหนึ่ง แต่ทว่ากระผมตรวจได้สอบแล้วเขา เป็นบุคคลระดับบริหาร เป็น ไฮ เอ็กเซคิวติฟ (High executive) ของบริษัทญี่ปุ่นบริษัทนั้น และบริษัทนั้นก็มิใช่บริษัทที่ค้าขายในเรื่องของโทรศัพท์ แต่ทว่ามีครั้งหนึ่ง ซึ่งมีบริษัทค้าขายโทรศัพท์ของญี่ปุ่น

ได้มาขอให้บริษัทของเขานั้น ที่เขาทำงานอยู่นั้นเป็นตัวแทนให้ จึงกลายเป็นว่านายคนนี้เป็นผู้ค้าขายโทรศัพท์ ซึ่งความจริงเขาเป็นตำแหน่งผู้บริหารของบริษัทนั้นเท่านั้น (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 277)

จะเห็นว่า คำอภิปรายของนายสมพร บุญยคุปต์ดังกล่าว ยอมรับว่าข้อกล่าวหาเป็น “ความจริง” แต่คำอภิปรายของนายสมพร บุญยคุปต์ไม่มีเจตนาได้ตอบข้อกล่าวหาแต่อย่างใด จึงทำให้นายสมพร บุญยคุปต์อภิปรายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) อีกด้วย ซึ่งผู้วิจยจะกล่าวถึงโดยละเอียดในหัวข้อที่เกี่ยวข้องข้างหน้า

โดยสรุป คำอภิปรายที่เป็นข้อกล่าวหาในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ บางส่วนได้พัฒนาจากการซักถามมาเป็นการกล่าวหาโดยสมบูรณ์แบบแล้ว กล่าวคือ มีข้อกล่าวหาและมีหลักฐานสนับสนุน แต่ก็ยังมีข้อกล่าวหาบางส่วน ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของช่วงการเปลี่ยนผ่าน (transitional) จากการซักถามมาเป็นการกล่าวหา ซึ่งข้อกล่าวหาในลักษณะนี้ มักจะเป็นข้อกล่าวหาขั้นเดียว ไม่มีหลักฐานสนับสนุนประกอบ ซึ่งทำให้มีลักษณะคล้ายการโจมตีฝ่ายตรงข้ามอีกด้วย

10.5.1.2 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผลของคณะรัฐบาล การที่จะ “รู้” และ “เข้าใจ” เกี่ยวกับความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของคณะรัฐบาลนั้น ก่อนอื่นผู้วิจยจะแบ่งประเภทของข้อโต้ตอบการกล่าวหาออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้คือ

- 1) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ ไม่มี เจตนาได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน
- 2) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ มี เจตนาได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

การได้ตอบข้อกล่าวหาของฝ่ายรัฐบาล หมายถึง การที่คณะรัฐมนตรีหรืออภิปรายโต้ตอบหรือหักล้างไปที่หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหา ซึ่งในกรณีนี้ หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่จำเป็นจะต้องหักล้างหลักฐานสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านให้ตกไป เพราะ “ความจริง” ของทั้ง 2 ฝ่ายนั้น อาจจะยอมรับได้ทั้งคู่ ในการวิเคราะห์ว่า ฝ่ายรัฐบาลมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่ จะพิจารณาเพียงแต่ว่า หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาดังกล่าว ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? เท่านั้น

การที่ผู้วิจยแบ่งประเภทของข้อโต้ตอบการกล่าวหาออกเป็นข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ ไม่มี กับ มี เจตนาได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น เนื่องจากผู้วิจยเห็นว่า ถ้าคณะรัฐมนตรีหรืออภิปรายโดย ไม่มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่งไม่ว่าจะเกิดขึ้นด้วยสาเหตุใดๆ ก็ตาม ก็แสดงว่ารัฐมนตรีผู้อภิปรายในประเด็นนั้น ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้คณะรัฐมนตรีจะอภิปรายโดย มีเจตนา ได้ตอบ

ข้อกล่าวหาที่ไม่ได้หมายความว่า รัฐมนตรีคนนั้นๆ มีความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) ในคำอภิปรายของตน เพราะคำอภิปรายที่ มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหา สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทดังนี้คือ

1) คณะรัฐมนตรี ไม่มีเจตนา ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง”

2) คณะรัฐมนตรี มีเจตนา ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง”

ในกรณีที่ คณะรัฐมนตรีอภิปรายได้ตอบข้อกล่าวหาโดย ไม่มีเจตนา ปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า คณะรัฐมนตรีมีเจตนาที่จะให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็น “ความจริง” แก่สาธารณชน ก็แสดงให้เห็นว่า คณะรัฐมนตรีมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ในกรณีที่ คณะรัฐมนตรีอภิปรายได้ตอบข้อกล่าวหาโดย มีเจตนา ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า คณะรัฐมนตรีมีเจตนาที่จะให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็น “ความไม่จริง” แก่สาธารณชน ผู้วิจัยจะตัดสินว่า คณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายในประเด็นนั้นๆ ขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

อย่างไรก็ดี งานวิจัยนี้ไม่ได้ศึกษาการปฏิบัติงาน “จริง” ของคณะรัฐบาล แต่ศึกษาการปฏิบัติงานนั้นๆ “ผ่าน” คำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป ในการวิเคราะห์ว่า คณะรัฐมนตรีมี หรือ ไม่มี เจตนาที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” หรือไม่ อย่างไร? จะต้องศึกษาจากความจริงทางตรรกวิทยาหรือการใช้เหตุผลของคำอภิปราย ดังนั้น ถ้าการใช้เหตุผลของการโต้ตอบข้อกล่าวหา นั้น เป็นการใช้เหตุผลที่ดีหรือสมเหตุสมผล ผู้วิจัยก็จะถือว่า คณะรัฐมนตรี มี ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าการใช้เหตุผลของการโต้ตอบข้อกล่าวหา นั้นเป็นการใช้เหตุผลที่ไม่ดีหรือไม่สมเหตุสมผล ผู้วิจัยก็จะถือว่า คณะรัฐมนตรี ขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 2 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

10.5.1.2.1 ข้อโต้ตอบการกล่าวหา ที่ ขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

10.5.1.2.2 ข้อโต้ตอบการกล่าวหา ที่มี ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

10.5.1.2.1 ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรี ที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) มี 3 ลักษณะใหญ่ๆ ดังนี้คือ

ประการแรก คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีไม่กล่าวถึงข้อกล่าวหาแต่อย่างใด ทำราวกับว่า ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้อภิปรายในประเด็นนั้นๆ

ประการที่สอง คำอธิบายของคณะรัฐมนตรีนั้นๆ ดูราวกับว่า จะได้อธิบายข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านแล้ว แต่เมื่อพิจารณาด้วยทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวข้องแล้ว ไม่พบว่า มีความเกี่ยวเนื่องหรือมีความตรงกันกับข้อกล่าวหาแต่อย่างใด

ประการที่สาม ข้อได้ตอบการกล่าวหาว่านั้น ดูเหมือนว่า จะมีความเกี่ยวเนื่องหรือมีความตรงกันกับข้อกล่าวหาแล้ว แต่เมื่อพิจารณาหลักฐานสนับสนุนด้วยเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีทั้ง 3 ข้อแล้ว ปรากฏว่าหลักฐานสนับสนุนนั้นๆ ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี จึงทำให้ข้อได้ตอบการกล่าวหาไม่เกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

จากผลการศึกษาดังกล่าว ข้อได้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) จึงมี 5 ประการ ดังนี้คือ

- [1] การไม่ได้ตอบข้อกล่าวหา
- [2] ข้อได้ตอบการกล่าวหาไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา
- [3] หลักฐานสนับสนุนของข้อได้ตอบการกล่าวหา ไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน หรือไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี ข้อที่ 1
- [4] หลักฐานสนับสนุนของข้อได้ตอบการกล่าวหา ไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล หรือไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี ข้อที่ 2
- [5] หลักฐานสนับสนุนของข้อได้ตอบการกล่าวหาขัดแย้งซึ่งกันและกัน หรือไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3

ข้อได้ตอบการกล่าวหาตามข้อ [1] กับ [2] นั้น คณะรัฐมนตรี ไม่มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหา ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน จึงเป็นการอธิบายอย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) อย่างแจ้งชัด ส่วนข้อได้ตอบการกล่าวหาตามข้อ [3], [4] และ [5] นั้น คณะรัฐมนตรี มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหา แต่เป็น เจตนา ที่ต้องการปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” หรือเป็น เจตนา ที่จะให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็น “ความไม่จริง” แก่สาธารณชน การใช้เหตุผลจึงไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี ดังนั้น คำอธิบายในลักษณะนี้ จึงเป็นการอธิบายอย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) เช่นเดียวกับการอธิบายตามข้อ [1] กับ [2]

เพื่อให้ผลการศึกษาคำอธิบายของคณะรัฐมนตรีในหัวข้อนี้ สอดคล้องและเปรียบเทียบกันกับข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน และเพื่อให้เปรียบเทียบกับผลการศึกษาของการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ได้ ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 5 หัวข้อย่อยดังนี้คือ

- 1) การไม่ได้ตอบข้อกล่าวหา
- 2) ข้อได้ตอบการกล่าวหาที่ไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

3) หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหา ไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

4) หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหา ไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

5) หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาขัดแย้งซึ่งกันและกัน

1) การไม่ได้ตอบข้อกล่าวหา

การผลักดันอภิปรายของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ มีลักษณะคล้ายการสนทนาหรือการถาม-การตอบ กล่าวคือ เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านตั้งข้อซักถามหรือตั้งข้อกล่าวหาไปแล้ว คณะรัฐมนตรีก็ต้องลุกขึ้นมาตอบชี้แจงหรือโต้ตอบข้อกล่าวหาในทันที ที่กล่าวว่าในทันทีนั้น หมายถึงว่า ส.ส. ฝ่ายค้านทั้ง 4 พรรคอภิปรายจบแล้ว คณะรัฐมนตรีผู้ถูกกล่าวหา ก็ลุกขึ้นมาตอบเสียครั้งหนึ่ง ดังนั้น โอกาสที่จะเลือกไม่ได้ตอบข้อกล่าวหาในประเด็นใดประเด็นหนึ่งจึงเป็นไปได้ค่อนข้างยาก เพราะถ้าไม่ได้ตอบข้อกล่าวหาประเด็นดังกล่าวของ ส.ส. ฝ่ายค้านคนนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านคนต่อไป ก็อาจจะนำข้อกล่าวหาอันนั้นมาเป็นข้อซักถามหรือข้อกล่าวหาอีกก็ได้

แต่อย่างไรก็ดี ในกล่าวนาครั้งหนึ่งๆ มีข้อกล่าวหาหลายข้อหลายระดับ ซึ่งก็ทำให้หลักฐานสนับสนุนก็มีหลายระดับไปด้วย ดังนั้น โอกาสที่คณะรัฐมนตรี จะเลือกไม่ได้ตอบข้อกล่าวหาบางประการโดยจงใจ หรือไม่จงใจ หรือลืมนตอบไป ก็มีโอกาสเป็นไปได้ ดังเช่น คำอภิปรายของนายอภ วะสุรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ตอนหนึ่งว่า “สิ่งที่ทางท่านสมาชิกผู้มีเกียรติแห่งพรรคชาติไทย เมื่อวานนี้บอกว่า กระผมพูดแต่เพียงของปลีกย่อย ที่ถามมานี้ไม่ได้ตอบ ซึ่งกระผมก็ขอรับว่ากระผมลืมนตอบไป” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 191)

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีที่ไม่ได้ตอบข้อกล่าวหาดังนี้

ตัวอย่าง นายกรัฐมนตรี พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ปิดหูปิดตาประชาชนโดยไม่ให้ถ่ายทอดเสียงการประชุมออกทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์

การนำเสนอผลการศึกษาในหัวข้อนี้ ในบางตัวอย่างจำเป็นจะต้องอธิบายถึงบริบทของสถานการณ์ (situation context) เพื่อให้เข้าใจการวิเคราะห์ได้ง่ายและสะดวกขึ้น แต่ในบางข้อกล่าวหา ก็มีความชัดเจนในตัวเอง จึงไม่จำเป็นต้องมีคำอธิบายจากบริบทสถานการณ์ แต่อย่างไรก็ดี เพื่อให้การนำเสนอตัวอย่างเป็นในรูปแบบเดียวกัน ในแต่ละตัวอย่างจะมีหัวข้อย่อย 4 หัวข้อ ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

เป็นที่ยอมรับกันในวงวิชาการว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 ของประเทศนั้น สภานิติบัญญัติได้ร่างขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อให้บุคคลในคณะปฏิวัติ มีโอกาสที่จะสืบทอดตำแหน่งต่อไปอีก ดังนั้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้ แทนที่จะจำกัดอำนาจของรัฐหรือตัวแทนของรัฐ เช่น วุฒิสมาชิก เป็นต้น กลับไปจำกัดอำนาจของประชาชน หรือตัวแทนของประชาชน คือ ส.ส. ฉายาของรัฐธรรมนูญที่ว่า “รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยครึ่งใบ” จึงเป็นสมญานามที่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง

หลักฐานของการมีประชาธิปไตยเพียงครึ่งเดียว ก็ปรากฏอยู่ในมติของคณะรัฐมนตรีที่ประกาศ ณ วันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2522 ที่ว่า “มิให้มีการถ่ายทอดเสียงการประชุมสภา” โดยมีเหตุผลประกอบว่า เนื่องจากการถ่ายทอดเสียงดังกล่าว ยังไม่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (“มิให้ถ่ายทอดเสียงการประชุมสภา,” ซีดี-รวม, 2522) ความพยายามที่จะไม่ให้ประชาชนรับรู้เกี่ยวกับกิจการบ้านเมืองดังกล่าวของคณะรัฐบาล จึงทำให้ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาตั้งเป็นข้อกล่าวหาประเด็นหนึ่งในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้

2) ข้อกล่าวหา

ผู้ที่อภิปรายถึงประเด็นนี้ เป็นคนแรกคือ พ.อ. ถนัด คอมันตร์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ แต่เนื่องจากพรรคประชาธิปัตย์ไม่ได้ร่วมลงลายมือชื่อในการยื่นญัตติฯ ด้วย คำอภิปรายของ พ.อ. ถนัด คอมันตร์ จึงเป็นไปในลักษณะตึงให้ข้อคิดเห็นดังนี้ “ถ้าหากว่าเปิดให้มีการถ่ายทอดการอภิปรายแล้วละก็ ประชาชนก็คงจะได้ทราบเรื่องราวข้อมูลและเหตุการณ์ต่างๆ อีกหลายอย่าง ซึ่งอาจจะไม่เป็นที่สบบารมณย์ของทางฝ่ายรัฐบาลก็ได้” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 262)

ผู้อภิปรายคนต่อมา ซึ่งนำประเด็นนี้มาเป็นข้อกล่าวหา ก็คือ นายโกศล ไกรฤกษ์ ส.ส. จังหวัดพิษณุโลก พรรคกิจสังคม โดยนายโกศล ไกรฤกษ์ กล่าวหานายกรัฐมนตรีว่า ปิดหูปิดตาประชาชน ผู้วิจัขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

กราบเรียนไว้ ให้ท่านนายกรัฐมนตรีทราบด้วยว่า เราดำทำนมากมาย เราบอกเราอยากรู้ว่า ผลเสียหายต่อประเทศชาติ ผู้แทนราษฎรที่เลือกไปและที่จะมาชักฟอกรัฐบาลอย่างนี้ เราอยากรู้ ท่านไม่ได้ถ่ายทอด อันนี้แหละครับ เป็นการปิดหูปิดตาประชาชน (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 388)

เมื่อการอภิปรายสิ้นสุดลงแล้ว กล่าวคือ เมื่อที่ประชุมลงมติให้สิ้นสุดการอภิปราย ประธานรัฐสภาได้ทำความเข้าใจกับที่ประชุมว่า จะให้หัวหน้าพรรคที่ลงรายชื่อยื่นญัตติฯ ทั้ง 3 พรรค อภิปรายสรุปก่อน หลังจากนั้น จึงเป็นการสรุปของนายกรัฐมนตรี เมื่อนายสมัคร สุนทรเวช ลูกขึ้นมาสรุปคำอภิปรายเป็นคนสุดท้ายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน นายสมัคร สุนทรเวช ได้โจมตีประเด็นนี้ อีกว่า

ท่านไม่ถ่ายทอดให้คนทั่วประเทศเขาฟัง แล้วท่านไปนิพนธ์ว่า พูดเหมือนลิเก กระผมโกรธเรื่องนี้ เล็กน้อยครับ แต่ไม่แะละครับคือ คนที่ทำลายล้างประชาธิปไตย ... กระผมขอยืนยันท่านทั้งหลายว่า เรื่องเล็กๆ น้อยๆ อย่างนี้คือ การทำลายประชาธิปไตย ไม่ถ่ายทอด หนังสือพิมพ์ก็ปิดกันสนุกไป เล่นกันสนุกไป ให้คนเขารู้สึกครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 297-298)

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

ปรากฏว่า ไม่มีคณะรัฐมนตรีคนใดได้ตอบข้อกล่าวหานี้ แม้กระทั่งตัวของ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์เอง กล่าวคือ เมื่อนายสมัคร สุนทรเวชอภิปรายจบแล้ว ก็ถึงคราวที่ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์จะเป็นผู้อภิปรายสรุป พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ได้ขออนุญาตต่อประธานรัฐสภาให้นายอาภรณ์ ศรีพิพัฒน์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อภิปรายก่อน เพื่อได้ตอบข้อกล่าวหาของ พล.ต. ประมาณ อติเรกสาร เรื่องการชุดน้ำบาดาลที่จังหวัดสุโขทัย ซึ่ง พล.ต. ประมาณ อติเรกสารอภิปรายไว้ตั้งแต่วันแรกของการอภิปรายทั่วไป แต่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไม่ได้ถูกยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ด้วย

หลังจาก นายอาภรณ์ ศรีพิพัฒน์ อภิปรายจบ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ก็อภิปรายสรุปแต่เพียงสั้นๆ โดย พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์เห็นว่าการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ “ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติได้อภิปรายให้ข้อคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง มีเหตุ มีผล สุภาพ ไม่ใช่วาจาสามหาว บริภาษผู้อื่นโดยไม่มีเหตุผล คำพูดทั้งหลายได้ตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 310) โดยที่ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ไม่กล่าวถึงเหตุผลว่า ทำไมจึงไม่อนุญาตให้มีการถ่ายทอดการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ทางสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์แม้แต่คำเดียว

4) ผลการวิเคราะห์

ในเมื่อคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีทำราวกับว่า ไม่มีข้อกล่าวหานี้ การอภิปรายในประเด็นนี้ของคณะรัฐมนตรีจึงเป็นการปฏิบัติงานอย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

2) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

การโต้ตอบข้อกล่าวหาในลักษณะนี้ คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีดูราวกับว่า ได้ตอบไปที่ข้อกล่าวหา หรือมีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา แต่เนื้อความของการอภิปรายนั้น เมื่อวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวโยงแล้ว ไม่พบว่ามีความตรงกันกับข้อกล่าวหาแต่อย่างใด ดังเช่น คำอภิปรายของ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม ที่ผู้วิจัยยกเป็นตัวอย่างไว้ในบทที่ 8 ที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม องค์กรที่ดี ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ข้อได้ตอบการกล่าวหาที่ไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาเพิ่มเติม ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายอบ วัชรรัตน์ เห็นแก่พ่อค้า
มากกว่าประชาชน

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

บริบทของสถานการณ์ในการกล่าวหาประเด็นนี้มี 2 ประการคือ นโยบายการควบคุมราคาสินค้ากับการขึ้นราคาปูนซีเมนต์

นโยบายการควบคุมราคาสินค้า

นโยบายการควบคุมราคาสินค้าเป็นนโยบายของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ซึ่งนำโดย พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียรให้เหตุผลของนโยบายการควบคุมราคาสินค้าไว้ว่า เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยจะพิจารณาควบคุมสินค้า ที่จำเป็นแก่การครองชีพของประชาชน สินค้าที่มีผู้ผลิตน้อยราย หรือสินค้าที่รัฐไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการแข่งขันโดยเสรี และสินค้าที่มีระบบการจำหน่ายในลักษณะผูกขาดตัดตอน (“ประกาศนโยบายควบคุมราคาสินค้า,” ซีดี-รวม, 2519) รัฐบาลหลังจากนั้นมาคือ รัฐบาลเกรียงศักดิ์ 1, 2 ก็ยังคงนโยบายการควบคุมราคาสินค้าไว้ แต่มีการปรับเปลี่ยนประเภทสินค้าไปบ้างตามปัจจัยค่าครองชีพของประชาชน

การขึ้นราคาปูนซีเมนต์

บริษัทผู้ผลิตปูนซีเมนต์ในประเทศขณะนั้น มีจำนวน 3 บริษัทคือ บริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด บริษัทปูนซีเมนต์นครหลวง จำกัด และบริษัทชลประทานซีเมนต์ จำกัด บริษัทผู้ผลิตปูนซีเมนต์ทั้ง 3 บริษัทดังกล่าว ได้มีความพยายามขอขึ้นราคาปูนซีเมนต์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 เนื่องจากมีผลประกอบการขาดทุนใน ปี พ.ศ. 2518 ผลการประกอบการที่ขาดทุน เฉพาะของ บริษัทปูนซีเมนต์ไทยฯ และบริษัทในเครือเมื่อปี พ.ศ. 2518 นั้น บริษัทปูนซีเมนต์ไทยฯ ขาดทุนสุทธิ 3.6 ล้านบาท และบริษัทในเครือฯ ขาดทุนสุทธิรวม 69.4 ล้านบาท (“ปูนซีเมนต์,” ซีดี-รวม, 2519ก)

ดังนั้นในปี พ.ศ. 2519 รัฐบาลจึงอนุญาตให้ขึ้นราคาปูนซีเมนต์หลายครั้ง เฉพาะในเดือนมีนาคม คณะกรรมการกลางป้องกันการค้ากำไรเกินควร ออกประกาศอนุญาตให้ราคาของปูนซีเมนต์ถุงๆ ละ 50 กิโลกรัม ขายได้สูงสุดดังนี้

ปูนซีเมนต์ผสมถุงละ 28.50 บาท

ปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ ชนิดธรรมดา ถุงละ 34 บาท

ปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ ชนิดแข็งเร็ว ถุงละ 36 บาท (“ปูนซีเมนต์,” ซีดี-รวม, 2519ข)

ต่อจากนั้นมา ในเดือนมิถุนายนปีเดียวกันนี้ รัฐบาลก็ยอมให้ปูนขึ้นราคาอีกตันละ 60 บาท ตามคำร้องของบริษัทผู้ผลิตปูนซีเมนต์ ที่อ้างว่ามีผลประกอบการขาดทุน (“อนุมติขึ้นราคาปูนซีเมนต์,” ซีดี-รวม, 2519)

อย่างไรก็ดี การขึ้นราคาปูนซีเมนต์ดังกล่าว น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บริษัทผู้ผลิตปูนซีเมนต์ต่างๆ มีกำไรเพิ่มขึ้น เพราะในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2522 บริษัทปูนซีเมนต์ไทยฯ แถลงว่าในปี พ.ศ. 2521 บริษัทฯ มีผลกำไรสุทธิ 338 ล้านบาท เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2520 ซึ่งมีผลกำไรสุทธิ 297 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2521 บริษัท ในเครือซีเมนต์ไทยมีผลกำไรสุทธิรวม 391 ล้านบาท เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2520 ซึ่งมีผลกำไรสุทธิรวม 317 ล้านบาท (“ปูนซีเมนต์,” ซีดี-รวม, 2522)

ในระยะ 4-5 เดือน ก่อนที่จะมีการอภิปรายทั่วไป ครั้นนี้ ก็มีข่าวว่า บริษัทผู้ผลิตปูนซีเมนต์ทั้ง 3 แห่งขอขึ้นราคาอีก ซึ่งนายอบ วะสุรัตน์ออกมาแถลงผ่านสื่อมวลชนว่า ข่าวดังกล่าวนั้นไม่เป็นความจริง และนายอบ วะสุรัตน์ก็ได้มอบหมายให้ กรรมการค้าภายในไปศึกษาต้นทุนการผลิต การนำเข้า ตลอดจนพิจารณาราคาขายว่า มีความเป็นธรรมแก่ผู้ใช้เพียงใด ถ้าพบว่าราคาต้นทุนการผลิตสูงจริงก็ให้ขึ้นราคาได้ เพื่อให้ปริมาณการผลิตและการนำเข้าเพียงพอต่อความต้องการใช้ภายในประเทศ (“ราคาปูนซีเมนต์,” ซีดี-รวม, 2522) แต่อย่างไรก็ดี ปูนซีเมนต์ก็ขึ้นราคาเพิ่มถุงละ 20 บาท พร้อมกับสินค้าอีก 3 ชนิดคือ เนื้อวัว เนื้อควาย และไม่ซีดไฟ เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2522 (“ขึ้นราคาสินค้า 4 ชนิด,” ซีดี-รวม, 2522)

2) ข้อกล่าวหา

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชได้เกริ่นนำการกล่าวหาในประเด็นนี้ไว้ เมื่อการอภิปรายวันแรกว่า ตั้งแต่รัฐบาลเกรียงศักดิ์ 2 เข้ารับตำแหน่งประมาณ 4 เดือน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ได้ประกาศขึ้นราคาสินค้าถึง 3 ครั้ง คือ ในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2522 ขึ้นราคาสินค้า 36 ชนิด ต่อมาในวันที่ 13 กรกฎาคม กับ 15 สิงหาคม ก็ขึ้นราคาครั้งที่ 2 และ 3 ตามลำดับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 218) ในประเด็นเดียวกันนี้ นายสมัคร สุนทรเวชอภิปรายไว้ตอนหนึ่งของส่วนที่เป็นการแจ้งหัวเรื่อง ในการอภิปรายวันเดียวกันนี้ว่า “ท่านไปเข้ากับพ่อค้าเสียเลย รู้แล้วรู้รอด รู้ลูทางกันดี”, “เข้าข้างพ่อค้าตะบัน ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 251, 253)

ผู้ที่กล่าวหาว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายอบ วะสุรัตน์ เห็นแก่พ่อค้า ปูนซีเมนต์มากกว่าประชาชน คือ นายชุมพล ศิลปอาชา ส.ส. จังหวัด สุพรรณบุรี พรรคชาติไทย โดยนายชุมพล ศิลปอาชา ได้ยกกรณีขึ้นราคาปูนซีเมนต์มาเป็นหลักฐานสนับสนุน นายชุมพล ศิลปอาชา กล่าวว่า ในสมัยรัฐบาลเกรียงศักดิ์ 2 นายอบ วะสุรัตน์ขึ้นราคาสินค้า เป็นจำนวน 38 ประเภท โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของประชาชน สินค้าบางชนิดผู้ประกอบการไม่มีคำร้องขอให้ขึ้นราคาด้วยซ้ำไป เฉพาะปูนซีเมนต์นั้น นายอบ วะสุรัตน์อนุญาตให้ขึ้นราคาปูนซีเมนต์ถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2522 และครั้งที่ 2 ในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2522 การขึ้นราคาปูนซีเมนต์ครั้งหลังนี้ กระทรวงพาณิชย์ให้เหตุผลไว้ 3 ประการคือ

- 1) เพราะราคาน้ำมันขึ้นราคา
- 2) เพราะกลัวว่าบริษัทปูนซีเมนต์ไทยจะล้มโครงการขยายการผลิต
- 3) เพราะจะทำให้ลดดุลการชำระเงินได้

นายชุมพล ศิลปอาชา เห็นว่า เหตุผลข้อแรกยอมรับได้ แต่เหตุผลข้อ 2 และ ข้อ 3 เป็นเหตุผลที่เห็นแก่พ่อค้า ไม่เห็นแก่ความยากลำบากของประชาชน ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอธิบายบางส่วนดังนี้

ท่านรัฐมนตรีท่านนี้ ท่านมีจิตใจเห็นอกเห็นใจพ่อค้า ท่านมีจิตใจเห็นใจผู้ผลิต เหลือเกิน เมื่อต้นทุนขึ้นราคา ก็ต้องรีบขึ้นให้เขา แต่ขณะเดียวกัน รายได้ไม่ดู ประสานหรือกร รายได้ของประชาชนเป็นอย่างไร เราขึ้นตามทันหรือไม่ละครับ ท่านทำถูก ท่านรีบขึ้นไป แต่ขณะเดียวกัน สิ่งที่จะขึ้นรายได้ประชาชน ท่านทำ หรือยัง ท่านก็ยังไม่ได้ทำ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 451-453)

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

นายอบ วะสุรัตน์ได้โต้ตอบข้อกล่าวหาว่า ตนเองสั่งขึ้นราคาสินค้าเพียง 3 ชนิดเท่านั้น คือ เนื้อวัว เนื้อควาย และปูนซีเมนต์ โดยนายอบ วะสุรัตน์กล่าวถึงเหตุผลของการขึ้นราคาปูนซีเมนต์ไว้ดังนี้

แล้วขึ้นซีเมนต์ ท่านก็คงกล่าวหากระผมต่อไปว่า เขามีกำไรมากมาย ไปขึ้นให้ เขาทำไม ในขณะนี้ น้ำมันปรับราคา มาหลายครั้งแล้ว เขาได้ขอ เรื่องนี้ ทั้งอยู่ที่ กระทรวงพาณิชย์มากกว่า 6 เดือน เขาได้ออฟเพอเรท (Operate) โดยไม่มีกำไร หรือมีกำไรแต่น้อย ไม่คุ้มกับค่าลงทุนของเขา เขียปรับราคาขึ้นมานิดเดียว (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 286)

การอภิปรายในประเด็นนี้ มีการอภิปรายโต้ตอบกันไปมาหลายครั้ง เมื่อถูกนายชุมพล ศิลปอาชา มากล่าวหาว่าประเด็นการขึ้นราคาสินค้าอีกในวันหลัง นายอบ วะสุรัตน์ก็ได้ตอบกลับ ไปอีกครั้งว่า

ท่านประธานที่เคารพ กระผมไม่ได้ให้ขึ้นราคาสินค้า 33 รายการ ขอกราบเรียน ใน 33 รายการนี้ให้ขึ้นเพียง 3 รายการครับ ซึ่งเขาร้องมานานนมแล้ว มีเนื้อวัว เนื้อควาย และปูนซีเมนต์ ซึ่งปูนซีเมนต์นั้น อยู่บนโต๊ะมากกว่า 5 เดือนก่อนที่จะ ผมจะไปรับงาน (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 14)

คำอภิปรายของนายอบที่ว่า ประกาศขึ้นราคาสินค้าเพียง 3 รายการไม่ได้ประกาศ ขึ้นราคาสินค้าอีก 33 รายการนั้น เป็นการ “เล่นลิ้น” หรือ “เล่นคำ” ของนายอบ วะสุรัตน์ กล่าวคือ ในประกาศขึ้นราคาสินค้าจำนวน 4 รายการ ซึ่งนายอบ วะสุรัตน์อภิปรายคลาดเคลื่อน เป็น 3 รายการ คือ เนื้อวัว เนื้อควาย ปูนซีเมนต์ และไม่ขีดไฟนั้น ได้มีการประกาศยกเลิกราคา ควบคุมของสินค้าอีก 33 รายการด้วย การยกเลิกควบคุมราคาสินค้าดังกล่าว ก็ทำให้สินค้า เหล่านั้นมีราคาสูงขึ้น ราคาสินค้าที่ยังควบคุมราคาอยู่เหลือเพียง 3 ชนิด ดังคำอภิปรายของ นายอบ วะสุรัตน์ดังนี้คือ

ท่านประธานครับว่า เมื่อมาอยู่ได้ 7 วัน ก็เอาราคาสินค้ามาดู ที่เขาควบคุมไว้ ในกฎหมายฉบับก่อน ก็มีอยู่ 36 รายการ แล้วใน 36 รายการ เราตัดออกเสีย 3 รายการ 3 รายการนั้นมีรายการเหล็กเส้นอันที่ 1 อันที่ 2 มีรายการยารักษาโรค อันที่ 3 มีรายการเวชภัณฑ์ ซึ่งเราจะควบคุมต่อไป (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 14)

หลังจากนั้น นายอบ วะสุรัตน์ก็อภิปรายถึงคุณประโยชน์ของอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ ว่า มีประโยชน์ต่อประเทศมากมาย ทั้งการจ้างงาน และสามารถนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาใน ประเทศเป็นจำนวนมากจากการส่งขายไปนอกประเทศ ประการสุดท้าย นายอบ วะสุรัตน์กล่าวว่า การประกาศขึ้นราคาปูนซีเมนต์ของตนนั้น เป็นการเสียสละอย่างสูงยิ่ง ถ้าตนไม่สั่งให้ขึ้นราคา บริษัทผู้ผลิตปูนซีเมนต์ก็จะมีผลผลิตปูนซีเมนต์ออกมาขาย ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

รัฐบาลสมัยหนึ่ง ก็ควบคุมราคา กดราคาเขาไว้จนกระทั่งเขาไม่มีกำไร จนกระทั่ง เขาขาดทุน เขาก็ไม่สามารถขยายโรงงาน ไม่สามารถจะผลิตต่อไปได้ แล้วเดี๋ยวนี้ อะไรเกิดขึ้น ท่านประธาน กระผมนี้เอาคอเข้าไปเสียด แล้วกลั้วต่อการวิพากษ์

วิจารณ์ จะว่ากระผมทำผิด จะประณามกระผมอย่างไร เชิญได้ ถ้ากระผมไม่ทำ
โรงงานเขาไม่ผลิต เวลานี้ผลิตแล้ว ไม่พอแล้ว (รายงานการประชุมรัฐสภา,
2522ก, น. 14)

4) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
พาณิชย์ นายอบ วะสุรัตน์เห็นแก่พ่อค้ามากกว่าประชาชน” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายอบ วะสุรัตน์ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายอบ วะสุรัตน์เห็นแก่พ่อค้ามากกว่า
ประชาชน

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: นายอบ วะสุรัตน์สั่งขึ้นราคาปูนซิเมนต์โดยไม่คำนึง
ถึงรายได้ของประชาชน

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: ประชาชนมีความเดือดร้อนจากการขึ้นราคาของ
ปูนซิเมนต์

ผลการวิเคราะห์ คำโต้ตอบข้อกล่าวหาของนายอบ วะสุรัตน์ปรากฏว่า คำอภิปราย
ของนายอบ วะสุรัตน์ไม่มีความตรงกันกับหลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาแต่อย่างใด คำอภิปราย
ของนายอบ วะสุรัตน์ดังกล่าว สามารถสรุปเป็นเรื่องๆ ได้ดังนี้

1) นายอบ วะสุรัตน์ไม่ได้ชี้แจงถึงต้นทุนการผลิตปูนซิเมนต์ ทั้งๆ ที่นายอบ วะสุรัตน์
เคยมอบหมายให้กรมการค้าภายในไปศึกษาต้นทุนการผลิต การนำเข้าตลอดจนพิจารณาราคา
ขายว่า มีความเป็นธรรมแก่ผู้ใช้เพียงใดหรือไม่? มาแล้ว ก่อนการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้นนี้

2) นายอบ วะสุรัตน์กล่าวว่า เรื่องการขอขึ้นราคาปูนซิเมนต์อยู่บนโต๊ะของ รัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงพาณิชย์ก่อนที่นายอบ วะสุรัตน์จะเป็น รัฐมนตรีว่าการถึง 5 เดือน ก็ไม่ได้เป็น
การโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

3) นายอบ วะสุรัตน์อภิปรายให้ดูราวกับว่า ตนเองเป็นวีรบุรุษในการประกาศขึ้น
ราคาของปูนซิเมนต์

โดยสรุป คำอภิปรายของนายอบ วะสุรัตน์อภิปรายถึงเรื่องปูนซิเมนต์เหมือนกัน แต่
คำอภิปรายไม่ได้โต้ตอบข้อกล่าวหาของฝ่ายค้านแต่อย่างใด คำอภิปรายของนายอบ วะสุรัตน์
จึงไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา ดังนั้น นายอบ วะสุรัตน์อภิปรายในประเด็น
นี้ด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ตัวอย่างที่ 2 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม นายประสิทธิ์ ณรงค์เดช ไม่
รักษาผลประโยชน์ของประเทศในการประมูลให้เข้าโรงงานสุราบางยี่ขัน

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์⁹

โรงงานสุราบางยี่ขันเป็นโรงงานผลิตสุรากลั่นหลายชนิดออกจำหน่ายให้แก่ประชาชน เช่น แม่โขง กวางทอง และสุราขาว เป็นต้น โดยต้นสังกัดคือ กระทรวงคมนาคมมีนโยบายเปิด ให้เอกชนเช่า สัญญาเช่าของบริษัทสุรามหาคุณฯ ซึ่งเป็นผู้เช่าเดิมจะหมดสัญญาในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2522 รัฐบาลของ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์มีมติไม่ต่อสัญญาให้ผู้เช่ารายเดิม แต่เปิด ให้มีการประมูลใหม่โดยมีระยะสัญญาเช่า 15 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523-2537 กิจการของโรงงาน สุราบางยี่ขันนี้มีพนักงานประมาณ 3,000 คน สามารถให้ผลกำไรสุทธิก่อนเสียภาษีเงินได้เป็น อันดับ 6 ใน 100 บริษัทผู้ผลิตรายใหญ่ที่สุดในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2520 (คณะพาณิชยศาสตร์ และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520, น. 98) การประมูลสัญญาเช่าโรงงานสุราบางยี่ขัน ดังกล่าวเป็นสาเหตุให้ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาเป็นข้อกล่าวหาประเด็นหนึ่งของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้

2) ข้อกล่าวหา¹⁰

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวง อุตสาหกรรม นายประสิทธิ์ ณรงค์เดช ไม่รักษาผลประโยชน์ของประเทศในการประมูลให้เข้า โรงงานสุราบางยี่ขัน” มีดังนี้

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายประสิทธิ์ ณรงค์เดชไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายประสิทธิ์ ณรงค์เดชไม่รักษาผลประโยชน์ ของประเทศในการประมูลให้เข้าโรงงานสุราบางยี่ขัน

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: นายประสิทธิ์ ณรงค์เดชให้บริษัทที่เสนอค่าเช่าใน ราคาต่ำได้รับสัมปทานในการเข้าโรงงานสุราบางยี่ขัน

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

นายประสิทธิ์ ณรงค์เดช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมได้อภิปรายโต้ตอบ ข้อกล่าวหาดังกล่าวไว้ดังนี้

^{9,10}บริบทของสถานการณ์และข้อกล่าวหาของประเด็นนี้ ผู้วิจัยได้กล่าวโดยละเอียด ไว้แล้วในหัวข้อ 10.5.1.1.2 ข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบแบบ accountability ของคณะรัฐบาล ตัวอย่างที่ 1

เหตุผลของคณะรัฐมนตรี ที่ให้ผู้ประมุขนี้ เป็นผู้ได้ก็เห็นชัดอยู่แล้วนะครับว่า เมื่อเรากำหนดว่า ใครจะให้ผลประโยชน์แก่รัฐมากที่สุด เราก็ควรจะให้บุคคลนั้นได้ไป แล้วก็เชื่อว่าบุคคลนั้น บริษัทนั้นจะให้ผลประโยชน์แก่รัฐมากที่สุด ถ้าเขาทำไม่ได้ ให้ไม่ได้ ก็เป็นเรื่องที่ทางรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบก็ต้องดำเนินการไปตามหน้าที่ของตนเองนะครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 172)

4) ผลการวิเคราะห์

จะเห็นว่า คำอภิปรายของนายประสิทธิ์ ณรงค์เดชไม่มีเจตนาที่จะโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านแต่อย่างใด เพราะ ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการถามเพื่อต้องการคำตอบที่ว่า ทำไมจำนวนเงินที่รัฐจะได้รับถึงต่ำกว่า 89,000 ล้านบาท หลักการที่ว่า “ใครจะให้ผลประโยชน์แก่รัฐมากที่สุด เราก็ควรจะให้บุคคลนั้นได้ไป” ดังคำอภิปรายของนายประสิทธิ์ ณรงค์เดชนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านเข้าใจและรู้เรื่องเป็นอย่างดี คำอภิปรายโต้ตอบการกล่าวหาของนายประสิทธิ์ ณรงค์เดชในประเด็นนี้ จึงไม่มีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาแต่อย่างใด จึงส่งผลให้นายประสิทธิ์ ณรงค์เดช ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน ในการอภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหาประเด็นนี้

3) หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีในลักษณะนี้ มีเจตนา โต้ตอบข้อกล่าวหา ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่ดังได้กล่าวมาแล้วว่า “เจตนา” ในการโต้ตอบข้อกล่าวหานั้น มี 2 ประเภท คือ

- คณะรัฐมนตรี ไม่มีเจตนา ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง”
- คณะรัฐมนตรี มีเจตนา ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง”

การที่จะ “รู้” และ “เข้าใจ” ว่า คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีมีเจตนาเป็นเช่นไร? ผู้วิจัยจะวิเคราะห์จากหลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่? ซึ่งจะต้องวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวเนื่องร่วมกับเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน¹¹ เมื่อพบว่า หลักฐานสนับสนุนข้อโต้ตอบ

¹¹ เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน มี 3 ข้อดังนี้

การกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ข้อได้ตอบการกล่าวหาที่ดูราวกับว่า มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาหรือ มีเจตนา ที่จะไม่ปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” จึงกลับกลายเป็น ข้อได้ตอบการกล่าวหาที่ ไม่มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน หรือ มีเจตนา ที่จะ ปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” คณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายในประเด็นนี้ จึงอภิปรายด้วยการขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข้อได้ตอบการกล่าวหาประเภทนี้ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 คณะรัฐบาลไม่มีความจริงใจต่อนโยบายที่ได้แถลงไว้ในรัฐสภา ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

เมื่อ พล.ร.อ. สงัด ชะลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินปฏิรูป/ปฏิวัติ รัฐบาลที่มี ม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมชเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นั้น ได้ประกาศ ยุบเลิกพรรคการเมือง โดยการยกเลิก พ.ร.บ. พรรคการเมืองฯ พ.ศ. 2517 ต่อมาเมื่อประกาศใช้ รัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2522) มีบทบัญญัติเกี่ยวกับพรรคการเมืองกำหนดไว้ในมาตรา 38 ดังนี้

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจการ ทางการเมือง ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่บัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญนี้

การรวมกัน การจัดตั้ง การดำเนินการและการเลิกพรรคการเมือง ย่อม เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง

แต่อย่างไรก็ดี บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 นี้ ยังไม่อนุญาตให้มีการ จัดตั้งพรรคการเมือง ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 12 เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 (เชาวนะ ไตรมาศ, 2542, น. 43) ส.ส. ฝ่ายค้านจึงได้นำประเด็นนี้มาตั้งเป็นข้อกล่าวหาขึ้น

^{11(ต่อ)} 1) สาเหตุของความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรือ อาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ

2) ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในคณะรัฐบาล ข้าราชการการเมือง หรือข้าราชการ ประจำ ผู้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐบาลนั้น

3) ผลของความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการกระทำความผิดต้องเป็น ความเสียหายที่ร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน

2) ข้อกล่าวหา

ส.ส. ฝ่ายค้านผู้กล่าวหาในประเด็นนี้คือ นายบุญเทียม เขมาภิรัตน์ ส.ส. กรุงเทพมหานคร พรรคประชากรไทย ซึ่งได้ตั้งข้อกล่าวหาว่า นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย หรือรัฐบาลไม่มีความจริงใจ ที่จะปฏิบัติตามนโยบายที่แถลงไว้ โดยนายบุญเทียม เขมาภิรัตน์ ได้ยกตัวอย่าง เรื่อง พ.ร.บ. พรรคการเมือง ซึ่งนายบุญเทียม เขมาภิรัตน์ เห็นว่า โดยพุดตินัยนั้น ส.ส. ที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาในสภา จนมีการอภิปรายทั่วไป คราวนี้นั้น ก็ได้สังกัดพรรคการเมืองแล้ว แต่รัฐบาลไม่ได้มีสัญญาณ หรืออาการใดๆ ที่จะแสดงให้เห็นว่า กำลังทำหน้าที่ในเรื่อง พ.ร.บ. พรรคการเมืองนี้ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

ขณะนี้ พรรคการเมืองต่างๆ ก็ได้ก่อตั้งโดยพุดตินัยเรียบร้อยแล้ว พร้อมแล้ว อยู่ทุกประการ ... แต่รัฐบาลเองและกระทรวงมหาดไทย ก็ไม่ได้มีการเคลื่อนไหว ในทาง ที่จะทำให้กฎหมายพรรคการเมืองนี้ออกมา ... เพราะว่า พฤติกรรม ของท่านนั้น และโดยความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทยนั้น เป็นพฤติกรรม ที่สวนทางกับความรู้สึกของประชาชน และเป็นพฤติกรรมที่สื่อแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลไม่ได้มีความจริงใจต่อนโยบาย ที่ได้แถลงไว้ในรัฐสภา (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 55)

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

นายดำริ น้อยมณี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยได้อภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหา ว่า ตนเองซึ่งมีหน้าที่ในการดำเนินการ เรื่อง พ.ร.บ. พรรคการเมืองนั้น ต้องทำตามรัฐธรรมนูญ เมื่อรัฐธรรมนูญกำหนดว่า ยังไม่อนุญาตให้นำบทบัญญัติ ว่าด้วยพรรคการเมืองมาใช้ ตนเอง จึงต้องหยุดงานด้านนี้ไว้ก่อน ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

นี่แหละครับ กระผมเคารพต่อระบอบประชาธิปไตย เมื่อออกมาอย่างไร กระผม ก็ไปอย่างนั้น ... หหมดโอกาสที่เราจะเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น ... พรรคการเมือง นั้น ในรัฐธรรมนูญเขียนว่า ใน 4 ปีนี้ไม่ต้องนำบทบัญญัติว่าด้วยพรรคการเมือง มาใช้ อันนี้แหละครับ เป็นเหตุที่กระผม ก็เลยเก็บเข้าไว้ สภาเก็บครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 106)

4) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “คณะรัฐบาลไม่มีความจริงใจต่อนโยบายที่ได้แถลงไว้ในรัฐสภา” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่มีความจริงใจต่อนโยบายที่ได้แถลงไว้ในรัฐสภา

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ดำเนินการใดๆ ที่จะออกพ.ร.บ. พรรคการเมือง

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านในประเด็นนี้นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นข้อกล่าวหาที่ผ่านเกณฑ์วัดความผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 หรือเป็นข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของฝ่ายรัฐบาลและหลักฐานสนับสนุนก็ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี

ส่วนข้อโต้ตอบการกล่าวหานั้น ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า คำอภิปรายของนายดำรง น้อยมณี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน กล่าวคือ การที่นายดำรง น้อยมณีอภิปรายว่า เมื่อบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ให้จัดตั้งพรรคการเมืองแล้ว ตัวนายดำรง น้อยมณีจึงไม่สามารถกระทำการใดๆ ได้เลย ไม่เกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหาและเป็น “ความไม่จริง” อีกด้วย โดยผู้วิจัยมีคำอธิบายในรายละเอียดประกอบดังนี้คือ

โดยปกติแล้ว บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญไม่ว่าฉบับใดๆ จะมีอายุจำกัด เช่น 4 ปี หรืออาจจะกำหนดว่าเมื่อมีการเลือกตั้ง ส.ส. หรือ ส.ว. ไปแล้วก็ได้ เป็นต้น บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวนี้ก็จะมีอายุจำกัดเช่นเดียวกัน ดังนั้น การที่อภิปรายว่า เมื่อบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ไม่ให้จัดตั้งพรรคการเมืองแล้ว รัฐบาลจึงไม่สามารถกระทำการใดๆ ได้เลยจึงไม่มีความเกี่ยวเนื่องกับข้อกล่าวหา นอกจากนั้นแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับนี้อ่อนุญาตให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งคณะรัฐมนตรีสามารถจะเสนอได้โดยตรง เพราะมีอำนาจหน้าที่อยู่แล้ว ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีไม่ต้องการเป็นผู้เสนอร่าง พ.ร.บ. แก้ไขรัฐธรรมนูญเอง ก็อาจจะสนับสนุนให้ ส.ส. คนอื่นๆ เป็นผู้เสนอ พ.ร.บ. แก้ไขรัฐธรรมนูญก็ได้ เพราะมาตรา 204 (5) ของรัฐธรรมนูญกำหนดว่า การเสนอร่าง พ.ร.บ. ของ ส.ส. ให้กระทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำรับรองของคณะกรรมการวิสามัญวินิจฉัยร่าง พ.ร.บ. ซึ่งมีจำนวน 17 คน เป็นกรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง 3 คน วุฒิสภาแต่งตั้ง 6 คน และสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้ง 8 คน จะเห็นได้ว่า ถ้าคณะรัฐบาลมีความประสงค์ที่จะออก พ.ร.บ. พรรคการเมืองก็ไม่ใช่เรื่องที่ยากสำหรับคณะรัฐบาลแต่อย่างใด

ตัวอย่างที่ 2 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม นายสมพร บุญญคุฎปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างไม่มีประสิทธิภาพและส่อเจตนาไม่สุจริต

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์¹²

ดังได้กล่าวมาแล้วในตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นว่า องค์การโทรศัพท์ที่มีโครงการพัฒนากิจการโทรศัพท์จำนวน 2 โครงการ ซึ่งต้องใช้งบประมาณดำเนินการถึง 6,000 กว่าล้านบาท เมื่อรัฐบาลนี้เข้ามาบริหารประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการองค์การโทรศัพท์จำนวนหนึ่ง ซึ่ง ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาเป็นข้อกล่าวหาในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้นนี้

2) ข้อกล่าวหา¹³

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านประเด็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม นายสมพร บุญญคุฎปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างไม่มีประสิทธิภาพและส่อเจตนาไม่สุจริต มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายสมพร บุญญคุฎไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายสมพร บุญญคุฎปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างไม่มีประสิทธิภาพและส่อเจตนาไม่สุจริต

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: นายสมพร บุญญคุฎ ตั้งตัวเองเป็นประธานกรรมการขององค์การโทรศัพท์ฯ

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: นายสมพร บุญญคุฎแต่งตั้งพ่อค้าซึ่งเป็นนายหน้าบริษัทในเครือมิตซูบิเป็นกรรมการในองค์การโทรศัพท์

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

นายสมพร บุญญคุฎได้อภิปรายโต้ตอบว่า ตนเองอยากจะเข้าไปแก้ปัญหาในองค์การโทรศัพท์ เพราะเห็นว่า จะมีการขยายกิจการโทรศัพท์ในอนาคตอันใกล้นี้ ทั้งๆ ที่ใจจริงแล้วไม่ต้องการจะเข้าไป โดยครั้งแรกติดต่อให้ พล.ร.อ. อมร ศิริกายะเป็นประธาน แต่เมื่อ พล.ร.อ. อมร ศิริกายะปฏิเสธตนจึงต้องเป็นประธานเอง โดยมีเจตนาอันบริสุทธิ์ ส่วนบุคคลที่เป็นพ่อค่านั้น เป็นบุคคลระดับผู้บริหารของบริษัทมิตซูบิจริง ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

^{12,13} บริบทของสถานการณ์และข้อกล่าวหาประเด็นนี้ ผู้วิจัยได้กล่าวโดยละเอียดไว้แล้วในหัวข้อ 10.5.1.1.2 ข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล ตัวอย่างที่ 2

จริง บุคคลผู้นั้น เคยเป็นผู้เกี่ยวข้องในบริษัทญี่ปุ่นบริษัทหนึ่ง แต่ทว่ากระผม
 ตรวจสอบได้แล้วเขา เป็นบุคคลระดับบริหาร เป็น ไฮ เอ็กเซคคิวทิฟ (High
 executive) ของบริษัทญี่ปุ่นบริษัทนั้น และบริษัทนั้น ก็มีบริษัทที่ค้าขายใน
 เรื่องของโทรศัพท์ แต่ทว่ามีครั้งหนึ่ง ซึ่งมีบริษัทค้าขายโทรศัพท์ของญี่ปุ่นได้มา
 ขอให้บริษัทของเขานั้น ที่เขาทำงานอยู่เป็นตัวแทนให้ จึงกลายเป็นว่า นาย
 คนนี้เป็นผู้ค้าขายโทรศัพท์ ซึ่งความจริงเขาเป็นตำแหน่งผู้บริหารของบริษัทนั้น
 เท่านั้น ถ้ากระผมว่าจำไม่ผิด คงจะเป็นรองประธานกรรมการ หรือประธาน
 ฝ่ายไทยอะไรสักอย่างหนึ่งไม่ทราบ และก็เขาเป็นคนที่รู้เรื่องดี เพราะว่า คือนอกจาก
 รู้เรื่องดี เรื่องของการค้าขายแล้ว รู้เรื่องต้นทุนกำไรต่างๆ ที่อาจจะ
 เป็นความลับของบริษัทญี่ปุ่นด้วยซ้ำ และเป็นคนที่รู้เรื่องดีถึงเล่ห์เหลี่ยมของ
 การดำเนินงาน ซึ่งอาจจะมีการโกงการโทรศัพท์ฯ เอง กระผมจึงคิดว่า เป็น
 ประโยชน์แก่ตัวกระผม กระผมก็เชื่อในตัวกระผมว่า กระผมคงจะถูกคนนี้ต้ม
 ไม่ได้ ... กระผมก็ขอหวังในความเข้าใจในเจตนาธรรมณ์ ที่กระผมได้เข้าไป
 เป็นประธานกรรมการองค์การโทรศัพท์ฯ มิได้มีเจตนาส่อไปในทาง ที่จะไป
 กระทำมิดีมีร้ายแต่ประการใดเลย (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 277)

4) ผลการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็น
 ข้อกล่าวหาที่ผ่านเกณฑ์วัดความผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 หรือเป็นข้อกล่าวหา
 ที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของฝ่ายรัฐบาลและหลักฐาน
 สนับสนุนก็ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี

ส่วนข้อโต้ตอบการกล่าวหานั้น ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า คำอภิปรายของ
 นายสมพร บุญยุคุปต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของ
 หลักฐานสนับสนุน คำอภิปรายของนายสมพร บุญยุคุปต์ดังกล่าว เป็นการอภิปรายย้าเนื้อความ
 ของข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่ง ส.ส. ฝ่ายค้านรู้ดีอยู่แล้ว นายสมพร บุญยุคุปต์ไม่ได้
 อภิปรายชี้แจงให้เห็นว่า การแต่งตั้งตัวเองเข้าไปเป็นประธานคณะกรรมการองค์การโทรศัพท์ฯ
 และแต่งตั้งพ่อค้าซึ่งเป็นนายหน้าบริษัทในเครือมิตรชัยเป็นกรรมการในองค์การโทรศัพท์เป็นการ
 กระทำที่สุจริตอย่างไร? คำอภิปรายของนายสมพร บุญยุคุปต์ในประเด็นนี้เป็นคำอภิปรายที่หา
 ข้อแก้ตัว (finding the good reason) ให้กับตัวของนายสมพร บุญยุคุปต์เอง ซึ่งก็เป็นคำอภิปราย
 ที่ยอมรับไม่ได้ และ ขัดแย้งกันเองอีกด้วย

คำอภิปรายที่ยอมรับไม่ได้ของนายสมพร บุญยุคุปต์

การที่ นายสมพร บุญยุคุปต์อภิปรายว่า การแต่งตั้งตนเอง “เข้าไปเป็นประธาน กรรมการองค์การโทรศัพท์ฯ มิได้มีเจตนาส่อไปในทางที่จะไปกระทำความผิดมิร้ายแต่ประการใดเลย” นั้นยอมรับไม่ได้ เพราะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมนั้น มีหน้าที่บริหารนโยบายไม่ใช่มีหน้าที่ปฏิบัติการ การแต่งตั้งตนเองเข้าไปเป็นประธานกรรมการองค์การโทรศัพท์ฯ จึงเป็นเรื่องที่ไม่จำเป็น และไม่สมควรเป็นอย่างยิ่ง การที่นายสมพร บุญยุคุปต์ต้องการที่จะแก้ปัญหานใน องค์การโทรศัพท์ฯ การดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมก็มีอำนาจและหน้าที่ที่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อยู่แล้ว

คำอภิปรายที่ขัดแย้งกันเองของนายสมพร บุญยุคุปต์

คำอภิปรายของนายสมพร บุญยุคุปต์เกี่ยวกับการแต่งตั้ง “พ่อค้าซึ่งเป็นนายหน้า บริษัทในเครือมิตซูบิ” นั้นค่อนข้างสับสนและขัดแย้งกันเอง ยกตัวอย่างเช่น

นายสมพร บุญยุคุปต์กล่าวว่า บริษัทที่บุคคลดังกล่าวทำงานอยู่ “มิใช่บริษัทที่ค้าขายในเรื่องของโทรศัพท์” แต่ก็ “มีครั้งหนึ่ง ซึ่งมีบริษัทค้าขายโทรศัพท์ของญี่ปุ่นได้มาขอให้ บริษัทของเขานั้น ที่เขาทำงานอยู่นั้นเป็นตัวแทนให้” ซึ่งก็หมายความว่า “พ่อค้าซึ่งเป็นนายหน้า บริษัทในเครือมิตซูบิ” เคยเป็นนายหน้าเกี่ยวกับโทรศัพท์จริง

หรือนายสมพร บุญยุคุปต์กล่าวว่า บุคคลดังกล่าว นั้น “เป็นตำแหน่งผู้บริหารของบริษัท” แต่ “ถ้ากระผมว่าจำไม่ผิด คงจะเป็นรองประธานกรรมการ หรือประธานฝ่ายไทยอะไรสักอย่างหนึ่งไม่ทราบ” นั้นก็หมายความว่า นายสมพร บุญยุคุปต์ไม่มีความรู้เกี่ยวกับบุคคล ดังกล่าวนั้น อย่างละเอียดและลึกซึ้ง

หรือนายสมพร บุญยุคุปต์กล่าวว่า บุคคลดังกล่าว นั้นเป็นคนที่รู้เรื่องดีถึงเล่ห์เหลี่ยมเกี่ยวกับกิจการโทรศัพท์ดี ซึ่งนายสมพร บุญยุคุปต์เห็นว่า “เป็นประโยชน์แก่ตัวกระผม กระผมก็เชื่อในตัวกระผมว่า กระผมคงจะถูกคนนี้ต้มไม่ได้” เมื่อกล่าวว่า จะถูกบุคคลดังกล่าว นั้นหลอกต้ม หรือพยายามหลอกต้มแล้ว นายสมพร บุญยุคุปต์จะไปแต่งตั้งบุคคลคนนี้เป็นกรรมการองค์การ โทรศัพท์ทำไม? หรือว่า บุคคลดังกล่าว นั้นเป็นคนของบริษัทฯ ก็จะต้องรักษาผลประโยชน์ของ บริษัทมากกว่าขององค์การโทรศัพท์ การที่บุคคลคนหนึ่งดำรงตำแหน่ง 2 หน้าที่ซึ่งจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน (conflict of interest) แต่จะไม่รักษาผลประโยชน์ของบริษัทซึ่งตนเองรับเงินเดือนอยู่ กลับมารักษาผลประโยชน์ขององค์การโทรศัพท์ ซึ่งตนเองเป็นเพียงกรรมการ มีรายได้จากเบี้ยประชุมเพียงอย่างเดียว จะเป็นไปได้เพียงไร? นายสมพร บุญยุคุปต์ก็ได้อธิบายไว้แต่อย่างใด?

โดยสรุป คำอภิปรายของนายสมพร บุญยุคดีในประเด็นนี้ นอกจากจะไม่มี ความเกี่ยวเนื่อง เป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านแล้ว ยังยอมรับไม่ได้ และขัดแย้งกันเองอีกด้วย การอภิปรายของนายสมพร บุญยุคดีในประเด็นนี้ จึงเป็นการอภิปรายอย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

4) หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีในลักษณะนี้ มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน เช่นเดียวกับหัวข้อที่ 3) ที่ผ่านมา ลักษณะที่แตกต่างกันก็คือ หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาในหัวข้อที่ 3) ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 แต่การโต้ตอบข้อกล่าวหาในหัวข้อนี้ หลักฐานสนับสนุนนั้น ดูราวกับว่าผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนไปแล้วแต่ดังได้กล่าวมาแล้วว่า เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีมีจำนวน 3 ข้อ ขั้นตอนต่อไป ผู้วิจัยจึงต้องวิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาดังกล่าวนั้น ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่?

เมื่อพบว่า หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือ ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ดูราวกับว่า มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหา หรือ มีเจตนา ที่จะไม่ปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” จึงกลับกลายเป็นข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ ไม่มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน หรือมีเจตนา ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” คณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายในประเด็นนี้ จึงอภิปรายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข้อโต้ตอบการกล่าวหาประเภทนี้ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 การบริหารงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายอบ วะสุรัตน์ สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

ประเด็นเรื่องค่าครองชีพของประชาชนนั้น เกี่ยวพันกับการขึ้นราคาสินค้าที่รัฐบาลเกรียงศักดิ์ 2 ได้ยกเลิกการควบคุมราคาสินค้าจำนวน 33 ชนิด และประกาศขึ้นราคาสินค้าจำนวน 4 ชนิด ซึ่งนโยบายควบคุมสินค้านี้ดังกล่าว เป็นนโยบายที่สืบเนื่องมาจากรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร โดยมีเหตุผลเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยจะพิจารณาคู่มือสินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีพของประชาชน สินค้าที่ผู้ผลิตน้อยรายหรือที่รัฐไม่เอื้ออำนวยให้เกิด

การแข่งขันโดยเสรี และสินค้าที่มีระบบการจำหน่ายในลักษณะผูกขาดตัดตอน (“ประกาศนโยบายควบคุมราคาสินค้า,” ซีดี-รอม, 2519) รัฐบาลหลังจากนั้นมาคือ รัฐบาลเกรียงศักดิ์ 1, 2 ก็ยังคงนโยบายเดิมไว้ แต่ก็มีความยากลำบากในการปฏิบัติงานมากขึ้น เพราะมีผลกระทบมาจากปัจจัยภายนอกคือ ประเทศกลุ่มโอเปกลดการผลิตน้ำมัน ทำให้ในเมืองไทยน้ำมันมีราคาแพงขึ้น และไม่เพียงพอต่อการบริโภคของประชาชน รัฐบาลเกรียงศักดิ์ 1, 2 จึงมีการปรับเปลี่ยนประเภทสินค้าที่ควบคุมตามปัจจัยค่าครองชีพของประชาชนบ้าง และมายกเลิกการควบคุมราคาสินค้าจำนวน 33 รายการ และอนุญาตให้ขึ้นราคา 4 รายการ จน ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาเป็นข้อกล่าวหา

2) ข้อกล่าวหา

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชได้ตั้งข้อกล่าวหาว่า การบริหารงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายอบ วะสุรัตน์สร้างความเดือนร้อนให้กับประชาชน โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชมีหลักฐานสนับสนุนว่า “ท่านรัฐมนตรีอบ ท่านไม่สามารถจะรักษาระดับราคาสินค้าที่เป็นในการ บริโภคและอุปโภคให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมไว้ได้” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 218) จึงทำให้ดัชนีราคาผู้บริโภคในประเทศ (consumer index) ในปี พ.ศ. 2522 คาดว่าจะสูงขึ้นถึงร้อยละ 20 ซึ่ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชนำหลักฐานมาจากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในการโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชนี้ นายอบ วะสุรัตน์ได้นำดัชนีราคาผู้บริโภคของประเทศต่างๆ มาเปรียบเทียบกับของไทยแล้ว กล่าวว่า ดัชนีราคาผู้บริโภคของไทยยังต่ำอยู่ ซึ่งต่อมานายเกษม ศิริสัมพันธ์ ส.ส. กรุงเทพมหานคร พรรคกิจสังคมได้อภิปรายแย้งว่า ค่าอภิปรายของนายอบ วะสุรัตน์ไม่ถูกต้อง เพราะต้องเปรียบเทียบกับรายได้ด้วย ดังนี้

การที่ท่านพูดว่าเวลานี้ ค่าครองชีพนั้น ยังไม่สูงเท่ากับประเทศเพื่อนบ้านนั้น ... แต่ท่านประธานที่เคารพครับ เวลานี้รายได้ของประชาชนคนไทย เราเทียบได้กับคนอื่นหรือไม่ ความเดือดร้อนของประชาชนในเรื่องการครองชีพนั้น เราจะต้องคำนึงถึงรายได้ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 435)

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

ในการโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า ค่าครองชีพของประชาชนขึ้นสูงถึงกว่าร้อยละ 20 นายอบ วะสุรัตน์ปฏิเสธว่า ไม่เป็นความจริง โดยนายอบ วะสุรัตน์ได้เปรียบเทียบตัวเลขค่าครองชีพของไทยระหว่างเดือนมกราคม-มิถุนายนกับประเทศต่างๆ ดังนี้

ประเทศไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.10

ประเทศอินโดนีเซียเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.80

ประเทศสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.80

ประเทศสหราชอาณาจักรเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.50

ประเทศอิตาลีเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.50

นายอบ วะสุรัตน์อภิปรายสรุปส่วนท้ายของประเด็นนี้ไว้ดังนี้

เพราะฉะนั้น ถ้าพิจารณาด้วยความเป็นธรรมแล้ว จะเห็นว่า ราคาสินค้าที่เขยิบขึ้นไปนั้น ไม่ได้สูงไปเกินความจำเป็นเลย ก็เป็นไปตามภาวะของตลาดโลก ซึ่งไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ แล้วกระผมกล้ายืนยันต่อสภาผู้มิเถียรตินี้ สินค้าในเมืองไทยนี้ยังถูกกว่าสินค้าอีกหลาย 10 ประเทศในโลก ... กระผมกล้ากราบเรียนว่า สินค้าต่างๆ ที่ได้ประกาศไป สินค้าอย่างเช่น ซีเมนต์ นม แก๊ส ผงซักฟอก เหล้านี้ต่างๆ นานาที่จำเป็นที่จะต้องใช้ทุกวันนี้ ยังถูกกว่าประเทศข้างบ้านทั้งหมด ถูกกว่าประเทศใดๆ ทั้งหมด ยังถูกกว่าทั้งหมด (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 285-286)

เมื่อถูกนายเกษม ศิริสัมพันธ์อภิปรายอีกว่า การโต้ตอบข้อกล่าวหาของนายอบ วะสุรัตน์นั้นไม่ถูกต้อง นายอบ วะสุรัตน์ก็อภิปรายโต้ตอบคำอภิปรายของนายเกษมอีกครั้งหนึ่งว่า “กระผมก็เห็นว่าสูงเพราะเหตุจากภายนอก ซึ่งในโลกไม่มีใครเขาหลีกเลี่ยงได้ ทั่วทุกหนทุกแห่งสูงไปหมด เว้นแต่ในเมืองไทย เมื่อเทียบกับประเทศเอเชีย ... เมื่อเราจะว่าค่าครองชีพนี้สูง ถ้าเราไม่เอามาเทียบกันแล้ว เราจะไปรู้ได้อย่างไร” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 5)

คำอภิปรายของนายอบ วะสุรัตน์ในประเด็นนี้ ก็มีลักษณะของการ “เล่นคำ” อีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือ ส.ส. ฝ่ายค้านกล่าวหาว่า นายอบ วะสุรัตน์อนุญาตให้สินค้าขึ้นราคาจนทำให้ดัชนีค่าครองชีพสูงขึ้น นายอบ วะสุรัตน์ก็ได้ตอบว่า ราคาสินค้าในประเทศยังมีราคาถูกกว่าประเทศอื่นๆ และปฏิเสธว่า ดัชนีค่าครองชีพของคนไทยสูงขึ้น แต่เมื่อถูกโต้แย้งกลับจาก ส.ส. ฝ่ายค้าน นายอบ วะสุรัตน์ก็ตอบอีกว่า ตนเองก็รับว่าค่าครองชีพของประเทศต่างๆ สูงขึ้น รวมถึงของไทยด้วย แต่เมื่อเปรียบเทียบกับค่าครองชีพของไทยกับประเทศอื่นๆ แล้ว ค่าครองชีพของคนไทยก็ยังไม่สูง

4) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “การบริหารงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายอบ วะสุรัตน์สร้างความเดือนร้อนให้กับประชาชน” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายอบ วะสุรัตน์ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: การบริหารงานนายอบ ะสุรัตน์สร้างความเดือนร้อนให้กับประชาชน

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: นายอบ ะสุรัตน์ขึ้นราคาสินค้าประมาณ 36 ชนิด ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นข้อกล่าวหาที่ผ่านเกณฑ์วัดความผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 หรือเป็นข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของฝ่ายรัฐบาลและหลักฐานสนับสนุนก็ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี

ส่วนข้อโต้ตอบการกล่าวนั้น ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า คำอภิปรายของนายอบ ะสุรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน แต่ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

การที่ นายอบ ะสุรัตน์อภิปรายเปรียบเทียบดัชนีค่าครองชีพของไทยกับประเทศต่างๆ นั้น คำอภิปรายของนายอบ ะสุรัตน์มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่การเปรียบเทียบเช่นนั้นเป็นเหตุผลวิบัติประเภทการเปรียบเทียบผิด (faulty analogy/fallacy of false analogy) กล่าวคือ การเปรียบเทียบดัชนีค่าครองชีพต้องคำนึงถึงตัวแปรอีกเป็นจำนวนมาก เช่น รายได้ อัตราเงินเฟ้อ ฯลฯ เป็นต้น จะเปรียบเทียบเฉพาะดัชนีค่าครองชีพไม่ได้ ดังนั้น คำอภิปรายของนายอบ ะสุรัตน์ในประเด็นนี้ จึงเป็นการอภิปรายอย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ตัวอย่างที่ 2 นายประเทือง กิริติบุตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยและอธิบดีกรมอัยการถอนฎีกาคดียาเสพติดโดยไม่ชอบ

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

คดียาเสพติดดังกล่าว มีความเป็นมาดังนี้คือ ร.ท. เฉลิมเกียรติ ภูริปฏิภาณ ได้เข้ากรมมาใช้ส่วนตัว เมื่อจะเกิดเป็นคดีความนั้น ทหารได้บังคับบัญชาของ ร.ท. เฉลิมเกียรติ ภูริปฏิภาณ จำนวน 2 คน กับพลเรือนอีก 1 คน ได้นำรถดังกล่าวไปค้าเฮโรอีนและถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมได้ จึงส่งฟ้องศาล โดยที่ ร.ท. เฉลิมเกียรติ ภูริปฏิภาณ ตกเป็นจำเลยที่สอง ศาลชั้นต้นสั่งจำคุก ร.ท. เฉลิมเกียรติ ภูริปฏิภาณเป็นเวลา 55 ปี เมื่อ ร.ท. เฉลิมเกียรติ ภูริปฏิภาณอุทธรณ์ปรากฏว่าศาลอุทธรณ์สั่งปล่อย อัยการเจ้าของเรื่องจึงฎีกา ต่อมาเมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2522 กรมอัยการได้ขอถอนฟ้องจำเลยที่ 2 เพียงคนเดียว โดยศาลฎีกาได้มีคำสั่งอนุญาตให้โจทก์ถอนฎีกาได้เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2522 (เดลินิวส์, 2522ข, น. 1,4) การขอถอนฎีกานั้น

กระทำโดยนายประเทือง กิริติบุตร อธิบดีกรมอัยการ ซึ่ง ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง จึงได้นำมาตั้งเป็นข้อกล่าวหาประเด็นหนึ่งในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้

2) ข้อกล่าวหา

ผู้ที่เริ่มกล่าวหาในประเด็นนี้เป็นคนแรก คือ นายสมัคร สุขนทรเวช โดยข้อกล่าวหาของนายสมัคร สุขนทรเวชสรุปได้สั้นๆ ดังนี้ “ร้อยโททหารบกค้าเฮโรइनถูกจับ ศาลตัดสินจำคุก 55 ปี ยื่นฎีกาไม่รอให้ศาลตัดสิน อธิบดีกรมอัยการไปขอถอนออกมา” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 258) ประเด็นดังกล่าวนี้ มีการโต้เถียงกันในเรื่องข้อกฎหมายกันตลอดระยะเวลา 3 วันแรกของการประชุม เมื่อถึงวันสุดท้าย ในวันจันทร์ที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2522 นายผัน บุญชิต ส.ส. จังหวัดอุบลราชธานี พรรคกิจสังคม ซึ่งเป็นอดีตผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ จึงอภิปรายกล่าวหา ซ้ำอีกว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 นั้น ถ้าอัยการเจ้าของสำนวนต้องการถอนฎีกา ต้องแจ้งไปยังอธิบดีกรมตำรวจ ถ้าอธิบดีกรมตำรวจเห็นชอบด้วยก็ถอนได้ แต่ถ้าอธิบดีกรมตำรวจไม่เห็นชอบ ก็ต้องส่งให้ศาลตัดสิน แต่นายประเทือง กิริติบุตร ผู้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมอัยการนั้น เมื่อจำเลยร้องขึ้นมาว่าไม่ได้กระทำความผิด ก็ใช้อำนาจตัดสินใจถอนฎีกาซึ่งเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 202) ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

อธิบดีกรมอัยการนี้ ดำเนินการไม่ชอบด้วยตัวบทกฎหมายจริง ท่านมีอำนาจ ท่านมีอำนาจ ท่านอาจจะตอบกระผมว่า ท่านมีอำนาจ กระผมไม่เถียงว่า อธิบดีกรมอัยการมีอำนาจ แต่ว่าอำนาจที่ท่านจะใช้มันจะต้องผ่านขั้นตอน ไม่ใช่อยู่ดีๆ ท่านไปถอนฟ้อง ท่านถอนได้ทั่วประเทศ ถ้าท่านจะถอนฟ้อง เพราะท่านมีอำนาจ แต่ว่าขั้นตอนชอบด้วยตัวบทกฎหมายหรือไม่ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 203)

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

ข้อกล่าวหาในประเด็นนี้นั้น นายประเทือง กิริติบุตรต้องได้ตอบข้อกล่าวหาทุกวัน ตั้งแต่วันแรกจนวันสุดท้าย เมื่อนายผัน บุญชิตนำประเด็น ป.วิอาญา มาตรา 145 มาตั้งเป็นข้อกล่าวหาอีกครั้งหนึ่ง นายประเทือง กิริติบุตร จึงได้ตอบข้อกล่าวหาว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านถูกต้อง แต่ ป.วิอาญา มาตรา 145 ที่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาเป็นหลักฐานสนับสนุนนั้น ไม่บังคับอธิบดีกรมอัยการ บังคับเฉพาะอัยการธรรมดา “คำสั่งถอนอุทธรณ์ ถอนฎีกานั้นเป็นของอธิบดีกรมอัยการก็ต้องไปเสนอใคร” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 225) สำหรับเหตุผลที่ทำให้นายประเทือง กิริติบุตร จึงถอนฎีกาคดีดังกล่าวนี้ นายประเทือง กิริติบุตร ก็อภิปรายย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า

เมื่อเขาร้องขึ้นมาและก้เจ้าหน้าที่ก็อธิบายชี้แจงว่า เป็นจริงอย่างที่ศาลอุทธรณ์ และศาลชั้นต้นว่า เราจึงมาซึ่งน้ำหนักคำพิพากษา 2 อันนี้ อะไรมีเหตุที่ดีกว่า เมื่อเป็นเช่นนี้ เราไม่ให้ความเป็นธรรมแก่เขาหรือ ในเมื่อข้อเท็จจริง จริงๆ เขา ไม่ได้ทำผิด แล้วคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ก็มีเหตุผลดีกว่า เราจะรอไปจนศาลฎีกาตัดสินอย่างที่ท่านว่า นั่นก็ได้ แต่ว่าเพื่อความเป็นธรรมนี้ เราจะให้เขาถูกขัง อยู่อย่างนั้นหรือ เขาขาดสิทธิอย่างนั้นหรือ นี่กระผมก็เลยมาคิดปรึกษากันแล้ว จึงขอถอนโดยอำนาจนี้ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 226)

4) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “นายประเทือง กิริติบุตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยและอธิบดีกรมอัยการถอนฎีกาคดียาเสพติดโดยไม่ชอบ” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายประเทือง กิริติบุตรไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายประเทือง กิริติบุตร อธิบดีกรมอัยการถอนฎีกาคดียาเสพติดโดยไม่ชอบ

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: นายประเทือง กิริติบุตรได้ใช้อำนาจของอธิบดีกรมอัยการถอนฎีกาในคดีค้าเฮโรอิก ที่ ร.ท. เฉลิมเกียรติ ภูริปฏิภาณผู้ต้องหาซึ่งศาลชั้นต้นสั่งจำคุก 55 ปี แต่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าจำเลยไม่มีความผิดอัยการเจ้าของเรื่องจึงฎีกา

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “นายประเทือง กิริติบุตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยและอธิบดีกรมอัยการถอนฎีกาคดียาเสพติดโดยไม่ชอบ” ถึงแม้ว่านายประเทือง กิริติบุตร จะกระทำในฐานะที่เป็นอธิบดีกรมอัยการ ก่อนที่จะมาดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยก็ตาม กล่าวคือ นายประเทือง กิริติบุตรได้ขอถอนฟ้องฎีกาคดีดังกล่าวนี้ เมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2522 ก่อนการเลือกตั้งทั่วไปซึ่งทำให้เกิดรัฐบาลชุดนี้ เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 ผู้วิจัยเห็นว่าข้อกล่าวหาดังกล่าวเป็นข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของฝ่ายรัฐบาล เพราะถ้า นายประเทือง กิริติบุตร กระทำการโดยมิชอบจริง ก็ถือว่าขาดคุณสมบัติของการเป็นข้าราชการเมืองที่ดี สำหรับหลักฐานสนับสนุนนั้น ก็ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี

ส่วนข้อโต้ตอบการกล่าวหาของนายประเทือง กิริติบุตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน แต่ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้

ของการใช้เหตุผล เพราะ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ยอมรับ และมีการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลกว่า โดยผู้วิจัยของอธิบายรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

ในการสรุปวันสุดท้าย นายสมัคร สุนทรเวชได้แสดงความไม่ยอมรับข้อโต้ตอบการกล่าวหาของนายประเทือง กิริติบุตรอีกครั้งหนึ่ง โดยสรุปเหตุผลของการไม่ยอมรับไว้ถึง 8 ประการ ดังนี้

- อัยการไม่มีอำนาจสอบสวน การที่อธิบดีกรมอัยการนำคำร้องของจำเลยมาพิจารณาเสียเอง จึงขัดกับหลักการของระบบความยุติธรรมของไทย

- จำเลยได้ร้องขอความเป็นธรรมมาตั้งแต่ต้น ซึ่งในขั้นตอนฎีกาก็ยังมีสิทธิในการร้องขอความเป็นธรรมอยู่

- การถอนฟ้องนั้นในทางปฏิบัตินั้นมีน้อยมาก เพราะถ้าเห็นว่าจำเลยไม่ผิด อัยการก็ไม่สั่งฟ้องเสียตั้งแต่ต้นแล้ว

- หลักปฏิบัติของกรมอัยการ ถ้าศาลชั้นต้นลงโทษ ศาลอุทธรณ์ยกฟ้อง อัยการโจทก์ต้องฎีกาเสมอ เมื่อฎีกาไปแล้ว มีการถอนฎีกาก็ยังเป็นเรื่องแปลกที่ไม่ค่อยมีการกระทำกัน

- หลักปฏิบัติของกรมอัยการ การถอนอุทธรณ์หรือฎีกาต้องเป็นเรื่องที่อัยการได้รับข้อเท็จจริงใหม่ แต่คดีนี้ไม่มีข้อเท็จจริงใหม่

- คดีนี้ อัยการกองคดีและศาลชั้นต้นเห็นจำเลยกระทำความผิดจริง แต่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าไม่ผิด แต่ก็ยังตั้งข้อสงสัยให้จำเลยไว้ก่อน ไม่ได้ปล่อยจำเลยไป นายประเทือง กิริติบุตรอธิบดีกรมอัยการจึงไม่ควรด่วนตัดสินใจว่าจำเลยไม่ผิด ถอนฎีกาและปล่อยจำเลยไป

- นายประเทือง กิริติบุตรชี้แจงว่า คำพิพากษาของศาลชั้นต้นไม่ถูก คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์น่าเชื่อถือกว่า ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ผู้ที่จะให้ความเห็นควรจะเป็นศาลฎีกาเท่านั้น

- นายประเทือง กิริติบุตรชี้แจงว่า ได้ประชุมกับผู้ช่วยอัยการฝ่ายคดีกับอัยการเจ้าของเรื่องแล้ว ต่างเห็นพ้องกันว่าควรถอนฎีกา ซึ่งเป็นการโยนความผิดไปให้ผู้ได้บังคับบัญชา เพราะในเมื่อผู้บังคับบัญชาต้องการจะถอนฎีกา ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาก็ต้องยอมตาม

- นายประเทือง กิริติบุตรควรให้อัยการเจ้าของเรื่องทำตามขั้นตอน คือส่งเรื่องไปให้อธิบดีกรมตำรวจ ไม่ควรที่จะตัดตอนถอนฎีกาเสียเอง

ในกรณีเดียวกันนี้ นักข่าวของหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ซึ่งเกาะติดข่าวนี้ ได้สัมภาษณ์อดีตผู้พิพากษาศาลฎีกาที่มีชื่อเสียงว่า เมื่ออัยการโจทก์เมื่อยื่นฎีกาแล้ว จะถอนภายหลังเป็นการสมควรหรือไม่? อดีตผู้พิพากษาศาลฎีกาคนดังกล่าวได้ชี้แจงว่า

โดยมารยาทแล้วไม่ควรถอน เพราะ ก่อนจะยื่นฎีกาแล้วอัยการโจทก์ต้องพิจารณาให้รอบคอบว่า สมควรจะร้องขอต่อศาลให้ลงโทษจำเลยหรือไม่ ในคดีนี้ ศาลอุทธรณ์ พิพากษายกฟ้องจำเลยที่ 2 ให้ปล่อยตัว ถ้าโจทก์ไม่ประสงค์จะให้จำเลยถูกลงโทษก็ต้องฎีกาขึ้นไป เมื่อฎีกาขึ้นไปแล้วก็แสดงให้เห็นว่า โจทก์ได้พิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว ที่จะให้ลงโทษจำเลย แต่แล้วกลับมายื่นขอถอนฟ้องฎีกาก็พูดพิกลอย่างไรรู้ “ไม่รู้เขาจะมีได้โต๊ะบนโต๊ะกันหรือเปล่า เพราะไม่ว่าจะขอถอนฎีกาหรือ ไม่ยื่นฎีกา อัยการก็สบายอยู่แล้ว” อดีตผู้พิพากษากล่าว ทั้งเสริมว่า ส่วนมากไม่มีใครเขาถอนหรือ (เดลินิวส์, 2522ค, น. 14)

จากคำโต้แย้งกลับของนายสมัคร สุนทรเวชกับคำสัมภาษณ์ของอดีตผู้พิพากษาศาลฎีกาจะเห็นว่า ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของนายประเทือง กิริติบุตร นั้น “ฟังไม่ขึ้น” จริง นายประเทือง กิริติบุตร จึงอภิปรายในประเด็นนี้ด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

5) หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาขัดแย้งซึ่งกันและกัน

ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรี ในลักษณะนี้ มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน เช่นเดียวกับหัวข้อที่ 3) ที่ผ่านมา ลักษณะที่แตกต่างกันก็คือ หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาในหัวข้อที่ 3) ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 แต่การโต้ตอบข้อกล่าวหาในหัวข้อนี้นั้น หลักฐานสนับสนุนนั้นดูราวกับว่าผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนไปแล้ว แต่ดังได้กล่าวมาแล้วว่า เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีมีจำนวน 3 ข้อ ขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยจึงต้องวิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาดังกล่าวนั้น ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 กล่าวคือ หลักฐานสนับสนุนมีความขัดแย้งกันเอง หรือขัดแย้ง กับข้อกล่าวหาหรือไม่?

ในการวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาในหัวข้อนี้นี้ ไม่จำเป็นต้องให้หลักฐานสนับสนุนดังกล่าว ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลมาก่อน เพราะเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 กับข้อที่ 3 พัฒนามาจากหลักการของตรรกวิทยาเดียวกันที่ว่า “ข้ออ้างต้องเป็นความจริง”

เมื่อพบว่า หลักฐานสนับสนุนข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 หรือหลักฐานสนับสนุน มีความขัดแย้งกันเองหรือขัดแย้งกับข้อกล่าวหา ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ดูราวกับว่า มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหา หรือมีเจตนา ที่จะไม่ปกปิดหรือบิดเบือน

“ความจริง” จึงกลับกลายเป็นข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ ไม่มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน หรือ มีเจตนา ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” คณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายในประเด็นนี้จึงอภิปรายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ผลจากการศึกษาไม่พบว่ามีข้อโต้ตอบการกล่าวหาในลักษณะนี้

10.5.1.2.2 ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ข้อโต้ตอบการกล่าวหาในลักษณะนี้ก็คือ ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่คณะรัฐมนตรีมีเจตนาที่จะให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็น “ความจริง” แก่สาธารณชน ซึ่งอาจจะเป็นการปฏิเสธข้อกล่าวหา หรืออาจจะเป็นการยอมรับข้อกล่าวหา แต่ก็มีข้อแก้ตัวก็ได้ ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการใหญ่ๆ ดังนี้คือ

- 1) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ปฏิเสธข้อกล่าวหา
- 2) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ยอมรับข้อกล่าวหา

1) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ปฏิเสธข้อกล่าวหา

การโต้ตอบข้อกล่าวหาในลักษณะนี้ก็คือ คณะรัฐมนตรีเห็นว่า ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นข้อกล่าวหาที่ไม่สมเหตุสมผล หรือไม่ถูกต้อง จึงปฏิเสธข้อกล่าวหาดังกล่าว พร้อมกับนำหลักฐานสนับสนุนของตนมาอภิปรายชี้แจง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่มีความสมเหตุสมผล จึงส่งผลให้คณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายในประเด็นนี้ปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่มีปฏิเสธข้อกล่าวหา ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม พล.ร.อ. อมร ศิริกายะไม่ควบคุมดูแลการบริหารงานบริษัทไทยเดิน เรือทะเลฯ

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์¹⁴

บริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ เป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงคมนาคม โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการขนส่งทางทะเลระหว่างประเทศ การดำเนินงานของบริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ ไม่ประสบ

¹⁴บริบทของสถานการณ์ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยได้กล่าวโดยละเอียดไว้แล้วใน ข้อ 3) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล ตัวอย่างที่ 1

ผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งๆ ที่เศรษฐกิจของประเทศเติบโตและการค้าทางทะเลก็ขยายตัวมากขึ้น
ส.ส. ฝ่ายค้านจึงนำมาตั้งเป็นข้อกล่าวหาในหลายประเด็น รวมถึงประเด็นที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้
ด้วย

2) ข้อกล่าวหา¹⁵

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐมนตรีช่วยว่าการ
กระทรวงคมนาคม พล.ร.อ. อมร ศิริกายะไม่ควบคุมดูแลการบริหารงานบริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ”
มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: พล.ร.อ. อมร ศิริกายะไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: พล.ร.อ. อมร ศิริกายะไม่ควบคุมดูแลการ
บริหารงานบริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: บริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ มีผลประกอบการขาดทุน

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: บริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ แจกโบนัสให้กับพนักงาน
ต่างๆ ที่มีผลประกอบการขาดทุน

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: ช่อมเรือเก่าแล้วขายขาดทุน

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

พล.ร.อ. อมร ศิริกายะ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมได้โต้ตอบข้อกล่าวหา
ว่า ผลการประกอบการของบริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ ในปี พ.ศ. 2520 กับ 2521 ขาดทุนจริง โดย
ขาดทุนประมาณ 16 ล้านบาท และ 11 ล้านบาทตามลำดับ แต่เมื่อ พล.ร.อ. อมร ศิริกายะเข้ารับ
หน้าที่เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2522 ก็ดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยการกู้เงินทุนหมุนเวียน 20
ล้านบาท และเปลี่ยนคณะกรรมการฯ ซึ่งผลประกอบการระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายนปีนี้ได้
กำไรประมาณ 3,700,000 บาท (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 364) ข้อโต้ตอบการ
กล่าวหาในส่วนนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชและนายสมัคร สุขทรวชก็ยอมรับว่าเป็นความจริง
สำหรับประเด็นเรื่องเรือเก่านั้น พล.ร.อ. อมร ศิริกายะกล่าวว่า เรือลำนั้นขายได้
3 ล้านบาทจริง แต่ค่าซ่อมจริงเพียง 2.3 ล้านบาท ส่วนเรื่องราคาขายเป็นเศษเล็กน้อยนั้น กับการแจก

¹⁵ข้อกล่าวหาในประเด็นนี้ ผู้วิจัยได้กล่าวโดยละเอียดไว้แล้วใน ข้อ 3) ข้อกล่าวหาที่
ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ
หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการ
ใช้เหตุผล ตัวอย่างที่ 1

โบนัสนั้น พล.ร.อ. อมร ศิริกายะกล่าวว่า “แต่ว่า จะขายเป็นเศษเหล็กได้ 4 ล้านบาทหรือไม่นี้ กระผมก็ไม่สามารถที่จะตอบได้ เพราะว่าเป็นเรื่องนานมาแล้ว ... อันนี้กระผมก็ขอชี้แจงว่าไม่เป็นความจริง ครับ ... แล้วก็บริษัทไทยเดินเรือฯ ไม่ได้แจกโบนัสมาก่อนเลยเป็นเวลา 4 ปีแล้วครับ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 366)

4) ผลการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม พล.ร.อ. อมร ศิริกายะไม่ควบคุมดูแลการบริหารงาน บริษัทไทยเดินเรือทะเลฯ” นี้ เมื่อวิเคราะห์เฉพาะข้อกล่าวหาที่ดูราวกับว่าข้อกล่าวหานี้อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล แต่เมื่อวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองจำนวน 3 ข้อดังกล่าวด้วยเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี พบว่า หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองทั้ง 3 ข้อดังกล่าว ผ่านเกณฑ์การวัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน แต่ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลข้อที่ 5 ที่ว่า “หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ” ซึ่งในกรณีนี้ พล.ร.อ. อมร ศิริกายะผู้ถูกกล่าวหาเองไม่ยอมรับ และได้อภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหาดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จนกระทั่งผู้กล่าวหาทั้ง 2 คนคือ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชกับนายสมัคร สุนทรเวชยอมรับ ดังนั้น คำอภิปรายของ พล.ร.อ. อมร ศิริกายะในประเด็นนี้ จึงเป็นคำอภิปรายที่ปฏิเสธข้อกล่าวหาอย่างสมเหตุสมผล

ตัวอย่างที่ 2 รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ดำเนินการเพื่อการกระจายอำนาจให้ไปสู่ท้องถิ่น

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

-

2) ข้อกล่าวหา

ข้อกล่าวหาในประเด็นนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เริ่มเกริ่นนำไว้ตั้งแต่วันแรกของการอภิปรายไว้ดังนี้

รัฐมนตรีท่านนี้ ไม่เคยมีการกระทำใดๆ ที่แสดงให้เห็นว่า ท่านได้พยายามให้หน่วยงานในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปฏิบัติ ... ที่จะทำให้ประชาชนมีโอกาสปกครองตนเอง บริหารงานในท้องถิ่นด้วยตนเอง เพื่อเป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยตามที่รัฐบาลได้แถลงเป็นนโยบายไว้ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 224)

ต่อมานายบุญเทียม เขมาภิรัตน์ ส.ส. กรุงเทพมหานคร พรรคประชากรไทย ได้อภิปรายตั้งข้อกล่าวหาเพิ่มเติมว่า กระทรวงมหาดไทยมีพฤติกรรมที่ขัดกับนโยบายของรัฐบาล โดยยกตัวอย่างชาวที่จะยกฐานะกรุงเทพมหานครให้เป็นทบวงกรุงเทพมหานคร ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

นอกจากนั้น กระทรวงมหาดไทยก็ยังได้มีพฤติกรรม ในการที่จะดำเนินการที่ขัดกับนโยบายของรัฐบาลเอง คือ การที่บอกว่า จะให้อำนาจการปกครองท้องถิ่นของประชาชนให้มากขึ้น จะกระจายอำนาจบริหารออกไปสู่ท้องถิ่น ... หลังจากนั้น กระทรวงมหาดไทย โดยที่มีรัฐบาลรู้เห็นเป็นใจด้วย ก็ออกข่าวมาว่า จะยกฐานะของกรุงเทพมหานครขึ้นเป็นทบวง เป็นทบวงกรุงเทพมหานคร ให้เป็นการบริหารส่วนกลาง ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างที่กระผมได้กราบเรียนท่านประธานที่กล่าวมานี้ ก็แสดงให้เห็นว่า กระทรวงมหาดไทยนั้น ไม่ได้มีเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเลย (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 56)

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

พล.อ. เล็ก แนวมาลี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้โต้ตอบข้อกล่าวหาในประเด็นนี้ว่า กระทรวงมหาดไทยได้ดำเนินการกระจายอำนาจอยู่แล้ว โดยคำนึงถึงรูปแบบของการบริหารทั้งด้านการบริหารงานบุคคลและอำนาจในการบริหารทางการเงิน ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้พยายามมอบอำนาจให้ทางจังหวัดและเทศบาลมากขึ้นเป็นลำดับ ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

ดังจะเห็นได้ชัดก็คือว่า มีการออกกฎหมายพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา ที่แล้วมานี้เอง นอกจากนั้นแล้วยังได้ดำเนินการจัดตั้งสุขาภิบาลขึ้นใหม่อีก 26 แห่ง และขยายเขตสุขาภิบาลไปอีก 24 แห่ง รวมทั้งขยายเขตเทศบาลไปอีก 3 แห่ง ในการกระจายอำนาจนั้นก็ ในเรื่องการบริหารงานบุคคลก็ได้ให้เทศบาลสามารถสอบคัดเลือกบุคคลบรรจุเข้าทำงานเองได้ ... ให้สภาเทศบาลมีอำนาจตราเทศบัญญัติในเรื่องเกี่ยวกับกิจการของเทศบาลได้อิสระ ในปัญหาที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 296-297)

เมื่อมี ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายเป็นทั้งข้อกล่าวหาและข้อซักถามในประเด็นดังกล่าวอยู่อีก นายดำริ น้อยมณี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงลุกขึ้นมาโต้ตอบอีกครั้งหนึ่งในวันศุกร์ที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ว่า

กระผมยืนยันเลย รับราชการมา 40 ปี ในกระทรวงมหาดไทยไม่เคยรวบรวมอำนาจ
 ครับ กระจ่ายครบ แต่ปัญหาเกิดขึ้นว่า ไม่ทราบว่าจะกระจายเอาไปให้ใครได้ใช้
 อำนาจนั้นแทนครับ เราจึงมาเสียเวลาอบรมพลเมืองหรือประชาชนในท้องถิ่น
 ขึ้นมาในรูปของสภาตำบล ในรูปของหมู่บ้าน รูปพัฒนาชุมชน ... สุขาภิบาลมี
 อยู่ 500 กว่าแห่ง เวลานี้ก็เกิดตามอำเภอขึ้น เทศบาล 120 แห่งก็ยังมีอยู่อย่าง
 นั้นครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 104)

สำหรับประเด็นที่เกี่ยวกับกรุงเทพมหานครนั้น นายดำริ น้อยมณีไม่ได้อภิปรายว่า
 จะให้กรุงเทพมหานครเป็นทบวงจริงหรือไม่? แต่ก็อภิปรายว่า ยังมีปัญหาเกี่ยวกับขีดความสามารถ
 ของการเก็บภาษีอากร ที่จะนำมาบริหารกิจการ ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

กระผมดูงบประมาณแล้ว ประมาณ 1,400 กว่าล้านบาทนั้น เมื่อตอนงบประมาณ
 ปีนี้ กระผมดูนี้แหละครับขีดความสามารถ ที่นี้ กทม. นี่จะต้องบริการประชาชน
 และกิจการอะไรบ้าง และจะได้เงินงบประมาณมาจากไหน ... สิ่งต่างๆ เหล่านี้
 เราได้พยายามกระจาย แต่กระผมก็ยังไม่ทราบว่า จะต้องประกอบกัน หรือ
 จะต้องกินเวลาอีกเท่าไร (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 105-106)

4) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ที่ว่า “รัฐมนตรีของกระทรวง
 มหาดไทยไม่ดำเนินการเพื่อการกระจายอำนาจให้ไปสู่ท้องถิ่น” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่สมควรบริหารราชการ
 แผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ดำเนินการ
 เพื่อการกระจายอำนาจให้ไปสู่ท้องถิ่น

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: ไม่พบผลงานของรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยที่
 แสดงให้เห็นว่ามีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: จะออกกฎหมายเพื่อยกกรุงเทพมหานครให้เป็น
 ทบวงในสังกัดกระทรวงมหาดไทย

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทย
 ไม่ดำเนินการเพื่อการกระจายอำนาจให้ไปสู่ท้องถิ่น” ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อกล่าวหาดังกล่าว เป็น
 ข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของฝ่ายรัฐบาล

เพราะ รัฐบาลได้แถลงนโยบายว่าจะกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น แต่ถ้าในการปฏิบัติงาน รัฐบาลไม่กระทำตามนโยบายก็ถือได้ว่า คณะรัฐบาลขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) จนส่งผลให้ขาดความรับผิดชอบต่อ การตัดสินใจ (accountability) ไปด้วย

สำหรับ หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองของ ส.ส. ฝ่ายค้านทั้ง 2 ประการนั้นจะวิเคราะห์ พร้อมๆ กันไปกับข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรี ดังนี้

เมื่อเปรียบเทียบหลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองที่ว่า “ไม่พบผลงานของรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยที่แสดงให้เห็นว่า มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น” ของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับหลักฐานสนับสนุนของ พล.อ. เล็ก แนวนมาลี ที่ว่า “กระทรวงมหาดไทยได้ดำเนินการกระจายอำนาจอยู่แล้ว โดยคำนึงถึงรูปแบบของการบริหารทั้งด้านการบริหารงานบุคคลและอำนาจในการบริหารทางการเงิน” ผู้วิจัยเห็นว่า หลักฐานสนับสนุนของ พล.อ. เล็ก แนวนมาลี เป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้ และมีความสมเหตุสมผลกว่าหลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองของ ส.ส. ฝ่ายค้าน เพราะ ส.ส. ฝ่ายค้าน ไม่ได้อธิบายว่า กรณียกเลิกในการสืบเสาะค้นหาว่า “การไม่กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นนั้น” มีกรณียกเลิกในการสืบเสาะค้นหาอย่างถูกวิชาการ และกระทำกันอย่างจริงจังขนาดไหน เพียงใด ดังนั้น หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองของ ส.ส. ฝ่ายค้านในประเด็นนี้ จึง ไม่ผ่าน เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี แต่ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรี ผ่าน เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี

สำหรับหลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “จะออกกฎหมายเพื่อยกกรุงเทพมหานครให้เป็นทบวงในสังกัดกระทรวงมหาดไทย” ถึงแม้ นายดำริ น้อยมณีจะไม่อธิบายว่า มีนโยบายเช่นนั้นจริงหรือไม่? แต่คำอธิบายของนายดำริ น้อยมณีที่ว่า กระบวนการจัดเก็บภาษีของกรุงเทพมหานครยังไม่เป็นระบบ และจำนวนเงินที่เก็บได้ก็ยังมีเป็นจำนวนน้อย นอกจากนั้น นายดำริ น้อยมณียังอธิบายอีกว่า ยังดำเนินการที่จะกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอยู่ แต่ต้องใช้ระยะเวลาอีกจำนวนหนึ่ง ผู้วิจัยเห็นว่าเป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้ ในกรณีนี้ หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็เป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้เช่นเดียวกัน เพราะไม่มีรัฐมนตรีคนใดปฏิเสธหลักฐานสนับสนุนนี้

โดยสรุป ประเด็นข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยไม่ดำเนินการเพื่อการกระจายอำนาจให้ไปสู่ท้องถิ่น” นี้ การที่ฝ่ายรัฐบาลปฏิเสธและได้ตอบข้อกล่าวหาได้อย่างสมเหตุสมผล ก็แสดงให้เห็นว่า รัฐมนตรีที่อภิปรายในประเด็นนี้ ปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

2) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ยอมรับข้อกล่าวหา

การได้ตอบข้อกล่าวหาในลักษณะนี้ก็คือ คณะรัฐมนตรีเห็นว่าข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นข้อกล่าวหาที่สมเหตุสมผลหรือถูกต้อง แต่ความบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

หน้าที่นั้นเป็นเหตุสุดวิสัย หรือเป็นเรื่องปกติของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว จะไม่ได้ผลตามที่คาดหวังไว้อย่างสมบูรณ์จะต้องมีอุปสรรคจากการปฏิบัติงานตามนโยบายสาธารณะเหล่านั้นบ้าง คณะรัฐมนตรีจึงหาหลักฐานมาสนับสนุนว่า ผลการปฏิบัติงานเกิดความบกพร่องขึ้นด้วยสาเหตุใด ซึ่งในงานวิจัยนี้เห็นว่าเป็นการหาข้อแก้ตัวที่สมเหตุสมผล

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ยอมรับข้อกล่าวหาและมีการแก้ตัวที่สมเหตุสมผล ดังนี้

ตัวอย่าง การปฏิบัติงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.อ. เล็ก แควมาลี
ไม่สามารถทำให้คดีอาชญากรรมลดลง

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

-

2) ข้อกล่าวหา

ข้อกล่าวหาในประเด็นนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เริ่มเกริ่นนำว่า ตั้งแต่รัฐบาลใหม่เข้ามาบริหารราชการแผ่นดินประมาณ 4 เดือน สถิติอาชญากรรมไม่ได้ลดลงแต่เพิ่มขึ้น (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 222) ต่อมานายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทยก็ได้ยื่นข้อกล่าวหาในประเด็นนี้อีกว่า “ในเดือนสิงหาคม วันที่ 1 สิงหาคม ถึง วันที่ 31 มีคดีปล้นทรัพย์ในกรุงเทพฯ อย่างเดียวจะครบ 47 ราย คดีชิงทรัพย์อุกฉกรรจ์ 9 ราย ฆ่าคนตาย 44 ราย วางเพลิง 1 ราย รวมคดีอุกฉกรรจ์ในกรุงเทพฯ 101 ราย กรณีอย่างนี้ไม่เคยเกิดขึ้นในรัฐบาลสมัยก่อนๆ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 253)

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

พล.อ. เล็ก แควมาลี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้อภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหาว่า เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านแล้ว “ความสงบในบ้านเมืองเรานั้น ยังอยู่ในเกณฑ์ที่นับว่าสบาย หรือดีกว่าประเทศอื่นๆ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 292) ต่อจากนั้นมา พล.อ. เล็ก แควมาลีก็ยกตัวอย่างสถิติโดยละเอียด และเน้นว่า “คดีเพิ่มบ้างลดบ้างตามเหตุการณ์” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 294)

ต่อมาในวันศุกร์ที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2522 พล.ต.อ. ชุมพล โลหะชาละ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยก็ได้ตอบข้อกล่าวหาโดยยอมรับว่าสถิติของคดีอาชญากรรมก็มีเพิ่มมีลด ดังคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

เกี่ยวกับทางด้านเหตุการณ์ในทางคดี มีท่านสมาชิกผู้มีเกียรติได้กล่าวขวัญถึงสถิติคดี กระผมก็ยอมรับว่า ในระยะนี้ คดีก็มีการขึ้นการลง บางประเภทก็มีขึ้น

บางประเภทก็มีดัง ... คดีเมื่อเปรียบเทียบกันเดือนต่อเดือนแล้ว ก็มีความใกล้เคียงกันอยู่ การเพิ่มจำนวนนั้นก็ไม่ถึงขนาดมากมายนัก (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 97-98)

4) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ที่ว่า "การปฏิบัติงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.อ. เล็ก แนวมาลีไม่สามารถทำให้คดีอาชญากรรมลดลง" มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: พล.อ. เล็ก แนวมาลีไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: การปฏิบัติงานของ พล.อ. เล็ก แนวมาลีไม่สามารถทำให้คดีอาชญากรรมลดลง

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: สถิติของคดีอาชญากรรม

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ที่ว่า “การปฏิบัติงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.อ. เล็ก แนวมาลีไม่สามารถทำให้คดีอาชญากรรมลดลง” นี้ รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยยอมรับว่า มีสถิติอาชญากรรมเกิดขึ้นมากจริง แต่ก็อธิบายให้เหตุผลว่าสถิติก็มีขึ้นมีลง และเมื่อเปรียบเทียบกับบางประเทศแล้ว ก็ยังถือว่าคดีอาชญากรรมมีปริมาณน้อยกว่า ผู้วิจัยเห็นว่า รัฐมนตรีของกระทรวงมหาดไทยที่อภิปรายในประเด็นนี้ ปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

โดยสรุป เมื่อเปรียบเทียบการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ในแต่ละข้อกล่าวหา-ข้อโต้ตอบการกล่าวหาแล้ว เห็นได้ชัดเจนว่า ความสมเหตุสมผลในการใช้เหตุผลของข้อกล่าวหา มีปริมาณมากกว่าความสมเหตุสมผลในการใช้เหตุผลของข้อโต้ตอบการกล่าวหา หรือกล่าวได้ว่า การใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านมีความสมเหตุสมผลมากกว่าการใช้เหตุผลของคณะรัฐมนตรี ดังนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านจึงอภิปรายอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่าคณะรัฐมนตรีเฉพาะประเด็นของการใช้เหตุผล แต่อย่างไรก็ดี การที่จะวิเคราะห์ในภาพรวมทั้งหมดว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐมนตรีฝ่ายใดปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) มากกว่ากัน ยังมีปัจจัยอื่นอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งจะต้องนำมาร่วมในการวิเคราะห์ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ เกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. อีก 2 ข้อ ที่จะต้องวิเคราะห์กันต่อไป ซึ่งก็คือ คำอภิปรายเป็น “ความจริง” หรือไม่? กับ คำอภิปรายละเมิดระเบียบข้อบังคับหรือไม่?

10.5.2 คำอภิปรายกับ “ความจริง”

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ความผิดที่ร้ายแรงถึงขั้นเป็น “อนันตริยกรรมของนักการเมือง” (the ultimate sin for politician) ก็คือ การโกหกในสภา (Turnor, online, 2004) แต่คำอภิปรายในสภาของไทย ดูเหมือนว่า การโกหกจะเป็นที่ยอมรับกันในของนักการเมืองบางกลุ่มบางพวก ดังคำอภิปรายของนายนิยม คำแหง ส.ส. จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันศุกร์ที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ความตอนหนึ่งว่า “เมื่อเหตุการณ์เป็นอย่างนี้ จะให้กระผมมาเรียนต่อสภานี้ได้อย่างไร กระผมเอาความจริงมาพูดนะครับ ท่านประธาน กระผมยังโกหกไม่เป็น เพราะกระผมยังเป็นน้องใหม่ในสภานี้” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 44) คำอภิปรายของนายนิยมนั้นบ่งชี้โดยนัย (implicature) ว่า ส.ส. เก่าในสภา โกหกเป็นหรือโกหกเก่ง และก็น่าจะกระทำกันมาเป็นเวลานานแล้ว

อย่างไรก็ดีในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการพูดหรือการอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” ในสภา เป็นการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ถึงขั้นอุกฤษฏ์หรือถึงขั้นเป็นอนันตริยกรรมทางการเมือง เช่นเดียวกันกับหลักปฏิบัติของรัฐบาลอังกฤษ โดยผู้วิจัยมีเกณฑ์วัดคำอภิปรายว่าเป็น “ความจริง” หรือไม่? จำนวน 6 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดชื่อให้ว่า เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของ “ความจริง” โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) คำอภิปรายนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหาหรือบุคคลอื่น เห็นว่าสมเหตุสมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง
- 2) คำอภิปรายนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันมาก่อนหน้านี้แล้ว
- 3) คำอภิปรายนั้นเป็นความรู้สามัญโดยทั่วไป
- 4) คำอภิปรายนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม
- 5) คำอภิปรายนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ
- 6) คำอภิปรายนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

ผลการศึกษาครั้งนี้ไม่พบว่า มี ส.ส. คนใดอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” ผู้อภิปรายทุกคนอภิปรายด้วย “ความจริง” ที่ยอมรับได้ อย่างไรก็ตาม มี ส.ส. ฝ่ายค้าน 1 คน ซึ่งคำอภิปรายนั้น น่าจะนำมาวิเคราะห์เป็นกรณีพิเศษว่าเป็น “ความจริง” หรือไม่? กับคำอภิปรายของรัฐมนตรี 2 คนซึ่งถูกกล่าวหาจาก ส.ส. ฝ่ายค้านว่าอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” คือ นายสมพร บุญยคุปต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมกับนายอบ วะสุรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์โดยละเอียดดังต่อไปนี้

คำอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

ในการอภิปรายเมื่อวันแรกและเป็นคนแรกนั้น เมื่อกล่าวหาถึงประเด็นเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของ พล.อ. เล็ก แวมมาลี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชได้ออกตัวไว้ตั้งแต่แรกว่า “ยังมีอีกนิดเดียว ที่กระผมอยากจะพูดอะไรสักหน่อย ถ้าจะหาว่าเป็นเรื่องส่วนตัว ท่านประธานเมื่อเห็นไม่สมควร ท่านก็กรุณาห้ามกระผมได้ทันที” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 303)

ต่อจากนั้น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชได้อภิปรายว่า พล.อ. เล็ก แวมมาลี เมื่อทำงานเสร็จแล้วก็จะไปที่ห้องพิเศษส่วนตัวที่โรงแรมแอมบาสเดอร์ ซึ่งก็จะมีผู้หญิงเข้าไปให้บริการด้วย นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังมีภรรยาของรองปลัดกระทรวงเข้าไปปรึกษาราชการในห้องนี้เป็นระยะเวลาครึ่งละหลายชั่วโมง ซึ่ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชเห็นว่า เป็นการเสี่ยงต่อความมั่นคงของประเทศชาติ โดยมีคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

นอกจากนั้น ปรากฏว่า มีภรรยาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ขนาดรองปลัดกระทรวง เข้าไปปรึกษาราชการกับท่านสองต่อสองในห้องเป็นเวลาครึ่งละหลายชั่วโมง ... รัฐมนตรีทุกท่านเป็นผู้เก็บรักษาความลับของชาติเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศน่าจะระมัดระวังตัวในเรื่องนี้ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 229)

ต่อข้อกล่าวหาของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ว่ามีห้องพิเศษนั้น พล.อ. เล็ก แวมมาลีปฏิเสธว่าไม่เป็นความจริง ดังคำอภิปรายดังนี้ “ที่นี้ในเรื่องส่วนตัวของกระผม ที่ท่านหัวหน้าพรรคกิจสังคมได้อภิปรายถึงนั้น กระผมขอปฏิเสธโดยสิ้นเชิงว่า ไม่เป็นความจริง และกระผมก็รู้สึกว่ ท่านจะได้ข้อมูลมาที่ไม่ถูกต้อง¹⁶ ... กระผมขอปฏิเสธเพราะกระผมไม่เคยมีห้องพิเศษครับ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 303)

สำหรับประเด็นนี้นั้น นายโกศล ไกรฤกษ์ ส.ส. จังหวัดพิษณุโลก พรรคกิจสังคมก็ได้อภิปรายถึงอีกครั้งหนึ่ง ดังนี้

ท่านพูดออกไปบอกว่า ท่านรัฐมนตรีไปมีผู้หญิง อันนี้คนขนาดหม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ไม่ใช่พูดให้คนเสียหาย ถ้าท่านรู้ว่า บุคคลที่มาบอกเป็นใคร ท่านจะตกใจ¹⁷ แต่ด้วยมารยาทใครจะบอกกันได้ แต่ถ้าเป็นในเมืองอังกฤษ เขามีข่าว

¹⁶ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

¹⁷ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

อย่างนี้ อย่างกรณีโปรฟูโม (Profumo) เขาลาออกแล้ว (รายงานการประชุม
รัฐสภา, 2522ก, น. 393)

สำหรับประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นเรื่องอื้อฉาว (scandal) ที่รู้กันทั่วไปในสภา
เพราะ พล.อ. เล็ก แนวนมาลีไม่ได้ปฏิเสธอย่างแข็งขันนัก เพียงแต่ยืนยันว่าไม่จริง และสันนิษฐาน
ว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชได้รับข้อมูลมาไม่ถูกต้อง นายโกศล ไกรฤกษ์จึงต้องมาย้ำอีกครั้งว่า
คนที่น่าเรื่องนี้มาบอกกับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชก็เป็นคนสำคัญที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง อนึ่ง
พล.อ. เล็ก แนวนมาลีเองนั้น เมื่อถูกนักข่าวสตรีถามในวันรุ่งขึ้นว่า “เป็นอย่างไร แอมบาซาดอร์”
พล.อ. เล็ก แนวนมาลีก็ตอบคำถามโดยทำให้เป็นเรื่องตลกไปว่า “ไปไหมล่ะ” (แนวหน้า, 2522ข,
น. 3)

โดยสรุป คำอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชในประเด็นนี้ ผู้วิจัยไม่สามารถจะ
ตัดสินได้ว่าเป็น “ความจริง” หรือไม่? แต่อย่างไรก็ดี การที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชสรุปข้อกล่าวหา
ไปที่ว่า อาจจะทำให้ความมั่นคงของชาติเสียหาย ก็ถือได้ว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชนำเรื่อง
ส่วนตัวของรัฐมนตรีมากกล่าวหาและสามารถเอาตัวรอดจากไปได้ด้วยความสามารถส่วนตัว

คำอภิปรายของนายสมพร บุญยคุปต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม

เมื่อนายสมัคร สุนทรเวชได้อภิปรายเป็นครั้งแรกในฐานะที่เป็นหัวหน้าพรรค
ฝ่ายค้านคนหนึ่งนั้น นายสมัคร สุนทรเวชได้อภิปรายว่า บริษัท ไอ ที ทีฯ ได้รับการสนับสนุนจาก
นายกรัฐมนตรีเป็นพิเศษ เช่น เมื่อขอสิทธิส่งเสริมการลงทุนก็ได้ในระยะเวลาอันรวดเร็วผิดปกติ
และสามารถเอาสิทธิส่งเสริมการลงทุนนั้นมาใช้ประโยชน์ได้ในทันที (รายงานการประชุมรัฐสภา,
2522 ก, น. 241-242) ซึ่งเมื่อองค์การโทรศัพท์ฯ มีโครงการที่จะขยายกิจการโทรศัพท์ บริษัท
ไอ ที ทีฯ ก็น่าจะได้รับการเหล่านั่นไป

นายสมพร บุญยคุปต์ได้อภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหาของนายสมัคร สุนทรเวช ว่า
บริษัท ไอ ที ทีฯ ได้รับการส่งเสริมการลงทุนมานานแล้ว ไม่ใช่เพิ่งจะได้รับแล้วนำสิทธิดังกล่าว
นั้นมาประโยชน์ โดยบริษัท ไอ ที ทีฯ ได้รับการส่งเสริมการลงทุนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 โดยได้รับ
การลงทุนมาทำ “โรงงานทำเครื่องรับโทรศัพท์”, “เขาได้รับการส่งเสริมมาตั้งแต่ ปี 2509 เป็น
เรื่องเก่าทำเครื่องรับโทรศัพท์” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 278; 280)

คำอภิปรายของนายสมพร บุญยคุปต์นั้น นายมนตรี พงษ์พานิช ส.ส. จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา พรรคกิจสังคม ผู้ซึ่งได้รับอนุญาตให้อภิปรายในช่วงบ่ายของการอภิปรายวัน
เดียวกันนี้ ได้กล่าวโจมตีการอภิปรายของนายสมพร บุญยคุปต์ว่า “การตอบปัญหาเหล่านั้น

เป็นการตอบปัญหาที่มีแต่ข้อเท็จ ไม่ใช่ข้อจริง” (รายงานการประชุม รัฐสภา, 2522ก, น. 316)
โดยนายมนตรีพงษ์พานิช กล่าวถึงหลักฐานยืนยันไว้ดังนี้

และท่านยังชี้แจงต่อไปว่า บริษัท ไอ.ที.ที. นั้นได้รับการส่งเสริมการลงทุนแล้ว
ซึ่งอันนี้กระผมขอตอบในที่ประชุมสภาแห่งนี้ และมีหลักฐานยืนยันแน่นอนว่า
ยังไม่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนแต่ประการใด การได้รับการส่งเสริมลงทุนนั้น เป็น
เพียงได้รับเฉพาะประกอบเครื่องโทรศัพท์เท่านั้น ไม่ใช่ได้รับการส่งเสริมลงทุนใน
การผลิตอุปกรณ์โทรศัพท์ ... บริษัท ไอ.ที.ที. ยังไม่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน
แต่ประการใดครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 316-319)

เมื่อเปรียบเทียบคำอภิปรายของทั้ง 2 ฝ่ายนั้นแล้ว ผู้วิจัยพบว่า นายมนตรี พงษ์พานิช
เข้าใจผิดไปเอง เพราะนายสมพร บุญยคุปต์ก็กล่าวว่า บริษัท ไอ.ที.ที. ได้รับการส่งเสริมการลงทุน
ประกอบโทรศัพท์ ไม่ใช่ได้รับการส่งเสริมลงทุนในการผลิตอุปกรณ์โทรศัพท์ที่นายมนตรี พงษ์พานิช
เข้าใจคลาดเคลื่อนไป

คำอภิปรายของนายอบ วะสุรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

สำหรับคำอภิปรายของนายอบ วะสุรัตน์นี้ นายอบ วะสุรัตน์มักจะกล่าวเสมอๆ ใน
ทำนองที่ว่า “กระผมไม่ใช่นักพูด จะอธิบายอะไร จะพูดจาอะไร ก็พูดสั้นๆ แต่เว้นแต่พูดด้วย
ความจริง ไม่มีอะไรเคลือบแฝงในนั้นทั้งสิ้น” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 283-284)
แต่ในการอภิปรายทั่วไปๆ ครั้งนี้ นายอบ วะสุรัตน์เป็นรัฐมนตรีคนเดียวที่ใช้การ “เล่นคำ” หรือ
“เล่นลื่น” หรือมีความพยายามที่จัดการกับ “ความจริง” ให้เปลี่ยนไปตามที่ตนเองต้องการมากกว่า
ผู้อภิปรายทุกคนในการอภิปราย ทั่วไปๆ ครั้งนี้ เช่น

ตัวอย่างที่ 1

เมื่อถูก ส.ส. ฝ่ายค้านกล่าวหาว่า ขึ้นราคาสินค้าจำนวน 36 รายการ นายอบ วะสุรัตน์
ก็ได้ตอบข้อกล่าวหาว่า ประกาศขึ้นราคาสินค้าเพียง 3 รายการไม่ได้ประกาศขึ้นราคาสินค้าอีก
33 รายการนั้น เป็นการ “เล่นคำ” ของนายอบ วะสุรัตน์ กล่าวคือ ในประกาศขึ้นราคาสินค้าจำนวน
4 รายการ ซึ่งนายอบ วะสุรัตน์อภิปรายคลาดเคลื่อนเป็น 3 รายการคือ เนื้อวัว เนื้อควาย ปูนซีเมนต์
และไม่ซีดไฟนั้น ได้มีการประกาศยกเลิกราคาควบคุมของสินค้าอีก 33 รายการด้วย การยกเลิก
ควบคุมราคาสินค้าก็ทำให้สินค้าราคาสูงขึ้น

ตัวอย่างที่ 2

ตัวอย่างนี้ก็เกี่ยวเนื่องกับตัวอย่างที่ 1 กล่าวคือ ส.ส. ฝ่ายค้านได้ยื่นประเด็นการ
กล่าวหาว่า การขึ้นราคาสินค้าที่นายอบ วะสุรัตน์อนุญาตให้ขึ้นได้ ทำให้ดัชนีค่าครองชีพสูงขึ้น

นายอบ ะสุรัตน์ก็ได้ตอบว่าราคาสินค้าในประเทศยังมีราคาถูกกว่าประเทศอื่นๆ และปฏิเสธว่า ดัชนีค่าครองชีพของคนไทยสูงขึ้น แต่เมื่อถูกโต้แย้งกลับจาก ส.ส. ฝ่ายค้าน นายอบ ะสุรัตน์ก็ตอบอีกว่า ตนเองก็รับว่าค่าครองชีพของประเทศต่างๆ สูงขึ้นรวมถึงของไทยด้วย แต่เมื่อเปรียบเทียบกับค่าครองชีพของไทยกับประเทศอื่นๆ แล้ว ค่าครองชีพของคนไทยก็ยังไม่สูง

คำอภิปรายของนายอบ ะสุรัตน์นั้น นายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณ ส.ส. จังหวัดสุพรรณบุรี พรรคชาติไทยได้วิพากษ์วิจารณ์การอภิปรายของนายอบ ะสุรัตน์ไว้ค่อนข้างตรงกับความเป็นจริงว่า “ท่านไม่ยอมรับความจริง ท่านไม่ยอมรับสภาพความจริงว่า การปฏิบัติหน้าที่ของท่านนั้น มีข้อบกพร่องเป็นประการใด ท่านไม่ยอมรับสภาพ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 182)

จะเห็นว่า นายอบ ะสุรัตน์ได้พยายามจัดการกับ “ความจริง” ให้เป็นไปตามความประสงค์ของตนเอง ซึ่งในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้มีนายอบ ะสุรัตน์เพียงคนเดียวที่มีการจัดการ “ความจริง” ในทำนองนี้ แต่ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ส.ส. ในสภาฯ มีการจัดการ “ความจริง” ในทำนองนี้มากขึ้น ซึ่งจะอธิบายไว้ในบทที่ 11

โดยสรุป เมื่อวิเคราะห์คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีในเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 2 ที่ว่า “คำอภิปรายต้องเป็น 'ความจริง'” ผลการศึกษาพบว่า คำอภิปรายของทั้ง 2 ฝ่ายผ่านเกณฑ์วัดฯ ในข้อนี้ทั้งหมด ดังนั้นจึงเหลือการวิเคราะห์คำอภิปรายด้วยเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 3 ที่ว่า “คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุม” ซึ่งจะวิเคราะห์ในหัวข้อถัดไป

10.4.3 คำอภิปรายกับระเบียบข้อบังคับ

ในการวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายอยู่ในระเบียบข้อบังคับหรือไม่? ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ 3 ข้อ โดยผู้วิจัยตั้งชื่อเกณฑ์นี้ไว้ว่า “เกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ” ซึ่งมีรายละเอียดของเกณฑ์ดังกล่าว ดังนี้คือ

- 1) คำอภิปรายต้องไม่พึมพำ วนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น
- 2) คำอภิปรายต้องสุภาพ ไม่ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด
- 3) คำอภิปรายต้องไม่กล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใด

โดยไม่จำเป็น

ผลจากการศึกษาพบว่า ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งหนึ่งๆ ปริมาณการละเมิดระเบียบข้อบังคับสัมพันธ์กับการขอสิทธิพาดพิงและการประท้วง หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่าง

หนึ่งว่า จำนวนของการประท้วงและการขอสิทธิพาดพิง คือ ตัวชี้วัดการฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะอธิบายถึงการประท้วงและการขอสิทธิพาดพิงในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ เสียก่อน ก่อนที่จะเสนอผลการศึกษาว่า มี ส.ส. ฝายค้านและคณะ รัฐมนตรีคนใดอภิปรายโดย ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับบ้าง

การประท้วง

การประท้วง หมายถึง การที่ ส.ส. ในที่ประชุมไม่ว่าจะเป็นฝ่ายค้านหรือฝ่ายรัฐบาล พบว่า ผู้ที่กำลังอภิปรายอยู่ ละเมิดระเบียบข้อบังคับการประชุมข้อใดข้อหนึ่ง จึงยกมือและลุกขึ้นประท้วง ซึ่งประธานรัฐสภาต้องอนุญาตให้ ส.ส. ผู้ประท้วงชี้แจงว่า ผู้ที่กำลังอภิปรายละเมิด ระเบียบข้อบังคับข้อใด หลังจากนั้นประธานรัฐสภาจะต้องวินิจฉัยว่า การประท้วงนั้นถูกต้อง หรือไม่? ถ้าถูกต้องก็จะตัดเตือนผู้ที่กำลังอภิปรายอยู่ ถ้าประธานรัฐสภาเห็นว่า คำประท้วงนั้น ไม่ถูกต้อง ก็จะอนุญาตให้ผู้ที่กำลังอภิปรายนั้นอภิปรายต่อไป

จากหลักการดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การประท้วงนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ การประท้วงที่ถูกต้องเหมาะสม กับ การประท้วงที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม

การประท้วงที่ถูกต้องเหมาะสม

ตัวอย่าง การประท้วงของนายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ ส.ส. จังหวัดบุรีรัมย์

ในการอภิปรายเมื่อวันศุกร์ที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2522 อันเป็นวันที่สามของการ อภิปรายครั้งนี้ ขณะที่นายอบ วะสุรัตน์กำลังอภิปรายตอบโต้ข้อกล่าวหาของ ส.ส. พรรคกิจสังคม คำอภิปรายของนายอบ วะสุรัตน์ส่วนใหญ่ก็เป็นคำอภิปรายที่ถูกต้องคืออภิปรายไปที่ ประธานสภาฯ แต่ในการอภิปรายช่วงหนึ่งเมื่ออภิปรายมาถึงพรรคกิจสังคม คำอภิปรายของ นายอบ วะสุรัตน์กลับได้ตอบข้อกล่าวหาตรงๆ ไปที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชกับนายเกษม ศิริสัมพันธ์ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของนายอบ วะสุรัตน์ ก่อนที่จะถูกประท้วง ดังนี้ “ที่นี้กระผมได้ อธิบายในวันก่อนซึ่งท่านอาจารย์คึกฤทธิ์เป็นคนพูดไว้ กระผมกราบเรียนตอบท่านในทางที่ เรียบร้อยที่สุดเท่าที่จะเรียบร้อยได้ อาจารย์เกษม ถ้าไม่ได้นั่งหลับในวันนั้น ก็พูดท่านไม่ค่อยดี ท่านก็ควรไปหาหมอเสียด้วย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 9)

เมื่ออภิปรายมาถึงช่วงนี้ นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ จึงลุกขึ้นประท้วงว่า นายอบ วะสุรัตน์ไม่สมควรอภิปรายได้ตอบไปที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชกับนายเกษม ศิริสัมพันธ์ โดยตรง ควรอภิปรายไปที่ประธานสภาฯ ซึ่งประธานสภาฯ ก็เห็นด้วยกับคำประท้วงของนายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริดังกล่าว (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 9) แต่ในขณะที่ประธานสภาฯ กำลังพูดอธิบายเพื่อตีความคำประท้วงอยู่นั้น ก็เกิดการประท้วงที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสมดัง จะได้กล่าวในหัวข้อถัดไป

การประท้วงที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม

การประท้วงที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม คือ การประท้วงที่ไม่มีเจตนาที่จะแก้ไขในการกระทำผิดข้อบังคับการประชุม ของผู้อภิปราย แต่เป็นการประท้วงโดยมีวัตถุประสงค์อื่น เช่น การทำลายจังหวะการอภิปรายของผู้ที่กำลังอภิปรายอยู่ หรือการทำลายจังหวะการประท้วงของผู้ที่กำลังประท้วงอยู่ เป็นต้น

ตัวอย่างของการประท้วงที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสมมีดังนี้คือ

ตัวอย่างที่ 1 การประท้วงของนายเนาว์ พุทธิธรรมกุล ส.ส. จังหวัดบุรีรัมย์

ดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ผ่านมาว่า ในขณะที่ประธานสภาฯ กำลังตีความการประท้วงของนายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ ส.ส. จังหวัดบุรีรัมย์ นายเนาว์ พุทธิธรรมกุล ซึ่งเป็น ส.ส. จังหวัดเดียวกันกับนายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ พยายามขอประท้วงแทรกขึ้นมาระหว่างคำพูดของประธานสภาฯ เมื่อประธานสภาฯ พูดจบแล้ว นายเนาว์ พุทธิธรรมกุล จึงอภิปรายโดยมีข้อความดังนี้

กระผมอยากจะกราบเรียนท่านประธานนะครับว่า อยากจะขอให้ท่านได้พิจารณาด้วยความเป็นธรรมบ้างนะครับ เวลาฝ่ายค้านพูดเสียดสีกระแนะกระแหนมากกว่านี้ เวลานี้ท่านก็ไม่ได้อยู่ด้วยท่านไม่ได้ฟังหรืออย่างไร เอาเราขนาดไหน ต้องให้ความเป็นธรรมต่อรัฐบาลบ้าง (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 10)

การประท้วงของนายเนาว์ พุทธิธรรมกุล ในครั้งนี้ เห็นได้ชัดเจนว่า มีเจตนาที่จะประท้วงแก้แค้นกัน กล่าวคือ เมื่อนายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ ประท้วงนายอบ วะสุรัตน์ นายเนาว์ พุทธิธรรมกุล ก็พยายามประท้วงตอบโต้นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ แต่คำประท้วงของนายเนาว์ พุทธิธรรมกุลไม่ได้มีความตรงกันกับคำประท้วงของนายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ กล่าวคือ การประท้วงของนายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิรินั้น อาจจะพิจารณาได้อีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการทำลายจังหวะการอภิปรายของนายอบ วะสุรัตน์ แต่ก็เป็นการทำตามกฎระเบียบและข้อบังคับ แต่คำประท้วงของนายเนาว์ พุทธิธรรมกุลกลับไปประท้วงว่า ประธานสภาฯ ลำเอียงเข้าข้าง ส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่งทั้งนายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริกับประธานสภาฯ ไม่ได้กระทำผิดกฎระเบียบใดๆ

ตัวอย่างที่ 2 การประท้วงของนายบุญศักดิ์ เทพาคำ ส.ส. กรุงเทพมหานคร พรรคประชากรไทย

ในการอภิปรายเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2522 อันเป็นวันที่สองของการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ขณะที่ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณดิลก รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม กำลังอภิปรายได้ตอบข้อกล่าวหาอยู่นั้น นายบุญศักดิ์ เทพาคำได้ลุกขึ้นประท้วง โดยกล่าวว่า การที่ผู้อภิปรายล่วงละเมิดระเบียบการอภิปรายเป็นการไม่สุภาพ ดังนี้

นายบรรณศักดิ์ เทพาคำ สมาชิกสภาผู้แทน (กรุงเทพมหานคร): กระผมขอ
 ประทับครับ ข้อ 48 ครับ ขอความสุภาพหน่อยครับ อย่าล้วงกระเป๋า 2 ข้าง
 ครับ ข้างเดียวก็พอครับ

ประธานรัฐสภา: ก็ไม่เห็นไม่สุภาพอย่างไรครับ

นายบรรณศักดิ์ เทพาคำ สมาชิกสภาผู้แทน (กรุงเทพมหานคร): ไม่ควรครับ
 ผู้แทนเป็นผู้มีเกียรติของประเทศ นะครับท่านครับ รัฐมนตรีมาจากไหนก็ได้
 ครับ ที่นี้เป็นสภาเมืองไทย ไม่ใช่สภาเมืองแขก
 ประธานรัฐสภา: เมื่อวานนี้มีคำไม่สุภาพยิ่งกว่านั้นะครับที่พูดกัน ใจกว้างหน่อย
 เถอะครับ เชิญต่อไปเถอะครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 358)

การประท้วงของนายบรรณศักดิ์ เทพาคำนั้น ดูๆ แล้วเหมือนเป็นการให้เป็นเรื่องตลก
 แต่อันที่จริงแล้ว ขณะนั้น พล.อ.อ. ประสงค์ คุณดิลก ซึ่งกำลังอภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหาและได้
 โจมตีกลับ ส.ส. ฝ่ายค้านคนอื่นๆ มาแล้ว และเริ่มที่จะโจมตีนายสมัคร สุนทรเวชบ้าง การกระทำ
 ของนายบรรณศักดิ์ เทพาคำ ซึ่งเป็นสมาชิกพรรคประชากรไทยนั้น กระทำเพื่อขัดจังหวะการอภิปราย
 ของพล.อ.อ. ประสงค์ คุณดิลก ซึ่งอาจจะนับได้ว่า เป็นครั้งแรกของการอภิปรายทั่วไป ที่มีการ
 ประท้วงเพื่อขัดจังหวะการอภิปรายของผู้อภิปรายกันอยู่ ซึ่งในปัจจุบัน มีการกระทำจนเป็นปกติ
 ของการอภิปรายทั่วไป ทุกครั้ง

การขอสิทธิพาดพิง

การขอสิทธิพาดพิงที่ระบุไว้ในข้อบังคับการประชุมฯ วุฒิสภา พ.ศ. 2522 ซึ่งกำหนด
 ไว้ในวรรค 2 ของข้อที่ 50 ซึ่งเป็นข้อที่กำหนดสำหรับการประท้วง โดยมีข้อความดังนี้ “ให้นำความ
 ในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่ผู้ถูกอภิปรายพาดพิงถึงเรื่องส่วนตัว หรือเรื่องอื่นใดอันเป็น
 ที่เสียหายแก่ผู้นั้น” แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ในการอภิปรายครั้งนี้ ผู้ที่ใช้สิทธิพาดพิงจะเป็น ส.ส.
 ฝ่ายค้านที่อภิปรายไปแล้ว เมื่อคณะรัฐมนตรีอภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหาไปที่ ส.ส. ฝ่ายค้านบุคคล
 นั้นๆ บุคคลนั้นก็จะขอสิทธิพาดพิงเพื่อจะลุกขึ้นมาโต้แย้งหรืออธิบายรายละเอียดอีกครั้งหนึ่ง
 ยกตัวอย่างเช่น

หลังจากที่นายอบ วะสุรัตน์อภิปรายจบไปแล้ว นายปรก อัมระนันท์ รัฐมนตรีช่วย
 ว่าการกระทรวงพาณิชย์ก็เป็นผู้อภิปรายเป็นคนต่อมา ซึ่งหมดวาระการอภิปรายของคณะรัฐมนตรี
 นายเกษม ศิริสัมพันธ์จึงลุกขึ้นมาอภิปรายโต้แย้งคำอภิปรายของนายอบ วะสุรัตน์อีกครั้งหนึ่งใน
 หลายประเด็น เมื่อนายเกษม ศิริสัมพันธ์อภิปรายจบ นายชุมพล ศิลปอาชาจึงลุกขึ้นมาขอใช้สิทธิ
 พาดพิงที่ไม่ถูกต้องตามเนื้อความของระเบียบข้อบังคับ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ส่วนเริ่มต้นของคำ

อภิปราย ดังนี้ “กระผมขอใช้สิทธิผูกพันในเรื่องที่ท่านรัฐมนตรีพาณิชย์ ได้พูดพาดพิงถึงกระผม ขอบพระคุณครับ ท่านประธานที่เคารพ กระผม ชุมพล ศิลปอาชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัด สุพรรณบุรี สังกัดพรรคชาติไทย เมื่อวานนี้” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 31)

เมื่อนายชุมพล ศิลปอาชาอภิปรายจบแล้ว นายสมัคร สุนทรเวชก็ขอสิทธิพาดพิงบ้าง ดังคำอภิปรายตั้งแต่เริ่มต้นดังนี้ “ท่านประธานครับ กระผม สมัคร สุนทรเวช ขอใช้สิทธิในฐานะที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์พูดพาดพิงถึงกระผม กระผมใช้เวลาไม่มากครับ ท่านประธาน ครับ ...” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 38)

โดยสรุป การประทุงของการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ เริ่มมีมากขึ้น และเริ่มมีการประทุงที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม มีลักษณะไปในทำนองทำลายจังหวะการอภิปรายของผู้ที่กำลังอภิปรายอยู่ สำหรับการใช้สิทธิพาดพิงนั้น ก็ยังไม่ถูกต้องกับข้อบังคับการประชุม แต่เป็นการขอโต้แย้งข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง แต่อย่างไรก็ดี เมื่อเปรียบเทียบกับลักษณะของการประทุงและการขอใช้สิทธิพาดพิงของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 ที่จะกล่าวถึงโดยละเอียดในบทต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่า คำอภิปรายของ ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบ ของ ส.ส. ข้อที่ 3 แต่อย่างไรก็ดี การที่จะวิเคราะห์ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่อย่าง มี หรือ ขาด ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ยังจะต้องเปรียบเทียบกับการอภิปรายทั่วไป อีก 2 ครั้ง จึงมีปัจจัยอื่นๆ ที่ต้องนำเข้ามาร่วมพิจารณาในการวิเคราะห์ด้วย ซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

10.4.4 คำอภิปรายกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่

ผลสรุปคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีตามเกณฑ์วัดความรับผิดชอบ คำอภิปรายของ ส.ส. มีดังนี้ คือ

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 1

เมื่อเปรียบเทียบการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ในแต่ละข้อกล่าวหา-ข้อโต้ตอบการกล่าวหาแล้ว เห็นได้ชัดเจนว่า ความสมเหตุสมผลในการใช้เหตุผลของข้อกล่าวหา มีปริมาณมากกว่าความสมเหตุสมผลในข้อโต้ตอบการกล่าวหา หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านเสนอความจริงทางตรรกวิทยาได้มากกว่าคำอภิปรายของคณะ รัฐมนตรี ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่าคณะรัฐมนตรี

แต่อย่างไรก็ตาม ดังได้กล่าวมาแล้วว่า คำอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส่วนที่เป็น การซักถาม-คำตอบชี้แจงมีประมาณร้อยละ 50 และถึงแม้การใช้เหตุผลของคณะรัฐมนตรีจะ สมเหตุสมผลน้อยกว่า แต่กระบวนการกล่าวหา-การโต้ตอบข้อกล่าวหาส่วนใหญ่ กระทำไปเพื่อ ผลประโยชน์ของประเทศชาติและสาธารณชน ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ อย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) โดย ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่าคณะรัฐมนตรี

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 2

เมื่อวิเคราะห์คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีในเกณฑ์วัดความ รับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 2 ที่ว่า “คำอภิปรายต้องเป็น 'ความจริง'” ผลการศึกษา พบว่า คำอภิปรายของทั้ง 2 ฝ่าย ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ในข้อนี้ทั้งหมด

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 3

ถึงแม้การประทุของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ เริ่มมีมากขึ้น และเริ่มมีการประทุง ที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม มีลักษณะไปในทำนองทำลายจึงหะการอภิปรายของผู้ที่กำลังอภิปรายอยู่ แต่เมื่อเปรียบเทียบปริมาณและเจตนาในการประทุงกับการอภิปรายทั่วไปฯ หลังจากนั้นมา โดยเฉพาะ เมื่อเปรียบเทียบกับคำอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 ผู้วิจัยเห็นว่า คำอภิปรายของ ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ข้อที่ 3

อย่างไรก็ดี การที่ผู้วิจัยพัฒนาเกณฑ์ดังกล่าวขึ้นมานั้น ยังมีวัตถุประสงค์สำคัญอีก ประการหนึ่งคือ ต้องการ “รู้” และ “เข้าใจ” ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐบาลปฏิบัติหน้าที่ด้วย ความสำนึกว่าเป็นตัวแทนของประชาชนหรือไม่? นอกจากนั้นแล้ว ในการที่จะตัดสินว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐมนตรีมีความรับผิดชอบเป็นอย่างไร? ฝ่ายไหนรับผิดชอบมากกว่าอีก ฝ่ายหนึ่งนั้น ยังต้องศึกษาเปรียบเทียบกับคำอภิปรายทั่วไปฯ อีก 2 ครั้งด้วย ดังนั้น เกณฑ์วัด ความรับผิดชอบคำอภิปรายฯ ดังกล่าวจึงเป็นเพียงเงื่อนไขที่จำเป็นเท่านั้น มิใช่เงื่อนไขที่เพียงพอ ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะต้องศึกษาพฤติกรรมของการอภิปรายทั่วไปฯ อีก 4 ประการดังที่จะกล่าว ต่อไปนี้คือ

1) การเชื้อฟังประธานสภาฯ

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้ง ส.ส. ผู้อภิปรายส่วนใหญ่เชื้อฟังประธานรัฐสภาเป็นอย่างดี เมื่อได้รับการเตือนจากผู้ทำหน้าที่ประธานในการประชุมก็จะปฏิบัติตามเสมอ เช่น

ตัวอย่างที่ 1 คำอภิปรายของนายอบ วะสุรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

ขณะที่นายอบ วะสุรัตน์กำลังอภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คำอภิปราย ช่วงหนึ่งของนายอบ วะสุรัตน์อภิปรายถึง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชกับนายเกษม ศิริสัมพันธ์โดยตรง

ไม่ผ่านประธานรัฐสภา นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ ส.ส. จังหวัดบุรีรัมย์จึงลุกขึ้นประท้วง ประธานรัฐสภาเห็นด้วยกับคำประท้วงของนายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ จึงตักเตือนนายอบ วะสุรัตน์ นายอบ วะสุรัตน์ก็น้อมรับคำตักเตือนเป็นอย่างดี ดังคำอภิปรายดังนี้ "ท่านประธานที่เคารพ ต่อไปนี้ กระผมก็จะพูดกับท่านประธานที่เคารพ กระผมจะเคารพระเบียบวินัยของสภาทุกประการ" (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 10)

ตัวอย่างที่ 2 คำอภิปรายของนายผัน บุญชิต ส.ส. จังหวัดอุบลราชธานี พรรคกิจสังคม นายผัน บุญชิต เป็นอดีตผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านตั้งข้อกล่าวหา นายประเทือง กิริติบุตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นข้าราชการประจำตำแหน่ง อธิบดีกรมอัยการ ได้ใช้อำนาจของตนถอนฎีกาในคดีค้ายาเสพติด ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านกับนายประเทือง กิริติบุตร ได้อภิปรายโต้ตอบกันไปมาในข้อกฎหมาย จนกระทั่ง นายผัน บุญชิตอดรนทนไม่ได้ จึงขออภิปรายประเด็นนี้ แทนประเด็นที่เกี่ยวกับกระทรวงอุตสาหกรรม เมื่อหัวหน้าพรรคไม่ได้ ส่งรายชื่อในประเด็นนี้ นายผัน บุญชิตจึงกล่าวขอร้องท่านประธานรัฐสภาดังนี้ “นี่แหละกระผม อยากจะกราบเรียนท่านประธาน ปรีक्षाท่านประธานตามข้อบังคับว่า เมื่อไม่มีชื่ออยู่ในรายการ ผู้พูด กระผมจะมีโอกาสได้ชี้ใหม่ ถ้าท่านประธานไม่ให้ กระผมก็ไม่ว่าอะไร กระผมเคารพท่าน ประธานและเคารพมติพรรค” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 147)

ตัวอย่างที่ 3 พ.ต.ต. อร่าม จงสวัสดิ์ ส.ส. จังหวัดกำแพงเพชร พรรคประชาธิปไตย พ.ต.ต. อร่าม จงสวัสดิ์ได้รับอนุญาตจากประธานรัฐสภาให้อภิปรายแบบเป็นกลางๆ เมื่อ พ.ต.ต. อร่าม จงสวัสดิ์ได้อภิปรายใช้เวลาของสภาฯ นานพอสมควรแล้ว แต่ยังไม่มีการทำอะไรจะ จบคำอภิปราย ประธานรัฐสภาจึงถามว่า ใกล้จะจบคำอภิปรายหรือยัง พ.ต.ต. อร่าม จงสวัสดิ์ ก็ยินยอมจบคำอภิปรายแต่โดยดีดังนี้ “จบแล้วครับ ถ้าอย่างนั้น กระผมขอจบเลยครับ” (รายงาน การประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 222)

2) การขอโทษถ้าคำอภิปรายผิดพลาด

ส.ส. ผู้อภิปรายจำนวนหนึ่ง ยังมีการขออภัยกันอยู่ ถ้าคำอภิปรายของตนผิดพลาดไป

ตัวอย่างที่ 1 คำอภิปรายของนายเกรียงศักดิ์ สุขส่วง ส.ส. จังหวัดชัยนาท พรรคชาติไทย กระผมเชื่อแน่ว่าคำอภิปรายโดยสุจริตใจของกระผมนั้น อาจจะไปกระทบ กระเทือนในทำนองจ้วงจาบหยาบซ้ำก้าวร้าวต่อเจ้ากระทรวงทั้ง 3 ท่าน ซึ่ง กระผมจำเป็นจะต้องกราบขออภัยไว้ล่วงหน้า ณ ที่นี้ จะด้วยการบังเอิญหรือ โดยเจตนาก็ตามทีเถอะครับ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 324)

ตัวอย่างที่ 2 คำอภิปรายของนายอบ ะสุรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2522 “ถ้ากระผม จะกล่าวอะไรพาดพิงไปถึงท่านอาจารย์คึกฤทธิ์ ที่กระผมเคารพนับถือ กระผมก็ต้องขออภัยด้วย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 6)

ตัวอย่างที่ 3 คำอภิปรายของนายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริ ส.ส. จังหวัดบุรีรัมย์ พรรคชาติไทย

ในการอภิปรายเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2522 อันเป็นวันที่สามของการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ เมื่อถึงคราวที่ นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริได้รับอนุญาตให้อภิปรายได้ นายอนุวรรตน์ วัฒนพงศ์ศิริได้ขออภัยไว้ล่วงหน้าดังนี้ “กระผมก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำหน้าที่นั้นด้วยความเสียใจของกระผมเองที่ผิวนความรู้สึก แต่อย่างไรก็ดี กระผมก็ขออภัยด้วย ถ้าหากว่าจะมีอะไรที่ทำให้เกิดความรู้สึกไม่ดีต่อกระผมก็ขออภัยแก่กระผมด้วย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 125)

ตัวอย่างที่ 4 คำอภิปรายของ พล.ต. ประมาณ อติเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทย

เมื่อ พล.ต. ประมาณ อติเรกสาร อภิปรายสรุปในวันสุดท้ายของการอภิปรายทั่วไป ในวันจันทร์ที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2522 พล.ต. ประมาณ อติเรกสาร ได้กล่าวขออภัยคณะรัฐมนตรี ถ้าจะมีการล่วงเกินไปบ้าง “เราอภิปรายไปด้วยความเป็นมิตร มิได้มีอคติในทางที่จะทำให้เกิดเสื่อมเสียแต่ประการใดไม่ แล้วถ้าทางพรรคชาติไทยและสมาชิกพรรคชาติไทยได้อภิปรายล่วงเกินไปบ้าง ผมก็หวังว่าทุกท่านก็คงจะให้อภัย” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 282)

3) การยอมรับในความผิดพลาดของการบริหารงาน

ดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อเดียวกันนี้ของบทที่ผ่านมาว่า จุดมุ่งหมายหรือผลสัมฤทธิ์ของนโยบายสาธารณะ โอกาสที่จะบรรลุผลตามเจตนารมณ์นั้นเป็นไปได้ค่อนข้างยาก ดังนั้น การยอมรับความผิดพลาดของการบริหารงาน จึงเป็นตัวชี้วัดประการหนึ่งว่า คณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบหรือไม่? การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ คณะรัฐมนตรียังมีการยอมรับว่า การบริหารงานมีความผิดพลาดบ้าง ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 คำอภิปรายของนายสมพร บุญยคุปต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม

เมื่อนายสมพร บุญยคุปต์ ได้ตอบข้อกล่าวหาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหของบริษัท ขนส่ง นายสมพร บุญยคุปต์ยอมรับว่า ยังมีความบกพร่องอยู่บ้าง ดังนี้ “ความบกพร่องนั้นยังมีอยู่มากเหมือนกัน แต่ทว่าเราก็พยายามปรับปรุงแก้ไขอยู่ และได้ติดต่อไปทางคณะกรรมการบริหารแล้ว ทางคณะกรรมการท่านก็กำลังแก้ไขปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 417) สำหรับเรื่องทุจริตในการจดทะเบียนรถยนต์ การต่อใบอนุญาตขับขี่ และการตรวจสอบสภาพรถ นายสมพร บุญยคุปต์ก็กล่าวยอมรับว่า มีและก็พยายามแก้ไขมาโดยตลอด (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 420)

ตัวอย่างที่ 2 คำอภิปรายของนายอบ วัชรรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2522 “น้ำมันนี้ก็ได้มีการจ่ายไปตามหน่วยต่างๆ เว้นแต่ได้หายเสียกลางทางบ้าง ได้มีการกักตุนบ้าง กระผมก็ยอมรับ คนอยู่ในหมู่มาแล้วจะดีไปหมดทุกคนไม่ได้ กระผมก็ยอมรับ นี่แหละครับ เป็นเหตุอันหนึ่งซึ่งรัฐบาลก็ได้พยายามแก้ไข” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 12)

ตัวอย่างที่ 3 คำอภิปรายของ พล.ต.อ. ชุมพล โลหะชาละ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

นายนิยม คำแหง ส.ส. จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้อภิปรายไว้ตอนหนึ่งว่า ในการโยกย้ายนายตำรวจในภาคใต้ ถ้าตำรวจคนใดต้องการจะไปที่อยู่อำเภอขนาดใหญ่ อำเภอสุโขทัย-ลก อำเภอเบตง และอำเภอสะเดา จะต้องมีการจ่ายเงินเป็นแสนบาท ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้ “จะต้องซื้อเก้าอี้ในตำแหน่ง สารวัตรที่อำเภอเหล่านี้เป็นแสน ซื้อกับใคร กระผมก็เข้าใจตามประสาเด็กกว่า ต้องซื้อกับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ผิดถูกกระผมไม่รับรอง กระผมตีความครับ” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 45)

ต่อข้อกล่าวหาของนายนิยม คำแหง นั้น พล.ต.อ. ชุมพล โลหะชาละ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ยอมรับว่าอาจจะเป็นไปได้ ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

เพราะฉะนั้น การที่จะมีการเสียเงินเสียทอง อะไรต่างๆ นั้น อาจจะมีได้ครับ กระผมไม่ปฏิเสธ เพราะ เคยมีเรื่องถึงขนาดฟ้องร้องถึงขนาดเอาออก ปลดออกไป นายตำรวจ ก็มี ไม่ใช่ไม่มี แต่กระผมคิดว่า เป็นสิ่งยากที่จะถึงกับว่า นายตำรวจผู้ใหญ่ขนาดอธิบดีรองอธิบดี จะไปมีส่วนหาเงินจากผู้ใต้บังคับบัญชาในลักษณะเช่นนี้ อาจจะมีพวกกินตามน้ำ คือ พอรู้ว่าจะมีคำสั่งออก ก็วิ่งเต้น ส่งข่าวไปแล้ว ก็หาเงินหาทอง อาจจะมีได้ กระผมก็ไม่ปฏิเสธ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 102)

ตัวอย่างที่ 4 คำอภิปรายของ พล.อ. เล็ก แฉวมลัฐ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อถูกตั้งข้อกล่าวหาว่า คดีอาชญากรรมในภาคใต้ของประเทศ มีสถิติเพิ่มขึ้น พล.อ. เล็ก แฉวมลัฐ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ก็ยอมรับว่าเป็นจริง แต่พยายามแก้ปัญหาลงอยู่ ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

อันนี้เป็นความจริง อย่างไรก็ตาม เราก็ไม่ได้นั่งนอนใจ ก็พยายามที่จะกำหนดมาตรการ ในการดำเนินการปราบปรามอยู่ แต่ว่าเรื่องนี้ ก็เป็นเรื่องที่ทำไม่ได้ สะดวกหรือง่ายนัก เพราะว่าโจรเหล่านั้นนั้น ได้รับการสนับสนุนจากภายนอก

เหมือนกัน เวลาถูกปราบปรามรุนแรงเข้า เขาจะผลุดหนึ่อออกไปนอกเขตอำนาจของเรา (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 82)

4) การโจมตีกลับหรือการศอกกลับ (ad hominem)

การโจมตีกลับ ส.ส. ฝ่ายค้านของคณะรัฐมนตรีนั้นเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง เพราะคณะรัฐมนตรีมีหน้าที่ในการให้ความร่วมมือในการโต้ตอบข้อกล่าวหาด้วย “ความจริง” เท่านั้น การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านได้กระทำการสิ่งใดจะผิดหรือถูกไม่เกี่ยวข้องกับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ดังนั้น ถ้าการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งใด คณะรัฐมนตรีมีการโจมตีกลับ/ศอกกลับมาก ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะวิเคราะห์ได้ว่า คณะรัฐมนตรีชุดนั้นๆ น่าจะมีแนวโน้มที่จะอภิปรายโดยการขาดความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ (responsibility)

การโจมตีกลับหรือการศอกกลับของคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ มี 3 ครั้ง ดังนี้คือ

ครั้งที่ 1 คำอภิปรายของ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม

เมื่อถูก ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชกล่าวหาในหลายๆ ประเด็น เช่น ไม่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาการประท้วงของพนักงานบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยฯ หรือไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาด้านการขนส่งทุกประเภทและจัดบริการไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน เป็นต้น น่าจะสร้างความไม่พอใจให้กับ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลกพอสมควร เมื่อมีโอกาสอภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหา พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลกจึงโจมตีกลับไปในสมัยที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี และได้ทำสัญญาเสียเปรียบกับบริษัทบริติชแอร์เวย์ฯ ของอังกฤษ ทำให้บริษัทการบินไทยฯ ต้องนำเงินไปจ่ายให้บริษัทบริติชแอร์เวย์ฯ เป็นจำนวนถึง 36 ล้านบาทเศษ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

เพราะฉะนั้นก็อยากจะฝากไว้ เวลาการบินไทยฯ เขาบอกว่าปีนี้ เขาได้กำไรเท่าไรๆ และก็กรุณารับทราบไว้ด้วยว่า หลังจากกลับไป 30 หรือ 40 ล้านบาทแล้วที่จะต้องส่งไปให้กับรัฐบาลอังกฤษเขา อันนี้ก็โดยการกระทำของรัฐบาลท่านหัวหน้าพรรคกิจสังคม อันนี้กระผมขอต่อว่านิดหน่อยนะครับ ท่านประธาน (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 355)

ครั้งที่ 2 คำอภิปรายของ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม

หลังจากอภิปรายโจมตีกลับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชไปแล้ว พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลกก็โจมตีกลับไปที่นายสมัคร สุนทรเวชบ้าง โดย พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลกเริ่มต้นการโจมตีกลับดังนี้ “สำหรับหัวหน้าพรรคประชากรไทย อันนี้กระผมเพิ่งมารู้เดี๋ยวนี้เองว่า ทำไมพรรคประชากรไทยถึงได้ 29 ที่นั่ง” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 358) เมื่อ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลก อภิปรายได้แค่นั้น ก็ถูกนายบุญระศักดิ์ เทพาคำ ส.ส. ของพรรคประชากรไทยประท้วงว่า ไม่ควรล่วงละเมิด 2 ชั่วโมงอภิปราย เมื่อได้รับอนุญาตให้อภิปรายต่อ พล.อ.อ. ประสงค์ คุณะดิลกก็โจมตีนายสมัครว่า ถ้านายสมัครจะพูดอะไรให้เอา 10 นาทีเสียก่อน (รายงานการประชุม รัฐสภา, 2522ก, น. 358-359)

ครั้งที่ 3 คำอภิปรายของนายอบ วะสุรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ รัฐมนตรีที่ถูกตั้งข้อกล่าวหาและได้รับผลกระทบในทางลบมากที่สุด น่าจะเป็นนายอบ วะสุรัตน์ และก็น่าจะสร้างความไม่พอใจให้กับนายอบ วะสุรัตน์มากที่สุดพอสมควร ดังนั้น ในการอภิปรายคราวหนึ่ง เมื่อวันศุกร์ที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2522 นายอบ วะสุรัตน์จึงโจมตีกลับไปที่นโยบายเงินผันของรัฐบาลที่มี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชเป็นนายกรัฐมนตรีดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้ “อันนี้ กระผมต้องขอประทานอภัยท่านอาจารย์คึกฤทธิ์ ท่านก็ว่าเงินผันของท่านดี ท่านก็ผันไปถึง 2 ครั้ง 6,000 ล้าน แล้วเดี๋ยวนี้มีอะไรที่ท่านผัน ที่มันเห็นเหลืออยู่บ้าง ... มีบ่อ มีถนนเหลืออยู่หรือไม่” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 8)

หลังจากที่นายอบ วะสุรัตน์อภิปรายจบไปแล้ว เมื่อถึงคราวที่ นายเกษม ศิริสัมพันธ์ มีโอกาสอภิปรายอีกครั้งหนึ่ง จึงอภิปรายโต้แย้งคำอภิปรายของนายอบ วะสุรัตน์ในประเด็นที่ถูกโจมตีเรื่องนโยบายเงินผัน นายเกษม ศิริสัมพันธ์ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า “กระผมอยากจะเรียนในที่สุดท้ายอยากจะเรียนสักนิดหนึ่ง กระผมฟังมา 2 วันแล้วครับ รัฐมนตรีในที่นี้จะตอบนั้นไม่ได้ตอบเปล่าๆ แต่ตอบแหะหาเรื่อง คือ กลับไปหารัฐบาลของพรรคกิจสังคม เมื่อปี 2518” (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ข, น. 30)

โดยสรุป เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีตามเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบของคำอภิปรายของ ส.ส. จำนวน 3 ข้อ ดังนี้

- 1) ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล แต่ถ้าเป็นข้อโต้ตอบการกล่าวหา ต้องมีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน
- 2) คำอภิปรายต้องเป็น “ความจริง”
- 3) คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ

คำอธิบายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ในประเด็นที่ว่า คำอธิบายเป็น “ความจริง” หรือไม่? กับ คำอธิบายละเมิดข้อบังคับการประชุม หรือไม่? ผู้วิจัยเห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรี ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ดังกล่าว สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการใช้เหตุผลนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านมีการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลมากกว่าคณะรัฐมนตรี แต่เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทั้งหมดแล้ว คำอธิบายส่วนใหญ่ ต่างมีความประสงค์จะแก้ปัญหาให้กับประชาชนด้วยกัน โดยสรุป เมื่อเปรียบเทียบการทำหน้าที่ในการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ด้วยเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ทั้ง 3 ข้อดังกล่าว เป็นที่ชัดเจนและแน่นอนว่า ส.ส. ฝ่ายค้านอธิบายด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่าคณะรัฐมนตรี อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวเป็นการเปรียบเทียบในการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งเดียวกัน แต่การศึกษาครั้งนี้ ยังศึกษาการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 กับการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 อีกด้วย การที่จะศึกษาเปรียบเทียบกับการอธิบายทั่วไปฯ อีก 2 ครั้ง ยังต้องคำนึงถึงวาทกรรมลักษณะอื่นๆ อีก 4 ประการของการอธิบายทั่วไปฯ ด้วย วาทกรรมดังกล่าว มีดังนี้คือ

- 1) การเชื้อฟังประธานสภา
- 2) การขอโทษถ้าคำอธิบายผิดพลาด
- 3) การยอมรับในความผิดพลาดของการบริหารงาน
- 4) การโจมตีกลับหรือการศอกกลับ (ad hominem)

เมื่อเปรียบเทียบกับการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 แล้ว ถึงแม้ว่าวาทกรรมในลักษณะอื่นๆ จะมี 4 ลักษณะเท่ากัน แต่ประเภทของวาทกรรมในลักษณะอื่นๆ นั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ ลักษณะของการสลับกันอธิบายแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัยจะหายไป สิ่งที่เพิ่มมาคือ คณะรัฐมนตรีเริ่มมีการโจมตีกลับ ส.ส. ฝ่ายค้าน ส่วนวาทกรรมในลักษณะอื่นๆ อีก 2 ประการนั้น ยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกัน ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 แล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีในการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีผู้อธิบายการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งนี้ แต่ถ้าเปรียบเทียบกับการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 แล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีในการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งนี้ มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีผู้อธิบายการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทที่ 11 ต่อไป

10.6 สรุป

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 นี้ คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านมี 2 รูปแบบ คือ การซักถามและข้อกล่าวหา วัตถุประสงค์ของการอภิปรายจะสัมพันธ์กับรูปแบบของการอภิปราย กล่าวคือ ถ้าการอภิปรายเป็นการซักถาม ส.ส. ฝ่ายค้าน ไม่ต้องการ ให้คณะรัฐบาลออกไปจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน แต่ถ้าการอภิปรายเป็นข้อกล่าวหา ส.ส. ฝ่ายค้าน ต้องการ ให้คณะรัฐบาลออกไปจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน

การที่การอภิปรายมี 2 รูปแบบนั้น แสดงให้เห็นว่า การอภิปรายครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 นี้ ได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาารูปแบบใหม่ขึ้น ถ้ายึดถือว่า คำอภิปรายที่เป็นการซักถามเป็นตัวชี้วัดว่า ยังอยู่ในระยะเริ่มต้นของการควบคุมและตรวจสอบรูปแบบนี้ และยึดถือว่า คำอภิปรายที่เป็นการกล่าวหาเป็นตัวชี้วัดว่า เป็นระยะสมบูรณ์ของการควบคุมและตรวจสอบรูปแบบนี้

สิ่งที่ได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นจากการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. อย่างเห็นได้ชัด คือ ระบบพรรคการเมือง ซึ่งมีความเป็นปึกแผ่นและมีระบบระเบียบที่ดีพอสมควร แต่เนื่องจากการเมืองในระยะนั้น อิทธิพลของทหารยังมียู่มาก ระบบพรรคการเมืองที่ควรจะได้การพัฒนาขึ้นไปอีก จึงถูกยับยั้งไว้โดยไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองอย่างถูกกฎหมาย นอกจากนั้นแล้ว สภานิติบัญญัติซึ่งเป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2521) ยังกำหนดให้การอภิปรายทั่วไป ต้องกระทำกันในรัฐสภา และยังอนุญาตให้มีผู้อภิปรายฝ่ายเป็นกลางได้ ซึ่งผู้ร่างระเบียบข้อบังคับการประชุมฯ มุ่งหวังที่จะให้วุฒิสมาชิกเข้ามาร่วมอภิปรายให้เห็นได้ แต่ก็ไม่มีวุฒิสมาชิกคนใดใช้สิทธิอันนั้น

สำหรับโครงสร้างทางภาษาของคำอภิปรายมี 4 ส่วน คือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบทางโครงสร้างที่สมบูรณ์แล้ว แต่ในรายละเอียดของแต่ละโครงสร้างนั้น ส่วนของการลงท้ายพัฒนาขึ้น แต่ยังไม่สมบูรณ์ กล่าวคือ ถ้าเป็นการอภิปรายทั่วไป ยุคปัจจุบันแล้ว ส่วนสรุปของการลงท้ายจะสรุปประเด็นหลักๆ ของข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาทั้งหมด แต่ส่วนสรุปของการลงท้ายในการอภิปรายทั่วไป คราวนี้ ผู้อภิปรายจะสื่อสารไปยังผู้รับสารว่า ตนเองใกล้จะจบคำอภิปรายแล้ว โดยไม่สรุปประเด็นหลักของคำอภิปรายทั้งหมด

สำหรับโครงสร้างของการใช้เหตุผลก็ได้พัฒนามากขึ้นเช่นกัน แต่ยังมีลักษณะของการใช้เหตุผลชั้นเดียว กล่าวคือ มีข้อสรุปและหลักฐานสนับสนุนชั้นเดียว หรือมีแต่ข้อสรุปแต่ไม่มีหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง เป็นต้น

โดยสรุป เมื่อเปรียบเทียบปฏิบัติหน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ด้วยเกณฑ์ วัดความรับผิดชอบของคำอภิปรายของ ส.ส. แล้วพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายด้วยความ รับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่าคณะรัฐมนตรี และคำอภิปรายส่วนใหญ่ต่างก็มี ความประสงค์จะแก้ปัญหาให้กับประชาชนด้วยกัน แต่เมื่อเปรียบเทียบกับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 แล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 มีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ แต่ถ้าเปรียบเทียบกับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 แล้ว ส.ส. ฝ่ายค้าน กับคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูง กว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 ซึ่ง จะได้กล่าวถึงในบทที่ 11 ต่อไป

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542

จากการศึกษาคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 และครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 ผลการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไป จะสัมพันธ์กับรูปแบบของคำอภิปรายซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ การซักถาม-คำตอบชี้แจงและการกล่าวหา-การโต้ตอบ ข้อกล่าวหา กล่าวคือ ถ้ารูปแบบของคำอภิปรายเป็นการซักถาม-คำตอบชี้แจง ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการซักถามประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นและให้ฝ่ายรัฐบาลนำไปแก้ไข โดยไม่ต้องการให้คณะรัฐบาลออกไปจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน แต่ถ้ารูปแบบของคำอภิปรายเป็นการกล่าวหา-การโต้ตอบข้อกล่าวหา ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน สำหรับคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ลักษณะของคำอภิปรายมีแบบเดียวคือ การกล่าวหา วัตถุประสงค์ของการอภิปราย จึงมีประการเดียวคือ ต้องการให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่ง

ในบทนี้ ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็น 5 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

11.1 สภาพทางการเมือง

11.2 ญัตติของการอภิปรายทั่วไป

11.3 ลักษณะของการอภิปรายทั่วไป

11.4 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

11.5 สรุป

11.1 สภาพทางการเมือง

สภาผู้แทนราษฎรที่ทำหน้าที่ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ มาจากการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 19 เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 การเลือกตั้งครั้งนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 40 ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2539 กล่าวคือ นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นผู้นำฝ่ายค้าน และ ส.ส. พรรคร่วมฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชาแต่เพียงผู้เดียว ในฐานะหัวหน้าคณะรัฐบาล ญัตติในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนั้น กล่าวหานายบรรหาร ศิลปอาชาว่า บริหารราชการแผ่นดินโดยขาดความรู้ ความสามารถ ขาดวิสัยทัศน์ ขาดคุณธรรม จริยธรรม ขาดภาวะแห่งความเป็นผู้นำ

มีพฤติกรรมฉ้อฉล เห็นแก่ตัว ปัดความรับผิดชอบ ฯลฯ การอภิปรายมีขึ้นระหว่างวันที่ 18-20 กันยายน พ.ศ. 2539

วันลงมติฯ คือ วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2539 เช้าวันนั้น รัฐมนตรีและ ส.ส. พรรคร่วมรัฐบาลส่วนหนึ่ง มีการประชุมที่บ้านมิตรภาพของนายสุวิทย์ รังสิตพล เลขาธิการพรรคความหวังใหม่ โดยที่นายบรรหาร ศิลปอาชาได้เข้าประชุมด้วย การประชุมวันนั้น พรรคร่วมรัฐบาลที่เข้าร่วมประชุมมีมติร่วมกันว่า ให้นายบรรหาร ศิลปอาชาประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ภายใน 7 วัน ก่อนที่จะลงมติฯ มิฉะนั้น พรรคความหวังใหม่จะดออกเสียง หรืออาจจะถอนตัวจากการเป็นพรรคร่วมรัฐบาล (กองบรรณาธิการมติชน, 2539, น. 7) เมื่อถูกพรรคร่วมรัฐบาลบีบบังคับเช่นนั้น นายบรรหาร ศิลปอาชาก็จึงประกาศลาออกภายใน 7 วันต่อสื่อมวลชนจริงในวันนั้น

การกระทำดังกล่าวของพรรคร่วมรัฐบาลด้วยกัน คงสร้างความเจ็บช้ำให้กับ นายบรรหาร ศิลปอาชาและครอบครัวมากพอสมควร เพราะ หลังจากที่มีการอภิปรายทั่วไปฯ เสร็จสิ้นลงแล้วในวันที่ 20 กันยายน พรรคร่วมรัฐบาล อันประกอบด้วยพรรคความหวังใหม่ พรรคหน้าไทย พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย และพรรคมวลชน บอกให้นายบรรหาร ศิลปอาชากลับไปนอนบ้านให้สบายใจ ยังไงๆ วันรุ่งขึ้น ก็จะต้องยกมือไว้วางใจนายบรรหาร ศิลปอาชาอย่างแน่นนอน

คุณบรรหาร ท่านหลงเชื่อน้ำคำ เช้าวันรุ่งขึ้นคือ วันที่ 21 กันยายน 2539 ท่านมาที่สภา ปรากฏว่า พรรคร่วมรัฐบาลทั้งหลายบีบให้ท่านลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อที่จะได้เป็นแทน เพื่อแลกกับการยกมือสนับสนุน การกดดันครั้งนี้ เล่นเอาคุณภักญณา ศิลปอาชา ลูกสาวซึ่งยังไม่ได้เล่นการเมือง และติดตามคุณบรรหารไปที่สภาด้วยถึงกับน้ำตาาร่วงเป็นเฝาคา (พองสนาน จารมรจันทร์, 2544, น. 37)

แต่อย่างไรก็ตาม นายบรรหาร ศิลปอาชาก็มิได้กระทำตามสัญญาที่ให้ไว้ ในวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2539 ก่อนครบกำหนดเวลาตามสัญญา 1 วัน นายบรรหาร ศิลปอาชาก็ตัดสินใจยุบสภา โดยไม่แจ้งให้หัวหน้าพรรคร่วมรัฐบาลทราบแม้แต่คนเดียว โดยมอบหมายให้นายวิษณุ เครืองาม เลขาธิการคณะรัฐมนตรี นำพระราชกฤษฎีกายุบสภาขึ้นทูลเกล้าฯ ในเวลา 15.00 น. พร้อมกับกราบบังคมทูลแต่งตั้งรัฐมนตรีใหม่อีก 7 ตำแหน่งด้วย (กองบรรณาธิการมติชน, 2539, น. 9) โดยกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป ในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นการเลือกตั้ง ครั้งที่ 19 ของประเทศ การเลือกตั้งครั้งนี้ มีพรรคการเมืองส่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งจำนวน 13 พรรค มี ส.ส. ของพรรคการเมืองได้รับการเลือกตั้งจำนวน 11 พรรค ไม่ได้รับการเลือกตั้งจำนวน 2 พรรค พรรคการเมืองที่ ส.ส. ได้รับการเลือกตั้ง มีดังนี้คือ

1) พรรคความหวังใหม่	125 คน
2) พรรคประชาธิปัตย์	123 คน
3) พรรคชาติพัฒนา	52 คน
4) พรรคชาติไทย	39 คน
5) พรรคกิจสังคม	20 คน
6) พรรคประชากรไทย	18 คน
7) พรรคเอกภาพ	8 คน
8) พรรคเสรีธรรม	4 คน
9) พรรคมวลชน ¹	2 คน
10) พรรคพลังธรรม	1 คน
11) พรรคไท	1 คน
รวม	393 คน

พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติพัฒนา พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย พรรคเสรีธรรม และพรรคมวลชนรวมทั้งหมด 6 พรรค มีจำนวน ส.ส. ที่สนับสนุน 221 คน รวมตัวกันจัดตั้งรัฐบาล โดยมี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี พรรคการเมืองที่เหลือก็รวมตัวกันเป็นพรรคร่วมฝ่ายค้านโดยปริยาย โดยมีนายชวน หลีกภัยเป็นผู้นำฝ่ายค้าน

รัฐบาลชุดดังกล่าวบริหารประเทศได้ประมาณ 11 เดือน เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำซึ่งเป็นผลมาจากการบริหารงานของรัฐบาลหลายชุดที่ผ่านมา กล่าวคือ สถาบันการเงินเริ่มมีปัญหาขาดทุนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 และ 2540 เนื่องจากหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะเศรษฐกิจชะลอตัวลง การส่งออกมีปัญหาโดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2539 อัตราเพิ่มของการส่งออกเป็นร้อยละ 0 ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ซบเซามาก การลงทุนจากต่างประเทศลดลง (องค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน, 2542, น. 72) แต่รัฐบาลชุดที่มี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธเป็นนายกรัฐมนตรีก็คงบริหารงานราชการแผ่นดินผิดพลาดเช่นเดียวกับรัฐบาลที่ผ่านมา แต่สถานการณ์นั้น แตกต่างจากรัฐบาลชุดอื่นๆ เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำถึงขีดสุด

หลักฐานความผิดพลาดของการบริหารงาน เห็นได้จากการประกาศมาตรการเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ระบบสถาบันการเงิน เนื่องจากธนาคารแห่งประเทศไทยพบว่า มีสถาบันการเงินที่มีปัญหาทรัพย์สินด้อยคุณภาพและมีปัญหาสภาพคล่อง จึงต้องสั่งให้มีการเพิ่ม

¹พรรคที่เน้นขีดเส้นใต้ คือ พรรคร่วมรัฐบาลหลังจากการเลือกตั้ง

ทุนเพื่อให้มีทุนพอเพียงที่จะรองรับความเสียหายจากลูกหนี้กลุ่มต่างๆ และยังประกาศให้สถาบันการเงินบางแห่ง จัดเงินสำรองสำหรับหนี้จัดชั้นเพิ่มขึ้น (“การควบคุมกิจการสถาบันการเงิน,” ซีดี-รวม, 2540)

การกระทำดังกล่าวของรัฐบาล ถึงแม้จะมีเจตนาที่ดีแต่ก็นับได้ว่า เป็นการประกาศ รายชื่อบริษัทเงินทุนที่มีฐานะอ่อนแอ (Regulatory Forbearance) จำนวน 10 บริษัทนั่นเอง การกระทำดังกล่าวนี้ ผู้บริหารของธนาคารแห่งประเทศไทยคาดหวังว่า ประชาชนน่าจะมี ความเชื่อมั่นกับสถาบันการเงินเพิ่มขึ้น แต่เหตุการณ์กลับเป็นตรงกันข้าม ประชาชนกลับถอนเงินออก จากสถาบันการเงินเหล่านั้น เพราะ การสั่งเพิ่มทุนสถาบันการเงินในสถานการณ์ขณะนั้น ประชาชน มีความเชื่อว่า สถาบันการเงินเหล่านั้น มีฐานะที่ไม่ดีแล้ว รัฐบาลจึงต้องสั่งเพิ่มทุน (รังสรรค์ ธรนะพรพันธุ์, 2545, น. 29)

ต่อมา นายเริงชัย มะระกานนท์ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ก็ประกาศปิด กิจการบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ที่มีปัญหาสภาพคล่องและหนี้เสียอย่างรุนแรง และไม่สามารถ เพิ่มทุนได้เอง ให้หยุดกิจการ เพื่อโอนกิจการเข้าร่วมกับสถาบันการเงินอื่นที่มีความมั่นคงกว่า ภายใน 30 วัน รวม 16 บริษัท (“ปิดกิจการบริษัทเงินทุนฯ ที่มีปัญหา,” ซีดี-รวม, 2540)

อีกไม่กี่วันต่อมา คือในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 นายทอง พิทยะ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการคลังก็ต้องลงนามในประกาศกระทรวงการคลัง ให้ใช้ระบบการแลกเปลี่ยนค่าเงินบาท ที่เปลี่ยนแปลงไปตามภาวะตลาดเงินตราต่างประเทศ (“ปรับปรุงระบบแลกเปลี่ยนเงินตรา,” ซีดี-รวม, 2540) ซึ่งเข้าใจกันในภาษาทั่วๆ ไปคือ รัฐบาลประกาศลอยตัวค่าเงินบาท

สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง หรืออาจจะเป็นเหตุผลสำคัญที่สุดที่ทำให้รัฐบาลของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธต้องลอยตัวค่าเงินบาท ก็เพราะ เมื่อประสบภาวะเศรษฐกิจถดถอย ระบบ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราแบบเดิม ทำให้ค่าเงินบาทสูงกว่าค่าเงินตามความเป็นจริง ซึ่งทำให้ ประเทศไทยถูกโจมตีค่าเงินบาทถึง 3 ครั้งใหญ่ คือ เมื่อ ธันวาคม พ.ศ. 2539 เดือนกุมภาพันธ์ และเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2540 โดยธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินการปกป้องค่าเงิน โดยให้ ทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา (Exchange Equalization Fund: EEF) ขายเงินตรา ต่างประเทศให้ธนาคารพาณิชย์ และทางฝ่ายการธนาคารขายเงินตราต่างประเทศในตลาดอัตรา แลกเปลี่ยนทันที (spot market) ซึ่งผลให้สูญเสียทุนสำรองระหว่างประเทศเป็นจำนวนมากจาก 39.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2539 เหลือทุนสำรองระหว่างประเทศ เป็นจำนวน 32.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เมื่อสิ้นเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2540 ถ้าหักสัญญาขาย ดอลลาร์สหรัฐฯ ล่วงหน้ามูลค่า 29.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ธนาคารแห่งประเทศไทยจะเหลือ ทุนสำรองระหว่างประเทศเพียง 2.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (จิตติมา เกรียงมหาคัดี้, 2547, น. 3)

เมื่อประกาศลอยตัวค่าเงินบาท รัฐบาลของ พ.อ. ชวลิตได้ขอความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ รัฐบาลจึงต้องดำเนินมาตรการทางการเงินตามเงื่อนไขที่เข้มงวดมากของ ไอ เอ็ม เอฟ (IMF) ซึ่งส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นถึงระดับเกินความคาดหมาย การที่ค่าเงินบาทลดลงมากกับอัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้นนั้น ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการหมุนเวียนเงินเงินทุนของบริษัทเอกชนส่วนใหญ่ (ปกรณ์ วิชยานนท์, 2545, น. 3) จึงทำให้บริษัทเอกชนจำนวนมากต้องเลิกล้มกิจการ สถาบันการเงินผู้ปล่อยกู้ให้กับสถานประกอบการดังกล่าว จึงเกิดปัญหาสภาพคล่อง ปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นตามมาอีกมากมาย เช่น ทำให้มีผู้ตกงานเป็นจำนวนมาก เกิดปัญหาครอบครัว และปัญหาสังคม เป็นต้น

ในเดือนตุลาคม 2540 มีนักธุรกิจ เกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน นักศึกษา และประชาชนชุมนุมประท้วงหลายครั้ง และร้องขอให้นายกรัฐมนตรีลาออก ยกตัวอย่างเช่น ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ที่โรงแรมดุสิตธานี ตัวแทนกลุ่มรักชาติ-รักประชาธิปไตย กลุ่มนักธุรกิจ และตัวแทนสมาคมศัลยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประชุมร่วมกันและแถลงเรียกร้องให้ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เนื่องจากบริหารงานผิดพลาด ทำให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจ และยังมีพฤติกรรมที่ไม่โปร่งใสด้วย และในวันเดียวกัน นักธุรกิจ เกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน นักศึกษา และประชาชนกว่า 5,000 คน ชุมนุมบริเวณหน้าธนาคารกรุงเทพฯ สำนักงานใหญ่ ถนนสีลม เรียกร้องให้ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธลาออกจากตำแหน่ง (“ชุมนุมประท้วงนายกรัฐมนตรี,” ซีดี-รวม, 2540)

ในวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2540 กลุ่มสหภาพแรงงานต่างๆ กลุ่มพนักงานหนังสือพิมพ์ แนวหน้า พนักงานห้างร้าน สมาชิกสมาคมสตรีไทย นักธุรกิจ และนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ประมาณ 10,000 คน ชุมนุมบริเวณหน้าทำเนียบรัฐบาล พร้อมกับนำรถมาปิดถนนและตั้งเวทีปราศรัยโจมตี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ว่าบริหารบ้านเมืองล้มเหลว ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำ สมควรลาออก และรัฐมนตรีบางคนก็มีส่วนร่วมสร้างความเสียหายแก่ประเทศชาติด้วย (“กรณีการชุมนุมประท้วงนายกรัฐมนตรี,” ซีดี-รวม, 2540)

โดยปกติแล้ว เมื่อมีปัญหาในลักษณะนี้ นายกรัฐมนตรีมีทางเลือก 2 ทางคือ ลาออก กับยุบสภา อันที่จริงแล้วหนทางที่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธต้องการก็คือ ยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่มากกว่าการลาออก เพราะเปรียบเทียบระหว่างการยุบสภากับการลาออก การยุบสภานั้น โอกาสที่จะกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ยังจะพอมีหนทาง แต่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ยุบสภาไม่ได้ เพราะ รัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 (พ.ศ. 2540) ที่เพิ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม บังคับว่า ต้องมีการร่างกฎหมายลูกหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่สำคัญแต่ละฉบับให้แล้วเสร็จก่อน จึงจะยุบสภาได้ การจะอยู่แก้ไขปัญหาคือไปแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 นี้

นักการเมืองพรรคร่วมรัฐบาลของตัวเอง (มัลลิกา บุญมีตระกูล, 2544, น. 63) เมื่อไม่มีทางเลือกอื่นใด พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธจึงประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540

คณะรัฐบาลชุดเก่ามีความพยายามให้ พล.อ. ชชาติชาย ชุณหะวัณเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป (นรนิติ เศรษฐบุตร, 2542, น. 161-162) แต่การรวบรวมเสียงสนับสนุนของ ส.ส. พรรคอื่นๆ เพื่อจัดตั้งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ผู้เกมการเมืองของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ไม่ได้ โดยพรรคร่วมฝ่ายค้านเดิม 5 พรรครวมกับพรรคร่วมฝ่ายรัฐบาลชุดเดิมอีก 2 พรรค คือ พรรคกิจสังคม พรรคเสรีธรรม และอีก 1 ส่วนของพรรคประชากรไทย จำนวน 12 คน ซึ่งรู้จักกันในนาม “กลุ่มปากน้ำ” เนื่องจากหัวหน้ากลุ่มคือ นายวัฒนา อัศวเหมเป็น ส.ส. จังหวัดสมุทรปราการ ต่อมาภายหลัง ส.ส. กลุ่มนี้ ถูกตั้งสมญานามใหม่อีก 1 ชื่อว่า “กลุ่มงูเห่า” รวมเป็น 208 คน ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลใหม่ โดยมีนายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540

การที่กลุ่มปากน้ำถูกตั้งสมญานามใหม่เป็น “กลุ่มงูเห่า” ก็เพราะว่า หลังจากนายบรรหาร ศิลปอาชาถูกบังคับให้ประกาศลาออกภายใน 7 วัน แต่นายบรรหาร ศิลปอาชา กลับยุบสภา แทนการลาออก กลุ่มปากน้ำนี้ได้แยกตัวออกจากพรรคชาติไทย แต่พรรคการเมืองหลายๆ พรรคไม่ยอมรับให้เข้าสังกัดพรรค ต่อมานายสมัคร สุนทรเวชตัดสินใจรับกลุ่มปากน้ำเข้าสังกัดพรรคประชากรไทย เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2539 (“กรณีนายวัฒนา อัศวเหม,” ซีดี-รวม, 2539) เมื่อกลุ่มปากน้ำกลับมา “หักหลัง” นายสมัคร สุนทรเวชในครั้งนี้ การกระทำครั้งนี้จึงเหมือนกับนิทานที่เด็กไทยเกือบทุกคนได้เรียน คือ เรื่องชวานากับงูเห่า

รัฐบาลซึ่งมีนายชวน หลีกภัยบริหารราชการแผ่นดินได้ประมาณ 5 เดือน พรรคร่วมฝ่ายค้านก็ยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ทั้งคณะรัฐมนตรี ขึ้นระหว่างวันที่ 18-21 มีนาคม พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 43 พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้นำฝ่ายค้านให้เหตุผลขอเปิดอภิปรายทั่วไป ไว้ในญัตติฯ ว่า คณะรัฐมนตรีมีพฤติกรรมส่อไปในทางทุจริต ไร้ประสิทธิภาพ ปลอ่ยปละละเลยให้มีการฉ้อราษฎร์บังหลวง เพื่อเอื้อประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้อง ไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและนโยบายที่แถลงไว้ต่อรัฐสภา ไม่สามารถให้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแก่ประชาชน ใช้อำนาจรุนแรงและกระทำการโหดร้ายทารุณต่อประชาชน (“ยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรี,” ซีดี-รวม, 2541) ผลการลงมติ คณะรัฐบาลได้รับความไว้วางใจ 208 ต่อ 177 อีกประมาณ 8 เดือนต่อมา รัฐบาลได้รับพรรคชาติพัฒนาเข้ามาร่วมเป็นพรรคร่วมรัฐบาลอีกพรรคหนึ่ง เพื่อให้เสียงสนับสนุนของรัฐบาลมั่นคงขึ้น จึงทำให้รัฐบาลมีเสียงสนับสนุนเป็น 260 คน จาก ส.ส. ทั้งหมด 393 คน

อย่างไรก็ดี รัฐบาลนี้ก็ถูกยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป อีกครั้งหนึ่ง ระหว่างวันที่ 27-30 มกราคม พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นการอภิปรายทั่วไป รัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 3 คน คือ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ซึ่งเป็นการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 44 โดย พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้นำฝ่ายค้านให้เหตุผลขอเปิดอภิปรายทั่วไป ไว้ในญัตติฯ ว่า รัฐมนตรีทั้ง 3 คนนั้น บริหารราชการแผ่นดินโดยไร้ประสิทธิภาพ ไม่เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อประชาชน ขาดความรู้ความสามารถ ขาดวิจรรย์ญาณ ไม่มีจริยธรรม และความชอบธรรม ข่มเหงรังแกข้าราชการประจำ กระทำผิดกฎหมาย มีความประพฤติชั่วฉ้อ ส่อไปในทางไม่สุจริต ยึดผลประโยชน์ของตนเอง และพวกพ้องมากกว่าประชาชน ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าว ได้สร้างความเสียหายต่อประเทศชาติ อย่างรุนแรงและส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนด้วย (“ยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี,” ซีดี-รอม, 2542) ผลการลงมติ รัฐมนตรีทั้ง 3 คนได้รับการไว้วางใจด้วยคะแนนเสียง 251 ต่อ 125 เท่ากันทุกคน

ในปลายปี พ.ศ. 2542 ปีเดียวกัน พรรคร่วมฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป อีกครั้งหนึ่ง ระหว่างวันที่ 15-19 ธันวาคม พ.ศ. 2542 เป็นการอภิปรายทั่วไป ไม่ไว้วางใจทั้งคณะรัฐมนตรี ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกมาเป็นเนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ คณะรัฐบาลชุดนั้น มีผู้ดำรงตำแหน่งดังต่อไปนี้คือ

นายชวน หลีกภัย	นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
นายพิชัย รัตตกุล	รองนายกรัฐมนตรี
นายสุภชัย พานิชภักดิ์	รองนายกฯ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์	รองนายกฯ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
นายกร ทัพพะรังสี	รองนายกฯ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
นายปัญญา เกสรทอง	รองนายกรัฐมนตรี
นายไตรรงค์ สุวรรณคีรี	รองนายกรัฐมนตรี
คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
นายสาวิตร โพธิ์วิหค	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฐ์	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
นางปวีณา หงสกุล	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

นายภิญโญ นิโรจน์	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
พลอากาศเอกสมบุญ ระหงษ์	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
พลเอกวัฒนชัย วุฒิสิริ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
นายพิเชฐ ปันธุวิชาติกุล	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
นายพิสิฐ ลี้อาธรรม	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
นายปองพล อดิเรกสาร	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
นายอนุรักษ์ จีร์มาศ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
นายอาคม เ่องฉ้วน	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
นายเนวิน ชิดชอบ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
นายสุเทพ เทือกสุบรรณ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
นายประดิษฐ์ ภัทรประสิทธิ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
นายสนธยา คุณปลื้ม	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
นายอิทธิ ศิริลัทธยากร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
นายไชยา สะสมทรัพย์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
นายไพฑูรย์ แก้วทอง	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์
นายกรพจน์ อัศวินวิจิตร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์
นายชำนาญ ศักดิ์เศรษฐ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
นายวัฒนา อัศวเหม	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
นายประภัตร โพธสุธน	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
นายพินิจ จารุสมบัติ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
นายสุทัศน์ เงินหมื่น	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
พลตำรวจตรี วุฒิ สุโกศล	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
นายอนุสรณ์ วงศ์วรรณ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
นายจอนชัย เทียงธรรม	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
นายอาทิตย์ อุไรรัตน์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

นายพรเทพ เตชะไพบูลย์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

นายสมศักดิ์ ปริศนานันทกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

นางสาวกัญญา ศิลปอาชา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

นายวิชัย ตันศิริ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

นายไพโรจน์ โล่ห์สุนทร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

นายคำรณ ฤ ล้ำพูน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข

นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

นายวุฒิชัย สงวนวงศ์ชัย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

นายประจวบ ไชยสาส์น รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย

การลงมติ ในวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ผลการลงมติ คณะรัฐบาลได้รับ

ความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร

โดยสรุป ผู้มีบทบาทสำคัญในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 มีความเป็นมา
ดังนี้คือ ผู้นำฝ่ายค้าน พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธเคยเป็นนายกรัฐมนตรี หลังจากการเลือกตั้งทั่วไป
ครั้งที่ 19 เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 เมื่อบริหารราชการแผ่นดินมาได้ประมาณ 11 เดือน
เนื่องจากปัญหาด้านการเงิน การคลังและเศรษฐกิจ มีปัญหาที่สะสมมาหลายรัฐบาล และไม่ได้
รับการแก้ไขที่ถูกต้อง เมื่อ พล.อ. ชวลิตเป็นนายกรัฐมนตรี การบริหารงานด้านการเงินการคลังและ
เศรษฐกิจก็ยังคงผิดพลาดดังเช่นรัฐบาลที่ผ่านมา จึงทำให้เกิดมีการลดค่าเงินบาท ซึ่งก่อให้เกิด
ผลเสียหายแก่เศรษฐกิจของประเทศชาติและประชาชนอย่างร้ายแรง พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ จึง
ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มาเป็นผู้นำฝ่ายค้าน ผู้นำฝ่ายค้านเดิมคือ นายชวน หลีกภัย ก็
มาดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี

เมื่อเฝ้าติดตามตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐบาลชุดที่มีพรรค
ประชาธิปัตย์เป็นพรรคแกนนำแล้ว พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้นำฝ่ายค้านและพรรคร่วมฝ่ายค้าน
เห็นว่า รัฐบาลชุดนี้ก็บริหารงาน ราชการแผ่นดินผิดพลาด ไม่สามารถทำให้เศรษฐกิจของประเทศ
ดีขึ้นได้ จึงได้ยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อให้รัฐบาลออกจากตำแหน่งไป และฝ่ายตนจะ
ได้เข้าไปบริหารราชการแผ่นดินบ้าง โดยเหตุผลของการไม่ไว้วางใจนั้น พรรคร่วมฝ่ายค้านได้
เขียนบรรยายไว้ในญัตติของการอภิปรายทั่วไป

11.2 ญัตติของการอภิปรายทั่วไป

วาทกรรมการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ เริ่มต้นเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 เมื่อ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้นำฝ่ายค้านและหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ นายสุวิทย์ คุณกิตติ หัวหน้าพรรคกิจสังคม ได้แถลงข่าวผ่านสื่อมวลชนว่า ได้ยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ต่อนายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ประธานสภาผู้แทนราษฎรแล้ว โดยมี ส.ส. ฝ่ายค้านร่วมลงชื่อในญัตติฯ จำนวน 113 คน โดยมาจากพรรคความหวังใหม่ 100 คน พรรคกิจสังคม 11 คน พรรคประชาธิปัตย์ 1 คน และพรรคพลังธรรม 1 คน (“'ชวน' พร้อม ส.ส. ฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ลงมติไม่ไว้วางใจ,” ซีดี-รวม, 2542)

ญัตติฯ ดังกล่าวนั้น ประกอบด้วยข้อกล่าวหาหลักจำนวน 25 ประเด็น ดังนี้คือ²

1) กระทำตนเสมือนเป็นเผด็จการโดยรัฐสภาที่ทรยศต่อพระบรมราชปณิธานในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงสละพระราชอำนาจของ พระองค์เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า

2) บริหารประเทศชาติโดยไม่เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของอาณาประชาราษฎร์ โดยเฉพาะคือ เกษตรกร คนยากคนจน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ปลอ่ยให้ราคาพืชผลทางการเกษตรเกือบทุกชนิดตกต่ำอย่างไม่เคยมีมาก่อน

3) ใช้อำนาจรัฐข่มเหงรังแกทำร้ายราษฎร ที่มาร้องขอความเป็นธรรมอย่างโหดร้าย

4) จงใจลิดรอนสิทธิเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน เจตนาใช้กำลังเข้าคุกคามสื่อมวลชน ยิ่งกว่ารัฐบาลเผด็จการในอดีต

5) ประพฤติตนเป็นช่องโจร เกื้อกูล ต่ออำนาจเถื่อนทุกชนิดให้ดำรงอยู่ และขยายตัวในบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นการค้ายาเสพติด การค้า ของเถื่อนทุกชนิด และการทำผิดกฎหมายนานา ประการ

6) ยอมตนเป็นหุ่นให้แก่มูลุมนายทุนต่างชาติ เอาเปรียบประเทศชาติและประชาชนไทย ทำให้ นักธุรกิจไทยทั่วประเทศต้องล้มละลายเสียหาย มากที่สุดเป็นประวัติการณ์

7) ยินยอมให้กลุ่มทุนต่างชาติบางกลุ่มกอบโกยแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศชาติ และนักธุรกิจไทยโดยไม่เป็นธรรม

8) ทุจริตและรู้เห็นปกป้องคุ้มครองให้มีการทุจริตการฉ้อราษฎร์บังหลวง ในหน่วยงานราชการ และหน่วยงานของรัฐมากที่สุดเป็นประวัติการณ์

²ดูรายละเอียดในภาคผนวก จ

- 9) ปกป้องผู้กระทำผิดไม่ให้ได้ รับโทษตาม กฎหมาย
- 10) ใช้อำนาจข่มเหงรังแกข้าราชการที่ไม่เห็นด้วยกับตน เล่นพวก แต่งตั้งสนับสนุนพวกพ้อง
- 11) เจตนายึดครองกลไกของรัฐไม่ว่าจะเป็นกองทัพ ตำรวจ หรือส่วนราชการอื่น แม้แต่รัฐวิสาหกิจให้เป็นเครื่องมือของพรรคการเมือง แทนที่จะเป็นหน่วยงานของชาติที่รับใช้ประเทศชาติและประชาชน
- 12) ไม่มีจิตวิญญาณประชาธิปไตย
- 13) ทำลายเจตนารมณ์ในการปฏิรูปการเมือง
- 14) ทำลายกระบวนการประชาธิปไตยของประชาชน ทำลายพรรคการเมืองอื่น โดยวิธีการอันไม่ชอบธรรม สร้างพรรคที่เป็นสมุนบริวารขึ้นมา ด้วยมุ่งหวังยึดครองอำนาจรัฐอย่างถาวร
- 15) รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลที่ไม่รับผิดชอบในทุกเรื่องราวที่เกิดขึ้นในบ้านเมือง
- 16) บริหารประเทศโดย ไร้จริยธรรม เอาแต่ใส่ร้ายป้ายสี โกหกหลอกลวง บิดความ รับผิดชอบ และแก้ตัวไปวันๆ
- 17) ผู้นำรัฐบาลขาดภูมิปัญญาในการบริหารประเทศแล้ว กลับชักนำพวกพ้องให้ใช้สำนวนโวหาร บิดเบือนหลักเหตุผล สร้างหลักการในการบริหารประเทศขึ้นมาใหม่ คือ “พูดให้สุภาพและให้ฟังดูดี ไปวันๆ ก็พอ” โดยไม่แก้ปัญหาแต่อย่างใด ทำให้ประเทศชาติเสียเวลาอย่างยิ่งในการตั้งหลักเพื่อ แก้ปัญหา
- 18) รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลที่ล้มละลายในการดำเนินนโยบายด้านต่างประเทศ ทำให้ประเทศไทย สูญเสีย เกียรติภูมิและสถานะอันสำคัญที่เคยมีมาในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะใน ภูมิภาค
- 19) ผู้นำของประเทศกลายเป็นตัวตลกบนเวทีการเมืองนานาชาติ
- 20) ผู้นำของประเทศชักนำเข้าลึก ชักศึกเข้าบ้าน ส่งเสริม สนับสนุน คุ่มครองการก่อการร้ายสากล ก่อความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นที่เสื่อมเสียศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิ ของชาติเป็นอย่างยิ่ง
- 21) ผู้นำรัฐบาลไร้วิสัยทัศน์ ไร้ความสามารถ และไร้ประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ ขาดความเป็นผู้นำที่ก่อให้เกิดความมีเอกภาพในการบริหารงานทางด้านเศรษฐกิจ
- 22) ดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดล้มเหลวทำให้เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติอย่างร้ายแรง ประเทศชาติและ ประชาชนจึงประสบภาวะวิบัติอย่างทั่วถ้วน ประชาชนมีรายได้ลดลง
- 23) กิจกรรมหลายอย่างต้องถูกบังคับขายให้แก่ต่างชาติในราคาถูก

24) รัฐบาลต้องกู้หนี้ยืมสินมาใช้จ่ายประจำปี จนทำให้มี ภาระหนี้สินล้นพ้นตัวเป็นจำนวนมากที่สุด ในประวัติศาสตร์ของชาติไทย

25) สถานการณ์ของประเทศ ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของกลุ่มธุรกิจต่างชาติ ประหนึ่งตกเป็นเมืองขึ้นแบบใหม่ และล่อแหลมต่อ การก่อให้เกิดความขัดแย้งทางสังคมอย่างรุนแรงในอนาคตอันใกล้

จากญัตติดังกล่าว ซึ่งก็ยังมีลักษณะเป็นหัวข้อกว้างๆ พรรคร่วมฝ่ายค้านจะแบ่งหน้าที่ไปให้ ส.ส. จำนวนหนึ่งเป็นผู้อภิปรายและขยายความในรายละเอียดว่า ผลเสียหายที่เกิดขึ้นมีประมาณเท่าใด ใครในคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ต้องรับผิดชอบ แต่อย่างไรก็ดี เมื่อถึงเวลาในการอภิปรายแล้ว เนื่องจากพรรคร่วมฝ่ายค้านมีหลายพรรค เฉพาะพรรคที่เป็นแกนนำก็มีหลายส่วน (faction) จึงทำให้การอภิปรายหลายๆ ครั้ง ไม่ได้ดำเนินไปตามญัตติที่เสนอไว้อย่างเคร่งครัด กล่าวคือ อาจจะมีข้อกล่าวหาที่ประสมมาระหว่างการอภิปรายเข้ามาตั้งเป็นข้อกล่าวหาด้วย หรือผู้ได้รับหน้าที่ในการอภิปรายไปเตรียมการอภิปรายก็ไม่ได้คำนึงถึงญัตติในการอภิปรายแต่อย่างใด

11.3 ลักษณะของการอภิปรายทั่วไป

ผู้วิจัแบ่งหัวข้อนี้แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

11.3.1 ระเบียบข้อบังคับ

11.3.2 ผู้อภิปราย

11.3.3 โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปราย

11.3.1 ระเบียบข้อบังคับ

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 นี้ มีขึ้นหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 ของประเทศ โดยได้ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 118 ตอนที่ 45 ก วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 แต่การอภิปรายทั่วไป นั้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้ กำหนดไว้ในบทเฉพาะกาล มาตรา 317 ว่า ในระหว่างที่ยังไม่มีการเลือกตั้ง ส.ส. ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ การอภิปรายทั่วไป ให้ใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2534) แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2539) บังคับใช้ไปก่อน สำหรับข้อบังคับการประชุมฯ อยู่ระหว่างการประกาศใช้ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2540 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2541

หลักการของการอภิปรายทั่วไป มาตรา 156 ของรัฐธรรมนูญฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2534) แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2539) กำหนดไว้ดังนี้

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ

เมื่อการเปิดอภิปรายสิ้นสุดลง มีใช้ด้วยมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไป ให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ การลงมติในกรณีเช่นว่านี้ มิให้กระทำในวันเดียวกับ ที่การอภิปรายสิ้นสุด มติไม่ไว้วางใจต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร

สำหรับการลงมติฯ ของการอภิปรายทั่วไป นั้น ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2541 มิได้กำหนดไว้ว่าเป็นวันใดดังเช่นข้อบังคับการประชุมฯ ก่อนหน้านี้ โดยอาจจะเห็นว่า รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ชัดเจนแล้วว่า ห้ามลงมติในวันสุดท้ายของการอภิปรายทั่วไป

สำหรับการที่ผู้ใดต้องการที่จะอภิปราย ข้อบังคับการประชุมฯ ข้อ 20 กำหนดว่า “ผู้ใดประสงค์จะกล่าวถ้อยคำต่อที่ประชุม ให้ยกมือขึ้นพ้นศรัทธะ เมื่อประธานอนุญาตแล้ว จึงยืนขึ้นกล่าวได้ และต้องเป็นคำกล่าวกับประธานเท่านั้น”

การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ประชุมกันโดยไม่มีการหยุดพัก และไม่มีการหยุดเสาร์อาทิตย์ สำหรับข้อบังคับที่ควบคุมการประชุมให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย กำหนดอยู่ในข้อที่ 56 ดังนี้

การอภิปรายต้องอยู่ในประเด็นหรือเกี่ยวกับประเด็นที่กำลังปรึกษากันอยู่ ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อย วนเวียน ซ้ำซากหรือซ้ำกับผู้อื่น และห้ามมิให้นำเอกสารใดๆ มาอ่านให้ที่ประชุมฟังโดยไม่จำเป็น และห้ามมิให้นำวัตถุใดๆ เข้ามาแสดงในที่ประชุม เว้นแต่ประธานสภาจะอนุญาต

ห้ามผู้อภิปรายแสดงกิริยาหรือใช้วาจาอันไม่สุภาพ ใสร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด และห้ามกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใดโดยไม่จำเป็น

เมื่อมี ส.ส. ผู้อภิปรายคนใดฝ่าฝืนข้อบังคับการประชุมสภาฯ ข้อที่ 56 ดังกล่าว ข้อบังคับการประชุมสภาฯ ข้อที่ 134 ได้กำหนดอำนาจของประธานสภาฯ ไว้ดังนี้

ผู้ใดฝ่าฝืนข้อบังคับนี้ ประธานมีอำนาจเตือน ห้ามปราม ให้ถอนคำพูด ห้ามพูดในเรื่องที่กำลังปรึกษากันอยู่ ให้กล่าวขอขมาในที่ประชุม หรือสั่งให้ออกไป

จากที่ประชุมครั้งนั้น โดยมีหรือไม่มีกำหนดเวลาก็ได้

ในกรณีที่ประธานสั่งให้ผู้ใดออกจากที่ประชุม หากผู้นั้นขัดขึ้น ประธานมีอำนาจสั่งเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ให้นำตัวออกจากสถานที่ประชุม หรือออกไปให้พ้นบริเวณสภา

คำสั่งของประธานตามข้อนี้ ผู้ใดจะได้แย้งมิได้

สำหรับระยะเวลาของการอภิปรายนั้น ข้อบังคับการประชุมฯ นี้ ไม่ได้กำหนดไว้ แต่ได้ให้อำนาจแก่ประธานสภา ไว้ในข้อ 57 ว่า ถ้าประธานเห็นว่า ส.ส. ผู้อภิปรายคนใดสมควรที่จะหยุดอภิปรายได้แล้ว ประธานสภา ก็มีอำนาจให้หยุดการอภิปรายได้

ข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับนี้ มีข้อกำหนดสำหรับการประท้วงไว้ในข้อที่ 58 ดังนี้ สมาชิกผู้ใดต้องการประท้วงว่า มีการฝ่าฝืนข้อบังคับให้ยื่นและยกมือขึ้นพันศีรษะ ประธานต้องให้โอกาสผู้นั้นชี้แจง แล้วให้ประธานวินิจฉัยว่า ได้มีการฝ่าฝืนข้อบังคับ ตามที่ประท้วงหรือไม่ คำวินิจฉัยของประธานถือเป็นเด็ดขาด ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่ผู้ถูกอภิปรายพาดพิงถึง เรื่องส่วนตัว หรือเรื่องอื่นใดอันเป็นที่เสียหายแก่ผู้นั้น

ข้อบังคับการประชุมฯ นี้อนุญาตให้ ส.ส. ฝ่ายค้านสรุปคำอภิปรายของฝ่ายตนได้อีกครั้งหนึ่ง โดยกำหนดไว้ในข้อ 62 ว่า

เมื่อการอภิปรายได้ยุติแล้ว ห้ามผู้ใดอภิปรายอีก เว้นแต่ที่ประชุมจะต้องลงมติในเรื่องนั้น จึงให้ผู้ซึ่งมีสิทธิอภิปรายก่อนคนใดคนหนึ่ง มีสิทธิอภิปรายสรุปได้อีกครั้งหนึ่ง เป็นครั้งสุดท้าย ก่อนที่ที่ประชุมจะลงมติ

เมื่อการอภิปรายได้สิ้นสุดแล้ว ให้ประธานมีสัญญาณให้สมาชิกที่มาประชุมทราบก่อนลงมติ

ผู้อภิปรายก่อนตามข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับนี้กำหนดไว้ในข้อบังคับฯ ข้อ 53 ว่า “ผู้มีสิทธิอภิปรายก่อน คือ ผู้เสนอญัตติ” ซึ่งก็คือ ส.ส. ฝ่ายค้านนั่นเอง

ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 นี้ ไม่มีการอภิปรายจากฝ่ายเป็นกลาง ดังเช่นที่พบในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490 และ ครั้งที่ 25 พ.ศ. 2522 เนื่องจากข้อบังคับการประชุมฯ ฉบับนี้ (พ.ศ. 2541) ข้อ 131 กำหนดไว้ว่า ไม่ให้นำข้อบังคับการประชุมฯ ข้อที่ 54 มาให้บังคับในการอภิปรายทั่วไป ข้อบังคับการประชุมฯ ข้อที่ 54 ดังกล่าวนี้อยู่ละเอียด ดังนี้คือ

เมื่อผู้อภิปรายก่อนได้อภิปรายแล้ว การอภิปรายในลำดับต่อไป จะต้องเป็น การอภิปรายสลับกันระหว่างฝ่ายค้านและฝ่ายสนับสนุน เว้นแต่ในวาระของ ฝ่ายใดไม่มี ผู้อภิปรายอีกฝ่ายหนึ่งจึงอภิปรายซ้อนได้

การอภิปรายไม่สนับสนุนและไม่ค้าน ย่อมกระทำได้ โดยไม่ต้องสลับ และมี ให้นับเป็นวาระอภิปรายของฝ่ายใด

จะเห็นได้ว่า ข้อบังคับการประชุมฯ ข้อที่ 54 นี้ อนุญาตให้มีผู้อภิปรายฝ่ายเป็นกลาง ได้ แต่มีไว้ใช้สำหรับการประชุมสภาฯ ตามปกติ เมื่อข้อบังคับการประชุมฯ ข้อที่ 54 นี้ ไม่ได้รับการนำมาใช้ในการอภิปรายทั่วไปฯ จึงทำให้ ส.ส. ในสภาฯ ขออภิปรายอย่างเป็นทางการไม่ได้ แต่อย่างไรก็ดี วาทกรรมกรอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2542 นี้ เมื่อระบบพรรคการเมืองเข้มแข็งขึ้น คือ ส.ส. ทุกคนในสภาฯ ต้องสังกัดพรรค และพรรคการเมืองก็แบ่งออกเป็นพรรคร่วมฝ่ายค้านกับ พรรคร่วมฝ่ายรัฐบาลค่อนข้างชัดเจน ดังนั้น ในการอภิปรายจึงมีแต่ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี เท่านั้น ซึ่งคณะรัฐมนตรีนั้น ถูกบังคับโดยข้อบังคับการประชุมฯ ข้อที่ 130 ซึ่งกำหนดว่า “เฉพาะ แต่คณะรัฐมนตรีเท่านั้น ที่มีสิทธิจะอภิปรายตอบข้อซักถาม” และ “รัฐมนตรีจะตอบข้อซักถาม สมาชิกที่ละคนเป็นลำดับไป หรือจะรวบรวมตอบครั้งละหลายคนก็ได้”

ลักษณะของข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2541 ซึ่งแตกต่างจากข้อบังคับการประชุมฯ ของการอภิปรายทั่วไปฯ ในปี พ.ศ. 2490 และ 2522 ก็คือ ประเด็นเกี่ยวกับเอกสิทธิ์ของการอภิปราย กล่าวคือ รัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 (พ.ศ. 2540) กำหนดไว้ในมาตรา 157 ว่า ในการประชุมสภาฯ นั้น สมาชิกผู้ใดจะนำไปฟ้องร้องไม่ได้ แต่ถ้การอภิปรายพาดพิงถึงบุคคลอื่นให้เป็นที่เสียหาย บุคคล เหล่านั้นสามารถฟ้องร้องได้ ดังข้อความส่วนหนึ่งดังนี้

เอกสิทธิ์ตามวรรคหนึ่ง ไม่คุ้มครองสมาชิกผู้กล่าวถ้อยคำในการประชุม ที่มีการ ถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ หากถ้อยคำ ที่กล่าวในที่ ประชุมไปปรากฏนอกบริเวณรัฐสภา และการกล่าวถ้อยคำนั้น มีลักษณะเป็น ความผิดทางอาญาหรือละเมิดสิทธิในทางแพ่งต่อบุคคลอื่น ซึ่งมีใช้รัฐมนตรี หรือสมาชิกแห่งสภานั้น

ผลจากการศึกษา คำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ก็พบว่า มี ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งอภิปรายพาดพิงถึงบุคคลอื่นและก็ถูกบุคคลเหล่านั้น ฟ้องร้องในคดีหมิ่น ประมาท ซึ่งจะกล่าวถึงในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

11.3.2 ผู้อภิปราย

ดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ผ่านมาว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ มีผู้อภิปรายเพียง 2 กลุ่ม คือ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี เท่านั้น เนื่องจากข้อบังคับการประชุมสภาฯ หมวด 7 “การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ” ข้อ 131 กำหนดข้อความไว้ดังนี้ “ในการอภิปรายนั้น นอกจากที่กำหนดไว้ในส่วนนี้แล้ว ให้นำความในหมวด 3 ส่วนที่ 3 มาใช้บังคับโดยอนุโลม ยกเว้น ข้อ 54” ข้อบังคับการประชุมฯ ข้อ 54 ที่ข้อบังคับการประชุมฯ 131 อ้างถึงเป็นข้อบังคับซึ่งอนุญาตให้ ส.ส. ที่มีความเห็นเป็นกลางสามารถร่วมอภิปรายได้ แต่ข้อบังคับการประชุมฯ ข้อ 54 นั้น เจตนา มีไว้สำหรับการประชุมสภาฯ ตามปกติ

เมื่อข้อบังคับการประชุมสภาฯ ข้อที่ 54 ถูกห้ามนำมาใช้ในการอภิปรายทั่วไปฯ ฝ่ายเป็นกลางจึงไม่มีสิทธิที่จะขออภิปรายได้ อันที่จริงแล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านผู้ที่ได้รับอนุญาตให้อภิปรายได้นั้น ต้องเป็นผู้ที่ผู้คุมเสียงในสภา (วิป/whip) ของฝ่ายค้านกำหนดชื่อไว้เท่านั้น ส.ส. คนอื่นๆ จะลุกขึ้นมาอภิปรายได้ ก็เพราะใช้สิทธิประท้วงและขอสิทธิพาดพิงเท่านั้น ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

11.3.3 โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปราย

โครงสร้างทางภาษาของของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ มี 4 ส่วน คือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อการศึกษานี้ ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

11.3.3.1 การขึ้นต้น

11.3.3.2 การแจ้งหัวเรื่อง

11.3.3.3 เนื้อเรื่อง

11.3.3.4 การลงท้าย

11.3.3.1 การขึ้นต้น การขึ้นต้นคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการขึ้นต้นของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 กล่าวคือ เมื่อผู้อภิปรายได้รับอนุญาตให้อภิปรายได้ ก็จะลุกขึ้นจากที่นั่ง แล้วก็จะกล่าวคำเรียกขานประธานสภาฯ เช่น “ท่านประธานที่เคารพ” หรือ “กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ” เป็นต้น หลังจากนั้นจึงจะเป็นการแนะนำตัว เช่น “กระผม ... ส.ส. จังหวัด...พรรค...” ในกรณีที่ เป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน หรือ “กระผม...ส.ส. จังหวัด...พรรค... รัฐมนตรี...” ในกรณีที่ เป็นคณะรัฐมนตรี เป็นต้น

ตัวอย่างการขึ้นต้นของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

“ท่านประธานที่เคารพ กระผม สมัคร สุนทรเวช พรรคประชาธิปัตย์ กรุงเทพมหานคร ...” (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 43)

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผม ส.ส. วิรัตน์ ตยางคนนท์ จังหวัดสกลนคร พรรคความหวังใหม่ ...” (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 1)

“ท่านประธานที่เคารพ กระผม กุเทพ ไสกระจ่าง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดศรีสะเกษ พรรคความหวังใหม่ ...” (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 1)

จากตัวอย่างข้างต้น ข้อความว่า “ท่านประธานที่เคารพ”, “กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ” ก็คือการเรียกขาน ส่วนการกล่าวว่า ผู้อภิปรายชื่ออะไร เป็น ส.ส. จังหวัดไหน และสังกัดพรรคใดคือการแนะนำตัว

ตัวอย่างการขึ้นต้นของคณะรัฐมนตรี

“ท่านประธานสภาที่เคารพ กระผม สุเทพ เทือกสุบรรณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสุราษฎร์ธานี พรรคประชาธิปัตย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ...” (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 116)

“ท่านประธานสภาที่เคารพ ผม นายพิเชษฐ พันธ์วิชาติกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดกระบี่ พรรคประชาธิปัตย์ ในฐานะรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ...” (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 203)

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผม นายพิสิฐ ลี้อาธรรม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ...” (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 131)

จากตัวอย่างข้างต้น ข้อความว่า “ท่านประธานสภาที่เคารพ”, “กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ” ก็คือการเรียกขาน ส่วนการกล่าวว่า ผู้อภิปรายชื่ออะไร เป็น ส.ส. จังหวัดไหน ดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีตำแหน่งใดก็คือ การแนะนำตัว

โดยสรุป ลักษณะการขึ้นต้นคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป มีรูปแบบตายตัวไม่ว่าจะเป็น ส.ส. ฝ่ายค้าน หรือคณะรัฐมนตรีก็ต้องกล่าวแบบเดียวกัน กล่าวคือ ประการแรก กล่าวทักทายประธานสภาฯ และประการที่สอง กล่าวแนะนำตัวเอง โดยระบุชื่อและตำแหน่งของผู้อภิปราย

เมื่อจบส่วนของการขึ้นต้นแล้ว ต่อไปก็จะเป็นส่วนของการแจ้งหัวเรื่อง การเปลี่ยนจากช่วงคำขึ้นต้นไปเป็นการแจ้งหัวเรื่องนั้น ไม่มีลักษณะทางภาษาใดๆ เป็นเครื่องหมาย (marker) เนื่องจาก ส่วนของการขึ้นต้นนี้ เป็นส่วนเสริมขึ้นมา ไม่ได้เป็นองค์ประกอบหลักของการสื่อสาร ในลักษณะนี้ กล่าวคือ องค์ประกอบหลักของการสื่อสารที่มีข้อความยาวๆ เช่นนี้ ไม่ว่าจะเป็น

บทความ รายงานการวิจัย หรือรายการสารคดีทางโทรทัศน์ จะมีองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน คือ บทนำ เนื้อหา และสรุป ดังนั้น เมื่อผู้อภิปรายเพิ่มเติมส่วนการขึ้นต้นขึ้นมาในการอภิปรายทั่วไป เครื่องบ่งชี้ที่จะบ่งบอกว่า ส่วนต่อไปคือ การแจ้งหัวเรื่องจึงไม่มี เมื่อสิ้นสุดข้อความของการขึ้นต้น ก็จะเป็นส่วนของการแจ้งหัวเรื่องโดยปริยาย

11.3.3.2 การแจ้งหัวเรื่อง การแจ้งหัวเรื่อง คือ ข้อความที่กล่าวว่า ผู้อภิปราย ต้องการจะอภิปรายในเรื่องหรือประเด็นใดบ้าง การแจ้งหัวเรื่องจะเป็นส่วนของคำอภิปรายที่ต่อ มาจากการขึ้นต้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายที่เป็นการแจ้งหัวเรื่องของผู้อภิปรายบางคน ดังนี้

การแจ้งหัวเรื่องของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง คำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ฉายแสง ส.ส. จังหวัด ฉะเชิงเทรา พรรคความหวังใหม่ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังนี้

ท่านประธานที่เคารพ ผมจาตุรนต์ ฉายแสง พรรคความหวังใหม่ จากจังหวัด ฉะเชิงเทรา ผมจะอภิปรายเรื่องเศรษฐกิจ โดยเฉพาะความล้มเหลวผิดพลาด ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง³ ซึ่งจะมีหลายเรื่อง ท่านที่ฟังธนาคาร กรุงไทยอยู่กำลังต่อเนื่องอยู่ดีๆ ก็ขอให้รอนิดเดียวนะครับ เพียงไม่กี่นาทีก็เข้า เรื่องกรุงไทยได้ แต่ว่าต้องอธิบายรวมๆ สักหน่อยก่อน (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 248)

การแจ้งหัวเรื่องของคณะรัฐมนตรี

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง คำอภิปรายของนายพิสิฐ ลี้อาธรรม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง การคลัง วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังนี้

กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผม นายพิสิฐ ลี้อาธรรม รัฐมนตรีช่วยว่า การกระทรวงการคลัง ขออนุญาตให้ความเห็นตอบข้อซักถามของนายแพทย์ ภูมิรินทร์ เกี่ยวกับเรื่องของอัตราแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย⁴ ซึ่งคุณหมอได้ แสดงความเห็น ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาลในขณะนี้ ประการแรกในเรื่องของ ... (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 132)

³เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

⁴เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

หรือตัวอย่างการแจ้งหัวเรื่องของศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งอภิปรายได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2542 โดยมีข้อความตั้งเริ่มอภิปรายจนถึงเริ่มส่วนที่เป็นเนื้อเรื่องดังนี้

ท่านประธานที่เคารพ ผม ศุภชัย พานิชภักดิ์ ในฐานะรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ท่านประธานครับ ผมจะใช้เวลาให้ประหยัดที่สุด แล้ว ผมมีอยู่ 3 ประเด็นเท่านั้นครับ ที่อยากจะขอชี้แจง⁵ ให้ท่านประธานได้ทราบ ผ่านไปยังเพื่อนสมาชิกในพรรคฝ่ายค้าน เรื่องที่ 1 เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ... (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 238-239)

เห็นได้ว่า การแจ้งหัวเรื่องเป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งในการอภิปรายทั่วไป ผู้อภิปรายบางคนใช้เวลาการอภิปรายในส่วนนี้เกือบจะเท่ากับส่วนที่เป็นเนื้อเรื่อง เพราะนอกจากจะกล่าวว่า จะอภิปรายในเรื่องหรือประเด็นใดบ้างแล้ว ยังใช้ในวัตถุประสงค์อื่นด้วย เช่น โจมตีฝ่ายตรงข้าม หาเสียงให้กับตนเอง ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งลักษณะการกระทำเช่นนี้ พบมาตั้งแต่การแจ้งหัวเรื่องของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522

อนึ่ง การเปลี่ยนจากการแจ้งหัวเรื่องไปเป็นเนื้อเรื่องนั้น ส่วนใหญ่ ผู้อภิปรายจะใช้ข้อความที่เป็นการบอกกล่าวตรงๆ ไปยังผู้ฟังเป็นเครื่องบ่งชี้ตัวอย่างเช่น

“ท่านประธานที่เคารพครับ แล้วก็มาถึงเรื่องใหญ่เรื่องแรก ...” (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 7)

“ท่านประธานครับ ผมจะชี้ให้เห็นในแต่ละประเด็น ในข้อกล่าวหาของผมในลำดับต่อจากนี้ครับ ในประเด็นแรก ...” (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 66)

“เพื่อให้คำตอบของกระผมกระชับ เข้าใจง่าย และเป็นທີ່กระจ่างชัด กระผมขอกราบเรียนในลักษณะที่เกี่ยวกับหน้าที่ที่กระผมพึงปฏิบัติ...” (รายงานการประชุมฯ, 2542จ, น. 51)

11.3.3.3 เนื้อเรื่อง ส่วนที่เป็นเนื้อเรื่องของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับเนื้อเรื่องของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 กล่าวคือ ผู้อภิปรายจะอภิปรายถึงข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หลักฐานสนับสนุน และ คำอธิบายประกอบ เพื่อให้คำอภิปรายของตนมีความชัดเจนและเข้าใจง่ายยิ่งขึ้น อนึ่ง ในแต่ละหัวเรื่องของการกล่าวหา หรือการโต้ตอบข้อกล่าวหา ก็อาจจะมีการเกริ่นนำ (lead) เพื่อที่จะให้

⁵เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

ผู้ฟังเข้าใจเรื่องหรือประเด็นได้ง่ายขึ้น ซึ่งก็มีลักษณะที่คล้ายกับการแจ้งหัวเรื่องของโครงสร้างหลักนั่นเอง

สำหรับตัวอย่างของข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หลักฐานสนับสนุน ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างเป็นจำนวนมากในหัวข้อ “11.4.1 คำอธิบายเกี่ยวกับการใช้เหตุผล” ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปข้างหน้า นอกจากนั้นแล้ว ผู้วิจัยยังได้นำคำอธิบายของนายเอกพร รักความสุข กับคำอธิบายของนายพิสิฐ ลีธรรมไปไว้ในภาคผนวก ดังนั้น ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจึงจะยกตัวอย่างคำอธิบายที่เป็นคำอธิบายประกอบ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 คำอธิบายของนายสมัศร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย

ในการอธิบายเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นวันแรกของการอธิบายทั่วไป นายสมัศร สุนทรเวชได้อธิบายถึงการเลี้ยงกุ้งกุลาดำในนาข้าว ซึ่งจะปล่อยน้ำเค็มออกมาทำให้การทำนาของชาวนาไม่ได้ผล นายสมัศร สุนทรเวชเห็นว่า ถ้ามีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบปิดไม่ปล่อยน้ำเค็มออกมา และมีการจัดการกับน้ำเค็มที่ดี ซึ่งมีการทดลองทำกันมาแล้วว่าได้ผลดี รัฐบาลควรที่จะอนุมัติให้มีการเลี้ยงกุ้งเช่นนั้นได้ นายสมัศร สุนทรเวชจึงอธิบายประเด็นเกี่ยวกับการจัดการกับน้ำเค็มไว้ดังนี้

ตัวเลขท่านประธานลองฟังนิดนะครับ เขาเอาน้ำเค็ม 200 พี.พี.เอ็ม. ท่านอย่าไปห่วง พี.พี.เอ็ม. นะครับ เค็ม 200 บาทก็แล้วกัน ... เอามา 200 บาทนะครับ เอาลูกกุ้งลงในคอก 1 งาน เพียง 50 สตางค์ แต่เวลาใช้จริงๆ เลี้ยงอยู่ 4 เดือนนั้น .05 คือ 5 สตางค์ครับ เขาทำกันอย่างนี้ แล้วเขาก็ผลิตกันออกขาย คนที่ทำสำเร็จไม่ใช่คนธรรมดา นะครับ เป็นนายสัตวแพทย์ (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 49)

ตัวอย่างที่ 2 คำอธิบายของนายชิงชัย มงคลธรรม ส.ส. จังหวัดกาฬสินธุ์ พรรคความหวังใหม่

ในการอธิบายเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2542 นายชิงชัย มงคลธรรม ต้องการกล่าวหานายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัยว่า ไม่มีจริยธรรมในทางการเมือง เมื่อจัดตั้งคณะรัฐบาลชุดนั้นขึ้น ในช่วงของการแจ้งหัวเรื่องนายชิงชัย มงคลธรรมจึงนำข้อความบางส่วนของหนังสือขงจื้อฉบับปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งออกซกเป็นผู้เขียน และอดิคม (นามแฝง) เป็นผู้แปล มาอ่านให้ที่ประชุมฟังเพื่อเป็นการอธิบาย ว่าคนถ้อยหรือคนไม่มีจริยธรรมนั้น จะมีลักษณะเป็นเช่นไร ดังนี้

เทียนหุยกามท่านขงจื้อว่า คนถ้อยนั้นเป็นอย่างไร ท่านขงจื้อตอบว่า คนถ้อยนั้น ชอบปิดเบือนความดีของผู้อื่นเป็นความเลว ซ้ายยังหลงระเริงกับวาทศิลป์ ที่

ใช้ในทางที่ผิดของตนเอง จิตใจชั่วร้าย พุดจาสลับปลับ หน้าเนื่อใจเลื้อ ซ้ำยังคิดว่าตนเองฉลาดปราดเปรื่อง ผู้อื่นทำผิดบกพร่องก็ดีใจ ตัวเองไม่นอบน้อมศึกษา กลับหัวเราะผู้อื่นว่ารู้ไม่จริง ทั้งหมดนี้คือแบบฉบับความประพฤติของคนถ้อย อันนี้คือท่านขงจื้อได้รจนาเอาไว้ครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 112-113)

เนื้อเรื่องของ การอภิปรายทั่วไปฯ จะเป็นส่วนที่ใช้เวลามากที่สุดของการอภิปรายแต่ละครั้ง กล่าวคือ ผู้อภิปรายจะอภิปรายถึงข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา หลักฐานสนับสนุน และคำอธิบายประกอบ

อนึ่ง การเปลี่ยนจากช่วงเนื้อเรื่องไปเป็นการลงทายนั่น ส่วนใหญ่ผู้อภิปรายจะใช้ข้อความที่เป็นการบอกกล่าวตรงๆ ไปยังผู้ฟังเป็นเครื่องบ่งชี้ตัวอย่างเช่น

“โดยสรุป ผมขอกราบเรียนว่า โครงการที่เราเรียกว่า มียาชาวนั้น ...” (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 93)

“ท่านประธานครับ สิ่งที่ผมได้กราบเรียนในเวลาสั้นๆ ครึ่งชั่วโมงนี้ ชี้ให้เห็นเลยว่า ...” (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 109)

11.3.3.4 การลงท่าย การลงท่ายของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ จะมีโครงสร้างเช่นเดียวกับการลงท่ายของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 แต่แตกต่างกันในรายละเอียด กล่าวคือ การลงท่ายของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 ยังไม่มีลักษณะการสรุปประเด็นทั้งหมด เช่นการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ แต่จะเป็นคำอภิปรายที่ชี้แนะไปยังผู้ฟังว่า ถึงเวลาที่จะจบการอภิปรายแล้ว แต่การลงท่ายในการอภิปรายทั้ง 2 ครั้งดังกล่าว จะอภิปรายข้อความสุดท้ายด้วยการขอบคุณประธานสภาฯ เหมือนกัน ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง การลงท่ายของผู้อภิปรายบางคน ดังนี้

การลงท่ายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

หลังจากที่ได้อภิปรายมาเป็นเวลาชั่วโมงกว่า และประธานสภาฯ ได้เตือนว่ายังมี ส.ส. ฝ่ายค้านคนอื่นๆ รอที่จะอภิปรายอีก และขอให้นายสุชาติ ศรีสังข์สรุปคำอภิปรายได้แล้ว นายสุชาติ ศรีสังข์จึงเริ่มสรุป เนื่องจากนายสุชาติ ศรีสังข์ใช้เวลาอภิปรายที่ยาวนานพอสมควร เนื้อหาของคำอภิปรายก็จึงมีปริมาณมากไปด้วย เฉพาะคำสรุปจึงมีความเกือบ 2 หน้ากระดาษ ขนาด A4 ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่างคำอภิปรายสรุป เฉพาะช่วงท้ายสุดดังนี้

ท่านประธานครับ วันนี้ 2542 แล้ว ไม่ใช่ 2512 แน่นอน ความจนที่โฆษณาฉาบทาจิตวิญญาณที่แท้จริงนั้น ได้ถูกขุด ได้ถูกลอก จากผู้รักความเป็นธรรม ทุกวงการอย่างล้นจ้นแล้ว เลิกเถอะครับ เลิกอ้างว่า ท่านมาจากคนจน

เพราะนั่นคือ อดีตที่เป็นกายหายาบของท่านเท่านั้น ผมไม่อยากจะกล่าวคำวจิตวิญญานของท่านในวันนี้ กำลังทรมานต่อกำเนิดของความเป็นลูกชาวบ้านของท่าน เพราะฉะนั้น สิ่งที่ผมกราบเรียนทั้งหมด นายสุชาติ ศรีสังข์ พรรคความหวังใหม่ มหาสารคาม เป็นคนหนึ่งที่ไม่สามารถ ที่จะไว้วางใจ คณะรัฐบาลนี้ได้อีกต่อไป ขอขอบคุณมากครับ ท่านประธาน (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 51)

การลงท้ายของคณะรัฐมนตรี

เมื่อนายสุชาติ ศรีสังข์ได้อภิปรายจบลงไปแล้ว ก็มีคณะรัฐมนตรี 2-3 คนได้ตอบข้อกล่าวหาดังกล่าวของนายสุชาติ ศรีสังข์ นายสาวิตร โพธิวิหค รัฐมนตรีประจำสำนักรัฐมนตรีก็ขอให้สิทธิพาดพิงอภิปรายถึงเรื่องโครงการมียาชาวา เมื่อถึงส่วนของการลงท้าย คำอภิปรายของนายสาวิตร โพธิวิหคเป็นดังนี้คือ

ที่ได้มีการบอกว่า ล่าช้า ตรงนี้เป็นจริง เพราะ เป้าหมายสำหรับเดือนนี้ น่าจะออกไปแล้วประมาณ 38,000 กว่าล้านบาท ซึ่งผมก็คิดว่า เราสามารถเร่ง⁶ ขึ้นมาได้ แล้วก็โครงการนี้ จะแล้วเสร็จประมาณกลางปีหน้า โดยสรุป ผมขอกราบเรียนว่า โครงการที่เราเรียกว่า มียาชาวานั้น เป็นส่วนสำคัญของแผนงานกระตุ้นเศรษฐกิจ ในการลดปัญหาของคนยากจน คนตกงาน และในขณะเดียวกันเป็นมาตรการในการที่จะ ให้เศรษฐกิจเราฟื้นเร็วขึ้น ซึ่งขณะนี้ ก็เป็นไปตามเป้าหมายที่ทางรัฐบาลได้ วางไว้ ขอขอบคุณครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 93)

จะเห็นได้ว่า การลงท้ายของผู้อภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ก็มีลักษณะตายตัว เช่นเดียวกับการขึ้นต้น กล่าวคือ ผู้อภิปรายจะสรุปข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา เพื่อเป็นการเน้นหรือย้ำความสำคัญเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น หลังจากนั้นก็จะเป็นการขอบคุณประธานสภาฯ

โดยสรุป โครงสร้างทางภาษาของคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ มี 4 ส่วน คือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย ลักษณะของการขึ้นต้นกับการแจ้งหัวเรื่อง

⁶เส้นสีด้าพาดกลางแสดงการแบ่งระหว่างส่วนของเนื้อเรื่องกับส่วนของการลงท้าย

มีลักษณะที่คล้ายกับคำอธิบายในการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 แต่เนื้อเรื่องและการลงท้ายยังมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ คำอธิบายในเนื้อเรื่องของการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 มีลักษณะเป็นการซักถามประมาณร้อยละ 50 ในกรณีที่เป็นข้อกล่าวหา ข้อกล่าวหาจำนวนมากไม่มีหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง กล่าวคือ ยังเป็นข้อกล่าวหาชั้นเดียว ไม่มีความสลับซับซ้อน แต่เนื้อเรื่องของการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งเป็นการอ้างเหตุผลเต็มรูปแบบ กล่าวคือ ในกรณีที่เป็นข้อกล่าวหาที่เป็นข้อกล่าวหาที่ซับซ้อนหลายชั้น ซึ่งก็ทำให้การโต้ตอบ ข้อกล่าวหาที่มีความซับซ้อนหลายชั้นไปด้วย อาจจะสามารถได้ว่า โครงสร้างของการอ้างเหตุผลได้พัฒนามาจนสมบูรณ์แล้ว

สำหรับการลงท้าย คำอธิบายของการอธิบายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 จะไม่นิยมสรุปประเด็นทั้งหมดที่อธิบายไปแล้ว แต่จะเป็นคำอธิบายที่สื่อสารไปสู่ผู้ฟังว่า ผู้อธิบายจะจบการอธิบายลงแล้ว แต่การลงท้ายของคำอธิบายทั่วไปฯ ครั้งนี้เป็นการสรุปที่รวบรวมคำอธิบายทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง เพื่อที่จะทำให้ผู้รับสารเข้าใจประเด็นข้อกล่าวหาได้ดีขึ้น คำอธิบายสุดท้ายของคำอธิบายของการอธิบายทั่วไปฯ ทั้ง 2 ครั้งดังกล่าว จะจบด้วยคำแสดงการขอบคุณ ประธานสภา เช่นเดียวกัน

โครงสร้างทางภาษาทั้ง 4 ส่วนดังกล่าวนี้ ส่วนที่เป็นการแจ้งหัวเรื่อง โดยปกติจะไม่มีการใช้เหตุผลในส่วนนี้ เพราะเป็นเพียงการแจ้งให้ผู้ฟังทราบว่า ผู้อธิบายต้องการจะอธิบายเรื่องใดประเด็นใด ในกรณีที่ผู้อธิบายใช้ส่วนของการแจ้งหัวเรื่องไปในวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น การหาเสียงให้ตนเอง หรือพรรคของตน หรือการโจมตีฝ่ายตรงข้าม ก็จะเป็นเพียงการบอกเล่า หรือแจ้งให้ทราบเท่านั้น ดังนั้น ในส่วนนี้จะเกี่ยวข้องกับความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกเท่านั้น สำหรับส่วนที่เป็นเนื้อเรื่อง ซึ่งประกอบด้วยข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหา นั้น จะเกี่ยวข้องกับความจริงทางตรรกวิทยาและ “ความจริง” ทางการเมืองด้วย และเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ “รู้” และ “เข้าใจ” ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ (responsibility) ของตนหรือไม่?

11.4 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

11.4.1 คำอธิบายกับการใช้เหตุผล

11.4.2 คำอธิบายกับ “ความจริง”

11.4.3 คำอธิบายกับระเบียบข้อบังคับ

11.4.4 คำอธิบายกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่

11.4.1 คำอธิบายเกี่ยวกับการใช้เหตุผล

ด้วยหลักการและเหตุผลเดียวกับหัวข้อเดียวกันของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 ในบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ ออกตามประเภทของ ส.ส. เป็นหัวข้อย่อย 2 ข้อ ดังนี้คือ

11.4.1.1 คำอธิบายเกี่ยวกับการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

11.4.1.2 คำอธิบายเกี่ยวกับการใช้เหตุผลของคณะรัฐบาล

11.4.1.1 คำอธิบายเกี่ยวกับการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ด้วยหลักการและเหตุผลเดียวกับหัวข้อเดียวกันของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 ในบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้คือ

11.4.1.1.1 ข้อกล่าวหาที่ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

11.4.1.1.2 ข้อกล่าวหาที่ อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

11.4.1.1.1 ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

ผลการศึกษาพบว่า ข้อกล่าวหาจำนวนหนึ่ง เมื่อพิจารณาเฉพาะเนื้อหาหรือข้อความของข้อกล่าวหา ก็สามารถตัดสินได้เลยว่า ข้อกล่าวหาเหล่านั้น ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล แต่ยังมีข้อกล่าวหาอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งพิจารณาเฉพาะข้อกล่าวหาแล้ว ดูเหมือนว่าข้อกล่าวหาเหล่านั้น อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล แต่เมื่อวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาด้วยเกณฑ์วัดการใช้เหตุผลที่ดีจำนวน 3 ข้อ จึงพบว่า ข้อกล่าวหาเหล่านั้น ไม่อยู่ ในขอบเขตของความรับผิดชอบดังกล่าวของคณะรัฐบาล

ด้วยผลการศึกษาดังกล่าว และเพื่อให้ผลการศึกษาของหัวข้อนี้ เปรียบเทียบกับผลการศึกษาของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 ในหัวข้อเดียวกันนี้ได้ ผู้วิจัยจึงแบ่งข้อกล่าวหาออกเป็น 4 ข้อ ดังนี้คือ

1) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ ข้อกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา

2) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

3) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

4) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 หรือ มีความขัดแย้งซึ่งกันและกันของข้อกล่าวหากับหลักฐานสนับสนุน หรือระหว่างหลักฐานสนับสนุนด้วยกัน

1) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ ข้อกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา

ข้อกล่าวหาในกรณีนี้ อาจจะเป็นข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับใดก็ได้ ยกเว้นข้อกล่าวหาในระดับสูงสุดที่ว่า “รัฐบาลไม่สมควรจะบริหารราชการแผ่นดินต่อไป” ในการพิจารณาความหมายของข้อกล่าวหานี้ มิได้หมายความว่า อ่านและตีความเฉพาะข้อกล่าวหาเท่านั้น แต่หมายความว่า จะพิจารณาความหมายของข้อกล่าวหา จากคำอธิบายส่วนอื่นๆ รวมทั้งหลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหานี้ด้วย ซึ่งความหมายที่จะนำมาวิเคราะห์นี้ เป็นความหมายที่ผู้วิจัยวิเคราะห์และตีความมาจากการใช้ทฤษฎีการเชื่อมโยงความ ทฤษฎีความเกี่ยวโยง และเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา⁷ ร่วมกัน

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ ความหมายของข้อกล่าวหาเอง ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา ดังนี้คือ

ตัวอย่างที่ 1 รัฐบาลมีความบกพร่องที่ปล่อยให้มีการทำลายเอกสารของธนาคารกรุงไทยฯ สาขาท่าเตียน

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อเดียวกันนี้ ในบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

⁷ เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหาดังกล่าวมีจำนวน 3 ข้อดังนี้

1) สาเหตุของความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรือ อาจเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ

2) ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในคณะรัฐบาล ข้าราชการการเมือง หรือข้าราชการประจำ ผู้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐบาลนั้น

3) ผลของความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการกระทำความผิดต้องเป็นความเสียหายที่ร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน

1) บริบทของสถานการณ์³

หลังจากรัฐบาลของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธประกาศลอยตัวค่าเงินบาทเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 วิฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทำให้สถานประกอบการที่กู้เงินจากธนาคารพาณิชย์จำนวนมากไม่สามารถชำระหนี้ได้ จึงส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์มีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) เป็นจำนวนมาก ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาก็ก็คือ ผู้บริหารของสถาบันการเงินจำนวนหนึ่งถูกตั้งข้อหาและถูกดำเนินคดีโดยหน่วยงานของรัฐ แต่ปรากฏว่าผู้บริหารของธนาคารกรุงไทยฯ ซึ่งมีปัญหา NPL ประมาณร้อยละ 59 เป็นอย่างน้อย ตั้งแต่เกิดวิฤติเศรษฐกิจเป็นต้นมาจนถึงการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ก็ยังไม่มีวี่แววว่าผู้บริหารระดับสูงคนใดจะถูกฟ้องร้องกล่าวโทษจากหน่วยงานของรัฐ กรณีฉ้อฉล (scandal) นี้ เมื่อสวนดุสิตโพลออกสำรวจความคิดเห็นของประชาชน ผลการสำรวจปรากฏออกมาว่า ประชาชนต้องการให้ปลดรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ เนื่องจากเห็นว่านายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ ไม่ตรวจสอบหาคนผิดมาลงโทษเกี่ยวกับหนี้ NPL ของธนาคารกรุงไทยฯ เพราะต้องการปกป้องนายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ อดีตกรรมการผู้จัดการใหญ่ (“สำรวจประชามติผลสำรวจดุสิตโพล ผลปลดธารินทร์,” ซีดี-รวม, 2542)

ก่อนหน้านี้ที่สวนดุสิตโพลจะออกสำรวจความคิดเห็นของประชาชนนี้ มีข่าวรายงานทางสื่อมวลชนว่า มีผู้นำเอกสารสำคัญของธนาคารกรุงไทยฯ ไปทิ้งในสวนที่จังหวัดนนทบุรี (“ธนาคารกรุงไทยยื่นยันการเก็บเอกสารภายในอย่างปลอดภัย,” ซีดี-รวม, 2542) และแกนนำของพรรคร่วมฝ่ายค้าน คือ พรรคความหวังใหม่ได้เก็บเอกสารนั้นไว้ ต่อมาเมื่อนายสิงห์ ตังทตส์สวัสดิ์ ได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของธนาคารกรุงไทยฯ ไปรับเอกสารดังกล่าวคืนมาเพื่อตรวจสอบ ผลของการตรวจสอบพบว่า เอกสารดังกล่าวเป็นแบบฟอร์มที่ใช้บันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์ สามารถทำลายได้เมื่องานเสร็จแล้ว และในช่วงนั้นธนาคารกรุงไทยฯ สาขาท่าเตียน เจ้าของเอกสารดังกล่าวกำลังอยู่ระหว่างดำเนินงานตามนโยบาย 5 ส. จึงได้มีการทำลายเอกสารดังกล่าว (“‘สิงห์’ ติดต่อขอรับเอกสารธนาคารกรุงไทย,” ซีดี-รวม, 2542)

³โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับบริบทของสถานการณ์ของธนาคารกรุงไทยฯ ในหัวข้อ “2) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่อง ของหลักฐานสนับสนุน” ตัวอย่างที่ 2 ประกอบ

กรณีนี้อาจมองเรื่องเอกสารนี้ ยังไม่ทันจบเรื่องดี คณะทำงานเรื่องเศรษฐกิจของ ส.ส. กลุ่มวังน้ำเย็น พรรคความหวังใหม่ก็เผยแพร่ข่าวว่า มีการลอบข้อมูลลูกหนี้รายใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ ซึ่งทำให้ไม่สามารถตรวจสอบหลักทรัพย์ค้ำประกัน และผู้ลงนามอนุมัติฝ่ายสินเชื่อได้ กรณีหลังนี้ ม.ร.ว. จตุมงคล โสณกุล ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย จึงสั่งตรวจสอบหาข้อเท็จจริง (“‘จตุมงคล’ สั่งตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการลอบข้อมูลลูกหนี้เงินกู้กรุงไทย,” ซีดี-รวม, 2542) ซึ่งต่อมาภายหลังพบว่า ข่าวลือดังกล่าวไม่เป็นความจริงแต่ประการใด

2) ข้อกล่าวหา

อันที่จริงข้อกล่าวหานี้ เป็นกรณีอื้อฉาว (scandal) ซึ่งจบเรื่องไปแล้ว ตั้งแต่ก่อนการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ และ ส.ส. ฝ่ายค้านเองก็ไม่ได้สนใจที่จะนำประเด็นนี้มาตั้งเป็นข้อกล่าวหาแต่อย่างใด การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านจำเป็นต้องนำประเด็นนี้มาตั้งเป็นข้อกล่าวหาเกิดจากคำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ฉายแสงที่กำลังอภิปรายในประเด็นเศรษฐกิจ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 นายจาตุรนต์ ฉายแสงพยายามที่จะกล่าวอธิบายถึงความยากลำบากในการค้นหาข้อมูลเพื่อนำมาอภิปราย ซึ่ง ส.ส. ฝ่ายค้านทุกยุคทุกสมัย ก็มักจะอภิปรายว่ามีความยากลำบากในการหาข้อมูลทุกครั้ง คำอภิปรายบางส่วนของนายจาตุรนต์ ฉายแสงได้พาดพิงไปถึงประเด็นนี้ ดังนี้

ท่านนายกฯ ออกมาพูดกริด เขาบอกว่า มีคนบางกลุ่มไม่ยอมให้เศรษฐกิจฟื้น เวลาฝ่ายค้านหาข้อมูลไม่ได้ บอกว่าทำไมไม่เปิดเผยข้อมูล ไปพบข้อมูลเอกสารมาทั้ง เราบอกว่า เอกสารเหล่านี้ทั้งไม่ได้ เป็นเอกสารข้อมูลลูกค้าธนาคารมาทั้งได้อย่างไร เอกสารอื่นก็ไม่รู้หายไปไหน ไม่ได้สร้างเรื่องขึ้น (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 292)

เมื่อนายจาตุรนต์ ฉายแสงอภิปรายจบลงไปแล้ว คณะรัฐมนตรีลุกขึ้นมาได้ตอบข้อกล่าวหาได้เพียง 2-3 คน ก็เป็นเวลาที่ดีพอสมควร ประธานสภาฯ จึงสั่งปิดประชุม ในการประชุมวันต่อมา นายชวน หลีกภัยจึงได้ตอบคำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ดังนี้

เมื่อวานนี้ มันโยงมาบางประเด็น ที่ท่านจาตุรนต์ได้พูดถึง คือเรื่องของข้อมูลเอกสาร ที่กระผมพูดว่า คงไม่ใช่เป็นกระดาดห่อกล้วยแขก ... ฝ่ายค้านเองบางกลุ่ม พยายามสร้างกระแสให้เกิดความเข้าใจว่า มีการทุจริตอย่างร้ายแรงในธนาคารกรุงไทย และรัฐมนตรีเข้าไปปกปิดโดยวิธีการทำลายหลักฐาน (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 37-38)

เมื่อนายชวน หลีกภัยอภิปรายจบลงไปแล้ว นายจาตุรนต์ ฉายแสงได้ขอสิทธิพาดพิงและตักกระไดพลอยโจนตั้งเป็นข้อกล่าวหาขึ้นมาว่า

ท่านนายกฯ ครับ ท่านประธานครับ ผมกราบเรียน ท่านนายกฯ ว่า เอกสารนั้นทั้งปึกเป็นเอกสาร ที่อายุยังไม่ครบ 10 ปี และเป็นบัญชีการกู้เงินเกินบัญชีของลูกค้าธนาคารกรุงไทย สาขาท่าเตียนหลายสิบรายชื่อ หลายสิบคน เป็นเรื่องที่ไม่ว่ากรณีใดๆ ธนาคารจะไปทิ้งกลาดเกลื่อนอย่างนั้นไม่ได้ เป็นความบกพร่องชัดเจนของเจ้าหน้าที่ เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว จะไปบอกว่า นั่นคือถูกกล้วยแขก ฝ่ายค้านได้ถูกกล้วยแขกก็มาโววายวาย ไม่ได้ นี่เป็นเรื่องสำคัญ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ค, น. 46-47)

ต่อมานายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ได้ได้ตอบประเด็นเกี่ยวกับเอกสารของธนาคารกรุงไทยฯ สาขาท่าเตียนไว้ดังนี้

ประการที่ 2 เรื่องเอกสาร ขอกราบเรียนยืนยันว่า เอกสารที่ธนาคารกรุงไทย สาขาท่าเตียน ที่ได้มีการเอาออกไปนั้น มีการให้ข่าวเป็นเรื่องเอกสารสำคัญเสมือนหนึ่งว่า เป็นการเอาหลักฐานสำคัญของธนาคารไปทำลาย ซึ่งต่อมาก็ปรากฏว่าเป็นเอกสารซึ่งเป็นโครงการ 5 ส (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 48)

ข้อกล่าวหาดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า การตั้งข้อกล่าวหาในบางประเด็นของ ส.ส. ฝ่ายค้านบางคน ก็ได้เตรียมตัวหรือศึกษามาก่อนโดยละเอียด ข้อกล่าวหาบางประเด็น บางเรื่องอย่างเช่นประเด็นนี้ เป็นเรื่องของแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในขณะที่มีการอภิปราย

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านประเด็นที่ว่า “รัฐบาลมีความบกพร่องที่ปล่อยให้มีการทำลายเอกสารของธนาคารกรุงไทยฯ สาขาท่าเตียน” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: รัฐบาลไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐบาลมีความบกพร่องที่ปล่อยให้มีการทำลายเอกสารของธนาคารกรุงไทยฯ สาขาท่าเตียน

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: มีผู้นำเอกสารของธนาคารกรุงไทยฯ สาขาท่าเตียนไปทิ้งที่สวนในจังหวัดนนทบุรี

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐบาลมีความบกพร่องที่ปล่อยให้มีการทำลายเอกสารของธนาคารกรุงไทยฯ สาขาท่าเตียน” ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของ

ข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้ ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะถึงแม้ว่า เอกสารดังกล่าวจะเป็นเอกสารสำคัญจริง และเจ้าหน้าที่ของธนาคารกรุงไทยฯ สาขาทำเตียนกระทำความผิดจริง ก็จะต้องตกอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) ของคณะรัฐบาลเท่านั้น ซึ่งเมื่อมีผู้ฟ้องร้องกล่าวโทษ หรือรัฐบาลรับรู้เรื่องดังกล่าวขึ้นมาเองจะต้องเข้าไปดำเนินการตามกฎหมาย ถ้ารัฐบาลละเลยไม่ดำเนินการตามกฎหมาย ความผิดดังกล่าวจึงจะตกอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล ดังนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายกล่าวหาในประเด็นนี้ จึงอภิปรายด้วยการหาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

ตัวอย่างที่ 2 นายกรัฐมนตรีในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมใช้ทหารผิดรัฐธรรมนูญ

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

ติมอร์ (Timor) เป็นเกาะเล็กๆ ทางตะวันออกของประเทศอินโดนีเซีย เกาะนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ติมอร์ตะวันตก (West Timor) กับติมอร์ตะวันออก (East Timor) เกาะติมอร์เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยเครื่องเทศ ในยุคล่าอาณานิคม โปรตุเกสกับเนเธอร์แลนด์พยายามที่จะครอบครองเกาะติมอร์ด้วยกันทั้ง 2 ประเทศ แต่เพื่อไม่ให้เกิดการกระทบกระทั่งระหว่างกัน โปรตุเกสกับเนเธอร์แลนด์จึงทำ “สนธิสัญญาลิสบอน” ในปี พ.ศ. 2402 เพื่อแบ่งกันครอบครองเกาะติมอร์ โดยโปรตุเกสครอบครองติมอร์ตะวันออก ส่วนเนเธอร์แลนด์ครอบครองติมอร์ตะวันตก

ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 โปรตุเกสประกาศให้ติมอร์ตะวันออกเป็นอิสระ แต่ติมอร์ตะวันออกมีโอกาสรับอิสรภาพและเป็นเอกราชได้เพียง 9 วัน อินโดนีเซียก็ส่งกองทัพบุกเข้ายึดและแปรสภาพติมอร์ตะวันออกเป็นจังหวัดที่ 27 ของอินโดนีเซีย แต่อินโดนีเซียก็ต้องประสบกับปัญหาการต่อต้านเพื่อความเป็นป็นอิสระของประชาชนชาวติมอร์ตะวันออก เชื่อกันว่านับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975-1999/2518-2542 ประชาชนชาวติมอร์ตะวันออกกว่า 200,000 คน ถูกสังหารโดยทหารของกองทัพอินโดนีเซีย แต่อย่างไรก็ดี ทหารอินโดนีเซียก็เสียชีวิตไปกว่า 20,000 คนเหมือนกัน ปัญหาดังกล่าวนี้นี้ มีมาตลอดอายุของรัฐบาลทหารของประเทศอินโดนีเซีย เมื่อมาถึงในปี ค.ศ. 1999/2542 ซึ่งประเทศอินโดนีเซียมีรัฐบาลที่เป็นพลเรือนเป็นนายกรัฐมนตรี ประธานาธิบดีฮาบีบี จึงยอมตกลงให้ชาวติมอร์ตะวันออกลงประชามติว่าต้องการการแยกตัวเป็นอิสระหรือการรับสถานะเขตปกครองตนเองซึ่งขึ้นอยู่กับประเทศอินโดนีเซีย

ผลการลงประชามติปรากฏออกมาว่า ประชาชนชาวติมอร์ตะวันออกเลือกที่จะเป็นอิสระจากการปกครองของอินโดนีเซีย ถึงกระนั้นก็ตาม ผู้สนับสนุนรัฐบาลของอินโดนีเซียก็ยังตาม

ไปราวี่ประชาชน สังหารผู้คนและทำลายบ้านเรือนไปหลายร้อยครัวเรือน จนกระทั่ง องค์การสหประชาชาติได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2542 ให้ส่งกองกำลังนานาชาติเข้าไปในติมอร์ตะวันออก รัฐบาลไทยซึ่งมีนายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมตัดสินใจส่งทหารไทยเข้าร่วมในกองกำลังนานาชาติดังกล่าวขององค์การสหประชาชาติด้วย โดยจัดเจ้าหน้าที่ไปประสานงานและตรวจภูมิประเทศจำนวน 31 นาย เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2542 (“ขอข้อมูลเกี่ยวกับติมอร์ตะวันออก,” ออนไลน์, 2547) ซึ่งการส่งทหารไปติมอร์ตะวันออกครั้งนั้น ก็ถูก ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาตั้งเป็นข้อกล่าวหาในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ด้วย

2) ข้อกล่าวหา

ส.ส. ฝ่ายค้าน ผู้ตั้งข้อกล่าวหาในประเด็นนี้ คือ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งได้เริ่มเกริ่นนำว่า การส่งทหารไทยไปติมอร์ตะวันออกนั้น ฟังดูแล้วดูเหมือนเป็นเรื่องเล็กๆ แต่อันที่จริงแล้วเป็นเรื่องใหญ่ที่มีความสำคัญมาก เพราะ “การใช้กำลังทหารต้องอยู่ในกรอบของตัวบทกฎหมาย และก็อยู่ในกรอบของวินัย ทหารมีไว้เพื่อรักษาเอกราชของชาติและราชบัลลังก์” (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 20) พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธได้อภิปรายถึงหลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาดังกล่าว ว่า นายชวน หลีกภัยได้ส่งหน่วยทหารที่มีขีดความสามารถในการรบสูงสุดของประเทศไปร่วางและไปแจกของ ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

ท่านยังปรึกษากันคนสองคน แล้วก็มาสั่งสภากลาโหม แจ่งสภากลาโหมให้ ทราบทีหลัง เอาหน่วยกำลังรบที่มีขีดความสามารถสูงสุด ดีสุดของบ้านเมืองเรา กรมทหารราบที่ 31 เป็นหน่วยส่งกำลังทางอากาศ เป็นหน่วยโดดรัมทั้งกรม ซึ่งเราหวังว่าจะใช้แก้ไขปัญหา เพราะเรามั่นใจไปแล้ว หวังจะใช้หน่วยนี้ เป็นหน่วยแก้ปัญหา ท่านกลับส่งหน่วยนี้ไปที่ติมอร์ ไปร่วาง ไปแจกของ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 23)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านประเด็นที่ว่า “นายกรัฐมนตรีในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมใช้ทหารผิดรัฐธรรมนูญ” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายกรัฐมนตรีไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายกรัฐมนตรีในฐานะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมใช้ทหารผิดรัฐธรรมนูญ

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: ส่งทหารของกรมทหารราบที่ 31 ที่มีขีดความสามารถในการรบสูงสุดของประเทศไปร่วางและแจกของที่ประเทศติมอร์ตะวันออก

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาที่ว่า “นายกรัฐมนตรีในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมใช้ทหารผิดรัฐธรรมนูญ” ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้ ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะผลจากการศึกษาพบว่า การส่งหน่วยทหารดังกล่าวไปประเทศติมอร์ตะวันออกนั้น ประเทศไทยส่งไปในนามของกองกำลังนานาชาติขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งถือเป็นเกียรติประวัติของประเทศและตัวทหารเองเสียด้วยซ้ำ การที่ทหารไปร่วมรบกับแจกของก็เนื่องจากเป็นเวลาที่ตรงเทศกาลลอยกระทงของคนไทย ทหารกลุ่มดังกล่าวนี้มีเจตนาที่จะเผยแพร่วัฒนธรรมไทย จึงมีการร่วมรำนั่น ดังนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายกล่าวหาในประเด็นนี้ จึงอภิปรายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

2) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของ คณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

ข้อกล่าวหาในลักษณะนี้ หมายความว่า เมื่อวิเคราะห์เฉพาะข้อกล่าวหา ก็ดูราวกับว่า ข้อกล่าวหานั้น ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 หรือ ข้อกล่าวหานั้น อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลแล้ว แต่การกล่าวหานั้น ส่วนสำคัญที่จะตัดสินว่าข้อกล่าวหาแต่ละประเด็นอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบฯ ดังกล่าวของคณะรัฐบาลหรือไม่? อยู่ที่หลักฐานสนับสนุนสมเหตุสมผลหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่?

ในการวิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่? ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ด้วยเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนร่วมกับทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวข้อง

เกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน มี 3 ข้อดังนี้

1) สาเหตุของความผิดพลาดมาจากนโยบายที่ผิดพลาดของคณะรัฐบาล หรืออาจจะเกิดจากการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้นๆ

2) ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในคณะรัฐบาล ข้าราชการการเมือง หรือข้าราชการประจำ ผู้กระทำตามคำสั่งของคณะรัฐบาลนั้น

3) ผลของความเสียหายที่เกิดจากความผิดพลาดของการกระทำความผิดต้องเป็นความเสียหายที่ร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน

ในการวิเคราะห์นั้น จะพิจารณาทั้งบริบททางภาษา (linguistic context) กล่าวคือ คำอภิปรายทั้งหมดในการอภิปรายทั่วไปฯ ครึ่งนี้ และบริบททางสถานการณ์ (situation context)

ซึ่งหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ เช่น เหตุการณ์ทางการเมืองก่อนและหลังการอภิปรายทั่วไปฯ งานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ตลอดจนรายงานของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ด้วย เป็นต้น

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลเพราะหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัยสนับสนุนการค้าของเถื่อนสร้างความเสียหายประเทศชาติ

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อยดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2542 ตำรวจได้จับกุม นายหลิว ซิงก ชาวมาเลเซีย ที่ประตูทางเข้ากองรักษาการณ์บ้านพิษณุโลก โดยตั้งข้อหาว่าละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่นเพื่อการค้า การเสนอขายและขายโดยไม่ได้รับอนุญาต โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจพบแผ่นภาพยนตร์วิดีโอ (video) ของกลางจำนวนหนึ่งด้วย หลังเหตุการณ์ดังกล่าวคณะรัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการสอบสวนขึ้น ผลการสอบสวนพบว่า นายสมพล นครเอี่ยม อดีตคนขับรถของนายกรัฐมนตรีให้การยอมรับว่า ร.ต. ชนะพล นครเอี่ยม บุตรชายเป็นคนเก็บใบเสร็จรับเงินให้ นายหลิว ซิงก ผู้ต้องหาคดีดังกล่าวจริง โดยนายหลิว ซิงกจะนำใบเสร็จไปให้ที่หน้าบ้านของนายสมพลในบ้านพิษณุโลก นอกจากนี้ นายสมพลยังเคยเห็นกล่องกระดาษบรรจุสิ่งของวางไว้หน้าบ้าน 2 ครั้ง ๆ ละ 1-2 กล่อง ซึ่ง นายหลิว ซิงกฝากให้ ร.ต. ชนะพล บุตรชายของตน (“ผลสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีจับวิดีโอ ซีดีเถื่อนที่บ้านพิษณุโลก,” ซีดี-รวม, 2542)

2) ข้อกล่าวหา

ส.ส. ฝ่ายค้านผู้ตั้งข้อกล่าวหาในประเด็นนี้คือ นายอดิศร เพียงเกษ ซึ่งตั้งข้อกล่าวหาว่า นายกรัฐมนตรีสนับสนุนการค้าของเถื่อน สร้างความเสียหายประเทศชาติ ซึ่งสำนวนภาษาในคำอภิปรายนายอดิศร เพียงเกษ ใช้ข้อความว่าบ้านพิษณุโลกในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัยเป็นช่องโหว่ หลักฐานสนับสนุนข้อกล่าวหาดังกล่าวของ นายอดิศร เพียงเกษ มี 2 ประการ คือ

- นายกรัฐมนตรีสนับสนุนการค้าเถื่อน สร้างความเสียหายประเทศชาติ
- นายกรัฐมนตรีปล่อยปละละเลยให้หัวหน้าหน่วยรักษาความปลอดภัยและคน

ใกล้ชิดใช้บ้านพักนายกรัฐมนตรีเป็นแหล่งค้าของเถื่อน ซี ดี เถื่อน

นอกจากนั้นแล้ว นายอดิศร เพียงเกษ ได้อภิปรายขยายความในรายละเอียดว่า ร.ต. ชนะพล นครเอี่ยม กับพันเอก (พิเศษ) คันฉัตร แยมพันธุ์หัวหน้าหน่วยรักษาความปลอดภัย มี

ส่วนพัวพันกับนายหลิว ซีกง ผู้ต้องหาคดีค้า ซี ดี เกื่อน ดังกล่าว ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของนายอดิศร เพียงเกษบางส่วนดังนี้

ท่านประธานที่เคารพ เมื่อเกิดเรื่องที่ผมเล่าย่อๆ ให้ดังที่ทราบเรียนนี้ ท่านนายกรัฐมนตรีว่าอย่างไรครับ ในการแถลงผลงาน 2 ปีของท่าน ท่านบอกว่าเป็นรายย่อย ไม่ใช่รายใหญ่ แต่ที่ศรีโครมเพราะเป็นชาวเท่านั้น ถ้าที่บ้านพิษณุโลกเป็นรายย่อย แล้วรายใหญ่อยู่ที่ตึกไทยคู่ฟ้าอย่างนั้นใช่ไหมครับ ทำเนียบรัฐบาลใช่ไหมครับ ... ท่านที่เคารพ ท่านนายกรัฐมนตรีปล่อยปละละเลยให้หัวหน้ารปภ. และคนใกล้ชิดใช้บ้านพักนายกรัฐมนตรีเป็นแหล่งค้าของเถื่อน ซี.ดี.เถื่อน เดอะ คิง แอนด์ ไอ หนึ่งต้องห้าม ที่ญาติติบอกว่าเป็นช่องโจร นี่แหละครับช่องโจร ... ท่านประธานครับ ผมจึงกล่าวหาว่าบ้านพิษณุโลกในสมัยของท่านเป็นช่องโจร (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 283)

หลังจากนั้นมาในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงได้อภิปรายซ้ำว่า บ้านนายกรัฐมนตรีเป็นช่องโจร ซึ่ง ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงหมายถึงบ้านพิษณุโลก โดยมีส่วนหนึ่งของคำอภิปรายดังนี้

ท่านประธานครับ เรื่องที่ 2 ที่ผมอยากเรียนท่านประธาน ขอขอบคุณที่ท่านนายกรัฐมนตรี ท่านอยู่ตรงนี้พอดี เรื่อง ซี. ดี. เกื่อน วันนั้นเพื่อนสมาชิกของผม ท่านอดิศร เพียงเกษท่านได้อภิปรายแต่ที่ท่านอภิปราย หลิว ซี กง คนเดียว ... ท่านนายกรัฐมนตรีท่านไม่ใช่คนที่เย็บผม ท่านนายกรัฐมนตรีเป็นคนเรียบร้อย สิ่งอย่างนี้ท่านจะรู้หรือไม่ก็แล้วแต่ แต่เมื่อมันเกิดขึ้นผูกพันกับรถสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เราถึงบอกว่า ที่เขียนว่าใส่ช่องโจร ตัดสินใจนานแล้วครับ ไม่ได้เขียนด้วยอารมณ์ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ถ้ามแล้วถ้ามอีกใส่ดีไหมๆ ทุกคนก็เห็นพ้องต้องกัน คุณจาตุรนต์ ฉายแสง คุณอดิศร เพียงเกษ ทีมงานคณะผู้บริหารทั้งหมดบอกว่า ต้องใส่ว่าช่องโจรและพฤติกรรมอย่างนี้ ท่านนายกรัฐมนตรี จะให้ผมเรียกอย่างไรครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ค, น. 156-162)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัยสนับสนุนการค้าของเถื่อน สร้างความเสียหายประเทศชาติ” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายกรัฐมนตรีสนับสนุนการค้าของเถื่อน สร้างความเสียหายประเทศชาติ

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: นายกรัฐมนตรีปล่อยให้หัวหน้าหน่วยรักษาความปลอดภัยและคนใกล้ชิดใช้บ้านพักนายกรัฐมนตรีเป็นแหล่งค้าของเถื่อน ซี ดี เถื่อน

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: ร.ต. ชนะพล นครเอี่ยม บุตรชายนายสมพล นครเอี่ยม คนขับรถของนายกรัฐมนตรีกับพันเอก (พิเศษ) คันฉัตร แยมพันธุ์มีส่วนพัวพันกับนายหลิว ซีกง ผู้ต้องหาคดีค้าซี.ดี. เถื่อน

ผลการวิเคราะห์ข้อกล่าวหาที่ว่า “นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย สนับสนุนการค้าของเถื่อน สร้างความเสียหายประเทศชาติ” หรือ “บ้านพิษณุโลกเป็นช่องโจร” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะถ้านายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้นำสูงสุดของประเทศ สนับสนุนการค้าของเถื่อนจริง ซึ่งไม่ว่าจะเกิดจากสาเหตุใดๆ หรือมีผลเสียในระดับใดก็ถือได้ว่า นายกรัฐมนตรีขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองจำนวน 2 ข้อความดังกล่าวว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือหลักฐานสนับสนุนขัดแย้งกับข้อกล่าวหาหรือไม่?

ผลการศึกษาพบว่า มีการกระทำความผิดจริง แต่การกระทำนั้น เป็นการกระทำของข้าราชการและบุตรของข้าราชการ ผู้ที่อยู่อาศัยในบ้านพิษณุโลก ซึ่งผู้ต้องหาทั้ง 2 คนมีตำแหน่งเป็นทหารสัญญาบัตรทั้งคู่ และบิดาของผู้ต้องหาคนหนึ่ง คือ นายสมพล นครเอี่ยม อดีตคนขับรถของนายกรัฐมนตรีให้การยอมรับว่า บุตรชายของตนกระทำความผิดจริง ซึ่งสื่อมวลชนก็รายงานข่าวโดยละเอียดไปแล้ว นอกจากนั้นแล้ว การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมผู้ต้องหาในคดีนี้ได้ นั้น ก็เกิดจากนโยบายการปราบปรามฯ ของคณะรัฐบาลนั่นเอง ซึ่ง พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์อภิปรายไว้ตอนหนึ่งว่า “ก็เขียนกับท่านประธานว่า เรื่องซีดีเถื่อนนั้น เหมากล่าวหานั้น ผมเป็นคนสั่งดำเนินการเอง จับกุมเอง” (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 318) ซึ่งก็สอดคล้องกับคำอภิปรายของนายชวน หลีกภัย เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ที่ว่า “เรื่องของ ซี.ดี. เถื่อน ซึ่งความเป็นจริงแล้ว ก็เป็นไปตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่รัฐบาลมีมติ ครม. เมื่อเดือนมิถุนายนปีนี้เองครับ คือ ต้องการปราบปรามของเถื่อนเหล่านี้ให้หมดลดน้อยลงมากที่สุดเท่าที่จะทำได้” (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 216)

กรณีการจับกุมซีดีเถื่อน ที่บ้านพิษณุโลกนี้ เจ้าพระยา (2542, น. 2) มีความเห็นว่า ถึงแม้เรื่องจะเกิดที่บริเวณบ้านพิษณุโลก แต่เมื่อสอบสวนแล้วพบว่า ความผิดเกิดจากการกระทำของนายหลิว ซีกง ลูกชายคนชักรดและนายทหารติดตามนายกรัฐมนตรีนั่น ซึ่งเป็นความผิดเฉพาะตัว เฉพาะรายจึง ไม่ใช่การกระทำที่เข้าลักษณะช่องโหว่ที่นายกรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัยจะต้องเข้าไปรับผิดชอบหรือมีความผิดร่วมแต่ประการใด

ในเมื่อผู้กระทำความผิดก็ถูกจับโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจตามนโยบายปราบปรามซีดี (CD) ผิดกฎหมายของรัฐบาล นั่นก็หมายความว่า คณะรัฐบาลมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) กล่าวคือ ได้ควบคุมและปฏิบัติงานจนทำให้ข้าราชการประจำ หรือเจ้าหน้าที่ ตำรวจกระทำตามหน้าที่ จนสามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้ ดังนั้น หลักฐานสนับสนุนนี้จึง ไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา จึงทำให้ข้อกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์การวัด ความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน หรือข้อกล่าวหาไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการ ตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล ซึ่งส่งผลให้ ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายกล่าวหาในประเด็นนี้ อภิปรายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

ตัวอย่างที่ 2 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ปกป้อง การกระทำความผิดของนายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ ผู้เป็นน้องชาย ขณะดำรงตำแหน่งกรรมการ ผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

หลังจากรัฐบาลที่มี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธเป็นนายกรัฐมนตรี ประกาศลดตัว ค่าเงินบาท เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 ภาวะวิกฤติเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ที่ เข้มงวดขึ้น ในการวัดหนี้เสีย (NPL) ตามมาตรฐานสากล ก็ส่งผลกระทบกับธนาคารกรุงไทยฯ เช่นเดียวกัน นอกจากนั้นแล้ว เมื่อรัฐบาลนายชวน หลีกภัยประกาศมาตรการแก้ไขปัญหาสถาบัน การเงิน เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2541 ซึ่งให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทยเข้าแทรกแซง สถาบันการเงิน 7 แห่ง ที่ผู้ถือหุ้นไม่สามารถเพิ่มทุนได้ภายในเวลาที่กำหนด โดยสั่งลดทุนสถาบัน การเงินดังกล่าว เหลือหุ้นละ 1 สตางค์ หลังจากนั้น กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบัน การเงินก็จะเข้า ซื้อหุ้นเพิ่มทุนจนทำให้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 99.99 ของสถาบันการเงินแต่ละแห่ง มาตรการดังกล่าวยังโอนทรัพย์สินและหนี้เสียของธนาคารกรุงเทพ พณิชยการฯ และ ธนาคารมหันครฯ ไปรวมกับธนาคารกรุงไทยฯ (“มาตรฐานแก้ไขปัญหาสถาบัน การเงิน,” ซีดี-รวม, 2541) หลังจากนั้นมาอีกประมาณ 2 สัปดาห์ กองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ ก็แจ้ง รายชื่อผู้ที่เข้าเป็นกรรมการของธนาคารกรุงไทยฯ จำนวน 7 คน คือ

- 1) นายวิรัตน์ วิจิตรวาทการ
- 2) นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์
- 3) นายมีชัย วีระไวทยะ
- 4) นายจุลจิตต์ บุญเกิด
- 5) นายชาญชัย จารุวัตร
- 6) นายอัศวิน คงศิริ
- 7) นายวุฒิชัย พงษ์ประสิทธิ์ ผู้แทนจากกระทรวงการคลัง

ทั้งนี้ ให้ดำเนินการตามข้อบังคับและกฎหมาย โดยให้บุคคลทั้งหมดเข้าเป็นกรรมการของธนาคารกรุงไทยฯ ภายในวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2541 (“กรณีธนาคารกรุงไทย,” ซีดี-รอม, 2541)

การกระทำดังกล่าวของธนาคารแห่งประเทศไทยและกองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ น่าจะส่งผลกระทบต่อจิตใจของนายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์เป็นอย่างมาก นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์จึงประกาศลาออกจากตำแหน่งในวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2541 หลังจากทำงานมาแล้วถึง 7 ปี นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์เข้าดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2535 นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ให้เหตุผลในการลาออกว่า เพื่อให้คณะกรรมการฯ มีอิสระในการเลือกกรรมการผู้จัดการใหญ่คนใหม่ แต่จะดำรงตำแหน่งต่อไปเพื่อรวมกิจการธนาคารมหานครฯ ซึ่งจะต้องมีการเพิ่มทุนจำนวนมาก โดยจะทำงานให้แล้วเสร็จภายในปี 2541 ตามที่รัฐบาลกำหนด จากนั้นจะขอลาออกจากตำแหน่ง ในวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542 (“นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์,” ซีดี-รอม, 2541)

2) ข้อกล่าวหา

ส.ส. ฝ่ายค้านผู้ตั้งข้อกล่าวหาในประเด็นนี้คือ นายวีระกร คำประกอบ ส.ส. จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งตั้งข้อกล่าวหาว่า นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ปกป้องการกระทำความผิดของนายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ผู้เป็นน้องชาย ขณะที่ดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ โดยมีหลักฐานสนับสนุน 2 ประการ ดังนี้คือ

-นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ตั้งเงินเดือนให้ตัวเองมากกว่า 2 ล้านบาทต่อเดือน ไม่รวมค่าเอนเตอร์เทน (entertain) และค่ารับรองต่างๆ

-นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์อนุมัติสินเชื่อด้วยความหละหลวมไม่ได้มาตรฐานของธนาคาร นายวีระกร คำประกอบ ยกตัวอย่าง จำนวน 4 ราย ดังนี้คือ

- 1) บริษัท ชุ่นฮั่วเซ็ง ซึ่งกู้เงินประมาณ 15,000 ล้านบาท
- 2) บริษัทยูโรมิล ซึ่งกู้เงินไปจำนวนหนึ่ง และไม่มีการส่งต้นและดอกเบี้ยตั้งแต่เดือน

เมษายน พ.ศ. 2540

3) นางรุจิรัศม์ วิไลพันธุ์ และกลุ่มสตาร์โก้ ระหว่างปี พ.ศ. 2535-2537 กู้เงินไปประมาณ 5,000 ล้านบาท และในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2538 มีการปล่อยกู้ให้กับนางรุจิรัศม์ วิไลพันธุ์อีก เป็นตัวสัญญาใช้เงิน 3 ฉบับรวม 35 ล้านบาทโดยไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน

4) นางราศรี บัวเลิศกู้เงินไปจำนวนเงิน 10,000 กว่าล้านบาทในปี พ.ศ. 2537 โดยไม่หลักทรัพย์ค้ำประกัน

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบบางส่วนดังนี้

วันนี้ เราต้องการเห็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ย่อมมาปกป้องน้องชาย ต้องเอน้องชายมาติดคุก อย่างที่กำกับกรรมการผู้จัดการคนก่อนๆ เขา ถ้าเอาเงินประชาชน ทำให้เกิดความเสียหายต่อแผ่นดิน เอาเงินของประชาชนไปให้ผู้หญิงคนหนึ่ง กู้เป็นเงินหมื่นล้านบาทแล้วไม่ต้องรับผิดชอบ ต้องติดคุกไม่ต่ำกว่า 20 ปี ไม่ใช่ ออกมาปกป้องกันอย่างนี้ (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 140)

เมื่อ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงได้รับอนุญาตจากประธานสภา ให้อภิปรายได้ ในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงก็กล่าวหาประเด็นนี้ ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง โดยมีรายละเอียดเพิ่มเติมไปจากข้อกล่าวหาของนายวีระกร คำประกอบ กล่าวคือ นายวีระกร คำประกอบ ยกตัวอย่างการปล่อยกู้ให้กับสถาบันการเงิน 4 แห่ง แต่ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงยกตัวอย่าง การปล่อยกู้ให้กับสถาบันการเงินจำนวน 14 แห่ง⁹ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ค, น. 166-189) ซึ่งต่อมาภายหลังทั้งสถาบันการเงินที่ถูกพาดพิงและธนาคารกรุงไทยฯ ได้ออกแถลงการณ์เพื่อโต้แย้งว่า คำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบ และ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงคลาดเคลื่อนจากความจริง ('กรุงไทย' อ้างปล่อยกู้ 14 บ. 'ไร้เงื่อนงำ' ยืนยัน ต้องอุม 'สตาร์โก้'-ราศรี', 2542, น. 23)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหา ส.ส. ฝ่ายค้านประเด็น "รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ปกป้องการกระทำความผิดของนายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ ผู้เป็นน้องชาย ขณะดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ" มีดังนี้คือ

⁹รายชื่อของสถาบันการเงินทั้ง 14 แห่งดังกล่าวมีดังนี้ 1) กลุ่มยูโรมิล 2) ชุนฮั่วเส็ง 3) งานทวี 4) ธนบุรี 5) นางราศรี บัวเลิศ 6) บี เอส ไอ 7) เค พี เอ็น 8) เดอะเอ็ม กรุ๊ป 9) เอส เอส พี 10) STACO 11) ไทยคอปเปอร์ 12) บ้านปู 13) ทิปโก้ และ 14) กรุงไทยเทรดเดอร์

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ปกป้องการกระทำความผิดของนายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ผู้เป็นน้องชาย ขณะดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง/ข้อกล่าวหา: นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ กระทำความผิดในหน้าที่ขณะดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ (ละไว้/unstated)

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สาม: นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ตั้งเงินเดือนให้ตัวเองมากกว่า 2 ล้านบาทต่อเดือน

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สาม: นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์อนุมัติสินเชื่อด้วยความหละหลวมไม่ได้มาตรฐานของธนาคาร

ผลการวิเคราะห์ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ปกป้องการกระทำความผิดของนายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ผู้เป็นน้องชาย ขณะดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้ อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะถ้ามีข้าราชการประจำคนหนึ่งคนใดกระทำความผิด และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังปกปิดการกระทำความผิดของข้าราชการคนนั้นๆ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก็มีความบกพร่องต่อความรับผิดชอบต่อน้ำที่ (responsibility) ซึ่งก็ส่งผลทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วย

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สองที่ว่า “นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ กระทำความผิดในหน้าที่ขณะดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ” ว่าผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือหลักฐานสนับสนุนขัดแย้งกับข้อกล่าวหาหรือไม่?

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สองที่ว่า “นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ กระทำความผิดในหน้าที่ขณะดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ” นี้ มีข้อที่น่าสังเกต 2 ประการ ซึ่งควรที่จะทำความเข้าใจกันก่อน ก่อนที่จะวิเคราะห์ต่อไป ดังนี้คือ

ข้อสังเกตประการแรก

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สองนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านมิได้อภิปรายกล่าวหาออกมาตรงๆ แต่ได้ละไว้ (unstated) โดย ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายถึงหลักฐานสนับสนุนชั้นล่างลงไป คือ การปล่อย

กู่ของนายศิรินทร์ นิมมานเหมินท์ การละข้อกล่าวหาบางชั้นหรือบางส่วน ก็เป็นปกติธรรมดาของการอ้างเหตุผล กล่าวคือ ถ้าข้อความนั้น ทั้งผู้สื่อสารและผู้รับสารต่างก็เข้าใจดีแล้ว ผู้กล่าวหาอาจจะละข้อความไว้ม่าง แต่ในบางกรณี “การละประโยคความจริงทั่วไปนั้นเอง ช่วยให้ผู้พูดสามารถจูงใจให้ผู้ฟังให้เห็นด้วยกับตนได้ง่ายขึ้น ถ้าหากพูดออกมาครบหมดทุกประโยคแล้ว ผู้ฟังอาจจะเห็นความไม่เหมาะสมก็ได้” (กิริติ บุญเจือ, 2541, น. 31) ตัวอย่างที่เห็นได้ค่อนข้างชัดเจน ก็เช่นคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้น

ข้อสังเกตประการที่สอง

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า หลักฐานสนับสนุนนั้น อาจจะทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาด้วย ดังนั้น หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง ที่ว่า “นายศิรินทร์ นิมมานเหมินท์ กระทำความผิดในหน้าที่ขณะที่ดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ” นี้ จึงทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหา ซึ่งต้องการเหตุผลหรือหลักฐานมาสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งในประเด็นนี้ ก็คือ หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สาม จำนวน 2 ข้อความนั่นเอง โดยเหตุผลดังกล่าว ในการจะวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองที่ว่า “นายศิรินทร์ นิมมานเหมินท์ กระทำความผิดในหน้าที่ขณะที่ดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ” ว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่อง ของหลักฐานสนับสนุนหรือไม่? ก็ต้องวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สามจำนวน 2 ข้อความ ดังกล่าวนั้น

ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้อภิปรายว่า นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ ปกป้องความผิดของนายศิรินทร์ นิมมานเหมินท์อย่างไร? ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายเพียงแต่ “ความผิด” ของนายศิรินทร์ นิมมานเหมินท์ตาม “ความเชื่อ” ของ ส.ส. ฝ่ายค้านเท่านั้น ซึ่งตั้งแต่เกิดเหตุการณ์วิกฤติเศรษฐกิจ มาจนกระทั่งถึงวันที่เปิดอภิปรายทั่วไปฯ กันนั้น ยังไม่มีหน่วยงานของรัฐหน่วยงานใดกล่าวโทษว่า นายศิรินทร์ นิมมานเหมินท์กระทำความผิด ดังนั้น หลักฐานสนับสนุนนี้ จึงไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาแต่อย่างใด จึงทำให้ข้อกล่าวหา ซึ่งดูเหมือนว่าจะผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 ไปแล้ว กลับไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบ ดังกล่าว ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายในประเด็นนี้ จึงปฏิบัติงานด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ในประเด็นนี้ สมมุติว่า นายศิรินทร์ นิมมานเหมินท์กระทำความผิดจริง¹⁰ คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านก็ยังเป็นการอภิปรายโดย

¹⁰ต่อมา ในวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2543 “การปล่อยหนี้ให้กับนางรุจิรัศม์ วิไลพันธ์ เป็นตัวสัญญาใช้เงิน 3 ฉบับรวม 35 ล้านบาทโดยไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน” ของนายศิรินทร์

ขาดความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) อยู่ดี เพราะไม่ได้อธิบายว่า นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ปกป้องความผิดของนายศิริินทร์ นิมมานเหมินทร์อย่างไร

ในเมื่อหลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาในประเด็นนี้ ไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกับข้อกล่าวหาจึงทำให้ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นเหตุผลวิบัติประเภทที่เรียกว่า การแย้งที่ตัวบุคคล (personal attack) ไปด้วย โดยปกติแล้ว เหตุผลวิบัติประเภทการแย้งที่ตัวบุคคลนี้ ในสังคมของชาวตะวันตกนั้น จะได้แย้งไปที่ตัวบุคคลผู้เป็นต้นเหตุในการใช้เหตุผล แต่ในสังคมของการเมืองไทยนั้น นิยมที่จะกล่าวหาวิ่งไปถึงบุคคลซึ่งแวดล้อมหรือความสัมพันธ์กับบุคคลผู้เป็นต้นเหตุในการใช้เหตุผลครั้งนั้นๆ ด้วย ผู้วิจัยจึงนับรวมการโต้แย้งดังที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ ว่าเป็นเหตุผลวิบัติประเภทการแย้งที่ตัวบุคคลด้วย

^{10(ต่อ)}นิมมานเหมินทร์ได้ถูกธนาคารแห่งประเทศไทยฟ้องร้องกล่าวโทษว่า ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตในการอนุมัติสินเชื่อและผ่อนผันการชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้รายหนึ่ง เป็นเหตุให้ธนาคารกรุงไทยฯ เสียหาย สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงได้ส่งเรื่องมาให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการ คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่า การกระทำของนายศิริินทร์ นิมมานเหมินทร์เป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ข้อบังคับ ระเบียบของธนาคาร ไม่รักษาสผลประโยชน์ของธนาคารโดยยอมนิ่งเห็นได้ว่า การกระทำดังกล่าว จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ธนาคาร จึงมีความผิดฐานเป็นพนักงานปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด จึงส่งรายงานเอกสาร พร้อมทั้งความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังกล่าว ไปยัง อัยการสูงสุด เพื่อดำเนินคดีอาญากับนายศิริินทร์ นิมมานเหมินทร์ต่อไป (ข่าวการประชุมคณะกรรมการ ป.ป.ช., ออนไลน์, 2543)

ต่อมา ในวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2547 ศาลอาญากรุงเทพใต้ได้สั่งให้ยกฟ้องคดีดังกล่าว โดยเห็นว่า การกระทำของจำเลยฟังไม่ได้ว่า เป็นการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามที่โจทก์ฟ้องในทุกข้อกล่าวหา เพราะจำเลยในฐานะที่ดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการผู้จัดการมีอำนาจในอนุมัติสินเชื่อที่มีบุคคลค้ำประกันในวงเงินไม่เกิน 100 ล้านบาท ประกอบกับการอนุมัติสินเชื่อดังกล่าว ได้ผ่านการวิเคราะห์จากฝ่ายเจ้าหน้าที่ฝ่ายสินเชื่อของทางธนาคารมาตามลำดับขั้นถูกต้องทุกขั้นตอน การใช้ดุลพินิจของจำเลยในการอนุมัติสินเชื่อ มิได้มีเจตนาทำให้เกิดความเสียหายแก่ทางธนาคาร อันไม่เป็นการฝ่าฝืนคำสั่ง และระเบียบแต่อย่างใด (ทีมข่าวอาชญากรรม ผู้จัดการออนไลน์, ออนไลน์, 2547)

กรณีการกล่าวหาประเด็นนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการโจมตีไปที่นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ซึ่งเป็นน้องชายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และพยายามโยงความผิดที่คิดว่า จะทำได้ไปยังนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ต่อไป อันที่จริงแล้ว มีคนพยายามจะเชื่อมโยงเรื่องนี้ให้เข้าไปถึงตัวนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์มาตั้งแต่ก่อนการอภิปรายทั่วไปฯ แล้ว แต่ยังไม่สำเร็จ จึงมีความพยายามที่จะรื้อฟื้นความคิดนี้ขึ้นมาใช้สำหรับในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ (ธันวาคม 2542ก, น. 3)

อนึ่ง ข้อกล่าวหาในประเด็นนี้ นอกจากจะไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ข้อที่ 1 แล้ว ยังไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 3 อีกด้วย เพราะ ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายขัดแย้งซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เมื่อถึงคราวสรุปเป็นคนสุดท้าย นายจาตุรนต์ ฉายแสงก็อภิปรายยอมรับว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านในกรณีการปล่อยกู้ของ ธนาคารกรุงไทยฯ มีความคลาดเคลื่อน โดยนายจาตุรนต์ ฉายแสงได้อภิปรายขอโทษประธานสภาฯ ดังนี้

เรื่องลูกค้านี้ท่านมาชี้แจงบอกว่า ลูกค้านี้มีหนี้มากอย่างนั้นอย่างนี้ ท่านชี้แจงไม่ได้ เพราะท่านมีข้อมูลอยู่เลย เสียเปรียบฝ่ายค้าน แต่วันนี้ ธนาคารกรุงไทย มาเปิดเผยแล้ว ข้อมูลฝ่ายค้านผิดหลายเรื่อง ผมต้องกราบเรียนต่อท่านประธาน ตามตรงว่า มีข้อมูล ที่อาจจะคลาดเคลื่อนไปในบางกรณีจริง ผมเองไม่อาจตรวจสอบรายละเอียดทั้งหมดของการอภิปรายได้ แต่ว่า ก็ต้องถือโอกาสขออภัยท่านประธานว่า ข้อมูลบางอย่างคลาดเคลื่อน รับผิดชอบ (รายงานการประชุมฯ, 2542จ, น. 107)

คำว่า “ธนาคารกรุงไทย” ที่นายจาตุรนต์กล่าวถึงนั้นคือ ศูนย์บัญชาการธนาคารกรุงไทย ซึ่งออกแถลงการณ์ เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2542 วันเดียวกับการอภิปรายของ นายจาตุรนต์ ฉายแสงเพื่อชี้แจงโต้แย้งคำอภิปรายของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง ในกรณีการปล่อยกู้ ลูกหนี้รายใหญ่กว่าคลาดเคลื่อน (“ ‘กรุงไทย’ อ้างปล่อยกู้ 14 บ. ‘ไร้เงื่อนงำ’ ยืนยัน ต้องอุม ‘สตาร์โก้-ราศรี’, ” 2542, น. 23) อันที่จริงแล้ว แม้กระทั่งผู้ประกอบการซึ่งถูก ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงกล่าวพาดพิงก็ออกมาปฏิเสธผ่านสื่อมวลชนด้วยเช่นกัน เช่น นายประสิทธิ์ ทรัพย์สาคร ประธานกรรมการบริษัทปิไก่เกษตรกรรม จำกัด ก็ออกมายืนยันว่า คำอภิปรายของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงคลาดเคลื่อนและทำให้บริษัทเสียหายด้วย (บ้านเมือง, 2542ง, น. 9)

คำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ฉายแสงนั้น ไม่ว่าจะมีความสาเหตุมาจากอะไรก็ตาม ก็แสดงความขัดแย้งกับคำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบ กับ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงซึ่งก็ทำ

ให้หลักฐานสนับสนุนของ ส.ส. ฝ่ายค้านในข้อกล่าวหาที่ขัดแย้งกันเอง และเป็นการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผล

ตัวอย่างที่ 3 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ใช้อำนาจที่ไม่ชอบและกลั่นแกล้งข้าราชการประจำในการดำเนินคดีบ้าน 3 หลัง ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

กรณีอื้อฉาว (scandal) เรื่องบ้าน 3 หลัง เริ่มตกเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ เมื่อประมาณเดือนธันวาคม พ.ศ. 2541 โดยมีสาเหตุมาจากการตัดถนนสายบ้านโป่งหวาย-บ้านหาดแตง อำเภอสรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรีของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (ร.พ.ช.) เมื่อเป็นข่าวในระยะแรกนั้น ยังไม่มีประเด็นเกี่ยวกับบ้าน 3 หลัง อธิบดีกรมป่าไม้ นายปลอดประสพ สุรัสวดีเปิดเผยเพียงแต่ว่า พื้นที่ดังกล่าวเคยเป็นเขตทหาร ต่อมาได้กลายเป็นพื้นที่เขื่อนศรีนครินทร์และพื้นที่ทำกินของราษฎร ดังนั้น การที่จะแผ้วถางป่าเพื่อเปลี่ยนแปลงจะต้องขออนุญาตจากกรมป่าไม้ก่อน ซึ่งตนได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่ติดตามตรวจสอบแล้ว (“กรณีข่าวการบุกรุกป่าในจังหวัดกาญจนบุรี” ซีดี-รอม, 2541ก) ในการปฏิบัติงานต่อกรณีอื้อฉาวนี้ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทยมอบหมายให้นายชนะศักดิ์ ยุวบูรณ์ ปลัดกระทรวงมหาดไทยตั้งคณะกรรมการ สอบสวนข้อเท็จจริงให้ได้ว่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่ราชพัสดุหรือพื้นที่ของทหาร ในเดือนเดียวกันกับที่เกิดประเด็นอื้อฉาวนี้ (“กรณีข่าวการบุกรุกป่าในจังหวัดกาญจนบุรี,” ซีดี-รอม, 2541ข)

หลังจากนั้นมา กรณีอื้อฉาวก็แยกออกเป็น 2 เรื่องคือ เรื่องการสร้างถนนกับเรื่องบ้าน 3 หลัง คณะทำงานตรวจสอบการสร้างถนนของ ร.พ.ช. มีมติให้กรมป่าไม้แจ้งความดำเนินคดี ร.พ.ช. และผู้รับเหมาฐานแผ้วถางทางก่อสร้างถนน ส่วนเรื่องบ้าน 3 หลังนั้น ซึ่งนายประหยัด เวสสบุตร ปลัดจังหวัดกาญจนบุรี ยอมรับว่า เป็นเจ้าของที่ดินดังกล่าวและมี น.ส. 2 แสดงการครอบครอง นายปลอดประสพ สุรัสวดี อธิบดีกรมป่าไม้ กล่าวว่าแจ้งความฐานบุกรุกที่ดินต่อ นายประหยัด เวสสบุตร เพราะเอกสารสิทธิ์ที่อ้างนั้นออกโดยมิชอบ เนื่องจากเป็นภูเขาที่ลาดชันเกินร้อยละ 30 (“กรณีข่าวการบุกรุกป่าในจังหวัดกาญจนบุรี,” ซีดี-รอม, 2541ค) และต่อมาก็ได้แจ้งความดำเนินคดีกับนางสาวปาริย์ เวสสบุตร และนางจุฑามาส เวสสบุตร บุตรสาวและภรรยาของนายประหยัด เวสสบุตร และนายรัช ศิริกรวิไลในฐานะเจ้าของที่ดินและบ้าน 3 หลัง ดังกล่าว (“อธิบดีกรมป่าไม้ทำหนังสือดำเนินคดีผู้บุกรุกครอบครองบ้านพัก 3 หลัง,” ซีดี-รอม, 2542)

แต่ในวันเดียวกันกับที่คณะทำงานตรวจสอบการสร้างถนนของ ร.พ.ช. ซึ่งเป็นหน่วยงานของกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรฯ มีมติดำเนินคดีกับ ร.พ.ช. ผู้รับเหมาส่งถนน และเจ้าของบ้าน 3 หลัง ผลการตรวจสอบของหน่วยงานจากกระทรวงมหาดไทย กลับได้ผลการศึกษาที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับของหน่วยงานของกรมป่าไม้ กล่าวคือ นายเชาวนเลิศ ไทยานนท์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย เขต 4 และประธานคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการบุกรุกป่าดังกล่าว กลับแถลงข่าวผ่านสื่อมวลชนว่า ถนนสายที่ ร.พ.ช. สร้างขึ้นถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทุกประการและขยายกว้างออกไปตามกำหนดการขยายถนน และการตัดไม้ข้างทางก็เป็นการตัดต้นไม้เท่านั้น ไม่ได้ตัดต้นไม้ใหญ่ จึงไม่มีความเสียหายมากนัก และถนนยังลัดเลาะแนวราบตามระเบียบ มิได้รุกรานเขตป่าสงวนแห่งชาติตามที่เป็นการอ้าง ส่วนที่ดินของนายประหยัด เวสสบุตร ขณะนี้มีหลักฐานว่ามี น.ส. 3 ซึ่งเป็นใบฉัปปงที่ดิน และตามกฎหมายสามารถปลูกสิ่งก่อสร้างยึดถือทำกินได้ (“กรณีข่าวการบุกรุกป่าในจังหวัดกาญจนบุรี,” ซีดี-รอม, 2541ข)

จะเห็นได้ว่า หน่วยงานของราชการ 2 แห่ง มีความเห็นไม่ตรงกันต่อกรณีนี้ออวดังกล่าว และก็มี การปฏิบัติงานที่ขัดแย้งกันตลอดมา อย่างไรก็ตาม ตลอดระยะเวลาของการเป็นข่าวทางสื่อมวลชนเกือบทั้งปี พ.ศ. 2542 ไม่มีข่าวที่ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์มีความเกี่ยวข้องกับบ้าน 3 หลัง และผู้ถูกดำเนินคดีแต่อย่างใด ข่าวที่อ้างว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์มีส่วนเกี่ยวข้องกับบ้าน 3 หลังเกิดขึ้นประมาณเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ใกล้กับการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 เมื่อมีประเด็นนี้ออวดังกล่าวนี้ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์เปิดเผยผ่านสื่อมวลชนว่า สื่อมวลชนเสนอข่าวสืบสนปราศจากข้อเท็จจริง (“‘สนั่น’ ชี้แจงกรณีบ้านพัก 3 หลังที่กาญจนบุรี,” ซีดี-รอม, 2542)

อันที่จริงแล้ว ความพยายามที่จะนำ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์เข้ามาพัวพันกับกรณีบ้าน 3 หลังนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านได้มีความพยายามมาตั้งแต่เริ่มมีคดีนี้ออวดแล้ว กล่าวคือ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงได้ออกมาให้ข่าวกับสื่อมวลชนตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2541 ว่า เจ้าของบ้าน 3 หลังดังกล่าว มีดังนี้คือ หลังแรกเป็นของนายประหยัด เวสสบุตร ปลัดจังหวัดกาญจนบุรี อดีตนายอำเภอเมืองพิจิตร หลังที่ 2 เป็นของนายดิเรก อุทัยผล เลขาธิการ ร.พ.ช. อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดพิจิตร และหลังที่ 3 เป็นของภริยารัฐมนตรี ซึ่งตนจะเดินทางไปตรวจพื้นที่และหาข้อมูลต่อไป (“กรณีข่าวการบุกรุกป่าในจังหวัดกาญจนบุรี,” ซีดี-รอม, 2541ง) ซึ่งจะเห็นได้ว่า รายชื่อของเจ้าบ้านที่ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงอ้างนั้น มีความพยายามที่จะให้เกี่ยวข้องกับพล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ซึ่งเป็น ส.ส. จังหวัดพิจิตร

สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งในประเด็นเรื่องบ้าน 3 หลังนี้ก็คือ เรื่องบ้าน 3 หลังนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านได้นำมาเป็นข้อกล่าวหารัฐบาลไปครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 44

เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2542 และ ส.ส. ฝ่ายค้านก็นำมาเป็นข้อกล่าวหาอีกครั้งในการอภิปรายทั่วไป คราวนี้ คือ ครั้งที่ 45 ในเดือนธันวาคมปีเดียวกัน

2) ข้อกล่าวหา

ในการอภิปรายวันแรก พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธได้เริ่มเกริ่นนำเกี่ยวกับข้อกล่าวหานี้ไว้สั้นๆ เมื่อกล่าวหานายกรัฐมนตรีในประเด็นเดียวกันนี้ โดยมีคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

เรื่องนี้คงจะพูดกันอีกเยอะในอนาคต ก็คือว่า ในกรณีบ้าน 3 หลังที่จังหวัดกาญจนบุรี กระผมว่า ผู้คนทั้งประเทศนั้น เขาตัดสินใจไปแล้ว เขารู้ว่าอะไรเป็นอะไร ๗ พรรษา นายกรัฐมนตรีครับ ท่านเองยังปล่อยให้ข้าราชการผู้ทุจริตของกรมป่าไม้ต้องถูกกลั่นแกล้ง ถูกดำเนินคดีโดยไม่เป็นธรรม ขณะเดียวกันคนทำผิดกฎหมายกลับลอยตัว แล้วก็เหลือในอำนาจมากที่สุด (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 20)

พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธสันนิษฐานว่า การที่นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัยปฏิบัติเช่นนั้นก็เพื่อช่วย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ ในวันเดียวกันนี้ นายสุวิทย์ คุณกิตติ ส.ส. จังหวัดขอนแก่น หัวหน้าพรรคกิจสังคม ก็เริ่มเกริ่นนำโดยลงลึกกล่าวหาไปถึง พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ ว่ามีการกลั่นแกล้งข้าราชการของกรมป่าไม้ ที่เข้าไปตรวจสอบเรื่องดังกล่าว โดยมีคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

ท่านประธานครับ แล้วทางเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งดำเนินการในลักษณะที่ไม่ชอบมาพากลนะครับ โดยผมเชื่อว่า การดำเนินการดังกล่าว นั้น มีผู้มีอำนาจสั่งการ แล้วก็กำหนดแนวทางให้มีการดำเนินการ ในลักษณะที่ไม่ชอบในส่วนของการช่วยเหลือคนที่ทำความผิดแล้วก็ไปกลั่นแกล้งเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติตามกฎหมาย ... ผมอยาก จะเรียนว่า มีการใช้อำนาจหน้าที่ในลักษณะที่ไม่ชอบ มีการใช้อำนาจ ในการกลั่นแกล้งข้าราชการประจำ (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 109-115)

หลังจากที่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธและนายสุวิทย์ คุณกิตติเปิดประเด็นข้อกล่าวหานี้ไปแล้ว ไม่ปรากฏว่า มี ส.ส. ฝ่ายค้านคนอื่นๆ อภิปรายประเด็นบ้าน 3 หลังในข้อกล่าวหานี้อีก ส.ส. ฝ่ายค้าน ผู้อภิปรายประเด็นเกี่ยวกับบ้าน 3 หลังในการอภิปรายวันต่อมา มี 2 คน คือ นายอดิศร เพียงเกษ และ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง แต่นายอดิศร เพียงเกษ กล่าวหาไปในประเด็นที่ว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ใช้อำนาจช่วยเหลือพวกพ้อง ผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายอาญา

โดยมีหลักฐานสนับสนุนว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย สั่งให้ พล.ต.ท. ล้วน ปานรศทิพเป็นทนายแก้ต่างให้แก่จำเลยในคดีบ้าน 3 หลัง¹¹ คือ นางสาวปาจริย์ เวสสุบุตร โดยการทำเว็บไซต์ (Website) ที่มีเนื้อหาช่วยเหลือนายจำเลย (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 248-259)

ส่วนในการอภิปรายของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงเกี่ยวกับประเด็นบ้าน 3 หลังนั้น ก็เป็นการอภิปรายที่ซ้ำกับการอภิปรายเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2542 และซ้ำกับ ส.ส. ฝ่ายค้านคนอื่นๆ จึงถูกประธานสภาฯ ขอร้องให้สรุป เพราะเห็นว่ามีผู้อภิปรายเกี่ยวกับเรื่องนี้หลายคนแล้ว และ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงก็ใช้เวลาในการอภิปรายไปมากแล้ว ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงจึงสรุปว่า “ท่านประธานที่เคารพ ผมจึงสรุปว่าพลตรีสนั่นใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ในการปกป้องพรรคพวก ญาติมิตรองค์กรผู้ใกล้ชิดให้กระทำความผิดกฎหมาย โดยไม่เกรงกลัวต่อความผิดตามกฎหมาย” (รายงานการประชุมฯ, 2542 ค, น. 204) ซึ่งคำอภิปรายของนายอดิศร เพียงเกษ และ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง ไม่ได้ช่วยขยายความในรายละเอียดคำอภิปรายของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับนายสุวิทย์ คุณกิตติแต่อย่างใด

คำอภิปราย ซึ่งพอจะช่วยขยายความในรายละเอียดข้อกล่าวหาของนายสุวิทย์ คุณกิตติ ก็คือ การอภิปรายของนายदनัยฤทธิ์ วัชรภรณ์ ส.ส. จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้คือ

ท่านประธาน เกิดกรณีพิพาทเถียงกันไปเถียงกันมา มีการแจ้งจับเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ ... ทำอย่างไรครับให้ตำรวจดักจับดำเนินคดีเอาเขาไปขัง ผมข้องใจอยู่นิดเดียวจะครับว่าทำไม เมื่อเขาถูกแจ้งข้อกล่าวหา เขาเป็นข้าราชการ เขาก็ดำเนินการในการขอประกันตัวทันที แต่ปรากฏว่า พนักงานสอบสวนไม่ดำเนินการเดี๋ยวนั้นหรือครับ เอาเขาขังไว้ 2 วันถึงจะดำเนินการสอบสวน ... ไม่ยอมให้เขาประกันตัวครับ เอาเขาไปขังไว้ 2 วัน เสื่อมเสียอิสรภาพ แล้วผลสุดท้ายสั่งไม่ฟ้องเขาใครจะรับผิดชอบตรงนี้ครับท่านดอกเตอร์

(รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 204)

¹¹ คำอภิปรายของนายอดิศร เพียงเกษในประเด็นนี้ พล.ต.ท. ล้วน ปานรศทิพได้เข้าแจ้งความร้องทุกข์กล่าวโทษนายอดิศร เพียงเกษในข้อหาหมิ่นประมาท (สยามรัฐ, 2542ข, น. 10.; บ้านเมือง, 2542ค, น. 9.)

ประเด็นดังกล่าวนี้ จากการศึกษาบริบทของสถานการณ์ (situation context) พบว่า เมื่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้ชุดที่ถูกดำเนินคดีดังกล่าว เข้าไปตรวจสอบที่บ้าน 3 หลัง ก็ถูกเจ้าของที่ดิน และบ้าน 3 หลังแจ้งความดำเนินคดี ซึ่งในขณะที่มีการอภิปรายกันอยู่นั้น คดีสิ้นสุดไปแล้ว คือ ย้ายการสั่งยกฟ้องคดีดังกล่าวนี้

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านประเด็น “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ใช้อำนาจที่ไม่ชอบและกลั่นแกล้งข้าราชการประจำในการดำเนินคดีบ้าน 3 หลัง” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาระดับสูงสุด: พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ใช้อำนาจที่ไม่ชอบและกลั่นแกล้งข้าราชการประจำในการดำเนินคดีบ้าน 3 หลัง

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: -

ผลการวิเคราะห์ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ใช้อำนาจที่ไม่ชอบและกลั่นแกล้งข้าราชการประจำในการดำเนินคดีบ้าน 3 หลัง” ผู้วิจัยเห็นว่า อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของรัฐบาล เพราะถ้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยใช้อำนาจที่ไม่ชอบ ช่วยเหลือบุคคลผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย ซึ่งไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม ก็ถือว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ซึ่งก็ทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ไปด้วย

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนชั้นสองว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่? หรือหลักฐานสนับสนุนขัดแย้งกับข้อกล่าวหาหรือไม่?

ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้อภิปรายถึงหลักฐานสนับสนุนหรืออธิบายต่อไปว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ใช้อำนาจที่ไม่ชอบอย่างไร? การที่อภิปรายเพียงแต่ข้อกล่าวหาโดยไม่มีหลักฐานสนับสนุน โดยหลักการจึงทำให้หลักฐานสนับสนุนไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา ดังนั้น ข้อกล่าวหาซึ่งดูเหมือนว่า จะผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบของ ส.ส. ฝ่ายค้าน กลับไม่ผ่านเกณฑ์ดังกล่าวนี้ ส.ส. ผู้อภิปรายในข้อกล่าวหานี้ จึงอภิปรายโดยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ในกรณีนี้ ถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายถึงหลักฐานสนับสนุนโดยละเอียด หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวก็ยังไม่มีความเกี่ยวเนื่องกับข้อกล่าวหาอยู่ดี กล่าวคือ จากการศึกษาพบว่า

ประเด็นดังกล่าวนี้ เป็นความขัดแย้งในการทำงานของหน่วยงานทางราชการเองระหว่างกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรฯ กับเจ้าของบ้าน ซึ่งเป็นข้าราชการระดับสูงในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งสังกัดกระทรวงมหาดไทย สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น เมื่อมีผู้มาแจ้งความก็ต้องดำเนินคดีตามกฎหมาย การปฏิบัติงานดังกล่าวนี้ เป็นงานประจำของข้าราชการตำรวจเอง ไม่เกี่ยวเนื่องกับนโยบายของรัฐบาลหรือปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐมนตรีคนไหนคนใด

การที่ไม่มี ส.ส. คนใดมาอภิปรายต่อคำอภิปรายซึ่งเกริ่นนำในข้อกล่าวหาของนายสุวิทย์ คุณกิตตินั้น จากการศึกษาพบว่า การอภิปรายทั่วไป ครั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านจากพรรคต่างๆ และแม้กระทั่ง ส.ส. ผู้อภิปรายจากกลุ่ม (faction) ต่างๆ ภายในพรรคความหวังใหม่ก็ยังทำงานไม่ประสานกัน ในการแบ่งกลุ่มการทำงาน การทำงานของแต่ละกลุ่ม ต่างก็ทำเพื่อตัวเอง และพรรคพวกของตัวเองให้เด่นดังขึ้นมา โดยไม่คำนึงถึงประสิทธิภาพโดยรวมของการทำหน้าที่ตรวจสอบรัฐบาล (บทบรรณาธิการมติชน, 2542, น. 2)

การกำหนดตัวผู้อภิปรายไม่ได้ทำไปตามแผนการที่วางไว้ เห็นได้จาก ในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ส.ส. ฝ่ายค้านต้องไปนำนายปิยณัฐ วัชรารมณ์ ที่ยังนอนป่วยอยู่ที่โรงพยาบาลมาช่วยกันกล่าวหารัฐบาล หรือก็อาจจะได้ว่า ผู้อภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายกันอย่างไม่มีประสิทธิภาพจึงต้องไปพึ่งคนที่นอนป่วยอยู่ในโรงพยาบาล

การกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านในประเด็นนี้ ในเมื่อหลักฐานสนับสนุนไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกับข้อกล่าวหา จึงทำให้ข้อกล่าวหา ของนายสุวิทย์เป็นเหตุผลวิบัติที่เรียกว่า การสรุปผิด (faulty generalization) ประเภทการสรุปจากข้อมูลซึ่งไม่เป็นตัวแทนที่ถูกต้อง (unrepresentative generalization) อีกด้วย

3) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

ข้อกล่าวหาในลักษณะนี้ หมายความว่า เมื่อวิเคราะห์เฉพาะข้อกล่าวหา ก็ดูราวกับว่า ข้อกล่าวหาผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบ ของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 หรือ ข้อกล่าวหานั้นอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลแล้ว และเมื่อวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาด้วยเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ก็พบว่า หลักฐานสนับสนุนนั้น มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

แต่อย่างไรก็ดี เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี มีทั้งหมด 3 ข้อ เมื่อหลักฐานสนับสนุนสามารถผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ไปได้ ก็ต้องตรวจสอบด้วยเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2

หรือข้อที่ 3 อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งข้อกล่าวหาในหัวข้อนี้ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 ซึ่งมีเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์

เมื่อหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล จึงทำให้ข้อกล่าวหาที่ดูเหมือนว่า จะ ผ่าน เกณฑ์วัดความรับผิดชอบ ของฝ่ายค้านข้อที่ 1 ไปแล้วกลับกลายมาเป็น ไม่ผ่าน เกณฑ์ ดังกล่าว และยังส่งผลให้ผู้อภิปรายขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ไปด้วย

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล¹² ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 นายกรัฐมนตรีแบ่งหน้าที่ให้ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่ถูกต้องทำให้กระบวนการยุติธรรมเสียหาย

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

ในวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2541 ผู้สื่อข่าวรายงานว่า คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบตามที่สำนักนายกรัฐมนตรี เสนอร่างพระราชกฤษฎีกาโอนกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทยไปจัดตั้งเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยมีสาระสำคัญคือ จัดตั้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นส่วนราชการ มีฐานะเป็นกรมอยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 230 ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) (“ให้กรมตำรวจเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ,” ซีดี-รอม,

¹² เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล จำนวน 6 ข้อดังกล่าว มีดังนี้คือ

1) กรณีที่หลักฐานสนับสนุนนั้น มี 2 หน้าที่คือ ทำหน้าที่สนับสนุนข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับสูงกว่า และยังทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาซึ่งต้องการหลักฐานสนับสนุนย่อยอีกด้วย เมื่อหลักฐานสนับสนุนย่อยนั้นสมเหตุสมผล หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

2) หลักฐานสนับสนุนนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหา หรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุ สมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

3) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการรับรองรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

4) หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

5) หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

6) หลักฐานสนับสนุนนั้นไม่เป็นเหตุผลวิบัติ

2541) พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ ซึ่งดำรงตำแหน่ง ทั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรองนายกรัฐมนตรี เมื่อนายกรัฐมนตรีมอบอำนาจให้กำกับดูแลสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ด้วย จึงมีหน้าที่กำกับดูแลทั้งกรมอัยการและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่ง ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า เป็นการแบ่งหน้าที่ที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม จึงนำตั้งเป็นข้อกล่าวหาประเด็นหนึ่ง ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้

2) ข้อกล่าวหา

ในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 นายदनัยฤทธิ์ วัชรภรณ์ได้ตั้งข้อกล่าวหาว่า นายกรัฐมนตรีแบ่งหน้าที่ให้ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่ถูกต้อง คือ ให้คุมทั้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติในฐานะที่เป็นรองนายกรัฐมนตรี และกรมอัยการในฐานะที่เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผลของการแบ่งหน้าที่ดังกล่าว ส่งผลทำให้กระบวนการยุติธรรมเสียหาย โดยนายदनัยฤทธิ์ วัชรภรณ์มีหลักฐานสนับสนุน จำนวน 2 ประการ ดังนี้คือ

- ลูกน้องของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีไม่เคยติดคุก พนักงานสอบสวนสั่งไม่ฟ้องทุกคดี

- อัยการสั่งไม่ฟ้องคดีบ้าน 3 หลัง

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วนของนายदनัยฤทธิ์ วัชรภรณ์ดังต่อไปนี้คือ ท่านนายกฯ ก็ออกมาพูดว่า เรื่องนี้จะต้องไปสู่กระบวนการยุติธรรมขั้นสุดท้ายคือไปสู่ศาล แต่เป็นอย่างไรครับ ถูกตัดขาดตัดตอน เริ่มต้นจากพนักงานสอบสวน ใครดูแลครับ รองนายกรัฐมนตรีที่ชื่อ พลตรีดอกเตอร์สนั่น ขจรประศาสน์ กรมอัยการใครดูแลครับ พลตรีดอกเตอร์สนั่น ขจรประศาสน์ กระบวนการยุติธรรมถูกสกัดกั้น ทำให้เรื่องนี้ ไม่ไปสู่กระบวนการยุติธรรมในขั้นสุดท้ายคือ ไปสู่ศาล ... ท่านนายก รัฐมนตรีแบ่งหน้าที่ไปดูแลกันอย่างไรครับ กระบวนการยุติธรรมมันเสียหายหมดแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มันเป็นที่พึ่งของประชาชน กระบวนการยุติธรรมเบื้องต้นเป็นที่พึ่งของประชาชนครับ ตามไปเป็นรองนายกรัฐมนตรี ยังอุตส่าห์เอากรมอัยการไปหาดูแลอีก นี่อะไรมันเกิดขึ้น (รายงานการประชุม, 2542ข, น. 13-19)

ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหา ส.ส. ฝ่ายค้าน ที่ว่า “นายกรัฐมนตรีแบ่งหน้าที่ให้ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่ถูกต้อง ทำให้กระบวนการยุติธรรมเสียหาย” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายกรัฐมนตรีไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายกรัฐมนตรีแบ่งหน้าที่ให้ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่ถูกต้อง ทำให้กระบวนการยุติธรรมเสียหาย

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: ลูกน้องของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่เคยติดคุก พนักงานสอบสวนสั่งไม่ฟ้องทุกคน

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: อัยการสั่งไม่ฟ้องคดีบ้าน 3 หลัง

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาที่ว่า “นายกรัฐมนตรีแบ่งหน้าที่ให้ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ ไม่ถูกต้องทำให้กระบวนการยุติธรรมเสียหาย” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของ ข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะการจัดสรรหน้าที่ให้กับรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลเป็นความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของนายกรัฐมนตรีโดยตรง เมื่อมีความบกพร่องกับการจัดสรรหน้าที่ดังกล่าว ก็เห็นได้ชัดเจนว่าอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของนายกรัฐมนตรี ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองจำนวน 2 ข้อความดังกล่าวว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน หรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่?

ผลการศึกษาพบว่า หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง ทั้ง 2 ข้อดังกล่าว ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน กล่าวคือ หลักฐานสนับสนุนประการแรก พนักงานสอบสวน ซึ่งสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่เคยสั่งฟ้องคดีที่ลูกน้องของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นจำเลย ส่วนหลักฐานสนับสนุนประการที่สอง อัยการก็สั่งไม่ฟ้องคดีบ้าน 3 หลัง ซึ่งทั้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับกรมอัยการก็อยู่ในอำนาจบริหารราชการของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์จริง แต่หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง ทั้ง 2 ข้อดังกล่าว ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ถึง 2 ข้อดังนี้คือ

1) หลักฐานสนับสนุนนั้นเป็นเหตุผลวิบัติ

หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวนั้น เป็นเหตุผลวิบัติประเภทการสรุปผิด (faulty generalization) แบบการด่วนสรุปโดยมีข้อมูลไม่มากพอ (hasty generalization/ jumping to conclusion) เพราะ การใช้ข้อมูลเพียงแต่ว่าลูกน้องของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์และคดีบ้าน 3 หลัง ไม่สามารถฟ้องถึงศาลนั้น เป็นสถิติที่น้อยเกินไป ข้อกล่าวหาที่ว่า “ทำให้กระบวนการยุติธรรมเสียหาย” จะต้องมีสถิติการไม่ฟ้องที่มีจำนวนมากกว่านี้ และต้องมีการเก็บรวบรวมสถิติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

อนึ่ง ในการพิจารณาหลักฐานสนับสนุนนี้ ว่าเป็นเหตุผลวิบัติ ผู้วิจัยยังไม่คำนึงถึงว่าหลักฐานสนับสนุนดังกล่าว นั้น เป็นข้อเท็จจริงหรือไม่? เพราะ ถ้าการใช้เหตุผลเป็นเหตุผลวิบัติ แล้ว ข้อกล่าวหา ก็เป็นการอ้างเหตุผลที่ไม่ดีไปแล้ว ถึงแม้หลักฐานสนับสนุนจะเป็นข้อเท็จจริงก็ตาม

2) หลักฐานสนับสนุนนั้นนายชวน หลีกภัยไม่ยอมรับ

หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวนั้น นายชวน หลีกภัยไม่ยอมรับและอภิปรายโต้ตอบ ข้อกล่าวหาอย่างถูกต้องและยอมรับได้ กล่าวคือ นายชวน หลีกภัยอภิปรายว่า การดูแลกรมอัยการ เป็นการดูแลด้านการบริหารไม่สามารถสั่งให้ฟ้องใคร หรือไม่ฟ้องใครได้ ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

แต่ท่านครับ อย่าไปคิดว่า คนที่ดูแลสำนักงานอัยการสูงสุดแล้ว ท่านจะสั่ง อัยการให้สั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้องได้ อัยการเขาเป็นสถาบัน ซึ่งเหมือนกับตุลาการ เขามีกรรมกรของเขา ... การดูแลคือ การดูแลในเชิงที่จะต้องรับผิดชอบในการรับผิดชอบในการจัดงบประมาณ ในการรับสนองพระบรมราชโองการ เมื่อมีการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตำแหน่งต่างๆ แต่จะไปก้าวก่ายบริหารงาน ภายใน สิ่งสำนวนคดีไม่ได้ (รายงานการประชุม, 2542ข, น.41)

โดยสรุป หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาในประเด็นจำนวน 2 ข้อความนี้ ไม่ผ่าน เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลข้อที่ 6 เพราะเป็นเหตุผลวิบัติ กับข้อที่ 5 เพราะ นายกรัฐมนตรีไม่ยอมรับ และมีหลักฐานสนับสนุนที่สมเหตุสมผลกว่าตามลำดับ จึงทำให้ข้อกล่าวหา ที่ดูราวกับว่า อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล แล้ว กลับกลายมาเป็น ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบฯ ดังกล่าว จึงทำให้ ส.ส. ฝ่ายค้าน ผู้อภิปรายในประเด็นนี้ อภิปรายโดยขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ตัวอย่างที่ 2 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ใช้อำนาจ แต่งตั้งผู้บริหารของธนาคารกรุงไทยฯ เพื่อจะปกปิดความผิดที่อาจจะสาวไปถึงนายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

หลังจากที่ นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ลาออกจากตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ ธนาคารกรุงไทยฯ ไปแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงของธนาคารกรุงไทยฯ หลายตำแหน่ง กล่าวคือ นายสิงห์ ดั่งทตส์สวัสดิ์ กรรมการผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้รับการแต่งตั้งจากการปรึกษาหารือระหว่างกระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย หรือ คณะกรรมการบริหารธนาคารกรุงไทยฯ โดยจะเข้าทำงานในวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2542 (“ธารินทร์” ตั้ง “สิงห์” กรรมการผู้จัดการใหญ่กรุงไทย,” ซีดี-รวม, 2542) ต่อมา ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2542 ธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งขณะนั้น ม.ร.ว. จัตุมงคล โสณกุล ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการฯ ในฐานะประธานคณะกรรมการกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน มีมติเปลี่ยน

คณะกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ ทั้งหมด ยกเว้นนายสิงห์ ตังทตส์สวัสดิ์ เพราะเห็นว่าคณะกรรมการดังกล่าวไม่สามารถทำงานร่วมกับฝ่ายบริหารของธนาคารกรุงไทยฯ ได้ ผู้ที่ถูกปรับออกคือ

- 1) นายมีชัย วีระไวทยะ
- 2) นายศิริรินทร์ นิมมานเหมินท์
- 3) นายชาญชัย จารุวัตร
- 4) นายวิชรรัตน์ วิจิตรวาทการ
- 5) นายกมลชัย ภัทโรดม
- 6) นายสุภรัตน์ วัฒนกุล
- 7) นายกิตติพงศ์ อรุณี พัฒนพงศ์
- 8) นายชัยภัทร ศรีวิสารวาจา
- 9) นายเพ็ญวรรณ ทองดีแท้

กรณีของนายมีชัย วีระไวทยะ นั้น นายมีชัย วีระไวทยะ กับกรรมการบางส่วนได้ประกาศลาออกจากตำแหน่งก่อนที่คณะกรรมการฯ จะมีมติออกมดังกล่าว

ส่วนผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่แทนคณะกรรมการที่ถูกปรับออกไปมี ดังนี้คือ

- 1) นายไพโรจน์ วัชรภาพ ร่องกรรมการผู้จัดการใหญ่
- 2) นายดุสิต เต็งนิยม ร่องกรรมการผู้จัดการใหญ่
- 3) นายพงศธร สิริโยธิน ร่องกรรมการผู้จัดการใหญ่
- 4) นายวันชัย ธนิตติภรณ์ ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการใหญ่
- 5) นางกิตติยา โตชนะเกษม ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการใหญ่

ผู้ที่แต่งตั้งบุคคลทั้ง 5 คนเข้าไปดำรงตำแหน่งคณะกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ แทนผู้ถูกปรับออกคือ นายสิงห์ ตังทตส์สวัสดิ์ กรรมการผู้จัดการ บุคคลทั้ง 5 คนดังกล่าวนี้ ต่างก็ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารระดับสูงของธนาคารกรุงไทยฯ อยู่ก่อนแล้ว (“รปท, มีมติเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการแบงก์กรุงไทยทั้งหมด,” ซีดี-รวม, 2542)

อีกประมาณ 3 สัปดาห์ต่อมา คณะกรรมการกองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ มีมติให้โอนหุ้นของธนาคารกรุงไทยฯ ในสัดส่วนของกองทุนเพื่อการฟื้นฟูฯ ประมาณร้อยละ 95 กลับมาให้กระทรวงการคลังเป็นการชั่วคราว เพื่อความคล่องตัวในการบริหาร โดยให้ธนาคารแห่งประเทศไทยดูแลเฉพาะการตรวจสอบแต่เพียงอย่างเดียว และในวันเดียวกันนี้ ก็มีการแต่งตั้งคณะกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ ชุดใหม่ ดังนี้คือ (“กองทุนฟื้นฟูฯ เห็นชอบโอนหุ้นกรุงไทยให้คลังบริหาร,” ซีดี-รวม, 2542)

- 1) นายศิววงศ์ จังศิริ ประธานกรรมการ
- 2) นายศุภรัตน์ ศวรรษกุล
- 3) นายอดุล อดุล
- 4) นายจันทรา อัครนันท์กุล
- 5) นายมัชฌิมา กุญชร ณ อยุธยา
- 6) นายประภาส สกุลตวรรษ
- 7) นายกมลชัย ภัทรวโรดม
- 8) นายชัยณรงค์ อิททรมีทรัพย์
- 9) นายศุภชัย พนิสไพบูลย์
- 10) นายสุภัทร ต้นสถิตินกร

การแต่งตั้งคณะกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ ชุดดังกล่าว ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ใช้อำนาจแทรกแซงในการแต่งตั้ง เพื่อที่จะปกปิดความผิดที่อาจจะสาวไปถึงนายศิริรินทร์ นิมมานเหมินท์ จึงนำตั้งเป็นข้อกล่าวหาประเด็นหนึ่ง ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้

2) ข้อกล่าวหา

นายจาตุรนต์ ฉายแสง ส.ส. จังหวัดฉะเชิงเทรา พรรคความหวังใหม่ ได้อภิปรายตั้งข้อกล่าวหาว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังใช้อำนาจแต่งตั้งผู้บริหารของธนาคารกรุงไทยฯ เพื่อจะปกปิดความผิดที่อาจจะสาวไปถึงนายศิริรินทร์ นิมมานเหมินท์ โดยนายจาตุรนต์ ฉายแสงได้ยกตัวอย่างการแต่งตั้งบุคลากรระดับบริหารหลายคนมาเป็นหลักฐานสนับสนุน ผู้วิจยขอยกตัวอย่างเพียงคนเดียวคือการแต่งตั้งนายศิววงศ์ จังศิริมาเป็นประธานคณะกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ

นายจาตุรนต์ ฉายแสงอภิปรายว่า นายศิววงศ์ จังศิริเคยเป็นประธานบริษัทอย่างน้อย 6 บริษัท ซึ่งใน 4 บริษัทนี้ จากรายงานของธนาคารกรุงไทยฯ เอง และของบริษัทไพรส์วอเตอร์ เอ็นจิเนียริ่ง จัดเป็นหนี้จัดชั้น นายจาตุรนต์ ฉายแสงได้อภิปรายสรุปกรณีการแต่งตั้งนายศิววงศ์ จังศิริเป็นประธานคณะกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ ดังนี้

ท่านตั้งประธานมา เป็นลูกหนี้คนที่เป็นกรรมการหรือเป็นประธานบริษัทที่เป็นลูกหนี้ธนาคารกรุงไทยประเภทที่ฝรั่งเขามองว่า จัดชั้นศูนย์ กรุงไทยเองว่าจัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน อย่างน้อยที่เห็นๆ 4 บริษัทมาเป็นประธานธนาคาร ทำอย่างนี้ได้อย่างไร แล้วใครจะเชื่อว่าคณะกรรมการในขณะที่เป็นกันอยู่นี้ จะกล้าจัดการอะไรกับความผิดที่เกิดขึ้น และจะทำให้เกิดความถูกต้องกับหนี้

สูญ หนี้เสียทั้งหลายได้อย่างไร ... ถ้ารัฐมนตรีเล่งงานผู้ว่าการฯ ผู้ว่าการฯ ก็ลำบาก ธนาคารแห่งประเทศไทย จะไปเล่งงานที่ธนาคารกรุงไทยจะไปตรวจอะไรจริงจัง ก็ติด เดี่ยวรัฐมนตรีเล่งงานเอาสิ นอกจากนั้น ยังซับซ้อนไปหมด ตรวจมากเจอผู้ว่าการฯ ผู้ว่าการฯ เคยเป็นประธานมาก่อน ตรวจไปมากเจอผู้จัดการ ผู้จัดการเป็นน้องรัฐมนตรีปัจจุบันอีก สวไปสวมาถึงผู้จัดการเป็นน้องรัฐมนตรี สวไปสวมาอาจจะบอกว่ารัฐมนตรีให้นโยบายไปช่วยบริษัทนั้น บริษัทนี้ เพื่อประโยชน์ของรัฐ สมมติอย่างนี้ เป็นความเสียหายทางนโยบาย เป็นความผิดพลาดทางนโยบายไม่ใช่การทุจริตอะไร แต่เป็นความผิดพลาดทางนโยบาย ... สมมติอย่างนี้ ที่แยกว่านั่นคือ ท่านรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงการคลังทำคราวหลังนี้แหละ ทำคราวหลังที่เข้าไปแทรกแซงหาทางปกปิด ปกปิดเพื่อให้เกิดการช่วยเหลือกันไปช่วยเหลือกันมานี้แหละ (รายงานการประชุม, 2542 ข, น. 262-268)

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหา ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ใช้อำนาจแต่งตั้งผู้บริหารของธนาคารกรุงไทยฯ เพื่อจะปกปิดความผิดที่อาจจะสาวไปถึงนายศิริรินทร์ นิมมานเหมินท์” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ใช้อำนาจแต่งตั้งผู้บริหารของธนาคารกรุงไทยฯ เพื่อจะปกปิดความผิดที่อาจจะสาวไปถึงนายศิริรินทร์ นิมมานเหมินท์

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของธนาคารกรุงไทยฯ โดยใช้อิทธิพลของนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ ยกตัวอย่างเช่นแต่งตั้งนายศิริวงศ์ จังคศิริมาเป็นประธานคณะกรรมการธนาคารกรุงไทยฯ

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ใช้อำนาจแต่งตั้งผู้บริหารของธนาคารกรุงไทยฯ เพื่อจะปกปิดความผิดที่อาจจะสาวไปถึงนายศิริรินทร์ นิมมานเหมินท์” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหาหรือข้อกล่าวหานี้อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล

เพราะ ถ้าเป็นจริงอย่างที่นายจาตุรนต์ ฉายแสงกล่าวหา นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก็ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ผลของการความรับผิดชอบฯ ดังกล่าว จึงทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ไปด้วย

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองที่ว่า “มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของธนาคารกรุงไทยฯ โดยใช้อิทธิพลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง” ว่าผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนหรือไม่? และผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่?

ผลการศึกษาพบว่า หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองดังกล่าว ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน แต่ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล โดยผู้วิจัยขออธิบายรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

ข้อความของหลักฐานสนับสนุนที่ว่า “มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของธนาคารกรุงไทยฯ โดยใช้อิทธิพลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง” สื่อความหมายออกมาว่า เป็นเรื่องของการแต่งตั้งบุคลากรของของธนาคารกรุงไทยฯ หลักฐานสนับสนุนนี้ จึงมีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันข้อกล่าวหา แต่หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวเป็นเหตุผลวิบัติ ประเภทการใช้เหตุผลที่พึ่งปรารภหรือไม่พึ่งปรารภ (the fallacy of special pleading) ซึ่งเป็นข้อที่ 6 ของเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

ในกรณีนี้ นายจาตุรนต์ ฉายแสง กล่าวหาไปในอนาคตว่า ถ้าแต่งตั้งบุคคลดังกล่าวเข้าไปทำหน้าที่ดังที่นายจาตุรนต์ ฉายแสงกล่าวอ้างนั้น จะทำให้บุคคลดังกล่าวเข้าไปช่วยเหลือปกป้องความผิดของนายศิริินทร์ นิมมานเหมินทร์ที่อาจจะพบได้ในอนาคต แต่ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วว่า ตั้งแต่มีเหตุการณ์วิกฤตเศรษฐกิจจนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งกำลังมีการอภิปรายทั่วไปฯ อยู่ ณ นั้น ยังไม่มีหน่วยงานของรัฐหน่วยงานใดกล่าวโทษว่า นายศิริินทร์ นิมมานเหมินทร์กระทำความผิดใดๆ ในเมื่อหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล จึงทำให้ข้อกล่าวหาซึ่งดูเหมือนว่าจะ อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบ ต่อการตัดสินใจ

(accountability) ของคณะรัฐบาลก็กลับกลายมาเป็นข้อกล่าวหาที่ ไม่อยู่ ในขอบเขตของความรับผิดชอบฯ ดังกล่าว นอกจากนั้นแล้ว ข้อกล่าวหาดังกล่าวยังกลายเป็นเหตุผลวิบัติประเภทการรวมหมู่ (composition) และการแยกหมู่ (division) ไปด้วย

ในการกล่าวหาของนายจาตุรนต์ ฉายแสงนั้น นายจาตุรนต์ ฉายแสงได้อธิบายว่า บุคคลากรดังกล่าว ที่ได้รับอิทธิพลจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และได้เข้าไปทำงานในระดับผู้บริหารของธนาคารกรุงไทยฯ เช่น นายศิริวงศ์ จังคศิริรัตน์ เป็นผู้ไม่มีความสามารถในการปฏิบัติงาน เพราะบริหารงานในบริษัทที่มีหนี้สินเป็นจำนวนมาก หนี้สินดังกล่าวหนี้จำนวนหนึ่ง ก็

เป็นหนี้สินกับธนาคารกรุงไทยฯ ข้อกล่าวหานี้ นายจาตุรนต์ ฉายแสงพยายามบ่งชี้โดยนัย (implicature) ซึ่งเป็นเหตุผลวิบัติ 2 ประการ ดังนี้คือ

เหตุผลวิบัติประเภทการรวมหมู่ (composition)

การที่นายจาตุรนต์ ฉายแสงกล่าวโทษความผิดในการทำให้บริษัทขาดทุนว่า เป็นความผิดของบุคคลากรดังกล่าวเพียงคนเดียว เช่น ในกรณีของนายศิริวงศ์ จังศิรินั้นไม่ถูกต้อง เป็นเหตุผลวิบัติ เพราะการที่บริษัทขาดทุนนั้น อาจเกิดจากสาเหตุอื่นๆ หรือบุคคลากรคนอื่นๆ ก็ได้ หรือเกิดจากความผิดพลาดของคณะบุคคลก็อาจจะเป็นได้ ซึ่งจากการศึกษาสถานการณ์ของวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลาดังกล่าวแล้ว พบว่าการลอยตัวค่าเงินบาทอย่างกะทันหันของรัฐบาลที่มี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งนายจาตุรนต์ ฉายแสงก็เป็นรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลอยู่ด้วย เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บริษัท/ผู้ประกอบการต่างๆ เกิดภาวะขาดทุน ในกรณีนี้ ถ้านายจาตุรนต์ ฉายแสงอธิบายให้เห็นว่า ผลการขาดทุนของบริษัทที่นายศิริวงศ์ จังศิริทำงานอยู่ เกิดจากการทำงานผิดพลาดของนายศิริวงศ์ จังศิริเพียงคนเดียว เช่น คณะกรรมการของบริหารเสนอแนะให้ปฏิบัติในลักษณะหนึ่ง แต่นายศิริวงศ์ จังศิริใช้อำนาจของตนปฏิบัติงานไปอีกลักษณะหนึ่งจนทำให้เกิดผลเสียต่อบริษัท การใช้เหตุผลในกรณีนี้ จึงจะเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผล

เหตุผลวิบัติประเภทการแยกหมู่ (division)

การที่นายจาตุรนต์กล่าวหาว่า บุคคลากรผู้ได้รับอิทธิพลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจนได้ทำงานในตำแหน่งต่างๆ ของธนาคารกรุงไทยฯ จะเข้าไปช่วยปกป้องความผิดของนายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ที่อาจจะค้นพบในภายภาคหน้า เป็นเหตุผลวิบัติประเภทการแยกหมู่ ก็เพราะว่า ในการตรวจสอบการกระทำความผิดของบุคคลหนึ่งบุคคลใดในธนาคารกรุงไทยฯ ไม่มีเพียงคนเดียว หรือหน่วยงานเดียว นายจาตุรนต์ ฉายแสงพยายามโน้มน้าวให้เห็นว่า ทุกคนทุกหน่วยงานจะทำหน้าที่ช่วยปกป้อง นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์เหมือนกันหมด ซึ่งเป็นไปไม่ได้ในทางตรรกวิทยา เพราะโดยปกติถ้ามีบางคนพยายามจะช่วยเหลือผู้กระทำความผิดในองค์กรใด องค์กรหนึ่ง ก็จะมีคนอื่นๆ ไม่เห็นด้วย การใช้เหตุผลดังกล่าวของนายจาตุรนต์จึงเป็นเหตุผลวิบัติประเภทการแยกหมู่

ในการพิจารณาว่าเป็นเหตุผลวิบัตินี้ ผู้วิจัยยังไม่คำนึงถึงว่าหลักฐานสนับสนุนนั้นเป็นข้อเท็จจริงหรือไม่? เพราะถ้าการใช้เหตุผลของนายจาตุรนต์เป็นเหตุผลวิบัติแล้ว ข้อกล่าวหา ก็เป็นการอ้างเหตุผลที่ไม่ดีไปแล้ว ถึงแม้หลักฐานสนับสนุนจะเป็นข้อเท็จจริงก็ตาม

4) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ หลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 หรือมีความขัดแย้งซึ่งกันและกันของข้อกล่าวหากับหลักฐานสนับสนุน หรือระหว่างหลักฐานสนับสนุนด้วยกัน

การวิเคราะห์ข้อกล่าวหาในหัวข้อนี้ ก็มีหลักการเช่นเดียวกับข้อกล่าวหาในข้อ 3) ที่ผ่านมากล่าวคือ เมื่อพิจารณาเฉพาะข้อกล่าวหาแล้ว ดูเหมือนว่าข้อกล่าวหานั้น ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อฯ ของฝ่ายค้านข้อที่ 1 หรือข้อกล่าวหานั้นอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลแล้ว และเมื่อวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนก็พบว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1

ขั้นตอนต่อไปก็จะวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนว่า ขัดแย้งซึ่งกันและกันหรือขัดแย้งกับข้อกล่าวหาหรือไม่? โดยไม่ต้องพิจารณาว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 เพราะเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 และข้อที่ 3 นั้น พัฒนามาจากหลักของตรรกวิทยาข้อเดียวกันคือ “ข้ออ้าง (premiss) ต้องเป็นข้อเท็จจริง (fact)”

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่สาม หรือมีความขัดแย้งซึ่งกันและกันของข้อกล่าวหากับหลักฐานสนับสนุน หรือระหว่างหลักฐานสนับสนุนด้วยกัน ดังนี้

ตัวอย่าง รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหาเกี่ยวกับหนี้เสียของธนาคารกรุงไทยฯ

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์¹³

การที่ธนาคารกรุงไทยฯ มีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ประมาณร้อยละ 59 ตามการประมาณการของธนาคารกรุงไทยฯ เอง หรืออาจจะมากกว่านั้น ถ้าเชื่อถือนำคำอธิบายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน และการที่มีอดีตกรรมการผู้จัดการใหญ่เป็นน้องชายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เรื่องอื้อฉาวของธนาคารกรุงไทยฯ จึงเป็นเรื่องที่เลี่ยงไม่ได้ ที่หลายฯ ฝ่ายจะเข้ามาจัดการกับ “ความจริง” ในประเด็นอื้อฉาวนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส.ส. ฝ่ายค้าน

¹³โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับบริบทของสถานการณ์ของธนาคารกรุงไทยฯ ในหัวข้อ “2) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน” ตัวอย่างที่ 2 ประกอบ

ดังนั้น ชาวสื่อที่ว่า มีการทำลายเอกสาร ทำลายฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ รวมทั้งการปล่อยกู้ที่ไม่โปร่งใส ฯลฯ จึงปรากฏว่าออกมาเป็นระยะ แม้กระทั่ง นายจาตุรนต์ ฉายแสงเอง ก็ยังออกมาเรียกร้องไปยังกระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยผ่านสื่อมวลชนว่า ควรเปิดเผยข้อมูลที่เป็นประเด็นปัญหาของธนาคารกรุงไทยฯ โดยเฉพาะเรื่องความไม่โปร่งใสในกระบวนการให้สินเชื่อ และให้ดำเนินการผู้กระทำความผิดอย่างเด็ดขาด โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ (“ ‘จาตุรนต์’ เรียกร้องเปิดเผยข้อมูลธนาคารกรุงไทยฯ” ซีดี-รอม, 2542) กรณีนี้อาจกล่าวได้ว่า จึงทำให้ ส.ส. ฝ่ายค้าน นำมาตั้งเป็นข้อกล่าวหาประเด็นหนึ่งในการอภิปรายทั่วไปฯ ครึ่งนี้

2) ข้อกล่าวหา

ส.ส. ฝ่ายค้าน ผู้กล่าวหาในประเด็นนี้คือ นายเอกพร รักความสุข ส.ส. จังหวัดสกลนคร พรรคความหวังใหม่ ในการอภิปรายเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 นายเอกพร รักความสุข ได้ตั้งข้อกล่าวหาเกี่ยวกับธนาคารกรุงไทยฯ จำนวน 4 ข้อ ดังนี้คือ

- รัฐบาลปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทย
- รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหานี้เสียของธนาคารกรุงไทย
- รัฐบาลแทรกแซงการบริหารงานของธนาคารกรุงไทยเพื่อช่วยเหลือพวกพ้อง
- รัฐบาลไม่รับผิดชอบปัญหาของธนาคารกรุงไทยฯ

ข้อกล่าวหาที่ผู้วิจัยจะยกมาเป็นตัวอย่างในหัวข้อนี้ก็คือ ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐบาลไม่รับผิดชอบต่อปัญหาของธนาคารกรุงไทยฯ” ซึ่งนายเอกพร รักความสุขมีหลักฐานสนับสนุน 2 ประการคือ รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหานี้เสียของธนาคารกรุงไทยฯ และ รัฐบาลไม่เคยดำเนินการใดๆ กับพนักงานของธนาคารกรุงไทยฯ โดยมีคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้คือ

แต่สิ่งที่เราติดใจคือ ความรับผิดชอบต่อธนาคารในปัญหาเรื่องหนี้เสีย จากวันนั้นที่มีข่าวออกมา ถึงวันนี้เป็นเวลา 6 เดือนกว่าๆ ท่านประธานครับ ไม่เคยมีการดำเนิน การใดๆ กับปัญหานี้เสียของธนาคารกรุงไทย ไม่เคยมีการดำเนินการใดๆ กับคนของธนาคารกรุงไทย (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 161)

หลักฐานสนับสนุนที่ว่า “รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหานี้เสียของธนาคารกรุงไทยฯ” นายเอกพร รักความสุขอธิบายถึงสาเหตุที่ รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหานี้ของธนาคารกรุงไทยฯ ก็เพราะ รัฐบาลไม่เชื่อถือรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ฯ แต่ไปเชื่อรายงานของคณะกรรมการฯ ซึ่งมีนายกำจร สติรคุณ เป็นประธานฯ

สำหรับหลักฐานสนับสนุนที่ว่า “รัฐบาลไม่เคยดำเนินการใดๆ กับพนักงานของธนาคารกรุงไทยฯ” ซึ่งทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาด้วยนั้น นายเอกพร รักความสุข มีหลักฐานสนับสนุนว่า

หลังจากเกิดเหตุวิกฤติเศรษฐกิจแล้ว ผู้บริหารสถาบันการเงินของบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บริษัทหลักทรัพย์ ธนาคารพาณิชย์จำนวนหนึ่งถูกฟ้องร้องกล่าวโทษและถูกดำเนินคดี แต่พนักงานของธนาคารกรุงไทยฯ ยังไม่มีใครถูกดำเนินคดี แต่อย่างไรก็ดี คำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุข ส่วนหนึ่งก็กลับไปขัดแย้งกับข้อกล่าวหาเสียเอง ดังนี้

นี่คือรายงานผลการตรวจสอบสภาพธนาคารกรุงไทย โดยฝ่ายตรวจสอบธนาคารกรุงไทย สิ่งที่ว่าธนาคารกรุงไทยตรวจสอบกันเองนั้น เป็นการตรวจสอบผู้ได้บังคับบัญชา มีรายละเอียดๆ กระทำความคิดในการปล่อยสินเชื่อทุจริต 3 แสนกว่าบาท 4 แสน กว่าบาท 80,000 บาท สรุปแล้วตรวจสอบทั้งธนาคารที่อนุมัติสินเชื่อไป 6 แสนกว่าล้านบาทนั้น ตรวจสอบได้เพียง 122 ล้านบาท (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 162)

ข้อกล่าวหาของนายเอกพร รักความสุข นั้น กล่าวหาว่า “รัฐบาลไม่เคยดำเนินการใดๆ กับพนักงานของธนาคารกรุงไทยฯ” แต่คำอภิปรายส่วนหนึ่งกลับกล่าวว่า มีการดำเนินการทางกฎหมายกับพนักงาน ซึ่งจำนวนเงินที่พบว่ามี การอนุมัติสินเชื่อไม่ถูกต้องนั้นมีถึง 122 ล้านบาท นอกจากคำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุขจะขัดแย้งกันเองแล้ว คำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ฉายแสงก็ยังขัดแย้งกับคำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุขอีกด้วย กล่าวคือในวันเดียวกันนี้ หลังจากนายเอกพร รักความสุขอภิปรายไปแล้ว นายจาตุรนต์ ฉายแสงได้ตั้งข้อกล่าวหา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ว่าในช่วงเวลาประมาณ 2 ปีนายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ได้ใช้เงินภาษีอากรของประชาชนเป็นจำนวนมากไปแก้ไขปัญหาสถาบันการเงิน แต่การทำงานของนายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ล้มเหลวโดยสิ้นเชิง หลักฐานสนับสนุนของนายจาตุรนต์ ฉายแสงในประเด็นนี้ค่อนข้างสับสน ดังนี้

หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคาร ไม่ลดลง สิ้นมิถุนายน 2541 31 เปอร์เซนต์ คืออยู่ที่ 1.83 ล้านล้านบาท สิ้นมิถุนายน 2541 สิ้นตุลาคม 2.35 ล้านบาท ส่วนใหญ่ในปีนี้ใช้ตัวเลขกันอยู่ที่ 2.6 -2.7 ล้านบาท เพิ่งมาลดเร็วๆ นี้เอง ไม่รู้ทำกันแบบไหน คิดตัวเลขกันใหม่อย่างไรไม่รู้ ที่ผ่านมาใช้ตัวเลข 45 เปอร์เซนต์ 46 เปอร์เซนต์ มาตลอด ตอนนี้ลดลงมาหน่อย¹⁴ยังหนักหนาอยู่ดี (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 275)

¹⁴เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

3) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ที่ว่า “รัฐบาลไม่รับผิดชอบปัญหาของธนาคารกรุงไทยฯ” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: รัฐบาลไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: รัฐบาลไม่รับผิดชอบปัญหาของธนาคารกรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง/ข้อกล่าวหา: รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหาหนี้เสียของธนาคารกรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สาม: -

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง/ข้อกล่าวหา: รัฐบาลไม่เคยดำเนินการใดๆ กับพนักงานของธนาคารกรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สาม: ในขณะที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกล่าวโทษฟ้องร้องผู้บริหารสถาบันการเงินของจำนวนหนึ่ง แต่พนักงานของธนาคารกรุงไทยฯ ยังไม่มีใครถูกดำเนินคดี

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐบาลไม่รับผิดชอบปัญหาของธนาคารกรุงไทยฯ” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้ อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ ถ้ามีปัญหาใดๆ ขึ้นกับธนาคารพาณิชย์ของประเทศ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นธนาคารใดก็ตาม แล้วรัฐบาลละเลยไม่รับผิดชอบ รัฐบาลนั้นๆ ก็ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ผลของการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ดังกล่าว จึงส่งผลทำให้ขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ไปด้วย

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองจำนวน 2 ข้อความดังกล่าวว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? กล่าวคือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนหรือไม่? และมีความขัดแย้งซึ่งกันและกันของข้อกล่าวหากับหลักฐานสนับสนุน หรือระหว่างหลักฐานสนับสนุนด้วยกันหรือไม่? ผลการศึกษาพบว่า หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองดังกล่าว ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน แต่ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี ข้อที่ 3 กล่าวคือ มีความขัดแย้งเองระหว่างคำอธิบายของนายเอกพร รักความสุขเองกับนายจาตุรนต์ ฉายแสงโดยผู้วิจัยมีคำอธิบายโดยละเอียดดังนี้คือ

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง/ข้อกล่าวหา: รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหานี้เสียของ
ธนาคารกรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุนนี้ไม่มีหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง แต่มีคำอธิบายว่า การที่รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหานี้เสียของธนาคารกรุงไทยฯ ก็เพราะรัฐบาล ไม่เชื่อถือรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์แฮสส์คูเปอร์ฯ แต่ไปเชื่อรายงานของคณะกรรมการฯ ซึ่งมีนายกำจร สติระคุณเป็นประธาน เนื่องจากส่วนนี้เป็นคำอธิบายจึงไม่ต้องวิเคราะห์ว่า การใช้เหตุผลในส่วนนี้สมเหตุสมผลหรือไม่?

การที่หลักฐานสนับสนุนส่วนนี้ของ ส.ส. ฝ่ายค้านขัดแย้งกันก็เพราะคำอธิบายของนายจาตุรนต์ ฉายแสงซึ่งตั้งข้อกล่าวหาว่า รัฐบาลแก้ไขปัญหานี้เสียไม่ได้ผล นั่นก็หมายความว่า รัฐบาลดำเนินการกับการแก้ไขปัญหานี้เสียแต่ไม่ได้ผล คำอธิบายของนายจาตุรนต์ ฉายแสงซึ่งอธิบายภายหลังจึงไปขัดแย้งกับอธิบายของนายเอกพร รักความสุข ซึ่งกล่าวหาว่ารัฐบาลไม่แก้ไขปัญหานี้เสีย

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง/ข้อกล่าวหา: รัฐบาลไม่เคยดำเนินการใดๆ กับพนักงาน
ของธนาคารกรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สองนี้ มีหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่งคือ “ในขณะที่ธนาคารแห่งประเทศไทย กล่าวโทษฟ้องร้องผู้บริหารสถาบันการเงินของจำนวนหนึ่ง แต่พนักงานของธนาคารกรุงไทยฯ ยังไม่มีใครถูกดำเนินคดี” แต่ก็คำอธิบายของนายเอกพร รักความสุขเอง กลับอธิบายว่า มีการดำเนินคดีกับพนักงานของธนาคารกรุงไทยฯ เหมือนกัน ดังนั้น คำอธิบายของนายเอกพร รักความสุขจึงขัดแย้งกันเอง

อันที่จริงแล้ว ข้อกล่าวหาของนายเอกพร รักความสุข และนายจาตุรนต์ ฉายแสงนั้น ถึงแม้คำอธิบายจะไม่ขัดแย้งกันเอง แต่ก็ข้อกล่าวหาที่มีจุดอ่อนมากที่สุดในทางตรรกวิทยา กล่าวคือ การที่นายเอกพร รักความสุขและนายจาตุรนต์ ฉายแสงต้องการทำลายความชอบธรรมของคณะรัฐบาลให้ได้มากที่สุด จึงใช้คำศัพท์กระจาย (distributed term) ที่บ่งความหมายต่อจำนวนเต็มทั้งหมด (the whole) เช่น

รัฐบาลไม่เคยดำเนินการใดๆ กับพนักงานของธนาคารกรุงไทยฯ

การทำงานของนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ ล้มเหลวโดยสิ้นเชิง

ข้อกล่าวหาที่ว่า รัฐบาลไม่เคยดำเนินการใดๆ นั้น ถ้ารัฐบาลได้ตอบข้อกล่าวหา กลับว่ามีการดำเนินการแม้แต่เพียงอย่างเดียว ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ก็เป็นข้อกล่าวหาที่ไม่สมเหตุสมผลไปแล้ว เช่นเดียวกับข้อกล่าวหาที่ว่า การทำงานของนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ ล้มเหลวโดยสิ้นเชิง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์เพียงแต่ยกตัวอย่างการทำงานที่ไม่ล้มเหลวเพียงอย่างเดียว ก็สามารถทำให้ข้อกล่าวหาดังกล่าวไม่สมเหตุสมผลไปได้ง่ายดายเป็น

11.4.1.1.2 ข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ

(accountability) ของคณะรัฐบาล

การที่ข้อกล่าวหาอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลหมายความว่า ทั้งข้อกล่าวหาและหลักฐานสนับสนุน ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบ คำอธิบายของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 กล่าวคือ ข้อกล่าวหาผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของ ข้อกล่าวหา ส่วนหลักฐานสนับสนุนผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี การที่ข้อกล่าวหาอยู่ในขอบเขต ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล ก็แสดงให้เห็นได้อีกอย่างหนึ่ง ว่า ในการกล่าวนั้นๆ ส.ส. ฝ่ายค้านมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ (responsibility) ของตน

ผลการศึกษาพบว่า ข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล มีตัวอย่างดังนี้คือ

ตัวอย่าง รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แจ้งบัญชีทรัพย์สินอันเป็นเท็จต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.

สำหรับตัวอย่างนี้ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 (พ.ศ. 2540) หมวด 10 การตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย มาตราที่ 291 ได้กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ส.ส. และ ส.ว. เป็นต้น มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่ง หรือพ้นจากตำแหน่ง และใน มาตราที่ 292 ของรัฐธรรมนูญยังกำหนดอีกด้วยว่า บัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 291 นั้น ให้แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่จริงในวันที่ยื่นบัญชีดังกล่าว ระยะเวลาการยื่น บัญชีนั้นต้องยื่นบัญชีภายใน 30 วันหลังจากวันที่เข้ารับและพ้นจากตำแหน่ง

อันที่จริงแล้ว ก่อนหน้าที่จะประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 (พ.ศ. 2540) นี้ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ก็ต้องยื่นแสดงรายการทรัพย์สินเช่นเดียวกัน แต่เป็นทรัพย์สินเฉพาะตัว ตามตาม พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518

เมื่อรัฐบาลของนายชวน หลีกภัยเข้ารับตำแหน่งต่อจากรัฐบาลของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2540 คณะรัฐมนตรีทุกคนจึงต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและ หนี้สินของตน รัฐมนตรีที่ถูกฝ่ายค้านกล่าวหาว่า แจ้งบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จต่อ คณะกรรมการ ป.ป.ช. คือ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์

บัญชีทรัพย์สินของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ที่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมากล่าวหา มี 2 ประเภทคือ ประเภทแรก ส.ส. ฝ่ายค้านเห็นว่า ทรัพย์สินของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ มีอยู่ แต่ไม่แจ้งต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. คือ

- 1) บ้านเลขที่ 210/7 ถนนสุขุขทัย แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
- 2) บ้านริมแคที่มีสัญลักษณ์ "สข" เลขที่ 117/5 ตำบลท่ามะขาม อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

ประเภทที่สอง คือ หนี้สินของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ ไม่มี แต่ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แจ้งว่า มีอยู่ ต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. คือ สัญญากู้ยืมเงินของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์กับบริษัท เอ เอ เอส ออโต้ เซอร์วิส จำกัด จำนวน 3 ฉบับ ดังนี้คือ

- 1) สัญญาลงวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2540 จำนวนเงิน 20 ล้านบาท
- 2) สัญญาลงวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2540 จำนวนเงิน 15 ล้านบาท
- 3) สัญญาลงวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2540 จำนวนเงิน 10 ล้านบาท

รวมเป็นเงินกู้ทั้งหมด 45 ล้านบาท สัญญาทั้งหมดนี้ นายพีรพล อิศราประสาธ เป็นผู้ลงนามของบริษัท เอ เอ เอส ออโต้ เซอร์วิสฯ

กรณีการกู้เงินจำนวน 45 ล้านบาทของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์นี้ หลังจากการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ผ่านไปแล้ว นายวีระ สมความคิด แกนนำกลุ่มพิทักษ์สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ยื่นหนังสือขอให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ตรวจสอบ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตรวจสอบแล้วมีมติว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์มีเจตนาแจ้งบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จ โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. แสดงรายละเอียดทรัพย์สินของพลตรีสนั่นดังนี้

พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ยื่นบัญชีทรัพย์สินทั้งหมดจำนวน 6 ครั้ง 3 ครั้งแรกเป็นการยื่นทรัพย์สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. 3 ครั้งหลังเป็นการยื่นทรัพย์สินต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังนี้¹⁵

ครั้งที่ 1 ยื่นบัญชีฯ วันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2529 กรณีเข้ารับตำแหน่ง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม มีทรัพย์สินจำนวน 11,153,656 บาท มีหนี้สินจำนวน 6,324,980.59 บาท คิดเป็นมีทรัพย์สินมากกว่าหนี้สินจำนวน 4,828,675.41 บาท

ครั้งที่ 2 ยื่นบัญชีฯ วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2533 กรณีพ้นจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี มีทรัพย์สินจำนวน 9,534,902.98 บาท มีหนี้สินจำนวน 3,389,348.58 บาท คิดเป็นมีทรัพย์สินมากกว่าหนี้สินจำนวน 6,145,554.40 บาท

¹⁵หนังสือราชการภายนอกที่ ปช. 0002.01/2005 ออกโดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ถึงประธานศาลรัฐธรรมนูญ เรื่อง พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ จงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ

ครั้งที่ 3 ยื่นบัญชีฯ วันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 (ยุบสภา) กรณีพ้นจากตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีทรัพย์สินจำนวน 37,805,204.88 บาท ไม่มีหนี้สิน ทรัพย์สินเพิ่มขึ้นจากที่ยื่นเมื่อปี พ.ศ. 2533 จำนวน 31,659,650.48 บาท

ครั้งที่ 4 ยื่นบัญชีฯ วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 กรณีเข้ารับตำแหน่ง ส.ส. มีทรัพย์สินในนามของตนเอง 74,310,390 บาท และมีหนี้สิน 52,619,087 บาท

ครั้งที่ 4 ยื่นบัญชีฯ วันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2540 กรณีเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีทรัพย์สินในนามของตนเองจำนวน 74,507,606 บาท มีหนี้สินจำนวน 52,578,334 บาท

ครั้งที่ 6 ยื่นบัญชีฯ วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2541 กรณีเข้ารับตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี มีทรัพย์สินในนามของตนเองจำนวน 75,648,293 บาท มีหนี้สินจำนวน 55,355,789 บาท

ผลการตรวจสอบเกี่ยวกับบ้าน 2 หลัง คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นว่า ไม่ใช่ทรัพย์สินของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ ส่วนการกู้เงินนั้น คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติเป็นเอกฉันท์ว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่ได้กู้เงินจากบริษัท เอ เอ เอส ออโต้ เซอร์วิสฯ การที่แสดงยอดหนี้ไว้จำนวน 45 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2540 ก็เพื่อให้ทรัพย์สินมีจำนวนใกล้เคียงกับที่แสดงไว้ในปี พ.ศ. 2538 คณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญชี้ขาด

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2543 ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำตัดสินออกมาว่า เมื่อพิจารณาพยานหลักฐานทั้งของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แล้วเห็นว่า พยานหลักฐานของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่มีน้ำหนัก ไม่น่าเชื่อถือ และรับฟังไม่ได้ จึงมีมติเป็นเอกฉันท์ชี้ขาดว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์จงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ ซึ่งมีผลส่งให้ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่สามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ เป็นเวลา 5 ปี (“กรณีกู้เงิน 45 ล้านบาทของเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์,” ซีดี-รวม, 2543)

2) ข้อกล่าวหา

นายอดิศร เพียงเกษ อภิปรายไว้เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2542 โดยตั้งข้อกล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ จำนวน 5 ข้อดังนี้คือ

1) พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์โกหกในสภาผู้แทนราษฎรเรื่องเอกสารของ พ.ต.ท. สังคม บัวทอง ที่ทำหนังสือสอบถาม ร.ต.อ. ประไพพันธ์ บุญเสริมว่า มีการโอนเงินจากนายราเกษ สักเสนา ไปให้กับพรรคชาติไทยหรือนายบริหาร ศิลปอาชาหรือไม่ (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 244-248)

2) พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ใช้อำนาจช่วยเหลือพวกพ้องกระทำความผิดต่อกฎหมายอาญา โดยสั่งให้ พล.ต.ท. ล้วน ปานรศทิพเป็นทนายแก้ต่างให้แก่จำเลยในคดีบ้าน 3 หลัง คือ นางสาวปาจริย์ เวสสุบุตร โดยการทำเว็บไซต์ (Website) ที่มีเนื้อหาช่วยเหลือจำเลย (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 248-259)

3) พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์สนับสนุนผู้ค้ายาบ้าทั้งในประเทศไทยและข้ามชาติ เนื่องจากพนักงานสอบสวนสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา 3 คน ในคดีค้ายาบ้า ที่ถูกจับในบ้านของนายบังอรอน หรือสุรชัย เงินทองฟู ผู้ค้ายาบ้ารายใหญ่ซึ่งกำลังหลบหนีออกนอกประเทศ (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 259-263)

4) พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ช่วยนายฉลอง เรียวแรงเกี่ยวกับคดีฉ้อฉล (scandal) เรื่อง ซี.ดี. เกื่อน (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 264-273)

5) พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ยื่นบัญชีทรัพย์สินอันเป็นเท็จต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 287-294)

หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาที่ว่า “รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แจ้งบัญชีทรัพย์สินอันเป็นเท็จต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.” นายอดิศรมีหลักฐานสนับสนุน 2 ข้อคือ

- พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่แจ้งบ้านเลขที่ 210/7 ถนนสุขุขทัย แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพมหานครในรายการบัญชีทรัพย์สิน

- พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่ได้กู้เงินของบริษัท เอ เอ เอส ออโต้ เซอร์วิส จำนวน 45 ล้านบาทตามสัญญากู้ยืมเงินในรายการบัญชีทรัพย์สิน

เมื่อพิจารณาหลักฐานสนับสนุนข้างต้นแล้วเห็นว่า ความหมายยังไม่กระจ่างชัด หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวนั้น ยังต้องการคำอธิบายสนับสนุนหรือหลักฐานสนับสนุนมาประกอบอีกชั้นหนึ่ง สำหรับบ้านเลขที่ 210/7 ถนนสุขุขทัย นายอดิศร เพียงเกษ ได้นำรูปถ่ายของบ้านดังกล่าวมาให้ที่ประชุมดูและอธิบายว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ได้ย้ายสำมะโนครัว จากจังหวัดพิจิตร มาเข้าบ้านดังกล่าวเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2541

ส่วนเรื่องกู้เงินนั้นนายอดิศร เพียงเกษ มีหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่งจำนวน 3 ข้อ ดังนี้คือ

1) สัญญากู้เงินทั้ง 3 สัญญา มีนายพีรพล อิศราประสาทเป็นผู้ลงนามให้กู้ แต่ นายพีรพล อิศราประสาทไม่มีรายชื่อเป็นกรรมการของบริษัท เอ เอ เอส ออโต้เซอวิส จำกัด

2) งบกำไรขาดทุนของบริษัท เอ เอ เอส ออโต้เซอวิส จำกัด ในปี 2540 ขาดทุน 51 ล้านบาท ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะมีเงินให้ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์กู้เป็นจำนวนถึง 45 ล้านบาท

3) รายได้ของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ที่แจ้งในรายงานทรัพย์สินต่อ ป.ป.ช.

จำนวน 3 รายการคือ

(1) รายได้จากเป็นรัฐมนตรีว่าการ จำนวน 1,254,000 บาทต่อปี

(2) เงินปันผลไม่ทราบจำนวน

(3) เงินรางวัลจากการส่งม้าแข่ง

ไม่เพียงพอต่อการใช้ดอกเบียจากเงินกู้ซึ่งเป็นจำนวนเงินประมาณเดือนละ

4 แสนบาท - 5 แสนบาท

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

เมื่อนายอดิศร เพียงเกษอภิปรายจบแล้ว นายฉลอง เรียวแรง ส.ส. จังหวัดนนทบุรี ได้ขอสิทธิพาดพิง เมื่อนายฉลอง เรียวแรงอภิปรายจบ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์จึงลุกขึ้นมา อภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหาของนายอดิศร เพียงเกษ ทุกข้อ สำหรับข้อกล่าวหาประเด็นการแจ้ง บัญชีทรัพย์สินอันเป็นเท็จต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. นี้ เรื่องบ้านเลขที่ 210/7 ถนนสุขุขทัย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ยอมรับว่าพักอาศัยอยู่ในบ้านดังกล่าวจริง แต่ไม่ใช่บ้านของตนเอง เป็นทรัพย์สิน ของบริษัทฯ ส่วนเรื่องสัญญากู้เงินนั้น พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ได้ตอบข้อกล่าวหาดังนี้

ก็เรียนว่าบัญชีทรัพย์สินผมแสดงไปแล้ว 2 ครั้ง คุณอดิศรไม่เชื่อ คุณอดิศรก็ แจ้ง ป.ป.ช. ไปให้ดำเนินการกับผม สงสัยอะไรก็ให้ ป.ป.ช. ตรวจสอบได้ไม่มี ปัญหาครับ ผมแจ้ง 2 ครั้ง ครั้งแรกรัฐธรรมนูญนี้ออกมาใหม่ๆ แจ้งครั้งแรก ถ้าผมมีอะไรทั้งหมด ผมก็ต้องแจ้งเขาไป ไปยกย้ายถ่ายเทไว้ทำไม ก็แจ้งไป มี เงิน 6,000 ล้านบาท มีเงิน 2,000 ล้านบาท มีเงิน 500 ล้านบาท ก็แจ้งได้ เขา ไม่ได้บังคับว่าไม่ให้แจ้ง เพราะฉะนั้นผมมีเท่าไรผมก็แจ้งเท่านั้น สงสัยก็แจ้ง ป.ป.ช. ดำเนินการกับผม ถ้าผมผิด ป.ป.ช. เขาก็ดำเนินการตามกฎหมายกับ ผม (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 320)

ข้อโต้ตอบการกล่าวหาประเด็นสัญญากู้เงินนี้เห็นได้ว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ ไม่ได้มีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาแต่อย่างใด ถ้า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ต้องการโต้ตอบ ข้อกล่าวหาก็ต้องหาหลักฐานสนับสนุนมาหักล้างหลักฐานสนับสนุนชั้นล่างสุดของนายอดิศร เพียงเกษ จำนวน 3 ข้อดังกล่าวข้างต้น

4) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ที่ว่า “รองนายกรัฐมนตรีและ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แจ้งบัญชีทรัพย์สินอันเป็นเท็จต่อ คณะกรรมการ ป.ป.ช.” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แจ้งบัญชีทรัพย์สินอันเป็นเท็จต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง/ข้อกล่าวหา: พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่แจ้งบ้านเลขที่ 210/7 ถนนสุขุมวิท แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ในรายการบัญชีทรัพย์สิน

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สาม: -

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง/ข้อกล่าวหา: พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่ได้กู้เงินของบริษัท เอ เอ เอส ออโต้ เซอร์วิสฯ จำนวน 45 ล้านบาทตามสัญญากู้ยืมเงินในรายการบัญชีทรัพย์สิน

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สาม:

1) สัญญากู้เงินทั้ง 3 สัญญา มีนายพีรพล อิศราประสาธเป็นผู้ลงนามให้กู้ แต่นายพีรพล อิศราประสาธ ไม่มีรายชื่อเป็นกรรมการของบริษัท เอ เอ เอส ออโต้ เซอร์วิสฯ

2) งบกำไรขาดทุนของบริษัท เอ เอ เอส ออโต้ เซอร์วิส จำกัด ในปี 2540 ขาดทุน 51 ล้านบาท ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะมีเงินให้ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์เป็นจำนวนถึง 45 ล้านบาท

3) รายได้ของพล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ที่แจ้งในรายงานทรัพย์สินต่อ ป.ป.ช. จำนวน 3 รายการไม่เพียงพอต่อการชำระดอกเบี้ยเงินกู้

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาที่ว่า “รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แจ้งบัญชีทรัพย์สินอันเป็นเท็จต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.” ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวข้องของข้อกล่าวหา หรือข้อกล่าวหานี้ อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล กล่าวคือประเด็นนี้ ถึงแม้จะไม่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาล หรือไม่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล แต่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมือง ซึ่งไม่ว่าจะเป็นนักการเมืองคนใด ถ้าแจ้งทรัพย์สินอันเป็นเท็จต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ถือได้ว่า ขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) แล้วทั้งสิ้น

ขั้นตอนต่อไปคือ วิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง จำนวน 2 ข้อด้านล่างนี้ว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีจำนวน 3 ข้อหรือไม่?

- พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่แจ้งบ้านเลขที่ 210/7 ถนนสุขุมวิท แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ในรายการบัญชีทรัพย์สิน

- พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่ได้กู้เงินของบริษัท เอ เอ เอส ออโต้ เซอร์วิสฯ จำนวน 45 ล้านบาทตามสัญญากู้ยืมเงินในรายการบัญชีทรัพย์สิน

การวิเคราะห์ของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1

หลักการของเกณฑ์ข้อนี้ก็คือ วิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนมีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาหรือไม่? เครื่องมือของการวิเคราะห์ก็คือ ทฤษฎีการเชื่อมโยงความ และทฤษฎีความเกี่ยวโยง ประกอบกับเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

ผลการศึกษาพบว่า หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง จำนวน 2 ข้อดังกล่าวมีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา โดยผู้เขียนเห็นว่า กรณีบ้านเลขที่ 210/7 ถนนสุขุขทัย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ ยอมรับเองว่า พักและอาศัยอยู่ในบ้านหลังดังกล่าว ดังนั้น หลักฐานสนับสนุนของนายอดิศร เพียงเกษจึงสมเหตุสมผล

ส่วนกรณีสัญญากู้เงินจำนวน 45 ล้านบาท มีหลักฐานสนับสนุนย่อยที่อยู่ชั้นล่างลงไปอีกจำนวน 3 ข้อ ก็แสดงให้เห็นว่า กรณีสัญญากู้เงินจำนวน 45 ล้านบาทนั้น ทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาในตัวเองด้วย ดังนั้น จึงต้องวิเคราะห์ที่หลักฐานสนับสนุนย่อยจำนวน 3 ข้อนั้นว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีหรือไม่? ผลการศึกษาพบว่า หลักฐานสนับสนุนชั้นสามจำนวน 3 ข้อดังกล่าว เป็นเรื่องของผู้ลงชื่อในสัญญากู้เงิน งบกำไรขาดทุนของบริษัทผู้ให้กู้ และรายได้ของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์จึงมีความเกี่ยวข้องข้อกับข้อกล่าวหาอย่างชัดเจน

การวิเคราะห์ของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2

หลักการของเกณฑ์ข้อนี้ก็คือ ต้องวิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนยอมรับได้หรือไม่? กรณีบ้านเลขที่ 210/7 ถนนสุขุขทัยนั้น หลักฐานสนับสนุนในส่วนนี้ตกไป เพราะผลการตรวจสอบของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พบว่า ไม่ได้เป็นทรัพย์สินของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ ส่วนเรื่องสัญญากู้เงิน ผลการตัดสินของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับศาลรัฐธรรมนูญก็แสดงความยอมรับได้ของหลักฐานสนับสนุนในเรื่องการกู้เงิน

การวิเคราะห์ของเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3

หลักการของเกณฑ์ข้อนี้ก็คือ ต้องวิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนขัดแย้งกันเองหรือขัดแย้งกับข้อกล่าวหาหรือไม่? ผลการวิเคราะห์พบว่า ตลอดการอภิปรายจำนวน 5 วัน ไม่มีคำอภิปรายของนายอดิศร เพียงเกษ เองและ ส.ส. ฝ่ายค้านคนอื่นๆ ขัดแย้งกับคำอภิปรายของนายอดิศร เพียงเกษ ดังกล่าวข้างต้น

โดยสรุป การกล่าวหาของนายอดิศร เพียงเกษ ในประเด็น ที่ว่า “รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แจ้งบัญชีทรัพย์สินอันเป็นเท็จต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.” ถือว่า นายอดิศร เพียงเกษ อภิปรายอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่

(responsibility) ของตน ในกรณีเรื่องบ้านเลขที่ 210/7 ถนนสุขุขทัย ถึงแม่ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ ไม่ได้เป็นเจ้าของ แต่เมื่อพักอาศัยอยู่ในบ้านหลังดังกล่าว ก็มีเหตุอันควรสงสัยที่จะนำมากล่าวหาได้ เมื่อเปรียบเทียบปริมาณของข้อกล่าวหาทั้งหมด ระหว่างข้อกล่าวหา อยู่ กับ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลแล้ว หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า ข้อกล่าวหาที่มีการใช้เหตุผลที่ สมเหตุสมผล กับ ไม่สมเหตุสมผล ของ คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ผลการศึกษาพบว่า ข้อกล่าวหาที่ ไม่อยู่ ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล หรือข้อกล่าวหาที่มีการใช้เหตุผลที่ ไม่สมเหตุสมผล มีจำนวนประมาณร้อยละ 90 โดยที่ข้อกล่าวหาเหล่านี้ ส่วนใหญ่มีเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นจริง แต่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาตีความเป็นข้อกล่าวหาที่เป็น “ความไม่จริง” ดังที่ได้ยกตัวอย่างไปแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา

11.4.1.2 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผลของคณะรัฐบาล ด้วยหลักการและเหตุผลเดียว กับหัวข้อเดียวกันของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 ในบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ ออกตามชนิดของความรับผิดชอบต่อน้ำที่ (responsibility) ซึ่งมี 2 ประเภท ดังนี้คือ

11.4.1.2.1 ข้อโต้ตอบการกล่าวหา ที่ขาด ความรับผิดชอบต่อน้ำที่ (responsibility)

11.4.1.2.2 ข้อโต้ตอบการกล่าวหา ที่มี ความรับผิดชอบต่อน้ำที่ (responsibility)

11.4.1.2.1 ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ขาดความรับผิดชอบต่อน้ำที่ (responsibility)

เพื่อให้ผลการศึกษาคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีในหัวข้อนี้ สอดคล้องและ

เปรียบเทียบกันได้กับข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน และเพื่อเปรียบเทียบกับการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 ได้ ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 5 หัวข้อย่อยดังนี้คือ

1) การไม่ได้ตอบข้อกล่าวหา

2) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

3) หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

4) หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

5) หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาขัดแย้งซึ่งกันและกัน

1) การไม่ได้ตอบข้อกล่าวหา

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะการผลักดันอภิปรายของการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ กับ การอภิปรายทั่วไป ในปี พ.ศ. 2490 และ พ.ศ. 2522 นั้นแตกต่างกัน การอภิปรายทั่วไป ในปี พ.ศ. 2490 และ พ.ศ. 2522 ลักษณะการผลักดันอภิปรายคล้ายกับการสนทนา หรือ การถาม-การตอบ กล่าวคือ เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านตั้งข้อซักถามหรือตั้งข้อกล่าวหาเสร็จเรียบร้อยแล้ว

คณะรัฐมนตรีก็ต้องถูกมาตอบชี้แจงหรือโต้ตอบข้อกล่าวหาในทันที ดังนั้น โอกาสที่จะเลือกไม่ได้ตอบข้อกล่าวหาในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เป็นเรื่องที่เราทำได้ยากพอสมควร เพราะถ้าไม่ได้ตอบข้อกล่าวหาประเด็นดังกล่าวของ ส.ส. ฝ่ายค้านคนนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านคนต่อไปก็อาจจะนำข้อกล่าวหาขึ้นมาเป็นข้อซักถามหรือข้อกล่าวหาอีกก็ได้

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 นี้ ผู้คุมเสียงในสภา (วิป/whip) ของฝ่ายรัฐบาลและของฝ่ายค้านตกลงกันว่า ให้กล่าวหากันเป็นประเด็นๆ ไป เช่น ในวันแรกเป็นการอภิปรายเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาก็คือ นายกรัฐมนตรี กับ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย วันต่อไปเป็นประเด็นเศรษฐกิจ เป็นต้น ในการกล่าวนั้น ผู้กล่าวหามีโอกาสอภิปรายได้เป็นเวลายาวนาน ผู้อภิปรายบางคนใช้เวลาการอภิปรายถึง 2 ชั่วโมงก็มี เป็นต้น ในการโต้ตอบข้อกล่าวนั้น ฝ่ายรัฐมนตรีจะลุกขึ้นมาตอบเมื่อไหร่ก็ได้ กล่าวคือ จะรวบรวมข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านไว้ตอบทีเดียวกันหลายๆ คน หรือจะไล่ตอบไปทีละคนก็ได้ ลักษณะการอภิปรายแบบนี้ จึงทำให้คณะรัฐมนตรีบางคน สามารถเลือกที่จะไม่ตอบข้อกล่าวหาประเด็นใดประเด็นหนึ่งได้ง่ายกว่าการอภิปรายทั่วไป ในปี พ.ศ. 2490 และ 2522

อย่างไรก็ดี ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไปครั้งนี้ ประเด็นหลักๆ นั้น ส่วนใหญ่นำมาจากการฉ้อฉลที่สื่อมวลชนเสนอข่าวกันไปแล้ว นอกจากนั้นแล้ว ข้อกล่าวหาส่วนหนึ่งก็มีการกล่าวหาไปครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 44 เมื่อเดือนมกราคมปีเดียวกันนี้ ดังนั้น การที่คณะรัฐบาลจะไม่ได้ตอบข้อกล่าวหาโดยทำราวกับว่าไม่มีข้อกล่าวนั้นๆ ก็คงเป็นประเด็นเล็กๆ ซึ่งเมื่อไม่ตอบก็ไม่ค่อยมีใครสนใจนัก

ตัวอย่าง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ปกป้องการกระทำผิดของนายศิริินทร์ นิมมานเหมินท์ ผู้เป็นน้องชาย ขณะดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อเดียวกันนี้ ในบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

(1) บริบทของสถานการณ์¹⁶

-

¹⁶โปรดดูรายละเอียดบริบทของสถานการณ์ของประเด็นนี้ในหัวข้อ “2) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน” ตัวอย่างที่ 2

(2) ข้อกล่าวหา¹⁷

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหา ส.ส. ฝ่ายค้านประเด็น “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ปกป้องการกระทำความผิดของนายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ผู้เป็นน้องชาย ขณะดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ปกป้องการกระทำความผิดของนายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ผู้เป็นน้องชาย ขณะดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง/ข้อกล่าวหา: นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ กระทำความผิดในหน้าที่ขณะดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทยฯ (ละไว้/unstated)

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สาม: นายศิริพันธ์ตั้งเงินเดือนให้ตัวเองมากกว่า 2 ล้านบาทต่อเดือน

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สาม: นายศิริพันธ์อนุมัติสินเชื่อด้วยความหละหลวม ไม่ได้มาตรฐานของธนาคาร

(3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

ต่อข้อกล่าวหาประเด็นนี้ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ กับนายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล ได้ใช้เวลาของสภาฯ ลูกขึ้นมาอภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหาในประเด็นอื่นตลอดทั้ง 5 วัน แต่นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์กับนายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล รวมถึงรัฐมนตรีคนอื่นๆ ไม่เคยโต้ตอบเรื่อง “นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ตั้งเงินเดือนให้ตัวเองมากกว่า 2 ล้านบาทต่อเดือน ไม่รวมค่าเอนเตอร์เทน (entertain) และค่ารับรองต่างๆ” แม้แต่เพียงครั้งเดียว

(4) ผลการวิเคราะห์

ในเมื่อคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีทำราวกับว่าไม่มีข้อกล่าวหานี้ การอภิปรายในประเด็นนี้ของคณะรัฐมนตรีจึงเป็นการปฏิบัติงานอย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

¹⁷โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับข้อกล่าวหาของประเด็นนี้ในหัวข้อ “2) ข้อกล่าวหาที่ไม่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะหลักฐานสนับสนุนไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน” ตัวอย่างที่ 2

2) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา

การโต้ตอบข้อกล่าวหาในลักษณะนี้ คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีดูราวกับว่า
ได้ตอบไปที่ข้อกล่าวหา หรือมีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหาแล้ว แต่เนื้อความ
ของการอภิปรายนั้น เมื่อวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวโยงแล้ว
พบว่าไม่มีความตรงกันกับข้อกล่าวหาแต่อย่างใด ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่
ไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อกล่าวหา ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัยไม่มีจริยธรรมทางการเมือง

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

(1) บริบทของสถานการณ์

-

2) ข้อกล่าวหา

ผู้กล่าวหานายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีว่าไม่มีจริยธรรมทางการเมืองคือ นายชิงชัย
มงคลธรรม ส.ส. จังหวัดกาฬสินธุ์ พรรคความหวังใหม่ ในช่วงของการแจ้งหัวเรื่องนั้น นายชิงชัย
มงคลธรรมได้กล่าวเกริ่นนำโจมตีไปหลายเรื่อง เช่น ประเด็นแบล็คเมล เป็นต้น อีกประเด็นหนึ่ง
นายชิงชัย มงคลธรรมได้กล่าวโจมตี นายชำนาญ ด้วงศิริธรรมราช พรรคประชาธิปัตย์
ว่า เคยใช้เอกสารปลอมในการอภิปรายทั่วไปฯ นายบรรหาร ศิลปอาชา อดีตนายกรัฐมนตรี เมื่อ
วันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2539 โดยกล่าวหานายบรรหาร ศิลปอาชาขาดคุณสมบัติการเป็น ส.ส.
เนื่องจากเกิดเมื่อปี 2475 ในสาธารณรัฐประชาชนจีน¹⁸ หลังจากนั้น นายชิงชัย มงคลธรรมจึงได้
อภิปรายถึงหลักฐานสนับสนุนข้อกล่าวหาของตนว่า ในการจัดตั้งรัฐบาลนี้ของนายชวน หลีกภัย
ทำให้พรรคประชากรไทยแตกแยก โดยมีคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

วันนี้การตั้งรัฐบาลคุณชวน หลีกภัย ตั้งถูกต้องครับ แต่มันไม่ชอบธรรม มันไม่
ชอบธรรมอย่างไรครับ ท่านประธานที่เคารพครับ พรรคการเมืองพรรคหนึ่ง
จะต้องถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ท่านจะยินยอมพร้อมใจหรือไม่ยินยอมพร้อม
ใจ ผมไม่กล่าวหาท่าน ทุกคนมีเหตุผลทั้งสิ้น ... ผมกราบเรียนท่านประธาน
ต่อไปครับว่า พรรคการเมืองที่ถูกแยกออกเป็น 2 ส่วน ถ้ามองว่าทำได้ใหม่ตาม

¹⁸ อันที่จริงประเด็นนี้ เป็นความเข้าใจผิดของนายชำนาญ ด้วงศิริธรรม นายสมัคร สุนทรเวช
(รายการสมัคร-ดุสิตคิดตามวัน, ช่อง 9 อสมท. 4 พฤศจิกายน 2547) กล่าวว่า กฎหมายที่ให้
แจ้งว่าเป็นลูกต่างด้าวนั้น ระบุให้แจ้งในปี พ.ศ. 2480 ซึ่งนายบรรหารมีอายุ 5 ขวบแล้ว

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ทำได้ครับ ไม่เป็นไร อย่าว่าแต่พรรคนั้นเลย พรรคที่ถูกแยก พรรคอื่นก็มีสิทธิถูกแยกได้เหมือนกัน เพราะ รัฐธรรมนูญเปิดช่องเอาไว้อย่างนั้น ท่านประธานที่เคารพครับ สิ่งที่เป็นเหตุผลสำคัญสูงสุดนั่นคือ เราจะทำตาม รัฐธรรมนูญนั้นถือว่าถูกต้องครับ แต่จะชอบธรรมไหมละ (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 120-123)

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหา ส.ส. ฝ่ายค้าน ที่ว่า “นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัยไม่มีจริยธรรมทางการเมือง” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายชวน หลีกภัยไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายชวน หลีกภัยไม่มีจริยธรรมทางการเมือง

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: นายชวน หลีกภัยทำให้พรรคประชาธิปัตย์แตกแยก เมื่อจัดตั้งรัฐบาล

(3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

ข้อกล่าวหาดังกล่าวนั้น นายชิงชัย มงคลธรรมเป็นผู้ตั้งข้อกล่าวหา คำอภิปรายของ นายชิงชัย มงคลธรรมนั้น กล่าวหาไปที่คณะรัฐมนตรีหลายคน เมื่อนายชิงชัย มงคลธรรมอภิปราย จบแล้ว นายบัญญัติ บรรทัดฐาน รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ได้โต้ตอบข้อกล่าวหาของนายชิงชัย มงคลธรรมเกี่ยวกับเรื่องสาขาของพรรคประชาธิปัตย์กระทำความผิดต่อ พ.ร.บ. พรรคการเมือง หลังจากนั้น นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะก็อภิปรายสั้นๆ ต้องการให้นายชิงชัย มงคลธรรมระบุชื่อบุคคล ที่ใช้อำนาจแทรกแซงการทำงานของ ป.ป.ป. ต่อจากนั้นนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีจึงอภิปราย ได้ตอบข้อกล่าวหาของนายชิงชัย มงคลธรรมประเด็นเรื่องพรรคประชาธิปัตย์กระทำความผิดต่อ พ.ร.บ. พรรคการเมือง และ ป.ป.ป. แต่เพียงสั้นๆ ส่วนประเด็นข้อกล่าวหาว่าไม่มีจริยธรรมทางการเมืองนั้น นายชวน หลีกภัยได้โต้ตอบข้อกล่าวหา ดังนี้

ก็ต้องกราบเรียนตรงๆ ครับ ที่ท่านพูดมาทั้งหมดยาวนาน ตั้งแต่ขงจื้อจนถึง สุดท้ายนี้ ผมกราบเรียนตรงๆ ว่าจับประเด็นไม่ค่อยได้ ... และที่แปลกใจที่ เขาให้ท่านชิงชัยพูดเรื่องจริยธรรม ก็เอาไว้ให้สมาชิกเขาชี้แจงเองก็แล้วกันครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 168)

(4) ผลการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ คำโต้ตอบข้อกล่าวหาของนายชวน หลีกภัย ปรากฏว่า คำอภิปรายของนายชวน หลีกภัยไม่มีความตรงกันกับหลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาแต่อย่างใด การที่

นายชวน หลีกภัยอภิปรายเพียงคำว่า “แปลกใจที่เขาให้ท่านชิงชัยพูดเรื่องจริยธรรม” และ “ก็เอาไว้ให้สมาชิกเขาชี้แจงเองก็แล้วกันครับ” นายชวน หลีกภัยทำเหมือนกับว่าได้ตอบข้อกล่าวหาของนายชิงชัย มงคลธรรมแล้ว แต่นายชวน หลีกภัยไม่ได้ได้ตอบข้อกล่าวหาแต่อย่างใด

คำอภิปรายที่ว่า “แปลกใจที่เขาให้ท่านชิงชัยพูดเรื่องจริยธรรม” นั้น นายชวน หลีกภัยต้องการบ่งชี้โดยนัย (implicature) ว่านายชิงชัย มงคลธรรมนั้น เป็นคนที่ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตทางการเมือง จึงไม่สมควรที่จะมากล่าวหาในประเด็นนี้ ส่วนคำอภิปรายที่ว่า “ก็เอาไว้ให้สมาชิกเขาชี้แจงเองก็แล้วกันครับ” นายชวน หลีกภัยต้องการที่จะสื่อออกมาว่า ต่อไปจะมีผู้อภิปรายฝ่ายรัฐบาลคนอื่นๆ มาได้ตอบในประเด็นนี้ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว นายชิงชัย มงคลธรรมกล่าวหาตัวนายชวน หลีกภัย ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีไม่ใช่รัฐมนตรีคนอื่น คำอภิปรายของนายชวน หลีกภัยในประเด็นนี้ จึงไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ของคณะรัฐบาลข้อที่ 1 ดังนั้น คำอภิปรายส่วนนี้ของนายชวน หลีกภัยจึงเป็นการอภิปรายโดยขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

ตัวอย่างที่ 2 รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แจ้งบัญชีทรัพย์สินอันเป็นเท็จต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

(1) บริบทของสถานการณ์¹⁹

-

(2) ข้อกล่าวหา²⁰

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของนายอดิศร เพียงเกษ ที่ว่า “รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แจ้งบัญชีทรัพย์สินอันเป็นเท็จต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์แจ้งบัญชีทรัพย์สินอันเป็นเท็จต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง/ข้อกล่าวหา: พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่แจ้งบ้านเลขที่ 210/7 ถนนสุขุมวิท แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ในรายการบัญชีทรัพย์สิน

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สาม: -

^{19,20}โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับบริบทของสถานการณ์กับข้อกล่าวหาของประเด็นนี้ในหัวข้อ “11.4.1.1.2 ข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล” ซึ่งมีตัวอย่างเดียว

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง/ข้อกล่าวหา: พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่ได้กู้เงินของบริษัท เอ เอ เอส ออโต้ เซอร์วิสฯ จำนวน 45 ล้านบาทตามสัญญากู้ยืมเงินในรายการบัญชีทรัพย์สิน

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สาม:

- 1) สัญญากู้เงินทั้ง 3 สัญญา มีนายพีรพล อิศราประสาทเป็นผู้ลงนามให้กู้ แต่นายพีรพล อิศราประสาท ไม่มีรายชื่อเป็นกรรมการของบริษัท เอ เอ เอส ออโต้เซอร์วิสฯ
- 2) งบกำไรขาดทุนของบริษัท เอ เอ เอส ออโต้เซอร์วิสฯ จำกัด ในปี 2540 ขาดทุน 51 ล้านบาท ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะมีเงินให้ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์กู้เป็นจำนวนถึง 45 ล้านบาท
- 3) รายได้ของพล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ที่แจ้งในรายงานทรัพย์สินต่อ ป.ป.ช. จำนวน 3 รายการไม่เพียงพอต่อการชำระดอกเบี้ยเงินกู้

(3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

เมื่อ นายอดิศร เพียงเกษอภิปรายจบแล้ว นายฉลอง เรียวแรงได้ขอสิทธิพาดพิงเพราะคำอภิปรายบางประเด็นของนายอดิศร เพียงเกษ กล่าวหาว่า บ้านของนายฉลอง เรียวแรงถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจบุกเข้าค้น และพบ ซี ดี เก๋ออน เมื่อนายฉลอง เรียวแรงอภิปรายจบแล้ว พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์จึงอภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหาของนายอดิศร เพียงเกษ สำหรับประเด็นที่เกี่ยวกับข้อกล่าวหานี้ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์เก็บมาตอบเป็นประเด็นสุดท้าย โดยมีคำอภิปราย ดังนี้

และเรื่องสุดท้าย เรื่องยื่นบัญชีทรัพย์สิน บอกเอาบริษัทโน้นบริษัทนี้ มาโยงและก็มาโยงเข้ากับผม ท่านประธานครับ ผมไม่มีบริษัทถึงขนาดเขาทำงาน เป็นหมื่นเป็นแสนล้านบาท ไม่มีหรอก ผมเรียนว่า ที่คุณอดิศรพูดมาทั้งหมดว่า ไปกู้เงินเขามาอะไรต่างๆ ผมก็แสดงไว้ในบัญชีทรัพย์สิน ทั้งหมดมีเงินเท่าไรก็รายงานไว้ บ้านที่สุโขทัยก็เป็นของบริษัท ผมก็ย้ายจากพิจิตรมาอยู่ในบ้านนี้เท่านั้นเอง ไม่ใช่ว่าเป็นบ้านของผม เพราะฉะนั้นก็เรียนให้ท่านประธานได้รับทราบด้วยนะครับ ก็เรียนว่า บัญชีทรัพย์สินผมแสดงไปแล้ว 2 ครั้ง คุณอดิศรไม่เชื่อ คุณอดิศรก็แจ้ง ป.ป.ช. ไปให้ดำเนินการกับผม สงสัยอะไรก็ให้ ป.ป.ช. ตรวจสอบได้ ไม่มีปัญหาครับ ผมแจ้ง 2 ครั้ง ครั้งแรกรัฐธรรมนูญนี้ออกมาใหม่ๆ แจ้งครั้งแรก ถ้าผมมีอะไรทั้งหมด ผมก็ต้องแจ้งเขาไป ไปยกย้ายถ่ายเทไว้ทำไม ก็แจ้งไป มีเงิน 6000 ล้านบาท มีเงิน 2000 ล้านบาท มีเงิน 500 ล้านบาท ก็แจ้งได้ เขาไม่ได้บังคับว่าไม่ให้แจ้ง เพราะฉะนั้นผมมีเท่าไรผมก็แจ้งเท่านั้น สงสัยก็แจ้ง ป.ป.ช. ดำเนินการกับผม ถ้าผมผิด ป.ป.ช. เขาก็ดำเนินการ

ตามกฎหมายกับผมผมก็เรียนคุณอดิศร ไม่อยากพูดเลยเรื่องนี้ กล่าวหาผม
ไอโฮ ร่ำรวยผิดปกติ ไปกู้เงินเขามา ผมอยากจะเรียนถามคุณอดิศรว่า กล่าวหา
ผมมานี้ 2-3 ชั่วโมง ผมถามคุณอดิศรนิดเดียว ขอให้ทบทวน ดูความจำของ
ตัวเองหน่อยนะครับว่า ท่านมีที่ดิน 33 ไร่ บริเวณบ้านหนองเต่า ตำบลบ้านดง
อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ไปบุกรุกที่สาธารณะ หรือเปล่า ลองทบทวน
ดูนะครับ ไม่ต้องตอบวันนี้ก็ได้ พรุ่งนี้ค่อยตอบก็ได้ครับ แล้วเรื่องราศีไศล
เงินมากกว่า 363 ล้านบาท ที่อดีต ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ขออนุญาตเอ่ยนาม
ท่าน พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ อนุมัติไปให้จ่ายกับเรื่องราศีไศล ไม่ทราบว่าเป็น
จ่ายให้กับใคร ใครบ้าง วัดเครื่องกรรมกรครั้งหรือเปล่านั้นไม่ทราบก็ต้องดำเนินคดี
กัน ถ้าคุณอดิศรว่าตัวเองบริสุทธิ์ (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 318-320)

(4) ผลการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ คำโต้ตอบข้อกล่าวหาของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ ปรากฏว่า
คำอภิปรายของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ไม่มีความตรงกันกับหลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหา
แต่อย่างใด เรื่องบ้านที่ถนนสุขุขทัยก็ตอบเพียงว่าเป็นบ้านของบริษัท คำอภิปรายของ
พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ในประเด็นนี้ จึงไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ ของคณะรัฐบาล
ข้อที่ 1 ดังนั้น คำอภิปรายส่วนนี้ของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์จึงเป็นการอภิปรายโดยขาด
ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

อนึ่ง คำอภิปรายประเด็นสุดท้ายของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ที่กล่าวว่า “ท่านมี
ที่ดิน 33 ไร่ บริเวณ บ้านหนองเต่า ตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ไปบุกรุกที่
สาธารณะ หรือเปล่า” กับ “แล้วเรื่องราศีไศล เงินมากกว่า 363 ล้านบาท ... ไม่ทราบว่าไปจ่าย
ให้กับใคร ใครบ้าง วัดเครื่องกรรมกรครั้งหรือเปล่านั้นไม่ทราบก็ต้องดำเนินคดีกัน ถ้าคุณอดิศรว่า
ตัวเองบริสุทธิ์” เป็นคำอภิปราย ที่เป็นเหตุผลวิบัติประเภทการอ้างกำลัง/การเอาอำนาจเข้าข่ม
(appeal to force)

3) หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความเกี่ยวเนื่อง ของหลักฐานสนับสนุน

ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีในลักษณะนี้ มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ
ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่ดังได้กล่าวมาแล้วว่า “เจตนา” ในการโต้ตอบข้อกล่าวหานั้น มี 2 ประเภทคือ

- คณะรัฐมนตรี ไม่มีเจตนา ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง”
- คณะรัฐมนตรี มีเจตนา ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง”

การที่จะ “รู้” และ “เข้าใจ” ว่า คำอธิบายของคณะรัฐมนตรีมีเจตนาเป็นเช่นไร? ผู้วิจัยจะวิเคราะห์จากหลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือไม่? ซึ่งจะต้องวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีการเชื่อมโยงความและทฤษฎีความเกี่ยวข้องร่วมกับเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน

เมื่อพบว่า หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหา ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ดูราวกับว่า มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาหรือ มีเจตนา ที่จะไม่ ปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” จึงกลับกลายเป็นข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ ไม่มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน หรือ มีเจตนา ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” คณะรัฐมนตรีผู้อธิบายในประเด็นนี้ จึงอธิบายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข้อโต้ตอบการกล่าวหาประเภทนี้ ดังนี้

ตัวอย่าง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ไม่มีมาตรการที่ดีสำหรับบรรเทาความเดือดร้อนของคนจน

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

(1) บริบทของสถานการณ์

หลังจากलयตัวค่าเงินบาท และเข้ารับการช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ทำตามกรอบที่ตกลงไว้กับไอเอ็มเอฟ (IMF) โดยใช้นโยบายตรึงอัตราดอกเบี้ยไว้ในระดับสูง และขอความร่วมมือจากธนาคารพาณิชย์ให้ปฏิบัติตามระเบียบการขอซื้อเงินตราต่างประเทศอย่างเคร่งครัดเพื่อลดการเก็งกำไรค่าเงิน (จิตติมา เกรียงมหนักัด, 2547, น. 5) แต่ต่อมา ไอเอ็มเอฟ (IMF) ก็ออกมาแถลงข่าวผ่านสำนักข่าวรอยเตอร์ว่า ดำเนินนโยบายช่วยเหลือประเทศไทยผิดพลาดในเรื่องปัญหาการเงินการคลัง ซึ่งนายศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ก็ออกมาแก้ตัวให้กับไอเอ็มเอฟ (IMF) ว่า จะดำเนินการเป็นความผิดของไอเอ็มเอฟ (IMF) ทั้งหมดไม่ได้ เพราะการคาดการณ์ทางเศรษฐกิจไม่ใช่เรื่องง่าย (“กองทุนการเงินระหว่างประเทศ IMF,” ซีดี-รอม, 2542) ซึ่งเมื่อธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นว่า อัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับสูงเกินไป ม.ร.ว. จตุมงคล โสณมมงคล จึงสั่งลดอัตราดอกเบี้ยลงในครั้งเดียวถึงร้อยละ 5 คือ จากร้อยละ 15 เหลือเพียงร้อยละ 7

อย่างไรก็ดี เศรษฐกิจโดยภาพรวมก็ยังไม่ดีขึ้น เมื่อวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2542 บริษัทศูนย์วิจัยกสิกรไทยฯ ได้วิเคราะห์แนวโน้มภาวะเศรษฐกิจและการเงินในปี พ.ศ. 2542 ไว้ว่า เศรษฐกิจจะขยายตัวระหว่างร้อยละ -1.10 ถึง 0.10 สำหรับเงินเฟ้อน่าจะลดลงเหลือร้อยละ 2-3 จากที่อยู่ในระดับร้อยละ 8.10 ในปี พ.ศ. 2541 สำหรับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำจะอยู่

ประมาณร้อยละ 5-6 (“แนวโน้มภาวะเศรษฐกิจในปี 2542,” ซีดี-รอม, 2542) ส.ส. ฝ่ายค้านจึงนำประเด็นปัญหาต่างๆ เหล่านั้น มาตั้งเป็นข้อกล่าวหาในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้

(2) ข้อกล่าวหา

ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายกล่าวหาในประเด็นนี้คือ นายภูมินทร์ ลีธีระประเสริฐ ส.ส. จังหวัดศรีสะเกษ พรรคความหวังใหม่ โดยได้กล่าวหาไว้เมื่อวันศุกร์ที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 นายภูมินทร์ ลีธีระประเสริฐ ได้กล่าวหา นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังไว้ 3 ประเด็นหลักๆ ดังนี้คือ

- การบริหารงานของนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ทำให้คนไทยมีรายได้ลดลง
- นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ไม่มีมาตรการที่ดีสำหรับบรรเทาความเดือดร้อน

ของคนจน

- นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ทำให้หนี้ของประเทศเพิ่มขึ้นเป็น 3 ล้านล้านบาท

ข้อกล่าวหาที่ผู้วิพากษ์มาเป็นตัวอย่างในหัวข้อนี้คือ ข้อกล่าวหาที่ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ไม่มีมาตรการที่ดีสำหรับบรรเทาความเดือดร้อนของคนจน” สำหรับหลักฐานสนับสนุนข้อกล่าวหานี้ นายภูมินทร์ ลีธีระประเสริฐ กล่าวว่า “ผมจะยกตัวอย่างประกอบใน 3 ด้าน นะครับ ผมจะยกด้านสาธารณสุข ด้านการศึกษา ด้านแรงงาน” (รายงานการประชุมฯ, 2542 ค, น. 74) ตัวอย่างประกอบในด้านแรงงานนั้น นายภูมินทร์ ลีธีระประเสริฐ อภิปรายว่า ตัวเลขคนว่างงานมีมากกว่า 2 ล้านคน แต่รัฐบาลใช้วิธีตัดแต่งตัวเลขให้เหลือประมาณ 1,400,000 คน ต่อจากนั้น นายภูมินทร์ ลีธีระประเสริฐ จะบรรยายสภาพความเดือดร้อนของผู้ที่ตกงานอยู่ และผู้ที่กำลังจะตกงานต่อไปข้างหน้า ว่ามีสภาพที่น่าสงสารและเวทนาอย่างไรบ้าง ผู้วิพากษ์ยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

คุณธารินทร์ครับ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจนั้น ต้องพิจารณาเรื่องคนว่างงานด้วยนะครับ พิจารณาจากตัวเลขที่เป็นจริงด้วย ... เมื่อผมนำปัญหาและสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันทางด้านการศึกษา สาธารณสุข และแรงงาน ยกตัวอย่างขึ้นมาให้เห็น เราจึงเห็นได้ชัดเจนว่า ท่านไม่ได้จริงจังที่จะแก้ไขปัญหา ไม่ได้จัดงบประมาณ จัดหาแผนงานอะไรมารองรับกับปัญหาความเดือดร้อนของคนเหล่านี้ (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 80)

(3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ผู้ได้ตอบข้อกล่าวหานี้คือ นายพิเชษฐ พันธ์วิชาติกุล ซึ่งนายพิเชษฐ พันธ์วิชาติกุลใช้ส่วนของการแจ้งหัวเรื่องบททวนข้อกล่าวหาแล้วกล่าวว่า “ท่าน

ประธานครับ ประเด็นเท่าที่ผมจดแค่นี้ และผมไม่ตอบทุกประเด็น” (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 120) ประเด็นที่นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุลเลือกตอบก็คือ ปัญหาแรงงาน ซึ่งนายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุลได้บรรยายสภาพภาวะการตกรงานเนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 และเปรียบเทียบในลักษณะที่เป็นคำถามว่า ในปัจจุบันที่ขณะถูกกล่าวหาอยู่นั้น สภาพเศรษฐกิจดีขึ้นหรือเปล่า ดังคำอภิปรายบางส่วนดังนี้

ผมอยากจะเชิญท่านประธานว่า ลองให้พี่น้องประชาชนไทยกับท่านประธาน ย้อนหลัง กลับตานึกภาพว่า เมื่อก่อนที่พวกผมเข้ามา บ้านเมืองเป็นอย่างไร มันเงี้ยวเงี้ยวเหว้ แค้น ตั้งแต่ ณ วันนั้น และลงท้ายนะข้างหน้า แต่บัดนี้ บ้านเมืองมันดีขึ้นหรือเปล่า มันดีขึ้นจากปี 2540 ณ วันนั้น ที่เข้ามาแล้วอะไรมันดีขึ้นมาบ้าง ซึ่งเรารู้สึกอยู่แก่ใจ (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 80)

(4) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของนายภูมิินทร์ ลิขะประเสริฐ ที่ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ไม่มีมาตรการที่ดีสำหรับบรรเทาความเดือดร้อนของคนจน” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ไม่มีมาตรการที่ดีสำหรับบรรเทาความเดือดร้อนของคนจน

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สาม: -

ข้อกล่าวหาของนายภูมิินทร์ ลิขะประเสริฐ ในประเด็นนี้ ไม่มีหลักฐานสนับสนุนขั้นที่สาม แต่นายภูมิินทร์ ลิขะประเสริฐบรรยายว่า มีคนว่างงานมากกว่า 2,000,000 คน และบรรยายสภาพความเดือดร้อนของบุคคลเหล่านั้น เพื่อให้ให้น้ำหนักต่อข้อกล่าวหาของตน

ผลการวิเคราะห์ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นข้อกล่าวหาที่ผ่านเกณฑ์วัดความผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านข้อที่ 1 หรือเป็นข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล ถึงแม้ว่าข้อกล่าวหานี้ไม่มีหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง เพราะเป็นข้อกล่าวหาว่ารัฐมนตรีไม่ปฏิบัติหรือละเลยการปฏิบัติ การที่มีหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่งก็ถือว่าเป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลแล้ว

ส่วนข้อโต้ตอบการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ปรากฏว่าคำอธิบายของนายพิเชษฐ พันธุ์ชาทิกุลไม่ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน คำอธิบายของนายพิเชษฐ พันธุ์ชาทิกุล ดังกล่าวเป็นการบรรยายสภาพสถานการณ์การไม่มียานพาหนะ ซึ่งเป็นผลจากการกระทำของรัฐบาลชุดเดิม นายพิเชษฐ พันธุ์ชาทิกุล อภิปรายเป็นทำนองคำถามว่า “บัดนี้บ้านเมืองมันดีขึ้นหรือเปล่า” ไม่ได้เป็นการโต้ตอบข้อกล่าวหาที่ว่า “นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ ไม่มีมาตรการที่ดีสำหรับบรรเทาความเดือดร้อนของคนจน” แต่อย่างใด คำอธิบายของนายพิเชษฐ พันธุ์ชาทิกุล ในประเด็นนี้ยังเป็นการโจมตีกลับไปที่รัฐบาลชุดเดิมอีกด้วย ซึ่งส่งผลให้นายพิเชษฐ พันธุ์ชาทิกุล อภิปรายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

4) หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล

ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีในลักษณะนี้ มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน เช่นเดียวกับหัวข้อที่ 3) ที่ผ่านมา ลักษณะที่แตกต่างกันก็คือ หลักฐานสนับสนุนของหัวข้อที่ 3) ที่ผ่านมานั้น ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 แต่การตอบข้อกล่าวหาในหัวข้อนี้ หลักฐานสนับสนุนนั้นดูราวกับว่าผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือ ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนไปแล้ว แต่ดังได้กล่าวมาแล้วว่า เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีมีจำนวน 3 ข้อ ขั้นตอนต่อไป ผู้วิจัยจึงต้องวิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาดังกล่าวนั้น ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลหรือไม่?²¹

²¹ เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล มีจำนวน 6 ข้อดังนี้

[1] กรณีที่หลักฐานสนับสนุนนั้น มี 2 หน้าที่คือ ทำหน้าที่สนับสนุนข้อกล่าวหาที่อยู่ในระดับสูงกว่า และยังทำหน้าที่เป็นข้อกล่าวหาซึ่งต้องการหลักฐานสนับสนุนย่อยอีกด้วย เมื่อหลักฐานสนับสนุนย่อยนั้น สมเหตุสมผล หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

[2] หลักฐานสนับสนุนนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหา หรือบุคคลอื่นเห็นว่า สมเหตุสมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวยอมรับได้

[3] หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม

[4] หลักฐานสนับสนุนนั้นได้รับความยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ

[5] หลักฐานสนับสนุนนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

[6] หลักฐานสนับสนุนนั้นไม่เป็นเหตุผลวิบัติ

เมื่อพบว่า หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหา ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือ ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ดูราวกับว่า มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหา หรือ มีเจตนา ที่จะไม่ปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” จึงกลับกลายเป็นข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ ไม่มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน หรือมีเจตนา ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” คณะรัฐมนตรี ผู้อภิปรายในประเด็นนี้ จึงอภิปรายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

ตัวอย่าง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ไม่มีมาตรการที่ดีสำหรับบรรเทาความเดือดร้อนของคนจน

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

(1) บริบทของสถานการณ์

ตัวอย่างนี้เป็นข้อกล่าวหาเดียวกันกับหัวข้อที่ผ่านมา แต่ผู้ที่ได้ตอบข้อกล่าวหาเป็นนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

(2) ข้อกล่าวหา

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของนายภูมิินทร์ ลิขะประเสริฐ ที่ว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ไม่มีมาตรการที่ดีสำหรับบรรเทาความเดือดร้อนของคนจน” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก/ข้อกล่าวหา: นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ไม่มีมาตรการที่ดีสำหรับบรรเทาความเดือดร้อนของคนจน

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สาม: -

(3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

หลังจากนายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุลอภิปรายจบลงไปแล้ว นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ก็ลุกขึ้นมาได้ตอบข้อกล่าวหาในหลายประเด็น สำหรับประเด็นเดียวกันนี้ นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์อภิปรายว่า รัฐบาลมีการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของคนจนถึง 8 ด้านใหญ่ คือ ด้านการช่วยเหลือแรงงานและการว่างงาน ด้านการช่วยเหลือเกษตรกรที่ยากจน ด้านการช่วยเหลือเด็กที่ยากจน ด้านการให้บริหารสาธารณสุข คนจน ด้านการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ด้านการพัฒนาชุมชนในเมือง ด้านการช่วยเหลือประชาชน ผู้มีรายได้น้อยให้กู้ยืมซื้อบ้าน ด้านการสนับสนุนกิจการ เอส เอ็ม อี (SME) ทั้งหมด 8 ด้านด้วยกัน (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 144) โดยมีได้มีการขยายความในรายละเอียดแต่อย่างใด หลังจากนั้น นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ กล่าวว่าจะ

มอบเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมดไว้ให้กับประธานสภาฯ ไว้ เพื่อว่าจะมีใครสนใจ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

เพราะฉะนั้น ท่านจะกล่าวในลักษณะที่ท่านกล่าวมาไม่ได้เลยครับ ท่านนายแพทย์ ภูมิรินทร์ครับ ถ้าหากท่านจะศึกษาตัวเลขงานและโครงการต่างๆ ท่านจะกล่าวว่า เราไม่สนใจ เราไม่ให้ความสำคัญ เราไม่หึงบประมาณ เราไม่มีโครงการอะไรในการที่จะแก้ไขปัญหาทางด้านแรงงาน ทางด้านสาธารณสุข หรือไปทางด้านเกษตรไม่ได้ครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 145)

(4) ผลการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ ข้อได้ตอบการกล่าวหาของ นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ ผู้วิจัยเห็นว่า ผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุน แต่ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผล โดยผู้วิจัยมีรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์ดังนี้คือ

ข้อได้ตอบการกล่าวหาของนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า มีความตรงกันกับข้อกล่าวหา แต่ข้อกล่าวหาที่ว่า “นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ไม่มีมาตรการที่ดีสำหรับบรรเทาความเดือดร้อนของคนจน” ยังบ่งชี้โดยนัย (implicature) ที่ต้องการคำตอบข้อกล่าวหาที่เป็นรูปธรรม ดังนั้น นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ก็ควรจะอ่านเอกสารดังกล่าว หรือนำผลการปฏิบัติงานตามโครงการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของคนจำนวน 8 ด้านใหญ่ๆ นั้นมาอภิปรายบ้าง ไม่ใช่อภิปรายเฉพาะหัวข้อโดยไม่อธิบายรายละเอียดแล้ว ก็นำเอกสารไปให้ประธานสภาฯ ซึ่งในระหว่างการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น จะมีผู้ใดไปอ่านเอกสารดังกล่าวได้ หรือเมื่ออ่านแล้วก็ไม่อาจจะทราบได้ว่า รัฐบาลได้กระทำตามแผนการนั้นจริงหรือไม่

5) หลักฐานสนับสนุนของข้อได้ตอบการกล่าวหาขัดแย้งซึ่งกันและกัน

ข้อได้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรี ในลักษณะนี้ มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน เช่นเดียวกับหัวข้อที่ 3) ที่ผ่านมา ลักษณะที่แตกต่างกันก็คือ หลักฐานสนับสนุนของหัวข้อที่ 3) ที่ผ่านมานั้นไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 แต่การการได้ตอบข้อกล่าวหาในหัวข้อนี้ หลักฐานสนับสนุนนั้นดูราวกับว่า ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 1 หรือผ่านเกณฑ์วัดความเกี่ยวเนื่องของหลักฐานสนับสนุนไปแล้ว แต่ดังได้กล่าวมาแล้วว่า เกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีมีจำนวน 3 ข้อ ขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยจึงต้องวิเคราะห์ว่า หลักฐานสนับสนุนของข้อได้ตอบการกล่าวหาดังกล่าวนั้น ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 หรือหลักฐานสนับสนุนมีความขัดแย้งกันเองหรือขัดแย้งกับข้อกล่าวหาหรือไม่?

ในการวิเคราะห์หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่จำเป็นที่ต้องให้หลักฐานสนับสนุนดังกล่าวผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 หรือผ่านเกณฑ์วัดความยอมรับได้ของการใช้เหตุผลมาก่อน เพราะเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 2 กับข้อที่ 3 พัฒนามาจากหลักการของตรรกวิทยาเดียวกันที่ว่า “ข้ออ้างต้องเป็นความจริง”

เมื่อพบว่า หลักฐานสนับสนุนข้อโต้ตอบการกล่าวหาไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดีข้อที่ 3 หรือหลักฐานสนับสนุน มีความขัดแย้งกันเองหรือขัดแย้งกับข้อกล่าวหา ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ดูราวกับว่า มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาหรือ มีเจตนา ที่จะไม่ปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” จึงกลับกลายเป็นข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ ไม่มีเจตนา ได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน หรือ มีเจตนา ที่จะปกปิดหรือบิดเบือน “ความจริง” คณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายในประเด็นนี้จึงอภิปรายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อน้ำที่

ผลจากการศึกษาไม่พบว่ามีข้อโต้ตอบการกล่าวหาในลักษณะนี้

11.4.1.2.2 ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ (responsibility)

ข้อโต้ตอบการกล่าวหาในลักษณะนี้ก็คือ ข้อโต้ตอบการกล่าวหา ที่มีเจตนาที่จะให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็น “ความจริง” แก่สาธารณชน ซึ่งอาจจะเป็นการปฏิเสธข้อกล่าวหา หรืออาจจะเป็นการยอมรับข้อกล่าวหาแต่ก็มีข้อแก้ตัวก็ได้ ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ (responsibility) สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการใหญ่ๆ ดังนี้คือ

1) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ ปฏิเสธ ข้อกล่าวหา

2) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ ยอมรับ ข้อกล่าวหา

1) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ปฏิเสธข้อกล่าวหา

การโต้ตอบข้อกล่าวหาในลักษณะนี้ก็คือ คณะรัฐมนตรีเห็นว่า ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นข้อกล่าวหาที่ไม่สมเหตุสมผลหรือไม่ถูกต้อง จึงปฏิเสธข้อกล่าวหาดังกล่าว พร้อมกับนำหลักฐานสนับสนุนของตนมาอภิปรายชี้แจง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า หลักฐานสนับสนุนของข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่มีความสมเหตุสมผล จึงส่งผลให้คณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายในประเด็นนี้ มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ (responsibility) ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ปฏิเสธข้อกล่าวหา ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 การบริหารงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ทำให้คนไทยมีรายได้ลดลง

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

(1) บริบทของสถานการณ์

2) ข้อกล่าวหา

ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายกล่าวหาในประเด็นนี้ คือ นายภูมิทร์ ลีธีระประเสริฐ ส.ส. จังหวัดศรีสะเกษ พรรคความหวังใหม่ โดยได้กล่าวหาไว้เมื่อวันศุกร์ที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 นายภูมิทร์ ลีธีระประเสริฐ ได้กล่าวหานายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ ไว้ 3 ประเด็นหลักๆ ดังนี้คือ

- การบริหารงานของนายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ทำให้คนไทยมีรายได้ลดลง
- นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ไม่มีมาตรการที่ดีสำหรับบรรเทาความเดือดร้อน

ของคนจน

- นายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ทำให้หนี้ของประเทศเพิ่มขึ้นเป็น 3 ล้านล้านบาท

ข้อกล่าวหาที่ผู้วิจัยยกมาเป็นตัวอย่างในหัวข้อนี้คือ ข้อกล่าวหาที่ว่า “การบริหารงานของนายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ทำให้คนไทยมีรายได้ลดลง” โดยนายภูมิทร์ ลีธีระประเสริฐ มีหลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหานี้ 2 ประการคือ การใช้นโยบายค่าเงินบาทแข็งกับการใช้นโยบายดอกเบี้ยต่ำ

หลักฐานสนับสนุนประการแรก นายภูมิทร์ ลีธีระประเสริฐ อภิปรายว่า การที่รัฐบาลกำหนดให้เงินบาทแข็งตัวเป็นนโยบายที่ผิดพลาด ถ้ารัฐบาลใช้นโยบายค่าเงินบาทอ่อนตัว จะทำให้เกิดผลดีแก่ภาคการผลิตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ภาคการท่องเที่ยว และภาคเกษตร เช่น เกษตรกรผู้ผลิต ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ยางพารา และกุ้งกุลาดำ เป็นต้น การที่รัฐบาลใช้นโยบายเงินบาทแข็งนั้น ทั้งๆ ที่การส่งออกในปี พ.ศ. 2542 ประเทศไทยส่งสินค้าออกได้มากกว่าปีที่ผ่านมา แต่จำนวนเงินที่ได้กลับลดลงกว่าแสนล้านบาท นายภูมิทร์ ลีธีระประเสริฐ ได้สรุปข้อกล่าวหาไว้ดังนี้

ผมเชื่อว่าเม็ดเงินเหล่านี้ จะกระจายอยู่ในมือของเกษตรกร ชาวไร่ ชาวนาครับ
 แล่นกว่าบาทนี้ จะตกไปอยู่ในมือของเกษตรกรชาวไร่ชาวนา แล่นกว่าล้านบาท
 นี้ จะตกไปอยู่ในมือของกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว แล่นกว่าล้านบาทนี้จะกระจายไป
 อยู่ในอุตสาหกรรมภาคต่างๆ ซึ่งได้รับประโยชน์จากการส่งออก แต่ท่านไม่
 เห็นตรงนี้ครับ นี่คือข้อกล่าวหาอันหนึ่งที่ผมกล่าวหาว่า ท่านทำให้คนไทยเรานั้น
 ต้องมีรายได้ที่ลดลง (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 71)

หลักฐานสนับสนุนประการที่สอง นายภูมิทร์ ลีธีระประเสริฐ อภิปรายว่า บัญชีเงินฝากธนาคารของประชาชนรวมทั้งหมด มีประมาณ 48 ล้านบัญชี เป็นจำนวนเงินมากกว่า 5 ล้านล้านบาท นโยบายของรัฐบาลที่ลดอัตราดอกเบี้ยลงประมาณร้อยละ 10 ทำให้รายได้ของเงินออม

ของผู้สูงอายุ กองทุน และมูลนิธิต่างๆ ลดลงไปอีกประมาณ 5 แสนล้านบาท ความผิดพลาดของนโยบายทั้ง 2 ประการนั้น ทำให้รายได้ของคนไทยลดลงไปประมาณ 6 แสนล้านบาท (รายงานการประชุม, 2542ค, น. 72)

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

นายพิสิฐ ลี้อาธรรม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังเป็นผู้ได้ตอบข้อกล่าวหาในประเด็นนี้ โดยนายพิสิฐ ลี้อาธรรมได้แย้งว่า เรื่องอัตราแลกเปลี่ยนและอัตราดอกเบี้ยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ และก็ไม่ได้เป็นไปดังข้อกล่าวหา คำอธิบายบางส่วนของนายพิสิฐ ลี้อาธรรมในช่วงเริ่มต้นมีดังนี้

ผมได้พิจารณาข้อคิดเห็นนั้นแล้วนะครับ ก็เห็นว่า สิ่งที่คุณหมอคิด แท้ที่จริงแล้วไม่ได้ง่ายอย่างนั้น ผมก็มีเหตุผล แล้วก็มีข้อมูลหลายประการด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่ปรากฏในประเทศไทยว่า การที่อัตราแลกเปลี่ยนได้อ่อนตัวลง โดย เฉพาะในปี 1997 หรือปี 2540 นั้น ให้ผลอย่างที่คุณหมอว่าหรือไม่ และในทางกลับกัน นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นในขณะนี้ ได้เป็นอย่างไรต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยของเรา呢ครับ (รายงานการประชุม, 2542ค, น. 133)

นายพิสิฐ ลี้อาธรรม กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราคือ สภาพเศรษฐกิจพื้นฐานของแต่ละประเทศ ความต้องการของผู้กำหนดนโยบายเป็นปัจจัยเสริมเท่านั้น อัตราแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมควรเป็นอัตราแลกเปลี่ยนที่มีเสถียรภาพ การกำหนดให้อัตราแลกเปลี่ยนอ่อนตัวลงไปอย่างไม่เป็นธรรมชาติมีผลเสียหลายประการ เช่น

- ในปี พ.ศ. 2540 เมื่อค่าเงินบาทลดจาก 26 ดอลลาร์สหรัฐเป็น 40 ดอลลาร์สหรัฐ ดัชนีราคาผู้บริโภคสูงขึ้นถึงร้อยละ 8 ส่วนดัชนีราคาผู้ผลิต (WPI) สูงขึ้นประมาณร้อยละ 20
- เรื่องของอัตราแลกเปลี่ยน จะพิจารณาเฉพาะ การส่งออกอย่างเดียวไม่ได้ เพราะผู้ประกอบการก็ต้องนำเข้าสินค้าวัตถุดิบจากต่างประเทศเช่นเดียวกัน ซึ่งจะทำให้ต้องใช้จ่ายเงินสูงขึ้นด้วย เช่น เกษตรกรก็ต้องซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เป็นต้น นอกจากนั้นแล้ว ยังพบว่าผู้ซื้อสินค้าต่างประเทศยังบีบบังคับให้ผู้ส่งออกลดราคาสินค้าเป็นดอลลาร์ด้วยเมื่อพบว่าประเทศไทยมีการลดค่าเงินลง

นายพิสิฐ ลี้อาธรรม สรุปเฉพาะประเด็นเรื่องอัตราแลกเปลี่ยนว่า การที่ค่าเงินบาทอ่อนตัวแล้วจะมีผลดีต่อภาคเกษตรกรรมนั้น ยังไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน เพราะในปี พ.ศ. 2540 ค่าเงิน

บาทของไทยอ่อนมาก แต่การส่งออกก็ไม่ได้สูงขึ้นกลับลดลง ส่วนในปี พ.ศ. 2542 ค่าเงินบาทแข็งขึ้นและมีเสถียรภาพการส่งออกกลับได้ผลตามเป้าหมาย (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 133-138)

ในประเด็นที่เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยนั้น นายพิสิฐ ลี้อาธรรม กล่าวว่า อัตราดอกเบี้ยก็เป็นไปตามกลไกตลาดเช่นเดียวกัน การที่ดอกเบี้ยในปี พ.ศ. 2540 สูงขึ้นอยู่ในระดับประมาณร้อยละ 20-25 ในตลาดเงินอินเตอร์แบงก์ (interbank) ก็เป็นผลมาจากสภาวะความไม่นิ่งของระบบสถาบันการเงิน ส่วนในปี พ.ศ. 2542 การที่ดอกเบี้ยลดลงจากร้อยละ 15 เหลือร้อยละ 8 ก็เพราะอัตราเงินเฟ้อลดลงจากร้อยละ 8 เหลือร้อยละ 0

สำหรับเงินฝากจำนวน 5 ล้านล้านบาทนั้น ประมาณ 3 ใน 4 เป็นบัญชีเงินฝากที่มีเงินในบัญชีเกินกว่า 1 ล้านบาท ประมาณร้อยละ 40 ของบัญชีเงินฝากทั้งหมดเป็นบัญชีที่มีเงินฝากในบัญชีตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป ดังนั้น การที่นายภูมิินทร์ ลีธีระประเสริฐ กล่าวว่า ถ้าอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นจะทำให้คนยากคนจนมีรายได้เพิ่มขึ้นจึงมีความคลาดเคลื่อน (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 140-141)

4) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ที่ว่า “การบริหารงานของรัฐมนตรีกว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ทำให้คนไทยมีรายได้ลดลง” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: การบริหารงานของ นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ ทำให้คนไทยมีรายได้ลดลง

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: นโยบายเงินบาทแข็งตัวเป็นนโยบายที่ผิดพลาด

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: การลดอัตราดอกเบี้ยเป็นนโยบายที่ผิดพลาด

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “การบริหารงานของรัฐมนตรีกว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ทำให้คนไทยมีรายได้ลดลง” ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อกล่าวหานี้ เป็นข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ เมื่อมีปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจเกิดขึ้น การบริหารงานของรัฐบาลควรจะทำให้ประชาชนมีรายได้ไม่น้อยไปกว่าเดิม ถ้าการบริหารงานแล้วทำให้รายได้ของประชาชนลดลง ก็ถือว่า คณะรัฐบาลขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)

สำหรับ หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สองของ ส.ส. ฝ่ายค้านทั้ง 2 ประการนั้นจะวิเคราะห์ พร้อมๆ กันไปกับข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรี ดังนี้

เมื่อเปรียบเทียบหลักฐานสนับสนุนขั้นที่สองของนายภูมินทร์ ลีธีระประเสริฐ ที่ว่า “นโยบายเงินบาทแข็งตัวเป็นนโยบายที่ผิดพลาด” กับข้อโต้ตอบการกล่าวหาของนายพิสิฐ ลี้อาธรรมที่ว่า “ปัจจัยสำคัญของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา คือ สภาวะเศรษฐกิจพื้นฐานของแต่ละประเทศ ความต้องการของผู้กำหนดนโยบายเป็นปัจจัยเสริมเท่านั้น อัตราแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมควรเป็นอัตราแลกเปลี่ยนที่มีเสถียรภาพ” ผู้วิจัยเห็นว่า คำอธิบายของนายพิสิฐ ลี้อาธรรม มีความสมเหตุสมผลมากกว่า เพราะรัฐบาลนั้นไม่สามารถควบคุมอัตราแลกเปลี่ยนได้อย่างที่ตามที่ต้องการ รัฐบาลสามารถแทรกแซงได้บ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ถ้ารัฐบาลสามารถควบคุมอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราได้ตามความต้องการ รัฐบาลที่มี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธเป็นนายกรัฐมนตรีก็คงไม่ต้อง “ลอยตัว” ค่าของเงินบาท

เมื่อเปรียบเทียบหลักฐานสนับสนุนขั้นที่สองของนายภูมินทร์ ลีธีระประเสริฐ ที่ว่า “การลดอัตราดอกเบี้ยเป็นนโยบายที่ผิดพลาด” กับข้อโต้ตอบการกล่าวหาของนายพิสิฐ ลี้อาธรรมที่ว่า “อัตราดอกเบี้ยก็เป็นไปตามกลไกตลาดเช่นเดียวกัน” ผู้วิจัยเห็นว่า คำอธิบายของนายพิสิฐ ลี้อาธรรม มีความสมเหตุสมผลมากกว่า เพราะรัฐบาลก็ไม่สามารถควบคุมอัตราดอกเบี้ยตามความต้องการได้เช่นเดียวกับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา โดยสรุป เมื่อวิเคราะห์คำอธิบายทั้งหมดในประเด็นนี้แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า การใช้เหตุผลของนายพิสิฐ ลี้อาธรรมมีความสมเหตุสมผลกว่า การใช้เหตุผลของนายภูมินทร์ ลีธีระประเสริฐ

ตัวอย่างที่ 2 คณะรัฐบาลใช้อำนาจแทรกแซงการทำงานของคณะกรรมการ ป.ป.ป.

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

ข้อกล่าวหาประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับคดี เจ้าพนักงานของรัฐ “มีพฤติกรรมส่อไปในทางทุจริตและประพฤติมิชอบเกี่ยวกับการทำสัญญาขายยางธรรมชาติ ตามโครงการแทรกแซงตลาดยางพาราทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2536” ซึ่งนายชัชวาลย์ สุกิจจวนิช ผู้ตรวจราชการกระทรวงพาณิชย์ เป็นผู้ต้องสงสัย โดยคณะกรรมการ ป.ป.ป. ได้รับเรื่องร้องเรียนนี้มาตั้งวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2538

2) ข้อกล่าวหา

ส.ส. ฝ่ายค้าน ผู้กล่าวหาในประเด็นนี้ คือ นายชิงชัย มงคลธรรม ส.ส. จังหวัดกาฬสินธุ์ พรรคความหวังใหม่ ซึ่งตั้งข้อกล่าวหากับรัฐบาลว่าได้ใช้อำนาจของรัฐบาลเข้าแทรกแซงการทำงานของคณะกรรมการ ป.ป.ป. โดยนายชิงชัย มงคลธรรม มีหลักฐานสนับสนุน 2 ประการซึ่งต่อเนื่องกัน คือ หลักฐานสนับสนุนประการแรก คือ รัฐบาลใช้อำนาจให้มีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการ ป.ป.ป. ส่วนหลักฐานสนับสนุนประการที่สอง คือ คณะกรรมการ ป.ป.ป. ชุดใหม่เปลี่ยนแปลงมติการทุจริตในองค์การสวนยางเมื่อปี พ.ศ. 2535 ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอธิบายบางส่วน ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการ ป.ป.ป. ทำให้ผลของคำวินิจฉัยนั้นเปลี่ยนไป นี่แหละสำคัญนัก คำวินิจฉัยยุติเรื่องนี้ของคณะกรรมการชุดใหม่นี้แหละครับ เป็นเท็จครับ ผมจะยืนยันกับท่านว่า ผมจะไปกล่าวโทษคณะบุคคลด้วย คณะกรรมการชุดนี้ด้วย และ สตง. ด้วย มันร่วมกันเป็นขบวนการ เอกสารระบุอย่างนั้นเยอะ (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 195)

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

คณะรัฐมนตรี ผู้โต้ตอบข้อกล่าวหาของนายชิงชัย มงคลธรรม คือ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ซึ่งนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ อภิปรายว่า คณะกรรมการ ป.ป.ป. ยังไม่ได้มีการลงมติในประเด็นดังกล่าวแต่อย่างใด สำหรับการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการ ป.ป.ป. ก็ไม่เกี่ยวกับรัฐบาลแต่อย่างใด แต่เป็นเพราะนายชัชวาลย์ สุขิจจวนิช เห็นว่า คณะกรรมการ ป.ป.ป. บางคนไม่มีความเป็นกลางจึงร้องทุกข์ขึ้นไป ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง คำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

ประเด็นสำคัญก็คือว่า ที่ท่านสมาชิกได้เข้าใจว่า มีการลงมติของคณะกรรมการ ที่ชี้ว่าเรื่องนี้ได้มีความผิดแล้วเป็นที่ไม่พอใจจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงกรรมการ คงจะไม่ใช่ เพราะว่ายังไม่ได้มีการลงมติในเรื่องนี้ แต่ว่าการเปลี่ยนแปลงมีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ ... สืบเนื่องมาจากการร้องเรียนของนายชัชวาลย์ เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำเนินการสอบสวนในเรื่องนี้ ระหว่างที่ยังอยู่ในการสอบสวนนั้นเอง ยังไม่ได้มีการลงมติแต่ประการใด การตัดสินใจในการตั้งอนุกรรมการขึ้นมาก็เป็นไปโดยมติของคณะกรรมการ ป.ป.ป. (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 195)

หลังจากที่นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ อภิปรายจบลงไปแล้ว นายชิงชัย มงคลธรรมก็ได้ทำสิ่งที่แปลกประหลาด กล่าวคือ ได้ใช้สิทธิพาดพิงแล้วอภิปรายยอมรับว่า คำอภิปรายของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะถูกต้อง “ถูกต้องตามที่ท่านพูดนะครับ เขายังไม่ได้มีมติหรอกครับ ... ฉบับนี้แหละครับ มันยังไม่ได้เป็นมติ แต่มันมีความเห็น จากการดูเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีมากมายมหาศาล มีถึง 50 แฟ้มครับ” (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 196) ที่ว่าแปลกประหลาดก็เพราะ นายชิงชัย มงคลธรรม เพิ่งอภิปรายไปว่า คณะกรรมการ ป.ป.ป. ชุดดังกล่าวมีมติออกมาแล้ว แล้วมติของคณะกรรมการ ป.ป.ป. ก็เป็นเท็จ ซึ่งคำอภิปรายของนายชิงชัย มงคลธรรมระบุว่า จะฟ้องร้องกล่าวโทษคณะกรรมการ ป.ป.ป. อีกด้วย

4) ผลการวิเคราะห์

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ที่ว่า “คณะรัฐบาลใช้อำนาจแทรกแซงการทำงานของคณะกรรมการ ป.ป.ป.” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: รัฐบาลไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: คณะรัฐบาลใช้อำนาจแทรกแซงการทำงานของคณะกรรมการ ป.ป.ป.

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: รัฐบาลใช้อำนาจให้มีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการ ป.ป.ป.

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: คณะกรรมการ ป.ป.ป. ชุดใหม่เปลี่ยนแปลงมติการทุจริตในองค์การสวนยาง

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “คณะรัฐบาลใช้อำนาจแทรกแซงการทำงานของคณะกรรมการ ป.ป.ป.” ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อกล่าวหาดังกล่าวเป็นข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล เพราะ คณะกรรมการ ป.ป.ป. เป็นหน่วยงานอิสระ ซึ่งรัฐบาลไม่ควรแทรกแซงด้วยประการใดๆ ยิ่งในกรณีของข้อกล่าวหา นั้น รัฐบาลแทรกแซงเพื่อช่วยข้าราชการที่ทุจริต ดังนั้น ก็ถือได้ว่าคณะรัฐบาลขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)

สำหรับ หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สองของ ส.ส. ฝ่ายค้านทั้ง 2 ประการนั้นจะวิเคราะห์พร้อมๆ กันไปกับข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรี

เนื่องจาก เมื่อนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้ตอบข้อกล่าวหาว่า คณะกรรมการ ป.ป.ป. “ยังไม่ได้มีการลงมติแต่ประการใด” ในประเด็นนี้แต่ประการใด นายชิงชัย มงคลธรรม ได้ลุกขึ้นมาอภิปรายยอมรับว่าเป็น “ความจริง” คำอภิปรายของนายชิงชัย มงคลธรรมจึงขัดแย้งกันเอง ดังนั้น การได้ตอบข้อกล่าวหาโดยการปฏิเสธข้อกล่าวหาของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จึงสมเหตุสมผล การอภิปรายของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ในประเด็นนี้จะเป็นการปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

2) ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ยอมรับข้อกล่าวหา

การได้ตอบข้อกล่าวหาในลักษณะนี้ก็คือ คณะรัฐมนตรีเห็นว่าข้อกล่าวหาของฝ่ายค้านเป็นข้อกล่าวหาที่สมเหตุสมผลหรือถูกต้อง แต่ความบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานนั้นเป็นเหตุสุดวิสัยหรือเป็นเรื่องปกติของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว จะไม่ได้ผลตามที่คาดหวังไว้อย่างสมบูรณ์ จะต้องมีการอุปสรรคจากการปฏิบัติงานตามนโยบายสาธารณะ

เหล่านั้นบ้าง คณะรัฐมนตรีจึงหาหลักฐานมาสนับสนุนว่า ผลการปฏิบัติงานเกิดความบกพร่องขึ้นด้วยสาเหตุใด ซึ่งในงานวิจัยนี้เห็นว่าเป็นการหาข้อแก้ตัวที่สมเหตุสมผล

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่ยอมรับข้อกล่าวหาและมีการแก้ตัวที่สมเหตุสมผล ดังนี้

ตัวอย่างที่ พรรคประชาธิปัตย์ สาขาอำเภอพบพระ จังหวัดตากทำผิดต่อ พ.ร.บ.

พรรคการเมือง

ด้วยเหตุผลเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) บริบทของสถานการณ์

-

2) ข้อกล่าวหา

ส.ส. ฝ่ายค้าน ผู้กล่าวหาในประเด็นนี้ คือ นายชิงชัย มงคลธรรม ซึ่งตั้งข้อกล่าวหากับรัฐบาลว่า พรรคประชาธิปัตย์ สาขาอำเภอพบพระ จังหวัดตากทำผิดต่อ พ.ร.บ. พรรคการเมือง โดยนายชิงชัย มงคลธรรม มีหลักฐานสนับสนุน คือ พรรคประชาธิปัตย์ สาขาอำเภอพบพระ รับชาวม้งที่ไม่มีสัญชาติไทย เข้าเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์เป็นจำนวน 1,035 คน ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

ความผิดชัดเจน ผิดต่อพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ... นี่เป็นคนต่างด้าวที่มี 1,035 คน กำลังตรวจสอบอยู่ขณะนี้ อยู่ที่อำเภอพบพระ แล้วมีชื่อในทะเบียนสมาชิกพรรค ประชาธิปัตย์ นี้อย่างไร ครับ การรับรองต่างๆ มีหมด เอกสารในนี้ ผมไม่ได้เอาไปให้ใคร อย่างมาขอผมให้เสียเวลา ต้องไปที่ กกต. ต้องไปที่ศาล ผิดถูกไปว่ากันที่นั่น (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 156)

3) ข้อโต้ตอบการกล่าวหา

คณะรัฐมนตรี ผู้โต้ตอบข้อกล่าวหาของนายชิงชัย มงคลธรรม คือ นายบัญญัติ บรรทัดฐาน รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งนายบัญญัติ บรรทัดฐานอภิปรายยอมรับว่า ข้อกล่าวหาของนายชิงชัย มงคลธรรมเป็น “ความจริง” แต่ “ก็มีการลบชื่อท่านสมาชิกเหล่านั้นออกไปจากทะเบียนพรรคการเมืองแล้ว” (รายงานการประชุมฯ, 2542 ง, น. 162) อย่างไรก็ตาม นายบัญญัติ บรรทัดฐาน ก็พยายามหาข้อแก้ตัว (finding the good reason) โดยนายบัญญัติ บรรทัดฐาน เห็นว่า “กระผมไม่ได้คิดว่า เรื่องเหล่านี้ จะเป็นเรื่องคอขาดบาดตายที่จะนำมากล่าวหา” หรือเป็นเรื่องเล็กที่ไม่ควร “พยายามทำให้เลวดูเป็นเรื่องใหญ่โตร้ายแรง” (รายงานการประชุมฯ,

2542 ง, น. 162, 164) ซึ่งก็สอดคล้องกับคำอภิปรายของนายชวน หลีกภัย ซึ่งยอมรับว่าการกระทำดังกล่าวของนายชิงชัย มงคลธรรม นั้น เป็นความบกพร่องของพรรคประชาธิปัตย์ แต่ก็หาข้อแก้ตัวว่า “ความจริงเรื่องสมาชิกที่อำเภอบพพระนี้ ไม่ได้เป็นสาระสำหรับการอภิปรายในที่นี้เลย” (รายงานการประชุมฯ, 2542 ง, น. 167)

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ที่ว่า “พรรคประชาธิปัตย์ สาขาอำเภอบพพระ จังหวัดตากทำผิดต่อ พ.ร.บ. พรรคการเมือง” มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหาขั้นสูงสุด: รัฐบาลไม่สมควรบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

หลักฐานสนับสนุนขั้นแรก/ข้อกล่าวหา: พรรคประชาธิปัตย์ สาขาอำเภอบพพระ จังหวัดตากทำผิดต่อ พ.ร.บ. พรรคการเมือง

หลักฐานสนับสนุนขั้นที่สอง: พรรคประชาธิปัตย์ สาขาอำเภอบพพระ รับชาวม้งที่ไม่มีสัญชาติไทยเข้าเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์เป็นจำนวน 1,035 คน

ผลการวิเคราะห์ ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ว่า “พรรคประชาธิปัตย์ สาขาอำเภอบพพระ จังหวัดตากทำผิดต่อ พ.ร.บ. พรรคการเมือง” ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อกล่าวหาดังกล่าวเป็นข้อกล่าวหาที่อยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาลเพราะประเด็นนี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรมทางการเมืองของพรรคแกนนำพรรคร่วมรัฐบาล ถ้าพรรคแกนนำพรรคร่วมรัฐบาล ผู้ซึ่งจะใช้บังคับกฎหมายแต่กระทำผิดกฎหมายเสียเอง ก็ถือได้ว่าคณะรัฐบาลขาดความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)

อย่างไรก็ดี ในเมื่อนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ผู้เป็นหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และนายบัญญัติ บรรทัดฐาน รองหัวหน้าพรรคฯ ออกมายอมรับข้อกล่าวหา ก็ถือได้ว่าเป็นการอภิปรายอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน การที่ผู้อภิปรายทั้ง 2 ท่านพยายามหาข้อแก้ตัวให้กับการกระทำผิดของเจ้าหน้าที่พรรคสาขาอำเภอบพพระ จังหวัดตาก ผู้วิจัยเห็นว่า เป็น “ความจริง” ที่ยอมรับได้ เพราะเป็นธรรมชาติของนักการเมืองประการหนึ่ง

โดยสรุป เมื่อเปรียบเทียบการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ในแต่ละข้อกล่าวหา-ข้อโต้ตอบการกล่าวหาแล้ว เห็นได้ชัดเจนว่า ความสมเหตุสมผลของข้อโต้ตอบการกล่าวหา มีปริมาณมากกว่าความสมเหตุสมผลของข้อกล่าวหา หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีเสนอความจริงทางตรรกวิทยาได้มากกว่าคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า คณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ อย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

การที่ผลของการศึกษาสรุปออกมาเป็นเช่นนี้ ก็เป็นเพราะว่า ข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านเกือบทั้งหมดนั้น เป็นประเด็นหรือเป็นเรื่องราวที่คณะรัฐมนตรีได้โต้ตอบ อธิบาย ชี้แจง

มาแล้วเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ เป็นเรื่องที่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมากล่าวหาไปแล้วเมื่อการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 44 เมื่อเดือนมกราคมปีเดียวกันนี้บ้าง เป็นเรื่องที่ ส.ส. ฝ่ายค้านเคยนำมาตั้งเป็นกระทู้ถามบ้าง เป็นเรื่องข้อหาที่ได้ตอบกันผ่านสื่อมวลชนมาแล้วก่อนการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ บ้าง และประการสุดท้าย ข้อกล่าวหาส่วนใหญ่ ส.ส. ฝ่ายค้านใช้ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ ซึ่ง คณะรัฐมนตรีก็อ่านหนังสือพิมพ์เหล่านั้นเช่นเดียวกัน ดังนั้น การได้ตอบข้อกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีจึงเป็นการได้ตอบข้อกล่าวหาที่มีข้อมูลจำนวนหนึ่งรองรับ ยกตัวอย่างเช่น ประเด็นเศรษฐกิจ คณะรัฐมนตรีก็ได้ได้ตอบข้อกล่าวหาโดยใช้ข้อมูลจาก “รายงานเปิดสมุดปกขาวกรุงไทยได้ข้อข้องใจฝ่ายค้าน” ของธนาคารกรุงไทยฯ เป็นหลักในการได้ตอบข้อกล่าวหา สมุดปกขาวของธนาคารกรุงไทยฯ นั้น นายสิงห์ ตังทตส์สวัสดิ์ นำมาเผยแพร่ก่อนการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 1 วัน

สำหรับวัตถุประสงค์ของข้อกล่าวหา ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการทำลายความชอบธรรมในการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐบาล เพื่อที่จะให้ฝ่ายของตนมีโอกาสเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินแทนบ้างเท่านั้น ซึ่งวัตถุประสงค์ของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น มีทั้งระยะสั้นระยะยาว กล่าวคือ ถ้าการโน้มน้าวของ ส.ส. ฝ่ายค้านสำเร็จ เช่น พรรคชาติไทยกับพรรคชาติพัฒนาตัดสินใจถอนเสียงไว้วางใจคณะรัฐบาล หรือถอนตัวออกจากพรรคร่วมรัฐบาล ส.ส. ฝ่ายค้านก็อาจจะมีโอกาสเป็นรัฐบาลได้ในระยะเวลาอันสั้น แต่ถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านโน้มน้าวใจพรรคร่วมรัฐบาลไม่สำเร็จ ก็เป็นการวางแผนในระยะยาวต่อไป ดังนั้น ข้อกล่าวหาส่วนใหญ่ จึงนำมาเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นจริง แต่นำมาตีความและกล่าวหาด้วย “ความไม่จริง” ข้อกล่าวหาบางเรื่องบางประเด็น ซึ่งเป็นความบกพร่องของการบริหารงานของรัฐบาลจริง ซึ่งมีผลเสียหายไม่มากนัก ส.ส. ฝ่ายค้านก็ต่อเติมเสริมให้เป็นผลเสียหายที่ร้ายแรงขึ้น จนทำให้เป็นการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผลไป ก็มีเป็นจำนวนไม่น้อย

แต่อย่างไรก็ดี การที่จะวิเคราะห์ในภาพรวมทั้งหมดว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐมนตรี ฝ่ายใดปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบมากกว่ากัน ยังมีปัจจัยอื่นอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งจะต้องนำมาช่วยในการวิเคราะห์ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ของ ส.ส. อีก 2 ข้อ ที่จะต้องวิเคราะห์กันต่อไป ซึ่งก็คือ คำอภิปรายเป็น “ความจริง” หรือไม่? กับ คำอภิปรายละเมิดระเบียบข้อบังคับหรือไม่?

11.4.2 คำอภิปรายกับ “ความจริง”

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ความผิดที่ร้ายแรงถึงขั้นเป็น “อนันตริยกรรมของนักการเมือง” (the ultimate sin for politician) ก็คือ การโกหกในสภา (Turnor, online, 2004) แต่คำอภิปราย

ในสภาฯ ของไทย ดูเหมือนว่าการโกหกจะเป็นที่ยอมรับกันในของนักการเมืองบางกลุ่มบางพวก ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการพูดหรือการอภิปราย ด้วย “ความจริง” ในสภาฯ เป็นการขาดความรับผิดชอบต่อนานาชาติ (responsibility) ถึงขั้น อุกฤษฏ์ หรือเป็นอนันตริยกรรมทางการเมืองเช่นเดียวกันกับหลักปฏิบัติของรัฐบาลอังกฤษ ในการวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายใดเป็น “ความจริง” หรือไม่? ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ด้วยเกณฑ์วัดความ ยอมรับได้ของ “ความจริง” จำนวน 6 ข้อ²²

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อย่อยตามประเภทของ ส.ส. ที่ทำหน้าที่อภิปราย ในสภาฯ ดังนี้คือ

11.4.2.1 คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

11.4.2.2 คำอภิปรายของคณะรัฐบาล

11.4.2.1 คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

ผลการศึกษาพบว่า การอภิปรายทั่วไป ครึ่งนี้ คำอภิปรายที่เป็น “ความจริง” ของ ส.ส. ฝ่ายค้านมีเป็นจำนวนมาก มีทั้งคำอภิปรายที่ไม่มีข้อเท็จจริงใดๆ รองรับ และคำอภิปราย ที่มีเหตุการณ์การเมืองเกิดขึ้นจริง แต่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาตีความกล่าวหาโดยเป็น “ความจริง” ซึ่งผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ออกเป็น 2 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

1) คำอภิปรายที่ไม่มีข้อเท็จจริงใดๆ รองรับ

2) มีเหตุการณ์การเมืองเกิดขึ้นจริง แต่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาตีความกล่าวหาโดยเป็น “ความจริง”

1) คำอภิปรายที่ไม่มีข้อเท็จจริงใดๆ รองรับ

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายที่ไม่มีข้อเท็จจริงใดๆ รองรับเป็นบางตัวอย่างเท่านั้น เพราะเห็นว่า คำอภิปรายที่เป็น “ความจริง” นั้น ไม่ควรจะมีในในรัฐสภาของประเทศไทย ไม่ว่า

²² เกณฑ์วัดความยอมรับได้ของ “ความจริง” โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) คำอภิปรายนั้น ผู้กล่าวหา/ผู้โต้ตอบการกล่าวหาหรือบุคคลอื่นเห็นว่าสมเหตุสมผล หรือมีการบันทึกว่าเป็นข้อเท็จจริง
- 2) คำอภิปรายนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันมาก่อนหน้านี้แล้ว
- 3) คำอภิปรายนั้นเป็นความรู้สามัญโดยทั่วไป
- 4) คำอภิปรายนั้นได้รับการรับรองจากการตรวจสอบที่เหมาะสม
- 5) คำอภิปรายนั้นได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ
- 6) คำอภิปรายนั้นยังไม่มีใครไม่ยอมรับ

จะถือตามมาตรฐานของรัฐสภาของอังกฤษ หรือตามระบบศีลธรรมของศาสนาใดๆ หรือระบบจริยธรรมระบบใดก็ตาม ตัวอย่างดังกล่าวนี้ นอกจากจะสามารถตัวแทน (representative) ที่อธิบายปรากฏการณ์การอธิบายด้วย “ความไม่จริง” ของ ส.ส. ฝ่ายค้านได้เป็นอย่างดี แล้วยังเป็นสิ่งยืนยันได้อีกว่า การอธิบายทั่วไปๆ ครั้งนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านอธิบายด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

ตัวอย่างที่ 1 คำอธิบายของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ

ในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 หลังจากที่ นายกุเทพ ใสกระจ่าง ส.ส. จังหวัดศรีสะเกษ พรรคความหวังใหม่ได้อธิบายกล่าวหานายกรัฐมนตรีและนายธารินทร์ นิมมานเหมินทร์ แล้ว คณะรัฐมนตรีก็ลุกขึ้นมาโต้ตอบข้อกล่าวหา เมื่อนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์กับนายกรัฐมนตรีอธิบายจบแล้ว พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธได้ลุกขึ้นมากล่าวหานายกรัฐมนตรี นายศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และนายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ แต่ละคนอย่างสั้นๆ คำอธิบายที่มีต่อนายสุรินทร์ พิศสุวรรณ มีเพียงสั้นๆ ว่า

มีชื่อท่านอยู่ในเทปที่อยู่ในมือของคนต่างชาติว่า ท่านได้รู้จักกับคนคนหนึ่ง
เวลานี้หลบมาอยู่ในเมืองไทย รัฐบาลทหารศาลทหารของกัมพูชาส่วนหมายจับ
มาแล้ว ผมเป็นห่วงท่านใจจะขาดครับเวลานี้ ท่านไม่ได้เกี่ยวข้องกับผม²³
... อันนี้ไม่ใช่ความผิดของท่าน (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 140)

ถึงแม้ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธจะกล่าวว่า ไม่ใช่ความผิดของนายสุรินทร์ พิศสุวรรณที่มีชื่ออยู่ในเทปดังกล่าว เพราะนายสุรินทร์ พิศสุวรรณไม่ได้เกี่ยวข้องกับ แต่เมื่อนายสุรินทร์ พิศสุวรรณมีโอกาสอธิบายโต้ตอบในวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2542 นายสุรินทร์ พิศสุวรรณจึงต้องการหารายละเอียดเพิ่มเติม เพราะเห็นว่าเรื่องดังกล่าวนี้ “กระทบกับความเชื่อถือของกระผม กระทบกับความเชื่อถือของรัฐบาล” (รายงานการประชุมฯ, 2542จ, น. 21) เมื่อนายสุรินทร์ พิศสุวรรณอธิบายจบแล้ว พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธก็อธิบายโต้ตอบปฏิเสธว่า ไม่ได้กล่าวหาไปที่กระทรวงการต่างประเทศ แต่ต้องการกล่าวหาไปที่กระทรวงมหาดไทยดังนี้ “กลับมาเรื่องเทป เทปม้วนนี้มาจากการปฏิบัติการเจาะลึกเป็นสิบๆ ปี และความเป็นจริงท่านรัฐมนตรีครับ ไปเปิดเทปดู ผมไม่ได้พูดถึงเรื่องกระทรวงการต่างประเทศแม้แต่บ่อย ผมอธิบายท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย” (รายงานการประชุมฯ, 2542จ, น. 25)

²³ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

นอกจากนั้น พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธยังอภิปรายต่อไปว่า นายจอนนี่หัวหน้ากลุ่มที่บุกยึดสถานทูตพม่านั้นมีความผูกพันกับนายโอสามา บินลาเดน คนของนายบินลาเดนเป็นคนให้อาหารที่ใช้บุกยึดสถานทูตพม่ากับพวกของนายจอนนี่ นอกจากนั้นแล้ว เหตุการณ์ไฟไหม้คลังน้ำมันไทยออยล์เมื่อวันที่ 1-2 ธันวาคมที่ผ่านมา ก็เป็นการปฏิบัติการของคนกลุ่มนี้ (รายงานการประชุมฯ, 2542จ, น. 25-27)

คำอภิปรายของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ เป็นคำอภิปรายที่เป็น “ความไม่จริง” ทั้งหมด และไม่มีข้อเท็จจริงใดๆ รองรับ ประเด็นที่เกี่ยวกับนายบินลาเดนนี้ หน่วยงานข่าวกรองของประเทศตรวจสอบแล้วว่าไม่เป็นความจริงแต่ประการใด (มติชน, 2542ข, น. 1, 23) คำอภิปรายของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธในประเด็นนี้ ประสงค์ สุ่นศิริ (2542ก, น.3) กล่าวสั้นๆ อย่างได้ใจความว่า “เลอะเทอะสุดๆ ไม่รู้ว่ากินยาผิดอะไรเข้าไป”

ตัวอย่างที่ 2 คำอภิปรายของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง

ในวันศุกร์ที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงได้อภิปรายไว้ส่วนหนึ่งว่า นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีน่าจะถูกลอบยิงอยู่ใต้บังคับบัญชาจัดฉากให้ไปยื่นถ้อยคำที่บริเวณหน้าบ้านหลังหนึ่ง ผู้ที่มีรูปปรากฏอยู่ในภาพถ่ายคนหนึ่งนั้น คือ นายบรรเจิด ธีระเวช ซึ่งเป็นพ่อบุญธรรมของนายสุรชัย เงินทองฟูหรือบังรอน ผู้ต้องหาคดียาเสพติดที่กำลังหลบหนีออกนอกประเทศ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงได้บรรยายว่า ผู้ที่ในภาพดังกล่าวว่าเป็นใครบ้างดังนี้ “ซ้ายมือสุด ดอกเตอร์ธีระ ธีระเวชเป็นประธานโรงเรียนสีขาวยุติธรรมต่อต้านยาเสพติด คนที่ 2 ก็คือ บรรเจิด ธีระเวช บิดาบุญธรรมของบังรอน สุภาพสตรีในภาพรัชดา ถูกจับแล้วครับ เรื่องยาบ้าไปยื่นถ้อยคำที่บ้านทรงไทยหลังหนึ่งของนักการเมือง” (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 213)

ต่อคำอภิปรายของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงนั้น นายสมศักดิ์ ปรีศนันทน์กุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกมาขอใช้สิทธิพาดพิงว่า นายสมศักดิ์ ปรีศนันทน์กุลเองเป็นประธานคณะกรรมการของโครงการโรงเรียนสีขาว ไม่ใช่ดอกเตอร์ธีระ ธีระเวช ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

ผมอยากจะขอกราบเรียนชี้แจง ต่อคำอภิปรายของ ร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง เมื่อคืนนี้ ที่พูดถึงดอกเตอร์ธีระ ธีระเวช ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มกระบวนการค้ายาของกลุ่มบังรอน โดยอ้างว่า ดอกเตอร์ธีระ ธีระเวช เป็นประธานคณะกรรมการของโครงการ โรงเรียนสีขาว ผมอยากจะกราบเรียนครับ ในเรื่องนี้ข้อเท็จจริงแล้ว ดอกเตอร์ธีระ ธีระเวช ไม่ได้เป็นประธานคณะกรรมการครับ ผมเองเป็นครับ ประธานคณะกรรมการ (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 171)

คำอภิปรายของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงส่วนนี้ มิได้ต้องการตั้งข้อกล่าวหาไปที่ นายกรัฐมนตรีโดยตรง เพียงแต่พยายามชี้แจงว่าถูกผู้ได้บังคับบัญชาจัดฉากให้ไปถ่ายรูปกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับนายสุรชัย เงินทองฟู ซึ่ง ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงก็จะบ่งชี้โดยนัย (implicature) ว่า ผู้ได้บังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรีผู้จัดฉากนั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการค้ายาเสพติด แต่การที่ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงอภิปรายเลยเถิดไปว่า “ดอกเตอร์ธีระ ธีระเวทย์เป็นประธานโรงเรียนสีขาว” ซึ่งเป็นโครงการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในโรงเรียนนั้น น่าจะต้องการที่จะเพิ่มน้ำหนักความน่าเชื่อถือคำอภิปรายของตน ซึ่งก็น่าจะได้ผลพอสมควร เพราะหนังสือพิมพ์มติชนรายวันกับไทยรัฐ นำไปเป็นข่าวพาดหัวข่าวยักษ์ว่า “เฉลิมโชว์รูปเด็ด ขวน-พ่อ ‘บังรอน’”(มติชนรายวัน, 2542ง, น.1), “ครูปู่พ่อบังรอน ขวนอึ้ง พลั่ว-นิกไม่ออก”(ไทยรัฐ, 2542ข, น.1) แต่อย่างไรก็ดี การที่ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงอภิปรายว่า “ดอกเตอร์ธีระ ธีระเวทย์เป็นประธานโรงเรียนสีขาว” นั้น เป็นคำอภิปรายที่เป็น “ความไม่จริง” โดยไม่มีข้อเท็จจริงใดๆ รองรับ

ตัวอย่างที่ 3 คำอภิปรายของนายอดิศร เพียงเกษ

ขณะที่นายอดิศร เพียงเกษ กำลังอภิปรายกล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์เกี่ยวกับคดีบ้าน 3 หลังที่จังหวัดกาญจนบุรี นายอดิศร เพียงเกษ ได้อภิปรายด้วย “ความไม่จริง” ว่า นายศิริวัฒน์ ขจรประศาสน์ บุตรชายของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์กำลังจะแต่งงานกับ น.ส. ปาจริย์ เวสสบุตร เจ้าของบ้านหลังหนึ่งในจำนวนบ้าน 3 หลัง ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

ท่านประธานครับ สัมพันธ์เครือญาติ ว่าที่ร้อยตรีใหม่ๆ ที่เข้าไปที่ท่านผู้นำฝ่ายค้านฯ ได้อภิปรายเมื่อเช้านี้ จบจากประเทศสหรัฐอเมริกาเข้ามาผมไม่อยากพูด เป็นเรื่องส่วนตัว ผมเห็นแก่อนาคตเด็กครับ แต่ลูกพ่อใหญ่สี่ แม่ใหญ่จันทร์หาผมไม่มีโอกาสได้เขาคับ จบวิทยาศาสตร์บัณฑิตไม่โอกาสเพราะไม่ใช่นามสกุล ขจรประศาสน์ ศิริวัฒน์ ขจรประศาสน์กำลังอยู่ในความรัก ช่างชัดเจนว่าจะแต่งงานกับปาจริย์ เวสสบุตรครับ รักกันก็ไม่ว่าครับ มีความก้าวหน้ากันไป เกี่ยวโยงกันอย่างนี้ท่านประธาน (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 254)

ต่อคำอภิปรายของนายอดิศร เพียงเกษนั้น พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ได้ตอบกลับว่า ลูกชายของตนไม่ได้รู้จักกับนางสาวปาจริย์ เวสสบุตรแต่ประการใด และอายุก็น้อยกว่ากันมาก “เลอะไปใหญ่เลยนะ คุณอดิศร ลูกชายของผม ไม่รู้จักเลยนะครับ และเขาก็คงแก่กว่าลูกชายของผมด้วย ลูกชายของผมคงไม่แต่งงานกับคนอายุมากๆ หรอกนะครับ คุณอดิศรนี่ บั่นน้ำเป็นตัวตลอดเลย เอาหลักฐานเท็จมาโชว์ให้ประชาชนหลงเชื่อ” (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 316)

คำอภิปรายของนายอดิศร เพียงเกษ ในส่วนนี้ ก็น่าจะเป็นการอภิปรายเลยเถิดไป เพื่อที่จะพยายามเพิ่มน้ำหนักให้กับความน่าเชื่อถือของคำอภิปรายของตน เช่นเดียวกันกับคำอภิปรายของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงในตัวอย่างที่ผ่านมา

คำอภิปรายที่เป็น “ความจริง” ของ ส.ส. ฝ่ายค้านนี้ มีเป็นจำนวนมากซึ่งก็สันนิษฐานได้ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ได้ศึกษาค้นคว้าประเด็นที่จะกล่าวหาอย่างละเอียด เพราะถ้ามีการศึกษาอย่างละเอียดและถี่ถ้วนแล้ว “ความจริง” ในลักษณะดังกล่าวที่ยกมาเป็นตัวอย่าง ก็ไม่สมควรที่จะมีขึ้นในการอภิปรายทั่วไป คราวนี้ นอกจากนั้นแล้ว ความต้องการที่จะอภิปรายเพื่อ “เอาความมั่นใจและความสนใจเข้าใจเท่านั้น” (ประสงค์ สุ่นศิริ, 2542ข, น. 3) ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่งก็สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของนายอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี 2 สมัยที่กำลังดำรงตำแหน่งเป็นประธานสถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ซึ่งให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนว่า “มีการพูดกันมาก พูดด้วยความมั่นใจ บางครั้งพูดโดยไม่คำนึงข้อเท็จจริง หรือพูดในสิ่งที่ได้รับการปฏิเสธ และได้แก้ไขไปแล้ว” (มติชนรายวัน, 2522จ, น. 19) จึงทำให้ “ความจริง” ในคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไป คราวนี้ จึงหลุดออกมาบ่อยครั้ง

2) มีเหตุการณ์การเมืองเกิดขึ้นจริง แต่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาตีความกล่าวหาโดยเป็น “ความจริง”

คำอภิปรายที่เป็น “ความจริง” ประเภทนี้ ก็คือ มีเหตุการณ์การเมืองเกิดขึ้นจริง แต่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาตั้งเป็นข้อกล่าวหาที่หลักฐานสนับสนุนของข้อกล่าวหาแน่นๆ ไม่ผ่านเกณฑ์การใช้เหตุผลที่ดี ซึ่งนอกจากที่ยกตัวอย่างไปแล้วในหัวข้อ “11.4.1 คำอภิปรายกับการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้าน” ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเพิ่มเติมอีกดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 ข้อกล่าวหาของนายอดิศร เพียงเกษ

ในวันแรกของการอภิปรายทั่วไป คราวนี้ คือ วันพุธที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2542 นายอดิศร เพียงเกษได้ตั้งข้อกล่าวหานายกรัฐมนตรีกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพร้อมๆ กันว่า สนับสนุนผู้ค้ายาบ้าทั้งในประเทศและข้ามชาติ โดยมีหลักฐานสนับสนุน คือ พนักงานสอบสวนส่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา 3 คนที่ถูกจับในบ้านของนายบังอรอน เงินทองฟู ผู้ค้ายาบารายใหญ่ซึ่งกำลังหลบหนีออกนอกประเทศ (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 259-263)

ในกรณีนี้ พล.ต.ท. นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ ผู้ช่วย ผบ. ตร. ได้แถลงข่าวที่ห้องผู้สื่อข่าวของรัฐสภาว่า ผู้ต้องหาที่ปล่อยไปเป็นลูกน้องของบังอรอนจริง และพักอาศัยอยู่ในบ้านที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจบุกเข้าไปจริง แต่ถูกจับเนื่องจากขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน ไม่มีหลักฐานที่จะเอาผิดเรื่องยาเสพติด เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวนแล้วพบว่า ทั้ง 3 คน ไม่ได้ต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ อีกทั้งเป็นพยานปากสำคัญทำให้จับผู้ต้องหาในคดีดังกล่าวเพิ่มได้อีก 5 คนจึงปล่อยตัวไป (สยามรัฐ, 2542ข, น. 10)

ตัวอย่างที่ 2 ข้อกล่าวหาของนายอดิศร เพียงเกษ

ในการอภิปรายวันเดียวกันกับตัวอย่างที่ 1 นายอดิศร เพียงเกษยังตั้งข้อกล่าวหา นายกรัฐมนตรีกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อีกประเด็นหนึ่งว่า นายชวน หลีกภัยกับ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ใช้อำนาจช่วยเหลือพวกพ้องกระทำความผิดต่อกฎหมายอาญา ซึ่ง นายอดิศร เพียงเกษมีหลักฐานสนับสนุนหลายประการ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข้อกล่าวหาที่เกี่ยวข้องกับนายฉลอง เรียวแรง ส.ส. จังหวัดนนทบุรี พรรคประชาธิปัตย์ หนึ่งใน ส.ส. “กลุ่มงูเห่า” ดังนี้

นายอดิศร เพียงเกษกล่าวว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ช่วยนายฉลอง เรียวแรง เกี่ยวกับคดีฉ้อฉล (scandal) เรื่อง ซี ดี เกื่อน ซึ่ง พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนว่า นายฉลอง เรียวแรงไม่มีความผิดในคดี ซี.ดี. เกื่อน แต่กระทำความผิดเกี่ยวกับเครื่องฉีดพาสติก ซึ่งจะนำมาผลิตแผ่น ซี.ดี. เพราะนำเข้าโดยไม่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงพาณิชย์ โทษในความผิดดังกล่าวนั้น เป็นเพียงแต่เสียค่าปรับ (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 311)

เมื่อถูกพาดพิงไปในทำนองทำให้เสียชื่อเสียง นายฉลอง เรียวแรงจึงขอให้สิทธิพาดพิง และทำเดิมนตำแหน่ง ส.ส. กับนายอดิศร เพียงเกษโดยขอให้นายอดิศร เพียงเกษอ่านบันทึก รายงานการจับกุมในช่วงสรุปของบันทึกการจับกุม ซึ่งนายอดิศร เพียงเกษนำมาอ่านในที่ประชุม สภาฯ ไปเฉพาะส่วนหน้าของบันทึกเท่านั้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของนายอดิศร เพียงเกษ ในประเด็นนี้ ตั้งแต่เริ่มต้น ดังนี้

ต่อไปผมขออนุญาตที่จะนำเรียนท่านประธานเกี่ยวกับการช่วยพวกพ้องของท่าน คนไหนที่เป็นพวกพ้องของท่าน ไม่ได้ทำความผิดหรอกครับ ต่อไปเป็นเรื่อง ซี.ดี. ฉลองเรียวแรง พูดอย่างนี้ รู้ทั้งประเทศเป็นอย่างไร เจ้าหน้าที่กรมศุลกากร และตำรวจกองปราบเข้าตรวจค้นบ้านนายฉลอง พบเครื่องผลิต ซี. ดี. เกื่อน นี่ คือบันทึกการตรวจค้นจับกุมของศุลกากร (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 264)

จะสังเกตได้ว่า นายอดิศร เพียงเกษใช้ข้อความว่า “พบเครื่องผลิต ซี. ดี. เกื่อน” ซึ่ง นายอดิศร เพียงเกษต้องการให้เกิดความกำกวมและต้องการบ่งชี้โดยนัย (implicature) ให้ผู้ฟัง เข้าใจว่ามีการค้นพบ ซี ดี เกื่อนในบ้านของนายฉลอง เรียวแรง แต่ในความเป็นจริงแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่พบ ซี ดี เกื่อนในบ้านของนายฉลอง เรียวแรงแต่อย่างใด พบเพียงแค่ “เอกสารการนำเข้า เครื่องผลิตซีดีไม่ครบ” เท่านั้น

หลังจากนั้น นายอดิศร เพียงเกษก็บรรยายเหตุการณ์การเข้าบุกค้นบ้านของ นายฉลอง เรียวแรง กับอ่านบันทึกการจับกุมเฉพาะในส่วนที่เป็นเหตุผลว่า ทำไมจึงมีการบุกค้น บ้านหลังดังกล่าวเท่านั้น โดยไม่อ่านบันทึกการจับกุมในช่วงสรุปด้วย

เมื่อถูกนายฉลง เรี่ยวแรงที่ขอให้สิทธิพาดพิงและทำเต็มพ้นตำแหน่ง ส.ส. กับ นายอดิศร เพียงเกษ เพียงขอให้นายอดิศร เพียงเกษอ่านบันทึกรายงานการจับกุมในช่วงสรุปของ บันทึกการจับกุม ปรากฏว่านายอดิศร เพียงเกษไม่กล้าที่จะอ่านรายงานการบันทึกการจับกุมนั้น โดยอภิปรายไว้ดังนี้ “ท่านประธานครับ เพื่อรักษาเวลาของสภา ผมจะมอบอันนี้ให้ท่านประธาน ว่าอะไรเป็นอะไร ผมยืนยันว่า การอภิปรายของผมทั้งหมดเป็นความจริง ถ้าอยากได้เอกสารให้ ถอดเทปคำอภิปรายผม ผมยืนยันตามนั้น ขอขอบคุณครับ” (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 311)

คำอภิปรายของนายอดิศร เพียงเกษที่ว่า “เพื่อรักษาเวลาของสภา” นั้น ยอมรับไม่ได้ เนื่องจากนายอดิศร เพียงเกษใช้เวลาอภิปรายมาเป็นเวลานานชั่วโมงๆ การที่จะอ่านบันทึกดังกล่าว ไม่ได้ใช้เวลาของสภาฯ มากมายอะไรนัก คำอภิปรายของนายอดิศร เพียงเกษที่พยายามหลีกเลี่ยง การอ่านบันทึกการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจก็เป็นเพราะว่า นายฉลง เรี่ยวแรงไม่ได้กระทำ ความผิดเรื่อง ซี ดี เกื่อน แต่ผิดเรื่องการเสียภาษีไม่ถูกต้อง ซึ่งคำให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ก็เป็น “ความจริง”

ประเด็นเกี่ยวกับกรณีนี้ สยามจดหมายเหตุซีดี-รอมบันทึกเหตุการณ์ไว้ว่า นายประเสริฐ ชัยเชื่อนพันธ์ นายตรวจศุลกากร 5 และเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปรามจำนวนหนึ่ง ได้เข้าตรวจ ค้นบ้านพักของนายฉลง เรี่ยวแรง และพบว่ามียาเสพติด 3 หลัง โดยใช้เป็นบ้านพัก สำนักงาน และ โรงงานผลิตซีดี ซึ่งพบเครื่องปั๊มซีดี 3 เครื่อง เครื่องผลิตซีดี 1 เครื่อง เครื่องปั๊มลมสกรีนสี 1 เครื่อง กำลังผลิตซีดีเพลงและภาพยนตร์ของบริษัทไรท์ พิคเจอร์สฯ บริษัทออนป้าฯ และบริษัทสโมล์ฯ ปรากฏว่า เอกสารการนำเข้าเครื่องผลิตซีดีไม่ครบ ส่วนลิขสิทธิ์ในการผลิตซีดีที่ตรวจพบนั้นถูกต้อง (“กรมศุลกากรตรวจค้นบ้านพักฉลง แห่ของผลิตซีดีเถื่อน,” ซีดี-รอม, 2542)

11.4.2.2 คำอภิปรายของคณะรัฐบาล

ผลการศึกษาคำอภิปรายครั้งนี้ พบว่า มีคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีที่เป็น “ความไม่จริง” เช่นเดียวกัน แต่มีปริมาณน้อยกว่าคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน แต่อย่างไรก็ดี “ความไม่จริง” ในสภาฯ นั้น ถือว่าเป็นอนันตรัยกรรมทางการเมือง ดังนั้นไม่ว่าใครก็ตามอภิปรายในสภาฯ ด้วย “ความไม่จริง” ก็ถือว่าเป็นการขาดความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) ถึงขั้นอุกฤษฏ์ ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีปริมาณเท่าใด

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีที่เป็น “ความไม่จริง” ดังนี้คือ

ตัวอย่างที่ 1 คำอภิปรายของนายพิเชษฐ พันธ์วิชาติกุล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง การคลัง

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ นายพิเชษฐ พันธ์วิชาติกุลอภิปรายไว้หลายครั้งว่า เมื่อรัฐบาลซึ่งมี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธเป็นนายกรัฐมนตรีต่อสู้กับผู้โจมตีค่าเงินบาทนั้น ในวันหนึ่ง

เงินสำรองของประเทศไทยเหลือเพียง 800 ล้านดอลลาร์สหรัฐเท่านั้น ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

ในที่สุด เมื่อไปเข้า ไอ. เอ็ม. เอฟ. มันก็ต้องเอาตัวเลขที่ขายล่วงหน้า เข้ามาจนเหลือเดือนหนึ่งเหลือแค่ 800 ล้านดอลลาร์รับฐานเงิน 450,000 ล้านดอลลาร์ และในรอบเดือนนั้น ยังมีอีกวันหนึ่งเหลือแค่ 116 ล้านดอลลาร์ ซึ่งท่านนายกรัฐมนตรีคงจะไม่ทราบหรอกครับ ถ้าท่านทราบท่านคงจะไม่ยอมให้เป็นอย่างนั้น นี่คือสถานะที่เกิดขึ้นเมื่อก่อนพวกผมเข้ามา (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 124)

คำอภิปรายของนายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุลดังกล่าวนี้ นายจาตุรนต์ ฉายแสง ได้อภิปรายโต้ตอบไว้เมื่อคราวเป็นคนสรุปเป็นคนสุดท้ายในวันอาทิตย์ที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ว่าเป็น “ความไม่จริง” เพราะนายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุลใช้วิธีบวกลบจำนวนตัวเลข เพื่อเจตนาจะโจมตี ส.ส. ฝ่ายค้าน โดยไม่คำนึงถึงอัตราแลกเปลี่ยนเสียก่อน ถ้าคิดตามหลักวิธีที่ถูกต้องแล้ว เงินคงคลังคงประเทศไม่เคยต่ำกว่า 25,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

บอกว่า ประเทศไทยเหลือทุนสำรองเงินตราระหว่างประเทศสมัยรัฐบาลพลเอกชวลิต เหลือ 800 ล้านดอลลาร์สหรัฐเท่านั้น ไปดูสถิติได้ครับ 25,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ 26,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐตลอด ... เพราะว่ามันขาดทุนอัตราความแตกต่างของอัตราแลกเปลี่ยน ตกลงกันไว้ 27 บาท พอถึงเวลาเป็น 35 บาท เอาเงินดอลลาร์ไปได้เงินบาทมา ต่างราคากัน ก็คิดขาดทุนกำไรกันอยู่ตรงนั้น เท่านั้นเอง แต่ใช้อันนี้มาเป็นเครื่องมืออภิปรายมาตลอด ขยายความเกินจริง ไม่มีหลักวิชาเลย (รายงานการประชุมฯ, 2542จ, น. 103)

คำอภิปรายของนายจาตุรนต์ ฉายแสง ดังกล่าว ก็สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติมา เกรียงมหนักดี ซึ่งทำวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจต่ออัตราแลกเปลี่ยนภายหลังวิกฤตการณ์ค่าเงินปี พ.ศ. 2540” ซึ่งจิตติมา เกรียงมหนักดี กล่าวว่า หลังจากที่ทำสงครามค่าเงินบาทไปแล้ว ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2540 เงินทุนสำรองของไทยจะเหลือประมาณ 2.8 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งก็คือ ประมาณ 28,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ประเทศไทยได้เผชิญการโจมตีค่าเงินบาทถึง 3 ครั้งใหญ่ คือ ธันวาคม พ.ศ. 2539 กุมภาพันธ์ และพฤษภาคม พ.ศ. 2540 โดยธนาคารแห่งประเทศไทย ดำเนินการปกป้องค่าเงินโดยให้ทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา

(Exchange Equalization Fund:EEF) ขายเงินตราต่างประเทศให้ธนาคารพาณิชย์ และทางฝ่ายการธนาคารขายเงินตราต่างประเทศในตลาดอัตราแลกเปลี่ยนทันที (spot market) ซึ่งผลให้สูญเสียทุนสำรองระหว่างประเทศเป็นจำนวนมากจาก 39.6 พันล้าน ดอลลาร์สหรัฐ ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2539 เหลือ 32.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เมื่อสิ้นเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2540 ถ้าหักสัญญาขายดอลลาร์สหรัฐ ล่วงหน้ามูลค่า 29.5 พันล้าน ดอลลาร์สหรัฐ จะเหลือทุนสำรองระหว่างประเทศเพียง 2.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (จิตติมา เกรียงมหศักดิ์, 2547, น. 3)

ตัวอย่างที่ 2 คำอธิบายของนายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง

เมื่อถูก ส.ส. ฝ่ายค้านกล่าวหาในเรื่องเศรษฐกิจ โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวกับธนาคารกรุงไทย นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุลจึงอธิบายใจตักกลับว่า สส. ฝ่ายค้านต้องการทำร้ายธนาคารกรุงไทย ซึ่งนายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุลไม่ได้กล่าวออกมาตรงๆ แต่ได้ใช้วิธีการบ่งชี้โดยนัย (implicature) ซ่อนไว้ในคำอธิบาย โดยความยาวของคำอธิบายของนายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุลมีความยาวถึง 8 หน้ากระดาษขนาด A4 นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุลกล่าวถึงคำว่า “ทำร้าย” ไว้เป็นจำนวน 5 ครั้งดังนี้

ถ้าธนาคารกรุงไทยมีปัญหาเราก็ช่วยกันกอบกู้ธนาคารกรุงไทย ผลประโยชน์ก็ได้กับประเทศชาติ แต่ถ้าธนาคารกรุงไทยไม่มีปัญหา ไม่มีประโยชน์และไม่ชอบธรรมเลยที่พวกเราจะมาบิดเบือนข้อเท็จจริงกล่าวหาธนาคารกรุงไทย หรือมาทำร้ายธนาคารกรุงไทยที่เป็นธนาคารของประเทศชาติ ... ธนาคารกรุงไทยไม่ได้เสียหายร้ายแรง อย่างที่ใครต่อใครพยายามพูดกันวันนี้ และธนาคารของชาติที่เป็นของประชาชนทุกคนวันนี้ยังมีอนาคต และเป็นหน้าที่ของทุกคนจะต้องช่วยกัน ดูแลฟื้นฟูธนาคารกรุงไทย ไม่ใช่เอาธนาคารกรุงไทยมาเป็นผลในทางการเมืองมาเป็นเครื่องมือในทางการเมือง ในการที่เล่นกับธนาคารกรุงไทยให้หายนะนั้นคือ เรากำลัง ทำร้าย ตัวเองของเราทั้งสิ้นนะครับ... เอ็น.พี.แอล. ของธนาคารกรุงไทยหรือกิจการของธนาคารกรุงไทยไม่ได้เสียหายร้ายแรงกว่าธนาคารระบบธนาคารระบบ ผมหมายความว่า เอาธนาคารทุกแห่งรวมกันแล้วคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ในเกณฑ์ถัวเฉลี่ยทุกตัว ธนาคารกรุงไทยอยู่ในปกติแต่ 1 ปีแล้ว 6 เดือนแล้วกรุงไทยถูกทำร้าย ถูกทำร้ายด้วยบางอย่างที่ไม่

ชัดเจน วันนี้คิดว่าสภานี้ ถ้าถือว่ากรุงเทพฯ เป็นของเราทุกคนเราต้องช่วยกันดูแล
ธนาคารกรุงเทพ ไม่ใช่ซ้ำเติมธนาคารกรุงเทพ ...หนี้ธนาคารกรุงเทพเกือบ
1 ล้านบัญชีดังกล่าวนี้เป็นหนี้ที่ยังมีอนาคต ส่วนใหญ่ประสบวิกฤติจากเหตุการณ์
ที่ผ่านมา แต่วิกฤติมันก็คลี่คลายลงไปตามลำดับแล้ว การประណหนี้ ก็มี
อัตราการก้าวหน้ามาตามลำดับแล้ว หนี้ เอ็น.พี.แอล. ธนาคาร กรุงเทพก็ลดลง
มาตามลำดับแล้ว อย่าให้กระแสบางอย่างที่เป็นความเข้าใจผิดต่อกรุงเทพ
ต้องทำร้าย²⁴ธนาคารกรุงเทพอีกเลย (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 203-217)

โดยสรุป เมื่อวิเคราะห์คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีในเกณฑ์วัด
ความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 2 ที่ว่า “คำอภิปรายต้องเป็น 'ความจริง'” ผลการศึกษา
พบว่า คำอภิปรายของทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีมีคำอภิปรายที่เป็น “ความจริง” อยู่
จำนวนหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เป็นความผิดที่ร้ายแรงถึงขั้นเป็น “อนันตริยกรรมของนักการเมือง”
(the ultimate sin for politician) เลยทีเดียว เมื่อเปรียบเทียบผู้อภิปรายด้วยความไม่จริงกันแล้ว
ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนมีอย่างน้อย 3 คนเท่าที่ยกตัวอย่างไปแล้ว ส่วนรัฐมนตรีมีเพียงคนเดียว
ดังนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านจึงปฏิบัติหน้าที่ในการอภิปรายทั่วไป ครึ่งนี้ อย่างขาดความรับผิดชอบต่อ
หน้าที่ (responsibility) มากกว่าคณะรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ดี เกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ มี 3 ข้อ
จึงยังคงเหลือการวิเคราะห์คำอภิปรายด้วยเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 3
ที่ว่า “คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ” ซึ่งจะวิเคราะห์ในหัวข้อถัดไป

11.4.3 คำอภิปรายกับระเบียบข้อบังคับ

วิธีการในการวัดหรือวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ อยู่ใน
ระเบียบข้อบังคับหรือไม่? ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับจำนวน 3 ข้อ
เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ซึ่งมีดังนี้คือ

- 1) คำอภิปรายต้องไม่พึมพำเพื่อย วนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น
- 2) คำอภิปรายต้องสุภาพ ไม่ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด
- 3) คำอภิปรายต้องไม่กล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใด

โดยไม่จำเป็น

²⁴เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

ผลจากการศึกษาพบว่ากรณีที่ ส.ส. อภิปรายในสภาผู้แทนราษฎรจะละเมิดระเบียบข้อบังคับนั้นสัมพันธ์กับการขอสิทธิพาดพิงและการประท้วง หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า จำนวนของการประท้วงและการขอสิทธิพาดพิง คือ ตัวชี้วัดการฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะเสนอผลการศึกษาว่า มีการประท้วงและการขอสิทธิพาดพิงเป็นจำนวนเท่าไร? และมีลักษณะเป็นเช่นไร? เสียก่อนที่จะวิเคราะห์ว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ อยู่ในระเบียบข้อบังคับหรือไม่?

อนึ่งคำว่า “สิทธิพาดพิง” นี้ ในการอภิปรายทั่วไป ครั้นนี้ การปฏิบัติงานของผู้ที่ทำหน้าที่ประธานสภาฯ บางคนยังสับสนอยู่ เหตุการณ์ที่เป็นหลักฐานสนับสนุนว่า ผู้ที่ทำหน้าที่ประธานสภาฯ ยังสับสนกับคำว่า “สิทธิพาดพิง” มีดังนี้คือ

เมื่อนายนิพิฐ อินทรสมบัติ ส.ส. จังหวัดพัทลุง พรรคประชาธิปัตย์พยายามชี้แจงต่อผู้ทำหน้าที่ประธานสภาฯ ว่า

ผมกำลังกราบเรียนท่านประธานว่า เราวินิจฉัยคำว่า พาดพิงผิดพลาดครับ ฝ่ายค้านอภิปรายรัฐบาล อภิปรายรัฐมนตรีนะครับ รัฐมนตรีชี้แจงเสร็จแล้วนะครับ ฝ่ายค้านคนที่อภิปรายจะใช้สิทธิพาดพิงตามข้อ 58 ไม่ได้ครับ ผมเข้าใจว่า พาดพิงนี้หมายถึง พาดพิงต่อบุคคลที่ 3 หรือสมาชิกท่านอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องด้วย (รายงานการประชุมฯ, 2542ค., น. 63)

เมื่อนายนิพิฐ อินทรสมบัติอภิปรายจบลง นายโสภณ เพชรสว่าง รองประธานสภาฯ คนที่หนึ่ง ซึ่งกำลังปฏิบัติหน้าที่แทนประธานสภาฯ ก็วินิจฉัยว่า “ครับ ผมขอใช้อำนาจของประธานวินิจฉัยว่า การที่พาดพิงนั้นทำให้เสียหายจำเป็นต้องให้ชี้แจง ผมไม่ได้ผิดข้อบังคับ ถ้าจะมีปัญหาผมว่าต้องส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความกัน” (รายงานการประชุมฯ, 2542ค., น. 63-64)

อันที่จริงแล้ว คำชี้แจงของนายนิพิฐ อินทรสมบัติ ที่ชี้แจงต่อผู้ทำหน้าที่แทนประธานสภาฯ นั้น ถูกต้องแล้ว คำว่า “สิทธิพาดพิง” หมายถึงว่า คำอภิปรายไปพาดพิงถึงบุคคลที่ 3 เช่น คำอภิปรายของนายอดิศร เพียงเกษ ซึ่งตั้งข้อกล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ และได้พาดพิงถึงนายฉลอง เรียวแรง เมื่อนายอดิศรอภิปรายจบลงแล้ว นายฉลอง เรียวแรงจึงขอสิทธิพาดพิงเพื่ออภิปรายว่า ตนเองไม่ได้กระทำความผิดดังเช่นที่นายอดิศร เพียงเกษอภิปรายไปดังที่ผู้วิจัยได้ยกเป็นตัวอย่างในหัวข้อการใช้เหตุผลที่ผ่านมา

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2490 และครั้งที่ 25 ในปี พ.ศ. 2522 นั้น มีการประท้วงและขอสิทธิพาดพิงน้อยมาก แต่การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 นี้ การประท้วงและการขอสิทธิพาดพิง ส.ส. ที่สังกัดพรรคฝ่ายค้าน รวมทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปราย และ ส.ส. สังกัด

พรรครัฐบาลกระทำกันจนเป็นปกติ ซึ่งการกระทำดังกล่าวนั้น ทั้ง ส.ส. ในสภาฯ ทั้งประธานสภาฯ ทั้งสื่อมวลชน รวมถึงสาธารณชนเกิดความเบื่อหน่ายเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งประพันธ์พงศ์ เวชชาชีวะ (2542, น. 2) เห็นว่า การพาดพิงหลายครั้งหลายหนเป็นเรื่องเล็กน้อยที่ไม่สมควรจะขอสิทธิพาดพิงเสียด้วยซ้ำ เมื่อมีโอกาสได้อภิปราย ผู้ที่ถูกพาดพิงก็ใช้เวลาอภิปรายในเรื่องอื่นๆ มากกว่าจะอภิปรายถึงเรื่องที่ตนให้เหตุผลในการขอสิทธิถูกพาดพิง

ข้อเขียนดังกล่าวก็สอดคล้องกับคำอภิปรายในสภาฯ ของนายสุชาติ ศรีสังข์ ส.ส. จังหวัดมหาสารคาม พรรคความหวังใหม่ เมื่อวันที่เสาร์ที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทกับนายปณวัตร เลี้ยงผ่องพันธุ์ ส.ส. จังหวัดบุรีรัมย์ พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งถูกคนร้ายลอบยิงที่บริเวณประตูทางเข้าจันทราพาร์ตเมนต์ เมื่อกลางคืนของคืนวันศุกร์ก่อนหน้าที่นายสุชาติ ศรีสังข์ จะได้มีโอกาสอภิปราย 1 วัน

นายสุชาติ ศรีสังข์ กล่าวว่า นายปณวัตร เลี้ยงผ่องพันธุ์ รู้ว่า นายสุชาติ ศรีสังข์มีรายชื่อเป็นผู้อภิปรายคนหนึ่ง จึงขอร้องให้นายสุชาติ ศรีสังข์อภิปรายพาดพิงไปถึงนายปณวัตร เลี้ยงผ่องพันธุ์ เพื่อที่จะได้ขอสิทธิพาดพิงและจะอภิปรายเรื่องที่ตนต้องการจะพูด ดังคำอภิปรายของนายสุชาติ ศรีสังข์ ดังนี้ “กุขอให้มึงพาดพิงถึงกูได้ไหม เรื่องอะไรก็ได้ ให้กูเสียหาย กูอยากจะถูกพาดพิงในสภานี้ เพราะมีเรื่องที่ต้องพูด ขณะที่กำลังคุยกันอยู่ ปณวัตรมองซ้ายมองขวาตลอด เอ๊ย คนมา จนผมไม่กล้ามองข้างหลังว่า คนคือใคร” (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 63)

โดยสรุป การขอสิทธิพาดพิงในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ มีทั้งที่เป็นการขอสิทธิพาดพิงที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง กล่าวคือ เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายจบลงไปแล้ว และมีคณะรัฐมนตรีได้ตอบข้อกล่าวหา ส.ส. ฝ่ายค้านคนดังกล่าวก็ขอสิทธิพาดพิง ซึ่งเป็นการขอสิทธิพาดพิงที่ไม่ถูกต้อง และมีการขอร้องให้เพื่อน ส.ส. ด้วยกันอภิปรายพาดพิงให้เสียหาย เพื่อที่จะได้มีโอกาสได้พูดในสภาฯ บ้าง เป็นต้น

การประท้วงก็เช่นเดียวกัน เป็นการประท้วงโดยไม่มีเหตุผลเพียงพอ เป็นการใช้เป็น “แทคติก” ในการทำให้ผู้อภิปรายไขว้เขวเท่านั้น (ประพันธ์พงศ์ เวชชาชีวะ, 2542, น. 2) นอกจากที่จะเป็น “แทคติก” ในการทำให้ผู้อภิปรายไขว้เขวแล้ว เนื่องจากการอภิปรายทั่วไป มักจะกำหนดเวลาไว้จำนวนหนึ่งเช่น 2-3 วัน ดังนั้น การประท้วงประธานบ้าง ผู้อภิปรายบ้าง ก็เป็นการที่ต่างฝ่ายต่างพยายามทำลายเวลาของฝ่ายตรงข้ามเพื่อประโยชน์ของฝ่ายตนเท่านั้น (ธันวา วนันท์, 2542ข, น. 3)

จากที่พบว่า การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ มีการขอสิทธิพาดพิงและการประท้วงมาก ดังนั้น จึงพอจะเป็นตัวชี้วัดได้ว่า น่าจะต้องมีการละเมิดระเบียบข้อบังคับกันมากในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอแบ่งหัวข้อออกเป็น 2 หัวข้อย่อยตามประเภทของ ส.ส. ผู้อภิปรายดังนี้คือ

11.4.3.1 คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

11.4.3.2 คำอภิปรายของคณะรัฐบาล

11.4.3.1 คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

ผู้วิจัยแบ่งคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านในหัวข้อนี้ ออกตามเกณฑ์วัดการปฏิบัติ ตามระเบียบข้อบังคับ จำนวน 3 ข้อ ดังนี้คือ

- 1) คำอภิปรายต้องไม่พึมพำเพื่อย วนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น
- 2) คำอภิปรายต้องสุภาพ ไม่ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด
- 3) คำอภิปรายต้องไม่กล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใด

โดยไม่จำเป็น

1) คำอภิปรายต้องไม่พึมพำเพื่อย วนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ส.ส. ของพรรคความหวังใหม่ซึ่งแบ่งแยกออกเป็นหลาย กลุ่ม และไม่สามารถทำงานอย่างเป็นเอกภาพและผลสมกลมกลืน ต่างฝ่ายต่างชิงดีชิงเด่นกันในตัว ดังนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปราย ซึ่งสังกัดอยู่คนละกลุ่มในพรรคความหวังใหม่ จึงอภิปรายซ้ำซ้อนกัน เป็นจำนวนมาก การอภิปรายที่ซ้ำซ้อนกันนี้ นฤตย์ เสกธีระ คอลัมนิสต์ของหนังสือพิมพ์มติชน ได้สรุปไว้อย่างชัดเจน และตรงกับคำอภิปรายในสภาฯ ดังนี้

ฝ่ายค้านไม่ได้ทำงานเป็นทีมอย่างที่เคยคุยเอาไว้ เห็นได้จากเนื้อหาสาระที่นาย อติสร เพียงเกษ ประธานคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎร (วิป) ฝ่ายค้าน หยิบยกประเด็นที่ทีมของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง รองหัวหน้าพรรค เป็นหัวหน้าทีม มาอภิปรายจนหมดเกลี้ยง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องบั้งรอน บ้าน 3 หลัง ซิดีเถื่อน ถามด้วยทรัพย์สินของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์

สร้างความโดดเด่นให้กับนายอติสรในการอภิปรายวันแรกไม่ใช่่น้อย

ในวันที่สอง หากนายจาตุรนต์ มีหลักฐานประเภทดีหัวรัฐบาลได้ รับรองว่า วันนั้นคนที่โดดเด่นที่สุดคือ นายจาตุรนต์

ขณะที่ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงเริ่มอภิปรายด้วยการสนับสนุนข้อมูลเอกสารที่ ตำรวจสั่งตรวจสอบสวนการโอนเงินของนายราเกษ สักเสนาที่ พล.อ. ชวลิต หัวหน้าพรรคความหวังใหม่เป็นคนเปิด

จากนั้นก็ นำเรื่องที่นายวราเทพ รัตนากร โฆษกพรรคความหวังใหม่ และ นายอติสร เพียงเกษ มาเล่าใหม่ เพื่อลำดับภาพให้เห็นชัดเจน

เหมือนกับจะต้องการเล่าเรื่องเก่า ให้ได้ดีกว่าคนเล่าคนเดิม (นฤตย์ เสกธีระ, 2542, น. 6)

คำอภิปรายของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงดังกล่าว นั้น นายถาวร เสนเนียม ได้ลุกขึ้นมาประท้วงคราวหนึ่ง ในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังมีข้อความของคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

ผมนั่งฟังท่านร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง ได้อภิปรายมาเป็นระยะเวลาเกือบ 2 ชั่วโมง สิ่งที่ท่านอภิปราย ถ้าจะพูดถึงแล้วก็ซ้ำซากกับคำอภิปรายของผู้อภิปรายรายอื่น ไม่ว่าในเรื่องของพนักงานสอบสวน เรื่อง ซี. ดี. (CD) บี. ไอ. บี. เอฟ (BIBF) แล้วก็ธนาคารกรุงไทย สิ่งเหล่านี้ ผมคิดว่าเป็นการสรุป ซึ่งเหมือนกับที่ท่านสมาชิก ท่านจรัสได้ลุกขึ้นมาประท้วง (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น.192)

คำอภิปรายของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 นี้ หนังสือพิมพ์แนวหน้า (2542ค, น.1) ถึงกับนำไปพาดหัวข่าวยักษ์ว่า “'เฉลิม' พอร์มตกฉายหนังเก่า” ต่อจากนั้นก็ เป็นพาดหัวข่าวใหญ่ว่า “ทางตำรวจดีเถื่อน-เก้ รพช. -บ้านสามหลังย่ำรัฐบาล” นอกจากนั้นแล้ว หนังสือพิมพ์บ้านเมืองยังนำคำอภิปรายของ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงไปเสนอเป็นข่าวไฮไลต์อีกด้วย โดยตั้งชื่อคอลัมน์ข่าวว่า “'เฉลิม' เร่ฉายหนังเก่า ปอกเปลือกรัฐบาล 'ชวน'” ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ยืนยันว่า นอกจาก ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุงจะอภิปรายซ้ำกับ ส.ส. ฝ่ายค้านคนอื่นในการอภิปรายทั่วไปครั้งนี้แล้ว ยังซ้ำกับการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ผ่านมามีด้วย

หรือ เมื่อนายโสมณ เพชรสว่างเข้ามาทำหน้าที่แทนนายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ระหว่างที่นายชิงชัย มงคลธรรมกำลังอภิปราย ต้องเตือนนายชิงชัยครั้งหนึ่งว่า “ท่านชิงชัยครับ ประเด็นนี้ซ้ำแล้ว ผมขอให้ท่านสรุปแล้วครับ ประเด็นนี้ ผมจะไม่อนุญาตให้พูดซ้ำ ผมฟังหลายทีแล้ว” (รายงานการประชุมฯ, 2542 ง, น.192)

สำหรับความคิดเห็นของนักการเมืองและนักหนังสือพิมพ์ เช่น ประสงค์ สุ่นศิริ (2542ก, น. 3) ลงความเห็นซึ่งตรงกับ “ความจริง” ในการอภิปรายครั้งนี้ว่า เนื้อหาที่นำมาตั้งเป็นข้อกล่าวหาไม่มีอะไรใหม่ นอกจากเรื่องเก่าๆ ที่ผ่านพ้นมาแล้ว บางเรื่องบางราวพยายามบิดเบือนหรือสร้างขึ้นเพื่อหวังผลทางการเมือง ซึ่งนอกจากก้าวร้าวแล้วยังไปปดมดเท็จ ซ้ำยังวนเวียนอยู่แต่เรื่องเก่า ที่เคยอภิปรายไปแล้วตั้งแต่คราวก่อน เฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเศรษฐกิจและปัญหาธนาคารกรุงไทย เอาความมันและความสะใจเข้าใจเท่านั้น (ประสงค์ สุ่นศิริ, 2542ข, น. 3)

โดยสรุป ในการอภิปรายทั่วไปครั้งนี้ คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนมาก ไม่ผ่านเกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับข้อที่ 1 ที่ว่า “คำอภิปรายต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ วนเวียนซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น”

2) คำอภิปรายต้องสุภาพ ไม่ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด

คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านครั้งนี้ มีคำอภิปรายที่ไม่ผ่านเกณฑ์วัดการปฏิบัติ ตามระเบียบข้อบังคับข้อที่ 2 นี้ เป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการละเมิดข้อบังคับกับ คณะรัฐมนตรีซึ่งอยู่ในสภาฯ ด้วยกัน คำอภิปรายที่ละเมิดระเบียบข้อบังคับหรือไม่ผ่านเกณฑ์วัด การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับข้อที่ 2 ที่ผู้วิจัยเห็นว่า ส.ส. ผู้กระทำความผิดในประเด็นนี้ไม่ควร มีอาชีพเป็นนักการเมืองเลยก็คือ นายวีระกร คำประกอบ เพราะผู้วิจัยเห็นว่า คำอภิปรายในสภาฯ นั้น ไม่ควรที่จะมีคำอภิปรายที่ “ไม่สุภาพ ใส่ร้าย และเสียดสีบุคคลหนึ่งบุคคลใด” ที่จึงใจกระทำ ต่อประชาชนภายนอกแม้แต่เพียงครั้งเดียว

เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 นายวีระกร คำประกอบตั้งข้อกล่าวหาว่า “รัฐมนตรี ว่าการกระทรวงการคลัง นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ปกป้องนายศิริินทร์ นิมมานเหมินท์ผู้เป็น น้องชาย” ดังนั้น นายวีระกร คำประกอบจึงต้องอภิปรายชี้แจงว่า นายศิริินทร์ นิมมานเหมินท์มี การกระทำผิดอะไรบ้าง ซึ่งความผิดของนายศิริินทร์ นิมมานเหมินท์ข้อหนึ่งที่นายวีระกร คำประกอบ พยายามจะโน้มน้าวผู้ฟังให้เชื่อถือคือ การปล่อยกู้โดยมิชอบ โดยหัวเรื่องที่จะยกมาเป็นตัวอย่างนี้ นายวีระกร คำประกอบอธิบายว่า นายศิริินทร์ นิมมานเหมินท์มีเหตุจูงใจที่ปล่อยกู้ให้กับนางราศรี บัวเลิศเพราะมีความสัมพันธ์อันที่ชั่วสาวกัน ดังนี้

บนไฟลท์นั้นมีบุรุษสตรี 1 คู่ นั่งอยู่แถวหน้าสุด ท่านและเธอนั่งหัวชนกันมา ตลอดทาง เราทราบภายหลังว่าชื่อคุณศิริินทร์และคุณราศรี บัวเลิศ นั่งหัวชน กันมาตลอดทาง และในคำขอของคืนวันนั้นท่ามกลางบรรยากาศท้องฟ้าอันมืดมิด สนิทในภายนอก²⁵ เธอได้เข้าไปในห้องน้ำ แล้วก็ ท่านประธานครับ ผมเข้าใจครับ และผมยินดีว่าในสิ่งที่ผมพูดต่อไปนี้มีคนจะยืนยันเป็นพยานให้ผมมากมาย เหลือเกินนะครับ เจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังหลายคน และเจ้าหน้าที่จาก ธนาคารแห่งประเทศไทย ในขณะนั้นหลายคนยืนยันกับผมได้ว่า เธอได้เข้าไป ในห้องน้ำแล้วเปลี่ยนเป็นชุดนอนบางหวมหวิวครับ (รายงานการประชุม, 2542ข, น. 136-137)

คำอภิปรายของนายวีระกร คำประกอบนั้น ละเมิดเกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับถึง 2 ข้อ คือ คำอภิปรายไม่สุภาพและใส่ร้ายนายศิริินทร์ นิมมานเหมินท์ และนางราศรี บัวเลิศ และเอ่ยชื่อถึงบุคคลทั้งคู่โดยไม่จำเป็น เพียงแค่ต้องการทำลายความชอบธรรมในการ

²⁵ เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

เป็นรัฐมนตรีของนายธารินทร์ นิมนต์มนตรี นายวีระกร คำประกอบถึงกับทำความเสื่อมเสียให้กับครอบครัวของบุคคลภายนอกซึ่งไม่สามารถเข้าไปได้ตอบคำโจมตีดังกล่าวในสภาฯ ได้เป็นจำนวนอย่างน้อย 2 ครอบครัว

3) คำอภิปรายต้องไม่กล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใดโดยไม่จำเป็น

คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านครั้งนี้ มีคำอภิปรายที่ไม่ผ่านเกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับข้อที่ 3 นี้ เป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างผู้อภิปรายดังกล่าวเป็นบางตัวอย่าง ดังนี้คือ

พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่

ในการอภิปรายเมื่อวันแรก พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ พยายามกล่าวหา นายชวน หลีกภัย ว่าบริหารงานไม่ประสบผลสำเร็จ เมื่อเปรียบเทียบกับการบริหารงานของ ดร. มหาเธร์ โมฮัมหมัด นายกรัฐมนตรีของประเทศมาเลเซีย โดย พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธพยายามที่จะโน้มน้าวว่า ดร. มหาเธร์ โมฮัมหมัดได้ใช้ทฤษฎีแห่งความพอเพียง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันรับสั่งอยู่เสมอๆ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง คำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

เป็นทฤษฎีที่อาศัยการพึ่งพา เป็นทฤษฎีที่ยืนยันของความเป็นทาสทางเศรษฐกิจ เป็นทฤษฎีที่เชื่อในความสามารถของคนต่างชาติ เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่าทุนต่างชาติเท่านั้น ที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของบ้านของเมืองได้ อีกด้านหนึ่งเป็นทฤษฎีแห่งความพอเพียง เป็นทฤษฎีแห่งการพึ่งตนเอง นั่นคือ ความแตกต่างกัน พระเจ้าอยู่หัว ทรงรับสั่งเรื่องนี้มานานแสนนาน ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีชวน ไม่ได้ยิน แต่ว่าดอกเตอร์มหาเธร์ โมฮัมหมัด อยู่กัวลาลัมเปอร์กลับได้ยินในสิ่งนี้ (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 18)

คำอภิปรายของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธในประเด็นนี้นั้น นอกจากจะละเมิดเกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับข้อที่ 3 แล้ว ยังเป็นเหตุผลวิบัติประเภทการเปรียบเทียบผิด (faulty analogy/ fallacy of false analogy) อีกด้วย เพราะ การบริหารงานของแต่ละประเทศนั้นมีปัจจัยที่สลับซับซ้อนมากมาย การเปรียบเทียบการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ที่ทั้งประเทศไทยและมาเลเซียประสบในระยะเวลาใกล้เคียงกันนั้น จะเปรียบเทียบเฉพาะผลของการแก้ปัญหาไม่ได้ นอกจากนั้นแล้ว คำอภิปรายของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธอาจจะเป็นคำอภิปรายที่เป็น “ความไม่จริง” อีกด้วย เพราะ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธไม่ได้อภิปรายถึงหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่งว่า ดร. มหาเธร์ โมฮัมหมัดได้ใช้ทฤษฎีแห่งความพอเพียง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับสั่งถึงบ่อยๆ จริงหรือไม่?

ร.ท. กุเทพ ไสกระจ่าง ส.ส. จังหวัดศรีสะเกษ พรรคความหวังใหม่

ในการอภิปรายเมื่อวันศุกร์ที่ 17 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2542 ร.ท. กุเทพ ไสกระจ่าง พยายามตั้งข้อกล่าวหานายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ ว่ามีพฤติกรรมมิชอบ ซึ่งร.ท. กุเทพ ไสกระจ่าง ได้ตั้งสมญานามข้อกล่าวหานี้ไว้ว่า “รัฐมนตรีไถ่อย่าง” ในการกล่าวหาประเด็นนี้ ร.ท. กุเทพ ไสกระจ่างได้กล่าวถึงชื่อบุคคลภายนอกโดยไม่จำเป็นเป็นจำนวนมาก บุคคลที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดก็คือ นายพิบูลย์ จิตโธสง กับ น.ส. ประนอมรัตน์ โพธิมาศ ผู้มีอาชีพขายไถ่อย่าง แต่มีรายชื่อเป็นคณะกรรมการบริษัท ด้วย ซึ่งก่อนจะนำชื่อของบุคคลทั้งสองมากล่าวโดยไม่จำเป็นแล้ว ร.ท. กุเทพ ไสกระจ่างยังส่งคนไปสืบถามข่าวบุคคลโดยไม่จำเป็นอีกด้วย ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

พวกเราอยากทราบว่า เขายังร่ำรวยอยู่หรือเปล่า ยังเป็นมหาเศรษฐีอยู่หรือเปล่า เราก็เลยส่งคนไป เราส่งคนไปที่บ้านหลังนี้ครับ บ้านเลขที่ 54 หมู่ 2 ตำบล ครอบเมือง อำเภอจักราช ของคุณประนอมรัตน์ เศรษฐีระดับ 280 ล้านบาท มีบ้านอย่างนี้หรือ ลมพัดก็แทบจะพังแล้ว มีพวกหยากไย่ เยื่อไยเต็มไปหมด (รายงานการประชุม, 2542ค, น. 17)

จะเห็นได้ว่า คำอภิปรายของร.ท. กุเทพ ไสกระจ่างนั้น นอกจากจะกล่าวชื่อบุคคลดังกล่าวโดยไม่จำเป็นแล้ว น้ำเสียงของคำอภิปรายยังเป็นการดูถูกดูแคลนบุคคลดังกล่าวอีกด้วย หลังจากที่ ร.ท. กุเทพ ไสกระจ่างกล่าวหาประเด็นนี้ไปแล้ว หนังสือพิมพ์ได้ตามไปทำข่าว โดยบุกไปถึงบ้านเกิดของบุคคลทั้งสอง สัมภาษณ์นำชีวิตส่วนตัวมาเผยแพร่ทางสื่อมวลชน ซึ่งโดยสรุปแล้วข้อกล่าวหาของ ร.ท. กุเทพ ไสกระจ่างก็ไม่เป็นจริงแต่ประการใด วิชิต ศิริทวีพร (Wichit Sirithaveeporn, 1999, p. 3) รายงานข่าวว่า นายธีรชัย จรัสจรวงเกียรติ ซึ่งเป็นผู้จัดการบริหารของบริษัทล้าลูกกาแลนด์ฯ กล่าวว่า นายพิบูลย์ จิตโธสงกับน.ส. ประนอมรัตน์ โพธิมาศ เป็นหลานของผู้ถือหุ้นใหญ่คนหนึ่ง ซึ่งถือหุ้นมาตั้งแต่มีการก่อตั้งบริษัท ในปี 1990/2533 และได้โอนหุ้นดังกล่าวไปให้ลูกค้ำของบริษัทฯ ไปแล้ว จะเห็นว่านายพิบูลย์ จิตโธสงกับน.ส. ประนอมรัตน์ โพธิมาศ ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์แต่อย่างใด การกล่าวหาของ ร.ท. กุเทพ ไสกระจ่างในประเด็นนี้ จึงเป็น “การออกชื่อบุคคลใดโดยไม่จำเป็น” ซึ่งทำให้นักบุคคลที่ถูกกระบุชื่อเดือดร้อนไปด้วย การอภิปรายของ ร.ท. กุเทพ ไสกระจ่างในประเด็นนี้ จึงเป็นการปฏิบัติงานอย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

11.4.3.2 คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรี

ผู้วิจัยแบ่งคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีในหัวข้อนี้ ออกตามเกณฑ์วัดการปฏิบัติ ตามระเบียบข้อบังคับ จำนวน 3 ข้อ ดังนี้คือ

- 1) คำอภิปรายต้องไม่ฟุ่มเฟือย วนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น
- 2) คำอภิปรายต้องสุภาพ ไม่ใส่ร้าย หรือเสียดสีบุคคลใด
- 3) คำอภิปรายต้องไม่กล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใด

โดยไม่จำเป็น

1) คำอภิปรายต้องไม่ฟุ่มเฟือย วนเวียน ซ้ำซาก หรือซ้ำกับผู้อื่น

คำอภิปรายของ คณะรัฐมนตรีครั้งนี้ มีคำอภิปรายที่ ไม่ผ่านเกณฑ์วัดการปฏิบัติ ตามระเบียบข้อบังคับข้อที่ 1 นี้ เป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างผู้อภิปรายดังกล่าวเป็นเพียง บางคน ดังนี้คือ

นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี

ในการอภิปรายทั่วไป คราวนี้ นายชวน หลีกภัยได้สร้างความประหลาดใจให้กับ สื่омวลชนเป็นอย่างมาก ในกรณีที่ลุกขึ้นได้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน “ในทุกประเด็น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กเรื่องน้อย ไม่ได้คำนึงถึงความใจกว้างทางการเมือง” (บทบรรณาธิการมติชน, 2542, น. 2) ในหลายๆ ประเด็น นายชวน หลีกภัยก็อธิบายย้อนหลังไปยี่สิบกว่าปีได้ว่า คำอภิปรายของนายชวน หลีกภัยเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ไม่ผ่านเกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับข้อที่ 3 นี้

ยกตัวอย่างเช่น เมื่อถูกนายเกษม รุ่งธนเกียรติ กล่าวหาว่ากิเลสหนา เนื่องจากนายชวน หลีกภัยไม่ยอมยุบสภาฯ เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ เพราะรัฐธรรมนูญใหม่ได้ประกาศใช้แล้ว นายชวน หลีกภัยก็อภิปรายย้อนกลับไปในอดีต ตั้งแต่เรียนเนติบัณฑิต แต่ไม่ยอมเป็นผู้พิพากษาและเข้า สมัครรับเลือกตั้งเมื่อประมาณ 30 ปีมาแล้ว (รายงานการประชุมฯ, 2542 ข, น. 46) เป็นต้น ดังนั้น การอภิปรายในประเด็นนี้ของนายชวน หลีกภัยจึงไม่ผ่านเกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ข้อที่ 1 จึงส่งผลให้การอภิปรายในประเด็นนี้ของนายชวน หลีกภัยเป็นการอภิปรายที่ขาดความ รับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

นายพิเชษฐ พันธุ์ชาทิกุล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง

เกือบทุกครั้งที่นายพิเชษฐ พันธุ์ชาทิกุล ลุกขึ้นมาได้ตอบข้อกล่าวหา นายพิเชษฐ พันธุ์ชาทิกุลมักจะใช้ส่วนของ การแจ้งหัวเรื่องกล่าวหาฯ ไปถึงเรื่องที่รัฐบาลชุดเดิมเป็นต้นเหตุ ทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจเสมอๆ ยกตัวอย่างเช่น ในวันแรกของการอภิปรายทั่วไป คราวนี้ คือ ในวันพุธที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2542 เมื่อหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านอารัมภบทหรือโหมโรงผ่านไปหมดแล้ว

และมีคณะรัฐมนตรีหลายคนได้โต้ตอบข้อกล่าวหาไปบ้างแล้ว เมื่อถึงคราวที่นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุลมีโอกาสอภิปรายโต้ตอบข้อกล่าวหา นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุลก็ร่ายยาวไปอธิบายถึงสาเหตุของวิกฤตเศรษฐกิจ จนนายมนตรี ด่านไพบูลย์ ส.ส. จังหวัดลำพูน พรรคความหวังใหม่ ต้องลุกขึ้นมาประท้วงว่า “สิ่งที่ท่านรัฐมนตรีพิเชษฐได้นำเสนอเป็นสิ่งที่พูดแล้ว ตั้งแต่ครั้งที่แล้ว ไม่รู้กี่ครั้งต่อกี่ครั้งครับ” (รายงานการประชุม, 2542ก, น.198-219)

ถึงแม้ว่านายมนตรี ด่านไพบูลย์จะประท้วง และประธานสภาฯ ก็พยายามเตือนให้ กระชับ นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุลก็ยังอภิปรายถึงประเด็นดังกล่าวนี้ อีกหลายครั้งหลายหนในการอภิปรายทั่วไป คราวนี้ ดังนั้นการอภิปรายในประเด็นนี้ของนายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุลจึงไม่ผ่านเกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับข้อที่ 1 จึงส่งผลให้การอภิปรายในประเด็นนี้ของนายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุลเป็นการอภิปรายที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

2) คำอภิปรายต้องสุภาพ ไม่ใส่ร้าย หรือเสียชื่อเสียงใคร

คณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายไม่ผ่านเกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับข้อที่ 2 มีอย่างน้อย 2 คน ดังนี้คือ นายชวน หลีกภัย และนายจรินทร์ ลักษณวิศิษฐ์ ซึ่งลักษณะคำอภิปรายของบุคคลทั้งสองนี้ จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ จะไม่อภิปราย “ไม่สุภาพ ใส่ร้าย หรือเสียชื่อเสียง” บุคคลอื่นอย่างหัวเรื่องหรือประเด็นใดประเด็นหนึ่งอย่างแจ่มชัด แต่จะอภิปรายแทรกไปในช่วงจังหวะที่เหมาะสมที่ละเล็กละน้อย ดังนี้

นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี

ดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ผ่านมาว่า นายเกษม รุ่งธนเกียรติได้ตั้งข้อกล่าวหา นายชวน หลีกภัยว่ากิเลสหนา เนื่องจากนายชวน หลีกภัยไม่ยอมยุบสภาฯ เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่เพราะรัฐธรรมนูญใหม่ได้ประกาศใช้แล้ว เมื่อถึงช่วงการลงท้าย นายเกษม รุ่งธนเกียรติก็ประกาศลาออกกลางสภาฯ ดังนี้

สำหรับตัวผม นายเกษม รุ่งธนเกียรติ วุฒิการศึกษา นิติศาสตรบัณฑิตจากรัชมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนติบัณฑิตไทย ระหว่างการยึดติดอำนาจกับการให้โอกาสประชาชน ผมเลือกเส้นทางไหนครับ ท่านประธาน ผมเลือกเส้นทางให้โอกาสประชาชน ผมขอลาออกจากสภาผู้แทนราษฎร หนังสือ ลาออกของ ผมจะยื่นท่านประธานเดี๋ยวนี้ เลยครับ ขอขอบคุณครับท่านประธาน (รายงานการประชุม, 2542ข, น. 33)

เมื่อถึงคราวที่นายชวน หลีกภัยมีโอกาสโต้ตอบข้อกล่าวหา นายชวน หลีกภัยก็ใช้ส่วนของการแจ้งหัวเรื่องกล่าวว่า “ถ้าท่านลาออกไปสมัครวุฒิสมาชิก ก็จะเป็นการลาออก

หลอกลวง ประชาชน” (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 38) ซึ่งก็นับได้ว่าเป็นการ “ไม่สุภาพ ใ้ร้าย หรือเสียดสี” ครั้งที่ 1 เมื่ออภิปรายต่อมาได้อีกระยะหนึ่ง นายชวน หลีกภัยก็อภิปรายว่า “ยุคที่แล้วเป็น ยุคที่ทุจริตมากที่สุด แต่ไม่เคยสอบแม้แต่เรื่องเดียว และต้องมาทำย้อนหลังใน ขณะนี้หลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายตำแหน่ง ไม่ว่าจะเป็นทุจริตในเรื่องอื่นๆ” (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 42) ซึ่งก็นับได้ว่าเป็นการ “ไม่สุภาพ ใ้ร้าย หรือเสียดสี” ครั้งที่ 2 หลังจากอีกไม่ถึง 1 นาทีนายชวน หลีกภัย ก็อภิปรายว่า

กระผมเป็นหัวหน้าพรรค มาจากลูกพรรคเล็ก ไม่ใช่มีเงินยัดตีหัวเขาแล้ว เขา เลือกลง ไม่ใช่ครับ ใช้เวลาพิสูจน์ให้เขาเห็นความสามารถ 20 ปี ไม่ใช่ว่ามีเงิน ก้อนหนึ่งและเรียกคนมาตบหัวและข้อเป็นหัวหน้าพรรค ทำไม่ได้ครับ ใน พรรคประชาธิปไตย ผมทำไม่ได้ครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 42)

ซึ่งก็นับได้ว่าเป็นการ “ไม่สุภาพ ใ้ร้าย หรือเสียดสี” ครั้งที่ 3 ต่อมาเมื่ออภิปราย ถึงข้อกล่าวหาของนายเกษม รุ่งธนเกียรติ นายชวน หลีกภัยก็ยกคำพูดที่ผิดพลาดของนายเกษม รุ่งธนเกียรติขึ้นมาเสียดสีว่า “ท่านเกษมบอกว่า กระผมหลงใหลในอำนาจเพลิติคกับการใช้ อำนาจแล้วก็ทำตัวสมณะซึ่งก็ไม่เข้าใจว่าหมายความว่าอย่างไร ก็ขอภัยด้วยที่แปลไม่ถูก แต่ เข้าใจว่า คงอยากจะพูดหมายถึง สมณะ”²⁶ (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 46)

โดยสรุปคำอภิปรายของนายชวน หลีกภัยจะมีลักษณะเช่นนี้ตลอดทั้ง 5 วัน

นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฎ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

คำอภิปรายของนายจรินทร์ ลักษณวิศิษฎ์ ก็มีลักษณะคล้ายคำอภิปรายของนายชวน หลีกภัย แต่ความถี่ของคำอภิปรายที่เป็นการ “ไม่สุภาพ ใ้ร้าย หรือเสียดสี” มีน้อยกว่า อาจจะ เป็นเนื่องจากความทักษะและเชี่ยวชาญในการอภิปรายแตกต่างกันก็อาจจะเป็นได้ ตัวอย่างคำ อภิปรายที่ไม่ผ่านเกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับข้อที่ 2 ของนายจรินทร์ ลักษณวิศิษฎ์ มีขึ้นเมื่อนายจรินทร์ ลักษณวิศิษฎ์ ได้ตอบข้อกล่าวหาที่ว่า รัฐบาล “อุ้มคนรวย ช่วยต่างชาติ พิชิตคนจน” ของนายสุชาติ ศิริสังข์ นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฎ์อภิปรายไว้ช่วงหนึ่งว่า “เงินทั้งหมด นี้ คือ เงินราชการแผ่นดิน ถ้าไปอนุมัติโดยหลักเกณฑ์ ที่ไม่ถูกต้อง เหมือนบางกรณีที่เป็นประเด็น อยู่นี้ ก็จะเป็นปัญหาต่อมา” (รายงานการประชุมฯ, 2542 ง, น. 82) ผู้วิจัยเห็นว่า นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฎ์บ่งชี้โดยนัย (implicature) ไปถึงกรณีการจ่ายเงินเขื่อนราศีไศล ซึ่งเป็นกรณีอื้อฉาว (scandal) ที่ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวนหนึ่งกำลังประสบอยู่

²⁶ เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

3) คำอธิบายต้องไม่กล่าวถึงพระมหากษัตริย์หรือออกชื่อสมาชิกหรือบุคคลใดโดยไม่จำเป็น

ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีคณะรัฐมนตรีคนใดละเมิดเกณฑ์วัดการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับข้อที่ 3 นี้

โดยสรุป เมื่อวิเคราะห์คำอธิบายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีด้วยเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอธิบายของ ส.ส. ข้อที่ 3 ที่ว่า “คำอธิบายต้องต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุม” ผลการศึกษาพบว่า คำอธิบายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ต่างก็ละเมิดข้อบังคับการประชุม เป็นจำนวนมาก แต่เมื่อเปรียบเทียบปริมาณแล้ว คำอธิบายที่เป็น “การละเมิดข้อบังคับการประชุม” ของ ส.ส. ฝ่ายค้านมีจำนวนมากกว่าของคณะรัฐมนตรี ดังนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านจึงปฏิบัติงานในการอธิบายทั่วไปๆ ครั้งนี้ อย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) มากกว่าคณะรัฐมนตรี

อย่างไรก็ดี การที่ผู้วิจัยพัฒนาเกณฑ์ดังกล่าวขึ้นมานั้น ยังมีวัตถุประสงค์สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ต้องการ “รู้” และ “เข้าใจ” ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานด้วยความสำนึกว่าเป็นตัวแทนของประชาชนหรือไม่? นอกจากนั้นแล้ว ในการที่จะตัดสินว่า ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐมนตรีมีความรับผิดชอบเป็นอย่างไร? ฝ่ายไหนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) มากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ยังต้องศึกษาเปรียบเทียบกับคำอธิบายทั่วไปๆ อีก 2 ครั้งด้วย ดังนั้น เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอธิบายฯ ดังกล่าว จึงเป็นเพียงเงื่อนไขที่จำเป็นเท่านั้น มิใช่เงื่อนไขที่เพียงพอ ซึ่งในการที่จะตัดสินว่าความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี จะเป็นเช่นไรนั้น ผู้วิจัยจะได้สรุปและเปรียบเทียบกับคำอธิบายทั่วไปๆ ในปี พ.ศ. 2490 กับ พ.ศ. 2522 ในหัวข้อถัดไป

11.4.4 คำอธิบายกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่

ดังที่กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้นว่า ในการศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ขึ้นมา 3 ข้อ โดยมีผลสรุปคำอธิบายของทั้ง 2 ฝ่ายดังนี้ คือ

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอธิบายของ ส.ส. ข้อที่ 1

เมื่อเปรียบเทียบการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ในแต่ละข้อกล่าวหา- ข้อโต้ตอบการกล่าวหาแล้ว เห็นได้ชัดเจนว่า ความสมเหตุสมผลของข้อโต้ตอบการกล่าวหา มีปริมาณมากกว่าความสมเหตุสมผลของข้อกล่าวหา หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่ง

ว่า คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีเสนอความจริงทางตรรกวิทยา ได้มากกว่าคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า คณะรัฐมนตรีอภิปรายอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

อย่างไรก็ดี เมื่อเปรียบเทียบกับการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 กับการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 แล้วปรากฏว่า คำอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ คำอภิปรายหรือข้อกล่าวหาส่วนใหญ่ของ ส.ส. ฝ่ายค้านกระทำเพียงแต่ต้องการทำลายความชอบธรรมของคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ฝ่ายตนมีโอกาสเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินบ้างเท่านั้น การกระทำเพื่อผลประโยชน์ของสาธารณชนมีเป็นจำนวนน้อย และเป็นผลพลอยได้จากการอภิปรายเพื่อทำลายความชอบธรรมของคณะรัฐมนตรีเท่านั้น ส่วนข้อโต้ตอบข้อกล่าวหาของฝ่ายรัฐบาลก็มีได้คำหนึ่งการทำหน้าที่ของตนในฐานะตัวแทนประชาชนแต่อย่างใด ข้อโต้ตอบการกล่าวหาของคณะรัฐมนตรีกระทำไปเพื่อที่ต้องการปกป้องคะแนนนิยมทางการเมือง และปกป้องชื่อเสียงของคณะรัฐมนตรีและบุคคลใกล้ชิดเท่านั้น

บทบรรณาธิการสยามรัฐ (2542ก, น. 2) เห็นว่า การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้เป็นแค่เพียงการต่อสู้ทางการเมืองในสภาฯ ที่มีได้ทุ่มเทพลังไปที่การยกระดับคุณภาพชีวิตของราษฎรส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นคนยากจน และกำลังตกอยู่ในมรสุมวิกฤติเศรษฐกิจครั้งร้ายแรง การอภิปรายไม่ไว้วางใจครั้งนี้ จึงเน้นไปที่ความไม่โปร่งใสในการบริหาร การคอร์รัปชัน ความไม่โปร่งใสในการเลือก อุดมธุรกิจ อุดมสถาบันการเงิน จุดมุ่งหมายเพื่อให้ราษฎรเสื่อมความศรัทธาเชื่อถือพรรคการเมืองที่เป็นแกนนำรัฐบาลเท่านั้น ทั้งทางฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน สนใจแต่เรื่องที่จะหักล้างกันเอง เพื่อช่วงชิงอำนาจทางการเมือง ไม่ได้ให้ความสนใจอย่างเพียงพอ ในเรื่องความเป็นอยู่ หรือสนใจในปัญหาปากท้องของประชาชนตามสมควรจะเป็น โดยฝ่ายรัฐบาลพยายามทำทุกอย่างเพื่อเอาตัวรอด ข้อกล่าวหาส่วนใหญ่ ล้วนแต่ไม่เกี่ยวข้องกับความเดือดร้อนของสาธารณชนแทบทั้งสิ้น (บทบรรณาธิการสยามรัฐ, 2542ข, น. 2) ซึ่งก็สอดคล้องกับบทบรรณาธิการเดลินิวส์ (2542, น. 3) ที่ว่า “ฝ่ายรัฐบาลเองแม้จะไม่เจตนาได้แต่ถูกขุดคุ้ยความไม่ชอบมาพากลอย่างจังๆ แต่จะพบว่ามีความพยายามปกป้องตนเองจนเกิดงาม”

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับการอภิปรายทั่วไป 2 ครั้งดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ ครั้งนี้ ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานอย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ทั้ง 2 ฝ่าย โดยที่ ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติงานอย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) มากกว่าคณะรัฐมนตรี

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 2

เมื่อเปรียบเทียบ “ความจริง” ของคำอภิปรายระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ด้วยเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 2 ที่ว่า “คำอภิปรายต้องเป็น ‘ความจริง’” ผลการศึกษาพบว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน มีคำอภิปรายที่เป็น “ความไม่จริง” ซึ่งเป็นความผิดที่ร้ายแรงถึงขั้นเป็น “อนันตริยกรรมของนักการเมือง” (the ultimate sin for politician) เป็นจำนวนมาก มีทั้งที่เป็น “ความไม่จริง” โดยไม่มีข้อเท็จจริงใดๆ รองรับ และเป็น “ความไม่จริง” ที่มีเหตุการณ์การเมืองเกิดขึ้นจริง แต่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาตีความกล่าวหาโดยเป็น “ความไม่จริง” ส่วนคำอภิปรายที่เป็น “ความไม่จริง” ของคณะรัฐมนตรีก็มีจำนวนหนึ่งเช่นเดียวกัน แต่มีปริมาณน้อยกว่าของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ฝ่ายค้านปฏิบัติหน้าที่ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้อย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) มากกว่าคณะรัฐมนตรี

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 3

เมื่อเปรียบเทียบ “การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ” ของคำอภิปรายระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีด้วยเกณฑ์วัดความรับผิดชอบคำอภิปรายของ ส.ส. ข้อที่ 3 ที่ว่า “คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุม” ผลการศึกษาพบว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ “ละเมิดข้อบังคับการประชุม” มีปริมาณมากกว่าคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรี นอกจากนั้นแล้ว การ “ละเมิดข้อบังคับการประชุม” ของ ส.ส. ฝ่ายค้านยังสร้างความเสียหายให้กับชื่อเสียงและเกียรติยศของประชาชนภายนอกสภาอีกด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้อย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) มากกว่าคณะรัฐมนตรี

โดยปกติแล้ว ในบทที่ 9 และบทที่ 10 ที่ผ่านมา ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างและอธิบายวาทกรรมย่อยของการอภิปรายทั่วไป อีก 5 ประการ แล้วจึงจะสรุปในช่วงท้ายว่า การปฏิบัติงานของการอภิปรายทั่วไป ของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีในภาพรวมทั้งหมดเป็นเช่นไร? แต่เมื่อเปรียบเทียบคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้กับการอภิปรายทั่วไป ทั้ง 2 ครั้งที่ผ่านมา เห็นได้ชัดเจนว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 ปฏิบัติหน้าที่อย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) อย่างที่สุด เพื่อให้เห็นภาพพจน์ (figure of speech) ของการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ดังกล่าว ผู้วิจัยขออธิบายรายละเอียดไปตามลักษณะของวาทกรรมย่อยของการอภิปรายทั่วไป 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1) การเชื่อฟังประธานสภา

ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ผู้อภิปรายส่วนใหญ่ ไม่มีความเคารพเชื่อฟังผู้ทำหน้าที่ประธานสภา ซึ่งแตกต่างจาก ส.ส. ผู้อภิปรายของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 กับการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 22 ในปี พ.ศ. 2522 อย่างเห็นได้ชัด ส.ส. ผู้อภิปรายส่วนมากจะต่อล้อต่อเถียงกับประธานสภา เสมอๆ เมื่อมีโอกาส ยกตัวอย่างเช่น เมื่อนายสุชาติ ศรีสังข์ ส.ส. จังหวัดมหาสารคาม พรรคความหวังใหม่กำลังกล่าวหารัฐบาลว่า “อุ้มคนรวย ช่วยต่างชาติ พิชิตคนจน” นายสุวโรช พะลัง ส.ส. จังหวัดชุมพร พรรคประชาธิปัตย์จึงลุกขึ้นมาประท้วงว่า “อภิปรายค่อนข้างที่จะฟุ้งเฟ้อ วนเวียน ซ้ำซากไปมาก ไม่เกี่ยวกับญัตติอภิปรายไม่วางใจพอสมควร” (รายงานการประชุมฯ, 2542 ง, น. 32) นายโสภณ เพชรสว่าง รองประธานสภาคนที่ 1 ผู้กำลังทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมฯ พยายามเตือนให้นายสุชาติ ศรีสังข์ให้อภิปรายอยู่ในประเด็นที่ถูกลูกสุชาติ ศรีสังข์อภิปรายเล่นลิ้น จนนายโสภณ เพชรสว่างต้องเตือนว่า “ท่านอย่ามาเล่นลิ้นกับผมเลยครับ ความเป็นจริงผมรู้จักท่านดี ผมก็ให้ความเคารพท่าน ท่านเป็นนักต่อสู้คนหนึ่ง กรุณาฟังผมหน่อยเถอะครับ ยิ่งไปเอ่ยชื่อถึงบุคคลอื่น เดี่ยวเขาประท้วงมา และก็จะเสียหาย นะครับ ขอให้ท่านสรุป” (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 152)

ในบางกรณีนั้น ส.ส. ผู้อภิปรายถึงกับวินิจฉัยคำประท้วงของเพื่อนสมาชิกด้วยกันก็มี ซึ่งประธานสภาฯ ถึงต้องพูดว่า “ขอให้ประธานเป็นผู้วินิจฉัย ไม่ใช่สมาชิกเป็นผู้วินิจฉัยนะครับ” หรือในบางกรณี ส.ส. ผู้อภิปรายก็อาศัยช่วงจังหวะการประท้วงแนะนำประธานสภาฯ ว่าควรใช้ข้อบังคับข้อนี้ ข้อนี้ ซึ่งครั้งหนึ่ง ประธานสภาฯ ถึงกับต้องพูดว่า “อันนี้ หน้าที่ของประธานครับ ข้อบังคับข้อนี้ เขาให้อำนาจประธานใช้นะครับ ท่านไม่ต้องมาแนะนำให้ประธาน เหยินั่งครับ เอาไว้ ตอนที่ท่านมาเป็นประธาน ก็ค่อยว่ากัน ตอนนี้ผมเป็นประธานครับ” (รายงานการประชุมฯ, 2542ง, น. 152)

2) การขอโทษถ้าคำอภิปรายผิดพลาด

การขอโทษเป็นมารยาทพื้นฐานของทุกสังคม หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นจริยธรรมเบื้องต้นของทุกสังคมในโลกมนุษย์ ในสงครามการอภิปรายทั่วไป นั้น เป็นปกติธรรมดาว่าคำโต้แย้งหรือคำโต้เถียงอาจจะมีเกริ่นเลยไปบ้าง จากหลักการดังกล่าวนี้ คำขอโทษจึงน่าจะได้ยินได้ฟังบ้างในการอภิปรายทั่วไป แต่ละครึ่ง ผลการศึกษาพบว่า ไม่มี ส.ส. ผู้อภิปรายคนใดกล่าวขอโทษกันในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้

3) การยอมรับในความผิดพลาดของการบริหารงาน

จากการศึกษาประเด็น เรื่อง การยอมรับในความผิดพลาดของการบริหารงานของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 กับการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 22 ในปี พ.ศ. 2522

ซึ่งพบว่า คณะรัฐมนตรียอมรับว่า มีความผิดพลาดในการบริหารงานเป็นจำนวนมาก สำหรับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ แทบจะไม่พบว่าคณะรัฐมนตรีจะยอมรับว่า มีความผิดพลาดในการบริหารงาน

4) การโจมตีกลับหรือการศอกกลับ (ad hominem)

จากการศึกษาประเด็น เรื่อง การโจมตีกลับหรือการศอกกลับ ส.ส. ฝ่ายค้านของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 กับ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 22 ในปี พ.ศ. 2522 ซึ่งพบว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 คณะรัฐมนตรีไม่เคยโจมตีกลับ ส.ส. ฝ่ายค้าน แม้แต่เพียงครั้งเดียว สำหรับการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 22 คณะรัฐมนตรีอภิปรายโจมตีกลับ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นจำนวน 3 ครั้ง แต่การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ คณะรัฐมนตรีอภิปรายโจมตีกลับ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นก็ยังพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านโจมตีกลับไปที่คณะรัฐมนตรีเช่นเดียวกัน

4.1) คำอภิปรายที่เป็นการโจมตีกลับหรือการศอกกลับของคณะรัฐมนตรี

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการโจมตีกลับของคณะรัฐมนตรี เพียง 4 ตัวอย่าง ดังนี้คือ

ตัวอย่างที่ 1 คำอภิปรายของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

นอกจาก พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์จะได้โจมตีกลับนายอดิศร เพียงเกษ ดังได้ยกตัวอย่างไปแล้ว เมื่อนายสมักร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทยอภิปรายพาดพิงถึง พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ในหลายๆประเด็น เช่น กรณีอาชญากรรมในสนามม้าราชตฤณมัยสมาคมหรือกรณีเทปเสียงของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์พัวพันการซื้อเสียง เป็นต้น เมื่อ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์มีโอกาสดิปรายได้ตอบข้อกล่าวหา พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์จึงใช้โอกาสโจมตีกลับไปที่นายสมักร สุนทรเวช ว่าให้นำเงินไปคืนตระกูลของนายห้างทอง ธรรมวัฒนะ ซึ่งนายสมักร สุนทรเวช ขอยืมมา ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

ท่านประธานครับ ขอผมสักนิดเดียวครับ ผมเองก็ไม่อยากจะยุ่งเกี่ยวกับคุณสมักร เลยนะครับ เพราะว่า เป็นนักการเมืองก็รุ่นหลัง และอายุอานามก็เท่ากัน ก็ไม่อยากจะกล่าวหา แต่ว่าคุณสมักรก็มาอยู่กับผมอยู่เรื่อยเลย อภิปรายที่ไรก็ยุ่งอยู่กับผม แล้วก็เอารื่องเท็จๆ มาพูดทั้งนั้นเลย ผมจะพูดเรื่องจริงครับ คุณสมักรครับ ในฐานะผู้จัดการมรดก เอาเงินไปคืนเขาเถอะครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 168)

ตัวอย่างที่ 2 คำอภิปรายของนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

เมื่อถูกนายจาตุรนต์ ฉายแสง กล่าวหาว่า รัฐบาลดำเนินนโยบายและบริหารเศรษฐกิจผิดพลาดล้มเหลวโดยสิ้นเชิง ฯลฯ นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ ก็อภิปรายโจมตีกลับว่า ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจครั้งนี้ สาเหตุใหญ่หรือสาเหตุสำคัญก็เกิดจากรัฐบาลที่แล้ว ผู้วิจัยของยกตัวอย่างคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

ท่านไม่เข้าใจเลยหรือครับว่า นี่คือการของวิกฤตเศรษฐกิจ ที่เกิดขึ้นจากฝีมือของท่าน ทุกเรื่องที่ท่านพูด คือ ผลพวงที่เกิดขึ้นจากฝีมือของท่าน รัฐบาลชุดนี้เข้ามารับภาระ ในการแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ในช่วงซึ่งทุกอย่างแย่ไปหมด ... สิ่งที่ท่านพูดว่าเป็นความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาลชุดนี้ ความจริงแล้วคือการของวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งพวกเราเข้ามาแก้ไขปัญหาด้วยความยากลำบากยิ่ง ท่านล้มไปแล้วหรือครับว่าท่านทำอะไร ตรงนี้ครับ อย่าลืมครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 304)

ตัวอย่างที่ 3 คำอภิปรายของนายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

เมื่อถูกนายชิงชัย มงคลธรรมอภิปรายพาดพิงเรื่อง เจ้าพนักงานของรัฐ “มีพฤติกรรมส่อไปในทางทุจริตและประพฤติมิชอบเกี่ยวกับการทำสัญญาขายยางธรรมชาติ ตามโครงการแทรกแซงตลาดยางพาราทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2536” ซึ่งนายชัชวาลย์ สุกิจจวนิช ผู้ตรวจราชการกระทรวงพาณิชย์เป็นผู้ต้องสงสัย เมื่อได้โอกาสใช้สิทธิพาดพิง นายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ จึงโจมตีนายชิงชัย มงคลธรรมว่า เคยถูกจับในคดีเล่นการพนัน ดังคำอภิปรายดังนี้ “ท่านบอกว่า สิ่งที่ท่านพูดทั้งหมดท่านเอาเกียรติเป็นเดิมพัน ทำให้ผมย้อนนึกไปถึงการประท้วงของท่าน ส.ส. ชินวรรณบุญนเกียรติ เมื่อสักครู่นี้ ที่บอกว่าท่านเคยถูกศาลตัดสินพิพากษาคดีเล่นการพนัน” (รายงานการประชุมฯ, 2542 ง, น. 202)

ตัวอย่างที่ 4 คำอภิปรายของนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี

เมื่อถูกนายสุชาติ ศรีสงัด ส.ส. มหาสารคาม พรรคความหวังใหม่ กล่าวหารัฐบาลว่า “อุ้มคนรวย ช่วยต่างชาติ พิชิตคนจน” โดยนำหลักฐานสนับสนุนประการหนึ่ง มาจากกรณีที่นายชุม สากล ราษฎรจังหวัดสระแก้ว ซึ่งฆ่าตัวตายโดยใช้ผ้าขาวม้าผูกคอกับรั้วของสำนักงานข้าราชการพลเรือน บริเวณหน้าทำเนียบรัฐบาล นายชวน หลีกภัยก็อภิปรายโจมตีกลับว่า ส.ส. ฝ่ายค้านสัญญากับผู้ตายว่าจะนำเงินไปช่วยทำบุญ แต่ก็ไม่ได้กระทำ ดังคำอภิปรายบางส่วน ดังนี้

ว่าจะไปงานศพ จะเรียไรเงินกันให้ลุงชุ่ม ภรรยาลุงชุ่ม ภรรยาลุงชุ่มก็ให้สัมภาษณ์ กระผมส่งคนที่ทำเนียบไปร่วมเป็นเจ้าภาพงานศพ ให้คุณอลงกรณ์ไปเป็น เจ้าภาพงานศพแทนกระผม ภรรยาลุงชุ่มก็ถามว่า เห็นข่าวบอกว่า ฝ่ายค้าน จะมาสวด ไม่เห็นมาเลย เห็นบอกว่าจะรวบรวมเงินไปให้ ไม่เห็นเอามาให้เลย กระผมเข้าใจว่า ปานนี้ยังไม่ได้เอาไปให้ เพราะฉะนั้น อย่าคิดอย่าพูดอะไร เอา ตัวเองอย่างเดียว ยึดในความเป็นธรรม (รายงานการประชุมฯ, 2542 ง, น. 61)

นอกจากนั้น แล้วนายชวน หลีกภัยยังช่วย พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ย้ำโจมตีกลับ นายอดิศร เพียงเกษ เมื่อถูกนายอดิศร เพียงเกษ โจมตีเรื่องบ้านพิษณุโลกเป็นช่องใจว่า

ท่านได้ประมาณว่า รัฐบาลช่องใจ ผมไม่ต้องการประมาณคุณอดิศรว่า ท่าน บอกว่าบ้านพิษณุโลก ถ้ามันเล็ก ทำเนียบเป็นช่องใจใหญ่ ผมไม่ว่านะครับ แต่ว่าผมเห็นว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้น ไม่เท่ากับพฤติกรรมของกรณีราชินีเสลด อันนั้นนักการเมืองไปเกี่ยวโดยตรงเลยครับ เงินเป็นก้อนชัดๆ เลย 360 กว่า ล้านบาท ไปแบ่งกัน (รายงานการประชุมฯ, 2542 ก, น. 357)

4.2) คำอภิปรายที่เป็นการโจมตีกลับหรือการศอกกลับของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

ในอันที่จริงแล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านมีหน้าที่ในการตั้งข้อกล่าวหากับคณะรัฐมนตรีอยู่แล้ว จึงไม่น่าจะมีประเด็นการโจมตีกลับไปที่เรื่องอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่การปฏิบัติงานในหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี แต่ก็ยังปรากฏว่า มี ส.ส. ฝ่ายค้านโจมตีกลับคณะรัฐมนตรีบางเรื่องบางประเด็น ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1 คำอภิปรายของนายอดิศร เพียงเกษ ส.ส. จังหวัดขอนแก่น

ในวันที่สองของการอภิปรายทั่วไป คือ วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 หลังจาก ที่ นายวราเทพ รัตนากรอภิปรายจบแล้ว ก่อนที่ประธานสภาฯ จะอนุญาตให้คณะรัฐบาลได้ตอบ ข้อกล่าวหา นายอดิศร เพียงเกษ ได้ลุกขึ้นกล่าวฟ้องประธานสภาฯ ดังนี้

กระผมมีเรื่องเร่งด่วนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะขอกราบเรียนท่านประธานให้ได้ทราบ หลังจากที่ผมได้อภิปรายในสภาเมื่อวานนี้ ดังที่ท่านประธานได้ทราบ เช้าวันนี้ ได้มีการคุกคามเสรีภาพของผมที่จังหวัดขอนแก่น มีบุคคลได้ไปถ่ายรูปสำนักงาน พรรคความหวังใหม่และที่บ้านของผม (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 182)

เมื่อนายอดิศร เพียงเกษ อภิปรายจบนายสุวิทย์ คุณกิตติ นายชิงชัย มงคลธรรม และ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธก็อภิปรายผลสมโรงว่า แต่ละคนก็ถูกคุกคามเช่นเดียวกัน คำอภิปรายของ

ส.ส. ฝ่ายค้านในประเด็นนี้ หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน นำไปเป็นพาดหัวข่าวในวันรุ่งขึ้นว่า

ฝ่ายค้านโวยเจอ 'ภัยมืด'

อัด 'ยุคทมิฬ'

รบ. ส่งคนตามเช็กบิล (มติชนรายวัน, 2542ข, น. 1)

การกระทำของนายอดิศร เพียงเกษนี้ นอกจากจะเป็นการโจมตีกลับคณะรัฐมนตรีแล้ว ยังเป็นการทำให้เสียเวลาของการอภิปรายโดยใช่เหตุ และนายอดิศร เพียงเกษยังมีการกระทำที่เป็นมาตรฐานซ้อน (double standard) อีกด้วย เพราะในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ นายอดิศร เพียงเกษ ได้ใช้รูปถ่ายประกอบคำอภิปรายเป็นจำนวนมาก มีทั้งบ้านทรงไทยซึ่งเป็นบ้านของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ และรูปของบ้าน 3 หลังที่จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น โดยเฉพาะรูปของบ้านที่นายอดิศร เพียงเกษกล่าวหาว่าเป็นบ้านของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์นั้น นายอดิศร เพียงเกษอภิปรายกระบวนการถ่ายรูปดังกล่าวไว้อย่างตื้นตันว่า

ท่านไม่ได้ยื่นบัญชีทรัพย์สินอันนี้ หลักฐานชัดเจนว่าเป็นของท่าน ขออนุญาตดูรูปบ้านด้วยครับ นี่ครับ ตึก 3 ชั้น ไปถ่ายตรงๆ ก็กลัวจะครับคนถ่าย เว็บ ได้แค่นี้ชัดเจนครับ แต่อยู่ระหว่างสี่แยก เลยที่ว่าการเขตปิ่นตอเดียว ที่ว่าการเขตอยู่ขวามือ ขณะนี้ก็ต้องมองหน้ามองหลังครับ ภายใต้รัฐธรรมนูญกระทรวงมหาดไทย คนนี้ ความปลอดภัย ไม่มี (รายงานการประชุมฯ, 2542ก, น. 293)

การอภิปรายดังกล่าวของนายอดิศร เพียงเกษนั้น คณะรัฐบาลไม่ได้มีปฏิกิริยาอะไร แต่การที่มีบุคคลไปถ่ายรูปบ้านของตนเอง ทำไม่จึงกล่าวหาว่า รัฐบาลใช้อำนาจมืด ประเด็นนี้ ประสงค์ สุ่นศิริ ได้นำภาพการ์ตูนซึ่งวาดโดยนายชัย ราชวัตร และตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐมาขยายความว่า

ภาพที่ 5 มีคำอธิบายว่า “ชมชู้ทำร้ายผู้อภิปรายด้วยอาวุธร้ายแรงแบบใหม่ น่าสยดสยอง” อาวุธที่ว่านี้ คือกล้องถ่ายรูป ซึ่งคงหมายถึงอาการโวยวายของผู้อภิปรายจาก จ. ขอนแก่น ที่มีใครไม่รู้ไปแอบถ่ายรูปบ้านตน ถ่ายรูปบ้านก็ไม่ได้ชอบกลจริงๆ (ประสงค์ สุ่นศิริ, 2542ข, น. 3)

อนึ่งคำอภิปรายในส่วนนี้ของนายอดิศร เพียงเกษ ก็มีแนวโน้มที่จะเป็นการอภิปรายด้วย “ความไม่จริง” อีกด้วย ถ้าไม่มีการถ่ายรูปบ้านหลังนั้น หรือผู้ถ่ายรูปเป็นคนอื่น ซึ่งไม่ใช่คนของรัฐบาลที่อาจจะส่งไปจริง หรืออาจจะจ้างไปจริงก็ได้

ตัวอย่างที่ 2 คำอภิปรายของนายภูมินทร์ ลีธีระประเสริฐ ส.ส. จังหวัดศรีสะเกษ
นายภูมินทร์ ลีธีระประเสริฐ ได้ใช้คำอภิปรายส่วนหนึ่งโจมตีกลับไปพรรคประชาธิปัตย์
ในเรื่องที่เกี่ยวกับ บีไอบีเอฟ (BIBF) อีกครั้งหนึ่ง ดังคำอภิปรายดังนี้

ท่านประธานครับ ผมมีภาพอีกภาพหนึ่ง ซึ่งถ้าดูแล้วจะเกิดความรู้สึกที่
แตกต่างกันมาก แต่ผมไม่แปลกใจที่ฝรั่ง ที่คนต่างชาติ ที่วารสารต่างชาตินั้น
เขาจะเขียนถ้อยคำ ที่ชื่นชมในคน 2 คนนี้ เพราะอะไรครับ เพราะเขาต้องเขียน
ชื่นชมในคน 2 คน ที่เป็นผู้ริเริ่มเปิดเสรีทางการเงิน เปิดประตูบ้านให้เขาเข้ามา
แสวงประโยชน์ได้อย่างง่ายดาย (รายงานการประชุมฯ, 2542ค, น. 86)

คำอภิปรายของนายภูมินทร์ ลีธีระประเสริฐ ดังกล่าวนั้น ไม่ใช่เป็นการตั้งข้อกล่าวหา
แต่เป็นการโจมตีกลับเพื่อทำลายความชอบธรรมของนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ กับนายชวน
หลีกภัย อันที่จริงแล้วประเด็นเรื่องการเปิดบีไอบีเอฟ (BIBF) นี้ นักวิชาการคนหนึ่งคือ รังสรรค์
ธนะพรพันธุ์ เขียนบทความจำนวนมาก เพื่อยืนยันว่าพรรคประชาธิปัตย์ต้องแสดงความรับผิดชอบ
(accountability) ต่อการกระทำครั้งนั้น ซึ่งผู้วิจัยก็เห็นด้วย แต่การแสดงความรับผิดชอบนั้น ต้องไม่ใช่
การแสดงความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วยการลาออก เมื่อเป็นรัฐบาลใน
การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ เพราะเมื่อรัฐบาลชวน 1 ประกาศยุบสภาในปี พ.ศ. 2535 นั้น ทำให้
ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ด้วยการลาออกสิ้นสุดลงไปด้วย

โดยสรุป เมื่อเปรียบเทียบปฏิบัติงานของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีตามเกณฑ์
การวัดความรับผิดชอบของคำอภิปรายของ ส.ส. จำนวน 3 ข้อ ดังนี้

- 1) ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability)
ของคณะรัฐบาล แต่ถ้าเป็นข้อโต้ตอบการกล่าวหาต้องมีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้าน
- 2) คำอภิปรายต้องเป็น “ความจริง”
- 3) คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ

ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่
(responsibility) ทั้ง 2 ฝ่าย แต่ ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติงานด้วยการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่
(responsibility) มากกว่าคณะรัฐมนตรี เมื่อเปรียบเทียบวาทกรรมย่อยลักษณะอื่นๆ อีก 4 ประการ
กับการอภิปรายทั่วไป อีก 2 ครั้ง พบว่า ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ ครั้งนี้ ไม่มีความเคารพเชื่อฟัง
ประธานสภาฯ แต่ประการใด ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ ต่างคิดว่าฝ่ายตรงข้ามเป็นศัตรูของฝ่ายตน
จึงไม่มีคำขอโทษ หรือแสดงมารยาทพื้นฐานที่ดีให้เห็น คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีไม่มีการยอมรับ
ว่า มีความผิดพลาดในการบริหารงาน และประการสุดท้าย ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี

ต่างก็ขุดคุ้ยความผิดพลาดของฝ่ายตรงข้ามมาโจมตีกลับเมื่อมีโอกาส โดยสรุป ส.ส. ฝ่ายค้าน กับคณะรัฐมนตรีผู้ทำหน้าที่ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 ปฏิบัติงานอย่าง รับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ที่สุด

11.6 สรุป

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 นี้ เมื่อเปรียบเทียบกับ การอภิปราย ทั่วไป ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 และการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 พบว่าคำ อภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านได้พัฒนาขึ้นเป็นการกล่าวหาอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ ไม่มีคำอภิปราย ที่เป็นการซักถาม ส.ส. ฝ่ายค้านมีวัตถุประสงค์ให้คณะรัฐบาลออกไปจากตำแหน่งบริหารราชการ แผ่นดิน และมีความต้องการให้ฝ่ายของตนมีโอกาสเข้าไปบริหารราชการบ้าง คำอภิปรายของ คณะรัฐมนตรีก็พัฒนาขึ้นเป็นการโต้ตอบข้อกล่าวหาอย่างสมบูรณ์เช่นเดียวกัน

ระบบพรรคการเมืองก็ได้รับการพัฒนาขึ้นจนสมบูรณ์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ พรรค การเมืองจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนชัดเจน กล่าวคือ จะมีพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งเป็นพรรคร่วม รัฐบาล และพรรคการเมืองส่วนที่เหลือจะเป็นพรรคร่วมฝ่ายค้าน นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังมีพัฒนา ให้มีหัวหน้าฝ่ายค้านอย่างเป็นทางการอีกด้วย กล่าวคือ หัวหน้าพรรคร่วมฝ่ายค้านที่มี ส.ส. เป็น จำนวนมากที่สุด จะได้รับการเสนอชื่อและมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำฝ่ายค้าน

สำหรับโครงสร้างทางภาษาของคำอภิปรายก็ได้รับการพัฒนาครบมี 4 ส่วน คือ คือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบทางโครงสร้าง ทางภาษาของคำอภิปรายที่สมบูรณ์แล้ว และในแต่ละรายละเอียดก็พัฒนาขึ้นอย่างสมบูรณ์ เช่นเดียวกัน

สำหรับโครงสร้างของการใช้เหตุผลก็พัฒนาขึ้นโดยสมบูรณ์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ โครงสร้างของการใช้เหตุผลได้รับการพัฒนาจนสามารถตอบสนองความต้องการของ ส.ส. ผู้อภิปรายได้ กล่าวคือ เมื่อข้อกล่าวหามีความสลับซับซ้อน ผู้กล่าวหาจะใช้โครงสร้างของการ อ้างเหตุผลที่มีความสลับซับซ้อนได้อย่างเหมาะสม อนึ่งโครงสร้างของการใช้เหตุผลกับการใช้ เหตุผลที่สมเหตุสมผลนั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ วัตถุประสงค์หลักสำคัญของ ส.ส. ฝ่ายค้านใน การอภิปรายทั่วไป คราวนี้ คือ ต้องการทำลายความชอบธรรมในการบริหารราชการแผ่นดินของ คณะรัฐบาล ดังนั้น ในการใช้เหตุผล ส.ส. ฝ่ายค้านมิได้คำนึงถึงว่า หลักฐานสนับสนุนจะสมเหตุ สมผลหรือไม่ เพราะคำนึงแต่เพียงว่า จะทำให้เกิดความบอบช้ำกับคณะรัฐบาลเพียงใดเท่านั้น

ดังนั้น ถึงแม้ว่าโครงสร้างของการใช้เหตุผลจะพัฒนาไปสมบูรณ์แล้ว ก็ไม่ได้หมายความว่า การ
ใช้เหตุผลจะสมเหตุสมผลตามโครงสร้างของการใช้เหตุผลไปด้วย

อย่างไรก็ดี ในขณะที่องค์ประกอบภายนอก เช่น ระเบียบข้อบังคับ ระบบพรรคการเมือง
ทักษะทางภาษา และทักษะการใช้เหตุผลได้รับการพัฒนาขึ้นจนเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ
แต่ปรากฏว่า องค์ประกอบภายใน เช่น ระดับคุณธรรม ระดับศีลธรรม มารยาทพื้นฐาน เป็นต้น
ที่เคยพบเห็นในการอธิบายทั่วไปๆ ครั้งต้นๆ กลับไม่พบในการอธิบายทั่วไปๆ ครั้งที่ 45 นี้

การอภิปรายทั่วไป กับข่าวหนังสือพิมพ์

วัตถุประสงค์ของบทนี้ คือ ศึกษาว่าหนังสือพิมพ์เสนอข่าวการอภิปรายทั่วไป อย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมหรือไม่? โดยจะวิเคราะห์ความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์จากความจริง (directness) ระหว่างข่าวของหนังสือพิมพ์กับคำอภิปรายของ ส.ส. ในสภาฯ ซึ่งผู้วิจัยมีเกณฑ์ ในการวิเคราะห์จำนวน 2 ข้อ ดังนี้

- 1) ข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องมีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร
- 2) ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

เกณฑ์ นี้ ผู้วิจัยพัฒนามาจากกรณีที่หนังสือพิมพ์รายวันจำนวน 16 ฉบับรายงานข่าวอันเป็นเท็จเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของนายโสภณ สุภาพงษ์ อดีตกรรมการผู้จัดการบริษัท บางจากฯ การรายงานข่าวอันเป็นเท็จดังกล่าว สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติมีมติว่า หนังสือพิมพ์เหล่านั้น ประพฤติผิดข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ผู้วิจัยจึงนำเหตุการณ์นั้น มาตั้งเป็น “เกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหนังสือพิมพ์”¹ ดังกล่าว

สำหรับความตรงกันระหว่างข่าวของหนังสือพิมพ์กับคำอภิปรายของ ส.ส. ในสภาฯ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์จากหัวเรื่อง โดยจะพิจารณาคำศัพท์ด้วยกลไกการผูกโยงถ้อยคำ (cohesion) ทางภาษาเช่น การซ้ำคำ (reiteration) การใช้คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน การใช้คำเข้าชุดกัน (collocation) หรือการอ้างอิง (reference) ด้วยคำสรรพนาม เป็นต้น ซึ่งเป็นหลักการของทฤษฎีการเชื่อมโยงความ² นอกจากนั้นยังจะวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีความเกี่ยวโยงด้วยอีกว่า ข่าวของหนังสือพิมพ์กับคำอภิปรายของ ส.ส. ในสภาฯ ยังอยู่ในเรื่องหรือในประเด็นเดียวกันหรือไม่?

ผลการศึกษาพบว่า การรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป ทั้ง 2 ครั้ง³ คือ ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 และ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 มีการรายงานข่าวใน 5 ลักษณะ ดังนี้คือ

¹โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 7 หัวข้อ "7.3 เกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหนังสือพิมพ์"

²โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 5 หัวข้อ "5.3 ทฤษฎีความเกี่ยวโยง"

³เมื่อออกแบบการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์ข่าวของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 ด้วย แต่เมื่อผู้วิจัยเข้าไปค้นข้อมูลหนังสือพิมพ์ที่หอสมุดแห่งชาติ พบว่าหนังสือพิมพ์ดังกล่าวอยู่ในสภาพชำรุดเสียหายจนไม่สามารถนำมาศึกษาได้

- 1) ภาพข่าว
- 2) ข่าวไฮไลท์ (high light)
- 3) พาดหัวข่าว
- 4) ส่วนนำข่าว
- 5) เนื้อข่าว

ผลจากการศึกษาพบว่า คำอธิบายกับข่าวของหนังสือพิมพ์มีความตรงกัน ด้วยปัจจัยหลัก 3 ประการ ดังนี้คือ

1) เนื้อความของคำอธิบายในแต่ละวันมีเป็นจำนวนมาก หนังสือพิมพ์ทุกฉบับจึงเลือกส่วนที่สำคัญหรือเป็นหัวเรื่องเด่นๆ ของคำอธิบายมารายงานเป็นข่าวของหนังสือพิมพ์เท่านั้น การที่เลือกรายงานข่าวเฉพาะเรื่องเด่นๆ ของคำอธิบายจึงเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้คำอธิบายกับข่าวของหนังสือพิมพ์มีความตรงกัน

2) ในการรายงานข่าวคำอธิบายของการอธิบายทั่วไปๆ นั้น หนังสือพิมพ์รายงานข่าวซ้ำกว่าสื่อมวลชนสาขาอื่น เช่น โทรทัศน์ และวิทยุ เป็นต้น และหนังสือพิมพ์รายวันทุกฉบับต่างก็รายงานข่าวนี้นั่นทั้งสิ้น ดังนั้น หนังสือพิมพ์จะต้องมีความระมัดระวังการรายงานข่าวคำอธิบายเป็นกรณีพิเศษ เพราะถ้ารายงานข่าวที่ไม่ตรงกันกับคำอธิบายในสภาฯ ผู้บริโภคข่าวสารก็อาจจะทราบได้ในทันที หรือในระยะเวลาต่อมา

3) การรายงานข่าวการอธิบายทั่วไปๆ นั้น ผู้สื่อข่าวเป็นผู้พบเห็นเหตุการณ์ข่าวโดยตรง กล่าวคือ ไปฟังคำอธิบายโดยตรงที่รัฐสภา และการรายงานข่าวก็จะเรียบเรียงคำอธิบายออกมาเป็นข่าว ธรรมชาติของการรายงานข่าวคำอธิบายของการอธิบายทั่วไปๆ เช่นนี้ จึงทำให้ข่าวการอธิบายทั่วไปๆ มีความตรงกันกับคำอธิบายในสภาฯ ไปโดยปริยาย

การรายงานข่าวคำอธิบายทั้ง 5 รูปแบบดังกล่าว มีการรายงานข่าวที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้ความตรงกันระหว่างคำอธิบายกับข่าวของหนังสือพิมพ์ จึงมีลักษณะแตกต่างกัน ดังนี้ คือ ภาพข่าวและ ข่าวไฮไลท์ของหนังสือพิมพ์มีความตรงกันกับคำอธิบายของ ส.ส. ผู้อธิบายในสภาฯ สำหรับส่วนนำข่าว พาดหัวข่าว และเนื้อข่าวมีการขยายความจน “เกินจริง” แต่เมื่อวิเคราะห์ด้วย “ความเข้าใจ” ของผู้รับสารหรือผู้อ่านหนังสือพิมพ์แล้ว พบว่า การรายงานข่าวดังกล่าวยังไม่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ส่วนนำข่าว พาดหัวข่าว และเนื้อข่าว ยังมีความตรงกันกับคำอธิบายในสภาฯ อยู่ ดังนั้น การรายงานข่าวคำอธิบายของหนังสือพิมพ์จึงผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ข้อ ซึ่งแสดงว่า นักหนังสือพิมพ์ปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) และแสดงให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายโดยละเอียดไปพร้อมๆ กับการเสนอผลของการศึกษา

อย่างไรก็ดี เนื่องจากเนื้อหาของข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ มีปริมาณมาก ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถที่จะเสนอผลการศึกษาในรายละเอียดทั้งหมดได้ นอกจากนั้น ผลของการศึกษายังพบอีกว่า ข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ ของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ครั้งนั้น ลักษณะของข่าวมีความคล้ายคลึงกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะเสนอผลการศึกษารายงานข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ ทั้ง 2 ครั้งรวมกันไป โดยจะยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายแต่เท่าที่จำเป็น และเท่าที่ผู้วิจัยเห็นว่า สามารถเป็นตัวแทนของข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ ทั้งหมดได้ ดังนั้นในบทนี้ ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อย่อยออกเป็น 6 หัวข้อ ดังนี้คือ

12.1 ภาพข่าว

12.2 ข่าวไฮไลต์

12.3 พาดหัวข่าว

12.4 ส่วนนำข่าว

12.5 เนื้อข่าว

12.6 ความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของหนังสือพิมพ์

12.1 ภาพข่าว

ข่าวของหนังสือพิมพ์ ถ้าแบ่งตามลักษณะของ “สาร” แล้ว อาจจะแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ “ตัวข่าวที่เป็นข้อความ” ซึ่งใช้ตัวหนังสือในการถ่ายทอด และตัวข่าวที่เป็นภาพถ่าย ซึ่งถ่ายทอดด้วยการใช้ภาพถ่ายโดยตรง” (กมล ฉายาวัดมนะ, 2529, น. 209) ซึ่งถ้าเปรียบเทียบความสามารถทางการสื่อสารระหว่างภาพข่าวกับข่าวที่เป็นข้อความแล้ว ภาพข่าวบางภาพสามารถบอกรายละเอียดได้ดีกว่าข่าวที่เป็นข้อความเสียด้วยซ้ำไป ภาพข่าวสามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี สามารถเล่าเรื่องราวละเอียดของเหตุการณ์ในภาพได้ โดยใช้คำอธิบายแต่เพียงสั้นๆ หรือไม่มีคำอธิบายก็ได้ (ชวรัตน์ เชิดชัย, 2530, น. 207) แต่ภาพข่าวก็มีข้อจำกัดในตัวเอง เนื่องจากไม่สามารถบรรยายความต่อเนื่องของข่าวสาร และขยายความในรายละเอียดอื่นๆ ได้ ภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ จึงมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยข่าวที่เป็นข้อความเท่านั้น

ภาพข่าวจะพบได้ทั้งที่หน้าหนึ่งและหน้าอื่นๆ ของหนังสือพิมพ์ ซึ่งในหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจะมีภาพข่าวโดยเฉลี่ยประมาณ 46.84 ภาพ (สุภาณี กอสุวรรณศิริ, 2534, น. 76) ภาพข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ ก็เช่นเดียวกัน มีทั้งปรากฏอยู่ในหน้าหนึ่งและหน้าเนื้อหาข้างใน แต่ในหน้าหนึ่งนั้น ภาพข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ จะมีประมาณ 1-2 ภาพ ภาพต่างๆ เหล่านั้น

จะแตกต่างกันไปตามชื่อฉบับของหนังสือพิมพ์ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นภาพที่บรรยายบรรยากาศ ส่วนที่หนังสือพิมพ์เห็นว่าน่าสนใจ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง การเสนอภาพข่าวของการอภิปรายเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังนี้

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

ภาพข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มีภาพเดียว คือ ภาพของนายสมัคร สุนทรเวชกับ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ ซึ่งเป็นภาพกำลังอภิปราย มาเรียงต่อกัน และมีคำบรรยายของภาพข่าวดังนี้ “เสธ. และ นายสมัคร สุนทรเวชแฉเรื่อง พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ย้าย ผบ.ก.พฐ. เพราะสรุปผลพิสูจน์แหล่งซื้อเสียงที่พิจิตรว่า ผิดจริง ขณะที่อีกฝ่าย พาลไปนอกเรื่อง ให้นายสมัครคืนเงินธรรมวฒนะ จนถูกบังคับให้ถอนคำพูด” (ไทยรัฐ, 2542ก, น. 1)

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์

ภาพข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ มี 2 ภาพ ภาพแรกเป็นภาพกลุ่มผู้ประท้วงที่หน้ารัฐสภา ส่วนภาพที่สอง เป็นภาพที่นายอดิศร เพียงเกษกำลังบรรยายแผนผังประกอบคำอภิปราย โดยมีคำบรรยายของภาพข่าวดังนี้ “แฉเหล็ก... นายอดิศร เพียงเกษ ประธานวิป ฝ่ายค้านนำแผนผัง “พิจิตร คอนเนกชั่น” มาโชว์ พร้อมทั้งแจกแจงการโยงใยในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับ “เสธ. หนั่น” ซึ่งทาง มท. 1 ลุกขึ้นได้ว่า โกหก” (เดลินิวส์, 2542ค, น. 1)

หนังสือพิมพ์บ้านเมือง

ภาพข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์บ้านเมือง มีภาพเดียว คือ ภาพกำลังปรึกษารื้อกันของนายสมัคร สุนทรเวช กับ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง และมีคำบรรยายของภาพข่าวดังนี้ “ซบซิบ นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย นั่งปรึกษารื้อกับ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง ร้องหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ในขณะที่ฝ่ายค้านลุกขึ้นชี้แจง” (บ้านเมือง, 2542ข, น. 1)

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ

ภาพข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์มติชน มี 3 ภาพ สองภาพแรกเป็นภาพของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ และนายบรรหาร ศิลปอาชา โดยไม่มีคำบรรยายประกอบ ส่วนภาพที่สาม เป็นภาพกำลังอภิปรายของ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ มีคำบรรยายของภาพข่าวดังนี้

รับศึกใหญ่... พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ ขณะชี้แจงข้อกล่าวหาของฝ่ายค้านในหลายเรื่อง ได้กลับฝ่ายค้านอย่างถึงพริกถึงขิง จนเกือบจะมีเรื่องกลางสภา กับ นายสมัคร สุนทรเวช วานนี้ พล.ต. สนั่นต้องวิ่งเคลียร์ปัญหากับ พรรคชาติไทย หลังจากฝ่ายค้านโชว์เอกสารตำรวจ สศก. ตรวจสอบข้อเท็จจริง การจ่ายเงินของนายราเกษ สักเสนาให้กับพรรคชาติไทย (สยามรัฐ, 2542ข, น. 1)

คำบรรยายภาพข่าวเหล่านั้น มาจากการตีความทางการเมืองของผู้เขียน ที่จะบรรยายภาพตามความรู้ ประสบการณ์ ความเข้าใจ และจุดประสงค์ว่าจะส่งสารอะไรให้ผู้อ่าน คำบรรยายภาพจึงไม่ใช่ความจริงแต่เป็นการสร้างความจริง หรือการรายงานความจริง หรือการเล่าเรื่องความจริงอย่างที่เกิดขึ้นในสภาฯ จากมุมมองของผู้เขียนคำบรรยายภาพดังกล่าว

สำหรับตัวภาพข่าวเองแล้ว นักข่าวไม่สามารถจะนำความคิดหรือทัศนคติของตนแทรกลงไปในการข่าวได้ จะกระทำได้เพียงตามลักษณะจำกัดของการผลิตภาพ เช่น เลือคมุมกล้องที่ตนเองต้องการจะนำเสนอเป็นจุดเด่น การกำหนดความใกล้ไกลของตัวบุคคลหรือวัตถุในภาพ การกำหนดแสง สีของภาพ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาด้วยเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ 2 ข้อ ดังนี้คือ

- 1) ข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องมีความตรงกันกับคำอธิบายในสภาผู้แทนราษฎร
- 2) ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

การเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์จึงผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ข้อดังกล่าว ในประเด็นการรายงานข่าวที่เป็นภาพข่าวนี้ หนังสือพิมพ์จึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

12.2 ข่าวไฮไลต์

ข่าวไฮไลต์ (highlight) เป็นรายงานข่าวที่ถ่ายทอดคำอภิปรายมาทุกตัวอักษร ซึ่งจะเป็นการรายงานข่าวในประเด็นสำคัญของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ข่าวไฮไลต์บางข่าวอาจจะตัดมาเพียงส่วนหนึ่งของคำอภิปรายในประเด็นนั้นๆ ก็ได้

ข่าวไฮไลต์เป็นข่าวที่ขึ้นอยู่กับนโยบายของหนังสือพิมพ์ กล่าวคือ มีหนังสือพิมพ์บางฉบับเท่านั้นที่มีการรายงานข่าวไฮไลต์ ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 หนังสือพิมพ์จำนวน 6 ชื่อฉบับที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ บ้านเมือง เดลินิวส์ มติชนรายวัน และ สยามรัฐ ผลการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์มติชนรายวันเป็นหนังสือพิมพ์รายวันฉบับเดียวที่มีการรายงานข่าวไฮไลต์ และมีการรายงานประเภทนี้ครั้งเดียว ซึ่งเป็นการรายงานข่าวคำอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และ พล.ต. ประมาณ อติเรกสาร เมื่อคราวเปิดอภิปรายวันแรกในฐานะหัวหน้าพรรคฝ่ายค้าน

ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2545 จากหนังสือพิมพ์ 6 ฉบับ คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ บ้านเมือง แนวหน้า มติชนรายวัน และ สยามรัฐ ผลการศึกษา พบว่า มีหนังสือพิมพ์รายข่าวไฮไลต์เพิ่มขึ้นเป็น 3 ฉบับ คือ หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน มีการรายงาน

ไฮไลต์ในปริมาณที่เพิ่มขึ้น หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ซึ่งในการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ไม่มีการรายงานข่าวประเภทนี้ ในการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ มีการรายงานข่าวไฮไลต์ และหนังสือพิมพ์แนวหน้า ซึ่งจัดตั้งขึ้นหลังการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ก็มีข่าวไฮไลต์เช่นเดียวกัน

เห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์มีแนวโน้มที่จะเสนอข่าวไฮไลต์เพิ่มขึ้น และมีการเสนอข่าวทั้ง 2 ฝ่าย กล่าวคือ ในการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 มีการเสนอข่าวไฮไลต์เพียงครั้งเดียว และเป็นการเสนอข่าวฝ่ายเดียว คือ เสนอข่าวเฉพาะคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คือ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และ พล.ต. ประมาณ อติเรกสาร สำหรับการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2545 มีการเสนอข่าวไฮไลต์เพิ่มขึ้นทั้งชื่อฉบับ หนังสือพิมพ์ และจำนวนข่าวไฮไลต์ และในการรายงานข่าวไฮไลต์ของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 นี้ จะเป็นการเสนอข่าวคำอภิปรายของทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาล ผลการศึกษา ไม่พบว่า มีการเสนอข่าวไฮไลต์คำอภิปรายของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดดังเช่น ข่าวไฮไลต์ของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24

เนื่องจากข่าวไฮไลต์ของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 มีเพียงครั้งเดียว และเป็นการเสนอข่าวฝ่ายเดียวผู้วิจัยจึงไม่นำมาเป็นตัวอย่าง แต่ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข่าวไฮไลต์ของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในสองวันแรก คือ การอภิปรายในวันที่ 15-16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ดังนี้

หนังสือพิมพ์แนวหน้า

ข่าวไฮไลต์ของหนังสือพิมพ์แนวหน้า ในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 เป็นการถ่ายทอดคำอภิปรายของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับนายชวน หลีกภัย โดยกำหนดชื่อคอลัมน์ไว้ว่า “ ‘จิ๋ว’ VS ‘ชวน’ ใครเจื่อนใครในศึกชกฟอก?” และมีส่วนนำข่าวของข่าวไฮไลต์ดังนี้

ศึกอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะครั้งนี้ มีความหมายทางการเมืองอย่างมาก ดังนั้น ทั้งฝ่ายค้านและรัฐบาล จึงต่างทุ่มเทและใช้ลีลาการอภิปรายกันอย่างสุดเหวี่ยง เพื่อผลทางการเมืองของทั้งสองฝ่าย ต่อไปนี้ คือคำอภิปรายโดยละเอียดเปรียบเทียบ วิสัยทัศน์และข้อมูลระหว่าง พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ ในฐานะผู้นำฝ่ายค้าน และนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ในฐานะผู้นำฝ่ายบริหาร (แนวหน้า, 2542ก, น. 5)

ข่าวไฮไลต์ของหนังสือพิมพ์แนวหน้าในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 เป็นการถ่ายทอดคำอภิปรายของ นายเอกพร รักความสุข ส.ส. สกลนคร พรรคความหวังใหม่ กับนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ โดยกำหนดชื่อคอลัมน์ไว้ว่า “ชกฟอกยกสอง ยำกรุงไทย-เบงกาลีชาติ” (แนวหน้า, 2542ข, น. 5) โดยไม่มีส่วนนำข่าวของข่าวไฮไลต์

หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน

ข่าวไฮไลต์ของหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 เป็นการถ่ายทอดคำอภิปรายของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ กับนายชวน หลีกภัย โดยกำหนดชื่อกอลัมน์ไว้ว่า “ ‘จิ๋ว’ เชือด ‘ชวน’ เจียน ‘ศึกไม่ไว้วางใจ’ ” มีส่วนนำข่าวของข่าวไฮไลต์ดังนี้

หมายเหตุ - พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้นำพรรคฝ่ายค้านอ่านญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ และคำชี้แจงของนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีในวันแรกของการเปิดอภิปรายในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 6 (สมัยสามัญทั่วไป) นัดพิเศษ เมื่อเช้าวันที่ 15 ธันวาคม

'มติชน' ขอนำมาสรุปในบางประเด็นที่สนใจ (มติชนรายวัน, 2542ค, น. 5)

ข่าวไฮไลต์ของหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 มี 4 ข่าว ดังนี้คือ

ข่าวแรก

ข่าวไฮไลต์ข่าวแรกเป็นการถ่ายทอดคำอภิปรายบางส่วน ของ ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวน 4 คน คือ นายอดิศร เพียงเกษ นายสุวิทย์ คุณกิตติ นายชิงชัย มงคลธรรม และ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ และคำอภิปรายบางส่วน ของคณะรัฐมนตรี 2 คน คือ นายธานี ศักดิเศรษฐ์ และ นายชวน หลีกภัย หนังสือพิมพ์มติชนรายวันกำหนดชื่อกอลัมน์ไว้ว่า “ ‘ฝ่ายค้าน’ รุมถล่มรัฐบาลชวน ‘ยุคมืด’ ” และมีส่วนนำข่าว ดังนี้

หมายเหตุ - ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พิจารณาญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ เมื่อบ่ายวันที่ 16 ธันวาคม เป็นวันที่สอง นายอดิศร เพียงเกษ ส.ส. ขอนแก่นพรรคความหวังใหม่ เปิดประเด็นการคุกคามจากนั้น สมาชิกพรรคฝ่ายค้านลุกขึ้นเปิดโปง ทั้ง นายสุวิทย์ คุณกิตติ หัวหน้าพรรคกิจสังคม นายชิงชัย มงคลธรรม รองหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ และ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่

จากนั้น นายธานี ศักดิเศรษฐ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และ นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีได้ชี้แจงและรับไปตรวจสอบ (มติชนรายวัน, 2542ฆ, น. 2)

ข่าวที่สอง

ข่าวไฮไลต์ข่าวที่สอง เป็นการถ่ายทอดคำอภิปรายของนายเสนาะ เทียนทอง กับ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ หนังสือพิมพ์มติชนรายวันกำหนดชื่อกอลัมน์ไว้ว่า “2 ผู้จัดการ 'รัฐบาล' 'เสนาะ'-'สนั่น' ย้อนอดีตชิงไหวชิงพริบตั้งรัฐบาล”

ข่าวที่สาม

ข่าวไฮไลต์ข่าวที่สาม เป็นการถ่ายทอดคำอภิปรายบางส่วนของนายปิยะณัฐ วัชรภรณ์ หนังสือพิมพ์มติชนรายวันกำหนดชื่อกอลัมน์ไว้ว่า “ ‘ปิยะณัฐ วัชรภรณ์’ สิงห์ร้ายคืนถิ่น พัด 'สนั่น' รวยพริก!”

ข่าวที่สี่

ข่าวไฮไลต์ข่าวที่สี่เป็นการถ่ายทอดคำอภิปรายบางส่วนของนายชวน หลีกภัย นายอดิศร เพียงเกษ และนายปิยะณัฐ วัชรภรณ์ หนังสือพิมพ์มติชนรายวันกำหนดชื่อกอลัมน์ไว้ว่า “ ‘ปิยะณัฐ’ กู้หน้า ‘อดิศร’ อำ ‘ชวน’ หวงนามสกุล ‘ขนาดเมียยังไม่ให้ใช้’ ”

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ

ข่าวไฮไลต์ของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2542 เป็นการถ่ายทอดคำอภิปรายของ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับนายชวน หลีกภัย โดยกำหนดชื่อกอลัมน์ไว้ว่า “วิวาทะ ‘จิว-ชวน’ ใคร...ใคร!” โดยมีส่วนนำข่าว ดังนี้

การอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะ ได้เปิดฉากขึ้นเมื่อเวลาประมาณ 10.00 น. วานนี้ (15 ธ.ค.) ซึ่งได้รับความสนใจมากกว่าหลายครั้งที่ผ่านมานี้ โดยเนื้อหาโดยรวมเข้มข้นน่าสนใจมากพอสมควร “สยามรัฐ” ได้ถอดเนื้อหาโดยละเอียดของ 2 ผู้นำคือ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้นำฝ่ายค้านและนายชวน หลีกภัย ผู้นำรัฐบาล ดังต่อไปนี้ (สยามรัฐ, 2542ก, น. 2-3)

ข่าวไฮไลต์ของหนังสือพิมพ์สยามรัฐในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2542 เป็นการถ่ายทอดคำอภิปรายของนายเสนาะ เทียนทอง พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ และนายวัฒนา อัศวเหม โดยกำหนดชื่อกอลัมน์ไว้ว่า “ ‘เสนาะ-สนั่น-วัฒนา’ เฉลยความลับ 2 ปี หักเหลี่ยมตั้งรัฐบาลชวน 2/2” โดยมีส่วนนำข่าว ดังนี้

การอภิปรายไม่ไว้วางใจเมื่อวานนี้ (16 ธ.ค.) แม้เนื้อหาหลักจะมุ่งไม่ไว้วางใจการบริหารงานด้านเศรษฐกิจของรัฐบาล แต่ก็มีเนื้อหาอยู่ช่วงหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะถือเป็นประวัติศาสตร์การเมือง ซึ่งไม่เคยเปิดเผยมาก่อน นั่นคือการชิงไหวชิงพริบเงื่อนไขคม จัดตั้งรัฐบาล หลังจาก พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความ

หวังใหม่ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อปลายปี 2540

เริ่มต้นจากนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีได้ชี้แจงและกล่าวเปิดประเด็นสาเหตุที่ พล.อ. ชวลิต ลาออกเพราะนายเสนาะ เทียนทอง เลขาธิการพรรคในขณะนั้นเป็นผู้บอกให้ลาออก ทำให้ “ปาเหาะ” ใช้สิทธิพาดพิงของการอภิปรายจากนั้นก็ได้ “ลากยาว” เล่าความหลังที่เคยเป็นความลับและสลับซับซ้อนเกี่ยวโยงถึง พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ เน้นนายวัฒนา อัสวเหม สະທ້ອນ ถึงสังขรณ์การเมืองที่ว่า “ไม่มีมิตรแท้ ศัตรูถาวร”

“สยามรัฐ” เห็นว่าเนื้อหาเรื่องนี้ มีความน่าสนใจ และไม่เคยเปิดเผยมาก่อน จึงถอดความโดยละเอียด ดังนี้ (สยามรัฐ, 2542ข, น. 3)

จะเห็นว่า ชาวไฮไลต์นั้น หนังสือพิมพ์จะเลือกคำอภิปรายที่เป็นข้อกล่าวหา-ข้อโต้ตอบการกล่าวหาที่หนังสือพิมพ์เห็นว่า มีความเป็นข่าวสูง หรือมีความน่าสนใจกว่าคำอภิปรายช่วงอื่นๆ มาถ่ายทอดคำอภิปรายออกมาเป็นตัวอักษรเกือบทุกคำพูด คำอภิปรายที่ถูกตัดออกไป จะเป็นหน่วยเสริมประโยค (sentence particle) เช่น นะ นะ ลี ชี เกอะ เนีย แหละ หรอก ไง ฯลฯ หรือ ส่วนคั่นคำพูด (pre-fabricated filler) เช่น นี่ เอ้อ อ้า เป็นต้น⁴

การเสนอข่าวไฮไลต์ก็เหมือนกับการรายงานข่าวอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นการเสนอเรื่องจริงอย่างที่เกิดขึ้น แต่เป็นการสร้างความจริง หรือการรายงานความจริง หรือการเล่าเรื่องความจริงอย่างที่เกิดขึ้นในสภาฯ ผ่านความคิดและทัศนคติของผู้เขียนข่าว ชาวไฮไลต์ทั้ง 2 ส่วนนั้น เมื่อพิจารณาข้อความในส่วนนำข่าวของชาวไฮไลต์ การที่ผู้เขียนข่าวใช้ คำว่า “ชักฟอก” แทนคำว่า “อภิปราย” ซึ่งสื่อความด้านลบ หรือคำว่า “ศึก” “เจื่อน” “เขียด” “ลากยาว” และ “ชิงไหวชิงพริบ” เป็นต้น ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นในคำอภิปราย แต่เป็นคำที่ผู้เขียนข่าวสร้างขึ้น โดยใช้ความคิดและทัศนคติของตนเอง ลักษณะของภาษาในส่วนนำข่าวของชาวไฮไลต์จะมีลักษณะที่คล้ายกับภาษาของพาดหัวข่าวดังได้วิเคราะห์ในหัวข้อถัดไป

สำหรับเนื้อหาชาวไฮไลต์นั้น ผู้เขียนข่าวไม่สามารถนำความคิด ทัศนคติ หรือประสบการณ์ของผู้เขียนข่าวแทรกลงไปในการไฮไลต์ แต่จะเลือกตัดคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีเป็นคู่ๆ มาถ่ายทอดออกมาเป็นตัวอักษรเกือบทุกคำพูด คำอภิปรายที่ถูกตัดออกไปก็เป็นเพียงหน่วยเสริมประโยคกับส่วนคั่นคำพูด ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้อภิปราย

⁴บันทึกการรายงานการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรก็ไม่มีการบันทึกหน่วยเสริมประโยค (sentence particle) หรือส่วนคั่นคำพูด (pre-fabricated filler) ดังกล่าวเช่นเดียวกัน

บางคน ซึ่งไม่ได้ทำให้ความหมายหลักของคำอภิปรายเสียไป การที่ผู้เขียนไม่นำสิ่งอื่นแทรกลงไปในข่าวไฮไลต์ และเลือกตัดคำอภิปรายมารายงาน ดังนั้นเมื่อพิจารณาด้วยเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ 2 ข้อ ดังนี้คือ

- 1) ข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องมีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร
- 2) ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

ข่าวไฮไลต์ของหนังสือพิมพ์จึงผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ข้อดังกล่าว ในประเด็นการรายงานข่าวที่เป็นข่าวไฮไลต์นี้ หนังสือพิมพ์จึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

12.3 พาดหัวข่าว

หน้าที่ของพาดหัวข่าวนั้น ตำราทางวารสารศาสตร์ได้กล่าวไว้หลากหลาย แต่โดยสรุปแล้วพบว่า มี 2 ประเด็นหลัก คือ ดึงดูดความสนใจ และสรุปสาระสำคัญของข่าว (Wilcox and Fearn quoted in Bush, 1967; Baskette and Sissors, 1971; Harris et al., 1985) หน้าที่ทั้ง 2 ประการ ดังกล่าวนั้น ในการรายงานข่าวของการอภิปรายทั่วไป หน้าที่ของพาดหัวข่าวที่ว่า “สรุปสาระสำคัญของข่าว” มีลักษณะที่ค่อนข้างเป็นอุดมคติ (ideal) เกินไป เพราะจากเนื้อหาคำอภิปรายที่มีเป็นจำนวนมาก และในการปฏิบัติงานของผู้ที่มีหน้าที่ในการพาดหัวข่าว หนังสือพิมพ์ จะเน้นไปที่สร้างความสนใจของพาดหัวข่าวมากกว่าที่จะเป็นการสรุปสาระสำคัญของข่าว ดังนั้น พาดหัวข่าวการอภิปรายทั่วไป จึงมีเพียงอย่างเดียวคือ ดึงดูดความสนใจความสนใจของผู้อ่านหนังสือพิมพ์เท่านั้น การที่พาดหัวข่าวเน้นไปที่การสร้างความน่าสนใจเพื่อดึงดูดใจผู้อ่าน มีผลกระทบโดยตรงต่อความตรงกันระหว่างพาดหัวข่าวกับคำอภิปรายในสภา ผู้วิจัยจึงขออธิบายการทำงานของนักหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการพาดหัวข่าวพอเป็นสังเขป ดังนี้

อรพรรณ มูลจันทร์ (2536) ซึ่งสัมภาษณ์ผู้มีหน้าที่พาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์รายวันกล่าวว่า ส่วนใหญ่แล้วผู้ทำหน้าที่พาดหัวข่าวต้องการให้พาดหัวข่าวมีความน่าสนใจเพื่อเพิ่มยอดขายมากกว่าที่จะพาดหัวข่าวให้ครอบคลุมสาระของข่าว ดังคำให้สัมภาษณ์ของธงชัย ณ นคร ผู้เป็นหัวหน้าข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ซึ่งให้สัมภาษณ์ว่า การพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐนั้น มีหลักการใหญ่ๆ ว่า ต้องการจะบอกอะไรกับผู้อ่าน ซึ่งไม่สำคัญว่าประเด็นข่าวในแต่ละวันจะเป็นข่าวใหญ่หรือข่าวเล็ก ข่าวใหญ่ที่รับรู้กันโดยทั่วไปแล้วอาจจะไม่น่าสนใจเท่ากับข่าวเล็กๆ ที่มีความโดดเด่น และเรียกร้องความสนใจได้มากกว่า ธงชัย ณ นคร ได้ยกตัวอย่างในการประชุมคราวหนึ่ง สาระของของการประชุมไม่ได้การนำมาพาดหัวข่าว แต่การ

ที่นายชัย ชิดชอบ ส.ส. จังหวัดบุรีรัมย์ตะโกนให้ทหารมาปฏิบัติได้รับการนำมาเป็นพาดหัวข่าวหรือในคราวประชุมครั้งหนึ่ง การที่ฝ่ายค้านวอลด์เอาท์มาประชุมกันเองก็ได้รับการนำมาทำเป็นพาดหัวข่าวเป็นต้น (ธงชัย ณ นคร, สัมภาษณ์, อ้างถึงใน อรพรรณ มูลจันทร์, 2536, น 91)

ส่วนรังษี มณีโชติ ผู้เป็นบรรณาธิการข่าวของหนังสือพิมพ์บ้านเมืองก็ได้ให้สัมภาษณ์ไปในทำนองเดียวกันกับผู้ทำหน้าที่เขียนพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ โดยกล่าวว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างข่าวอาชญากรรมกับข่าวการเมืองในแต่ละวัน ผู้ทำหน้าที่พาดหัวข่าวจะเลือกข่าวที่มีความน่าสนใจมากกว่าและสามารถทำให้หนังสือพิมพ์ขายได้นำมาเป็นพาดหัวข่าวนอกจากนั้นแล้ว ภาษาของพาดหัวข่าวนั้น ก็จะเลือกใช้ถ้อยคำที่สะดุดตาและเรียกร้องความสนใจผู้ซื้อหนังสือพิมพ์ได้ เพราะคนที่ซื้อหนังสือพิมพ์จะอ่านข่าวที่หน้าหนึ่งก่อนและจึงจะตัดสินใจว่าจะซื้อหนังสือพิมพ์เพื่ออ่านข่าวข้างในหรือไม่ (รังษี มณีโชติ, สัมภาษณ์, อ้างถึงใน อรพรรณ มูลจันทร์, 2536, น 94)

จะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีหน้าที่ในการพาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์ต่างก็เน้นความน่าสนใจของพาดหัวข่าวมากกว่าที่จะสรุปสาระสำคัญของข่าว งานวิจัยอีกฉบับหนึ่งที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าวคือ งานวิจัยของ พิมลศิริ ธนอมศักดิ์ (2542) เรื่อง “ภาษาในการพาดหัวข่าวการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ และมติชน” พิมลศิริ ธนอมศักดิ์ (2542) ได้สัมภาษณ์ผู้อ่านหนังสือพิมพ์จากกลุ่มคนที่มีอาชีพแตกต่างกัน จำนวน 30 คน ซึ่งผลการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเห็นได้ว่า พาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์มีความพยายามดึงดูดความสนใจของผู้อ่านเช่นเดียวกัน โดยผู้อ่านหนังสือพิมพ์มีความเห็นต่อการใช้ภาษาพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ว่า พยายามใช้ภาษาที่บิดเบือนให้คลาดเคลื่อน หรือผิดจากความเป็นจริงด้วยการใช้ภาษาที่กำกวม ใช้ศัพท์สแลง มีการบัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่ หรือการใช้ภาษาที่ทำให้การพาดหัวข่าวนั้นเข้าใจ น่าสนใจ เพื่อดึงดูดใจผู้อ่านมากเกินไป จนทำให้ภาษาหรือคำที่ใช้ไม่ถูกต้องตามหลักของภาษาไทย (พิมลศิริ ธนอมศักดิ์, 2542, น. 67)

ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 มีการประชุมทั้งหมด 4 วัน ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างพาดหัวข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ ของวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นวันแรกของการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ เพียงวันเดียว แต่จะเสนอการพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ทั้ง 6 ชื่อฉบับ ดังนี้

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐพาดหัวข่าวกลางหน้ากระดาษด้านบนด้วยพาดหัวข่าว 3 บรรทัด โดยบรรทัดที่ 1 กับ 3 เป็นพาดหัวข่าวยักซ์ บรรทัดที่ 2 ซึ่งอยู่ระหว่างกลางเป็นพาดหัวข่าวใหญ่ ดังนี้

คึกฤทธิ์สดหนัก

นำฝ่ายค้านรายยาวอภิปรายในสภา

ฉะ 11 รมต. มั่นหยด

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐยังมีพาดหัวข่าวเล็กอีก 2 บรรทัดก่อนถึงส่วนนำข่าว ดังนี้

แฉรับซองขาวญี่ปุ่นคนละ 4-5 หมื่น

นายกฯ เย้ยฝ่ายค้านพูดยังกับลิเก

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์พาดหัวข่าวกลางหน้ากระดาษด้วยพาดหัวข่าว 3 บรรทัด โดย
บรรทัดที่ 2 กับ 3 เป็นพาดหัวข่าวยักษ์ บรรทัดที่ 1 เป็นพาดหัวข่าวใหญ่ดังนี้

4 กระทรวงถูกขี้แผลกในสภา

นายกฯ ทำพิสูจน์

'ปกป้อง' รมต.

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ยังมีพาดหัวข่าวเล็กอีก 2 บรรทัดก่อนถึงส่วนนำข่าวดังนี้

บริหารบ้านเมืองเกิดเดือดร้อน

โต้ตอบเป็นรองฝ่ายค้านทุกขบวน

หนังสือพิมพ์บ้านเมือง

หนังสือพิมพ์บ้านเมืองพาดหัวข่าวกลางหน้ากระดาษด้วยพาดหัวข่าว 3 บรรทัด
โดยบรรทัดที่ 1 กับ 2 เป็นพาดหัวข่าวยักษ์ บรรทัดที่ 3 เป็นพาดหัวข่าวใหญ่ดังนี้

'คึกฤทธิ์' ชนแหลก

'สับ' 11 รมต. 'เละ'

นายกฯ ร้อง 'อย่าสกปรก'

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์พาดหัวข่าวกลางหน้ากระดาษด้วยพาดหัวข่าว 3 บรรทัด โดย
บรรทัดที่ 2 กับ 3 เป็นพาดหัวข่าวยักษ์ บรรทัดที่ 1 เป็นพาดหัวข่าวใหญ่ดังนี้

อภิปรายดูเด็ดเจาะถึงในมุ้ง
 รมต. เล็ก 'มั่ว' อีหนู
 ชัด 'อบ' เลอะเทอะ

หนังสือพิมพ์เดลิโทม์ยังมีพาดหัวข่าวเล็กอีก 2 บรรทัดก่อนถึงส่วนนำข่าวดังนี้
 สับนายกฯ มีเอี่ยวโทรศัพท์
 มหาดไทยกับคมนาคมถูกจวกแหลก

หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน

หนังสือพิมพ์มติชนรายวันพาดหัวข่าวกลางหน้ากระดาษด้วยพาดหัวข่าว 3 บรรทัด
 โดยบรรทัดที่ 2 กับ 3 เป็นพาดหัวข่าวยักซ์ บรรทัดที่ 1 เป็นพาดหัวข่าวใหญ่ดังนี้
 นายกฯ ได้ฝ่ายค้านสกรปรกทำให้แฉหลักฐาน
 คึกฤทธิ์ตีชนดทางรัฐบาล
 รมต. ส่ำสอน-รับซองขาว

อนึ่ง หนังสือมติชนรายวันได้แยกการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป ออกเป็น
 2 ส่วน รายงานข่าวอีกส่วนหนึ่งเป็นการรายงานข่าวเหตุการณ์อื่นๆ ในรัฐสภา ซึ่งส่วนดังกล่าวนี้
 มีพาดหัวข่าวเล็กดังนี้

เกรียงศักดิ์
 ชัดฝ่ายค้าน
 พุดเป็นลิเก

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ

หนังสือพิมพ์สยามรัฐพาดหัวข่าวในกรอบที่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งอยู่ประมาณกึ่งกลาง
 ของครึ่งบนของหน้าหนึ่ง โดยมีข้อความของพาดหัวข่าว 3 บรรทัด โดยบรรทัดที่ 2 กับ 3 เป็น
 พาดหัวข่าวยักซ์ บรรทัดที่ 1 เป็นพาดหัวข่าวใหญ่ดังนี้

'อย่าใหญ่' รัฐบาลกลางสภา-ว่านายกฯ รับสินบน 14 ล้าน
 คึกฤทธิ์นำฝ่ายค้าน
 เผยยุคเชื้อของชาติ

อนึ่ง หนังสือสยามรัฐได้แยกการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป ออกเป็น 2 ส่วน รายงานข่าวอีกส่วนหนึ่งเป็นการรายงานข่าวคำอภิปรายของ พล.ต. ประมาณ อติเรกสาร ซึ่ง รายงานข่าวส่วนดังกล่าวนี้ มี พาดหัวข่าวเล็กดังนี้

ประมาณแฉงสยทุจริต
พัฒนาน้ำได้ดิน

จากที่ยกตัวอย่างพาดหัวข่าววันแรกของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 นี้ จะเห็นได้ว่า พาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ เน้นไปที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าฝ่ายค้าน และมีการกล่าวถึงนายกรัฐมนตรีบ้างเป็นบางฉบับ เพราะในการอภิปรายทั่วไป นั้น ผู้นำฝ่ายค้านกับนายกรัฐมนตรีต้องเป็นบุคคลที่นักหนังสือพิมพ์ให้ความสนใจเป็นพิเศษ การที่ข่าวเน้นไปที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชมากกว่า พล.อ. เกอริงศักดิ์ ชมะนันท์ นายกรัฐมนตรี ก็เพราะว่าการอภิปรายในวันแรกนี้ พล.อ. เกอริงศักดิ์ ชมะนันท์ ไม่ได้อภิปรายในสภาฯ แต่ให้สัมภาษณ์เมื่อการอภิปรายเสร็จสิ้นไปแล้วในวันนั้น เท่านั้น

พาดหัวข่าวที่ได้ยกตัวอย่างไปข้างต้นนั้น หนังสือพิมพ์ได้นำประเด็นหรือเรื่องสำคัญของคำอภิปรายในวันแรกมารายงานหรือมาแสดงเป็นเรื่องเล่า ซึ่งวิเคราะห์จากกริยาวลีของพาดหัวข่าว เช่น ชัดนัก ร่ายยาว ฉะ...มันหยด ขี้แฉก อภิปรายดุเดือด ชัด สับ ตีชนดทาง และยำใหญ่ เป็นต้น กริยาวลีทั้งหมดนั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสภาฯ แต่เป็นการตีความของสิ่งที่เกิดขึ้นในสภาฯ ในมุมมองหรือในทัศนะของผู้มีหน้าที่เขียนพาดหัวข่าวแล้ว ร่วมกับต้องการให้พาดหัวข่าวมีความน่าสนใจ โดยเห็นว่าข้อกล่าวหาของ ส.ส. ฝ่ายค้านมีลักษณะเป็นเช่นนั้น กริยาวลีส่วนใหญ่ไม่ได้แสดงลักษณะของการอภิปราย หรือไม่ได้รายงานข่าวโดยข้อความที่มีความตรงกันตรงๆ แบบการใช้คำซ้ำ (reiteration) หรือการใช้คำเข้าชุดกัน (collocation) กริยาวลีที่มีความตรงกันกับเหตุการณ์ในสภาฯ มากกว่ากริยาอื่นๆ ก็คือ คำว่า “อภิปรายดุเดือด” แต่คำขยาย “ดุเดือด” ก็เป็นเป็นการแต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจากมุมมองของนักข่าว แต่เมื่อพิจารณาจากพาดหัวข่าวทั้งหมดแล้ว ในฐานะที่นักวิจัยก็เป็นผู้รับสารหรือผู้อ่านหนังสือพิมพ์ด้วยคนหนึ่ง ผู้วิจัยเข้าใจว่า การกล่าวหาและการโต้ตอบข้อกล่าวหาคงเป็นไปด้วยความตื่นเต้นรำใจ หนังสือพิมพ์จึงนำมาพาดหัวข่าวด้วยกริยาวลีดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความหมายของพาดหัวข่าวดังกล่าวด้วยความเข้าใจของผู้อ่านหนังสือพิมพ์กับเนื้อหาคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีในสภาฯ ในวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 นี้ด้วยเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ 2 ข้อ ดังนี้คือ

- 1) ข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องมีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร
- 2) ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

ถึงแม้พาดหัวข่าวเช่น ชัดหนัก ร่ายยาว และ ฉะ...มันหยด เป็นต้น จะไม่ใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสภาฯ แต่ผู้อ่านเข้าใจว่า เป็นการตีความการอภิปรายในสภาฯ ในมุมมองผู้มีหน้าที่เขียนพาดหัวข่าว และนำมารายงานหรือมาเล่าในข่าวของหนังสือพิมพ์ และเมื่อพิจารณาจากหลักการของทฤษฎีความเกี่ยวข้องซึ่งกล่าวว่า ความเกี่ยวข้องกับความเข้าใจเป็นสองด้านของเหรียญเดียวกัน (Wilson, 1994, p. 38) ดังนั้น ผู้อ่านหนังสือพิมพ์จึง “เข้าใจ” พาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ ถึงแม้ผู้อ่านแต่ละบุคคลอาจจะเข้าใจแตกต่างกันไปบ้าง ตามทัศนคติ ประสบการณ์ของแต่ละคน ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้รับสารหรือผู้อ่านหนังสือพิมพ์ผู้นี้ ยังเห็นว่า พาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 จึงผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ข้อดังกล่าว ในประเด็นการรายงานข่าวที่เป็นภาพข่าวนี้ หนังสือพิมพ์จึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 มีการประชุมทั้งหมด 5 วัน ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างพาดหัวข่าวการอภิปรายทั่วไป ของวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นวันแรกของการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ เพียงวันเดียว แต่จะเสนอการพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ทั้ง 6 ชื่อฉบับ ดังนี้

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐพาดหัวข่าวในส่วนมุมบนด้านขวาของหน้าหนึ่งด้วยพาดหัวข่าว 3 บรรทัด โดยบรรทัดที่ 1 กับ 3 เป็นพาดหัวข่าวใหญ่ บรรทัดที่ 2 ซึ่งอยู่ระหว่างกลางเป็นพาดหัวข่าวยักษ์ ดังนี้

วันแรกไม่ไวใจ

เสธ. เละ

จิ๋วโชว์ฟอร์มแจ่ม

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐยังมีพาดหัวข่าวเล็กอีก 2 บรรทัดก่อนถึงส่วนนำข่าวดังนี้

เรียกเลื้อยรัฐบาลได้หลายแผน

สมาพันธ์ ปชต. ก่อม็อบได้ 18 ๓ค.

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์พาดหัวข่าวในส่วนมุมบนด้านซ้ายของหน้าหนึ่งด้วยพาดหัวข่าว 3 บรรทัด โดยบรรทัดที่ 1 กับ 2 เป็นพาดหัวข่าวยักษ์ บรรทัดที่ 3 เป็นพาดหัวข่าวใหญ่ดังนี้

'เสธ.' กระอักเลือด

'ค้าน' ขี้แผลก

วันเดียวแฉไม่หมด

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ยังมีพาดหัวข่าวเล็กอีก 2 บรรทัดก่อนถึงส่วนนำข่าวดังนี้

ต้องถล่มต่อภาค 2 อีกวัน

เปิดโปงเครือข่าย 'พิจิตร'

หนังสือพิมพ์บ้านเมือง

หนังสือพิมพ์บ้านเมืองแยกการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ ออกเป็น 2 ส่วน ส่วนข่าวหลักนั้น หนังสือพิมพ์บ้านเมืองพาดหัวข่าวที่ส่วนบนด้านขวาของหน้าหนึ่งด้วยพาดหัวข่าว 3 บรรทัด โดยบรรทัดที่ 1 กับ 3 เป็นพาดหัวข่าวธรรมดา บรรทัดที่ 2 เป็นพาดหัวข่าวยักษ์ ดังนี้

สภาเดือดตอนดึก

'หลองซีดี.'

ทำเดิมพันเก้าอี้ สส.

ส่วนข่าวหลักของหนังสือพิมพ์บ้านเมืองยังมีพาดหัวข่าวเล็กอีก 1 บรรทัดก่อนถึงส่วนนำข่าวดังนี้

ออกลายนักร้องเรียก 'อดิสร' ขึ้นมาได้

ข่าวอภิปรายทั่วไปฯ อีกส่วนหนึ่งนั้น หนังสือพิมพ์บ้านเมืองพาดหัวข่าวที่บรรทัดบนสุดของหน้าหนึ่ง จำนวน 1 บรรทัด โดยใช้พาดหัวข่าวใหญ่ที่มีความยาวเกือบเท่าความกว้างของหน้าหนึ่ง ดังนี้

ชท. กังขา ปชป. เล่นไม่ซื่อ

ข่าวอภิปรายทั่วไปฯ ส่วนนี้ของหนังสือพิมพ์บ้านเมืองยังมีพาดหัวข่าวเล็กอีก 2 บรรทัดก่อนถึงส่วนนำข่าวดังนี้

สั่งสอบ 'ราเกช' โอนเงิน

แลกไม่ไว้วางใจบ้าน 3 หลัง

หนังสือพิมพ์แนวหน้า

หนังสือพิมพ์แนวหน้าพาดหัวข่าวที่ส่วนบนด้านซ้ายของหน้าหนึ่งด้วยพาดหัวข่าว 4 บรรทัด โดยบรรทัดที่ 1 เป็นพาดหัวข่าวยักซ์ บรรทัดที่ 2 เป็นพาดหัวข่าวใหญ่ บรรทัดที่ 3 กับ 4 เป็นพาดหัวข่าวธรรมดา ดังนี้ ดังนี้

เสียม ชท. หัก ปชป.

ฝ่ายค้านปลดหลักฐานสอบคต 'เต็ง' รับสินบน 'ราเกษ'

เสธ. หนั้นเสียท่าพลาณแก้เกมอุตุลุด

ดุสิตโพลชี้ 'ชวน' อภิปรายกินขาด 'จิ๋ว'

หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน

หนังสือพิมพ์มติชนรายวันแยกการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป ออกเป็น 2 ส่วน ส่วนข่าวหลักนั้น หนังสือพิมพ์มติชนรายวันพาดหัวข่าวที่ส่วนบนด้านซ้ายของหน้าหนึ่งด้วย พาดหัวข่าว 5 บรรทัด โดยบรรทัดที่ 1 กับ 2 เป็นพาดหัวข่าวยักซ์ บรรทัดที่ 3-5 เป็นพาดหัวข่าว ธรรมดา ดังนี้

'บรรหาร' เครียด

เกมลี้ก ปชป.

ตามสืบรับสินบน 'ราเกษ'

ชท. เดือดยกแกนนำถก 'สนั่น'

หลัง 'จิ๋ว' ปล่อยข้อมูลกลางสภา

ส่วนข่าวหลักของหนังสือพิมพ์มติชนรายวันในส่วนนี้ ไม่มีพาดหัวข่าวเล็ก แต่จะเป็นส่วนนำข่าวซึ่งใช้ตัวอักษรที่ใหญ่กว่าเนื้อข่าวธรรมดา

ข่าวอภิปรายทั่วไป อีกส่วนหนึ่งนั้น หนังสือพิมพ์มติชนรายวันพาดหัวข่าวที่ส่วนล่างสุดของครึ่งบนของหน้าหนึ่ง จำนวน 2 บรรทัด โดยใช้พาดหัวข่าวใหญ่ ดังนี้

แฉ 'สนั่น' ตบตา 'ปชป.'

กู่ปริศนา 45 ล.

ข่าวอภิปรายทั่วไป ส่วนนี้ของหนังสือพิมพ์มติชนรายวันยังมีพาดหัวข่าวเล็กอีก 2 บรรทัดก่อนถึงส่วนนำข่าวดังนี้

'อดิศร' ลั่นแจ้ง ตร. ส่งคุก
'สมัคร' พลาด-ร मत. ยึดจอ

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ

หนังสือพิมพ์สยามรัฐพาดหัวข่าวกลางหน้ากระดาษด้วยพาดหัวข่าว 4 บรรทัด โดยบรรทัดที่ 1 เป็นพาดหัวข่าวยักซ์ บรรทัดที่ 2 กับ 3 เป็นพาดหัวข่าวใหญ่ บรรทัดที่ 4 เป็นพาดหัวข่าวธรรมดา ดังนี้

รัฐบาลป่วน
'บิ๊กจิ๋ว' เสี้ยม
ปชป. แทงเต็ง

สอบรับทรัพย์ราเกษ/อดิศรเปิดศึกเสธ.

สำหรับพาดหัวข่าวในวันแรกของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 นี้ พาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์เน้นประเด็นไปที่ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ กล่าวหาว่า พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ พยายามแบลคเมล (blackmail) นายบรรหาร ศิลปอาชา เพราะเป็นเหตุการณ์ที่น่าสนใจที่สุดในการอภิปรายวันนี้

จะเห็นได้ว่า การพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ในวันแรกของการอภิปรายทั่วไปครั้งนี้ ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 กล่าวคือ หนังสือพิมพ์จะเลือกคำอภิปรายเพียงส่วนหนึ่ง และนำมา “รายงาน” หรือ “เล่า” ว่าคำอภิปรายในสภาฯ มีลักษณะเป็นเช่นไร ซึ่งวิเคราะห์จากกริยาวลีของพาดหัวข่าว เช่น เละ กระอักเลือด ออกลาย เสียท่า ป่วน และ แทงเต็ง เป็นต้น กริยาวลีทั้งหมดนั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสภาฯ แต่เป็นการตีความของสิ่งที่เกิดขึ้นในสภาฯ ในมุมมองหรือในทัศนะของผู้มีหน้าที่เขียนพาดหัวข่าวซึ่งเห็นว่า คณะรัฐมนตรีโดยเฉพาะ พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์มีพฤติกรรมเป็นเช่นนั้น อนึ่งมุมมองหรือในทัศนะของผู้มีหน้าที่เขียนพาดหัวข่าวได้บวกรวมกับความต้องการที่จะให้พาดหัวข่าวมีความน่าสนใจอีกด้วย

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบพาดหัวข่าวดังกล่าวกับคำอภิปรายในสภาฯ ในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2542 นี้ด้วยเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ 2 ข้อ ดังนี้คือ

- 1) ข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องมีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร
- 2) ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

พาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 จึงผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ข้อดังกล่าว ในประเด็นการรายงานข่าวที่เป็นภาพข่าวนี้ หนังสือพิมพ์จึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility)

แต่อย่างไรก็ดี เนื่องจากงานวิจัยเกี่ยวกับพาดหัวข่าวที่มาก่อนงานวิจัยนี้ นิยมที่จะศึกษาเรื่องความเป็นกลางของพาดหัวข่าว เช่น งานของ อรพรรณ มูลจันทร์ (2536) กับจุฬารัตน์ มณีวงศ์ (2539) เป็นต้น นอกจากนั้นแล้ว สาเหตุหนึ่งที่ผู้วิจัยสนใจเลือกหนังสือพิมพ์มาเป็นตัวแทนของสื่อมวลชนในการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป นั้น เพราะเห็นว่าหนังสือพิมพ์ “ไม่เป็นกลาง” ในการรายงานข่าวการเมือง ดังนั้น เพื่อให้จะให้พอเข้าใจประเด็นเรื่อง ความเป็นกลางกับความตรงกัน (directness) ระหว่างพาดหัวข่าวกับคำอภิปรายให้ดีขึ้น ผู้วิจัยจะเสนอผลการศึกษารื่องเป็นกลางจากงานของอรพรรณ มูลจันทร์ (2536) กับจุฬารัตน์ มณีวงศ์ (2539) เสียก่อนเพื่อเป็นตัวอย่างและเพื่อที่จะเปรียบเทียบกับผลการศึกษาค้างนี้ได้ ดังนี้

อรพรรณ มูลจันทร์ (2536) ให้คำจำกัดความของความเป็นกลางว่า ความเป็นกลางหรือภววิสัย (objectivity) หมายถึง การรายงานข้อเท็จจริงของข่าวโดยไม่สอดแทรกความคิดเห็นหรือความรู้สึกส่วนตัวของผู้เขียนลงไปในการเขียนพาดหัวข่าว (อรพรรณ มูลจันทร์, 2536, น. 9)

สำหรับความเป็นกลางของพาดหัวข่าวนั้น อรพรรณพบว่า พาดหัวข่าวที่ไม่เป็นกลางเพราะผู้เขียนใส่ความเห็นหรือความรู้สึกลงไปด้วยมีประมาณร้อยละ 71.70 สำหรับพาดหัวข่าวที่เป็นกลางมีประมาณร้อยละ 28.30

ผลการศึกษาของ จุฬารัตน์ มณีวงศ์ (2539) ในงานวิจัยเรื่อง “ความเป็นกลางของข่าวการเมืองในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย” ซึ่ง จุฬารัตน์ มณีวงศ์ (2539, น. 38) ให้ความหมายของความเป็นกลางไว้ว่า ความเป็นกลาง หมายถึง การเสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมา ตามความเป็นจริง ปราศจากอคติ ข้อมูลที่เสนอหมดจดครบถ้วนหรือไม่บิดเพี้ยน ไม่เอาตัวเข้าไปพัวพัน ไม่มีการแสดงความคิดเห็นในทิศทางเห็นด้วยหรือคัดค้าน ไม่ระบายสีด้วยความลำเอียง ไม่เลือกลงข้อเท็จจริงบางอย่างตัดบางอย่าง เสนอข่าวอย่างสมดุล ซึ่งผลการศึกษาของจุฬารัตน์พบว่า ข่าวการเมืองที่น่าเสนอในหน้าแรก ซึ่งรวมถึงการพาดหัวข่าวด้วย ความเป็นกลางของข่าวอยู่ในระดับต่ำกว่าข่าวการเมืองในหน้าอื่นๆ

จากผลการศึกษาพาดหัวข่าวของงานวิจัยทั้ง 2 เรื่องเห็นว่า พาดหัวข่าวส่วนใหญ่ “ไม่เป็นกลาง” กล่าวคือ อรพรรณ มูลจันทร์ (2536) กล่าวว่า ประมาณร้อยละ 71.70 ของพาดหัวข่าวมีการสอดแทรกความคิดเห็นหรือความรู้สึกส่วนตัวของผู้เขียนลงไป ส่วนจุฬารัตน์ มณีวงศ์ (2539) กล่าวว่า พาดหัวข่าวที่มีการเสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมา ตามความเป็นจริง ปราศจากอคติ ๙ มีจำนวนที่ “ต่ำกว่า” ข่าวที่เป็นกลาง พาดหัวข่าวของข่าวการอภิปรายทั่วไป ในครั้งนี้

นั้น ถ้าใช้เกณฑ์วัดความเป็นกลางเช่นเดียวกับงานของอรพรรณ มุลจันทร์ (2536) กับ จุฬาลักษณ์ มณีวงศ์ (2539) ดังกล่าว ก็พบว่า พาดหัวข่าวมีความไม่เป็นกลางเช่นเดียวกัน แต่เมื่อวิเคราะห์ พาดหัวข่าวจาก “เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์” จำนวน 2 ข้อนี้

- 1) ข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องมีความตรงกันกับคำอธิบายในสภาผู้แทนราษฎร
- 2) ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

ผู้วิจัยเห็นว่า พาดหัวข่าวการอภิปรายทั่วไป มีความตรงกันกับคำอธิบายในสภาฯ ถึงแม้ว่า ได้มีการแต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวตามทัศนะและมุมมองของผู้เขียนข่าวบ้างแต่ยังไม่ “บิดเบือนให้คลาดเคลื่อนหรือผิดจากความเป็นจริง” ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างกริยาวลีของพาดหัวข่าว วันแรกของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 เพื่อประกอบคำอธิบาย ดังนี้

ไทยรัฐ: “ซัดหนัก”, “ฉะ 11 รมต.”

เดลินิวส์: “ขี้แหวก”

บ้านเมือง: “ชนแหวก 'สับ' 11 รมต.”

เดลินิวส์: “อภิปรายดุเดือด”, “ซัด 'อบ' เลอะเทอะ”, “สับนายกฯ”

มติชนรายวัน: “ตีชนดทางรัฐบาล”

สยามรัฐ: “ยำใหญ่' รัฐบาล”, “ว่านายกฯ”

กริยาวลีทั้งหมดนั้น เป็นการตีความของนักหนังสือพิมพ์เพื่อถ่ายทอด “เรื่อง” ในสภาฯ ผ่านความคิดของผู้เขียนข่าว กริยาวลีที่แสดงให้เห็นว่า มีการแต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว ชัดเจนมากกว่ากริยาวลีอื่นก็คือ “อภิปรายดุเดือด” คำว่า “ดุเดือด” ผู้เขียนพาดหัวข่าวได้เพิ่มเติมทัศนะและความคิดลงไป

กริยาวลีของพาดหัวข่าวดังกล่าวนั้น ถ้าพิจารณาเฉพาะความหมายของศัพท์ก็จะพบว่า พาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ เดลินิวส์ บ้านเมือง มติชนรายวัน และสยามรัฐ ไม่เป็นกลาง เพราะได้สอดแทรกความคิดเห็นหรือความรู้สึกส่วนตัวของผู้เขียนลงไปในกริยาเขียนพาดหัวข่าว (อรพรรณ มุลจันทร์, 2536) และเป็นพาดหัวข่าวที่ไม่เสนอข่าวอย่างตรงไปตรงมาตามความเป็นจริง (จุฬาลักษณ์ มณีวงศ์, 2539) เช่น ข้อความว่า “ขี้แหวก” หรือ “ชนแหวก” พาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ ได้เปรียบเทียบข้อกล่าวหาของฝ่ายค้านว่า มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดความเสียหายแก่ฝ่ายรัฐบาล อย่างมากเช่นเดียวกับอุบัติเหตุที่รถบรรทุกขนาดใหญ่พุ่งเข้าชนวัตถุที่มีขนาดเล็กกว่า แต่ถ้าพิจารณาจากเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ที่ยอมรับการแต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว แต่ต้องไม่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง และเมื่อพิจารณาถึงความเข้าใจของผู้รับสารแล้ว พาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ หรือ “ความจริง” ของหนังสือพิมพ์กับ “ความจริง” ทางการเมืองของการอภิปรายทั่วไป มีความตรงกัน เพราะ ดังตัวอย่างพาดหัวข่าว “ขี้แหวก” หรือ “ชนแหวก”

ดังกล่าว ผู้รับสารเข้าใจดีว่า ไม่มีเกิดเหตุการณ์ดังเช่นรถบรรทุกพุ่งเข้าชนวัตถุที่มีขนาดเล็กกว่าในสภาฯ แต่มีการกล่าวหากันในสภาฯ และข้อกล่าวหาของฝ่ายค้านน่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐบาลอย่างหนัก หนังสือพิมพ์จึงได้พาดหัวข่าวเช่นนั้น

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า พาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ “มีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร” และ “ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง” หรือ พาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ จึงส่งผลให้นักหนังสือพิมพ์ปฏิบัติอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม หรืออย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ไปด้วย

12.4 ส่วนนำข่าว

ส่วนนำข่าว หมายถึง ส่วนสรุปประเด็นสำคัญที่สุดของเหตุการณ์ทั้งหมด เป็นเนื้อหาส่วนแรกของตัวข่าว เป็นส่วนสรุปใจความสำคัญของเนื้อหา ถ้ามีสาระสำคัญหลายประการก็จะนำเสนอเรียงลำดับความสำคัญ ในวงการวิชาชีพหนังสือพิมพ์เรียกส่วนนำข่าวว่า “โปรยข่าว” ตำแหน่งของส่วนนำข่าวจะอยู่ต่อจากพาดหัวข่าวหน้าหนึ่งลงมา ส่วนนำข่าวนี้อาจเปรียบเทียบกับคำอภิปรายในสภาฯ แล้ว ก็คือ ส่วนการแจ้งหัวเรื่อง ซึ่งเป็นส่วนที่ต่อมาจากการขึ้นต้น ก่อนที่จะอภิปรายเข้าเนื้อเรื่องต่อไป

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ส่วนนำข่าวก็มีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาฯ แต่ก่อนที่จะเสนอการวิเคราะห์โดยละเอียด ผู้วิจัยยกตัวอย่างพาดหัวข่าวให้ครอบคลุมการอภิปรายทั่วไป ทั้ง 2 ครั้ง โดยจะยกตัวอย่างส่วนนำข่าวในการประชุมวันแรกของการอภิปรายทั่วไป และจะนำพาดหัวข่าวนำเสนอใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้เห็นความต่อเนื่องระหว่างพาดหัวข่าวกับส่วนนำข่าว โดยจะยกตัวอย่างหนังสือพิมพ์ทั้งหมดจำนวน 6 ชื่อฉบับ ดังนี้

ส่วนนำข่าวของข่าวคำอภิปราย เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2522 มีดังนี้ คือ

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

พาดหัวข่าว

คึกฤทธิ์ขัดหนัก

นำฝ่ายค้านร่ายยาวอภิปรายในสภา

ฉะ 11 รมต. มั่นหยด

แฉรับซองขาวญี่ปุ่นคนละ 4-5 หมื่น

นายกฯ เย้ยฝ่ายค้าน พุดยังกับลิเก

ส่วนนำข่าว

“คึกฤทธิ์” นำทีมฝ่ายค้าน “จวก” รัฐบาลเหล็กกล้า สืบ รมต. คมนาคมมี
พฤติกรรมไม่ชอบมาพากล ตั้งพ่อค้านายหน้าญี่ปุ่นเป็นกรรมการองค์การโทรศัพท์
พ่อค้าคนนี้เคยหว่านเงินในสภาแจกซองขาวแก่คณะรัฐมนตรีคนละ 4-5 หมื่น
บาทมาแล้ว มหาตไทย พลเอกเล็ก แนวมาลีโดนหนักอีกราย แฉเรื่องส่วนตัว
รมต. กลางสภาว่า กระแทกกับความมั่นคงของชาติ “ฉะ” ข้าราชการกระทรวง
มหาตไทย ตั้งแต่ปลด กระทรวง ลงมาเป็นคนไร้หน้ายา รัฐมนตรีที่ถูกชักฟอก
แก้ตัวพลวัน ไม่ยอมพูดถึงการแจกซองขาวในสภา “เล็ก” ประท้วงหัวล้านผู้ว่า
ก็ไม่ได้ประเจิดประเจ้อ นายก รัฐมนตรีเยาะฝ่ายค้าน “บางคนพูดยังกับลิเก”
(ไทยรัฐ, 2522ก, น. 1,7)

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์

พาดหัวข่าว

4 กระทรวงถูกขี้เหล็กในสภา
นายกทำพิธี
'ปกป้อง' รมต.
บริหารบ้านเมืองเกิดเดือดร้อน
โต้ตอบเป็นรองฝ่ายค้านทุกขบวน

ส่วนนำข่าว

อภิปรายไม่ไว้วางใจวันแรก 11 รัฐมนตรี 4 กระทรวงถูกขี้เหล็กเรื่องการบริหาร
บ้านเมือง ล้วนแต่สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน และทำให้ประเทศชาติ
ย่ำแย่ รัฐมนตรีทั้ง 4 กระทรวง ผลัดกันได้ที่ถูกชักฟอก แต่ตกเป็นรองฝ่ายค้าน
ทุกประตู นายกฯ ย้ำไม่หนักใจอีกตามเคย และยืนยันดีจะเดินขึ้นศาลถ้ามีหลักฐาน
ว่าทุจริต (เดลินิวส์, 2522ก, น. 1,18)

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์

พาดหัวข่าว

อภิปรายดุเดือดเจาะถึงในมุ้ง
รมต. เล็ก 'มั่ว' อีหนู

ชุด 'อบ' เลอะเทอะ

สับนายกฯ มีเอียวโทรศัพท์

มหาดไทยกับคมนาคมถูกจวกแหลก

ส่วนนำข่าว

“คึกฤทธิ์” นำทีม ส.ส. ฝ่ายค้านอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี 4 กระทรวง “จวกแหลก” ไล่ตะ ระบุนุเกิดความแตกแยกในคณะรัฐบาล แก้ปัญหาไม่ถูกจุดทำให้เกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย ถูกตีว่าปล่อยให้อำนาจผู้ร้ายเต็มบ้านเต็มเมือง รมต. ทุกคนมีพฤติกรรมไม่น่าไว้วางใจ จัดเอาเรื่องส่วนตัวของ พล.อ. เล็ก แนวนวลี ขึ้นมาเล่นงาน กล่าวหาว่าเช่าห้องส่วนตัวไว้ในโรงแรมใหญ่ เสพสุรา เคล้านารีเป็นทีบันเทิง บอกเรื่องนี้เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ จึงต้องพูด ทาง “สมัคร” ชุด “อบ” หนักว่า เป็นคนเลอะเทอะ ไม่สมควรที่จะเข้าร่วมรัฐบาล ฝ่ายรัฐบาล พยายามตอบโต้เช่นกัน จะต้องอภิปรายต่ออีก 2 วัน จึงจะมีการลงมติ หลังประชุม นายกฯ ได้เปิดเลี้ยงคณะรัฐมนตรีที่สภาเป็นการเอิกเกริก แล้วตอบคำถามผู้สื่อข่าวด้วยอารมณ์ฉุนเฉียวกรณีถูกหา 'อมเงิน' 14 ล้าน และชู ส.ส. ฝ่ายค้านด้วยว่า อย่าเล่นสกปรก จะทำให้เป้าหมายประชาธิปไตยเสียหาย (เดลินิวส์, 2522ก, น. 1,3)

หนังสือพิมพ์บ้านเมือง

พาดหัวข่าว

'คึกฤทธิ์' ชนแหลก

'สับ' 11 รมต. 'เลอะ'

นายกฯ ร้อง 'อย่าสกปรก'

ส่วนนำข่าว

อภิปราย 'สับแหลก' รัฐมนตรี 4 กระทรวง 11 คน ในรัฐสภาดุเดือดถึงใจ 'คึกฤทธิ์' ปักหลักขัดคนเดียวชั่วโมงครึ่ง ไล่ตีเป็นลูกระนาดรายหัว รัฐบาลสู้เหนียวแน่น ไม่ยอมแพ้ นายกฯ เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์คุมลูกทีมใกล้ชิด ประชาธิปัตย์รวนเร ยังไม่ตัดสินใจเด็ดขาด ได้กันจากเข้ายืนยืนไม่จบ เลื่อนประชุมต่อวันที่ (ที่11) อีกวัน (บ้านเมือง, 2522ก, น. 1,2)

หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน

พาดหัวข่าว

นายกฯ โต้ฝ่ายค้านสกปรกทำให้แฉหลักฐาน

คึกฤทธิ์ตีชนดหางรัฐบาล

รมต. ส่ำสอน-รับของขาว

ส่วนนำข่าว

คึกฤทธิ์สับไม่เลียง รัฐมนตรี 4 กระทรวง ระบุ รมต. มหาตไทยพาหญิงเข้า
โรงแรม เสียความมั่นคง ให้ประสิทธิ์ ณรงค์เดชออกจากตำแหน่ง เพราะยัง
หนุ่มแน่นทำงานได้อีกมาก เผยรัฐมนตรีรับของขาวระนาวคนละ 4-2 หมื่น
รัฐบาลใจเย็นชี้แจงข้อเท็จจริง (มติชนรายวัน, 2522ก, น. 1)

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ

พาดหัวข่าว

'ยำใหญ่' รัฐบาลกลางสภา-ว่านายกฯ รับสินบน 14 ล้าน

คึกฤทธิ์นำฝ่ายค้าน

ส่วนนำข่าว

อภิปรายไม่ไว้วางใจวันแรก คึกฤทธิ์กับสมัครชด์รัฐบาลหนัก ขณะที่ประชาชน
นับร้อยขอเข้าฟังในสภาจนแน่นขนัด รัฐมนตรี 4 กระทรวงต่างตอบเสียงอ่อย
(สยามรัฐ, 2522ก, น. 1)

จะเห็นได้ว่า ส่วนนำข่าวของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจะใช้เนื้อความไม่เท่ากัน
หนังสือพิมพ์ฉบับใดต้องการให้ส่วนนำข่าวครอบคลุมประเด็นสำคัญของเหตุการณ์ข่าวมากขึ้น
เท่าใด ก็ต้องใช้เนื้อที่ของหน้ากระดาษมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับส่วนที่เป็นตัวข่าวด้วย เพราะ
ส่วนนำข่าวนั้น จะสรุปและย่อตัวข่าวมาเกริ่นนำก่อนว่า ตัวข่าวของหนังสือพิมพ์มีประเด็นสำคัญ
อะไรบ้างก่อนที่จะเสนอรายละเอียดต่อไป

สำหรับสำนวนภาษาของส่วนนำข่าวก็อาจจะแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะ
แรกเป็นสำนวนภาษาที่สรุปและย่อตัวข่าว ส่วนสำนวนภาษาลักษณะที่สองหนังสือพิมพ์จำนวน
หนึ่งนำกริยาวลีของพาดหัวข่าวมาใช้ในส่วนของส่วนนำข่าว เช่น หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ใช้ข้อความ

พาดหัวข่าวว่า “4 กระทรวงถูกขี้เหล็ก” ในส่วนนำข่าวใช้ข้อความว่า “อภิปรายไม่ไว้วางใจวันแรก 11 รัฐมนตรี 4 กระทรวงถูกขี้เหล็กเรื่องการบริหาร” จะเห็นว่า หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ใช้คำศัพท์เดียวกันทั้งในพาดหัวข่าวและส่วนนำข่าว คือ “ขี้เหล็ก”

หนังสือพิมพ์บางฉบับ ในส่วนนำข่าวจะใช้ศัพท์อื่นที่แตกต่างออกไป แต่ความหมายยังมีความตรงกันกับกริยาวลีที่ใช้ในพาดหัวข่าว เช่น

‘คึกฤทธิ์’ ขนเหล็ก --> อภิปราย ‘สับเหล็ก’ รัฐมนตรี 4 กระทรวง
 คึกฤทธิ์ขัดหนัก --> “คึกฤทธิ์” นำทีมฝ่ายค้าน “จวก” รัฐบาลเหล็กกล้า
 คึกฤทธิ์ตีชนดหางรัฐบาล --> คึกฤทธิ์สับไม่เลี้ยว รัฐมนตรี 4 กระทรวง

จะเห็นว่า หนังสือพิมพ์บ้านเมือง ไทยรัฐ และมติชนรายวันใช้ศัพท์คนละคำระหว่างพาดหัวข่าวและส่วนนำข่าว แต่ความหมายยังให้ความเข้าใจเช่นเดิม คือ

ขนเหล็ก --> สับเหล็ก (บ้านเมือง)
 ขัดหนัก --> จวก (ไทยรัฐ)
 ตีชนดหาง --> สับไม่เลี้ยว (มติชนรายวัน)

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจะเลือกรายงานข่าวเพียงส่วนหนึ่งของคำอภิปรายเท่านั้น ผลจากการศึกษาพบว่า ในตัวข่าวนั้น มีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาฯ เพราะเมื่อเปรียบเทียบการกลไกการผูกโยงถ้อยคำ (cohesion) ทางภาษาเช่น การซ้ำคำ (reiteration) การใช้คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน การใช้คำเข้าชุดกัน (collocation) หรือการอ้างอิง (reference) ด้วยคำสรรพนาม เป็นต้น พบว่า ตัวข่าวกับคำอภิปรายในสภาฯ เป็นเรื่องและเป็นประเด็นเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เห็นโดยละเอียดในหัวข้อถัดไป ส่วนพาดหัวข่าวซึ่งเป็นการสรุปและย่อตัวข่าวมานำเสนอเป็นเกริ่นนำหรืออารัมภบท ก็มีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาฯ ไปโดยปริยาย แต่อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดไปพร้อมๆ กันกับการวิเคราะห์ส่วนนำข่าวหนังสือพิมพ์ของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 ในส่วนท้ายของหัวข้อย่อยนี้

ส่วนนำข่าวของข่าวคำอภิปราย เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2542 มีดังนี้ คือ

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

พาดหัวข่าว

วันแรกไม่ไว้วางใจ

เสถ. เละ

จิ๋วโชว์ฟอร์มเจ๋ง

เรียกเลื่อรัฐบาลได้หลายแผล

สมาพันธ์ ปชต. ก่อมีฉบับได้ 18 ธค.

ส่วนนำข่าว

การอภิปรายไม่ไว้วางใจวันแรก เสธ. นั้นและคนเดียว โดนเรียงหน้าำสารพัดเรื่อง ทั้งบ้าน 3 หลัง ปกป้องพวกพ้อง สั่งย้าย บกก. พิสูจน์หลักฐาน เพราะดันไปสรุปผลการฟังเทปสั่งซื้อเสียงที่พิจิตร ว่าสั่งจริง ปล່อยให้โจรเต็มบ้านเต็มเมือง แม้กระทั่งพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ยังถูกลัก แถมยังถูกจับโกหกกลางสภา ฐานนำเอกสารของตำรวจเรื่องนายราเกษอินเงินให้นายบรรหาร ศิลปอาชา มาร่อน ทั้งที่มีพิรุณหลายที่ เล่นเอาเจ้าตัวहुดหงิด ถึงขนาดแวงกลับนายสมัคร สุนทรเวช นอกเรื่อง โดยพาลไปถึงกองมรดกธรรมวิธนะ ด้าน “บิ๊กจิ๋ว” ทำได้สมราคาที่เคย เรียกเลือดจากรัฐบาลได้ชิบๆ หลายแผนล สอนมวย “ชวน หลีกภัย” ในเรื่องของการกิจการกลาโหม และกรณีนักศึกษาพม่านุกยึดสถานทูตได้ถึงใจ เล่นเอานายชวน ต้องยกมือตอบสวนทันที (ไทยรัฐ, 2542ก, น. 1,3)

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์

พาดหัวข่าว

'เสธ.' กระอักเลือด
'ค้าน' ขยี้แผลก
วันเดียวแฉไม่หมด
ต้องถล่มต่อภาค 2 อีกวัน
เปิดโปงเครือข่าย 'พิจิตร'

ส่วนนำข่าว

ซักฟอกวันแรกถล่ม “เสธ.นั้น” อ่วมหนักโดยสารพัดเรื่องผู้นำฝ่ายค้าน “บิ๊กจิ๋ว” จัดเอกสารแฉพรรค ปชป. แทงข้างหลังพรรคชาติไทย เปิดโปงหนังสือจาก สศก. สอบสวนการโอนเงินจาก “ราเกษ สักเสนา” โอนเงินไปให้พรรคปลาไหล เพ็งลงนามในคำสั่งวันที่ 23 พ.ย. นี้ หลัง “บรรหาร” ออกมาพูด เรื่องบ้านสามหลัง ด้าน “เสธ. นั้น” ได้กลับว่า “บิ๊กจิ๋ว” ไม่ได้พูดทั้งหมด หลังชี้แจง มท.1 แจ้นแคลยกับ “บรรหาร” หวั่นบานปลายไม่ยกมือหนุนรัฐบาล “สมัคร” ปูพรมตีระนาดสาดรัฐมนตรียิ่งตัว น้องขุนคลังจ้างทนายดัง ชูฟ้องกลับถ้าใครใส่ร้ายในที่ประชุม “อดิศร” แฉขบวนการ พิจิตร คอนเนกชั่น โยงใยถึงถึงบ้าน 3 หลัง

ที่เชื่อนครินทร์ครินทร์ ตอกย้ำ เสธ. หนั้นปกป้องผู้กระทำผิดนุรุกรุกทำลายป่า
พร้อมทั้งปุดเรื่องที่ตำรวจสั่งไม่ฟ้องลูกสมุน “บังรอน” (เดลินิวส์, 2542ค, น. 1,14)

หนังสือพิมพ์แนวหน้า

พาดหัวข่าว

เสียม ชท. หัก ปชป.

ฝ่ายค้านปุดหลักฐานสอบคดี 'เต็ง' รับสินบน 'ราเกษ'

เสธ. หนั้นเสียมท่า พล่านแก้เกมอุตุลุด

ดุสิตโพลชี้ 'ชวน' อภิปรายกินขาด 'จิ๋ว'

ส่วนนำข่าว

ฝ่ายค้านเดินแผน “เสียม” หวังสลายขั้วรัฐบาล ปุดหลักฐานคดีสอบ “เต็ง”
รับสินบน “ราเกษ” เพื่อให้พรรคชาติไทยเข้าใจผิดว่า ถูกประชาติปัตย์แทงข้าง
หลัง เสธ. หนั้น โขว์หลักฐานได้ทันควันระบุดสอบ “เต็ง” ไม่ผิด แต่ถูกฝ่าย
ค้านจับพิรุทธกลางสภา เพราะเอกสารที่นำมาไม่มีเลขที่ เหมือนเพิงพิมพ์เสร็จ
มาใหม่ๆ ด้านผู้นำฝ่ายค้านกับผู้นำรัฐบาลปะทะคารมเขื่อนกันมันหยด ส่วน
ผลสำรวจดุสิตโพลชี้ “ชวน” อภิปรายเหนือ “จิ๋ว” (แนวหน้า, 2542ก, น. 1)

หนังสือพิมพ์บ้านเมือง

พาดหัวข่าว

สภาเดื่อตอดนคิก

'หลองซีดี.'

ทำเดิมพันเก้าอี้ สส.

ออกลายนั้กเลงเรียก 'อดิศร' ขึ้นมาได้

ส่วนนำข่าว

คืออภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะมาเดื่อตอดนคิกไล่ปิดประชุมวันแรก
หลัง “อดิศร เพียงเกษ” ดาวสภาจากพรรคความหวังใหม่ว่ายยาวอัดรัฐบาลจน
น่วม โดย เฉพาะ เสธ. หนั้น ตอบไม่ออกหลายประเด็น แล้วพาดพิงไปถึงการจับ
ซีดีเถื่อนทั้งบ้านพิษณุโลกและการตรวจค้นบ้าน “หลอง เรียวแรง” ผุดลุกขึ้นได้

ด้วยอาการของนักเลง ทำทนาย “อดิศร” ให้ลุกขึ้นมาถกเถียงกันกลางสภา
 เดียวนั้น บังคับให้อ่านเอกสารการตรวจค้นบ้าน ที่อ้างไม่ใช่ของตัวเอง แต่เป็น
 ของเมีย ทำเดิมพันด้วยเก้าอี้ ส.ส. รองประธาน “โสภณ” พยายามเบรคตัวโก่ง
 ไม่ยอมหยุด ก่อนหน้า “สมัคร” พัดเหล็กเรียงตัวจากรัฐบาลหมอมามีสี แด
 2 แก๊งค์ใหญ่ รวมหัวบาบผลประโยชน์ ทหารนอกแถวรับจ้างทวงหนี้ โดย “เสธ.
 หนั่น” ได้กลับในแบบชกได้เข็มขัดให้เอาเงินไปคืนตระกูลธรรมวัฒน์ และ
 กล่าวหาทำ “ส.ส. ห้างทอง” ต้องตาย ถึงกับโวยถันให้ถอนคำพูด ในที่สุด
 “เสธ. หนั่น” ต้องยอมถอน (บ้านเมือง, 2542ข, น. 1,8)

หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน

พาดหัวข่าว

'บรรหาร' เครียด
 เกมลีก ปชป.
 ตามสืบรับสินบน 'ราเกษ'
 ชท. เดือดยกแกนนำถก 'สนั่น'
 หลัง 'จิ๋ว' ปล่อยข้อมูลกลางสภา

ส่วนนำข่าว

'บรรหาร' เครียด! ยกทีมแกนนำถก 'เสธ. หนั่น. หลัง 'จิ๋ว' ไขว่เอกสาร ตร. ฟัน
 คดี 'ราเกษ' จ่ายเงินช่วยเหลือตั้งพรรค เด็ก 'กร' คั่นข้อมูล จักระเบียบสำนัก
 นายกฯ จัปผิต 'เสธ.' ไขว่เอกสารภายในต้องมีเลขที่หนังสือกำกับทุกครั้ง ชาติ
 พัฒนาซุ่มฟังข้อมูลไม่ไว้ว่างใจเล่นสงครามประสาท ไม่ยอมประกาศท่าที่
 หนุน-ไม่หนุน 'ชวน' แต่ปฏิเสธจับมือชาติไทยกดดันปรับ 'สนั่น' ฟัน ครม.
 (มติชนรายวัน, 2542ค, น. 1)

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ

พาดหัวข่าว

รัฐบาลป่วน
 'บักจิ๋ว' เสียม
 ปชป. แทงเต็ง
 สอบรับทรัพย์ราเกษ/อดิศรเปิดศึกเสธ.

ส่วนนำข่าว

ศึกชกฟอกวันแรกคึกคัก รัฐบาลพลานระดมพลชนข้อมูลเตรียมแจงฝ่ายค้าน เต็มที่ “จิ๋ว” โวเป็นวันตายรัฐบาล แย้มไต่เมียใครโกงภาชีนบพันล้านบาท พร้อม เปิดประเด็นอภิปรายนาว่า “ชวน” ล้มเหลวด้วยประการทั้งปวง ทำบ้านเมือง รุ่มร้อน เล่นพรรคเล่นพวกเลือกปฏิบัติ แก่เศรษฐกิจล้มเหลว อุ่มคนผิด เหลิง อำนาจ ระบุผู้นำรัฐบาลมีแต่กายมายาภาพประชาธิปไตย แต่จิตวิญญาณไม่เป็นประชาธิปไตยแม้แต่่น้อย ยกพระราชดำรัสในหลวงให้รักสามัคคี แต่ นายกฯ ไม่เคยทำ ปล่อยที่เด็ดเดี่ยวพรรคร่วมโซ่เอกสาร สศก. ตำรวจเช็ก การโอนเงินของราเกช เข้าบัญชี “บรรหาร” ทำ ส.ส. ปลาไหลไม่พอใจทั้งพรรค ขนาดฟัง เสธ. ชี้แจงยังคาใจ สุดท้าย มท. 1 ต้องเคลียร์ตัวต่อตัวกับบรรหารพัก ใหญ่ ก่อนจะออกมาบอกตรงกันว่า ไม่ติดใจ ยังหนุนรัฐบาลเหมือนเดิม ขณะที่ ลือลือโวฝ่ายค้านเล่นแผนสกปรก ดึงตำรวจยืนยันตรวจสอบตามขึ้น ตอน และผลออกมาแล้วไม่มีการโอนเงิน “ชวน” เจือนกลางสภา เอาพระราช ดำรัสทำให้เกิดความแตกแยกไม่บังควร แฉกลับ “จิ๋ว” ตั้งนายพลแดดเดียว ตำแหน่งเดียวเปลี่ยนตัว 2 คน ใน 2 วัน ด้าน “สมัคร” ขึ้นตีระนาดร้ายยาว ถล่มรัฐมนตรีรายตัว แต่ไม่มีน้ำหนัก จน ส.ส. ฝ่ายค้านแข็งจัด บรรดารัฐมนตรี ได้ช่องเรียงหน้าชกฟอกกลับฝ่ายค้าน 3 ชั่วโมงเต็ม “อดิศร” จัดข้อมูลชี้ดีเถื่อน บ้าน 3 หลัง บังรอน กรุสมบติถล่ม เสธ. เป็นชุด เจอสวนกลับปั่นน้ำเป็นตัว ขณะที่ “หลองชีดี” ทำเดิมพันเก้าอี้ ส.ส. (สยามรัฐ, 2542ก, น. 1,10)

สำนวนภาษาของส่วนนำข่าวก็อาจจะแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก เป็นสำนวนภาษาที่สรุปและย่อตัวข่าว ส่วนสำนวนภาษาลักษณะที่สองจะมีความ “หือหาว”⁵ เช่นเดียวกันกับพาดหัวข่าว ซึ่งอาจจะเป็นการใช้กริยาลีข้อความเดียวกัน หรือใช้กริยาลีข้อความอื่นที่มีความหมายเดียวกัน

⁵คำว่า “หือหาว” เป็นคำศัพท์เฉพาะที่นักหนังสือพิมพ์นิยมใช้บรรยายลักษณะของพาดหัวข่าวที่ผู้เขียนได้แทรกมุมมองและทัศนะของตนบวกรวมกับความต้องการที่จะให้พาดหัวข่าวมีความน่าสนใจมากขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่า การใช้คำดังกล่าวนี้ จะสื่อความหมายได้ตรงกับ ความหมายของวงการหนังสือพิมพ์

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า ตัวข่าวนั้นมีความตรงกันกับคำอธิบายในสภาว
 ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์ในหัวข้อถัดไป ส่วนนำข่าวซึ่งเป็นการสรุปและย่อตัวข่าวมานำเสนอเป็น
 เกริ่นนำหรืออารัมภบท จึงมีความตรงกันกับคำอธิบายในสภาว ไปโดยปริยาย ส่วนสำนวน
 ภาษาที่มีความ “ห้วนหาว” เช่นเดียวกับพาดหัวข่าวก็มีความตรงกันกับคำอธิบายในสภาว
 ตามผลการวิเคราะห์ของพาดหัวข่าวไปด้วย โดยสรุป เมื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบระหว่างส่วน
 นำข่าวกับคำอธิบายในสภาว แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า ส่วนนำข่าวของหนังสือพิมพ์ “มีความตรงกัน
 กับคำอธิบายในสภาวผู้แทนราษฎร” และ “ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจาก
 ความเป็นจริง” หรือ ส่วนนำข่าวของหนังสือพิมพ์ผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์
 จึงส่งผลให้นักหนังสือพิมพ์ปฏิบัติอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม หรืออย่างมีความรับผิดชอบ
 ต่อหน้าที่ (responsibility) ไปด้วย

12.5 ตัวข่าวและพาดหัวข่าวประเด็นย่อย

เนื่องจากตัวข่าวของคำอธิบายในการอธิบายทั่วไป มีเป็นจำนวนมาก หนังสือพิมพ์
 ในปัจจุบันทุกฉบับจึงมีพาดหัวข่าวประเด็นย่อยเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า ส่วนตัวข่าวนั้นๆ จะเป็นเรื่อง
 เกี่ยวกับอะไร เพื่อให้เข้าใจเนื้อหาในส่วนนี้ได้ครอบคลุม ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ ออกเป็น 2 หัวข้อ
 ย่อย ดังนี้คือ

12.5.1 พาดหัวข่าวประเด็นย่อย

12.5.2 ตัวข่าว

12.5.1 พาดหัวข่าวประเด็นย่อย

พาดหัวข่าวประเด็นย่อย หมายถึง พาดหัวข่าวสั้นๆ บรรทัดเดียว ไขว่คว้าค้นเนื้อหาข่าว
 ที่มีความยาวมากๆ หรือมีประเด็นซับซ้อน (Bard, 1988, p. 64)

ในการรายงานข่าวการอธิบายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 หนังสือพิมพ์
 จำนวน 6 ฉบับนั้น แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของการพาดหัวข่าวประเด็นย่อยดังต่อไปนี้คือ

หนังสือพิมพ์บ้านเมือง เดลินิวส์ และ เดลิโทม์ มีพาดหัวข่าวประเด็นย่อยที่สมบูรณ์
 แล้ว กล่าวคือ มีลักษณะเป็นประโยคที่มีความยาวพอสมควร

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ในการรายงานข่าวการอธิบายทั่วไป สองวันแรก คือ วันที่
 10-11 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ไม่มีพาดหัวข่าวประเด็นย่อยแต่การรายงานการอธิบายทั่วไป วันที่
 12, 15 ตุลาคม พ.ศ. 2522 มีการพาดหัวข่าวประเด็นย่อย

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ในการรายข่าวการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ทั้ง 4 วันไม่มีการพาดหัวข่าวประเด็นย่อย

สำหรับหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน มีการพาดหัวข่าวประเด็นย่อยแต่เพียงสั้นๆ เช่น เริ่มต้นคมนาคม, สืบพลเอกเล็ก, 'ประมาณ' อ่านโศกสัณเขตร, รัฐบาลแก้ข้อกล่าวหา, และ เล็กปฏิเสธ เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากพาดหัวข่าวประเด็นย่อยของหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆ ซึ่งจะเป็นประโยคที่ยาวพอสมควร ซึ่งสามารถจะดูตัวอย่างได้ในส่วนถัดไป

ในกรณีที่ต้องการรู้ว่า หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับรายงานข่าวคำอภิปรายของ ส.ส. ในสภาฯ มากน้อยเพียงใดนั้น สามารถตรวจสอบได้จากพาดหัวข่าวประเด็นย่อยของหนังสือพิมพ์นั้นๆ ผู้วิจัยจึงจะยกตัวอย่างพาดหัวข่าวประเด็นย่อยของการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ซึ่งหนังสือพิมพ์ทุกฉบับต่างก็มีพาดหัวข่าวประเด็นย่อย

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการพาดหัวข่าวประเด็นย่อยของการรายงานข่าววันแรกของหนังสือพิมพ์บางฉบับเพื่อพอให้เข้าใจ ดังนี้

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐจะเสนอข่าวการอภิปรายเป็นข่าวเดียวกัน โดยเสริมเพิ่มเติมเหตุการณ์ประกอบอื่นๆ โดยรายงานเหตุการณ์ในตอนเช้าก่อนการอภิปรายทั่วไป คำสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วจึงเป็นเนื้อหา ในช่วงเนื้อหาจะเหตุการณ์ทางการเมืองแทรกไปตามความเหมาะสม ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเฉพาะส่วนที่เป็นรายงานข่าวคำอภิปราย ดังนี้ (ไทยรัฐ, 2542ก, น. 3,17,19)

“บิ๊กจิ๋ว” เปิดฉากร่ายยาวอัดรัฐบาล

รัฐบาลหักหลัง “เต็ง” เรืองราเกษ

ปิดความรับผิดชอบปกป้องคนผิด

ละเลยเรื่อง นศ. พม่าก่อการร้าย

จวกกลับอย่ามาอ้างประชาชน

“บิ๊กจิ๋ว” ตันตำรับนายพลแดดเดียว

“สมัคร” อภิปรายตีกราดทั้ง ครม.

“สุวิทย์” อัดรัฐบาลทอดทิ้งคนจน

ระบุบ้าน 3 หลัง ผิดกฎหมายชัดเจน

“เสธ. หนั่น” แจงคดีลักพระราชาทรัพย์

เสียมวยตอก “สมัคร” นอกเรื่อง

เผยหนังสือไม่แนบเนียบหลายที่

ปล่อยให้มีการลักพระราชาทรัพย์

รัฐบาล “ชวน” สร้างหนี้ 3.7 ล้านล้าน

สนับสนุนทหารทำผิดรัฐธรรมนูญ

“นายกฯ ชวน” ลูกขึ้นได้ทันควัน

ไม่เคยให้ทหารช่วยโกงเลือกตั้ง

เจอย้อนกลับให้ไปตรวจสอบ

แฉตั้งแก๊งหากินกันเป็นขบวนการ

คลังปกปิดข้อมูลการขายธนาคาร

ทุกหน่วยงานยืนยันบุกคุกอุทยาน

บ้าน 3 หลังจะรื้อหรือเผาก็เชิญเลย

“มนตรี” จับโกหกกลางสภาแจ้งเบ้ง

“สุรินทร์” ตอกหน้า “สมัคร” ซื่อจฉา

“ปักจิว” ทำแน่วจริงเจอกันในทีวี
 ปรุจกาน “เสธ.หน่น” โกหกกลางสภา
 ซี้ซัดต๋องเพิกถอนบ้าน 3 หลัง
 แจ้งทรัพย์สินเท็จ-จะแจ้งจับ
หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน

“ชวน” ยอมรับทหารมาเพี้ยมิจริง
 แฉ ปชป. คัดแบล็กเมลล์ชาติไทย
 ตร. สั่งไม่ฟ้องลูกสมุน “บ้งรอน”
 “เสธ. หน่น” ลูกแจ้งเรื่องบ้าน 3 หลัง

หนังสือพิมพ์มติชนรายวันเสนอข่าวการอภิปรายออกเป็นหลายข่าว สำหรับการรายงานข่าวในวันนี้ ได้แบ่งข่าวออกเป็น 2 ส่วน คือ แยกข่าวเสนอรายละเอียดควบคู่ไปกับข่าวคำอภิปราย ข่าวรายละเอียดดังกล่าวก็เช่น การบรรยายปฏิกิริยาของ ส.ส. แต่ละฝ่าย สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับข่าว ฯลฯ เป็นต้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเฉพาะส่วนที่เป็นรายงานข่าวคำอภิปราย ดังนี้ (มติชนรายวัน , 2542ค, น. 20,21,23)

'จิว' เปิดเกมจัดเอกสารเขย่า 'เติ้ง'
 ซัดเลี้ย 'โจร'-'นายกฯ สุญญากาศ'
 ชท. เดือดถูกพาดพิงกรณี 'ราเกช'
 ยันไม่ใช้ทหารเป็นฐานนักรการเมือง
 แฉ 'หนองงูเห่า' มีใบสั่งสนามบินน้ำ
 'แ้ว' เดือดซี้หน้าได้ 'สมัคร'
 'สนั่น' แจง 'เติ้ง' ไม่เกี่ยวคดี 'ราเกช'
 ยกคดีห้างทอง-มรดกเลือดซัด 'สมัคร'
 'สุรินทร์' ป้องนโยบาย ตปท.
 'จิว' ทำออกทีวีคู่อดีต รมว.ตปท.
 'พิเชษฐ' ฉายหนังเก่าถูกประท้วง
 'อดิศร' ตบท้าย 3 ช.ม. ขย้าสนั่น
 ประกาศลั่นแจ้งจับเอาเข้าคุก
 เปลี่ยนนามสกุล 'ชวน' เป็น 'กิตติขจร'

อัด 'ชวน' ไม่สนอง 'ศก. พอเพียง'
 ระบุเป็น รมว.กท. 'ไผ่ลงาน'
 ชวนได้ยกพระราชดำรัสไม่เหมาะสม
 'สมัคร' ไล่ซัดอาคม-เนวิน-สุทัศน์
 ร่ายยาว 2 ชม. พัด รมต. 11 คน
 'สุวิทย์' ซ้องใจ 'สนั่น' ป้องบ้าน 3 หลัง
 ยันไม่รู้เรื่องบ้าน 3 หลัง-สนามม้า
 ควม. ต้อน 'สนั่น' มัวหนังสือราชการ
 ย้อนไม่มีสมาชิกทำปฏิวัตินอกบ้าน
 'สวิตต์' ได้แปรรูปมีมาก่อน
 'ชวน' ยันดูแลทหารผ่านศึกอย่างดี
 แฉตบตา ป.ป.ช. กู้เงินลอย 45 ล.
 สวร้ายรวยผิดปกติตะเพิดให้ลาออก

โดยสรุป เนื้อข่าวการอภิปรายทั่วไป ของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ ไม่รายงานข่าวคำอภิปรายทั้งหมด แต่จะรายงานแต่เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจะรายงานอภิปรายทั่วไป ในจำนวนไม่เท่ากัน ซึ่งผู้อ่านสามารถสังเกตได้จากพาดหัวข่าวประเด็นย่อย

12.5.2 ตัวข่าว

นอกจากหนังสือพิมพ์แต่ละชื่อบ้างจะเลือกคำอภิปรายของผู้อภิปรายในสภาฯ มาเสนอเป็นรายงานข่าวในจำนวนที่ไม่เท่ากันตามแต่นโยบายของหนังสือพิมพ์แต่ละชื่อบ้างแล้ว ลักษณะของการรายงานข่าวก็ยังแตกต่างกันไปอีกด้วย ดังนั้น ถึงแม้หนังสือพิมพ์แต่ละชื่อบ้างจะรายงานข่าวคำอภิปรายในสภาฯ อย่างมีความตรงกัน (directness) เช่นเดียวกัน โดยคำนึงถึงความเข้าใจของผู้รับสารหรือผู้อ่านแต่ความตรงกันระหว่างคำอภิปรายกับรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์แต่ละชื่อบ้างก็ยังคงแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อนี้ ออกเป็น 2 หัวข้อย่อย ดังนี้คือ

12.5.2.1 ลักษณะของตัวข่าว

12.5.2.2. การวิเคราะห์ตัวข่าว

12.5.2.1 ลักษณะของตัวข่าว ตัวข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ไม่ได้มีเฉพาะการรายงานข่าวคำอภิปรายเท่านั้น แต่จะมีการบรรยายสถานการณ์อื่นๆ ของวาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย เช่น รายงานว่า มีประชาชนมาขอเข้าฟังการอภิปรายในรัฐสภาเป็นจำนวนเท่าไร? มีการรายงานข่าวสัมภาษณ์ ส.ส. ทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งก่อนและหลังการอภิปรายแต่ละวัน มีการประพจน์ภายนอกตัวของรัฐสภาหรือไม่? นอกจากนั้น แล้ว ก็ยังมีการบรรยายเหตุการณ์ประกอบในสภาฯ ซึ่งไม่ได้บันทึกลงไปในการรายงานการประชุมอีกด้วย

ยกตัวอย่างเช่น ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านกล่าวหารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่บกพร่องของเจ้าหน้าที่ตำรวจ พล.อ.อ. เหวิน หงสกุล ประธานรัฐสภาที่พูดเสริมขึ้นว่า ที่บ้านของท่านเองก็ไม่ค่อยปลอดภัย ดังนี้

แล้วก็บ้านท่านประธานสภานั้น อยู่ห่างจากสถานีตำรวจเพียง 1 กิโลเมตร เพียง 1 กิโลเมตร นี่ละครับ ของหายไป 5 ครั้งแล้ว ไม่เคยจับตัวคนร้ายได้ แล้วก็ไขควงกับไฟฉายของคนร้ายที่ทิ้งไว้ แทนที่ผมจะได้มาชดเชย ก็เก็บเอาไปเป็นของกลางด้วย (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 116)

คำพูดของประธานรัฐสภาในช่วงนี้ หนังสือพิมพ์บ้านเมืองให้ความสนใจมาก ถึงกับนำไปเป็นพาดหัวข่าวยักษ์ว่า “ประธานสภาพิตจัตจวกตำรวจ” (บ้านเมือง, 2522ค, น.1) สำหรับรายงานข่าวในส่วนของเนื้อหา หนังสือบ้านเมืองก็เพิ่มเติมรายละเอียด ที่ไม่มีในการประชุมฯ ว่า “พลอากาศเอกเหวิน 'หยอดลูกเล่น' บรรดาสมาชิกพากันปรบมือก้องสภารวมช. ชุมพลวางหน้าได้ไม่สนิท” (บ้านเมือง, 2522ค, น.16)

การรายงานข่าวคำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายแต่ละคนก็อยู่กับนโยบายของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับว่า จะรายงานข่าวคำอภิปรายของ ส.ส. คนใดบ้าง และจะรายงานข่าวคำอภิปรายส่วนใด “ในแต่ละส่วนของคำอภิปรายนั้น เนื้อความของคำอภิปรายก็ต้องนำมารายงานแบบสรุปไม่สามารถให้รายละเอียดได้อย่างครบถ้วนได้” (บทบรรณาธิการมติชนรายวัน, 2522, น. 6.)

จะเห็นได้ว่า การให้ความสำคัญต่อข่าวชิ้นหนึ่งๆ ของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับแตกต่างกัน ดังนั้น จึงเป็นเรื่องปกติที่ข่าวเรื่องเดียวกัน หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งอาจนำไปทำข่าวโดยใช้พาดหัวข่าวยักษ์ ขณะที่หนังสือพิมพ์อีกฉบับอาจจะไม่เห็นความสำคัญของข่าวชิ้นนั้นเลยก็ได้ (จุฬารัตน์ มณีวงศ์, 2539, น. 21) ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวก็เกิดขึ้น กับการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป ด้วยเช่นเดียวกัน หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจะรายงานข่าวไม่เท่ากัน คำอภิปรายของผู้อภิปรายบางคนอาจจะมีการรายงานข่าวในวันต่อมาหรือไม่ก็ได้

ยกตัวอย่างเช่น เมื่อนายสมศรี สุนทรเวช กล่าวหานายประเทือง กิริติบุตรว่า ช่วยเหลือผู้กระทำผิดจำเลยในคดีค้าเฮโรइनโดยการถอนฎีกา หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ บ้านเมือง เดลินิวส์ และมติชนไม่รายงานข่าวคำอภิปรายช่วงนี้ ส่วนหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายงานข่าวสั้นๆ แต่หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ให้ความสนใจถึงกับนำมาเป็นพาดหัวข่าวยักษ์ว่า “ตุลาการ 'สับ' ประเทืองผิดมาตรา 251 ทำให้รัฐบาลพัง มีหวังเจอดี” (เดลินิวส์, 2522ค, น.1)

ในเนื้อข่าวนั้น หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ได้ส่งนักข่าวไปขอสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งในอดีตเคยดำรงตำแหน่งเป็นผู้พิพากษาและวุฒิสมาชิกมาแล้ว ผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวให้สัมภาษณ์ว่า

เราอย่าเพิ่งพูดถึงปัญหาในแง่กฎหมายเลยว่ามีอำนาจทำได้หรือไม่ เพราะจะต้องมีการโต้แย้งกันไม่มีที่สิ้นสุด แต่พอจะพูดได้ว่าสมควรทำหรือไม่ และผมว่าไม่สมควรทำ ... นอกจากนี้ กรมอัยการมีระเบียบมานานแล้วว่า ถ้าศาล 2 ศาลตัดสินขัดแย้งกัน อัยการต้องฎีกา ถ้าหากจะไม่อุทธรณ์ฎีกาจะต้องได้รับความเห็นชอบและจะต้องมีเหตุมีผลจากผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นถึงอธิบดี และอธิบดีจะต้องยึดหลักนี้เหมือนกัน (เดลินิวส์, 2522ค, น. 14)

สำหรับหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน รายงานคำอภิปรายอันยืดเยื้อยาวนานประมาณ 22 หน้า กระดาษ A4 ของนายสมศรี สุนทรเวช (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 240-261) เหลือเพียงย่อหน้าเดียวดังนี้คือ

นายสมศรี สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทยอภิปรายเป็นคนต่อมา สาระสำคัญเล่นงานรัฐมนตรีกระทรวงคมนาคม กรณีปรับปรุงกิจการขององค์การ

โทรศัพท์ เรื่องมีบริษัทใหญ่เข้าไปมีเอี่ยวชนิดเอาเปรียบกัน และกล่าวพาดพิงไปถึงว่า ต้นปีนี้ พลเอกเกรียงศักดิ์เดินทางไปอเมริกาในฐานะส่งเสริมการลงทุน อ้างจะไปหาผู้มาลงทุน แต่กลับไปเจรจากับบริษัทเดียวคือ ไอ.ที.ที. แล้วยังกล่าวทำนองว่า ได้ค่านายหน้าไปถึง 14 ล้านบาท ถึงกับมีคำสั่งจากเมืองอเมริกาว่าบริษัทนี้จะเข้ามาดำเนินการ (มติชนรายวัน, 2542ก, น.12)

โดยสรุป ข่าวก่อการปฏิรูปในสภาฯ ของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจะมีการรายงานข่าวไม่เท่ากัน ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามนโยบายของสื่อฉบับหนังสือพิมพ์นั้นๆ ในการรายงานข่าวคำอภิปรายของผู้อภิปรายคนเดียวกัน ก็จะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามอัตลักษณ์ (identity) ของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม ข่าวก่อการปฏิรูปของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับดังกล่าว ก็ยังมีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาฯ ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เห็นโดยละเอียดในหัวข้อถัดไป

12.5.2.2. การวิเคราะห์หัวข้อข่าว ในการวิเคราะห์ความตรงกันระหว่างตัวข่าวกับคำอภิปรายในสภาฯ นั้น ผู้วิจัยจะเสนอผลการศึกษาเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้คือ

- 1) คำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ
- 2) ข่าวหนังสือพิมพ์ของคำอภิปราย
- 3) ผลการวิเคราะห์

1) คำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ

ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างคำอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งกล่าวหา นายสมพร บุญยคุปต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมไว้เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นวันแรกของการอภิปรายทั่วไป ครั้งนั้น ดังนี้

เริ่มต้นด้วยกระทรวงคมนาคม ตามที่ปรากฏในญัตติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม คือ ฯพณฯ สมพร บุญยคุปต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมคนนี้ ขาดความรับผิดชอบ ในการบริหารราชการของกระทรวงคมนาคมให้มีประสิทธิภาพและความปลอดภัย⁶ ขณะนี้การขนส่งและคมนาคมของประเทศมิได้รับการปรับปรุง และแก้ไขให้เหมาะสม กับสภาพการณ์ เช่น การติดขัดของยวดยานพาหนะ ซึ่งเห็นอยู่ทุกวันนี้ ท่านประธาน เองก็คงจะต้องทราบ ท่านสมาชิกทุก

⁶เน้นขีดเส้นใต้ในย่อหน้าดังกล่าวโดยผู้วิจัย

คนก็ต้องทราบ ไม่มีการแก้ไขดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดทั้งสิ้น ประชาชนเดือดร้อนทั้งหมด ทุกวันนี้ การจะไปติดต่อในเรื่องธุรกิจหรือแม้จะไปในธุรกิจส่วนตัว ไม่สามารถจะนัดได้อีกต่อไปแล้ว ขึ้นอยู่กับการ จราจรตามถนนหนทาง บางเวลาบางวัน นัดกันไว้ 11.00 นาฬิกา ถ้ามีเหตุเภทภัยฝนตก น้ำท่วม หรือเผชิญมีงานอื่นเข้ามาซึ่งจะมีคนไปมาก การนัดนั้นล้มเหลว กว่าจะไปถึงได้ ประมาณ 15.00 นาฬิกา นี่เป็นความจริง ซึ่งท่านสมาชิกทุกท่านก็คงประจักษ์ใจอยู่แล้ว ความเดือดร้อนนั้นเกิดอย่างยิ่ง คนที่ทำงานตลอดวันได้รับความเหน็ดเหนื่อยทั้งทางกายทางใจ พอเสร็จงานจะขึ้นรถกลับบ้าน ดิดยอยู่ในรถ เพิ่มความเหน็ดเหนื่อย เพิ่มความรุนแรงของชีวิตขึ้นจนแทบว่าจะไม่มีใครสามารถทนได้ นี่เป็นส่วนหนึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม และท่านไม่ได้แก้ไข ไม่ได้ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดให้ดีขึ้นทั้งสิ้น มีเสียงแต่เพียงว่า ประเดี๋ยวก็จะเอาญี่ปุ่น ประเดี๋ยวจะเอาเยอรมันเข้ามาจัดการจราจร แล้วก็ล้มเหลวทุกครั้ง ในที่สุดรถก็ติดกันอยู่อย่างทุกวันนี้ ไม่มีการผ่อนคลายแต่อย่างใด และนับวันก็จะเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ จนในที่สุดถนนหนทางของเราแทบจะใช้การไม่ได้ ไม่มีทางที่จะติดต่อไปมาหาสู่กันได้อีกต่อไป การเดินทางของประชาชนทุกวันนี้ ไม่ได้รับความสะดวกและความปลอดภัยจากยานพาหนะซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงคมนาคม ได้เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งที่สุด ดังที่ปรากฏเป็นข่าวประจำวันอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์ เกือบจะไม่เว้นแต่ละวัน ประเดี๋ยวก็รถ บขส. ชนกับรถทัวร์ รถทัวร์ชนกับรถสิบล้อ ผู้คนล้มตายกันเป็นจำนวนมากๆ ทุกครั้ง จนเป็นศัพท์ติดปากว่า "ตายหมู่" การเดินทางไปต่างจังหวัดนั้น ผู้เดินทางจะต้องเสี่ยงชีวิตทุกครั้งไป ไม่แน่ว่าจะถึงที่หมายปลายทางหรือเมื่อถึงแล้วก็ไม่แน่ว่าจะกลับถึงบ้าน อาจจะล้มตายเสียกลางทางเมื่อไรก็ได้ จนในที่สุดก็มาเกิดอุบัติเหตุรถไฟชนกันเมื่อเร็วๆ นี้ มีผู้เสียชีวิตถึง 50 กว่าคน ไม่เคยปรากฏว่ามีรัฐมนตรีกระทรวงคมนาคมในรัฐบาลอื่นในอดีตเคยทำผิดพลาด ไร้ประสิทธิภาพอย่างนี้มาแต่ก่อน เมื่อนักข่าวหนังสือพิมพ์ไปสัมภาษณ์ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ท่านก็ตอบง่ายที่สุด ตอนว่าตัวท่านไม่ได้เป็นผู้ขับรถไฟ ซึ่งก็เป็นความจริง กระผมไม่เถียง รัฐมนตรีจะไปขับรถไฟอย่างไรได้ แต่ท่านรัฐมนตรีมีหน้าที่รับผิดชอบในการทำงานของคนขับรถไฟทุกคน เมื่อรถชนกันคนตายถึงขนาดนี้ ท่านจะปฏิเสธเพียงว่าผมไม่ได้เป็นคนขับรถไฟ แสดงให้

เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่ขาดความรับผิดชอบในเหตุการณ์เหล่านี้โดยสิ้นเชิง ท่าน
ไม่สนใจ ท่านไม่รับผิดชอบ (รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522ก, น. 207-208)

โดยสรุป โครงสร้างการกล่าวหาของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชที่มีต่อรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงคมนาคม นายสมพร บุญยคุปต์ มีดังนี้คือ

ข้อกล่าวหา: นายสมพร บุญยคุปต์ ขาดความรับผิดชอบในการบริหารราชการของ
กระทรวงคมนาคมให้มีประสิทธิภาพและความปลอดภัย

หลักฐานสนับสนุนชั้นแรก: การขนส่งและคมนาคมของประเทศไทยได้รับการปรับปรุง
และแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพการณ์

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: ปัญหาการจราจรติดขัดหรือรถติด ทำให้ประชาชนซึ่ง
เหน็ดเหนื่อยจากการทำงานอยู่แล้ว ต้องมาเหน็ดเหนื่อยกับการที่รถติดอีก และเมื่อมีนัดกับใคร
ไว้ก็ไม่สามารถไปทันกำหนดนัดดังกล่าว

หลักฐานสนับสนุนชั้นที่สอง: เกิดอุบัติเหตุทั้งทางถนนและทางรถไฟ
ก่อนที่จะจบคำอภิปรายในช่วงนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชยกตัวอย่างการให้สัมภาษณ์
ของนายสมพร บุญยคุปต์ กรณีที่เกิดอุบัติเหตุรถไฟชนกัน ซึ่งนายสมพรตอบนักข่าวว่า ตนเอง
ไม่ได้เป็นผู้ขับรถไฟ

2) ข่าวนั่งสือพิมพ์ของคำอภิปราย

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง การรายงานข่าวคำอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ของ
หนังสือทั้ง 6 ชื่อฉบับในส่วนนี้ โดยจะเรียงลำดับตามเนื้อหาของตัวข่าวจากน้อยไปหามาก และ
จะขีดเส้นใต้ข้อความที่สำคัญ ที่เห็นได้ว่า มีความตรงกันกับคำอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์
ปราโมช ดังนี้

หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน

หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน มีพาดหัวข่าวประเด็นการรายงานข่าวว่า “เริ่มต้น
คมนาคม” ต่อจากจึงเป็นเนื้อหาของข่าว ดังนี้

การอภิปรายของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ทันทีที่ลุกขึ้นพูดเป็นคนแรก
ก็ได้รับรัฐมนตรีสมพร บุญยคุปต์ว่า ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีความสามารถควบคุม
แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ แม้แต่อย่างเดียว (มติชนรายวัน,
2522ก, น. 12)

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ

การรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์สยามรัฐในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ไม่มีการพาดหัวข่าวประเด็นย่อย เนื้อหาข่าวของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ มีดังนี้

หลังจากนั้น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคม ได้เริ่มอภิปรายเป็นคนแรกถึงกระทรวงคมนาคมว่า ประชาชนประสบอุบัติเหตุจากการเดินทางอยู่เสมอๆ เพราะขาดความรับผิดชอบจากรัฐมนตรี จะนั่งรถไฟก็ไม่ปลอดภัย (สยามรัฐ, 2522ก, น. 12)

หนังสือพิมพ์บ้านเมือง

หนังสือพิมพ์บ้านเมืองมีพาดหัวข่าวประเด็นการรายงานข่าวว่า “ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปล่อยสุดผีปาก” ต่อจากจึงเป็นเนื้อหาของข่าว ดังนี้

มรว. คึกฤทธิ์ได้สิทธิ์พูดคนแรก ประเด็นที่กระทรวงคมนาคม กล่าวหาว่า นายสมพร บุญยคุปต์ขาดความรับผิดชอบ ไม่มีประสิทธิภาพบริหารควบคุมการขนส่งและให้ความปลอดภัย ไม่แก้ไขการติดขัดของขบวนรถไฟ ทำให้เกิดความเสียหาย นัด 5 โมงเช้า กว่าเจอกันได้บ่าย 3 โมงเย็น ขบวนรถไฟอุบัติเหตุบ่อยที่สุด ผู้คนล้มตายหมู่ แม้แต่รถไฟชนกันตายวินาศ 50 กว่าศพ ไม่เคยปรากฏมาก่อน รัฐมนตรีจะปฏิเสธว่าไม่ได้ขับรถไฟเองไม่ได้ (บ้านเมือง, 2522ก, น. 2)

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีพาดหัวข่าวประเด็นการรายงานข่าวว่า “คมนาคมเจอรายแรก” ต่อจากจึงเป็นเนื้อหาของข่าว ดังนี้

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ลุกขึ้นอภิปรายเป็นคนแรก โดยหลังจากให้เหตุผลของการขอเปิดอภิปรายครั้งนี้แล้ว ก็เริ่มที่ นายสมพร บุญยคุปต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมเป็นคนแรกว่า บริหารราชการขาดความรับผิดชอบ ทำให้รัฐเสียหาย ไม่สนใจปรับปรุงด้านการขนส่ง การจราจร ติดขัดมิได้แก้ไขปรับปรุงรถเมล์โดยสารก็ไม่เพียงพอกับประชาชน ทำให้เหนื่อยทั้งกายและใจ อุบัติเหตุของคมนาคมเกิดขึ้นบ่อยๆ จนเป็นศัพท์ติดปากว่า “ตายหมู่” ทั้ง บขส. และรถไฟ เช่น กรณีรถไฟมรณะ 50 ศพเมื่อเร็วๆ นี้ รัฐมนตรียังมีหน้ามาพูดว่าตัวเองไม่ได้เป็นคนขับ ทั้งที่เรื่องอย่างนี้เป็นเรื่องของความรับผิดชอบ (เดลินิวส์, 2522ก, น. 3)

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีพาดหัวข่าวประเด็นการรายงานข่าวว่า “ยกแรกชัด ร.ม.ต. คมนาคมหนัก” ต่อจากจึงเป็นเนื้อหาของข่าว ดังนี้

เมื่อประธานสภาอนุญาโตให้พุดอภิปรายเป็นคนแรก เป็นการเปิดญัตติอภิปราย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช “สิ่งห้ร้ายสวณพลู” ก็เริ่มเปิดฉากร้ายยาวทันที โดยเริ่มโจมตีงานของรัฐมนตรีกระทรวงคมนาคมก่อน “สิ่งห้เฒ่าสวณพลู” กล่าวด้วยความคมคายว่า “เอ่ยถึงคมนาคมก่อน ก็ต้องว่ากระทรวงคมนาคมของฯพณฯ สมพร บุญยคุปต์ ร.ม.ต. ว่าการขาดความรับผิดชอบในการอำนวยความสะดวกปลอดภัย แก่ประชาชน” ไม่มีการปรับปรุงการขนส่ง การจราจรติดขัด การนัดหมายและธุรกิจของประชาชนเสียไปเพราะการจราจร การพาหนะการโดยสารของประชาชน ไม่มีความปลอดภัย รถ บขส. ชนกับรถทัวร์ รถทัวร์ชนกับสิบล้อบ่อยๆ จนมีคำพูดติดปากชาวบ้านว่า “ตายหมู่” เมื่อเร็วๆ นี้ชนไฟก็ชนกัน ร.ม.ต. คมนาคมก็ให้สัมภาษณ์ว่า ผมเองไม่ได้ขับรถไฟ การพุดออกมาอย่างนี้ แสดงว่าขาดความรับผิดชอบ (เดลินิวส์, 2522ก, น. 20)

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

การรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐในวันแรกนี้ ยังไม่มีการพาดหัวข่าวประเด็นย่อเนื้อหาข่าว มีดังนี้

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงลุกขึ้นมาอ่านญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจ รัฐมนตรี 11 คนใน 4 กระทรวง แล้วเปิดฉาก “สับ” นายสมพร บุญยคุปต์ ร.ม.ว. คมนาคมเป็นคนแรกว่า ...“ฯพณฯ สมพร บุญยคุปต์ขาดความรับผิดชอบในการบริหาร งานให้มีประสิทธิภาพและปลอดภัย การขนส่งคมนาคมไม่ได้รับการปรับปรุง ในการติดขัดของยานพาหนะไม่มีการแก้ไขทำให้ประชาชนเดือดร้อน ทุกวันนี้ไม่สามารถ มีนัดกับใครได้ เพราะการจราจรหนาแน่น บางวันนัดกัน 11.00 น. กว่าจะไปได้ตามนัดปาเข้าไป 15.00 น. คนทำงานเหนื่อยทั้งวันต้องมาติดอยู่ในรถตอนเย็น ดีแต่เอาผู้เชี่ยวชาญจากเยอรมัน ญี่ปุ่นมาแก้ไขในที่สุดการจราจรก็ยังเคลื่อนไหวไม่ได้”

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ หันมาจวกเรื่องรถเมล์ บขส. ว่า ทั้ง บขส. และรถทัวร์ก็เกิดอุบัติเหตุขึ้นบ่อยจนมีคำพูดติดปากว่า “ตายหมู่” แม้แต่รถไฟก็ชนกันตายไป 50 กว่าคนไม่เคยปรากฏมาก่อนก็มาปรากฏในรัฐบาลนี้ มีหน้าซ้ำพอนักข่าว

ไปถาม รมต. คมนาคมก็บอกว่า ผมไม่ได้ขับรถไฟน์ การตอบเช่นนั้นมันก็ถูก
 คนระดับรัฐมนตรีไปขับรถไฟได้ยังไง แต่ต้องรับผิดชอบทุกประการ เมื่อพูด
 เช่นนี้ก็แสดงว่าขาดความรับผิดชอบต่อสิ้นเชิง (ไทยรัฐ, 2522ก, น. 7)

จะเห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์ทุกฉบับจะถ่ายทอดคำอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์
 ปราโมช จาก 2 ข้อความนี้เป็นหลัก กล่าวคือ

“ขาดความรับผิดชอบ ในการบริหารราชการของกระทรวงคมนาคมให้มีประสิทธิภาพ
 และความปลอดภัย” “การเดินทางของประชาชนทุกวันนี้ ไม่ได้ได้รับความสะดวกและความปลอดภัย
 จากยานพาหนะซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงคมนาคม ได้เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งที่สุด”
 ซึ่งข้อความแรกนั้นเป็นข้อกล่าวหา ส่วนข้อความที่สองนั้นเป็นหลักฐานสนับสนุนประเด็นหนึ่ง

คำอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชที่ว่า “ขาดความรับผิดชอบ ในการบริหาร
 ราชการของกระทรวงคมนาคมให้มีประสิทธิภาพและความปลอดภัย” หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน
 รายงานข่าวว่า “ไม่มีประสิทธิภาพ” “ไม่มีความสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่อยู่ในความ
 รับผิดชอบได้” เห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์มติชนรายวันนำคำอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
 มารายงานโดยใช้คำว่า “ไม่มี” แทนคำว่า “ขาด” สำหรับหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ บ้านเมือง และ
 เดลินิวส์จะใช้คำซ้ำ (reiteration) คือ “ขาดความรับผิดชอบ” หรือใช้คำการใช้คำซ้ำชุดกัน
 (collocation) เช่น “เกิดอุบัติเหตุขึ้นบ่อย” “ยวดยานมีอุบัติเหตุบ่อยที่สุด” และ “อุบัติเหตุของ
 คมนาคมเกิดขึ้นบ่อยๆ” เป็นต้น

รายงานข่าวที่ว่า นายสมพร บุญยคุปต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมขาด
 ความรับผิดชอบ บิดความรับผิดชอบ และมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นมาก เมื่อวิเคราะห์รายงานข่าวดังกล่าว
 ด้วยเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ 2 ข้อ ดังนี้คือ

- 1) ข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องมีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร
- 2) ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

ตัวข่าวของหนังสือพิมพ์จึงผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ข้อ
 ดังกล่าว ในประเด็นการรายงานข่าวที่เป็นตัวข่าวนี้นี้ หนังสือพิมพ์จึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่
 (responsibility)

โดยสรุปแล้ว ส่วนที่เป็นเนื้อหาของข่าวของการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป นั้น แบ่งออก
 ได้เป็น 2 ประเภท กล่าวคือ ข่าวคำอภิปรายและข่าวบรรยายสภาพเหตุการณ์ในขณะที่มีการ
 อภิปรายทั่วไป เฉพาะเนื้อหาของข่าวการอภิปรายทั่วไป ก็ยังมีความแตกต่างกันในการรายงานของ
 หนังสือพิมพ์ กล่าวคือ หนังสือพิมพ์บางฉบับ เช่น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐจะรายงานรายละเอียดอื่นๆ

ในการอธิบายทั่วไปๆ ด้วย เช่น การหัวเราะ การปรบมือของผู้ฟัง ฯลฯ เป็นต้น แต่หนังสือพิมพ์บางฉบับ เช่น หนังสือพิมพ์สยามรัฐจะสรุปเฉพาะแก่นของเรื่องมารายงานเท่านั้น การนำเสนอพาดหัวข่าวประเด็นย่อยของเนื้อหาเหล่านั้น หนังสือพิมพ์บางฉบับการนำเสนอจะดูเล็กๆ ในข่าว อาจจะ เป็นเพียงคำพูดที่น่าสนใจของบุคคลในข่าวต่อประเด็นข่าว หรือความคิดเห็นของบุคคลบางคน ในข่าวที่ไม่ได้เป็นส่วนสำคัญนำมาพาดหัว (พิมลศิริ ฤณอมศักดิ์, 2542, น. 29) ส่วนหนังสือพิมพ์บางฉบับก็สรุปประเด็นสำคัญจากเนื้อหาข่าวในช่วงนั้นๆ มาเป็นพาดหัวข่าวประเด็นย่อย

อย่างไรก็ดี ผลการศึกษาพบว่า การรายงานข่าวการอธิบายทั่วไปๆ ครั้งที่ 45 ผู้วิจัยพบว่า มีการรายงานที่ไม่ตรงกันกับคำอธิบายในสภาฯ จำนวน 3 กรณีดังนี้คือ

กรณีที่ 1 หนังสือพิมพ์เดลินิวส์

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ฉบับวันที่ 12 ตุลาคม 2522 หน้า 20 รายงานข่าวว่า “ปรากฏว่า นายสมภพ โหตระกิตย์ รองนายกรัฐมนตรี ผู้แทนของรัฐบาลตอบไม่ชัดเจน” อันที่จริงแล้ว รองนายกฯ ที่ตอบว่า “ไม่ชัดเจน” คือ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ ในกรณีนี้หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ รายงานข่าวผิดพลาดฉบับเดียว

กรณีที่ 2 หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 13 ตุลาคม 2522 หน้า 7 รายงานข่าวว่า “จากนั้นมี ส.ส. อีก 20 คน ลูกขึ้นมากล่าวสวดรับพรตามพิธี จนถึงเวลาเที่ยงเศษ จึงพักการประชุม” ในความเป็นจริงแล้ว มี ส.ส. อภิปรายต่อมาอีก 2-3 คนเท่านั้น

กรณีที่ 3 หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ บ้านเมือง แนวหน้า มติชนรายวัน และสยามรัฐ

กรณีนี้ เป็นรายงานคำอธิบายของนายวีระกร คำประกอบ ซึ่งต้องการโจมตี นายศิริพันธ์ นิมมานเหมินท์ น้องชายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง แต่อธิบายพาดพิงไปถึงบุคคลภายนอก คำอธิบายที่เป็นสาเหตุให้หนังสือพิมพ์หลายฉบับรายงานข่าวผิดพลาดมีดังนี้คือ⁷

บนไฟลท์นั้นมีบุรุษสตรี 1 คู่ นั่งอยู่แถวหน้าสุด ท่านและเธอนั่งหัวชนกันมาตลอดทาง เราทราบภายหลังว่าชื่อคุณศิริพันธ์และคุณราศรี บัวเลิศ นั่งหัวชนกันมาตลอดทาง และในคำของคืนวันนั้นท่ามกลางบรรยากาศท้องฟ้าอันมืดมิดสนิทในภายนอก⁸ เธอได้เข้าไปในห้องน้ำ แล้วก็ ... เธอได้เข้าไปในห้องน้ำ แล้วเปลี่ยนเป็นชุดนอนบางหวิวครับ (รายงานการประชุมฯ, 2542ข, น. 136-137)

⁷โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 8

⁸เน้นขีดเส้นใต้โดยผู้วิจัย

ข่าวที่ไม่ตรงกันกับคำอธิบายและเหตุการณ์ในสภาฯ ทั้ง 3 กรณีนั้น กรณีที่ 1 และ 2 เกิดจากความผิดพลาดในการรายงานข่าว ซึ่งยอมรับได้ กรณีที่ 1 นั้น เป็นความผิดพลาดของผู้สื่อข่าว กรณีที่ 2 ความผิดพลาดน่าจะเกิดจากการเรียงพิมพ์ ส่วนกรณีที่ 3 นั้น ผู้วิจัยเห็นตรงกับข้อคิดเห็น ของ จุฬาลักษณ์ มณีวงศ์ (2539, น. 20) ซึ่งได้กล่าวว่า การนำโทรสารเข้ามาใช้ในการส่งข่าว ทำให้เกิดวัฒนธรรมในการแบ่งกันทำข่าวขึ้น กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้ทำหน้าที่จดข่าว จดข่าวผิดพลาดไปจากข้อเท็จจริง ข่าวผิดพลาดขึ้นนั้นก็จะอาจจะขยายวงความผิดพลาดไปอย่างกว้างขวาง

12.6 ความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์

ในการวัดความรับผิดชอบต่อสังคมในการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ นั้น ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์ 2 ข้อ ซึ่งกำหนดชื่อไว้ว่า “เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์” ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้คือ

- 1) ข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องมีความตรงกันกับคำอธิบายในสภาผู้แทนราษฎร
- 2) ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ดังกล่าวนี้ คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นหลัก แต่เมื่อต้องการตัดสินว่า หนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่ อย่างนั้น ควรจะต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบอีกประเภทหนึ่งของหนังสือพิมพ์ก็คือ ความรับผิดชอบต่อเจ้าของหนังสือพิมพ์ ซึ่ง ฮอดจ (Hodged, 2896, p. 19) เห็นว่า เป็นความรับผิดชอบต่อภายใต้พันธสัญญา (contracted responsibility) ระหว่างนักหนังสือพิมพ์กับเจ้าของหนังสือพิมพ์ ความรับผิดชอบต่อเจ้าของหนังสือพิมพ์นี้ ก็หมายถึงการทำให้หนังสือพิมพ์ มีความน่าสนใจ น่าอ่าน จนทำให้ผู้อ่านตัดสินใจซื้อ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้หนังสือพิมพ์ใช้คำที่หือหวา จนทำให้พาดหัวข่าวกับส่วนนำข่าวของหนังสือพิมพ์ “เกินจริง” ไปกว่าคำอธิบายในสภาฯ

จากผลการศึกษาข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ ทั้ง 2 ครั้ง ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนั้น ข่าวการอภิปรายทั่วไปฯ 5 ลักษณะ ดังกล่าวนี

- 1) ภาพข่าว
- 2) ข่าวไฮไลต์
- 3) ส่วนนำข่าว
- 4) พาดหัวข่าว
- 5) ตัวข่าว

เมื่อวิเคราะห์ข่าวการอภิปรายทั่วไป 2 ลักษณะแรกคือ ภาพข่าวและข่าวไฮไลต์ โดยธรรมชาติของตัวข่าวเอง มีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาฯ หรือเหตุการณ์ข่าวอยู่แล้ว ส่วนที่เป็นเนื้อข่าว ผลการวิเคราะห์ก็พบว่า ถึงแม้จะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของคำอภิปราย แต่ก็มี ความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาฯ

สำหรับพาดหัวข่าว กับส่วนนำข่าว ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่า มีการนำความคิดเห็นและ ทรรศนะของผู้เขียนข่าวขยายความลงไปด้วย เนื่องจากต้องการผลทางด้านการตลาด ซึ่งเป็นความ รับผิดชอบของนักหนังสือพิมพ์อีกประการหนึ่ง แต่ถึงแม้จะขยายความพาดหัวข่าวกับส่วนนำข่าว แต่ก็ยังมีความตรงกันกับคำอภิปรายและ “ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจาก ความเป็นจริง” ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การปฏิบัติงานในการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป ของ หนังสือพิมพ์ นักหนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

อนึ่ง การรายงานข่าว ที่มีความผิดพลาด 3 ประการดังได้กล่าวไปแล้วในส่วนตัว ข่าวของหนังสือพิมพ์นั้น เมื่อเปรียบเทียบกับ ผลการศึกษาของอภิชาติ ศักดิเศรษฐ์ (2542) ซึ่ง ศึกษาการเสนอข่าวผิดพลาดของหนังสือพิมพ์ จำนวน 9 ชื่อฉบับ คือ ไทยรัฐ, เดลินิวส์, ข่าวสด, มติชนรายวัน, ไทยโพสต์, ผู้จัดการ, กรุงเทพธุรกิจ, แนวหน้า และสยามรัฐ ในปี พ.ศ. 2542 ซึ่ง พบว่าหนังสือพิมพ์ลงข่าวผิดพลาดประมาณ 70 กรณี ซึ่งในการเก็บข้อมูลนี้ อภิชาติ ศักดิเศรษฐ์ (2542) จะศึกษาในกรณีที่ผู้ตกเป็นข่าวโต้แย้งขึ้นมา ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว จะต้องมีการลง ข่าวผิดพลาดเป็นจำนวนมากกว่านี้ ดังนั้น การรายงานข่าวที่มีความผิดพลาด 3 ประการดังได้ กล่าวไปแล้วในส่วนเนื้อเรื่องของหนังสือพิมพ์นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นความบกพร่องที่ยังไม่ทำให้ หนังสือพิมพ์ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) โดยสรุป ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การปฏิบัติ งานในการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป ทั้ง 2 ครั้ง ของหนังสือพิมพ์เป็นการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ รับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน

ความนำ

จุดมุ่งหมายของภาคที่ 4 “สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ” เป็นผลสืบเนื่องมาจากภาคที่ 3 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ ประการแรกต้องการศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไป ประการที่สองซึ่งต่อเนื่องจากจุดมุ่งหมายประการแรก คือ ต้องการศึกษาพัฒนาการของการปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไป ของ ส.ส. และประการที่สามคือต้องการศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป

ดังนั้น ในภาคนี้จึงจะนำผลการศึกษาของการอภิปรายครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490, ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522, ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 มาสรุปเป็นผลของการศึกษาในภาพรวม ซึ่งการสรุปในภาพรวมดังกล่าว จะทำให้ “รู้” และ “เข้าใจ” พัฒนาการของการอภิปรายทั่วไป ตั้งแต่ พ.ศ. 2490 - พ.ศ. 2542 ไปโดยปริยาย สำหรับผลการศึกษาของการรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป ของหนังสือพิมพ์ก็จะใช้หลักการเดียวกัน

อนึ่ง ในภาคที่ 1 เรื่อง “ผลงานวิจัยและงานเขียนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง” ผู้วิจัยที่ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไป ที่มีการศึกษามาก่อนงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยก็จะเปรียบเทียบผลการศึกษาว่า มีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร? สำหรับประเด็นสุดท้ายของภาคนี้ ก็คือ การแนะนำการศึกษาเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไป ในภายภาคหน้า ควรจะศึกษาประเด็นใดที่งานวิจัยครั้งนี้ยังไม่สามารถกระทำได้

ในการเสนอผลการศึกษาของภาคนี้ จะแบ่งออกเป็น 3 บท ดังนี้

บทที่ 13 สรุปผลการวิจัย

บทที่ 14 อภิปรายผล

บทที่ 15 ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจเป็นเครื่องมือควบคุมและตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินของการปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมแบบรัฐสภา งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์ปฏิบัติงานของตนในการอภิปรายทั่วไป อย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) หรือไม่ อย่างไร?

จากการอภิปรายทั่วไปฯ จำนวน 45 ครั้ง ผู้วิจัยสุ่มเลือกด้วยความจงใจ (purposive sampling) เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ จำนวน 3 ครั้ง คือ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2490, ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 และครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 กระบวนการในการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานของนักการเมือง ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานในการวิเคราะห์จำนวน 3 ข้อ ดังนี้

1) ข้อกล่าวหา/ข้อซักถามต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล แต่ถ้าเป็นข้อได้ตอบการกล่าวหา/คำตอบชี้แจงต้องมีเจตนาได้ตอบข้อกล่าวหา/ข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้าน

2) คำอภิปรายต้องเป็น “ความจริง”

3) คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ

ผลการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์ของการอภิปรายทั่วไปฯ จะสัมพันธ์กับรูปแบบของคำอภิปราย ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ การซักถาม-คำตอบชี้แจงและการกล่าวหา-การโต้ตอบข้อกล่าวหา กล่าวคือ ถ้ารูปแบบของคำอภิปรายเป็นการซักถาม-คำตอบชี้แจง ส.ส. ฝ่ายค้านไม่ต้องการให้คณะรัฐบาลออกไปจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน แต่ถ้ารูปแบบของคำอภิปรายเป็นการกล่าวหา-การโต้ตอบข้อกล่าวหา ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการให้คณะรัฐบาลออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านเป็นการซักถาม โดยที่วัตถุประสงค์ของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้นไม่ต้องการให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง ต้องการเพียงแต่ให้คณะรัฐมนตรีรับทราบความบกพร่องในการปฏิบัติงานว่า ได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนขึ้นกับประชาชนอย่างไรบ้าง และต้องการให้คณะรัฐมนตรีนำปัญหาต่างๆ เหล่านั้น ไปแก้ไข ส่วนคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีเป็นคำตอบชี้แจง เพื่อชี้แจงว่า การปฏิบัติงานของคณะ

รัฐบาลมีลักษณะเป็นเช่นไร ความเดือดร้อนของประชาชนได้รับการแก้ไขอย่างไร หรือ ส.ส. ฝ่ายค้าน เข้าใจผิดกับเหตุการณ์ทางการเมืองที่นำมาเป็นข้อซักถามอย่างไร เป็นต้น

การที่วัตถุประสงค์ของ ส.ส. ฝ่ายค้านไม่มีความต้องการให้คณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน เป็นผลมาจากสภาพความเป็นจริงทางการเมืองในระบอบนั้น ยังเป็นช่วงเริ่มต้นของการปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมแบบรัฐสภาของไทย องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบการปกครองแบบนี้ คือ ระบบพรรคการเมืองยังไม่เข้มแข็ง และไม่แบ่งออกเป็นพรรคร่วมฝ่ายค้านกับพรรคร่วมฝ่ายรัฐบาลดังเช่นในปัจจุบัน จะเห็นได้จากการที่ผู้อภิปรายในสภาฯ มีจำนวน 3 กลุ่ม คือ ส.ส. ฝ่ายค้าน ซึ่งหมายถึงพรรคประชาธิปัตย์ คณะรัฐมนตรี และกลุ่มอิสระ สำหรับกลุ่มอิสระนี้ ยังแบ่งได้ออกเป็น 3 ประเภท คือ ส.ส. ที่สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ ส.ส. ที่สนับสนุนรัฐบาล และ ส.ส. อิสระที่ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ ด้วยสภาพการณ์ทางการเมืองเช่นนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านจึงรู้ดีว่า ถึงแม้การอภิปรายทั่วไป จะส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ก็จะเป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะฝ่ายรัฐบาลเท่านั้น โอกาสของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่จะเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินบ้างมีน้อยมาก

ลักษณะทางภาษาที่ยืนยันว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 ยังเป็นช่วงเริ่มต้นของการควบคุมและตรวจสอบฝ่ายบริหารในรูปแบบนี้ ก็คือ โครงสร้างของคำอภิปรายกับการใช้เหตุผล กล่าวคือ โครงสร้างของคำอภิปรายมีเพียง 2 ส่วน คือ การแจ้งหัวเรื่องกับเนื้อเรื่อง สำหรับการแจ้งเหตุผลนั้น จะเห็นได้ว่าข้อซักถามส่วนใหญ่ไม่มีเหตุผลสนับสนุน ในกรณีที่ข้อซักถามมีเหตุผลสนับสนุน เหตุผลสนับสนุนส่วนใหญ่ก็ไม่มีความเกี่ยวเนื่องเป็นเรื่องเดียวกันกับข้อซักถาม จึงเป็นการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุผล

ลักษณะทางระเบียบข้อบังคับที่ยืนยันว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 ยังเป็นช่วงเริ่มต้นของการควบคุมและตรวจสอบฝ่ายบริหารในรูปแบบนี้ ก็คือ ข้อบังคับการประชุมฯ พ.ศ. 2477 ไม่มีข้อบังคับที่กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการอภิปรายทั่วไปฯ โดยตรง สำหรับรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2475) มาตราที่เกี่ยวข้องกับการอภิปรายทั่วไปฯ คือ มาตรา 41 เนื้อความก็ยังขาดความชัดเจนว่า จะต้องปฏิบัติอย่างไรบ้าง อย่างไรก็ตาม ประสพการณ์จากการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ ทำให้ได้มีการพัฒนาระเบียบข้อบังคับและรูปแบบของการอภิปรายทั่วไปฯ ให้เหมาะสมกับวาทกรรมการอภิปรายทั่วไปฯ ของรัฐสภาไทยมากยิ่งขึ้น

สำหรับประเด็นที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ผลการศึกษาพบว่า ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ จำนวน 8 ข้อนั้น เหตุผลสนับสนุนของญัตติฯ หรือข้อซักถามดังกล่าว เป็นการใช้เหตุผลที่สมเหตุผลเพียงข้อเดียว การที่ ส.ส. ฝ่ายค้านมีหน้าที่ตั้งข้อซักถาม แต่ไม่สามารถนำเหตุผลที่สมเหตุผลมาเป็นหลักฐานยืนยัน เมื่อเปรียบเทียบกับคำอภิปราย

ของคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีหลักฐานยืนยันหรือเหตุผลสนับสนุนอย่างสมเหตุสมผลทุกข้อ คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

สำหรับประเด็น “ความจริง” กับคำอภิปราย ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านบางส่วน เช่น นายสุวิชัย พันธ์เศรษฐ์ ส.ส. จังหวัดเชียงใหม่ และนายเลียง ไชยกาล ส.ส. จังหวัดอุบลราชธานีเป็นต้น อภิปรายด้วย “ความไม่จริง” แต่คณะรัฐมนตรีทุกคนอภิปรายด้วย “ความจริง” คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

ส่วนการละเมิดระเบียบข้อบังคับ ผลการศึกษาพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านจำนวน 2 คน ละเมิดระเบียบข้อบังคับของการอภิปราย แต่ไม่มีคณะรัฐมนตรีคนใดละเมิดระเบียบข้อบังคับดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน

โดยสรุป เมื่อเปรียบเทียบการทำหน้าที่ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ด้วยเกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของ ส.ส. ทั้ง 3 ข้อดังกล่าว เป็นที่ชัดเจนและแน่นอนว่า คณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้าน และเมื่อคำนึงถึงวาทกรรมย่อยของการอภิปรายทั่วไป อีก 4 ประการ ดังนี้

- 1) การสลับกันพูด
- 2) การเชื่อฟังประธานสภาฯ
- 3) การขอโทษถ้าคำอภิปรายผิดพลาด
- 4) การยอมรับในความผิดพลาดของการบริหารงาน

ผลการศึกษาพบว่า การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีต่างก็เข้าใจดีว่า ทุกคนมีหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชน ข้อซักถาม-คำตอบชี้แจงก็มุ่งที่จะแก้ปัญหาให้กับประชาชน ส.ส. ผู้อภิปรายจึงสลับกันพูดอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ส.ส. ผู้อภิปรายทุกคนเชื่อฟังประธานสภาฯ เป็นอย่างดี เมื่อเห็นว่าคำอภิปรายของตนอาจจะพลาดพลั้งหรือรุนแรงไปบ้าง ก็มีการขอโทษกันก่อน ประการสุดท้าย คณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่ยอมรับว่า การบริหารงานของตนยังมีความผิดพลาดบ้าง เมื่อเปรียบเทียบวาทกรรมย่อยการอภิปรายทั่วไป ทั้งหมดข้างต้นกับวาทกรรมย่อยของการอภิปรายทั่วไป อีก 2 ครั้งในปี พ.ศ. 2522 และ พ.ศ. 2542 ผู้วิจัยเห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ผู้อภิปรายในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ ปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไป เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนอย่างเต็มความสามารถที่มีอยู่ในขณะนั้น การพยายามที่จะจัดการกับ “ความจริง” ให้บิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ทางการเมืองยังมีน้อยมาก ดังนั้น ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ผู้อภิปรายในการอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 พ.ศ. 2522 และ การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านมี 2 รูปแบบ คือ การซักถามและข้อกล่าวหา วัตถุประสงค์ของการอภิปรายจะสัมพันธ์กับรูปแบบของคำอภิปราย กล่าวคือ ถ้าคำอภิปรายเป็นการซักถาม ส.ส. ฝ่ายค้าน ไม่ต้องการ ให้คณะรัฐบาลออกไปจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน แต่ถ้าคำอภิปรายเป็นข้อกล่าวหา ส.ส. ฝ่ายค้าน ต้องการ ให้คณะรัฐบาลออกไปจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน

การที่รูปแบบของคำอภิปรายมี 2 รูปแบบนั้น แสดงให้เห็นว่า การอภิปรายครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 นี้ ได้รับการพัฒนามาถึงได้ถึงครึ่งทางแล้ว โดยถ้ายึดถือว่า คำอภิปรายที่เป็น การซักถามเป็นตัวชี้วัดว่า ยังอยู่ในระยะเริ่มต้นของการควบคุมและตรวจสอบรูปแบบนี้ และยึดถือว่า คำอภิปรายที่เป็นการกล่าวหาเป็นตัวชี้วัดว่า เป็นระยะสมบูรณ์ของการควบคุมและตรวจสอบรูปแบบนี้

สิ่งที่ได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นจากการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. อย่างเห็นได้ชัด คือ ระบบพรรคการเมือง ซึ่งมีความเป็นปึกแผ่นและมีระบบระเบียบที่ดีพอสมควร แต่เนื่องจาก การเมืองในระยะนั้น อิทธิพลของทหารยังมีอยู่สูงมาก ระบบพรรคการเมืองที่ควรจะได้การพัฒนาขึ้นไปอีก จึงถูกยับยั้งไว้โดยไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองอย่างถูกกฎหมาย นอกจากนั้นแล้ว สภานิติบัญญัติซึ่งเป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2521) ยังกำหนดให้การอภิปรายทั่วไป ต้องกระทำกันในรัฐสภา และยังอนุญาตให้มีผู้อภิปรายฝ่ายเป็นกลางได้ ซึ่งผู้ร่างระเบียบข้อบังคับการประชุมฯ มุ่งหวังที่จะให้วุฒิสมาชิกเข้าร่วมอภิปรายให้ความเห็นได้ แต่ก็ไม่มีวุฒิสมาชิกคนใดใช้สิทธิอันนั้น

สำหรับโครงสร้างทางภาษาของคำอภิปรายมี 4 ส่วน คือ คือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบทางโครงสร้างที่สมบูรณ์แล้ว แต่ในรายละเอียดของแต่ละโครงสร้างนั้น ส่วนของการลงท้ายมีการพัฒนาขึ้นแต่ยังไม่สมบูรณ์ กล่าวคือ ถ้าเป็นการอภิปรายทั่วไป ยุคปัจจุบันแล้ว ส่วนสรุปของการลงท้ายจะสรุปประเด็นหลักๆ ของข้อกล่าวหา/ข้อโต้ตอบการกล่าวหาทั้งหมด แต่ส่วนสรุปของการลงท้ายในการอภิปรายทั่วไป ครึ่งนี้ ผู้อภิปรายจะสื่อสารไปยังผู้รับสารว่า ตนเองใกล้จะจบคำอภิปรายแล้ว โดยไม่สรุปประเด็นหลักของคำอภิปรายทั้งหมด

สำหรับโครงสร้างของการใช้เหตุผลก็ได้พัฒนามากขึ้นเช่นกัน แต่ยังมีลักษณะของการใช้เหตุผลชั้นเดียว กล่าวคือ มีข้อสรุปและหลักฐานสนับสนุนชั้นเดียว หรือมีแต่ข้อสรุปแต่ไม่มีหลักฐานสนับสนุนอีกชั้นหนึ่ง เป็นต้น

สำหรับประเด็นที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) ผลการศึกษาพบว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ในประเด็นที่ว่า คำอภิปรายเป็น “ความจริง”

หรือไม่? กับ คำอภิปรายละเมิดข้อบังคับการประชุมฯ หรือไม่? ผู้วิจัยเห็นว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ดังกล่าว สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการใช้เหตุผลนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านมีการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลมากกว่าคณะรัฐมนตรี แต่เมื่อพิจารณาวาทกรรมย่อยอีก 4 ประการของการอภิปรายทั่วไปฯ ดังนี้

- 1) การเชื้อฟังประธานสภาฯ
- 2) การขอโทษถ้าคำอภิปรายผิดพลาด
- 3) การยอมรับในความผิดพลาดของการบริหารงาน
- 4) การโจมตีกลับหรือการศอกกลับ (ad hominem)

เมื่อเปรียบเทียบกับ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 แล้ว ถึงแม้ว่า วาทกรรมย่อยจะมี 4 ลักษณะเท่ากัน แต่ประเภทของวาทกรรมย่อยนั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ ลักษณะของการสลับกันอภิปรายแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัยจะหายไป สิ่งที่เพิ่มมาคือ คณะรัฐมนตรีเริ่มมีการโจมตีกลับ ส.ส. ฝ่ายค้าน ส่วนวาทกรรมย่อยอีก 2 ประการนั้นยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกัน ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 แล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 16 มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ แต่ถ้าเปรียบเทียบกับ การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 แล้ว ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งนี้ มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ (responsibility) สูงกว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีผู้อภิปรายในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542

การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 นี้ คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านพัฒนาขึ้นเป็นการกล่าวหาอย่างสมบูรณ์ คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีก็พัฒนาขึ้นเป็นการโต้ตอบข้อกล่าวหาอย่างสมบูรณ์เช่นเดียวกัน วัตถุประสงค์ของ ส.ส. ฝ่ายค้านมีความต้องการให้คณะรัฐบาลออกไปจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน และมีความต้องการให้ฝ่ายของตนมีโอกาสเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินแทนบ้าง

ระบบพรรคการเมืองก็ได้รับการพัฒนาขึ้นจนสมบูรณ์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ พรรคการเมืองจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนชัดเจน กล่าวคือ จะมีพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาล และพรรคการเมืองส่วนที่เหลือจะเป็นพรรคร่วมฝ่ายค้าน นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังมีหัวหน้าฝ่ายค้านอย่างเป็นทางการอีกด้วย กล่าวคือ หัวหน้าพรรคร่วมฝ่ายค้านที่มี ส.ส. เป็นจำนวนมากที่สุด จะได้รับการเสนอชื่อและมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำฝ่ายค้าน

สำหรับโครงสร้างทางภาษาของคำอภิปรายก็ได้รับการพัฒนาครบมี 4 ส่วน คือ คือ การขึ้นต้น การแจ้งหัวเรื่อง เนื้อเรื่อง และการลงท้าย ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบทางโครงสร้างทางภาษาที่สมบูรณ์แล้ว และในแต่ละรายละเอียดก็พัฒนาขึ้นอย่างสมบูรณ์เช่นเดียวกัน

สำหรับโครงสร้างของการใช้เหตุผลก็พัฒนาขึ้นโดยสมบูรณ์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ โครงสร้างของการใช้เหตุผลพัฒนาขึ้นมาจนสามารถตอบสนองความต้องการของ ส.ส. ผู้อภิปราย ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ เมื่อข้อกล่าวหาที่มีความสลับซับซ้อน ผู้กล่าวหาจะใช้โครงสร้างของการใช้ เหตุผลที่มีความสลับซับซ้อนได้อย่างเหมาะสม อนึ่งโครงสร้างของการใช้เหตุผลกับการใช้เหตุผล ที่สมเหตุสมผลนั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ วัตถุประสงค์หลักสำคัญของ ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปราย ทั่วไปๆ ครั้นนี้ คือ ต้องการทำลายความชอบธรรมในการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี ดังนั้น ในการใช้เหตุผล ส.ส. ฝ่ายค้านมิได้คำนึงถึงว่า หลักฐานสนับสนุนจะสมเหตุสมผลหรือไม่? เพราะคำนึงแต่เพียงว่า จะทำให้เกิดความบอบช้ำกับคณะรัฐมนตรีเพียงใดเท่านั้น ดังนั้น ถึงแม้ว่า โครงสร้างของการใช้เหตุผลจะพัฒนาไปสมบูรณ์แล้ว ก็ไม่ได้หมายความว่า การใช้เหตุผลจะ สมเหตุสมผลตามโครงสร้างของการใช้เหตุผลไปด้วย

สำหรับประเด็นที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) ผลการศึกษา พบว่า คำอภิปรายหรือข้อกล่าวหาส่วนใหญ่ของ ส.ส. ฝ่ายค้านกระทำเพียงแต่ต้องการทำลาย ความชอบธรรมของคณะรัฐมนตรี เพื่อให้ฝ่ายตนมีโอกาสเข้าไปบริหารราชการแผ่นดินบ้างเท่านั้น การกระทำเพื่อผลประโยชน์ของสาธารณชนมีเป็นจำนวนน้อย และเป็นผลพลอยได้จากการอภิปราย เพื่อทำลายความชอบธรรมของคณะรัฐมนตรีเท่านั้น ส่วนข้อโต้ตอบข้อกล่าวหาของฝ่ายรัฐบาล ก็มีได้คำนึงการทำหน้าที่ของตนในฐานะตัวแทนประชาชนแต่อย่างใด ข้อโต้ตอบการกล่าวหา ของคณะรัฐมนตรีกระทำไปเพื่อที่ที่ต้องการปกป้องคะแนนนิยมทางการเมือง และปกป้องชื่อเสียง ของคณะรัฐมนตรีและบุคคลใกล้ชิดเท่านั้น ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับกรอภิปรายทั่วไปๆ 2 ครั้ง ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ ครั้นนี้ ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรี ปฏิบัติงานอย่างขาดความรับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) ทั้ง 2 ฝ่าย โดยที่ ส.ส. ฝ่ายค้าน ปฏิบัติงานอย่างขาดความรับผิดชอบฯ ดังกล่าวมากกว่าคณะรัฐมนตรี

ประเด็นเกี่ยวกับการใช้เหตุผล ผู้วิจัยพบว่า ความสมเหตุสมผลของข้อโต้ตอบการ กล่าวหาที่มีปริมาณมากกว่าความสมเหตุสมผลของข้อกล่าวหา หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีเสนอความจริงทางตรรกวิทยาได้มากกว่าคำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า ฝ่ายค้านปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไปๆ ครั้นนี้ขาดความ รับผิดชอบหน้าที่ (responsibility) มากกว่าคณะรัฐมนตรี

เมื่อเปรียบเทียบ “ความจริง” ของคำอภิปรายระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรี ผลการศึกษาพบว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้าน มีคำอภิปรายที่เป็น “ความไม่จริง” เป็น จำนวนมาก มีทั้งที่เป็น “ความไม่จริง” โดยไม่มีข้อเท็จจริงใดๆ รองรับ และเป็น “ความไม่จริง” ที่มีเหตุการณ์ทางการเมืองเกิดขึ้นจริง แต่ ส.ส. ฝ่ายค้านนำมาตีความกล่าวหาด้วย “ความไม่จริง”

ส่วนคำอภิปรายที่เป็น “ความจริง” ของคณะรัฐมนตรีก็มีจำนวนหนึ่งเช่นเดียวกัน แต่มีปริมาณน้อยกว่าของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า ฝ่ายค้านปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไป ครึ่งนี้ อย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) มากกว่าคณะรัฐมนตรี

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการละเมิดข้อบังคับการประชุม ผลการศึกษาพบว่า คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ “ละเมิดข้อบังคับการประชุม” มีปริมาณมากกว่าคำอภิปรายของคณะรัฐมนตรี นอกจากนั้นแล้ว การ “ละเมิดข้อบังคับการประชุม” ของ ส.ส. ฝ่ายค้านยังสร้างความเสียหายให้กับชื่อเสียงและเกียรติยศของประชาชนภายนอกสภา อีกด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ส.ส. ฝ่ายค้านปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไป ครึ่งนี้ อย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) มากกว่าคณะรัฐมนตรี

เมื่อเปรียบเทียบวาทกรรมย่อยลักษณะอื่นๆ อีก 4 ประการกับการอภิปรายทั่วไป อีก 2 ครั้ง ผู้วิจัยพบว่า ส.ส. ผู้อภิปรายในสภา ครึ่งนี้ ไม่มีความเคารพเชื่อฟังประธานสภา แต่ประการใด ส.ส. ผู้อภิปรายในสภา ต่างคิดว่าฝ่ายตรงข้ามเป็นศัตรูของฝ่ายตน จึงไม่มีคำขอโทษหรือแสดงมารยาทพื้นฐานที่ดีให้เห็น คำอภิปรายของคณะรัฐมนตรีไม่มีการยอมรับว่ามีความผิดพลาดในการบริหารงาน และประการสุดท้าย ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีต่างก็ขุดคุ้ยความผิดพลาดของฝ่ายตรงข้ามมาโจมตีกลับเมื่อมีโอกาส โดยสรุป ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีผู้ทำหน้าที่ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 ปฏิบัติงานอย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ที่สุด

สำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานในการวิเคราะห์จำนวน 2 ข้อ ดังนี้

1) ข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องมีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร

2) ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

ผลการศึกษาพบว่า ข่าวหนังสือพิมพ์ของการอภิปรายทั่วไป มี 5 ลักษณะ ดังนี้คือ

1) ภาพข่าว

2) ข่าวไฮไลต์

3) พาดหัวข่าว

4) เกริ่นนำข่าว

5) เนื้อข่าว

ผลการศึกษาพบว่า การรายงานข่าวการอภิปรายทั่วไป ทั้ง 2 ครั้ง กล่าวคือ การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 และการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 หนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของตน รายงานข่าวที่เป็น ภาพข่าว ข่าวไฮไลต์ และตัวข่าว มีความตรงกัน

กับเหตุการณ์ข่าวของการอภิปรายทั่วไปฯ ส่วนพาดหัวข่าวและเกริ่นนำข่าว หนังสือพิมพ์ขยายความจน “เกินจริง” เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน เช่น ใช้คำว่า “ชัตหนัก”, “ขี้เหล็ก”, “ชนเหล็ก”, “ตีชนคทางรัฐบาล” และ “ยำใหญ่รัฐบาล” เป็นต้นเพื่อพาดหัวข่าวการอภิปราย แต่การขยายความดังกล่าว ความหมายยังไม่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง หรือยังคงมีความตรงกันกับคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไปฯ

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และสื่อมวลชนในการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ วิธีการศึกษาได้สร้างเกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ได้ 2 ประเภทคือ เกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของนักการเมือง และเกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์ และวิเคราะห์ได้ว่า ในการอภิปรายแต่ละครั้ง ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และนักหนังสือพิมพ์ปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนหรือไม่ อย่างไร?

เกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของนักการเมืองนั้น ผู้วิจัยพัฒนามาจากหลักการของการใช้เหตุผล ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐบาลตามหลักปฏิบัติของรัฐบาลประเทศอังกฤษ และหลักการของเหตุการณ์ทางการเมืองที่ว่า “ความจริง” ทางการเมืองมีหลายชุด กล่าวคือ เมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านต้องการให้คณะรัฐมนตรีออกไปจากตำแหน่งบริหารราชการแผ่นดิน ข้อกล่าวหา ก็ควรจะเป็นความผิดพลาดของคณะรัฐมนตรี มิใช่เป็นความผิดพลาดจากการปฏิบัติงานประจำของข้าราชการ กล่าวคือ ข้อกล่าวหาต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล การกล่าวหานั้นต้องมีหลักฐานสนับสนุน ซึ่งการที่หลักฐานสนับสนุนมีความสมเหตุสมผลหรือไม่? ก็จะเป็นตัวบ่งชี้การมีหรือขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) นอกจากนั้นแล้ว หลักปฏิบัติสากลของรัฐบาลนั้น คำอภิปรายในสภาเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารแก่สาธารณชนที่จะต้องเป็นความจริงและต้องไม่ละเมิดระเบียบข้อบังคับการประชุม ดังนั้น การอภิปรายด้วย “ความจริง” หรือ “ความไม่จริง” ทางการเมืองและการละเมิดและไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุมจึงเป็นตัวบ่งชี้การมีหรือขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) รวมเป็นเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของนักการเมืองจำนวน 3 ข้อ ดังนี้

ข้อที่หนึ่ง “ข้อกล่าวหา/ข้อซักถามต้องอยู่ในขอบเขตความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (accountability) ของคณะรัฐบาล” แต่ถ้าเป็น “ข้อโต้ตอบการกล่าวหา/คำตอบชี้แจงต้องมีเจตนาโต้ตอบข้อกล่าวหา/ข้อซักถามของ ส.ส. ฝ่ายค้าน”

ข้อที่สอง “คำอภิปรายต้องเป็น 'ความจริง' ”

ข้อที่สาม “คำอภิปรายต้องไม่ละเมิดข้อบังคับการประชุม”

เมื่อพิจารณาคำอภิปรายกับการใช้เหตุผลของ ส.ส. ฝ่ายค้านพบว่า ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 มีการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลมากที่สุด รองลงมาคือ ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ส่วน ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 มีการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผลมากที่สุด สำหรับการให้เหตุผลของคณะรัฐมนตรีพบว่า คณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 มีการใช้เหตุผลที่สมเหตุสมผลมากที่สุด รองลงมาคือ คณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ส่วนคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 มีการใช้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผลมากที่สุด

เมื่อพิจารณาคำอภิปรายกับ “ความจริง” ทางการเมืองของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ไม่มี ส.ส. ฝ่ายค้านคนใดในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 อภิปรายด้วย “ความจริง” ในขณะที่ ส.ส. ฝ่ายค้านบางคนในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 อภิปรายด้วย “ความจริง” ส่วน ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 มีคำอภิปรายที่เป็น “ความจริง” มากที่สุด สำหรับคำอภิปรายกับ “ความจริง” ของคณะรัฐมนตรีพบว่า ไม่มีรัฐมนตรีคนใดในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 และ ครั้งที่ 24 อภิปรายด้วย “ความจริง” ส่วนคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 มีคำอภิปรายที่เป็น “ความจริง” มากที่สุด

เมื่อพิจารณาคำอภิปรายกับการละเมิดระเบียบข้อบังคับของ ส.ส. ฝ่ายค้าน ไม่มี ส.ส. ฝ่ายค้านคนใดในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 และ 22 ละเมิดระเบียบข้อบังคับการประชุม ส่วน ส.ส. ฝ่ายค้านในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 มีคำอภิปรายที่ละเมิดระเบียบข้อบังคับการประชุมมากที่สุด สำหรับคำอภิปรายกับการละเมิดระเบียบข้อบังคับของคณะรัฐมนตรี ไม่มีรัฐมนตรีคนใดในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 และ 22 ละเมิดระเบียบข้อบังคับการประชุม ส่วนคณะรัฐมนตรีในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 มีคำอภิปรายที่ละเมิดระเบียบข้อบังคับการประชุมมากที่สุด

สำหรับผลการเปรียบเทียบตามเกณฑ์การวัดการวัดความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ (responsibility) ของนักการเมืองระหว่าง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรี ผู้วิจัยได้อธิบายไว้อย่างละเอียดแล้วในบทที่ผ่านมา ซึ่งนอกจากผลของการศึกษาที่ได้อธิบายไว้แล้ว ผู้วิจัยสังเกตพบว่า ระดับความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของนักการเมืองนั้น จะลดลงตามลำดับครั้งของการอภิปรายทั่วไป กล่าวคือ การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 นักการเมืองผู้อภิปรายในสภาฯ มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่สูงที่สุด และความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ลดลงมาในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 แต่ยิ่งถือว่า การอภิปรายทั่วไป ครั้งนี้ นักการเมืองผู้อภิปรายในสภาฯ ยังมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตน สำหรับการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีขาดความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ทั้งสองฝ่าย

ผลการศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า โอกาสในการที่จะมีอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินเป็นตัวแปรสำคัญของการ มี หรือ ขาด ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของนักการเมือง ซึ่งอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินดังกล่าวเป็นที่ต้องการของนักการเมืองมากขึ้นตามระยะเวลา

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 ระบบพรรคการเมืองยังไม่เข้มแข็ง ส.ส. ทั้งฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรียังไม่รวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนอย่างชัดเจน ส.ส. ฝ่ายค้านรู้ดีว่า ผลของการอภิปรายทั่วไป ถึงแม้จะทำให้รัฐบาลลาออก แต่สภานิติบัญญัติก็คงสนับสนุนให้คณะรัฐมนตรีกลุ่มเดิมเข้ามาเป็นรัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง โอกาสในการเข้าไปทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินบ้างโดยผลของการอภิปรายทั่วไป จึงมีน้อยมาก คำอภิปรายจึงมีลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน การทำลายความชอบธรรมซึ่งกันและกันจึงมีเป็นจำนวนน้อยมาก จึงส่งผลให้คำอภิปรายผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ (responsibility) ของนักการเมืองมากที่สุดหรือมีคำอภิปรายที่ไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบฯ ดังกล่าวน้อยที่สุด

สภาพทางการเมืองที่ผลของการอภิปรายทั่วไป ไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารประเทศได้ดังกล่าว จึงทำให้สุทัศน์ ชมดี (2515) เห็นว่า การอภิปรายทั่วไป ในระยะนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยไม่เห็นด้วยกับแนววิเคราะห์ดังกล่าว เพราะ การอภิปรายทั่วไป นั้น ถึงแม้หลักการจะเกิดจากการที่ ส.ส. ฝ่ายค้านพบว่า คณะรัฐมนตรีบริหารงานบกพร่องจนเกิดความเสียหายต่อผลประโยชน์ของของสาธารณชนแล้ว หรือถ้าปล่อยให้บริหารราชการกันไปเช่นนั้น ความเสียหายต่อผลประโยชน์ของชาติต้องเกิดขึ้นเป็นแน่ ส.ส. ฝ่ายค้านจึงยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป แต่ในยุคแรกเริ่มของการอภิปรายทั่วไป นั้น ยังเป็นการฝึกฝนทดลองอำนาจที่ได้รับมาใหม่ ดังนั้น การใช้การเปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรีเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการอภิปรายทั่วไป จึงเป็นแนววิเคราะห์ที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมนัก

การอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 นั้น ระบบพรรคการเมืองเริ่มเข้มแข็งขึ้น เริ่มมีการจับกลุ่มกันบ้าง แต่เนื่องจากการที่ระบบการเมืองยังคงอยู่ภายใต้กลุ่มอำนาจของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พรรคการเมืองต่างๆ จึงยังไม่รวมตัวกันเป็นพรรคร่วมฝ่ายค้านหรือพรรคร่วมฝ่ายรัฐบาลดังเช่นในปัจจุบัน ส.ส. ฝ่ายค้านเข้าใจดีว่าการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลทั้งหมดเป็นไปไม่ได้ แต่อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงบางส่วนได้ ส.ส. ฝ่ายค้านจึงแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนหนึ่งตั้งข้อกล่าวหารัฐบาล ซึ่งหวังว่าอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลได้บ้าง เช่น ส.ส. ของพรรคกิจสังคม และ ส.ส. ส่วนหนึ่งจากพรรคประชากรไทย และพรรคชาติไทย อีกส่วนหนึ่งคือ ส.ส. จากพรรคประชาธิปัตย์และ ส.ส. ส่วนที่เหลือจาก ส.ส. กลุ่มแรกของพรรคประชากรไทย และพรรคชาติไทยจึงตั้งข้อซักถามเพื่อต้องการคำตอบชี้แจงจากรัฐบาลเท่านั้น

ส.ส. ส่วนแรกเริ่มมีคำอภิปรายที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ กล่าวคือ มีคำอภิปรายที่ไม่ผ่านเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบฯ มากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับคำอภิปรายทั่วไป ในครั้งที่ 16 ในปี พ.ศ. 2490 ในกรณีนี้รวมถึงคำอภิปรายของรัฐมนตรียางคนด้วย แต่คำอภิปรายที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่มีมากกว่า โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับคำอภิปรายของการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 45 ในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานอย่างขาดความรับผิดชอบฯ จึงทำให้ในภาพรวมการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน

นับตั้งแต่รัฐบาลของ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ลาออกเมื่อถูกยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป การอภิปรายทั่วไป สามารถทำให้มีการเปลี่ยนรัฐมนตรีบ้าง หรือรัฐบาลยุบสภาบ้าง โอกาสสำหรับ ส.ส. ฝ่ายค้านที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดินมีมากขึ้น กล่าวคือ อาจจะมีการปรับเปลี่ยนคณะรัฐมนตรีหลังการอภิปรายทั่วไป หรือหวังว่าในการเลือกตั้งครั้งต่อไป พวกตนก็จะมีโอกาสเป็นรัฐบาลบ้าง คำอภิปรายของส.ส. ฝ่ายค้านจึงต้องการทำลายความชอบธรรมของรัฐบาลโดยไม่คำนึงว่า จะมีการใช้เหตุผลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่? คำอภิปรายจะเป็นความจริงหรือไม่? หรือจะละเมิดระเบียบข้อบังคับการประชุมหรือไม่? คณะรัฐมนตรีก็ต้องการรักษาอำนาจที่ตนมีอยู่ จึงกระทำทุกอย่างเพื่อปกป้องความชอบธรรมของกลุ่มคณะตน โดยไม่คำนึงการใช้เหตุผล ความจริง และระเบียบข้อบังคับการประชุม นอกจากจะส่งผลให้คำอภิปรายของ ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีจึงไม่ผ่านเกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของนักการเมืองมากที่สุดแล้ว ยังเห็นได้ว่าผลประโยชน์ที่สาธารณชนจะได้รับจากการอภิปรายทั่วไป เป็นเพียงผลประโยชน์ได้จากปฏิบัติงานในการอภิปรายทั่วไป เท่านั้น ดังนั้น ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีจึงปฏิบัติงานอย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ทั้ง 2 ฝ่าย

ความรุนแรงของการขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของนักการเมืองก็เป็นไปตามระยะเวลาคือ คำอภิปรายจะขาดความรับผิดชอบมากขึ้นตามระดับครั้งของการอภิปรายทั่วไป จะสังเกตได้จากการศึกษาของ วันชัย วิบูลย์กาญจน์ (2538) สวัสดิ์ ศรลัมพ์และจินตนา พลอยภักทริญญ (2542) และสมบัติ จันทรวงศ์ (2547) รวมถึงการศึกษาครั้งนี้ด้วย

วันชัย วิบูลย์กาญจน์ (2538) ซึ่งศึกษาการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 32, 33 และ 34 ที่ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณเป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2533 หลังยุค 8 ปีที่ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรีเปรียบเทียบกับคำอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 35 และ 36 ที่นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่างปี พ.ศ. 2535-2538 หลังยุคพฤษภาทมิฬ ผลการศึกษาพบว่า มีการเปิดเผยการข้อหาทุจริตบ้างหลงในการอภิปรายทั่วไป สมัยรัฐบาลของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ และทำให้วันชัย วิบูลย์กาญจน์ (2538) สรุปผลการศึกษาว่า การอภิปรายทั่วไป ในสมัยรัฐบาล

พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณมีประสิทธิภาพดีกว่าการอภิปรายทั่วไปฯ ในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย เนื่องจากการเปิดเผยการซื้ออาวุธบังหลวงดังกล่าวทำให้เกิดการยึดอำนาจโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติในปี พ.ศ. 2534 นอกจากนั้นแล้ว วันชัย วิบูลกาญจน์ (2538) ยังกล่าวอีกว่า ประสิทธิภาพของการเปิดอภิปรายทั่วไป นั้น ขึ้นอยู่กับข้อกล่าวหาที่ฝ่ายค้านยกขึ้นมาโจมตีรัฐบาลว่า สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนหรือไม่? และการเปิดอภิปรายทั่วไป จะเป็นมาตรการที่ใช้ได้ผลดีต้องมีเนื้อหาสาระที่ประชาชนสนใจและไม่ควรเปิดอภิปรายบ่อยครั้งเกินไป

ผลการศึกษาของวันชัย วิบูลย์กาญจน์ (2538) ดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยไม่เห็นด้วยกับใน 3 ประการ ดังนี้คือ

ประการที่ 1 ประเด็นการเปิดเผยการซื้ออาวุธบังหลวง

ผู้วิจัยไม่เห็นด้วยกับผลการศึกษาดังกล่าว ดังนี้คือ การเปิดเผยการซื้ออาวุธบังหลวงในการอภิปรายทั่วไป นั้น ไม่ได้แสดงว่า ส.ส. ฝ่ายค้านมีประสิทธิภาพในการทำงานแต่อย่างใด แต่เป็นการกระทำเพื่อโจมตีชื่อเสียงและทำลายความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้ามเท่านั้น เพราะการซื้ออาวุธบังหลวงนั้น เป็นความลับติดขอบทางคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งการเมือง ถ้า ส.ส. ฝ่ายค้านรู้ว่า มีการกระทำผิดเช่นนั้นจริง ก็ควรฟ้องร้องกล่าวโทษต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือ คณะกรรมการ ป.ป.ป. เป็นต้น และควรฟ้องร้องกล่าวโทษเมื่อทราบในทันทีว่า มีการซื้ออาวุธบังหลวงเกิดขึ้น ไม่ใช่มารอมาชี้แจงให้สาธารณชนทราบเมื่อมีการอภิปรายทั่วไป การกระทำเช่นนี้ แสดงให้เห็นถึง “ความไม่รับผิดชอบ” ต่อหน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้านมากกว่าที่จะเป็นการแสดงความรับผิดชอบเสียอีก

ประการที่ 2 ประเด็นที่ว่าประสิทธิภาพของการเปิดอภิปรายทั่วไป นั้น ขึ้นอยู่กับข้อกล่าวหาที่ฝ่ายค้านยกขึ้นมาโจมตีรัฐบาลว่า สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนหรือไม่?

ผู้วิจัยไม่เห็นด้วยกับผลการศึกษาดังกล่าวเพราะว่า ประสิทธิภาพของการอภิปรายทั่วไป นั้น ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชน ประสิทธิภาพของการอภิปรายทั่วไป ขึ้นอยู่กับ “ความจริง” ที่นำมาอภิปรายกันในสภา กล่าวคือ ถ้ารัฐบาลบริหารงานผิดพลาดจนส่งผลกระทบต่อประเทศชาติแล้ว หรือถ้าปล่อยให้บริหารงานกันต่อไป ก็จะมีผลผิดพลาดเกิดขึ้น ส.ส. ฝ่ายค้านก็นำเหตุการณ์หรือความคิดเห็นของตนมาตั้งเป็นข้อกล่าวหา พร้อมกับมีหลักฐานสนับสนุนที่ความสมเหตุสมผล นั่นจึงจะเป็นประสิทธิภาพของการอภิปรายทั่วไป ที่แท้จริง

ประการที่ 3 ประเด็นที่ว่า การเปิดอภิปรายทั่วไป จะเป็นมาตรการที่ใช้ได้ ผลดีต้องมีเนื้อหาสาระที่ประชาชนสนใจและไม่ควรเปิดอภิปรายบ่อยครั้งเกินไป

ผู้วิจัยไม่เห็นด้วยกับผลการศึกษาดังกล่าว เพราะประสิทธิภาพของการอภิปรายทั่วไปขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีว่า มีความสำนึกว่าตนเองกำลังปฏิบัติงานให้กับสาธารณชนหรือไม่? และสามารถนำข้อมูลข่าวสารที่เป็น “ความจริง” มาอภิปรายกันหรือไม่? ไม่ได้ขึ้นอยู่กับประเด็นที่ว่าประชาชนสนใจหรือไม่? เพราะประชาชนหรือสาธารณชนอาจจะสนใจเรื่องที่ไม่สำคัญนัก หรือเป็นเรื่องที่ไม่ได้เกิดผลเสียร้ายแรงต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติเท่าไรนักก็อาจเป็นได้

นอกจากนั้นแล้ว การเปิดอภิปรายทั่วไป ทุกสมัยประชุมนั้น ซึ่งวันชัย วิบูลย์กาญจน์ (2538) เห็นว่าบ่อยเกินไปนั้น ผู้วิจัยก็ไม่เห็นด้วย เพราะถ้าปัญหาสำคัญๆ ของประเทศชาติยังไม่ได้รับการแก้ไข การเปิดอภิปรายทั่วไป ปีละ 2 ครั้งก็ไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่ “บ่อย” เกินไป เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ ข้อมูลข่าวสารที่สาธารณชนได้รับในแต่ละวันนั้น มักจะถูกจัดการกับ “ความจริง” จากทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องแล้ว เพื่อผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย การรับข้อมูลข่าวสารในลักษณะนี้ “ความจริง” ที่สาธารณชนได้รับ จึงอาจจะแตกต่างจากความจริงทั่วไป/ความจริงแบบสามัญสำนึกโดยสิ้นเชิงก็เป็นไปได้ การอภิปรายทั่วไป ซึ่งเป็นวิธีการที่ทุกฝ่ายต้องมาจัดการกับ “ความจริง” พร้อมๆ กัน และสาธารณชนก็มีโอกาสที่จะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ด้วยตนเอง โดยผ่านการถ่ายทอดสดผ่านโทรทัศน์และวิทยุ ดังนั้น การอภิปรายทั่วไป นอกจากจะเป็นการควบคุมตรวจสอบฝ่ายบริหารที่ดีแล้ว ยังเป็นการเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารที่ใกล้เคียงกับ “ความจริง” ทางการเมืองที่แท้จริงมากที่สุดให้กับสาธารณชนอีกด้วย

การศึกษาของวันชัย วิบูลย์กาญจน์ (2538) ข้างต้นเห็นได้ว่า การอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป เริ่มมีการขาดความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นมากกว่าการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 24 ในปี พ.ศ. 2522 การขาดความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของนักการเมืองผู้อภิปรายมีมากขึ้นอย่างชัดเจน ในงานการศึกษาของสวัสดิ์ ศรีลัมพ์และจินตนา พลอยภัทรภิญโญ (2542) ที่ศึกษาการอภิปรายทั่วไป นายกรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปะอาชา ในการอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 40 พ.ศ. 2539 ผลการศึกษาครั้งนั้น พบว่าพรรคฝ่ายค้านใช้คำหยาบ ส่อเสียด ด่าทอ แหย่หยัน โอ้อวด แสดงภูมิรู้ ยกตนข่มท่าน พุดยัดเยียด ซ้าซาก และการชี้แจงของฝ่ายรัฐบาลยังคงอาศัยอำนาจรัฐและกลไกรัฐปกปิดข้อมูล ขุดคุ้ยข้อมูลของฝ่ายค้านมาตอบโต้ จะเห็นว่าการกระทำดังกล่าวก็คือ การละเมิดข้อบังคับการประชุมสภาฯ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของงานการศึกษาของสาวิตรี คทวนิช (2545) และการศึกษาครั้งนี้พบว่า ทั้ง ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีต่างก็มีการละเมิดระเบียบข้อบังคับการประชุมฯ เป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังขาดความเคารพต่อผู้ทำหน้าที่ประธานสภาฯ อีกด้วย

ผลการศึกษาของสวส์ดี ศรลัมพ์และจินตนา พลอยภักทรภิญโญ (2542) ยังพบอีกว่า มีการโจมตีกลับไปเรื่องส่วนตัว ญาติ พี่น้อง ประวัติความเป็นมา ข้อกล่าวหาหันมุ่งไปที่การล้มล้างกันทางการเมืองเพื่อพวกตนจะได้เข้าไปครอบครองอำนาจทางการเมือง ยิ่งกว่าที่จะมุ่งแก้ปัญหาพื้นฐานสำคัญของประเทศและประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งผลการศึกษาของผู้วิจัยก็พบว่ามีการกระทำเช่นนั้นในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 เช่นเดียวกัน

งานการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงการขาดความรับผิดชอบที่ชัดเจนยิ่งขึ้นมากขึ้นไปอีก ก็คือ งานวิจัยของสมบัติ จันทรวงศ์ (2547) ซึ่งตั้งใจศึกษาถึงว่าคณะรัฐมนตรี “ปิดความรับผิดชอบ” อย่างไรเมื่อเกิดกรณีอื้อฉาว (scandal) ขึ้น รวมถึงการได้ตอบข้อกล่าวหาในกรณีการอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย การปิดความรับผิดชอบของคณะรัฐมนตรีก็คือ การปฏิบัติงานอย่างขาดความรับผิดชอบในงานวิจัยครั้งนี้เอง

อนึ่ง การที่ผลการวิจัยกำหนดออกมาว่า ในการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งหนึ่งครั้งใด ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด มีความรับผิดชอบหรือขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่นั้น มิได้หมายความว่า บุคลากรในฝ่ายนั้นทั้งหมดทุกคนมีความรับผิดชอบหรือขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ไปด้วย เพราะการสรุปผลการศึกษาเป็นการสรุปรวมทั่วไป (generalizing) จึงทำให้ต้องละเว้นข้อมูลรายละเอียดของแต่ละส่วนไปบ้าง

ยกตัวอย่างเช่น ผลการศึกษาพบว่า การอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งที่ 45 พ.ศ. 2542 ส.ส. ฝ่ายค้านและคณะรัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่อย่างขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนทั้งคู่ ในกรณีของ ส.ส. ฝ่ายค้านนั้น ไม่ได้หมายความว่า ส.ส. ฝ่ายค้านทุกคนขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ไปทั้งหมด เนื่องจาก ส.ส. ฝ่ายค้านผู้อภิปรายในสภาฯ นั้น เป็น ส.ส. ฝ่ายค้านส่วนหนึ่งที่เท่านั้น ไม่ใช่ ส.ส. ฝ่ายค้านทุกคนมีสิทธิอภิปรายทุกคน เฉพาะ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ได้มีโอกาสอภิปรายนั้น ก็ได้หมายความว่า ส.ส. คนหนึ่งคนใดอภิปรายอย่างขาดความรับผิดชอบไปทุกเรื่องทุกประเด็น ข้อกล่าวหาบางเรื่องบางประเด็นก็เป็นข้อกล่าวหาอย่างมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ แต่มีเป็นจำนวนน้อยกว่าข้อกล่าวหาที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่เท่านั้น ซึ่งในกรณีก็เกิดกับฝ่ายคณะรัฐมนตรีเช่นเดียวกัน

สำหรับเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยนำมาจากหน้าที่และกรณีตัวอย่างที่สื่อมวลชนเผยแพร่ข่าวสารด้วยข้อมูลที่เป็นเท็จ ในประเด็นเกี่ยวกับบริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ซึ่งทำให้ผู้เกี่ยวข้องเสื่อมเสียชื่อเสียง ซึ่งสภาการหนังสือพิมพ์มีมติออกมาว่า หนังสือพิมพ์เหล่านั้น ประพฤติผิดข้อบังคับ ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 4 ความเป็นว่า “หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้องแม่นยำและครบถ้วน” และข้อ 7 ความเป็นว่า “หนังสือพิมพ์ต้องไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อนหรือเกิน

จากความเป็นจริง” ผู้วิจัยจึงนำกรณีดังกล่าวมาตั้งเป็นเกณฑ์วัดความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์จำนวน 2 ข้อดังนี้ คือ

ข้อที่หนึ่ง ข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องมีความตรงกันกับคำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร

ข้อที่สอง ไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าว จนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

สำหรับเกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์ที่พัฒนาขึ้นมาในครั้งนี้ ที่เน้นไปที่ความตรงกันของข่าวกับคำอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎร และยึดหยุ่นให้มีการแต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวได้บ้าง แต่การแต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวนั้น ต้องไม่ทำให้ข่าวคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง จะเห็นได้ว่าเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสมกับธรรมชาติของหนังสือพิมพ์ และสามารถวิเคราะห์ได้ว่าหนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่หรือไม่? ดังได้อธิบายไปแล้วในบทที่ผ่านมา

โดยสรุป การวิจัยครั้งนี้สามารถศึกษาและวิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของ ส.ส. ฝ่ายค้าน คณะรัฐมนตรี และหนังสือพิมพ์ได้ดังที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ผู้วิจัยได้อธิบายหลักการและวิธีการในการตั้งเกณฑ์วัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ไว้อย่างละเอียด ได้อธิบายการวิเคราะห์คำอภิปรายโดยเกณฑ์ดังกล่าวไว้อย่างละเอียด และนำเสนอตัวอย่างผลของการวิจัยไว้ค่อนข้างละเอียด ก็เพื่อหวังว่าผลการศึกษานี้ อาจจะส่งผลประโยชน์ต่อวงวิชาการและสังคมการเมืองไทยได้ อย่างเป็นรูปธรรม เช่น ประธานสภาผู้แทนราษฎรอาจจะนำเกณฑ์ฯ และวิธีการวิเคราะห์ดังกล่าวไปปรับใช้ในการอภิปรายทั่วไปฯ นักหนังสือพิมพ์นำเกณฑ์และวิธีการวิเคราะห์ไปปรับใช้กับการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของนักการเมืองในการอภิปรายทั่วไปฯ และนักวิชาการนำเกณฑ์การวัดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ไปปรับใช้กับการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

เมื่อผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์การอภิปรายทั่วไปฯ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ จำนวน 8 ประการ ดังนี้คือ

ประการที่ 1

ถ้าแบ่งงานวิจัยออกตามลักษณะของเนื้อหาเป็น 2 ประเภทดังนี้คือ งานวิจัยประเภทการบรรยาย (descriptive) กับงานวิจัยประเภทอธิบาย (explanation) งานวิจัยนี้จัดเป็นงานวิจัยประเภทการบรรยาย เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาพัฒนาการของการอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย จึงเลือกศึกษาการอภิปรายทั่วไปฯ ถึง 3 ครั้ง ซึ่งมีเนื้อหาให้ศึกษาค้นคว้าพอสมควรกับเวลาของการเรียนระดับปริญญาเอกแล้ว เมื่อเป็นงานวิจัยประเภทบรรยาย การศึกษาครั้งนี้จึงจะบรรยาย (descriptive) ว่า ส.ส. ฝ่ายค้านกับคณะรัฐมนตรีอภิปรายเป็นอย่างไร? แต่ไม่ได้ศึกษาว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น กล่าวคือ การศึกษาครั้งนี้ บรรยายเหตุการณ์การอภิปรายทั่วไปฯ แต่ไม่อธิบายเหตุผลว่า ทำไมแต่ละคน แต่ละฝ่ายจึงปฏิบัติเช่นนั้น ดังนั้น งานวิจัยต่อไปจึงควรที่จะศึกษาและอธิบายว่าทำไม แต่ละคนแต่ละฝ่ายจึงปฏิบัติงานเช่นนั้น ซึ่งก็ควรศึกษาการอภิปรายทั่วไปฯ ครั้งใดครั้งหนึ่ง หรือจะเป็นการศึกษาคำอภิปรายของนักการเมืองคนใดคนหนึ่ง เป็นต้น ซึ่งสามารถกระทำได้ทั้งการใช้สาขาวิชาภาษาศาสตร์ หรืออาจจะแนวการวิเคราะห์วาทกรรม (discourse) มิเชล ฟูโกก็ได้

ประการที่ 2

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะ "คำอภิปราย" ของ ส.ส. ในสภาฯ เท่านั้น ไม่ได้สนใจศึกษา "การจัดการการอภิปรายทั่วไปฯ" เช่น เหตุผลว่า ทำไมพรรคร่วมฝ่ายจึงยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายรัฐมนตรีคนนี้ แต่ทำไมไม่ยื่นญัตติฯ รัฐมนตรีอีกคนหนึ่ง เช่น การอภิปรายทั่วไปฯ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลครั้งที่ 47 ในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งรัฐบาลมี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรเป็นนายกรัฐมนตรี หัวหน้าฝ่ายค้านคือ นายบัญญัติ บรรทัดฐาน หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ รัฐมนตรีของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งปฏิบัติงานกรณี "ใช้หวัดนก" บกพร่อง ซึ่งส่งผลทำให้ประชาชนเสียชีวิตจำนวนหนึ่ง และส่งผลให้ต้องทำลายไก่เป็นจำนวนมาก ซึ่งก็ส่งผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศชาติและของประชาชนไปเป็นจำนวนมาก กลับไม่ถูกยื่นญัตติฯ ขอเปิดอภิปรายทั่วไปฯ ด้วย เป็นต้น ดังนั้น งานวิจัยต่อไปจึงควรศึกษาถึงเหตุผลของการเลือกอภิปรายรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งด้วย

ประการที่ 3

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาการอภิปรายทั่วไป แบบเก่า ซึ่งหมายถึง ไม่ได้ปฏิบัติ ตามการอภิปรายทั่วไป ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) การอภิปราย ทั่วไป แบบใหม่มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการของการอภิปรายทั่วไป ไปบ้าง เช่น ถ้าต้องการ ขอยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป นายกรัฐมนตรีต้องมีเสียงสนับสนุนจำนวนสองในสาม ซึ่งก็ เป็นจำนวน ส.ส. 200 คน แต่พรรคร่วมฝ่ายค้านไม่ ส.ส. รวมกันไม่ถึง 200 คน พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ผู้เป็นนายกรัฐมนตรี จึงไม่ถูกยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป ตลอดสมัยของการเป็น รัฐบาล เป็นต้น จึงเป็นที่น่าศึกษาว่า รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนนี้ มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ ของการเมืองไทยหรือไม่ อย่างไร? เฉพาะกรณีการอภิปรายทั่วไป รัฐธรรมนูญฉบับนี้ควรได้รับ การแก้ไขหรือไม่ อย่างไร?

ประการที่ 4

งานวิจัยครั้งนี้ไม่วิเคราะห์บริบททางการเมืองอื่นๆ เช่น การประท้วง ว่าทำไมจึงมี การประท้วง การประท้วงนั้นๆ ส.ส. ผู้ประท้วงมีความประสงค์อะไร? หรือ การที่ ส.ส. จำนวน หนึ่งไม่อยู่ในที่ประชุม แต่ออกไปตีกอล์ฟ ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งในงานศึกษาครั้งต่อไป ควรที่จะศึกษา ทั้งหมด เพื่อให้เห็นภาพในองค์รวมจริงๆ

ประการที่ 5

การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเพียงแต่ว่า ข่าวก่อนหนังสือพิมพ์มีความตรงกันกับคำอภิปราย ของ ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ หรือไม่เท่านั้น ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ข่าวก่อนหนังสือพิมพ์มีความ ตรงกันกับคำอภิปราย เพราะข่าวของหนังสือพิมพ์ถูกบังคับให้มีความตรงกัน เนื่องจากการอภิปราย ในยุคหลังมีการถ่ายทอดทั้งวิทยุและโทรทัศน์ ดังนั้น หนังสือพิมพ์จึงเป็นสื่อมวลชนที่เสนอข่าว คำอภิปรายล่าสุด ซึ่งก็ทำให้นักหนังสือพิมพ์ต้องมีความระมัดระวัง และสภาพของข่าวไม่สามารถ ทำให้ข่าวคลาดเคลื่อนมากนัก การศึกษาครั้งต่อไปจึงควรที่จะศึกษาว่า บทความของหนังสือพิมพ์ มีความตรงกันกับคำอภิปรายในการอภิปรายทั่วไป หรือไม่อย่างไร ในกรณีนี้ ผู้วิจัยจะต้องแยกแยะ ระหว่างข่าวกับ "ความคิดเห็น" ของผู้เขียนบทความ ออกจากกันเสียก่อนที่จะเริ่มทำการศึกษา และวิเคราะห์

ประการที่ 6

การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาโครงสร้างของอภิปรายทั่วไป ส่วนที่เป็นการแจ้งหัวเรื่องอย่าง คร่าวๆ เท่านั้น ไม่ได้ศึกษาลงลึกไปในรายละเอียดว่า ส.ส. ผู้อภิปรายในสภาฯ ใช้ส่วนที่เป็นการ แจ้งหัวเรื่องทำหน้าที่อื่นๆ อะไรบ้าง เช่น โจมตีชื่อเสียง เสียชื่อเสียง หาเสียงให้กับตัวผู้อภิปรายและ

พวกพ้อง ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งอาจจะศึกษาการแจ้งหัวเรื่องของการอภิปรายทั่วไป ครั้งใดครั้งหนึ่ง หรือจะศึกษาเฉพาะการแจ้งหัวเรื่องของ ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐมนตรีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในช่วงระยะเวลาหนึ่ง หรือจะศึกษาเฉพาะการแจ้งหัวเรื่องของ ส.ส. คนใดคนหนึ่ง เป็นต้น

ประการที่ 7

การศึกษาคั้งนี้ ศึกษาการใช้เหตุผลซึ่งศึกษาในภาพรวมของ ส.ส. ฝ่ายค้านหรือคณะรัฐมนตรี ซึ่งการศึกษาก็จะละเอียดรายละเอียดของการใช้เหตุผลของ ส.ส. บางคนลงไปบ้าง ดังนั้น การศึกษาคั้งต่อไป ควรจะเลือกศึกษาการใช้เหตุผลของ ส.ส. บางคน เช่น การใช้เหตุผลของนายสมัคร สุนทรเวช หรือการใช้เหตุผลของนายชวน หลีกภัย เป็นต้น ซึ่งควรจะศึกษาถึงงานเขียนหรืองานพูดอื่นๆ ด้วยไม่ใช่คำอภิปรายในสภาฯ แต่เพียงอย่างเดียวเพื่อเปรียบเทียบการใช้เหตุผลในโอกาสต่างๆ

ประการที่ 8

การศึกษาคั้งนี้ ศึกษาเฉพาะคำอภิปรายของ ส.ส. ผู้อภิปรายแต่ละคนเท่านั้น ไม่ได้ศึกษาภาษาท่าทางที่ประกอบการอภิปรายด้วยฯ ดังนั้น งานการศึกษาคั้งต่อไปจึงควรที่จะศึกษาทั้งภาษาท่าทาง ทำนองเสียง ฯลฯ ซึ่งจะทำให้เข้าใจคำอภิปรายได้ดีขึ้นอีกด้วย

การเปิดอภิปรายทั่วไป ของประเทศไทย

จากการเปิดอภิปรายทั่วไปครั้งแรก เรื่อง การเพาะพันธุ์ปลาในบึงบอระเพ็ด จังหวัด นครสวรรค์ ซึ่งนายสวัสดิ์ ยูวะเวส ส.ส. จังหวัดนครสวรรค์เป็นผู้เสนอขอเปิดอภิปรายทั่วไป จนกระทั่งครั้งสุดท้ายที่พรรคร่วมฝ่ายค้าน ซึ่งนำโดย พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธขอเปิดอภิปรายทั่วไป รัฐมนตรีทั้งคณะ ซึ่งมีนายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี และมีการอภิปรายในวันที่ 15-19 ธันวาคม พ.ศ. 2542 รัฐสภาไทยมีการเปิดอภิปรายทั่วไปเป็นจำนวน 45 ครั้ง¹ ดังนี้คือ

ครั้งที่ 1 เรื่องการเพาะพันธุ์ปลาในบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ นายสวัสดิ์ ยูวะเวส และคณะเป็นผู้เสนอ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อสภาผู้แทนราษฎร ได้พิจารณาจนสิ้นสุดการอภิปรายแล้ว ก็ลงมติให้ผ่านระเบียบวาระการเปิดอภิปรายนั้นไป

ครั้งที่ 2 เรื่องที่รัฐบาลแถลงการณ์เกี่ยวกับพระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว นายไต้ ปาณิกบุตรและคณะเป็นผู้เสนอ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็น นายกรัฐมนตรี เมื่อรัฐบาลได้ชี้แจงประเด็นต่างๆ จนเป็นที่พอใจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว สภาผู้แทนราษฎรมิได้ให้ผ่านระเบียบวาระการเปิดอภิปรายทั่วไปในเรื่องนี้ไป

ครั้งที่ 3 เรื่องการส่งข้าราชการและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปดูงานต่างประเทศ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์และคณะเป็นผู้เสนอ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี ในการพิจารณาญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปดังกล่าว เมื่อรัฐบาลได้อภิปรายตอบข้อซักถามจนเป็นที่ พอใจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว สภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ผ่านระเบียบวาระการเปิด อภิปรายทั่วไปในเรื่องนี้ไป

ครั้งที่ 4. เรื่องเกี่ยวกับนโยบายการปราบปรามโจรผู้ร้าย นโยบายภาษีรัฐูปการ นโยบายอากรค่าขน ภาษีเงินได้ และภาษีการค้า นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์และคณะเป็นผู้เสนอ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี เนื่องจากการเปิดอภิปรายครั้งนี้ นายทองอินทร์

¹ครั้งที่ 1-44 รวบรวมจาก สุภาวดี ชีตชิน, ดวงจิตร์ ก่อเจริญวัฒน์ และณัฐพร วรปัญญาตระกูล (ม.ป.ป., น.1-23) ณัฐพร วรปัญญาตระกูลและเชษฐา ทองยิ่ง (2542ก, น. 1-97) ณัฐพร วรปัญญาตระกูลและเชษฐา ทองยิ่ง (2542ข, น. 101-131) ณัฐพร วรปัญญาตระกูล และเชษฐา ทองยิ่ง (2543, น. 85-111) สวัสดิ์ ศรัลัมพ์และจินตนา พลอยปัญญา (2542, น. 6-27)

บุรีพัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีขอเปิดอภิปรายคราวเดียวหลายญัตติ และข้อบังคับการประชุมยังกำหนดไว้ไม่ชัดเจน ที่ประชุมจึงมีมติว่า ไม่ควรเปิดอภิปราย

ครั้งที่ 5. เรื่องเกี่ยวกับการจัดการฝิ่นในประเทศไทย หลวงศรีประกาศและคณะเป็นผู้เสนอ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาญัตติแล้ว มีมติว่าไม่ควรให้เปิดอภิปราย

ครั้งที่ 6 เรื่องภาษีอากร นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี ผู้ขอเปิดอภิปรายขอถอนญัตติเนื่องจากเสนอมาเป็นเวลานานก่อนจะได้อภิปราย เมื่อถึงเวลาอภิปรายสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลง จึงไม่จำเป็นต้องมีการอภิปราย เมื่อผู้เสนอญัตติขอถอน ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติให้ถอนได้ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

ครั้งที่ 7 เรื่องเกี่ยวกับการรถไฟของแผ่นดิน นายเลียง ไชยกาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีผู้ขอเปิดอภิปราย ขอถอนญัตติ เนื่องจากได้เสนอญัตติใหม่อีกญัตติหนึ่ง เมื่อผู้เสนอญัตติขอถอน ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติให้ถอนได้ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

ครั้งที่ 8 เรื่องเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์และคณะเป็นผู้เสนอ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี หลังจากมีการอภิปรายแล้ว ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติให้ผ่านระเบียบวาระไปโดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจ

ครั้งที่ 9 เรื่องเกี่ยวกับการปรับปรุงภาษีอากร นายเลียง ไชยกาลและคณะเป็นผู้เสนอ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี ญัตตินี้ ผู้เสนอต้องการทราบนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น ดังนั้นเมื่อรัฐบาลได้ตอบข้อสงสัยจนเป็นที่พอใจแล้ว ผู้เสนอจึงขอให้ผ่านระเบียบวาระไป ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรจึงได้ลงมติให้ผ่านระเบียบวาระไปตามที่เสนอ

ครั้งที่ 10 เรื่องการจัดการทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ นายไต้ ปาณิกบุตรและคณะเป็นผู้เสนอ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งหลังจากเปิดอภิปรายทั่วไปได้ 1 วัน คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และคณะรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง ต่อมาสภาผู้แทนราษฎรมีมติให้คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชุดเดิมเข้าดำรงตำแหน่งอีกสมัยหนึ่ง และแต่งตั้งพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกสมัยหนึ่งเช่นเดียวกัน เมื่อรัฐบาลชุดใหม่แถลงนโยบายสภาผู้แทนราษฎรก็มีมติให้ความไว้วางใจ

ครั้งที่ 11 เรื่องนโยบายการควบคุมหนังสือพิมพ์ นายผล แสนสระดีและคณะเป็นผู้เสนอ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อภิปรายกันพอสมควรแล้ว ผู้เสนอญัตติได้ขอถอนญัตติต่อที่ประชุม ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรจึงได้ลงมติให้ถอนญัตติได้ตามที่เสนอ

ครั้งที่ 12 เรื่องการเก็บเงินค่าเล่าเรียน ขุนชำนาญอนุสาสน์และคณะเป็นผู้เสนอ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อได้อภิปรายกันพอสมควรแล้ว ผู้เสนอญัตติขอถอนญัตติ แต่รัฐบาลยืนยันให้มีการลงมติในวันรุ่งขึ้น ผลการลงมติคือ ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ความไว้วางใจในคณะรัฐมนตรี

ครั้งที่ 13 เรื่องการช่วยเหลือชาวนาผู้ถูกอุทกภัย นายสงวน พยุ่งพงศ์และคณะเป็นผู้เสนอ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี ในการพิจารณาญัตติขอเปิดอภิปรายดังกล่าว เมื่อรัฐบาลได้ชี้แจงข้อเท็จจริงในการช่วยเหลือราษฎรผู้ประสบอุทกภัยแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นที่พอใจแล้ว ผู้เสนอญัตติขอถอนและที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ถอนได้

ครั้งที่ 14 เรื่องนโยบายของรัฐบาลในการขึ้นค่าเช่าอาคาร นายอรุณ ทองปัสขิตติและคณะเป็นผู้เสนอ พันตรีควง อภัยวงศ์เป็นนายกรัฐมนตรี หลังจากการอภิปรายแล้วสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความเห็นเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายหนึ่งเสนอให้ผ่านระเบียบวาระไป อีกฝ่ายหนึ่งคือเจ้าของญัตติเสนอขอถอนญัตติ แต่รัฐบาลเสนอให้มีการลงมติเพราะเป็นมารยาททางการเมืองและจรรยาของคณะรัฐมนตรี ผลการลงมติคือ สภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ความไว้วางใจในคณะรัฐมนตรี

ครั้งที่ 15 เรื่องการจัดการทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ ร้อยโทประจวบ มหาจันทร์และคณะเป็นผู้เสนอ นายทวี บุญยเกษตรเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อญัตติเข้าสู่ระเบียบวาระการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ผู้เสนอญัตติขอถอนญัตติดังกล่าวต่อที่ประชุม ที่ประชุมลงมติให้ถอนได้ตามที่เสนอ

ครั้งที่ 16 เรื่องขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล นายควง อภัยวงศ์และคณะเป็นผู้เสนอ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี เหตุผลในการขอเปิดอภิปรายทั่วไปครั้งนี้มี 8 ประการคือ

- 1) รัฐบาลไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้
- 2) ไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคงทำให้ฐานะทางการคลังล้มเหลว ทุกทาง
- 3) รัฐบาลดำเนินการทางเศรษฐกิจผิดพลาด ไม่เหมาะสมแก่ภาวะการณ์ปัจจุบันเป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ
- 4) ในด้านการต่างประเทศ รัฐบาลไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้
- 5) รัฐบาลใช้อำนาจทางการเมืองเข้าแทรกแซงในราชการประจำ ทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน

6) รัฐบาลไม่สามารถรักษาสถานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควร เป็นเหตุให้ข้าราชการขาดกำลังใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการ

7) ในด้านการศึกษาของชาติ รัฐบาลไม่ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้

8) รัฐบาลไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงที่จะแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลสวรรคตเพราะเหตุใด

การเปิดอภิปรายทั่วไปครั้งนี้ใช้เวลา 8 วัน 6 คืน คือระหว่างวันที่ 19-26 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 ผลการลงมติคือ สภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ความไว้วางใจรัฐบาล

ครั้งที่ 17 เรื่องกรณีแผนการปฏิวัติปลายเดือนมกราคม 2493 การเปิดอภิปรายครั้งนี้เป็นการเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ นายเพทาย โชตินุชิตกับคณะเป็นผู้เสนอ จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อนายกรัฐมนตรีได้ชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการส่งผู้กระทำความผิดไปต่างประเทศ อันเนื่องจากเหตุผลในการวางแผนปฏิวัติต่อสภาผู้แทนราษฎรในข้อปลีกย่อยและรายละเอียดแล้ว ที่ประชุมจึงมีมติให้ผ่านระเบียบวาระไป

ครั้งที่ 18 เรื่องขอรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกรัฐสภาในเรื่องนโยบายของรัฐบาลที่จะส่งทหารไปช่วยสหประชาชาติรบในสงครามเกาหลี ซึ่งเสนอโดยรัฐบาล เมื่อมีการอภิปรายกันพอสมควรแล้ว จึงมีมติผ่านระเบียบวาระไป การเปิดอภิปรายครั้งนี้เป็นการเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี

ครั้งที่ 19 เรื่องการกบฏจลาจล วันที่ 29 มิถุนายน 2494 เป็นการการเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติเสนอโดยหลวงศรีธรรมราชกับคณะเป็นผู้เสนอ ซึ่งเป็นสมาชิกวุฒิสภา และอภิปรายในวุฒิสภา จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีมีการอภิปรายเป็นเวลา 4 วัน แล้วที่ประชุมวุฒิสภามีมติผ่านระเบียบวาระไป

ครั้งที่ 20 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อให้รัฐบาลแถลงข้อเท็จจริงในเรื่องต่างๆ คือ ความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ การบริหารการคลัง การบริหารกิจการต่างประเทศ การจัดการศึกษา มาตรฐานการครองชีพของประชาชน การดำเนินการในด้านเศรษฐกิจ การป้องกันและปราบปรามคอรัปชั่น การรักษาเสถียรภาพ รัฐบาลไม่รับผิดชอบต่อประชาชน นายควง อภัยวงศ์กับคณะเป็นผู้เสนอ จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นการการเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ การอภิปรายครั้งนี้ใช้เวลา 2 วัน 2 คืน

ครั้งที่ 21 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายสมัคร สุนทรเวชกับคณะเป็นผู้เสนอ นายสัญญา ธรรมศักดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี การเปิดอภิปรายครั้งนี้ กระทำในที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพราะบทเฉพาะกาลของ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 กำหนดให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา เมื่ออภิปรายกันพอสมควรแล้ว สภานิติบัญญัติแห่งชาติมีมติให้ความไว้วางใจต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

ครั้งที่ 22 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริง กรณีการชุมนุมของไทยการ์ด กรรมการสหพันธ์ชาวไร่ชาวนาถูกฆ่าและโจรผู้ร้ายชุมชุม ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชกับคณะ เป็นผู้เสนอ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชเป็นนายกรัฐมนตรี การเปิดอภิปรายครั้งนี้เป็นการเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ

ครั้งที่ 23 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงและแสดงความคิดเห็นโดยมีญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป 2 ญัตติคือ ญัตติแรกเป็นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อให้รัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริง แสดงความเห็นเกี่ยวกับปัญหาธมลักษ์เล็ก ปัญหาราคาข้าวเปลือก และ ราคาข้าวโพดตกต่ำ ปัญหาโจรผู้ร้ายและปัญหาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งนายสวัสดิ์ คำประกอบ และคณะเป็นผู้เสนอ ญัตติที่สองเป็นญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริง และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการช่วยเหลือเกษตรกร การรักษาความสงบเรียบร้อย และการปราบปราม การฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์กับคณะเป็นผู้เสนอ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชเป็นนายกรัฐมนตรี การเปิดอภิปรายครั้งนี้เป็นการเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ

ครั้งที่ 24 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 4 กระทรวง ดังนี้คือ รัฐมนตรีกระทรวงคมนาคมเกี่ยวกับการดำเนินการบริหารด้านการขนส่ง และโทรคมนาคม รัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์เกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจและการพาณิชย์ รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับปัญหาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ปัญหาอาชญากรรม การไม่กระจายอำนาจไปสู่หน่วยงานในท้องถิ่นและปัญหาแรงงาน และรัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรมเกี่ยวกับปัญหาด้านพลังงาน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชกับคณะเป็นผู้เสนอ พล.อ. เกียติศักดิ์ ชมะนันท์เป็นนายกรัฐมนตรี

การประชุมใช้เวลา 4 วัน การลงมติครั้งนี้ใช้วิธีลงคะแนนลับ โดยใช้วิธีเขียนเครื่องหมายบนแผ่นกระดาษใส่ซองที่เจ้าหน้าที่จัดให้ ผลของการลงมติคือ ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภามีมติให้ความไว้วางใจในรัฐมนตรีที่ถูกเปิดอภิปรายทุกคน

การที่ต้องเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาเป็นเพราะบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 กำหนดว่า ภายใน 4 ปี นับจากวันที่แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา การเปิดอภิปรายทั่วไปให้กระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา

ครั้งที่ 25 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 3 กระทรวงๆ ละ 3 คน รวมทั้งหมด 9 คน ดังนี้คือ กระทรวงพาณิชย์เกี่ยวกับปัญหาด้าน

เศรษฐกิจ และการพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และระบบราชการ และกระทรวงอุตสาหกรรม เกี่ยวกับปัญหาโรงงานอุตสาหกรรม การดำเนินงานของการปิโตรเลียม การส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อม และการทุจริตและฉ้อโกง ผู้ประกอบอาชีพอุตสาหกรรม นายสมัคร สุนทรเวชกับคณะเป็นผู้เสนอ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี

ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาได้อภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเพียง 3 คน เท่านั้น คือ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม นายประเทือง กীরติบุตร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และนายบัญญัติ บรรทัดฐาน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ส่วนอีก 6 คน มีการปรับคณะรัฐมนตรีก่อนการเปิดอภิปรายและได้พ้นจากตำแหน่งจากการปรับคณะรัฐมนตรีนั้น ผลของการอภิปรายคือ ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภามีมติให้ความไว้วางใจรัฐมนตรี ทั้ง 3 คนดังกล่าว

ครั้งที่ 26 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 8 กระทรวง รวมทั้งหมด 24 คน จากกระทรวงดังต่อไปนี้คือ กระทรวงการคลัง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงการต่างประเทศ พล.อ. เกียติศักดิ์ ชมะนันท์กับคณะเป็นผู้เสนอ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรี ผลของการอภิปรายคือ ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภามีมติให้ความไว้วางใจรัฐมนตรีทั้ง 24 คนดังกล่าว

ครั้งที่ 27 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลของกระทรวงคมนาคมเกี่ยวกับปัญหาด้านการคมนาคมในเรื่องการขึ้นค่าโดยสารรถไฟ พล.ต. ประมาณ อติเรกสารกับคณะเป็นผู้เสนอ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรี ในการพิจารณานั้นเมื่อได้มีการอภิปรายกันพอสมควร แล้วที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรจึงได้ลงมติให้ผ่านระเบียบวาระ การเปิดอภิปรายนั้นไป

การที่ต้องเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรนั้น เนื่องจากบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ที่กำหนดให้การเปิดอภิปรายทั่วไปให้กระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาครบเวลา 4 ปีตามกำหนด

ครั้งที่ 28 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลของกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม การดำเนินการทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย การปฏิรูประบบราชการให้มีประสิทธิภาพในการรับใช้ประชาชน การกวาดล้างแหล่งผลิต และจำหน่ายยาเสพติด ให้โทษ และการบริหารบ้านเมืองให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน พล.ต. ประมาณ อติเรกสารกับคณะเป็นผู้เสนอ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี

เมื่อถึงวาระการเปิดอภิปรายทั่วไป พลตรีประมาณ อดิเรกสาร ผู้นำเสนอได้กล่าวต่อที่ประชุมว่า “ผมและผู้เสนอทุกคนไม่ขอชี้แจง” แต่ไม่ได้มีการขอถอนญัตติ ต่อมาได้มีการพิจารณาว่า ญัตติดังกล่าวยังคงอยู่หรือตกไป ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรมีมติว่า ญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปดังกล่าวยังคงอยู่ ในคราวประชุมครั้งต่อมาจึงมีการลงมติโดยการออกเสียงคะแนนเปิดเผย ผลการลงมติคือ ที่ประชุมให้ความไว้วางใจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ครั้งที่ 29 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 4 กระทรวง ดังนี้คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเกี่ยวกับการบริหารงานด้านการเงินและการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมเกี่ยวกับการบริหารงานด้านคมนาคมและการบริหารราชการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการบริหารงาน ด้านอุตสาหกรรมของประเทศ การบริหารราชการ การดำเนินการเกี่ยวกับโรงงาน และการควบคุม การลักลอบนำเข้าแร่ออกนอกประเทศ และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เกี่ยวกับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและการพาณิชย์ การรักษาระดับราคาสินค้า และการลดดุลการค้า และทุจริตในหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การดูแล พล.ต. ประมาณ อดิเรกสารกับคณะเป็นผู้เสนอ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อมีการอภิปรายแล้ว มีการลงมติโดยเปิดเผย ผลการลงมติ คือ ที่ประชุมให้ความไว้วางใจรัฐมนตรีทุกคน

ครั้งที่ 30 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เกี่ยวกับปัญหาทำให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงของประเทศจากการนำเข้าไม้จากต่างประเทศ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์กับคณะเป็นผู้เสนอ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อมีการอภิปรายแล้วที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจ

ครั้งที่ 31 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมเกี่ยวกับเรื่องการใช้อำนาจหน้าที่ในทางไม่สุจริตในการเลือกตั้ง และทำให้รัฐสูญเสียเงินงบประมาณแผ่นดินอย่างมหาศาลเพื่อผลประโยชน์ของบริษัทของตนเองเกี่ยวกับการอนุมัติการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์กับคณะเป็นผู้เสนอ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อมีการอภิปรายแล้วที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจ

ครั้งที่ 32 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล คือ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยเกี่ยวกับเรื่องได้ยินยอมให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ กรมโยธาธิการนำทรัพย์สินของทางราชการไปดำเนินการเจาะบ่อบาดาลที่บริเวณหน้าบ้านของตนเป็นการแสวงประโยชน์เพื่อตน หรือผู้อื่นโดยทุจริต ด้วยการใช้งบประมาณและทรัพย์สินของทางราชการ นายณรงค์ วงศ์วรรณกับคณะเป็นผู้เสนอ พล.อ. ชชาติชาย ชุณหะวัณเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อมีการอภิปรายแล้วที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจ

ครั้งที่ 33 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 4 กระทรวง 4 คนคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการพลังงาน เกี่ยวกับเรื่องรัฐบาลได้บริหารราชการแผ่นดินโดยไร้ประสิทธิภาพ ขาดวิจรรย์ญาณ ส่งผลให้เกิดความเสียหาย ต่องานและกระทบกระเทือนต่อประโยชน์สุขของประชาชน ใช้อำนาจหน้าที่ดำเนินการเพื่อประโยชน์ อันมิใช่เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง นายณรงค์ วงศ์วรรณกับคณะเป็นผู้เสนอ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อมีการอภิปรายแล้ว ที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจ

ครั้งที่ 34 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะเกี่ยวกับปัญหาด้านเศรษฐกิจและการคลัง ปัญหาด้านการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ ปัญหาความไม่มั่นคงทั้งภายในราชอาณาจักรและบริเวณพรมแดนของประเทศ ตลอดจนปัญหาทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม นายณรงค์ วงศ์วรรณกับคณะเป็นผู้เสนอ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อมีการอภิปรายแล้วที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจ

ครั้งที่ 35 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล 1 ญัตติ และการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะอีก 1 ญัตติ การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 5 กระทรวง 5 คนคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมเกี่ยวกับเรื่องรัฐบาลได้ บริหารราชการแผ่นดิน โดยไร้ประสิทธิภาพ ขาดความรู้ ความสามารถ ขาดวิจรรย์ญาณ ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจ การเงินและการคลัง ความไม่สงบสุข ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนส่งผลกระทบต่อราคาสินค้าทางการเกษตรที่ตกต่ำอย่างไม่เคยมีมาก่อน อีกทั้งเป็นเหตุให้เกิดความไม่มั่นคงขึ้นภายใน และนอกราชอาณาจักรเป็นผลให้เกิดความเสียหายต่อประเทศ และกระทบกระเทือนต่อประโยชน์สุขของประชาชน มีเลศนัยในการใช้อำนาจหน้าที่ ดำเนินการเพื่อประโยชน์อันมิใช่เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง จึงสมควรจะให้ดำรงตำแหน่งในการบริหารราชการ ญัตตินี้ พล.ต.อ. ประมาณ อติเรกสารกับคณะเป็นผู้เสนอ นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี

การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะเกี่ยวกับเรื่องความล้มเหลวในการบริหาร ราชการแผ่นดิน อันเนื่องมาจากความขาดเอกภาพในการบริหารของรัฐมนตรีร่วมคณะ ซึ่งมาจากต่างพรรคการเมืองและทั้งไม่มีประสิทธิภาพในการบริหาร ไม่ยึดถือนโยบายที่แถลงไว้ต่อรัฐสภา รัฐมนตรีบางคนมีพฤติกรรม ที่ส่อไปในทางไม่มุ่งประโยชน์ส่วนรวม หากแต่

ใช้อำนาจหน้าที่ เพื่อประโยชน์ตนและพวกพ้อง และรัฐมนตรีบางคนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมที่สมควรจะดำรงตำแหน่งต่อไป ก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจและการคลัง ปัญหาด้านการเมืองทั้งภายในและระหว่างประเทศ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงในราชอาณาจักร รวมทั้งบริเวณพรมแดนของประเทศ ปัญหาทางสังคมและสิทธิมนุษยชน ญัตตินี้ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณกับคณะเป็นผู้เสนอ

สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาญัตติทั้ง 2 เรื่องรวมกัน เมื่อมีการอภิปรายแล้วที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจ

ครั้งที่ 36 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 2 กระทรวง 2 คน คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินโดยไร้ประโยชน์ ขาดความรู้ ความสามารถและขาดความชอบธรรม ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อการบริหารราชการแผ่นดิน เศรษฐกิจ ความสงบสุข ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ตลอดจนส่งผลกระทบต่อราคา ผลผลิตทางการเกษตรที่ตกต่ำอย่างไม่เคยมีมาก่อน เป็นผลก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติและประชาชน และกระทบกระเทือนต่อประโยชน์สุขของประชาชน พล.ต.อ. ประมาณ อติเรกสารกับคณะเป็นผู้เสนอ นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อมีการอภิปรายแล้วที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจ

ครั้งที่ 37 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 4 คนคือ รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมเกี่ยวกับเรื่องรัฐบาลได้บริหารราชการแผ่นดินโดยไร้ประสิทธิภาพ ขาดความรู้ ความสามารถ ขาดวิจรรย์ญาณและขาดความชอบธรรม ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อการบริหารราชการแผ่นดินโดยใช้เงื่อนไขของระบอบประชาธิปไตยเพื่อประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง นายบรรหาร ศิลปอาชากับคณะเป็นผู้เสนอ นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อมีการอภิปรายแล้วที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจ

ครั้งที่ 38 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินโดยไร้ประสิทธิภาพ ขาดความรู้ความสามารถ ขาดวิจรรย์ญาณและขาดความชอบธรรม ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อการบริหารราชการแผ่นดิน นายบรรหาร ศิลปอาชากับคณะเป็นผู้เสนอ นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี ประเด็นสำคัญในการอภิปรายครั้งนี้ คือ กรณีการออกเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก. 4-01 ผลของการอภิปรายเป็นเหตุให้มีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎรก่อนมีการลงมติ

ครั้งที่ 39 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 10 คนคือ รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง และ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เกี่ยวกับเรื่องการบริหารราชการแผ่นดินโดยใช้ประสิทธิภาพ ไม่เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่แถลงไว้ต่อรัฐสภา ขาดความรู้ความสามารถ ขาดวิจรรย์ญาณ จริยธรรม และความชอบธรรมทั้งยังมีการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย มีความประพฤติ ฉ้อฉล ยึดผลประโยชน์ ของตนและพวกพ้อง มากกว่าของประชาชน ไม่สมควรที่จะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่อไป พฤติกรรมดังกล่าวได้สร้างความเสียหายต่อประเทศชาติ และกระทบกระเทือนความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างกว้างขวาง ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการบริหาร หากปล่อย ให้การบริหารราชการ และ รัฐมนตรีมีพฤติกรรมเช่นนี้ต่อไป นอกจากจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อประเทศชาติ แล้ว ยังส่งผลกระทบความศรัทธาที่ประชาชน พึ่งมีต่อระบอบประชาธิปไตย นายชวน หลีกภัย กับคณะเป็นผู้เสนอ นายบรรหาร ศิลปอาชาเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อมีการอภิปรายแล้วที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจ

ครั้งที่ 40 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชา เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินโดยขาดความรู้ความสามารถ ใช้ประสิทธิภาพ ใช้ประสิทธิผล ขาดวิสัยทัศน์ ขาดวิจรรย์ญาณ ขาดคุณธรรม ขาดจริยธรรม ขาดภาวะแห่งความเป็นผู้นำ มีพฤติกรรม ฉ้อฉล เห็นแก่ตัว บิดความรับผิดชอบ ไร้ศักดิ์ศรี สมคบกับรัฐมนตรีร่วมรัฐบาล และพรรคพวก ใช้ตำแหน่งหน้าที่ อิทธิพล แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ปล่อยปละละเลยให้มีการฉ้อราษฎร์บังหลวง คำนึงถึงความอยู่รอดส่วนตนมากกว่าความอยู่รอดของประเทศชาติ นายชวน หลีกภัยกับคณะเป็นผู้เสนอ เมื่อมีการอภิปรายแล้วที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจ

ครั้งที่ 41 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อให้คณะรัฐมนตรีชี้แจงและรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง อันมีผลกระทบมาจากปัจจัย ต่างๆ หลายประการ จนมีผลกระทบต่อระบบการเงิน การคลังของประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชนโดยทั่วไป ทั้งนี้รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยมาตรการต่างๆ ที่จำเป็นและเหมาะสมและได้เข้าร่วม กับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ซึ่ง คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ

ครั้งที่ 42 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินโดยก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประเทศ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจของประเทศถึงขั้นล้มละลาย เป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนทุกระดับชั้น อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ในประวัติศาสตร์ของประเทศ ส่งผลกระทบต่อความเชื่อถือ ความเชื่อมั่นเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของประเทศชาติโดยรวม จนเกิดภาวะวิกฤตศรัทธาต่อผู้นำของรัฐบาล รัฐบาลและระบบการเมือง นายชวน หลีกภัยกับคณะเป็นผู้เสนอ เมื่อมีการอภิปรายแล้วที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจ

ครั้งที่ 43 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ เกี่ยวกับพฤติกรรมและพฤติกรรมที่ส่อไปในทางทุจริตคดีมิชอบ การไร้ประสิทธิภาพ ปล่อยปละละเลยให้มีการซื้อราษฎร์บังหลวงเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ตนเองและหรือพวกพ้อง การละเลยไม่เอาใจใส่ที่จะปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา ไม่สามารถดูแลพี่น้องประชาชนให้มีความมั่นใจในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีหน้าซำยังใช้ความรุนแรงและกระทำการอันโหดร้ายทารุณต่อประชาชน ช่มชู้คุกคามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้าน บิดเบือนและขาดไร้ซึ่งการยึดมั่นในหลักการ คุณธรรม จริยธรรมที่ตนกล่าวอ้างมุ่งแต่สร้างภาพและขาดความรับผิดชอบ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับคณะเป็นผู้เสนอ นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อมีการอภิปรายแล้ว ที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจ

ครั้งที่ 44 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล จำนวน 3 คนคือ รองนายกรัฐมนตรี/รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินโดยไร้ประสิทธิภาพไม่เป็นไปตามนโยบาย ของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา ขาดความรู้ ความสามารถ ขาดวิจญาณญาณ ไม่มีจริยธรรมและความชอบธรรม ช่มเข่งรังแกข้าราชการประจำ ทั้งยังมีการกระทำที่ผิดกฎหมาย มีความประพฤติชั่วฉ้อ ส่อไปในทางไม่สุจริต ยึดผลประโยชน์ของตนและพวกพ้องมากกว่าประชาชน ไม่สมควรที่จะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่อไป พฤติกรรมดังกล่าวได้สร้าง ความเสียหายต่อประเทศชาติอย่างรุนแรง และกระทบกระเทือนความเป็นอยู่ของประชาชน พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับคณะเป็นผู้เสนอ นายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อมีการอภิปรายแล้ว ที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจ

ครั้งที่ 45 เรื่องการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ เกี่ยวกับความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาธุรกิจ คอร์รัปชั่น เช่น การทุจริตในธนาคารกรุงไทยฯ ปัญหาบ้านสามหลัง และพฤติกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน ที่ไร้จริยธรรมและคุณธรรมทางการเมืองของรัฐบาล พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธกับคณะเป็นผู้เสนอ นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อมีการอภิปรายแล้วที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจ

ผนวก ข

คำแถลงนโยบายของรัฐบาลคณะรัฐมนตรี คณะที่ 17 พ.ล.ร.ต. ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์
เป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ 23 สิงหาคม 2489-30 พฤษภาคม พ.ศ. 2490
แถลงนโยบาย เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2489

ท่านประธานรัฐสภา

บัดนี้ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งและแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีตามประกาศ
ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2489 แล้ว รัฐบาลจึงขอแถลงนโยบายต่อรัฐสภาดังต่อไปนี้

1. การต่างประเทศ รัฐบาลนี้ถือว่านโยบายการต่างประเทศในขณะนี้เป็นเรื่องสำคัญ
เรื่องหนึ่ง เพราะเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนรวมของชาติ ในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศนั้น
หลักสำคัญมีอยู่ว่า จะต้องปฏิบัติตนโดยสร้างความเชื่อถือและความเห็นอกเห็นใจให้เกิดขึ้นใน
หมู่ประเทศซึ่งประกอบเป็นสหประชาชาติ และนานาประเทศอื่น เพราะพหุติการณที่ผ่านมาเมื่อ
เร็ว ๆ นี้ ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า การปฏิบัติเช่นนั้นได้นำมาซึ่งผลดียิ่งแก่ประเทศชาติ ฉะนั้น รัฐบาล
นี้ จึงมีนโยบายที่จะส่งเสริมสัมพันธไมตรี ตลอดทั้งความเข้าใจอันดีซึ่งมีอยู่อย่างดีกับสหประชาชาติ
และนานาประเทศอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นไป และร่วมมืออย่างเต็มที่กับสหประชาชาติ ตามอุดมคติ
ซึ่งองค์การนั้นได้วางไว้ ตลอดทั้งปฏิบัติการให้เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศ ซึ่งมีอยู่อย่าง
เคร่งครัดและโดยสุจริตในการนี้รัฐบาลจึงหวังที่จะได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่จากรัฐสภาและ
ประชาชนด้วย

2. การทหาร รัฐบาลนี้ถือว่ากำลังทหารที่มีอยู่นั้นเป็นของประเทศชาติ โดยเฉพาะจะได้
ปรับปรุงการจัดการปกครองทางทหารให้สอดคล้องกับการปกครองแบบประชาธิปไตยตามที่
เหมาะสมกับประเทศของเรา

จะได้จัดการปรับปรุงวิทยฐานะของผู้บังคับบัญชาทหาร ให้มีสมรรถภาพสูงขึ้น
บำรุงความสุขของทหาร และให้ทหารได้อยู่ในระเบียบวินัยโดยเคร่งครัด

3. การคลัง รัฐบาลนี้มีนโยบายสืบเนื่องและสอดคล้องกับรัฐบาลก่อนในอันที่จะปรับปรุง
การคลังของประเทศ โดยจะจัดท่างบประมาณของแผ่นดินให้เป็นดุลยภาพ เพื่อเสถียรภาพแห่ง
เงินตรา ทั้งจะได้จัดวิธีหาเงินมาบูรณะบ้านเมือง และหาทางช่วยเหลือฐานะข้าราชการให้ดียิ่งขึ้น

4. การเกษตร รัฐบาลนี้จะได้สนใจและเอาใจใส่ในเรื่องการเกษตรกรรมเป็นพิเศษ
จะจัดขยายพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพดีให้แพร่หลาย จะพยายามเพิ่มพูนการผลิตข้าวให้ได้มากที่สุด

เท่าที่สามารถจะทำได้ และส่งเสริมการปลูกพืชพันธุ์ที่เห็นว่าเป็นสินค้าของประเทศให้มีปริมาณมากขึ้น จะจัดการทดลองค้นคว้ากิจการงาน ในด้านเกษตรกรรมให้มีสมรรถภาพกว้างขวางยิ่งขึ้น จะจัดให้มีสถานศึกษาทางปฏิบัติในวิชาการเกษตร นอกเหนือจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่มีอยู่ในเวลานี้ เพื่ออบรมและเพาะให้เกิดกสิกรชั้นกลาง จะเร่งรีบทำการป้องกันและปราบปรามโรคระบาดสัตว์ให้สงบไปโดยเร็ว โดยระดมเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์และเร่งรัดการผลิตและจัดหาวัคซีน และเครื่องมือให้มีปริมาณเพิ่มขึ้น จะบำรุงพันธุ์สัตว์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ โค สุกร เป็ด และไก่ ให้มีปริมาณมากและมีคุณภาพดียิ่งขึ้น จะจัดหาวิธีการต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพการประมงให้เป็นปึกแผ่น จะบำรุงและรักษาพันธุ์ปลาน้ำจืด จะปรับปรุงและส่งเสริมกิจการป่าไม้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน จะส่งเสริมการทำยางพาราให้มีคุณภาพดีและมีปริมาณมากยิ่งขึ้นและจะหาพันธุ์ยางที่ดีมาเผยแพร่แก่เจ้าของสวนยาง จะจัดการก่อสร้างชลประทานตามโครงการต่างๆ ที่ดำเนินอยู่นี้ให้เสร็จสิ้นไป รวมทั้งช่วยเหลือสนับสนุนการชลประทานราษฎรหรือการชลประทานท้องที่ด้วย จะเริ่มดำเนินการก่อสร้างโครงการเชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยาตามที่รัฐบาลชุดเก่าได้ดำริไว้ จะจัดขยายสหกรณ์ประเภทหาทุนให้กู้ยืม และสหกรณ์รูปอื่นๆ เท่าที่สามารถจะทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหกรณ์การค้าและสหกรณ์นิคม จะจัดให้มีสหกรณ์ขนส่ง โดยเฉพาะในเบื้องต้น คือ การขนข้าว จะเปิดธนาคารเพื่อสหกรณ์ขึ้น จะลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของสหกรณ์ให้มีอัตราต่ำกว่าที่เป็นอยู่ในเวลานี้

5. การสาธารณสุข รัฐบาลนี้มีความมุ่งหมายจะดำเนินการในด้านสาธารณสุขให้เป็นผลถึงประชาชนกว้างขวางยิ่งขึ้น ทั้งในทางป้องกันรักษาโรคภัยและการอบรมให้มีความรู้ในเรื่องสุขภาพอนามัย โดยที่จะจัดให้มีหรือเพิ่มเติม ให้มากขึ้นในประการเหล่านี้

- (ก) โรงพยาบาลตามจังหวัด และสุขศาลาตามตำบลอันเป็นชุมชน
- (ข) จัดทำและจัดหาอันจำเป็นออกจำหน่ายตามท้องที่ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น
- (ค) ปรับปรุงเพิ่มเติมจำนวนพนักงานเจ้าหน้าที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่จะปฏิบัติในท้องที่

- (ง) ปรับปรุงวิธีการและสมรรถภาพพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. การอุตสาหกรรม รัฐบาลจะส่งเสริมอุตสาหกรรมเพื่อให้ประชาชนนิยมการอุตสาหกรรม ทั้งในทางอุตสาหกรรมภายในครอบครัว และอุตสาหกรรมโรงงาน อันจะเป็นทางให้สามารถมีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมใช้ได้เพียงพอ และจะส่งเสริมอุตสาหกรรมในรูปสหกรณ์ และดำเนินการอุตสาหกรรมหนัก ทั้งจะได้ปรับปรุงกิจการของโรงงานอุตสาหกรรมให้มีสมรรถภาพยิ่งขึ้น ในทางวิทยาศาสตร์จะได้ดำเนินการสืบสวน ค้นคว้า เพื่อเป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรม กสิกรรม

และพาณิชย์กรรมของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้า เพื่อประโยชน์ราชการและเพื่อเผยแพร่แก่ประชาชน ในทางด้านการโลหะกิจจะได้ดำเนินงานในวิชาการแร่ การสำรวจธรณีวิทยาเพื่อสืบสวนค้นคว้าหาแหล่งแร่และวัตถุเชื้อเพลิง และจะช่วยเหลือผู้ประกอบการในทางโลหะกิจ โดยจัดหาเครื่องมือให้ เครื่องอุปโภคบริโภค เป็นการส่งเสริมให้มีการผลิตแร่เฉพาะอย่างยิ่งดีบุกให้ได้ปริมาณเพิ่มขึ้น

7. การคมนาคม รัฐบาลจะได้เร่งรัดบูรณะการคมนาคมที่ชำรุดทรุดโทรมเนื่องจากภัยแห่งสงครามให้เข้าสู่สภาพเดิมและจะได้ปรับปรุงการบริหารกิจการอันเกี่ยวกับการสื่อสารและการขนส่ง เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่วนการก่อสร้างในด้านคมนาคมต่อไปนั้น จะได้พิจารณาดำเนินการตามความสำคัญ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศภายหลังสงคราม

8. การพาณิชย์ ในด้านการพาณิชย์รัฐบาลจะได้ปรับปรุงบริหารราชการในกระทรวงพาณิชย์เพื่อให้การพาณิชย์ระยะหลังสงครามนี้ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งจะได้ปรับปรุงส่งเสริมกิจการค้าทั้งภายในและภายนอกประเทศให้มั่นคงยิ่งขึ้น

ในทางด้านการค้าภายใน รัฐบาลนี้จะได้สนับสนุนพ่อค้าที่ดำเนินการค้าอยู่แล้วให้มีสมรรถภาพดียิ่งขึ้นและจะให้ความช่วยเหลือร่วมมือกับการแก้ไขข้อขัดข้องและอุปสรรคต่างๆ เท่าที่สามารถจะทำได้

ส่วนในด้านการค้าต่างประเทศ รัฐบาลจะได้ส่งเสริมเผยแพร่ สินค้าของประเทศไทย ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้เป็นที่นิยมในต่างประเทศและจะได้ดำเนินการจัดหาสินค้าที่จำเป็นและขาดแคลนเข้ามาบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนโดยรีบด่วน เพื่อให้เครื่องอุปโภคและบริโภคภายในมีราคาถูกลงและเพียงพอต่อความต้องการของราษฎร

ในการปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีอยู่กับต่างประเทศ เช่น ในเรื่องการจัดส่งข้าวไปบรรเทาความอดอยากของชาวโลกในขณะนี้ รัฐบาลจะได้รับดำเนินการตามข้อตกลงให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

9. การมหาดไทย ความสงบเรียบร้อยภายในเป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่งที่จะดำเนินต่อเนื่องกันตลอดไป เพื่อให้ราษฎรได้อยู่ในสภาพที่จะประกอบการทำมาหากินได้โดยปกติสุขและเป็นหลักฐาน ทั้งจะได้เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองได้ทำการอบรมชี้แจงแก้ไขความบกพร่องในทางจิตใจ และศีลธรรมจรรยา ตลอดจนความรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของของพลเมืองในระบบรัฐธรรมนูญด้วย

เมื่อสำเร็จผลดังกล่าว รัฐบาลจะได้ดำเนินการดังนี้

(ก) การปกครองท้องถิ่น จะได้ปรับปรุงราชการในส่วนภูมิภาคให้มีสภาพที่จะแบ่งเบา

ภาระความรับผิดชอบจากราชการบริหารส่วนกลาง เพื่อให้มีการปราบปรามโจรผู้ร้ายและการระงับทุกข์บำรุงสุขของราษฎรได้ประสานกันโดยใกล้ชิด และมีความรับผิดชอบร่วมกันยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังจะได้ส่งเสริมให้หมู่บ้านและตำบลต่างๆ ได้รับการทำนุบำรุงยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ และจะได้แก้ไขกฎหมายปกครองท้องถิ่นที่เหมาะสมยิ่งขึ้นด้วย

ส่วนการปกครองท้องถิ่นซึ่งปรากฏว่าการดำเนินการของเทศบาลยังไม่เป็นที่เรียบร้อยในบางแห่ง และฐานะของเทศบาลโดยทั่วไปไม่อยู่ในสภาพที่จะดำเนินธุรกิจได้เต็มตามอำนาจหน้าที่ ก็จะได้ปรับปรุงแก้ไข ทั้งจะส่งเสริมสมรรถภาพของพนักงานเทศบาล โดยจะได้กำหนดระเบียบราชการบำเหน็จบำนาญให้เหมาะสม

(ข) การตำรวจ จะได้จัดการปรับปรุงราชการฝ่ายตำรวจให้สัมพันธ์กับการจัดตั้งระเบียบราชการบริหารในส่วนภูมิภาค เพื่อให้ราชการตำรวจมีสมรรถภาพยิ่งขึ้น ทั้งจะได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองโดยใกล้ชิด

(ค) การราชทัณฑ์ จะได้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักการราชทัณฑ์และให้การศึกษาอบรมในวิชาชีพและศีลธรรมแก่ผู้ต้องโทษ โดยหวังที่จะให้กลับเป็นพลเมืองดีต่อไป

(ง) การสาธารณสุข จะได้ส่งเสริมและเร่งรัดในการจัดประปาและไฟฟ้าให้มีขึ้นในท้องถิ่นชุมชนได้เป็นไปโดยประหยัด เหมาะสมตามสภาพท้องถิ่น

(จ) การที่ดิน จะได้เร่งรัดและส่งเสริมบรรดากิจการซึ่งได้ดำเนินอยู่แล้วให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น การจัดที่ดินครองชีพ การให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการจับจองที่ดินเพื่อประกอบ การกสิกรรม ตลอดจนการจัดให้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินแล้วได้รับหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ครอบครองโดยรวดเร็ว เป็นต้น

(ฉ) การประชาสัมพันธ์ บรรดาการสงเคราะห์ต่างๆ ซึ่งได้ดำเนินอยู่แล้วจะได้ดำเนินการต่อไป และถ้ามีกำลังเพียงพอก็จะได้ขยายการสงเคราะห์ในส่วนที่เกี่ยวกับกสิกรรมและกรรมกรเพิ่มขึ้นอีก

10. การศาล

(ก) จะรักษาและส่งเสริมฐานะของผู้พิพากษาตามควรแก่อิสระที่มีในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี

(ข) จะสอดส่องให้กระบวนการพิจารณาในศาลดำเนินไปโดยรวดเร็วเพื่อประโยชน์ของประชาชนและเฉพาะอย่างยิ่งจะได้พิจารณาเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาให้เป็นการเหมาะสมยิ่งขึ้น

(ค) จะได้พิจารณาตั้งศาลในภูมิภาคเพิ่มขึ้น เพื่อความสะดวกแก่ประชาชนผู้เกี่ยวข้องในทางอรรถคดีและมีให้เสียเวลาในการประกอบอาชีพ

(ง) จะปรับปรุงประมวลกฎหมายต่างๆ เฉพาะอย่างยิ่งประมวลกฎหมายอาญาให้เหมาะสมกับกาลสมัย ทั้งนี้เพื่อผดุงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

11. การศึกษาและการศาสนา รัฐบาลนี้จะดำเนินการวางแผนการศึกษาของชาติต่อจากงานที่รัฐบาลชุดก่อนดำเนินค้างอยู่ และจะปรับปรุงหลักสูตรกับตำราเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการของประเทศและความเป็นอยู่ของท้องถิ่น โดยให้ผู้รับการศึกษามีความรู้อันจำเป็นแก่การประกอบอาชีพและรู้จักค้นหาเหตุผล ทั้งมีศีลธรรม ซึ่งต้องอาศัยศาสนาเข้าช่วยด้วย

เกี่ยวกับฐานะของครูซึ่งได้บำรุงกันมาแต่ชุดก่อน รัฐบาลชุดนี้จะดำเนินการต่อเฉพาะอย่างยิ่งในการปรับปรุงครูประชาบาลให้เป็นข้าราชการตามคุณสมบัติและพื้นความรู้และการให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ครูประชาบาลให้มากขึ้นเป็นพิเศษ

ส่วนการศาสนานั้น รัฐบาลนี้จะส่งเสริมและทะนุบำรุงให้เป็นที่ยึดมั่นและยึดเหนี่ยวของประชาชน และถือว่าการศึกษากับการศาสนาเป็นสิ่งอุปการะแก่กัน

ทั้งนี้ หวังว่ารัฐบาลจะพิจารณาดำเนินการตามมาตรา 69 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วยดีต่อไป

ผนวก ค

ญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปในนโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2490

(สำเนา)

ด่วนมากสภาผู้แทน

15 พฤษภาคม 2490

เรื่อง ขอเสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปในนโยบายของรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 34
จากสมาชิกสภาผู้แทน ถึงประธานสภาผู้แทน

ข้าพเจ้าขอเสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะในนโยบาย
ดังต่อไปนี้

1. ไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่แถลงไว้
2. ไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางที่มั่นคง ทำให้ฐานะการคลัง
ล้มเหลวลงทุกทาง
3. ในทางเศรษฐกิจได้ดำเนินการเศรษฐกิจผิดพลาดไม่เหมาะสมแก่ภาวะการณ์ปัจจุบัน
เป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ
4. การต่างประเทศไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่แถลงไว้
5. ใช้อำนาจทางการเมืองแทรกแซงในราชการประจำ ทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการ
แผ่นดิน
6. ไม่สามารถรักษาสถานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควร ทำให้ข้าราชการ
ขาดกำลังใจที่จะปฏิบัติราชการ
7. ในทางการศึกษาของชาติ รัฐบาลนี้ก็ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามนโยบายที่
แถลงไว้
8. ไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงแถลงต่อประชาชนให้ทราบว่า ในหลวงรัชกาลที่ 8
สวรรคตเพราะเหตุใด

รายละเอียดจะได้แถลงเพิ่มเติมในสภา

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงชื่อ) ควง อภัยวงศ์

(นายควง อภัยวงศ์) ผู้เสนอ

คำอภิปรายของนายควง อภัยวงศ์

ก่อนที่ข้าพเจ้าจะเปิดอภิปรายทั่วไปนั้น ขอประทานแจ้งให้เป็นที่ทราบเสียก่อนว่า ข้าพเจ้าถือว่าเป็นนโยบายของข้าพเจ้า ซึ่งเราเรียกกันโดยทั่วไป หรือรู้กันว่า เป็นหัวหน้าฝ่ายค้าน ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ของฝ่ายค้านที่จะต้องทำหน้าที่ของตน แต่ปัญหาที่ว่าจะแพ้หรือชนะนั้น ข้าพเจ้าไม่ได้คำนึงถึง แต่ข้าพเจ้าคำนึงถึงอยู่อย่างเดียวก็คือว่า ทำไมข้าพเจ้าจึงได้เปิดอภิปรายทั่วไปในขณะนี้ ทั้งนี้ก็เพราะว่า ตั้งแต่ข้าพเจ้าได้กลับมาจากราชการต่างประเทศแล้ว ก็เป็นที่ทราบกันอยู่ทั่วไปแล้วว่า ทั้งในวงการหนังสือพิมพ์ก็ดี หรือในบรรดาราษฎรทั่วๆ ไปก็ดี ได้วิพากษ์วิจารณ์ถึงการกระทำของรัฐบาลนี้เป็นอันมาก ในฐานะข้าพเจ้าได้เป็นผู้แทนราษฎร และจะต้องบำเพ็ญหน้าที่ของตน จึงจำเป็นต้องเปิดอภิปรายทั่วไป ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ 2 ประการ

ประการที่หนึ่ง ถ้ารัฐบาลได้บำเพ็ญกิจการของตนได้ถูกต้องแล้ว แต่ว่าประชาชนยังไม่เข้าใจ ทั้งๆ ที่รัฐบาลได้พยายามให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ ทุกๆ อาทิตย์ๆ ละครั้งแล้วก็ตาม เมื่อเป็นดังนี้แล้ว ก็จะได้ชี้แจงให้เราเป็นที่เข้าใจกันเสียที่

ประการที่สอง ถ้ารัฐบาลได้สำนึกตัวว่า ได้กระทำผิดหรือได้กระทำอะไรลงไปแล้ว ในนโยบายต่างๆ ที่ จะกล่าวต่อไปนี้ ไม่เป็นการถูกต้อง ถึงจะถูกหลักของเชียวรี (Theory) แต่วิธีการที่ได้ปฏิบัติมานั้นเป็นการบกพร่อง ถ้ารู้สึกอย่างนั้นแล้ว รัฐบาลก็จะได้นำวินิจฉัยตัวของตัวเอง ตามวิถีทางที่ถูกต้องว่า ตัวของตัวเองจะทำอย่างไร

เมื่อเป็นดังนี้แล้ว ข้าพเจ้าจึงได้ตกลงกันในระหว่างพรรคของข้าพเจ้า ให้มีการเปิดอภิปรายในครั้งนี้ และการที่จะอภิปรายในครั้งนี้ ก็จะได้ชี้แจงเป็นข้อๆ ไป ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงขอเรียนชี้แจงต่อสภาวันนี้ว่า

ในปัญหาเรื่องการปราบปรามโจรผู้ร้ายของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเรารู้สึกดีอยู่ว่าเวลานี้ ประชาชนไม่ได้เป็นอันทำมาหากิน โดยเหตุว่าภัยทางโจรผู้ร้ายนั้น ได้คุกคามอยู่เสมอ ทั้งๆ ที่รัฐบาล ได้เฝ้าบ้านกอดไฟแล้วทั้งหมู่บ้าน ก็ไม่เป็นอันที่จะเรียบร้อยลงไปได้ ทั้งนี้ข้าพเจ้าเห็นว่า รัฐบาลนี้ไม่ได้ดำเนินนโยบายของตนตามที่ได้แถลงไว้ในสภานี้ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม ใน

ที่มา: บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 1-12.

หมายเหตุ: นายควง อภัยวงศ์อภิปรายเป็นคนแรก เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2490

ส่วนที่เกี่ยวกับการปราบปรามโจรผู้ร้าย ปัญหาข้อหนึ่งที่จะชี้ให้เห็นได้ชัดเจนว่า รัฐบาลนี้ไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการปราบปรามโจรผู้ร้าย อันนี้ทำไมข้าพเจ้าจึงว่าอย่างนั้น ตามความเข้าใจของข้าพเจ้า จะผิดหรือถูกอย่างไรก็ตามแต่ ข้าพเจ้าขอให้วินิจฉัยดู และจะขอชักตัวอย่างที่มีเรื่องเมื่อเร็วๆ นี้ คือปัญหาเรื่องเสือฝ้าย เรื่องเสือฝ้ายนี้ข้าพเจ้าไม่อยากจะพูดถึงเลย แต่ว่ามันเป็นตัวอย่างที่แน่นอนที่สุด ที่จะชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลที่ทำอะไรไม่แน่วแน่ และแน่นอนเลยเพราะอะไร ก็เพราะเหตุว่า ท่านสมาชิกสภาทุกท่านก็ได้อ่านหนังสือพิมพ์แล้ว และทราบเรื่องดีอยู่แล้ว ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงจะไม่ขอกล่าวถึงเรื่องเสือฝ้ายต่อไป ซึ่งมันเป็นข้อเท็จจริงที่ได้แสดงให้เห็นชัดอยู่แล้ว ถึงแม้ว่าจะว่ากันอย่างใดก็ตาม ปัญหานี้ก็ชี้ให้เห็นว่า ข้าหลวงสุพรรณบุรีก็ได้มาให้สัมภาษณ์เป็นเชิงว่า เราเลี้ยงผู้ร้ายไว้ปราบผู้ร้ายเอง และข้าหลวงสุพรรณบุรีก็ได้ให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ทั่วไป ซึ่งท่านสมาชิกคงได้อ่านและได้รู้กันมาบ้างแล้ว ส่วนทางตำรวจนั้น จะปราบกันเด็ดขาดทีเดียวอย่างแบบเดียวกันโจรบ้านก่อไฟ ที่จะเผาหมู่บ้านทั้งหมู่บ้าน หรือจะยกทัพฆ่าฟันกันอย่างไรนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าทำได้เพราะว่ารัฐบาลเป็นผู้กำหนดนโยบาย ในการนี้จะต้องเป็นไปโดยเจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องปฏิบัติคล้องจองกัน แต่ไม่มีได้มีการปฏิบัติหน้าที่คล้องจองกันทั้งสองฝ่ายเลย และก็มีเรื่องเจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่ายนี้ได้เกิดโต้เถียงกัน ทำให้ผู้ใหญ่ในวงการของรัฐบาลเกิดเรื่องเสื่อมเสียขึ้น เช่น มีปัญหาว่ามีผู้ใหญ่ในวงราชการของรัฐบาลได้รับบำเหน็จหรืออะไรจากเสือฝ้ายเหล่านี้ ข้าพเจ้าฟังแล้วรู้สึกรำคาญเต็มที เพราะว่าถึงอย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐบาลนี้ ข้าพเจ้าจะไม่สนับสนุนก็ต้องเป็นรัฐบาลอยู่นั่นเอง เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วไม่แต่เท่านั้น ยังมี การแตกกันระหว่างข้าหลวงอ่างทองกับข้าหลวงสุพรรณบุรีก็มี เมื่อเกิดเรื่องเช่นนี้แล้วก็จะอลเวงกันใหญ่ ใครจะผิดถูกอย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าเป็นเพียงสมาชิกสภาผู้แทน ไม่มีหน้าที่อะไรที่จะไปเที่ยวสอดส่องหาข้อเท็จจริงอย่างไร ฉะนั้น ในการที่ข้าพเจ้าเปิดอภิปรายอย่างนี้ ท่านจะเห็นว่าข้าพเจ้าพูดถูกหรือผิดอะไรก็ไม่ทราบ แต่ว่าเหตุการณ์ต่างๆ ได้แสดงให้เห็นว่าผิดในนโยบายการปราบปรามโจรผู้ร้ายของกระทรวงมหาดไทยได้เป็นไปในรูปนี้

ส่วนประการที่สองนั้น ทำไมโจรผู้ร้ายจึงได้เกิดมีชุกชุมขึ้น อันนี้เราจะได้ฟังเสียงต่างๆ แล้วว่า เหล่าผู้ร้ายมีปืนที่ทันสมัย บางทีอาจจะดีกว่าของตำรวจเสียด้วย เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว รัฐบาลนี้ก็มีเวลาพอที่จะหาวิธีใดวิธีหนึ่งที่จะเก็บปืนเหล่านี้กลับเข้ามาเสีย นี่ข้าพเจ้าไม่ได้พูดถึงเรื่องจี้หรืออะไรต่ออะไรอีกร้อยแปดพันประการ ซึ่งผู้แทนของเราจะเอาเงินมาคืนคลังก็ยิ่งถูกจี้ในเรื่องจ้าง แล้วก็พูดไม่ออก เรื่องจี้หรือไม่จี้จะมีหรือไม่ก็ตาม แต่ว่าตัวเงินนั้นก็หายไปแล้ว จะไปโทษเอากับใคร เพราะฉะนั้น เราจะเห็นได้ว่ารัฐบาลนี้มีเวลาพอ ในระหว่างที่รัฐบาลได้รับหน้าที่มาจนถึงเวลานี้ แต่ก็ไม่มีวิเคราะหณ์อันหนึ่งอันใดที่รัฐบาลจะจัดในเรื่องอาวุธปืนเหล่านี้ ถ้าหากว่าเราจัดการในเรื่องอาวุธปืนเหล่านี้ ให้มาอยู่ในกำมือของรัฐบาลแล้ว ถึงจะมีการปล้นสดมภ์อะไรก็ยังนับว่า ห่างต่อวิธีการของเรามาก นี่ข้าพเจ้าพูดอย่างกว้างๆ

ส่วนปัญหาที่ถัดมา ก็คือเรื่องการเงิน ปัญหาเรื่องการเงินนี้ ข้าพเจ้าไม่ทราบว่ามีรัฐบาลนี้ได้ใช้หลักการอย่างไร แต่ว่าประชาชนได้รับความเดือดร้อนเป็นที่สุด คือว่า ตั้งต้นด้วยการแลกเปลี่ยนธนบัตร เอาธนบัตรใบละ 20 บาท กับ 50 บาทมาแลกเปลี่ยนเอาของใหม่ไป ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีการที่ให้น้ำเอามาคืน โดยให้ประชาชนนำมาคืนต่อรัฐบาล แต่ทำไมวิธีการอื่นที่แยบคายกว่านี้ไม่มีหรือ เพราะว่าเราไม่ได้เก็บภาษีบนนั้น เพียงแต่แลกคืนธนบัตรเท่านั้น เราก็สั่งตามแบงก์ตามที่ทำงานต่างๆ ของรัฐบาล ให้พวกนั้นช่วยเก็บธนบัตรเข้ามาอย่างนั้นก็จะดีกว่า แต่ถึงอย่างไรงี้ก็ดี ความเดือดร้อนของประชาชนก็มีอยู่มากมายแล้ว แต่รัฐบาลกลับไปประกาศว่า โทมัสเอกลับคืนมา ท่านประกาศอย่างนี้ในวงราชการหรือในหมู่คนที่อยู่ในกรุงเทพฯ ก็รู้ดีว่าโทมัสเป็นอย่างไร แต่ถ้าท่านเดินออกไปให้ห่างๆ ไปตามตำบลและอำเภอซิ พวกนั้นจะรู้อย่างไรว่าโทมัสเป็นอย่างไร พุดง่ายๆ ก็คือในทางราษฎรก็เดือดร้อนอยู่นั่นเอง และยิ่งไปกว่านี้ ยังนำความเดือดร้อนมากล่าววิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเป็นการใหญ่ ข้าพเจ้าไม่ใช่เป็นนักการคลัง แต่รู้ดีว่าเราจะทำอย่างนี้ไม่ได้หรือ คือเราปล่อยธนบัตรของรัฐบาลออกไป แล้วสั่งพวกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล หรือสั่งตามธนาคารที่รับเงินต่างๆ ให้คอยเก็บเงินเหล่านี้ไว้ อย่าให้มันออกมาได้อีก ถ้าทำอย่างนี้แล้วก็ไม่น่าที่จะเป็นการเดือดร้อนแก่ประชาชน แต่ว่าการที่ท่านทำอยู่ในเวลานี้นั้น ตามีตามมาแก้ก็เดือดร้อน ไม่รู้ว่าอันไหนโทมัสหรือไม่โทมัส นี่เรื่องมันเป็นอย่างนี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องนิดหน่อย และเมื่อวานนี้ที่ประชุมมีมติว่าคนหนึ่งมีใบละ 10 บาทอยู่ใบเดียว นำมาซื้อของเล็กๆ บอกไม่เอา จะโทมัสหรือไม่โทมัสไม่รู้ เพราะว่าเจ๊กซี่เกียจจะตรวจดูประกาศที่รัฐบาลได้ประกาศออกมายืดยาวในที่สุดตาแก่คนนั้นก็โกรธ ยืนด่าอยู่ที่นั่น คนผ่านไปมาได้ยินเข้าก็มายืนฟังกันแยะทีเดียว เพราะฉะนั้น ความเดือดร้อนเหล่านี้ ควรจะมีไหม มันก็ไม่ควรจะมี

ปัญหาต่อมาคือปัญหาการคลัง เรื่องขายทอง เราได้สั่งขายทองไปแล้ว ที่หลังเราจะต้องไปซื้อทองเอง รัฐบาลจำต้องเข้าองค์การแบงก์โลก แต่ทว่ารัฐบาลควรจะรู้ว่าจะองค์การแบงก์โลกได้ตั้งมานานแล้ว ตั้งมาก่อนแล้วควรจะมี เราส่งท่านวิวัฒน์ไบนอกทำไมจะไม่รู้ เมื่อขายออกไปแล้ว คนซื้อกลับคืนก็กลับเข้าตัว แต่รัฐบาลก็บอกว่าฉันขายทองเอาเงิน นี่เป็นวิธีหนึ่ง ข้าพเจ้าไม่ตำหนิที่เอาเงินนั้นมาซื้อมาขายแจกจ่ายแก่พ่อค้าอะไรต่ออะไร เพื่อเอาของเข้ามาเพื่อให้ของถูกลงอาจะก็ได้ แต่ทองคำนั้นรัฐบาลได้มีหวังว่าในระยะเวลา 1 ปี เราจะหาเงินจำนวน 9 ล้านเหรียญกลับคืนให้ได้เพื่อซื้อทองใหม่ๆ พร้อมทั้งกำไรเสร็จ แต่เรื่องนี้เป็นปัญหาของรัฐบาลเอง อย่างโบราณเขาบอกว่าฟ้าร้องอย่าฟังตัดกระบอก แล้วนี่ยังไม่ทันอะไรตัดกระบอกเสียแล้วตัดกระบอกจะรอน้ำฝนแล้ว ถ้าฝนไม่ตกจะทำอย่างไร จนปานนี้ยังไม่เห็นว่าฝนจะตก ทำไมข้าพเจ้าบอกว่าอย่างนั้น ปัญหาเรื่องไม้สักก็ดี ยางก็ดี แร่ดีบุกก็ดี เราเอ็กซปอร์ตได้ไม่เต็มที่ แล้วเงิน 9 ล้านเหรียญมันจะไปอยู่ที่ไหน ประเดี๋ยวก็หมด เมื่อหมดแล้ว รัฐบาลจะทำอย่างไร นี่ข้าพเจ้าพูดอย่างนี้

การที่จะแก้ว่าเราจะเข้าองค์การโลกอยู่แล้ว เราไม่ต้องไปขายทอง แต่เราบอกว่าต่อไปเราจะซื้อ กลับคืนมา จะเข้าองค์การสหประชาชาติก่อน เพราะฉะนั้น การที่จะขายทองซึ่งเป็นเครื่องหนุน ธนบัตรของรัฐบาล ซึ่งมีน้อยอยู่แล้ว ทำให้อังกฤษเขาจึงเอาตั้ง 60 บาทต่อ 1 ปอนด์ เพราะว่า เงิน หนุนธนบัตรไม่พอ แล้วราคาเงินไทยก็ย่อมตกอยู่เป็นธรรมดาเอง นี่เป็นอย่างนี้ เมื่อเรื่องเป็น อย่างนี้แล้ว เราก็ต้องขายทอง ในเรื่องที่ยกมาจะเอาเงินเผาเสีย เมื่อตอนนั้นข้าพเจ้าอยู่ต่างประเทศ ได้รับคำบอกเล่าเช่นนี้ แล้วอย่างที่ว่ารัฐบาลแถลง ข้าพเจ้าอยากถามรัฐบาลว่า ท่านเก็บธนบัตรแล้ว เผาหรือยัง ถ้าไม่เผาเอาไปที่ไหนข้อที่ 2

ข้อที่ 3 องค์การสหประชาชาติใช้เงินที่จัดตั้งสหประชาชาติโดยไม่ได้รับคำยินยอมของสภานี้ เป็นการถูกต้องตามพระราชบัญญัติงบประมาณหรือไม่ แต่สหประชาชาติจะเป็นอย่างไร จะได้ พุดทีหลัง นี่เราพูดหลักการก่อน ข้าพเจ้าอาจจะไม่ทราบกฎหมาย แต่ถ้าว่ากันตามหลักธรรมดา แล้วใช้ไม่ได้ เพราะใช้เงินงบประมาณในการทำงานใหญ่ๆ โตะๆ อย่างนี้ ซึ่งจำเป็นจะต้องให้ทาง คลังทราบ แต่คณะรัฐบาลมิได้ใช้ดุลยพินิจว่า โครงการของรัฐบาลที่จะใช้เงินนั้น มันควรจะเอา ผลให้ได้ และได้ชี้แจงว่า รัฐบาลเห็นว่ามี ความจำเป็นต้องใช้ไปก่อน เมื่อเปิดสภาก็ต้องถือข้อ ใหญ่ใจความว่า รัฐบาลต้องเสนอพระราชบัญญัติทันที ต้องขอรับอนุมัติจากสภา แต่ไม่อย่างนั้น สภานี้ จะทราบได้อย่างไรเรื่องการเงิน ก็เมื่อรัฐบาลส่งไปแล้วอย่างนี้ จะทำอย่างไร เราอนุญาต ให้แต่ในเวลาฉุกเฉิน เสร็จแล้วก็ต้องมาแจ้งพวกเหล่านี้ ซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนโดยแท้

ข้อที่ 4 รัฐบาลมีมือมีตีนเป็นกายเป็นกอง มีข้าราชการทั่วทุกหนทุกแห่ง ทำไมกลับมา ใช้ผู้แทนเอาเงินไปแลกให้มันเกิดเรื่องกันใหญ่ แล้วเสียเกียรติของสภานี้ด้วย เราจะไปโทษผู้แทน ว่าเขาเอาเงินไป จริงอยู่ข้าพเจ้าไม่อยากจะโทษเขา จะโทษเฉพาะรัฐบาลเท่านั้น ว่าทำไมไปใช้ ผู้แทน จริงอยู่ท่านอาจจะบอกว่าข้าพเจ้ารู้วาระรายได้ของผู้แทนนั้น ทั้งๆ ที่รายได้มี ก็เกิดเรื่อง ตัวอย่างผู้แทนหอบเงินมานี้ ข้าพเจ้าถือว่าเป็นเรื่องจริง เพราะเราไม่รู้เรื่องเท่าไรก็ต้องเชื่อ คือ บอกว่าหอบเงินมาสีหมื่น ผู้แทนนั้นจะต้องทำอย่างไร รัฐบาลไม่ควรจะไปใช้ผู้แทน การที่ผู้แทน ได้ทำงานอย่างนี้ไม่สะดวก อย่างน้อยเราจะต้องคุม สมมติว่าเราคุมแล้ว เราอาจจะไปบอกกับ เขาได้ว่าเป็นอย่างไร นี่รัฐบาลควรจะหวั่นหวาดอย่างนั้น ยังมีปัญหาเรื่องอื่นๆ อีก เพราะฉะนั้น จะเพาะปัญหาการเงินขอพูดกันโดยโดยคร่าวๆ ก่อน

ต่อมาเรื่องปัญหาการเศรษฐกิจของแพ่ง แต่ข้าพเจ้าควรพูดถึงสหประชาชาติที่กำลัง อีกทีก็กรีกโครม คือ ดอกเตอร์ทองเปลว ซึ่งอันที่จริงข้าพเจ้าไม่ทราบว่า การแก้ของแพ่งด้วยวิธีนี้ จะดีจริงหรือไม่ นี่ได้ไม่ผิดอะไรเลยกับโรงงานเนื้อสัตว์ร้านย่อยของเจ้าคุณมไหศวรรย์หรือหลวง พิบูล คือ หลวงพิบูลกับเจ้าคุณมไหศวรรย์ก็เป็นสหประชาชาติ เรื่องเป็นอย่างนี้ เรื่อยๆจะเป็นอย่างไร ข้าพเจ้าไม่รับรอง อย่างนี้ปัญหาที่ใช้ครั้งกระโน้นก็มาอย่างเดียวกัน และราคาขึ้นทุกที เรื่องมัน

เป็นอย่างนี้ จะว่าอย่างไรกัน ข้อหนักๆ ที่จะเอามากล่าว ข้าพเจ้าไม่อยากจะเชื่อถือว่า มันเป็นอย่างนี้ รัฐบาลนี้มีพฤษภ มีใครบ้างที่ไปเอาเงินมาจากสรรพอาหารไปซื้อของราษฎรมาให้สรรพอาหาร แล้วเงินราษฎรก็ได้หมดลงไป ทำไมจึงไปซื้อของมาให้สรรพอาหาร ข้าพเจ้าไม่อยากจะตัวมันเต็มอกเต็มหูทุกวัน ข้าพเจ้าเรียนให้สภานี้ทราบ เพื่อเปิดการอภิปรายอย่างที่ได้บอกแล้ว ไม่ใช่เป็นการประหัตประหาร แต่เพื่อรัฐบาลจะได้มีโอกาสตอบข้อถามต่างๆ ให้มันเด็ดขาด ไม่อย่างนั้นฝ่ายค้านก็เสีย ฝ่ายไม่ค้านก็เสีย มันเสียด้วยกันทั้งนั้น บางทีเขาบอกว่าไม่ไหว อย่างไขเป็นต้น ไขกองเดียวขายกันอยู่นานจนกระทั่งเน่าบางคนบอกว่าอย่างนี้ บางคนบอกว่า เขาต้องเลิกขายไขบางที่ได้ 10 ใบ ไม่พอขาย

ข้าพเจ้าเห็นว่า นี่แหละจะเป็นทางเดียวหรือจะเป็นอย่างไรก็ตาม เราจะดูคนหรือหลักการ หรือดูอะไรก็ตาม หรือจะ 2 อย่างก็ตามใจ แต่ผลก็มาเป็นอย่างนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า ควรจะควบคุม ไม่ควรจะเป็นไปในรูปนั้น เพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า เราเองไม่รู้เลยว่าเดี๋ยวนี้ ใครมีของอยู่ในมือเท่าไร นี่ความเห็นข้าพเจ้าจะผิดถูกอย่างไร สภาวินิจฉัยเอาเอง ชักตัวอย่างไร ถ้าข้าพเจ้าขายหมูก็ต้องปรนปรือแต่ต้น ที่รัฐบาลซื้อหมูนี้เป็นอย่างไร คนที่ซื้อมาแล้วก็ต้องได้ส่วนลดของตัวนายหน้าของตัว เสร็จแล้วเขาขึ้นรถไฟแล้ว ระหว่างรถไฟมาดูแลอย่างไรไม่รู้ มาถึงกรุงเทพฯ ก็ฆ่าหมู น้ำหนักลดก็เร็ว ขึ้นเร็วอย่างนี้ เพียงเท่านั้น อย่าพูดถึงการกินนอกกินในเลย เพียงเท่านั้นก็แพงอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น ถ้าเราคุมเสียมันจะดีกว่านี้ ปัญหาเรื่องควบคุมของ ข้าพเจ้า ได้อ้างมานานแล้ว บอกว่าการควบคุมของทำไม่ได้ เพราะพอควบคุมอะไรปั๊บแพงทันที ทำไมเป็นอย่างนั้น ใครก็ไม่รู้ว่า นาย ก. นาย ข. ร้าน ค. ร้าน ง. มีของอยู่ในมือเท่าไร ที่นี้ถามแก่เขา ใครส่งตัวเลขมา ได้ความอย่างไร ตัวเลขมี 10 บอกว่ามี 2 มี 20 บอกว่ามี 5 เราก็รวบ 5, 10 มา พอเราขายหมด เขาก็ดัมพ์เราลงมา เสร็จแล้วขึ้นราคาอีก แล้วใครขาดทุนเท่าไร ก็มีแต่พวกเราได้รับความเดือดร้อนตัวเอง แล้วใครขายหมูหรือ รัฐบาลขายหมูหรือ มีเจ้าหน้าที่กินเงินเดือนแพงๆ แล้วให้บริษัทสามัคคียาสูบ ประมูล 3 ล้าน 2 แสน แล้วที่นี้พวกขายหมูหรือยี่ปู้ก็แห่มาหาผมที่บ้าน ผมบอกว่าจะเอาผมไปทำอย่างไร ให้ผมไปพูดกับรัฐมนตรีวิจิตร ให้ช่วยพูด ผมก็ว่ารัฐบาลมีนโยบายอะไรให้ไปถามเอาเอง ไม่ใช่ธุระของผม ผมทำไม่ได้ พวกนั้นมาเล่าให้ฟังว่า ยี่ปู้หมูหรือในกรุงเทพฯ มี 480 ร้าน แล้ว ผู้ที่ประมูลไปได้ ก็ไปเรียกร้านละหมื่น เมื่อเราคำนวณอย่างนี้แล้ว การงานบริษัทนั้นกำไรทันที ล้าน 3 แสนบาทหรืออะไร ผมจำตัวเลขเงินไม่ได้ ที่นี้ยี่ปู้แกก็ไปเอากับซาบู้ คนที่โกลที่สุดก็คือยี่ปู้คือข้าพเจ้าเองนี่แหละ ที่สู้บหมูหรือก็ต้องอด อดอย่างไร เพราะค่าหมูหรือขึ้นราคาก็ต้องไล่เบี้ยเป็นทอดๆ นี่ข้าพเจ้าว่า ทำไมรัฐบาลถึงกำไร 1 ล้าน 2 แสนทันที ทำไมจะให้โรงหมูหรือเป็นคนจ่ายเสียเอง ทำไมจะไม่ได้ รัฐบาลต้องคำนึงถึงคนสู้บหมูหรือแพง ไม่ใช่ข้าพเจ้าเป็นคนสู้บหมูหรือเท่านั้น ไปกันหมด ที่ว่านี้โดยผู้ประมูล

อีกประการหนึ่งปัญหาเศรษฐกิจ ของไม่ถูกลงเลย ทำไม่ไม่ถูก จะเป็นอะไรก็ตาม เมื่อเสื้อผ้าข้าวของเหล่านี้ ไม่ลดราคาลงไป พริก หอม กระเทียม จะถูกได้อย่างไร ก็ไม่มีถูก แล้วราคาของเงินของเรา ข้าวเจ้าพุดแล้ว ก็ตกต่ำไป ตลาดมืด ตลาดมืดซื้อเหี้ยญละ 25-26 บาทแล้วของก็ต้องแพงอยู่อย่างนั้น เมื่อจัดตั้งองค์การสหภาพฯ ก็เกิดอลเวงกันใหญ่ ยุ่งกันใหญ่ที่เราเดือดร้อนอยู่ขณะนี้

ต่อมาก็เป็นเรื่องข้าวๆ ร้องกันมาก เวลานี้ก็ยังร้อง ก็ท่านนายกให้สัมภาษณ์ว่า ข้าวมีอยู่แต่ไม่ขาย ราษฎรไม่สามารถจะทำอะไร ก็มาร้องกับข้าพเจ้าว่าจะทำอะไร เดี่ยวนี้เรื่องข้าวไม่มี ข้าวแพง ข้าพเจ้าบอกว่าไม่รู้จะทำอะไร ข้าพเจ้าบอกว่าการที่ทำให้ข้าวแพงเพราะเหตุสองประการ ประการแรกคือเราไปกักข้าวเป็นจังหวัดๆ ทำให้ข้าวไม่สม่ำเสมอ ที่นี้ข้าวนี้องเป็นเหตุให้ข้าราชการหรือพ่อค้าก็ตามที่ จะหากำไรหาวิธีที่ว่า รับซื้อจากประชาชนเมื่อควบคุมมาในท้องที่บังคับเลยก็เดือดร้อนกันใหญ่ เมื่อกักเช่นนี้แล้วข้าวไม่เข้ากรุงเทพฯ ข้าพเจ้าคิดว่า ถ้าเราปล่อยให้ข้าวเคลื่อนไหวได้ในจังหวัดแล้ว เราก็กังเพียงว่าจะไปขายนอกประเทศไม่ได้เท่านั้น นี่ปัญหาเรื่องควบคุม คนนั้นเอาไปเท่านั้นคนนั้นเอาไปเท่านั้นจะจริงหรือเท็จอย่างไรไม่รู้ แต่ว่าเป็นอย่างนี้ประกอบกับข้าวปันส่วนไม่มีมาถึง เลยไปกันใหญ่ ที่นี้ต่อมาก็มีปัญหานอกเหนือบ้าง เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว ข้าวไม่ออกมาก็แพง แต่ก็จำเป็นต้องซื้อ ซึ่งเป็นสิ่งที่รู้สึก ว่า น่าละอายจริงๆ คือประเทศไทยเป็นประเทศที่มีข้าว แล้วเราตั้งแต่ไหนแต่ไรมาไม่เคยมีอย่างนี้ ตอนนี้เกิดมาอย่างนี้ขึ้นจะเป็นด้วยเหตุอะไรไม่ทราบ จะทราบได้ตอนรัฐบาลแถลง

ในปัญหาเรื่องข้าราชการ ข้าราชการก็มีปัญหาว่า ในส่วนราชการต่างๆ นั้น การถอดถอนการย้ายการอะไร ดูๆ เหมือนกับเป็นไปตามอารมณ์ ฉันไม่พอใจใครก็ย้ายกันหรืออะไร ข้าพเจ้าก็ทราบไม่ได้ ที่จะได้ ชักตัวอย่าง นายพันตำรวจเอกบรรจงย้ายไปเชียงใหม่ นั่งไม่ทันอุ่นกัน 2 วัน 3 วันย้ายอีกแล้ว แล้วเสียงข้างนอกอ้างว่า รัฐบาลเองเข้าคลุกคลีมีอำนาจ มีพระคุณในส่วนราชการ คือ หาว่าการเมืองไปยุ่งกับราชการประจำ ทำไม่เป็นอย่างนั้น เพราะเหตุว่า การที่จะย้าย ไม่ได้พิจารณาให้รอบคอบ คนเขาวางอย่างนั้นจะมีหรือ ไม่มี พอนั่งบ๊อบเอาไปแล้ว

อีกอันหนึ่งรัฐบาลไม่แถลง อย่างเรื่องข้าหลวงประจวบจับข้าวนายสำเภา แล้วจะเพาะมีเรื่องอย่างไรไม่รู้ เสือนั้นถูกย้ายไปแล้ว อย่างนี้หรือเรียกว่า รัตกุม แล้วรัฐบาลไม่แถลงให้ฟังว่าเป็นอย่างไร แล้วไปโยกย้ายเขา หาว่าอะไรต่ออะไร ไม่เป็นมงคล ข้าพเจ้าว่าอย่างนี้ เพราะว่าพอรัฐบาลจัดเรื่องข้าวเสร็จแล้ว ข้าหลวงประจวบก็ถูกย้ายเลยทีเดียว นี่เรื่องการย้ายข้าราชการ ที่ว่าการเมืองแซกแซง เพราะฉะนั้น ในการพูดถึงฐานะข้าราชการ จะเห็นว่าข้าราชการเวลานี้ลาออกใครไปได้ก็ไป ใครไม่มีหลักก็ทุ้ออยู่ก่อน เพราะเหตุอะไร ค่าครองชีพแพงขึ้น แล้วเงินเดือนขึ้นไม่ทันกัน ที่นี้เขาก็อยู่ไม่ได้ ก็เป็นปัญหา ข้าราชการไม่รู้ว่าจะทำอะไร เอาละแกเอา ฉันก็เอาบ้าง

เพื่อฐานะให้พอกอยู่พอกิน นี่เป็นเหตุ ที่ทำให้เกียรติข้าราชการเสียไป แล้วเราจะโทษข้าราชการได้ไหมว่า ท่านเหล่านั้น ไม่มีความเที่ยงธรรม ความเที่ยงธรรมต้องเอาความนั้นเอาอะไรหยอดให้ เขาเหล่านั้นที่มีเจตนา ก็มี ที่ไม่เจตนา ก็มี โดยจำเป็นก็มีอยู่แยะ เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว รัฐบาลไม่เห็นแก้ไขอย่างไร

ปัญหาต่อมา ก็ในปัญหาเรื่องทหารกองหนุน คร่ำครวญกันเป็นการใหญ่ว่า เวลาใช้ก็ให้เขาไปรบทัพจับศึก กลับมาก็ปลด แล้วก็จนป่านนี้ก็ไม่มีปัญญาคะช่วย เมื่อเข้านี้ มีนายทหารกองหนุนไปหาผมคนหนึ่ง บอกว่าป่านนี้เสียทางเก่งที่จ่ายให้แกก็ยังไม่ได้ อะไรอย่างนี้ ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไรเพราะเราฟังข้างเดียว ข้าพเจ้าไม่อยากเป็นคนไม่ยุติธรรม ก็ขอเรียนในการเปิดอภิปรายนี้ ข้าพเจ้าใคร่ขอเรียนให้รัฐบาลนี้ ได้ชี้แจงให้เขาเข้าใจเสียเถอะ เพราะว่า เขาไม่ได้รับอะไรเลย นี่ก็เป็นการอลเวงที่จะนำมาซึ่งความยุ่งเหยิงต่างๆ ก็ทำไมเราจะช่วยข้าราชการทหารกองหนุนไม่ได้ โดยเหตุที่เราเพียงให้บุหรืแก่เขาไป แทนที่จะให้ประมุขก็ให้โอกาสแก่เขา แทนที่จะขายให้ใครต่อใคร ให้เขาไปวันละห่อสองห่อ นายทหารกองหนุนเหล่านั้นได้ไปทุกวันก็พอไปได้ ส่วนทางกระทรวงกลาโหมจะออร์แกไนซ์อย่างไร ก็ตามใจ เป็นวิธีการของกระทรวงกลาโหมเอง แต่หลักเป็นอย่างนี้ ทำไมเราจะทำไม่ได้ หรืออย่างเช่นสุรา อย่างนี้ก็ของรัฐบาลทั้งนั้น ก็อาจจะขายให้ได้ ข้าพเจ้าเป็นคนข้างนอก ดูโดยรอบนอก นี่ก็ราฟิงอยู่ข้างนอกอาจจะผิดได้ ต่อมาเรื่องบำเหน็จบำนาญนั้น บางคนบ่นกันว่า ออกมาแล้วจนป่านนี้ก็ยังไม่ได้อีก เรื่องมันเป็นอย่างไรก็ไม่รู้ นี่จะเป็นจริงหรือเท็จ จะปรักปรำรัฐบาลเกินไปก็ไม่ทราบ

ข้อต่อมาก็เป็นเรื่องของการศึกษาของชาติ ในเรื่องการศึกษาของชาตินี้ ในเวลานี้มีคนมาร่ำร้องว่าไม่มีโรงเรียนจะเรียนกัน นักเรียนออกมาแต่ปีที่แล้วตั้ง 5,000 คน หาโรงเรียนเรียนไม่ได้ ก็มีคนมาบอกข้าพเจ้า ข้าพเจ้าอยากให้ ดร. เดือนได้พูดในสภานี้ให้ชาวกระจ่าง ข้าพเจ้าไม่นึกว่า ดร. เดือนจะพูดอย่างนี้ คือไปประชุมครุสภา บอกว่ามัวยุ่งอยู่กับการเมือง การศึกษายังไม่ได้ทำเลย จะจริงเท็จอะไรก็ไม่รู้ ข้าพเจ้าก็รำคาญเหลือเกินที่พูดๆ กันนี้ เพราะฉะนั้น ขอให้ ดร. เดือนได้อภิปรายให้ชาวเสียทีด้วยให้หมดเรื่องกัน เพราะฉะนั้นในด้านการศึกษา ยังมีอะไรที่เราควรจะทำ จนบัดนี้ก็ยังไม่ได้แจ้งให้ราษฎรเขาทราบว่า ได้เตรียมการไปแล้วอย่างไร ทำไปแล้วอย่างไร อะไรอย่างไร เขาบ่นกัน บางคนก็บอกว่า ลูกเค้าไม่มีโรงเรียนเรียน ร้อยแปดพันเก้า เราจะทำอย่างไร

ต่อมาก็มีกรณีสำคัญอีกกรณีหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่อยู่ในนโยบายรัฐบาล แต่รัฐบาลนี้เมื่อรับเป็นรัฐบาลก็ต้องรับช่วงกันมา ก็คือในกรณีสวรรคต ซึ่งเป็นข้อไขว้ไขว้ใจความประชาชนต่างพากันยึดอัดเต็มทีทีเดียว เพราะเหตุว่า แม้เราจะได้มีการตั้งศาลกลางเมืองซักฟอกกันมาแล้ว จนคณะกรรมการก็ได้ชี้ขาดว่ามี 2 ประเด็น คือ ถ้าไม่ปลงพระชนม์เอง ก็ถูกลอบปลงพระชนม์ แต่เมื่อให้

สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ที่ไร อธิปไตยกรมตำรวจก็บอกว่า อ่านไม่จบ อ่านไม่จบ เรื่องเป็นอย่างนี้ จะทำอะไรก็ไม่ได้เห็นได้ทำ จะซักถามใครต่ออีกเพื่อประกอบอะไรต่ออะไรก็ไม่ได้เห็นมี จริงอยู่ การจับคนผิด ถ้าสมมติว่ามีคนผิดก็ไม่ต้องมาบอกว่าทำอะไรก็ได้ แต่ว่าในเหตุผล 2 ประเด็นนี้ ควรจะเป็นอย่างนี้ เพราะเหตุอะไร เพราะว่าประชาชนทุกคนข้องใจในเรื่องนี้อย่างใหญ่โต แล้วเรื่องมันก็อลเวงมาตั้งแต่ต้นจนถึงขณะนี้ ตัวข้าพเจ้าเองก็ได้ไปฟังดูว่าจะเป็นอย่างไรแน่ ในการซักถามที่ดีในการอะไรที่ดีมักชวนให้สงสัย อย่างประชาชนเขาพูดกับข้าพเจ้าบอกว่า คล้ายๆ กับจะชักนำบ้างอะไรบ้าง ซึ่งจะเป็นจริงอย่างนั้นหรือไม่ก็ไม่ทราบ ข้าพเจ้าเห็นว่า รัฐบาลควรจะชี้แจงลงไปทีเดียวว่าจะจัดการตามนโยบายอะไร รัฐบาลควรจะชี้แจงเพิ่มเติมให้มันขาวออกมา ถ้าขึ้นอุบเอาไว้อย่างนี้ไม่ได้เรื่องแน่ๆ เพราะว่า ประชาชนต่างๆ ก็พากันอึดอัดใจในเรื่องนี้ แม้จะได้อ่านหนังสือพิมพ์แทบไม่เว้นแต่ละคราว เรื่องมันเป็นอย่างนี้ เมื่อสรุปแล้ว ถ้าเป็นอย่างข้าพเจ้าว่า หรือว่า ที่ข้าพเจ้าว่านี้ มีส่วนจริงบ้างหรือไม่จริงก็ตาม แต่ทำให้ประชาชนเข้าใจผิดเช่นนี้ ข้าพเจ้า ขอเรียนถามท่านนายกรัฐมนตรีว่า เมื่อคนเข้าใจผิดในรัฐบาลอย่างนี้ จะถูกหรือผิดอย่างไรก็ตามที่ เมื่อเขาเข้าใจอย่างนี้ จะให้ต่างประเทศ เขาเชื่อถือเราอย่างไร เหมือนกับคนเราที่ไปทำอะไรไม่น่าจะเชื่อถือ แม้ข้าพเจ้าจะทำโดยความสามารถก็ตาม แต่ว่าเมื่อคลุมเครืออย่างนี้แล้ว เขาจะนับถืออะไรนี้ ข้าพเจ้าพูดอยู่ๆ ไม่ต้องการพูดมากละเมื่อเริ่มกันเช่นนี้ เพราะฉะนั้น ในการที่ข้าพเจ้า แถลงมานี้ ก็ครบทั้ง 8 ข้อแล้ว จึงขอให้รัฐบาลได้มีโอกาสพูดบ้าง

คำอภิปรายของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ร.น. นายกรัฐมนตรี

ข้าพเจ้าได้ฟังญาติเปิดอภิปรายของท่านคง ฯ ในสาระสำคัญมีย่อๆ รวมทั้ง 8 ประการแล้ว ก่อนที่ข้าพเจ้าจะได้ดำเนินการชี้แจงในข้อข้องใจของท่านผู้เสนอญัตตินี้ ข้าพเจ้าก็ใคร่ที่จะชี้แจงข้อความทั่วไปสักเล็กน้อยคือ:

ในประการที่หนึ่ง รัฐบาลมีความยินดีและขอขอบคุณท่านสมาชิกฝ่ายค้านที่ได้เสนอให้มีการอภิปรายขึ้น ที่ว่ารัฐบาลมีความยินดีนั้นมิได้หมายความว่า รัฐบาลยินดีที่เราจะต้องมาทะเลาะวิวาทพุ่มเถียงอะไรกันในสภา ซึ่งอาจจะทำให้เห็นว่าเป็นการเปลืองเวลาอันมีค่าของชาติ และจะเป็นโอกาสให้เราได้มาไตร่ตรอง ใช้ถ้อยคำเสียดสี หรือว่ากล่าวกันในเรื่องส่วนตัวนั้น หาใช่เป็นความยินดีของรัฐบาลไม่ และนอกจากนั้นความยินดีที่ว่านี้ ก็ไม่รวมถึงความยินดีที่ว่า การแพ้และการชนะ ในการเปิดอภิปรายนี้จะเหตุให้รัฐบาลได้ลาออกหรือคงอยู่ต่อไป รัฐบาลนี้ถือว่าการเปิดอภิปรายในวันนี้ไม่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจหรือความปรารถนาของรัฐบาล กล่าวคือ ถ้าแพ้ญัตติในการเปิดอภิปรายแล้วก็ยอมไม่มีปัญหาที่รัฐบาลก็ต้องออกไป แต่ทว่ารัฐบาลชนะญัตติในการเปิดอภิปรายแล้ว ตามหลักรัฐบาลก็ควรจะได้บริหารงานต่อไป แต่รัฐบาลนี้จะไม่ถือเช่นนั้น และการออกของรัฐบาลอาจจะลาออกทั้งๆ ที่ชนะญัตติเปิดอภิปรายแล้วก็ได้ แต่ทว่ารัฐบาลมีความยินดีก็คือว่า การเปิดอภิปรายในทำนองเป็นกิจจะลักษณะอย่างใหญ่โตเช่นนี้ ยังไม่เคยมีในประวัติของสภาแห่งชาติ เช่นนั้นก็มีความยินดีอีกประการหนึ่งว่า การที่เรามีการต่อสู้กันเช่นนี้เป็นการต่อสู้ตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญ ซึ่งข้าพเจ้าเห็นพ้องด้วยกับท่านหัวหน้าฝ่ายค้านว่าการต่อสู้กันเช่นนี้ไม่มีอันตรายอะไรเลย เพราะว่าต่างฝ่ายต่างก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตน ท่านฝ่ายค้านก็ย่อมมีโอกาสในการที่จะชี้แจงแสดงข้อข้องใจต่างๆ รวมทั้ง การวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลได้ และเช่นเดียวกันรัฐบาลก็ย่อมมีโอกาสชี้แจงแสดงเหตุผล ตลอดจนกระทั่งข้อเท็จจริงต่างๆ เพราะฉะนั้นในการต่อสู้กันในลักษณะนี้ เป็นการต่อสู้กันตามสิทธิในรัฐธรรมนูญ เพราะผลการต่อสู้ไม่มีอะไรเป็นที่เสียหายแก่ชาติบ้านเมือง รัฐบาลจึงมีความพอใจเป็นอีกประการหนึ่ง

ที่มา: บันทึกคำอภิปรายฯ, 2490, น. 12-16.

หมายเหตุ: พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ อภิปรายเป็นคนที่สอง เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.

ในประการต่อไป ก็คือว่า ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วเล็กน้อยว่า รัฐบาลจะมีโอกาสในการที่จะได้ชี้แจงแสดงเหตุผลข้อเท็จจริง ตลอดถึงอุปสรรคต่างๆ ในการบริหารงานของรัฐบาลจริงอยู่ รัฐบาลย่อมมีโอกาสดังชี้แจงเรื่องราวต่างๆ เหล่านี้ได้ ในที่ต่างๆ เป็นต้นว่าในทางวิทยุกระจายเสียงก็ดี หรือในการให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ก็ดี แต่นั่นเป็นการชี้แจงฝ่ายเดียว และในที่สุดก็ไม่ผู้จะได้รับผล โดยเหตุว่าองค์การนั้นๆ ไม่เอื้อเฟื้อที่จะลงให้ตามข้อที่ชี้แจง ซึ่งได้ปรากฏอยู่เรื่อยๆ เช่นนั้น เพราะฉะนั้นโอกาสในการเปิดอภิปรายเช่นนี้ ก็เป็นโอกาสอันดี ที่รัฐบาลจะชี้แจงให้ประชาชนทราบ และการชี้แจงในสภาของชาติเช่นนี้ รัฐบาลก็ย่อมไม่สามารถจะชี้แจงในข้อซึ่งไม่เป็นความจริง และไม่สามารถจะชี้แจงเรื่องอย่างสงัดหรือพล่อยๆ ไป เพราะจะมีโอกาสชักใช้ไล่เลียงกันโดยแจ่มแจ้ง จึงถือว่าการชี้แจงในที่นี้ เป็นการชี้แจงที่ประชาชนควรจะรับฟังได้

ในประการที่สาม ก็เกี่ยวเนื่องในการบริหารของรัฐบาล นี้จะด้วยประการใดก็ตาม แต่เราก็ได้เปิดให้มีการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลโดยกว้างขวาง เพราะฉะนั้น ย่อมจะเห็นได้ว่า รัฐบาลได้หันต่อการดำเนินคดีเตียนจากที่ต่างๆ จะเป็นในหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์ก็ดี การชุมนุมกันในที่ต่างๆ ก็ได้ หรือตามแหล่งชุมนุมชนต่างๆ ก็ได้ รัฐบาลก็เป็นฝ่ายถูกกระทำโดยเต็มที่ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว การเปิดอภิปรายกันเช่นนี้ก็สามารถที่จะได้กล่าวแก้ข้อหา หรือการกล่าวร้ายต่างๆ ซึ่งได้เกิดขึ้นให้เป็นที่ประจักษ์แจ้งแก่ประชาชน ในการที่รัฐบาลได้จัดให้มีการถ่ายทอดเสียงการอภิปรายนี้ นั้นมิได้มีเจตนาเป็นอย่างอื่นอะไรเลย เจตนาของรัฐบาลก็มีว่า การกระทำเช่นนี้ก็เป็นการก้าวหน้าในระบบประชาธิปไตยอีกประการหนึ่ง และนอกจากนั้นก็เป็นการทำให้ราษฎรได้ทราบถึงข้อเท็จจริงโดยแจ่มแจ้ง ดีกว่าจะไปฟังจากที่อื่นๆ ซึ่งเรื่องจะจริงหรือไม่จริงประการใดก็หาไม่รู้ไม่ นี้เองรัฐบาลจึงได้มีความพอใจและด้วยความจริงใจ ขอขอบคุณท่านคงฯ ในการที่ให้โอกาสแก่รัฐบาลนี้ ก่อนที่จะอยู่หรือไปก็จะได้มีโอกาสชี้แจงแสดงความคิดเห็น ในด้านรัฐบาลนั้นเราไม่มีโอกาสจะเปิดอภิปรายขึ้นได้ ตามข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่นั้น ก็ย่อมทราบกันแล้วว่า รัฐบาลมีเสียงข้างมากอยู่ในสภานี้ ในการที่รัฐบาลจะขอให้มีการเปิดอภิปราย ก็จะเข้าใจไปในทำนองตลกคณอง หรือใช้เล่ห์กลอุบายทางการเมือง ความจริงรัฐบาลอยากให้มีการเปิดอภิปรายกันอย่างจริงจัง และการเปิดอภิปรายนี้ก็มาจากฝ่ายค้าน จึงเป็นความพอใจยิ่งขึ้น การลาออกไปนั้นก็เป็นธรรมดา และรัฐบาลไม่ถือว่าการชนะคราวนี้จะไม่เป็นเหตุให้รัฐบาลออกก็หาไม่ การที่เข้าใจเช่นนี้ก็เป็นด้วยความมุ่งหมายดังที่กล่าว และข้าพเจ้าเชื่อว่าสมาชิกทางฝ่ายค้าน ก็คงจะไม่มองเห็นไปว่า รัฐบาลได้เอารัดเอาเปรียบ หรือใช้เล่ห์กะเท่ห์ประการใดในเรื่องนี้ เพราะคำอภิปรายทั้งสองฝ่ายก็ย่อมปรากฏแก่ประชาชนโดยทั่วไป

ข้าพเจ้ามีข้อความทั่วไปที่จะชี้แจงอีกเล็กน้อย และข้อความทั่วไปนี้ ก็ใช้ได้สำหรับเป็นคำชี้แจงของทุกกระทรวงทบวงกรม กล่าวคือว่า นโยบายที่รัฐบาลได้แถลงต่อรัฐสภาและ

รัฐสภาได้ให้ความไว้วางใจนั้น เป็นนโยบายที่ได้จัดทำขึ้นโดยคิดว่า รัฐบาลจะอยู่ในกำหนดเวลาเท่าไร กล่าวโดยย่อๆ เมื่อมีการตั้งรัฐบาลแล้ว โดยปรกตินโยบายที่จะแถลงก็ใช้สำหรับ 4 ปี เว้นแต่ถ้าจะมีการผลัดรัฐบาลเปลี่ยนรัฐบาลเสียกลางคัน นโยบายซึ่งแถลงไว้นี้ ก็จะใช้ไปจนกว่าหมดอายุของสมาชิกสภาผู้แทนชุดนี้ เมื่อเช่นนี้ ในประการต้น จึงใคร่เรียนให้ทราบ ว่า โดยฉะเพาะรัฐบาลนี้ ได้เข้าบริหารงานมาเป็นเวลา 8 เดือนเศษ ยังไม่ถึง 9 เดือน ฉะนั้น อาจจะมียุทธศาสตร์บางส่วนบางประการ ซึ่งยังไม่ได้กระทำไปก็มี และทั้งนี้ไม่ใช่รัฐบาลได้กระทำผิด และนโยบายนี้เป็นนโยบาย 4 ปี คือ ช่วงระยะเวลาของสภา ไม่ใช่ชั่วประเดี๋ยวประด๋าว

ในประการที่ 2 ก็คือว่าท่านสมาชิก หรือประชาชนผู้ฟัง ก็คงให้ความเป็นธรรมดาแก่รัฐบาลว่า ในกิจการที่รัฐบาลได้บริหาร ควรจะใช้วิธีเปรียบเทียบ คือเปรียบเทียบว่ากิจการก่อนที่รัฐบาลนี้เข้ามานั้น สถานการณ์บ้านเมืองเป็นประการใด และบัดนี้สถานการณ์ได้เลวลงหรือเกิดการเสียหายแก่ชาติบ้านเมืองใหญ่โตเพียงไร นั้นเป็นข้อที่จะดำเนินวิพากษ์วิจารณ์ได้โดยเต็มที่ และถ้าแม้ว่า ปรากฏว่าเหตุการณ์ที่รัฐบาลได้ดำเนินการแก้ไขได้มีโอกาสดีขึ้น แต่ทว่าเล็กน้อยดีขึ้นไม่มากนักก็ควรให้ความเป็นธรรมดาแก่รัฐบาล ว่าเหตุใดจึงดีขึ้นไม่ได้มาก ทำไมจึงไม่ดีขึ้นกว่านี้ นั้นควรจะดูในเรื่องอุปสรรคและข้อยากลำบากทั้งหลาย รัฐบาลไม่มีข้อรังเกียจอะไรเลย ในการที่ท่านควฯ กล่าวถึงตัวอย่างต่างๆ และตัวอย่างต่างๆ ที่ท่านคงกล่าวมานี้ จะจริงหรือไม่จริง ท่านก็ไม่ทราบแต่ท่านได้ยินมา แล้วก็มาวิพากษ์วิจารณ์ให้รัฐบาลทราบ รัฐบาลก็พอใจ โดยที่รัฐบาลไม่ถือว่าเป็นเรื่องเหลวไหล แต่เรื่องซึ่งข้อใจประชาชนนั้นจะจริงหรือไม่จริงประการใด รัฐบาลควรจะชี้แจง อันนี้เป็นโอกาสให้รัฐบาลได้ชี้แจงโดยแจ่มแจ้ง ข้อความทั่วไป ที่ข้าพเจ้าจะกล่าวก็มีเพียงเท่านี้

เมื่อก่อนที่จะได้มีการประชุม ได้มีการพูดจากันเล็กน้อยระหว่างท่านควฯ กับข้าพเจ้าว่า ในการอภิปรายวันนี้เพื่อจะให้บรรดาสมาชิกและประชาชนได้ทราบถึงเหตุผลโดยแจ่มแจ้ง แท้จริงแล้ว การอภิปรายก็น่าจะเป็นไปในรูปที่ว่า อภิปรายเป็นข้อๆ ไปตามญัตติ ที่สมาชิกฝ่ายค้านได้เสนอขึ้น ท่านควฯ ก็ตกลงเห็นด้วยว่าในการอภิปรายเบื้องต้น ท่านอภิปรายเป็นข้อๆ ส่วนการอภิปรายต่อไปในด้านรัฐบาลนั้น ก็จะอภิปรายที่ละเอียด ในการกระทำเช่นนั้น ข้าพเจ้าเห็นชอบด้วย และเห็นว่า เป็นการสมควรแล้ว เพราะว่าไม่เช่นนั้นแล้ว การพูดก็ยาวถึงหลายกระทง ฝ่ายรัฐบาลต้องลุกขึ้นมาว่าหลายกระทง ฝ่ายข้าพเจ้ามีโอกาสพูดอีกทีหนึ่งหลายๆ คน ประเด็น อะไรก็สับสนยุ่งกัน ก็เป็นการลำบากแก่ผู้ฟังทั้งหลาย ข้าพเจ้าคิดว่าเมื่อท่านหัวหน้าฝ่ายค้านได้มาอภิปรายทั่วไปแล้ว ข้าพเจ้าจะไม่อภิปราย แต่ทว่าเราจะเข้าสู่ญัตติตามลำดับ เป็นต้นว่า ข้อ 1 ตั้งต้นด้วยความสงบเรียบร้อย ข้าพเจ้าจะได้ให้เจ้ากระทรวงผู้รับผิดชอบคือ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยชี้แจงข้อข้อใจของท่านสมาชิก และต่อจากนั้นไป ท่านสมาชิกฝ่ายค้านมีอะไร

ที่จะถามเพิ่มเติมในประเด็นที่ย่อมชักถามโต้ตอบกันได้เช่นนี้ จนกว่าการซักถาม จะถึงซึ่งความพอใจ แล้วเราก็ผ่านไปข้อที่ 2 ในเรื่องฐานะการเงินและเศรษฐกิจ และต่อไปจนถึงกรณีสวรรคตเป็นสุดท้าย ซึ่งควรจะอยู่รวมกับข้อ 1 ซึ่งถือว่า เป็นเรื่องของกระทรวงมหาดไทย นั้นก็แล้วแต่จะเห็นสมควร ถ้าท่านสมาชิกฝ่ายค้านไม่มีอะไรจะอภิปรายแล้ว ข้าพเจ้าจะให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยชี้แจงในประเด็นข้อ 1

ผนวก จ

คำแถลงนโยบายของรัฐบาลคณะรัฐมนตรี คณะที่ 17 พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์เป็น
นายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 แถลงนโยบาย
เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2522

ท่านประธานรัฐสภาและท่านสมาชิกผู้มีเกียรติ

ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรีตามประกาศ
พระบรมราชโองการ ลงวันที่ 12 พฤษภาคม 2522 และแต่งตั้งรัฐมนตรีตามประกาศพระบรมราช
โองการ ลงวันที่ 24 พฤษภาคม 2522 แล้วนั้น

ข้าพเจ้าและคณะรัฐมนตรี ได้พิจารณากำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน
ขึ้น โดยวิเคราะห์ถึงปัญหาที่กำลังเผชิญหน้าประเทศชาติอยู่ในปัจจุบัน และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น
ในอนาคต รวมถึงความมุ่งมาดปรารถนา หรือความต้องการของประชาชน ตลอดจนขีดความสามารถ
และข้อจำกัดต่างๆ ที่เป็นอยู่ สำหรับนโยบายที่จะแถลงต่อรัฐสภาในครั้งนี้ เป็นนโยบายที่จะให้
เพื่อแก้ปัญหา ทั้งเฉพาะหน้าและปัญหาระยะยาว ซึ่งได้แก่ ความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศ
เสถียรภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และปากท้องของประชาชน โดยเฉพาะเกษตรกรในชนบท ซึ่ง
เป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และยังมีสภาพที่ยากจน ตลอดจนการเสริมสร้างความสามัคคี
ของชนในชาติ รัฐบาลนี้ มีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้บังเกิดผลดีที่สุดเพื่อความสมบูรณ์
พูนสุข ความมั่นคงและความวัฒนาถาวรให้กับประเทศชาติและประชาชน รวมทั้งจะได้ดำเนินการ
ตามโครงการและทางปฏิบัติที่สำคัญ ที่รัฐบาลชุดที่แล้วได้วางรากฐานและได้ดำเนินการมา
บ้างแล้ว ให้บังเกิดผลสำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

ในโอกาสนี้ ข้าพเจ้าในฐานะหัวหน้ารัฐบาล ขอแถลงนโยบายของรัฐบาลได้ทราบ
ดังต่อไปนี้

1. นโยบายทางการเมืองภายใน

1.1 รัฐบาลมีเจตนาอันแน่วแน่ ที่จะยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
อันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข จะรักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย และ

ที่มา: นนทพันธ์ ภัคดิผดุงแดน, 2543, น. 88-93.

บูรณภาพแห่งดินแดน

1.2 จะเคารพและให้มีการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ กับทั้งยึดมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ เพื่อให้บ้านเมืองมีความสงบเรียบร้อย ให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และดำรงชีวิตอย่างปกติสุข ถ้าเกิดการกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และความสงบสุขของประชาชน รัฐบาลจะแก้ไขปัญหาตามครรลองของกฎหมายด้วยเหตุผล เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

1.3 จะดำเนินการให้ราษฎร โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกล ล่อแหลม หรือถูกคุกคาม ให้มีความสามารถป้องกันตนเอง โดยจะจัดตั้งและฝึกอบรมราษฎรตามโครงการที่ต่างๆ เช่น ไทยอาสาป้องกันชาติ และการจัดหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองให้บรรลุเป้าหมายทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพโดยเร็ว

1.4 จะปรับปรุงระบบบริหารราชการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐให้สามารถปฏิบัติราชการและให้บริการแก่ประชาชนโดยเร็ว และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศได้อย่างจริงจัง และจะดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ยังมีข้าราชการ บางส่วนไม่เอาใจใส่ให้บริการแก่ประชาชน และไม่ให้ความเป็นธรรม รวมทั้งขจัดการที่ข้าราชการ บางคนยังทำการกดขี่เบียดเบียนราษฎร ให้หมดสิ้นไปด้วย

1.5 จะจัดและป้องกันมิให้มีการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการทุกระดับ และสร้างภาพพจน์ของข้าราชการให้เป็นทีเลื่อมใสศรัทธา และไว้วางใจของประชาชนอย่างแท้จริง

1.6 จะกระจายอำนาจบริหารไปสู่หน่วยงานในท้องถิ่นให้มากขึ้น และให้ประชาชนในชนบทเข้าร่วมในการปกครองท้องถิ่นให้มากที่สุด

1.7 จะสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาบ้านเมือง และจะให้การศึกษาอบรมประชาธิปไตยแก่ราชการและประชาชน และให้ประชาชนมีบทบาทการปฏิบัติในแนวทางประชาธิปไตยให้มากขึ้น เพื่อให้บังเกิดความศรัทธาและยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2. นโยบายการต่างประเทศ

2.1 จะดำเนินนโยบายการต่างประเทศอย่างอิสระ เพื่ออำรุงรักษาเอกราชอธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดน โดยยึดถือประโยชน์ ความมั่นคงปลอดภัย ความอยู่รอด และเกียรติภูมิของชาติเป็นสำคัญ

2.2 จะรักษาสีทธิและปฏิบัติตามพันธกรณีของสนธิสัญญาและความตกลงที่ได้ทำไว้กับต่างประเทศ ตามหลักแห่งความเสมอภาค ในการปฏิบัติต่อกันจะเคารพและยึดมั่นในหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในอันที่จะส่งเสริมสันติภาพ ความยุติธรรม และความมั่นคงระหว่างประเทศ ตลอดจนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของนานาชาติให้เจริญรุ่งเรือง

2.3 จะส่งเสริมการดำรงอยู่ร่วมกันโดยสันติระหว่างประเทศทั้งหลายและสนับสนุนอย่างจริงจังต่อการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งระหว่างประเทศโดยสันติวิธี

2.4 จะส่งเสริมสัมพันธไมตรีอันดี และความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้ากับทุกประเทศ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในลัทธิการปกครอง หรือระบบเศรษฐกิจและสังคม และจะยึดมั่นในหลักการเคารพเอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดน ความเสมอภาค การไม่รุกราน และการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของประเทศอื่น

2.5 จะส่งเสริมสัมพันธไมตรีอันแน่นแฟ้น และสนับสนุนความร่วมมืออย่างเต็มที่แก่บรรดาประเทศสมาชิกของสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ตลอดจนการแก้ไขปัญหาและวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่กระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคส่วนนี้ของโลก เพื่อความเจริญก้าวหน้าและประโยชน์สุขร่วมกันของบรรดาสมาชิกของอาณาบริเวณนี้ และจะสนับสนุนมาตรการต่างๆ ที่จะเกื้อกูลให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บรรลุถึงซึ่งการเป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง

2.6 จะส่งเสริมความสัมพันธ์ ความร่วมมือ และความเข้าใจอันดี กับประเทศเพื่อนบ้านที่มีได้เป็นสมาชิกของสมาคมแห่งประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยยึดถือหลักการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้เกิดเสถียรภาพความมั่นคง และสันติสุขร่วมกันระหว่างไทยกับเพื่อนบ้านเหล่านี้

2.7 จะส่งเสริมและให้หลักประกันทางการค้าระหว่างประเทศ และการลงทุนภายในประเทศ รวมทั้งร่วมมือกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างประโยชน์แก่การพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ

3. นโยบายการป้องกันประเทศ

3.1 จะเสริมสร้างกำลังที่ใช้ในการป้องกันประเทศให้เข้มแข็ง และอยู่ในสภาพพร้อมที่จะป้องกันราชอาณาจักรทั้งกำลังทหาร ทั้งกำลังตำรวจ อาสารักษาดินแดน และราษฎรอาสาในรูปแบบต่างๆและดำเนิน การให้ประเทศมีพริกพร้อมทางทรัพยากร ที่จะสนับสนุนการระดมสรรพกำลังของชาติเพื่อการป้องกันประเทศ

3.2 จะขยายกำลังป้องกันตามแผนที่ได้วางไว้ และปรับปรุงให้มีกำลังเต็มตามอัตรา และให้มีปริมาณเพียงพอที่จะป้องกันอธิปไตย และปราบปรามการก่อการร้าย

3.3 จะส่งเสริมการผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ขึ้นใช้ในประเทศ รวมทั้งการพัฒนาวิชาการ ระบบ และมาตรฐานอาวุธ โดยยึดหลักพื้นฐานการพึ่งตนเอง

3.4 เร่งรัดการฝึกและปรับปรุงการจัดกำลัง ให้สามารถเผชิญกับภัยคุกคามได้ทุก รูปแบบ

3.5 จะบำรุงขวัญ กำลังใจ และรักษาระเบียบของทหารให้ดียิ่งขึ้นและปรับปรุง สวัสดิการให้อยู่ในสภาพดี ทั้งจะส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกำลังป้องกันประเทศกับประชาชน และข้าราชการฝ่ายต่างๆ เพื่อผนึกความสามัคคี และจะดำเนินการให้เป็นที่มั่นใจว่า กำลังป้องกัน ประเทศเป็นหลักมั่นในการรักษาความมั่นคงของชาติ

3.6 จะส่งเสริมให้ทหารทวิบทบาทในการพัฒนาและบรรเทาภัยพิบัติของประเทศ และมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือประชาชนในด้านต่างๆ กับได้ขยายและเพิ่มเติมการฝึกทหารให้มี ความรู้ทางวิชาชีพ เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพและได้รับการปลดจากประจำการ

3.7 จะให้ทหารร่วมมือกับส่วนราชการอื่นๆ ดำเนินการฝึกอบรม เพื่อให้ประชาชนมี ส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ

3.8 จะให้หลักประกัน และสงเคราะห์ทหารผ่านศึกให้ดำรงชีพอยู่ได้ด้วยความสะดวกเหมาะสม

4. นโยบายทางเศรษฐกิจ

4.1 การแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกร และปัญหาความแตกต่างของรายได้ ระหว่างประชากรในเมืองและชนบทเป็นนโยบายที่มีลำดับความสำคัญเร่งด่วนที่รัฐบาลจะเร่ง ดำเนินการอย่างเต็มกำลังความสามารถ รัฐบาลจะเร่งสร้างชีวิตและอนาคตของเกษตรกรซึ่งเป็น ประชากรส่วนใหญ่ ให้มีความมั่นคง มีความหวัง และยกระดับรายได้ให้อยู่ดีกินดีขึ้น รวมทั้งการ กระจายรายได้ให้ทัดเทียมกับประชากรในกลุ่มอาชีพอื่น โดยรัฐบาลจะดำเนินนโยบายพัฒนา การเกษตรที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

4.1.1 การพัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทาน จะเร่งรัดพัฒนาแหล่งน้ำทุกขนาด ในพื้นที่เพาะปลูกที่แห้งแล้งทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจะ เน้นหนักโครงการชลประทานขนาดเล็กที่จะถึงมือประชาชนโดยตรง รวมทั้งการป้องกันน้ำท่วม

4.1.2 การส่งเสริมและพัฒนาการผลิต จะดำเนินการช่วยเหลือเกษตรกรในการเพิ่ม ประสิทธิภาพในการผลิต ให้มีปริมาณและคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการภายในประเทศ

และของตลาดโลก โดยกำหนด เขตเกษตรเศรษฐกิจและปริมาณการผลิตขึ้นทั่วราชอาณาจักร รวมทั้งจะจัดหาและพัฒนาปัจจัยการผลิตต่างๆ ได้แก่ ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพ ยารักษาโรคศัตรูและสัตว์ ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องทุ่นแรงที่จำเป็น

4.1.3 การรักษาระดับราคาสินค้าเกษตรให้เป็นธรรม จะดำเนินการทุกวิถีทาง ที่จะรักษาระดับราคาสินค้าเกษตรให้อยู่ในระดับที่เป็นธรรม ได้แก่ การพยุงราคา หรือการประกันราคาตามความเหมาะสม รวมทั้งการประกันผลตอบแทนจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร และเร่งรัดปรับปรุงกลไกการตลาดของเกษตรกรโดยจัดการผูกขาด และการเอารัดเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลาง

4.1.4 การส่งเสริมสถาบันการเกษตร จะส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร ให้เป็นสถาบันที่เข้มแข็ง และสามารถแปรสภาพให้เป็นสถาบันเกษตรกรในระบบสหกรณ์ ที่มีกำลังในด้านการตลาดและการสินเชื่อมากยิ่งขึ้น และร่วมมือกับรัฐบาลในการเพิ่มผลผลิตการเกษตร

4.1.5 การขยายสินเชื่อเพื่อการเกษตร จะร่วมมือกับธนาคารพาณิชย์ และสนับสนุนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในการขยายสินเชื่อแก่เกษตรกรให้มากและกว้างขวางยิ่งขึ้น

4.1.6 การปฏิรูปที่ดิน จะเร่งรัดการปฏิรูปที่ดิน โดยที่เป้าหมายเพื่อปรับปรุงระบบการถือครองที่ดินเพื่อพัฒนาการเกษตร โดยมุ่งหวังให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินด้วยตนเอง

4.1.7 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จะอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ที่ดิน ป่าไม้ และแหล่งน้ำต่างๆ เพื่อให้สามารถรักษาไว้ได้เป็นการถาวร และให้มีการนำทรัพยากรเหล่านี้มาใช้เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ

4.1.8 การขนส่งผลผลิตการเกษตร จะเร่งรัดระบบการขนส่งผลผลิตการเกษตรจากไร่นาที่ห่างไกล เพื่อให้เกษตรกรสามารถขนส่งผลผลิตออกสู่ตลาดได้โดยสะดวก และเป็นการชักจูงใจให้มีการเพิ่มผลผลิตมากขึ้น

4.2 จะเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจในชนบท เพื่อฟื้นฟูและยกฐานะทางเศรษฐกิจในหมู่บ้านชนบทเป็นขั้นตอนไปจนทั่วประเทศ และจะเน้นหนักหมู่บ้านชนบทในเขตท้องถื่นทุรกันดารที่อยู่ห่างไกล โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนในชนบทมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น และเพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพทางสังคมและประสิทธิภาพทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยในชนบท ตลอดจน จะได้รับความร่วมมือของประชาชน และปลูกฝังความสามัคคีในหมู่บ้าน เปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มวางแผนพัฒนาหมู่บ้านของตนเองตามความต้องการโดยให้สภาตำบลเป็นผู้พิจารณาเสนอความต้องการออกมาและมีส่วนร่วมในการพัฒนา ตนเอง โดยรัฐบาลเป็น

ผู้สนับสนุน ในการนี้จะได้ปรับปรุงองค์การและสายงานในการพัฒนาชนบท โดยกำหนด ให้มีแผนพัฒนาชนบทแห่งชาติ เป็นแผนงานเพียงแผนเดียว และสัมพันธ์กับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

4.3 โดยที่ปัญหาค่าครองชีพและปัญหาปากท้องของประชาชนเป็นปัญหาที่มีความสำคัญเร่งด่วน รัฐบาลจะดำเนินการรักษาระดับสินค้าที่จำเป็นในการอุปโภคบริโภคให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยคำนึงของความเป็นธรรมทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค

4.4 เพื่อให้สถานการณ์ขาดแคลนน้ำมันเชื้อเพลิงของโลก มีผลกระทบกระเทือนต่อประเทศน้อยที่สุด รัฐบาลจะดำเนินทุกวิถีทางที่จะบรรเทาการขาดแคลนน้ำมันเชื้อเพลิงภายในประเทศ ในขณะเดียวกันจะเพิ่มกำลังผลิตของโรงกลั่นน้ำมันที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้นทั้งของเอกชนและของรัฐบาลจะขยายการตั้งโรงกลั่นน้ำมันเพิ่มขึ้นอีกตามความจำเป็น ทั้งจะเร่งสำรวจแหล่งน้ำมันและนำแก๊สธรรมชาติมาใช้ โดยมีเป้าหมาย จะนำแก๊สมาใช้ให้ได้ในปี 2524 นี้และจะพัฒนาการนำวัสดุและวิธีอื่นมาใช้เสริม หรือทดแทนพลังงานจากน้ำมัน ขณะเดียวกันก็จะเร่งรัดให้มีการใช้น้ำมันอย่างประหยัด

4.5 จะขจัดปัญหาการว่างงานให้ลดลง และจัดการให้มีการใช้แรงงานให้เหมาะสมโดย

4.5.1 สร้างงานให้เกษตรกรทำนอกฤดูเพาะปลูกให้มากยิ่งขึ้น

4.5.2 ส่งเสริมอาชีพประชาชนในชนบทที่ไม่อยู่ในภาคเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น

4.5.3 ปรับปรุงคุณภาพแรงงานให้มีคุณภาพสูงขึ้น และให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

4.6 จะให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศ และใช้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวช่วยแก้ไขเศรษฐกิจ และสังคมของชาติ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างงานอาชีพให้แก่ประชาชน ทั้งในเมืองและในชนบทให้มากยิ่งขึ้น

ในการนี้ จะเร่งรัดส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง โดยจะมอบหมายให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยดำเนินการเป็นกรณีพิเศษและเร่งด่วนเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศให้สูงขึ้นโดยเร็ว และให้กระจายนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศออกไปสู่ต่างจังหวัดให้มากยิ่งขึ้น

4.7 จะส่งเสริมความสัมพันธ์ อันดีระหว่างลูกจ้างกับนายจ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความรับผิดชอบร่วมกัน ในการประกอบกิจการ และช่วยเหลือส่งเสริมให้ฝ่ายลูกจ้างได้รับค่าตอบแทนและการปฏิบัติจากฝ่ายนายจ้างอย่างเป็นธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้โดยสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงการให้ความเป็นธรรมแก่นายจ้างด้วย นอกจากนี้

จะสนับสนุนการรวมตัวและส่งเสริมการให้การศึกษา เกี่ยวกับกฎหมายของผู้ใช้แรงงาน เพื่อให้เกิดอำนาจต่อรองอย่างมีหลักเกณฑ์และถูกต้องเหมาะสม กฎหมายเกี่ยวกับแรงงานใดที่ไม่เป็นธรรม ก็จะได้แก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพการณ์

4.8 ในด้านการพาณิชย์ต่างประเทศ จะขยายตลาดสินค้าให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ในการนี้ จะให้มีการประสานกันอย่างใกล้ชิดระหว่างรัฐบาลกับเอกชน จะให้การดำเนินไปโดยมีการแข่งขัน อย่างเป็นธรรม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้บริโภคและผู้ผลิตภายในประเทศ ตลอดจนดุลการค้า ของประเทศเป็นสำคัญ จะแก้ไขอุปสรรคต่างๆ ในการส่งสินค้าออก จะส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด จะเพิ่มขีดความสามารถในการขนส่งระหว่างประเทศ และจะให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ส่งสินค้าออกในด้านภาษีอากร ตลอดจน จัดอุปสรรคปัญหา และข้อเสียเปรียบในการแข่งขันในตลาดต่างประเทศ

4.9 จะดำเนินการปรับปรุงรัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่วนรัฐวิสาหกิจบางประเภท ที่หมดความจำเป็น จะดำเนินการปรับปรุง ยุบเลิก หรือจำหน่ายตามควรแก่กรณีต่อไป

4.10 จะส่งเสริมการลงทุนของเอกชน ในกิจการที่เป็นผลประโยชน์ต่อความมั่นคง การเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ด้วยการใช้จ่ายเงินลงทุนและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ทั้งจากในประเทศ และต่างประเทศ โดยมุ่งเพิ่มการกระจายการลงทุนไปยังส่วนภูมิภาคในพื้นที่ที่รัฐบาลจะจัดบริการพื้นฐานที่จำเป็น และสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการลงทุนให้อย่างเพียงพอ จะเร่งรัดขยายขอบเขตการลงทุนในกิจการที่ใช้ผลิตผลทางเกษตร เป็นวัตถุดิบ โดยจะให้มีความสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรให้สอดคล้องและสมดุลกัน จะให้ความสำคัญแก่กิจการลงทุนที่ใช้แรงงานจำนวนมาก และกิจการลงทุนขนาดกลาง เพื่อช่วยเร่งสร้างงานและเพิ่มพูนรายได้ของประชาชน ในชนบท กิจการลงทุนที่จะได้รับการสนับสนุนเป็นพิเศษอีกประการหนึ่ง คือ กิจการผลิตเพื่อการส่งออก ซึ่งจะดำเนินการให้เหมาะสมกับภาวะตลาดต่างประเทศ และสอดคล้องกับแผน การขยายตลาด จะให้ความมั่นใจแก่ผู้ลงทุน โดยการขจัดอุปสรรคปัญหาต่างๆ และปรับปรุงกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ และพิธีการ เพื่อให้เกิดความสะดวกในการประกอบกิจการลงทุน และให้ได้รับผลปฏิบัติที่เป็นธรรม

4.11 จะส่งเสริมให้เอกชนประกอบกิจการอุตสาหกรรมโดยเสรี โดยรัฐจะไม่จัดตั้งรัฐวิสาหกิจอุตสาหกรรมขึ้นเป็นการแข่งขัน และจะวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรม ทั้งการวางแผนรวมและแผนเฉพาะประเภท รวมทั้งแผนพัฒนาอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาคโดยกำหนดเป็นหลักการ แนวทาง และเป้าหมายที่แน่นอนขึ้น ดำเนินการเพื่อสนับสนุนการส่งเสริมการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมขึ้นพื้นฐาน อุตสาหกรรมที่แปรสภาพวัตถุดิบให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น และการขยายตัวของอุตสาหกรรมที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับอุตสาหกรรมที่มีอยู่แล้ว และจะให้ความช่วยเหลือ

และดูแลอุตสาหกรรมขนาดย่อม และอุตสาหกรรมในครอบครัว จะพิจารณาการร่วมลงทุนของ รัฐตามความเหมาะสมและจำเป็น จะให้ความช่วยเหลือในด้านเงินทุน การสำรวจและจัดหา ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดหาตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ จะจัดตั้งเขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก และนิคมอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น จะเร่งรัดกำหนดมาตรฐาน สำหรับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเพื่อเพิ่ม ความเชื่อถือในคุณภาพสินค้าไทยทั้งในตลาดภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศ ตลอดจน ให้ความร่วมมือกับประเทศ สมาชิกสมาชิกสมาคมอาเซียนในโครงการความร่วมมือทางด้าน อุตสาหกรรมโดยใกล้ชิด

4.12 จะเร่งรัดพัฒนาการคมนาคม การขนส่ง และการสื่อสารโทรคมนาคมให้มี ประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจสาขาอื่นๆ ให้มีความเพียงพอ ความ สะดวก ความรวดเร็ว ปลอดภัย และเป็นการประหยัด ในระบบการคมนาคมขนส่งทางบกจะสร้าง ให้เกิดความสัมพันธที่เหมาะสม ระหว่างการขนส่งทางถนนและการขนส่งทางรถไฟ ในขณะเดียวกัน จะพัฒนาการขนส่งทางน้ำให้มีบทบาทสำคัญมากยิ่งขึ้น และให้สอดคล้องกับการขนส่งทางบก ส่วนการขนส่งทางอากาศนั้น จะขยายขอบเขตการดำเนิน การให้สัมพันธ์กับการขยายตัวของ ความต้องการแห่งการขนส่ง ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะ จะให้สนองการขยาย ตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ในด้านการสื่อสารโทรคมนาคมจะเพิ่มประสิทธิภาพความสะดวกรวดเร็ว ความแน่นอน และสม่ำเสมอของการสื่อสารโทรคมนาคมทุกรูปแบบ โดยมุ่งจะปรับปรุงเร่งรัดกิจการโทรศัพท์ ให้มีการขยายจำนวน และนำระบบที่ทันสมัยมาใช้ รวมทั้งจะดำเนินการใช้ประโยชน์ของระบบ สื่อสารโดยดาวเทียมให้มากยิ่งขึ้น

4.13 จะจัดให้มีการใช้ทรัพยากรของชาติ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนา ประเทศชาติ จะจัดให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างถูกต้อง ประหยัด และคุ้มค่า นอกจากนั้นจะอนุรักษ์ ทรัพยากรที่หายากและกำลังอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม เช่น ป่าไม้ และเร่งสำรวจหาทรัพยากรเพื่อ นำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ และใช้ทรัพยากรอย่างอื่นทดแทนทรัพยากรที่หายากและกำลังจะ หมดไป รวมทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับ การใช้ และการอนุรักษ์ทรัพยากรให้เหมาะสม กับกาลสมัย

4.14 จะดำเนินการในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังต่อไปนี้

4.14.1 จะระดมสรรพกำลังคนทางวิทยาศาสตร์เพื่อปฏิบัติงานวิจัยและประยุกต์ วิทยาศาสตร์ ในการพัฒนาสร้างเสริมความมั่นคงให้แก่ประเทศ

4.14.2 จะเร่งรัดพัฒนาวิทยาการและจะใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยจะดำเนินการสำรวจ วางแผน ส่งเสริมให้การผลิตทั้งของรัฐและเอกชน เป็นไปอย่างถูกต้องและประหยัด

4.14.3 จะสรรหาเทคโนโลยีจากในประเทศและจากต่างประเทศเพื่อปรับปรุงให้เป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสม และจะส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชนบท เพื่อพัฒนาการดำรงชีพ ทั้งในด้านการพลังงาน การเกษตรและอุตสาหกรรมในครัวเรือน

4.14.4 จะจัดให้มีการร่วมมือประสานงานในระดับชาติ เพื่อปรับปรุงแผนการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการพลังงานของประเทศให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และภาวการณ์เกี่ยวกับการพลังงานที่กำลังเปลี่ยนแปลงอยู่อย่างรวดเร็ว

4.14.5 จะเร่งรัดการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อจะแก้ไขปัญหาพลังงาน ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยจะรักษาไว้ซึ่งความสมดุลแห่งชาติ

4.14.6 จะเผยแพร่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยาของชนในชาติ

4.14.7 จะปรับปรุงเทคโนโลยีในประเทศ เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ

4.15 จะดำเนินการต่อไปตามโครงการพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ที่จะส่งเสริมสมรรถภาพการผลิตให้มีขีดความสามารถสูงขึ้น อันจะเลื้อยอำนาจต่อการลงทุน และการขยายตัวในทุกภาคเศรษฐกิจ ได้แก่ โครงการ ต่างๆ ดังต่อไปนี้

4.15.1 โครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกที่สัตหีบ เพื่อขนส่งสินค้าทั้งเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ช่วยระบายความคับคั่งของท่าเรือกรุงเทพฯ มีเป้าหมายว่าจะใช้งานได้ในปี 2523 และจะขยายให้เต็มโครงการ ภายในปี 2525

4.15.2 โครงการสร้างทางรถไฟสายฉะเชิงเทรา- สัตหีบ เพื่อเป็นเส้นทางขนส่งทางท่าเรือสัตหีบเชื่อมโยงกับรถไฟสายอื่นได้ โดยไม่ต้องผ่านกรุงเทพฯ

4.15.3 โครงการพัฒนาท่าอากาศยานกรุงเทพฯ เพื่อให้ท่าอากาศยานกรุงเทพฯ มีขีดความสามารถบริการเกี่ยวกับธุรกิจการบิน และผู้โดยสารสูงขึ้น และเพื่อรักษาความเป็นศูนย์กลางสายการบินระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

4.15.4 โครงการแก๊สธรรมชาติ มีเป้าหมายที่จะนำแก๊สธรรมชาติที่พบในอ่าวไทยขึ้นมาใช้ประโยชน์ได้ในปี 2524 ประมาณวันละ 250 ล้านลูกบาศก์ฟุต และจะเพิ่มเป็นวันละ 500 ล้านลูกบาศก์ฟุตในระยะต่อมา

4.15.5 โครงการขยายเหมืองลิกไนท์จะพัฒนาเหมืองลิกไนท์ที่เหมาะสมให้ได้ 3.8 ล้าน ตันต่อปีเพื่อนำมาผลิตกระแสไฟฟ้าทดแทนการใช้ถ่าน

4.15.6 โครงการโปแตช เกลือหิน และโซดาแอช โครงการนี้จะทำให้มีเหมืองผลิตเกลือได้ดินขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเกษตร

และอุตสาหกรรมบางประเภท อีกด้วย และจะทำให้ประชาชนในสวนภูมิภาคมีงานทำเพิ่มขึ้น นอกจากนั้น จะเร่งรัดและพัฒนาแหล่งแร่โปแตช ที่มีคุณค่าเพื่อนำมาใช้ในอุตสาหกรรมผลิตปุ๋ยเคมีต่อไป

4.15.7 โครงการถลุงแร่สังกะสี เป็นโครงการที่จะทำให้มีโรงถลุงแร่สังกะสีขนาดใหญ่ ซึ่งจะเป็นผลดีต่ออุตสาหกรรมที่ใช้สังกะสีเป็นวัตถุดิบทั่วไป โดยจะไม่ต้องสั่งสังกะสีเข้ามาจากต่างประเทศ

4.15.8 โครงการอุตสาหกรรมเหล็กพูน เป็นโครงการขั้นต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมเหล็กสมัยใหม่แบบของประเทศ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่สำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

4.15.9 โครงการอุตสาหกรรมปุ๋ยเคมี จะดำเนินการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมผลิตปุ๋ยเคมี ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่งประเภทหนึ่ง เพื่อให้เกษตรกรมีปุ๋ยไว้ใช้ในปริมาณที่เพียงพอ ในราคาที่เหมาะสมและมีสำรองไว้ในยามฉุกเฉิน

4.15.10 โครงการทางหลวงรอบกรุงเทพมหานคร โครงการนี้จะเป็นการก่อสร้างทางสายรอบเมืองหลวงวงนอก เพื่อมิให้รถวิ่งผ่านเข้ากลางเมือง โดยในครั้งแรกจะสำรวจออกแบบและสร้างทางในด้านตะวันตกของกรุงเทพฯ ก่อน ซึ่งจะเริ่มการก่อสร้าง ตอนบางบัวทอง-ตลิ่งชัน ในปี 2523

4.15.11 โครงการก่อสร้างทางระบบทางด่วน เพื่อเอื้ออำนวยต่อการขนส่งมวลชน และหลีกเลี่ยงความสูญเสียทางเศรษฐกิจ จะก่อสร้างทางด่วน 3 สายพร้อมกัน โดยสายดินแดง-ท่าเรือ และบางนา-ท่าเรือ จะเปิดใช้ในปี 2524 สำหรับการดำเนินการตามระบบขนส่งมวลชน (รถไฟฟ้า) ก็จะได้ดำเนินการควบคู่กันไปด้วย

4.15.12 โครงการพัฒนาเกษตรภาคเหนือ จะพัฒนาการเกษตรและสังคมบนที่สูงในภาคเหนือ โดยทำการพัฒนาด้านการชลประทาน การปลูกป่า และการพัฒนาเกษตรสังคมบนที่สูงให้มีการพัฒนาชนบท เบ็ดเสร็จ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากแก่การพัฒนาชนบท ตามนโยบาย ของรัฐบาลโครงการนี้จะครอบคลุม เกษตรอย่างน้อย 15,000 ครอบครัว

4.15.13 โครงการทำแอลกอฮอล์จากพืชผลทางเกษตร เป็นโครงการที่ผลิตแอลกอฮอล์ สำหรับผสมกับน้ำมันเบนซิน เพื่อใช้กับรถยนต์และยานพาหนะ เป็นการช่วยลดการนำเข้า-น้ำมันเชื้อเพลิงจากต่างประเทศและสำหรับใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเคมีภัณฑ์ต่างๆ เป็นการช่วยเหลือเกษตรกรปลูกพืชหลายประเภทสามารถนำมาใช้เป็นวัตถุดิบป้อนโรงงานได้เป็นอย่างมาก

4.15.14 โครงการผลิตเยื่อกระดาษ เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมโรงงานกระดาษ อันจะเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างยิ่ง และช่วยให้มีต้องสั่งเยื่อกระดาษเข้ามาจากต่างประเทศ เพื่อป้อนโรงงานกระดาษต่อไป

4.16 ในด้านภาษีอากร จะปรับปรุงโครงสร้างภาษีอากรให้มีการจัดเก็บภาษีทางตรงเพิ่มขึ้น โดยมีให้ผู้มีรายได้น้อยเสียได้อ่อน ดำเนินการปรับปรุงอัตราภาษีอากรให้เป็นการส่งเสริมการส่งออก ลดขั้นตอนในการบริหารจัดการเก็บภาษีอากรที่เป็นอุปสรรค ในการส่งออก การเร่งรัดการขดเชยภาษีสินค้าส่งออกให้มีประสิทธิภาพและกว้างขวางยิ่งขึ้น จัดภาษีซ้ำซ้อนในกิจกรรมอุตสาหกรรมเพื่อลดต้นทุนการผลิต และส่งเสริมการผลิตสินค้าทดแทนการนำเข้า ตลอดจน จะพิจารณาเพิ่มการยกเว้นภาษีอากรสำหรับผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรมที่ส่งออกเพื่อการแข่งขันในตลาดต่างประเทศ

ส่งเสริมการออมทรัพย์และลดการสูญเปล่าทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยมาตรการทางการเงิน และการคลัง และให้มีการระดมฝากจากประชาชนเข้าสู่ระบบสถาบันการเงินมากขึ้น จะควบคุมการดำเนินงานของสถาบันการเงินทุกรูปแบบให้เป็นไปอย่างมีระเบียบ มั่นคง และเป็นที่ยอมรับ

5. นโยบายทางสังคม

5.1 จะจัดบริการสังคมให้ดีขึ้นทั่วประเทศ โดยจะดำเนินการ ดังนี้

5.1.1 กระจายบริการสังคมให้ทั่วถึงทั้งในเมืองและในท้องถิ่นชนบทที่ห่างไกล โดยมุ่งพัฒนาบริการสาธารณสุขภาคอันจำเป็นแก่ชุมชน อาทิ ปรับปรุงและเร่งให้มีทางสัญจร การไฟฟ้า การประปา หรือน้ำกินน้ำใช้ให้ทั่วถึงทุกตำบล

5.1.2 ยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน โดยให้ได้มีที่อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่ดีพอสมควร ป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อมเป็น พิษ ซึ่งมีผลกระทบต่อจิตใจ สุขภาพ และความเป็นอยู่อันดีของประชาชน โดยเพิ่มจำนวนสวนสาธารณะ ซึ่งใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เข้มงวดกวดขันการรักษาความสะอาดถนนหนทาง ระบบระบายน้ำเสีย ที่อยู่อาศัยแก้ไขการจราจร และปรับปรุงการขนส่งมวลชน

5.1.3 เร่งรัดและสอดคล้องให้สวัสดิการในด้านสุขภาพ และความปลอดภัยของ ลูกจ้าง สนับสนุน และขยายขอบเขตการจัดตั้งกองทุนเงินทดแทนให้ทั่วถึง สร้างความเข้าใจ ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างให้มีความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย

5.2 ด้านการสาธารณสุข จะเร่งรัดการให้บริการทางสาธารณสุขแก่ประชาชนในรูปแบบผสมผสาน ทั้งในด้านการป้องกันโรค การรักษาพยาบาลและการส่งเสริมสุขภาพอนามัยตามลำดับ โดยมุ่งเน้นหนักแก่ประชาชนในชนบทและกลุ่มประชาชนที่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี และผู้สูงอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป อย่างทั่วถึง ดังนี้

5.2.1 จะปรับปรุงโรงพยาบาลประจำจังหวัด โรงพยาบาลประจำอำเภอ และสถานอนามัยทั่วประเทศ พร้อมทั้งจะยกระดับสำนักงานผดุงครรภ์ให้เป็นสถานอนามัยทุกแห่ง ทั้งนี้ เพื่อประสิทธิภาพของการดำเนินการสาธารณสุขมูลฐาน และความสะดวกของผู้ป่วย

จะจัดตั้งโรงพยาบาลศูนย์ประจำภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออก เฉียงเหนือ โดยให้มีนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทุกสาขา และมีจำนวนเตียงผู้ป่วยอย่างน้อย 1,000 เตียง เพื่อการรักษา พยาบาล และป้องกันโรคให้แก่ประชาชนที่ห่างไกลและกันดาร

5.2.3 สถานพยาบาลของรัฐจะให้การรักษาพยาบาลแก่ประชาชนผู้ยากไร้ทั้งในเมืองและชนบท โดยไม่คิดมูลค่า

5.2.4 จะเร่งรัดการผลิตและเสริมสร้างสมรรถภาพ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกประเภท ทุกสาขา รวมทั้งการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขระดับหมู่บ้าน ให้มีความรู้เกี่ยวกับการรักษา พยาบาลขั้นต้น เพื่อสนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐาน

5.2.5 จะระดมสรรพกำลังด้านสาธารณสุข ทั้งจากภาครัฐบาลและภาคเอกชน ให้เข้ามามีบทบาทพร้อมกันในการรับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง โดยแนะนำส่งเสริมและสนับสนุนกิจการสาธารณสุขภาคเอกชน รวมทั้งโรงพยาบาลเอกชนด้วยวิธีการต่างๆ และเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้มีส่วนร่วม หรือริเริ่มงานสาธารณสุขของชุมชนเองให้ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

5.2.6 จะส่งเสริมและสนับสนุนการวางแผนครอบครัวให้แพร่หลายและมีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น เพื่อลดอัตราการเพิ่มของพลเมืองให้ต่ำกว่าร้อยละ 2.1 แลเพื่อสุขภาพอนามัยของแม่และเด็ก

5.2.7 จะจัดให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ และค้นหาวิธีที่เหมาะสม สำหรับการส่งเสริมงานด้านอาหารและโภชนาการ งานสุขภาพจิตทั่วไป งานจัดหาน้ำสะอาด สำหรับบริโภค และงานให้ภูมิคุ้มกันโรคแก่ประชาชน

5.2.8 จะส่งเสริมการสุศึกษาในโรงเรียน และการสุศึกษาของประชาชนทั่วไป โดยจะเน้นการใช้สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์อย่างกว้างขวาง จริงจัง และสม่ำเสมอ เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจและตื่นตัวในการป้องกันรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน

5.3 ในด้านการศึกษา รัฐบาลมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาประเทศ โดยใช้การศึกษาเป็นพื้นฐานและจะเน้นการพัฒนาการศึกษาในชนบทเพื่อการอาชีพเป็นสำคัญ รัฐบาลจะยึดหลักการ

กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น พร้อมกับจะหามาตรการเพื่อให้มีเอกภาพทั้งในด้านนโยบายและการบริหารการศึกษา จะระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ และกระจายทรัพยากรทางการศึกษาไปยังท้องถิ่น โดยเฉพาะในชนบทเพื่อก่อให้เกิดความเสมอภาคและให้คุณภาพของการศึกษาคู่กันโดยทั่วไป รวมทั้งจะสนับสนุนให้นวัตกรรมและเทคโนโลยี ที่เหมาะสมมาใช้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และจะเน้นในแต่ละเรื่อง ดังต่อไปนี้

5.3.1 จะเร่งรัดและสนับสนุนให้ท้องถิ่นและเอกชนเห็นประโยชน์และความจำเป็นของการศึกษาก่อนวัยประถมศึกษา เพื่อจะได้ช่วยกันจัดอบรมเลี้ยงดูเด็ก ให้เด็กมีพัฒนาการโดยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ

จะกวาดขันการช่วยเหลือผู้ยากไร้ ให้ได้รับทุนและปัจจัยต่างๆ ในการศึกษาอบรม และฝึกอาชีพโดยทั่วถึง

5.3.2 จะเร่งขยายการศึกษาภาคบังคับให้กว้างขวางทั่วถึง และมุ่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ในระดับประถมศึกษาเป็นพิเศษ โดยสนับสนุนการวางแผนการศึกษาระดับจังหวัดให้กว้างขวางเพื่อให้สามารถ ใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

5.3.3 จะปรับปรุงการมัธยมศึกษาให้มีการอาชีพมากขึ้น และจบในตัวเอง ให้มีโปรแกรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับอาชีพในท้องถิ่นนั้นๆ รวมทั้งให้มีการฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับอาชีพอิสระและตลาดแรงงาน

5.3.4 จะจัดหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษา รวมทั้งการผลิตครูอาชีวศึกษา ให้ประสานกันระหว่างหน่วยการผลิตและหน่วยใช้โดยมุ่งให้เป็นการศึกษาที่เหมาะสมกับอาชีพอิสระ และตลาดแรงงานอย่างแท้จริง

5.3.5 จะประสานและปรับปรุงการผลิตครู โดยมุ่งเน้นในด้านคุณภาพและเสริมศรัทธา อุดมการณ์ และทัศนคติต่ออาชีพครูเป็นสำคัญ และจะส่งเสริมสนับสนุนให้มีการกระจายครูออกไปปฏิบัติหน้าที่ในชนบทและท้องถิ่นกันดาร

5.3.6 จะปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาเอกชนทุกระดับทุกประเภท และส่งเสริมให้เอกชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา การอาชีวศึกษา และการศึกษานอกโรงเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

5.3.7 จะปรับปรุงและส่งเสริมการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบและลักษณะต่างๆ กัน อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในชนบท โดยจะเน้นการฝึกอบรมเรื่องอาชีพให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และการส่งเสริมให้ประชาชนหาความรู้เพิ่มเติม

5.3.8 จะเร่งรัดและส่งเสริมให้เยาวชนมีพลานามัยที่สมบูรณ์มีจริยธรรมอันดีงาม มีความรับผิดชอบ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชาติ

5.4 ในด้านอุดมศึกษา จะส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้ปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจหลัก อันได้แก่ การสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ ส่งเสริม ให้มีการร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย และจะสนับสนุนกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยและนอกมหาวิทยาลัย ที่ทางมหาวิทยาลัยเห็นว่าเป็นประโยชน์ และเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ทางวิชาการ และที่จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนด้วยการส่งเสริมการจัดการศึกษาแบบ “มหาลัยเปิด” จะดูแลและส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดการอุดมศึกษา ให้กว้างขวาง และมีคุณภาพเท่าเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

5.5 จะเร่งรัดและสร้างความเป็นธรรมในสังคม และส่งเสริมความเข้าใจและความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม ตลอดจนการทำนุบำรุงศาสนาทุกศาสนา ให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนในชาติ

5.6 จะดำรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย เคารพความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของผู้พิพากษาและตุลาการ จะปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมทุกระดับให้มีประสิทธิภาพและรวดเร็ว ยิ่งขึ้น จะจัดตั้งศาลเพิ่มขึ้นในท้องที่ต่างๆ ตามความเหมาะสม เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น

6. จะส่งเสริมการกีฬาให้ประชาชนทุกเพศทุกวัย เฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชนได้มีโอกาสเล่นกีฬอย่างกว้างขวางและจริงจัง เพื่อเป็นการพัฒนาคนให้มีพลานามัยสมบูรณ์ มีน้ำใจ นกกีฬา ปลุกฝังความสามัคคี และเพิ่มพูนมาตรฐานการกีฬาของชาติ

7. ในด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จะป้องกันและปราบปรามการผลิต การค้าและการเสพยาเสพติด และวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทอย่างจริงจัง ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม จะปราบปราม โดยใช้กฎหมายอย่างเด็ดขาด และให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จัดให้มีการปลูกพืชทดแทนและการพัฒนาชาวไทยภูเขา ส่งเสริมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ และจิตใจของผู้ติดยาเสพติด รวมทั้งการสงเคราะห์ผู้ติดยาเพื่อมิให้เป็นภาระแก่สังคมต่อไป จะร่วมมือกับนานาประเทศในการควบคุม ป้องกัน และปราบปรามการแพร่ ระบาดของยาเสพติดทุกวิถีทาง

8. ในด้านปัญหาผู้อพยพพลัดถิ่น จะดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาผู้อพยพพลัดถิ่นตามหลักมนุษยธรรม ควบคู่กับหลักอธิปไตย ความมั่นคงและความปลอดภัยของชาติโดยเฉพาะผู้ลี้ภัยจากอินโดจีน รัฐบาลจะเร่งดำเนินการทางการเมืองและการทูต ให้องค์การและประชาคมระหว่างประเทศเข้ามามีส่วนรับผิดชอบในการแก้ปัญหาเรื่องนี้ เพื่อให้ภาระหนักและความกระทบกระเทือนที่ประเทศไทยได้รับอยู่ในขณะนี้หมดไป หรือบรรเทาเบาบางลงให้มากที่สุด

9. จะเร่งดำเนินการสร้างพุทธมณฑลให้เสร็จสิ้นตามโครงการ ท้นการฉลองครบรอบ 200 ปี ของกรุงรัตนโกสินทร์ โดยใช้งบประมาณของรัฐร่วมกับการบริจาคของประชาชน

ท่านประธานสภาที่เคารพ และท่านสมาชิกผู้มีเกียรติทั้งหลายรัฐบาลของรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ขอให้คำมั่นว่า จะดำเนินการทุกวิถีทางที่จะปฏิบัติตามนโยบายต่างๆ ที่ได้คำมั่นว่า จะดำเนินการทุกวิถีทางที่จะปฏิบัติตามนโยบายต่างๆ ที่ได้แถลงไว้ และเชื่อว่านโยบายดังกล่าว จะสามารถแก้ไขปัญหา ที่ประชาชนชาวไทยเป็นห่วงอยู่ในขณะนี้ นับตั้งแต่ปัญหาผู้อพยพลี้ภัยจากอินโดจีน ปัญหาการขาดแคลนน้ำมันเชื้อเพลิง ปัญหาการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ปัญหาการบริการของรัฐบาลและการกระจายรายได้แก่ประชาชน เฉพาะอย่างยิ่งปัญหาของเกษตรกร ปัญหาแรงงานตลอดจนปัญหาความสงบเรียบร้อยภายใน และเรื่องความมั่นคงปลอดภัยภัยบริเวณชายแดนและอื่นๆ

ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ รัฐบาลได้มีนโยบายและมาตรการปฏิบัติต่างๆ ไว้แล้ว ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ในอันที่จะดำเนินการแก้ไขให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดีให้จงได้ การวางรากฐานระยะยาวเพื่อพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้ามั่นคงนั้น เป็นเรื่องสำคัญที่รัฐบาลนี้ได้คำนึงและได้กำหนดนโยบายไว้แล้วเช่นเดียวกัน เฉพาะ อย่างยิ่งการวางรากฐานระยะยาวทางเศรษฐกิจและสังคมที่จะส่งผลให้เกื้อกูลแก่การขยายตัวทุกสาขา รวมทั้ง ความเจริญเติบโตและความแข็งแรงในชนบทที่ประชาชนเหล่านี้จะดำรงชีวิตอยู่อย่างผาสุก สมบูรณ์ควบคู่กับการได้เข้ามาช่วยพัฒนาสร้างสรรค์ การปกครองในระบบประชาธิปไตยให้เจริญก้าวหน้าคงยิ่ง ขึ้นไป

รัฐบาลนี้ จะใช้ความพยายามและบากบั่นทุกวิถีทางด้วยความมานะอดทน ซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เพื่อความผาสุก ความมั่นคง ปลอดภัย และความอยู่ดีกินดีของประชาชน อันเป็นความปรารถนาของเราทุกคน รัฐบาลยินดีและพร้อมเสมอที่จะรับฟังความคิดและข้อเสนอแนะในด้านการสร้างสรรค์จากทุกท่าน ดังนี้ ข้าพเจ้าหวังในความร่วมมือด้วยดีจากท่านสมาชิกผู้มีเกียรติ เพื่อรัฐบาลจะได้บริหารประเทศให้บรรลุเป้าหมายและนโยบายที่ได้แถลงไว้ทุกประการ

ขอบคุณ

ผนวก จ

ญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล พ.ศ. 2522

(สำเนา)

เลขรับ 21/2542 วันที่ 24 พ.ย. 2542

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สภาผู้แทนราษฎร

27 กันยายน 2522

เรื่อง เสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ
มาตรา 137 และมาตรา 203

กราบเรียน ประธานรัฐสภา

พวกข้าพเจ้าผู้มีรายชื่อทำญัตติดังนี้ ขอเสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจ
รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 137 และมาตรา 203 ดังต่อไปนี้

ก. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมทั้งสองท่าน

รัฐมนตรีกระทรวงนี้ ขาดความรับผิดชอบในการบริหารราชการกระทรวงคมนาคม
ให้มีประสิทธิภาพและปลอดภัย ไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาด้านการขนส่งทุกประเภท
การดำเนินการบริหารด้านการขนส่งและโทรคมนาคมไม่ประหยัดและไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข
แต่เพิ่มราคาค่าบริการเกินกว่าความจำเป็น การจัดบริการไม่เพียงพอต่อความต้องการของ
ประชาชน การใช้ประโยชน์ของระบบสื่อสารไม่ได้รับการสนับสนุนและไม่สะดวกรวดเร็ว การกระทำ
ดังกล่าวผิดไปจากนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อสภา

ข. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

รัฐมนตรีกระทรวงนี้ไม่สามารถแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและการพาณิชย์ได้ ทำ
ให้ภาวะการครองชีพสูงขึ้น ไม่สามารถรักษาระดับราคาสินค้าที่จำเป็นในการบริโภคและอุปโภค
ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมไม่สามารถประกันราคาพืชผลให้แก่เกษตรกรได้ ไม่สามารถลดดุลการค้า

ที่เสียเปรียบกับต่างประเทศบางประเทศได้ การดำเนินการดังกล่าวสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่ตรงกับนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อสภา

ค. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ทั้งสามท่าน

รัฐมนตรีกระทรวงนี้ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและความสงบสุขของประชาชนได้ ไม่สามารถปราบปรามและป้องกันอาชญากรรมต่างๆ ได้ ไม่ได้ดำเนินการกระจายอำนาจไปสู่หน่วยงานในท้องถิ่น ประชาชนได้รับความเดือดร้อนในด้านการครองชีพ และการทำมาหากิน เช่น การเลี้ยงสุกร ที่ดินทำกิน และไม่สามารถแก้ไขปัญหาคนว่างงาน ตลอดจน ปัญหาแรงงานได้ ไม่ได้พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในชนบท การศึกษาประชากรล้นเหลือ การบริหารราชการของรัฐมนตรี กระทรวงนี้ ไม่ได้ตรงตามเป้าหมายและนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อสภา

ง. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

การบริหารราชการของรัฐมนตรีกระทรวงนี้ สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้านพลังงาน เช่น น้ำมันและแก๊สขาดแคลนและมีราคาสูง การดำเนิน การด้านองค์การแก้สธรรมชาติล้มเหลว การดำเนินงานบริหารด้านการประมงต่างๆ เป็นที่เคลือบแคลง ไปในทางมิชอบและไม่สนับสนุนอุตสาหกรรมในประเทศ การดำเนินการบริหารดังกล่าวนี้ผิดไปจากนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อสภา

ด้านเหตุผลดังกราบเรียนมานี้ พวกข้าพเจ้าจึงขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ รัฐมนตรีเป็นรายบุคคลดังกล่าวมาแล้ว รายละเอียดจะได้แถลงเพิ่มเติมในสภา

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

ลงชื่อ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

(คึกฤทธิ์ ปราโมช)

ผนวก ข

คำอภิปรายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคม

วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2522

ท่านประธานรัฐสภาที่เคารพ กระผมขอประทานเสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 137 และมาตรา 203 ดังต่อไปนี้ ...¹

ท่านประธานครับ นั้นเป็นญัตติ ที่พวกกระผมได้กราบเรียนเสนอต่อท่านประธานไว้แล้ว กระผมนำมากล่าวในที่นี้ ก็เพื่อให้เป็นระเบียบแบบแผน ตามระเบียบแบบแผนของสภาอันทรงเกียรตินี้ ต่อไปกระผมก็ขอประทานอนุญาต และขอประทานเวลาจากท่านประธานที่จะได้อภิปรายเพิ่มเติมในรายละเอียดเป็นรายกระทรวงต่อไป เริ่มต้นด้วยกระทรวงคมนาคม ตามที่ปรากฏในญัตติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม คือ ฯพณฯ สมพร บุญยคุปต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมคนนี้ ขาดความรับผิดชอบในการบริหารราชการของกระทรวงคมนาคมให้มีประสิทธิภาพและความปลอดภัย ขณะนี้การขนส่งและคมนาคมของประเทศไทยได้รับการปรับปรุงและแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ เช่น การติดขัดของยวดยานพาหนะ ซึ่งเห็นอยู่ทุกวันนี้ ท่านประธานเองก็คงจะต้องทราบ ท่านสมาชิกทุกคนก็คงจะต้องทราบ ไม่มีการแก้ไขดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดทั้งสิ้น ประชาชนเดือดร้อนทั้งหมด ทุกวันนี้การจะไปติดต่อในเรื่องธุรกิจหรือแม้จะไปในธุรกิจส่วนตัวไม่สามารถจะนัดได้อีกต่อไปแล้ว ขึ้นอยู่กับการจราจรตามถนนหนทาง บางเวลาบางวันนัดกันไว้ 11.00 นาฬิกา ถ้ามีเหตุเภทภัยฝนตก น้ำท่วม หรือเผชิญมิงานอื่นเข้ามาซึ่งจะมีคนไปมากการนัดนั้นล้มเหลว กว่าจะไปถึงได้ประมาณ 15.00 นาฬิกา นี่เป็นความจริงซึ่งท่านสมาชิกทุกท่านก็คงประจักษ์ใจอยู่แล้ว ความเดือดร้อนนั้นเกิดอย่างยิ่ง คนที่ทำงานตลอดวันได้รับความเหน็ดเหนื่อยทั้งทางกายทางใจ พอเสร็จงานจะขึ้นรถกลับบ้าน ดิฉันอยู่ในรถ

ที่มา: รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ก, น. 205-234

หมายเหตุ: การย่อหน้าในคำอภิปรายนี้ ผู้วิจัยพิมพ์ตามการย่อหน้าของรายงานการประชุมรัฐสภา (2522 ก) โดยปกติแล้ว คำอภิปรายจะเป็นคำพูดที่ต่อเนื่องกันไปตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่มีการย่อหน้าแต่อย่างใด

¹ส่วนที่ละไว้เป็นส่วนที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช อ่านญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปโปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก ง

เพิ่มความเหน็ดเหนื่อย เพิ่มความรุนแรงของชีวิตขึ้น จนแทบว่าจะไม่มีใครสามารถทนได้ นี่เป็นส่วนหนึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม และท่านไม่ได้แก้ไข ไม่ได้ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดให้ดีขึ้นทั้งสิ้น มีเสียงแต่เพียงว่า ประเดี๋ยวก็จะเอาญี่ปุ่น ประเดี๋ยวก็จะเอาเยอรมันเข้ามาจัดการจราจร แล้วก็ล้มเหลวทุกครั้ง ในที่สุดรถก็ติดกันอยู่อย่างทุกวันนี้ ไม่มีการผ่อนคลายแต่อย่างใดและนับวันก็จะเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ จนในที่สุด ถนนหนทางของเรานี้แทบว่าจะใช้การไม่ได้ ไม่มีทางที่จะติดต่อไปมาหาสู่กันได้อีกต่อไป การเดินทางของประชาชนทุกวันนี้ไม่ได้รับความสะดวกและความปลอดภัยจากยานพาหนะ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงคมนาคม ได้เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งที่สุด ดังที่ปรากฏเป็นข่าวประจำวันอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์เกือบจะไม่เว้นแต่ละวัน ประเดี๋ยวก็รถ บขส. ชนกับรถทัวร์ รถทัวร์ชนกับรถสิบล้อ ผู้คนล้มตายกันเป็นจำนวนมากๆ ทุกครั้ง จนเป็นศัพท์ติดปากว่า "ตายหมู่" การเดินทางไปที่ต่างจังหวัดนั้น ผู้เดินทางจะต้องเสี่ยงชีวิตทุกครั้งไป ไม่แน่ว่าจะถึงที่หมายปลายทางหรือเมื่อถึงแล้วก็ไม่แน่ว่าจะกลับถึงบ้าน อาจจะล้มตายเสียกลางทางเมื่อไรก็ได้ จนในที่สุดก็มาเกิดอุบัติเหตุรถไฟชนกันเมื่อเร็วๆ นี้ มีผู้เสียชีวิตถึง 50 กว่าคน ไม่เคยปรากฏว่า มีรัฐมนตรีกระทรวงคมนาคมในรัฐบาลอื่นในอดีตเคยทำผิดพลาดไร้ประสิทธิภาพอย่างนี้มาแต่ก่อน เมื่อนักข่าวหนังสือพิมพ์ไปสัมภาษณ์ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ท่านก็ตอบง่ายที่สุด ตอบว่าตัวท่านไม่ได้เป็นผู้ขับรถไฟ ซึ่งก็เป็นความจริง กระผมไม่เถียง รัฐมนตรีจะไปขับรถไฟอย่างไรได้ แต่ท่านรัฐมนตรีมีหน้าที่รับผิดชอบในการทำงานของคนขับรถไฟทุกคน เมื่อรถชนกัน คนตายถึงขนาดนี้ ท่านจะปฏิเสธเพียงว่าผมไม่ได้เป็นคนขับรถไฟ แสดงให้เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่ขาดความรับผิดชอบในเหตุการณ์เหล่านี้โดยสิ้นเชิง ท่านไม่สนใจ ท่านไม่รับผิดชอบ นอกจากนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงนี้ไม่สามารถควบคุมและแก้ไขปัญหาด้านการขนส่งทุกประเภท และจัดบริการไม่เพียงพอ กับความต้องการของประชาชน เช่น บริษัทเดินอากาศไทยครับ ท่านประธานที่เคารพ ท่านประธานคงจะสนใจ เพราะท่านประธานก็เป็นนักบินอยู่ มีเที่ยวบินและที่นั่งโดยสารน้อยกว่าจำนวนผู้โดยสารที่ประสงค์จะเดินทางทุกเที่ยว ไม่เคยพบกับความประสงค์เลย ทั้งนี้เป็นเหตุให้พนักงานตามสถานีต่างๆ มีโอกาสรีดไถ ชมชู้ ผู้โดยสารที่ต้องการจะเดินทางที่มีฐานะด้าน จำเป็นจะต้องเดินทางให้ได้ โดยปกติเมื่อผู้โดยสารไปซื้อตั๋วซึ่งใครก็ได้มาแล้ว กระผมเองก็โดนมา ไปซื้อตั๋วจะได้รับคำตอบจากพนักงานว่าเต็มแล้ว แต่เต็มแล้วนั้นแหละครับ ท่านประธานครับ ถ้ามีเงินจ่ายไปเบี้ยบายรายทางมากกว่าราคาตั๋วเป็นพิเศษแล้ว ที่นั่งกลับมีขึ้นมาได้ ขอให้จ่ายเสียอย่างเถอะ ที่นั่งจะมีขึ้นมาทันที หรือบางครั้งผู้โดยสารไปซื้อตั๋วที่บริษัทเดินอากาศไทยไม่ได้ บอกว่าเต็มแล้ว แต่ไปซื้อจากบริษัททัวร์ซึ่งเขาซื้อช่วงไป เขามีให้ นี่แสดงว่า เอาไปขายกันจนหมด ไม่คำนึงว่า หน้าที่ของตนเป็นอย่างไร ต้องไปซื้อบริษัททัวร์เอกชน ในขณะนี้ บริษัทขนส่งฯ ภายใต้

ความรับผิดชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงนี้ ไม่สามารถแก้ปัญหาการบริการของการรับส่งผู้โดยสารต่างจังหวัดได้ เมื่อแก้ไม่ได้ ท่านก็เลยสนับสนุนให้มีการผูกขาด คือ จัดการบังคับรถทัวร์ของเอกชนให้เข้ามาอยู่กับบริษัทขนส่งฯ นั่นก็คือ ตัดการแข่งขันของเอกชนที่ให้บริการดีกว่าแก่ประชาชนออกไปหมด แต่ในขณะเดียวกัน ก็ยึดยึดบริการอย่างเลวอย่างสกปรกเอาเผากินของบริษัทขนส่งฯ มาให้แก่ประชาชนแทนสิ่งที่ดีกว่า และสิ่งที่ท่านปรับปรุงให้สูงขึ้นเกี่ยวกับการขนส่งนี้ ก็มีแต่สถิติอุบัติเหตุของรถ บขส. อันเกิดจากความไร้ประสิทธิภาพ ความห้าม จะพูดอย่างนั้นก็ได้ ขอประทานโทษของคนขับรถที่ขับรถอย่างรวดเร็วแข่งกับมรณะ เร่งอย่างพายุ ไม่ได้คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้โดยสาร ทำให้ประชาชนผู้โดยสาร ต้องเสียชีวิตทุกพลภาพ ได้รับบาดเจ็บตลอดจนสูญเสียทรัพย์สินมากขึ้นเรื่อยๆ ทุกวัน ประชาชนต้องตกอยู่ในสภาพจำยอม และต้องใช้บริการ บขส. ทั้งที่ไม่มีความมั่นใจและเชื่อถือในบริการ ทั้งทางรถไฟและรถ บขส. กระผมเองแต่ก่อนนั้นไม่ไว้ใจ บขส. กระผมกราบเรียนท่านประธานตรงๆ ถ้าจะไปไหนกระผมสมควรไปรถไฟมากกว่ารถทัวร์กระผมก็ไม่ไว้ใจ เพราะว่า รถสบล้อมันอาจจะชนเอากลางดึกกลางคืน รถไฟกระผมรู้สึกปลอดภัยที่สุด แต่ว่าตั้งแต่รัฐบาลที่เข้ามารับตำแหน่งเกิดเหตุมองเห็นแล้ว รถไฟก็ไม่ปลอดภัยเสียแล้ว ชนกันตายไม่รู้ตัวและไม่มีใครรับผิดชอบ ขึ้นเครื่องบินก็ไม่มีที่นั่ง ต้องไปเสียเงินเสียทองพิเศษเพิ่ม ต้องวิ่งไปตามบริษัทรถทัวร์เหินเหินอย่าล้าช้าเหลือเกิน กระผมได้แต่เดินทางด้วยรถแท็กซี่ รัฐบาลก็หาว่าไม่ประหยัดน้ำมัน แล้วจะให้ทำอย่างไร จะไปเรือแจว เรือพาย ก็ไม่ถึง อย่างในกรุงเทพฯ จะเอาช้างเข้ามาขี่ก็ผิดกฎหมาย กระผมทำอะไรไม่ได้ รัฐบาลไม่เคยเอื้อเพื่อแก้ไขในสิ่งเหล่านี้เลย ทำให้เกิดความยากลำบากแก่ประชาชนเป็นอย่างยิ่งครับ ท่านประธานครับ ที่นี้ก็มาถึงด้านการขนส่งพัสดุ องค์การ รสพ. ก็ดำเนินการอย่างไรประสิทธิภาพอีกเช่นเดียวกัน มีความล่าช้า เมื่อเปรียบเทียบกับเอกชนประสบความสำเร็จ ตัวอย่างที่กระผมเห็นได้ชัด ซึ่งกระผมอยากจะกราบเรียนท่านประธานให้ทราบ ก็คือว่า ในการประมูลราคาพอกท่อแก๊สธรรมชาตินั้น ผู้ประมูลได้มีเงื่อนไขว่า ถ้าให้องค์กร รสพ. ทำการขนแล้วราคาเขาจะสูงขึ้น นี่แปลว่าอะไร แปลว่าองค์กร รสพ. ของเรามันใช้ไม่ได้ ใช่หรือไม่ อย่าเรียกว่าของเราเลยครับ ของรัฐบาลนั่นแหละ ผู้ที่เขาประมูลราคาพอกท่อแก๊ส เขาใส่เงื่อนไขไว้แล้ว ถ้าให้คนอื่นขนราคาเท่านี้ แต่ถ้าให้ รสพ. ขนเขาต้องขึ้นราคาต้นทุน เพราะของเราไม่ได้ความ รัฐบาลก็รู้เห็นในเรื่องนี้ กระผมก็อยากจะกราบเรียนถามรัฐบาล หรืออย่างน้อยก็เรียนถามท่านประธานตามข้อบังคับ ผ่านไปยังรัฐบาล มาดูอย่างนี้แล้ว รู้สึกอับอายขายหน้าบ้างหรือไม่ กระผมเองรู้สึกอับอายขายหน้าไม่ใช่แทนรัฐบาลหรอก ในฐานะที่เป็นผู้แทนราษฎร ในฐานะที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับผิดชอบในการควบคุมการบริหารของรัฐบาล กระผมรู้สึกอับอายขายหน้าที่มีเรื่องอย่างนี้เกิดขึ้น การขนส่งมวลชนในกรุงเทพฯ ก็เช่นเดียวกัน เป็นไปอย่างไรประสิทธิภาพ ขณะนี้ มีผู้ต้องการใช้บริการ แต่ไม่สามารถขึ้นรถโดยสาร

ได้ รอกันจนเหน็ดเหนื่อย ขึ้นไปก็เบียดเด็กนักเรียนตัวเล็กๆ แทบจะถูกเหยียบตายบนรถ แต่ก็จำเป็นต้องเดินทาง ท่านประธานทราบไหมครับ คนเขาสร้างทาวน์เฮ้าส์ (Town house) กันมาก คนลงทุนซื้อทาวน์เฮ้าส์อยู่เป็นจำนวนล้านๆ บาทต่อหลังทำไม เพราะเขาไม่สามารถจะเดินทางไปไหนมาไหนตามสะดวกเลย เขาต้องเอาตัวไปอยู่ใกล้ที่ที่เขาจะทำงาน ใกล้โรงเรียนลูก ไม่สามารถจะทนดูได้ในการขนส่งมวลชน เป็นไปไม่ได้ ไม่มีทาง แล้วเราก็อำนาจกันไปตามเรื่องตามราว ไม่มีการคิดแก้ไข ขณะเดียวกันองค์การนี้ คือ องค์การขนส่งมวลชนฯ ก็ร้องว่าขาดทุน และขอให้กระทรวงคมนาคมชำระหนี้สินเป็นจำนวนถึง 1,700 ล้านบาท ในขณะที่เอกชนที่เขาเข้ามาแย่งเป็นรถเมล์ รถเล็ก เขาทำงานของเขาได้ดีมีกำไร สามารถเอาเงินไปเสียเบียดรายทางให้แก่เจ้าหน้าที่ ตำรวจเพื่อรักษาสภาพของเขาไว้ได้ นี่แปลว่าอะไร ทำไมรัฐบาลเข้าทำถึงขาดทุน ถึงร้องอย่างเดียวว่าขาดทุนฯ เงินหมดแล้ว 2 แถวเขาวิ่งเต็มบ้านเต็มเมือง ทำไมเขาหน้าบาน มีอย่างเดียวกันที่เขาจะต้องใช้จ่ายพิเศษ คือ เอาเงินให้เจ้าหน้าที่ของทางราชการ เพื่อจะได้ดำเนินการของเขาต่อไปได้ แต่เขาก็มีเงินจ่าย ทำไมองค์การของรัฐแท้ๆ ถึงได้อยู่ในสภาพเช่นนี้ กระผมไม่เข้าใจ และเมื่อไม่เข้าใจ ก็เกิดความไม่ไว้วางใจในท่านรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบทางด้านดำเนินการบริหาร ด้านการขนส่ง และคมนาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงนี้ไม่ประหยัด คือ การขนส่งนั้นไม่ประหยัด และก็ไม่ได้รับการแก้ไขโดยรัฐมนตรีแต่อย่างใด มีแต่เพิ่มราคาค่าบริการ เกินความจำเป็นและการใช้ประโยชน์ ระบบสื่อสารก็ไม่ได้รับการสนับสนุน ไม่ได้มีการแก้ไขให้มีความสะดวกรวดเร็วขึ้น กระทรวงนี้ได้ถือโอกาสในขณะที่ประชาชนกำลังเดือดร้อนด้วยเรื่องค่าครองชีพสูง ขึ้นราคา คือ เพิ่มค่าโดยสารจากกิโลเมตรละ 15 สตางค์ เป็นกิโลเมตรละ 19 สตางค์ เพิ่มขึ้นไปถึง 20 เปอร์เซ็นต์ ท่านประธานครับ ผู้โดยสารรถ บขส. เหล่านี้ บางทีท่านรัฐมนตรีว่าการฯ จะไม่ทราบหรือไม่เห็นว่า ส่วนมากเป็นคนยากจนที่ไม่มีรถส่วนตัว ไม่มีรถเก๋งนั่งเหมือนกับท่าน หรือไม่สามารถจะใช้บริการอื่นที่ดีกว่านี้ได้ จำเป็นจำใจต้องขึ้นรถประจำทางเหล่านี้ รถโดยสารเหล่านี้ จึงจำเป็นที่จะต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่เต็มไปด้วยอันตราย เต็มไปด้วยความเหน็ดเหนื่อย เต็มไปด้วยความเสี่ยงชีวิต ไปพร้อมกับความกดดันของผู้ขับขี และพนักงานอื่นของบริษัทขนส่งฯ อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นเป็นเหตุการณ์ปกติประจำวัน ส่วนรถโดยสารในเขตเทศบาลต่างจังหวัด กระทรวงพาณิชย์ นี่ยังให้เพิ่มราคาโดยสารจากเดิม คือ 75 สตางค์ เป็น 1.50 บาท เพิ่มขึ้น 100 เปอร์เซ็นต์ ท่านประธานที่เคารพ จะเห็นได้ว่า กระทรวงนี้ได้สร้างความไม่เป็นธรรมในสังคมให้เกิดขึ้นอย่างชัดเจน ผลักภาระไปให้ประชาชนชาวไทยที่อยู่ในต่างจังหวัด ในขณะที่ประชาชนในกรุงเทพมหานคร ไม่ต้องรับภาระหนักเท่ากัน ท่านอยากจะแบ่งประชาชนออกเป็นชั้น ประชาชนไทยชั้น 1 ชั้น 2 ชั้น 3 เหมือนกับนั่งรถไฟหรืออย่างไร กระผมไม่ทราบ รัฐบาลนี้ได้ยอมให้องค์การโทรศัพท์ฯ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงคมนาคมขึ้นค่าใช้บริหารครั้งละ 1.50 บาท เป็น 2 บาท แต่ค่าเช่า

จาก 30 บาท และค่าเช่าเพิ่มจาก 30 บาท เป็น 50 บาท ทั้งๆ ที่ขณะนี้เป็นที่ทราบกันดี สำหรับผู้ใช้โทรศัพท์ทั่วไปว่า บริการขององค์การโทรศัพท์ฯ ก็ยังอยู่ในสภาพที่สับสนเหมือนเดิม บางครั้งกลับยิ่งกว่าเดิม คือจะถูกหมายเลขที่ต้องการหรือไม่ หรืออาจจะมีเสียงรบกวน จนไม่สามารถจะพูดจากรู้เรื่อง ท่านประธาน เคยลองยกหูโทรศัพท์ที่สำนักงานของท่าน หรือที่บ้านของท่านบ้างไหมครับ แต่โทรศัพท์ท่านประธานอาจจะดีกว่าโทรศัพท์ของกระผม กระผมก็ไม่ทราบ แต่ยกขึ้นมาแทนที่จะพูดจากับใครรู้เรื่อง เป็นเสียงดุริยะดนตรีจีน คือ ฟังเพลงจิ้ง พุดอะไรก็มีเพลงจิ้ง บรรเลงอยู่ตลอดเวลา และจะให้ทำอะไร ต่อโทรศัพท์กว่าจะเข้าถึงจุดที่เราต้องการจะพูดได้ ต้องใช้เวลามาก ต้องต่อกันหลายครั้งหลายหน เพราะต่อไปนี้ไปโผล่ที่โน้น ต่อโน้น ไปโผล่ที่นี่ การรับโทรศัพท์ก็เช่นเดียวกัน กระผมมีโทรศัพท์ที่บ้าน เดี่ยวนี้กระผมกลัว กระผมไม่กล้าเข้าไปใกล้ เพราะมันอาละวาดกับกระผมอยู่เรื่อย นอนอยู่ดีๆ ที 2 โทรศัพท์ดัง ต้องตะกุกตะกายลุกขึ้นมาวิ่งไปรับโทรศัพท์ นี่กว่ามีเหตุสำคัญอะไร มีเสียงออกมาจากโทรศัพท์ว่า "ตึกถล่ม" และพูดเท่านั้นทีว้างหูเลย และท่านประธานจะให้กระผมทำอะไร เสียเวลาหลับนอนจนวุ่นวายหัวใจเป็นที่สุด ตระหนักดีกว่าเกิดเหตุร้ายอะไร ถ้ามคำเดียว ตึกถล่ม วางหูเลย บางครั้งต่อมา ถ้ามเสียงหวาน ถ้ามว่านั่นที่ไหนคะ ผมก็บอกว่า บ้านหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมชครับ ร้องต้ายวางหู จะพูดคุยอีกสักหน่อยก็ไม่ได้ เป็นอย่างนี้โทรศัพท์เมืองไทยนี้ ท่านประธานก็ทราบดีครับ กระผมก็ไม่อยากจะทำมาก จะเสียเวลาในการจัดการดังกล่าว กระทรวงนี้ไม่เคยพิจารณาในด้านการประหยัด เพื่อลดค่าใช้จ่ายแต่อย่างใดเลย แต่กลับเพิ่มและก่อให้เกิดความสับสนที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน เช่น การพิมพ์ตัวรถเมล์ปลอมเป็นต้น การใช้โทรศัพท์ทางไกล กระผมมีกิจธุระต้องพูดกันมาก แต่โทรศัพท์ข้ามประเทศก็เช่นเดียวกัน นอกจากจะเสียค่าบริการที่แพงแล้ว ยังมีความล่าช้าเป็นอันมาก กระทรวงนี้ไม่เคยปรับปรุงให้เกิดความรวดเร็วขึ้นเลย แม้ว่า ขณะนี้ระบบสื่อสารจะพัฒนาไปแล้วอย่างมาก แต่ถ้าเผื่อท่านประธานจะกรุณายกหูโทรศัพท์ เรียกจากกรุงเทพฯ ไปปัตตานี ท่านประธานจะต้องใช้เวลาในการติดต่อถึง 2 ชั่วโมงเป็นอย่างนี้ นอกจากนี้แล้ว การขอยกหมายเลขโทรศัพท์ ขณะนี้ต้องเสียเงินเครื่องหนึ่งตั้งแต่ 10,000 ไปถึง 30,000 สู้แล้วแต่ใครเป็นคนขอไม่อย่างนั้น ไม่มีทางได้ จ่ายซัดเข้าไปนอกกฎหมาย นอกอะไร เบี้ยบำนาญทางแล้วจะได้เครื่องโทรศัพท์ คนมั่งมี มีโทรศัพท์หมด คนที่ฐานะปานกลาง คนยาก คนจน ที่มีธุระจะต้องใช้โทรศัพท์ ไม่มีทางหาได้ สำนักงานทนายความตั้งใหม่ ก็พูดว่า โทรศัพท์ไปเอาจากไหนมา เงินทองที่ไหนมี นายห้าง นายหอ ที่เขามีเงินแสนเงินล้านโทรศัพท์เต็มบ้าน เข้าห้องไหนก็มี โทรศัพท์ที่นั่น เอาเงินฟาดไปเครื่องละสามหมื่น สามหมื่นสิบเครื่องสามแสน เขามีจ่าย อย่างพวกเกล้ากระผมไม่มี ก็ต้องว่ากันไป ขาดการติดต่อ ขาดอะไรเกิดความลำบาก ที่กล่าวทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า ท่านรัฐมนตรีสมพร บุญญาคุปต์ ซึ่งกระผมมีความเคารพนับถือท่านเป็นส่วนตัว ไม่ได้ปฏิบัติงานใน

หน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดระยะเวลา 4 เดือนที่ผ่านมา นอกจากนั้นแล้ว ยังมีการกระทำในการสื่อเจตนา กระผมไม่อยากจะใช้คำว่า ไม่สุจริต แต่สื่อเจตนาที่ไม่งดงามเพียงตรงนัก เอาแค่นี้ เช่นการแต่งตั้งตัวรัฐมนตรีเองเป็นประธานกรรมการขององค์การ โทรศัพท์ เท่านั้นก็ไม่ว่า แต่ท่านยังได้แต่งตั้งพ่อค้า ซึ่งเป็นนายหน้าบริษัทญี่ปุ่นเครื่องมือตลับ ที่เป็นตัวแทนจำหน่ายอุปกรณ์โทรศัพท์ รายใหญ่ให้แก่องค์การโทรศัพท์ ในเมืองไทย ให้เป็นกรรมการในองค์การโทรศัพท์ ด้วย เราจะซื้อโทรศัพท์จากเขา เอาคนขายมานั่งเป็นกรรมการโทรศัพท์ มันก็สบายดีครับ ท่านประธาน ไม่ต้องซื้อใคร ซื้อแต่มีตลับกันอยู่ท่าเดียว หรือบริษัทอื่นที่มีตลับเป็นตัวแทนในประเทศ เอาพ่อค้าเข้ามาเป็นกรรมการขององค์การโทรศัพท์ แล้วพ่อค้าคนนี้ กระผมได้ข่าวมา ร่ำรวยมาก แจกของชาวในสภานี้ละ เป็นเช็คเลย คนละ 40,000 บาท 50,000 บาท รัฐมนตรีบางท่านในคณะรัฐบาลนี้ ที่เป็นผู้แทนราษฎรก็ยังได้รับ ท่านไม่เอารอก แต่ท่านก็ได้รับ เรื่องเป็นอย่างไร ไปถึงขนาดนี้ นี่เป็นเรื่องที่กระผมจะขอพูดไว้แค่นี้เกี่ยวกับท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ยังมีท่านสมาชิกเพื่อนกระผมอีกมากมายที่จะขึ้นมากลางเรียนท่านประธาน ชี้แจงในรายละเอียด ให้แลเห็นถึงความไม่น่าไว้วางใจของรัฐมนตรีท่านนี้ กระผมขอผ่านไปถึงรัฐมนตรีอีกท่านหนึ่งในกระทรวงคมนาคม คือ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม พลอากาศเอกประสงค์ คุณะดิolk รัฐมนตรีท่านนี้ เป็นผู้รับผิดชอบในการขนส่งทางบก และทางอากาศ ท่านก็เป็นคนน่ารักครับ ท่านประธาน กระผมไม่ว่าอะไรหรอก แต่ว่าเมื่อวันที่ 4 กันยายน พุทธศักราช 2522 พนักงานของบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย ได้หยุดงานประท้วงฝ่ายบริหารของบริษัทโดยมิได้ดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย รัฐมนตรีผู้นี้ มิได้มีบทบาทเข้าไปเกี่ยวข้องแก้ไขปัญหแต่อย่างใดทั้งสิ้น การหยุดงานครั้งนี้ ทำให้เกิดความเสียหายทั้งชื่อเสียง และผลประโยชน์ของประเทศชาติอย่างมหาศาล ซึ่งรัฐมนตรีท่านนี้ในฐานะที่ท่านรับผิดชอบก็ควรจะต้องรับผิดชอบ แต่ท่านไม่ทำกลับปล่อยให้ นายทหารอากาศใหญ่ท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของกระผมอย่างยิ่ง คือ ท่านรองนายกรัฐมนตรี พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ เข้าไปมีบทบาทในการแก้ไข และก็แก้ไขแบบท่าน คือ แก้ไขอย่างผิดๆ ไม่คำนึงถึงตัวบทกฎหมายแต่อย่างใดทั้งสิ้น เข้าไปท่านก็เฮฮาตบหลังตบไหล่ เออ ไลน์องนะ อย่างนั้น อย่างนี้ ไปกินเหล้ากันเถอะวะ เรื่องก็ลงเอยกันได้ แต่เราจะปกครองแผ่นดินอย่างนั้นกันหรือครับ ท่านประธานครับ ในทุกเรื่องทุกกรณีควรจะมีขอบเขต ควรจะมีการคำนึงถึงตัวบทกฎหมาย แต่ท่านรัฐมนตรีประสงค์ท่านไม่รับผิดชอบอะไร ท่านปล่อยให้ลูกพี่เข้าไปทำ แล้วอย่างนั้นจะมีรัฐมนตรีช่วยว่าการไว้ทำไม มีรองนายกรัฐมนตรีไว้คนเดียวก็พอถม กระผมไว้ใจท่าน กระผมไม่ว่าไม่แตะ เลี้ยงท่านไว้อย่างที่ว่าภาษาอังกฤษเขาเรียกว่า ทรัับเบิลชูเตอร์ (Trouble shooter) ใครมีทุกข์มีร้อน ปวดท้อง ข้องใจที่ไหน ใครหยุดงาน ผัวเมีย ตีกันที่ไหน ก็ส่งท่านรองนายกรัฐมนตรีไปจัดการให้มันเรียบร้อย จะไปมีทำไมครับท่านประธานครับ รัฐมนตรีช่วยว่าการ ไม่มีประโยชน์เสียเงินดาวเงินเดือนเปล่าๆ

ที่นี้ในด้านทางบก กรณีรถไฟชนกันที่สถานีตลิ่งชัน เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2522 นี้ รัฐมนตรีช่วยว่าการ ท่านนี้ไม่ยอมรับผิดชอบเลย ในฐานะผู้บังคับบัญชาชั้นสูง จนเป็นผลให้ ประธานกรรมการรถไฟในขณะนั้นต้องชิงลาออกไป เป็นโอกาสให้รัฐมนตรีท่านนี้จะ ได้แต่งตั้งตัวเองเข้าเป็นประธานกรรมการรถไฟแทน ดีไหมล่ะครับ นอกจากนั้น ก็ไม่ได้ดำเนินการอย่างใด ที่ถูกต้อง ผู้เสียหายต้องอาศัยสื่อมวลชนเรียกร้องขอความเป็นธรรม พนักงานขับรถไฟของการรถไฟฯ ที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ครั้งนั้นก็อ้างว่า ไม่ได้รับความเป็นธรรม จนเป็นเหตุให้มีการหยุดงานเกิดขึ้น ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนอย่างยิ่ง เท่าที่รถไฟแถลงออกมาอย่างคลุมเครือว่า เสียหายไป 3 ล้านบาท นั้นเป็นเรื่องคิดเป็นรัฐเป็นเงินกัน แต่ความเสียหายทางใจของประชาชนที่เราไม่สามารถจะขึ้นรถไฟไปธุระ หรือกลับบ้านกลับช่องเขาตามเวลาที่เขานึกไว้ ต้องไปนอนค้างอ้างแรมอยู่ที่สถานีหัวลำโพงนั้น มากมายเกินกว่าที่จะประมาณได้ ความเสียหายหลายสิบหลายร้อยเท่า เรื่องนี้ก็อีก รัฐมนตรีช่วยว่าการท่านก็ไม่ได้ทำอะไร ต้องมาอาศัย ท่านนายกรัฐมนตรีออกคำสั่งเคร่งครัดแบบทหารว่า ถ้ามีไม่กลับเข้าทำงานกูเอาเข้าตะรางหมด ไม่รู้ด้วยนะ เรื่องก็คลี่คลายไปได้ แต่เรื่องกฎหมายไม่มีใครพูดอีกเลยครับ จะทำอย่างไรกันตามกฎหมาย ก็ชู้กันไปชู้กันมาอย่างนี้ กระผมชมท่านนายกรัฐมนตรี ท่านสามารถจัดการคลี่คลายปัญหาได้รวดเร็วทันใจ แต่ว่าอย่างนี้ ก็เหมือนกับกลศึกกลอุบาย ซึ่งใช้ได้ครั้งเดียวในชีวิต จะใช้ต่อไปเรื่อยๆ จะได้หรือ ทำไม่ได้ ท่านประธานเคยอ่านสามก๊กไหมครับ ขงเบ้งนี่แกอุบายมาก แต่อุบายของขงเบ้งแต่ละครั้งนั้นใช้ครั้งเดียวเท่านั้น ขงเบ้งนั่งบนกำแพงตีฉิมล้อมข้าศึก แกตีเพลงเดียวแล้วแกก็ลงแกไม่เคยไปตีซ้ำตีซ้ำ ไม่ใช่ว่าเกิดศึกเกิดสงครามมา ขึ้นกำแพงตีฉิมทุกนัดไปก็เปล่า เพราะฉะนั้นกระผมจึงวิตกว่า ทำอย่างนี้นะดีหรือ แต่ว่าทำต่อไปอีก เกิดเรื่อง เกิดราวอะไรไป ถ้าไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอนอย่างอื่น แล้วจะทำอย่างไรกัน นี่ก็เป็นเรื่องของท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการประสงค์ คุณะดิลก

ที่นี้ก็มาถึงท่านสุดท้ายคือ รัฐมนตรีช่วยว่าการ พลเรือเอกอมร ศิริกายะ เมื่อจะเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ กระทรวงคมนาคมไปแล้ว ท่านก็จะติดร่างแหเข้ามาด้วยเป็นธรรมดา กระผมความจริงไม่มีอริบาดหมางอะไรกับท่าน รัก นับถือท่านทั้ง 3 คนนี้แหละ แต่ว่า เมื่อถึงพลเรือเอกอมร ก็ถ้าดูแล้ว ท่านก็รับผิดชอบหน่วยงานรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งคือ บริษัทไทยเดินเรือทะเลครับ ชื่อเพราะ แต่ปัจจุบันบริษัทนี้ เป็นอย่างไรครับ ท่านประธาน ทำงานทำการอะไรได้เรื่องหรือไม่ ขาดทุนย่อยยับอยู่ตลอดเวลา ด้วยความผิดพลาดของฝ่ายบริหาร ซึ่งมีรัฐมนตรีท่านนี้เป็นผู้รับผิดชอบในขณะเดียวกัน บริษัทเดินเรือเอกชน เขาสามารถประกอบกิจการเจริญรุ่งเรืองมากมาย ท่านรัฐมนตรีก็ไม่ได้คิดจะแก้ปัญหานี้ อย่างที่ผู้ประกอบการเอกชนเขาทำกัน ถือระเบียบราชการนั่งเดกกันอยู่อย่างนั้น บริษัทก็ล่มจมลงไป จะทำอะไรก็ไม่สำเร็จ องค์การเชื้อเพลิง เขามาขอให้ส่งเรือไปขนน้ำมันจากประเทศจีน ส่งเรือ 3,000 ตัน ไปขนน้ำมัน 300,000 ตัน ไป 10 วัน มา 10 วัน

จอดอีก 5 วัน กระผมคิดเลยแล้ว 30 ปีถึงจะชนหมด นี่เรื่องของท่านรัฐมนตรีอมร ศรีภายะ ท่านรัฐมนตรี ท่านให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ ท่านก็บอกคราวนี้เหมือนมานั่งสอบไล่ ท่านก็ไม่ว่า ฝ่ายค้านจะออกข้อสอบอย่างไร กระผมอยากจะออกข้อสอบอย่างง่าย ๆ เป็นบัญญัติไตรยางศ์ ให้ท่านรัฐมนตรีไปคิดง่ายเหมือนกัน ตามที่ท่านเรียนมาในวิชาทหารเรือของท่าน คือ ถ้าเรือ 1 ลำ เล่นจากกรุงเทพฯ ไปสิงคโปร์ใช้เวลา 6 วัน ขอดถามท่านรัฐมนตรีอมรว่า เรือ 6 ลำ เล่นไปถึงสิงคโปร์ กินเวลากี่วัน เอากันอย่างง่าย ๆ อย่างนี้แหละครับ เพราะฉะนั้น กระผมก็เห็นด้วยความเคารพในท่านรัฐมนตรีอมร กระผมมีความเห็นด้วยความสุจริตใจว่า การที่ท่านจะอยู่ในคณะรัฐมนตรีชุดนี้ หรือไม่ ก็จะไม่เกิดประโยชน์อะไรต่อส่วนรวม และประเทศชาติ และก็ไม่ได้เกิดผลเสียหายอะไรด้วย ถ้าหากว่า ท่านรัฐมนตรีท่านนี้ ท่านได้ใช้เวลาก็ควรจะไปเพื่อทำกิจการอย่างอื่น เป็นต้นว่า ไปเปิดไร่จอร์จส์เล็ก ปลูกทุเรียนกันเสียที่ระยอง ก็อาจจะไปทางทำมาหากิน เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและแก่ตัวท่านเองได้มากกว่า กระผมจึงเห็นว่า ไม่ควรจะให้ว่างใจให้ท่านอยู่ในตำแหน่งนี้ต่อไป จึงขอประทานเสนอเป็นญัตติมา

ที่นี้มาถึงกระทรวงใหญ่ยิ่ง คือ กระทรวงพาณิชย์ของท่านรัฐมนตรีอบ วสุรัตน์ ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นพ่อค้าใหญ่ โลกรู้จักกันสะเทือน ท่านนายกฯ เอาคุณอบ หรือเอาพี่อบของกระผม เข้ามาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รับผิดชอบในเรื่องการค้าขาย เศรษฐกิจของประเทศทั้งหมด คุณอบท่านก็เข้ามาเป็น เมื่อเข้ามาเป็น ท่านรุ่งเรืองมาในฐานะที่เป็นพ่อค้าวานิช เอามาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ท่านก็ยังใช้สัญญาติญาณของพ่อค้าในการบริหารราชการ ในกระทรวงนี้ สัญญาติญาณนั้น คืออะไร เกิดเหตุเภทภัย ฝนตก ฟ้าร้อง น้ำท่วม แผ่นดินไหว ปลวกกินบ้าน ขึ้นราคาสินค้าไว้มาก่อน พ่อค้าเขาทำอย่างนั้น หรือไม่จริงครับ ไปดูซิ อ่านหนังสือพิมพ์ มีเหตุการณ์ขึ้นราคาสินค้าแล้ว ไม่ต้องทำอะไร ท่านรัฐมนตรีอบ ท่านก็ดำเนินการอย่างนี้ด้วยความสุจริตใจของท่านว่า เป็นทางแก้ทางเดียว อะไรเกิดขึ้นไม่รู้ละ ภูขึ้นราคาสินค้าไว้เป็นทุน เมื่อทำอย่างนี้ค่าครองชีพต่างๆ ในเมืองไทยก็สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว รายงานจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แจ้งว่าในปี 2522 นี้ ดรรชนีราคาผู้บริโภคในประเทศที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า คอมซูเมอร์อินเดกซ์ (Consumer index) จะสูงขึ้นถึง 20 เปอร์เซ็นต์ เป็นอย่างต่ำซึ่งนับว่าสูงมาก ไม่เคยปรากฏมาก่อน ปัญหานี้ก่อให้เกิดความวิตกกังวลต่อระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดความปั่นป่วนในวงการธุรกิจ ราคาคูณ และการลงทุนตกต่ำ คนเอาเงินฝากธนาคารน้อยลง ธนาคารขาดเงินที่จะเอามาหมุนเวียน พัฒนาในทางเศรษฐกิจด้วยการให้กู้ยืมเงินแก่อุตสาหกรรมหรือกิจการอื่นๆ ตกต่ำไปหมด นี่มีเหตุมาจากเรื่องราคาสินค้า เรื่องความไม่แน่นอน เรื่องความไม่น่าเชื่อถือของระบบเศรษฐกิจในเมืองไทยทุกวันนี้ ดูราคาสินค้าแล้วจะต้องนึกว่า เงินบาทกำลังเสื่อมค่า เสื่อมราคา แล้วใครจะเก็บทรัพย์สินมาเป็นเงินบาท

หลักทรัพย์หุ้นต่างๆ ใบหุ้นนั้น มันมีราคาเป็นเงินบาททั้งนั้น ขายเป็นเงินบาทเท่านั้น เมื่อเงินบาทหมดราคาขายไปก็ไม่ได้ประโยชน์ เงินฝากในธนาคารก็เป็นเงินบาท ก็ด้วยเหตุนี้ละครับ คนจึงคลังทองตื่นทอง เอาเงินบาทแทนที่จะเก็บไว้เป็นเงินเอาไปซื้อทอง ราคาทองก็ขึ้นสูงลิบลับ ราคาหุ้นก็ตกลงมาเรื่อยๆ เพราะไม่อยากจะเก็บเป็นหุ้นอีกต่อไปแล้ว ไม่เห็นประโยชน์ ธนาคารแห่งประเทศไทยรวบรวมพลังจากธนาคารพาณิชย์ เอาเงินทองท่วมเข้าไปในตลาดหุ้น ไปคอยรับซื้อเพื่อจะป้องกันไม่ให้หุ้นตก ท่วมเข้าไปถึง 3,000 ล้านบาทแล้วครับท่านประธาน ภายในเวลาไม่กี่เดือน ธนาคารพาณิชย์เขาก็ให้ เพราะธนาคารแห่งประเทศไทยนั้นไปขอเขาๆ ก็ไม่ให้ ธนาคารแห่งประเทศไทยก็พากันมาธนาคารพาณิชย์ มากินเลี้ยง ข้าวกลางวันกับท่านนายกฯ ท่านนายกฯ ท่านเป็นคนมีเสน่ห์ ขออะไรใครขัดท่านได้ ก็ให้กันเข้าไป ให้ไปให้มา 3,000 ล้านบาท แล้วหุ้นขึ้นเมื่อไหร่ครับ ก็คนมันอยากจะขายหุ้น เอาเงินท่วมเข้าไปรับซื้อก็ยังขายกันใหญ่ แต่ก่อนมันไม่มีใครซื้อกันงั้นเคยๆ แล้วก็ให้ขึ้นราคาดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร เพื่อจะล่อให้คนเอาเงินมาฝากธนาคาร กระผมก็ว่าไม่สำเร็จ มันจะทำให้ต้นทุนของเงินที่ธนาคารเขาสูงขึ้น เพราะขึ้นดอกเบี้ยเงินฝากตามคำแนะนำ ของธนาคารแห่งประเทศไทย เขาจะต้องไปขึ้นดอกเบี้ยเงินกู้ ธนาคารเขาอยู่ที่มาร์จิน (Margin) เท่านั้น จ่ายคนฝากเท่าไร เอาจากเงินกู้มากเท่าไร ก็มากกว่ากัน 2 เปอร์เซ็นต์ 3 เปอร์เซ็นต์ เขาก็มีกินมีใช้ เขาก็ทำงานของเขาไปได้ เมื่อไปคิดดอกเบี้ยเงินฝากอย่างนี้ แปลว่าธนาคารเขาจะขึ้นดอกเบี้ยเงินกู้ การที่จะให้กู้ยืมเพื่อลงทุนมันก็ยิ่งลดลงไปอีก ใครจะมากู้ได้เมื่อดอกเบี้ยแพง คนก็เลิกคิดที่จะลงทุนกัน บ้านเมืองก็จะต้องเสื่อมโทรม แต่อย่างไรก็ตาม คนเราถ้าจะซื้อทองซะอย่างหนึ่งแล้ว ท่านประธานครับ เอาช่างไปจุดก็ไม่หยุด เขาก็จะซื้อของเขาต่อไป นี่ก็เป็นผลมาจากเรื่องราคาสินค้า เรื่องความไม่แน่นอนในระบบเศรษฐกิจ ท่านรัฐมนตรีรอบ ท่านไม่สามารถจะรักษาระดับราคาสินค้าที่จำเป็นในการบริโภคและอุปโภค ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมไว้ได้ ตั้งแต่เดือนแรกที่เข้ามาบริหารราชการในกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีท่านนี้ได้ปฏิบัติงานอย่างจริงจังอยู่เรื่องเดียว คือ การขึ้นราคาสินค้า ขึ้นตะปัดตะป้อไป เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2522 ขึ้นราคาสินค้า 36 ชนิด ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม ห่างกันไม่ถึงเดือนขึ้นอีก และครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม ก็ขึ้นไปอีก จากดัชนีราคาผู้บริโภคราคาเนื้อสัตว์ ได้แก่ เป็ด ไก่ ปลา สัตว์น้ำ ขึ้นจาก 123.5 เป็น 135.5 ขึ้นไป 10 เปอร์เซ็นต์ครับท่านประธาน เครื่องนุ่งห่มขึ้นจาก 119 ไปเป็น 133.4 ขึ้นไป 12 เปอร์เซ็นต์ บริการขนส่งขึ้นจาก 132.1 เป็น 151.2 ขึ้นไป 14 เปอร์เซ็นต์ ภายในระยะเวลา 4 เดือน ที่รัฐบาลนี้เข้ามาบริหารประเทศ และในระยะเวลาเดียวกันนี้ ค่าแรงก็ยังไม่ได้รับการปรับปรุง เงินเพิ่มข้าราชการบอกว่า จะเพิ่มก็ยังไม่จ่าย การพูดว่าจะเพิ่มแล้วไม่จ่ายนี้ ของก็ขึ้นไปเรื่อยไปรอบรอบอยู่ ยิ่งเสียหายไปใหญ่ ไม่จ่ายก็ไม่ว่าอะไร ขณะนี้กระผมได้ทราบมาจากทหาร ตำรวจที่เขาอยู่บ้านหลวงไปบังคับให้เขาออกค่าน้ำค่าไฟเอง เงินเดือนก็ยัง

ไม่ได้เพิ่ม และความเดือดร้อนเกิดขึ้นที่ไหนบ้าง ท่านประธานก็ย่อมจะทราบ เกิดขึ้นทั่วไป โดยเฉพาะผู้รับจ้างหรือเป็นข้าราชการมีรายได้ประจำ จึงได้เกิดภาวะเศรษฐกิจในขณะนี้ ที่นักเศรษฐศาสตร์เขาเรียกว่า เงินฝืดขณะเดียวกันก็เฟ้อด้วย คือ หาเงินใช้ยาก แต่ของนั้นแพง ซึ่งภาวะนี้จะรุนแรงขึ้นเมื่อรัฐบาลได้ปรับอัตราค่าแรงใหม่ และปรับเงินเดือนข้าราชการเพิ่ม แต่ท่านรัฐมนตรีท่านนี้ไม่สามารถควบคุมราคาสินค้าให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมได้ ในที่สุดก็จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนและความสิ้นหวังให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ของขึ้นไปที่ไหน ในรายละเอียดกระผมมีตัวเลข แต่เพื่อสงวนเวลาของท่านประธาน และของสภากระผมจะไม่พูดในที่นี้ จะไม่นำมาอ่าน ให้เป็นการยืดเยื้อความ เพราะท่านทั้งหลายที่เป็นสมาชิกก็รู้อยู่แล้วว่า ของมันแพงขึ้นทุกวัน และแพงอย่างไรบ้าง

ในข้อต่อไปที่กระผมไม่ไว้วางใจนัก ก็คือว่า ถึงแม้ว่ารัฐบาลได้ประกาศว่าปีนี้เป็นปีเกษตรกร แต่ท่านรัฐมนตรีบอกไม่ได้สนองเจตนารมณ์ของรัฐบาล โดยไม่ยอมรับรู้ว่า ราคาพืชผลของเกษตรกรเป็นราคาที่แน่นอนเท่าไร ไม่เอาไหนทั้งนั้น จนถึงขณะนี้ก็ยังไม่มีการพยุงราคาพืชผลที่เกษตรกรผลิตขึ้นมา ทั้งๆ ที่ท่านนายกฯ ได้รับปากแก่ล้ากระผมไว้ในสภานี้ว่า จะทำ ก็ยังไม่ได้ทำจริงจัง การประกาศพยุงราคาพืชผล โดยเฉพาะราคาข้าวก็มีลักษณะไม่แน่นอน ในเดือนมิถุนายน ประกาศพยุงราคาเกวียนละ 2,800 บาท เกษตรกรบอกตาย ฟังแน่ ต่อมาปรับเป็น 3,100 บาท ในเดือนสิงหาคม โดยกระทรวงพาณิชย์ไม่ได้มีการเตรียมการอย่างจริงจังแต่อย่างใดทั้งสิ้น เงินบอกว่า มีงบประมาณ 1,000 ล้านบาท ถ้าราคา 3,100 บาท นี้ซื้อได้ 300,000 เกวียน เมืองไทยปีนี้ผลิตข้าวเปลือกได้ 15.6 ล้านเกวียน แล้วจะไปมีผลประโยชน์อะไร ไปซื้อน้ำหยดเดียวในพระมหาสมุทร เกิดอะไรขึ้น ชาวไร่ชาวนาก็จะต้องเดือนร้อนต่อไป นอกจากท่านรัฐมนตรีผู้นี้ จะได้ปฏิบัติงานอย่างไรประสิทธิภาพแล้ว ยังได้ปฏิบัติงานบางอย่างที่กระผมเห็นว่าก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติ และมีลักษณะที่ไม่สุจริตบางอย่างไม่งดงาม เอาเสียอย่างนั้นเถอะ คือการประกาศขึ้นราคาน้ำมันก่อนเวลา เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2522 โอเปค (OPEC) ได้ประกาศขึ้นราคาน้ำมันดิบ พอถึงวันที่ 13 กรกฎาคม 2522 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ได้ประกาศขึ้นราคาน้ำมัน ถ้ารัฐมนตรีทราบ หรือมีข้อมูลว่า การขนส่งน้ำมันดินจากประเทศผู้ผลิตจนถึงประเทศไทย และขั้นตอนในการดำเนินการตามกรรมวิธีในการผลิตและการขนส่งภายในประเทศ แต่ถ้าหากว่า ท่านมีความสุจริตใจจริงแล้วคงไม่ประกาศขึ้นราคาน้ำมันขายปลีกทันที หลังจากที่กลุ่มโอเปคประกาศขึ้นราคาน้ำมันดิบในเพียงเวลา 13 วันเท่านั้น เพราะทุกคนย่อมจะทราบว่า น้ำมันจากกลุ่มประเทศโอเปคถึงโรงกลั่น ผ่านโรงกลั่น ผ่านการเก็บ ขนส่งไปถึงคลังน้ำมันจะใช้เวลาอย่างน้อย 60 วัน ประชาชนต้องซื้อน้ำมันแพงกว่าที่ควร ก่อนเวลาถึง 50 วันเป็นการเอาความเดือดร้อนบวกรวเข้า โดยที่ไม่มีสาระอย่างใด แต่ว่าในขณะเดียวกันเกิดผลประโยชน์มหาศาล

กับผู้ค้าน้ำมัน และผมก็อยากจะทราบว่า ผลประโยชน์มหาศาลนี้ไปตกกับผู้ใดบ้าง ถึงได้ประกาศ
รวบรัดเร่งประกาศขึ้นราคาน้ำมันกันจนถึงขนาดนี้ นอกจากน้ำมันเชื้อเพลิงมาถึงน้ำมันละหุ่ง
น้ำมันละหุ่งมันเรื่องเล็กน้อยที่ท่านประธานครับ แต่ว่าการปฏิบัติของรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลนี้ไม่
จะเล็กใหญ่เป็นเรื่องที่สำคัญต่อประเทศชาติ มันแสดงให้เห็นอะไรอยู่เบื้องหลังว่า มีนัยใจคอ
อย่างไร มีที่ว่าฝรั่งเศสเรียกว่ากระผมก็แปลไม่ถูกขอประทานโทษ ท่านประธานที่ฝรั่งเศสเรียกว่า
อินเทกริตี้ (Integrity) คือ ความไม่ข้องแวะกับสิ่งที่มีมลทินหรือประโยชน์ใดๆ มันเป็นเรื่องที่
จะต้องพูดกัน ที่นี้มาถึงเรื่องน้ำมันละหุ่ง ในสมัยที่ท่านรัฐมนตรีว่าการผู้นี้ ยังไม่ได้เป็นรัฐมนตรี
ท่านเป็นประธานกรรมการของบริษัทสยามน้ำมันละหุ่ง จำกัด ได้ตั้งโรงงานสกัดน้ำมันละหุ่ง เพื่อ
ส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ เมื่อปี 2520 บริษัทนี้ได้พยายามดำเนินเรื่องที่กระทรวงพาณิชย์
ขอให้มีการควบคุมปริมาณการส่งออกของเม็ดละหุ่ง โดยจัดทำเป็นโควต้า โดยที่โรงงานนี้ขอรับรอง
ในการประกันราคาซื้อและซื้อโดยไม่จำกัด แต่กระทรวงพาณิชย์ไม่อนุมัติตลอดมา เพราะแลเห็น
ว่า มันเป็นเรื่องที่จะไม่เกิดประโยชน์แก่บ้านเมืองหรือผู้ปลูกละหุ่ง จนกระทั่ง เมื่อท่านรัฐมนตรีว่าการอบ
มานั่งกระทรวงนี้ ท่านก็ได้อนุมัติให้มีการควบคุมปริมาณการส่งออกของเม็ดละหุ่งเมื่อเดือน
สิงหาคม 2522 เป็นพอคำทำไมไม่ได้ไม่มีใครขายอม พอมานั่งเป็นรัฐมนตรีสั่งเลย แล้วประโยชน์
ตกแก่ใคร ก็ตกอยู่กับบริษัทสยามน้ำมันละหุ่ง ถ้าไม่เกิดประโยชน์จะมานั่งขออนุญาตทำไมซ้ำซาก
มาตั้งกีดกัน ก็นี้บริหารราชการอย่างนี้ กระผมไม่อยากจะพูดว่า ในเรื่องของทุจริตสุจริต แต่มันไม่
งดไม่งาม มันทำให้เกิดวิตก มันทำให้กระผมไม่สามารถจะวางใจได้ อาจจะไม่มีอะไรหรือเป็น
เรื่องเล็ก แต่ว่ามีร่องรอยอย่างนี้ มันนอนไม่หลับ ท่านประธานที่เคารพ เพราะฉะนั้นสำหรับท่าน
รัฐมนตรีผู้นี้สรุปได้ว่า นอกจากไม่มีความสามารถแล้ว ยังใช้อำนาจหน้าที่เอื้อเพื่อประโยชน์ส่วนตัว
และไม่มีความจริงใจต่อการบริหารประเทศตามนโยบายของรัฐบาล จึงไม่สมควรที่สภานี้ จะให้
ความไว้วางใจให้บริหารงานต่อไป

รัฐมนตรีช่วยว่าการคือ คุณปรก อัมระนันท์ รัฐมนตรีผู้นี้เป็นนักวิชาการ ซึ่งกระผม
เคารพอย่างยิ่ง และได้เข้ามาปฏิบัติราชการในกระทรวงนี้ ตั้งแต่รัฐบาลเกรียงศักดิ์ 1 และได้ประกาศ
แก้ปัญหาดุลย์การค้า มาตั้งแต่เริ่มได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีถึงขณะนี้เป็นเวลาถึง 1 ปี 10 เดือน
การขาดดุลย์การค้าและการชำระเงินของประเทศไทย ก็ยังขาดและขาดมากขึ้นเรื่อยมา ปัญหา
การขาดดุลย์การค้าและดุลย์การชำระเงินเป็นปัญหาที่มีแนวโน้มจะรุนแรงเป็นประวัติการณ์
ในขณะที่รัฐบาลปัจจุบันนี้ ยังดำรงตำแหน่งอยู่และต้องเผชิญอยู่ กระผมคิดเลขดูรายได้ดูตัวเลข
ของการส่งออกและการนำเข้ามาจากสถิติของทางราชการเองสำหรับปี 2522 คาดได้ว่า ดุลย์การค้า
ของไทยในปี 2522 นี้จะขาดดุลย์ประมาณ 43,150 ล้านบาท เปรียบเทียบกับการขาดดุลย์ในปี
2521 ซึ่งมีจำนวนเพียง 28,495 ล้านบาท จะเห็นได้ว่า การดุลย์เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 51.5 หมายความว่า

ว่า ชาติดุร้ายการชำระเงินในปีจะมียอดสูงถึง 16,670 ล้านบาท เทียบกับการชำระเงิน 13,298 ล้านบาท ในปี 2521 ซึ่งเห็นได้ว่าจะเพิ่มขึ้นถึง 25.3 เปอร์เซ็นต์ ทั้งหมดนี้ แสดงบอกเหตุความหยาบที่รอเราอยู่ในอนาคต ค่าขายขาดทุนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แล้วจะตั้งอยู่ได้อย่างไรครับ ไม่ต้องพูดกันถึงเรื่องห้างร้าน บ้านเมืองก็ตั้งอยู่ไม่ได้ในที่สุด เงินตราก็จะเสื่อมค่า ความลำบากยากจนก็จะเกิดขึ้นทุกทิศานุทิศ แล้วใครเป็นผู้รับผิดชอบ ก็ดูกันแค่นี้ กระผมก็เห็นว่า เป็นเหตุที่น่าจะได้มีการปรับปรุงแก้ไข เห็นจะไว้วางใจท่านรัฐมนตรีท่านผู้นี้ไม่ได้ ที่นี้มาถึงกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นกระทรวงที่ยิ่งใหญ่มหาศาลมีอำนาจวาสนามาก ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยคือ พลเอกเล็ก แฉมาลี กระผมมีความเห็นว่า ท่านรัฐมนตรีว่าการผู้นี้ไม่สามารถแก้ปัญหาความเรียบร้อยและความสงบสุขของประชาชนหรือทำการปราบปรามและป้องกันอาชญากรรมต่างๆ ซึ่งเป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยนั้นได้ตลอดระยะเวลา 4 เดือน ที่รัฐมนตรีผู้นี้ได้เข้ามารับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ สถิติอาชญากรรมไม่ได้ลดลง แต่กลับเพิ่มขึ้นมาก มีลักษณะที่รุนแรงเหี้ยมโหดน่าสยดสยองอุกอาจ ผู้ที่ประกอบอาชญากรรมก็ไม่ใช่คนร้ายธรรมดาสามัญแล้ว พระราชาคณะฆ่ากันเอง สมภารฆ่าลูกวัด หัวหน้าปล้นเป็นนายตำรวจ ทุกวันนี้จับผู้ร้ายเข้ามาทีละพวง ไม่ใช่พลเรือนแหละครับ ส่วนใหญ่เป็นตำรวจ กระผมเคยสรรเสริญท่านอธิบดีตำรวจ ว่าท่านเป็นผู้มีบุญวาสนายิ่งกว่าผู้ใด เปรียบดังว่า คนที่มีส่วนผลไม้ใหญ่เป็นกรรมสิทธิ์อยากจะกินผลไม้อะไรก็ได้ จากที่ต้นทั้งนั้น ท่านอธิบดีตำรวจทุกวันนี้จับผู้ร้ายที่ต้น ไม่ใช่ใครที่ไหน จับมาเป็นตำรวจหมด อย่างนี้แสดงว่า การปกครองความรับผิดชอบมันหมดสิ้นไป ไม่มีอะไรเหลือแล้ว เฉพาะในเดือนมิถุนายน 2522 เพียงเดือนเดียวครับ ท่านประธานครับ คดีอุกฉกรรจ์และข่มขืนกระทำชำเราเกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครกว่าร้อยราย เป็นสถิติที่หน้ามืดทึบอย่างยิ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับเมืองหลวงของประเทศอื่นๆ เขาความสงบสุขของประชาชนทั้งในเมืองและในชนบทก็อยู่ในภาวะที่น่าเป็นห่วงเป็นใยเท่ากัน คดีฆาตกรรมจับตัวไปเรียกค่าไถ่ชุกชุมที่สุด กรรมวิธีก็อุกอาจและโหดเหี้ยมยิ่งขึ้นกว่าเดิม เมื่อ 2-3 เดือนมานี้มีเรื่องเกิดขึ้น ได้มีการฆ่ากันตาย คือ มีคนยิงกันตายหน้าบ้านเมียน้อยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คือ ท่านนายกรัฐมนตรี หนังสือพิมพ์ได้ลงข่าวติดต่อเรื่องนี้หลายวัน ต่อจากนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยการนำของพลตำรวจตรีประกอบ วีระพันธุ์ รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาลได้ไปจับกุมผู้ต้องสงสัยได้ที่บ้านคุณศรีนวล คือ ภรรยาของเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และได้ไปค้นบ้านเมียน้อยของท่านเลขานุการคนเดียวคนนี้อีกคนหนึ่ง คือ เมียน้อยนะครับ ท่านประธานครับ ถ้าเริ่มมีเข้าคน ก็กลายเป็นเมียมาก มีคนเดียวชักจะไม่พอ ก็มีบ้านหลังโน้นหลังนี้บ้าง ตำรวจเขาก็ค้นไปหมด เขาค้นบ้านเมียน้อยอีกคนหนึ่ง พบอาวุธที่ใช้ในราชการสงคราม เป็นอาวุธร้ายแรงน่ากลัวเป็นอย่างยิ่ง เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงยึดไปทำการสอบสวน มีข่าวในหน้า

หนังสือพิมพ์ว่า มีโทรศัพท์มาขู่ นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ให้ปล่อยตัวผู้ต้องสงสัย ในขณะนั้น ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย คือ ท่านพลเอกเล็ก แฉวมาลี ในขณะที่เกิดเหตุได้ไปราชการต่างจังหวัด พร้อมกับท่านนายกรัฐมนตรีและท่านเลขาธิการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ก็ไปด้วย พอท่านรัฐมนตรีกลับมาถึงกรุงเทพฯ ท่านก็ต่อว่าต่อขานนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ว่าไม่ไว้หน้ากันเลย ไปค้นบ้านเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรี ทำไม่ถึงทำถึงเพียงนั้น แต่อ้างเหตุว่า อาวุธใช้ในราชการสงครามที่มีอยู่บ้านเลขานุการนั้น เป็นของราชการนำไปคุ้มกันเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขนาดเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีอาวุธสงครามไว้ในบ้านทางราชการให้ไปเพื่อคุ้มกัน เคยมีไหมครับท่านประธานอย่างนี้ และหลังจากนั้นอีก ก็ได้มีโทรศัพท์ถึงนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่เหมือนกัน คนพูดนั้น มีเสียงว่า เป็นผู้มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ฟังคล้ายๆ เสียงท่านนายกรัฐมนตรีต่อว่าต่อขานเรื่องจับกุมคดีนี้จนในที่สุดคดีนี้ เลยเงียบหายไป กระผมอยากจะขอเรียนถามท่านประธานในฐานะที่ท่านประธานเป็นที่พึ่งของกระผมว่า

ประการแรก คดีนี้ดำเนินการไปถึงแค่ไหนกันแล้ว ใครทราบหรือไม่ ผู้ถูกจับกุมตลอดจนของกลางยังอยู่ในมือตำรวจหรือไม่

ประการที่ 2 อยากจะขอเรียนถามท่านประธานอีกเช่นเดียวกันว่า บุคคลระดับเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีอภิสิทธิ์หรือมีความสำคัญต่อบ้านเมืองขนาดไหน ถึงกับจะต้องมีการคุ้มกันด้วยการสะสมอาวุธร้ายแรงใช้ในราชการสงครามเอาไว้ในบ้าน พร้อมทั้งมีมือปืนไว้ในบ้านเมียน้อยอีกด้วย แต่มีทุกบ้านหรือไม่ กระผมไม่ทราบ

ประการที่ 3 นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ผู้ดำเนินคดีนี้ ได้ประสพเคราะห์กรรมหรือมีความเจริญก้าวหน้าในราชการเพียงใด

ประการที่ 4 ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการ คือ พลตำรวจเอกชุมพล โลหะชาละ ซึ่งรับผิดชอบกรมตำรวจซึ่งได้ชื่อว่า เป็นคนตงฉินไม่กลัวอิทธิพลของใครทั้งสิ้น และตัวท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการคือ พลตำรวจเอกชุมพล โลหะชาละ ซึ่งได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า คดีนี้ไม่มีอำนาจใดๆ จะมาระงับเรื่องได้ อยากจะถามว่า บัดนี้ท่านรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทยและท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการคือ พลตำรวจเอกชุมพล โลหะชาละ ยังยึดมั่นในความเที่ยงตรงพร้อมที่จะดำเนินคดีให้ถึงที่สุด อย่างที่ท่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้แก่หนังสือพิมพ์หรือไม่ นี่เป็นเรื่องที่กระผมสนใจอยู่มาก ได้มีการฆ่ากันตายเกิดขึ้นแล้วเรื่องก็เงียบหายไปอย่างนี้ ต่อมาในเดือนสิงหาคม 2522 โจรก่อการร้ายในภาคใต้ได้จับพัฒนาการประจำจังหวัดนราธิวาสไปเป็นจำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่ตำรวจภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทยได้ติดตามจนกระทั่งในที่สุด โจรที่จับพัฒนาการทั้ง 2 คนไป เกิดความเบื่อหน่ายปล่อย

ตัวประกันมาทั้ง 2 คนกลับคืนมา เมื่อโจรปล่อยนายเอง ตามไม่ทัน มันก็เกลียดเล่น เอาเถิดและเมื่อสัปดาห์ที่แล้วกลุ่มโจรก็ได้จับกลุ่มครูจากจังหวัดยะลา เพื่อต่อรองให้ปล่อยตัวโจรพวกเดียวกันอีก ทำให้นักเรียนจำนวน นับหมื่นต้องประสบปัญหาจากการขาดครูสอน ยังวุ่นวายอยู่จนถึงทุกวันนี้ กระผมขึ้นรถมาเห็นหัวหนังสือพิมพ์บอกว่า ตุลาการภาคใต้ก็ไว้วางกันขึ้นแล้ว ในเรื่องนี้แต่ก็ยังไม่เห็นมีใครทำอะไร ปรากฏว่า เจ้าหน้าที่ของกระทรวงหรือท่านรัฐมนตรีสนใจอะไรในเรื่องเหล่านี้ เกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน นอกจากปัญหาโจรผู้ร้ายตามปกติแล้ว กลุ่มผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ซึ่งกระทรวงมหาดไทยจะต้องดำเนินการปราบปรามอยู่ในความรับผิดชอบ ผู้ก่อการร้ายก็ยังเข้าโจมตีที่ตั้งของฝ่ายปราบปรามของทางราชการอยู่เสมอ เผาโรงพักอะไรบ้างยังไม่ปรากฏว่า พื้นที่ใดที่เจ้าหน้าที่ของกระทรวงนี้ สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดความร่มเย็นแก่ประชาชนได้ รัฐมนตรีท่านนี้ ไม่เคยมีการกระทำใดๆ ที่แสดงให้เห็นว่า ท่านได้พยายามให้หน่วยงานในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปฏิบัติ นี่เป็นก้าวแรกที่จะทำให้ประชาชนมีโอกาสปกครองตนเอง บริหารงานในท้องถิ่นด้วยตนเอง เพื่อเป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยตามที่รัฐบาลได้แถลงเป็นนโยบาย ไว้ว่า จะกระจายอำนาจการบริหารไปสู่หน่วยงานในท้องถิ่นให้มากขึ้น และให้ประชาชนในชนบทเข้าร่วมในการปกครองท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น ถึงบัดนี้ ก็ยังไม่มีวี่แววของความเคลื่อนไหวแต่อย่างใดทั้งสิ้น เรื่องนี้อยู่ในสภากระผมรู้ ถ้ารัฐบาลมีความจริงใจแล้ว จะต้องรู้แล้วว่า มี ร่างกฎหมายอะไรเข้ามาเพื่อดำเนินการ จริงอยู่ต้องกินเวลากระผมไม่เถียง แต่ต้องเริ่มที่ไหนแห่งหนึ่ง 4 เดือนแล้วยังนั่งเฉย ไม่มีความคิดไม่เกิดอะไรขึ้นทั้งสิ้น ตรงกันข้ามกับพรรคฝ่ายค้าน คือ พรรคกิจสังคม เราได้ประชุมปรึกษาร่างเป็นร่างพระราชบัญญัติขึ้นมาแล้ว ยังอยู่แต่ที่ว่า จะเสนอต่อท่านประธานสภา ผู้แทนราษฎรต่อไป นี่แสดงให้เห็นถึงความไม่จริงใจ ละเลยการทำงาน เพิกเฉยตลอดไม่สนใจต่อนโยบายรัฐบาลของท่านสำหรับประชาชนในขณะนี้ ได้รับความเดือดร้อนในด้านการทำมาหากินและการครองชีพ ซึ่งอยู่ในหน้าที่และความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย ก็เช่นเดียวกันทั้งภายในเมืองในชนบท ในปัจจุบันนี้พ่อค้าแม่ค้าในเมือง ซึ่งทำมาหากินด้วยความสุจริตก็ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องที่ทำมาหากิน ไม่ได้รับการเหลียวแลจากกระทรวงมหาดไทยแต่อย่างใดเลย เกษตรกรผู้เลี้ยงปศุสัตว์ในชนบทได้รับความไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะผู้เลี้ยงหมูในการกำหนดราคา นอกจากนั้น กระทรวงนี้ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดหาที่ดินทำกินให้แก่ประชาชนก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ทำกินนี้ได้ คนชนบทก็จำเป็นต้องอพยพมาอยู่ในเมืองใหญ่เป็นจำนวนมากขึ้นทุกปี ทำให้เกิดปัญหาเป็นลูกโซ่ในทางด้านสังคม ในด้านปกครองและในด้านเศรษฐกิจต่อไปอีก ไม่มีที่จบที่สิ้น ซึ่งรัฐมนตรีท่านนี้ก็ยังไม่ได้ดำเนินการอย่างใดพอที่จะสามารถคลี่คลายหรือหยุดยั้งปัญหาเหล่านี้ ได้ ขำสดๆ ร้อนๆ เมื่อวานนี้ คือ วันที่ 9 ในหนังสือพิมพ์ ปรากฏว่า มีแม่คนหนึ่งเชือดคอลูกของตัวเองตายทีละคนไป 6 คน แล้วฆ่าตัวตาย

ตาม เพราะ ไม่มีอะไรจะเลี้ยงลูก เพราะความลำบากยากจนขัดสนเมืองไทย ถึงขนาดนี้แล้ว ไม่เคยมีมาแต่ก่อน แม่ฆ่าลูกจะว่าโมโหโทโสฆ่าคนเดียวก็ไม่ใช่ ตามฆ่าลูกเล็กๆ ซึ่งวิ่งหนีทีละคนๆ จนครบ 6 คน เหลือเด็กคนโตอยู่คนหนึ่งวิ่งหนีทันก็รอดไปได้ แล้วแม่ก็ฆ่าตัวตายตาม นี่เป็นผลของการบริหารราชการที่ไม่สนใจ ที่ละเลยที่ไม่เอาไหน ไม่คำนึงถึงความสุขของประชาชน ไม่คำนึงถึงความเป็นอยู่ ไม่คำนึงถึง เรื่องการทำมาหากินของประชาชนใช้หรือไม่ ปัญหาเรื่องแรงงานก็เช่นเดียวกัน รัฐมนตรีท่านนี้ไม่เคยแสดงความเดือดร้อนหรือสนใจในปัญหาคนว่างงาน ซึ่งนับวันแต่จะเพิ่มขึ้นทุกทีๆ ท่านประธานคงจะทราบ ว่าขณะนี้มีคนว่างงานอยู่กว่าล้านคน และจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ไปปีละกี่แสนคน ก็ไม่ทราบ ยิ่งราคาพืชผลยิ่งตกต่ำ ชาวไร่ชาวนาก็จะทิ้งงานมาก เข้ามาหางานทำในเมือง ความว่างงานก็จะมากขึ้น การแก้ปัญหาไม่ได้ทำอะไรจริงจังมีแต่การแก้ปัญหาด้วยการส่งคนงานเหล่านี้ไปทำงานในต่างประเทศ แต่เมื่อส่งไปแล้วก็ยังละเลยไม่เอาใจใส่ควบคุม นายหน้าจัดหางาน ปลอ่ย ให้คนงานถูกหลอก ถูกหลวง ถูกต้ม ถูกตุ๋น ลำบากเดือดร้อนกันไปทั่ว ถูกเอารัดเอาเปรียบจนเกิดเป็นเรื่องราวร้องทุกข์กันอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์แทบจะทุกวัน บางรายฆ่ากันตายไปแล้วก็มี รัฐมนตรีท่านนี้ก็ไม่เคยดำเนินการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับผู้ใช้แรงงานอย่างแท้จริง ส่วนใหญ่ท่านจะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า สิ่งที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย สิ่งที่สำคัญที่สุดอีกอย่างหนึ่ง เกี่ยวกับอนาคตของชาติจริงๆ คือ การศึกษา ประชาบาล ครูประชาบาลทั่วราชอาณาจักรกำลังอยู่ในสภาพที่สับสนไม่รู้ว่าชะตาอนาคตของตนว่าต่อไปจะตกอยู่ในสังกัดของใครกันแน่ กระทรวงมหาดไทยก็ไม่ได้ทำการชี้แจงให้เป็นที่น่าพอใจ กลับทำท่าเหมือนกับว่า ยังหวังการศึกษาประชาบาล ไม่อยากจะปลอ่ยให้หลุดไปที่ไหน แต่ปลอ่ยให้ครูประชาบาลบางส่วน เคลื่อนไหวไปตามลำพัง เพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ของตัวเองและหมู่คณะ ไม่สนใจที่จะให้การศึกษแก่เด็กนักเรียนเท่าที่ควร ทำให้การศึกษาประชาบาลล้มเหลว เด็กชั้นประถมปีที่ 4 อ่านหนังสือไม่ออก แค่อ่านหนังสือพิมพ์ก็อ่านไม่ออก ซึ่งท่านนายกรัฐมนตรีก็ได้พบปะมาด้วยตนเอง แล้ว และจนกระทั่งบัดนี้ ท่านรัฐมนตรีท่านนี้ก็ยังไม่เคยแสดงความสนใจที่จะปรับปรุงแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจังแม้แต่อย่างใดเลย ท่านนั่งเฉยๆ ของท่านอยู่ ปัญหาเยาวชนเช่นเดียวกันครับ ปัญหา เกี่ยวกับเยาวชนของชาติ และยาเสพติดชนิดต่างๆ ก็เพิ่มมากขึ้นอย่างผิดสังเกต เยาวชนดื่มเหล้า เที่ยวไนท์คลับ มั่วผู้หญิง อาบอบนวดเปิดเผยเจ้าหน้าที่ตำรวจของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งควบคุมสถานบริการเหล่านี้ ไม่ได้กระทำหน้าที่ใดๆ ไม่ได้ขัดขวาง ไม่ได้ห้ามปราม ไม่ได้อบรมตักเตือน ขอแต่เพียงว่ามีเงินจ่ายจากเจ้าของสถานบริการเช่นนี้เป็นพอ การค้ายาเสพติดก็แพร่หลายมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่เยาวชน เด็กวัยรุ่นเวลานี้ติดยาเสพติดเท่าไร เรียน ม.ศ. ก็ติดแล้ว เด็กเล็กก็ติดยาเสพติดแล้ว คำขวัญของชาติในปีเยาวชนนี้ ที่ว่าเด็กไทยคือ หัวใจของชาติ ถ้าปลอ่ยไปอย่างนี้จะต้องแก่ละครับ ท่านประธานครับ เด็กไทยคือ ยาเสพติดของชาติ

ทั้งไว้อย่างนี้จะเป็นอย่างนั้นแล้ว ผมมองได้อย่างเดียวว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจบกพร่องต่อการปฏิบัติหน้าที่ หรือไม่ ก็ต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันด้วย ทั้งนี้ก็เพราะผู้บังคับบัญชาชั้นสูงไม่ได้เอาใจใส่กำกับ ท่านรัฐมนตรีท่านอาจจะเถียงได้ว่า ผมไม่ใช่ตำรวจก็ถูก แต่ตำรวจขึ้นอยู่กับท่าน ตำรวจไม่ดีท่านต้องรับผิดชอบ ท่านจะอ้างอย่างกับรัฐมนตรีคมนาคมว่า ไม่ใช่คนขับรถไฟไม่ได้ ไม่มีทางที่จะพูดเช่นนั้นได้เลย นอกจากความล้มเหลวในการบริหารงานในกระทรวงที่รัฐมนตรีท่านนี้รับผิดชอบอยู่แล้ว ยังมีปัญหาอุปสรรคภายในในกระทรวงเป็นที่ฉาวโฉ่ เรื่องโรงพิมพ์ เค้าผมจะไม่พูดในเรื่องรายละเอียดละ ท่านก็ไม่ได้เข้าจัดการสะสางอะไรหนักหนา เจื่อนำในการจัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการควบคุมจราจรใน กทม. ก็ยังเป็นปัญหาขัดข้องอะไรกันอยู่ มีเรื่องอะไรลึกๆ ลับๆ มีเรื่องการค้าหยกข้ามประเทศ กระผมอยากจะเอามาขอยกเป็นตัวอย่างให้ท่านประธานได้เห็น ปรากฏว่า เมื่อเดือนกรกฎาคม เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม ตำรวจภูธรอำเภอตาก จังหวัดตาก ได้จับกุมหินหยก 2,833 กิโลกรัม ซึ่งมีผู้นำเข้าประเทศ เมื่อจับมาแล้วก็กำลังดำเนินการสอบสวนอะไรกันอยู่ ถึงวันที่ 16 กรกฎาคม ผู้ว่าราชการจังหวัดตากได้รับ เทเล็กซ์ (Telex) จากคุณวิญญู อังคนารักษ์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย มีเนื้อความว่า ที่ มท. 0206/13989 ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดตาก ได้ทราบฯ เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2522 ตร.สภ.อ. ตาก จับกุมหินหยกจำนวน 2,833 กิโลกรัม ซึ่งได้รับการยกเว้นภาษีแล้ว ตามใบอนุญาตกำหนดไว้ จำนวน 3,000 กิโลกรัม หรือ 100 ก้อนเศษ แต่ข้อเท็จจริงจำนวนก้อนเกินแต่น้ำหนักไม่เกิน เมื่อใบอนุญาตบ่งน้ำหนักหรือจำนวนก้อนก็น่าจะถืออย่างใดอย่างหนึ่งก็ใช้ได้ เรื่องนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มีคำสั่งให้ท่านปล่อยหินหยกรายนี้ให้ห้างหุ้นส่วนเชียงใหม่เจริญราษฎร์รับคืนไป และเมื่อท่านได้ดำเนินการไปแล้วประการใด ขอให้รายงานกระทรวงทราบด้วย นายวิญญู อังคนารักษ์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย กระผมจะกราบเรียนท่านประธานว่า ใบอนุญาตออกมาใบเดียวแล้วมาใช้ซ้ำกันได้ เอาหยกเข้ากับใบอนุญาตเก่านั้นแหละครับ ถึงได้เกิดการไม่ตรงขึ้นมา แล้วบริษัทเชียงใหม่เจริญราษฎร์ที่เขาค้าหยกถูกจับหลายครั้งแล้ว แล้วก็ปล่อยอย่างนี้ แต่คนอื่นเอาเข้ามาจับเลย ไม่มีใครไปสนใจค้าหยกข้ามแดนนี้เป็นเรื่องเล็กน้อยครับ ท่านประธานครับ หยกเพียง 2,000 กิโลกรัม หนักหนาอะไร 2,800 กิโลกรัม ทำไมจะต้องถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เรื่องของบ้านเมืองเรื่องของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเขาจัดการกันเอง ถ้าเขาหาว่าหนักภาษีเขาก็จับ เจ้าตัวผู้ค้าหยกก็มีสิทธิแสดงความแสดงความบริสุทธิ์ด้วยเหตุผลต่างๆ ถ้ามันถูกกฎหมายแล้วจะไปกลัวอะไร สู้ความแล้วให้ปล่อยก็ได้ ถ้าผิดจริงก็ต้องเข้าคุกเข้าตะราง ถูกจับบริบของกลาง แต่เรื่องอะไรจะต้องวิ่งไปถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย สั่งเอาดีดๆ ปล่อยไปซิ ไม่เอาเรื่อง โดยที่ทางบ้านเมืองเขากำลังสอบสวน เขากำลังพิจารณากันอยู่เกี่ยวข้ออะไร นี่อีกอย่างหนึ่งที่กระผมเรียกว่า ไม่มดงามเลย ไม่มดงามจริงๆ กระผมเสียใจอย่างยิ่งที่จะต้องนำเรื่องนี้ขึ้นมาพูด ไม่ไหวครับ นอกจากนั้น ก็มีความทุจริต

ในที่เรียกว่า รพช. มีการปลอมลายมือท่านนายกรัฐมนตรี เรื่องเรือนจำ สังกัดกรมราชทัณฑ์ ปลอ่ยราชาเฮโรอิน ตีรี ตีริกูล หนีออกจากที่คุมขังไปได้ รายละเอียดกระผมขอยกไว้ให้ท่านสมาชิกเป็นผู้ชี้แจงต่อท่านประธานต่อไป ยังมีอีกนิดเดียวที่กระผมอยากจะพูดอะไรสักหน่อย ถ้าจะหาว่าเป็นเรื่องส่วนตัว ท่านประธานมาเห็นไม่สมควร ท่านก็กรุณาห้ามกระผมได้ทันที กระผมไม่อยากจะพูดถึง แต่กระผมอยากจะกราบเรียนท่านประธานว่า เรื่องส่วนตัวของรัฐมนตรีทุกท่านนั้นในบางกรณีอาจจะเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ ต้องระมัดระวังไม่ใช่จะทำอะไร ถ้าถือเป็นเรื่องส่วนตัวแล้วทำได้ตามอำเภอใจทุกเรื่อง บางเรื่องทำได้ แต่บางเรื่องทำไม่ได้ต้องเว้น กระผมได้ทราบมาว่า ท่านรัฐมนตรีเล็ก แนวมาลี เสร็จงานการแล้วท่านชอบไปที่โรงแรมแอมบาสเดอร์ ท่านมีห้องพิเศษส่วนตัวของท่านเอง เมื่อไปแล้วก็มีการเรียกสุราเมรัยขึ้นไปก็เป็นการพักผ่อน กระผมเห็นด้วย ไม่อยากจะขัดความสุข แต่นอกจากสิ่งเหล่านี้แล้ว ก็ปรากฏว่ามีสตรีที่ยังเยาว์อายุน้อยๆ สาวสวยๆ เข้าไปนั่งในห้องไปมั่วสุมมีสันถวะกับท่านรัฐมนตรี "สนุถวิ" นี่เป็นภาษาบาลี ท่านมหาเปรียญอยู่ในสภานี้มีอยู่หลายท่าน คงจะรู้ว่าแปลว่าอะไร สันถวะ นอกจากนั้นปรากฏว่ามีภรรยาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ขนาดรองปลัดกระทรวงเข้าไปปรึกษาราชการกับท่านสองต่อสองในห้องเป็นเวลาครั้งละหลายๆ ชั่วโมง ก็ซะให้อย่างนี้ กระผมไม่ว่า ความสุขส่วนตัวของใครมีสิทธิกระผมยอมรับ กระผมเคารพ แต่ว่าความมั่นคงของประเทศต้องดูที่พฤติกรรมรัฐมนตรีในประเทศอื่นมีหลายรายมาแล้ว อย่างในอังกฤษเมื่อไม่นานมานี้ 2-3 ปีมานี้ พฤติการณ์อย่าง คบสตรีแบบนี้ เขาถือว่าเป็นซีเคียวริตี้ริสก์ (Security risk) สภาเขาไล่ออกจากตำแหน่งไปเลย กระผมเข้าใจว่าชื่อนายโปรฟูโม เขาไล่ออกเลยครับ เขาบอกว่า เขาความมั่นคงของชาติไปเสี่ยง การที่จะเลี้ยงดูกินเหล้า เมายามีผู้หญิงวิ่งเรือเข้ามา ดีก็ตีไป พูดอะไรเผลอปากออกไป คนที่ได้ยินเรารู้ว่าเป็นใคร มันอาจจะไปขายต่อไปอะไร ไปบอกใครก็ได้ รัฐมนตรีทุกท่านเป็นผู้เก็บกำความลับของชาติเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ น่าจะระมัดระวังตัวในเรื่องนี้ กระผมเป็นคนโบราณ กระผมอยาก จะกราบเรียนให้ท่านประธานทราบว่า ในคัมภีร์พระเวทย์ของอินเดียโบราณ ท่านได้กล่าวถึงการเจรจาความลับ เขาห้ามไว้ว่า ความลับที่จะพูดกันนั้น ถ้าในห้องที่พูดปรากฏว่ามีสตรีหรือคนขุนทอง อยู่ด้วยแล้ว อย่าได้พูดเป็นอันขาด เพราะสตรีอาจจะเก็บไปบอกข้างนอกด้วยความพลั้งเผลอโดยไม่เจตนา อ้ายคนขุนทองมันจำได้ ใครมานั่งเผยความลับให้ฟังเรื่อย เขาห้ามไว้เด็ดขาด เรื่องนี้จะต้องควรระมัดระวังพฤติกรรมอย่างนี้ กระผมเห็นว่า ถึงแม้ว่า จะเป็นเรื่องส่วนตัว แต่กระผมก็ต้องขอประธานขอภัยด้วยความเคารพว่าต้องพูดตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลก็ไม่ให้โฆษณาทางวิทยุ การอภิปรายครั้งนี้ เราพูดกันในกระบวนผู้มีเอกสิทธิ์ พูดอะไรก็พูดได้ทั้งนั้น กระผมก็ไม่จำเป็นต้องระวังปากคอใครจะมาฟ้อง กระผมก็ไม่ได้ ฟ้องกรมประชาสัมพันธ์ไม่ได้ นี่ก็เป็นบุญคุณของท่านนายกรัฐมนตรี ที่กระผมอาจหาญพูดเรื่องอะไรสักซึ่งได้ถึงเพียงนี้ ถ้าท่านไม่สกัดไว้ ผมก็คง

จะต้องระวังปากมากกว่านี้ แต่เมื่อท่านไม่อนุญาตให้กระจายเสียง กระผมก็มีสิทธิ์พูดกันเต็มที่เลย ไม่มีปัญหาใดๆ ทั้งสิ้น จากนั้นมาถึงพลตำรวจเอกชุมพล โลหะชาละ คุณชุมพลกับกระผมก็เป็นคนรักกันดี เมื่อรักกันแล้วก็สนใจในชีวิตของคุณชุมพล รัฐมนตรี คนนี้ไม่มีอะไรห่อหุ้มไว้ได้ช่อง ได้โอกาสก็ออกจากตำรวจมาเป็นรัฐมนตรี เขาได้ออกจากรัฐมนตรีก็ไปเป็นตำรวจใหม่ ได้ช่องได้โอกาสก็มาเป็นรัฐมนตรี ประพัตินเหมือนหมาไล่เนื้อ ได้ช่องเมื่อไรทวงวิ่งซำๆ ขบกัดเอาเมื่อนั้น มาเป็นรัฐมนตรีด้วยเหตุนี้ กระผมเชื่อว่าท่านรัฐมนตรีท่านนี้ ท่านเป็นตำรวจท่านก็คงจะได้รับมอบหมายในการปราบปรามโจรผู้ร้าย เพราะว่า เมื่อได้เกิดคดีสำคัญๆ ขึ้น ท่านก็จะเดินทางไปบัญชาการอยู่ในระยะหนึ่ง หลังจากนั้น 2-3 วันก็เดินทางกลับมา แล้วก็ปรากฏว่าการปราบปรามโจรผู้ร้ายได้ผลเป็นประการใด โจรผู้ร้ายก็ยังชุมอยู่เช่นเดิม และนับวันก็จะมีมากขึ้นอีก พยายามมองดูในทางบวก ว่าท่านทำอะไรให้เกิดประโยชน์กับประเทศชาติก็ไม่ปรากฏ กระผมก็เห็นว่า ไม่ควรจะไว้วางใจให้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนี้ต่อไป รัฐมนตรีช่วยว่าการตำรวจ น้อยมณี ท่านผู้สูงอายุ กระผมไม่พูดมากละ เดี่ยวข้อคิดตายไปบาปกรรมเปล่าๆ แต่กระผมอยาก จะเรียนท่านประธานว่า รัฐมนตรีนี้ได้กระทำความเสียหายร้ายแรงให้เกิดขึ้น โดยสนับสนุนการล้มระบบสหกรณ์เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2522 ของสหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกร ซึ่งเป็นการไม่สนับสนุนนโยบายของรัฐบาลตามที่ได้ให้กันไว้กับสภาฯ จึงไม่ควรให้ไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งนี้ต่อไป เรื่องนี้สมาชิกจะลุกขึ้นชี้แจงต่อท่านประธานให้เห็นในรายละเอียดและผลเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างไร บ้าง คนสุดท้ายของกระทรวงมหาดไทยก็คือ คุณประเทือง กิริติบุตร รัฐมนตรีช่วยว่าการ กระผมนับถือไว้วางใจท่านผู้นี้เป็นส่วนตัวเป็นอย่างยิ่ง มีเงินมีทองจะไปฝากท่านกับเท่าไรก็ได้ไม่ได้เคยสงสัย ถ้าท่านมานอนค้างที่บ้าน อยากนอนกับลูกสาวกระผม กระผมก็ให้นอน กระผมไว้วางใจท่าน แต่ที่ต้องบอกว่าไม่ไว้วางใจไม่ไว้วางใจในตำแหน่งเสียแล้ว ท่านผู้นี้เป็นอธิบดีกรมอัยการอยู่ด้วย แล้วก็ไปเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการเมื่ออธิบดีกรมอัยการมาเป็นนักการเมืองรัฐมนตรีช่วยว่าการกระบวนการยุติธรรมเสียหมด กระผมสังเกตดูมีคดีอะไรเกิดขึ้น ถ้าท่านผู้นี้ให้สัมภาษณ์ในฐานะที่เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ถ้อยคำน่ากลัวครับ ถ้าเป็นอธิบดีกรมอัยการก็คงจะไม่พูดเช่นนั้น เมื่อพูดเป็นนักการเมืองก็ต้องเข้าข้างโน้น เข้าข้างนี้ มันเสียความยุติธรรมลงไป เรื่องนี้กระผมไม่สบายใจ เพราะฉะนั้น นอกจากนั้น ในหน้าที่ในตำแหน่งอธิบดีกรมอัยการเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ แต่ขณะเดียวกัน มาเป็นรัฐมนตรีเป็นนักการเมือง ท่านก็ต้องเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งเขาห้ามไว้ว่าไม่ให้ทั้งนักการเมืองเป็น ท่านก็เป็น และในตำแหน่งอธิบดีกรมอัยการ ตำแหน่งของท่านมันสนับสนุนอลหม่าน ออกมาเสียดีกว่า มาเป็นแค่อธิบดีกรมอัยการให้กระผมได้ไว้วางใจ โดยบริสุทธิ์ใจต่อไปจะดีกว่า แทนที่จะมานั่งอยู่อย่างนี้ สรุปแล้ว การปกครองการรับผิดชอบของรัฐมนตรีทั้ง 3 ท่าน มีพฤติกรรมหลายอย่างไม่น่าไว้วางใจ ที่กระผมเป็นห่วงก็คือว่า ข้าราชการ กระทรวงมหาดไทยที่อยู่

ได้การปกครองบังคับบัญชาของ 3 ท่านนี้ เวลานี้ กราบเรียนท่านประธาน ตรงๆ ตั้งแต่ปลัดกระทรวง ลงมาถึงอธิบดี รองปลัด ผู้ตรวจการทั้งกระทรวงครับ เป็นคนไม่มี วอเตอร์เมตดิชั่น ไม่มีน้ำยา มีอย่างหรือทั้งกระทรวงมหาดไทยติดุจฉาอยู่คนเดียว นายอำเภอ บางเขน คนใหญ่ๆ ไต่ฯ หัวหน้ามาเพี้ยทั้งหลายไม่ได้กินแถบเข้ามาเลย ไม่ได้แตะ ไม่ได้แถมเข้ามาเลย ไม่มีเกียรติยศ ไม่มีความหมาย ไม่มีความสำคัญอย่างไรทั้งสิ้น นอกจากนั้น ท่านรัฐมนตรี 3 ท่านนี้ไม่ได้คอยระงับ หรือคอยคุ้มกันศักดิ์ศรีของข้าราชการ กระผมอยากจะขอชี้ให้ท่านประธาน เห็น ผู้ว่าราชการจังหวัด ตราด ถูกตำรวจจับด้วยข้อต้องหาว่าสมคบกันฆ่าคนตาย ก็เอาละ ก็ต้องมีเหตุมีหลักมีฐานก็ต้องจับ ไม่เว้นใครทั้งนั้น เมื่อจับแล้ว ก็จะอยู่ในฐานะผู้ต้องหา ตำรวจนำตัวไปที่ศาลไปมัดฟ้อง ศาลไม่อนุญาตให้ประกันตัวในระยะนั้น ตำรวจทำอะไร ตำรวจของท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวง มหาดไทย เอาตัวผู้ว่าฯ เดินจากศาลตากหน้ามาตามถนน อ้างว่าเพียง 200 เมตร 200 เมตรก็ ตากหน้า ราษฎรดูทั้งสองข้างทาง เอาตัวไปใส่คุก เปิดประตูคุกจับตัวมัดเข้าไปต่อหน้าราษฎร แล้วอย่างนี้ความเป็นผู้ว่าราชการมีความหมายอะไร ความเป็นข้าราชการกระทรวงมหาดไทยมีความหมายอะไร เลี้ยงคนกันอย่างนี้หรือครับ รถราจะมีเขาขึ้นมาให้สักครูสักยามก็ไม่ได้ ทำไมจะต้องเอาเดินตากหน้าใส่กุญแจมือลากจูงกันมา หรือถึงไม่ใส่ก็เถอะ เอาเดินตากหน้าตำรวจกำกับ 2 ข้าง คนที่เขาเคยเป็นผู้ว่าฯ ในจังหวัดนั้น แล้วถูกประจานในจังหวัดของเขาเอง ท่านประธาน เห็นว่า สมควรหรือไม่ เกียรติศักดิ์หายไปไหนของข้าราชการ อย่างนี้ครับ จะไว้ใจได้อย่างไร นอกจากนั้น ท่านก็ไม่ห้ามไม่ปราม ควรจะห้ามก็ไม่ห้าม กลับส่งเสริมสนับสนุน ให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยจัดงานเลี้ยง ผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วราชอาณาจักรที่โรงแรมแห่งหนึ่ง มีการประกวดหัวล้าน ผู้ว่าราชการ จังหวัดสกลนครได้รับรางวัลที่ 1 ในฐานะว่าหัวล้านดีที่สุด กลับจังหวัดไม่ได้ หนังสือพิมพ์ลงข่าว ราษฎรสกลนคร เด็กทั้งจังหวัดมารุมดูทางเข้าเมืองจะได้เห็นว่า หัวล้านเบอร์ 1 หน้าตาเป็นอย่างไร ต้องหลบๆ หลีกๆ เข้าทางโน้นทางนี้ กว่าที่จะถึงจนได้เกือบตาย นี่เป็นเรื่องจริง ท่านประธาน กระผมรู้จักกับท่านผู้ว่าฯ นั้นดี ท่านก็ฉลาดใจว่าอยู่ดีๆ มากกลายเป็นหัวล้านนมเบอร์วันไปแล้ว เรื่องศีรณะนี้คนเขาถือกัน ใครจะล้านจะดกไม่น่าจะเอามาทำให้เกิดความเด่น นี่ก็สำหรับกระทรวง มหาดไทยกระผมขอพูดแต่เพียงเท่านี้

ถึงกระทรวงสุดท้ายคือ กระทรวงอุตสาหกรรม ท่านรัฐมนตรีว่าการคือ คุณประสิทธิ์ ณรงค์เดช จะว่าไม่ไว้ใจก็ไม่ไว้ใจ แต่ในใจจริงของกระผม กระผมอยากจะโอบอุ้มท่านรัฐมนตรี ท่านผู้นี้ให้ขึ้นมาพ้นจากความน่าสงสัย ความไม่เข้าที่เข้าท่าต่างๆ ของรัฐบาลนี้ พูดกันตรงๆ ว่า จะเปิดอภิปรายเพื่อจะให้ออก ไม่อยากให้เป็นรัฐบาลอีกต่อไปแล้ว อายุก็ยังหนุ่ม รูปร่างก็ดี จะไปพังกับเขาทำไม ออกมาอยู่ข้างนอกนี้เถอะ มาสร้างเนื้อสร้างตัวกันใหม่จะดีกว่า นี่พูดกันในหลักการครับ ท่านเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับปัญหาพลังงาน ที่เน้นหนักก็คือ น้ำมัน แต่

ด้วยความละเลยเพิกเฉย ไม่นำพาต่อหน้าที่ เป็นเหตุให้รัฐบาลต้องประกาศขึ้นราคาน้ำมันอย่างรวดเร็วผิดขั้นตอน อีกทั้งอัตราการขึ้นราคาครั้งนั้นก็ทำให้เกิดความไม่เข้าใจในที่มาของตัวเลขต่างๆ และครั้งนี้ได้รับมอบหมายให้มาชี้แจงต่อประชาชนโดยผ่านสื่อมวลชน ก็ไม่สามารถสร้างความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้นได้ ก็แปลว่า ท่านไม่รู้เรื่องใครเขาขึ้นราคาน้ำมันกันที่ไหน ท่านก็ไม่ใช่เขาไปขึ้นกันลับหลังท่าน แล้วโยนมาให้ท่านชี้แจง แล้วใครจะไปชี้แจงได้ น้ำมันที่ขึ้นราคาไปประกาศ ประกาศแล้วก็ขาดแคลนหาไม่ได้ ทุกวันนี้ก็ยังขาดแคลน การขนส่งการเกษตร การประมง ติดขัดไปหมดทั่วประเทศแล้ว ใครเป็นผู้รับผิดชอบ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมใช่หรือไม่ เฉพาะน้ำมันดีเซลหมุนเร็วและก๊าซ ดังที่เพื่อนร่วมพรรคของกระผมจะได้กราบเรียนต่อท่านประธานต่อไป รัฐมนตรีท่านที่วานี้ โดยตำแหน่งเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานขององค์การก๊าซธรรมชาติ ซึ่งมีเรื่องอื้อฉาวในการประมูลพอกพอก จนเป็นเหตุให้องค์การก๊าซธรรมชาติแห่งนี้ถูกยุบไป โดยที่ท่านรัฐมนตรีก็ไม่ทราบเรื่องอยู่ๆ มามายุบกันเล่นเฉยๆ อีกทั้งเป็นเหตุให้ต้องจัดให้มีการประมูลขึ้นใหม่ เป็นครั้งที่ 2 ซึ่งทำให้การดำเนินงานล่าช้าออกไปอีก ก๊าซธรรมชาติเป็นของที่จำเป็นรับด่วน ทำโลเลโอ้อ้ออย่างไม่รู้จักมีใช้สักที แล้วน้ำมันก็ขาดแคลน กว่าถั่วจะสุกกาก็ไหม้ เมื่อเป็นอย่างนี้ ก็เป็นเหตุให้ต้องจัดมีการประมูลขึ้นใหม่เป็นครั้งที่ 2 ซึ่ง ทำให้การดำเนินงานล่าช้าและในการประมูลครั้งที่ 2 ท่านนายกรัฐมนตรีไปราชการต่างประเทศ ต้องโทรเลขให้รองนายกรัฐมนตรี พลอากาศเอกทวี ของผมนี้แหละรับเบิล ชุตเตอร์ใหญ่ ไปเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อยในการประมูลครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าอะไร แสดงให้เห็นว่า ท่านรัฐมนตรีประสิทธิ์ ณรงค์เดชนั้น แม้แต่หัวหน้ารัฐบาลของท่าน ท่านก็ไม่ไว้ใจ จะประมูลท่อแก๊ส ท่านปล่อยให้รับผิดชอบเมื่อไร ท่านส่งรองนายกของท่านเข้าไปดูแทน เพราะ ท่านไม่ไว้ใจรัฐมนตรีว่าการกระทรวง จะไม่ไว้ใจด้วยเหตุใดกระผมไม่ทราบ เรื่องนี้รายละเอียดจะมีคนชี้แจง ในการประมูลเช่นกิจการของโรงงานสุราแม่โขง เมื่อเร็วๆ นี้ รัฐมนตรีท่านนี้ก็ไม่ได้ได้รับความไว้วางใจจากนายกรัฐมนตรีอีกเช่นเดียวกัน โดยที่ท่านนายกรัฐมนตรีต้องเดินทางมาดูการเปิดซองประมูลด้วยตนเอง เปิดซองประมูลมีอย่างที่ไหน นายกต้องมานั่งเป็นประธาน ไม่เคยมีใครเขาทำกัน แม้กระทั่งรายละเอียดของบริษัทผู้ยื่นซองเข้าประกวดราคา 3 บริษัท ที่ท่านรัฐมนตรีผู้นี้เลือกนำไปพิจารณาในคณะรัฐมนตรี ก็ไม่ได้รับการต้อนรับ ไม่ปล่อยให้มีการพิจารณาเลย ตามความเห็นของท่านรัฐมนตรีคนนี้ ไม่มี ไม่มีใครเขาฟัง นอกจากนั้น เมื่อวันที่ 7 ตุลาคมนี้เอง ท่านนายกรัฐมนตรีท่านได้กรุณาให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ กระผมเห็นลงๆ อยู่ 2 ฉบับ ท่านบอกว่า เรื่องการเปิดประมูลรายใหญ่ๆ นี้ ถ้าท่านไม่เข้าไปนั่งดูเอง ปล่อยให้คนอื่นทำ ปานนี้โกงกันรวบไปแล้ว ท่านพูดอย่างนี้ครับ ไปเอาหนังสือพิมพ์มาดูด้วยได้เลย คนอื่นนะใครครับ รัฐมนตรีประสิทธิ์ ก็ท่านไม่ไว้ใจกลัวคุณประสิทธิ์จะโกง กลัวคุณประสิทธิ์จะรวบ ท่านถึงต้องเข้าไปคุมเอง ท่านบอก

หนังสือพิมพ์อย่างนี้ จะให้กระผมเข้าใจว่าอย่างไรกัน คุณประสิทธิ์ไม่ได้รับความไว้วางใจจาก
 รัฐบาลของท่านเอง รัฐมนตรีไหนเขาก็ไม่ไว้วางใจ ท่านนายกท่านก็ไม่ไว้วางใจ เพราะฉะนั้น จะอยู่ไป
 อย่างไรได้ จะให้พวกผมไว้วางใจอย่างไรกัน ไม่มีทางที่จะไว้วางใจกันได้อีกต่อไป ที่นี้ก็มาถึง คน
 สุดท้ายรัฐมนตรีช่วยว่าการ นาวาเอกวิมล วิริยะวิทย์ ตัดร่างแหเข้ามาอีกเหมือนกัน กระผมไม่มี
 อะไรจะพูดมาก ท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการคนนี้ ท่านเป็นข้าราชการประจำ เป็นปลัดกระทรวง
 แล้วก็มาตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ นายกรัฐมนตรีไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีว่าการ รัฐมนตรีว่าการไม่ไว้วางใจ
 รัฐมนตรีช่วยว่าการ สั่งถอนความรับผิดชอบที่มอบหมายให้ทั้งหมด ไม่ให้ทำอะไร ให้นิ่งเฉยๆ ก็ทำ
 แต่งานปลัดกระทรวง ทุกวันนี้กระทรวงอุตสาหกรรมก็มีรัฐมนตรีว่าการคนหนึ่ง แล้วก็ปลัด
 กระทรวง 2 คน คือ คุณวิมล ทำงานเป็นปลัดกระทรวงเรื่อยๆ ไป เป็นทั้งรัฐมนตรีก็ไม่ใช่เป็นปลัด
 กระทรวงไป กระผมไม่เห็นประโยชน์ ถ้าจะไม่มีเสียเลยก็ยังได้ ท่านประธานที่เคารพครับ กระผม
 พูดมาทั้งหมดนี้ กราบเรียนโดยสังเขปเท่านั้น โดยสังเขปจริงๆ ไม่ได้ออกนอกเรื่องนอกราวอะไร
 เลย เพื่อนสมาชิกยังจะมีรายละเอียดแต่ละอย่าง แต่ละข้อ กราบเรียนท่านประธานและต่อสภา
 อันทรงเกียรตินี้อีกมา กระผมจึงขอยุติเพียงเท่านี้ เพื่อเปิดโอกาสให้เพื่อนสมาชิกได้อภิปรายต่อไป
 ขอขอบคุณท่านประธานครับ

คำอภิปรายของ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรี
วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2522

ท่านประธานรัฐสภาและท่านสมาชิกรัฐสภาผู้ทรงเกียรติที่เคารพทั้งหลาย กระผม
ในนามของรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอแสดงความชื่นชมที่กระบวนการทาง
ประชาธิปไตยของเราได้คืบหน้าผ่านไปด้วยดีอีกครั้งหนึ่ง ดังจะเห็นว่าทางรัฐบาลได้เปิดใจอย่าง
กว้างขวางที่จะให้มีการอภิปรายกันโดยเสรี กระผมใคร่ขอชมเชยและยินดีที่ท่านสมาชิกรัฐสภา
ได้อภิปรายใน 4 วันที่ผ่านมาเต็มๆ ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติได้อภิปรายให้ข้อคิดเห็นกันอย่าง
กว้างขวาง มีเหตุมีผลสุภาพไม่ใช้วาจาสามหาวบริภาษผู้อื่นโดยไม่มีเหตุผล คำพูดทั้งหลายได้
ตั้งอยู่บนรากฐานของข้อเท็จจริง กระผมไม่ได้ถือว่าการดำเนินการที่ท่านพูดขึ้นมา เรื่องการประมวล
หรือการอะไรต่างๆ ก็ดี ไม่ถือว่า ท่านจะเสียผลประโยชน์ในส่วนตัวและกิจการที่ท่านรวมอยู่อย่างไร
เป็นที่ตั้ง ท่านได้แสดงสปิริต (Spirit) ของนักการเมือง ที่ชื่อตรงต่อบ้านต่อเมืองอย่างเต็มที่ กระผม
ก็ได้ฟังมาแล้ว ติดต่อกันมา 4 วัน ไม่เบื่อแม้แต่วินาทีเดียว กระผมก็พยายามติดตามการประชุม
นี้โดยไม่ขาด ฉะนั้น สิ่งใดที่ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติ ได้ให้ความคิดเห็นที่ถูก ที่ควรต่อรัฐบาลนั้น
กระผมจะได้รับไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป และคิดว่า จะเป็นประโยชน์ในการบริหารราชการของ
ประเทศเป็นอย่างยิ่ง และใครถือโอกาสนี้ ขอบขอบคุณท่านประธานสภา ท่านรองประธานสภา และ
ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติทั้งหลายไว้ ณ ที่นี้ด้วย สำหรับรัฐบาลนั้น กระผมก็เชื่อว่า ทุกคนในรัฐบาล
ได้ตั้งใจดีทุกคน และหวังจะให้ทุกคน มีความเห็นในการตัดสินใจให้เหมือนกัน ไม่ได้ทุกคน
คนหนึ่งก็อาจจะมีความคิดเห็นอย่างหนึ่ง แต่ว่าถ้าความคิดเห็นนั้นไม่เข้ากับตัวเองนั้น เป็น
ความเห็นที่ถูกต้อง ในการตัดสินใจให้เหมือนกันนั้น กระผมไม่ได้ มีปัญหาที่ทับถมกันมา
นานแล้ว ก็ไม่แก้กัน ไม่กล้าตัดสินใจกัน แล้วก็ปล่อยกันมา จนปัญหานั้น ทับถมจะท่วมจมูก
กันอยู่ กระผมก็ทราบดีว่า การที่เข้ามาเป็นรัฐบาลในครั้งนี้ จะเป็นสิ่งที่ไม่น่าพิศมัยแต่ประการใด

ที่มา: รายงานการประชุมรัฐสภา, 2522 ข, น. 310-313

หมายเหตุ: การย่อหน้าในคำอภิปรายนี้ ผู้วิจัยพิมพ์ตามการย่อหน้าของรายงานการประชุม
รัฐสภา (2522 ข) โดยปกติแล้ว คำอภิปรายจะเป็นคำพูดที่ต่อเนื่องกันไปตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่มีการ
ย่อหน้าแต่อย่างใด

กระผมทราบดี แต่กระผมก็ต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของประเทศชาติ การที่ไม่กล้าตัดสินใจก็มีหลายอย่าง เพราะ กลัวตัวเองจะพังก็มีเป็นอันมาก กระผม ใครขอรับรองต่อหน้า ที่ประชุมว่าการปฏิบัติงานใดๆ ท่านอย่างพึงหมายความว่า จะหวังผลในทางปฏิบัติหน้าที่ถึง 100 เปอร์เซ็นต์ได้ ไม่ว่าใครจะแสดง หรือกิจการของการค้ากันอะไรก็ตาม ท่านอย่าหวังผล 100 เปอร์เซ็นต์ ไม่มีทาง หรือจะหวังผลในทางลบ โดยปล่อยปละละเลยไม่ให้เป็นทางลบ อย่างที่ท่านสมาชิกผู้มีเกียรติว่าถึง 2,000 เปอร์เซ็นต์นั้น ไม่มีมนุษย์ที่ไหนที่เห็นแก่ประเทศชาติจะทำเช่นนั้นได้ ตามที่สมาชิกบางท่านได้กล่าวว่า กระผมในฐานะหัวหน้ารัฐบาลกล้ายืนยันว่า ในการที่ปฏิบัติงานของรัฐบาลนั้น กระผมไม่ได้ย่นสวนทางกับราษฎร แม้แต่วันเสาร์วันอาทิตย์นี้ ซึ่งกระผมก็ได้เสียสละเวลาอันมีค่าซึ่งจะอยู่กับลูกกับเมีย ตลอดจนคณะรัฐมนตรีของกระผมก็ไปทุกคน อันนี้ไม่เดินสวนทางกับประชาชนแน่ ในทางตรงกันข้ามได้เห็นจิตใจประชาชนเป็นส่วนมาก และกระผมเชื่อว่า คณะรัฐมนตรีของกระผมนั้น เดินทางไปในภูมิภาคไม่น้อยกว่าพวกท่านทั้งหลาย ขอให้ท่านทั้งหลายได้ยอมรับความจริงประการหนึ่งว่า ในการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์การทหารก็ดี ทางเศรษฐกิจก็ดี ทางการเมืองก็ดี และการสังคมก็ดี และกระผมก็ขอให้ท่านทั้งหลายให้ความเป็นธรรมแก่ เฉพาะรัฐมนตรี 11 คน ที่ถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจในวันนี้บ้าง ตามความคิดเห็นของกระผม นั้น รัฐมนตรีในคณะรัฐบาลของกระผม นั้น ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดได้ ปฏิบัติหน้าที่เสียหายร้ายแรงต่อประเทศชาติแต่ประการใด ในทางตรงกันข้ามกลับได้พยายามใช้วิถีทาง แล้วก็ใช้สติปัญญา ใช้ความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ ในการที่มีผู้กล่าวหากระผมว่า ได้เข้าไปแทรกแซงในกิจการของกระทรวงต่างๆ ก็ดี หรืออะไรต่างๆ ก็ดีนั้น กระผมใครขอเรียนว่า การกระทำของกระผมไม่ใช่เป็นการแทรกแซง กระผมได้บอกแล้วว่า ในฐานะผู้บริหารนั้น กระผมจะพยายามทำดีที่สุด ในการที่จะไม่ให้เกิดข้อครหาขึ้นมาได้ ในเรื่องใหญ่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเป็นเรื่องที่จะนำความเสื่อมเสียหรือที่ฝ่ายต่างๆ เขาจะเอามาโจมตีได้นั้น กระผมก็ขอเข้าไปช่วยให้กำลังใจ และกระผมก็ได้บอกกับรัฐมนตรีทุกท่าน ในที่ประชุมแล้วว่า กระผมจะไปให้กำลังใจ ถ้าท่านทำสิ่งที่ถูกที่ควรแล้ว ท่านอย่าไปกลัว ต้องตัดสินใจลงไป ไม่อย่างนั้นบ้านเมืองก็ไปไม่รอด อันนี้กระผมก็ขอให้ท่านทั้งหลายได้รับรู้ไว้ด้วย ในการที่กระผมเข้าไปดูการประมูลสุรานี้ กระผมก็รู้เหตุการณ์ต่างๆ มาอย่างดีว่า มีการแตกแยกกันอย่างที่ทางพรรคต่างๆ ได้เสนอมานี้ มีการที่จะให้คนนั้นวิ่งเต้น คนนี้วิ่งเต้นเข้ามา อันนี้ทราบอยู่กับหูตลอด เวลา เพราะฉะนั้น กระผมจึงได้ตัดสินใจเข้าไปดูให้เกิดความเป็นธรรมเกิดขึ้นเท่านั้น ในวันนั้น กระผมเข้าไปเพียง 2 นาที ตรวจดูทุกสิ่งทุกอย่าง มีการเซ็นชื่อเรียบร้อยหรือไม่ แล้วกระผมก็ออกมาเท่านั้น เป็นการให้กำลังใจ และเป็น การป้องกันที่จะไม่ให้มีจุดอ่อนที่คณะรัฐมนตรีจะถูกโจมตีได้ แม้แต่กระผมไปต่างประเทศแล้ว กระผมก็ยังบอกมา กระผมลืมไปที่จะบอกรัฐมนตรีของกระผม กระผมก็ไม่รู้จะโทรถึงใคร ก็โทร

ถึงบ้านรองนายกรัฐมนตรี ซึ่งกระผมจำเบอร์ได้ เพื่อที่จะได้สั่งการกันต่อไป หรือว่าติดต่อกันต่อไปว่า ให้ระวังเรื่องสำคัญๆ ที่จะมีการประชุม มีระหว่างที่กระผมไม่อยู่นั้น ก็ให้ท่านไปช่วยเป็นกำลังใจเขาหน่อย ท่านก็ไป ไม่ใช่เป็นเรื่องที่กระผมจะไม่ไว้วางใจการกระทำของใครต่อใครในคณะรัฐบาลของกระผมอย่างใดทั้งสิ้น ในการที่ท่านหัวหน้าพรรค คุณสมักร สุนทรเวช ได้กล่าวว่า กระผมไปหาเงิน 14 ล้านบาท จากการประชุมที่กระจุก¹ อันนี้กระผมขอทำคุณสมักร คุณไปเอาหลักฐานมา กระผมทำคุณกลางสถานีแหละ คุณไปหลักฐานหรือไปเอาคนอ้างมา แล้วมาพูดกัน ไม่ใช่พูดกันอย่างเลื่อนๆ ลอยๆ ไม่ใช่แบบลูกผู้ชาย อย่างนี้เป็นการป้ายสีคนที่ตั้งใจทำงานให้แก้บ้านแก้เมือง ให้เสียกำลังใจไป ท่านหวังอะไร ท่านมีเหตุผลหรือไม่ ถ้าท่านมีเหตุผลก็เชิญเอาออกมาแสดงต่อสถานี อันนี้พูดแบบ กระผมไม่อยากจะคำหยาบ แล้วก็ในตอนประชุม ที่ท่านพูด ในตอนที่บอกว่า กระผมมีหลักฐานอยู่ในมือนะ ว่าจะซื้อเครื่องยนต์ เครื่องสูบน้ำ ซื้อเครื่องอะไรต่างๆ พวกนี้ พอเอาเข้าจริงๆ คนที่จะเข้าประมุขนั้น เช่นซื้อปลอม ไปถูกจับเรื่องก็หายไป คุณสมักรก็ไม่ได้พูดอะไรอีกต่อไป จับทั้งคนปลอมลายมือ จับทั้งผู้มาประมุขด้วย กรณีนี้ เรื่องยังอยู่ในศาลแล้ว การปลอมลายมือเพื่อทำลายกระผมนั้นมีมากมาย อ้างชื่อกระผมนั้นมีมากมาย อย่างเรื่องน้องชายนี้ กระผมเรียนให้ทราบ ว่าไม่เคยเข้าบ้านกระผมมา 3-54 ปีแล้ว และไม่ได้ติดต่อกัน กระผมก็ไม่เข้าใจจิตสำนึกของ ที่ใครทำชั่วมานี้จะดลบันดาลให้ตัวเองคิดว่า คนนั้นจะเป็นอย่างนั้น คนนั้นเป็นอย่างนี้ โดยไม่มีหลักฐาน อันนี้จิตใต้สำนึกนี้มีอยู่ แล้วก็เรื่องต่างๆ นั้น ก็ปรากฏออกมาให้เห็นจริงสักวันหนึ่ง กระผมก็พูดมาก เกรงจะเสียเวลา กระผมก็ขอใคร่ขอขอบพระคุณท่านประธาน รองประธาน ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติ ในการที่ให้ความเป็นธรรมในการอภิปรายในโอกาสนี้ เป็นอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณ

¹ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะเกิดจากการพิมพ์ผิดพลาด เพราะ ที่กระจุกเป็นเครื่องทอผ้าชนิดหนึ่ง ที่มีสายกระตุกเพื่อให้กระสวยพุ่งไปได้เอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, น. 130) ไม่มี "ที่กระจุก"

ผนวก ฅ

คำแถลงนโยบายของรัฐบาล คณะรัฐมนตรี คณะที่ 53 นายชวน หลีกภัย
เป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540
แถลงนโยบายเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540

ท่านประธานรัฐสภาที่เคารพ

ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้กระผมเป็นนายกรัฐมนตรี ตามประกาศ
พระบรมราชโองการ ลงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2540 และแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ตามประกาศ
พระบรมราชโองการ ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2540 นั้น

บัดนี้ คณะรัฐมนตรีได้กำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินเรียบร้อยแล้ว
โดยยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภา อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
และคำนึงถึงบทบัญญัติในหมวด 5 ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย อีกทั้งมีเป้าหมายหลักที่จะเร่งรัดแนวทางการปฏิรูปทางการเมือง ปฏิรูประบบ
ราชการ การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ
พร้อมทั้งมุ่งส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนและสิทธิมนุษยชน และดำเนินการให้มีการบังคับใช้
กฎหมายตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นพื้นฐานไปสู่การพัฒนาในระยะยาวโดยเร็วที่สุด

ในสภาวะปัจจุบัน คณะรัฐบาลมนตรีตระหนักดีว่าปัญหาเร่งด่วนที่รัฐบาลต้องเร่งรัด
แก้ไข คือ ปัญหาเศรษฐกิจที่กำลังกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วประเทศอย่างรุนแรง
ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมและปัญหามาตรฐานการครองชีพ หากไม่ได้รับการแก้ไขหรือผ่อนหนัก
ให้เป็นเบาอย่างทันทั่วทั้งก็จะทำลายความมั่นคงของประเทศได้ รัฐบาลจึงมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหา
เศรษฐกิจโดยเร่งด่วนเป็นลำดับแรก ด้วยการระดมความร่วมมือจากทุกฝ่ายในชาติ เพื่อให้เกิด
พลังในการแก้ไขอย่างสมบูรณ์เพราะลำพังรัฐบาลฝ่ายเดียวย่อมไม่สามารถผลักดันให้บรรลุผล
สำเร็จโดยเร็วได้ จำต้องอาศัยความตระหนักร่วมกันในปัญหาและความเข้าใจในแนวทางการ
แก้ปัญหา แล้วร่วมมือกันอย่างจริงจังทั้งภาครัฐและภาคเอกชนและประชาชน โดยถือประโยชน์
และอนาคตของชาติเป็นเป้าหมายหลัก ถ้าทำได้ดังนี้เชื่อว่าจะสามารถนำประเทศให้กลับคืนสู่
ภาวะปกติได้ทันการณ์ โดยรัฐบาลพร้อมที่จะเป็นแกนกลางในการเคลื่อนไหวทุกส่วนทั้งที่อยู่ใน
ภาครัฐและภาคเอกชนให้เดินหน้าแก้ปัญหาทุกปัญหาในจังหวะเดียวกันอย่างสอดคล้องต้องกัน

อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจของประเทศไม่ว่าจะเสียหายไปทั้งหมด บางส่วนยังอยู่ในวิสัย
ที่จะเดินหน้าต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้ถูกทาง

ดังนั้น รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายฟื้นฟูเศรษฐกิจทุกแขนงของประเทศให้กลับฟื้นคืนภาวะปกติ และพร้อมที่จะเป็นพลังผลักดันการพัฒนาต่อไปในอนาคตเต็มศักยภาพ รัฐบาลทราบดีว่า การดำเนินการในครั้งนี้ มีความยากลำบาก และตกอยู่ใต้เงื่อนไขเวลาที่จะต้องทำอย่างเร่งรีบและเงื่อนไขงบประมาณแผ่นดินอันจำกัด แต่รัฐบาลเชื่อมั่นว่าด้วยความร่วมมือร่วมใจของคนทั้งชาติประกอบกับหลักการสำคัญในการบริหารงาน ของรัฐบาล อันได้แก่ การบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ซื่อตรง และโปร่งใส น่าจะเป็นปัจจัยให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ทางเศรษฐกิจที่ประเทศชาติและประชาชนกำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ได้

เพื่อความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติของรัฐบาลอย่างเป็นขั้นเป็นตอน คณะรัฐมนตรีกำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 นโยบายการเมือง การปกครอง การบริหาร ราชการ ความมั่นคง และการต่างประเทศ ส่วนที่ 2 นโยบายการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งครอบคลุมการดำเนินการสองระยะ ได้แก่ ระยะเร่งด่วน และระยะปานกลาง ทั้งนี้เพื่อสอดคล้องกับความรุนแรงของปัญหา ที่กำลังเผชิญอยู่ รวมทั้งเพื่อให้เห็นเป้าหมายที่มุ่งเร่งให้บังเกิดขึ้นแต่ละขั้นตามลำดับ ดังนี้

ส่วนที่ 1 นโยบายการเมือง การปกครอง การบริหารราชการ ความมั่นคง และการต่างประเทศ

รัฐบาลนี้มุ่งพัฒนาและพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เอกราช และบูรณภาพแห่งอาณาเขต โดยจะดำเนินการดังนี้

1. นโยบายการเมือง การปกครอง และการบริหารราชการ

1.1 การปฏิรูปทางการเมือง

1.1.1 เร่งรัดการออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ กฎหมายอื่นๆ กฎข้อบังคับ และการดำเนิน การอื่นใดเพื่ออนุวัติการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือเพื่อให้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ มีความสมบูรณ์และบังเกิดผลในทางปฏิบัติ โดยจะจัดทำแผนปฏิบัติการกำหนดเค้าโครงการดำเนินการ ระยะเวลาที่ต้องปฏิบัติให้แล้วเสร็จ และหน่วยงานผู้รับผิดชอบ ให้ชัดเจนทั้งจะเร่งดำเนินการออกกฎหมาย กฎข้อบังคับต่างๆ ในส่วนของคณะรัฐมนตรีให้แล้วเสร็จโดยเร็ว

อนึ่ง รัฐบาลถือว่ากฎหมายตามข้อนี้เป็นกฎหมายที่จำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดินตามมาตรา 173 ของรัฐธรรมนูญ

1.1.2 สนับสนุนกิจการขององค์กรทั้งหลายที่จัดตั้งขึ้นใหม่หรืออยู่ระหว่างเตรียมการจะตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในด้านอัตรากำลัง งบประมาณ และการอำนวยความสะดวกอื่นๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติการกิจในฐานะองค์กรควบคุมหรือตรวจสอบทางการเมือง การปกครองและการบริหารราชการ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการบริหารทรัพยากรสื่อสารของชาติ ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้อย่างอิสระและมีประสิทธิภาพ

1.1.3 คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของนักวิชาการ และสื่อมวลชนทั้งของรัฐและเอกชน ในการให้การศึกษาอบรม ค้นคว้าวิจัยหรือปฏิบัติหน้าที่ของตน รวมทั้งส่งเสริมให้มีบทบาทในการปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ ในรูปแบบ วิธีการและเนื้อหาสาระของการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข เพื่อให้กระบวนการปฏิรูปทางการเมืองดำเนินไปในแนวทางที่เป็นรูปธรรมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.1.4 ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งจะกำหนดมาตรการในการตรวจสอบตลอดจนชักชวนความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้มีการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพดังกล่าว โดยให้สถาบันการศึกษาและสื่อมวลชนทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทด้วย

1.1.5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมืองในเรื่องสำคัญ การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐโดยวิธีการประชุมปรึกษาหารือกับกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือชุมชน การทำประชาพิจารณ์ หรือประชาคมติแล้วแต่กรณี โดยให้สถาบันทางวิชาการ สื่อมวลชน องค์กรอาชีพภาคเอกชนและองค์กรเอกชนสาธารณ ประโยชน์ เข้ามามีบทบาทในการร่วมดำเนินการ

1.1.6 จัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติด้วยกระบวนการคัดเลือกที่ปลอดจากการแทรกแซงทางการเมืองเพื่อร่วมกับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ จัดทำแผนพัฒนาการเมืองและมาตรฐานทางคุณธรรม จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และพนักงานหรือลูกจ้างของรัฐ เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ แล้วประกาศใช้ต่อไป

1.2 การปฏิรูประบบบริหารราชการ

1.2.1 ปรับปรุงและเร่งรัดการจัดโครงสร้างและระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเสมอภาค

1.2.2 ปรับปรุงระบบงานปกครองและรัฐวิสาหกิจให้เป็นระบบเปิดโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม ลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น ปราศจากการเลือกปฏิบัติและเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพเป็นธรรม โดยการจัดทำแผนพัฒนาระบบราชการและมาตรฐานคุณภาพงานราชการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

1.2.3 ปรับปรุงคุณภาพราชการในการทำงานโดยเน้นผลงานการมีคุณภาพ ความซื่อสัตย์สุจริต การมีจิตสำนึกในการให้บริการประชาชน และมีความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ทำงานคุ้มค่ากับผลตอบแทน โดยจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพและการส่งเสริมขวัญกำลังใจข้าราชการ

1.2.4 ป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในวงราชการและวงการเมืองด้วยการเร่งออกกฎหมายจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ในระหว่างนี้จะพัฒนาระบบบริหารราชการของหน่วยงานทั้งหลายที่มีอยู่แล้งให้บุคลากรมีความพร้อมและทำงานประสานกันอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อนึ่ง รัฐบาลถือว่ากฎหมายตามข้อนี้เป็นกฎหมายที่จำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดินตามมาตรา 173 ของรัฐธรรมนูญ

1.2.5 เร่งรัดการออกกฎหมายเพื่อกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดแผนและขั้นตอนดำเนินการเป็นการด่วน ระบุนโยบายที่และความรับผิดชอบระหว่างราชการส่วนกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันอย่างชัดเจน เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจและบทบาทเพิ่มขึ้น รวมทั้งเพิ่มสัดส่วนการแบ่งสรรภาษี อากรให้แก่ท้องถิ่น นอกจากนั้น จะดำเนินการปรับปรุงรูปแบบองค์กรปกครองท้องถิ่นให้มีเพียง 4 รูปแบบ คือ

- (1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด
- (2) เทศบาล
- (3) องค์การบริหารส่วนตำบล และ
- (4) การปกครองรูปแบบพิเศษ

ทั้งนี้ สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ส่วนผู้บริหารท้องถิ่น หรือ คณะผู้บริหารท้องถิ่นอาจจะมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน หรือ โดยความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น ก็ได้ ขึ้นอยู่กับรูปแบบและระยะเวลาที่เหมาะสม

อนึ่ง รัฐบาลถือว่ากฎหมายที่จำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดินตามมาตรา 173 ของรัฐธรรมนูญ

1.2.6 ลดบทบาทการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของรัฐพร้อมกับสนับสนุนให้ภาคเอกชนรับไปดำเนิน การร่วมกับรัฐแทนรัฐอย่างเป็นทางการและเป็นรูปธรรม โดยมีเป้าหมายเพิ่มประสิทธิภาพ การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและลดภาระการลงทุนของภาครัฐเป็นสำคัญ รวมทั้งจะไม่ดำเนินการ ใดๆ ที่มีผลให้เกิดการผูกขาด ทั้งนี้จะอาศัยมาตรการทางกฎหมายเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ารับช่วง งานบริการประชาชนได้คล่องตัวมากขึ้น ส่วนการคุ้มครองผู้ใช้บริการให้ได้รับบริการที่เพียงพอ มี คุณภาพ ในราคาที่ เป็นธรรม ก็จะดำเนินการไปพร้อมกัน โดยจัดทำแผนแม่บทขึ้นเป็นกรอบกำกับ การดำเนินการเพื่อบทบาทภาคเอกชนอย่างเป็นทางการ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา และนโยบายเศรษฐกิจของประเทศ

1.2.7 เร่งรัดให้มีการออกกฎหมายใหม่หรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่แล้ว เพื่อเพิ่มมาตรการในการคุ้มครองเด็ก เยาวชนและสตรี การสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส การสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค การขจัด ความไม่เป็นธรรมในสังคมและในการแข่งขันทางการค้าและการลงทุน การปฏิรูปหรือการใช้ ประโยชน์ที่ดิน การแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และการรักษาความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน โดยดำเนินการในลักษณะของการปฏิรูปกฎหมายอย่างเป็นระบบ

อนึ่ง รัฐบาลถือว่ากฎหมายที่จำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดินตามมาตรา 173 ของรัฐธรรมนูญ

2. นโยบายความมั่นคง

รัฐบาลมุ่งสานต่อนโยบายความมั่นคงที่ดำเนินการมาก่อนแล้ว โดยกำหนดนโยบายเพิ่มเติมและปรับเปลี่ยนบางประการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาค และในโลก ตลอดจนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของกองทัพในการปฏิบัติการกิจที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญในสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งในการร่วมเสริมสร้างความสัมพันธ์และความ มั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศ โดยใช้ศักยภาพของกองทัพที่มีอยู่แล้ว

2.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้กองทัพปรับปรุง และพัฒนาโครงสร้างกองทัพให้ กะทัดรัดแต่ทันสมัย มีการพัฒนาหลักนิยม การเตรียมกำลังกองทัพ การจัดระบบกำลังสำรอง การพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตและบำรุงรักษายุทโธปกรณ์ ทั้งนี้ เพื่อให้กำลังพลมีความพร้อม และความสามารถในการปฏิบัติการกิจอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้กองทัพพัฒนาระบบสวัสดิการและศักยภาพอื่นๆ แก่กำลังพลทหารผ่านศึกและครอบครัวในด้านอนามัย การกีฬา การฝึกอาชีพ เพื่อให้มีสถานะเกียรติยศ ศักดิ์ศรี และสามารถกระทำภารกิจอื่นเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมตามศักยภาพที่มีอยู่ได้

2.4 ส่งเสริมและสนับสนุนให้กองทัพพัฒนากำลังพลทุกระดับเพื่อนำความรู้และทักษะ โดยเฉพาะด้านวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การแพทย์ การพยาบาล และความรู้ระเบียบวินัย มาใช้ในการพัฒนากองทัพและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ การผลิตบุคลากรสาขาขาดแคลน การให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน การรักษาระเบียบวินัยในสังคม การบรรเทาสาธารณภัย การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การแก้ปัญหาสภาพแวดล้อม และการร่วมมือกับเอกชนในเรื่องอื่นๆ

3. นโยบายการต่างประเทศ

รัฐบาลยึดมั่นในพันธกรณีที่มีตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติ สนธิสัญญาและความตกลงต่างๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคี และจะเน้นการปรับบทบาทของไทยให้เห็นเด่นชัดในความกระตือรือร้นและความรับผิดชอบต่อประชาคมโลก ดังนี้

3.1 ส่งเสริมมิตรภาพ สัมพันธภาพ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก โดยใช้ศักยภาพและประสบการณ์ทางการทูตของไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

3.2 เพิ่มพูนและพัฒนาความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งสนับสนุนการให้เขตการค้าเสรีอาเซียนประสบผลสำเร็จโดยครอบคลุมถึงผลผลิตด้านการเกษตรและการบริการ ตลอดจนผลักดันให้มีข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม การลงทุน และการจัดการทรัพยากรมนุษย์

3.3 ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศคู่ค้าที่สำคัญภายใต้ระบบการค้าเสรี โดยให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ตลอดจนร่วมมือบทบาทในการลดความขัดแย้งระหว่างประเทศ อันเนื่องมาจากปัญหาทางการค้า การลงทุน การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยคำนึงถึงความพหุภายในประเทศเป็นหลัก

3.4 ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วิชาการ วัฒนธรรม การท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งนี้จะมุ่งเน้นกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค

3.5 เสริมสร้างบทบาทของประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล

3.6 อำนวยความสะดวก คຸ້ມครอง ตลอดจนส่งเสริมสิทธิและผลประโยชน์ของคนไทย แรงงานไทย และธุรกิจภาคเอกชนของไทยในต่างประเทศ

3.7 ร่วมมีบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ ในด้านการคຸ້ມครองและส่งเสริมค่านิยม ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน

ส่วนที่ 2 นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

โดยที่เศรษฐกิจไทยตกอยู่ในสภาพวิกฤติที่มีปัญหาหลุมล่อมจากทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน การคลัง การค้า การลงทุนและด้านค่าครองชีพ การลอยตัวของอัตราแลกเปลี่ยน ซึ่งมีผลให้ค่าเงินบาท อ่อนตัวลงมาก มีส่วนผลักดันราคาสินค้าให้สูงขึ้น นอกจากนี้ การดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจด้วยความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ยังไม่มีผลในการสร้างความเชื่อมั่นต่อเศรษฐกิจไทยที่กำลังอยู่ในภาวะชะลอตัวอย่างรุนแรง ก่อปัญหาการว่างงานและปัญหาทางสังคม ซ้ำเติมสภาวะวิกฤติให้มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนรุนแรงยิ่งขึ้น รัฐบาลตระหนักในความรุนแรงของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งนี้ จึงกำหนดแผนดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วนทุกวิถีทางเพื่อบรรเทาปัญหา และประคับประคอง เศรษฐกิจให้พ้นวิกฤตการณ์นี้ไปได้ โดยกำหนดนโยบายเพื่อดำเนินการเป็น 2 ระยะ คือ ระยะเร่งด่วน ซึ่งจะดำเนินการภายในเวลาที่สั้นที่สุด และ ระยะปานกลาง ซึ่งจะดำเนินการภายในเวลา 6 เดือน ถึง 1 ปี เพื่อให้เกิดผลต่อเนื่องสามารถนำพาเศรษฐกิจไทยเข้าสู่ภาวะปกติภายในเวลาที่ไม่นานจนเกินควร ดังนี้

1. นโยบายเร่งด่วน : การเสริมสร้างเสถียรภาพและความเชื่อมั่นในระบบเศรษฐกิจ

1.1 การเร่งรัดเสริมสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

1.1.1 การแก้ไขปัญหาสถาบันการเงินและการเสริมสร้างสภาพคล่องทางธุรกิจ

(1) รัฐบาลถือเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาสถาบันการเงินที่ถูกปิดกิจการชั่วคราว 58 แห่งทันที โดยเร่งรัดให้องค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ปรส.) ดำเนินการตามแนวทาง ดังนี้

- กลุ่มสถาบันการเงินที่สามารถเพิ่มทุนและดำเนินกิจการต่อไปได้ให้พ้นจากการถูกควบคุมและอนุญาตให้เปิดกิจการได้ทันที

- กลุ่มที่จำเป็นต้องควบหรือรวมกิจการ ให้จัดการให้เกิดการควบกิจการทันที

- กลุ่มที่มีปัญหาและต้องปิดกิจการ ให้จัดการแบ่งแยกสินทรัพย์ที่มีคุณภาพดี และเปิดโอกาสให้สถาบันการเงินภายในและ/หรือต่างประเทศได้รับไปบริหารส่วนสินทรัพย์ด้อยคุณภาพจะได้รับการบริหารโดยบรรษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน (บปส.)

(2) สถาบันการเงินและธนาคารที่ยังดำเนินกิจการอยู่รัฐบาลจะสนับสนุนให้มีการดำเนินการในทิศทางที่ก่อให้เกิดความมั่นคงแก่ระบบสถาบันการเงินอย่างถาวรต่อไป

(3) เร่งดำเนินการให้มีการแปลงสินทรัพย์เป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้ เพื่อช่วยเสริมสภาพคล่องของระบบการเงินอีกทางหนึ่ง

(4) สนับสนุนให้การลงทุนจากต่างประเทศปลอดพ้นจากอุปสรรคด้านกฎระเบียบที่ยังมิได้รับการแก้ไข

1.1.2 การรักษาเงินทุนสำรองระหว่างประเทศให้อยู่ในระดับที่เพียงพอต่อการสร้างความเชื่อมั่น

(1) วางแผนปฏิบัติและวางระบบติดตามผลด้านรายรับและรายจ่ายที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ทุกด้าน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนอย่างใกล้ชิด

(2) สนับสนุนการดำเนินงานและร่วมมือกับภาคเอกชนด้านการค้าต่างตอบแทนในการนำเข้า สินค้าสำคัญ เช่น ปิโตรเลียม อาวุธยุทโธปกรณ์และอุปกรณ์ทางโทรคมนาคม เพื่อสงวนเงินตราต่างประเทศ

1.1.3 การเพิ่มรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ

(1) เร่งรัดเสริมสภาพคล่องกับธุรกิจและอุตสาหกรรมส่งออก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก ผ่านสถาบันการเงินของรัฐ เช่น ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย และผ่านสถาบันการเงินของเอกชน

(2) จัดอุปสรรคการส่งออก ทั้งด้านภาษีศุลกากร และภาษีมูลค่าเพิ่ม รวมทั้งลดต้นทุน โดยการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายศุลกากรและเพิ่มประสิทธิภาพด้านการส่งสินค้า

(3) ร่วมมือกับภาคเอกชนในการวางแผนและกำหนดเป้าหมายเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกัน ระหว่างระบบการผลิตในประเทศกับทิศทางการค้าระหว่างประเทศ

(4) เร่งรัดการขยายตัวและจัดอุปสรรคการท่องเที่ยวโดยร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับภาคเอกชน ตลอดจนส่งเสริมโครงการ “ไทยเที่ยวไทย” เพื่อประหยัดเงินตราต่างประเทศ

1.1.4 การบริหารงบประมาณแผ่นดิน

(1) การบริหารงบประมาณรายจ่าย รัฐบาลจะดำเนินการโดยยึดเงื่อนไขที่ตกลงไว้กับกองทุนการเงินระหว่างประเทศเป็นหลัก แต่จะไม่ให้การบริหารงบประมาณรายจ่ายเกิดผลกระทบต่อการให้บริการด้านการศึกษาและสาธารณสุขพื้นฐาน

(2) สนับสนุนการเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในรัฐวิสาหกิจโดยเน้นกลุ่มรัฐวิสาหกิจที่มีหุ้นอยู่แล้วในตลาดหลักทรัพย์และที่มีโอกาสจะออกหุ้นทุนขยายในตลาดหลักทรัพย์ได้อีก ทั้งนี้เพื่อลดภาระการลงทุนภาครัฐ

1.1.5 การส่งเสริมการประหยัด

(1) รัฐบาลจะเป็นผู้นำในการประหยัด โดยติดตามควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ สูงสุดเพื่อป้องกันการรั่วไหล และขจัดความฟุ่มเฟือย

(2) รณรงค์ร่วมกับองค์กรเอกชนและประชาชนในการประหยัดการใช้จ่าย การเพิ่มการออม และการประหยัดพลังงาน

1.1.6 การสร้างเอกภาพและประสิทธิภาพในการบริหารนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวม

(1) จัดให้ระบบการบริหารนโยบายเศรษฐกิจส่วนรวมมีเอกภาพในการตัดสินใจ มีความชัดเจน โปร่งใส

(2) ปรับโครงสร้างองค์การบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมที่มีอยู่ในปัจจุบัน ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีระบบงานที่ประชาชนสามารถตรวจสอบได้

1.2 การบรรเทาผลกระทบทางเศรษฐกิจ

1.2.1 การบรรเทาปัญหาการว่างงาน

(1) ให้นิยามของรัฐบาลเข้ามามีบทบาทในการใช้งบประมาณที่มีอยู่เพื่อขยายการว่างงาน โดยเน้นการว่างงานในชนบท

(2) ประคับประคองให้ธุรกิจที่มีการว่างงานจำนวนมากสามารถดำเนินการต่อไปได้ โดยให้การสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น การลดต้นทุนการผลิต การส่งเสริมการตลาด และการปรับปรุงเทคโนโลยีการผลิต

(3) แก้ปัญหาแรงงานที่ถูกเลิกจ้าง โดยเร่งรัดบรรจุงานใหม่ฝึกอบรมเพิ่มทักษะฝีมือใหม่ และประสานความช่วยเหลือผู้ถูกเลิกจ้างอย่างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงทุกจังหวัด

1.2.2 การบรรเทาปัญหาค่าครองชีพ

(1) รักษาอัตราค่าครองชีพโดยเฉพาะของกลุ่มที่มีรายได้น้อยให้ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด โดยติดตามตรวจสอบต้นทุนของสินค้าที่จำเป็นต่อการครองชีพ และลดการผูกขาดตัดตอน

(2) เพิ่มบทบาทของหน่วยงานที่มีหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคในการติดตามตรวจสอบการเอาเปรียบประชาชน ทั้งในด้านคุณภาพและราคาสินค้า

(3) เร่งดำเนินการเพิ่มปริมาณสินค้าที่จำเป็นต่อการครองชีพโดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าสำหรับผู้ที่มีรายได้น้อย จะติดตามดูแลให้คุณภาพและราคาในเกณฑ์ที่เหมาะสม รวมทั้งไม่เกิดภาวะขาดตลาด

1.2.3 การบรรเทาปัญหาด้านสังคม

(1) ประกันโอกาสทางการศึกษาของเยาวชนไทยที่ครอบครัวได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ โดยให้ความช่วยเหลือในรูปเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา

(2) จัดบริการด้านสุขภาพอนามัย รวมทั้งการฟื้นฟูสุขภาพของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยเร่งขยายการประกันสุขภาพสำหรับผู้รายได้น้อยให้สามารถเข้าถึงบริการ สาธารณสุขได้อย่างทั่วถึงโดยเฉพาะในช่วงที่ว่างงานหรือกำลังหางานทำ

(3) เพิ่มประสิทธิภาพระบบงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และกระบวนการยุติธรรมให้สามารถอำนวยความสะดวกและดูแลรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยเฉพาะในด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การค้ายาเสพติด และการลดจำนวนแรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมาย

2. นโยบายในระยะปานกลาง : การปรับโครงสร้างและการพัฒนาสังคม

รัฐบาลมุ่งเน้นวางรากฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันพร้อมๆ กับการเสริมสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจต่อเนื่องจากระยะเร่งด่วน โดยเน้นการปรับ โครงสร้างเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมทุกแขนง เพื่อรับรองการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว และสานต่อนโยบาย การกระจายความเจริญและกระจายได้ไปสู่ภูมิภาคอย่างทั่วถึง แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดของงบประมาณแผ่นดิน รัฐบาลจึงจำเป็นต้องจัดลำดับความสำคัญก่อนหลัง และกำหนดทิศทางในการดำเนินการที่ชัดเจน ดังนี้

2.1 การเสริมสร้างแหล่งเงินทุนเพื่อการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ

2.1.1 พัฒนาตราสารทางการเงินที่สำคัญ โดยเฉพาะตราสารทางการเงินในระยะยาวและพันธบัตร เพื่อระดมทุนมาใช้ในสาขาการพัฒนาที่สำคัญ

2.1.2 เร่งเพิ่มบทบาทภาคเอกชน โดยดำเนินการให้รัฐวิสาหกิจที่มีความพร้อมหรือมีสถานะเป็นบริษัทหรือจำกัดหรือบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์กระจายหุ้นออกขายให้กับผู้ลงทุนที่สนใจทั้งภายในและต่างประเทศ

2.1.3 ดูแลการใช้เงินกู้จากธนาคารโลก และธนาคารพัฒนาเอเชียให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในการผลักดันให้เกิดการปรับโครงสร้างระบบการผลิตและการค้าของภาคเอกชนที่มีประสิทธิภาพและมีขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ

2.2 การปรับโครงสร้างการผลิต

2.2.1 การปรับโครงสร้างด้านการเกษตร

(1) ปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มผลผลิตพร้อมๆ กับการลดต้นทุนการผลิตโดยขยายปริมาณทุนกระจายสู่เกษตรกรผ่านสหกรณ์ให้มากกว่าเดิม ทั้งนี้จากแหล่งทุนที่มีอยู่แล้วในธนาคารของรัฐโดยเฉพาะธนาคารออมสิน เพื่อลดต้นทุนการผลิตส่วนที่เกิดจากดอกเบี้ยนอก ระบบลงให้ได้มากที่สุดโดยเร็ว

(2) ขยายโอกาสการลงทุนแก่เกษตรกร สถาบันเกษตรกรและภาคเอกชนในกิจกรรม หลังการเก็บเกี่ยว ส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป และการแปรรูปพืชผลเกษตร เพื่อเร่งรัดการส่งออก รวมทั้งเพิ่มบทบาทในการเจรจาและความร่วมมือระหว่างประเทศ ภายใต้ระบบ พหุภาคีและทวิภาคีเพื่อสนับสนุนการส่งออกสินค้าเกษตรในตลาดโลก

(3) สนับสนุนและส่งเสริมด้านการวิจัยพัฒนาเร่งรัดการกระจายพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และประมงที่มีคุณภาพและทั่วถึงแก่เกษตรกร เพื่อปรับปรุงคุณภาพ เพิ่มผลผลิต และลดต้นทุนการผลิต ในภาคการเกษตร ปศุสัตว์และการประมง รวมทั้งการเร่งรัดป้องกันการระบาดของโรคพืช และสัตว์

(4) ส่งเสริมและฟื้นฟูระบบการผลิตการเกษตรที่เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืน และมีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ตามแนวพระราชดำริว่าด้วย ทฤษฎีใหม่ รวมทั้งเร่งรัดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้เสร็จสิ้นตามแผนงานที่กำหนดไว้

(5) เพิ่มขีดความสามารถให้แก่เกษตรกร สถาบันเกษตรกรและสหกรณ์ โดยการ สนับสนุนกระบวนการ ถ่ายทอดความรู้ วิชาการ ข้อมูลที่สำคัญอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกษตรกร สถาบันเกษตรกร และสหกรณ์สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งในด้านการผลิต การตลาด และการแปรรูปสินค้าเกษตรและเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ของชุมชนในชนบท

(6) สนับสนุนให้เกษตรกรได้รับราคาสินค้าเกษตรที่มีเสถียรภาพและเป็นธรรม เพื่อเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้น โดยการสนับสนุนการเพิ่มผลผลิต การพัฒนาคุณภาพสินค้า การพัฒนา เทคโนโลยีการผลิต และการตลาด พร้อมกันนี้จะเร่งพัฒนาระบบชลประทานให้เชื่อมโยงครบ ตามแผนแม่บทที่มีอยู่ รวมทั้งดำเนิน การปฏิรูปที่ดินและแก้ปัญหาเรื่องที่ดินทำมาหากินของ เกษตรกรอย่างต่อเนื่องเพื่อช่วยในการปรับโครงสร้างเพื่อผลผลิตได้ผลเร็วขึ้น

2.2.2 การปรับปรุงโครงสร้างด้านอุตสาหกรรม

(1) เร่งรัดให้ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทยขยายบริการ สินเชื่อและหาแหล่งเงินทุน เพื่อสนับสนุนให้กิจกรรมการผลิตเพื่อการส่งออก

(2) ส่งเสริมให้อุตสาหกรรมผลิตแบบครบวงจร โดยเร่งรัดการขยายอุตสาหกรรมต่อเนื่องในแต่ละสาขา ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้เทคโนโลยี และขยายการลงทุนจากต่างประเทศ รวมทั้งใช้ประโยชน์จากระบบประกันการลงทุนจากประเทศที่อำนวยความสะดวก

(3) พัฒนาการเชื่อมโยงในระบบการผลิตระหว่างอุตสาหกรรมหลักและอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมในอุตสาหกรรมหลักแต่ละด้าน โดยเฉพาะอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร อุตสาหกรรม สิ่งทอ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า และอุตสาหกรรมปิโตรเคมี

(4) เร่งรัดพัฒนาระบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมรวมทั้งการทดสอบและรับรองมาตรฐานเพื่อสร้างความเชื่อถือให้กับประเทศผู้ซื้อ ตลอดจนให้การปรึกษาด้านการส่งออก โดยขยายขอบเขต งานของสถาบันอุตสาหกรรมเฉพาะด้านและสถาบันวิจัยและพัฒนา

2.2.3 การปรับโครงสร้างด้านการบริการ

(1) ด้านการท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมให้คนไทยท่องเที่ยวในประเทศและส่งเสริมนักท่องเที่ยวต่างประเทศให้กลับมาท่องเที่ยวเมืองไทยอีก โดยกระจายอำนาจการบริหารจัดการงบประมาณ การจัดสรรรายได้รวมทั้งบุคลากรด้านการท่องเที่ยวไปสู่ท้องถิ่นควบคู่กับการส่งเสริมบทบาทของชุมชน และองค์กรเอกชนต่างๆ ในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น

(2) ด้านบริการการศึกษานานาชาติ กำหนดนโยบายเป้าหมาย สนับสนุนส่งเสริมการศึกษานานาชาติ รวมทั้งการประสานงานระหว่างสถาบันศึกษาของไทยกับสถาบันในต่างประเทศ และสร้างระบบอำนวยความสะดวกแก่นักศึกษานานาชาติที่เข้ามาศึกษาในสถาบันในประเทศไทย

(3) ด้านบริการส่งเสริมสุขภาพและรักษาพยาบาล ส่งเสริมการเป็นศูนย์รักษาพยาบาลและส่งเสริมสุขภาพในภูมิภาค โดยกำหนดมาตรฐานและรับรองคุณภาพของโรงพยาบาล พัฒนาบุคลากรในด้านการรักษาพยาบาล การใช้การประชาสัมพันธ์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

2.3 การเพิ่มศักยภาพของพื้นที่เขตเศรษฐกิจเฉพาะการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน

2.3.1 ดำเนินการต่อเนื่องที่จะเพิ่มศักยภาพของพื้นที่เฉพาะโดยเฉพาะพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกให้เป็นฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรมหลักของประเทศ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูงขึ้น และดึงดูดการลงทุนและการรวมกลุ่มพัฒนางจอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ เพื่อประหยัดต้นทุนการผลิตและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม นอกจากนี้จะชักชวนให้เกิดการลงทุน จากทั้งภายในและต่างประเทศภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้

2.3.2 เร่งรัดการพัฒนาพื้นที่ชายแดนและพื้นที่ต่อเนื่อง เพื่อรองรับความเจริญเติบโตจากการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านภายใต้โครงการความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาค

2.4 การปรับโครงสร้างพื้นฐาน

2.4.1 ด้านการขนส่ง

(1) การขนส่งทางบก เพิ่มบทบาทภาคเอกชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกทั้งทางถนน และรถไฟให้กระจายและเชื่อมโยงไปสู่ภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมและการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค

(2) การขนส่งทางน้ำ ปรับปรุงกลไกการตัดสินใจระดับนโยบายด้านพาณิชย์นาวีให้เป็นเอกภาพ เพื่อผลักดันประเทศไทยสู่ภูมิภาคใหม่ของระบบการขนส่งระหว่างประเทศ ตลอดจนสนับสนุนสายการบินเรือแห่งชาติอย่างจริงจัง การก่อสร้างท่าเรือแหลมฉบัง ขั้นที่ 2 ระยะที่ 1 ให้แล้วเสร็จตามเป้าหมาย เพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านการค้าระหว่างประเทศ ลดต้นทุนการขนส่งสินค้าและลดการพึ่งพาเรือต่างชาติ รวมทั้งพัฒนาการเดินเรือชายฝั่งเพื่อเพิ่มทางเลือกการขนส่งและลดความแออัดของการขนส่งทางบก

(3) การขนส่งทางอากาศ เร่งรัดการพัฒนาท่าอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งที่ 2 ให้เป็นท่าอากาศยานสากลหลักของประเทศ เพื่อสนับสนุนการเป็นศูนย์กลางการขนส่งทางอากาศ และพัฒนาท่าอากาศยานในส่วนภูมิภาคให้สามารถรองรับการขนส่งทางอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4.2 ด้านการสื่อสาร

ปรับปรุงการบริหารจัดการด้านการสื่อสารของประเทศไทยโดยเร่งรัดการออกกฎหมายเพื่อยกเลิกการผูกขาดของภาครัฐและสนับสนุนให้มีการแข่งขันในการให้บริการโดยเสรีควบคู่ไปกับการจัดตั้งองค์กรกำกับดูแลการสื่อสารที่เป็นกลาง โปร่งใส และมีเอกภาพ ตลอดจนดำเนินการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจด้านการสื่อสาร โดยคำนึงถึงเป้าหมายในการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ และประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ

อนึ่ง รัฐบาลถือว่ากฎหมายตามข้อนี้ เป็นกฎหมายที่จำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ตามมาตรา 173 ของรัฐธรรมนูญ

2.4.3 ด้านพลังงาน

(1) เร่งรัดการสำรวจและพัฒนาแหล่งพลังงานจากทั้งในและต่างประเทศให้มีปริมาณเพียงพอ กับความต้องการ มีความมั่นคง คุณภาพและระดับราคาที่เหมาะสม

(2) ส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด รวมทั้งเร่งการดำเนินงานอนุรักษ์พลังงานอย่างต่อเนื่องตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน

(3) ส่งเสริมการแข่งขันในกิจการพลังงานและเร่งการแปรรูปรัฐวิสาหกิจเพื่อนำไปสู่การจัดหา การใช้ และการจำหน่ายพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2.4.4 ด้านสาธารณูปการ

(1) น้ำประปา กำกับดูแลการพัฒนากิจการประปาแห่งชาติให้เป็นระบบและเหมาะสม โดยให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการให้บริการเพิ่มมากขึ้น

(2) ที่อยู่อาศัย เร่งดำเนินมาตรการแก้ไขปัญหามลพิษแออัด ให้ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรมและครบวงจรทั้งในด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อม การพัฒนาความมั่นคงในอาชีพและรายได้ รวมทั้งดำเนิน มาตรการป้องกันการขยายชุมชนแออัดควบคู่กัน โดยให้มีกลไกถาวรในการประสานการปฏิบัติงานและกำกับ ดูแลอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นเอกภาพ นอกจากนี้ จะดูแลการดำเนินโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยของประชาชนให้ได้มาตรฐานและเป็นไปตามสัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการสำหรับประชาชนผู้มีรายได้น้อยและปานกลาง เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรม

2.5 การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2.5.1 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิต โดยเน้นพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องกับขีดความสามารถของแรงงานในการรับการถ่ายทอดและคำนึงถึงผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่ได้รับจากการนำเอาเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้ นอกจากนี้รัฐบาลจะสนับสนุนให้การพัฒนาเทคโนโลยีดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อลดการนำเข้ารวมทั้งลดการพึ่งพา เทคโนโลยีต่างประเทศ

2.5.2 ส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยให้สิทธิพิเศษด้านภาษีอากรและการส่งเสริมการลงทุนในการวิจัยและพัฒนา เพื่อให้การศึกษาวิจัยสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการมากยิ่งขึ้น

2.5.3 เร่งรัดให้มีการผลิตและพัฒนาบุคลากรทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีบทบาทในการผลิตและพัฒนาบุคลากรเพิ่มขึ้น

2.5.4 เร่งรัดการดำเนินงานระบบมาตรวิทยา เพื่อสนับสนุนการส่งออกอันจะทำให้ภาคเอกชน มีโอกาสแข่งขันในตลาดระหว่างประเทศยิ่งขึ้น

2.6 การพัฒนาคนและสังคม

2.6.1 ด้านแรงงาน

(1) ปรับปรุงกฎหมายแรงงาน ตลอดจนกฎและข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และ บังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพเพื่อคุ้มครองผู้ใช้แรงงาน โดยเฉพาะแรงงานเด็กและแรงงาน หญิงให้ได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม มีความปลอดภัยและมีสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี

(2) เตรียมการรองรับแรงงานที่ย้ายกลับถิ่นฐานเดิมและผู้ถูกออกจากงาน เนื่องจากสภาวะทางเศรษฐกิจให้มีความทำทั้งทางการเกษตรและอุตสาหกรรมในครัวเรือน ตลอดจน ส่งเสริมการฝึกอบรม และพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อให้สามารถเข้าสู่ภาคแรงงานฝีมือได้

(3) เร่งรัดและขยายการผลิตกำลังคนในสาขาที่ขาดแคลนทั้งในและนอกระบบ การศึกษา ขยายบริการด้านการฝึกอบรมและการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน โดยให้ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น และเร่งรัดการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาฝีมือแรงงาน

(4) ส่งเสริมแรงงานสัมพันธ์วิภาคีและไตรภาคี เพื่อสร้างบรรยากาศการลงทุน และขยายโอกาสการมีงานทำให้ภาครวม

2.6.2 ด้านการศึกษา

(1) กำหนดแผนการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะจัดให้ อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

(2) จัดให้มีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนการปรับปรุงการจัดการศึกษา ทุกระดับให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโดยใช้การศึกษาเป็นสื่อสร้าง เสริมความรู้และปลูกฝัง จิตสำนึกเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสนับสนุน การค้นคว้าการวิจัยในศิลปวิทยาการเร่งรัดพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะและ วัฒนธรรมของชาติ

อนึ่ง รัฐบาลถือว่ากฎหมายตามข้อนี้เป็นกฎหมายที่จำเป็นต่อการบริหารราชการ แผ่นดินตามมาตรา 173 ของรัฐธรรมนูญ

(3) สนับสนุนให้เอกชน องค์กรวิชาชีพและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา โดยเน้นการมีความรู้คู่คุณธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาอบรม วิชาชีพและการจัดการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนการจัดดูแลสวัสดิการของเด็กนักเรียนใน ด้านการรักษาพยาบาล อาหารเสริม นม และอาหารกลางวัน

(4) ให้ความรู้แก่พ่อแม่และครอบครัว ในการวางรากฐานเบื้องต้นของชีวิตและ เตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนเข้าเรียนชั้นประถม ตลอดจนการส่งเสริมการจัดการศึกษาก่อน วัยเรียนให้ทั่วถึง

(5) ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาเอกชนมีอิสระในการบริหารจัดการอย่างมีคุณภาพ โดยเน้นบทบาทของรัฐในการส่งเสริมและสนับสนุน และจะนำระบบคุปองการศึกษามาใช้เพื่ออุดหนุนการศึกษาเอกชน

(6) เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มีพัฒนาการรอบด้าน โดยเฉพาะมีคุณภาพมีคุณธรรม และมีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเอง จัดให้มีมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ และระบบการประเมินคุณภาพทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐานเป็นเลิศ

(7) เร่งพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่ได้รับการยกย่องเพื่อให้ครูได้ทำงานอย่างมีเกียรติ โดยปฏิรูปกระบวนการผลิตครู และการพัฒนาครู เน้นการผลิตครูในสาขาขาดแคลน ตลอดจนการสร้างเกณฑ์มาตรฐานเพื่อการยกย่องให้รางวัลครูที่ดีและเก่งมีความก้าวหน้าในอาชีพ โดยส่งเสริมสวัสดิการของครู

(8) ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีความพร้อมสามารถดำเนินการอย่างอิสระด้านงบประมาณและการบริหารจัดการ โดยอาจดำเนินการเฉพาะส่วนงานที่มีความพร้อมก่อนก็ได้

(9) กระจายโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 3 ระบบ ให้มีความเชื่อมโยงกัน คือ ระบบวิทยาลัยชุมชน ซึ่งเน้นการผลิตบุคลากรโดยใช้เวลาสั้นหรือการตอบสนองความต้องการของชุมชน และกำลังคนระดับกลางเป็นหลัก ระบบมหาวิทยาลัยซึ่งเน้นการผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรี และการบริการทางวิชาการแก่สังคมเป็นหลัก และระบบมหาวิทยาลัยซึ่งเน้นการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษาและการวิจัยขั้นสูงเป็นหลัก

(10) กระจายโอกาสทางด้านอุดมศึกษาไปยังส่วนภูมิภาคโดยการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้

2.6.3 ด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

(1) ส่งเสริมบทบาทขององค์กรศาสนาต่างๆ ในการเผยแผ่หลักธรรมทางศาสนา เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

(2) คุ้มครองพระพุทธศาสนาด้วยการร่วมกับองค์กรปกครองคณะสงฆ์ปรับปรุงกฎหมาย กฎ และระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา สนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ และส่งเสริมการจัดตั้งหน่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนา เพื่อให้มีสถานะเป็นที่รับรองทั่วไป และสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง

(3) สนับสนุนให้ประชาชน องค์กร สถาบันต่างๆ และชุมชนเข้าร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่วัฒนธรรมของไทยให้กว้างยิ่งขึ้น

(4) ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางความร่วมมือทางการศึกษา การวิจัย และการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ รวมทั้งการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมในภูมิภาค

2.6.4 ด้านการกีฬา

(1) สนับสนุนเร่งรัดโครงการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่เกี่ยวข้อง ให้ทันต่อการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 13 ที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ

(2) กำหนดมาตรการเร่งรัดพัฒนามาตรฐานการกีฬาของประเทศไทยอย่างเป็นระบบ รวมทั้งสร้างสนามกีฬาและจัดหาอุปกรณ์การกีฬาให้เพียงพอแก่การฝึกซ้อมและการเล่นกีฬาได้อย่างเต็มความสามารถ

(3) เสริมสร้างสวัสดิการเพื่อบำรุงขวัญและกำลังใจของนักกีฬา รวมทั้งสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีบทบาทในการส่งเสริมการกีฬาของประเทศไทยให้เข้าสู่มาตรฐานสากลยิ่งขึ้น

(4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีนักกีฬาอาชีพประเภทต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

(5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็ก เยาวชน และประชาชนพัฒนาสุขภาพอนามัย โดยการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาโดยให้มีสนามกีฬา อุปกรณ์กีฬาอย่างเพียงพอและทั่วถึง เพื่อเป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเพื่อความเป็นเลิศในการแข่งขันทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติ

2.6.5 ด้านสุขภาพอนามัย

(1) สนับสนุนการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพโดยเน้นการให้สุศึกษาและขยายงาน สาธารณสุข มูลฐานเข้าสู่ระดับครอบครัว ทั้งนี้เพื่อให้มีศักยภาพในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชนอย่างเหมาะสม

(2) เร่งรัดให้มีการแก้ไขปัญหามีแนวโน้มรุนแรง ได้แก่ โรคเอดส์ อุบัติเหตุ โรคมะเร็ง โรคหัวใจและหลอดเลือด ยาเสพติด ตลอดจนโรคที่เกิดจากการทำงานและสิ่งแวดล้อม และโรคที่มากับแรงงานต่างชาติ

(3) ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการด้านสุขภาพด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่าง จำกัดให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่เหมาะสมร่วมกับภาคเอกชน รวมทั้งการพัฒนาการแพทย์แผนไทย

(4) เร่งรัดการผลิตบุคลากรสาธารณสุขสาขาขาดแคลนให้เพียงพอ มีการกระจาย อย่างทั่วถึงโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท และส่งเสริมให้อยู่ในระบบอย่างมีประสิทธิภาพ

(5) เร่งรัดพัฒนาการศึกษาวิจัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และระบบสาธารณสุข ให้สามารถ ตอบสนองต่อการผลิตอาหาร ยา เวชภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์สุขภาพต่างๆ เพื่อการส่งออก และทดแทนการนำเข้า รวมทั้งให้มีการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์

(6) ฝ้าระวังและตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนให้อยู่ในระดับมาตรฐาน และคุ้มครองความปลอดภัยในการประกอบอาชีพ ตลอดจนการจัดหาน้ำสะอาดสำหรับอุปโภคบริโภคให้แก่ประชาชนในชนบทอย่างทั่วถึง

2.6.6 ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

(1) รณรงค์เพื่อปลูกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึกและตระหนักในการเคารพกฎหมาย ควบคู่กับการบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง โดยเร่งรัดและกวาดล้างให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดและเป็นธรรม

(2) พัฒนาคุณภาพของเจ้าหน้าที่ จัดหาเครื่องมือ และพัฒนาเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการปฏิบัติการกิจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ตลอดจนการป้องกันอุบัติเหตุ และสาธารณภัยให้สามารถอำนวยความสะดวกแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนอย่างทั่วถึง

2.6.7 ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

(1) กำหนดมาตรการเร่งรัดการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้สินค้าและบริการที่ดี มีความปลอดภัย และมีคุณภาพในราคาที่เป็นธรรม โดยการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐาน ตลอดจน บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อลงโทษผู้กระทำผิดที่เอาเปรียบผู้บริโภค

(2) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ถูกต้องและเหมาะสมและควบคุมให้การโฆษณาสินค้าและบริการตรงต่อความเป็นจริง

(3) ส่งเสริมให้เอกชนรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อมีบทบาทในการคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของผู้บริโภค

2.6.8 ด้านอื่นๆ

(1) เร่งรัดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและสารเสพติดด้วยการใช้มาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางการศึกษา การกีฬา และดนตรี การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ชุมชนสถาบันการศึกษาและสถาบันทางศาสนา เพื่อให้มีบทบาทในการแก้ปัญหา ยาเสพติดและสารเสพติด พร้อมทั้งจะเร่งรัดการปราบปรามผู้กระทำผิดในคดียาเสพติดและสารเสพติด ทั้งผู้เสพ ผู้ค้า และผู้ผลิต โดยเน้นการดำเนินการกับนายทุนและผู้มีอิทธิพลที่อยู่เบื้องหลัง นอกจากนี้จะขยายการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาและเร่งผลักดันกฎหมายกับการฟอกเงินอันเนื่องมาจากการค้ายาเสพติด

อนึ่ง รัฐบาลถือว่ากฎหมายตามข้อนี้เป็นกฎหมายที่จำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดินตามมาตรา 173 ของรัฐธรรมนูญ

(2) ดูแล พื้นฟู และพัฒนา ผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มบุคลากรที่สมควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เช่น คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพโดยสนับสนุนให้ได้รับการศึกษา การฝึกอาชีพ การจ้างงานและนันทนาการตามควรแก่กรณี เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างภาคภูมิใจและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

(3) สนับสนุนสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สื่อสารมวลชน และองค์กรเอกชน สาธารณ ประโยชน์ให้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเด็กจรจัด แรงงาน และโสเภณี

(4) ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชายด้วยการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้หญิงและชายสามารถประกอบอาชีพหรือมีบทบาทในการบริหารและการตัดสินใจทั้งภาครัฐและภาคเอกชนโดยเท่าเทียมกันภายในขอบเขตของรัฐธรรมนูญ

(5) ปลุกฝังค่านิยมพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนในเรื่องความมีเหตุผล การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ความมีน้ำใจนักกีฬา ความมีระเบียบวินัย ความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การพึ่งตนเอง การประหยัด การยึดมั่นในเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นกำเนิดและชุมชนที่อยู่อาศัย การคิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ การรู้จักคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การไม่ลุ่มหลงมัวเมา ในอบายมุข ยาเสพติด สารเสพติด บุหรี่และสิ่งมึนเมา

2.7 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.7.1 สนับสนุนมาตรการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงสมรรถภาพ ของดินและศักยภาพของพื้นที่ เช่น เขตพื้นที่เกษตรกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม ชุมชน และพื้นที่ป่าอนุรักษ์

2.7.2 ส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ทั้งป่าบกและป่าชายเลน โดยสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนให้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าไม้และปลูกสร้างป่าชุมชน ตลอดจนบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าอย่างเคร่งครัด

2.7.3 เร่งรัดการอนุรักษ์ ควบคุม ดูแลแหล่งน้ำ มิให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยกวดขันให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินงานอย่างเคร่งครัดในการควบคุมคุณภาพน้ำ และการเพิ่มขีดความสามารถในการบำบัดน้ำเสียก่อนระบายลงสู่แหล่งน้ำและแม่น้ำสายหลักทั่วประเทศไทย ตลอดจนส่งเสริมการร่วมทุนของรัฐและเอกชนในการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวม

2.7.4 เร่งรัดการกระจายอำนาจการจัดการสิ่งแวดล้อมจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้ท้องถิ่นและประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด

2.7.5 กำหนดมาตรการให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดในการควบคุมการใช้ประโยชน์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมและเขตควบคุมมลพิษในระดับพื้นที่วิกฤติ

2.7.6 ปลุกฝังให้เด็ก เยาวชน และประชาชนตระหนักในความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสนับสนุนส่วนราชการ ชุมชนและองค์กรเอกชนให้ร่วมมือมีบทบาทด้วย

2.7.7 สนับสนุนให้มีการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตชุมชนหรือเมืองที่มีการกระจายตัวของประชากร หนาแน่นหรือมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

2.8 การพัฒนากรุงเทพมหานคร

รัฐบาลมีนโยบายที่จะฟื้นฟูบูรณะกรุงเทพมหานครภายใต้งบประมาณที่มีอยู่ตามแนวทาง ดังนี้

2.8.1 เร่งรัดให้เกิดการประสานงานระหว่างกรุงเทพมหานครและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในโครงการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งที่กำลังก่อสร้างให้แล้วเสร็จตามกำหนดเวลา เพื่อให้เกิดการประสานโครงข่ายเชื่อมโยงพื้นที่กรุงเทพมหานคร กับพื้นที่เขตเศรษฐกิจใหม่ บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก และพื้นที่ภาคตะวันตกและภาคกลางตอนบน เพื่อเร่งการขยายเขตมหานครออกไป พร้อมทั้งกำหนดแผนงานสำหรับการพัฒนาเมืองบริวารและชุมชนชานเมืองของกรุงเทพมหานครในระยะยาว

2.8.2 ให้มีการศึกษาความเป็นได้ในการพัฒนาเมืองบริวารและชุมชนชานเมืองที่เชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานครด้วยระบบคมนาคมขนส่งที่ทันสมัย เพื่อลดความแออัดของกรุงเทพมหานครในระยะยาว

2.8.3 เร่งรัดการแก้ไขปัญหาจราจรตามแผนแม่บท

2.8.4 เร่งรัดการดำเนินการตามแผนการป้องกันน้ำท่วมแบบถาวร

ท่านประธานรัฐสภาที่เคารพ นับแต่เมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ คณะรัฐมนตรีนี้ ได้แถลงนโยบายต่อที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาตามแนวทางที่รัฐธรรมนูญกำหนดขึ้นใหม่เป็นครั้งแรก กระผมและคณะรัฐมนตรีตระหนักดี ว่ารัฐบาลมีภารกิจสำคัญที่จะต้องดำเนินการทุกวิถีทางด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เปิดเผย สามารถตรวจสอบได้ เพื่อให้การดำเนินการทุกอย่างสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและเป็นไปตาม

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โดยรัฐบาลจะวางรากฐานและเร่งผลักดันให้มีมาตรการประกอบรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายหรืออยู่ในรูปแบบอื่นใดก็ตามให้สอดคล้องรองรับอย่างเป็นระบบครบถ้วน เพื่อความสมบูรณ์ในการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ และเตรียมการเลือกตั้งทั่วไปที่จะมีขึ้นเป็นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญให้บังเกิดความเรียบร้อยไม่สะดุดเพราะกฎระเบียบหรือความไม่เข้าใจของเจ้าหน้าที่และประชาชน ทั้งจะต้องเตรียมการให้มีความพร้อมทั้งฝ่ายผู้ควบคุมผู้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้ง และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ประการสำคัญคือ ต้องมีความบริสุทธิ์ ยุติธรรม

นอกจากสถานการณ์ทางการเมืองดังกล่าวแล้ว คณะรัฐมนตรีกำลังจะเข้าบริหารราชการแผ่นดินในช่วงเวลาที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจอีกด้วย จึงเป็นอีกเหตุหนึ่งที่ทำให้ถูกจับตามองเป็นพิเศษทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ เพราะการดำเนินการทางเศรษฐกิจของไทยแต่เนิ่นไปย่อมส่งผลกระทบต่อภูมิภาคและประชาคมโลกอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ กระผมขอให้ความมั่นใจว่ารัฐบาลจะใช้ความพร้อมที่มีอยู่ ความร่วมมือจากทุกวงการและบทเรียนจากอดีต ระดมทรัพยากรทุกอย่างมาใช้ให้บังเกิดประโยชน์สูงสุดและใช้เวลาอย่าง มีค่าเร่งแก้ปัญหาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจของชาติตามนโยบายและมาตรการที่กราบเรียนมาข้างต้นนี้ด้วยความเข้มแข็ง ซื่อสัตย์สุจริต รอบคอบ รวดเร็ว และเฉียบขาด

การบริหารราชการแผ่นดินต่อไปนี้ โดยเฉพาะในช่วงเวลา 3 เดือนแรกเชื่อว่าไม่อยู่ในภาวะปกตินัก ด้วยเหตุที่มีสถานการณ์พิเศษทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นภาครัฐและภาคเอกชนจึงต่างต้องบริหารงานของตนด้วยความอดทนและอดออม บนพื้นฐานของความเชื่อมั่นในระบบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รัฐบาลจะรับฟังความเห็นจากประชาชน สื่อสารมวลชน และวงการธุรกิจภาคเอกชนให้กว้างขวางที่สุด

ท่านประธานรัฐสภาที่เคารพและท่านสมาชิกผู้มีเกียรติ การแก้ปัญหาการเมืองและปัญหาเศรษฐกิจ ตลอดจนการดำเนินการอื่นๆ ตามนโยบายที่ได้แถลงและตามแผนปฏิบัติการที่รัฐบาลจะจัดทำต่อไป จะสัมฤทธิ์ผลลงได้ก็ด้วยความเข้าใจและความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้แทนปวงชนชาวไทยในรัฐสภาแห่งนี้ กระผมและรัฐบาลจึงหวังอย่างเต็มเปี่ยมในความร่วมมือสนับสนุนของท่านสมาชิกรัฐสภาและเชื่อมั่นว่าจะได้รับความร่วมมือด้วยดี

ขอขอบคุณ

ผนวก ญ

ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ

(สำเนา)

เลขรับ 21/2542 วันที่ 24 พ.ย. 2542

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สภาผู้แทนราษฎร

24 พฤศจิกายน 2542

เรื่อง ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ

กราบเรียน ประธานสภาผู้แทนราษฎร

โดยที่ความจริงได้ปรากฏแก่พี่น้องประชาชนทั่วประเทศว่า นับแต่รัฐบาลที่มี ฯพณฯ ชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เข้าบริหารราชแผ่นดินเป็นต้นมาจนถึงขณะนี้ รัฐบาลดังกล่าวได้สร้างความผิดหวังให้แก่ประชาชนทั่วประเทศ เพราะกระทำตนเสมือนเป็นเผด็จการ โดยรัฐสภาที่ทรยศต่อพระบรมราชปณิธานในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงสละพระราชอำนาจของพระองค์เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข ของประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า

เนื่องจากรัฐบาลนี้ บริหารประเทศชาติ โดยไม่เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของอาณาประชาราษฎร์ โดยเฉพาะ คือ เกษตรกรคนยากคนจน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ปล่อยให้ราคาพืชผลทางการเกษตร เกือบทุกชนิดตกต่ำอย่างไม่เคยมีมาก่อน มีหน้าซำยังใช้อำนาจรัฐข่มเหงรังแกทำร้ายราษฎร ที่มาร้องขอความเป็นธรรมอย่างโหดร้าย จงใจลิดรอนสิทธิเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน เจตนาใช้กำลังเข้าคุกคามสื่อมวลชนยิ่งกว่ารัฐบาลเผด็จการในอดีต ประพฤติตนเป็นช่องโจร เกื้อกูลต่ออำนาจเถื่อนทุกชนิดให้ดำรงอยู่ และขยายตัวในบ้านเมืองไม่ว่า จะเป็นการค้ายาเสพติด การค้า ของเถื่อนทุกชนิด และการทำผิดกฎหมายนานาประการ ยอมตนเป็นหุ่นให้แก่กลุ่มนายทุนต่างชาติ เอาเปรียบประเทศชาติและประชาชนไทย ทำให้นักธุรกิจ

ไทยทั่วประเทศต้องล้มละลายเสียหายมากที่สุดเป็นประวัติการณ์ ยินยอมให้กลุ่มทุนต่างชาติ บางกลุ่มกอบโกยแสวงหาผลประโยชน์จาก ประเทศชาติและนักธุรกิจไทยโดยไม่เป็นธรรม

รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลที่ทุจริตและรู้เห็นปกป้องคุ้มครองให้มีการทุจริตการฉ้อราษฎร์ บังหลวงในหน่วยงานราชการ และหน่วยงานของรัฐมากที่สุดเป็นประวัติการณ์ ปกป้องผู้กระทำ ผิด ไม่ให้ได้รับโทษตามกฎหมายใช้อำนาจข่มเหงรังแกข้าราชการที่ไม่เห็นด้วยกับตน เล่นพวก แต่งตั้ง สนับสนุนพวกพ้อง เจตนายึดครองกลไกของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นกองทัพ ตำรวจ หรือส่วน ราชการอื่น แม้แต่รัฐวิสาหกิจให้เป็นเครื่องมือของพรรคการเมือง แทนที่จะเป็นหน่วยงานของชาติ ที่รับใช้ประเทศชาติและประชาชน ไม่มีจิตวิญญาณประชาธิปไตย ทำลายเจตนารมณ์ในการปฏิรูป การเมือง และทำลายกระบวนการประชาธิปไตยของประชาชน ทำลายพรรคการเมืองอื่น โดย วิธีการอันไม่ชอบธรรม สร้างพรรคที่เป็นสมุนบริวารขึ้นมา ด้วยมุ่งหวังยึดครอง อำนาจรัฐอย่างถาวร

รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลที่ไม่รับผิดชอบในทุกเรื่องราวที่เกิดขึ้นในบ้านเมือง บริหารประเทศ โดยไร้จริยธรรม เอาแต่ใส่ร้ายป้ายสี โกหกหลอกลวง บิดความรับผิดชอบ และแก้ตัวไปวันๆ ผู้นำ รัฐบาลนอกจากจะขาดภูมิปัญญาในการบริหารประเทศแล้ว กลับชักนำพวกพ้องให้ใช้สำนวน โวหารบิดเบือนหลักเหตุผล สร้างหลักการในการบริหารประเทศขึ้นมาใหม่ คือ “พูดให้สุภาพและ ให้ฟังดูดี ไปวันๆ ก็พอ” โดยไม่แก้ปัญหาแต่อย่างใด ทำให้ประเทศชาติเสียเวลาอย่างยิ่งในการ ตั้งหลักเพื่อแก้ปัญหา

รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลที่ล้มละลายในการดำเนินนโยบายด้านต่างประเทศ ทำให้ ประเทศไทย สูญเสียเกียรติภูมิและสถานะอันสำคัญที่เคยมีมาในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะใน ภูมิภาค ผู้นำของประเทศกลายเป็นตัวตลกบนเวทีการเมืองนานาชาติ ชักน้ำเข้า ลึก ชักศึกเข้าบ้าน ส่งเสริม สนับสนุนคุ้มครอง การก่อการร้ายสากล ก่อความขัดแย้งกับประเทศ เพื่อนบ้าน เป็นที่ เสื่อมเสียศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของชาติเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้รัฐบาลยังไร้วิสัยทัศน์ ไร้ความสามารถ และไร้ประสิทธิภาพในการบริหาร ประเทศ ขาดความเป็นผู้นำที่ก่อให้เกิดความมีเอกภาพในการบริหารงานทางด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดล้มเหลว ทำให้เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติ อย่างร้ายแรง ประเทศชาติและประชาชนจึงประสบภาวะวิบัติอย่างทั่วถ้วน ประชาชนมีรายได้ ลดลง โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ยากไร้และผู้มีรายได้น้อย ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศต้อง ยากจนลง แม้แต่คนที่เคย มีงานทำก็ต้องว่างงานและล้มละลาย กิจกรรมหลายอย่างต้องถูกบังคับ ขายให้แก่ต่างชาติในราคาถูก รัฐบาลเองก็มีรายได้ลดลงไม่เพียงพอ ต่อการใช้จ่าย ต้องกู้หนี้ยืมสินมาใช้จ่ายประจำปี จนทำให้มีภาระหนี้สินล้นพ้นตัวเป็นจำนวนมากที่สุดใน ประวัติศาสตร์

ของชาติไทย สถานการณ์ของประเทศ ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของกลุ่มธุรกิจต่างชาติ ประหนึ่งตกเป็นเมืองขึ้นแบบใหม่ และล่อแหลมต่อการก่อให้เกิดความขัดแย้งทางสังคมอย่างรุนแรงในอนาคตอันใกล้

ข้าพเจ้าผู้มีนามข้างท้ายนี้ ได้รับฟังเสียงของพี่น้องประชาชนทั่วประเทศแล้ว เห็นว่ารัฐบาลนี้บริหารประเทศในลักษณะที่เป็นภัยร้ายแรงของประเทศชาติและประชาชน เป็นตัวการที่ทำให้เกิดความวិบัติทั้งปวงขึ้นภายในประเทศ ทำให้ประชาชนทั้งชาติตกอยู่ในชะตากรรมที่ทุกข์เข็ญ ซึ่งหากปล่อยให้บริหารประเทศต่อไป จะก่อให้เกิดความทุกข์ยากระส่ำระสายในหมู่ประชาชนมากยิ่งขึ้น และนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงทางสังคมอย่างไม่มีสิ้นสุด นับเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อการปกครองใน ระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ด้วยเหตุดังกราบเรียนข้างต้น ข้าพเจ้าผู้มีนามข้างท้ายนี้จึงพร้อมใจกันทำหน้าที่เป็นปากเสียงของพี่น้องประชาชนทั่วประเทศ ร่วมกันยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรี ที่มี ฯพณฯ ชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรีทั้งคณะตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการบรรจุญัตตินี้ เข้าสู่การพิจารณาของสภา ผู้แทนราษฎร โดยเร่งด่วนจักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงชื่อ) พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้เสนอ

(ชวลิต ยงใจยุทธ)

หัวหน้าพรรคความหวังใหม่

(ลงชื่อ) สุวิทย์ คุณกิตติ ผู้เสนอ

(นายสุวิทย์ คุณกิตติ)

หัวหน้าพรรคกิจสังคม

(ลงชื่อ) สมัคร สุนทรเวช ผู้เสนอ

(นายสมัคร สุนทรเวช)

หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์

ผนวก ก

คำอภิปรายของนายเอกพร รักความสุข สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จังหวัดสกลนคร พรรคความหวังใหม่

วันพฤหัสบดีที่ 16 ธันวาคม 2542

กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผมเอกพร รักความสุข สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร พรรคความหวังใหม่ กระผมและคณะสมาชิกพรรคร่วมฝ่ายคำนึงความเห็นร่วมกันว่า จำเป็นจะต้องเสนอญัตติไม่ไว้วางใจรัฐบาลนี้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลที่สร้างความทุกข์ยากให้กับประชาชนทั่วประเทศ กระผมขอกล่าวหาว่า ท่านนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้นำรัฐบาล ในฐานะที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจทั้งหมด ทำให้คนไทยทั้งหลายต้องเป็นหนี้อันเกิดจากการแก้ไขปัญหาทางการเงิน โดยเฉพาะกรณีไม่แก้ไขปัญหาธนาคารกรุงไทย ปกปิดการกระทำความผิด ช่วยเหลือพวกพ้อง และในที่สุดทั้งภาระทั้งหมดให้กับประชาชนทั่วประเทศ ซึ่งกระผมจะขอกล่าวหาเป็นประเด็นๆ ไปดังต่อไปนี้

ท่านประธานที่เคารพ ประเด็นที่ 1 รัฐบาลชุดนี้ปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทย รัฐบาลได้เลือกใช้อำนาจการกรุงไทยตั้งแต่วันที่ 14 สิงหาคม 2541 ให้เป็นธนาคารแกนกลางในการแก้ไขปัญหาของประเทศ ตามที่ท่าน ส.ส. วีระกร ไก่กล่าวไปเมื่อสักครู่นี้ จะเห็นได้ชัดเจนว่า ธนาคารกรุงไทยนั้นมีความสำคัญ เพราะรัฐบาลได้เลือกตัดสินใจกู้เงินแทนคนไทยทั่วประเทศ 5 แสนล้านบาท เอาเงิน 5 แสนล้านบาทนั้น อัดฉีดเข้าไปในกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน จากนั้นกองทุนฟื้นฟูฯ นี้เอง ตัดสินใจใช้เงินตามนโยบายของรัฐบาล 185,000 ล้านบาท ให้ธนาคารกรุงไทย ใครก็ตามที่ฝากเงินกับธนาคารกรุงไทยเป็นเจ้าของธนาคารกรุงไทยในฐานะผู้ฝาก ใครก็ตามซื้อหุ้นธนาคารกรุงไทยเป็นเจ้าของธนาคารกรุงไทยในฐานะผู้ถือหุ้น ใครก็ตามถือบัตรประชาชนคนไทย คนนั้นเป็นเจ้าของธนาคารกรุงไทย ในฐานะที่ถูกரிตภาษีจากรัฐบาลนี้ ในฐานะที่รัฐบาลนี้ เอาเงินทั้งหมดให้กับธนาคารกรุงไทย 185,000 ล้านบาท นี่คือการที่เกิดในรัฐบาลชุดนี้ ที่มีนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และรัฐบาลชุดนี้ร่วมกัน

ที่มา: รายงานการประชุมฯ, 2542 ข, น. 140-164

หมายเหตุ: การย่อหน้าในคำอภิปรายนี้ ผู้วิจัยพิมพ์ตามการย่อหน้าของรายงานการประชุมฯ (2542 ข) โดยปกติแล้ว คำอภิปรายจะเป็นคำพูดที่ต่อเนื่องกันไปตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่มีการย่อหน้าแต่อย่างใด

ตัดสินใจแทนคนไทยทั้งประเทศ การอภิปรายของท่านรัฐมนตรีที่ตอบคำถามในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี การตอบคำถามผ่านสื่อมวลชน การตอบคำถามในกระทู้สดที่ผมเป็นผู้ถามท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง คำถามทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับธนาคารกรุงไทยนั้น ข้อหาที่ผมจำเป็นต้องกล่าวในวันนี้ คือว่าท่านและรัฐบาลชุดนี้ ปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงไทย ท่านประธานที่เคารพ รัฐบาลชุดนี้ไม่เคยบอกว่า ธนาคารกรุงไทยมีสถานะอย่างไร เมื่อเลือกใช้มาตรการ 14 สิงหาคม ก็ไม่เคยบอกสถานะที่แท้จริงของธนาคารกรุงไทย หลังจากที่ประชาชนเองติดตามการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ เวลาเราจะพูดถึงปัญหาหนี้เสียของประเทศ เราก็ไม่เคยทราบปัญหาของธนาคาร กรุงไทย เป็นการพูดถึงปัญหาหนี้เสียโดยภาพรวมของประเทศเท่านั้นเอง มีรายงานของธนาคารกรุงไทย ซึ่งเป็นรายงานประจำปี ผมขอหยิบยกรายงานประจำปีของธนาคารกรุงไทยในวันที่ 31 ธันวาคม 2541 ท่านทั้งหลายนะครับ ที่เป็นเจ้าของธนาคารกรุงไทยอย่างที่ผมได้กล่าวไปแล้ว ธนาคารกรุงไทย ซึ่งเป็นของท่านประสบสถานการณ์ขาดทุนเป็นเงินจำนวน 61,584 ล้านบาท เป็นข้อมูลในวันที่ 31 ธันวาคม คิดเป็นหนี้เสียในอัตราที่ร้อยละ 48 ปกติการประกอบธนาคารยืมเงินจากชาวบ้านผู้ฝากมา 100 บาท แล้วเอาไปปล่อยสินเชื่อ 100 บาท ถ้าทำความเสียหายปล่อยไปแล้วไม่ได้คืน 100 บาท หายไป 48 บาท นั่นคือ การขาดทุนของธนาคาร การขาดทุนของประชาชน นั่นคือตัวเลขของธนาคารเอง แต่ท่านประธานที่เคารพครับ การที่ธนาคารกรุงไทยเข้าสู่มาตรการ 14 สิงหาคมนั้น รัฐบาลไปตกลงกับนานาชาติเอาไว้ โดยผ่านกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ที่จะมีการปรับโครงสร้างธนาคารกรุงไทยภายใน 2 ปี เพื่อจะทำให้เป็นธนาคารพาณิชย์ ไม่ใช่ธนาคารรัฐวิสาหกิจ ด้วยผลการตัดสินใจตรงนี้เองละครับ ทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องเปิดธนาคารกรุงไทยให้มีความโปร่งใส มีการตกลง โดยทางการให้มีผู้บริหารอิสระจากภายนอกเข้ามาเป็นกรรมการธนาคารกรุงไทย ท่านประธานที่เคารพครับ จุดนี้ทำให้เกิดการตรวจสอบ โดยบริษัทตรวจสอบบัญชีมาตรฐานระดับโลก ซึ่งเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เป็นจริงอย่างที่ท่าน ส.ส. วีระกรได้อภิปรายไปเมื่อสักครู่นี้ว่า รายงานของไพรส์วอเตอร์แฮนด์เคปเปอร์สได้เอาข้อมูลในปี 2541 ซึ่งทางธนาคารกรุงไทยบอกว่าขาดทุนเพียง 61,584 ล้านบาท มีหนี้เสียคิดเป็นร้อยละ 48 แต่รายงานของไพรส์วอเตอร์แฮนด์เคปเปอร์ส ซึ่งเป็นบริษัทรับจ้างธนาคารกรุงไทยบอกว่า หนี้เสียของธนาคารกรุงไทยนั้นอยู่ในอัตราที่ร้อยละ 84 ไม่ใช่ร้อยละ 48 ตามรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของธนาคารกรุงไทย นี่คือการประด็นย่องๆ ง่ายๆ ที่ทำให้เกิดคำถาม ท่านประธานที่เคารพครับ ความสงสัยของคนไทยทั้งประเทศ ที่สงสัยปัญหาการขาดทุนในสถาบันการเงินที่ปิดไปแล้ว ก็เอาทรัพย์สินไปขาย ที่ยังไม่ปิดก็สงสัยว่า จะมีปัญหาอย่างไร รัฐบาลสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนด้วยการรับรองสถาบันการเงินตลอดมา ไม่เว้นแม้แต่ธนาคารกรุงไทย วันนี้ประชาชนเริ่มมีความเข้าใจว่า ข้อมูลที่ประกาศ

ออกมาซึ่งเป็นข้อมูลประจำปี 2541 นั้น ถูกรับรองโดยรายงานของบริษัทไพรส์วอเตอร์แฮสคูเปอร์ส ทำให้ประชาชนคนไทยมีความชัดเจนว่า ธนาคารกรุงไทยนี้มีปัญหาหนี้เสียจำนวนมาก การที่มีปัญหาหนี้เสียจำนวนมากนั้น ถือว่าธนาคารแห่งนี้ตกอยู่ในสภาพผิดปกติ แต่รัฐบาลชุดนี้อธิบายประชาชนว่า ธนาคารแห่งนี้ยังเป็นปกติอยู่ ท่านประธานที่เคารพครับ เรื่องนี้แทนที่รัฐบาลชุดนี้ ซึ่งเป็นผู้ใช้มาตรการกับธนาคารกรุงไทยจะบอกความจริงกับประชาชน สิ่งที่รัฐบาลทำ รัฐบาลบอกกับสาธารณะว่าให้เป็นภาระของธนาคารไปชี้แจงเอง ท่านประธานที่เคารพครับ คุณสิงห์ ตังห์ตัสวัสดิ์ กรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารกรุงไทยได้ทุ่มเทออกมาเป็นตัวแทนธนาคารกรุงไทย ตามบัญชาของรัฐบาลชุดนี้ สิ่งที่คุณสิงห์บอกกับประชาชนคนไทยบอกว่า ปัญหาหนี้เสียของธนาคารกรุงไทยมีไม่เกินร้อยละ 59.03 หรือเป็นจำนวนเงินที่คิดเป็นเงินบาทแล้วประมาณ 393,484 ล้านบาท เป็นหนี้ที่ต้องตั้งเอาไว้เป็นปัญหาเพียงร้อยละ 59 ไม่ใช่ร้อยละ 84 อย่างที่มีการตรวจสอบมาโดยผู้สอบบัญชีอิสระเอกชน รายงานของไพรส์วอเตอร์แฮสคูเปอร์สที่เปิดเผย และรัฐสภาสาธารณะนั้น เป็นแต่เพียงรายงานเบื้องต้น และวิธีการทำงานเป็นเพียงการสุ่มตัวอย่าง ท่านประธานที่เคารพครับ ในทันทีที่กรรมการผู้จัดการใหญ่ชี้แจงต่อสาธารณะ ผู้รับจ้างบริษัทเอกชน อิสระแห่งนี้ละครับ ยืนยันว่าได้ปฏิบัติงานตามมาตรฐานที่ควรจะต้องทำแล้ว เขาก็ไม่ได้เลือกปฏิบัติว่า เวลาทำกับประเทศไทยใช้มาตรฐานอย่างหนึ่ง เวลาทำที่สหรัฐอเมริกาหรือทำที่อินโดนีเซียใช้มาตรฐานอีกอย่างหนึ่ง เขาใช้มาตรฐานสากล คำถามเรื่องเกี่ยวกับธนาคารกรุงไทยตามที่ได้รับคำชี้แจงมานี้ ไม่มีความชัดเจนครับ ตอบคำถามสังคมไม่ได้ ในช่วงนั้นรัฐบาลเงียบไม่ชี้แจงอะไร ผลของการปฏิเสธรายงานของไพรส์วอเตอร์แฮสคูเปอร์ส ผู้รับจ้างธนาคารกรุงไทยเป็นจริงอย่างที่ท่าน ส.ส. วีระกรพุด และผลของความจริงนั้น ได้ตอกย้ำไปอีก โดยคำพูดของท่านกรรมการผู้จัดการใหญ่ ที่บอกผ่านสาธารณะไปว่า เหตุผลที่ธนาคารกรุงไทยต้องชี้แจง เพราะไม่ต้องการอยากเห็นคนใจแล้วยังขยันพูดขยันทำ ท่านประธานที่เคารพครับในฐานะสมาชิกแห่งสภา การพูดถึงเรื่องธนาคารกรุงไทยถ้าถูกวิจารณ์ว่า เป็นเรื่องของคนใจ วันนี้ก็จะขอใช้ความรู้ความเข้าใจความคิดในฐานะเป็นคนเสียภาษีคนหนึ่งพูดให้เท่าที่จะสามารถทำได้ ส่วนจะเป็นลำดับความรู้สติปัญญาขนาดไหนนั้นสังคมจำเป็นจะต้องพิสูจน์ แต่ขอพูดในฐานะผู้เสียภาษีให้กับบ้านเมืองนี้และท่านตัดสินใจเอาภาษีไปอุ้มธนาคารกรุงไทย ท่านประธานครับ สังคมไม่เข้าใจว่าใครเอาเงินธนาคาร กรุงไทยไป สังคมต้องการทราบว่าหนี้เสียเกิดขึ้นได้อย่างไร สังคมต้องการให้ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังบอกธนาคารกรุงไทยให้ดำเนินการอย่างถูกต้อง และทำข้อมูลให้เป็นปัจจุบันและให้มีความชัดเจน ท่านประธานที่เคารพครับ เมื่อธนาคารกรุงไทยปฏิเสธรายงานของผู้รับจ้างว่า เป็นรายงานชั่วคราวไม่ได้มาตรฐาน เป็นการสุ่มตัวอย่าง ข้อมูลไม่ตรง ผมจึงขอกล่าวหารัฐบาลชุดนี้ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังว่า รัฐบาลชุดนี้ปกปิดความ

เสียหายของธนาคารกรุงไทย เราจึงไม่ไว้วางใจรัฐบาลชุดนี้ในประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ 1 ท่านประธานที่เคารพครับ ประเด็นที่ 2 รัฐบาลชุดนี้เมื่อทราบปัญหาของธนาคารกรุงไทย รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหานี้เสียของธนาคารกรุงไทย เป้าหมายในการปฏิรูปธนาคารของประเทศนั้น ธนาคารกรุงไทยถูกเลือกให้เป็นธนาคารแห่งสำคัญ ที่ดำเนินนโยบายปฏิรูปธนาคาร การเลือกคุณมีชัย วีระไวทยะให้เข้ามาเป็นประธานกรรมการธนาคารนั้น เป็นนโยบายของรัฐบาลชุดนี้ รัฐบาลชุดนี้เก่งในการสรรหาตัวบุคคลสำคัญให้เข้ามาทำงาน เพราะภาพลักษณ์ของบุคคลนั้นเป็นเรื่องสำคัญกับธนาคาร คุณมีชัย วีระไวทยะ และคณะกรรมการชุดใหม่ได้ยึดหลักการบริหารธนาคาร ตั้งแต่การประกาศใช้มาตรการ 14 สิงหาคม ด้วยการยึดหลักความเป็นมืออาชีพ ความเป็นโปรงใส ความเป็นธรรมาภิบาลด้วยการกำกับดูแลกิจการที่ดี กู๊ด คอร์โพเรท กัฟเวอร์นแนนซ์ (Good corporate governance) ท่านประธานครับ หลักการของคุณมีชัยนี่เองครับ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจ้างผู้สอบบัญชีอิสระมาตรฐานระดับโลกมาจัดการเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นในธนาคารกรุงไทย สิ่งที่คุณคณะกรรมการธนาคารคาดหวังนั้น คาดหวังว่าคณะ ผู้รับจ้างซึ่งเป็นบริษัทตรวจสอบมาตรฐานสากลนั้น จะอธิบายสถานะที่แท้จริงของหนี้เสียธนาคาร กรุงไทยเป็นอย่างไร เพราะว่าธนาคารนั้นจำเป็นต้องมีภาระในเรื่องการตั้งสำรอง ถ้ามีเงินฝากมากแล้วปล่อยกู้ไปมากเอาเงินกลับคืนมาไม่ได้ ธนาคารก็ประสบภาวะขาดทุน และต้องตั้งสำรองตามเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย ดังนั้นเมื่อธนาคารกรุงไทยคณะผู้บริหารระดับสูงต้องการพิสูจน์ความจริงในธนาคารกรุงไทย รายงานของไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส จึงเป็นรายงานที่ผู้รับจ้างทุ่มเทอย่างมาก ที่จะเอาความจริงออกจากธนาคารกรุงไทยมาได้ มีการไปสอบถามพนักงานสินเชื่อ มีการสุ่มตัวอย่างลูกหนี้ระดับสูงระดับกลางและระดับย่อย มีการตรวจสอบข้อมูลสินเชื่ออย่างละเอียด ในที่สุดไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส สรุปมา 4 เรื่อง เสนอคณะกรรมการธนาคาร เรื่องที่ 1 ธนาคารกรุงไทยต้องตั้งหนี้สำรองสงสัยจะสูญเป็นเงิน 394, 249 ล้านบาท ประการที่ 2 ธนาคารกรุงไทยต้องเร่งปรับโครงสร้างหนี้ ประการที่ 3 ระบบข้อมูลผู้บริหาร ซึ่งจำเป็นจะต้องใช้ในการตัดสินใจของธนาคารต้องปรับปรุง ประการสุดท้ายซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ที่สุดของรายงาน ของบริษัท คือระบบการอนุมัติสินเชื่อมีปัญหา ท่านประธานที่เคารพครับ จากคำอธิบายของท่าน ส.ส. วีระกรที่ได้หยิบยกตัวอย่างลูกหนี้ให้กับสาธารณชนได้ทราบในวันนี้นั้น ความจริงเป็นตัวอย่างบางตัวอย่าง ข้อมูลการปล่อยสินเชื่อของธนาคารกรุงไทยนั้น เราจะเห็นได้ชัดเจนจากรายงานของไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส ซึ่งได้เอาตัวอย่างลูกหนี้บางตัวอย่างมาเปรียบเทียบเกณฑ์ปฏิบัติของธนาคารกรุงไทย ตามระเบียบการอนุมัติสินเชื่อของธนาคารกรุงไทยนั้น เขียนไว้น่าประทับใจกับประชาชนมาก บอกว่าการพิจารณาให้สินเชื่อของธนาคารกรุงไทยนั้น จะต้องพิจารณาถึงความสามารถในการชำระหนี้คืนของลูกค้ายเป็นสำคัญ เมื่อให้กู้ไปแล้ว ผู้กู้จะต้องสามารถชำระ

หนี้สินให้แก่ธนาคารได้ตามกำหนดเวลา ไม่ให้เป็นภาระในการติดตามทวงถาม ไม่ให้ต้องเสียเวลา และเสียค่าใช้จ่าย ฉะนั้น ในการพิจารณาการให้สินเชื่อลูกค้าแต่ละราย ต้องคำนึงถึงตัวบุคคล วัตถุประสงค์การใช้เงินในการกู้ รายละเอียดตามเอกสารชุดนี้ ซึ่งสาธารณชนก็เข้าใจว่าการอนุมัติสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์เอกชนและธนาคารพาณิชย์ของรัฐจะมีมาตรฐานของธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้กำกับ จากรายงานของไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์สนั้น ท่านประธานจะแลเห็นจากเอกสารที่เราขยายออกมาให้เห็นนี้ครับ ที่มีอักษรกากบาทเป็นตัวเอ็กซ์ (X) ตามหัวข้อดังต่อไปนี้ นั้น เห็นได้ชัดเจนว่ากลุ่มตัวอย่างบริษัททั้ง 10 ที่หยิบยกมาในวันนี้ นั้น ไม่ปฏิบัติตามเกณฑ์ที่ควรปฏิบัติ ไม่ทำตามระเบียบที่ควรจะต้องทำ ผลก็คือว่าหลายรายได้เงินใช้ บางรายได้ 2,000 กว่าล้านบาท มีข้อบกพร่องคือเป็นการอนุมัติสินเชื่อด้วยตัวบุคคล ไม่ใช่ดูแลเรื่องธุรกิจ บางรายได้ไป 5,400 ล้านบาท เป็นเรื่องการสนิทสนมกับผู้บริหารธนาคาร บางรายได้ไป 5,000 กว่าล้านบาท ทั้งๆ ที่มีสภาพล้มละลายแล้ว แต่การตัดสินใจให้สินเชื่อไปนั้น ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์และใกล้ชิดกับกรรมการผู้จัดการ เจ้าของบริษัท โดยเน้นเรื่องความเป็นส่วนตัว บางรายธุรกิจล้มละลาย ทำกำไรได้ยากแต่ให้สินเชื่อไปด้วยความไม่รัดกุมรอบคอบ ไม่วิเคราะห์เรื่องทางการเงิน หลายรายที่หยิบยกมากเป็นตัวอย่างตรงนี้ เป็นเรื่องของหนี้สูญครับท่านประธาน หนี้สูญหมายความว่า เมื่อปล่อยกู้ไปแล้วทางธนาคารมีโอกาสได้เงินคืนน้อยมาก ที่ผมหยิบยกตัวอย่างของลูกหนี้ให้ดูตรงนี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่เราหยิบยกขึ้นธรรมดา เราในฐานะ ส.ส. ได้ยื่นกระทู้สด และได้ยื่นญัตติเข้าสู่คณะกรรมการการคลังการธนาคาร และสถาบันการเงิน ในการยื่นญัตติในวันดังกล่าว นั้น เราเรียนเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องไปชี้แจงต่อคณะกรรมการของสภาผู้แทนราษฎร ความตั้งใจของผู้ยื่นญัตตินั้นต้องการสอบถามผู้บริหารธนาคารกรุงเทพ เมื่อเอกสาร 200 กว่าหน้าชุดนี้เป็นสำเนาที่เหมือนกับที่บริษัทไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส ส่งมอบให้กับคณะกรรมการธนาคารกรุงเทพชุดท่านประธานมีชัยหรือไม่ เพราะเราเองจะต้องพิจารณาข้อมูลที่ปรากฏตามนี้ แต่เราไม่ได้รับความร่วมมือจากทางธนาคารกรุงเทพ ไม่ว่าจะเป็นการขอให้ส่งมอบสำเนาเอกสารที่เหมือนกันทุกประการที่ทางธนาคารกรุงเทพมีอยู่ หรือไม่ว่าจะเป็นการขอความร่วมมือในการเปิดเผยปัญหาบางประการของธนาคารกรุงเทพ เราไม่ได้รับความร่วมมือ ท่านประธานครับ การอภิปรายวันนี้ ผมอยากชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่ปรากฏในสำเนาเอกสารที่เราได้รับมาวันนี้ 200 กว่าหน้า ชุดนี้ไม่ใช่กระดาษห่อกล้วยแขก กรณีการทำงานของไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์สนั้น ได้มีการสุ่มตัวอย่างลูกหนี้โดยถือตามมาตรฐานสากลว่า เป็นตัวแทนสินเชื่อของลูกหนี้ทางธนาคาร ทั้งหมด แต่ปรากฏว่าการดำเนินการดังกล่าวของบริษัทไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์สนั้น จำเป็นจะต้องยุติลงด้วยผลการลาออกของท่านประธานมีชัย ประธานคณะกรรมการธนาคารชุดต่อมาได้ปฏิเสธที่จะมอบหมายงานตรวจสอบให้กับบริษัทแห่งนี้ เราทราบจากการประชุมคณะกรรมการ ของวุฒิสภาว่า

ท่านประธานมีชัยและคณะกรรมการธนาคารได้พิจารณารายงานของบริษัทไพร์สวอเตอร์แฮสส์คูเปอร์ส ในวันที่ 14 มิถุนายน 2542 หลังจากการพิจารณาได้ทราบสถานะที่แท้จริงของธนาคารกรุงไทยเห็นว่าปัญหานี้เสียของธนาคารแห่งนี้รุนแรงมาก จำเป็นที่จะต้องให้บริษัทผู้รับจ้างดำเนินการตรวจสอบในขอบเขตที่กว้างขวางมากขึ้น และลงลึกในรายละเอียดของสินเชื่อมากขึ้น ท่านประธานคงจะไม่ทราบว่า รายงานฉบับนี้มีข้อมูลอย่างไรที่ทำให้คณะกรรมการธนาคารชุดนี้ตัดสินใจเช่นนั้น พรรคร่วมฝ่ายค้านได้แปลสำเนารายงานที่ได้รับมาเป็นภาษาไทยครบทุกหน้าหน้าต่อหน้า เพื่อหวังว่า ถ้าหากธนาคารกรุงไทยยอมรับว่าต้นฉบับสำเนาที่เราได้รับมาชุดนี้เหมือนกับที่คณะกรรมการธนาคารได้รับ เราก็จะเอาสำเนาฉบับที่เราแปลเป็นภาษาไทยนั้นให้กับสังคมที่เขาสนใจในฐานะเป็นเจ้าของธนาคาร โดยเฉพาะคณะกรรมการการคลังการธนาคารและสถาบันการเงินของสภาได้ลงในรายละเอียดว่า อะไรที่กำลังจะเกิดกับธนาคารกรุงไทย ครั้งหนึ่งที่ผมเคยยื่นพุดที่สภาแห่งนี้ เราเคยตั้งกระทู้ถามเรื่องการจำหน่ายสินทรัพย์ ของ 56 สถาบันในกรณีของ ประส. เราได้ตั้งกระทู้ถามก่อนการขายสินทรัพย์ เราได้อภิปรายหรือถกเถียงกันในคณะกรรมการการคลังการธนาคารและสถาบันการเงิน ก่อนการขายสินทรัพย์ของ ประส. เราได้บอกถึงปัญหาหรือความคิดของเรา แต่หลังจากขายสินทรัพย์ของ ประส. เสร็จเรียบร้อยแล้ว ความเสียหายเกิดขึ้นจริงอย่างที่เรากล่าว การพุดถึงธนาคารกรุงไทยวันนี้ วันนี้ธนาคารยังเป็นปกติในสายตาของรัฐบาล แต่จากรายงานของผู้ตรวจสอบระดับโลกนั้น เขาบอกว่าลูกหนี้แต่ละรายนั้นมีปัญหา ยกตัวอย่าง ในเอกสาร เอส 1 ลูกหนี้รายการหนึ่งเป็นลูกหนี้ที่ในสายตาของธนาคารกรุงไทยบอกว่าไม่มีปัญหา เป็นเงินกู้ไป 9,800 กว่าล้านบาท แต่รายงานของบริษัทนั้นบอกว่ากรณีนี้เป็นหนี้สูญ ลูกหนี้รายหนึ่งกู้ไป 6,000 กว่าล้านบาท 8,000 กว่าล้านบาท ตามมาตรฐานธนาคารกรุงไทยบอกว่า ผ่าน ไม่มีปัญหา แต่ในมาตรฐานหรือวิธีการตรวจสอบด้วยการซักถามและการทำงานของเข เขาบอกว่า ลูกหนี้รายการเหล่านี้เป็นหนี้สูญ รายละเอียดเอกสาร เอส 1 ผมเชื่อว่า ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การคลังน่าจะมีความละเอียดรอบคอบแล้ว ซึ่งหลายๆ ส่วนก็ได้ถูกแปลเป็นภาษาไทยเปิดเผยต่อสาธารณชน ผ่านสื่อมวลชนไปเรียบร้อยแล้ว ท่านประธานที่เคารพครับ การที่คณะกรรมการธนาคารกรุงไทยชุดคุณมีชัย ซึ่งเป็นผู้ว่าจ้างตัดสินใจรับทราบข้อมูลและเชื่อข้อมูลดังกล่าว จนกระทั่งมีมติให้ทางธนาคารกรุงไทยไปดำเนินการว่าจ้างต่อเพื่อที่จะเจาะลึกเข้าไปสู่ต้นเหตุของปัญหาสินเชื่อธนาคาร กรุงไทยอย่างแท้จริง บัดนี้ไม่สามารถทำได้ เหตุผลเป็นเพราะว่า รัฐบาลชุดนี้บอกให้หน้าที่ชี้แจงรายงานของบริษัทไพร์สวอเตอร์แฮสส์คูเปอร์สเป็นเรื่องของธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงไทยก็รับปัญหาอย่างดีคือ 1 ชี้แจงแล้วบอกว่าใครพุดเรื่องธนาคารกรุงไทยต่อไปนี่ เป็นเรื่องของความโง่และความขยัน อาจจะเกิดความเสียหายกับทางธนาคาร และนอกจากนี้ ก็ยังปฏิเสธที่จะไม่รับรองและไม่ยอมรับการทำงานของบริษัทแห่งนี้

โดยการไม่จ้างการดำเนินการต่อ นี่คือ ผลของความเสียหายที่เราจำเป็นต้องติดตามต่อไป ท่านประธานครับ ถ้ามาตรฐานสากลของบริษัทไฟรส์วอเตอร์แฮร์สคูเปอร์สไม่เป็นจริง ทำไมละครับ กองทุนการเงินระหว่างประเทศถึงระงับความช่วยเหลือกับประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งบริษัทแห่งนี้เช่นเดียวกันไปตรวจสอบธนาคารบาห์ลี จากปัญหาเงินที่โยกไปสู่พรรคการเมืองที่มีอำนาจในเวลานั้น ความช่วยเหลือ 1,400 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกาถูกระงับเพราะรายงานของบริษัทไฟรส์วอเตอร์แฮร์สคูเปอร์ส ที่เปิดเผยขึ้นในอินโดนีเซีย ในที่สุดรัฐบาล อินโดนีเซียในเวลานั้นจำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวต่อสาธารณชนแล้ว ไอ. เอ็ม. เอฟ. ได้จ่ายเงินให้กับรัฐบาลอินโดนีเซียตามที่ได้มีความเห็นไป บทบาทของรายงานฉบับนี้มีอิทธิพลแม้แต่ประเทศเพื่อนบ้านของไทย แต่รายงานฉบับนี้ไม่มีอิทธิพลใดๆ เลยต่อรัฐบาลชุดนี้ ท่านประธานที่เคารพครับ กรณีที่รัฐบาลชุดนี้ คณะผู้บริหารธนาคารกรุงไทยขณะนี้ปฏิเสธรายงานของบริษัทไฟรส์วอเตอร์แฮร์สคูเปอร์ส ด้วยการอ้างมาตรฐานของธนาคารและปฏิเสธมาตรฐานสากล ผมและคณะจำเป็นต้องกล่าวหาว่า รัฐบาลชุดนี้เมื่อไม่ฟังสิ่งที่ไปจ้างมา เมื่อไม่ยอมคิดในสิ่งที่มันเป็นปัญหา การที่รัฐบาลไม่เข้าไปแก้ปัญหานี้เสียตามที่ปรากฏขึ้นและตามที่เขารายงานมานั้น ด้วยความคิดที่ว่าธนาคารนี้ปกติ จึงขอกล่าวหาว่ารัฐบาลชุดนี้ปกปิดและไม่แก้ไขปัญหานี้เสียของธนาคารกรุงไทย

ท่านประธานที่เคารพครับ ต่อไปเป็นประเด็นที่ 3 ผมขอกล่าวหาว่ารัฐบาลชุดนี้ว่า รัฐบาลเข้าไปแทรกแซงการบริหารงานในธนาคารกรุงไทยเพื่อช่วยเหลือและปกป้องพวกพ้อง ก่อนอื่นจำเป็นที่จะต้องเรียนต่อท่านประธานว่า การอภิปรายครั้งนี้ ไม่ใช่การอภิปรายไม่ไว้วางใจธนาคารกรุงไทย การพูดวันนี้ไม่ใช่เป็นการอภิปรายไม่ไว้วางใจคุณศิริินทร์ นิมมานเหมินท์ อดีตกรรมการผู้จัดการใหญ่ของธนาคารกรุงไทย แต่การพูดในวันนี้เป็นการพูดเพื่อที่จะทำให้สังคมเข้าใจสถานะของธนาคารกรุงไทย ซึ่งเป็นแกนกลางของการแก้ไขปัญหาธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงิน ผมรู้สึกไม่ค่อยสบายใจนักที่ รัฐบาลมักจะบอกว่า เราจำเป็นต้องแก้ไขปัญหามหาวิกฤตสถาบันการเงินก่อนอื่น และหวังว่าเมื่อสถาบันเหล่านี้ฟื้นแล้ว เขาก็จะได้มาสร้างงานให้กับประชาชน คนตกงานก็จะได้ไม่มีปัญหา สรุปแล้วจะต้องช่วยคนรวยก่อน แล้วค่อยช่วยคนจน ท่านประธานครับ การทำงานเพื่อฟื้นฟูพัฒนาระบบสถาบันการเงิน รัฐบาลก็ไม่ได้ทำจริง เพราะในกรณีของธนาคารกรุงไทยที่มีปัญหาเกิดขึ้นนี้ รัฐบาลนอกจากปกปิดไม่แก้ปัญหานี้เสียแล้ว วันนี้ยังแทรกแซงเพื่อที่จะปกป้องช่วยเหลือพวกพ้องของตน ความเป็นจริงผมเข้าใจดีครับท่านประธานครับ ถ้าหากว่าน้องชายกระทำความผิดไม่ได้หมายความว่าพี่ชายต้องกระทำความผิดตามไปด้วย แต่กรณีท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังออกมาพูดอยู่ 2 คำ ซึ่งเป็นคำสรุปนะครับ 1. น้องผมไม่ผิด 2. ผมไม่เกี่ยว นี่เป็นการพูดแบบภาษาชาวบ้าน เพราะขณะนี้เจ้าของธนาคารกรุงไทย คือคน 61 ล้านคน เขาต้องการฟังคำง่าย ๆ แบบนี้ แต่ถ้าเกิดตอบปัญหา แบบนี้ในทาง

วิชาการ ท่านรัฐมนตรีก็จะบอกว่าเรื่องของธนาคารกรุงไทยมีคณะกรรมการธนาคารดูแลโดยตรงอยู่แล้ว และกรณีนี้ ก็มีธนาคารแห่งประเทศไทยคอยตรวจสอบอยู่ ท่านกล่าวภาษาส่วยหวู่ทางสื่อสารมวลชนทุกตอนเย็นของรายการโทรทัศน์ แต่ภาษาที่ท่านพูดยากับคนไทยทั่วประเทศในเรื่องนี้ คือน้องไม่ผิดและผมไม่เกี่ยว ต่อไปนี้ผมจะขอกล่าวหาในประเด็นนี้ว่า ท่านและรัฐบาลชุดนี้แทรกแซงการบริหารธนาคารกรุงไทยเพื่อที่จะปกปิดการกระทำต่างๆ ที่เกิดขึ้นในธนาคารกรุงไทย ท่านประธานครับประเด็นที่ 1 ท่านพยายามที่จะให้คณะกรรมการชุดคุณมีชัย วีระไวทยะ ตั้งคุณไพโรจน์ วโรภาส จากระงการกรรมการผู้จัดการให้เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ ตัวอย่างที่ ท่าน ส.ส. วีระกร ได้อภิปรายเมื่อสักครู่นี้ คนคนนี้รับที่ใกล้ชิดท่านอดีตกรรมการผู้จัดการ ดังนั้นการเสนอให้คุณไพโรจน์ วโรภาสขึ้นเป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ นั่นคือสัญญาณหนึ่งที่เราจำเป็นจะต้องมาอภิปรายในวันนี้ ประการที่ 2 ท่านเข้าไปแทรกแซงการทำงานของธนาคารกรุงไทย เพื่อให้ตั้งคุณสิงห์ ดังทัตสวัสดี เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ นอกจากนี้ยังมีการเข้าไปเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารงานในธนาคารกรุงไทย ท่านประธานที่เคารพครับ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้กรุณาไปประชุมพร้อมกับท่านปลัดกระทรวงการคลัง รองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย คุณสิงห์ ดังทัตสวัสดี และมีกรรมการธนาคารกรุงไทย ชุดคุณมีชัย วีระไวทยะ มีผู้บริหารธนาคารกรุงไทย เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2542 การประชุมดังกล่าวเป็นการประชุมที่มีสาระสำคัญ โดยเฉพาะการบอกให้ธนาคารกรุงไทยนั้น จะต้องดำเนินการตั้งนายสิงห์ทันที นอกจากนี้ยังบอกให้คณะกรรมการธนาคารนั้นพิจารณาแต่งตั้งนายสิงห์ให้เป็นประธานกรรมการบริหารธนาคารกรุงไทย จากรายชื่อคณะกรรมการของธนาคารกรุงไทยนั้น จะมีการแยกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นคณะกรรมการธนาคารกรุงไทย จะมีบุคคลสำคัญของกระทรวงการคลังและบุคคลที่เกี่ยวข้องในวงการเงินการธนาคารเข้าเป็นกรรมการธนาคารกรุงไทย มีหน้าที่ตัดสินใจในนโยบายของทางธนาคาร จากนั้นก็จะมีกรรมการคนหนึ่งคนใดในคณะกรรมการธนาคารมาเป็นคณะกรรมการบริหารธนาคาร กรุงไทย ท่านประธานจะเห็นนะครับว่า ตำแหน่งประธานคณะกรรมการธนาคาร ตำแหน่งประธาน คณะกรรมการบริหารธนาคาร และตำแหน่งกรรมการผู้จัดการธนาคารกรุงไทย นั้น ปกติจะเป็นคนละคนกัน ในการประชุมวันที่ 11 มิถุนายนนี้ ท่านรัฐมนตรีได้กำชับ และให้นโยบายเพื่อให้ธนาคาร แห่งนี้มีกรรมการผู้จัดการใหญ่ ชื่อคุณสิงห์ และคนคนนี้ก็จะได้เป็นประธานกรรมการบริหารธนาคารกรุงไทยตามไปด้วย ซึ่งผิดหลักจากที่ปฏิบัติมาของทางธนาคารกรุงไทย ยกตัวอย่างในอดีตเรามีท่านปลัดกระทรวงการคลังเป็นประธานกรรมการธนาคารกรุงไทย เรามีคุณสมใจนึกเป็น ประธานกรรมการบริหารธนาคารกรุงไทย และมีคุณศิรินทร์ นิมมานเหมินทร์ เป็นกรรมการผู้จัดการในฐานะฝ่ายจัดการ เป็นการแยกฝ่ายจัดการออกจากฝ่ายนโยบาย ฉะนั้นการที่ท่านรัฐมนตรีไปประชุมเพื่อจะให้ตั้งคุณสิงห์เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ พร้อมๆ กัน

กับเป็นประธานกรรมการบริหาร ธนาคารกรุงไทย จึงเป็นการเอาผู้ที่เป็นฝ่ายจัดการและผู้ที่กำหนดกำกับนโยบายเป็นบุคคลคนเดียวกัน ท่านประธานที่เคารพครับ เรื่องที่ผมได้กล่าวมานี้ ปรากฏตามเอกสารลับเฉพาะบันทึกช่วยจำ วันที่ 11 มิถุนายน ซึ่งท่านรัฐมนตรีไปดำเนินการดังกล่าว ผมมีบางประการในเอกสารฉบับนี้ครับที่อยากจะให้ท่านประธานทราบ นอกจากเรื่องการเข้าไปแทรกแซงโดยตรงเพื่อที่จะเอาคนที่ตัวเองไว้วางใจเข้าไปทำงานเป็นผู้กำหนดนโยบาย และบริหารจัดการธนาคารกรุงไทยแล้ว ท่านยังให้นโยบายสำคัญไว้ในเรื่องที่ 2 เกี่ยวกับการดำเนินการของธนาคารกรุงไทย ท่านบอกว่านโยบายของทางการตามที่ได้ประกาศไว้ในวันที่ 14 สิงหาคม นั้น ที่ให้มีการปฏิรูปธนาคารกรุงไทยเป็นธนาคารพาณิชย์เอกชนนั้น บอกว่าให้ค่อยๆ ทำไปก็ได้ ไม่ต้องเร่งรีบ นโยบายนี้สะท้อนอะไรครับ มีการขายธนาคารรัตนสิน มีการขายธนาคารนครธน ผมในฐานะกรรมการคนหนึ่งของกรรมการการคลังและการเงินของสภาแห่งนี้ได้ซักถามผู้มาชี้แจง การดำเนินการขาย 2 ธนาคารนี้เป็นไปด้วยความปกปิด เป็นไปด้วยวิธีการลับไม่เปิดเผยทุกอย่างทำดีแล้ว ได้คัดเลือกคนที่ดีที่สุดในประเทศนี้ คนที่ซื่อสัตย์ที่สุดในประเทศนี้ ไปดำเนินการในฐานะกรรมการพิจารณาการขายธนาคาร และระยะเวลาในการดำเนินการนั้น เร่งรีบ รวดเร็ว เร่งขาย ทำไมธนาคารเอกชนท่านเร่งขาย คนตกหัวง เทาไรก็ไม่ฟัง แต่การแปรรูปธนาคารกรุงไทย นั้น ค่อยๆ ทำ รายงานฉบับนี้จะครับสะท้อนความจริง บางอย่างว่า จะต้องมีปัญหาสำคัญอยู่ในธนาคารกรุงไทย เพราะ ถ้าหากว่ามีการเร่งดำเนินการตามแผนการของทางการตามที่ประกาศในมาตรการ 14 สิงหาคม จะต้องมีคนที่มาลวงรู้ความลับ ของธนาคารกรุงไทยเพิ่มขึ้นอีก ไม่เฉพาะแต่ลูกจ้างหรือพนักงานหรือผู้รับจ้างจากบริษัทไพรส์วอเตอร์ เอ้าส์เคเปอร์สเท่านั้นที่ลวงรู้ปัญหาสินเชื่อของธนาคารกรุงไทย อาจจะเป็นรายอื่นที่เขาเข้ามาลวงรู้ เรื่องต่างๆ จากวิธีการทำงานที่จำเป็นจะต้องแปรรูปขายธนาคารหรือดำเนินการให้เอกชนมาถือหุ้น ในธนาคารกรุงไทย เพิ่มมากขึ้น ท่านประธานที่เคารพครับ กรณีที่ผมได้หยิบยกทั้งการเข้าไปแทรกแซงเรื่องตัวบุคคล และการเข้าไปกำกับเปลี่ยนแปลงนโยบายของตนเองเช่นนี้ ผมเห็นว่า ท่านรัฐมนตรี ธารินทร์ ในฐานะที่เป็นผู้ประกาศนโยบายในเวลา 2 ปีที่ผ่านมา ท่านเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับการทำธนาคารให้โปร่งใส ท่านเข้าใจความเป็นมืออาชีพ ท่านเข้าใจหลักการบริหารแบบธรรมาภิบาล ซึ่งท่านก็เคยได้ไปอภิปรายไว้ตามที่ต่างๆ มากมาย แต่ทำไมท่านต้องกระทำในสิ่งที่แตกต่างจากท่านอภิปรายตามที่ต่างๆ ด้วยการทำกับธนาคารกรุงไทย กรณีนี้อาจจะยังไม่ชัดเจนมากนัก แต่จะให้ชัดเจนมากนักก็คือหลังจากที่เข้าไปแทรกแซงดังกล่าวแล้ว ในที่สุดคุณสิงห์ ดังตดสวัสต์ ได้เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารแล้ว คุณสิงห์นี่ก็เป็นคนคนเดียวกับที่ผมได้กล่าวในประเด็นที่ 1 ซึ่งกล่าวหาแล้วว่า รัฐบาลนี้ปกปิดความเสียหายในธนาคารกรุงไทย คุณสิงห์ก็เลยเป็นเครื่องมือของรัฐบาลชุดนี้ ที่ออกมาดำเนินการเพื่อไม่ให้คนไทยทราบปัญหาของธนาคาร กรุงไทย ตามที่

ท่านรัฐมนตรีและตามที่รัฐบาลชุดนี้บัญชาให้มาดำเนินการ ฉะนั้น จึงไม่ต้องแปลกอะไรครับว่าทำไมกรรมการผู้จัดการใหญ่ต้องบอกว่า เรื่องของธนาคารกรุงไทยนั้นเป็นความลับสำคัญ เหตุผลก็เป็นเพราะว่าคุณสิ่งที่ถูกตั้งโดยท่านรัฐมนตรี ธารินทร์ และคุณสิ่งเองก็นั่งอยู่ในการประชุมวันที่ 11 มิถุนายน ตามบันทึกฉบับนี้ ท่านประธานที่เคารพครับ นอกจากนี้ในวันที่ 17 กันยายน 2542 มีการประชุมวิสามัญของทางธนาคารกรุงไทย ท่านรัฐมนตรีธารินทร์ ได้เลือกประธานและกรรมการธนาคารชุดใหม่ ประธานกรรมการธนาคารนั้นท่านได้เลือกคนจากบริษัทปุ๋ยแห่งชาติ เกี่ยวข้องทั้งบริษัท ปูนซีเมนต์ไทยจำกัด เกี่ยวข้องทั้งบริษัทไทยโอเลฟิน ประธาน กรรมการผู้นี้เป็นผู้ที่เข้าไปบริหาร 2-3 บริษัท ที่ผมได้กล่าวไปนี้ และทั้ง 2 บริษัทที่ได้กล่าวไปในเบื้องต้นนั้น ตามรายงานของไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส จากเอกสาร เอส 1 ที่ผมได้ยกเมื่อสักครู่นี้ บริษัทปูนเมนต์ไทยเป็นลูกหนี้ธนาคารกรุงไทย 8,472 ล้านบาท บริษัทนี้ตามมาตรฐานของไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์สถือว่าเป็นหนี้ต่ำกว่ามาตรฐาน บริษัทไทยโอเลฟินเป็นหนี้ธนาคารกรุงไทย 1,349 ล้านบาท ซึ่งตามมาตรฐานรายงานของไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์สนั้นถือว่า บริษัทนี้เป็นหนี้สูญ ทำไมต้องเลือกเอาคนที่เคยบริหารในบริษัทที่เป็นลูกหนี้ของธนาคารกรุงไทย และถูกจัดชั้นว่าเป็นหนี้สูญ นี่คือนี่สิ่งที่สังคมเองก็ต้องการทราบ แต่ในฐานะที่พรรคร่วมฝ่ายค้านได้ตรวจสอบข้อมูลทั้งหมด ท่านไม่ได้ทำเพียงแค่นี้ครับ กรรมการอีกหลายต่อหลายคนเกี่ยวข้องทั้งบริษัท ปูนซีเมนต์ไทย ทั้งบริษัทไทยโอเลฟิน เป็นกลุ่มในปูนซีเมนต์ไทย กลุ่มธนาคารพาณิชย์ รายละเอียดต่างๆ ผมไม่จำเป็นจะต้องอธิบาย เพราะจะมีเพื่อนสมาชิกอีก 2 ท่านมาอธิบายถึงธุรกิจของท่านรัฐมนตรี ธารินทร์ มาอธิบายถึงธุรกิจของเพื่อนฝูงท่านรัฐมนตรีธารินทร์ มาอธิบายถึงเรื่องธนาคารไทยพาณิชย์ กลุ่มปูนซีเมนต์ไทย หรืออีกหลายๆ กรณีที่เกี่ยวข้องกัน ท่านได้เลือกบุคคลที่ท่านไว้วางใจให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับธนาคารกรุงไทย ทั้งหมดที่ผมได้หยิบยกบางประการนี้ ยังไม่เท่า กับอีกกรณีหนึ่งคือการเลื่อนฐานะของรองกรรมการผู้จัดการธนาคารกรุงไทย ไม่ว่าจะเป็น คุณไพโรจน์ วัชรภาส คุณดุสิต เต็งนิยม คุณพงษ์ศร ศิริโยธิน คนเหล่านี้เป็นเพียงฝ่ายปฏิบัติการ เป็นฝ่ายจัดการเกี่ยวข้องกับการอนุมัติสินเชื่อที่มีปัญหาในธนาคารกรุงไทย ท่านเลื่อนคนเหล่านี้ให้มาเป็นกรรมการธนาคารกรุงไทย เพื่อกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหานี้เสียของธนาคารกรุงไทย ตรงนี้ผิดหลักชัดเจนครับท่านประธานครับ ท่านประธานที่เคารพครับ กรณีที่ผมได้กล่าวในประเด็นที่ 3 ซึ่งกล่าวหาว่า รัฐบาลชุดนี้ เราจะเห็นได้ชัดเจนว่า เท่าที่ได้ตรวจสอบข้อมูลมาท่านรัฐมนตรีและรัฐบาลชุดนี้ จำเป็นจะต้องให้คุณมีชัยลาออก อยู่ต่อไปก็ทำงานร่วมกันไม่ได้ ทั้งๆ ที่ในตอนต้นของการประกาศนโยบายมาตรการ 14 สิงหาคม ในวันนั้นยังจำกันได้ครับ ท้องถนนใน เมืองไทยว่างเปล่า เงียบสนิทเหมือนกันกำลังฟังประกาศคณะปฏิวัติ เสียงของท่านรัฐมนตรีธารินทร์ ที่ประกาศในวันที่ 14 สิงหาคม 2541 นั้น เป็นการยึดธนาคารเอกชน เป็นการยุบธนาคารเอกชน เป็นการย้าย

ธนาคารเอกชนเข้ามาควบกับธนาคารของรัฐ โดยเฉพาะธนาคารกรุงไทย มีการเปลี่ยนแปลงระบบสถาบันการเงิน สังคมพึงเสี่ยงทำนุรัฐมนตรีเหมือนเป็นเสียงประกาศคณะปฏิวัติ ที่จะฟื้นฟูพลิกฟื้นการแก้ไขปัญหาสถาบันการเงิน วันนั้นทุกคนนั่งเพื่อฟังสิ่งที่จะเป็นของดีกับประเทศ ผ่านมา 1 ปี ท่านประธานครับ คุณมีชัยเข้าไปสู่ธนาคารกรุงไทย เพราะ ท่านรัฐมนตรีต้องการให้กรุงไทยโปร่งใส มีอาชีพ บริหารจัดการที่เป็นธรรมาภิบาล แต่คุณมีชัยอยู่ไม่ได้ ไม่ได้เกี่ยวเรื่องของรายงานไปรษณีย์เตอร์แฮร์สคูเปอร์สที่รื้อออกมาสู่สาธารณะ แต่มันเกี่ยวตรงที่ว่า การบริหารจัดการธนาคารกรุงไทยในรอบ 7 ปี ที่มีคุณศิริรินทร์ นิมมานเหมินท์ อดีตกรรมการผู้จัดการใหญ่นั้น ได้ดำเนินการอนุมัติสินเชื่อไว้ เป็นปัญหาและหายนาคาอคาใจของท่านรัฐมนตรี ธารินทร์ ท่านประธานที่เคารพครับ การพูดของผมในส่วนนี้ผมเชื่อว่าท่านรัฐมนตรี ธารินทร์น่าจะ ต้องชี้แจง แต่ท่านจะชี้แจงอย่างไรก็ตามนะครับ ผมขอให้ชี้แจงตามความเป็นจริง เพราะถ้าไม่จริงแล้ว วันรุ่งขึ้นคนที่เขาเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นประธานกรรมการธนาคารหรือคณะกรรมการธนาคารคนอื่น ๆ ก็อาจจะออกมาตอบได้ท่านรัฐมนตรีธารินทร์ได้ในสิ่งที่ท่านพูดเอาไว้วันนี้ อย่างไรก็ตามครับ ท่านประธานผมเห็นว่าการที่คณะกรรมการธนาคารชุดใหม่ซึ่งเป็นคนที่ท่านไว้วางใจ และในรายงานการประชุมวันที่ 11 มิถุนายนนั้น ก็ได้สะท้อนว่าใครก็ตามจะมาเป็นกรรมการธนาคาร จะต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง ซึ่งหมายถึงความเห็นชอบจากท่านรัฐมนตรี การกระทำทั้งหมดไม่ว่า จะเป็นการเปลี่ยนชุดกรรมการธนาคาร ไม่ว่าจะเป็นการเลิกว่าจ้างบริษัทไปรษณีย์เตอร์แฮร์สคูเปอร์ส หรือเป็นการกดดันให้คุณมีชัยลาออก ท่านรัฐมนตรี ธารินทร์ รัฐบาลชุดนี้มีเจตนาช่วยเหลือพวกพ้องเพื่อไม่ต้องการให้มีการตรวจสอบธนาคารกรุงไทย ผมและคณะจึงไม่ไว้วางใจท่านรัฐมนตรีและรัฐบาลชุดนี้

ในประเด็นสุดท้าย ประเด็นที่ 4 ท่านประธานที่เคารพครับรัฐบาลชุดนี้ไม่รับผิดชอบปัญหาของธนาคารกรุงไทย ปกติเราจะเห็นว่า เวลาเราหยิบยกปัญหามานี้เมืองอะไรขึ้นมาในสภาแห่งนี้ จะแฉออกสู่ทุกปัญหาไม่เว้นแม้แต่เรื่องเล็กๆ น้อยๆ ทิมดำเสียดแทงสมาชิกฝ่ายค้านท่านก็ทำ แต่การพูดถึงธนาคารกรุงไทยวันนี้มัน ไม่ว่าคนพูดจะโดนท่านทำอย่างไรก็ตาม ไม่ว่าคนที่ จะพูดถัดจากผมไป ซึ่งจะต้องมีอีกหลายเรื่องมาเปิดเผยข้อมูลต่อสภาแห่งนี้ จะโดนรัฐบาลชุดนี้รังแกอย่างไรก็ตาม เราต้องทำครับ เราทำเพียงเพื่อเรียกร้องให้ท่านรับผิดชอบเรื่องของธนาคารกรุงไทย การพูดวันนี้ธนาคารกรุงไทยยังเป็นปกติในสายตาของท่าน แต่ฝ่ายค้านต้องการบอกว่า สัญญาณ เตือนภัยกำลังจะเกิดขึ้นแล้ว ท่านประธานครับ ท่านรัฐมนตรีและรัฐบาลชุดนี้ทำงานกับธนาคาร กรุงไทยอยู่แค่ 2 เรื่อง 1. ทำให้ยุ่ง 2. โยนให้คนอื่นรับผิดชอบ ทั้งการทำให้ยุ่งและการโยนไปให้คนอื่นรับผิดชอบนั้น ผิดวิสัยอันปกติที่รัฐบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันทำหน้าทีแทนประชาชนนั้นจะต้องกระทำ เรื่องที่สำคัญที่สุดซึ่งเป็นคำสั่งของท่านรัฐมนตรี คือ

กรณีเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม ที่ท่านได้แต่งตั้งคณะผู้ตรวจการธนาคารพาณิชย์ ชุดคุณกำจร สติรกุล ผมไม่จำเป็น จะต้องกล่าวถึงความสัมพันธ์ ระหว่างคุณกำจรกับคุณศิริรินทร์ในอดีต เพราะเป็นเรื่องที่ท่าน ส.ส. วีระกรได้กล่าวเอาไว้ ความจริงยังมีเพื่อนสมาชิกจะมาพูดถึงความสัมพันธ์ตั้งแต่อดีต ปลัดกระทรวง การคลังกับเครือข่ายที่ท่านรัฐมนตรีว่าเกี่ยวพันอย่างไร นั่นเป็นอีกประเด็นหนึ่ง แต่สิ่งที่ผมจะชี้ให้เห็นคือว่า ทำไมสังคมเขาสงสัยและติดใจในเรื่องของรายงานของผู้ตรวจสอบอิสระ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า จากรายงานดังกล่าวได้สะท้อนปัญหาหนี้เสียของธนาคาร กรุงไทย สังคมต้องการถามคำถามที่ 2 หลังจากทราบว่าปัญหาหนี้เสียอย่างมากแล้ว ต้องการถามว่าใครจะแก้ไข ปรากฏว่า ท่านรัฐมนตรีนั้นมีพฤติกรรม 2 อย่าง อย่างที่ผมได้กล่าวไป ทำให้ยุ่งแล้วก็โยนตลอด ส่วนแรกก็โยนให้กับทางธนาคารชี้แจง พอชี้แจงไม่ไหว สังคมเขาไม่รับ ท่านเลยจำเป็น จะต้องตั้งคณะผู้ตรวจการ ชุดคุณกำจร ทั้งๆ ที่เรื่องนี้ความจริงแล้วในความเห็นที่ฝ่ายค้านติดตาม ปัญหาหนี้มาตลอด เราไม่คิดว่าท่านจะแต่งตั้งคณะผู้ตรวจการแบบนี้ เราคิดว่าวิธีการจัดการกับธนาคารกรุงไทย นั้น จำเป็นจะต้องเข้าไปตรวจสอบ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานของไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส ว่าทำงานกันอย่างไร มีข้อมูลอะไรที่สังคมควรจะช่วยกัน การทำงานเรื่องธนาคารนั้น เป็นเรื่องที่ต้องจัดการอย่างแท้จริง เพราะเป็นปัญหาหลักซับซ้อน กรณีการปิดธนาคารกรุงเทพ พาณิชย์การ จนถึงวันนี้ครับ ในคณะกรรมการการคลัง การธนาคารและสถาบันการเงินยังไม่ทราบเลย ครับว่า ใครปู้ยี่ปู้ยำธนาคาร กรุงเทพ พาณิชย์การ เรายังไม่ทราบเลยครับ ขอดูสลิป (Slip) การกดยื่นแบบพิเศษของอดีตกรรมการผู้จัดการใหญ่ ประธานคณะกรรมการการคลังการธนาคาร และสถาบันการเงิน ท่านอำนวยการ ยศสุข ถูกฟ้องเป็นคดีอยู่ในเวลานี้ ขอเท่าไรก็ได้ ท่านคิดดูครับ เรื่องที่เกิดขึ้นกับธนาคาร เล็กๆ เอกชนจนถึงวันนี้ยังเป็นความลับดำมืด ผู้ต้องหาที่ยังไม่จับมาขึ้นศาล เรื่องใหญ่ๆ อย่างธนาคารกรุงไทย ถ้าไม่พูดวันนี้จะขอให้ปัญหาหนักกว่านี้แล้วค่อยพูดหรือครับ วันนี้พร้อมร่วมฝ่ายค้านจึงมีความเห็นว่า สิ่งที่ท่านต้องรับผิดชอบนั้นท่านจำเป็น จะต้องทำ ปรากฏว่าท่านและรัฐบาลชุดนี้ใช้ผลรายงานของคุณกำจรออกมายืนยันกับสังคมว่า ให้เวลาคณะผู้ตรวจการไปทำงาน 45 วัน ธนาคารกรุงไทยถูกต้องไม่พบความผิดปกติ ท่านประธานที่เคารพครับ แม้ว่าสิ่งที่คณะผู้ตรวจการจะสรุปออกมานั้นเป็นผลงานของคณะผู้ตรวจการ แต่ข้อคิดหลายๆ ประการที่คณะผู้ตรวจการได้บอกกับสังคมนั้นรับฟังไม่ได้ ประการที่ 1 วิธีการตรวจสอบหนี้เสียของไพรส์วอเตอร์ เฮาส์คูเปอร์สนั้นแตกต่างจากวิธีการของทางธนาคารและหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย ประการที่ 2 การปล่อยสินเชื่อของธนาคารกรุงไทยไม่พบข้อบกพร่องตามที่บริษัทไพรส์วอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์สได้รายงานเอาไว้ ประการที่ 3 การอนุมัติสินเชื่อย้อนหลังแล้วให้สัตยาบันในภายหลังนั้น ทุกรายล้วนได้ให้สัตยาบันทั้งสิ้น ไม่มีเค้าวไปเผลอไปในทางทุจริต ตัวอย่างลูกหนี้ 2-3 รายที่ท่าน ส.ส. วีระกรได้กล่าวไว้นั้น ผมคิดว่าถ้าลองลึกอีก 10 กว่าราย ซึ่ง

ผมได้หยิบยกบางประเด็นว่า เป็นปัญหาหนี้สูญ ท่านประธานครับบางกรณีเป็นลูกค้ายโยบาย เอาเงินไปใช้ก่อนแล้วค่อยมาทำเอกสารภายหลัง บางกรณีเอาเงินไปใช้ก่อนแล้วค่อยมาดำเนินการ เรื่องอื่นๆ ในภายหลัง กรณีเหล่านี้เป็นลูกค้ายโยบาย แล้วปรากฏจากรายงานของไพรส์วอเตอร์ เฮ้าส์คูเปอร์ส ที่หยิบยกเมื่อสักครู่ที่ว่า การที่ลูกค้ายโยบายเหล่านี้สามารถกู้เงินได้สะดวกเป็น เพราะอำนาจของอธิการกรรมการผู้จัดการใหญ่ แล้วเพิ่มลูกค้ายโยบายเหล่านี้ไม่ปรากฏอยู่ใน ขณะที่มีการตรวจสอบจากบริษัทแห่งนี้ ท่านประธานที่เคารพครับคนไทยผิวดำหวังการทำงานของ รัฐบาล เพราะคนไทยคาดหวังว่า รัฐบาลชุดนี้จะสามารถนำข้อมูลของไพรส์วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ส มาอธิบายเป็นภาษาง่าย ๆ ให้กับประชาชนได้ทราบ แทนที่จะปล่อยให้ปัญหานี้ของคณะกรรมการ ธนาคาร การที่ท่านรัฐมนตรีธารินทร์นั้น ได้เน้นถึงการพูดถึงเรื่องความเชื่อมั่นให้กับต่างชาติ ท่านพูดอยู่บ่อยครั้ง เราจำเป็นจะต้องทำให้ประเทศไทยมีมาตรฐานสากลให้ต่างชาติเขาเชื่อถือ แล้วเขาจึงจะมาลงทุน 2 ปีที่ผ่านมาคนไทยต้องเสียเงินจากพระราชกำหนดของรัฐบาลมีมูลค่า ถึง 1 ล้านล้านบาทจากการออกพระราชกำหนด ด้วยคำพูดคำเดียวครับ ต้องสร้างความเชื่อมั่น ให้กับต่างชาติและเขาจะเอาเงินกลับคืนลงทุนในประเทศไทย บัดนี้ความเชื่อดังกล่าว กำลัง มีปัญหาจากรายงานของไพรส์วอเตอร์เฮ้าส์คูเปอร์ส ซึ่งรัฐบาลนี้ไม่เชื่อมั่น จากรายงานของ คุณกัจจ รัฐบาลนี้เชื่อมั่น ผมไม่จำเป็นจะต้องอ้างฝรั่ง ผมไม่จำเป็นจะต้องอ้างว่าเป็นคนของใคร แต่สิ่งที่เราติดใจคือความรับผิดชอบต่อธนาคารในปัญหาเรื่องนี้เสีย จากวันนั้นที่มีข่าวออกมา ถึงวันนี้เป็นเวลา 6 เดือนกว่า ท่านประธานครับ ไม่เคยมีการดำเนินการใดๆ กับปัญหานี้เสีย ของธนาคารกรุงไทย ไม่เคยดำเนินการใดๆ กับคนของธนาคารกรุงไทย ผมมีตัวอย่างที่อยากจะ เปรียบเทียบเพื่อจะให้เจ้าของประเทศได้ทราบถึง กรณีของสถาบันการเงิน อื่นครับท่านประธาน ในกรณีของสถาบันการเงินอื่นนั้นมีการปล่อยสินเชื่อ ทำนองเดียวกับธนาคาร กรุงไทย ปรากฏว่า ถูกดำเนินคดีโดยธนาคารแห่งประเทศไทย การที่ธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินคดีนั้น เป็น เพราะนโยบายของรัฐบาลหลังจากการไปยึดกิจการ ปิดกิจการ แล้วส่งคนของทางการเข้าไปเป็น ผู้บริหาร เป็นการถือหุ้นโดยกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน และ มีการเอาทรัพย์สิน ไปขายในนามของ ปรส. ผู้บริหารสถาบัน การเงินหลายต่อหลายแห่งถูกดำเนิน คดี ซ้ำหว่าอะไร ครับ อนุมัติสินเชื่อเพื่อประโยชน์ของผู้บริหาร ส่อไปในทางทุจริต อนุมัติสินเชื่อโดย ให้ลูกหนี้กู้ยืม และไม่มีหลักประกัน การอนุมัติแบบนี้ครับ ทุกๆ ทุจริต ทุจริต ทุจริต บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บริษัท หลักทรัพย์ ธนาคารพาณิชย์โดนหมดแล้วครับ ยังเหลือแต่ธนาคารกรุงไทย สิ่งที่เราร้องใน วันนี้ เราดูกลไกปกติก่อนดีไหมครับท่านประธาน จากการทำงานของคณะกรรมการการวิสามัญ ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะกรรมการการคลังการธนาคารและสถาบันการเงินได้แต่งตั้งให้ผมและคณะ เป็นประธานคณะกรรมการวิสามัญ เราพบความจริงว่ากลไกปกติที่ตรวจสอบธนาคารกรุงไทย

อยู่นั้น ทำหน้าที่ตรวจสอบไม่ได้อย่างที่บริษัทเอกชน เขาทำท่านประธานครับ นี่คือรายงานผลการตรวจสอบ สภาธนาคารกรุงเทพ โดยฝ่ายตรวจสอบของธนาคารกรุงเทพ สิ่งที่ทางธนาคารกรุงเทพตรวจสอบกันเองนั้น เป็นการตรวจสอบผู้ได้บังคับบัญชา มีรายเล็กๆ กระทำความผิด ในการปล่อยสินเชื่อทุจริต 3 แสนกว่าบาท 4 แสนกว่าบาท 80,000 บาท สรุปแล้วตรวจสอบทั้งธนาคาร ที่อนุมัติสินเชื่อ ไป 6 แสนกว่าล้านบาทนั้น ตรวจสอบ ได้เพียง 122 ล้านบาท เป็นกรณีที่มีปัญหา กับธนาคารกรุงเทพ นี่คือการตรวจสอบกันเองของฝ่ายตรวจสอบธนาคาร กรุงเทพ ในส่วนที่ 2 กรณีของ สตง. ไปนั่งทำงานอยู่ในธนาคารกรุงเทพ 16 คน สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินไม่พบความผิดปกติในธนาคาร กรุงเทพ แต่สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินนั้นเป็นผู้รับรองงบการเงินของธนาคารกรุงเทพ ความจริงจะต้องเปิดเผยข้อมูล 2 ครั้ง ต่อ 1 ปี เป็นการตรวจสอบ งบการเงิน 6 เดือน รับรอง 1 ครั้ง ปลายปีรับรองอีก 1 ครั้ง และนอกจากนั้น ก็มีการตรวจสอบรายไตรมาส ทำงานกันมาหลายปีไม่เคยพบความผิดปกติเพราะสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินนั้นใช้วิธีการตรวจสอบเพียงเพื่อรับรองตามมาตรฐาน การสอบบัญชีทั่วไป เป็นการรับรองงบการเงินธรรมดา ไม่ต่างอะไรกับผู้ตรวจสอบบัญชีเอกชนที่เซ็นรับรองให้กับบริษัทการเงินเอกชน ท่านประธานที่เคารพครับ ตรงนี้จะครับเราเคยพิจารณารายงานประจำปีของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินที่สภาแห่งนี้ ยามใดที่สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินเข้าไปส่วนราชการจะมีปัญหาเรื่องทุจริตมากมาย ในกระทรวง ทบวง กรม ตรงนั้น แล้วก็จับเรื่องทุจริตขึ้นมาจนได้ ก็น่าเสียดายแทนข้าราชการชั้นผู้น้อยที่เบิกค่าเช่าผิดระเบียบ เพราะว่ายื่นเรื่องไม่ถูกต้อง แล้วก็ถูกตั้งข้อกล่าวหาโดยสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน เงินไม่กี่ร้อยบาทซึ่งเป็นการเบิกค่าเช่าบ้านของราชการนั้น ถูกดำเนินการ ถูกดำเนินการโดยสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน เงินประชาชนที่ปล่อยสินเชื่อ 6 แสนกว่าล้านบาท สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินตรวจไม่พบ จัดการไม่ได้

ในส่วนตัวสุดท้าย ในส่วนของธนาคารแห่งประเทศไทย ผมคงไม่ต้องกล่าวอะไรมากครับ เพราะ จะมีเพื่อนสมาชิกมาอธิบายปัญหาของธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทยเองนั้น ก็มีท่านผู้ว่าการฯ เคยเป็นประธานคณะกรรมการธนาคาร ฉะนั้นการตรวจสอบธนาคารกรุงเทพ โดยใช้ธนาคารแห่งประเทศไทยตามที่คณะรัฐมนตรีและรัฐบาลชุดนี้มีความเห็นร่วมกัน นั้น น่าจะเป็นอัมพาต ท่านประธานที่เคารพครับ จนถึงวันนี้ผมมั่นใจว่า 4 ประเด็นที่ผมได้อภิปรายไป ประเด็นที่ 1 รัฐบาลนี้ ปกปิดความเสียหายของธนาคารกรุงเทพ ประเด็นที่ 2 รัฐบาลไม่แก้ไขปัญหา หนี้เสียของธนาคารกรุงเทพ ประเด็นที่ 3 รัฐบาลแทรกแซงการบริหารงานในธนาคารกรุงเทพ เพื่อช่วยเหลือและปกป้องพวกพ้อง และประเด็นสุดท้าย ท่านไม่รับผิดชอบปัญหาธนาคารกรุงเทพ ทั้ง 4 ประเด็นนี้ ผมเห็นว่าเป็นข้อกล่าวหาที่รัฐบาลจำเป็นต้องชี้แจง และรัฐบาลชุดนี้เคยชี้แจงกับผมในการอภิปรายไม่ไว้วางใจคราวที่แล้ว เกี่ยวกับการขายสินทรัพย์ของ ประส. ท่านบอกว่า

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายในการขายสินทรัพย์ของ ป.ร.ส. ก็จริง แต่ท่านไม่มีอำนาจใดๆ เลย ที่จะเข้าไปจัดการกับการดำเนินการขายสินทรัพย์ คำตอบเป็นภาษาชาวบ้าน ก็คือว่า ถ้าฝรั่งซื้อทรัพย์สินของคนไทยราคาคนไทย 100 บาท ฝรั่งซื้อได้ 18 บาท นี่คือราคาฝรั่งซื้อได้ในเมืองไทย ในกรณีแบบนี้ท่านบอกว่าท่านทำอะไรไม่ได้ ทั้งๆ ที่รัฐบาลชุดนี้เป็นผู้ขอให้การออกกฎหมายแบบพิเศษที่เรียกว่าพระราชกำหนดเปลี่ยนแปลงจัดการ ป.ร.ส. เป็นการออกกฎหมายครั้งที่ 2 หลังจากครั้งที่ 1 รัฐบาลชุดที่แล้วต้องการให้กลไกของ ป.ร.ส. นั้น แยกหนี้ดี หนี้เสีย ออกมาดำเนินการ แต่เมื่อรัฐบาลชุดนี้บอกว่าการขายสินทรัพย์ 860,000 ล้านบาท ท่านจัดการไม่ได้ และไม่ยอมเข้าไปแทรกแซง ผลคือว่าประชาชน ต้องเจ็บช้ำน้ำใจจากการที่รัฐบาลบังคับให้เป็นหนี้ 5 แสนล้าน เอาไปใส่กองทุนฟื้นฟูฯ พอกองทุนฟื้นฟูฯ มาขอรับเงินจาก ป.ร.ส. ก็จะไม่ได้รับเงินกลับคืนไปในประมาณที่เหมาะสม ทรัพย์สินเอาไปขาย 860,000 ล้านบาท วันนี้ทำงานได้ไม่เกิน 2 แสนล้านบาท ได้ประมาณ 190,000 กว่าล้านบาท แสดงว่าการทำงานของ ป.ร.ส. ที่รัฐบาลไม่ยอมเข้าไปแทรกแซงไม่ยอมเข้าไปทำอะไรนั้น ประชาชนเป็นหนี้และขาดทุนร่วมกัน 6 แสนล้านบาท ในทำนองเดียวกันครับท่านประธาน กรณีของธนาคารกรุงไทยท่านทั้งปกปิด ท่านทั้งปดบังท่านทั้งแทรกแซง วันนี้การะประชาชนกับธนาคารกรุงไทยใส่ไปในเบื้องต้น เอาเงินอัดฉีดเข้าไป 185,000 ล้านบาทเป็นก้อนแรก ก้อนต่อไปที่คนไทยยังไม่ทราบนั้นไม่รู้จะเท่าไร การที่ท่านเข้าไปดำเนินการแทรกแซงธนาคารกรุงไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม วันนี้อ่าปฏิเสธกับสภาแห่งนี้ว่า ท่านทำอะไรไม่ได้ สังคมคาดหวังให้ท่านดูแลปัญหากรุงไทยอย่างแท้จริง ผมประทับใจการตอบคำถามของท่านนายกรัฐมนตรีเมื่อวานนี้ ท่านยืนยันครับว่า คนไทยทุกคนในประเทศนี้ อยู่ภายใต้กฎหมายอันเดียวกัน คนไทยในประเทศนี้ภายใต้รัฐบาลนี้ท่านทำให้รวยเท่ากันทุกคนไม่ได้ แต่ท่านทำให้เขาเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกัน กรณีการถูกดำเนินคดีตามชาร์ต (Chart) ที่ผมนำมาเสนอวันนี้ ผู้บริหารสถาบันการเงินธนาคารพาณิชย์ เหล่านี้ถูกดำเนินคดีภายใต้พระราชบัญญัติการเงิน พระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ แต่กรณีของธนาคารกรุงไทย ท่านยังคิดว่าเป็นปกติ ผมเห็นว่าท่านทำถูกครับที่ท่านยืนยันกับสภาว่าท่านเชื่อมั่นในคำกล่าวดังกล่าวว่าทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน แต่บัดนี้ผมไม่เชื่อมั่นครับว่า สิ่งที่ท่านเชื่อมั่นในสิ่งที่พูดนั้น ท่านไม่ได้ทำตามที่ท่านพูด เพราะยังไม่มีความคิดใดๆ จากรัฐบาลนี้ ที่จะสะสางปัญหาของธนาคาร กรุงไทย สรุปครับท่านประธานครับ ภายใต้รัฐบาลนี้ ที่มีนายกรัฐมนตรีชื่อ ท่านชวน หลีกภัย ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังที่ชื่อ ท่านธารินทร์ นิมมานเหมินท์ ทั้ง 2 ท่านนี้ ถ้ายังอยู่ในตำแหน่งต่อและบริหารชาติบ้านเมืองแทนภาษีประชาชนต่อ เราจะไม่เห็นการแก้ไขปัญหธนาคารกรุงไทย และจะจัดการเอาตัวตนผิดทำให้เกิดความเสียหายในธนาคารกรุงไทย ทำให้ได้อย่างเดียวกับที่ทำกับคนอื่น เป็นไปไม่ได้พวกผมทั้งหมดจึงไม่ไว้วางใจ รัฐบาลชุดนี้ตามที่ได้กล่าวหามา 4 ประเด็น ขอบขอบคุณครับท่านประธาน

ผนวก ฏ

คำอภิปรายของนายพิสิฐ ลี้อาธรรม รัฐมนตรีช่วย

ว่าการกระทรวงการคลัง วันพฤหัสบดีที่

16 ธันวาคม 2542

กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผม นายพิสิฐ ลี้อาธรรม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังขออนุญาตเรียนชี้แจงเพิ่มเติม ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาของธนาคารกรุงไทยจากที่ท่านรัฐมนตรีพิเศษได้ชี้แจงเมื่อสักครู่นี้ครับ พวกเราคงต้องยอมรับกันว่า ระบบการเงินในระยะที่ผ่านมามีปัญหาครับ ปัญหาต่างๆ มีหลายสาเหตุ ซึ่งก็คงไม่ใช่สิ่งที่จะต้องมาพูดถึงในขณะนี้และในเวลานี้ว่ามาจากไหนบ้าง แต่ปัญหาก็คือว่า ระบบการเงินทั้งระบบอยู่ในขั้นวิกฤติและธนาคารกรุงไทยก็เป็นหนึ่งในนั้น ธนาคารกรุงไทยจำเป็นต้องได้รับการดูแลอย่างที่ท่านอดีตรัฐมนตรีช่วยฯ วีระกรได้กล่าวว่า ในฐานะที่กระทรวงการคลังเป็นผู้ที่ดูแลธนาคารกรุงไทย เป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 95 ของธนาคารกรุงไทย ในฐานะที่เป็นแบงก์ของรัฐ เพราะฉะนั้นกระทรวงการคลังจึงต้องให้ความดูแลเป็นพิเศษ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับด้วยว่าธนาคารกรุงไทยเป็นสถาบันการเงินที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เป็นบริษัทมหาชน เป็นกิจการที่มีขั้นตอนมีการดูแลทั้งโดย ก.ล.ต. โดยแบงก์ชาติตามกฎหมายต่างๆ รวมไปถึงกฎหมายแพ่งพาณิชย์ กฎหมายมหาชนเหล่านี้เป็นต้น นอกเหนือจากการที่เป็นรัฐวิสาหกิจ ซึ่งจะต้องอยู่ในการดูแลของกระทรวงการคลัง และมีหน่วยงานของรัฐบาลอย่างเช่น สตง. รวมไปถึง ป.ป.ป. ก็ต้องดูแลและตรวจสอบในส่วนนี้ด้วย เพราะฉะนั้น ตั้งแต่ต้นมาที่พวกกระผมเข้ามาเมื่อปลายปี 2540 ต้นปี 2541 เราได้พยายามที่จะดูแลว่าจะเข้าไปดำเนินการอย่างไรได้บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลจากวิกฤติเศรษฐกิจจะต้องมีมาถึงธนาคารกรุงไทยอย่างแน่นอน และได้มีการติดตามโดยให้ผู้จัดการของธนาคารกรุงไทยในขณะนั้นได้มารายงานเป็นระยะๆ ซึ่งกระผมได้รับข้อมูลมาโดยตรงในฐานะที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลในส่วนนี้ครับ ขณะเดียวกันก็จะมีหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ที่เข้าไปตรวจสอบ ตัวอย่างเช่น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะมีการตรวจสอบทุกปี โดยการส่งเจ้าหน้าที่ไปตรวจสอบสำนักงานใหญ่จำนวน 20 คน เป็นเวลา 6 เดือนติดต่อกัน เราก็ยังมีการติดตาม

ที่มา: รายงานการประชุมฯ, 2542 ข, น. 219-229

หมายเหตุ: การย่อหน้าในคำอภิปรายนี้ ผู้วิจัยพิมพ์ตามการย่อหน้าของรายงานการประชุมฯ (2542 ข) โดยปกติแล้ว คำอภิปรายจะเป็นคำพูดที่ต่อเนื่องกันไปตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่มีการย่อหน้า

ตรวจสอบตามสาขาต่างๆ แต่ละสาขาก็จะมีเจ้าหน้าที่ของฝ่ายตรวจสอบวนเวียนไปตรวจสอบ อย่างน้อย 3 ปีก็ต้องมีครั้งหนึ่ง โดยจะมีทีมงาน 3-5 คน ใช้เวลา 3-15 วัน สตง. ก็เช่นกันครับ ก็จะมีการส่งทีมไปตรวจสอบครั้งละ 15 คน ในไตรมาสที่ 1 และไตรมาสที่ 3 นะครับแล้วก็ยังมีการตรวจสอบเป็นรายงวดครั้งละ 15 คนเช่นกัน ใช้เวลา 40 วัน และหากมีการพบกรณีใดเป็นการเฉพาะก็จะส่งทีมไปตรวจสอบชุดเอกสารต่างๆ ของกรุงเทพฯ หากมีกรณีใดที่เป็นข้อพิรุณเป็นการฉ้อฉลกระทำผิด ป.ป.ป. ในฐานะที่เป็นผู้ดูแลเรื่องของการทุจริตก็มีอำนาจที่จะเข้าไปจัดการกับกรุงเทพฯ ได้ ซึ่งอันหลังทั้ง สตง. กิตี ป.ป.ป. กิตี เป็นหน่วยงานที่ดูแลกรุงเทพฯ เพิ่มเติมไปจากที่ธนาคารพาณิชย์อื่นๆ ที่เป็นเอกชนได้รับการดูแลโดยแบงก์ชาติและ ก.ล.ต. อยู่แล้ว แต่จะไม่ได้ถูกตรวจสอบโดย สตง. และ ป.ป.ป. เพราะไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ เพราะฉะนั้นที่ผ่านมา นะครับ อย่างที่ท่านรัฐมนตรีพิเชษฐได้รายงานก็มีการพยายามที่จะดูแลในเรื่องของการทำงาน อย่างเป็นระบบ แต่ก็คงต้องยอมรับครับว่า สถานการณ์เศรษฐกิจที่ผ่านมาก็มีผลกระทบมาก แล้วคนของเราเอง ก็อาจจะยังไม่ได้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรจึงได้เกิดความเสียหายขึ้นมาบ้างในแง่ของหนี้เสีย เพราะฉะนั้น ในฐานะที่เป็นผู้ดูแลท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจึงได้มีการหารือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง และเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม ปี 2541 จึงได้ตัดสินใจในการที่จะให้กองทุนฟื้นฟู ในฐานะที่เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ โดยประธานกองทุนฟื้นฟู ก็คือ ท่าน ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นผู้ดำเนินการดูแลในเรื่องนี้โดยตรง โดยมีการเขียนข้อตกลงไว้ 10 ข้อ ด้วยกัน ว่า จะมีการปรับปรุงกรุงเทพฯ อย่างไรบ้างในระยะข้างหน้า เพื่อจะให้กรุงเทพฯ เป็นสถาบันการเงินที่ได้มาตรฐานแข่งขันในระบบกับเอกชนได้ในที่สุด 1 ใน 10 ข้อนั้นก็คือ มีข้อกำหนดว่าจะต้องมีการสรรหาผู้ตรวจสอบบัญชีจากภายนอกเข้ามาศึกษาการทำงานของกรุงเทพฯ ว่าจะมีหนทางปรับปรุง โดยเฉพาะในเรื่อง ของการปล่อยสินเชื่ออย่างไรบ้าง และอันนี้ก็คือ ที่มาของการว่าจ้าง บริษัทไพรส์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์สตามที่พวกเราได้รับทราบข่าวคราวกันมาอย่างมากมาย เพราะฉะนั้น ในช่วงปลายปี 2541 ธนาคารกรุงเทพฯ จึงได้มีการว่าจ้างไพรส์ วอเตอร์เฮาส์ ขึ้นมานะครับ ขณะเดียวกัน ผมก็เรียนว่า กระทรวงการคลังเองก็ได้เปิดใจกว้างที่จะให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเข้าไปดูแลการทำงานของกรุงเทพฯ อย่างใกล้ชิด ที่ผ่านมานอดีตนาคารกรุงเทพฯ ถูกปกครองโดย คณะกรรมการ ของธนาคารซึ่งเกือบทั้งหมดจะเป็นข้าราชการ ซึ่งอาจจะไม่ได้อยู่ในวงการธุรกิจ ไม่ได้รับทราบถึงการเปลี่ยนแปลงในระบบ เพราะฉะนั้นการแต่งตั้งกรรมการต่าง ๆ รวมไปถึง ประธานด้วย ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง จึงได้มอบให้กับธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดูแลในเรื่องนี้นะครับ ซึ่งนับเป็นครั้งแรก เพราะแต่ไหนแต่ไรมา กรุงเทพฯมักจะมีข้าราชการเป็นผู้ที่กำหนด นโยบายเป็นส่วนใหญ่ที่ผ่านมา เพราะฉะนั้นในระยะเวลาดังแต่ปลายปี 2541 จนถึงกลางปี 2542 กรุงเทพฯจึงได้มีการตรวจสอบโดย พี.ดับบลิว.ซี. ซึ่งผมก็ได้รับทราบมาว่าสิ่ง

ที่ พี.ดับบลิว.ซี. ได้จัดทำลงไปก็คือส่งเจ้าหน้าที่คนไทยมา 4-5 คน นะครับ โดยมีฝรั่งอีก 2 คน เป็นคนควบคุมเข้ามาศึกษาสมุดต่างๆ ของกรุงไทยเป็นเวลา 45 วัน ในช่วงปลายปี 2541 จนถึง ต้นปี 2542 นะครับ เป็นเวลา 45 วัน และก็ทำรายงานนั้นออกมา แล้วรายงานนั้นก็ได้นำไปสู่การ พิจารณาของคณะกรรมการของกรุงไทยในกลางเดือนมิถุนายน โดยที่คณะกรรมการกรุงไทยเอง ก็มีข้อสังเกตหลาย ประการด้วยกันที่ทำให้ พี.ดับบลิว.ซี. ไปทำการปรับปรุงรายงานนั้น เพราะ ถือว่าเป็นรายงานเบื้องต้น อย่างไรก็ตามก็เนื่องจากปัญหาได้เกิดขึ้นก็คือข้อมูลเบื้องต้นนี้ได้มีการ เผยแพร่ในรัฐสภาและ ตามสื่อมวลชนจนเป็นข่าวใหญ่ โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่ากรุงไทยมีหนี้ เสียถึง 84 เปอร์เซนต์ ก็สร้างความสับสนอย่างมากให้กับระบบสถาบันการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตัวเลข 84 เปอร์เซนต์นั้น ขัดแย้งกับตัวเลขที่ทางธนาคารแห่งประเทศไทย หรือกรุงไทยเองได้ ประกาศออกไปในช่วงนั้น คือ ช่วงเดือนสิงหาคม ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจึงได้ ตัดสินใจที่จะต้องมีคนกลางเข้าไปตรวจสอบในเรื่องนี้ เพราะว่า หากให้คนของรัฐเองคือแบงก์ชาติ ก็ดี หรือกระทรวงการคลังก็ดีเข้าไปตรวจสอบ ก็จะถูกมองได้ว่าต้องยืนยันเอาสิ่งที่เคยรายงาน มาว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเพราะฉะนั้น จึงต้องมีคนกลางเข้ามา การหาคนกลางเข้ามานั้นก็จะต้อง ยอมรับนะครับว่าไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะ คนที่จะรู้เรื่องกิจการธนาคารและเป็นที่ยอมรับในสังคม นั้นนั้นก็เหลือน้อยเต็มที เราจึงได้คัดสรรมา 5 ท่านด้วยกัน ท่านที่ 1 คุณกำจร เป็นอดีตผู้ว่าการฯ แบงก์ชาติมา 5 ปี เป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยบูม (Boom) อย่างที่สุด ในช่วงปี 2485 จนถึงปี 2490 ท่านที่ 2 ที่ 3 เป็นอดีตผู้ตรวจสอบของแบงก์ชาติ ที่ได้รับความสำเร็จในหน้าที่การงานอย่างสูงสุด คือเป็นถึงผู้ช่วยผู้ว่าการและเป็นผู้อำนวยการด้านการตรวจสอบนะครับ เป็นผู้ที่ได้เกษียณอายุ และบำนาญแล้วนะครับ เพราะฉะนั้น ก็ไม่ได้อยู่ในอาณัติหรือการดูแลการควบคุมของทางการ ถือว่า เป็นบุคคลอิสระอีกท่านหนึ่ง รวมเป็น 3 ท่าน นอกจาก 3 ท่านนี้แล้ว เราก็ได้เชิญตัวแทน จากกฤษฎีกามาท่านหนึ่ง ซึ่งก็เป็นผู้ที่รู้เรื่องกฎหมาย และท่านสุดท้ายก็เป็นท่านที่เราได้เชิญมา จากภาคเอกชน เป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับกิจการธนาคารเอกชน ซึ่งเกษียณอายุตัวเอง ออกมาจากธนาคาร เอกชนแห่งหนึ่ง แล้วก็มีเวลาพอที่จะมาดำเนินการให้ได้ ทั้ง 5 ท่านนี้ ยกเว้น 3 ท่านแรกนี้ ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่ว่าถูกพวกเราแต่งตั้งเข้าไปให้ไปทำงานร่วมกัน โดยใช้เวลา 45 วัน ด้วยความคิด ที่ว่าหากให้เวลามากไปกว่านี้ ก็จะถูกกล่าวหาได้ว่าพยายาม เตะถ่วงเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็น ต้องให้เวลาที่ดำเนินการเพียงพอ เพราะฉะนั้น ขอให้ เปรียบเทียบว่าทีมของ พี.ดับบลิว.ซี. มี 4-5 คน เป็นระดับที่ไม่อาวุโสนัก แต่ทีมของคุณกำจรใน สถานะอดีตผู้ว่าการฯ มี 5 คน ทำงานในเวลาเดียวกัน 45 วันเท่าเทียมกัน แต่ว่าทีมหลังมี ประสิทธิภาพ มีความรู้มาจนตลอดเกษียณ อายุ เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าทีมที่เราตั้งเข้าไปเพื่อ จะให้ตรวจสอบนั้น วัตถุประสงค์ก็เพื่อไปชี้ชัดว่าตัวเลขของใครแน่ที่ถูกต้อง 84 เปอร์เซนต์ หรือ

59 เปอร์เซนต์นะครับ ซึ่งข้อมูลนี้ก็ได้มีการรายงานออกไปแล้ว ผมคงไม่ไปกล่าวอ้างอีกครั้งหนึ่ง เพียงแต่ ขอยืนยันนะครับว่าคุณกำรนั้นท่านทำงานด้วยความเหนื่อยยาก โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ ในขณะที่ชุดแรกได้รับค่าตอบแทนจากธนาคารกรุงไทยในฐานะที่เป็นธุรกิจเอกชน เพราะฉะนั้น ต้องเรียนว่า ท่านทำโดยความตั้งใจจริง ที่จะช่วยให้ระบบนี้มีความน่าเชื่อถือ เพราะว่าความสับสน นั้นมีผลมากต่อปัญหาต่อการทำงานในระบบสถาบันการเงิน เพราะหากเป็นที่ปรากฏว่า ตัวเลขหนี้เสียที่ทางการคือแบงก์ชาติประกาศหรือกรุงไทยเองประกาศไม่ถูกต้อง แล้วกลายเป็นว่าตัวเลขที่บุคคลอื่นเข้าไปตรวจสอบเป็นตัวเลขที่ถูกต้องแล้วก็จะมีปัญหาได้มาก ขณะนั้นเองก็มีความรู้สึกกันว่าข้างใดถูกกันแน่ เพราะฉะนั้นการที่คุณกำรเข้าไปตรวจสอบ อย่างน้อยก็ให้เห็นข้อมูลต่างๆ ทั้ง 2 ข้าง และได้รู้เห็นวิธีการทำงานของ พี.ดับบลิว.ซี. ว่าแท้ที่จริงแล้วเป็นการทำงานของเจ้าหน้าที่เพียง 4-5 ท่านเท่านั้นเอง ด้วยเหตุนี้ ก็อยากจะเรียนให้เห็นอีกทีนะครับว่า ในตัวเลขหนี้เสีย 84 เปอร์เซนต์นั้น เป็นการประเมินโดยใช้ดุลยพินิจของ พี.ดับบลิว.ซี. เองแม้กระทั่ง หนี้ของปูนซีเมนต์ไทย หนี้ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ซึ่งยังจ่ายดอกเบี้ยอยู่ เขายังจัดชั้นว่าเป็นหนี้ที่เป็นหนี้เสีย อยู่ในส่วนหนึ่งของ 84 เปอร์เซนต์ เพราะฉะนั้นจึงเป็นการใช้ดุลยพินิจที่ค่อนข้างจะเข้มงวดมากด้วยกัน เราก็คงเถื่อนว่านั่นก็เป็นความเห็นของเขาเอง เพียงแต่เราจะเชื่อใครมากกว่ากัน เพราะฉะนั้น สิ่งที่ยากมานั้น จึงเป็นการทำงานที่ผมคิดว่า ท่านที่เข้าไปได้พยายามอย่างเต็มที่ที่จะเอาข้อเท็จจริงออกมาว่าตัวเลข 84 เปอร์เซนต์ หรือ 59 เปอร์เซนต์ เป็นตัวเลขที่เราจะอ้างอิงได้มากกว่ากัน ขณะเดียวกัน ขออธิบายความแตกต่างของตัวเลขหนี้เสียหรือ เอ็น.พี.แอล. กับตัวเลขที่ทางไพรด์วอเตอร์เฮาส์ ได้ใช้ก็คือ ตัวเลขหนี้จัดชั้น ความแตกต่างอยู่ตรงนี้ครับว่า ตัวเลข เอ็น.พี.แอล. นั้นคือตัวเลขไม่จ่ายดอกเบี้ย ก็คือ ดูว่ามีเงินกู้รายใดบ้างที่ไม่จ่ายดอกเบี้ยก็ถือว่าเป็น เอ็น.พี.แอล. ภายในเวลา 3 เดือน ถ้าพ้น 3 เดือนแล้วยังไม่จ่ายดอกเบี้ยก็ถือว่าเป็น เอ็น.พี.แอล. แต่ตัวเลขของ พี.ดับบลิว.ซี. นั้นเป็นตัวเลขของการจัดชั้นว่า หนี้ใดบ้างที่ ถึงแม้จะจ่ายดอกเบี้ย แต่หากอนาคตเศรษฐกิจอาจจะไม่ดีก็อาจจะหนี้เสียได้ เขาก็จะถือว่าเป็นหนี้จัดชั้น และหากบริษัทเดียวมีหลายบัญชี หากไม่จ่ายดอกเบี้ยแม้แต่บัญชีเดียว บัญชีที่เหลือเขาก็ถือว่าเป็นหนี้จัดชั้นให้หมด เพราะถือว่า ทุกกิจการในบริษัทเดียวกันนั้น จะต้องเกี่ยวโยงกัน เพราะฉะนั้นอันนี้ก็ถือว่าเป็นการรวบรวมที่ค่อนข้างจะเข้มงวดมาก ตัวเลขที่ท่านสมาชิกได้กล่าวเมื่อสักครู่ที่ว่า ธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีการประกาศตัวเลขมาอีกตัวหนึ่งว่า มีหนี้จัดชั้น 71 เปอร์เซนต์ ถูกต้องครับ อันนั้นเป็นหนี้จัดชั้น ไม่ใช่ เอ็น.พี.แอล. และหนี้จัดชั้นที่ประกาศมาเมื่อกลางปี 2542 ว่ามี 71 เปอร์เซนต์นั้น เป็นการรวมทั้งกรุงไทยและธนาคารมหานครเข้าด้วยกัน เพราะว่าอย่างที่ทราบกันนะครับว่า ธนาคารมหานครนั้นมีหนี้เสียมาก และเป็นเหตุผลที่ทำให้เราต้องเข้าไปแทรกแซง เข้าไปนำกิจการนั้นมารวมอยู่ในกรุงไทย เพราะฉะนั้น ปัญหาที่เราพบในกรุงไทยขณะนี้ จึงไม่ได้เป็นปัญหา

เฉพาะแต่ของกรุงไทยเท่านั้น แต่เป็นส่วนที่มาจากมหานครหลายด้านด้วยกันที่มาสะสมอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายงานของ พี.ดับบลิว.ซี. เอง ก็ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งที่เขาเขียนในนั้นแท้ที่จริงแล้วหลายๆ อย่าง หลายๆ เรื่องเป็นปัญหาที่มาจากนครหลวงนคร หลังจากที่มีข่าวที่สืบสนออกไปแล้วเมื่อเดือนสิงหาคม ทาง พี.ดับบลิว.ซี. เองก็ได้มีรายงานชิ้นหนึ่ง เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2542 ซึ่งได้เขียนให้กับทางกรรมการบริหารของธนาคารกรุงไทย ได้รับทราบรายงานฉบับนี้ได้พยายามจะเขียนเพื่อชี้แจงว่า เกิดความเข้าใจผิดนะครับ ตัวอย่างเช่น กระผมขออนุญาตอ่านบางถ้อยคำนะครับว่า การประเมินดังกล่าวเป็นการประเมินในเบื้องต้นและในขอบเขตที่จำกัด อันนั้นเป็นถ้อยคำที่อยู่ในรายงานของวันที่ 17 สิงหาคม แล้วก็มีเขียนต่อไปด้วยว่า บริษัทตระหนักดีว่าแนวทางจัดขึ้นของสินเชื่อและสมมุติฐานการคำนวณสำรองค่าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญนั้นแตกต่างกัน ที่แตกต่างกันย่อมส่งผลทำให้อัตราส่วนของสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้และจำนวนเงินสำรอง ถ้าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญแตกต่างกันออกไปด้วย ขณะเดียวกันก็มีเขียนว่า ย้ำอีกทีนะครับ ว่าการทบทวนดังกล่าวก็คือการศึกษาของ พี.ดับบลิว.ซี. เป็นการทบทวนในเบื้องต้นเท่านั้น แม้กระทั่งฝ่ายจัดการกรรมการผู้จัดการเอง ก็ไม่ได้รับทราบมาก่อน ก่อนที่เรื่องนี้จะได้มีการเผยแพร่ไปสื่อมวลชน เมื่อต้นเดือนสิงหาคม เพราะฉะนั้นรายงานที่ พี.ดับบลิว.ซี. ได้ทำมาในวันที่ 17 สิงหาคม จึงพยายามที่จะบอกว่า ทั้งหมดนั้นเป็นเรื่องที่เขาทำเป็นการเบื้องต้น แล้วก็ทำเฉพาะให้กับกรรมการบริหารได้ใช้ในการทดสอบขั้นต้นเท่านั้น แล้วก็ยังมีข้อหนึ่ง ที่บอกว่า ในบางกรณี พี.ดับบลิว.ซี. ไม่สามารถหาหลักฐานได้ว่า มีการปล่อยกู้ก่อนการอนุมัติสินเชื่อ โดยที่ผู้มีอำนาจที่เหมาะสม ทั้งนี้เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับธนาคารนครเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับธนาคารกรุงไทย เพราะฉะนั้น ก็ขอเรียนยืนยันนะครับว่า รายงานที่เราเป็นห่วงกันว่า กรุงไทยมีหนี้เสียถึง 84 เปอร์เซ็นต์นั้นจริงๆ แล้วมีคำตอบแล้วก็มากมาย ประเด็นด้วยกันที่เราคงต้องใช้ดุลยพินิจดูแลให้

อีกประการหนึ่งที่ท่านสมาชิกเป็นห่วงมากกว่า กลไกขณะนี้จะเป็นอัมพาต จะไม่มีการเอาผิดผู้บริหาร หรือผู้ที่กระทำความผิดนั้น กระผมเองได้กล่าวในหลายที่หลายครั้งว่า กลไกในการตรวจสอบ ขณะนี้ไม่ได้เป็นอัมพาตเจ้าหน้าที่ของรัฐต่าง ๆ ที่ผมกล่าวถึงในหน่วยงานต่างๆ ข้างต้น โดยเฉพาะ ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเอง มีหน้าที่ตามกฎหมาย ตามมาตรา 46 ของ พ.ร.บ.ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งสามารถที่จะเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญา หากพบว่าในธนาคารเอกชนหรือธนาคารของรัฐใดก็ตามมีการทำความผิด ทุจริต เขาสามารถที่จะฟ้องร้องกล่าวโทษได้ ไม่จำเป็นต้องให้กระทรวง การคลังหรือรัฐบาลอนุมัติ เพราะฉะนั้น กลไกในการตรวจสอบในการดูแลเรื่องนี้ขอเรียนยืนยันครับ อาจจะยังมีการใช้เวลาอยู่บ้าง แต่ว่าถ้าหากเขาพบอะไรก็ตามที่ไม่ถูกต้อง เป็นหน้าที่ของเขาที่ต้องปฏิบัติ มิฉะนั้นแล้วเขาก็จะมีปัญหาว่าไม่ได้ปฏิบัติตามหน้าที่ เพราะฉะนั้น ในส่วนของการพูดจาในบ่ายนี้ กระผมก็ขอเรียน

อีกครั้งหนึ่งใน 2 ประเด็น ในประเด็นที่ 2 นี้ก็คือในเรื่องของการเอาผิดหรือว่าการดูแล้วว่า ไม่ให้เกิดความเสียหาย หรือว่า ปลอ่ยให้คนผิดลอยนวลนั้นก็มีการพยายามที่จะต้องดูแลในกลไกของรัฐที่มีอยู่

ประการต่อมาที่หลายท่านได้เป็นห่วงในเรื่องของกรุงเทพฯ ท่านสมาชิกหลายท่านได้บอกว่า กรุงเทพฯ นั้นจะต้องมีการเพิ่มพูนทุนที่มีอยู่แล้วก็เพิ่มไปแล้วจะไม่เพียงพอ พวกเราได้ตรวจสอบข้อมูลมาเป็นระยะๆ แล้วก็ยังได้รับการยืนยันจากผู้ที่เกี่ยวข้องว่า จำนวนเงินที่เพิ่มทุนไปล่าสุดรัฐบาลชุดนี้ได้เพิ่มไปอีกประมาณ 185,000 ล้านบาท เพียงพอแล้ว สำหรับหนี้เสียหรือปัญหาในกรุงเทพฯ ที่เป็นอยู่ แนนอนยังมีอีกส่วนหนึ่งที่มาจากมหานครซึ่งอันนั้นก็เป็นการหนี้ที่ที่เราต้องดูแลกันไป กระผมจะไม่เสียเวลาท่านสมาชิกในการที่จะพูดถึงในรายละเอียดส่วนนี้ แต่จะขอเรียนสรุปอีกครั้งหนึ่งว่า ข้อที่ท่านสมาชิกเอกพรได้กล่าวทั้ง 4 ข้อ ที่ว่าเราปกปิดข้อมูลของกรุงเทพฯ นั้น ขอยืนยันนะครับว่าในช่วง 2 ปีนี้ เป็นช่วงเดียวที่ได้มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับกรุงเทพฯ หรือธนาคารของประเทศไทยมากที่สุด จริงๆ แล้วตัวเลข เอ็น.พี.แอล. ไม่เคยเปิดเผยมาก่อนในระบบของบ้านเรา เพิ่งมาเมื่อ กลางปีที่แล้วนี้เองที่เราได้ตัดสินใจเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับ เอ็น.พี.แอล. ของแบงก์พาณิชย์ เพื่อจะให้ประชาชนและผู้ลงทุนทั่วไปได้รับทราบฐานะที่แท้จริง ได้มีการติดตามตรวจสอบอย่างใกล้ชิดว่า ฐานะที่แท้จริงของธนาคารต่างๆ เป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นเรื่องการปกปิดข้อมูลนั้น จึงขอปฏิเสธในส่วนนี้ข้อมูลที่ให้ขณะนี้ข้อมูลที่เคยได้มามากที่สุดกับครั้งใดๆ ในอดีตที่ผ่านมา

ในข้อที่ 2 ที่ท่านพูดถึงเรื่องของการแก้ปัญหาหนี้เสีย ที่เห็นว่ารัฐบาลชุดนี้ไม่ได้มีการดำเนินการในการแก้ปัญหาหนี้เสีย ตัวเลขก็เห็นได้ชัดว่า เอ็น.พี.แอล. ที่เคยสูง 59 เปอร์เซนต์ เมื่อกลางปี ขณะนี้ล่าสุดตัวเลขเดือนกันยายนก็ลดไปเหลือ 51 เปอร์เซนต์ แล้วแนวโน้มก็ลดไปเรื่อยๆ เราได้มีการตรวจติดตามในเรื่องนี้อย่างใกล้ชิด จริงๆ แล้วท่านสมาชิกคงจำได้ครับเมื่อต้นปีนี้ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล เราก็มีการพูดเรื่องนี้กันว่าธนาคารกรุงเทพฯ มีการปรับโครงสร้าง หนี้ไปมากน้อยแค่ไหน

ข้อที่ 3 ในเรื่องของการแทรกแซงช่วยพวกพ้องนั้น ประการหลังท่านรัฐมนตรีอาจจะชี้แจงต่อจากผม แต่ขอเรียนว่า ในเรื่องของการแทรกแซงกิจการภายในของธนาคารกรุงเทพฯ นั้น พวกกระผมรู้สึกครับว่า เป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องและพวกเราระมัดระวังมาก เราจะดูแลในเรื่องนโยบายในเรื่องหลักใหญ่ๆ ในเรื่องของตัวบุคคล ในเรื่องของการเพิ่มทุน การแก้ปัญหาหนี้ แต่ในการที่จะไปเจาะลึกว่าจะให้กู้กับนายคนนี้นายคนนี้หรือว่า จะให้เรียกหนี้คืนจากนายคนนี้นายคนนี้เป็นสิ่งที่เราไม่เคยทำ เพราะฉะนั้น ในเรื่องการแทรกแซงก็ขอเรียนว่าเราแทรกแซงเฉพาะสิ่งที่เป็นเรื่องของนโยบาย เป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ในฐานะที่เป็นผู้ถือหุ้นในส่วนของกระทรวงการคลัง

ประการสุดท้าย ในเรื่องของความรับผิดชอบต่อปัญหาของธนาคารกรุงไทย อย่างที่ผมได้กราบเรียนไปเมื่อสักครู่นี้ เราได้เพิ่มทุนให้กรุงไทยจนครบ 185,000 ล้านบาท ปัญหาของธนาคารกรุงไทย ขณะนี้ เราได้พยายามแก้เป็นครั้งแรก ในระบบบ้านเราที่กระทรวงการคลังยอมให้มีบุคคลภายนอกมานั่งอยู่ในบอร์ดธนาคารกรุงไทย มีเพียงตัวแทนของกระทรวงการคลังเพียงคนเดียวเท่านั้นที่เป็นข้าราชการ แต่นอกจากนั้น เราได้เชิญบุคลากรที่มีชื่อเสียงที่มีความสำเร็จในหน้าที่การงาน เข้ามาดำเนินการแก้ไขปัญหาในธนาคารกรุงไทย เพราะฉะนั้นความรับผิดชอบหรือความพยายามในการแก้ปัญหาธนาคารกรุงไทยนั้นมียู่ กระผมเองยังมีข้อมูลอีกมากมาย แต่จะขออนุญาตยุติเพื่อจะให้ท่านรัฐมนตรีได้ตอบต่อไปครับ